BOEKENSCHOUW

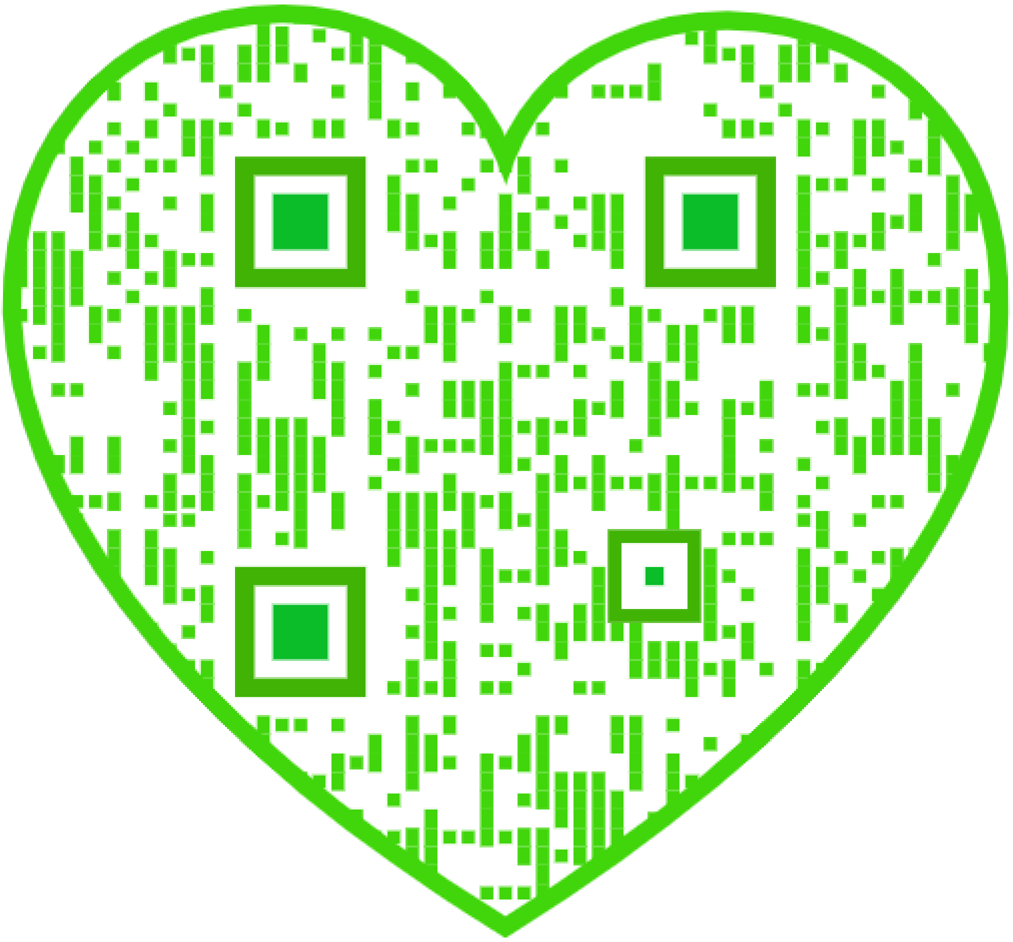

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDSCHRIFT

ONDER HOOFDREDACTIE
VAN Dr. J. v. HEUGTEN S.J.
SINGEL 448 - AMSTERDAM

DRIE EN DERTIGSTE JAARGANG
1939 — 1940

UITGEVERIJ FOREHOLTE TE VOORHOUT

Leeuw en Tijger op de Thee

door J. v. H.

Marsman heeft zijn studie over Menno ter Braak, die het vorig jaar in het Juli-nummer van Groot-Nederland verscheen, met kleine bijvoegsels en weglaatsels als afzonderlijk essay uitgegeven. [1]) Een ingenieus stuk werk, met nauwgezette toewijding en in scherpe helderheid voltooid. Marsman werpt zich met koppige vasthoudendheid op zijn object, boort er zich in vast en laat niet los, tot het zijn minst geweten geheimen heeft prijsgegeven. De voorstelling van aanvaller en prooi, mits er alle vijandelijkheid uit weggedacht wordt, is niet onjuist. Ter Braak is een schrijver, die hoofdzakelijk als mensch, als „kerel" of „vent", niet allereerst als auteur, als dichter, verzinner, verbeelder of wat hij is, moet benaderd worden. Men leest minder ter Braak's boeken, dan ter Braak zelf. „Lezen" is te zwak, men hoort en ondergaat, ziet en doorstaat hem in bewondering of afkeer, of in een mengsel van beide. Zulk een publicist is een kluifje voor Marsman, die altijd als een jakhals op „menschen" geloerd heeft of, in minder angstwekkende gedaante, met Diogenes' lamp op menschenvondst uittrok.

Een jaar of wat terug zou dit essay, verondersteld dat ter Braak toen zijn werken reeds geschreven had, er anders hebben uitgezien. Marsman is geëvolueerd en door Nietzsche heengegaan. Hij heeft Nietzsche zòo vlijtig gelezen, dat deze studie voor een groot deel het toetsen van ter Braak's houding en ideeën aan den gemeenschappelijken „meester" geworden is. Had Marsman ze in een vroegere periode voltooid, dan was zij waarschijnlijk minder ontledend, minder scherp scruteerend en doordringend, en toch, in ander opzicht, bevredigender uitgevallen. Want bevredigend, voor mijn gevoel, is zij niet. Marsman zelf treedt te weinig op den voorgrond. Het is haast niet mogelijk over ter Braak te schrijven zonder zich met hem te confronteeren. Zijn ideeën zijn reeds een uitdaging aan den lezer en, mag het uitdagende in den loop van het pleidooi soms verflauwen, dan vindt hij wel een formuleering, die op haar beurt een uitdaging wordt. Ter Braak is een auteur, die, naar eigen getuigenis, nooit beter schrijft dan wanneer hij een lijfelijk tegenstander voòr zich ziet. In neger- of Indianenverhoudingen denkend zou men kunnen zeggen, dat zijn pen moet gedoopt zijn in het bloed van een vijand of dat hij ze het liefst als een scalpeermes hanteert. Als elegant scalpeerder blijft ter Braak onovertroffen. De ouder wordende Reinaert verloochent zijn aard niet; het blijft zijn hoogste genot Belijn den ram met het hoofd van Cuwaert in een pelgrimstasch naar koning Nobel te zenden. Met de jaren is hij serieuzer, maar ook grimmiger geworden. Zijn

---

[1]) Querido. Amsterdam.

Reinaerdieën werden van lieverlede vermeteler, tergend zelfs.

* * *

De schrijver Menno ter Braak is een wonderlijk fenomeen, een Janus-verschijning met minstens twee aangezichten. Men leest zijn essayistische boeken met geboeide belangstelling, is bekoord en verblind door hun brillant gedachtenspel en afgestooten door hun verbloemd nihilisme. Men weet er geen weg mee; er past geen enkele sleutel op en geen engel of duivel geeft verklaring. Het zijn boeken van een andere planeet dan deze aarde, boeken van andere dimensies, bovenmenschelijk knap en toch verbijsterend van onwerkelijkheid. Hun atmosfeer is door en door irreëel; hun auteur moet op Mars wonen om zoo te kunnen schrijven, zoo struisvogelachtig blind omtrent duizend realia en toch zoo unheimlich intelligent en vernuftig. Het is of er een demon zijn spel in drijft en den schrijver een masker van waarheidsliefde voorhoudt. Want niets wordt er schijnbaar zoo hartstochtelijk nagestreefd als de ongeschminkte waarheid en niets is er vreemder aan deze boeken dan de waarheid. De auteur meet graag met twee of meer maten, naargelang het hem past, hij simplificeert en generaliseert als een volksopruier en is daarnaast subtieler dan een beroepssofist. De gegevens der wetenschap of zelfs der quasi-wetenschap zal hij het eene moment met hardnekkigheid benutten voor zijn intellectualistisch bouwsel, het andere oogenblik zal hij uit de hoogte van zijn artistiek zelfgevoel de wetenschap met genoegen een trap geven. Over het vroegste Christendom bijvoorbeeld wordt zonder blikken of blozen, triomfantelijk zelfs Arthur Drews als getuige opgeroepen, een fantast en fanaticus uit de school van Eduard von Hartmann, een philosoof dus, die wel alleen om het feit dat hij tegen het Christendom getuigde, met alle égards wordt binnengehaald. Philosofen plegen er bij ter Braak slechter af te komen.

Maar wat deert ter Braak het meer of minder waarheidsgehalte eener uitspraak! Er staat wellicht in „Van oude en nieuwe Christenen" (om mij tot dit boek te beperken) niet èen bladzijde, niet èen zin, die heelemaal en voor honderd procent waar is, waar in den menschelijken zin, dat er niets tegen in te brengen, niets van af te doen valt. Een boek van ter Braak is doorgaans de geestige, paradoxensproeiende illustratie van een kort gedachtenschema. Dit gedachtenschema is een hem langzaam bewust geworden zekerheid, een in lectuur en ervaring veroverd weten, dat tot de onbetwijfelbaarheid van een persoonlijk dogma uitgroeit en hem, den geboren schrijver, tot het maken van een boek dwingt. Als rasschrijver denkt, ademt, leeft ter Braak in boeken. Een nieuw verworven levensinzicht laat hem blijkbaar geen rust, tot het in een versch boek gecristallizeerd ligt. Dit nieuwe weten, saam te vatten in een korte formuul, wordt het watermerk door heel het boek heen. Het drukt op zijn hersens en op zijn bloed en tweedriehonderd bladzijden zijn niet te veel om dit gedachtenschema,

verhuld in een sleep van subtiel genuanceerde raisonneeringen, uitweidingen, paraphrasen, gedachtensprongen en geestigheden den belangstellende voor te zetten. Ter Braak's boeken zijn „aus einem Guss," of ze op eén avond geschreven waren, althans zijn bekentenisboeken.

Zulk een werk lijdt onwillekeurig aan systeemdwang. Het hoofdidee, het nieuw gewonnen inzicht, is als een generaal, die de troepen „in Reih' und Glied" houdt. Alles paradeert voor hem uit in vaste orde en regelmaat. Geen bijkomstigheid of détail mag in een dergelijk schriftuur zich verzetten tegen het leitmotiv, alles moet de hoofdstelling bewijzen. En aangezien ter Braak een uitgebreide eruditie bezit en zijn lenig intellect met feiten en noties uit heden en verleden weet te spelen, kost het hem weinig moeite zoo te argumenteeren, dat een welwillend lezer in zijn boeiende dialectiek verstrikt raakt. Hij kan alles bewijzen of aannemelijk maken. Het is juist deze Tausendkünstlerei, dit verbluffend goochelen met beweringen en bewijzen, dat aan zijn geschriften die atmosfeer van onwerkelijkheid geeft. In een handomdraai heeft hij zekerheden ontworteld, die de lezer onontwortelbaar achtte, heeft hij behendig als een figaro zijn slachtoffer van dingen overtuigd, waaraan deze zelfs in zijn droom niet zou gedacht hebben.

Er is misschien een volstrekt nihilisme noodig, een volkomen ongebonden-zijn en zich losgemaakt-hebben van alles, als onmisbare voorwaarde om te kùnnen schrijven zooals ter Braak doet. In „Politicus zonder Partij" staat een onweerstaanbaar geestige en trefzekere beschrijving van een bijeenkomst van psycho-analytici ter „duiding" van een quasi-psycho-analytische film. Het geval is blijkbaar een nogal onfrissche vertooning, maar dit interesseert ter Braak niet. Hem interesseert het comische der situatie, de plechtig-ritueele ernst der psycho-analietikers, die na afloop der film losbarsten in „duidings"-pogingen, heftig aangegrepen als zij zijn door heel dien symbolenkraam. Ter Braak woont de zitting bij als destijds geinteresseerd in het algewone filmwezen, en daar hij toevallig weet, dat de film naar het scenario van een handig surréalist vervaardigd is, vindt hij het heele geval ridicuul.

Dit is de geheele ter Braak in medaillonformaat. Het teekent hem volledig in zijn ongrijpbaarheid, zijn afwezigheid, zijn nihilisme. Hij woont het wereldgebeuren bij, het groote en het kleine, getarnd in de kap der ongeinteresseerdheid. Hij is een zelfs hartstochtelijk belangsteller, maar in het wezen der zaak is hij niet geinteresseerd, hij is de aan niets gebondene of verpande, de volstrekte nihilist. Het wereldgebeuren is voor hem een carnaval, een bijeenkomst van psycho-analytici, hij politiseert noodzakelijk zonder partij, alle wezenlijk interesse is voor hem een masker en hij is Christen zonder Christendom. Hij staat bij alles terzijde en vindt de reacties en twisten der toeschouwers veel belangrijker dan de film zelf. Hij weet toevallig ook, dat de film „niet echt" is en de toeschouwers en geinteresseerden in het wereldgebeuren zich druk

maken voor niets. Deze superieure houding van „ingewijde", van onverplichte en franc-tireur verleent hem ongeveer de rol van een soort hofnar, een rol die vrijheid geeft tot alle geestigheden zonder consequentie en zonder sanctie. Een hof is als achtergrond voor ter Braak weliswaar moeilijk denkbaar — een hof is immers de verstarring, het fetichisme en de maskerade in hoogsten vorm —, maar waarom zou de onzichtbare vorst van een zeker duister rijk ook niet zijn narren hebben? Zoo komt men toch weer bij Reinaert terecht; want ook Reinaert is een superieure hofnar, zonder eenige absolutistische bekommernis, zonder eenig wezensinteresse tenzij voor zijn eigen huid.

Uit de idolatrie van het relatieve verklaart zich ter Braak's ingeboren afkeer van wat zich absoluut wil doen gelden. Systemen, philosophieën, wetenschappen, godsdiensten, al deze dingen maken aanspraak op een zeker absolutisme en wekken daarom ter Braak's achterdocht, kweeken in hem zelfs een soort rancune. Nooit oefent hij zijn scalpeerkunst genoegelijker en effectiever dan op deze weerlooze abstractheden. In elk van zijn boeken hangt hij eenige dezer scalpen, liefst van philosophische of godsdienstige herkomst, te kijk. Zijn scalpeerkunst munt uit door eenvoud. Hij gaat uit van een of andere onverdedigbaarheid, die hem fascineert als een axioma, bijvoorbeeld van Nietzsche's constateeringen, dat God dood is, of dat het ressentiment het Christendom gered heeft, of van gelijkwaardige wijsheden, vlecht daar wat geestige redeneeringen omheen met een grap naar links en een trap naar rechts en.... het vel is het Christendom over de ooren gehaald. Cuwaert is geworgd, zijn hoofd gaat in de pelgrimstasch naar koning Nobel.

Intusschen zou men eraan twijfelen, of ter Braak zelf deze simplistische dragonades serieus neemt, of niet eer de hofnar met aardigheden speelt om te épateeren, indien er niet een moeilijk te herkennen haat jegens het Katholicisme in zijn schrifturen voelbaar was. Is het haat of wellicht eigen ressentiment of iets anders? Ondanks de vele boeken, die hij over zich zelf schreef, blijft hij een sfinxachtig iemand, fascineerend als een fakir en schrijver van een zeldzaam soepel, genuanceerd en voornaam proza.

* * *

Marsman is erin geslaagd een objectief essay over ter Braak te schrijven, vrijwel zonder persoonlijke stellingname, zonder vertoon van eigen kleur. Het fonds van ter Braak's ideeën blijft, zoo al niet onaangeroerd, dan toch onaangevochten. En deze objectiviteit is het onbevredigende erin, omdat eenerzijds Marsman de auteur en anderzijds ter Braak het object is. Als een leeuw en een tijger elkaar ontmoeten, verwacht men niet, dat zij samen gaan thee drinken. Wij kunnen nog niet wennen aan een gelijkgeschakelden Marsman, die als jonge leeuw zoo vaak het slapende Holland heeft wakker gebruld. Dit essay wekt den indruk, dat

Marsman voor goed gewonnen is voor die Nietzscheaansche maçonnerie van den geest, die „begripsmatig" zoo moeilijk te vangen is, doch zich in eigenaardige uitingen blootgeeft. Als zulk een uiting beschouw ik bijvoorbeeld, dat ter Braak een tijdlang Aldous Huxley als bijzonder intelligent naar voren heeft geschoven, terwijl hij den laatsten tijd, nu Huxley zich in religieuse richting aan het bewegen is, zwijgt over dezen als over een uitgedoofde ster. De pontifex van het intellect schijnt geen enkele bindende waarheid te erkennen; in zijn cataloog van intelligenties vindt men slechts namen, die alles wat in deze kringen wel eens „het dierbare" heet, hebben afgezworen. Deze Nietzscheaansche maçonnerie met haar eigen denkritueel, die over alles, waarheid, moraal, goedheid, schoonheid enzoovoorts een geheimcode erop na houdt, voert ofwel tot een superieur nihilisme, ofwel, afdalend in lagere regionen, tot de bloed- en instinctexcessen, die we in Duitschland zich zien voltrekken. De zelfmoord van den geest is een gelijksoortig verschijnsel als de verafgoding van bloed en ras. Het kan belachelijk klinken dat het blad der Hitler-jugend zeer Nietzscheaansch „Wille und Macht" heet, maar de storm, die nu geoogst wordt, is ongetwijfeld een vrucht van den wind, dien Nietzsche gezaaid heeft.

Er is in West-Europa een toenemende bezorgdheid merkbaar om de Christelijke cultuur te behoeden, met de bewuste bezinning dat deze erfenis Christelijk is in oorsprong en wezen. In Holland echter zit een groepje van alles losgeslagen intellectualisten, die het plebejische Nietzscheanisme van instinct en ras verafschuwen, geestdriftig den aristocratischen Nietzsche voort te zetten, den man, die de Christelijke cultuur ongeveer den doodsteek toebracht. Zelfs Katholieken meenen hun catechismus te moeten aanvullen met de lectuur van Nietzsche. Dat Marsman over den grootmeester der orde in Holland een zoo neutrale studie schreef, is op zich zelf een bewijs, hoe deze maçonnerie haar ingewijden weet te temmen, niet door eenige ordesdiscipline, maar door haar inhaerenten geest van moordende skepsis. Het oude Hollandsche euvel van overwegende verstandelijkheid, van hypertrophie van het vernuft wordt erdoor in alle eere hersteld.

GUARDINI (Romano) GOD. Vert. door Beatr. van der Hallen. (122) *f* 1.40 en *f* 1.90. Foreholte, Voorhout. 1938.

Dit boekje biedt gedachten en beschouwingen over God, die treffen door oorspronkelijkheid, diepte en vroomheid. Romano Guardini is een der merkwaardigste geesten van het huidige Duitschland. Naast grootere boeken over religieuze figuren schrijft hij kleinere godsdienstige werkjes, die juweeltjes zijn door het stempel van persoonlijke, doorleefde, innige, diepe pieteit, dat zij dragen. Ook „God" is er zoo een. Men leze en proeve.

Inleidingen op Shakespeare

door JOS. PANHUYSEN.

Er worden tegenwoordig zeer veel inleidingen geschreven, inleidingen in alles en nog wat, inleidingen in de muziekleer, inleidingen in de wiskunde zelfs en, zeer talrijk, inleidingen in de Wijsbegeerte. Men kan haast niemand met eenige belezenheid meer ontmoeten of hij is minstens op twee of drie manieren in de Wijsbegeerte ingeleid. Doorgaans ontkomt men na eenigen tijd niet aan den indruk, dat hij het daar dan ook beslist bij heeft gelaten, dat hij telkens weer de eerste, maar nooit verdere stappen gezet heeft. Ligt dit aan den man, die toch den moed bezat om drie, vier of soms nog meerdere keeren te beginnen bij het begin of ligt het aan de inleiding? Mij bevangt vaak de vrees, dat het inderdaad niet zelden aan de inleiding ligt. Inleiden lijkt zulk een gemakkelijke taak, alleen de voornaamste dingen behoeven immers maar gezegd te worden, het is echter in werkelijkheid een zeer moeilijke taak. De voornaamste dingen zijn niet alleen het voornaamste, het zijn eigenlijk ook de dingen, die men het laatst ziet, als men zooveel van het bepaalde onderwerp weet, dat men veel er van weer uit het geheugen verloren heeft. Want slechts hij, las ik onlangs in een uitnemende inleiding in de Wijsbegeerte, gebruikt zijn geheugen goed, die veel weet te vergeten. Wat er over schiet als men alle details en kleinigheden geweten en vele vergeten heeft kan de grondslag worden van een goede inleiding. Het zijn dus niet de beginnelingen, het zijn de experts, die iemand in een bepaalde wetenschap of vak op weg moeten helpen, en dan nog alleen die experts, die de gave bezitten om ten slotte het voornaamste te ontdekken, hetgeen aan alle experts, zooals de ondervinding leert, niet gegeven is.

Als men dit alles bedenkt is het geen wonder, dat er weinige volmaakte inleidingen te vinden zijn, dat er vele het voornaamste juist vergeten, en dat weinige geheel volledig zijn in datgene, waar het op aan komt. Bij haast ieder nieuwe overzichtelijke studie van het werk van Shakespeare treft men deze betrekkelijke onvolledigheid aan. Zij zijn haast alle leesbaar, zij geven bijna alle nieuwe inzichten, men leest ze iederen keer opnieuw weer met genoegen, maar geheel bevredigen doen ze zelden.

Onlangs is echter in de bekende Pelican serie, een six-penny editie, die naast enkele goede, ook verschillende bedenkelijke, zelfs gevaarlijke werken bevat, een boekje verschenen, speciaal voor deze serie geschreven, dat werkelijk als inleiding op Shakespeare een zekere soort volledigheid bezit, en dat in zekeren zin het voornaamste bevat, althans het voornaamste voor iemand die Shakespeare wil gaan lezen. Het is Introducing Shakespeare van G. B. Harrison.

Het is een eenvoudig werkje, maar het is niet populair op de

bekende naïef doende wijze, het is een geschrift met een persoonlijken stijl, het vraagt in zijn argumentatie de volledige aandacht van den lezer, en het veronderstelt een behoorlijke mate van ontwikkeling. Hoe persoonlijk het in behandelingswijze en stijl ook zijn mag, het wil geen persoonlijken kijk op Shakespeare geven, wat een inleiding ten slotte ook niet past, het wil objectief zijn, geeft de feiten en de interpretatie van die feiten, meer dan over de persoonlijkheid van den schrijver spreekt het over diens werk, wat dat is en wat het zeker niet is, welke problemen zich daarbij voordoen, hoe het in de waardeering der menschen sinds zijn ontstaan werd aangeslagen.

Geen extatische bewondering vindt men hier, noch een critiek op kleinigheden, geen diepzinnige interpretaties van de stukken afzonderlijk of een poging om het verband tusschen werk en schrijver te doorgronden, maar een zakelijke waardeering van zakelijkheden. Wellicht daarom doet het zoo ongewoon frisch aan, wellicht daarom komen er zooveel oorspronkelijke opmerkingen in voor en treft men er zelfs verschillende ontdekkingen aan. Zooals men weet is G. B. Harrison de uitgever voor de Penguin serie van de tooneelstukken van Shakespeare en het is de uitgever, die hier zeer vaak aan het woord is, de uitgever, die vaststelt, dat de bekende edities van Shakespeare eigenlijk niet de beste zijn, dat men, na zooveel jaren, terug moet keeren naar de folio uitgaven en de quarto's om een geheel bevredigende tekst te hervinden, dat niet alle verbeteringen, die men aangebracht heeft, inderdaad verbeteringen blijken, dat de interpunctie een dramatische en geen grammatische is en behoort te zijn en dat daarom de oudere doorgaans beter is, dat het blanke vers van Shakespeare, vooral in zijn latere stukken, zoozeer van het regelmatige vijfvoetig jambische afweek, dat men het een vrij vers zou kunnen noemen en dat men het daarom ook als zoodanig moet afdrukken, het gecorrigeerde aaneengelijmde is niet alleen veel moeilijker leesbaar, maar, omdat het de pauzeeringen niet tot hun recht laat komen, vernietigt het ook verschillende nuanceeringen, en Shakespeare is een dichter van nuanceeringen. Denk niet, dat dit alles maar kleinigheden zijn, deze tekstcritiek voert wel degelijk tot een beter verstaan van het werk en tot die onbevangenheid, die voor een goed verstaan onmisbaar is. Als G. B. Harrison bijvoorbeeld wijst op de verkeerde gewoonte van de latere uitgevers om telkens bepaalde plaatsaanduidingen te geven, iedere scène dus in een bepaald milieu te zetten, maakt hij oogenschijnlijk een zeer eenvoudige opmerking, maar daardoor verandert het geheele gezicht op de tooneelwerken van Shakespeare. Het is waar wat hij zegt, het is vanzelfsprekend wat hij zegt, het verklaart waarom het Elizabethaansche tooneel was als het was, maar dat neemt niet weg, dat de bedoelde uitgevers toch maar meenden zeer goed werk te doen om bijvoorbeeld de vierde acte van Antony and Cleopatra in niet minder dan dertien tooneelen onder te verdeelen,

met de critische opmerking, dat een dergelijk aantal te veel is en de eenheid van het bedrijf schade doet. G. B. Harrison laat zien, dat dit geenszins het geval is als men maar weet door te dringen tot de opvatting van Shakespeare en zijn tijdgenooten in dezen. „In de Folio tekst" zegt hij, „vindt men in het geheel geen tooneelverdeelingen... In de stukken van Shakespeare zooals zij oorspronkelijk dus voor het tooneel geschreven zijn, waren de tooneelen, de scènes geen plaats-scènes, maar veeleer personenscènes, en in dit vierde bedrijf bij de crisis in het lot van Antony, Ceasar en Cleopatra toont Shakespeare hoe ieder van hen rijst of ondergaat op het beslissende oogenblik. Daarom vindt men in den Folio-tekst geen tooneelindeelingen, geen plaatsaanduidingen aan het hoofd van ieder onderdeel. In feite hebben de scènes betrekking op Caesar: Antony en Cleopatra: Antony Ceasar: den veldslag: Antony en Cleopatra: Enobarbus: de nederlaag van Antony:: Cleopatra als zij de tijding daarvan verneemt: de poging van Antony om zichzelf te dooden: de smart van Cleopatra: de dood van Antony. Het is een dramatische techniek, die men slechts verstaan kan, als men zich rekenschap geeft, dat dit spel een Elizabethaansch spel is geschreven voor een Elizabethaansch tooneel. Als men deze vierde acte in dertien verschillende plaatsscènes splitst, wordt de aandacht van den lezer of toeschouwer van de personen naar de plaatsen afgeleid, en het stuk wordt zoodoende onleesbaar en onspeelbaar."

Geboortehuis van Shakespeare.

Zoo zakelijk, zoo hernieuwend is dit kleine boekje herhaaldelijk; het eerste hoofdstuk er van heet The Legend of Shakespeare en Harrison doet voortdurend niets anders dan de legende vernietigen om ze te vervangen door de levender en schooner werkelijkheid. Hij wil in Shakespeare niet den slagersjongen zien, die succes bereikte, niet het arme knaapje, dat voor wildstroopen uit Stratford vluchten moest, niet den talentvollen onontwikkelden of al te beperkt ontwikkelden dramaturg, die de klassieken weigerde na te volgen, zooals Ben Jonson en de dichters uit de Augustan Age, als Dryden hem zagen, hij weigert echter eveneens Shakespeare te verheerlijken als de romantici als Coleridge bijvoorbeeld, die geen feilen in hun idool wilden erkennen. Hij weigert om in Shakespeare een soort sfinx te zien, die aan iedere verklaring ontsnapt, maar hij weigert eveneens om zijn werk en zijn persoonlijkheid in zulk een onmiddellijk verband met elkander te brengen als Professor Dowden het destijds deed in zijn werk Shakespeare,

his mind and art. Er zijn vele dingen, die men nooit van den grooten tooneelschrijver te weten zal komen en er zijn ook vele dingen, die wel te achterhalen zijn, er zijn gedeelten in zijn werk, moeilijk of niet te ontraadselen, maar het meeste is wel te begrijpen in den zin, dat men in de literatuur en de kunst van begrijpen spreken kan.

Er wordt in Introducing Shakespeare betrekkelijk weinig over de persoonlijkheid zelf van Shakespeare gezegd, er wordt meer vastgesteld, wie hij niet was dan wie hij wel was, maar dit juist geeft ons, als we het boekje gelezen hebben den indruk van het zelfbezit en de ingetogenheid, die waarschijnlijk Shakespeare eigen zullen zijn geweest. Het beste oordeel over hem is wellicht van zijn tijdgenoot Ben Jonson, die veel aan hem te danken had, die zelf zoo geheel anders was en wiens werk ook zoozeer van dat van Shakespeare verschilde. Het oordeel van zulk een tijdgenoot is waardevol, omdat het om dit verschil en die sympathie tegelijk welwillend en onbevangen kan zijn. He was honest, schreef, zooals men weet, Ben Jonson, and of an open, and free nature: had an excellent fancy; brave notions, and gentle expressions. — Ik geloof, dat open and free nature een zekere ingetogenheid niet hoeft uit te sluiten, eerder integendeel. Men kan deze uitspraak van Jonson misschien wat weinigzeggend achten, maar zoo erg weinigzeggend is ze toch ook weer niet en wie Professor Dowden navolgend de persoonlijkheid van Shakespeare uit zijn werk wil te voorschijn brengen, wie zijn geest uit zijn kunst wil afleiden zal het slachtoffer worden van dezelfde hinderlagen. Er staat ergens in het verschrikkelijke tooneelstuk, dat Troilus and Cressida heet een ironisch gezegde van den held Hector, een van de weinige echte helden uit het stuk. Hij spreekt dan met Achilles, die hem van het hoofd tot de voeten opneemt.

> O Like book of sport, zegt hij, thou'lt read me o'er;
> But there's more in me than thou understand'st.

Een ironisch en een wijs woord en een waarschuwing voor allen, die een beschrijving willen gaan geven van de persoonlijkheid van Shakespeare, zooals die zich vertoonen zou in diens werk. Geen suggestieve titel behoedt den criticus ervoor, dat zijn „essential Shakespeare" ten slotte essentieel de persoonlijkheid van den criticus zelf gaat worden.

Professor van Kranendonk, die eenigen tijd geleden in het Nederlandsch ook een inleiding op Shakespeare uitgaf, is aan deze gevaren niet geheel ontsnapt. Zijn inleiding is het werk van een beschaafden en bestudeerden mensch, evenals Harrisson kent hij de feiten, de laatste onderzoekingen, de nieuwste critische geschriften en hij maakt, zooals dat ook bij een inleiding past, daar ruimschoots gebruik van. Hij komt echter herhaaldelijk voor afwijkende meeningen uit en dat is zonder twijfel zijn goed recht. Al is zijn boek een inleiding en daarom in het geheel genomen

vanzelfsprekend niet zoo bijzonder persoonlijk, in die eigen meeningen is hij nu en dan wel persoonlijk en naar mijne meening te zeer. Evenals Professor Dowden kan hij niet nalaten naar den geest van Shakespeare te speuren in diens werken, niet den geest der spelen zelf maar den geest, die deze voortbracht. Hij geeft vaak zeer goede en soms treffende beschouwingen bijvoorbeeld over een tragedie als King Lear, maar zoodra hij bij zulk een beschouwing vervoerd, in geestdrift geraakt komen in verband daarmede de onvoorzichtige opmerkingen, die den scheppenden kunstenaar en den mensch al te zeer vereenzelvigen.

Sprekend over Troilus and Cressida roept hij dan bijvoorbeeld plotseling uit: „Wat praat men toch nog van den „koel"-objectieven Shakespeare: hij moet een van de meest hartstochtelijke mensen geweest zijn en een niets ontziend waarheidszoeker."

Een waarheidszoeker hoeft zeker niet hartstochteloos te zijn, maar de meest hartstochtelijke mensch is doorgaans de echte waarheidszoeker niet, en Troilus and Cressida is bovendien zonder twijfel een spel van een strenge objectiviteit. Een groot kunstenaar geeft hier met een groote artistieke beheerschtheid een sprekende herschepping van een samenleving. Het meegevoelen en de verontwaardiging, die den mensch Shakespeare eens bewogen kunnen hebben, zijn van een andere orde dan de gevoelens door de spelende personen geuit. Wie hier een te innig verband legt, geeft zich, althans op het oogenblik, dat hij dit doet, niet voldoende rekenschap er van wat eigenlijk een litterair kunstwerk en het scheppen van een litterair kunstwerk is.

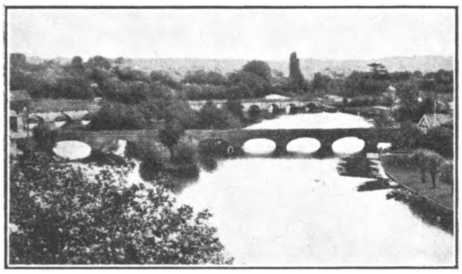

Stratford-upon-Avon.

Zelfs als men zou willen aannemen, dat Shakespeare een van de meest hartstochtelijke menschen is geweest, die ooit leefden, men zal bezwaarlijk geloof ik Professor van Kranendonk gelijk willen geven, als hij ergens vaststelt, dat Shakespeare een overgevoelige natuur bezat. Overgevoelige naturen kunnen zonder twijfel groote kunstwerken scheppen, bijvoorbeeld prachtige lyrische gedichten, maar zij zullen, dunkt mij, geen groote tooneelspelen schrijven, waarin een wereld met de meest uiteenloopende menschen zich weerspiegeld ziet. Tusschen gevoelig en overgevoelig is een groot, zelfs een fundamenteel verschil, tenminste zooals ik het zie. Er is ook geen aanleiding, dunkt mij, om met professor van Kranendonk aan te nemen, dat Shakespeare een bijzonder sensueel karakter had. Een jeugdwerk als Venus and Adonis levert daartoe niet voldoenden grond evenmin als toe-

spelingen en geestigheden, die men tegenwoordig gewaagd zou noemen, professor van Kranendonk komt tot zijn conclusie, omdat Shakespeare in zijn spelen en sommige zijner sonnetten herhaaldelijk van een sterken afkeer van den zinnelijken lust blijk geeft, maar een dergelijken afkeer is nu juist niet altijd een eigenschap van bijzonder sensueel aangelegden, en uit zulk een tegenstelling een dergelijke conclusie te trekken lijkt me een weinig te simplistisch.

Afgezien van deze voorbarigheden, waarin Professor van Kranendonk, naar mijne meening, nu en dan vervalt, is zijn inleiding in verschillende opzichten een voortreffelijk boek, waarvoor de Nederlandsche lezer dankbaar kan zijn. Het heet: Shakespeare en zijn Tijd. Professor van Kranendonk tracht den grooten dramaturg in zijn milieu te plaatsen en hij slaagt daarin wonderwel. Ik houd het meest van de hoofdstukken in zijn boek, waar hij den tijd en het milieu kenschetst. De tijd van Elizabeth, Elizabeth zelf, het leven der menschen, de kleine luiden, de menschen op het land, de stedelingen, de adel, de dichters, de tooneelschrijvers, de tooneelspelers worden ons hier merkwaardig plastisch, levend en bewegend, voorgesteld. In zijn beknoptheid is het hoofdstuk over Koningin Elizabeth een meesterstukje. Wat Stratford en het leven op het land voor Shakespeare beteekend moeten hebben wordt den aandachtigen lezer hier duidelijk. Het Londen van destijds leeft in deze bladzijden. De geest van de Engelsche Renaissance waait u er uit tegen en niet zelden werd ik, al lezende, herinnerd aan niemand minder dan Virginia Woolf, de schrijfster van Orlando en van The Common Reader. Een groote eruditie vond hier een harmonische uiting in het eenvoudige, schilderende woord. Zoowel Shakespeare en zijn Tijd als Introducing Shakespeare kan ik daarom van harte ter lezing aanbevelen.

G. B. Harrison: Introducing Shakespeare. Pelican-editie.

A. G. van Kranendonk: Shakespeare en zijn Tijd. Em. Querido U.M. Amsterdam.

WEATHERHEAD (Leslie D.) HET LIED VAN DEN HERDER. Nederlandsch van Roel Houwink. (223) *f* 2.90. Bijleveld, Utrecht.

Godsdienstige beschouwingen naar aanleiding van de tekstwoorden van den drieentwintigsten Psalm. Omwille van de willekeurige en rationalistische Evangelieverklaring zijn ze voor Katholieke lezers onaanvaardbaar.

Europees en Duits Humanisme

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Naar aanleiding van: Horst Rüdiger, Wesen und Wandlung des Humanismus. Hoffmann und Campe Verlag Hamburg. (Europa-Bibliothek Herausgegeben von Erich Brandenburg, Erich Rothacker, Friedrich Stieve, I. Tönnies. 316 blz.)

Evenzeer als dat der renaissance, heeft ook het probleem van het humanisme zo vele verschillende zijden, dat een afgeronde behandeling van het geheel bijna onmogelijk moet worden genoemd. Reeds het begrip humanisme is van een uitgebreidheid, die zeer verscheidene, ja soms tegenover elkaar staande, interpretaties toelaat, en wanneer men zich daarbij herinnert, hoe dikwijls het met andere stromingen geliëerd werd; dan komt men snel, na een kort onderzoek, tot de overtuiging, dat verschillende met het probleem van het humanisme samenhangende vragen, nog steeds niet beantwoord werden. Een daarvan is bijv. die aangaande de aard van het verband met de renaissance, een andere die van de verhouding ten opzichte van de klassieke oudheid. De uitspraak, dat de meer wetenschappelijke stroming der renaissance, de hernieuwde studie der oude talen en wijsbegeerte, het humanisme genoemd wordt, moge een algemeen aanvaarde zijn; dat zij zeker niet toereikend is om het wezen van het humanisme te tekenen, blijke uit de omstandigheid dat er evenzeer bij Cicero van humanisme sprake kan zijn, terwijl bovendien een stroming als het Duitse derde humanisme zich in alle opzichten aan deze omschrijving onttrekt. De definiëring van het humanisme is dus wel zeer moeilijk. Voor Stefan George heeft het een andere betekenis dan voor Erasmus, en het nieuwe humanisme van Wilhelm von Humboldt komt bij lange na niet met het Italiaanse van Francesco Petrarca overeen. Het nationale als internationale speelt ook hier zijn rol; Erasmus' strevingen waren welbewust Europees gericht, doch zowel Ulrich von Hutten, Martin Opitz als Johann Joachim Winckelmann, wilden voor alles de Duitse zaak, en daarmee de eigen natie, dienen.

Evenwel dit alles heeft niet verhinderd, dat men al sinds lang studie van het humanisme gemaakt heeft. Belangrijke standaardboeken erover verschenen van de hand van G. Voigt, Geiger en Burdach; terwijl voor enkele jaren E. Drerup zijn voornaam boek uitgaf. Als deel der Europa-Bibliotheek kwam nu het bovengenoemde werk van Horst Rüdiger van de pers, dat — naar zijn titel aangeeft — handelen wil over wezen en verandering van het humanisme. Het is een voor deze materie ongemeen boeiend en interessewekkend werk; belangrijk, helder en — op meerdere plaatsen — van grote betekenis. Vol met uitstekende opmerkingen en niet minder goede samenvattingen, paart W e s e n u n d W a n d l u n g d e s H u m a n i s m u s het buitengewone aan het juiste, en al werd het geen standaardwerk, zijn karakter maakt het toch tot een voor de studie van het humanisme onmisbaar boek, dat bovendien de goede hoedanigheid bezit niet alleen voor de koks maar ook voor de gasten geschreven te zijn. Deze en dergelijke qualiteiten maken Horst Rüdigers werk tot een uitzonderlijke verschijning, waarop uitvoeriger gewezen moge worden.

* * *

Het is Horst Rüdigers bedoeling, het wezen en de verandering der humanistische gedachte te schetsen in negen figuren der Romeinse, Italiaanse, Nederlandse en Duitse cultuurhistorie. In het bijzonder heeft hij daarbij op twee problemen gelet; ten eerste op het verschil van waardering voor de antieken in de Italiaanse en Franse tegenover de Duitse cultuur, en ten tweede op de geestelijke uitwerking van de specifiek eigen Duitse ontdekking van het Griekendom. Zijn boek handelt dus over een cultuurhistorisch, dit wil

zeggen, wetenschappelijk probleem, niet over een kwestie van wereldbeschouwing. Hij heeft daarbij het begrip humanisme in wijdere zin genomen, en definieert dit, met een aan Werner Jaeger ontleende uitspraak, als: „die kontinuierliche bildungsgeschichtliche Traditionsbewegung, die in gewissen Abständen besondere Gipfel aufweist". Humanisten in bredere zin, noemt hij dan: „diejenigen, welche der Auseinandersetzung mit dem Altertum, im besonderen mit dem Griechentum, einen notwendigen Raum in der Kultur ihrer Zeit einräumen". In verband met het laatste, is het begrijpelijk, dat Horst Rüdiger van mening is, dat het algemene probleem dat alle humanisten op te lossen hadden luidde: hoe verhoudt zich de tegenwoordige tijd tot de antieken? In de diversiteit der daarop gegeven antwoorden, spreken zich nu de nationale en tijdsverschillen duidelijk uit. Het is daarop dan ook dat zich Horst Rüdigers onderzoek met name richt.

Hij opent zijn boek met een hoofdstuk over Marcus Tullius Cicero, opgevolgd door een kapitel betrekking hebbend op de middeleeuwse geestesvorming. Dan tekent hij Francesco Petrarca en het Italiaanse humanisme, Ulrich von Hutten en het Duitse humanisme, en Desiderius Erasmus en het Europeese humanisme. In het hiernakomend deel van zijn boek heeft Horst Rüdiger zich tot Duitschland bepaald. Hij portretteert Martin Opitz en Johann Joachim Winckelmann, schrijft dan over Wilhelm von Humboldt en het nieuwhumanisme, om tenslotte na capita over Jacob Burckhardt en Stefan George, te sluiten met een beschouwing van het derde humanisme. Aan het eind biedt het werk dan nog aantekeningen — hoofdzakelijk bestaande uit bibliographie — en een namenregister.

Reeds onmiddellijk wordt men door Rüdigers boek geboeid, wanneer men ziet hoe voortreffelijk hij in de ideeënwereld van den eersten humanist Cicero de kiemen van het latere humanisme aanwijst. Reeds hier is het verklaarbaar, waarom de philosophie en philologie in nauwer verband tot het humanisme staan dan de natuurwetenschappen; reeds hier ook vindt men de grondslagen der verhouding van humanisme en christendom. Gaat het natuurllijk niet aan, dit alles in de realiteit de waarde van het algemeen-geldige te verlenen, dat het in schijn bezit — neiging die Horst Rüdiger blijkt te bezitten —; wel moet erkend worden dat veel van het nadien gegroeide hier — om het zo uit te drukken — in status nascendi aanwezig is. Nochtans wettigt dit niet de veronderstelling van een direct verband tussen bijv. het humanisme van Erasmus en dat van Cicero. Onze tijd heeft geleerd de Romeinse staatsman anders te zien dan de zestiende eeuwer dit deed, en vandaar dat men zich te hoeden heeft voor vaststelling van schijnbaar op invloed berustende overeenkomsten, die in zich op autochthone ontwikkelingen berusten. Het wil mij voorkomen dat Horst Rüdiger daaraan niet steeds is ontsnapt. Zonder te zeggen dat hij het latere humanisme in dat van Cicero „hinein interpretiert", kan ik toch de indruk niet van mij afzetten, dat hij Cicero te sterk als kiem ziet. Augustinus als Erasmus hebben dit zeker anders beschouwd, terwijl ook een figuur als Burckhardt in dezen ongetwijfeld niet zover zou gaan. Evenwel dit doet niets af aan het interessante van deze opzet, pleitend voor de durf en het oorspronkelijke van zijn steller.

Evenzeer als wij geleerd hebben Cicero anders te zien dan de zestiende eeuwers, zo ook verschillen wij in wellicht alle opzichten met hem van mening inzake de waardering der middeleeuwse „Bildung". Horst Rüdiger schrijft daar voorname bladzijden over, die tonen dat zij in haar doelstellling theologisch en in haar taal, gelijk het recht, de wetenschap, en de vormen van erotiek en samenleving, internationaal was. Voor deze tijd waren de antieke studiën slechts middel tot christelijke apologetiek. De scholastiek beheerste het hele leven, tot in Petrarca's dagen het humanisme daartegen opstond. Voor het laatste vormde deze grote tegenstander een geluk. Hij dwong haar steeds weer tot nieuwe uiteenzettingen, aanvallen en verdedigingen; maar al strijdend groeide het nieuwe. Dit blijkt duidelijk uit een figuur als Ulrich von Hutten, die Rüdiger als eerste aanleiding geeft, te spreken van wat hij: „die agonale Haltung" noemt. Kort gezegd bedoelt hij daarmee deze, die zich niet tevreden

stelt met de imitatie van het antieke wezen, maar die veeleer probeert daarnaast met eigen krachten iets gelijkwaardigs te zetten. Hij onderscheidt dit Duitse — waarmee hij, naar alle waarschijnlijkheid, Germaanse bedoelt — humanisme, van het Romaanse dat zich met navolging van het antieke tevreden stelt.

Deze onderscheiding is helder en heeft het voordeel van gemakkelijk hanteerbaar te zijn. Zij houdt evenwel ook een andere in die Rüdiger in dezen op een bijna nonchalante manier over het hoofd ziet, om niet te zeggen verwaarloost. Wij bedoelen die van nationaal en internationaal, of — om het in verband met dit boek scherper te zeggen — Europees en Duits. Men kan — gelijk Rüdiger doet — bij Petrarca wel alle nadruk leggen op het feit dat hij een groot Italiaans dichter was, doch men verzuime daarnaast niet op te merken dat hij als geleerde een Europese vermaardheid genoot, en daaraan zelf de meeste waarde hechtte. Zo kan men ook uit het Duitsland der zestiende eeuw Ulrich von Hutten op de voorgrond brengen, doch het is onverantwoord Reuchlin in zijn schaduw te doen verdwijnen. Horst Rüdiger moet zelf deze moeilijkheid gevoeld hebben, toen hij na Von Hutten Erasmus plaatste die niets van het nationale heeft. Hij kenschetst den groten Rotterdammer op voorname wijze, maar — men voelt het tussen de regels door — naar dezen man der „übernationale" geleerdenaristocratie gaat zijn liefde niet uit. Het heeft de schijn, dat hij hem te veel aan Voltaire herinnert; veel liever zijn hem dan ook zijn landgenoten als Opitz, Winckelmann en Humboldt.

Nochtans, voor velen zal het „Duitse" gedeelte van het boek niet zo interessant zijn. Moge de schets van Burckhardt weer boeiender aandoen, over het algemeen verliest in dit gedeelte W e s e n u n d W a n d l u n g d e s H u m a n i s m u s zijn breder karakter. Dit wil echter niet zeggen dat daaróm Rüdigers studies op zich van minder betekenis zouden zijn; integendeel! Eer verscherpen zij het inzicht betreffende het verschil tussen wat hij zelf Europees en Duits humanisme noemt. Ik wees er reeds op dat men zijn Duits nu en dan als Germaans verstaan moet, maar niet zelden ook bezit het de betekenis van: specifiek tot onze Oosterburen beperkt. In dezen is dit gedeelte van Rüdigers werk inderdaad „einleuchtend". Het toont nadrukkelijk — zij het indirect — aan waarom Winckelmanns ideeën inzake het humanisme nooit Europees kónden worden, niettegenstaande de vermaardheid van den — men lette erop — Pruisischen kunsthistoricus. Hetzelfde geldt voor Humboldts „Neuhumanismus", George's streven en het typische derde humanisme. In het laatste zijn wij wel ver van het internationale verwijderd; slechts het agonale karakter ervan houdt er verband mede. Met recht wijst Rüdiger er hier dan ook — in navolging van Curtius — op, dat de lijn van het Duitse humanisme niet luidt: „Montaigne, Ronsard, Racine, Voltaire, Anatole France, Valérie, nicht Hobbes, Shaftesbury, John Stuart Mill und Herbert Spencer, sondern Winckelmann, Lessing, Herder, Goethe, Hegel, Hölderlin, Jacob Burckhardt, Fr. Nietzsche". Deze definiëring laat aan duidelijkheid niets te wensen over, alleen ontbreekt in deze rij de door Rüdiger eraan toegevoegde Wilhelm von Humboldt. Inzake het Europees humanisme spreekt de auteur zich niet zo duidelijk, in een zin, uit. Het wordt echter door hem op een voortreffelijke wijze in het eerste „niet-Duitse" deel van zijn boek gekenschetst.

Uit de aantekeningen blijkt dat Rüdigers meningen en inzichten mede op uitgebreide belezenheid steunen. Afgezien van een enkele verschrijving — als Jakob voor Johan Huizinga —, en het gemis van enkele namen — als de studie van Singer over de klassieken in de middeleeuwen en met name het boek van Löwith over Burckhardt —; houden zij vrijwel alle bekende werken in, en bezitten dan zo ook enige bibliographische waarde. Aan het geheel werd een ter vergemakkelijking dienend namenregister toegevoegd.

* * *

Goed bezien is Rüdiger in zijn, verre van gemakkelijke, poging — voor de eerste maal een volledig overzicht van de geboorte en de verdere ontwikkelingsgang van het humanisme vanaf Cicero tot onze dagen te geven —

wel geslaagd. De door hem gekozen persoonlijkheden kunnen, in waarheid, doorgaan voor de meest representatieve vertegenwoordigers van het humanisme hunner dagen. Het valt daarbij in zijn werk te prijzen, dat hij alles degelijk en uitgebreid bestudeerd heeft, en zich niet heeft laten verleiden tot soms zeer voor de hand liggende, maar in de werkelijkheid niet aanvaardbare, conclusies en uitspraken. Rüdiger bezit naast zijn subjectiviteit genoeg objectiviteit, om zijn inzichten aan critiek te kunnen onderwerpen, en de voorzichtigheid waarmee hij op meerdere plaatsen zijn stellingen poneert, siert den wetenschapsmens in hem. Zuiver stelt hij de problemen, en al zijn in menig opzicht de eerste vijf hoofdstukken verrassend, de objectiviteit en de wetenschappelijkheid van Horst Rüdiger staan er borg voor, dat hij ook hier zijn — soms zeer oorspronkelijke — inzichten baseert op brede kennis en diepgaand onderzoek.

Zowel voor de kennis van het Europese als Duitse humanisme is zijn werk onmisbaar. Het leidt tot de figuren der beide terreinen op uitstekende wijze in, en zal dan ook van zelf zijn weg wel vinden. De Europa-Bibliothek deed hiermee een goede keuze; de uitgave werd bovendien met smaak verzorgd.

SCHEEBEN (Dr. Matth. Jos.) DE HEERLIJKHEID DER GODDELIJKE GENADE. Bewerkt door Dom Scheerman O.S.B. (428) *f* 4.— en *f* 4.75. Foreholte, Voorhout. 1939.

Het bijzondere van dit kostbare boek is, dat het tegelijk een diepgaand theologisch tractaat en een geestelijk leesboek is. Als geestelijk lees- of overwegingsboek is het allereerst wel bedoeld, maar de diepzinnige theoloog, die Scheeben was, heeft er een rijken schat van theologisch weten en kennen in verwerkt. Het boek doorlezend staat men verbaasd over het feit, dat hier een bloemlezing van patristische lectuur is bijeengebracht. Men mag hier gerust spreken van hèt boek over de goddelijke genade. Zulk een rijkdom van belezenheid en citaten, van diep indringende beschouwingen, van kinderlijk geloof en vroomheid ziet men zelden bijeen. De genade vormt ten slotte het kernpunt der Christelijke leer en zoo biedt dit boek een in vele opzichten volledige doctrien van het Christendom, doordat allerlei geloofsaspecten ter sprake komen. Overal ademt het boek een zeer persoonlijke en warme godsvrucht, zoodat het niets heeft van een tractaat. Het is geschreven in de stilte der cel, zonder op stroomingen of meeningen van het oogenblik in te gaan en daardoor bezit het boek iets blijvends, iets dat het nooit doet verouderen. Om stilistische inkleeding heeft Scheeben zich niet bekommerd; hij zegt eenvoudigweg wat hij te zeggen heeft, maar dit is van allerhoogste beteekenis. Moge dit belangrijke werk zijn weg vinden in Nederland.

BEUKERING (Pastoor F. C. van) DE MIS. (183) *f* 1.20 en *f* 2.50. De Gemeenschap, Bilthoven.

Wijlen Pastoor Beukering was een uitnemend volksliturgist; zijn boek over de Mis, opgezet en begonnen tijdens zijn leven, is voltooid aan de hand van zijn nagelaten papieren. Op eenvoudige wijze worden ontstaan, geschiedenis, zin en bedoeling van het H. Misoffer uiteengezet en verklaard, waarbij tevens gewezen wordt op geest of methode van mishooren. De uiteenzettingen volgen nauwkeurig de achtereenvolgende deelen der Mis en zijn in populairen trant ghouden. Op dit gebied een uitstekend werk.

BUITEN LETTEREN LANDSCHE

FRANSCH

SAINT-EXUPéRY (Antoine de) TERRE DES HOMMES. Roman. Gallimard, Paris. 1939.

Dit laatste werk van Antoine de Saint-Exupéry is van een dusdanige schoonheid, dat men het zonder voorbehoud zijn bewondering geven kan. Het verhaalt ons het aangrijpend avontuur van hen, die de waarheid zoeken in de hoogte der hemelen, te midden der sterren. En het ondoofbare, onvergankelijke, stille licht van deze laatste wijst dezen piloten van hoogten en verten den weg tot die waarheid, terwijl lokkend kunstlicht zijn verleiding op anderen gelden doet. Daarboven wordt de ware aviateur zich bewust van de verheven dienende taak, die hij voor de menschheid vervult en wordt hij zich bewust ook van de geheimenis der dingen en van de diepte der menschelijke levensroeping. Het is aan zijn vliegtuig, dat de Saint-Exupéry erkent geheel zijn kennis van aarde en mensch te danken te hebben.

In een zeer poëtischen stijl worden ons de achtereenvolgende belevenissen geschilderd. De waarde echter dezer gebeurtenissen, de volle prijs dezer uitzonderlijke omstandigheden ligt hierin, dat zij in hem, die ze ondergaat een zielegrootheid tot openbaring brengen, welke zichzelve niet kende. De waarachtige menschelijke bestemming is zijn ware menschzijn tot vervulling te brengen. Gelukkig degenen, wien de zeldzame gelegenheden geboden worden, die het den mensch vergunnen zich de volle som van heldenmoed en broederliefde, zich den zin van het universeele ook, te zien geopenbaard.

Het grootste levensleed ligt niet in het lijden, leert ons de Saint Exupéry. Ieder lijden heeft zijn begrenzing: de mensch vermag zich met het lijden te verbroederen en dan wordt dit lijden opeens tot een rijkdom, die den drager daarvan dagelijks meer veredelt en de menschenziel bewonderenswaardige accoorden ontlokt, die den toeschouwer in ontzagwekkende verbazing tegenover deze helden doen staan. Helaas! ontbreekt velen onzer de wilskracht zich tot een waarachtig menschzijn te verheffen: zij laten hun verstandelijke vermogens ongebruikt en weten hun zedelijk leven nimmer aan den ban van een vernielend en verlagend egoïsme te onttrekken.

Ieder dezer gedachten wordt op praegnante wijze door den schrijver geïllustreerd, zonder dat hij ooit zijn toevlucht neemt tot een bloedlooze analyse of zinledige abstractie. Een mensch, als wij, bestuurt zijn vliegmachine, gaat, komt en vertrekt weer; hij doorkruist woestijn en wildernis; hij spreekt met soldaten en Bedouienen. Maar alles dient hem tot onderricht omtrent zichzelven en anderen. Ieder zijner ervaringen voedt zijn kunst en voedt zijn medelijden. En langzamerhand slaagt hij er in het diepst zijner menschelijke verlangens te doorgronden. Hij geeft er zich rekenschap van, dat de levenswet den mensch gebiedt zich immer hooger te verheffen, opdat hij waarlijk zal leven naar den Geest. Het bedoelt geen betoog, dat een werk van een zuiveren geest en welhaast vlekkeloozen vorm als dit in handen van iederen lezer thuis behoort.

Dr. B.

ARMANDY (André) LE PADRäO. Roman. Plon, Paris. 1939.

In deze Portugeesch-Afrikaansche kolonie overgeplant, ziet de lezer zich aanstonds geplaatst in het midden van een belangenstrijd en van een onderlinge rivaliteit, waarbij geen der partijen ook slechts eenig middel schroomt om haar doel te bereiken. Ondergrondsch gewoel van kanselarijen, semi-officieele chantage, omkooperij, niets-ontziende begeerte naar invloed en rijkdom, belagen als een veelkoppige hydra het geluk dergenen, die deze eerloosheid nog niet ten offer vielen.

Wat dezen roman een nog meer bijzondere waarde verleent is, dat de schrijver, dien zijn vele reizen naar dit land voerden, zich ter plaatse vermocht te documenteeren, hetgeen bepaalden bladzijden een geheel bijzonder relief en een karakter van indringende waarheid verleent. Avontuur op avontuur wordt geboren uit dit milieu, overrijk aan conflicten en innerlijke beroeringen. Stormwinden blazen en hartstochten branden. Plots gealarmeerde gewetens zien zich onverwachts tegenover de hoogste levensproblemen geplaatst. Het doet spijtig aan, dat de aviateur Jean Artéguy leert, hoe zelfopoffering het meest ontroerende der menschelijke avonturen moet heeten, als hij zich tegenover de zeer verleidelijke, zeer vurige en meest zedige der roman-heldinnen ziet geplaatst en wij dan vernemen moeten, hoe deze laatste reeds gehuwd is. Ook al wordt ons dit avontuur met de noodige gereserveerdheid voorgehouden.

Intusschen is de roman niet zonder pathetiek; en de onverwachte gebeurtenissen, het hallucineerend decor, het tragisch samentreffen van karakters en rassen maken het geheel onder de soepele en rijk-geschakeerde pen van Armandy tot een verhaal waarvan men de wendingen met gespannen aandacht zal volgen. (Volwassenen)

Dr. B.

OFAIRE (Cilette) SYLVIE VELSEY. Roman. 18 fr. Stock, Paris. 1938.

Een levensbeschrijving is nog geen roman. Cilette Ofaire heeft met gevoelige hand en fijne psychologie in een aantal tafreelen het leven van Sylvie Velsey beschreven, van haar kinderjaren tot haar bejaarden leeftijd, maar een roman is het niet geworden. Er is zoo goed als geen verwikkeling, wat het boek een zekere matheid en effenheid geeft. Na een trieste en verdrukte jeugd trouwt zij een oppervlakkigen egoïst, blijft kinderloos, ontmoet na jaren den man, dien zij werkelijk liefheeft, blijft echter haar echtgenoot trouw en bevindt zich, als de laatste haar ontvallen is, op het einde in een ondergeschikte positie als opvoedster van een kind dat niet het hare is. In hoe gevoelig en menschelijk rythme dit alles ook beschreven wordt, het is te weinig belangrijk om in herinnering te blijven. Na enkele dagen is men den inhoud van den roman weer vergeten, wat een slecht teeken is. Silvie Velsey zelf staat in zeer persoonlijke contouren en zeer vrouwelijke trekken in het boek uitgebeeld, maar haar achtergrond en omgeving werken niet mee om haar beeld te doen vasthouden. Het is meer een gefingeerde biografie dan een verhaal, een roman. Volwassenen.

DUITSCH

STöGER (August Karl) DIE KRANEWITTBRüDER. Roman. Im Verlag Herder, Freiburg im Breisgau. 1938.

Om verschillende redenen is dit boek van Stöger een opvallende verschijning in de literatuur van onze dagen.

Opvallend is het om den stijl, waarin het geschreven is en die niets heeft van moderne gejaagdheid en schrilfelle gekleurdheid, maar die integendeel de goedgebouwde zinnen rustig en bedachtzaam aaneenreit, zóo kalm en zóo gezapig, dat het ons niet alleen niet bevredigt, maar op den duur zelfs een beetje op onze zenuwen werkt.

Opvallend is ook, dat karakters en intrige ons zoo bekend zijn. De twee broeders Kranewitt spreken niet meer met elkaar, sinds de jongste het meisje

trouwde, dat de oudste ook liefhad. De oudste woont op de hoeve met zijn vrouw en twee zonen, een gesloten harde mensch, maar met een groote liefde voor zijn jongens, wier toekomst zijn eeuwige zorg is en die hij, ondanks alle gepraat van het dorp, zeker en goed opbouwt. De jongste broeder woont in een klein huis buiten het dorp; werkt in de zoutmijn. Zijn vrouw is jong gestorven, heeft hem geen kinderen nagelaten. Hij neemt nu het dochtertje van een arme weduwe aan, zijn petekind en voedt het met een roerende zorg op. De oudste zoon van den boer wordt op dit kind, Therese, verliefd. De broer weigert zijn toestemming voor dat huwelijk en jaagt zijn zoon uit het huis, als deze hem vertelt dat hij Therese huwen moet, wijl zij een kindje van hem verwacht. De jongen koopt nu een huisje met een stuk grond, die aan de Sulzbach gelegen zijn, een bergstorting doet met een vroeg en heftig invallende dooi die beek buiten haar oevers treden; de jongste broeder wordt bij het verdedigen van dat huisje door drijvende boomstammen zwaar gewond en sterft verzoend in de armen van den oudste. Dan komt ook al het andere weer terecht. Deze geschiedenis — niet nieuw — speelt zich af in een zeer goed geteekend milieu en wordt gemaakt door echte bloedwarme menschen, heviglevende menschen, zacht en goed en wijs in den jongsten broeder en in Therese en in de vrouw van den boer;. hard en gesloten en heftig in den vader en den oudsten zoon, en verder gevarieerd en getypeerd in een heele reeks nevenfiguren.

Opvallend echter vooral is dit boek om de sfeer die er in heerscht, een sfeer van algeheele somberheid en gedruktheid. Angst en twist en verdriet en zonde, zwaar en zwart hangen ze op het leven van dorp en hoeve en menschen; een hoogst enkelen keer komt er eens een enkel waterig vreugdestraaltje met moeite doorheendringen maar 't heeft nog nauwelijks onze ziel vluchtig geraakt of het is al weer verdwenen. Neen zoo als Stöger hier het leven geeft, neen zoo is het niet. Maar Stöger mist alle humor en zieleblijheid en lyriek. Hij fotografeert niet kwaad maar schilder is hij niet, nog minder dichter.

En nu zal de somberheid van dit leven toch door niemand meer vreemd gevonden worden als hij bedenkt, dat deze katholieken dan ook nimmer kracht en troost en licht gaan zoeken in hun godsdienst. Opvallend is, dat in heel dit boek van 550 bladzijden alleen de moeder en dat maar één keer om uitkomst bidt en op haar slaapkamer op de knieën ligt als vader en zoon het onderhoud hebben dat op een breuk tusschen hen beide uitloopt; voor de rest is hun godsdienst een zekere sleur van uitwendige daden, — meer niets.

Iedereen kan dit boek lezen.

OBERKOFLER (Joseph Georg) DAS STIERHORN. Roman aus Tirol. Eugen Diederichs Verlag, Jena.

Voorgevoelens en voorteekens beheerschen in dit boek het leven. En nu is het wel mogelijk dat ook onder een katholieke bevolking bijgeloof een grooten invloed heeft, maar dat het den godsdienst zoo verdringt als hier, dat is onaanvaardbaar. Hiermede is tegelijk de groote fout en het eigenaardig tekort van dezen roman, die overigens heel goede kwaliteiten heeft, blootgelegd.

Het boek opent met een relaas over de familie Wesse Holmer, die gedurende vele geslachten op de rijke Arnstein-hoeve heeft geleefd en gewerkt en geleden. Die eerste bladzijden zijn de slechtste van heel het boek; ze zijn saai en verward en moeilijk is er uit te komen: het Stimmungsaccord is jammerlijk mislukt. Maar dan treden uit dien wirwar van namen en feiten twee personen naar voren: de tegenwoordige bezitter van den Arnstein, de machtige, onstuimige, trotsche Simon Wesse Holmer en zijn mooie sterke vrouw Ottilia Poyger. Ottilia is onder den indruk gekomen van de voorspelling eener veepest en wil er rekening mee houden; Simon lacht er mee; zij echter drijft haar wil door, neemt — onvergeeflijke fout — de teugels in handen en drijft hun vee naar het dorp om het daar te laten zegenen. Alleen de stier gaat niet mee, omdat hun eenige zoon Gall hem niet vrij wil geven. Simon verkoopt een poos later al het vee dat mee ter zegening is gegaan en vervangt het door ander. Uiterlijk behandelt hij zijn vrouw met eerbied en geeft haar ook het

toezicht en de leiding als hij op reis gaat voor den aankoop der nieuwe kudde. Ottilia ziet haar fout in, verdedigt op krachtdadige, moedige wijze de eer van de Arnstein en van haar man en herstelt daardoor de oude verhouding. Bij de tocht van het vee naar de Alpenweiden valt de stier Ottilia aan en doodt Gall bij de redding van zijn moeder. Bij de geboorte van een tweeling, die na 18 jaren hopen en wachten, plaats heeft, sterft Ottilia.

Er zit spanning in dit verhaal; men leest het met groote belangstelling. Maar èn de stijl èn de compositie èn de personenteekening zijn nog te onzeker, niet strak en sterk genoeg. Oberkofler kent nog niet de beperking, die den meester maakt. Toch is het een boek dat er zijn mag, vooral ook om de beloften die het in zich heeft. Om een enkele al te ruige passage — ze is wel niet prikkelend — zou ik het willen voorbehouden voor volwassenen.

CRAILSHEIM (Carola v.) DER HOFMARSCHALL. Ein Roman aus der Zeit Gustaf Adolfs. Universitas Verlag, Berlin.

Dat in dit boek licht en schaduw onpartijdig tusschen katholieken en protestanten verdeeld zijn, zal niemand beweren, die ook in een geromanceerd leven van historische personen een eenigszins bevredigende waarheid verlangt. Het verhaal speelt in den 30-jarigen oorlog en geeft den triomftocht, den dood en de begrafenis weer van Gustaaf Adolf met daarin geweven de tragisch-eindigende liefdesgeschiedenis van Bernulf von Crailsheim de hofmaarschalk en Dorothea Sybille von Oettingen-Harburg.

Carola von Crailsheim heeft een zeer bescheiden en beperkt schrijfsterstalent: een goed oog voor details en de gave die klaar weer te geven, dat is alles. Daarvandaan is er bij haar geen sprake van ons een beeld, een idee te geven van het ontzaggelijke, grootsche van dien tijd, grootsch in zijn ideëenstrijd, grootsch in zijn veldheeren en politici, ontzettend in zijn naamlooze ellende en boosheid; een poging tot een synthese van alles wat daar bloeit en woekert en kampt is hier zelfs niet te ontdekken: het is detailwerk, laat het zijn zijn goed detailwerk, maar dat geeft geen beeld van een tijd, zeker niet van zulk een tijd.

Doch ook op dat detailwerk is nog heel wat aan te merken. Katholieke vorsten en veldheeren zijn alle onsympathiek of medelijwekkend, de Jezuieten weerzinwekkend afgebeeld. Daartegenover stralen de figuren van Gustaaf Adolf en die zijner omgeving in zulk een glorielicht van idealisme, zelfvergeten opoffering en bijbelvaste vroomheid, slechts een enkele keer door een menschelijke zwakheid verduisterd om de figuur niet heelemaal hemelsch te maken, dat een onbevooroordeeld lezer er ergerlijk zijn schouders over ophaalt. En toch zou men dat nog willen en kunnen verontschuldigen met: zij weet niet beter en meent het toch goed; maar dat er geen vaart in het boek zit, dat er niet strak en sterk wordt afgegaan op het doel, erger nog, dat het verhaal telkens en telkens onderbroken wordt door terugschouwen in het verleden, door uitspinnen van gedachten en gevoelens der handelende personen, die helaas maar al te dikwijls duidelijk die van de schrijfster zijn en zelfs niet van den persoon in kwestie kùnnen zijn, dat maakt de lezing van dezen roman bepaald irriteerend, en verwijst hem onverbiddelijk naar het zeer middelmatige genre, en dan is dat oordeel nog mild.

MÜLLER (Artur) TRAUMHERZ. Roman. Rowohlt, Berlin. 1938.

Het is ongetwijfeld een interessante episode uit de geschiedenis, die A. Müller hier tot een motief van zijn roman gemaakt heeft. Een episode zo vol intrigues en verwikkelingen, zo vol raadselachtige en omstreden persoonlijkheden, dat het niet te verwonderen is, dat een dichter zich heftig tot die tijd en de vormende krachten daarin aangetrokken voelt.

„Traumherz" is inderdaad een historische roman, de personen met hun daden, de reeële feiten zijn als grondslag der vertelling genomen.

Met z'n dichterlijke visie heeft hij ernstig geprobeerd de personen te begrijpen. Hij heeft een duidelijke opvatting over Lodewijk XIII, over Luynes, Maria de Medici, Condé, Richélieu, Galigai. Hij meent ze verklaard te hebben.

Geen enkele dezer mannen en vrouwen staat nog als een onbekende

voor ons. Zijn voorliefde staat aan de zijde van Lodewijk XIII en Luynes. Of dit juist is in historische zin, is een andere vraag. Men kan het betwijfelen, men kan zich afvragen, hoe de schrijver vanuit deze visie de verdere ontwikkeling dezer twee figuren zou kunnen verklaren en begrijpen.

Maar dit is niet het belangrijkste. Het belangrijkste is wel, dat de episode met trefzekerheid getekend is, dat er een dichterlijke impuls is, die de handeling met kracht voortdrijft, dat de mannelijke gespierdheid van taal aan het onderwerp volkomen is aangepast.

PéROCHON (Ernest) DAS LETZTE GEBOT. Roman, berechtigte Ubertragung aus dem Französischen von Helmut Bockmann, Im Vieweg-Verlag. 1938.

De Franse titel luidt „La Parcelle 32".

Het boek is Frans gebleven; hoewel de vertaling het goed doet, mist men toch het eigenaardige karakter der Franse spreektaal in de vele dialogen, men mist het strakke, de vaart.

Maar toch de vertaling mag er zijn en in ieder geval is de roman de moeite van het vertalen waard. Het boek valt op door een onverbiddelijke karakterizering der personen, zoals wij dat in zovele moderne Franse romans gewend zijn.

Het gegeven brengt niets nieuws. De Franse boeren-romans kennen we, we kennen zelfs dergelijke figuren als hierin voorkomen, maar zo interessant als ze hier geschilderd zijn, komt minder frequent voor. Eén voor één worden ze in het begin van de roman kort en duidelijk voorgesteld en hun reacties op de volgende gebeurtenissen en levenservaringen zijn volkomen in overeenstemming met hun karakter.

ENGELSCH

BUCK (Pearl) THE PATRIOT. (371) 8/6. Methuen & Co. Ltd. - London.

Ook in „The Patriot" treft weer de verbluffende zekerheid waarmee Pearl Buck zich volkomen heeft weten los te maken van eigen opvattingen om zich geheel te identificeeren met de Chineesche psyche; de zekerheid, waarmee ze het leven van een Chineeschen enkeling, van een Chineesche familie en tegelijkertijd die van het Chineesche volk heeft verbeeld op het moment van de crisis die thans wordt beleefd in den strijd met Japan. „The Patriot" is een treffend en sympathiek boek, geschreven door een kunstenares, die met innig mededoogen het verschrikkelijk lot van een geheel volk gadeslaat. Maar die tegelijkertijd weet dat er toch ook hoop voor de toekomst bestaat, want voor het eerst in zijn geschiedenis van tientallen eeuwen doet zich in China een nieuw verschijnsel voor van niet te onderschatten beteekenis: het gevoel voor een nationale eenheid wordt thans geboren, het gevoel van vaderlandsliefde.

PEARL BUCK

Pearl Buck's patriot is Wu I-wan, de zoon van een rijk bankier te Shanghai. In 1926 is hij een droomerig student, die zich aansluit bij de revolutionnaire studenten. Wanneer levensgevaar voor hem dreigt van de zijde der autoriteiten wordt hij door zijn vader naar een bevriende familie in Japan gezonden. Hij blijft daar jaren wonen, huwt zelfs een Japansche en is goed op weg zijn revolutionnaire ideëen geheel te vergeten. Tot de bloedige interventie van

Japan in China begint. Dan wordt de patriot in hem geboren en gaat hij naar China terug, — met instemming van zijn echtgenoote, die hem begrijpt.

„The Patriot" is een rijp werk; het eigenlijke verhaal is vlot en boeiend geschreven; elk onderdeel is nauwgezet verzorgd. Het medegevoel der auteur gaat uit naar de anonieme millioenenmassa, die op den achtergrond van het gebeuren leeft. Afgeteekend daartegen wisselen de scenes: het familieleven der Wu's, waarin oude tradities en moderne opvattingen naast elkaar bestaan en contrasteeren, het streven der revolutionnaire jonge intellectueelen, het familieleven in Japan, — door een langdurig verblijf in Japan kent de schrijfster ook dit land, — het verwarde politieke gebeuren in het hedendaagsche China. De uitbeelding der hoofdfiguren is overtuigend.

Geschikt voor ervaren volwassenen.

SMITTER (Wessel) F. O. B. DETROIT. (309) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd. - London.

Ondanks enkele tekortkomingen moet van „F. O. B. Detroit" toch gezegd worden, dat hiermee een auteur van talent zijn debuut maakt. De roman is namelijk een eersteling, maar door de evenwichtige compositie, de wijze waarop de moderne groot-industrie wordt getypeerd, en de beteekenis daarvan voor het leven der daarbij betrokkenen blijkt, stijgt hij tot beduidend boven de middelmaat.

Een der verschrikkelijkste creaties van die moderne groot-industrie is het werken aan den loopenden band, waardoor de mensch eigenlijk verlaagd wordt tot een mechanisch arbeidend werktuig. Het tragische daarvan toont Smitter in het leven van den hoofdpersoon. Russ is een onafhankelijk levend houtkapper, die uit de bosschen naar de groote automobielenfabriek van Detroit is gekomen, aangelokt door de hooge loonen. Hij wil zoo vlug mogelijk geld sparen om weer naar de wouden terug te gaan en een eigen bedrijf te beginnen. Maar in Detroit gaat hij te gronde. Zoolang hij zelfstandig een machine kan drijven gaat het nog, maar daarna wordt hij ingedeeld bij het werk aan den loopenden band, waar dag aan dag ontelbare, precies gelijke handelingen verricht moeten worden. Denkvermogen, initiatief, energie worden hier gesloopt. Ontsnappen is niet meer mogelijk want Russ heeft een meisje uit Detroit gehuwd; zijn vrouw verwacht een kind en zij ziet bovendien op tegen het meer onzekere leven buiten de fabriek. Naast deze twee staat Bennie, een vriend van Russ. In de uitbeelding van Bennie is de schrijver minder geslaagd. Want deze vertelt het verhaal; uit zijn mededeelingen moet dus de persoonlijkheid van Russ ontstaan, maar in hem heeft de auteur tevens de fabrieksarbeider willen typeeren die zich geheel geschikt heeft in het werk aan den loopenden band. Deze figuur is daardoor wat vaag gebleven. Maar zeer zeker heeft de roman beteekenis door de overtuigende nachtmerrie-achtige impressies welke worden gesuggereerd van het werk aan den loopenden band in een groote fabriek. — Volwassenen.

THORNTON COOK (E.) JUSTLY DEAR. Charles and Mary Lamb. (351) 7/6. John Murray, London.

In romanvorm heeft Thornton Cook het leven gereconstrueerd van Charles Lamb en van zijn zuster Mary. Zij heeft daarbij consciëntieus gebruik gemaakt van bekende levensbijzonderheden, terwijl door de fantasie slechts het minder beteekenende werd aangevuld. De auteur der „Essays of Elia" is in de literatuur een unieke en in zijn persoonlijk leven een min of meer tragische figuur geweest. Beide aspecten heeft de schrijfster in haar roman weergegeven; veel aandacht heeft zij geschonken aan de vrienden van den literairen kring rond Lamb:Coleridge, Wordsworth, Southey, Keats, Hazlits, Hunt.

Door het onderwerp is deze roman, die geschreven is in verzorgd proza, lezenswaardig.

AUDEN (W. H.) and ISHERWOOD (Christopher) JOURNEY TO A WAR. (301) 12/6. Faber & Faber Ltd. - London.

Gedurende de eerste helft van 1938 hebben Auden en Isherwood China

bezocht, en wel hoofdzakelijk het gebied achter het Chineesche front. Uit de dagboeken, door beiden aangehouden, heeft Isherwood een min of meer aaneensluitend reisverhaal samengesteld. Met journalistiek heeft dit merkwaardige boek niets uitstaande. De schrijvers zijn artisten, vóór hun reis onbekend met China en Chineesche toestanden. De actueele politiek heeft hen niet zoozeer geïnteresseerd; wat zij hebben vastgelegd zijn brillante fragmenten uit een rijk gevarieërd totaal verstoord leven: de rustige heldenmoed van doctoren en missionarissen, het interieur van een hospitaal, het bestaan van Wit-Russen, „whose clock stopped in 1917, since when it has always been teatime". De eigenlijke oorlog werd weinig door hen direct beleefd, maar van de overal waarneembare verschrikkelijke gevolgen blijkt uit hun beheerscht bewogen verslag. Meer visionnair heeft Auden ook nog zijn impressies uitgedrukt in een aantal verzen, opgenomen aan het begin en aan het einde van het boek. Het best geslaagde daarvan lijkt mij het lange „Commentary". Hij behandelt daarin de Chineesche oorlog als:

.....One sector and one movement of the general war Between the dead and the unborn, the Real and the Pretended, Which for the creature who creates, communicates and chooses, The only animal aware of lack of finish, In essence is eternal.....

WEBB (Anthony) THANK YOU, MR. PENDLEBURY. (294) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd. - London.

De beste onder de hedendaagsche schrijvers van detective-romans streven naar grooter realisme; het bizarre wordt vermeden en het element van onwaarschijnlijkheid tot de kleinst mogelijke proporties teruggebracht. Het „thriller"-idee wordt door hen uitgeschakeld; een realistische roman met een intellectueel probleem wordt geschreven. Tot deze auteurs behoort Anthony Webb. Bovendien is zijn Mr. Pendlebury, een oud burgerlijk heertje, bevriend met een politie inspecteur, wien hij adviezen pleegt te geven, een der voortreffelijkste creaties der moderne detective fictie. In „Thank You, Mr. Pendlebury" wordt hij geroepen het probleem op te lossen van een doode, aangetroffen in een kast, gekocht op een veiling. Scherpzinnig redeneeren en aanvoelen van het psychologische voeren hem tot de oplossing. De roman is boeiend, slechts had de uitbeelding van enkele der verdachten iets scherper omlijnd kunnen zijn. Maar in het genre is dit toch een roman die boven de, tegenwoordig enorme, productie van detective verhalen uitsteekt; amusementslectuur voor ervaren volwassenen.

FEDDEN (Robin) THE LAND OF EGYPT. (120) 12/6. B. T. Batsford Ltd. - London.

In een betrekkelijk gering aantal bladzijden heeft Fedden, een Engelsch auteur sinds jaren in Egypte woonachtig, kans gezien zijn impressies weer te geven van een land waar de grootst mogelijke contrasten van verleden en heden naast elkander bestaan, en deze twee tevens onscheidbaar met elkaar verbonden zijn. Uit dit verbonden en vergroeid zijn is het karakteristieke en blijvende ontstaan in leven, landschap en bewoners van het land. Met een begrip, dat alleen ontstaan en gevormd kon worden uit een langdurig verblijf, grondige studie en observatie heeft Fedden dit karakteristieke vastgesteld. In zijn beschouwingen heeft hij ook den invloed betrokken op land en volk geoefend door Grieken, Romeinen, Arabieren, Turken, Franschen en Engelschen, die achtereenvolgens als regeerders zijn opgetreden. In het hoofdstuk over de religie begaat hij de onjuistheid, om het zoo maar te noemen, de Egyptische mythen te vergelijken en op een lijn te stellen met de verhalen van het Oude Testament. Maar als geheel genomen is „The Land of Egypt" een kunstzinnig geschreven boek waarin het fascineerende van het land en zijn „spirit" vertolkt liggen. De 130 foto's, waarmee de tekst wordt verduidelijkt en aangevuld zijn buitengewoon mooi van uitvoering.

DAWSON (Christopher) BEYOND POLITICS. (136) 3/6. Sheed & Ward, London.

De nieuwste studie van den Katholieken cultuur-historicus Dawson is te beschouwen als een vervolg op „Religion and the Modern State". Hij analyseert hier eveneens — maar dieper dan eenige jaren geleden mogelijk was — de motieven en krachten welke thans in het leven der volken werkzaam zijn; de economische zoowel als de psychologische hebben zijn aandacht. In zijn beschouwingen betrekt hij meer in het bijzonder de principes der totalitaire staten, hun verhouding tot de Christelijke wereldbeschouwing en de taak der Kerk. Het scherpzinnige, actueele werk is zeer lezenswaard.

BOEKENSCHOUW

THANS (Hilarion) DOOR OUD EN NIEUW ITALIë. (170) Michiels-Broeders. Tongeren.

Reisbeschrijvingen zijn niet ieders werk. Zij worden spoedig taai en afmattend. Hier vertelt Pater Thans smakelijk en onderhoudend van zijn verschillende ontmoetingen in Italië en geeft aan zijn liefde voor dit mooie land den vrijen loop. Aan te bevelen.

VONDEL'S FAëTON. Wat heeft dit Treurspel ons heden ten Dage te zeggen? Door P. Dijkhuis. (42) *f* 0.90. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem. 1938.

Met een voorwoord van B. Wigersma is dit boekje, niet geschreven door een geleerde of een dichter, maar door een man uit het practische leven, uitermate interessant al eischt het critische lectuur. De schrijver heeft willen aantonen, dat in Vondels Faëton een betekenis ligt van zo ver strekkende aard, dat het treurspel ons zelfs heden ten dage belangrijke dingen te zeggen heeft. Naar zijn mening kan het onschatbare diensten bewijzen om inzicht en dadendrang in de goede richting te sterken.

BOON C.SS.R. (Josef) DECLAMATORIUM VOOR DE JEUGD. Eerste deel. (107) Het Spectrum, Utrecht.

In het eerste deel werden een aantal gedichten en eenige prozastukken opgenomen als voordracht-materiaal voor de jeugd van 12 tot 14 jaar. Het gekozene staat op peil: keuze werd gedaan o.a. uit het oeuvre van Gezelle, Staring, Schreurs, Adama van Scheltema, Verwey; het lijkt ons geschikt voor declamatie daar er veel gebarenspel bij kan worden gegeven, iets, waarvan men op dien leeftijd houdt.

Daarom een aanbevolen bundel.

ONS GEESTELIJK LEVEN. De Volmaaktheid van den Priester. (116) *f* 1.75. Brand, Hilversum.

Dit boekje bevat de zes lezingen, die gehouden werden tijdens de ascetische studiedagen voor priesters te Stein. Het zijn vijf ascetisch-theologische beschouwingen over het onderwerp priester en heiligheid in zijn verschillende aspecten met als laatste een beschouwing van Pater Molenaar over den heiligen Limburgschen priester P. J. Savelberg. Voor priesters zijn deze doordachte, ideeënrijke, op de praktijk gerichte uiteenzettingen zeer nuttig en aanbevelenswaardig. Deze priesterbijeenkomst had plaats onder de auspiciën van het tijdschrift „Ons geestelijk Leven".

Diderot en de Encyclopedisten zijner eeuw

door Dr. B. M. BOEREBACH.

A. Oorzaken en karakter van hun strijd tegen het Christendom.

De vraag naar het waarom der bestrijding van het Christendom door de Encyclopedisten vindt geen bevredigend en toereikend antwoord, wanneer wij het probleem dezer bestrijding en der middelen, daarbij aangewend, zouden zien, los van dat der geboorte en der natuurlijke gaven van deze figuren.

Het zijn vrijwel allen mannen van wetenschap en tevens mannen van den derden stand, soms zelfs kleine lieden.

D'Alembert is een natuurlijk kind; Diderot de zoon van een achtenswaardig, nederig messenmaker, Grimm de zoon van een armen dominee; Rousseau die van een plichtvergeten horlogemaker, d'Holbach, hoewel baron, van duistere geboorte. Met andere woorden, bijna allen hebben de maatschappelijke positie, waartoe zij zich later wisten op te werken, aan het aangeboren talent te danken en op grond daarvan uitsluitend dwingt de Encyclopedist rond zich het respect af, dat hem van bepaalde zijden — veelal schaars, te schaars — wordt toegemeten. In afwachting der betere dagen van roem en welstand, waartoe sommigen hunner geraken, vinden zij, als een slagboom, heel een maatschappelijk stelsel voor zich opgericht, welks hiërarchie zich niet dan uiterst moeizaam zal laten breken. In den zwaren strijd, dien zij voeren, vinden zij den steun voor hun vermetel pogen slechts in de zekerheid, dat de volle energie van den min of meer „verlichten" burger, hetzij industrieel of handelsman, met hen samenzweert tegen de velerlei vormen van ongelijkheid en onrecht, die dit maatschappelijk bestel in zich vervat houdt, en, natuurlijkerwijze, door de kracht der dingen daartoe gedreven, grijpt de Encyclopedist terug naar wat het voornaamste fundament dier orde uitmaakt, om op deze wijze de godsdienstige orde en het katholieke beginsel voor ieder der bestaande uitwassen verantwoordelijk te stellen.

Hun verstandelijke behoeften paren zich hier aan hun maatschappelijke aspiraties om hen in de richting van een opstand tegen het christendom te drijven.

Zij gevoelen, dat zij de scheppingskracht van de snel evolueerende wetenschappelijke gedachte voor zich hebben, die dagelijks stouter om zich grijpt en zich van haar onvermoede mogelijkheden dagelijks meer bewust wordt. Bacon, Galileï, Vinci en Descartes hadden haar, soms ongewild, de meest weidsche perspectieven geopend. De Libertijnen uit Frankrijk, en de voor-

standers van een natuurlijken godsdienst in Engeland hadden inmiddels de eerste aanvallen tegen de theologische traditie's gewaagd. Wetenschappelijke onderzoekingen, door Academie's of andere genootschappen van geleerden ondernomen, hadden bereids twijfel doen rijzen aan menige vóórdien gerespecteerde meening. Het uur was niet verre meer, waarop het zelfde rationalistische elan, dat de oude aristoteliaansche en thomistische physica omvergeworpen had, politieke en sociale instellingen, als evenzoovele vooroordeelen, te lijf zou gaan. En inderdaad was aan iedere nieuwe geestesdiscipline, die zich zocht te emancipeeren, ook van kerkelijke zijde menigmaal de slagboom van een dogma a priori tegenovergesteld. Waar Descartes het domein der politiek, der moraal en van den godsdienst buiten zijn systematischen twijfel had gehouden, vergaten de partijgangers van het geopenbaarde geloof dikwijls de grenzen tusschen natuurlijk en bovennatuurlijk leven en konden er zoo toe komen het dogma der transsubstantiatie aan Descartes' mathematische physica te confronteeren tot weerlegging van de waarheid van het eerste.

Deze vasthoudendheid aan dwaalmeeningen zal uiteindelijk voeren tot de volkomen souvereiniteit van de rede, geproclameerd in de achttiende eeuw, en tot de uitspraak van Diderot in zijn Encyclopedie: „de rede is voor den philosoof, wat de genade is voor den christen", waarmee de rede tot éénig geestelijk levensbeginsel zal zijn verklaard. Om juist te zijn echter: het is niet op het eigenlijk gezegde dogmatische terrein, dat in de achttiende eeuw de anti-godsdienstige strijd ontbrandt. Er is niets in de polemieken van dien tijd, wat aan de hartstochtelijke controversen van dertiende of veertiende eeuw doet denken, noch ook zelfs aan de leerstellige discussie's, waarvan de godsdienstoorlogen in de zestiende eeuw vergezeld zijn gegaan. De algemeen verspreide meening van een Voltaire en ook die van ieder der philosofen of pseudo-philosofen van dien tijd is, dat alle dogma's duister, onbegrijpelijk, of méér nog, ongerijmd zijn. Ironie of sarcasme vormen de eenig-redelijke levenshouding ten opzichte daarvan aan te nemen. De ziel moge kwijnen van eeuwigheidsverlangen en hunkeren naar een Godsbestaan, steeds scherper teekent zich af de tweespalt tusschen menschenziel en menschenlichaam. Voltaire in zijn *Dictionnaire philosophique* of d'Holbach en Diderot in vrijwel ieder hunner werken, wenden geen andere wapens dan bovengenoemde aan. Wat Diderot aangaat, het is voldoende hem te hooren spreken over „de belachelijke geschiedenis van den appel", om te begrijpen, dat het vraagstuk der erfzonde, van den metaphysieken oorsprong van het kwaad en het verval van den mensch hem nimmer ernstig beziggehouden heeft. Met vreugde vertelt Diderot de geschiedenis van den Huroon, die, bekeerd door een protestantschen dominee, verklaart, dat zijn ziel nog aanmerkelijk meer zou ontroerd zijn door het avondmaal, als men hem brandewijn in plaats van wijn gegeven

had. In de oogen van alle Encyclopedisten zijn de dogmatische problemen verouderd; zij worden gedegradeerd tot pseudo-problemen, tot een onontwarbaar weefsel van dwaasheden en dwalingen. Geen hunner denkt er aan, dat de noodzakelijkheid van een positieven godsdienst, met zijn logisch geordende geloofswaarheden en liturgische riten, een wezenlijk bestanddeel zou kunnen uitmaken van iedere menschelijke samenleving en zij gaan zelfs niet zoo ver, dat zij met bepaalde moderne, ongeloovige sociologen vermoeden, dat de godsdienstige gemeenschap het oorspronkelijke type zou kunnen zijn van iederen vorm van maatschappelijke organisatie. Niet dat zij zichzelven iedere metaphysieke bespiegeling ontzeggen, maar zij doen veelal aan overweging van bepaalde philosofische problemen, zooals Monsieur Jourdain bij Molière eenmaal „aan proza deed": zonder het te weten. In werkelijkheid stellen zij zich voor positivisten te zijn vóór de letter. Deze wijsgeeren zijn verzot op w a a r n e m i n g en e r v a r i n g, hoewel zij toch ook deze waarneming en ervaring veelal tot het eigen leven beperken en onder een dusdanig engen gezichtshoek zien, dat hun philosofische opvattingen veel gelijkenis vertoonen met die van een tijdgenoot, Boulanger, die zijn studie over den mensch i n m a a t s c h a p p e l ij k v e r b a nd inzette met een studie over zichzelven, overtuigd als hij was, zooals hij zeide „que malgré la différence des siècles et des hommes, il y a des sentiments communs et des idées uniformes qui se révèlent universellement par les cris de la nature et même par les seules terreurs paniques, dont certains siècles connus se sont quelquefois effrayés."

Uit deze houding volgt, dat zij het dogma niet beschouwen als geopenbaard, noch zelfs de geloofswaarheden als een spontane, natuurlijke schepping van den menschelijken geest, zooals bijvoorbeeld een Renan, die in deze laatste de menigvuldige en opeenvolgende openbaringsvormen wilde zien van den opgang van het geweten naar een ontoegankelijk ideaal. Zij voelen zich vreemd aan alle mysterie en zullen vanzelfsprekend ieder teeken van wonder in banale spot trekken. Intusschen dragen zij de vaste overtuiging, dat, wat zij de theologische subtiliteiten noemen, slechts tot verwarrende verwikkeling van ieder der menschelijke vraagstukken kan aanleiding geven, en zich, ontdaan van zijn onzuiverheden, als volkomen oplosbaar aan den nieuw-philosofischen geest zal voordoen.

Hoogstens geven zij toe, dat de dogma's zich als ongezonde uitwassen op bepaalde algemeene, diffuse gevoelens ontwikkeld hebben. Maar deze laatste zijn geëxploiteerd door sluwen en machtigen dezer wereld, die den geest van de massa van tallooze ongerijmdheden zouden doordrongen hebben, om hen in grooter afhankelijkheid beter te d o m i n e e r e n. Welnu, men becritiseert het ongerijmde niet, en wanneer men er de geschiedenis van schrijft, is deze geen andere dan die van de voortduend

overwonnene en onophoudelijk herborene, de steeds van vorm wisselende dwaling.

Ongevoelig voor eenig theologisch geheim — en hierin zijn zij anti-religieus, dat is veel méér dan anti-katholiek — zijn deze wijsgeeren het niet minder voor de moraal der gehoorzaamheid, der berusting en der offervaardigheid, die het christendom alléén predikt. Het goddelijke licht der liefde en der charitas, der vergetelheid van zichzelven, blijft hun onbegrijpelijk. Een vaag ideaal van menschelijke goedheid en liefde voor de menschheid, dat intusschen ieder der Encyclopedisten op zijn wijze verstaat, neemt de plaats in der goddelijke en zedelijke deugden, door het christendom gepredikt. En genoemd ideaal krijgt zijn plaats in de spontaan geboren instincten en hartstochten van den mensch, regelrecht voortgekomen uit zijn bijzondere natuur. En nog zijn zij er verre van zeker van, dat die edele gevoelens algemeen verspreid zijn: „Je pris sur la cheminée un volume de l'histoire universelle, vertelt Diderot, et, à l'ouverture, je lus cent forfaits horribles en moins de vingt pages; et le baron (- d'Holbach, zijn intieme vriend -) me disait ironiquement: Voilà le sublime de la nature, le beau inné de l'espèce humaine, sa bonté naturelle." In den grond grijpen zij, omdat zij intellectueelen zijn, die tegen de bestaande speculatieve orde in verzet zijn gekomen, evenals tegen alle obstakel, dat zich aan de in hen opbruisende wilskracht in den weg stelt, iedere gelegenheid aan om de apologie van hun hartstochten te voeren en daarvan de scheppende kracht — veelal ontaard tot destructieve kracht — hemelhoog te verheffen en der wereld aan te prijzen. Tegelijk verlangen zij hunkerend naar de overgave aan de genietingen, die zij verschaffen, geven er zich zooveel mogelijk aan over, ontkennen de ascese, die deze aan den wil ondergeschikt maakt, evenals zelfs iedere deugd, die ze binnen noodzakelijke grenzen houdt. Diderot is mèt Voltaire en mèt d' Holbach wel de meest karakteristieke vertegenwoordiger van deze zonderlinge geestesrichting en Dr. Brugmans' boek is daar geenszins om ons in die meening ook maar eenigszins te verzwakken.

Zeker wij geven ons er volkomen rekenschap van, dat hun „anti-christianisme" niet alleen de uitdrukking is van een opstandigheid, door hun intellectueele ambitie of hun temperament gemotiveerd. Zij bestrijden deels het christendom op meer verstandelijke gronden en houden soms, bij gebrek aan onderscheid tusschen geloofs- en wetenschapsdomein, op met als christen te denken, omdat zij geleerde willen zijn. Ook den onwaarachtigen onder hen biedt zich dit voorwendsel om hun strijd-houding te rechtvaardigen.

Het systeem der christelijke ideeën toch was, twee eeuwen geleden, niet slechts een metaphysica (eene métaphysique de l'ab-

solu) en een geheel van zedenregels voor het christelijk dadenleven: het hield in zich vervat — tenminste in zijn groote lijnen — een interpretatie van alle soort verschijnselen, geologische zoowel als ethnografische, historische zoowel als maatschappelijke, die de wetenschap langzaamaan op bedenkelijke wijze, maar terecht, had aangetast en verkracht. Voor velen omvatten de H. Boeken een geschiedenis der wereld, een geschiedenis van den volledigen oorsprong der menschheid, een verklaring van geheel haar tijdelijke ontwikkeling en niemand minder dan de groote Bossuet had er een politieke philosofie, een Staatsdoctrine in gezocht en in meenen te vinden. Andere auteurs hadden zich gevleid met de zekerheid er een physica, een chemie, een linguistiek en andere wetenschappen in te vinden. Gevolg van deze opvattingen was, dat wie trachtten een steen uit dit gebouw weg te nemen de kans had geheel het gebouw op zijn grondvesten te doen schudden. En in velerlei opzicht hadden de Encyclopedisten vrij spel in deze omstandigheden.

De Encyclopedisten Middenin d'Alembert en Diderot.

De eerste verdienste, die den natuur-historicus, Buffon, dan ook werd toegekend, was de Bijbel terzijde gelaten te hebben bij zijn wetenschappelijken arbeid, en ook Rousseau in zijn S e c o n d D i s c o u r s gaat aan de H. Schrift voorbij. „Beaucoup de gens, verklaart Grimm naar aanleiding van den D a v i d van d'Holbach, seraient d'avis d'abandonner l'ancien Testament aux incrédules, et de se sauver avec les débris du reste, mais c'est ce que les prêtres ne feront que quand il ne sera plus temps et que toute la boutique aura croulé sur leurs têtes."

De natuurkundige en natuurhistorische wetenschappen leiden dus den eersten aanval in. De eerste geologische en conchyliologische ontdekkingen hadden er toe gevoerd, dat men het probleem van den zondvloed stelde; en ieder, evenzeer de philosofen als hun tegenstanders, hingen de gedachte aan, dat Mozes de theologie in een moeilijk parket had gebracht door de wordingsgeschiedenis der wereld te verhalen. De meening verspreidde zich, dat „de wereld toch wel iets anders was dan men tot dan toe had geloofd," zooals Voltaire ironisch zeide. De theologen dachten er hunnerzijds geenszins aan in de min of meer symbolische verklaring van de letterlijke tekst een verzoening te zoeken tusschen de gewijde schriften en de nieuw ontdekte feiten.

Tegen het midden der eeuw trekken alle wetenschappen gezamenlijk op ter beslissende verovering van de gebieden, die tot

dan toe onder theologisch mandaat waren gesteld geweest. Een zéér gunstig moment, wij zeiden het reeds, voor de vijanden der Kerk. Alles doet een aanzienlijke verandering in de ideeën voorvoelen, zooals d'Alembert schreef. In 1746 publiceerde Condillac zijn Essai sur l'origine des Connaissances humaines in twee volumes; Montesquieu in 1748 zijn Esprit des Lois in twee andere; Toussaint zijn boek over de Moeurs; Diderot in 1749 zijn Lettre sur les Aveugles à l'usage de ceux qui voient; en Rousseau in 1750 zijn Premier Discours. Aan het eind van dit jaar verschijnt de Prospectus de l'Encyclopédie. Buffon had bereids zijn Histoire Naturelle in het licht gegeven en Voltaire bereidt zijn Essai sus les Moeurs et l'esprit des Nations voor. Geen enkel dezer werken stelt zich iets anders ten doel dan de vernieuwing der historische studie, of liever nog der algemeene wetenschappelijke opvatting. Het is het oogenblik, zooals Taine zegt, waarop de sociale wetenschappen zich komen enten op de physieke wetenschappen om er een natuurlijk verlengstuk van te worden. Maar geen enkele dezer wetenschappen vindt haar autonome plaats zonder eenige gewijde tekst te verwoesten, of beter gezegd, in zijn geloofwaardigheid aan te tasten.

Een ander gevolg van dezelfde critische vlucht, méér bijzonder, maar niet minder symptomatisch, is wel dat de primauteit van Israëls geschiedenis voor het eerst in twijfel wordt getrokken. Hoe kon men veronderstellen, dat de openbaring van de absolute waarheid het privilegie zou geweest zijn van een volk, dat de Encyclopedie als stompzinnig, bijgeloovig, geheel afzijdig blijvend van andere volkeren beschreef, en wat erger was, volkomen onwetend van physische begrippen, dùs volkomen onbekwaam tot vooruitgang. (Art, médecine) Deze critiek beperkte zich intusschen niet tot de oude geschiedenis van Israël. Zij strekte haar domein uit tot den oorsprong van het christendom, stelde het belangrijke aandeel in het licht, dat helleensche en platonische invloeden zouden gehad hebben in de vorming van zijn dogma's, releveerde vergissingen en tegenspraken bij oude Kerkvaders, kortom opende in de sporen van Louis Capelle, Richard Simon en Spinoza den weg tot de moderne, ongeloovige exegesen.

De Pensées philosophiques stelden reeds de eerste onbescheiden vragen. Maar het artikel Bible in de Dictionnaire raisonnée is reeds een volledige theorie van de critische methode, die men voortaan zal behooren aan te leggen bij de geschiedenis der godsdiensten. Ziehier in groote trekken het algemeene aspect van de Encyclopedische philosofie, zooals die door Diderot en de zijnen wordt uitgewerkt aan de tafel van baron d'Holbach, zooals zij verspreid wordt in de libellen der pamfletschrijvers en de in folio's der Encyclopedie. Deze mannen

meenen alle intellectueele krachten der toekomst voor zich te hebben. En daarom miskennen zij de dikwijls wonderbaarlijke krachten van het verleden.

Hun doctrine is die van een plomp positivisme, waarvan het geraamte wordt gevormd door de idee van de alomvattendheid en noodzakelijkheid der werking van de natuurkrachten. Een logisch gevolg van deze levensopvatting is, dat deze philosofie met alle ten dienste staande, geoorloofde en ongeoorloofde, verholen en openlijke, valsche en soms oprechte middelen, streeft naar een uitschakeling van God uit de wereld-idee, een wegnemen van de Godsidee ook uit het menschelijk geweten: een positivisme van vóór de letter, zooals wij boven zeiden, dat nog niet de pontificeerende allure van dat van een Auguste Comte vertoont, en dat een niets-ontzienden strijd voert met veelal zwakke, soms ontactische of zelfs bekrompen tegenstanders. Als positivisten, beoogen zij de volkomen laïciseering van de philosophie en zij houden voor zich de weddenschap, — als ik mij zoo mag uitdrukken —, een experimenteele metaphysica en een theorie van de menschelijke natuur uit te werken, waarin geen plaats meer zal zijn voor wat zij, als zij fatsoenlijk spreken, theologische postulaten noemen.

Als positivisten, eischen zij de laïciseering der politiek, stellen aan het goddelijk recht een contractueel recht tegenover en zij zijn niet verre van de gedachte, dat, alles wel beschouwd, hun in het bestuur der natie's de plaats toekomt, die tot dan toe door de geestelijke autoriteit was ingenomen. Zij spreken met vervoering over verdraagzaamheid, betichten christendom en anderen godsdienst er van voor het welzijn van den Staat schadelijk te zijn, waar zij de bron der bevolking verdrogen, patriottische toewijding ondermijnen en burgertwisten voeden. Als positivisten, eischen zij het recht op van een onafhankelijke moraal, trachten zij aan te toonen, hoe de deugd niet van een mystiek geloof afhankelijk is, hoe alle sociale verhoudingen buiten dit geloof georganiseerd vermogen te worden, en hoe de godsdienst, op onware beginselen gegrondvest, gevaarlijk door zijn dogma's, funest in zijn politieke consequentie's, ook minstens nutteloos, soms averechtsch is in de toepassingen, die haar zedenleer met zich brengt. In dezen heftigen opstand tegen den bestaanden godsdienst neemt Diderot een vooraanstaande plaats in, zooals wij nader zullen zien.

De bedoeling van dit artikel was een synthese te geven van den bewogen tijd der achttiende eeuw, een synthese, die wij zooal niet volkomen missen, dan toch slechts vaag zien aangeduid in het kortelings verschenen werk van Dr. Brugmans: Diderot [1]). De inleiding vermag niet ons voldoende in de atmosfeer van die jaren in te wijden. Te gelegener tijd hopen wij een beschouwing aan de persoonlijke figuur van Diderot te wijden.

---

[1]) Dr. H. Brugmans. Diderot. Holkema en Warendorff, Amsterdam. 1937.

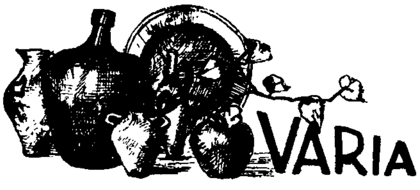

I. De Fransche romanschrijver Pierre Benoit heeft een voorliefde voor namen, die met een A beginnen. Vooral zijn heldinnen dragen met A beginnende namen, soms zeer wonderlijke. Jacques Lynn heeft er het volgende lijstje van opgemaakt. Eerst staat de titel van het boek, dan de heldin of held.

Königsmark: Aurore.
L'Atlantide: Antinea.
Pour don Carlos: Allegria.
Le Lac Salé: Annabel.
La Chaussée des Géants: Antiope.
Mademoiselle de La Ferté: Anne.
La Châtelaine du Liban: Athelstane.
Le Puits de Jacob: Agar.
Alberte: Alberte.
Axelle: Axelle.
Le Roi lépreux: Apsara et Annette.
Erromango: Alice.
Le Soleil de minuit: Armide.
Le Déjeuner de Sousceyrac: Armande.
L'Ile verte: Andrée.
Fort-de-France: Aissé.
Boissière: Adloune.
La Dame de l'Ouest: Ariane.
Monsieur de La Ferté (roman sans femme):
Angel (c'est un officier allemand).
Bethsabée: Arabella.
Notre-Dame de Tortose: Armène.

II. Sinds 1932 verschijnt er in Engeland een blad, dat „Psychic News" heet en gewijd is aan het Spiritisme. Het is zeer actueel en geeft telkens voorspellingen over de toekomst. De geesten verkeeren blijkbaar familiair met de redacteurs en voelen zich thuis op het redactie-bureau. Conan Doyle werd er vaak geinterviewd en Edgar Wallace heeft in het blad in meerdere artikelen het leven van-den-overkant beschreven. In September '38 tijdens de Europeesche crisis beweerde „Psychic News", dat de oorlog niet zou uitbreken: de geesten beweerden, dat men „daarginds" geen voorbereidselen getroffen had om de slachtoffers te ontvangen. Na deze voorspelling steeg de oplaag geweldig. Den Chineesch-Japanschen oorlog moet het blad ook een jaar te voren voorzegd hebben en nu beweert het, dat de Vereenigde Staten Engeland en Frankrijk te hulp zullen komen. Alleen het eigen groote succes hebben de geesten van het blad nooit voorspeld. Verder beweert „Psychic News", dat de geest van wijlen Lord Northcliffe, stichter van de „Daily Mail", elk nummer critiseert en adviseert.

III. Een stem uit het hedendaagsche Oostenrijk:

Ich gehe über die gleichen Wege
In den gleichen Wäldern umher,
Sitze in der Mutter Stube,
Doch ist's die Heimat nicht mehr.

Ich sehe die gleichen Menschen,
Die ich als Kind schon gekannt,
Sie grüssen mit fremdem Grusse
Und haben den alten verbannt.

Sie beten zu fremden Göttern
Und dünken sich Göttern gleich,
Ich fühl mich allein und vereinsamt
Und wein um mein Oesterreich.

IV. De bekende Dr. Ley heeft in Frankfort een rede gehouden tegen den Alcohol. „Der deutsche Weg", het te Oldenzaal verschijnende weekblad, dat krachtig ageert tegen de Duitsche verdwazing en uitstekend geredigeerd wordt, schrijft daarover:

Aus der Rede des Dr. Ley gegen den Alkohol bringt die „Frankfurter Zeitung" reizvolle Details: „Weiterhin wandte sich der Redner gegen die Anschauung, dass die alten Deutschen Trunkenbolde gewesen seien. Dies sei eine Beleidigung. Wenn die Germanen ihren Met getrunken hätten, so sei dies kaum anders gewesen, als wenn man heute Fruchtsaft trinke. Erst die Römer als geschworene Germanenfeinde hätten den Germanen die bösen Eigenschaften der Trunksucht und der Faulheit angedichtet."

Die ganze Vorstellung von den alten Germanen aus den alten deutschen Studentenliedern muss umgearbeitet werden: sie sassen auf beiden Ufern des Rheins, lagen auf der Bärenhaut und prosteten sich mit Himbeersaft oder mit Brombeerania zu: eins zwei drei Gsuffa!

JANSEN (Ir. Paul L.) WIJ BOUWEN BRUGGEN. Met 73 foto-illustraties en vele teekeningen. (264) *f* 3.90. Blitz, Amsterdam.

Voor het schrijftalent van Ir. Jansen moet men bewondering hebben. Want het is hem gelukt op smakelijke, dikwijls zelfs geestige, wijze te schrijven over zoo'n zuiver technisch onderwerp als het bouwen van bruggen; zelfs indien men in het geheel geen belangstelling voor techniek bezit, zal men dit boek toch, dunkt mij, gëinteresseerd lezen. Het onderwerp is overigens actueel. In Holland zijn de laatste jaren groote brugconstructies tot stand gebracht en meerdere moeten nog volgen. Van alles wat met deze constructie verband houdt — en dat blijkt zeer veel te zijn — wordt in „Wij bouwen bruggen" verteld, zóó, dat de stof voor leeken begrijpelijk is.

BLANKENSTEIN (Dr. M. van) WERELDGESCHIEDENIS: het jaar 1938. (166) *f* 2.75 en *f* 3.50. De Torentrans, Zeist.

Dit is het zesde jaarboek, dat door Dr. van Bl. werd samengesteld. Vanzelfsprekend is het meer kroniek dan geschiedenis. De auteur handhaaft zijn anti-totalitair standpunt en beziet vanuit dat standpunt het feitenmateriaal. De Franco-mannen zijn voor hem nog altijd de insurgenten. Van de illustraties winnen de caricaturen het aan belangrijkheid.

WIJNBERG (Rosalie M.) HYGIëNE DER VROUW IN DE VERSCHILLENDE LEVENSTIJDPERKEN. (70) Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De schrijfster, vrouwenarts, geeft talrijke duidelijke adviezen en verklaringen betreffende de hygiëne der vrouw, maar wegens enkele zienswijzen die de moraal betreffen, en welke door Katholieken niet mogen worden aanvaard, achten wij het werkje voor Katholieke vrouwen niet geschikt.

HOOGENBEMT (A. van) DE STILLE MAN. (303) Querido, Amsterdam.

Van Hoogenbemt is een Vlaming, die plotseling met een verblijdend goeden roman voor den dag komt. Ik ken zijn naam niet en veronderstel dat het boek een eersteling is. Het herinnert aan en is geheel van de standing der werken van Maurice Roelants. Een gevoelige mijmerende stemming domineert het boek, waarin de schrijver teruggaat tot zijn kinderjaren en met behulp van herinneringen, brieven en mededeelingen de figuur van zijn vader tracht te verbeelden. Het familieleven zijner kindsheid wordt in fijne, genuanceerde contouren en kleuren weergegeven; het beeld van den gecompliceerden, zwakken en gemoedsrijken vader treedt den lezer langzamerhand in levende trekken voor oogen. Er is hier een verteller aan het woord, die met fijnen zin voor de psychologische nuance, voor de verwikkeldheid van het leven, op kunstige wijze een familiegeschiedenis weet samen te stellen en, uitgaande van diverse gezichtspunten, ten slotte een gelukkigen totaalindruk teweeg brengt. Daarbij maakt alles den indruk van echtheid, doorleefdheid. Er is geen onwerkelijk gefantazeer, maar de tafreelen en voorvallen zijn treffend van natuurwaarheid. De titel is echter minder gelukkig en wel gekozen, bij gebrek aan beter, na voltooiing van het werk. Deze vader is wel alles behalve een „stille Man". Overigens is deze roman ongetwijfeld een der beste, die in '39 tot nu toe van de pers kwamen. Hij staat op gelijk niveau met de goede Fransche romans, waaraan hij herinnert door zijn fijn genuanceerde psychologie en zijn levenskennis. Slechts voor gevormde volwassen lezers.

ZANDSTRA (Evert) HET KLOTSENDE MEER. (360) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag. 1939.

Evert Zandstra is een nog onbekende naam; deste sterker treft dit met talentvol geschreven boek. Het bevat het verhaal van een zonderling, een jager en halven wildeman met zeer menschelijke en prachtige hoedanigheden, die in het Friesche gebied aan den rand der samenleving zich vestigt met vrouw en kinderen en daar een soort Vikingerbestaan leidt. Zandstra beschrijft dit alles in zeer markant proza met een scherpe voorliefde voor heroiek-legendarische trekken en voorvallen. Soms wordt hij wat onwaarschijnlijk in zijn zucht naar het ongewone, treffende; zoo bijvoorbeeld is de aanslag op den baron-burgemeester al te gestyleerd. Ook is het niet zeer aannemelijk dat de held in dit Friesche gebied

reeën en bokken en ander wild schiet, of er aldoor maar voorraad is. Maar afgezien van deze charges is het boek uitstekend van opzet en beschrijving, een verheugenis tegenover de tamme romankunst, waaraan we in Nederland gewend zijn. Er is breedte en ruimte en vrijheid van uitzicht. Zandstra vermijdt het onbelangrijke alledaagschheden te beschrijven; hij bezit episch talent en voelt voor het markante, frappeerende, in het hart grijpende. Men zou van een verwantschap met de Scandinaviërs kunnen spreken. Op het einde van het boek is Lot, de held, een eenigszins gebroken man en dit einde past, voor mijn gevoel, niet goed bij het triomfante leven, dat hij geleid heeft. Er komen hier en daar nogal bedenkelijke situaties voor, ofschoon het geheele boek een gezond ruigen levenszin ademt. Daarom slechts voor rijpe, ervaren lezers.

LAST (Jef) DE VLIEGENDE HOLLANDER. (224) *f* 3.25. Contact, Amsterdam.

Jef Last heeft een hoogen greep gedaan met de legende van „den vliegenden Hollander" tot stof van zijn roman te kiezen. Heel gelukkig is de onderneming niet uitgevallen. Het mysterieuze element, dat hier een groote werking zou moeten uitoefenen, is niet sterk genoeg. De figuur van van der Decken, de kapitein van het geheimzinnige schip, groeit niet uit tot een aangrijpende mythische verschijning. Het geheel is, mijns inziens, te veel in de realistische sfeer geplaatst, is te weinig mythisch, legendarisch gehouden. Last laat het schip pogen de Kaap om te zeilen; vervolgens laat hij de bemanning deel nemen aan den opstand van Oliver Cromwell in Engeland, daarna aan de Fransche revolutie en vervolgens aan de omwenteling in Rusland. Deze fictie, die in zich volkomen aannemelijk zou geweest zijn, indien de achtergrond eraan beantwoord had, lijkt nu wat grillig. Jef Last beschrijft graag en zijn beschrijvingen zijn uitstekend, maar beschrijvingen vormen geen roman. Het boek is chaötisch; er is veel geallegoriseer; de feiten en figuren moeten Last's opvattingen weergeven en dit doen zij ook tennaastebij, maar met dit al ontstaat nog geen kunstwerk. De eenige figuur, die min of meer interesseert, is Jonathan en ook deze blijft een bleeke abstractie. Het geheel is meer een schaakspel met symbolen en allegorieën dan een levenswarm, aangrijpend stuk proza. Slechts voor rijpe lezers.

OOMS (J. W.) DE KOREVAARS. Roman uit de Alblasserwaard. (270) *f* 2.25 en *f* 2.90. Kok, Kampen.

Het leven der Korevaars, het boerengeslacht dat sedert eenige eeuwen in de Alblasserwaard is gevestigd, is het onderwerp van een regionalen roman, die tot de zeer goede in dit genre behoort. Elke Korevaar, die baas was in het Hooghuis, vanaf ongeveer 1700, had iets van de zelfgenoegzaamheid, die dikwijls typeerend is voor rijke boerengeslachten; elk van hen wroette en werkte tot vergrooting van het landbezit, en streefde er naar zijn mannelijken

erfgenamen een vergroot bedrijf na te laten. Harde, trotsche menschen waren de meeste Korevaars, die aan standentrots grif het geluk zelfs van eigen kinderen offerden; slechts de laatste, die in den tegenwoordigen tijd het bedrijf beheert, komt door inniger belevenis van zijn geloof tot een meer humane levenshouding.

De wijde openheid en schoonheid van het Alblasserlandschap is vooral waarneembaar in dit boek; het leven zijner bewoners, vroeger vooral beheerscht door vrees voor het water dat hen van alle kanten omringt, is overtuigend weergegeven; de Korevaars, in hun uithoekje waar zij koning zijn, wekken belangstelling, door hun belangwekkend gemaakte menschelijkheid.

Met dezen roman behoort Ooms tot de talentvolle Christelijke auteurs.

LANGEWIESCHE (Wolfgang) HET AMERIKAANSCHE AVONTUUR. Vert. door H. J. Been. (228) *f* 1.20 en *f* 1.95. De Spieghel, Amsterdam.

In „Het Amerikaansche Avontuur" worden de belevenissen verteld van een Duitschen werkstudent in de Vereenigde Staten. In het hoogeschoolleven der Vereenigde Staten speelt de werkstudent een belangrijke rol; hij is een typisch Amerikaansche verschijning, wiens bestaan, naar ons voorkomt, niet bijdraagt tot verhooging, of verdieping, van het studiepeil. Maar daarover gaat het niet in dit boek. De schrijver vertelt hoofdzakelijk van de baantjes, door hem tijdens zijn studietijd waargenomen, waardoor een geheel aparte zijde van het leven in de „States" wordt belicht. Interessant, zij het niet diepgaand, zijn de beschouwingen over Amerika en de Amerikanen, waartoe zijn verschillende „jobs" hem stof gaven. Een prettig leesbaar en wel belangwekkend boek.

LEROY (Madeleine) DE STRIJD OM DE GOUDMIJN. (223) Scheltens & Giltay. Amsterdam.

In zijn soort is „De Strijd om de Goudmijn" iets bijzonders. Want het is een avonturenverhaal dat speelt in Centraal Amerika, — vanzelfsprekend heeft er dus een revolutie plaats, bovendien gebeuren er allerlei kuiperijen, waardoor een groot Amerikaansch concern een mijnconcessie in handen probeert te krijgen — en er valt geen enkele doode, terwijl het verhaal toch behoorlijk spannend is. Geschikte amusementslectuur.

LILJA (Gertrud) WIJ VROUWEN. (286) Uit het Zweedsch door M. J. Molamus-Stomperius. Gottmer en Co. Haarlem.

Deze Zweedsche roman is een verhaal van veel leed en weinig vreugde. Het schijnt ons een typisch steil-Protestantsche sfeer, waarin deze menschen leven en vanuit dit oogpunt is het een leerzaam boek ook en misschien vooral voor den Katholieken lezer. De schrijfster blijkt van een anti-kerkelijke gezindheid en komt in verzet tegen het star-protestantsche Godsbegrip. Wat ze daar feitelijk tegenover stelt, is niet geheel duidelijk: 'n meer blije, vrije, open levensvisie, ja! maar die we niet dieper gefundeerd vinden in de juiste Godsidee. Voor niet te jeugdige personen.

DEEPING (Warwick) DE VROUW OP DEN DREMPEL. Naar het Engelsch door G. Blom. (335) Stam, Haarlem.

Om het verhaal spannend te maken heeft Warwick Deeping een eigenaardige intrige verzonnen. Hij laat een singulier mensch een eenzamen toren betrekken. Als een vrouw op een nabije hoeve haar monster van een man vermoordt, vindt zij daar een schuilplaats en ontkomt aan de justitie. De verdere verwikkelingen laten zich wel raden. De schrijver heeft zich meer moeite gegeven om een „thriller" te schrijven dan om den lezer het geval psychologisch en menschelijk nader te brengen. Het boek komt niet uit boven het niveau van dragelijke ontspanningslectuur. Spanning is er voor wie niet meer eischt dan eenige uren tijdpasseering. Volwassen lezers.

KATAJEW (Valentin) HET WITTE ZEIL AAN DE KIM. (349) *f* 2.90. Uit het Russ. door Dr. A. E. Boutelje. Pegasus, Amsterdam. 1938.

„Het Witte zeil aan de Kim", welks titel zijn aanleiding vond in een vers van Lermontow, lijkt mij een jongensboek te zijn. Het speelt in Odessa en omstreken in het begin dezer eeuw tijdens den opstand op de „Potemkin", wel bekend door de beroemde film. De communistische ideölogieën komen er natuurlijk goed tot hun recht, zooals men van een Pegasus-uitgave verwachten kan. Godsdienstige gebruiken worden er even natuurlijk in bespot. Het verhaal is niet onaardig, hoewel te gerekt en uitvoerig. Voor jongens en meisjes deugt het echter niet. Grooteren kunnen het gerust lezen.

CLERCQ ZUBLI (F. de) HET EEUWIGE LIED. (287) Becht, Amsterdam.

In een litteraire vorm, welke doet denken aan een moeder, die er een gemakkelijk vlottende briefstijl op na houdt en over haar kinderen vertelt, behandelt deze roman in den eersten persoon een interessant gegeven. Ondanks kwellende doofheid weet een jonge vrouw haar leven te maken tot een schoon geheel als echtgenoote van een dorpsdokter, als moeder en als mensch. Er zijn heel veel gezonde gedachten en gave sentimenten in dit boek. Evenwel vindt de schrijfster „dogmatische moraliteit die wijst op een vergelding hiernamaals" een overbodig ding. Zoo komt het dat ze in de ethische en psychologische beschouwingen over „iets" en „niets", over het „ik", over schepping en „blijde stilte", waarmee zij de levenshouding harer romanfiguren tracht te fundeeren, tekort schiet. Katholieke lezers met inzicht zullen de noodige vraagteekens weten te zetten.

GOTJé (W. A.) EEN MENSCH VERWACHT HET GELUK... (255) Schoonderbeek, Laren.

De hoofdpersonen in dezen roman verwachten het geluk via ongeoorloofde verhoudingen en losbandigheid; één van hen, de mallotige juffrouw Emmy Harskamp schijnt het zelfs vreemd te vinden dat haar geluk op die wijze maar niet komen wil. Op een

van de laatste bladzijden neemt ze dan maar een enkele reis naar Parijs, klaarblijkelijk met de bedoeling het daar nog eens dunnetjes over te doen.

Een volstrekt ongeschikte roman, die bovendien prullig geschreven is.

HEERKENS S.V.D. (P.) RIA RAGO. Adat-roman uit de Timor-Archipel. (199) „Het Poirtersfonds", Eindhoven.

De realiteit van het inboorlingenleven in een uithoek van Nederlandsch Oost-Indië is verwerkt in een missieroman. Ria Rago is de Christendochter van een heidensch dorpshoofd; de moeilijkheden, welke ontstaan wanneer de vader haar aan een heiden wil uithuwelijken, vormen grootendeels den inhoud van het verhaal, dat prettig leesbaar is. In romanvorm blijken hier tevens de moeilijkheden waarmee de missie dikwijls te kampen heeft.

HURK (Paul van der) HET MOORDPROCES. (223) Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Van den moord, gepleegd op den directeur van een sanatorium wordt diens vrouw verdacht. De ware toedracht is verwerkt in een detective roman van middelmatige kwaliteiten.

MASTERMAN (Walter S.) HET MYSTERIE VAN HET VERKOOLDE LIJK. Vertaling van H. J. Kok. (218) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

De lotgevallen van Robin Martin, die betrokken werd in een moordhistorie, zijn wel wat erg onwaarschijnlijk. Maar ze zijn wel spannend, en meer verlangt een lezer van thrillers waarschijnlijk niet. In dat opzicht wordt hem dan niets te kort gedaan.

WALLING (L. A. J.) DE SCHADUW UIT HET VERLEDEN. (243) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Was het moord of zelfmoord? De lezer, die zich voor het antwoord op deze vraag interesseert, zal zijn geduld zwaar op de proef gesteld zien door dit eindeloos pratende boek, waarin absoluut niets gebeurt. De schijnbare onregelmatigheden inzake huwelijkstrouw, waarop de intrigue berust, maken het tot een boek voor groote menschen, die er zich zonder eenig bezwaar mee kunnen vervelen.

LOMAX (Bliss) VOOR RECHT EN WET. (235) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van mr. G. L. van der Hoeven. „De Steenuil", Amsterdam.

Een heele collectie „dynamische" cowboys wordt een kudde lammeren gelijk in tegenwoordigheid van de overkuische jonkvrouwe met reebruine oogen, een roomblanken hals en „wat een tanden". Een prachtige draak voor volwassenen, die zich voor de verandering eens willen amuseeren met doodernstigen nonsens.

BRAND (Max) DE LEVENDE DOODE. (201) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

De ouderwetsche pijnbankmethoden, die worden toegepast op den onschuldigen held zijn geen geschikt voedsel voor een

te jeugdige phantasie. Wij hebben het boek overigens met plezier gelezen.

BRAND (Max) ALS DE STORMWIND HUILT. (196) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Twee jaar lang heeft een jong landbouwkundige te vechten tegen het koppig verzet der oude farmers, die weigeren de prairie te ontginnen volgens wetenschappelijke methoden. Totdat een zandstorm hun levenswerk vernietigt en bewijst, dat de man van de wetenschap gelijk had. Een interessant boek voor volwassenen.

PHILIPS (Judson P.) DE BOND DES VERDERFS. (243) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. van Suchtelen. „De Combinatie", Rotterdam.

Het is ons niet bekend, of de bureaux voor beroepskeuze er al van op de hoogte zijn, maar in Amerika heeft men een nieuwe „roeping" uitgevonden. Edelmoedige menschenminnaars wijden daar hun leven aan het op eigen gelegenheid onschadelijk maken van misdadigers. Heel romantisch en heel ridderlijk natuurlijk, maar de auteur slaagt er toch niet in, de aandacht van den lezer gevangen te houden in de geraffineerde verzinsels van zijn genialen krankzinnige. Volwassenen.

OPPENHEIM (E. Phillips) VLUCHT NAAR MONACO. (260) geb. *f* 1.75. Vertaald door E. Raedt-De Canter. Bruna, Utrecht.

Oppenheim schrijft luchtige verhalen, die onderhouden zonder in te spannen of te leeren. Een dieperen zin hebben zij niet ook al heeft het er den uiterlijken schijn van. In dit verhaal laat hij in het mondain milieu van de speelbanken van Monte Carlo allerlei spionnage- en terreurverwikkelingen spelen. De hoofdpersoon wordt met den dood bedreigd op velerlei manieren, maar ontsnapt toch door zich vrijwillig in gevangenschap te begeven. En dat valt weer erg mee, ofschoon we daar zeer weinig over hooren. Anders was het verhaal waarschijnlijk te lang geworden. Wie geen waarde hecht aan wat hier gezegd wordt, kan het verhaal zonder schade lezen.

KEUN (Irmgard) KIND ZONDER LAND. (217) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door Alice van Nahuys. Em. Querido, Amsterdam.

In dezen tijd zijn er menschen die uit hun land moeten vluchten om hun afkomst of om hun overtuiging en zij nemen hun kinderen mede. Deze kinderen zijn niet zooals wij onze kinderen kennen, zij zijn wijs boven hun jaren en in veel opzichten minder ontwikkeld. Over zoo'n emigrantenkind schrijft Irmgard Keun dit tragi-komische boek. Vader is schrijver en wil om zijn principes niet in Duitschland wonen, Moeder is een zachte, lieve vrouw, die met haar man meetrekt en in alles tracht te berusten. Zij leven bijna zonder geld, in hotels waar zij wel eens zullen betalen als Vader weer een boek klaar heeft en zwerven van het eene land naar het andere. En zoo leert Kulla brokjes van vele talen, kent

vele steden, en is een arm kind zonder thuis, soms heel kinderlijk, bijna kinderachtig, dan weer akelig wijs. Dit boek geeft ons wel een wrange indruk van het leven van een „Kind zonder land". Rijpere lezers kunnen het ter hand nemen.

NES-UILKENS (G.) PASTORALES. (197) *f* 1.20 en *f* 1.90. van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

In deze verzorgde novellen en kortere schetsen herkent men bij het lezen van de eerste bladzijden de vaardige pen van de schrijfster van: De Bergmannetjes, Duikelaartje en zoovele andere boeken, die er mogen zijn. Het is een pen die levensproblemen durft aan te roeren en in christelijke richting wijst. Uit „Ondergang" en „Malle Hidde" spreekt droeve tragedie, die levenswaar is, waarin men de opgewekte Mevr. van Nes-Uilkens bijna niet herkent: aanvaarden en strijden met een blij hart is toch meer haar leuze. Voor volwassenen een lezenswaardige bundel.

ROBERTSON (Frank C.) VERBODEN WEGEN. (222) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vert. door J. A. W. van Hacht. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Buck Bright is een machtig man, die langs allerlei verkeerde en slinksche wegen zijn doel om gouverneur van de staat te worden tracht te bereiken. Hij is een ras-misdadiger die voor niets terug deinst en door zijn handlangers de menschen die hem in den weg staan, laat opruimen. Gelukkig bestaan er nog dappere jonge mannen die zoo'n schurk aan kunnen, in dit geval een zoon die de dood van zijn vader wil wreken op den moordenaar. Uit dit alles blijkt wel duidelijk dat dit weer zoo'n echt Wild-west verhaal is waarvan liefhebbers smullen.

MERREL (Concordia) JACQUELINE EN DE LIEFDE. (254) *f* 1.60 en *f* 2.25. Vertaling van Jhr. R. G. H. Nahuys. Zuid Holl. U.M., Den Haag.

Het lijkt hopeloos mis te gaan met Jacqueline en de liefde. Misverstanden zonder tal, kibbelarijen, domheden en het maar niet ontdekken, dat zij de liefde van een hoogstaand man bezit, totdat eindelijk het licht voor haar opgaat en zij bemerkt dat zij haar man waarlijk liefheeft. Een roman vol verwikkelingen, die ontspanningslectuur biedt aan groote menschen.

MULTON (Edward) DE GROENE VERSCHRIKKING. (219) *f* 2.15 en *f* 2.40. „De Stuw", Rotterdam.

In dit vervolg-verhaal op „Het Signaal des Doods" is Kapitein Duval weer met zijn helper en vriend Carson er op uit om den verdelger, de uitvinder van wereldverwoestende stralen te zoeken om deze onschadelijk te maken. Zij beleven weer adembenemende avonturen die voor volwassenen te genieten zijn.

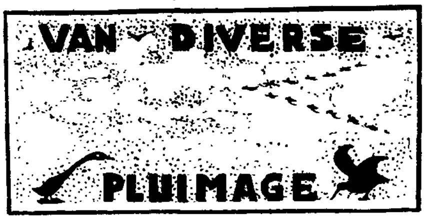

HUXLEY (Aldous) IDEAAL EN WERKELIJKHEID. Vert. door Mr. J. v. Reeuwijk. (242) geb. *f* 3.90. Contact, 'Amsterdam.

Hierbij wordt den Nederlandschen lezer een der latere werken van Aldous Huxley aangeboden, waarin de afstammeling der bekende Huxley's een nieuwe richting inslaat. Hij spreekt zich hier onomwonden uit vòor den godsdienst, bijzonder voor de mystiek. Wellicht is het nog beter van metaphysica dan van godsdienst te spreken. De Indische mystiek, bijzonder de Boedhistische, heeft zijn voorkeur boven de Christelijke. Het is „immerhin" reeds een aanwinst. De inhoud van het boek wordt het best weergegeven door zijn ondertitel „Onze Idealen van mens en maatschappij en de wegen tot hun verwerkelijking". Huxley zegt hier zijn meening over de politieke, economische en moreele toestanden in Europa en geeft de middelen aan tot hun saneering. Hij is een verwoed pacifist en kant zich hardnekkig tegen alle geweld, ook tegen rechtmatige, defensieve bewapening. Zulk een boek wil critisch gelezen worden. Ik twijfel eraan of er èen lezer zijn zal, die ook maar èen bladzijde geheel onderschrijft. Er is sprake van zooveel dingen en verschijnselen, Huxley oordeelt en vonnist zooveel zaken en personen, dat het niet mogelijk is overal met hem in te stemmen. Het Christendom is hem niet bijster sympathiek; heel veel daarin is hem vreemd en nagenoeg onbekend. Zoo is het boek verwarrend en misleidend voor niet door en door gevormde en onderlegde lezers. Goed onderlegde lezers zullen dit nieuwe getuigenis van Aldous Huxley echter met genoegen ter hand nemen. De vertaling is niet bijzonder gelukkig.

KALMA (Dr. J.) DE MENS. Een Evolutiebeeld. Verkenningen. (255) *f* 4.25, en *f* 5.25. Tjeenk Willink, Haarlem.

„De strekking van dit werk is, in haar meest algemenen zin, een synthese tusschen de idealistische en de naturalistische, c.q. materialistische wereldbeschouwing en wel langs genetischen weg, aan de hand van het probleem der menschwording."

Dit citaat toont voldoende aan, dat het werk van Kalma geen ontspanningslectuur is en ook niet populair wil zijn. Doch ook voor de deskundige is de lezing een kwelling. Het is zeer verward geschreven; zonder feeling voor wat hoofd- en wat bijzaak is. Temidden van niet oninteressante beschouwingen staan zinnen en hele alinea's, die men moeilijk anders dan onzin noemen kan. Pag. 62: „de praeformatie is toch een kracht, welke materie wordt; wat wij echter niet plaatselijk kunnen definieeren want daarin ligt het begrip S c h e p p i n g". Pag. 63: „Alleen in het organisme is de identiteit van denken en zijn, d.w.z. van levenden vorm en begrip, mogelijk omdat de logische werkelijkheid met ons denken c o n g r u e n t is." Behalve een groote eruditie eist het schrijven van een wijsgeerige beschouwing over dit grondprobleem der biologie een diepe en gerijpte bezinning, welke in het onderhavige boek pijnlijk gemist wordt.

FISHER (Prof. Dr. H. A. L.) GESCHIEDENIS VAN EUROPA. Oudheid en Middeleeuwen. (319) *f* 2.50 en *f* 3.50. Voor Nederland bewerkt onder toezicht van prof. dr. H. Brugmans, door dr. F. Szper. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Prof. Fisher doet in dit boek een eigenaardige bekentenis, namelijk dat het hem niet gelukt is, het „rhythme" der geschiedenis te ontdekken. Voor hem bestaat er slechts een reeks van toevalligheden, die den ontwikkelingsgang der menschheid hebben bepaald. Sprekend over Europa, bedoelt hij de

eenheid der Europeesche volken te beklemtonen, die in de Oudheid haar uitdrukking vond in het Romeinsche rijk en die in de middeleeuwen van godsdienstigen en cultureelen aard was. Door alle overbodige détails te vermijden geeft de auteur een zeer helder beeld van personen en toestanden. Met een enkel raak woord typeert hij op den voorgrond tredende figuren in hun persoonlijkheid en historische beteekenis. Vlot, beminnelijk, introduceert hij ons in den senaat der Romeinen, brengt een hoofsche hulde aan het mysterieuze volk der Etrusken, heeft zijn waardeering voor den brillanten avonturier Alcibiades en spot een beetje met de sphinx Cleopatra, die zooveel mannen te erg was, in één woord: hij brengt leven in dat pakhuis van dood materiaal, waar onze schoolwijsheid ligt te vergaan. Is alles in dit van verblijdenden humor sprankelende boek wel heelemaal historisch te verantwoorden? Wij meenen het te mogen betwijfelen. Met name de hoofdstukken, die aan de middeleeuwen gewijd zijn, worden ontsierd door de oude dwaasheden, als daar zijn: de aanbidding der Moeder Gods, de hellestraf voor zondaars en ongedoopten en vooral ergert den katholieken lezer de voortdurende suggestie, dat de Kerk de integriteit en de heiligheid van haar leer zou hebben opgeofferd aan haar streven naar wereldlijke macht. Overigens zullen ontwikkelde menschen, met historische belangstelling, dit boek met genoegen lezen.

BOUMAN (Dr. P. J.) VAN RENAISSANCE TOT WERELDOORLOG. (284) *f* 3.75 en *f* 4.50. Paris, Amsterdam. 1938.

Het was de bedoeling van den schrijver een subjectief-intuïtieve visie te geven op vier eeuwen Europeesche cultuurgeschiedenis, waartoe hij een scherpe lijn trok tusschen de levensstijl van West- en Midden-Europa. Reeds in de botsing van verschillende geestesrichtingen, die elkaar in het West-Europa der Middeleeuwen ontmoetten, vond hij een oorzaak, die leidde tot den ondergang der West-Europeesche cultuur in de catastrophe van 1914. We kunnen niet anders dan eerbied hebben voor den reuzenarbeid, die aan het schrijven van dit boek moet zijn voorafgegaan. De auteur heeft over de middeleeuwen en de renaissance ontzaglijk veel gelezen en ook de andere perioden degelijk bestudeerd. Het is een leerzaam boek geworden, wat hij schreef, degelijk, zwaar; het eischt de voortdurende aandacht van den lezer. Er ware een methode denkbaar geweest, volgens welke de schrijver anders ware te werk gegaan, namelijk meer puttend uit de bronnen en uitingen der perioden zelf en dit alles samensmeltend tot een organischer geheel dan het nù geworden is. Het boek had geschreven kunnen worden met meer, zeggen we, speelsche visie of intuïtie. Maar dit alles gaat langs het boek, zooals het daar ligt, heen. We willen den schrijver dankbaar zijn voor wat hij bood. Het boek bevat veel instructiefs en zal door belangstellenden met genoegen gelezen worden. Een dergelijk nieuwsoortig werk is onwillekeurig een „proeve", een „essay" en de auteur mag dankbaar op den gedanen arbeid terugzien.

TWAALF BURGEMEESTERS. 500 JAAR AMSTERDAM door M. Sluyser en Fred. Thomas. (339) *f* 5.90. Blitz, Amsterdam. 1939.

Geen historici, maar twee amateurs hebben dit kostbaar uitgegeven boek over Amsterdams burgemeesters samengesteld, waaruit zij er een twaalftal kozen. Zij hebben eer van hun werk. Als amateurs hebben zij zich niet verdiept en verloren in historische bijzonderheden, tenzij voorzoover noodig, maar zij hebben een kort Lebensbild ontworpen. Zelfs de speciale burgemeesterswerkzaamheden en ieders „vakbeteekenis", om het zoo te noemen, worden slechts schematisch vermeld. Aldoor heeft de achtergrond, de stad, hun belangstelling. Vooral Thomas weet de stadssfeer goed te beschrijven en het portret van zijn held telkens novellistisch te omlijsten. Hij zou, in dezen trant verder gaande, het oude Amsterdam kunnen doen herrijzen. De groote figuren schijnen op de keerpunten op te treden; Joost Buyck, Cornelis Hooft, de vreemde Koenraad van Beuningen, Vening Meinesz, de Vlugt blijven na lezing bijzonder in de herinnering haken. Ook minder opvallende

figuren als Willem Backer uit de 17de eeuw, Hasselaar en van Brienen uit later tijd, werden opgenomen. Voor Amsterdammers heeft dit boek natuurlijk bijzondere bekoring. Het is tegelijkertijd een summiere geschiedenis hunner stad. Historici kunnen natuurlijk de keuze der twaalf betwisten en zouden wellicht meer geschiedkundige wetenswaardigheden naar voren hebben gebracht of de historische lijnen van het burgemeestersambt systematisch hebben ontwikkeld, doch de schrijvers hebben hùn doel, een greep te doen uit den overvloed namelijk, wel bereikt. Iedereen zal het boek met genoegen uitlezen. De illustreering sluit gelukkig aan bij den text.

FEBER (L. J. M.) HET UUR VAN AZIë. (219) *f* 3.25 en *f* 3.90. Brand, Hilversum.

Over het Chineesch-Japansche vraagstuk heeft de Heer Feber een scherpzinnig, serieus, en, bijzonder wat de toekomstverwachtingen voor het blanke ras aangaat, nogal pessimistisch boek geschreven. Hij constateert de zeer groote schuld die het blanke ras heeft aan het ontstaan der huidige situaties; hij toont aan hoe verderfelijk de motieven en begeleidingsverschijnselen der koloniale expansie zijn geweest. Het schrijven van dit boek lag den Heer Feber: zijn kennis beheerscht het onderwerp, hij is praktisch zoowel als visionnair waar hij den huidigen stand van dit groote proces in het Oosten verklaart en overziet en de mogelijkheden voor de toekomst in haar waarschijnlijke ontwikkeling meent te kunnen aanduiden. De minst kwade kans voor het blanke ras is, dat China onder de leiding van Tsjang Kai Sjek in staat zal zijn zich door eigen kracht te handhaven en dat de stortvloed van het Japansche offensief zal vervloeien in de onmetelijkheid van het Rijk van het Midden. Het zal tenslotte zeer zeker alleen op de zedelijke basis van het Christendom zijn dat uiteindelijk een reddende oplossing voor de wereld mogelijk is.

Ter oriëntatie en inzicht in het ontzaglijk gebeuren van thans is „Het Uur van Azië" een belangrijk werk.

ROLDANUS (Dr. Cornelia W.) ZEVENTIENDE-EEUWSCHE GEESTESBLOEI. (192) *f* 2.25. Patria-uitg. van Kampen, Amsterdam. 1938.

Ook dit is weer een aardig Patria-deeltje uit de door Dr. Kernkamp uitgegeven serie. Achter den vagen titel vermoedt men slechts met moeite den eigenlijken inhoud. Het is, met uitzondering van de eerste hoofdstukken, een beschrijving van de afwijkende geestesstroomingen, afwijkend van het officieele Calvinisme, en van de secte-vormingen in de zeventiende eeuw. Een volledige, systematische historie ervan is het niet; daar ontbreekt trouwens de ruimte toe. Maar het reveleert voor de meeste lezers tamelijk verborgen of onbekende aspecten der groote eeuw. Er wordt in verteld over Des Cartes en Spinoza, over collegianten, piëtisten, Labadisten, over Voetius, Antoinette Bourignon enzoovoorts; en dit op populaire, onderhoudende wijze. Lezers met breedere ontwikkeling en wijdere belangstelling en in het bezit van eenigen critischen geest zullen het boekje met genoegen uitlezen.

MINNAERT (Dr. M.) DE NATUURKUNDE VAN 'T VRIJE VELD. II. *f* 3.50. Zutphen, 1939.

Door eenvoudige proeven en met hulpmiddelen, die eenieder ten dienste staan, wordt de lezer in staat gesteld, zelf de natuur te onderzoeken. Op vele vragen, die vaak in het dagelijksch leven gesteld worden, vindt men hier een antwoord. Een groot gedeelte der verschijnselen is door den S. zelf waargenomen. Wie een tijd lang deze waarnemingen en proeven volgens de beschreven methode nauwkeurig uitvoert, zal bemerken, dat zijn betrouwbaarheid als waarnemer aanmerkelijk wordt verhoogd. Zij verrijken u met nieuwe indrukken en doen u genieten van de eindelooze verscheidenheid der natuur. Jammer, dat de S. nergens blijk geeft dit te waardeeren als een openbaring van Gods onmetelijke grootheid en rijkdom. De Katholieke lezer zal dit gemis voor zichzelf gemakkelijk aanvullen. Prachtige platen verluchten dit uitstekend verzorgde werk.

BUSCH (Jos. F.) BERGSON OF BETOOMD éLAN ALS RHYTME DER SCHEPPING. Athenaeum Bibliotheek. Becht, Amsterdam.

Onder betoomd élan verstaat Schr. het grijpbaar werkelijke van het eeuwige worden, zooals dat door Bergson in de werkelijkheid wordt gezien. Het boek is hoofdzakelijk een weergave van Bergsons geest, en van zijn werken. Schr. is een enthousiast over Bergson; het boek is grootendeels ontboezeming, geen systematische uiteenzetting, geen critiek. Het kan daarom alleen voor hen zijn, die zelf critisch inzicht hebben in Bergsons „philosophie nouvelle", en die zullen met meer smaak en verheldering de boeken van Bergson zelf lezen, dan deze philosophie romançée, waarin Bergson veel geciteerd wordt, en de rest een meer Fransch dan Nederlandsch gekleurde weinig samenhangende weergave is van zijn werk.

ANGELINUS (O.M.Cap. - Dr.) WIJSGEERIGE GEMEENSCHAPSLEER. Deel II. De Gemeenschap en haar verhouding tot haar leden. (173) *f* 2.25 en *f* 2.90. Dekker & van de Vegt, Utrecht - Nijmegen.

Behalve zijn wetenschappelijke beteekenis heeft bovengenoemd werk nog de verdienste actueel te zijn. De verhouding tusschen de gemeenschap en haar leden trekt thans om praktische redenen sterk de belangstelling.

Nadrukkelijk wordt in Dr. Angelinus' studie stelling genomen tegen de strooming die aan de gemeenschap een absolute waarde wil toekennen, waaraan de leden dier gemeenschap onvoorwaardelijk dienstbaar moeten worden gemaakt. Steeds zal op twee dingen moeten worden gelet: op de individuen en op de gemeenschap; op de rechten der leden en op de noodzakelijkheden van het gemeenschappelijk welzijn. In ieder geval zal moeten worden uitgemaakt of een gemeenschapsbelang het offer van privaatbelang rechtvaardigt. Dit uit te maken is de taak der casuïstiek.

Beschouwingen worden voorts gegeven over de voornaamste stelsels, over individu en gemeenschap als deel en geheel, over individu en gemeenschap in de wereldorde, over gemeenschappelijk- en particulier welzijn.

Een uitgebreide literatuurlijst is aan het einde opgenomen.

WIRTZ (Hans) DE GROOTE ERGERNIS. Uit het Duitsch door P. Eligius. (301) *f* 3.90 en *f* 4.90. Residentiebode, Den Haag.

Het eigenaardige van dit werk, dat treffende beschouwingen geeft over Christus en het evangelie, wordt het best weergegeven door de woorden van den Wij-bisschop van Aken, die het boek inleiden: „(Er) is hier naar èen vast plan een „Bild" ontworpen van de godmenschelijke persoonlijkheid van Christus. Echter niet als een historisch feit, maar als iets, dat nog immer voortduurt en voortwerkt." De verschillende gebeurtenissen en leeringen van Jezus' leven vormen het stramien, waarin de auteur zijn zeer actueele beschouwingen en opwekkingen inwerkt. Zoo ontstaat een religieus boek dat pakkende en onmiddellijk aansprekende geestelijke lectuur vormt. De titel „De groote Ergernis" geeft reeds de instelling aan van den schrijver; met heiligen en profetischen ijver bezield wil hij opwekken tot liefde en strijd voor het Rijk Gods, voor de verlevendiging van Christus in de zielen. Zijn wijze van voorstellen is spontaan en onmiddellijk; hij plaatst den lezer „in medias res" en laat de frisch aanschouwde werkelijkheid spreken. Jezus' leven voltrekt zich in zijn belangrijkste gebeurtenissen voor onze oogen en wekt tot geestdriftige en edelmoedige navolging. Ontwikkelden en minder gevormden zullen dit werk met nut en religieuze bezieling lezen.

SEPPELT (Dr. F. X.) en LöFFLER (Dr. K.) DE GESCHIEDENIS DER PAUSEN. (811) *f* 6.90. Nederl. Bewerking door P. J. A. Juffermans. Leiter-Nypels, Maastricht.

De degelijke Pausengeschiedenis van Seppelt en Löffler, die een paar jaar geleden bij Kösel en Pustet in München verscheen, ziet thans in Nederlandsche bewerking het licht. Het is inderdaad een bewerking, niet overal een stricte vertaling, wat het werk ten goede komt. Stilistisch heeft de bewerker voor soepel en vloeiend Nederlandsch gezorgd, zoodat het boek

aangenaam leest. In èen boekdeel de geschiedenis der Pausen te behandelen wil natuurlijk zeggen zeer summier te werk gaan, ofschoon de latere Pausen er toch vrij uitvoerig in beschreven staan. Het werk biedt geen legenden of stichtelijke verdraaiingen, maar gaat overal streng historisch te werk zonder de donkere plekken in het leven der Pausen te verdoezelen. Er zijn helaas! onder de Pausen niet slechts zondige menschen, maar zondaars geweest, een waarheid, waaraan het geloovig gemoed niet gemakkelijk went. Naast deze enkele zwakkelingen en onwaardigen staat echter de imposante, onafzienbare rij van groote en heilige Pausen, die het Rijk Gods op aarde met toewijding en moed hebben geleid en verdedigd. Dit boek is een panorama van de geschiedenis der kerk; de voornaamste gebeurtenissen der kerkgeschiedenis komen hier onwillekeurig ter sprake. Ieder ontwikkeld Katholiek, die een eenigszins afgesloten bibliotheek erop na houdt, kan dit werk niet erbuiten houden. Het is rijk geillustreerd en kost, ondanks den omvang van ruim achthonderd bladzijden, slechts *f* 6.90, een matigen prijs in vergelijking met zijn grootte en inhoud.

LAMPEN (Dr. W. - O.F.M.) WILLIBRORD EN BONIFATIUS. (159) van Kampen, Amsterdam. 1939. *f* 1.90 en *f* 2.90.

Het twaalfde eeuwfeest van St. Willibrord's zalig afsterven, dat wij dit jaar vieren, verlevendigt onder ons allerwege de belangstelling voor den lang verleden tijd, waarin het Christendom en de Christelijke beschaving in onze gewesten zich begonnen baan te breken. Voor het goed begrip van een zoo belangrijke cultuurstrooming is het noodig naast Sint Willibrord, ook diens leerling Bonifatius binnen den gezichtskring te betrekken. Terecht behandelde Dr. L. deze beide figuren daarom in een boek. Het munt uit door een van naarstig onderzoek getuigende weergave van zeer interessant feitenmateriaal.

LAMPEN (Dr. Willibrord O.F.M.) ST. GERTRUDIS DE GROOTE. (136) *f* 1.90 en *f* 2.90. Brand, Hilversum. 1939.

Wanneer wij deze biografie van de H. Gertrudis van Helfta met de vroegere van Pater Molenaar vergelijken, dan zouden we deze laatste willen typeeren als het werk van een dichter, de eerste als dat van een historiograaf. Zoo vullen deze beide boeken over de groote, Duitsche mystica elkaar gelukkig aan. Pater Lampen stelt vooral ook de uiterlijke levensomstandigheden in het licht en komt er zoo toe hier en daar ons interessante mededeelingen te doen over het devotieleven der Middeleeuwen, wat niet alleen belangrijk is in zichzelf, maar ook bijdraagt tot beter inzicht in dit wonderlijke heiligenleven.

JANSSENS (C. I. C. M. - Prof. Al.) DOOPSEL EN VORMSEL. (122)

MAES (O.P. - J. D. M.) DE PAUS. (112) „Het Spectrum", Utrecht.

Met lofwaardige regelmaat blijven de deelen van het seriewerk „De Katholieke Kerk" elkander opvolgen. Het eerstgenoemde bevat duidelijke uiteenzettingen over het Doopsel en het Vormsel, waarin bijzonder belangrijk zijn de beschouwingen over begrip, instelling en de wezenlijke bestanddeelen dezer sacramenten. Het tweede is als een aanvulling te beschouwen op het vroeger gepubliceerde deel: „Stichting en Inrichting van de Kath. Kerk." Behalve ontstaan en geschiedenis van het Pausschap worden nog verschillende belangrijke kwesties behandeld, als de burgerlijke heerschappij der Pausen, de uitgestrektheid en natuur van het Opperherderschap, de vredesbemoeiingen van de Pausen. Voortreffelijke uitgaven.

BERGHE (O.P. - B. H. van den) CHRYSOSTOMUS DE GROTE REDENAAR. Cultuurbeeld van het Oude Antiochië. (113) Het Spectrum, Utrecht.

Het is niet zoozeer het heiligenleven maar het menschenleven van den grootste onder de christelijke redenaars dat hier wordt beschreven. Dat leven is voor een groot deel doorgebracht in Antiochië, dat in de 4e eeuw tot de voornaamste steden van het Oosten behoorde, en waar zich de verwarde

kerkelijke toestanden sterk manifesteerden. Voor het leeren kennen dier toestanden en het optreden daarin van Chrysostomus, die prediker en moraalpaedagoog was, is dit een voortreffelijk boekje.

MONTESSORI (Dr. Maria) DE HEILIGE MIS, UITGELEGD AAN DE JEUGD. (142) *f* 1.90 en *f* 2.40. De Toorts, Heemstede.

Gelukkig behoort het thans ook tot de godsdienstige opvoeding der kinderen hen binnen te leiden in het liturgisch leven. Een uitstekend werk in dezen geest is het boek van Dr. Montessori; daarin wordt op verrassend-eenvoudige en waarlijk kinderlijke wijze begrip bijgebracht der beteekenis van het eucharistisch offer, en worden de onderscheiden deelen der Mis verklaard.

Voor de ontwikkeling van het godsdienstig kinderleven kan het een groote hulp zijn. Deze uitgave — die door de uitgeefster opvallend goed is verzorgd — kan sterk worden aanbevolen.

MORSCH (G. J.) DE TRANSSUBSTANTIATIE. (303) *f* 2.90 en *f* 3.75. „Vox Romana", Schiebroek.

Het werk van den Eerw. Rector Morsch is een speculatief traktaat over de transsubstantiatie, waarin de gegevens van het Geloof als voorwerp van beschouwing genomen werden voor de natuurlijke rede. Aangetoond werd hoe dit hoogverheven mysterie voor ons beperkt verstand wel onbegrijpelijk, maar toch niet contradictorisch is. Naast uitvoerige beschouwingen over de Transsubstantiatie, werden ook eenige dwalingen behandeld en objecties weerlegd. Een belangrijke studie.

ECCLESIA DOCENS. Pauselijke Documenten. Onder redactie van F. van Nimwegen C.s.s.R. Gooi & Sticht-uitg. Hilversum.

De Uitgeverij Gooi & Sticht te Hilversum is bezig een uitgave te bezorgen van de voornaamste documenten van de vier laatste Pausen. Zij wordt verzorgd door de Paters Redemptoristen en verschijnt in handige, dunne brochuurtjes, uitstekend van druk en materiaal. De Latijnsche text staat doorloopend onder den Nederlandschen (of anders, de Italiaansche, Fransche enzv.). De vertaling is nauwkeurig en verzorgd. Tot nu toe ontvingen wij vijf deeltjes. De prijs zal varieeren tusschen *f* 0.50 en *f* 1.—. Een belangrijke reeks documenten, die priesters en leeken welkom zijn zal.

BIENSTOCK (Gregory) DE STRIJD OM DEN GROOTEN OCEAAN. (282) *f* 3.50 en *f* 4.50. Geaut. vertaling door Johan M. Palm. Bijleveld, Utrecht.

De schrijver biedt ons hier een gedocumenteerde studie van de Oost-Aziatische landen, waar zooveel belangen samenkomen en in botsing kunnen geraken, dat het voor den niet-ingewijde moeilijk te overzien wordt. Het boek geeft een uitvoerige historische ontwikkeling tot op den huidigen stand der kwestie en tevens beschouwingen over een mogelijk verloop van verschillende conflicten mede in verband met ons Koloniaal rijk en is daarom zeer belangwekkend. De waardevolle gegevens in de aanteekeningen achter ieder hoofdstuk en de eenvoudige schetskaartjes zijn zeer duidelijk. Voor ieder volwassene die zich voor deze problemen interesseert.

WOLFF (Ir. H. E. W.) KLEUREN. (284) *f* 5.90. Kosmos, Amsterdam.

Bij het doorbladeren van dit prachtige boek, waarin de techniek der kleuren-fotographie wordt uiteengezet en met schitterende voorbeelden geïllustreerd, komt een gevoel van verbazing en nog meer van oprechte bewondering bij ons op om zóóveel moois! Het is haast niet te gelooven dat men met fotografeeren zoo iets volmaakts bereiken kan, maar de bijgaande artikelen van bekwame deskundigen vertellen ons dat het werkelijk allemaal foto's zijn en hoe ze gemaakt worden. Dit is weer een prachtige uitgave van Kosmos, die vooral voor amateurs en vakfotografen, voor de industrie, voor reclame, voor ontwerpers, kortom voor iedereen die belang stelt in de moderne vooruitgang op het gebied der fotographie van belang is.

SCHÜTTEL (Lothar) LUCHTOORLOG BOVEN EUROPA. (274) Geaut. vert. uit het Duitsch door V. van der Dussen, met een voorwoord van Generaal-Majoor Best, Commandant der Luchtverdediging te 's Gravenhage. Fidelitas, Amsterdam.

In verschillende hoofdstukken als: Gaat Europa een nieuwen oorlog tegemoet? Het luchtwapen als beheerschende factor van een toekomstigen oorlog, De mogendheden ter lucht en de problemen van het luchtruim in Europa, De groote mogendheid ter lucht Sovjet-Rusland, Door oorlogsparaatheid tot den vrede, worden in dit knappe boek de ideeën en beschouwingen van den schrijver aan den lezer duidelijk gemaakt. Hier en daar is het geen aangename lectuur, vooral daar niet waar de uitwerking en de verschrikkingen van een luchtoorlog worden geschetst. Het werk getuigt van een gedegen kennis van zaken en helder inzicht in de politiek van dezen gespannen tijd, waarbij het voorwoord van Generaal-Majoor Best uitstekend past en de slotzin de volgende bemoediging geeft:

„Voor den aandachtigen lezer is toch ook wel iets hoopvols te ontdekken, n.l. waar de schrijver het heeft over den waanzin der huidige oorlogs- en vernietigingsmogelijkheden.

Dat het begrip van dezen waanzin de Volkeren ertoe moge brengen, voordat het te laat is, de hoofden bij elkaar te steken en daarna de handen ineen te slaan, om te komen tot een verstandige oplossing."

ALSEN (Ola) WAT ZIE JE ER AARDIG UIT. (160) *f* 2.90 en *f* 3.90. Met 50 fotografische afbeeldingen naar de natuur. Leidsche U.M., Leiden.

In deze handleiding voor de vrouw die prijs stelt op haar uiterlijk, vindt men allerlei min of meer nuttige wenken en aanwijzingen over verschillende toiletgeheimen, over houding en goede manieren, over de kunst opgewekt door het leven te gaan. Niet alles wat hier aangegeven wordt kunnen wij apprecieeren. De zorg voor het uiterlijk is per slot toch niet het voornaamste voor de vrouw. Toch kan iedere vrouw iets uit dit keurig uitgegeven boek in toepassing brengen, wat zij denkt te kunnen gebruiken.

COOPER (Benjamin) RIDDER ZONDER VREES OF BLAAM. (123) Opgeluisterd door Co-op 2. Daamen, Den Haag.

Op deze groote verjaarspartij met genoodigde en ongenoodigde gasten ter eere van den 70 jarigen Hendrikus Colijn worden door den schrijver allerlei aardige anecdoten, zijn levensgeschiedenis, korte beschouwingen over zijn werk, verlucht met leuke teekeningen, aan de gasten voorgezet. Een keurig boekje dat aan de verdienste van den jubilaris alle lof geeft.

PIEBENGA (H.) RONDOM HET FEEST. (199) *f* 1.50. Met illustraties van Helen Korteweg en Lous Wenckebach. Erven de Jager, Groningen.

Dit is een verzameling van verschillende wenken en aardige ideeën om leuke dingen voor de verschillende feesten door het jaar te maken en daarmede de huiselijke gezelligheid te verhoogen. Een handig en duidelijk boekje.

BEVAN (Bernard) HISTORY OF SPANISH ARCHITECTURE. With 164 illustrations, 70 plans and 2 maps. (199) 21/. B. T. Batsford, Ltd. - London.

Over onderdeelen der Spaansche architectuur zijn haast tallooze specialistische studies verschenen, te zeer voor vakmenschen bedoeld om den belangstellenden leek te kunnen interesseeren. Vooral om laatst genoemde te bereiken heeft Bevan zijn boek geschreven. Het is een algemeen overzicht der Spaansche architectuur en haar historie vanaf de Romeinsche tijd tot de neo-klassieke der negentiende eeuw. Die geschiedenis wordt gedemonstreerd aan de paleizen en kerken der groote steden, maar ook aan de minder bekende bouwwerken op afgelegen plaatsen. De geschiedenis der Spaansche architectuur, product der Christelijke en Mohammedaansche beschavingen en daarbij nog in sterke mate beinvloed door stroomingen van buitenaf, is buitengewoon gecompliceerd. Het is wel een der voortreffelijkste eigenschappen van dit boek dat daarin een zoo helder overzicht wordt

gegeven, dat de eenigszins ontwikkelde leek zich kan oriënteeren in het verloop der wonderlijk schoone kunst der Spaansche architectuur. Het werk is schitterend uitgevoerd en de foto's zullen moeilijk verbeterd kunnen worden.

RISPENS (J. A.) RICHTINGEN EN FIGUREN IN DE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE NA 1880. (436) Kok, Kampen.

Dit merkwaardige boek is een uiterst voorname bijdrage tot de studie van de Nederlandse letterkunde na tachtig. Na een inleidende beschouwing wordt achtereenvolgens gehandeld over figuren uit de beweging van tachtig; merkwaardige, ten deele oudere, tijdgenoten; prozaïsten dier periode; het overgangstijdperk; de dichters en prozaïsten in de aanvang der twintigste eeuw; het vitalisme en de nieuwe zakelijkheid; andere dichters en prozaïsten; de protestants-christelijke richting; de jong-katholieken en de Vlamingen. De — protestantse — auteur heeft zich in alle opzichten voortreffelijk gedocumenteerd; hij steunt zijn uitspraken op meerdere studies en inzichten, en huldigt daarnaast ook uitgesproken eigen meeningen. Meer literair-philosoof dan literatuur-historicus heeft hij met zijn boek een standaardwerk geleverd, dat wij gaarne in handen van alle belangstellenden wensen.

KELK (C. J.) RONDOM TIEN GESTALTEN. Kritisch Overzicht van de Nederlandsche Romanlitteratuur der laatste vijf Jaren. Met tien Portretten. (352) *f* 3.90 en *f* 4.90. Bruna, Utrecht.

Deze verzameling recensies is niet zozeer bedoeld voor hen die de literatuur van de dag volgen met eigen kritisch inzicht gewapend, maar veeleer voor den doorsneê romanlezer, die zich rekenschap tracht te geven van het feit, dat het ene boek hem zoveel beter bevalt dan het andere. Aldus behandelt het werk in een tiental hoofdstukken de moderne Noordnederlandse romanschrijfsters en schrijvers, voorafgegaan door enkele meer algemene inleidende beschouwingen. Meer een gelegenheidsbundel dan een straf geheel.

SMILDE (Dr. H.) JACOB CATS IN DORDRECHT. Leven en Werken gedurende de Jaren 1623-1636. (333) *f* 4.90. Wolters, Groningen - Batavia. 1938.

In deze, Amsterdamse, dissertatie is een beeld van Cats' leven en werken uit de jaren 1623-1636 ontworpen. Het schildert den beroemden zeventiende eeuwer in zijn politiek en particulier leven, in zijn streven naar het raadpensionarisschap, en in zijn verkeer onder geleerden en dichters. Verder geeft het een beeld van zijn dichterlijke werkzaamheid, met name van de omwerkingen, de Spiegel van den Ouden ende Nieuwen Tijdt, de Klagende Maeghden en De Trou-ringh met den Proefsteen. Aan het eind handelt de auteur over Cats onder de mensen, en besluit na een aantal bijlagen met een personenregister. Voor de kennis van Cats een onmisbaar boek, al bezit het meerdere feilen.

HAM (Dr. J. van) KLUCHT EN ESBATEMENT. (45) *f* 0.50 en *f* 1.—. van Dishoeck, Bussum.

Dr. J. van Ham heeft in dit Dishoeckje enkele der bekendste kluchten en esbatementen opgenomen, n.l. Nu noch, Hanneken Leckertant en Nichte. De teksten ontleende hij aan de bekende uitgaven, terwijl hij het geheel van aanteekeningen en een, al te korte, inleiding voorzag.

WATERINK (Prof. Dr. J.) ONS ZIELELEVEN. Tweede druk (288) Zomer en Keuning, Wageningen.

Een handboek voor gereformeerde onderwijzers en opvoeders over algemeene zielkunde, karakter, psycho-analyse en individualpsychologie. Wie zich wenscht te oriënteeren omtrent het gereformeerde standpunt in dezen, vindt hier een betrouwbare voorlichting.

CARP (Prof. Dr. E.) DE INDIVIDUAL-PSYCHOLOGISCHE BEHANDELINGS-METHODE. (85) *f* 3.90. „De Tijdstroom", Lochem.

Als tweede nummer van een psycho-therapeutische serie uit de psychiatrische Universiteitskliniek te Leiden verschijnt bovengenoemd geschrift, dat bedoeld is als een critische uiteenzetting. Dat aan dit laatste groote behoefte bestaat, kan moeilijk ontkend worden. Het geschrift van dezen katholieken deskundige zij aan psychologen, paedagogen, medici en wie het verder aangaat, ter lezing ten zeerste aanbevolen.

JORDANS (Drs. H. J.) HOE OPVOEDINGSFOUTEN TE VERMIJDEN. (184) Ploegsma, Zeist.

Er staan goede dingen in; als geloovig protestant legt de schrijver de noodige nadruk op de godsdienstige opvoeding, ook op andere punten van belang wordt de aandacht gevestigd. Toch heeft dit boekje mij niet gansch en al kunnen bevredigen. Is dat, omdat het wat eenzijdig-Montessoriaansch georiënteerd is; is het omdat de schrijver van de historische paedagogiek niet voldoende op de hoogte blijkt. Een zwak punt lijkt mij het gebrek aan een systematische opbouw, waardoor belangrijke problemen onaangeroerd blijven, terwijl op minder belangrijke de nadruk gelegd wordt.

FABER (W.) HET A. B. C. VAN DE WEGEN-VERKEERSWET. (112) *f* 0.95. Met teekeningen van W. Duijff Jr. Bruna & Zoon, Utrecht.

Alfabetisch gerangschikt vinden wij in dit handige boekje alle bepalingen over het verkeer duidelijk verklaard. Achterin zijn verlichtingstabellen bijgevoegd met een goede afbeelding van de Verkeersborden gerangschikt naar hun soort en beteekenis. Een nuttige uitgave voor allen die met de Verkeerswet kennis willen maken en haar nader willen bestudeeren.

Aanbevolen religieuze uitgaven:

CORNELISSEN (P.) SINT WILLEBRORD, DE PREDIKER. (34) *f* 0.30. „Helmond", Helmond.

Een levensbeschrijving van den Heilige, geschikt voor jeugdige lezers.

RAM (Joh.) AARTSBISSCHOP WILLIBRORD. In samenwerking met Pastoor W. Nolet. (39) *f* 0.30. Brand, Hilversum.

Eveneens een geschikt boekje versierd met eenige gravures — om de schoolgaande jeugd met het leven van den nationalen Heilige bekend te maken.

WIJK (P. Vinc. van - O.Carm.) GEESTELIJKE RAADGEVINGEN VAN DE H. MARIA MAGDALENA DE PAZZI. Voor Nederland bewerkt. (138) *f* 0.50. Boekcentrale, Amsterdam.

De raadgevingen van de 16e eeuwsche Heilige M. M. de Pazzi zijn door haar geestelijke zusters nauwkeurig opgeteekend; zij zijn meer bepaald bedoeld voor degenen die in den religieuzen staat leven.

INHOUDSOPGAVE VAN DEN 32STEN JAARGANG VOLGT BINNENKORT.

Op de vlucht voor den Knoop

door J. v. H.

Zou er wel ooit een cultuur ontstaan, op welken breedte- en lengtegraad ook, die de problemen oplost rondom den knoop? die knoopen weet voort te brengen, tot het eind volhardend en hun roeping voltooiend op de plaats, waar het lot hen vasthechtte?

Er is geen onuitroeibarer ergernis, geen cultuur-hoonender mistoestand dan de losgeraakte, plicht- en eervergeten knoop. Aanvankelijk stond hij taakbewust, lakeiachtig recht en stijf als een schildwacht, sloot en opende met de strakheid van een schatbewaarder, doch allengs is hij in zijn dienst verflauwd, gedemoraliseerd in zijn grondvesten.

Is er èen dichter, schilder of artist, die nooit het hoofd brak over het probleem: knoop, die niet èens in zijn leven uitriep: een koninkrijk voor een knoop! Er zijn dingen, die de cultuur endgültig heeft overwonnen en voltooid, dingen die geen problemen meer stellen, aan geen crisis onderhevig zijn. De lucifer is een volmaakt product, niet verder voltooibaar of te verbeteren. Eveneens een fiets! Zijn definitieve vorm en samenstelling schijnt bereikt. Hij werd het huisdier van den nieuwen tijd, vooral bij stedelingen. Zoo zijn er meer utensilia.

Maar de knoop blijft een cultuurkwelling, een aldoor zich vernieuwend probleem van voorname orde. Niets overtuigt den mensch zoo lijfelijk en tastbaar van de vergankelijkheid der dingen als de knoop. Zelfs in zijn hoogsten glans en koninklijkste positie staat zijn troon weinig langer dan een seizoen. Hij neemt actief deel aan de luisterrijkste parades en demonstraties van koningen, generaals en machthebbers, doch onherroepelijk komt het oogenblik, dat hij gedegradeerd wordt tot lakeiensieraad en eindelijk tot speelgoed in een kinderhand. Hij is onmisbaar en onbetrouwbaar als het geluk, alledaagsch als brood en water, levensnoodzakelijk als de moedermelk. Geen vorst of bedelaar kan ook maar èen oogenblik van den dag buiten den knoop, alleen de bedelaar moèt het soms met ersatz stellen! Wie een middel vond, een gas, een fluïdum of wat ook, tot plotselinge vernietiging, verijling of vervluchtiging der knoopen, zou een oorlog winnen.

Is er iets zoo innig vergroeid met het menschenbestaan als de knoop? Pathetisch sprekend zou men kunnen zeggen: hij omspant den afstand tusschen de wieg en het graf, hij vangt zoowel den eersten levenskreet op als den stervenssnik, en als het hart breekt, is hij nabij en trilt mede voor het laatst. Hij begeleidt elkeen beschermend door het leven en voorkomt zooveel ziekten en kwalen, dat ieder mensch vroeg of laat zijn leven dankt aan den knoop. Ook behoedt hij voor pijnlijke situaties en vormt vaak een punt van aan- of een hoek van inval bij treffende ontmoetingen. De

knoop kan een schild zijn, dat achterbleef en verloren werd in den strijd, maar ook een onderpand en symbool van liefde, waarop heete tranen worden geschreid. De knoop is een dier voorbijgeziene, haast ongeweten spillen waarom het leven der menschheid cirkelt. Een samenleving zonder knoopen is, vooral in het Noordelijk halfrond, even ondenkbaar als een staat zonder hoofd, een planetenstelsel zonder zon. Misschien bestaan er knoopenlooze samenlevingen in de Congo, in de Zuidzee-eilanden of in Midden-Australië, doch daar heerscht ongeveer nog wat wij de praehistorie noemen. Wat daar geschiedt, is nog geen historie. Er is geen verband, geen samenhang van gebeurtenissen (wat de historie uitmaakt) en zoo zijn er, symbolisch gesproken, geen knoopen noodig, daar ze immers ter verbinding dienen. Als ik of gij iemand de hand drukt, is dit geen historisch feit, maar als minister Colijn dit doet, is zoo'n handdruk in hooge mate historisch, omdat een premier-handdruk altijd verband houdt met andere dingen. Wie in een samenleving, die nog niet aan den knoop toe is, niet slechts handen drukt, maar zelfs koppen snelt, blijft nog in de praehistorische orde. Waar de knoop ontbreekt, is nog geen samenhang tenzij die van den stam. Bij den stam begint en eindigt de wereld evenals bij een enkel Europeesch volk.

Uit de praehistorie treedt de mensch niet zonder knoop of iets dat voorloopig den knoop vervangt. Deze heeft dus ongeveer de wacht betrokken aan de wieg der cultuur. Een nutsobject als de knoop heeft natuurlijk al wat naar levensverfraaiing, naar schoonheid of poëzie zweemt, reeds eeuwen afgelegd. Zijn sfeer is uitsluitend de gebruikssfeer geworden dermate dat er geen poëzieloozer, verbeeldingsarmer, gevoelsontdaner voorwerp denkbaar is dan een knoop. Het woord reeds is shocking in verheven of exquiese situaties. De knoop in zijn sierstadium is: de haak, de gesp, de spang. Welk een imaginaire wereld roept dit laatste woord op „de spang", een wereld van ruischende gewaden, van edelmetaal en fonkelend gesteente en daarachter feestmalen, liefde-tafreelen, stroomenden wijn, goudbokalen en minnezangers, een entourage vol romantiek. De knoop is een door en door verproletariseerde spang. Wie dicht er over een knoop zooals Stefan George over „Die Spange"?

Ich wollte sie aus kühlem eisen
Und wie ein glatter fester streif:
Doch war im schacht auf allen gleisen
So kein metall zum gusse reif.

Nun aber soll sie also sein
Wie eine grosze fremde dolde
Geformt aus feuerrotem golde
Und reichem blitzernden gestein.

Is er een schameler, deemoediger product van menschen-

hand denkbaar dan de knoop? Hij heeft in de lange rij van levensnecessaria iets van den dwangarbeider, den pauper, den bedelaar en toch behoort het weer tot het paradoxale der levensverschijnselen, dat juist een pauper, een bedelaar zich kenmerkt door het gemis van knoopen. De graad van zijn pauper- of bedelaarschap is zelfs af te meten aan de uitgestrektheid van dit gemis. Ook dit bewijst weer de indestructiebele verbondenheid van den knoop met de cultuur, zoodat men niet al te ver zou mistasten wanneer men den knoop als den exponent, de kern, den nervus vitalis der cultuur zou beschouwen. In dit verband wordt de houding van Kant van een bijna profetische grootheid, die soms een heel college lang zijn blik gevestigd hield op den knoop van een leerling. De wijsgeer zag hierin niet het onoogelijkste aller dienende realia, een knoop was voor hem niet de eenvoudigste verbinding van twee gescheidenheden, maar hij zag hier alle menschelijke veroveringen en verworvenheden als gecristalliseerd, de knoop werd hem de eenvoudigste brug tusschen zijn „praktische" en zijn „reine Vernunft".

Hoe dicht in het leven poëzie en proza bij elkaar liggen blijkt uit het feit, dat de voornaamste moderne talen aan twee uitersten, waarvan het eene de pure poëzie, het andere de volstrekte antipoëzie incarneert, denzelfden naam geven. Er ligt een melkweg tusschen een bloem-in-wording en een knoop! en toch! zelfs een zoo fijn afgestemd wezen als een Franschman noemt beide met hetzelfde woord, het gevaar trotseerend eener noodlottige vergissing.

Een bloemknop of een knoop! Het eerste ademt louter lente en is slechts belofte van exquiese kostbaarheden, het andere ademt volstrekt niets, tenzij den kleermaker. De lente en de kleermaker! Twee grootheden uit verschillende zonnestelsels! Toch is er een mystieke verwantschap tusschen beiden, want wat doen beiden anders dan bekleeden, de een in grootsche, gigantische, tellurische afmetingen, de ander bescheiden, met el en maatstok. Vandaar ook de wezensverwantschap van beider symbool, de knop of de knoop! Ook de knoop is ten slotte een belofte en ademt, waar hij zijn intrede doet, een nieuwe lente, een beginnende cultuur. Waar de knoop gaat heerschen, is de winter der praehistorie voorbij.

*   *   *

Wanneer men de schrijvers — en dit zonder veel moeite — in knooplievende en knoophatende zou willen verdeelen, zou Den Doolaard zich onmiddellijk onder de laatsten rangschikken. De knoop als symbool der cultuur, als zinnebeeld der bindende, conventie scheppende, tot regel en tucht dwingende cultuur heeft ontelbaar veel vijanden onder de auteurs. Op vlucht voor den knoop is Den Doolaard in den Balkan beland en heeft daar zijn paradijs gevonden onder Serviërs, Macedoniërs en Zigeuners. In

driftig bewogen romans en kleurgeladen reisschetsen vertelt hij van zijn Balkaneezen, menschen naar zijn hart, die „meer hartstocht hebben in hun pink dan Westerlingen in hun heele body". Er is een ruige, gezonde levenszin in zijn boeken, een rauwe natuurliefde en een voorkeur voor hoogten, diepten en verten. Gevaarlijk en hartstochtelijk te leven schijnt hem de hoogste levenswaarde. Hij is van allen, die zich eens om Marsman en De vrije Bladen schaarden, de zuiverste en hardnekkigste vitalist gebleven. Hij heeft het sportieve, het jeugdig onstuimige en verkapt romantische der eerste vitalisten bewaard. In vroegere eeuwen levend was Den Doolaard wellicht onder de piraten gegaan en een grootmoedig boekanier geworden van het edele soort, zooals ze soms in boeken optreden. Hij moèt in onmin zijn met de deftig toegeknoopte cultuur van het smalle vaderland.

De romans van Den Doolaard zijn alle lezenswaardige boeken zonder verrassingen of openbaringen te zijn. Het gaafste zijner werken lijkt mij nog altijd „De Herberg met het Hoefijzer", dat een straf gespannen, goed verwikkeld verhaal met climax en pointe bevat. Dit laatste wordt in Nederlandsche romans te veel verwaarloosd. Slechts weinig schrijvers bekommeren zich voldoende om de structuur van het verhaal, om het boeiende en verrassende van het „plot", wat zich niet alleen commercieel, maar ook anderszins wreekt. De doorsnee-lezer wil nu eenmaal geboeid en hevig geïntrigeerd worden. Het succes van den crimineelen roman is aan die behoefte te danken. De gewone roman is vaak te weinig verhaal, te veel biographie, een lang uitgesponnen levensbeschrijving zonder hevig aangrijpende momenten. Aan bewogenheid en gebeuren ontbreekt het in de boeken van Den Doolaard niet. In den Balkan gaat het intens vitalistisch toe. De klip van het breedvoerig beschrijven weet Den Doolaard niet steeds te omzeilen. Zijn groote romans zouden winnen aan een strakkeren opbouw en doelmatiger indeeling.

Het groote geheim van den romanschrijver blijft ten eeuwigen dage het instorten van eigen, persoonlijk leven aan zijn figuren. Dit is de eigenlijke schepping van den romancier. Hoe genuanceerder dezen zijn, hoe minder geconstrueerd naar een schema, hoe natuurlijker oplevend in het milieu, des te overtuigender en levenswarer zullen zij aandoen. En verder hoe ongewoner, hoe afwijkender van het alledagstype, hoe meer bijzonder hun menschelijkheid is, des te grooter is de scheppende kunst van den auteur. Hier ligt de wezenlijke roem der groote meesters, waarbij vragen van stijl of schrijfwijze onbelangrijk worden. Den Doolaard's kunnen is in dit opzicht beperkt. Zijn helden en heldinnen zijn geboetseerd naar een niet te ingewikkeld model. Eèn hoofdtrek domineert hun wezen, die het geheele boek door terugkeert en hun levenslijn vrijwel bepaalt. In „De Bruiloft der zeven

Zigeuners", *) zijn nieuwste Balkanverhaal, is de heldin een energiek, eigenwillig, zeer gaaf jong meisje en als zoodanig treedt zij overal consequent op; de held is een veroveraar en losbol, in wien een edeler aanleg doorbreekt en het wint onder den invloed der bruid. Geen van beiden treedt den lezer in bijzonder scherpe en persoonlijke contouren voor oogen; vooral de bruidegom blijft meer een vaag omlijnd algemeen type dan een concreet gezien individu. Men vergeet Den Doolaard's personages vrij spoedig; het langst blijft den lezer de kleurige en luid bewogen omgeving bij.

De omgeving, het eigenlijke gebeuren met zijn achtergrond, vormt het belangrijkste element in Den Doolaard's romans, niet de menschen met hun persoonlijke gevoelens en reacties. In „De Bruiloft der zeven Zigeuners" heeft de schrijver een kunstige ensceneering verzonnen, die het eigenlijke „plot" uitmaakt. Op de bruiloft noodigt de held zeven Zigeuners, die hij kent van vroegere feestgelagen en die elk een lied zingen, dat op èen van zijn voorbije liefdesavonturen betrekking heeft. Deze bittere herinneringen breken hem, zoodat hij nog denzelfden nacht zijn bruid verlaat. Den Doolaard vergeet hier even, dat hij zich op het terrein der fictie bevindt, en lascht de liederen met text en melodie in. Dit teekent het reportage-achtige van zijn werk, ook van zijn romans. Hij wil den lezer den Balkan naderbrengen, meer dan een treffend verhaal van menschelijkheden schrijven. Naar aanleiding van lied en herinnering wordt telkens uitvoerig het amoureuze avontuur verteld, zoodat het laatste gedeelte van het boek een kunstig aaneengeregen verzameling van liefde-novellen is naar oud-Oostersch model. Als de verlaten bruid 's morgens de vlucht ontdekt, berust zij niet in haar lot, maar gaat haar held opsporen en voert hem in veilige haven terug.

Deze roman vol Balkanromantiek is weer geheel en al Den Doolaard met zijn sterke en zwakke kwaliteiten. Een sterk boek is het niet, doch door het klank- en kleurrijk gebeuren wordt het een boeiend verhaal; reportage en fictie zijn er zoo tot een geheel verweven, dat de roman reeds om zijn exotischen inhoud zal gelezen worden. De liefdesavonturen van den veroveraar zijn zoo lyrisch uitvoerig beschreven, dat het boek slechts te lezen is voor rijpe, ervaren lezers.

---

*) Den Doolaard. De Bruiloft der zeven Zigeuners. (322) Querido. Amsterdam. 1939.

De Poëzie van Louis MacNeice

door JOS. PANHUYSEN.

Louis MacNeice heeft een „persoonlijk essay" geschreven over Moderne Poëzie, dat inderdaad op een buitengewoon beminnelijke wijze zeer persoonlijk is en zeer bewust maar een betrekkelijk klein gedeelte van de moderne Engelsche poëzie behandelt. Het is dus als een inleiding op de moderne poëzie nauwelijks te gebruiken, het kan geen dienst bewijzen als contemporaine letterkundige geschiedenis, het slaat over en het weidt uit, naar het den schrijver goed dunkt, het is somwijlen meer autobiografie dan uiteenzetting, en, waarschijnlijk juist om al deze eigenaardigheden en onvolledigheden is het een charmant boekje, dat men, als men in deze dingen belang stelt, in één trek uitleest. Tenminste zoo verging het mij. Men zou het het werk van een vakman kunnen noemen. Hoe persoonlijk het ook zijn mag, hier wordt over de poëzie zakelijk gesproken, over rhythme en metrum, over beelden, over den aard ter te kiezen onderwerpen, over het doel der poëzie. Want Louis MacNeice is van dat doel overtuigd, hij is niet voor de poësie pure, voor de poëzie zonder meer, klaar en onvermengd, hij is voor de vermengde. Hij meent en houdt vol, dat poëzie vooral in een tijd als den onzen onderhoudend moet zijn en critisch, critisch in den socialen zin genomen. De zuivere poëzie, beweert hij, bestaat niet, hij bewijst dan met aristotelische termen, poëzie is altijd mededeeling van iets, zelfs al zou die mededeeling nonsensicaal zijn, de rondheid van den appel op zich bestaat niet als zoodanig, vorm en materie samen maken het ding; poësie pure zou een actueele vorm zijn zonder materie en dat is een onmogelijkheid. Als men dit inderdaad onder poësie pure wil verstaan — en zonder twijfel heeft men er dat onder verstaan — dan heeft Louis MacNeice gelijk. Men kan er echter ook iets anders onder verstaan, men kan er ook onder verstaan die poëzie, waarbij de mededeeling zoo dienend is, dat ze geheel in het poëtische is opgenomen, zoodat het gedicht als geheel niet meer mededeeling met poëtische aspecten, maar poëtische mededeeling geworden is. En dan treft men ook veel poësie pure bij Louis MacNeice zelf, ondanks zijn sociaal critische instelling en wellicht dank zij zijn streven om onderhoudend te zijn. Louis MacNeice wil den dichter niet afzonderen, hij wil hem als een sociaal wezen sociaal laten werken, hij wil dat de poëzie weer functioneel zal worden. En daar is verbazend veel voor te zeggen. Hij wil zelfs hebben, dat ze door een normaal ontwikkeld mensch met niet te veel moeite begrepen worden kan, en hij zoekt naar tal van verontschuldigingen om goed te praten, dat de verzen van zijn meest door hem gewaardeerde tijdgenooten, Spender, Auden, Day Lewis, en van hem zelf, toch nog vrij moeilijk zijn.

Ondanks al de juiste opmerkingen en behartenswaardige

wenken wordt men toch een weinig bevreesd, als men al de desiderata uit Modern Poetry overziet. Sociaal, critisch, onderhoudend en gemakkelijk, kan een goed gedicht zonder twijfel zijn, maar wie van deze eischen uitgaat loopt toch veel kans om in het bepaalde soort volkspoëzie te belanden, dat wellicht hooge propagandistische, humoristische of passionneele waarde bezitten kan, maar doorgaans hoegenaamd geen poëtische.

Als Louis MacNeice echter zelf gedichten gaat schrijven bemerkt men dat het kan. Men begrijpt, dat hij zijn eischen waarschijnlijk niet stelde a priori, maar a posteriori. Zijn werk is inderdaad critisch, sociaal, onderhoudend al is het zelden bepaald gemakkelijk verstaanbaar. Het is echter niet propagandistisch en wil dat ook niet zijn, het is voortgekomen uit een levensbeschouwing en een levensaanschouwing van een bepaalden persoon, die een dichter is, en die meer dan de meeste menschen de schoonheid in de dingen ziet. De levensaanschouwing is primair. Hij zegt zelf in Modern Poetry, dat de eerste taak van een dichter is het noemen van dingen en dat is waar voor iemand als hij. Hij wordt overweldigd door de veelheid en verscheidenheid van de levensverschijnselen in deze wereld, en hij wil die tot hun recht laten komen. Daarom hecht hij, en zeer terecht, een hooge waarde aan den vorm van een gedicht. Verschillende dingen vragen om in een vers uitgedrukt te worden in verschillende versvormen, hij betreurt het overheerschen van het jambische vers in de Engelsche literatuur, zijn werk is inderdaad veelvormig en hieraan — het zij met gepaste bescheidenheid opgemerkt — mochten zich enkele van onze vaderlandsche dichters met voordeel spiegelen, te vaak nog vindt men in ons land de meest verschillende gevoelsschakeeringen, tragiek, spot, weemoed en cynisme in denzelfden elegischen versvorm gedrongen en gedwongen.

Louis MacNeice is er van overtuigd, dat de

> World is suddener than we fancy it,
> World is crazier and more of it than we think,
> Incorrigibly plural. I peel and portion
> A tangerine and spit the pips and feel
> The drukkeness of things being various.

Hij voelt en ziet de dooreenwarreling, de bonte wisseling en hij legt die vast in de juiste woorden, in de juiste beelden, in de juiste deiningen van woordenreeksen en zinnen en daarom treft men in zijn werk een aangename variatie aan, die men in modern werk al te vaak mist, men treft er niet alleen verzen van verschillenden vorm en soort, die verschillende gemoedsgesteltenissen weergeven, men treft er niet alleen het elegische vers en het lichtere, schertsende vers, zooals Catullus dit beoefende, niet alleen het beschrijvende vers en het meer intieme, belijdende vers, niet alleen de satire en de liefdeslyriek, maar ook die oudere vormen, die geheel verloren leken gegaan, herdersdichten, die

eigenlijk geen herdersdichten zijn, maar die toch een traditie voortzetten, waarbij men denkt aan Spenser en Clément Marot, en die het oog, het oor en het hart verheugen, ook al worden er bittere waarheden in verkondigd. Want Louis MacNeice, ongetwijfeld een der vroolijkste dichters van onzen tijd, is er zeer van overtuigd, dat deze tijd niet deugt. Het allereerste herdersdicht, waarmee zijn bundel Poems opent laat dit reeds duidelijk zien, zelfs in den allereersten regel.

A. I meet you in an evil time.

A komt uit de stad en B woont op het land, maar het is op beide plaatsen hetzelfde. De stedeling is een „automaton" geworden en op het land zijn de meeste menschen al even levenloos „men who put beer into a belly that is dead." In Bagpipe Music, dat in den laatsten bundel van Louis MacNeice in The Earth Compells staat, wordt de onhoudbaarheid van de samenleving, waarin wij leven in een nonsensicaal gedicht nog klaarder uitgedrukt.

It's no go my honey love, it's no go my poppet;
Work your hands from day to day, the wind will blow
[the profit
The glass is falling hour by hour, the glass will fall
[for ever
But if you break the bloody glass you won't hold up
[the weather.

Maar hoe zeker de dichter ook mag zijn van de onhoudbaarheid van deze ontstellende samenleving, die leidt naar een bepaald einde,

Not the twilight of the gods but a precise dawn
Of sallow and grey bricks, and newsboys crying war,

hij is er zich meer of minder van bewust, dat dit alles niet beslissend is, niet geheel beslissend voor hem, hij mag het sociale zoo hoog in beteekenis aanslaan als hij wil, eerder komt nog het leven zonder meer, zooals hij dat persoonlijk ondergaat, waarvan het sociale slechts een onderdeel is. Dat persoonlijke leven neemt in zijn poëzie een zeer ruime plaats in. Een gedeelte zijner verzen is in zekeren zin zelfs autobiografisch, er zijn verzen over Belfast, waar hij geboren werd, over Carrickfergus, waar zijn vader predikant was en waar hij even later leefde, over Ierland en Engeland, over Birmingham, waar hij lector was in de klassieke talen, over IJsland en de Hebriden, die hij als tourist bezocht. Hij wil al deze oogenblikken, al deze indrukken, deze herinneringen vasthouden, hij wil zich rekenschap geven van zijn jeugd, zijn jongelingschap, zijn mannelijkheid, hij wil de steden en de landstreken kennen, als ze zijn, voor het gezicht niet alleen, maar ook zooals zij bestaan, het leven der menschen en de verhoudingen der menschen daarin, hij wil het leven betrappen, hij zoekt — ook al heeft hij

daar vaak een afkeer van — naar een soort synthese, een begrijpen van dit bestaan op deze actueele wereld. Want zij is inderdaad actueel. Zij is geen fictie, hij kan de aanhangers van Oostersche godsdiensten, als het Boedhisme, benijden, maar hij kan in die godsdiensten niet gelooven,

For all religions are alien
That allege that life is a fiction,
And when we agree in denial
The cock crows in the morning.

Als hij echter al de werkelijkheden tot wier ontdekking het hanengekraai hem iederen morgen weer wekt beschouwd en in het vers heeft vastgelegd, wordt hij door een groote vrees bevangen. Deze minnaar van het verscheidene, die in alle verschijnselen haast iets te waardeeren vindt om blij en dankbaar voor te zijn, die zelfs een lang en mooi gedicht geschreven heeft over de altijd zelfde woorden, die menschen bij bepaalde gelegenheden over de lippen komen, die houden kan van cliché's en het praatje over het weer als Chesterton, ziet vaak met ontzetting de versteening van het oogenblik in de vastgelegde herinnering. Men kan zoo levendig zijn als men wil en nog zoo voor variatie en onbevangenheid zorg dragen, het herinnerde levensverschijnsel wordt tot een sfinx.

For the mind, by nature stagey, welds its frame
Tomb-like around each little world of a day;
We jump from picture to picture and cannot follow
The living curve that is breathlessly the same.

While the lawn-mower sings moving up and down
Spirting its little fountain of vivid green,
I, like Poussin, make a still-bound fête of us
Suspending every noise, of insect or machine.

Garlands at a set angle that do not slip,
Theatrically (and as is for ever) grace
You and me and the stone god in the garden
And Time who also is shown with a stone face.

But all this is a dillettante's lie
Time's face is not stone nor still his wings,
Our mind, being dead, wishes to have time die
For we being ghosts cannot catch hold of things.

Bij deze vrees voor de onmogelijkheid der wezenlijke ontdekking, bij deze vrees, dat we in de afbeeldingen van de opeenvolgende oogenblikken den nooit ophoudenden levensstroom zelf niet vinden kunnen, het bewegen, het voortgaan, voegt zich in verschillende verzen een daaraan geheel tegenovergestelde vrees, de angst namelijk, dat die ontdekking op een

of andere wijze toch mogelijk zal zijn, de schrik, die zelfs uit een stilleven van den schilder Chardin den beschouwer tegemoet kan komen, de angst die zich ook manifesteert bij het constateeren van het voortschrijden van den tijd.

The heated minutes climb
The anxious hill,
The tills fill up with cash,
The tiny hammers chime
The bells of good and ill,
And the world piles with ash
From fingers killing time.

If you were only here
Among these rocks,
I should not feel the dull
The taut and ticking fear
That hides in all the clocks
And creeps inside the skull
If you were here, my dear.

Herhaaldelijk komt dit angstmotief van de luidende of slaande klokken in de verzen van Louis MacNeice terug, in het eerste gedicht van Poems in het titelgedicht van The Earth Compells en in tal van andere verzen. Vooral The Earth Compells is hier merkwaardig, het is een zeer aardsch gedicht, een trotsch gedicht, een gedicht van verzet, maar het spreekt over de glorie van het aardsche leven, het zonlicht op de bloemen, terwijl de dood en de verdoemenis nadert, alleen de fierheid van het verzet houdt de huivering voor de ongewisse eeuwigheid in bedwang. Noch aan de schoonheid van een heldhaftig aardsch leven, noch aan den honger naar een eeuwiger zin van het bestaan kan of wil de dichter zich geheel geven, tusschen de ontoereikendheid van het eene en de ontmoediging van het andere blijft hij wankelen „mystic and maudlin". Hij huivert voor de versteening van het tijdelijke en evenzeer of meer voor de stuwing van het meer dan tijdelijke. Maar een gemakkelijke aanvaarding wil hij niet, wenscht hij niet, want juist deze gemakkelijke aanvaarding, zoowel in het wereldsche als in het godsdienstige of sociale maakt den mensch tot een „automaton". Er is fierheid in de verzen van Louis MacNeice, maar er is ook nu en dan een eigenschap te vinden, zoo zeldzaam in moderne poëzie, werkelijke ootmoed. Bijvoorbeeld in het uitzonderlijke gedicht, dat The Creditor heet en waarin de tegenstrijdige angsten, die dit werk vaak beheerschen een oogenblik zijn opgeheven, of althans vermilderd.

The quietude of a soft wind
Will not rescind
My debts to God, but gentle-skinned

His finger probes. I lull myself
In quiet in diet in riot in dreams,
In dopes in drams in drums in dreams
Till God retire and the door shut.
But
Now I am left in the fire-blaze
The peacefulness of the fire-blaze
Will not erase
My debts to God for His mind strays
Over and under and all ways
All days and always.

Tusschen de velerlei andere verzen over velerlei onderwerpen staat The Creditor een weinig alleen, maar, al moet men er de geestelijke beteekenis voor den dichter niet van overschatten, het bereikt toch in betrekkelijk hooge mate, de weerspiegeling van het voortgaande van het stroomende leven, waarnaar Louis MacNeice tracht, huiverig en verlangend terzelfdertijd.

Louis MacNeice: Poems en The Earth Compells. Faber and Faber Ltd. London.

Louis MacNeice: Modern Poetry. A Personal essay. Oxford University Press. London.

BOEKENSCHOUW

BIRCHER-BENNER (Dr. med. M.) VOORKOMING VAN HET ONGENEESLIJKE. Vertaling van Dr. M. H. Jacobs. (172) *f* 1.75 en *f* 2.50. „Fidelitas", Amsterdam.

Bij zijn besprekingen van ongeneeslijke ziekten en haar voorkoming komt Dr. Bircher-Benner tot de overtuiging dat de foutieve levenswijze de oorzaak is van veel van dit lijden, en dat het weerstandsvermogen samenhangt met de voedingswijze. De voedingswijze wordt dan ook uitvoerig besproken en hierin ligt dan ook wel hoofdzakelijk de waarde van het boek, dat bestemd is voor ontwikkelde leeken.

LINDENBURG (Dr. C. W. A.) HET LEVEN EN DE WERKEN VAN JOHANNES REGIS. (103) *f* 2.90. De Spieghel, Amsterdam en Het Kompas, Antwerpen.

Van den weinig bekenden vijftiende eeuwschen componist Johannes Regis heeft Dr. Lindenburg een korte levensbeschrijving geschreven en een uitvoerige, diepgaande beschouwing en analyse van diens werken.

Een boek dat wel voornamelijk van belang is voor musici.

SCHOENMAKERS (Leny) DE HEILIGE CATHARINA VAN SIENA. (134) *f* 1.25. Dekker & van de Vegt, Nijmegen - Utrecht.

Een eenvoudig geschreven levensverhaal van de veertiende-eeuwsche Italiaansche Zienster en heilige.

Bordewijk en Theun de Vries

door FELIX VAN ARET.

Elk geschrift, dat tot dusver van de hand van Bordewijk is verschenen, hetzij als Schrift in de Vrije Bladen, of als roman van een omvang als „Karakter" wil een afgerond geval typeeren. Naaldscherp van logica, en in een begrensde ruimte. De werken van Bordewijk spelen allen op een gering aantal vierkante meters. Daardoor krijgen ze die binnenhuissfeer, die kenmerkend is voor onze literatuur. Doch de term bekrompenheid moet men bij voorbaat in de beoordeeling van Bordewijk's werk uitschakelen. Van meet af aan legt Bordewijk verantwoording af tegenover het woord, dat hij gebruikt. Hij wikt en weegt de materie, waaruit hij zijn verhalen vormt, totdat hij zeker weet een concies, zakelijk proza, helder van klank en uitdrukking over te houden. Dat hij ondanks de koelte van dit procédé tot prachtige picturale effecten komt, bewijst zijn beschrijving van de vergaderzaal in de novelle „Een huis te huur". Het is hoogst verrassend te bespeuren, welk een sfeerwerking er reeds in deze korte novelle leeft. Een sfeer, die tot die orde van suggesties behoort, waarvan de werken van Poe zijn doortrokken. Bordewijk heeft het woord tot op zijn kern ontbolsterd, en hij heeft er de plaats aan gegeven, die steeds de eenig juiste bestemming was, op dat moment. Dat getuigt van een bijzondere ordelievendheid en soberheid in het woordgebruik. Die zin voor orde, die sterke liefde voor domineerende lijnen, die de stof binden, spreekt bijvoorbeeld zeer sterk uit het boek „Bint". Bint is een term uit het vocabulair van den bouwmeester, en Bordewijk heeft dit woord, om een diepere bedoeling tot titel uitverkoren. De titel, tevens de naam van den hoofdpersoon, is hier de kroon van een architecturale orde, die Bordewijk geschapen heeft in het probleem, dat „opvoeding" heet. Het opvoedingsprobleem is voor Bint een crisis van het gezag. Hij overwint die crisis door met ijzeren vuist van bovenaf te regeeren; hij duldt geen aarzeling tusschen het moment, waarop het bevel is gegeven, en de uitvoering daarvan. Hij is een orde-dictator van den eersten rang, en Bordewijk laat hem deze rol oer-consequent tot het einde uitspelen.

Maar Bint, evenals de meeste scheppingen van Bordewijk zijn vruchten van een idee, geen wezens van vleesch en bloed, zooals men ze in den dagelijkschen omgang aantreft. Zij dienen als propagandisten van de een of andere „strooming", zij probeeren iets te bewijzen, of van een bepaalde waarheid te overtuigen. Zij zijn dikwijls de overdrijving van een gezond beginsel. „Bint" is dat van een ordeminnaar en den gezagsbekleeder, Katadreuffe in „Karakter" een gewetensmensch, een zelfhandhaver, desnoods à tort et à travers. Zij maken soms den indruk thema te zijn voor een dissertatie, waarbij een domineerende karaktertrek in hun persoon als te bewijzen is gegeven.

Bordewijk breidt zijn stof uit over de meest verscheidene terreinen, al perkt hij het tooneel, waarop hij zijn gevallen laat spelen binnen enge grenzen in. Men kan hem een schrijver noemen met sociale belangstelling, nadat men zijn „Bint" heeft gelezen. De novelle „IJzeren Agaven", die in 1936 als Schrift 7 van den 13den jaargang van de Vrije Bladen is verschenen is weer een blijk van psychologischen aanleg, terwijl de eerste boeken „Blokken" (1931) en „Knorrende Beesten" (1933) zich bewogen op het gebied der zakelijk-documentaire. Samen met de Revis van „Gelakte Hersens", en „8.100.000M³ Zand" hem in het kadaster van de nieuwe zakelijkheid opsluiten, met het oog op zijn puntige zinnen, zijn geconcentreerde stilistiek, schenkt weer te weinig eer aan Bordewijk's fantasie, want heeft hij niet met „Fantastische vertellingen" gedebuteerd. Men ziet, Bordewijk is een veelzijdig schrijver, hij bespeelt verschillende instrumenten, en ondanks een gebrek aan sentiment is zijn spel steeds van een sterke menschelijkheid, die alleen door banden van zelfbeheersching, om der wille van de objectiviteit, wordt bedwongen. Doch welk thema Bordewijk ook ter hand neemt: het oedipus complex (vader en zoon) in „Karakter"; het cynische relaas in „Huis te huur" van den man, die naar het failliet van zijn eerste en eenige liefde terugkeert; de achterbuurt sfeer van „'t Ongure

Huissens"; de trieste belevenissen in „IJzeren Agaven" van den Aannemer met kunstenaarsaspiraties, die failliet raakt, en in een achterbuurt sterft; de sociale achtergrond voor en na den oorlog in „Rood Paleis" (een confrontatie van twee tijdperken, zooals men ook ontmoet in „Huis te huur") het zijn allemaal gevallen, die binnen een bepaald bestek tot rijping en oplossing komen. Bordewijk is een typische program-uitvoerder. En zijn kunst wordt het sterkst, wanneer hij, zooals in de novelle, het geval scherp kan afbakenen. Hier kan hij zich zuiver aan het feitelijke houden, en behoeft slechts zooveel psychologie aan zijn helden te geven, als voor de erkennning van dat feitelijke noodig is. In romans met een breedere strooming, zooals „Rood Paleis" en „Karakter" komt die geserreerde puntigheid, dat geregeld afstand doen van het bijkomstige ten gunste van de helderheid minder goed tot haar recht. Toch is ook in „Karakter" die neiging naar begrenzing, naar een verpuurde bondigheid bespeurbaar. En daardoor heeft Bordewijk's groote roman, wegens de sterke aandacht, welke hij aan iedere figuur afzonderlijk schenkt, het karakter van een novellistische legkaart. Zorgvuldig zijn de personen van de grauwe massa afgezonderd. In de belangstelling der schrijvers nemen de figuren van het tweede plan geen minder voorname plaats in dan de hoofdpersonen. Bordewijk's nauwkeurigheid verleidt hem de menschen te beschouwen als een ijzeren gelid, waarin nummer een hetzelfde belang heeft als nummer laatst. Iedere roman behoeft echter selectie, en niet alle verschijningen kunnen er even belangrijk in zijn, al staan zij ook allen met het „geval" waar om heen alles draait, in verband. Ongeveer alle figuren in Bordewijk's oeuvre zijn persoonlijkheden. Zij leggen aan hun omgeving een enorme spanning op, en zelf steken ze huizenhoog uit boven het plan van burgerlijke mediocriteit, waarin ze moeten leven. Bint, Dreverhaven en Katadreuffe, en zooveel andere figuren zweven, ieder in een andere sfeer, op een soort olympus van uitverkorenen. Binnen het raam van hun geval zijn zij imperators, maar het geval van den een, is niet minder bijzonder dan dat van den ander. Het heeft er den schijn van, alsof er in stilte een dramatisch gevecht gestreden wordt tusschen de „gevallen" om den hoofdprijs; toch houden ze elkaar voortdurend in evenwicht, hetgeen de spanning tot het uiterste opvoert. Katadreuffe's geval in „Karakter" is een haast onaardsch eergevoel, een ijzeren discipline in de zelfhandhaving. Een klassieke onschendbaarheid typeert al zijn handelingen, wat hij doet is onherroepelijk, want anders zou het failliet van zijn persoonlijkheid moeten volgen. Juffrouw Te George heeft ook iets van dat onherroepelijke, als er een persoonlijk conflict dreigt „treedt" ze „af", zonder eerst de mogelijkheid van een compromis te overwegen.

Er komen niet veel middelmatige menschen in Bordewijk's boeken voor. En het is typisch, dat Bordewijk's novellistische vaardigheid in het zoeken naar het verhaalkunstige middelpunt ook in „Karakter" domineert. De vele figuren, die het plan van dezen roman vullen zijn allen toppunten; er wordt bepaald een geestelijk alpinisme vereischt om van het eene karakter op het andere over te springen. Voor een roman moesten er sterke gapingen vallen in dit proza, er zit te weinig „fleuve" in. en Bordewijk verraadt telkens, dat hij moeite heeft om zijn figuren onopvallend in het verhaal te laten op- en onderduiken, net zooals het te pas komt. Ondanks de sterke novellistische verbijzondering is Karakter echter een machtig verhaal geworden, gedragen op het fundament van een gespierde taal, een boek zonder twijfel van karakter en krachtige levenshouding.

* * *

Wanneer men het kortere werkje „De bijen zingen" buiten beschouwing laat, heeft Theun de Vries met „Het rad der fortuin" het tweede paneel afgeleverd van zijn kroniek over het Friesche geslacht Wiarda. De lezing van dezen roman bewijst, dat degelijkheid nog steeds het meest Hollandsche bastion is van het proza van Theun de Vries. Ook hier werkt hij weer over het breede plan, en het verre perspectief, waarin hij zich een diep schouwer toont. Voor mededeeling in dezen vorm leent de stof zich intusschen bijzonder goed. De boer, de kardinale verschijning in zijn romans van den laatsten tijd,

is bij uitstek geschikt voor het breede plan. Eenerzijds simpele mensch onder het geweldig hemelbaldakijn, anderzijds indrukwekkend benutter van natuurkrachten, leeft hij met de breede wisselingen der natuur mee, en ook zijn daden komen eerst op langen termijn tot gelding.

Het voortschrijden van de beschaving van handen naar machinalen arbeid noopt den schrijver echter gedeeltelijk ontrouw te worden aan den boerenstand, dien hij met zoo groote liefde heeft waargenomen in „Stiefmoeder Aarde". Er blijken nadeelen verbonden te zijn aan deze verschuiving van milieu. De boeren zijn niet meer voor de volle honderd procent boer in „Het rad der fortuin". Zij hebben iets van hun eigen aard ingeboet, en dat werkt als een onzuiver element, nu de Vries er niet geheel en al in geslaagd is de nieuwe geesten, die hij opgeroepen heeft uit intellectueele en industrieele kringen, uit de verf te halen. Er komen in „Het rad der fortuin" menschen voor, die in levenswaarheid en eerlijkheid van typeering kunnen wedijveren met de sterkste figuren uit „Stiefmoeder Aarde". Op dit tooneel van boerenstrijd en boerenzegepraal heeft Theun de Vries echter van nabij met zijn menschen kunnen verkeeren, en de essence van het landleven was voor hem een zeer vertrouwde geur. Doch met een fantasie, die anders van vorm en idee was, dan de fantasie, waarmee de schrijver in het warme land van doctor José heeft vertoefd, en waarmee hij het vlammende kleurenrijk van Rembrandt's palet verbeeldde, heeft Theun de Vries getracht een milieu te veroveren, dat hem geestelijk lang niet zoo vertrouwd is als de boerenstand. Wat Theun de Vries in „Stiefmoeder Aarde" zoo voortreffelijk heeft gedaan, was een nauwgezet notuleeren van gebeurtenissen, tezamen de levenslijn vormende van een boerenfamilie. Daar viel een constant rhythme in te beluisteren. In „Het rad der fortuin" wordt dat landelijke rhythme echter voortdurend verstoord door vreemde elementen, die buiten het oorspronkelijke schema van de boerenkroniek vallen, en die zelf geen voldoende motiveering krijgen, waardoor hun aanwezigheid gerechtvaardigd zou zijn.

THEUN DE VRIES

Tenslotte komt men tot de conclusie, dat de natuur van „Stiefmoeder Aarde" alleen nog voortleeft in de figuur van Ekke, en niet, omdat Ekke tot de klei terugkeert, terwijl Rudmer dominé is geworden, en Herre industrieel, maar omdat hij in zijn gedragingen de beste voortzetting blijkt te zijn van het taaie Wiarda-karakter. Het is jammer, dat Theun de Vries er, over het geheel genomen niet in geslaagd is een compromis te treffen tusschen boerentraditie eenerzijds, en industrieele en intellectueele emancipatie anderzijds. In „Het Rad der fortuin" vormen deze twee werelden twee tooneelen, waarop verschillend décor, dialoog en regie zijn bedreven. Laten we echter hopen, dat de harmonie in eventueel volgende deelen van de kroniek worde hersteld, zoodat de hoogte van „Stiefmoeder Aarde" weer wordt bereikt.

BUITEN LETTEREN LANDSCHE

FRANSCH

VINCENT (Raymonde) BLANCHE. Roman. Stock. Paris. 1939. 20 frs.

RAYMONDE VINCENT

Raymonde Vincent debuteerde een paar jaar geleden met „Campagne", een roman van uiterst simpele structuur en verwikkeling. Toch viel het boek in den smaak bij lezers van allerlei soort, eenvoudige en critische. Ook dit nieuwe werk is van een gelijke simpelheid van bouw en intrige. Een weeskind komt op een boerderij als koeienhoedster, wordt bij toeval verleid en draagt aldoor als een wonde de herinneringen aan dit voorval in zich om, ook als de jonge boer weer uit haar gezichtskring verdwenen is. Later komt er een ander, die haar liefheeft en trouwen zal, maar er blijft iets in haar gebroken. Op de boerderij doet zij haar werk en heeft zij haar leven in stilte en eenvoud naast een moeilijke „bazin", die weinig vriendelijk voor haar is. Het bijzondere aan dit boek van weinig gebeurtenissen is de zuivere natuurlijkheid, de overteere menschelijkheid, waarmede alles beschreven wordt. Alles staat als omgeven van een pril en bekoorlijk licht, als gedrenkt in een ongewoon frissche, reine atmosfeer van innige menschelijkheid. Er worden weinig woorden gesproken en hevige ontroeringen zijn er zeldzaam. Maar de landelijke heldin evenals de overige figuren, die in haar omgeving optreden, bezitten een merkwaardig eigenleven. De schrijfster bezit het talent om met sobere middelen, met een enkel woord of gebaar haar personages in hun eigen aard te doen leven. Tusschen de dagelijks verschijnende romans neemt dit boek een typische en aparte plaats in. Voor volwassen lezers.

PLISNIER (Charles) MEURTRES. Roman. Corréa. Paris. 1939. 24 fr.

Charles Plisnier is Brusselaar, heeft zich echter sinds eenigen tijd in Frankrijk gevestigd en is geheel en al Fransch auteur geworden. Deze roman

„Meurtres" speelt in een Fransche provinciestad. Het is het eerste deel van een op vijf deelen berekenden roman, en vormt het brede fundament voor een uitgebreide familiegeschiedenis. De lugubere titel verwezenlijkt zich reeds in dit eerste deel; Noël, de wat uit den aard geslagene der vier zoons van de familie Annequin, van wie de een advokaat, de ander dokter en de derde priester is, doodt uit medelijden zijn aan kanker wegterende vrouw en brengt de familie in opschudding. De familie-eer is aangetast en deze gaat bij deze bourgeois boven de belangen van Noël. Hij moet eclipseeren. Als een grootsch opgezet fresco doet dit eerste deel aan; in krachtige trekken en lijnen wordt de familie in haar individuen geteekend en de zich ontwikkelende historie opgezet. Plisnier, die reeds bekend was door een roman en een bundel novellen en daarnaast poëzie publiceerde, blijkt een schrijver van groot-epische allure en zeer ernstige opvatting. Het verdere verloop van zijn verhaal moeten we afwachten. Een boek voor volwassen lezers.

CONSTANTIN-WEIJER (Maurice) LA NUIT DE MAGDALENA. Librairie des Champs Elysées. 1939. 16 fr.

Maurice Constantin-Weijer is een dier auteurs, die eenige maanden van grooten roem hebben gekend door het winnen van den Goncourt-prijs, doch naderhand in de schaduw treden. Zij blijven schrijven, maar bereiken niet meer wat zij aanvankelijk beloofden. In „La Nuit de Magdalena" — de titel is ontleend aan het verblijf in de Magdalena-baai bij Spitsbergen — verhaalt hij een liefdetragedie, die in dit koude Noorden onverwacht aandoet. Een zekere Laurens, schrijver en oud-strijder, schrijft in den ik-vorm zijn herinneringen aan wat hem aldaar wedervoer. Met een jacht kwam hij daar aan, trof er een Noorweegsch echtpaar, dat er voor wetenschappelijke doeleinden verbleef, en stond spoedig in vlam voor de jonge vrouw. De tuberculeuze echtgenoot, die de situatie doorziet, aanvaardt ter wille van zijn vrouw vrijwillig den dood en... de jonge vrouw is vrij. Als zij echter het sterven van den jongen geleerde doorzien heeft, verlaat zij Laurens en deze staat weer alleen. Heel veel heeft het romannetje niet om het lijf. Het is goed verteld en psychologisch is alles wel verantwoord. De Fransch-Canadeesche schrijver is wel eenigszins vertrouwd met de Noordelijke atmosfeer. Wegens de bedenkelijke en pikante situaties slechts voor rijpe, ervaren lezers.

DUITSCH

VON HEISELER (Bernt) DIE GUTE WELT. Roman. Verlag Kösel-Pustet, München.

Het typisch-mooie van dit boek, dat een prachtige katholieke roman is, ligt in de ontwikkeling van een jongen, nog onaf in geestelijk en lichamelijk opzicht, tot een man, een nobele, krachtige mensch, doordat hij de gevolgen van zijn zonde door de kracht van zijn geloof en de hulpmiddelen die het biedt, ondanks zwaar leed en strijd eerlijk en moedig op zich neemt.

Thomas is na den dood zijner moeder als kind opgenomen door zijn oom en tante Lechner, die in Oost-Tirol een groote hoeve „Das Winterhaus" bezitten. Hij vat liefde op voor zijn nichtje Zille, die hem echter koel afwijst, ofschoon zij in haar hart toch wel veel voor hem voelt. De jongen, die toch al eenigszins verlegen is, zich moeilijk uit, onhandig is, wordt jaloersch als Zille zich het hof laat maken door een knecht, die mooi is en sterk en handig en een leuk verteller, maar in den grond niet deugt. Dan gebeurt het ongeluk. Op een „Kunkel", een soort dansfeest dat vlak voor het terugkeeren van de bergweiden naar huis, gegeven wordt, laat hij zich dronken maken en verleiden. Eenigen tijd daarna komt Liesi hem vertellen dat zij een kind verwacht. In biecht en communie vindt Thomas kracht, geholpen door zijn oom en tante, zijn liefde voor Zille, die hem nu ook te laat haar liefde bekent, van zich af te zetten en zijn arbeid en leven te wijden aan zijn kind en diens moeder, die hij ook belooft te trouwen. Nuchter klinkt zoo het verhaal. Maar von Heiseler is een episch-lyrisch kunstenaar van formaat. Hij

laat zijn geschiedenis spelen in een grandioos berglandschap, waarvan de grootsch sombere vormen en kleuren en de wisselende stemmingen met een waar meesterschap zijn weergegeven. Oude vertellingen, typische gebruiken zijn op de meest natuurlijke wijze in zijn verhaal ingevlochten. En dan zijn personen! Hoe sympathiek in haar wijze innemende goedheid en zachtheid is de moeder geteekend; hoe forsch en mannelijk in zijn zwijgzame bezorgdheid en weloverwogen beslissingen staat vader voor ons; met wat glimlachende bewogenheid beschouwen we de oude Marie, de eenigszins bigotte dienstmeid maar zoo trouw en zoo goed en zoo vroom met haar klein verstand en haar groot hart; maar vooral hoe neemt Thomas heel onze ziel gevangen als wij hem uit zijn schuld en leed en strijd zich zien opworstelen tot een man, een prachtfiguur in zijn aandoenlijke, gezond-katholieke roman heeft Bernt von Heiseler ons in „Die gute Welt" gegeven, een boek dat door volwassenen met diep en innig genot zal gelezen worden.

LUTHER (Arthur) DER DäMON. (646) Roman. 8.50 M. Esche-Verlag. Leipzig.

Arthur Luther is een bekende naam in de litteratuur over Rusland. Hij is een Balt, die tot den grooten oorlog professor was aan Russische Universiteiten, daarna in Duitschland werkte en schreef, hoofdzakelijk over Russische litteratuur. Plotseling treedt hij op met een voortreffelijken roman over den dichter Lermontof. Lermontof was een jongere tijdgenoot van Puschkin; op 27-jarigen leeftijd stierf hij in een duel. Hij was een demonische natuur, gedreven door donkere nachten, een dichter van groote begaafdheid, een rustelooze, eeuwig dorstend naar liefde en verlossing en aldoor ten prooi aan de booze grillen van zijn eigen ik. Het leven van dezen landjonker was als dat van velen uit het oude Tsarenrijk, de cadettenschool, de officiersloopbaan, amourettes en... een vroege dood. Tweemaal werd hij door den Tsaar naar den Kaukasus verplaatst, verbannen feitelijk.

LERMONTOF

Luther heeft dit leven in eenigszins vrije verbeelding beschreven in romanvorm, zich toch tamelijk nauwkeurig houdend aan de historie. Inkleeding en ensceneering, karakterizeering en milieu-beschrijving zijn uitstekend. Het landleven en de salons der hoofdsteden onder Nicolaas I, het losse bedrijf der jonkers, de zeer beschaafde levenskunst der dames, heel die oude Russische wereld, die met de revolutie is weggevaagd, herleeft hier in zeldzaam frissche fleur en kleur. De Byroniaansche hoofdheld is met psychologisch begrip en fijnheid van nuanceering beschreven. Vele zijner verzen zijn in den roman ingevlochten en maken de lectuur tot een ongewoon genot. Van een Christelijke levenshouding was echter bij deze aristocraten weinig te bemerken; een Christelijk vernisje moest een meer dan mondaine wijze van leven sauveeren. Daarom blijve het boek voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

VRING (Georg von der) DER GOLDHELM ODER DAS VERMäCHTNIS VON GRANDCOEUR. Gerhard Stalling Verlagsbuchhandlung, Oldenburg i. O. Berlin.

Er zijn van die boeken, die tegen moeten vallen, omdat ze meer beloven dan ze kunnen geven. Dit boek is er één van.

De inzet is interessant: Twee Duitsers, een Hongaar en een Fransman komen door een niet erg geloofwaardig toeval bij elkaar in een interneringsbarak in Zwitserland. De doodsklok over de oorlog wordt geluid en de vrede van Versailles dreigt uit te breken.

Men verwacht uit het samenzijn van deze vier mensen conflicten, die — het gegeven schijnt het reeds te suggereren — een blij einde moeten vinden.

De schrijver wil inderdaad dat happy end, het blijkt uit zijn woorden. De vier mensen leren elkaar waarderen en begrijpen, waarbij de Duitser natuurlijk weer niet kan nalaten om zo opdringerig mogelijk aan den Fransman bij het afscheid te vragen, hoe hij 't bij hen gevonden heeft.

Wat nu echter aan dit boek ontbreekt, is de zichtbaarheid van het elkaar lèren verstaan. Wat wij feitelijk meemaken is niets dan een aanéénrijging van jeugdverhalen en oorlogservaringen.

Hoe meer ze 't met elkaar eens worden, des te meer vertellen ze, maar dat feit is nog lang geen uitbeelding van een innerlijke groei, hoogstens één symptoom.

Zo is het schijnbare hoofdmotief niets anders geworden dan een tamelijk aardige omlijsting van de vertelsels, die soms onbeduidend, soms aantrekkelijk, soms zelfs mooi zijn.... en een enkele keer onleesbaar, omdat de drukker sommige pagina's, de hemel weet waarom, smetteloos wit heeft afgeleverd.

MAJ (Bianca) STARKES HERZ DER LOMBARDEI. Roman. Deutsche Übertragung von Kurt Stiler. Verlag Kösel-Pustet, München.

De titel van deze roman, die in het oorspronkelijke: „Pagare e tacere" (Betalen en Zwijgen) luidt, zou feitelijk, wilde hij den inhoud ervan eerlijk en duidelijk aanduiden, moeten zijn: „Een bekrompen vrouw", en dan bekrompen verstaan niet ironisch, zooals een bekend ander boek dat doet, maar in letterlijken zin. Zulk een titel echter zou niet trekken, om de eenvoudige reden, dat een bekrompen mensch moeilijk, om niet te zeggen onmogelijk, een held of heldin van een roman kan zijn. Voor een bekrompen iemand immers is het niet mogelijk hevige belangstelling, medelijden, liefde, bewondering te voelen. De rampen, het leed en het geluk, die zoo iemand overkomen vinden hun oorzaak of hun terugslag niet in de ontzaggelijke passie van een groote ziel, maar in de koude doelstelling van een klein verstand. Daarom wekt zulk een mensch eer onwil en wrevel dan sympathie en eerbied. En dat is ook wat de heldin van dit verhaal doet: Theresia Bardi, geboren Massari. Op 18-jarigen leeftijd wees, neemt zij het beheer van haar goederen zelf in handen; wijst Tito Renzi, op wien zij zoo'n beetje verliefd is, van de hand omdat zij uit een gesprek van twee boeren opvangt, dat hij haar wil trouwen om haar rijkdom, en verklaart daarom pardoes aan haar voogd, die tweemaal zoo oud is als zij, dat zij met hèm wil huwen. Dat gebeurt. Hij is een goedhartige, vroolijke man, maar voor de rest een volmaakte pantoffelheid, die zelfs tegen zijn beginselen in een post van de Oostenrijkers aanneemt, als hun zoon naar het seminarie gaat. Er zijn ook nog twee meisjes. Op de jongste wordt een italiaansche luitenant verliefd en als hij haar hand komt vragen verlooft Theresa hem met haar oudste dochter Chiara. Tilde het jongste zusje kan den man harer zuster niet vergeten. De moeder bemerkt het en zorgt dat de man wordt overgeplaatst. Tilde reist hem na. Na de reis die Theresa onderneemt, om die zaak in orde te brengen, sterft zij, nadat zij haar jongste dochter in het vreemde dorp heeft begraven.

Therese is bekrompen over heel de linie. Bekrompen in haar ideaal: het in standhouden van de familiegoederen zooals haar grootvader die heeft achtergelaten; bekrompen in haar godsdienstbeleving, in haar opvoeding, in het beheer van haar goederen, in haar omgang met haar onderhoorigen; bekrompen in álles. Dat dus de opvoeding mislukt, de kinderen van haar vervreemden; knechts en meiden haar vreezen en bedriegen waar ze maar kunnen; er toch nog akkers en huizen verkocht moeten worden, in één woord dat ontzaggelijk zwaar en diep leed haar deel wordt: we constateren het koud en gevoelloos, omdat telkens de gedachte bij ons opkomt: maar wees nu toch ook eens een beetje ruimer, een beetje hartelijker, een beetje meegaander enz. wees nu toch eens een beetje meer een mensch.

Bianca de Maj heeft een heroieke figuur willen geven in Theresa en het is een mislukkelinge geworden. De eenwording van Italië zou men den

achtergrond willen noemen waarop dit drama zich afspeelt; maar zoo weinig wordt er over gezegd en dan alleen nog maar gezegd, dat van een achtergrond eigenlijk niet kan gesproken worden. Beter is de teekening van het leven op het land, ofschoon ook dat weinig bekoort. Veel wordt er in dezen roman gepraat en verteld; actie en spanning zijn zeer schaarsch. Het lijkt mij niet, dat de Duitschers door dezen roman een hoogen dunk zullen krijgen van de literatuur hunner italiaansche bondgenooten.

GALLARATI (Tommaso Scotti) DAS PARADIES VOR UNS. Roman. Deutsche Übertragung von Dr. Dora Mitzky. Verlaganstalt Benziger & Co. AG. Einsiedein, Köln.

Iedere mensch is op zoek naar het paradijs. Wie vindt het voor zoover het hier op aarde nog te vinden is? Ziedaar het probleem van dezen roman. De weg erheen, antwoordt Scotti, leert ons niet de taalgeleerde en filosoof Giulano Vèrteva, die de wereld het geluk wil geven in een ruim pantheisme, dat tegenover alle systemen verdraagzaam is en ze tracht in zich op te nemen, behalve dan tegenover het Christendom dat met afschuw wordt uitgesloten. Voor dezen geleerde is de rede alles en bestaat er niets dan het aardsche. Optimistisch ziet hij de menschheid door die levenshouding opgaan naar een tijd van vrede en vreugde. Dan komt de oorlog: dat is het bankroet van zijn theorie; en zoo groot is zijn teleurstelling, dat hij door zelfmoord een einde aan zijn leven maakt. Neen de menschelijke rede, aan zichzelf overgelaten, is de ware wegwijzer niet naar het geluk. Demo, zijn zoon, opgevoed à Rousseau, heeft dat al van jongsaf begrepen. Hij is een eenzame, een rustelooze, een wanhopige. Hij zoekt naar een andere oplossing van het probleem, al gelooft hij eigenlijk niet meer aan 't geluk. Voor hem is de oorlog een daad uit „wanhoop" want misschien wijst hij een weg uit de ellende naar het paradijs. Het wordt een ontzettende ontgoocheling. Zijn vermetele dapperheid, uit zijn overdaad van gevoel geboren, brengt hem een zware verwonding en een langdurige gevangenschap; twee van zijn beste vrienden keeren terug naar God. Leeg is het om hem heen als hij naar huis terugkomt en hij is de wanhoop nabij, als hij dan hoort, dat de katholieke getrouwde vrouw die hij verleid heeft bij den dood van hun kindje waanzinnig is geworden. Doelloos vlucht hij dan weg, valt in een afgrond, wordt gered door een van zijn vroegere soldaten, die hem opneemt in zijn huis. Daar vindt Demo een eenvoudige, arbeidzame, katholieke familie en in haar het geluk, het paradijs.

Deze roman is met groot talent geschreven. Hij moge vooral in het begin wat al te cerebraal zijn, menige passage moge wat al te oud-romantisch van stijl zijn, de spelers en tegenspelers zijn eerlijk, scherp, objectief geteekend en licht en schaduw is zooveel mogelijk zuiver verdeeld. Met diepe belangstelling volgen wij de woorden en daden der dramatis personae, die consekwent uit hun levensbeschouwing en karakter voortvloeien.

Het boek is het lezen overwaard onder elk opzicht, al blijft ook hier, zooals bij iederen probleem-roman, op den grond van onze ziel die eenigszins-fnuikende gedachte: de schrijver heeft zijn personen en toestanden en conflikten naar zijn voorafgeziene oplossing kunnen en moeten scheppen.

ENGELSCH

MACKINDER (Dorothy) THE VIOLENT TAKE IT BY STORM. (228) 6/. Shead & Ward - London.

Er zijn romans van 500 bladzijden, die niet langer dan een novelle behoorden te zijn; zeldzamer zijn boeken als „The Violent take it by Storm", dat een betrekkelijk korte roman is, maar die tweemaal zoo lang had kunnen zijn zonder dat er een regel te veel in had behoeven te staan. Het is zelfs jammer dat de schrijfster dit niet heeft gedaan; het nu iets te fragmentarische ware dan vermeden en de beide belangwekkende hoofdfiguren zouden door geleidelijker ontwikkeling van hun karakters onder invloeden van binnen

uit en van buiten af, meer dan thans het geval is den lezer getroffen hebben als merkwaardige, overtuigend levende menschen.

Maar ook, zooals het thans werd geschreven, is dit een gevoelig en doordringend verhaal; een Katholieke roman, niet geinspireerd door een stichtelijk verlangen dat de realiteit van het leven negeert, maar gëinspireerd door de donkere en lichte nuanceeringen van de menschenziel, die den strijd met goed en kwaad heeft te vechten.

In haar jeugd wordt een Spaansch theatermeisje, — een chorus-girl —, die door een tragische gebeurtenis kennis maakt met een jong priester, buitengewoon getroffen door de eenvoudige, maar intens vlammende liefde van dezen priester voor God en voor zijn naaste. Gedurende de jaren na deze ontmoeting, toen zij in materieëlen zin een succes werd maar moreel bergaf ging, hield de herinnering aan die groote liefde van Father Las Alva haar van de ergste excessen terug. Na twintig jaar komt zij als beroemde actrice terug in het stadje van haar jeugd, waar zij dan moet bevinden dat de priester een welgedane, met zichzelf ingenomen monseigneur is geworden, waarin het vuur is gedoofd. De temperamentvolle actrice ondergaat een geweldige schok, — haar karakter is als dat van St. Paulus — waardoor de levenswaarden voor haar totaal gewijzigd worden. Zij, op haar beurt, beinvloedt dan den priester. Voor volwassenen.

JOHNSTON (Myrtle) THE RISING. (340) 7/6. John Murray - London.

In 1867 brak in enkele gedeelten van Ierland een opstand uit tegen het Engelsche gezag. De plaatselijke oproeren werden georganiseerd vanuit Noord-Amerika door een geheimen bond van uitgeweken Ieren; het Britsche gouvernement heeft er weinig moeite mee gehad; het herstelde bloedig de orde nog voor de opstand algemeen had kunnen worden.

MYRTLE JOHNSTON

Deze episode heeft Myrtle Johnston verwerkt in haar roman „The Rising". Daarin herleeft tragisch-heroisch het Iersche landvolk van de periode vòòr 1870; het leefde zijn bestaan in bijna ondenkbare armoede; sober maar overtuigend realistisch heeft de schrijfster dat leven verbeeld. Uit de massa zijn enkele figuren naar voren gehaald: Myles Darragh, de landbouwer, die in wanhoop met zijn familie naar Amerika emigreert; zijn zoon Wolfe, die den opstand leidt; de hartstochtelijke schoolmeester Darby Haggarty en enkele anderen, als typeerende vertegenwoordigers van het Iersche volk. De schrijfster laat mededoogen blijken met dit volk; haar realisme heeft dan ook niet het harde, bijna afstootende waardoor b.v. het werk van Liam O'Flaherty zich kenmerkt. Als vlotte romanschrijfster heeft zij niet kunnen nalaten een liefdesmotief in het verhaal te verwerken; gelukkig heeft dit motief, door het met de feiten te verbinden, niets van een cliché. De karakteruitbeelding is niet overal even sterk, maar zij is toch bevredigend en aannemelijk; met haar stijl weet de schrijfster, waar dit vereischt wordt, sterke plastische effecten te bereiken en dramatische spanning te verwekken. Een roman voor volwassenen.

FIELD (Rachel) ALL THIS AND HEAVEN TOO. (542) 8/6. Wm. Collins Sons & Co. Ltd. - London.

Uit familieoverleveringen en publicaties — de gapingen aannemelijk aangevuld uit fantasie — heeft Rachel Field de levensroman geschreven van haar „great-aunt" Henriette Desportes, later Mrs. Henry M. Field. Henriette

Desportes is in de veertiger jaren der vorige eeuw betrokken geweest in het proces dat volgde op den moord, gepleegd op de hertogin De Praslin, in wier gezin zij verscheidene jaren gouvernante was.

Literaire waarde van beteekenis heeft de roman niet, maar zeer zeker is het boek knap geschreven vertelkunst. Warm en gevoelig is het verhaal waar het vertelt van het verblijf van Henriëtte in het gezin van den hertog de Praslin; de karakterteekening van den fijn beschaafden Franschman, van diens heftige vrouw, van de kinderen, en van Henriëtte zelf, is zeer bevredigend. Dit gedeelte voldoet meer dan de tweede helft van het boek, waarin de verdere levensloop der „great-aunt" in Amerika wordt verteld. Mogelijk ook is dit hieraan te wijten dat de Fransche periode de meest emotioneele in haar leven is geweest, dat daarin romantiek en werkelijkheid ongeveer identiek waren, en dat de gebeurtenissen van haar Amerikaanschen tijd min of meer een roman op zich zelf vormen, minder fel bewogen dan het verloop der Parijsche jaren. Historisch is de schrijfster in het tweede gedeelte waarschijnlijk juister dan in het eerste, maar het is de meer fictief geziene „mademoiselle Desportes" die het meest de belangstelling trekt.

Toch, ook als geheel genomen, is „All This and Heaven too" een amusementsroman, die door zijn verzorgde stijl, zijn onderwerp en zijn weergave van belangwekkende menschen, ver boven het peil van middelmatigheid stijgt. Volwassenen.

GRANT (Joan) WINGED PHARAOH. (286) 6/. The Albatross Library. Paris.

Door dezen roman wordt een zeer goed beeld gegeven der hooge ontwikkeling van de oude Egyptenaren, van de geestelijke krachten door hen beheerscht en toegepast, en van de beteekenis voor hun bestaan van het geloof in de wedergeboorte. De schrijfster laat een Egyptische prinses, die met haar broer Pharao van Egypte werd tijdens de eerste dynastie, haar eigen levensgeschiedenis vertellen. Joan Grant moet ongetwijfeld veel studie van het oude Egypte en zijn bewoners hebben gemaakt; het verslag van het geestelijke, religieuze en maatschappelijk leven is minutieus; het is verweven in het eigenlijke levensverhaal der prinses. Een ongewoon en knap geschreven boek dat terugvoert in een totaal verdwenen samenleving; het is geschikt voor ervaren, ontwikkelde volwassenen.

HAWKINS (Desmond) HAWK AMONG THE SPARROWS. (304) 7/6. Longmans, Green & Co. - London.

Mr. Kipter, een der hoofdfiguren, begrijpen we niet: hoe houdt een intelligent mensch, die zijn omgeving met onverschillige scherpte weet te ontleden, het uit in het banale wereldje van het boarding-house, met de vulgaire hospita, haar hoogst onbelangrijken man en het fantaseerende, om niet te zeggen hysterische nichtje. Het is volkomen onverklaarbaar dat een man van zelfs middelmatige geestelijke standing het tot een ordinaire crisis laat komen, eer hij zich onttrekt aan de onaangename platheid, die de opgedrongen charmantigheid van een domme en leege vrouw is.

Evenmin begrijpen we den schrijver, die zijn onmiskenbaar talent op afkeurenswaardige wijze gebruikt voor een mager en onbelangrijk gegeven, met het risico hetwelk hij niet kon ontloopen: het onderwerp is te triviaal en te weinig substantiëel om de aandacht vast te houden.

Maar het is jammer. Hawkins bezit de echte gave en het zuivere gevoel voor beeld en stijl; zijn natuurbeschrijving is een schilderij in frissche en krachtige kleuren; hij weet interessante bijfiguren te scheppen (maar waarom laat hij deze figuren op het tweede plan?) en zijn oorspronkelijke vergelijkingen zijn een verrassing. Maar dit alles laat niet toe zich met dit boek te vereenigen, dat er een is van triviale halfheid, lafheid en onwaarachtigheid. Het voorbehoud kan er niet milder door worden; daartoe wordt de immoraliteit in Hawkins' boek als te gewoon en vanzelfsprekend voorgesteld.

R. P. Ducatillon: Eene Renaissance française

door DR. B. M. BOEREBACH.

Terwijl Marcel Proust den dood van den ouden Franschen adel bezong in weemoedvol verlangen naar de dagen dezer oude ridderschap en in onverholen afkeer voor de levensleegheid harer achttiende-eeuwsche nazaten, welke hij rond zich bestendigd zag, stak reeds Peguy de trompet op de geboorte van een nieuwen adeldom, dien van den nederigen godsvereerder, welke zich in diezelfde dagen lichtend aankondigde.

De nakomelingen van Charles Péguy zijn de levende getuigen voor de redelijkheid van het door hem uitgesproken vertrouwen in de toekomst van zijn land. Als het huidige Frankrijk voor een aandachtigen en minnenden blik opnieuw te voorschijn treedt als de plaats, waar de vruchtbaarste experimenten, waarachtige experimenten, door den v r ij e n mensch genomen, hun verwezenlijking vinden, is dat wel dank zij alle openlijk en latent christendom, dat het individueel en staatkundig leven van dit land in rijke mate doordeesemt. En als de hoop der wereld in deze dagen gevestigd is op een maatschappelijke orde, die bedoelt aan het werk en de inspanning van den enkelling de volle draagwijdte en de volle waarde toe te kennen in het maatschappelijk bestel; een orde, die dezen arbeid tot een werk van vrijheid maakt, waarin de mensch voor zijn geest niet de gelegenheid tot een bedwelmende zelfbespiegeling en zelfverheerlijking, maar een wezenlijken steun tot nederige zelfverdieping en zielenadel, evenals een steeds wijderen horizon tot een juist levensbegrip vermag te vinden, moeten wij bekennen, dat deze hoop zich op Frankrijk zal moeten richten: immers, geen ander land biedt minder plaats aan de gemakkelijke en misdadige oplossingen van geweld en menschontwaarding; geen ander land deelt meer en voller onze verwachting in een vernieuwde en verdiepte bewustwording van menschenrecht en menschenplicht; in geen ander land toont zich het katholicisme méér bereid, méér daadwerkelijk bereid, om een dusdanige menschelijke orde te instaureeren.

Voor den Franschman is de vrijheid het hoogste bezit van het schepsel, maar hij geeft er zich tegelijk rekenschap van, dat dit bezit te schoon is om niet aan een heilig doeleinde dienstbaar gemaakt te worden. Pater Ducatillon zegt ons in bovengenoemd hoogst belangwekkend werk: U n e R e n a i s s a n c e f r a n - ç a i s e, hoe een vrijheid, die niet verbonden is aan 's menschen geestelijke belangen een verworden — en althans verkwiste — vrijheid heeten moet. In ieder der hoofdstukken klinkt ons de waarschuwing tegen, dat als Frankrijk geroepen is om op jaloersche wijze dit prerogatief van de vrijheid der kinderen Gods

te bewaren, het ook de plicht is der kinderen Gods om de vrijheid te helpen haar scepter hoog over de wereld te zwaaien, onbesmeurd, in stralende zuiverheid.

En wij weten, hoe de zin voor evenwicht en voor maat, waarin de ware vrijheid haar uiting vindt een der kostbaarste Fransche deugden is, een deugd, die ons land overigens met onze vrienden van daarginds gemeen heeft. En daarom geven wij er ons tevens rekenschap van, hoe verheffing van Frankrijk, handhaving van Europeesch en van menschelijk evenwicht, schraging ook van onze eigen vrijheid en eigen levensvreugde, tusschen overal rond ons gapende afgronden, beteekent.

* * *

En waar Pater Ducatillon in zijn *Renaissance française* de geestelijke voorwaarden voor een instandhouden van de waarachtige menschelijke grootheid op magistrale wijze ontleedt, mag dit werk geen onder ons onverschillig laten. De moderne wereld heeft den zin der woorden verloren, omdat zij de ware begrippen en de waarheden, waarop hun beteekenis gegrondvest werd, in haar lichtzinnig spel verloor. Met verwerping van iedere orde, door de natuur geëischt, en iedere hiërarchische ordening daaraan verbonden; met voortdurende onderwerping van méérwaardige aan ondergeschikte dingen en met substitutie van middel aan doel, staat onze eeuw voor een omkeering aller waarden onder miskenning van de realiteit van mensch en alle menschelijke dingen. Het nuttige en aangename werden tot doel en het geld tot een bron van vruchtbaarheid verheven; productie werd aan winst, de mensch aan den handel, moraal aan hygiëne of succes, geest aan materie ondergeschikt gemaakt. Beschaving werd synoniem aan comfort. De moderne tijd weigert te aanvaarden, dat een waarheid van buiten, zich aan het menschelijk verstand of een wet zich aan zijn wil opdringt en hij sluit de oogen voor de afhankelijkheid van het schepsel aan den Schepper. De hedendaagsche wereld heeft den zin der woorden en dien voor de levenswerkelijkheid verloren, zij is gedesoriënteerd en heeft zich veelal lijnrecht aan ons leven tegenovergesteld. Vandaar de huidige wanorde en crisis.

* * *

De diepe oorzaken van de crisis liggen allereerst *in ons*. En tegenover het schouwspel van het ongeluk, dat ons en deze wereld treft, moet de eerste beweging van het christengemoed zijn, zichzelve te onderzoeken. Het is niet anders dan het spiegelbeeld van onze tekortkomingen, van onze beginselzwakheid en ons verzuim, dat het geweld en de ellende van dezen tijd ons voor oogen stellen. Als de christenen hun christendom beleefd hadden, als zij een klaar bewustzijn hadden gehad van hun roeping ook ten opzichte van het profane leven, zouden de smarten niet zoo

schreeuwend geworden zijn als zij zijn. En onder de oorzaken van de crisis is er dan voor Frankrijk en voor Frankrijk méér dan voor ons — van een afwezigheid op het gebied van het staatkundig leven sprake, en is er voor onze beide landen een schrikbarend wanbegrip omtrent waarachtig christelijke politiek en politiek in het algemeen.

Velen keerden zich van de politiek af, omdat zij haar achtten te manoeuvreeren in het domein van het „alles is geoorloofd om te slagen", terwijl anderszins de nakomeling der Fransche revolutie-mannen, de liberaal, beducht voor een catastrophaal s u p e r n a t u r a l i s m e — of wellicht méér nog voor een machtsmisbruik van de Kerk door een directe greep naar de tijdelijke macht — zich angstvallig tegen een invloed van de Katholieken op staatkundig gebied te weer stelde.

Deze laatste, dragers van het terecht gewraakte „laïcisme", vermochten — en vermogen soms nog — geen onderscheid te maken tusschen handelen „ als christen" en handelen „in zooverre men christen is" of „met inzet van kerkelijk gezag" („agir e n chrétien", en: „agir e n t a n t q u e chrétien"). Zij geven er zich ook geen rekenschap van, dat hun logica op niets meer of minder neerkomt, dan den christen te vragen op tijdelijk gebied niet als zoodanig te handelen. Maar wat wil hij anders zijn, zoo hij niet als christen handelt, dan een stuk vee, een stuk menschelijk materiaal, willoos en machteloos overgeleverd aan de krachten en de belangen dezer wereld, klaar zijn plaats in te nemen in een totalitair, dat is òf nationaal-socialistisch òf communistisch stelsel.

* * *

Pater Ducatillon heeft dan ook begrepen, dat het er in een tijd van begripsverwarring als de onze vóór alles op aankwam het begrip „politiek" op de juiste wijze te definieëren, wilde zijn verdere betoog eenige vruchtbaarheid hebben, waarbij hij den nadruk legde op het o n d e r s c h e i d tusschen profaan en staatkundig leven eenerzijds en godsdienstig leven anderzijds en waarmede hij het laïcisme tot op zekere hoogte in het gelijk stelde.

O n d e r s c h e i d echter beteekent geenszins s c h e i d i n g. Reeds de werkelijkheidszin van het christendom stelt zich aan zulk een kortzichtige en valsche meening tegenover. Geheel het individueele en maatschappelijke leven vormen een voortdurende demonstratie der waarheid, dat zulk een scheiding niet bestaat. Het tijdelijke en het geestelijke grijpen bij voortduring in elkander, zooals de schrijver duidelijk aantoont.

Een scheidingsmuur willen optrekken tusschen deze tweeërlei vorm van leven, beteekent een vervallen in de ondeugd der theoretische abstractie — de ondeugd van h e t i d e a l i s m e — wellicht de grootste der moderne ondeugden. Het materialisme

is daarvan één openbaringsvorm en verraadt een volstrekt gebrek aan realiteitszin. Wat echter waar is voor het marxistisch materialisme is het evenzeer voor de andere vormen daarvan, voor een racisme bijvoorbeeld. De groote waarde van de wetenschappelijke houding van een doctor, als Alexis Carrel, bestaat juist hierin, dat deze geleerde, zonder philosoof te zijn, langs positieven, proefondervindelijken weg, tot de onomstootelijke waarheid van wat men in de thomistische philosofie de „substantieele eenheid" van het „menschelijk samenstel" gekomen is. En slechts wanneer men dit integraal realisme der menschelijke eenheid, dat tegelijk de verscheidenheid en de eenheid der deelen poneert, erkent, slechts dàn is het mogelijk de houding van het christendom ten opzichte der betrekkingen tusschen geestelijk en tijdelijk leven te begrijpen.

De scheiding tusschen ziel en lichaam voert noodzakelijk tot een verwording van het geestelijk leven zelf. Dit laatste toch wordt er door gedesincarneerd en ontkerstend. Het christendom is inderdaad de godsdienst van den vleeschgeworden Geest. En iedere desincarnatie voert noodzakelijkerwijze tot anti-christendom. En daarmee treedt de schrijver in het hart van zijn probleem. Frankrijk zal zijn heropstanding — voorzoover van noode — en zijn roeping slechts vermogen te verwezenlijken, voorzoover het, wars van alle abstract pedantisme, menschelijk, waarlijk menschelijk en humanistisch, zal zijn; voorzoover het niet alleen speculatief, maar ook concreet en levend, dit begrip van het totale wezen van den mensch zal weten terug te vinden.

En dit probleem slechts oeconomisch of politiek te stellen, beteekent een element van verwording in het maatschappelijk leven toelaten en tot de oplossinq van de angstwekkende vraagstukken van onzen tijd slechts weinig bijdragen.

* * *

In hoeverre moet en kan er sprake van een wedergeboorte van Frankrijk zijn? Nergens vindt men in dezelfde mate een klimaat van heiligheid en nergens ontplooit zich de Actio Catholica met een verscheidenheid, een weidschheid, een dynamiek van veroveringskracht als in Frankrijk, zegt Père Ducatillon. In dit land ontwikkelt zich inderdaad een vorm van een gezuiverd christendom, dat zich meer en meer van tijdelijke elementen ontdoet en zich daardoor, méér dan elders, in staat toont het geheel der levensopenbaringen te doordringen. Nergens bruist onstuimiger de gistende energie van een eeuwig jeugdigen godsdienst omhoog.

Renaissance, concludeert Pater Ducatillon dan ook in zijn inleiding, moet hier vóór alles verstaan worden in den zin van het „quotidie morior" van Sint Paulus.

Vervolgens gaat de schrijver na, waarin de waarachtige grootheid der natie's bestaat, daarbij den nadruk leggende op het feit, dat het heil van den christen van bovennatuurlijke orde is. En bij herhaling vindt de lezer de gelegenheid om de indringende helderheid van de door den schrijver voorgestelde definitie's te bewonderen. Een keer te meer — en wellicht duidelijker dan eenig ander vóór hem — doet de schrijver helder uitkomen — zonder daarbij in een valsch „personalisme" te vervallen — dat datzelfde heil van den Christen ook individueel is. Het is het menschelijk individu, dat een bovennatuurllijke bestemming heeft, de menschelijke maatschappij is slechts van natuurlijke en tijdelijke orde. Ook de volkeren dus zijn geenszins eeuwig: hun wezen is tijdelijk, hun orde is tijdelijk, hun wet is tijdelijk, hun oorzaken zijn tijdelijk. Zulks sluit intusschen een mogelijkheid tot tijdelijke grootheid vanzelfsprekend geenszins uit.

Maar zelfs een volmaaktheid van menschelijk leven op aarde, het tijdelijke „gemeenschappelijke goed", vormt niet het laatste doeleinde of het souvereine goed van den mensch, die, per slot van rekening, hier slechts is om den dood af te wachten. De mensch is niet voor een bepaalde beschavingsorde geschapen — wèlke dat ook moge zijn — omdat deze hem ontsnapt door den dood. Hij is geschapen voor iets anders, dat aan gene zijde van den dood ligt. Verborgen voor de rede, wordt de ware natuur van dit onsterfelijk leven ons geopenbaard door het geloof. Wij weten door het geloof, dat de ware bestemming van den mensch niet ligt in de tijdelijke, maar in de eeuwige goederen en dat het ware levensdoel van den mensch is het eeuwig leven, waarin hij Gods leven zelf zal mogen deelen. Hem kennende, zooals Hij zichzelven kent en Hem beminnende, zooals Hij zichzelven bemint.

Heel de tijdelijke orde moet gericht zijn op de eeuwige goederen en zij houdt uiteindelijk niet anders dan de beste voorwaarden in zich vervat om zich tot dat eeuwig leven voor te bereiden. Elke tijdelijke orde, die zulks miskent, — of het een materialistische, atheïstische of nationaal-socialistische orde betreft — beteekent daarom wanorde: de tijdelijke orde toch ontleent haar bestaansreden uitsluitend aan het andere leven, is slechts een middel tot vervolmaking van den mensch, die niet van deze wereld is. De eeuwigheid behoort niet aan de beschavingen, maar aan de menschen, die in den schoot daarvan „goed" geleefd hebben.

Dat de mensch dien beschavingen slechts toebehoort naar zijn tijdelijk leven en deze te boven gaat door zijn bestemming voor een ander leven, illustreert Pater Ducatillon den lezer op machtig schoone wijze in zijn hoofdstuk: Notre force contre la violence. De beschaving heeft geen rechten op den geheelen mensch, doch slechts op datgene in hem, wat in zijn leven onder de tijdelijke orde ressorteert. Zij kunnen van hem het offer van

zijn leven op aarde eischen, zij kunnen nooit het offer van zijn eeuwige bestemming opeischen en hem een zonde opleggen. De tijdelijke maatschappelijke orde is ondergeschikt aan de eeuwigheidsbestemming van den menschelijken persoon. En daarin ligt opgesloten, dat zij een deugdzaam leven te beoogen heeft en aan de wetten van moraal en godsdienst is onderworpen.

Als de Schepper den mensch in de orde van zijn menschelijke natuur alléén had gesteld, zouden de tijdelijke vormen van gemeenschapsleven — als familie en maatschappij — belast zijn geweest met godsdienstplichten en onderricht der zedeleer. Het eeuwig leven echter omvat veel meer dan de volmaaktheid van het onsterfelijk leven, waarnaar het natuurlijk leven van den mensch kan aspireeren; het is een bovennatuurlijke, geheel onverdiende gave van de Scheppende Liefde, waarop de mensch geen enkel recht kan doen gelden, die door niets in zijn natuur vereischt wordt, en hem verheft boven ieder geschapen wezen om hem een waarlijk goddelijk karakter te geven, daar hij, als kind Gods, deel heeft in de natuur van God en Zijn leven heeft in geheel zijn intimiteit: „Ik leef, maar in waarheid leef niet ik, maar Christus leeft in mij."

En dit genadeleven, dit bovennatuurlijk zedelijk leven ontsnapt geheel aan de competentie en controle der tijdelijke maatschappelijke ordening, hoewel het niettemin hoogstelijk bijdraagt tot de zuivering en veredeling van het nationale karakter. „Gratia sanans et elevans". En de onsterfelijke reeks van Frankrijks heiligen zijn de roemvolle illustratie van deze laatste waarheid, en een eclatant bewijs, dat de genade in geen enkel opzicht de natuur verwoest of aantast.

* * *

In een volgend hoofdstuk stelt Pater Ducatillon dan de ware aan de valsche vrijheid, het ware aan het valsche gezag tegenover. Slechts weinigen onzer immers geven er zich meer rekenschap van, dat in de gehoorzaamheid de hoogste uitoefening van de menschelijke vrijheid ligt en er geen vrijheid bestaat zonder gezag, noch ook geen gezag zonder vrijheid. En dit hoofdstuk doet ons beter begrijpen, hoe er in onze dagen wezenlijk sprake is van een crisis van gezag en gehoorzaamheid. Gezag werd tot dwang en gehoorzaamheid tot passiviteit. Te midden der wanorde en der ellende gevoelt de tegenwoordige mensch behoefte aan gezag. En hij weet slechts meer een dictator of een gendarme te vinden, waar hij de notie van het waarachtig gezag verloor. Verpletterd onder duizenderlei tyrannieën, ervaart hij tevens een zucht naar vrijheid. En hij vindt slechts meer anarchie en opstand. Hij meent partij te kiezen voor gezag en vrijheid, terwijl hij zich in de armen van dwingelandij en regeeringloosheid werpt. En de wijsten onder ons droomen er van gezag en vrijheid te verzoenen als twee tegen-

gestelde polen, wier excessen slechts een langoverwogen combine vermag te beteugelen.

En wie zal den mensch leeren, dat het ware gezag niet geïncarneerd is in een Stalin of een Hitler, noch ook in een commissariaat van politie, evenmin als de gehoorzaamheid haar toevluchtsoord vond in de gevangenissen van Moskou of Berlijn? Wie zal hem beduiden, dat de vrijheid niet leeft op barricades in Amerika of Spanje, noch ook in café's of artisten-societeit?

Père Ducatillon tracht den lezer te doen zien, hoe vrijheid, gezag en gehoorzaamheid wezenlijk *menschelijke en zedelijke* dingen zijn van een geheel andere orde dan de orde der materie en der natuurkundige wetten. Want het gezag is de zedelijke macht tot besturen en bevelen, de gehoorzaamheid is een in volle vrijheid te vervullen zedelijke plicht. Maar een waarheid als deze kan slechts begrepen worden en aanvaard, wanneer de mensch een algeheel herstel van de orde der menschelijke werkelijkheden aanvaardt, en zulks gaat niet bij een verlies van het begrip van zedelijke en menschelijke orde, zooals wij dat helaas, bij velen onzer moeten constateeren.

Boekenschouw

ZUYLEN (J. J. L.) ENCYCLOPAEDIE VOOR RADIO-LUISTERAARS. (354) *f* 2.50. Schuyt, Baarn.

Radio-luisteraars die over het een of ander dat zij wenschen te weten op radio-gebied hetzij over de techniek of over de uitzendingen, de sprekers, de componisten, de muziek, enz. nader willen worden ingelicht, vinden in dit handige boek al hun vragen practisch en afdoende beantwoord. Een moderne uitgave, die haar weg wel vinden zal omdat zij in een behoefte voorziet.

SCHUURMANS STEKHOVEN (G. H. J. J.) LUCHTVAARTWOORDEN. (61) *f* 0.70. Noorduyn en Zoon, Gorinchem.

Door de commissie voor luchtvaart-terminologie, waarvan Ir. G. H. J. J. Schuurmans Stekhoven secretaris is, werd een woordenlijst samengesteld van vreemde luchtvaartwoorden, met verklaringen der beteekenis, terwijl tevens voor vrijwel iedere uitdrukking een aanbevolen Nederlandsch vervangwoord werd vastgesteld. Een practisch boekje, dat bovendien kan bijdragen tot taalzuivering.

HORST (J. G. ter) MENSCH EN MAATSCHAPPIJ. (217) *f* 1.90. van der Loeff, Enschedé.

Een Christelijke sociaal-economische studie voor moreele en geestelijke herbewapening. Bij het bespreken der vraagstukken van dezen tijd wordt o.a. de Bellamy-gedachte aan een scherpe critiek onderworpen. Het boek richt zich hoofdzakelijk tot Christelijke lezers.

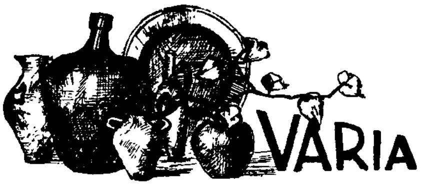

I. Onder den titel „Biography of a Phenomenon" heeft Miss Margaret Lane, nicht van Edgar Wallace, het leven van dezen wonderlijken schrijver gepubliceerd. Wallace heeft in betrekkelijk korten tijd honderd vijftig romans geschreven en notities gemaakt voor honderden verdere boeken. Hij verdiende in zijn besten tijd 50.000 pond per jaar, verloor ze echter weer, grootendeels bij de wedrennen. Dit was de eenige sport, die hem interesseerde. Overigens leidde hij een volstrekt zittend leven en liep slechts „zes kilometer per jaar". Hij nam geen vacantie meer en op de eenige reis, die hij nog ondernam — naar Hollywood, waar een roman van hem verfilmd werd — stierf hij.

II. De Engelsche Premier, Neville Chamberlain, heeft onlangs bij een feestmaal een zeer litteraire speech gehouden. Hij bekende dat zijn bevoorkeurde auteurs Shakespeare, Joseph Conrad en Alexander Dumas waren. „De drie Musketiers" had hij wel een keer of twaalf gelezen. Een der dingen, die hij den dictators verweet, was dat zij hem zoo weinig tijd tot lezen lieten. „Het komt voor dat ik mij in een spannend boek verdiep, zeide Chamberlain, en een kwartier daarna komt iemand mij storen in mijn lectuur met de boodschap „...... Hij heeft weer iets uitgehaald!" en ik moet het boek wegleggen."

III. In de Sovjet-Unie bestonden in 1913 859 couranten in vier en twintig verschillende talen met een gezamenlijke oplaag van 2.729.000 exemplaren. In 1937 waren er 8.521 bladen in 69 talen met ongeveer 36.197.000 lezers. Vooruitgang?

IV. „Het is merkwaardig, schrijft „La Pie-Grièche" in Toute L'Edition, dat vele menschen zijn gaan bezuinigen in wijn, in likeuren, in het dessert, en dat zij tweemaal uitkijken naar het weer alvorens een wagen te nemen. Maar dit bekennen zij niet. Zij zouden zich schamen; dit zijn geheime bezuinigingen, verborgen beperkingen. Maar met boeken is het anders! .... Boeken Koopen? Waar denk je aan? Van tijd tot tijd een enkele! En dat met de allure of zij een weldaad bewijzen aan wie het schreef!" Hiervoor schaamt zich niemand.

V. Barrès gaf destijds het weinig gelezen tijdschrift „Les Taches d'Encre" uit. Om zijn geesteskind bekend te maken verzon hij een eigenaardig reclamemiddel. De vrouw van Clovis Hugues, dichter en afgevaardigde, doodde met een revolverschot den maître-chanteur X. Barrès liet nu langs een der Parijsche boulevards een dozijn „sandwiches" op en neer loopen met reclameborden, die het opschrift droegen: „X.... ne lira plus „Les Taches d'Encre". De Parijzenaars lachten, maar voelden er weinig voor het blad te gaan lezen.

MAURIER (Daphne du) REBECCA. Vert. door Dr. J. van Dietsch. (429) *f* 3.90. Sijthoff, Leiden. 1939.

„Rebecca" is een ongewoon boeiende en met talent geschreven roman. Wat voor en wonderlijk wezen is Rebecca, de eerste vrouw van Max, den bezitter van het landgoed Manderley, die een tweede vrouw trouwt en haar in voortdurende onwetendheid omtrent zijn eerste laat? Deze mysterieuze Rebecca beheerscht den roman. De tweede vrouw schrijft in den ik-vorm het lange, lyrisch uitbundige verhaal. Veel ervan is meer oude romantiek dan nieuwerwetsch realisme, maar het geheel is beschreven met zooveel humor, met zoo beminnelijke kinderlijkheid en toch zoo levenswaar, dat geen lezer het boek terzijde zal leggen. De sfeer is geheel en al Old-England, het landelijke Engeland met zijn landadel, zijn halls, zijn feodale verhoudingen. Het is een boek om lief te krijgen en elk jaar opnieuw te lezen. Moderne problemen en toestanden zijn er vreemd aan, finantieele moeilijkheden en beperkingen zijn er onbekend, het landhuis en zijn bewoners zijn er de koningen van de streek. De natuur wordt erin beschreven met een liefde en observatie, dat elke bloem, elke plant er tot haar recht komt. De lezer gaat Manderley liefhebben en benijden als een paradijs. Er blijft èen donkere vlek, de moord. Dat de landsheer koelbloedig volhardt in zijn gezindheid en het land ontvlucht om het gerecht te ontgaan, is niet alleen onbevredigend, maar ook niet geheel in den haak. De misdaad — want dit blijft het — heeft de volle sympathie, wat, zeker in deze sfeer, niet klopt. Maar een boeiende roman is het. Voor elk volwassene.

YOUNG (Francis Brett) DOKTER BRADLEY. (531) *f* 3.50 en *f* 4.50. Uit het Engelsch vertaald door J. A. van der Made. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. 1938.

Een oude dokter van 75 jaar heeft zijn praktijk verkocht en zijn laatste spreekuur voleindigd en bepeinsd nu, rustig bij den haard gezeten, zijn leven. Hij denkt aan zijn zware jeugd, zijn studie in zorgelijke omstandigheden, zijn levenslange vriendschap met een later beroemden student en professor in de chirurgie, zijn huwelijk, den vroegen dood van zijn vrouw, de wederwaardigheden en het ongelukkige einde van zijn eenigen zoon en daar tusschen door al de aangename en onaangename ervaringen van zijn vijftigjarige praktijk. Hij geeft ons een kijk in de Engelsche ziekenhuizen en medische praktijk in den tijd, dat de strijd voor de asepsis gestreden werd, hij verhaalt een beetje de opkomst en het verval van de streek, waarin hij leefde en waarmee zijn eigen inkomsten op en neergingen; hij verhaalt iets van de ethische verhoudingen tusschen de collega's en den strijd om de invaliditeitswet van Lloyd George, aan wien hij ook zijn boek heeft opgedragen. Ondanks dien overvloed van materiaal, wordt nergens de aandacht afgetrokken van den hoofdpersoon: het is het leven van Dr. Bradley, dat hier in al zijn fasen voor onzen geest voorbijgaat. Hij is een eenvoudig en goed mensch, wiens hoogste eigenschap een nimmer falende liefde voor het menschenbestaan is, die hem de kracht geeft voor een nimmer falende toewijding aan zijn beroep en zijn patiënten. Helaas is zijn uitzicht beperkt op dit leven: maar dat beperkte uitzicht is dan bijzonder sympathiek. De liefde voor het werk heeft ook den schrijver bezield: of eigenlijk moeten we omgekeerd zeggen: de liefde van den schrijver voor het leven en zijn eigen handwerk heeft hij aan zijn hoofdpersoon meegedeeld, zoodat wij het leven met spanning van het begin tot het einde volgen. Een mooi boek voor ontwikkelden.

GRAVES (Robert) IK, CLAUDIUS. Nederlandsche bewerking van Th. Wink. (482) *f* 3.90 en *f* 4.90. Blitz, Amsterdam.

„Ik, Claudius" is de, in autobiographischen vorm geschreven, levensgeschiedenis van keizer Claudius, tot zijn troonsbestijging in 41. Graves laat hem dus zelf zijn eigen leven en dat zijner historische familieleden vertellen; ook wordt een uitgebreid en accuraat verzorgd beeld gegeven van de Romeinsche samenleving dier dagen. Wie er Tacitus en Suetonius op wil naslaan zal tevreden moeten constateeren dat Graves nauwkeurig is geweest in het vermelden der historische feiten. Noodzakelijkerwijs heeft de fantasie bij de algeheele reconstructie de gapingen aangevuld; maar dit is zorgvuldig en weloverwogen geschied, en de classieke historicus zal hier weinig vinden af te keuren. Wel heeft Graves zijn Claudius eenigszins anders geïnspireerd dan bekend is uit Tacitus en Suetonius. De physieke gebreken vermeldt ook Graves maar hij kent hem meer intelligentie en bekwaamheid toe dan de oude schrijvers. In deze „autobiographie" is Claudius voor zichzelf wat hij in werkelijkheid niet was: verdraagzaam, gevoelig, menschelijk. Het geheel laat zich lezen als een werkelijk stuk leven. Het beeld van de Romeinsche maatschappij in haar schittering en decadentie is gereconstrueerd uit de bronnen van een classieken geest en van artistieke verbeeldingskracht.

ROBERT GRAVES

De lezing moet voorbehouden blijven voor grondig ontwikkelde volwassenen.

KREITNER (Maria) ONTMOETING OP DE WEG NAAR SCHOOL. Vert. door Diet Kramer. (165) *f* 1.90 en *f* 2.75. Uitg. My. Holland, Amsterdam.

Maria Kreitner is een Oostenrijksche en dit haar Weensche romannetje bezit iets van den luchtigen, fijnen charme van het oude Weenen. Het verhaalt van een schoolkind, een gymnasiaste, die dagelijks in de tram een ouderen man ontmoet en ten slotte voor hem ontvlamt. De liefde is wederzijdsch, maar de „heer" is een zwakkeling, die niet buiten vrouwen kan en niet genoeg heeft aan de vurige, maar tengere en ideëele liefde van een schoolkind. Zoo nadert de verwijdering en het kind is gebroken. Het is een aardige variatie op het aloude thema. De omlijsting van het verhaal is zuiver afgestemd en bekoorlijk. De „heer" is in wezen niet slecht, maar slap en niet opgewassen tegen de jeugdige aanbidding van deze Niki. De atmosfeer is zuiver Weensch, een beetje vroomheid en wierooklucht, een voorname gezelschapstoon, veel goedhartigheid en toegeeflijkheid in zake liefde. Voor volwassen lezers.

DIXELIUS (Hildur) TOEN DE ZON SCHUIL GING. Vert. door S. van Praag. (340) *f* 3.90 en *f* 4.90. De gulden Ster. Amsterdam.

S. van Praag heeft dezen Zweedschen roman al te haastig en slordig vernederlandscht. De roman verdiende beter. Het is niet de beste van de schrijfster, maar toch een zeer leesbaar boek. De psychische houding van een jongen man, die in een rijke familie komt en door haar onderhouden wordt, wordt er verdienstelijk in beschreven. Ook de eenige dochter der familie, met wie de jonge man op den duur in nadere betrekking komt, staat er in haar wat ongewone geaardheid zeer persoonlijk in uitgebeeld. Alle

hoofdpersonen lijden aan halfbewuste complexen en hier heeft de schrijfster wat al te uitdrukkelijk, al te these-achtig den klemtoon gelegd. Ook werkt zij te veel met toevalligheden en romanachtige onwaarschijnlijkheden. Toch is het een zeer lezenswaardig boek met goede eigenschappen. In het algemeen is het verloop der verwikkeling natuurlijk en levenswaar, zijn de reacties der figuren overtuigend en innerlijk gemotiveerd en is de vreemde houding van Astrid, de dochter, psychologisch goed doorgevoerd. Het niveau van dit boek is ongetwijfeld hooger dan dat van den doorsnee-roman, die in Nederland door vrouwelijke auteurs geschreven wordt. Ongetwijfeld zeer goede ontspanningslectuur.

DÖRFLER (Peter) NOOD IN DEN ALLGAU. (236) *f* 3.25 en *f* 3.90. Brand, Hilversum.

Peter Dörfler en zijn werk hebben wij vroeger een tweetal artikelen gewijd. (Vgl. Boekenschouw Jrg. 28 afl. 10 en 11). Onze conclusie was „In zijn Apollonia trilogie toont P. D. zich als een volksverteller van hooge begaafdheid, die ook onder ons meer bekendheid verdient." De roman is een eerste vervulling van onzen wensch. De Nederlandsche weergave is niet feilloos en met name ging er heelwat van de locale kleur verloren, maar dat was wel onvermijdelijk en ook zoo is het boek een aanwinst. Peter Dörfler is een meester in het boerenepos.

ROBINSON (W. A.) 32000 MIJLEN OVER ZEE. Uit het Engelsch vertaald door A. P. Prins. (276) *f* 2.90 en *f* 3.90. De Gulden Ster, Amsterdam.

In een zeiljacht van nog geen tien meter lengte en slechts bijgestaan door één helper, een Tahitiaansch matroos, heeft de schrijver een tocht rond de wereld afgelegd: 32000 Mijl; de tocht duurde 3½ jaar. Dergelijke reizen zijn al meer afgelegd, met als onvermijdelijk gevolg een boek over het beleefde; maar Robinson's werk is in het genre toch wel iets bijzonders. Het doel was niet anders dan: reizen en met romantische drift het onbekende zoeken. Inderdaad heeft hij veel interessante avonturen beleefd en aan zijn gevoel voor romantiek werd ruimschoots voldaan. Hij blijkt een even goed verteller als zeeman te zijn, want zijn boek is bijzonder prettig en boeiend geschreven.

Een uitstekend reisverhaal voor volwassenen.

DE JOOSELIN DE JONG (K. H. R.) DE APPEL EN DE STAM. (334) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

De titel wijst er reeds eenigszins op dat we met een familieroman te doen hebben, een goeden roman, boeiend en vol wisseling van décor. De patriarch der familie bezit een groot landgoed op de Veluwe, waar zijn zes kinderen opgroeien, de een meer gebonden aan den grond dan de ander. Maar allen bindt de gezamenlijke familiezin. Het is een gezond geslacht dat hier huist; zelfs de een tijd lang ontspoorde tweede zoon komt weer tot het erfgoed terug. Bijzondere litteraire beteekenis heeft het boek niet; er worden geen nieuwe wegen ingeslagen en niets verrassends wordt er geboden. Maar als schildering van een huis vol menschen, als kroniek van een geslacht is het niet zonder verdienste. Het boek verveelt nergens, het is levendig en frisch geschreven en verteld, en de gezonde familiezin geeft het werk een eigen bekoring. Van kerkelijk Christendom moet de schrijfster blijkbaar niet veel hebben; zoo is de sfeer van het geheel nogal vrijzinnig en profaan. Voor volwassen lezers.

HAAREN (Hans van) EPISODE. (139) *f* 1.60 en *f* 2.50. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1939.

Een zeer reëele, nuchtere, bijna te nuchtere novelle, De auteur schijnt erop uit om alles wat naar gevoel of ontroering zweemt, angstvallig te vermijden. Zelfs de liefde van dokter Telders en de jonge vrouw, die toevallig door het auto-ongeluk in zijn huis belandt, wordt meer te raden gegeven dan uitdrukkelijk beschreven. Uiterste zakelijkheid schijnt de voorliefde van den schrijver te hebben. Anderzijds treden er nogal wat personen op, die

met de hoofdverwikkeling weinig of niets te maken hebben. Hierin is de auteur minder zakelijk. Zoodoenae ontstaat er een eigenaardig verhaal: de eigenlijke verwikkeling wordt als terloops, ertusschendoor afgehandeld, terwijl de breedere scenes, die de meeste aandacht opeischen, daarmee in los verband staan. Ook is de brand op het einde een wat te gewone, voor de hand liggende oplossing. Het geheel verraadt een nog weinig geoefende hand, hoewel de sobere zakelijke schrijftrant weldadig aandoet. De schrijver vertelt tenminste dingen, die de moeite waard zijn, geen vanzelfsprekendheden.

FRANQUINET (Robert) GHISLAINE LA BRUYèRE EN IK. (96) *f* **1.90 en** *f* **2.50. Stols, Maastricht en Brussel.**

De weinig ingetogen muze van dezen Limburger, wiens talent groeiende is, blijft zich ook in zijn proza trouw. De Baudelairiaansche atmosfeer zijner verzen hangt ook in deze novelle. De al te zwoele en al te jeugdige erotiek knaagt eraan als een wesp; het is ongezonde verhaalkunst ondanks den eigenaardigen glans dien Franquinet over het geheel weet uit te spreiden. Het uitbundig lyrische verhaal bezit ongetwijfeld zijn bekoring en heeft aangrijpende momenten, maar in deze weelderige barok zijn de genoegens der zinnen zooveel plastischer beschreven dan de genoegens van den geest, dat een Christen mensch het boekje moeilijk kan aanvaarden. Als Franquinet zijn muze aan meer ingetogenheid went, kan zijn werk er slechts bij winnen. Dit boekje is met groote omzichtigheid te hanteeren.

STEEN (Peter van) MENEER BANDJES, KANTOORBEDIENDE...... (158) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1939.

De schrijver van dezen korten roman is naar geest en methode van zijn boeken in te deelen bij de school van Bordewijk. Zonder lyriek of romantiek, zonder idyllische vreugde aan het vertellen verhaalt hij nuchter en strak hetgeen hij te zeggen heeft. Bijzonder geslaagd kan ik deze proeve van zijn talent niet vinden. De hoofdpersoon is een abnormaal mensch zooals er in Dostojefski's romans vele optreden; hij wordt gekweld door erotische dwangvoorstellingen, is min of meer sadistisch en overigens een allerbeperktst kantoormannetje. Overtuigend en levenswaar wordt hij niet in dit boekje. Alle personen en tafreelen doen een beetje gewild, onnatuurlijk aan. Bovendien ontbreekt Dostojefski's hoog ideëele menschelijkheid aan het verhaal; het is niet veel meer dan de beschrijving van een vunzig kereltje en van wat vunzige gevallen zonder dieperen zin of achtergrond. Meneer Bandjes is eigenlijk een beklagenswaardig type, de moeite van het beschrijven (zonder verder en breeder verband) niet waard. Slechts voor geroutineerde, ervaren lezers.

BOKHORST (G. van) WEVERS. (208) *f* **2.90. Zomer & Keuning, Wageningen.**

„Wevers" is een dorpsroman, die toestanden schildert, zooals zij in de vorige eeuw in de dorpen van het Gooi nog voorkwamen. Een weversgezin vormt het middelpunt van dit boek. Menschen en verhoudingen zijn niet zonder talent beschreven en evenmin zonder humor. De vrouw van den wever heeft haar eerste kind van een ander dan haar man, die dit niet weet. Dit leidt in de tweede helft van het boek tot een wel wat onwaarschijnlijke verwikkeling. De auteur weet zijn situaties en figuren pittoresk te beschrijven, al zou hij met meer kortheid en strakheid nog gewonnen hebben. De ouders vinden den weg naar God in wederzijdsch vergeven en verstaan. De verhouding van het echtpaar behoort trouwens tot het beste uit het geheele boek. Een protestantsch boek dat ook Katholieken bekoren kan. Voor volwassen lezers.

POORTMANS (R.) ZON IN HET ZENITH. Roman. (192) geb. *f* **2.90. Servire, Den Haag.**

„Zon in het Zenith" is een vervolg op „Moeder, ik sterf": beide zijn romans over het leven in Belgisch Congo. In het eerste boek was Fred.

Monsen een jong en krachtig administrateur, die gunstig afstak tegen een achtergrond van corruptie, bestialiteit en wreedheid. In het tweede wordt Monsen's eigen ondergang beschreven. Als zijn vrouw en kind onder afschuwelijke omstandigheden sterven, is het met zijn energie gedaan. Hij gaat drinken, zijn werk verwaarloozen, wordt wreed jegens de inlanders en verliederlijkt. Het is een ontstellend somber en bitter verhaal, een verhaal van wanhoop en duisternis. In korte, plastische zinnen, die haast aandoen als telegrammen wordt dit alles medegedeeld. Slechts een volkomen gedesillusioneerde kan dit boek geschreven hebben en slechts evenwichtige, levenssterke naturen kunnen het lezen zonder erdoor gedeprimeerd te worden. Het is een hard, rauw, meedoogenloos, uitzichtloos boek, zonder veel compositie, de onbarmhartige kroniek van een mislukkend leven. Enkel voor ervaren, rijpe lezers.

STEGGERDA (H.) COMPROMIS. Roman. (236) *f* 2.40 en *f* 2.90. De Standaard, Amsterdam.

Steggerda heeft, meen ik, vroeger een roman geschreven, die speelde in het confectiebedrijf en getuigde van kennis van het milieu. Nu schrijft hij een, wat men kan noemen, Weltanschauungsroman. In het huwelijk leidt te star vasthouden aan bepaalde opvattingen, die niet essentieel zijn, tot onmogelijke verhoudingen; een zeker compromis is wijs en noodzakelijk. Dit is ongeveer zijn these, geillustreerd aan de geschiedenis van Hans en Ine. Het is een leesbaar boek, maar voor lezers met eenige eischen is dit realisme van het burgerlijk gezin wat te alledaagsch. Het is alles te weinig markant, te weinig eigen en apart. Zulke Hansen en Ine's zijn er bij tientallen. Zijn vorig boek beviel mij beter dan dit. Er is te veel los gefantazeer. Steggerda kan meer en beter, wanneer zijn figuren en lotgevallen uit zijn persoonlijkste wezen ontstaan en niet zoomaar uit zijn fantazie. Toch is dit zeer leesbare boek niet slechter dan tien, twintig andere, die ongeveer gelijktijdig verschijnen. De schrijver is een geloovig protestant. Ieder katholiek kan het boek ter hand nemen.

KUYT (J. G.) DE „HOLLAND" ZAANDIJK-NEW YORK v.v. (170) van Kampen & Zoon, Amsterdam.

Twee wel zeer ongelijksoortige grootheden, Zaandijk en New York. Op een unieke wijze zijn ze ook met elkaar verbonden geweest. Want een inwoner van Zaandijk, de Heer Kuyt, is met een scheepje van 12 Meter lang, een soort Noorsche jol, van Zaandijk naar New York gezeild en weer terug; op de heenreis bijgestaan door één, op de terugreis door twee helpers. Het verhaal van zijn tocht doet hij op gemoedelijk Hollandsche manier, zoo zonder eenige opsmuk of bluf, maar toch blijkt, mede door den eenvoud waarmee verteld wordt, welk een prestatie de Heer Kuyt met deze reis heeft volbracht. Een prettig reisverhaal van moderne romantiek.

REEST (Rudolf van) HET VERLOREN VADERLAND. (297) *f* 2.90. Bosch & Keuning, Baarn.

„Het Verloren Vaderland" is de roman van een jeugdig Hollander, die eenige jaren in het Fransche vreemdelingenlegioen heeft gediend. In romanlectuur en film is heel wat glinsterende romantiek over het legioen ten beste gegeven. Hoe onwaar en valsch die romantiek is blijkt uit „Het Verloren Vaderland", waarin kennelijk zakelijke gegevens verwerkt zijn. Het is een verhaal van meedoogenloos hard soldatenleven, triest, en gevaarlijk voor ziel en lichaam. Het verhaal is overigens interessant geschreven, het heeft een Protestantsch-Christelijken inslag, en is geschikt voor ervaren volwassenen.

STOKE (Melis) DE MAN DIE HET BRITSCH MUSEUM CADEAU KREEG. Een fantastische roman. (199) *f* 2.90 en *f* 3.50. N. H. Uitg. My., Amsterdam.

Inderdaad, het is een fantastische roman welke de productieve Melis Stoke thans heeft geschreven. Hij heeft een politieke tint, hij speelt in het jaar 2000, is blijkbaar geïnspireerd door de vredespogingen van den Engelschen minister Chamberlain in September 1938, en doet een oplossing

aan de hand die den wereldvrede verzekert, waardoor de onder-titel „fantastische roman" ten volle wordt gerechtvaardigd.

Mogelijk dat die oplossing in het jaar 2000 bestaanbaar is, ofschoon die mogelijkheid zoo klein is dat ze met het bloote oog niet valt te zien, maar het is in elk geval een vlot geschreven verhaal.

FRANC (Marie le) GRAND-LOUIS DE ONNOOZELE. (168) *f* 2.25 en *f* 2.75. Vertaald door A. E. Boers. Universeele Bibliotheek, Helmond.

Met bijna schuwe trekken zijn de figuren uit deze roman, die de Prix Fémina kreeg, geteekend, en hebben daardoor iets van de mist en de kou van het land waar zij leven, om zich heen. In Port Novala, een eenzame landtong in Bretagne, woont op een rots in een oude ruïne een jonge vrouw, die zich uit het leven in het Noorden heeft teruggetrokken, nadat het leven haar heeft teleurgesteld. Op zekeren dag klopt er een zwerver aan haar deur, die zijn geheugen en spraak heeft verloren. Het boek schildert nu de langzame terugkeer van zijn vermogens, door de bijzondere toewijding en zorg van de jonge vrouw verkregen en hoe beiden elkander na langen tijd van moeite en strijd vinden. Oudere lezers.

PATRICK (Quentin) DE MOORD IN HET SANATORIUM. (251) *f* 1.60 en *f* 2.25. Vertaald door Jan van Arckel. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Het is natuurlijk geen gewoon sanatorium, waarin eenige moorden geschieden, dat zou niet sensationeel genoeg zijn. In de min of meer geladen atmosfeer van een inrichting voor zenuw-patienten bereikt de lugubere spanning meer haar hoogtepunt dan in een kalme omgeving. De schrijver heeft dit weten uit te buiten en een moord-verhaal geschreven, waarin allerlei zonderlinge gebeurtenissen elkander opvolgen, de doktoren en patienten elkander wederkeerig verdenken en het slot een niet alledaagsche oplossing brengt. Voor rijpere volwassenen.

TAYLOR (Phoebe Atwood) HET AMBER-MYSTERIE. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van Frans van Overvoorde. Kruseman, Den Haag.

De omgeving, waarin deze eigenaardige moord-geschiedenis zich afspeelt, een klein Amerikaansch stadje, met roddelende bewoners en nieuwsgierige, kletsende buren is beter geteekend dan de misdaad zelf. De schrijver houdt de aandacht van den lezer vast door allerlei bijkomstige personen en bijzonderheden te schetsen, waardoor de vraag naar den misdadiger op den achtergrond raakt, totdat deze aan 't einde opduikt en een der in 't geheel niet verdachte personen blijkt te zijn. Iets dat meer voorkomt in hedendaagsche detective-verhalen. Voor ontwikkelde lezers.

MARSHALL (Edison) HET JUWEEL VAN MAHABAR. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.

Deze schrijver gaat zich hoe langer hoe meer gewonnen geven aan de zucht naar het ongrijpbare, het onmogelijke, het sensationeele dat de meeste avonturen-romans van tegenwoordig aantrekkelijk schijnt te moeten maken. Onder de vele boeken welke hij schreef zijn er zeker betere dan dit, waarin door een paar jonge oudheidkundigen, volgens geheimzinnige aanwijzingen gezocht wordt naar een onmetelijke schat in een grafkelder, waarbij het juweel van Mahabar het kostbaarste kleinood zal moeten zijn. Ongeloofelijke moeilijkheden moeten zij overwinnen en de schat welke zij vinden is een zeldzaamheid waarvan zij nooit gedroomd hadden. De humoristische wending aan het einde van dit ontspanningsboek voor groote menschen valt het meest van alles te waardeeren.

BALDWIN (Faith) MENSCHEN IN EEN WOLKENKRABBER. (221) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van Jeanne de Kruyff. Kruseman, Den Haag.

Dat menschen moeten eten en drinken om te kunnen leven is een waarheid als een koe, maar deze „koe" telkens en telkens weer te ontmoeten

wordt ontzettend vervelend. Zelden las ik een boek waarin zooveel gegeten en gedronken wordt door de helden en heldinnen van het verhaal als dit. Sla het boek open waar U wilt... bv. Blz. 15: „Wat zou U er van zeggen samen te lunchen?... Ik heb al een afspraak... Dan morgenochtend samen ontbijten?" blz. 71 ...„Wat dunkt U er van samen te lunchen?" Blz. 138. ....„Tot Travis teleurstelling was er alleen thee, doch er waren ook dunne sandwiches met tomaten en later „verschenen"! er cocktails" en zoo voort, en zoo voort. Zooals het in het boek wemelt van drukfouten, wordt er in het verhaal geluncht, gedineerd, gesoupeerd en daar tusschen door is dan nog tijd genoeg over voor verkeerde verhoudingen, valsche levensbeschouwingen, waanwijsheid zonder grenzen en spelen met vuur. Dit romannetje is niet aan te bevelen.

DAVIS (Fred C.) VOOR ALLE DRIE EEN DOODKIST. Vertaling van Frits Hoogerwerff. „De Combinatie", Rotterdam.
Verschillende moorden — veel detectives en een massa andere personen. Een vermoeiend boek, maar lezers, die hier niet tegen opzien, zullen het met genoegen volgen, want de spanning duurt tot de laatste bladzijde. Commissaris Mark Hatch is het niet eens met zijn zoon Cyrus, wat de schuld betreft van Joan Doe (is Rhoda Quinn) — Cyrus is professor in de sociologie en criminoloog. Interessant zijn de passages, waarin hij wijst op de onbetrouwbaarheid der getuigenis van ooggetuigen en dit demonstreert. Leeftijd wordt overschat. Kleur van haar wordt in 83 van de 100 gevallen onjuist opgegeven en de beschrijving van de oogen is nog minder te vertrouwen. Om enkele eigenaardige situaties en gewaagde toespelingen alleen voor volwassenen.

GUNN (Tom) SHERIFF BLUE STEELE. Vertaling van H. v. Suchtelen. „De Combinatie", Rotterdam.
Sheriff Blue Steele had al veel meegemaakt, maar nooit had hij kunnen denken, dat hij nog eens jacht zou moeten maken op zijn eigen assistent. En dat nog wel op Shorty Watts, den besten kameraad, dien hij ooit had gehad. Het was een heel moeilijke tijd voor Steele, toen hij — door een reeks schijnbewijzen als verblind — m o e s t denken, dat Shorty onder één hoedje speelde met den schurk van de ergste soort, maar op het eind komt ook voor hem de vergelding. Na een laatste schurkenstreek, waar Levoy Steele in de val lokt, en deze bijna levend verbrandt, krijgt hij een kogel door het hart. Dan kan voorgoed een eind worden gemaakt aan een oude veete tussen de twee veehouders van de Caliente en de rust in Painted Post wordt hersteld. Voor iedereen geschikt die van dit genre houdt.

MATTEESEN (Herman) DE BIECHT VAN JOSSELIN. (238) *f* 2.90 en *f* 3.50. „Helmond", Helmond.
De tragiek, die voor een priester kan gelegen zijn in het bewaren van het biechtgeheim, is hier wel op de spits gedreven. Het is een vlot geschreven maar een treurig verhaal, dat alleen geschikt is voor volwassen lezers met sterke zenuwen.

MASTERMAN (Walter S.) DE ROOS DES DOODS. (239) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerf. „De Combinatie", Rotterdam.
Een avonturenroman, die ermee begint, dat een paar lollige jongelui besluiten een detective-club op te richten en raadsels op te lossen. Onverwachts komen zij voor een werkelijk en ingewikkeld raadsel te staan, dat hen persoonlijk treft. De combinaties zijn wat erg onwaarschijnlijk, maar dat hindert niet, daar ze toch wel met spanning gevolgd worden. Voor volwassenen.

RENOIR (Victor) MYSTERIE. De volmaakte misdaad van Dr. Morange. (224) *f* 2.75 en *f* 3.90. „Pax", Den Haag. 1939.
Waarom op het titelblad niet vermeld wordt, dat dit een vertaling is van „L'aiguille creuse" van Maurice Leblanc, en waarom Arsène Lupin door Dr.

Morange vertaald moet worden, begrijp ik niet goed. Of het moet zijn, dat Leblanc, die indertijd zeer veel opgang gemaakt heeft met zijn misdadigersromans, aan 't verouderen raakt. Zijn levendige stijl en zijn uitbundige phantasie maken hem echter ook nu nog leesbaar, al is „De Holle naald" niet zijn beste specimen, omdat het phantastische hierin erg overdreven is. Voor volwassenen.

HAYCOX (Ernest) OWEN MERRITT WORDT WAKKER. (294) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Mr. G. H. C. van Houweninge. De Steenuil, Amsterdam.
Sally Bidwell heeft haar verloving met Owen Merritt verbroken en is getrouwd met de rijke rancher Will Isham. De verhouding tusschen deze twee mannen is dientengevolge zeer gespannen, nog verergerd door het feit dat Sally en Merritt nog steeds van elkaar houden. In een gevecht wordt Will Isham gedood en tegen de verwachting in verklaart Merritt aan een ander zijn liefde. Wild-West-revolver-story voor de liefhebbers.

LOMAX (Bliss) DE WEG VERSPERD. (244) *f* 2.25 en *f* 2.90. Uit het Amerikaansch vertaald door Evert van den Berg. De Steenuil, Amsterdam.
Het feit, dat als San Saba en zijn mannen met een duizendtal runderen terugkeeren, de vrije weidevelden verdwenen zijn en zij daarvoor in de plaats prikkeldraad-afzettingen vinden, is aanleiding tot hevige strijd en felle botsingen. San Saba strijdt en verovert ook het hart van de schoone Rhoda. Wild-West-romantiek.

VOORHOEVE (P.) HARIMAU. (147) *f* 1.20 en *f* 1.95. De geschiedenis van een Sumatraansche tijger. Omslagteekening van Gunther. De Spieghel, Amsterdam.
Harimau is het verhaal van de jacht op een zeer bijzondere tijger, die in de Palembangsche Bovenlanden jaren lang de dorpen onveilig maakte en met schier bovenmenschelijke inspanning te vangen was. Deze beschrijving is zeer geslaagd en boeit inderdaad. Een geschikt boek voor oudere lezers.

KROON-HOOGEWERFF (B.) BLIJVENDEN. (233) *f* 2.75 en *f* 3.50. Gottmer & Co., Haarlem.
Van een boek over Indisch familieleven gaat altijd eenige bekoring uit, al geeft het zelf maar een heel eenvoudige geschiedenis van het huwelijksleven van een ambtenaar zooals hier het geval is. Zij gaan pas getrouwd naar de rimboe, hij is pessimist, zij altijd het tegenovergestelde en zij wint. Hun jongen blijft lang bij hen, zij reizen heen en weer naar Holland, haar ouders sterven, er gebeuren de gewone dingen van het leven in dit verhaal. Het is alsof de schrijfster deze levensgeschiedenis van heel dicht bij heeft meegemaakt. Indië is hen ten slotte zoo lief geworden dat zij er met pensioen blijven wonen. Een vlot geschreven, eenvoudig boek voor volwassenen.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) GRENSLAND. (319) *f* 2.90 en *f* 3.90. van Holkema & Warendorf, Amsterdam.
Met haar geheel eigen talent, dat de dingen schetst zooals ze zijn en soms naar het wrange overgaat in de drang naar realisme heeft de schrijfster in dit boek de toestanden beschreven in een klein grensplaatsje, waar iedereen iedereen kent en de meesten een slordige duit met smokkelen bij verdienen. Alida Broks, wier vader daarvandaan komt, maar totaal is ondergegaan door zwerflust en drankzucht en zijn nette vrouw en dochter armoede en ongeluk gebracht heeft, wil hoogerop.

Zij krijgt kennis, droomt van een gelukkige toekomst, maar haar verloofde hoort van de zelfmoord van haar vader en schrijft haar af. Hopeloos trekt zij naar het grensplaatsje en vindt daar na veel strijd en stil verdriet een goeden man, smokkelaar, dien zij zoo liefkrijgt dat zij met hem mee wil trekken de grenzen over in den donkeren nacht. De menschen in dit verhaal zijn zóó waar en levend geteekend dat wij hen voor ons zien en met hen meeleven gaan, daardoor een stille hulde brengend aan de rake pen van Mevr. Zoomers-Vermeer. Een boek voor levenservaren, gerijpte lezers.

GOODWIN (John) HET GEHEIM VAN DE ERFENIS. (228) *f* 1.90. Scheltens & Giltay, Amsterdam.
Allerlei voetangels en klemmen schijnen Tom Mc. Kellar op te wachten als hij zijn wettige erfenis wil aanvaarden. De millioentjes hebben eenige schurken aangelokt om het hem zoo lastig mogelijk te maken, en hoe hij zijn recht handhaaft kunnen volwassenen lezen in dit alledaagsche romannetje.

DETH (Guido van) ALOWIEKE'S SCHOON' GEDACHT. (159) *f* 1.45 en *f* 1.90. Teekeningen van Jan de Cler. Voorhoeve, Den Haag.
Alowieke's schoongedacht is het verhaal van een eenvoudige Vlaamsche jongen die door een evangelist bekeerd, al zijn vrije tijd geeft aan de verspreiding van het Evangelie onder het gewone volk. Al geeft het boek wel eenige goede gedachten en levensechte momenten, het geheel maakt echter een eenigszins sentimenteele en te brave indruk. Geschikt voor iedereen.

MANUEL (Vera) DE GEHEIMZINNIGE JAPANNER. (223) *f* 1.90. Scheltens en Giltay, Amsterdam.
Dit romannetje geeft een episode uit het leven van twee avonturiers, die in de beste kringen van Parijs verkeeren en telkens iets anders verzinnen om aan geld te komen. Een geldmagnaat, een eenzame villa en allerlei avontuurlijke gebeurtenissen vormen het decor op hun operatie-terrein. Amusementslectuur voor ouderen.

MANUEL (Vera) HET COMPLOT. (224) *f* 1.90. Scheltens en Giltay, Amsterdam.
De zelfde ondernemende lui uit bovenstaand verhaal brengen ook hier de spanning er in door hun vele avonturen met de renpaarden welke zij van de winst uit vorige escapade's gekocht hebben. Men zou kunnen zeggen dat zij zelfs de duivel te slim af zijn, zoo weten zij hun tegenstanders te doorzien. Oudere lezers.

ROBINS (Denise) DE EEUWIGE DROOM. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van G. J. Werumeus-Buning-Ensink. Kruseman, Den Haag.
Al weer zoo'n mode-roman waarin de vrouw met een goeden man getrouwd dit opeens ontzettend vervelend gaat vinden en haar afleiding gaat zoeken in verliefdheid op een andere, die getrouwd is en kinderen heeft. Heelemaal mis gaat het gelukkig niet maar dit vrouwtje geeft toch geen opwekkend voorbeeld. Voorbehouden.

DOWNING (Todd) EEN KAT HUILT. (278) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Ferdinand ten Hove. De Steenuil, Amsterdam.
Een afschrikwekkende zwarte kat met een paar monster-maskers op den omslag benemen je haast den moed om het boek open te snijden en den inhoud te verorberen. Het is een mysterie-roman spelend in het geheimzinnige Mexico waarbij onder het lezen je haren wit worden van schrik. Het gaat niet aan er veel van te vertellen maar groote menschen die van lekker griezelen houden kunnen er zich mee „amuseeren"!

LATIMER (Jonathan) MOORD IN HET SANATORIUM. (260) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frederik van Beeveren. De Steenuil, Amsterdam.
Latimer drijft de sensatie tot het toppunt, en deze wordt daardoor van zulk een inferieure kwaliteit dat het voor niemand meer eenige bekoring kan hebben om zoo'n boek te lezen. Hier is het een sanatorium voor zenuwzieken waar niets dan moorden gebeuren en de meest gruwelijke mishandelingen plaats vinden. Niet te genieten.

FERBER (Edna) OMNIBUS: MOEDER'S JONGEN, MIJLPALEN, KOMEDIANTEN. (594) *f* 3.50. Querido, Amsterdam.
Hier zijn de drie beste verhalen van Edna Ferber bijeengebonden, welke jaren geleden in Boekenschouw waardeerend besproken werden. Het zijn alle drie boeken voor rijpere lezers waarvan in „Moeder's jongen" een dapper

vrouwtje waakt over haar zoon, die haar tegenvalt om zijn laag-bij-den-grond-blijven, in „Mijlpalen" de evolutie, of liever gezegd de verwording der geslachten beschreven wordt en „Komedianten" het verhaal geeft van een van die oude, groote Show-boats, die Amerika de groote rivieren op en afvaren om overal voorstellingen te geven.

HAGEMAN (Felix) DE GOUDEN PAGODE. (224) *f* 1.90. Scheltens en Giltay, Amsterdam.
Heel veel heeft die gouden Pagode niet met het verhaal te maken, juist genoeg om er aan het eind een Chineesch kleurtje aan te geven. Het gaat over allerlei uiteenloopende personages die op verschillende wijzen in geheime bonden werken, en dan komt er een beeldschoone, gescheiden vrouw in, die de toestand nog verwarder maakt. Een romannetje als zoovelen, dat moet worden voorbehouden voor rijpere lezers.

LORING (Emilie) VERZEGELDE HARTEN. (218) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Joanne Janzen. Kruseman, Den Haag.
In deze vlot geschreven en aangenaam vertelde familiegeschiedenis is het huwelijk van Brian Romney en Gay, dat door verschillende oorzaken dreigt te mislukken de spil waar alles om draait. De dreigende staking in de fabrieken waarvan Brian directeur is, de onwaardige houding van zijn zwager, de saamhoorigheid van de heele familie Romney zijn bijkomstigheden, die het verhaal de noodige afwisseling geven, maar de vraag die ons bezig houdt is toch: Zullen hun oogen opengaan? en zullen zij gaan inzien wat hen scheidt? Voor ontwikkelde lezers een aangename ontspanning om het antwoord op die vraag in dit vriendelijke frissche boek te vinden.

YORE (Clem) SLIM DE ONTEMBARE. Vert. van Ferdinand ten Hove. (237) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.
Slim, de ontembare, doet zijn naam alle eer aan. Hij ontmaskert 'n bende koelbloedige veedieven. In zijn zwaren strijd wordt hij bijgestaan door Lelia Lawton. Samen met Blue Streak, de wilde hengst, vormen zij een onoverwinnelijk trio, dat dan ook de overwinning op de bandieten behaalt. Dit spannende cowboy-verhaal is geschikt voor iedereen.

MOORE (Amos) KWIKZILVER DOET RECHT. Vertaald door J. D. A. van Gumster. (206) Schoonderbeek, Laren.
Kwikzilver was een beroemdheid bij de bereden politie in de westelijke staten van Noord-Amerika. In dezen roman neemt hij het op tegen een aantal bandieten, die een stadje terroriseeren. Het is een zeer bloedig geval dat door consumenten van dit soort leesvoer echter ook wel spannend zal worden gevonden.

GREGORY (Jackson) KRUITDAMP. Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Kruseman, Den Haag.
Het gebruikelijke thema van Wild-West romans is ook in „Kruitdamp" uitgewerkt: de strijd van een aantal eerlijke mannen tegen een bende veedieven. Het is verwonderlijk dat de schrijvers steeds weer nieuwe variaties weten te bedenken. Ook dit boek is zoo'n variatie; slechts de wederzijdsche argumenten zijn dezelfde gebleven: vechtpartijen en kogels. Tegen het einde heeft de gerechtigheid aan het langste eindje getrokken en de held krijgt het meisje. Voor geharde lezers, want het gaat er vrij ruw van langs.

KIJZER (Max) SIGARENFABRIEK JOSé ALVAREZ. Roman. (349) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bruna, Utrecht.
De romans van Max Kijzer gaan er niet op vooruit. Deze „Sigarenfabriek" heeft met sigaren en derzelver fabrikatie weinig uit te staan. Toevallig zijn een aantal medespelenden in den roman aan een sigarenfabriek verbonden. Het is een nogal rommelige historie van tabakshandelaars, sigarenmakers en prostituées. Het is ongeveer het laagste soort „roman", dat er — zelfs in Nederland — verschijnt. Met kunst en litteratuur staat het boek

zelfs niet in verwijderd verband. Alles bij elkaar is het een tamelijk goor boek, waarvan heel veel slechts en weinig goeds te zeggen valt. Wie het boek ongelezen voorbijgaat doet een verstandige daad. Het ware beter ongepubliceerd gebleven.

CAMERON (Caddo) EIGEN RECHTERS. Vertaling van H. J. Kok. (236) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.
In den strijd, die een paar manschappen van de Amerikaansche bereden politie tegen het geboefte in een cowboy district voeren, gaat het, zelfs voor een roman van dit soort, bijzonder woest toe. De romantiek is bovendien van dien aard dat eenig voorbehoud voor meer ervaren volwassenen — zoo die smaak in dit soort lectuur bezitten — moet gesteld worden.

BRAND (Max) DE TERUGKEER VAN JIM ZILVER. Vertaling van H. v. Suchtelen. (210) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.
Jim Zilver is een politieman, die vinnigen strijd levert tegen een bandieten-leider. Het verloop van dien strijd is zeer romantisch — zooals dat in de Far West niet anders mogelijk is — en ook zeer spannend. Liefhebbers van dit genre leesvoer kunnen er dan ook aan smullen.

BELINA-PODGAETSKY (Nikolaas) DE TWEE PAUWELS. (64) *f* 0.35.

— PETROECHKA. (60) *f* 0.35.

— DE SNEEUWSTORM. (61) *f* 0.35. De Goede Pers, Averbode.
Bovengenoemde boekjes bevatten volksvertellingen van den gewezen Russischen journalist Podgaetsky, die Katholiek is geworden, emigreerde en thans in België woont. „De Twee Pauwels" is een Spaansche vertelling uit den burgeroorlog; de beide andere zijn Russische verhalen over hen, die in Rusland nog geloovig zijn gebleven, over hun strijd, hun ontberingen en hun heldenmoed. Aanbevolen volksvertellingen.

BAUM (Vicki) DE GROTE SCHULD. Vert. door R. de Vries. (286) *f* 0.35. A.B.C.-serie. Blitz, Amsterdam.
Een herdruk van een vroeger reeds vertaalden roman van de thans in Amerika levende schrijfster. Het is niet een van haar slechtste boeken. Integendeel! Het is een boeiend en zeer menschelijk verhaal zonder den al te luchtig frivolen geest, die vele werken van deze auteur kenmerken. Voor naar lichaam en geest volwassen lezers!

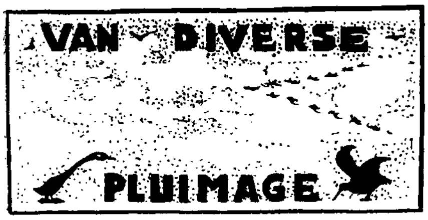

VLOEMANS (Dr. A.) NIETZSCHE. (119) *f* 1.90 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag. 1939.

Dr. Vloemans behandelt Nietzsche in vijf hoofdstukken, die opeenvolgend Profetische Figuur, De Verkondiging, De Levensleer, De Anti-Christen en De Wil tot de Macht heeten. Het boek heeft voor mijn gevoel iets halfslachtigs. Nietzsche kan men slechts aanvaarden of afwijzen en Dr. Vloemans doet noch het een noch het ander. Over Nietzsche durft eigenlijk niemand precies te zeggen wat hij meent. Zoo kan ik mij niet voorstellen dat Dr. Vloemans volledig meent wat hij zegt, als hij Nietzsche's waanzin verheerlijkt. Een Christenmensch kan niet anders dan Nietzsche, ondanks alle bewondering voor zijn genie, volstrekt afwijzen. In de groote lijn zijn al Nietzsche's oordeelen onrechtvaardig. De beste weerlegging van Nietzsche is Franciscus van Assisië. Hier vindt men den Christelijken „oppermensch", den volkomen Christen, een vreugde voor den hemel en de aarde. In Nietzsche's leer is alles verwrongen, krampachtig, vaak pathologisch. Dr. Vloemans praat veel recht wat krom is en noemt de dingen zelden bij hun naam. Overigens is hij goed geinstrueerd over Nietzsche en geeft een aannemelijk overzicht over zijn denken en schrijven. Het boek is wat te academisch voor Nietzsche. Voor ontwikkelden, die Nietzsche eenigszins willen leeren kennen, is het boek, mits zij het critisch lezen, bruikbaar.

BIRT (Theodoor) VAN HOMERUS TOT SOCRATES. Vert. en bewerkt door Dr. N. J. Singels. (469) *f* 3.50. Thieme, Zutphen.

De schrijver van dit werk heeft een goeden, maar in vakkringen wat bedenkelijken naam als vulgarisator, zoo vergaat het vulgarisatoren gewoonlijk. Dit boek over Griekenland is echter ongewoon boeiend en levendig geschreven. Birt doet hier en daar een greep, een breeden greep uit Griekenlands verleden en zijn verschijningsvormen en biedt aldus tennaastebij een geschiedenis, die zich over een drie- vierhonderd jaren uitstrekt. Nu eens grijpt hij in de loutere geschiedenis, dan in het geestesleven en behandelt een dichter of wijsgeer. Zoo weet hij een vrij volledig en afsluitend geheel, een over- en inzicht van het Grieksche leven samen te stellen. Hij is thuis in de Grieksche en Romeinsche schrijvers en een betrouwbaar gids door het klassieke land der cultuur. Zulk een boek is natuurlijk nogal subjectief gekleurd en een lezer met een flinke dosis kennis van het oude Griekenland zal hier en daar een vraagteeken zetten. Ook zijn opvattingen over den Bijbel, over Jodendom en Christendom zijn te corrigeeren. Een ontwikkeld lezer zal de onjuistheden gemakkelijk bemerken. De bewerker komt, als ik mij niet vergis, vooral in de „Aanteekeningen", achter in het boek, aan het woord. Dit werk is wel hoofdzakelijk geschreven voor niet-vakmenschen, voor ontwikkelde leeken en dezen zullen het met profijt en genoegen lezen.

BROUWER (Dr. J.) SPANJE. Spaansche Aspecten en Perspectieven. (290) Nijgh en van Ditmar, Rotterdam. 1939.

Dr. Br. handhaaft zijn uit vroegere publicaties bekende zienswijze inzake het huidige Spaansche probleem. Alles wat hij in dit boek bewijzen wil is, dat Franco en de zijnen opstandelingen zijn en blijven en dat hun streven niets anders is als een noodlottig teruggrijpen van de militairen, de kapitalisten en de Kerkelijke overheden naar vroegere en slechtere toestanden in de politieke, economische en sociale verhoudingen van Spanje: de republiek van 1931 was op den goeden weg naar verbetering, Franco c.s. hebben met de republiek het goede weer weggevaagd. De hispanist beschikt over een verwonderlijke feitenkennis niet alleen wat het heden maar ook wat het verleden van Spanje betreft. Of zijn interpretatie der feiten de juiste is, kan alleen beoordeeld worden in een nauwgezet onderzoek omtrent allerlei

detailpunten. Een zaak wordt den aandachtigen lezer reeds onmiddellijk duidelijk: dat de auteur den rustigen, objectieven toon van den historicus mist. M.n. is hij krenkend in zijn uitdrukkingen tegenover de Kerk.

HOORNIK (Ed.) STEENEN. (48) Stols, Maastricht.

Hoornik is ongetwijfeld een van de voornaamste dichters van de jongere generatie, langzaamaan heeft hij zijn eigen geluid gevonden, zooals men na zijn klein episch gedicht Mattheus, vooral aan dezen nieuwen bundel bemerken kan. Er is zelfs eenigermate het gevaar, dat hij dit eigen geluid zoo streng beperkt, dat het op een genre gaat gelijken. Zoowel in Mattheus als in dit boekje zijn de angst en het hallucinaire overwegend, en het „lichte requiem" voor het jongetje, dat te Middelharnis verdronk, is niet inderdaad licht, maar zwaar en donker en drukkend, een tranenloos en hard verdriet vindt men er in. De titel Steenen is wel zeer goed gekozen, om die hardheid en om het dreigende onheilsgevoel, dat aan een nachtmerrie herinnert. De oorlogspsychose van onzen tijd is daar een reden voor, maar toch blijft er iets krampachtigs in het vers, dat op een eenzijdigheid wijst, er is te weinig afwisseling in deze overigens vaak zeer goede poëzie. Men is niet geheel voldaan, niet omdat men deze verzen niet geslaagd vindt, maar omdat men ze zoo goed vindt, dat men op grond daarvan, nog beter verwacht. Wie belang stelt in de Nederlandsche poëzie, zal goed doen dezen bundel te lezen.

HEEROMA (Dr. K.) REÜNIE van Jong-Protestantse dichters. (103) Elckerlyc-Boekjes. Bosch & Keuning, Baarn.

De schrijver van Het Derde Réveil bracht hier verschillende verzen van christelijke dichters bijeen, een beknopte, maar overzichtelijke bloemlezing, waarin zeer goede verzen, naast minder geslaagde staan. Hij laat zijn anthologie voorafgaan van een soort samenspraak met zichzelf, hij spreekt namelijk herhaaldelijk tot Muus Jacobse, zooals men weet het pseudoniem van Dr. K. Heeroma. Zijn standpunt is sinds Het Derde Reveil eigenlijk niet veranderd, alleen, zou men kunnen zeggen, zijn zijn wenschen wat getemperd. Het belangrijkste is in deze schertsende gedachtenwisseling de zeer vrijmoedige en vaak zeer goede critiek, die op het werk van de christelijke dichters wordt uitgeoefend. Een soort werkje, waar in het katholieke kamp meer behoefte aan bestaat, dan in het aan bloemlezingen reeds vrij rijke protestantsche.

STUIVELING (Dr. G.) VARIATIES. (95) Bongerdboekjes. J. B. Wolters, Groningen.

Dr. G. Stuiveling heeft in navolging van de bekende bloemlezing voor scholen De Bloeiende Bongerd een kleine nieuwe bloemlezing willen samenstellen, waarin verschillende poëtische behandelingen van een zelfde onderwerp, de lente bijvoorbeeld, naast elkaar voorkomen en door den leerling kunnen worden vergeleken. Ik hield destijds van De Bloeiende Bongerd, ik kan het boek van Dr. Stuiveling maar matig bewonderen, een naast elkaar plaatsen als hier geboden wordt, lijkt mij tegelijkertijd te opzettelijk en te toevallig, want op slot van zaken is eenzelfde onderwerp van geen beteekenis of van zeer weinig beteekenis, omdat het welbeschouwd niet hetzelfde onderwerp is. In de korte inleidingen vindt men nu en dan evidenties, maar zonder twijfel staan er verschillende aardige gedichten in dit verzamelwerkje.

MAELSTEDE (Lod. van) EERSTE GEDICHTEN. (61) Vox Romana, Schiebroek.

Lod. van Maelstede is een bescheiden talent, nu en dan laat hij zich verleiden tot looze woorden, en zegt zijn vers weinig, maar herhaaldelijk weet hij het toch te brengen tot een vers, waarin wezenlijk religieus gevoel zich op eenvoudige wijze uit en dat, in zijn bescheidenheid, bekoort.

VALKENIER (Frank) BALLADEN VAN BRABANT. (57) Vox Romana, Schiebroek.

Frank Valkenier tracht in dit bundeltje de oude ballade, het kortere verhalende gedicht te doen herleven. Zooals Dr. Gielen onlangs in een lezing voor de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde getuigde, zou hij zelfs naar een herleving van de middeleeuwsche volksballade getracht hebben. Hoe prijzenswaardig dit streven is en hoezeer ook enkele dezer balladen beloften vertoonen, over het geheel genomen zijn ze nog te weinig verhalend, te zeer overwegend, niet pregnant genoeg, om reeds van een bereiken te kunnen spreken.

VISSER (Ab.) 25 JONGE FRANSCHE DICHTERS. Daamen, Den Haag.

25 gedichten werden door Ab. Visser niet onverdienstelijk uit het Fransch vertaald, geen enkele dezer gedichten brengt echter iets wezenlijk nieuws, het zijn vingeroefeningen en er zijn, vrees ik, maar weinig menschen, die zich voor dergelijke vingeroefeningen interesseeren.

KRAMER (Josine) VASTI EN TWEE ANDERE GEDICHTEN. (31) van Stockum en Zoon, Den Haag.

Het eerste gedicht van dit boekje is een erg geheimzinnig doend verslag van een Oostersche gebeurtenis, het tweede draagt den schrikwekkenden titel Opium en het derde is klaarblijkelijk satirisch en wil den draak steken met dien befaamden zondebok, die Het Dogma heet. Het meest merkwaardige van het geval is de uitgave van deze stunteligheden zelf. Waarom geeft men zoo iets uit en hoe komt men er toe?

WOUTERS (D.) HET NEDERLANDSCHE STRAATLIED. (71) Libellen-Serie. Bosch en Keuning, Baarn.

D. Wouters, die met Dr. Moormann de grootere bundel over het straatlied destijds uitgaf, geeft in de Libellenserie een kleine keuze daaruit met een zeer prettige inleiding, die kenschetsend uitnemend is. Hij slaat de waarde van het straatlied, met Prof. van Ginneken, misschien wat al te hoog aan. Voor de meeste lezers zal zijn verzameling vooral amusement beteekenen, maar een paar uurtjes amusement zijn niet te versmaden en wie, afgezien van de waarde van het vers of lied op zich, zin heeft voor het verschijnsel, dat er zich achter verbergt, zal er zelfs meer vinden. Ik veronderstel, dat dit libellenboekje een succes zal blijken, de humor en de satire er in zijn wat goedkoop, de tragiek wat larmoyant, maar alles is hartveroverend argeloos.

OUDSCHANS DENTZ (Fred.) CORNELIS VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJCK. (198) *f* 2.25 en *f* 2.75. Een belangwekkende figuur uit de geschiedenis van Suriname. Van Kampen & Zn., Amsterdam.

De Patria-serie groeit gestadig aan. Thans ligt de levensgeschiedenis van Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck voor ons, van den edelman-kolonist, die gouverneur werd in Suriname, welk gebied voor een derde hem persoonlijk behoorde. Vijf jaren heeft hij er doorgebracht van zorgen en tegenwerking, tot hij er den dood vond door muitende troepen. Deze levensbeschrijving geeft een buitengewoon leerzame kijk op de toestanden in de West en op de eerste, door deze Hervormde, maar breed-ziende gouverneur, gesteunde missioneeringspogingen. Goede reproducties, ook van de kaart-plattegrond, verhoogen de waarde van dit boekje.

SCHLICHTING (Dr. Th.) FLORIS EN PETER OF DE LICHAMELIJKE OPVOEDING. (80) *f* 0.80. Een gesprek en een program. De Toorts, Heemstede.

Een werkje over lichamelijke opvoeding geschreven in den vorm van een tweegesprek tusschen vader en gymnastiekleeraar over de verhouding van geestes- en lichaamscultuur, de plaats van de sport in onze huidige samenleving, sport en karaktervorming, sport en godsdienstige vorming. Een bijzonder geschikt boekje voor ouders en opvoeders, die zich met deze vragen bezig houden en die hierin een belangrijke verrijking van hun in-

zichten kunnen vinden. De „richtlijnen voor een program" achteraan toegevoegd, zijn van de hand van H. Goris en geven aanwijzingen over verschillende vormen van lichaamscultuur o.a. over wandelen, athletiek, weerbaarheidsoefeningen en spelen.

ROUGEMONT (Denis de) EEN JAAR IN HET DERDE RIJK. Vert. door Mej. Tj. Kuipers. (126) *f* 1.75. „Holland", Amsterdam. 1939.

Dit „Journal d'Allemagne" van den Fransch-Zwitserschen schrijver Denis de Rougemont is een boekje van beteekenis en een vertaling waard. De auteur woonde als tijdelijk Universiteitsdocent een jaar in Duitschland en schreef „dagboeksgewijze" zijn indrukken neer. Zoo krijgt men inderdaad een waardevol en niet oppervlakkig inzicht in de toestanden van het derde Rijk. De schrijver tracht te begrijpen en vandaaruit te verklaren. De vertaalster moest de Nederlandsche spraakkunst, bijzonder de hoofdstukken over de bezittelijke voornaamwoorden, nog eens goed bestudeeren, eer zij zich weer aan de vertaling van een boek waagt.

HERBé (Jacques) KINDEREN ZIJN GODS LIEVELINGEN. (167) *f* 1.50 en *f* 2.25. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

In deze handleiding tot de godsdienstige opvoeding der kinderen in het huisgezin doet de schrijver vooral naar voren komen de grondgedachte, dat deze opvoeding reeds beginnen moet bij de wieg, zoodat, wanneer het kind aan anderer zorgen wordt toevertrouwd, de kiemen voor het geestelijk leven reeds sterk en schoon aanwezig kunnen zijn en de school of het jeugdwerk uitsluitend voortbouwend werk behoeven te verrichten. Achtereenvolgens behandelt dit boekje het doel der godsdienstige opvoeding, de uitgangspunten, het kind als baby, op school, de kinderen en de biecht. Een zeer bijzonder aan te bevelen werkje voor allen die met de godsdienstige opvoeding belast zijn.

LECTUUR-REPERTORIUM. Supplement I auteurslijst. Onder red. van Joris Baers Pr. Vlaamsche Boekcentrale, Antwerpen, R.K. Boekcentrale, Amsterdam. *f* 3.50.

Dit „Lectuur-repertorium", een supplement op de twee eerste deelen, bevat een zes duizend bio-bibliographische notities en een kleine driehonderd auteursportretten mèt nog een lijst van „Anonieme Werken". Het geheele werk is een kostbare bron van gegevens over auteurs en hun boeken. Het moet met ongeloofelijken vlijt en nauwkeurigheid zijn samengesteld. Allen, die toezicht te houden hebben over het uitdeelen van lectuur en weten moeten, welke boeken in bepaalde gevallen en voor bepaalde personen al of niet geschikt zijn, vinden hier de beste handleiding. In deze drie deelen „Lectuur-repertorium" staan een achttien-duizend, zegge achttien duizend auteurs met hun afzonderlijke werken kort omschreven en gekarakterizeerd. Een aanbevelenswaardig werk.

WISSING (Dr. J. C.) DE KERK AAN HET WERK IN OXFORD EN EDINBURG. Den Haag. 1939.

De secretaris van de Oecumenische Vereeniging in Nederland, dr. J. C. Wissing, geeft hier een samenvattend rapport over de organisatie en het verloop der beide „oecumenische" conferenties te Oxford en Edinburg.

Hoezeer wij ook belangstellen in en tot op zekere hoogte sympathiseeren met het krampachtige pogen der Protestanten om tot eenheid te komen, meedoen is voor ons onmogelijk: de éene, algemeene Kerk behoeft immers niet meer gezocht en „gemaakt" te worden: zij is er al en is er sinds Christus altijd geweest!

Overigens wordt door de lezing van dit boekje de door Pius XI ingenomen afwijzende houding wel héél erg verklaarbaar: men behoeft slechts

op blz. 122-129 de zoo hooggeprezen „grandioze" overeenstemming op het gebied der g e n a d e na te slaan en dezen armzaligen grootsten-gemeenendeeler te leggen naast de rijke volheid der Katholieke leer op dit punt.

„HET OECUMENISCHE GESPREK DER KERKEN": diverse bijdragen met een voorwoord van Dr. J. C. Wissing. Den Haag. 1939.

Dit boekje is verschenen in verband met de oecumenische conferenties te Oxford en Edinburg in 1937.

Het geeft een overzicht niet van alle doch van vele belangrijke vragen, waarover thans in de oecumenische beweging op conferenties, in discussiegroepen en in schriftelijke correspondentie wordt gesproken.

Een kenmerk van het oecumenische gesprek is de eerlijkheid. Zoo zien we in dit boek, hoe groote en hoe vele verschillen er nog blijven.

Wij hebben oprechte bewondering voor dit eerlijke pogen van zoo talloozen. Mochten de oogen toch eens opengaan om de ware, reeds bestaande oecumenische kerk te zien!

KERKE-WERK. Beschrijvingen van den arbeid der Herv. Kerk in stad en land. Samengesteld door Prof. Dr. S. F. H. J. Berkelbach van der Sprenkel, N. Stufkens en H. C. Touw (met een vijftiental medewerkers). geb. *f* 3.90. Callenbach, Nijkerk.

„Dit boek over Kerke-werk is zèlf Kerke-werk: 't is vrucht van stoer en trouw kerkelijk leven en denken en arbeiden — de eenige manier om de kerk wezenlijk te leeren kennen —. en: 't is werk voor de kerk, omdat het de oogen opent voor haar „schamele majesteit"."

— Aldus een Protestantsche recensie over dit prachtig-uitgegeven boek.

We kunnen het er mee eens zijn, doch dan met veel nadruk — geen nadruk van leedvermaak doch van deernis op het woord „schamel"! Hoe diep-droevig is het tòch gesteld in de Herv. Kerk!

In dit boek krijgen we een kijk op den toestand in wel zeer verschillende omgeving en situatie, in Noordelijke zoowel als in Zuidelijke provincies, in de groote stad zoowel als op het platteland, in de villa-wijk zoowel als in de veenstreek....

En we lezen met ontzetting over N.-Holland, waar niet meer dan 10% ter kerke gaat en jonge menschen zoo goed als nooit, over Drente, waar dit getal variëert van 1% tot 3%..... Overigens is dit boek veelal knap geschreven en ook leerzaam voor den katholieken zielzorger, het geeft nl. een goeden kijk op het natuurlijke volks-leven, dat eenigermate de bodem is voor de religie en dat zoo gevarieerd is, zelfs in een klein landje als het onze.......!

MANN (Erika) TIEN MILLIOEN KINDEREN. De opvoeding van de jeugd in het Derde Rijk. Vertaling van R. P. Sterkenburg. (176) *f* 1.90. Contact, Amsterdam.

Erika Mann heeft een boek geschreven, met een inleiding van Thomas Mann, waarin de opvoeding der Deutsche jeugd van heden wordt behandeld. De opvoeding zooals de staat die wenscht en zooals die dan ook overeenkomstig thans plaats heeft. Het is een boek van bewogenheid, zeer fel en vlijmend ook menigmaal, maar zakelijk gebaseerd op officieële Duitsche publicaties en statistieken, onderwijs, bladen, en dergelijke. Het constateert de ontstellende opvoeding welke thans het Duitsche kind moet worden gegeven, en welke er op is gericht het de persoonlijkheid te ontnemen om het te vormen tot slaafsch onderdeel van den staat. Door talrijke voorbeelden wordt dat toegelicht. Wel zeer duidelijk blijkt uit Erika Mann's werk hoe de strijd om de kinderen een strijd van de menschheid is, en tevens hoe hoog en scherp die strijd in Duitschland is ingezet en wordt gevoerd.

STOKE (Melis) WAT MEN IN INDIë MOET DOEN EN LATEN. (201) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag.

Als kenner van Indië was Melis Stoke zeker bevoegd dit boekje te schrijven, waarin hij op causerietoon, en dikwijls humoristisch, allerlei wetenswaardigs vertelt van het leven in de Oost. Van de wijze waarop het geleefd wordt, van de behuizing, het voedsel, de bezigheden, het onderling verkeer, de winkels, de opvoeding der kinderen, de insecten. Het geeft een overzichtelijk beeld van de Indische samenleving, en is als zoodanig van belang voor degenen, die naar Indië vertrekken en voor hen, die algemeene belangstelling voor het overzeesch gebied hebben. Maar een groote leemte in het werkje is, dat een beschouwing van het geestelijke, het religieuze leven, ontbreekt. Dat bestaat toch ook in Indië?

MAIRE (T. Le) WIJ WONEN OP EEN EILAND. (102) Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Met het eiland wordt Texel bedoeld, maar verschillende eigenaardigheden, waarvan de schrijver zoo snedig en humoristisch vertelt, gelden eigenlijk voor ieder eiland. Want de bewoners van een eiland vormen een gemeenschapje op zich zelf, met verschillende kenmerken die voor alle eilanden analoog zijn. Maar Texel blijkt toch ook veel eigen bijzonderheden rijk te zijn, en die worden allersmakelijkst opgediend: eigenaardigheden van den volksaard, het jutten, de beteekenis van het badseizoen, volksgebruiken, en dergelijke.

Vooral toekomstige bezoekers van het mooie eiland kan het boekje worden aanbevolen.

CONSTANTINUS P. (O.M.Cap.) LITURGIE EN KERKBOUW. (243) *f* 5.25 en *f* 6.25. „Vox Romana", Schiebroek.

Dit grondig bewerkte boek licht in over de punten van Kerkelijke kunst, waar verband moet bestaan met de liturgie: het kerkgebouw in zijn geheel, onderdeelen en inrichting van het kerkgebouw, het kerkhof, kloosterbouw, instituten; het bespreekt ook de taak van den kunstenaar. De behandeling der stof is zoodanig dat niet alleen R.K. kunstenaars, maar ook ontwikkelde leeken, die belangstellen in kerkelijke kunst, het boek kunnen gebruiken. Bijna twee honderd illustraties verduidelijken den tekst.

Een voortreffelijk werk over een der schoonste toepassingen der kunsten.

SCHAEPMAN (Nederlandsche bewerking van Dr. Frans) HANDBOEK VAN INTERNATIONALE MORAAL. (183) *f* 1.25 en *f* 1.90. Fidelitas, Amsterdam.

Meer dan ooit is thans de internationale moraal actueel, al hebben uitsluitend staatslieden meer direct en practisch daarmee te maken. Het is dan ook een bruikbaar boek dat door de Internationale studiekring voor Sociale Vraagstukken werd samengesteld. Het licht in aangaande de Katholieke ideeën omtrent vraagstukken van internationale moraal, de rechten en plichten der staten, rechten en plichten der koloniseerende mogendheid, vrede en oorlog, het nationalisme, internationalisme, enz. Het boek richt zich tot leeraars, maar overigens ook tot ontwikkelde leeken, die zich inzicht wenschen te verwerven in de vraagstukken, welke de internationale moraal betreffen.

MARVILDE (Pasch. van) VOOR ALTIJD EéN. (86) *f* 1.—. „Helmond", Helmond.

Kort, krachtig, en beredeneerd volgens de Goddelijke Wet wordt de eenheid, de onverbreekbaarheid van het huwelijk overwogen; daarnaast wordt aangetoond het waarom van die Goddelijke verordening.

Moderne tijdsverschijnselen, opwerpingen en vragen worden behandeld. Een uitstekend werkje, ook voor hen, die het sluiten van een huwelijk overwegen.

JONG, Pr. (W. R. de) ONS KATECHISMUSBOEKJE. (102) *f* 1.40. v. Rossum, Utrecht.

In het eerste gedeelte worden geschiedenis en ontwikkeling van het katechismusboek behandeld waarna in het tweede gedeelte de tegenwoordige katechismus kritisch bezien wordt en eenige beschouwingen worden gehouden over een doelmatige herziening. Het is hier vooral dat de ervaren schrijver menigen nuttigen wenk geeft, èn over de samenstelling van het boekje èn voor degenen die het katechismusonderricht geven.

FECKES (Dr. Carl) HET MYSTERIE VAN HET GODDELIJK MOEDERSCHAP. Vertaald door Pasch. J. van Kaathoven O. Praem. (173) *f* 1.40. Goede Pers, Averbode.

Uit de leer der Kerk wordt Maria's beeld hier zuiver dogmatisch ontworpen: de belangrijkste waarheden der Marialeer worden toegelicht. Uit het goddelijke verlossingsplan blijkt hoe innig Maria met Christus was vereenigd en hoe haar goddelijk moederschap moet gezien worden. Het boek is leerstellig en kan tevens leiden tot een rijker godsdienstig leven. Een aanbevolen uitgave.

HOVE (Prof. A. van) DE HEILIGE EUCHARISTIE. (132) „Het Spectrum", Utrecht.

Geloof, bewondering en liefde zijn steeds weer de gevoelens, die worden opgewekt bij het overdenken van het geheim der Eucharistie. Ook dit boekje dat als deel 11 is verschenen in de voortreffelijke serie „De Katholieke Kerk" draagt daartoe bij. De lezing vermeerdert de kennis over de grootste liefdegave van Christus en het spoort tevens aan tot een inniger beleven van dit sacrament. Ook door dit deel blijft de hooge reputatie der serie gehandhaafd.

Aanbevolen uitgaven in de series Katholieke Levenswijsheid en Niet-Katholieke Levenswijsheid:

BENDER O.P. (Prof. Dr. L.) VERMINKEN EN ONVRUCHTBAAR MAKEN. (130) *f* 1.25.

De drie vorige werkjes van Prof. Bender in de serie „Katholieke Levenswijsheid" behandelden het leven en de handelingen, welke een mensch van het leven berooven; het thans aangekondigde gaat over de lichamelijke ongeschondenheid en de vergrijpen waardoor deze wordt aangetast. Vooral het tweede gedeelte van het boekje, — over de sterilisatie in haar verschillende vormen —, is belangrijk, wijl hierin tegenover de dwalingen, welke juist in onzen tijd zoo verspreid worden, de wetten van God en de natuur worden gesteld en uiteengezet.

LAMMERTSE, Lz. (J.) HET PROTESTANTISME. III. Dogmatische Ontwikkeling. (133) *f* 1.55.

Aansluitend op de beide vorige deeltjes in de serie „Niet-Katholieke Levenswijsheid", welke meer historisch waren, wordt thans de dogmatische ontwikkeling aangegeven. Overzichtelijk worden o.a. besproken de ontwikkeling van het leerstuk der Verlossing, de leer der Sacramenten, de leer der Rechtvaardigmaking.

NIEKEL (Prof. J. H.) en VERMAAS (E. A. V.) DE BELLAMY-BEWEGING. (63) *f* 0.65. Brand, Hilversum.

Nu thans zooveel propaganda gemaakt wordt voor de Bellamy-gedachte is het een uitstekend idée geweest in de serie „Niet-Katholieke Levenswijsheid" dit deeltje op te nemen waarin de critiek van Bellamy op het heerschend economisch systeem onder de loupe wordt genomen en tevens, vanuit Katholiek standpunt, de Bellamy-gedachte beoordeeld wordt, welke beoordeeling tot een afwijzing leidt.

Dit werkje kan sterk worden aanbevolen; het oriënteert den Katholiek ten opzichte van deze dwaling.

CRUYSBERGHS (Mgr.) DE APOTHESE VAN HET GEZIN. (77) *f* 0.70. Goede Pers, Averbode.

De vastenconferenties, door Mgr. Cruysberghs dit jaar gehouden over huwelijk en gezin, werden in dit boek gebundeld.

ENGELEN (Kan. L.) ROND PLOEG EN KRUIS. (95) *f* 0.50. Goede Pers, Averbode.

Smakelijke vertellingen en beschouwingen over godsdienstige en zedelijke waarheden, vooral bedoeld voor leden van den Vlaamschen Boerenjeugdbond.

URBANUS O.M.Cap. (P.) HOU EN TROUW. (66) frs 3. Uitg. Franciscaansche Standaard, Antwerpen.

Levensbeschrijving van den H. Fidelis van Sigmaringen.

LELOIR (L.) IN DIENST DER VOORTREKKERS. (173) *f* 0.95. Goede Pers, Averbode.

Een missieboek van bijzondere kwaliteiten, met tragische en humoristische verhalen en beschouwingen, geïnspireerd door het werk der geloofsverbreiding.

VONDELBREVIER samengesteld door Dr. B. H. Molkenboer O.P. (284) „Joost van den Vondel", Amsterdam. 1939.

De bekende Nijmeegse hoogleeraar in de Vondelstudie heeft met de samenstelling van deze goed verzorgde en fraai uitgegeven bundel een goed werk verricht. Erop wijzend dat vroomheid de kern van Vondels wezen vormt, heeft het Molkenboer nuttig geacht het calendarium dat hij in de loop der jaren heeft volgezongen samen te vlechten. Voor de tijdfeesten is dit ongeveer volledig, terwijl het voor de heiligen op een zeventigtal commemoraties neerkomt. Geloofsschoonheid en dichtervroomheid vallen in dit werk samen, en met name blijkt hier Vondel een kerkelijk kunstenaar van de taal, verwant met de zeventiende eeuwsche contra-reformatorische schilders. De samensteller volgde de indeling van het Romeins missaal, sloot zich voor de spelling aan bij de tegenwoordig gangbare vereenvoudigde en heeft zich in de toelichtingen tot het allernodigste beperkt. Al met al een schoon brevier, dat velen dagelijks ter hand mogen nemen.

LINDBERH (Anne Morrow) LUISTER! DE WIND. (215) *f* 2.75 en *f* 3.50. Met een voorwoord en kaarten van Charles A. Lindbergh. Vertaling van Johan van der Woude. Veen, Amsterdam.

Hier is de vrouw van den beroemdsten man in de luchtvaartgeschiedenis aan het woord om te vertellen van de vele vliegtochten welke zij met hem gemaakt heeft. Zij verstaat de kunst van vertellen uitnemend en weet genoeg afwisseling in haar boek te brengen om niet in een dorre opsomming van feiten te vervallen. Voor ontwikkelde lezers die belangstellen in groote gebeurtenissen op luchtvaartgebied een belangwekkend boek.

VERCAMMEN (Jan) VOLUBILE. (88) De Sikkel, Antwerpen.

In Volubile bracht de bekende dichter Jan Vercammen een betrekkelijk groot aantal verzen onder de hoofden Gestalten, Kinderen en Verworvenheden bijeen. Voor wie zijn ontwikkelingsgang gevolgd heeft is deze bundel ongemeen interessant, waar hij — naar het ons wil voorkomen — beter dan zijn vorige in staat stelt zich een beeld van den dichter te vormen. Er zijn mooie en bijzondere verzen in dit boek, en hun schrijver blijkt een fijngevoelige en snel reageerende natuur. Het geheel is een aanwinst voor de nieuwe Vlaamse letterkunde, en vormt een verschijning die menigeen zal boeien. In brede kring moge zij ook erkend worden als een sterke proeve.

Vestdijk als criticus

door J. v. H.

Hoe zeer de meeningen over poëzie in hedendaagsche leidende kringen van die van tachtig verschillen, leert men het best uit een bundel beschouwingen en critieken als „Lier en Lancet" [1]) van S. Vestdijk.

Het tachtiger poëtische jargon, waarin woorden als schoonheid, sensatie, expressie, vizie, nuance overheerschten en ongeveer de gezichtspunten bepaalden, is geheel verlaten en er zijn andere woorden en waarden voor in de plaats getreden. Met hoeveel eerbied de tachtigers ook nog bejegend worden, hun normen en maatstaven zijn verbruikt en versleten. Er is misschien maar èen tachtiger begrip — hoewel ook de term ervoor in onbruik raakte —, dat zich stevig heeft gehandhaafd en waarmee nog altijd gehanteerd wordt, rhetorica namelijk. De afkeer van wat toen rhetorica heette, is nog toegenomen, al heeft zich de strijd daartegen ook eenigszins verschoven. Nù keert zich het verzet vooral tegen wat niet echt, niet zuiver en reëel is, niet slechts tegen het rhetorische woord, maar tegen het in ruimsten zin rhetorische gevoel en zijn uitdrukking.

Het woord schoonheid, het heilige woord der tachtigers, wordt in dèze poëzie-critiek bijna angstvallig vermeden. Het heeft een kinderachtigen klank gekregen, een bakvischachtigen bijsmaak, zoo iets alsof serieuze poëzie -beschouwers zich met belangrijker dingen hebben bezig te houden dan met die pretieuze, onbenaderbare en fragiele schoonheid. De tijd der „Schoonheid" schijnt voor deze relativisten, zelfs in de poëzie, voorbij en, als er iets is dat haar vervangen heeft, dan zou men dit wellicht het best met „menschelijkheid" weergeven, menschelijkheid in den zin van intens menschelijke gevoelens en reacties, gevat in zoo treffend mogelijken vorm. Dit lijkt mij althans Vestdijk's hoogste norm, voorzoover deze uit zijn essay's te distilleeren valt: de frappante uitdrukking van menschelijke getroffenheid in het woord.

Een tachtiger zou opmerken dat dit niet heel veel verschilt van de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie, en hij heeft gelijk. Toch is er een verschuiving in de waardeering, die niet overzien mag worden. Vestdijk ziet van de kwalificatie „schoon" af, een postulaat of etiket a-priori, een absolutum dat hem tegenstaat. Zijn realistische formuul richt zich slechts op de werkelijkheid; hij bevindt, dat een in treffenden vorm verwoorde intens menschelijke reactie, onverschillig of gevoel of idee daarin domineert, hem zoogenaamd poëtisch aandoet. Ook het woord „poëtisch" zal hij desnoods prijsgeven. Er heeft zich hier een

---

[1]) S. Vestdijk. Lier en Lancet. (410) *f* 2.90 en *f* 3.90. Nijgh & van Ditmar. Rotterdam. 1939.

nuance van zakelijkheid, van werkelijkheidszin doorgezet, die het standpunt van tachtig aanmerkelijk heeft gewijzigd. Was de poëtische norm van tachtig, om in Vestdijk's eigen termen te spreken, „hemelsch", die van Vestdijk is overwegend „aardsch".

Ik geloof niet dat ik Vestdijk's meeningen verwring of hem onrecht doe met deze al te gebrekkige en simplistische formuleeringen. Zij resulteeren, dunkt mij, vanzelf uit de poëzie-beschouwingen in dezen bundel over Emily Dickinson, E. A. Robinson, Gérard de Nerval, Valéry en het duistere vers, George, Rilke, Greshoff, Engelman en Slauerhoff. Men wachte zich trouwens in de realistische formuul een verenging of verarming der poëzie te zien of een bevoorkeuring der gevoelsuitdrukking ten koste der idee. Integendeel! Vestdijk is een allerminst „orphisch" ingestelde; zijn zin en ontvankelijkheid voor het muzicale, zingende in het vers zijn opvallend zwakker dan zijn gevoeligheid voor de plastische en de ideologische waarden. Wie tien bladzijden proza van hem gelezen heeft en dus reeds eenige malen in zijn lange, verwikkelde zinnen verward geraakt is, beseft dat hij niet met een verfijnd musisch aangedane, met een Keats- of Verlaine-natuur te doen heeft. Wie met zijn weinig vlotte, gevoelsmagere gedichten kennis maakte, is daarvan dubbel overtuigd. Zijn critieken bevestigen het ten overvloede. „Lier en Lancet" noemde hij deze verzameling, doch het lancet is er zoo werkzaam en oppermachtig, dat de lier in de verdrukking blijft. Wellicht is een zuiver „orphische" ingesteldheid niet te combineeren met zoo verwoeden realiteitszin, met zulk een scruteerzucht als waarvan Vestdijk blijkt geeft en bezit zij een natuurlijker affiniteit voor „hemelsche" dan voor „aardsche" poëzie.

Vestdijk is een criticus van grootsche, internationale allure, een schrijver en denker van verbazende belezenheid en kennis; hij heeft iets verpletterends voor den lezer niet alleen door zijn overmaat van weten omtrent substantie en détail, maar ook door zijn zwaren, idee-bevrachten zinsbouw, die den vollen mensch opeischt voor het genot der lectuur. Eèn enkele zijner volzinnen kan ideologisch zoo geladen zijn, dat menig lezer zijn dag wel besteed zou achten, wanneer hij niets anders gedaan had dan een ruimte tusschen twee punten zoo gedachtenrijk te vullen als hier geschied is. Een enkele bladzijde, een alinea, een voetnoot kan bij hem van een encyclopedisch weten getuigen en een terloops ingeschoven bijzin, een bijwoord zelfs, kan een wetenschappelijke these bevatten. Zijn intellectueele knapheid en ontleedkunst grenzen aan het bovenmenschelijke; de vaagste en abstractste algemeenheden, noties, die bij de meesten ongedetermineerd aan de peripherie van weten en bewustzijn zweven, vangt hij in den straal van zijn zoeklicht en doorlicht ze in haar wezen en samenstelling. Bij zijn merkbare voorkeur voor analyseering en indeeling, voor klassificeering en rangaanwijzing staat hij onmiddellijk klaar met het lancet van zijn vernuft en pleegt vivisectie

met de toewijding van een clinicus. Met al zijn drang, zijn hartstocht naar intellectueele verheldering is hij echter allerminst een rationalist, al oefent zijn intellectualisme een zekeren druk op zijn fijnere vermogens. Hij bezit een merkwaardig zintuig voor het niet geheel rationeele, voor wat kunst en poëzie heet, voor al datgene wat het eigenlijke onderzoek en onderwerp van dezen bundel uitmaakt. Wel benadert hij zijn gegeven, ook het redelijk moeilijk doordringbare, bij voorkeur van den rationeelen kant en raakt meestal spoedig aan het indeelen en onderscheiden; het lancet schijnt nu eenmaal het natuurlijk verlengsel van zijn hand. Ook wekt zijn verbazende zekerheid in het proeven en keuren van zoo fragiele grootheden als gedichten nu eenmaal zijn, eenige achterdocht. Vestdijk weet met haast mathematische nauwkeurigheid de juiste waarde te bepalen van elk gedicht, elke stroof, elke regel en dit doorloopend zonder een zweem van aarzeling. Dit stemt tot eenige reserve, ook al zal men zijn oordeel doorgaans kunnen waardeeren, vaak bewonderen zelfs.

S. VESTDIJK

Bij een zoo analytisch en rationeel ingesteld kunstrechter doet een uitlating als die op bladzijde 130 vreemd aan. „Ik ken een eersten zin van een boek, zegt hij daar, dat ik niet eens gelezen heb en waarschijnlijk ook nooit zàl lezen en waaraan ik niettemin onvoorwaardelijk mijn hart verpand heb, nl. Moby Dick van Herman Melville. De zin luidt: Call me Ishmael, en men zou inderdaad weinig weten te bedenken dat beter en kernachtiger de achtelooze wijze suggereert waarop de hoofdpersoon van een grandioos en somber epos zichzelf in het spel brengt zonder de aandacht af te leiden van wat er om hem heen gebeuren gaat." Het teekent Vestdijk dat hij onmiddellijk de behoefte voelt een eigenlijk niet te beredeneeren, spontanen indruk rationeel te rechtvaardigen. Een man als hij vindt zoo'n redelijke rechtvaardiging zonder te hoeven zoeken, maar ik kan me niet voorstellen dat wie plotseling door een eersten zin getroffen wordt, dezen oogenbliksemindruk ondergaat door een zoo omslachtige en ingewikkelde redeneering als Vestdijk aangeeft. Had zijn verklaring bijvoorbeeld zoo geluid dat het „Call me Ishmael" hem een Oostersch nomadenvizioen, een woestijn- en tentfantasme had voorgetooverd, dan was het gemakkelijk te aanvaarden geweest. Dat een zoo overbewust en vernuftgespannen lezer als Vestdijk

zich door eerste zinnen laat verschalken, geloof ik maar half.

Zijn voorliefde gaat voelbaar uit naar niet te lichte en doorzichtige, pregnante, zingeladen poëzie, wat met het borende, niet loslatende van zijn intellectualisme strookt. Alvorens een dichter onder de loupe te nemen heeft hij zich alzijdig geïnstrueerd en georiënteerd, zoodat, gegeven zijn heldere bewustheid van doorleving en zijn penetrante scherpte van inzicht, gewoonlijk een magistrale studie ontstaat, althans in zijn langere stukken. Van de dichteressay's zijn die over Emily Dickinson en „Rilke als Barokkunstenaar", waarvan het eerste reeds eenige jaren oud is, het tweede van '37 dateert, wel de voornaamste; hier is de criticus op volle kracht. Hij is hier niet tevreden met enkel critiek te plegen; een zoo constructieve en welingelichte geest als Vestdijk kan moeilijk anders dan in beschouwingen van zoo langen adem litteratuur- of kunsthistorie schrijven. Deze stukken verdienden ook in het buitenland gehoord te worden. Omtrent Rilke ontwikkelt hij zoo persoonlijke en vastgelegde meeningen, dat, hoewel aan zijn hoofdthese moeilijk te wrikken zijn zal, over begeleidende uitlatingen te discussieeren zou vallen. Vestdijk ziet het wezen van het barok daarin, dat het chaötisch, ongevormd is naar binnen toe, naar zijn stof, zijn inhoud, terwijl het vast van vorm is in zijn uitdrukking, zijn verschijning naar buiten. Het classicisme daarentegen is vormvast in beide opzichten, de romantiek is naar beide kanten vormloos. In het opstellen van dergelijke, wat kunstmatige constructies is Vestdijk een meester en wendt hij al zijn dialectische bekwaamheid aan om ze aannemelijk te maken.

Een zeer instructief essay is zijn beschouwing over „Valéry en het duistere Vers", een studie, waarin de moderne versverduistering nog vollediger en omvattender ter sprake was gekomen, indien de schrijver er ook enkele Engelsche poëten in betrokken had. Behalve door eenige kortere poëzie-critieken wordt verder een groot deel van het boek in beslag genomen door beschouwingen over Joyce's Ulysses, over den bouw van romans, over du Perron's „anti-roman" en vooral over het werk van den Duitsch schrijvenden Praagschen Jood Franz Kafka. Bijzonder in dit laatste stuk ervaart men, dat de geest die in Vestdijk's critieken overal zoo ongewoon vaardig en lenig is, niet de heilige Geest is. Bij weinig auteurs is de adem van het ongeloof, van de volstrekte, bewuste ontkenning zoo speurbaar als bij Vestdijk. Dit geeft zijn essay's en beschouwingen iets ijzigs, een atmosfeer van hardheid en koele, strakke ongevoeligheid. Een volkomen a-religieuze geest moet ze geschreven hebben.

Dat een auteur, die verstandelijk zoo open staat naar alle windstreken en alles te doorgronden tracht, voor het godsdienstige, om niet te zeggen het religieuze — modern georienteerden brengen de wonderlijkste gevoelscomplexen bij het „religieuze" onder —, geen zintuig heeft, is op zijn minst bevreemdend. Allerlei irrationalia worden erkend en geëerbiedigd,

maar godsdienst wordt door Vestdijk beschouwd als ongeveer het dwaaste verschijnsel op deze raadselachtige aarde. Reeds in zijn studie over Emily Dickinson valt het op, dat hij met bijzonder genoegen de wankelingen der dichteres in haar Gods- en onsterfelijkheidsgeloof noteert. In zijn Kafka-essay treft een aldoor werkzame onderstroom van affectgeladen verzet, van sarcasme en verbetenheid tegen religieuze Kafka-interpretatie, vooral tegen die van Max Brod. Nu is Brod niet de betrouwbaarste commentator, maar als ras- en stadgenoot van Kafka heeft hij dezen persoonlijk na gestaan en dit geeft zijn verklaringen een zeker fundament. Vestdijk tracht alle absolutisme en metaphysiek, alle Godsbinding uit Kafka's werk te schrappen, doch hij doet dit met hartstochtelijke en hatelijke partijdigheid. Een voetnoot als op bladzijde 332 doet aan als een in haat vergiftigde pijl; het is een schunnigheid, die voor een bon entendeur reveleerend is. Door het schrijven van het woord God met een kleine letter overtreft Vestdijk zelfs zijn vrienden in initiatief, door zijn beweringen aan het einde van het Kafka-essay over het wezen der schuld wordt dit stuk een persoonlijke bekentenis. „Schuld" vertegenwoordigt volgens Vestdijk slechts een realiteit in de kinderkamer. „Zoodra de geoefende blik tusschen het absolute en het relatieve heeft leeren onderscheiden, heeft leeren inzien dat „schuld" niets anders is dan de moralistische of metaphysische vervalsching van een voortdurend plaatsgrijpende vereffening tusschen het Ik en het andere, het individu en de algemeenheid," is elke poging om den post „schuld" hoog op te voeren tot mislukking gedoemd. Moreele schuld is voor iemand „met een geoefenden blik in het absolute en relatieve" eigenlijk niets anders dan een zekere stoornis in het natuurinstinct, ontstaan door het verbreken der juiste verhouding tusschen het ik en de gemeenschap, een stoornis die zich vanzelf weer herstelt. Dit is de moderne verklaring van wat een Christen „zonde" noemt. Tegenover deze „moralinfreie", limonade-achtige opvatting van „schuld", is het algemeen menschelijke, godsdienstig gefundeerde besef van schuld of zonde tegelijk oneindig reëeler, rijker, wezenlijker en menschelijker. Maar een volstrekt relativist moet alles in relativisme oplossen en mag niet als noodzakelijke voorwaarde voor het relatieve het absolute stellen, wat toch de eenig mogelijke logica voorschrijft.

Zoo werd „Lier en Lancet" een bundel van zeer uiteenloopende essay's en critieken, onderling nogal verschillend in lengten en in waarde. De korte notitie op den omslag maakt gewag van de zorg, waarmee de schrijver zich tot „het Europeesch peil" bepaald heeft. Volgens deze suggestie zou ook de roerige figuur van Greshoff het Europeesche peil bereikt hebben. Men is in den kring van „Groot-Nederland" wat scheutig met het uitreiken van brevets „op Europeesch-peil" aan geestverwanten. Greshoff lijkt mij meer het type van den „litterator", den kaste-

mensch der letteren. Ook Engelman is vertegenwoordigd en wordt dus op Europeesch peil geschat. Toch is het merkwaardig dat Vestdijk niet bijster gunstig oordeelt over diens poëzie. Met een minder „orphisch" dan ideologisch ingestelde als Vestdijk is Engelman wel te weinig wezensverwant om ten volle door hem gewaardeerd te worden; als er geen andere half bewuste invloeden werkzaam zijn. Verder is er op den omslag sprake van een „streven naar harmonie tusschen gevoel en vernuft, intuïtie en critische analyse". Dit streven is er ongetwijfeld, maar het vernuft en de critische analyse zijn toch Vestdijk's sterkste gaven; het lancet is zijn natuurlijkste instrument.

GREIG (Maysie) 'N JONGE MAN ZONDER GELD. (222) ***f*** **2.15 en** ***f*** **2.90. Vertaald door G. J. Werumeus Buning-Ensink. Kruseman, Den Haag.**

Een dwaze situatie van een erfgename van millioenen, die volgens bepalingen van het testament twee maanden als dienstbode moet werken, geeft aanleiding tot allerlei nog dwazere omstandigheden waarbij een jonge man die op een verarmd landgoed woont en de erfgenaam met bepaalde bedoelingen in dienst heeft genomen, een groote rol speelt. Onbeduidende ontspanningslectuur waarvoor eenig voorbehoud noodig is.

GROENENDAAL (Gretha) DE VROUW MET HET ZWARTE MASKER. (201) Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Zelfs als men zijn eischen voor amusementslectuur niet hoog stelt, moet dit boek toch met de meeste beslistheid worden afgewezen. De avonturen van den heer Hendrik Jonkmans, kunstschilder en een tijdlang circusartist, zijn talrijk en danken veel aan het toeval. Die avonturen zouden nog wel te slikken zijn, als de romantiek van het heele gedoe maar niet zoo akelig klefferig was. De stijl past zich daar voortreffelijk bij aan.

MILLER (Helen Topping) LIEFDE SLAAT DIEPE WONDEN. Vertaling van C. Kroesen. (227) ***f*** **2.15 en** ***f*** **2.90. Kruseman, Den Haag.**

Het begint met een verbroken verloving in een Amerikaansch provinciestadje, en het eindigt — ja, hoe zou een roman van Miller anders kunnen eindigen dan met een gelukkige vereeniging van twee verliefde jongelui.

Volwassenen, die de romantiek graag een beetje gesuikerd savoureeren, hebben in dit verhaal iets naar hun gading.

SAVI (E. W.) DE DWAZE WERELD. Vertaling van C. Dumoulin-Goedkoop. (248) ***f*** **2.15 en** ***f*** **2.90. Kruseman, Den Haag.**

Een aantal verwikkelingen ontstaan rond het geval dat een verpleegstertje, verloofd met een armen man, trouwt met een rijk heer, die zoo ziek is dat hij wel gauw zal sterven. Alles met de bedoeling den armen verloofde te kunnen helpen. Natuurlijk gaat de rijke patiënt niet dood — waar zou het anders met de romantiek heen moeten — en het loopt nog allemaal goed af ook. Voor volwassenen onschuldige lectuur.

Hélène Haluschka

door DR. L. J.

Hélène Haluschka, geb. Grilliet, werd 10 December 1892 in Montbéliard aan de Fransch-Zwitsersche grens, Departement Doubs, in Frankrijk geboren.

Nog jong, kort na haar onderwijzersexamen, ging zij naar Oostenrijk, om zich in de Duitsche taal te bekwamen, terwijl zij zelf de Fransche onderwees. Daar, in Graz, kwam het protestantsche meisje in een katholieke omgeving en leerde zij den advocaat Dr. Hugo Haluschka kennen, met wien zij in 1913 in het huwelijk trad.

Toen in 1914 de wereldoorlog uitbrak, trok haar man den eersten dag reeds te velde en bleef $4^1/_2$ jaar aan het front. Haar broer Maurice streed en sneuvelde aan de zijde van Frankrijk. Zoo leefde zij de gruwelen van den oorlog op beide fronten mee en leed met beide strijders in een troostelooze eenzaamheid. In Oostenrijk beschouwde men haar slechts als „die Französin", als een vreemde, in Frankrijk minstens als iemand, die het vaderland verraden had, als „Autrichienne-Allemande". In dien tijd leerde zij de ontzettende vooroordeelen, den gloeienden haat kennen, die het Duitsche en Fransche volk jegens elkaar koesterden. Geen wonder, dat haar litteraire producten min of meer den stempel dragen van dezen tijd, dat zij door haar geschriften wilde werken voor de toenadering, de verzoening der beide volkeren!

Een ander idee, dat als een gouden draad door haar werken loopt, is, volgens haar eigen woorden: „das Streben nach einem positiven Christentum, das imstande wäre, alle sozialen und kulturellen Probleme unserer Zeit zu lösen". Gaarne zou zij „Wege und Brücken bauen helfen zwischen allen denen, die an Christus glauben, damit sie endlich, anstatt sich zu bekämpfen, mit einander Front machen gegen die drohende Gottlosigkeit".

Uit Haluschka's geschriften spreekt dan ook duidelijk een waarachtig christelijke wereldbeschouwing.

De dichteres is protestant, evenals haar voorvaderen, die zij zelf: „Menschen aus der Sorte der Hugenotten, strenggläubig, puritanisch, sittenstreng" noemt. Toch zijn haar werken rijk aan k a t h o l i e k e elementen. Zoo noemt een recensent haar roman „Der Pfarrer von Lamotte" (Kösel und Pustet, München, 1930) in: „Das Wort", No. 3/4, December 1931: „Einen der herrlichsten k a t h o l i s c h e n Priesterromane, durchleuchtet von einem befreiend-menschlichen Humor". En werkelijk ademt deze meer katholiciteit, dan vele boeken van katholieke schrijvers. „Ein katholischer Roman kann nur ein solcher sein, der die Welt, die Menschen und ihr Handeln so betrachtet, wie es der Katholizismus tut" [1]) zegt de Weensche aestheticus en socioloog Oscar Katann. Dit is inderdaad met den roman „Der Pfarrer von Lamotte" het geval. Daar nu het probleem van den katholieken roman niet te vereenzelvigen is met dat van den katholieken romancier, zou men dit en andere harer werken „katholiek" mogen noemen.

Het boek werd geschreven naar aanleiding van een zomervacantie, die de schrijfster in haar geboorteplaats doorbracht. „Alles ist erlebt aus der Nähe", deelt zij zelf mede.

De roman speelt in Lamotte, een dorp, zoo dicht bij de Fransch-Zwitsersche grens, dat de school in Frankrijk, de kerk in Zwitserland staat, en beschrijft het leven van een katholieken dorpspastoor, een van die vroolijke heiligen, die stormenderhand de zielen veroveren. Hij is een oersterke, eenvoudige, maar edele man, een genie op het gebied van naastenliefde, van een onuitputtelijke grootheid jegens het volk, niet slechts uit zijn parochie, maar ook uit het dorpje aan gene zijde van de grens. „Er ging den Weg der allüberbrückenden Liebe und Offenheit und sehr bald war er

---

[1]) Oscar Katann, Katholische Literaturbetrachtung, Wien 1934, bldz. 75.

weit und breit für reich und arm ‚unser Pfarrer' (not'curé)". Hij deelt ieders vreugde en leed, kent zijn menschen met hun zwakheden en gebreken, weet, hoe hij ze aan moet pakken en helpen kan en wrocht wonderen van verzoening. Prachtig wordt zijn samenwerking en vriendschap geschilderd met de jonge, protestantsche, Fransche onderwijzeres, hun eens-zijn in liefde tot God en de menschen, trots het verschil in leeftijd, in godsdienst, in ras en vaderland. Duidelijk spreekt hier Haluschka's verzoeningsgedachte.

De held van het boek is een prachtfiguur, overwaardig te treden in de rij der priestergestalten, geschapen door de katholieke auteurs: Peter Dörfler („Abenteuer des Peter Farde"), Heinrich Federer („Jungfer Therese"), Enrica von Handel-Mazetti („Meinrad Helmperges denkwürdiges Jahr"), Ludwig Mathar („Herr Johannes"), Jakob Kneip (Porta-Nigra-Trilogie: „Porta Nigra", „Feuer vom Himmel", „Der Kardinal"), Henriette Brey („Der Heidevikar"), Franz Herwig („Der Pfarrer zu Pferd"), Fanny Wibmer-Pedit („Sündenkrot") enz.

Elders schrijft Haluschka over hem: „Es sind gröszere Heilige auf Mutter Erde gewandelt als unser Pfarrer von Lamotte. Keiner aber, glaube ich, war tiefer erfüllt von menschlichem Verstehen und Erbarmen. Er war überhaupt kein Heiliger, dazu liebte er zusehr seinen Rosengarten, sein Glas Neuchatellerwein und sein Speckbrot, aber keiner machte ihm daraus einen Vorwurf, denn seine Schwächen brachten ihn den Menschenseelen näher als seine Tugenden. Er war von seiner Gemeinde starrköpfiger Schweizer, wo vor ihm keiner ausgehalten hatte, über alle Maszen geliebt und verehrt." Ook de overige personen: „die Regentin", zooals de kinderen de onderwijzeres noemen, „La Pepie", de huishoudster van den pastoor, „l'autrichienne", waarin de schrijfster zich zelf teekent, enz. zijn gestalten van vleesch en bloed. De roman is geestig, met frisschen humor geschreven en heeft talrijke verrassende, haast sprookjesachtige episoden, zoodat hij van het begin tot het einde boeit. Wie den „Pfarrer von Lamotte" las, zal hem evenmin vergeten als Frans Herwig's „Sebastian von Wedding", Ernst Claes' „Pastoor Campens Zaliger", of Felix Timmermans' „Pastoor van den bloeienden wijngaard", waarmee Haluschka's boek een zekere verwantschap vertoont. De „Steiermark" kende het in 1930 een zilveren medaille toe, als het beste boek van het jaar.

In 1932 verscheen de roman: „Der Sohn zweier Väter" (Kösel und Pustet, München) die speelt in den tijd na den wereldoorlog in Weenen, West-Zwitserland en Parijs. Dolf Wilde, zoon van een medicus met artistieken aanleg, groeit zonder geloof op in het huis van zijn stiefvader, een niet onedel, maar ongeloovig Weensch advocaat, en zijn moeder, het type van een moderne, wereldsche, sportieve vrouw, die haar tweeden echtgenoot ter wille van een ander verlaat.

In Dolf echter leeft het erfdeel van zijn gestorven vader, dat hem trots alles zal terugbrengen tot God. De gebeurtenissen, die daartoe leiden, en die Haluschka ons op de haar eigen fijne, pakkende wijze voor den geest toovert, vormen den inhoud van dezen roman. Zij voert ons langs de kronkelende paden, waarop de gymnasiast, student, medicus door Gods barmhartigheid en genade wordt aangegrepen. De haast, onrust, het nerveuse tempo van onzen tijd zijn in dit boek op uitstekende wijze weergegeven. Diep moet de auteur geblikt hebben in het zieleleven, niet slechts van onze hedendaagsche, moderne jeugd, maar ook van de moderne vrouw.

Haluschka toont zich in dezen roman een kind van haar tijd, de tijd der probleemstelling in de litteratuur. Het huwelijksprobleem, het probleem der verhouding tusschen ouders en kinderen, moeder en zoon, vader en zoon, stiefvader en stiefzoon treden in deze tragedie van een jongensziel herhaaldelijk op den voorgrond.

En verzoeningsgedachte èn 't waarachtige christendom van de schrijfster komen ten volle tot hun recht.

Toch zou ik het boek niet zonder voorbehoud aan de jeugd, voor wie de schrijfster het bestemd schijnt te hebben, in handen geven.

De derde roman van Haluschka, „Das Liebeslied der Frau Marquise"

(Kösel und Pustet, München, 1935), het boek van de heilige onverbreekbaarheid van het huwelijk, is met bijzondere gevoeligheid geschreven en rijk aan diep ontroerende momenten.

De heldin is Mignon, de schoone afstammeling uit een oud-adellijk geslacht in den Elzas. De schrijfster schildert ons het ontstaan van den hartstocht, waardoor haar vader geïnspireerd werd tot een grootsch kunstwerk, dezelfde, waaraan reeds voor eeuwen een „Frau Marquise" uit haar geslacht te gronde ging.

Slechts na zwaren innerlijken strijd en veel zieleleed vermag Mignon, geholpen door haar geloof, haar plicht te gehoorzamen en bij den echtgenoot te blijven, die haar de vrijheid wilde teruggeven. Door dit menschelijk zoo zware offer wordt de vloek van het bloed, de erfelijke belasting, tot een zegen, niet slechts voor de heldin zelf, maar ook voor den man, dien zij bemint en van wien zij afstand doet. De „Pfarrer von Lamotte", dien we hier weer ontmoeten, wijst Mignon in den meest kritieken tijd tactvol den eenigen weg, dien zij te volgen heeft.

HéLèNE HALUSCHKA

De lotgevallen der twee vrouwen, wier levensloop door eeuwen gescheiden is, en die toch door één hartstocht zijn verbonden, die van geslacht tot geslacht dezelfde bleef en steeds weer het noodlot a.h.w. uitdaagde, doen in dit boek de vraag rijzen: „Wat is noodlot? Wat is God? Kan de mensch zijn noodlot ontgaan en is hij vrij"? En de „Pfarrer von Lamotte" antwoordt: „Schicksal? Gewisz gibt es ein Schicksal. Es ist gemacht aus allem Leben, allem Erleben, aller Schuld und Sühne, aus dem Blut unserer Vorfahren, die unser Leib geformt haben und ihm damit die Richtung gaben. Aber keine unabwendbare. Denn... Gott ist die ewige Weisheit, die auch das Schicksal bezwingt. Er ist das Licht, das immer wieder die blinden Kräfte aus dem Chaos ruft und sie zwingt, nach seinem Sinne zu gestalten". (bldz. 320) „Das geheimnisvolle Weben des Schicksals ist das eigentliche Dramatische und der Hauptheld des Romans" zegt Haluschka zelf. Interessant zijn de woorden, die ze mij met betrekking tot dit boek eens schreef: „Ich kann von allen Romanen sagen, dasz jeder Mensch ‚erlebt' ist (irgendwie). Die Wandlung von Mignon (ist Sehnsucht und Lebensrausch) zur Maria (göttliche Liebe und demütiges Lebensdienen und Tragen) erfährt fast jede Frau an sich. In uns lebt als Bluterbe die ewige Eva, das ist unser Schicksal, es ist auch der Sinn vom Gottesfluch im Garten Eden: ‚Dein Verlangen soll nach deinem Manne sein, bis sich in der christlichen Erlösung dieses Verlangen zur gegenseitigen Läuterung wandelt".

Het onderwerp van dezen roman is niet nieuw, maar Haluschka geeft het een aangrijpenden vorm, met tafereelen van diepe menschelijkheid en van een innig geloofsleven.

De handige boekjes: „Fröhliches Wissen um Adam und Eva" (Verlag Styria, Graz 1935) en het vervolg daarop: „Adam und Eva unter vier Augen" (Verlag Styria, Graz, 1936) zijn evenals: „Was sagen Sie zu unserem Evchen?" (Kösel und Pustet, München, 1936) niet te taxeeren naar hun omvang, maar veeleer naar hun paedagogische waarde. Het zijn uitingen van een vroolijke, helpende levensphilosophie en van menschenkennis. De beide eerste werkjes leggen op vroolijken toon, op zeer amusante manier, eerlijk en raak de typische fouten en zwakheden van man en vrouw bloot. Verschillende typen

worden op origineele geestige wijze gekarakteriseerd. Bewonderenswaardig is het objectieve oordeel, de „Einfühlung" der schrijfster in de psyche van den man.

Niet minder geestig is: „Was sagen Sie zu unserem Evchen?" geschreven. Hier teekent Haluschka het moderne meisje van onzen tijd met haar goede en slechte eigenschappen, haar zwakheden en ijdelheden, haar idealen en dwangvoorstellingen. Schertsenderwijze beginnend komt de schrijfster ongemerkt tot de behandeling der belangrijkste problemen van de vrouwelijke jeugd, als: vriendschap, kameraadschap tusschen jongens en meisjes, flirt, liefde en huwelijk en eindigt met een hoofdstuk over: „Evchen als Kulturträgerin". De auteur ontpopt zich hier als een ongewone kenster van de moderne meisjesziel, met haar licht- en schaduwzijden. Zij heeft een helder inzicht in de problemen der vrouwelijke jeugd en wijst als ervaren, fijn- en warmvoelende vrouw den weg tot ware vertrouwelijkheid. Het boek wordt door onze jonge meisjes gaarne gelezen en geestdriftig bewonderd; waarschijnlijk draagt daartoe de jongemeisjestoon, waarin het geschreven is, bij.

In 1937 verscheen: „Das grosze Ja, Leben und Sterben eines kleinen Helden" (Verlag Styria, Graz), waarin Haluschka den korten levens- en lijdensweg van het onderwijzerskind uit de Palts, Toni Gallenstein, een tweede Guido von Fontgalland, ontroerend schildert. Het boekje ademt een zuiver katholieke levensbeschouwing: de wereld, het leven, het lijden, alles wordt van uit katholiek standpunt, in verhouding tot het bovennatuurlijke bezien. De opvattingen betreffende heiligenvereering, genademiddelen, enz. zijn volgens de katholieke geloofsleer. (Opmerkenswaard is, dat het boekje voorzien is van het kerkelijke imprimatur.)

Verder schreef H. Haluschka nog een bundel novellen: „Allerlei Liebe" (Ferdinand Schöningh Paderborn, 1935), het boek: „Noch guter Ton?, ein Buch für Anständige" (Ulrich Mosers Verlag, Graz, 1938) en vertaalde zij uit het Fransch, o.a. Fr. Mauriac: „Les anges noires", Die schwarzen Engel. Ook verschenen van haar hand een reeks essay's, litteraire critieken en korte verhalen.

Ofschoon zij pas in 1930 begon te schrijven, heeft Haluschka reeds tot ver buiten de grenzen van het Duitsche rijk bijval geoogst. Verschillende harer werken werden vertaald, en wel in het Fransch, Poolsch, Sloweensch, Nederlandsch, enz.

In het Nederlandsch verschenen: „Zoon van twee vaders", vertaald door H. J. J. Wachters (N.V. De R.K. Boekcentrale, Amsterdam, z.J.).

„De Waarheid over Adam en Eva", vertaald door Nell Fehmers-Aalberse, 1e druk, najaar 1936, 2e druk, voorjaar '37, 3e druk, najaar '37 (Uitgeverij De Toorts, Heemstede);

„Adam en Eva onder vier oogen", vertaald door Nell Fehmers-Aalberse, 1e druk, voorjaar '37, 2e druk najaar '37 (Uitgeverij De Toorts, Heemstede);

„Hoe vindt U het moderne jonge meisje?", vertaald door Annie Salomons, najaar 1937 (Uitgeverij De Toorts, Heemstede).

Binnenkort zullen ook „Der Pfarrer von Lamotte" en „Das Liebeslied der Frau Marquise" in het Nederlandsch verschijnen.

Geen wonder! Haluschka is een knap schrijfster, met een gezonden levenszin, wier boeken dubbel waard zijn gelezen te worden. Duitsch, zuiver Duitsch schrijft deze Française, ofschoon haar sprankelende geest, haar fijne humor de Fransche afkomst niet verloochenen.

Bewust streeft zij er naar, „neben die Idealität der Form den Realismus der Beobachtung zu stellen." Echt, levenswarm, zuiver en scherp is haar karakterteekening; voortreffelijk en frisch schildert zij haar milieu's, uitmuntend schept zij de sfeer. Zij weet haar lezers te pakken, te boeien, te ontroeren. Met gemak, met tact en fijnheid worden de zwaarste en gewichtigste problemen behandeld: zij verstaat de kunst „Schweres leicht zu sagen."

Moge de sympathieke schrijfster, onbeïnvloed door een wereld van haat, vijandschap en vervolging, zonder menschenvrees voortgaan te schrijven in haar waarachtig christelijken, verzoenenden geest.

Rechten en plichten van den criticus

door DR. B. M. BOEREBACH.

De eigenlijke rol van den schrijver, — of het den romancier, den dichter, den essayist of den historicus betreft, doet niet ter zake —, bestaat erin het oordeel van den lezer tot d e w a a r h e i d te voeren. Zijn plicht is een plicht van waarheid. Deze plicht veronderstelt allereerst een groote wegcijfering van de eigen persoonlijkheid. De schrijver moet er zich voor hoeden zijn lezer, kost wat kost, tot eigen voorkeur, tot persoonlijke ideeën en meeningen te willen overhalen; dezen, met andere woorden, tot partijganger van eigen denkwijze en deelgenoot in eigen hartstochten te willen maken. De schrijver moet zelve volkomen voor de waarheid terugtreden, zijn reflexen het zwijgen opleggen, zijn hartstochten, zijn scheppingstrots en zijn hang naar originaliteit in dienst stellen van de waarheid alleen: de waarheid, die hij zelf niet schept, maar die zich aan hèm, evenals aan den lezer oplegt en die hij, als een wezenlijke plicht, tot uiting heeft te brengen, z o o a l s z ij i s , e n , u i t s l u i t e n d , z o o a l s z ij i s . De schrijver moet er in berusten slechts g e t u i g e te zijn, zich tot een transmissie- of expressie-orgaan in dienst der waarheid te maken, welke laatste in ieder opzicht bòven hem staat. Het is een dwaasheid te gelooven, dat de schrijver de man is, die er bij voortduring op uit zou moeten zijn zichzelven en eigen gedachtenleven naar voren te brengen, zooveel mogelijk van zichzelven in zijn werk te leggen. De ware schrijver wijdt integendeel een goed deel van zijn leven aan het kruisigen en het doen afsterven van een dergelijke tendenz in eigen ziel. Zoo valt ook te verklaren, dat de oude christelijke schrijvers, die hun gaven in dienst der waarheid stelden, zoo weinig auteurstrots aan den dag legden: de waarheid alleen gold voor hen en die waarheid is niemands persoonlijk eigendom: Zij is een bonum commune van het menschelijk verstand in het algemeen.

Die plicht tot waarheid is van een onmetelijken omvang, evenals de waarheid zelve. En zij is niet vervuld, wanneer de schrijver door persoonlijke voorkeur geleid, slechts deze of gene zijde der waarheid op bijzondere wijze belicht heeft. Hij loopt dan, ongezocht of bewust, het gevaar den lezer een partijdig standpunt, een beperkt inzicht op te dringen, met het gevolg, dat de lezer geest en hart voor ieder ander aspect der waarheid sluit.

* * *

De schrijver is dus n i e t a l l e e n v e r a n t w o o r d e l ij k v o o r h e t g e e n h ij s c h r ij f t , m a a r o o k v o o r h e t g e e n h ij v e r z w ij g t : zijn plicht stelt hem

tegenover de volle uitgestrektheid en iedere schakeering der waarheid. Bij iedere verzwegen zoowel als uitgesproken gedachte is hij verplicht zijn verantwoordelijkheid aan de eischen der waarheid te toetsen.

Een dergelijke plichtsopvatting stelt den schrijver voor de moeilijkheid hòe en wàar zijn oordeel het noodige licht te verschaffen. En aanstonds geeft hij er zich rekenschap van, hoe de onzekerheden en de oneindige verscheidenheid der gangbare meeningen, hoe vrijwel heel de gamma der menschelijke dwalingen voortkomt uit het blinde licht van menschelijke hartstocht, eigenbelang en hoovaardij.

Een oprecht schrijver neemt daarom aanstonds zijn toevlucht tot de voorlichting van zijn rede, van wetenschap, van voorzichtigheid en persoonlijke ervaring, wier diensten den goeden meester niet bedriegen. Maar een verhevener hulp is den schrijver noodzakelijk, waar hij in zich de gapende wonde der eerste zonde draagt. Hij behoeft den steun van zijn geloof, een geloof, dat zijn onmiddellijke voeding vindt in de oprechte beleving der waarheden, die eraan ten grondslag liggen.

Wil de schrijver zijn waarheidsplicht geheel vervullen, dan behoort zijn verstands- en gevoelsleven te staan in de straling van de zon van het geloof, zoodat ieder der uitgesproken oordeelen daarin hun inspiratie en bezieling vinden. Daartoe blijkt noodig, dat de schrijver zich althans eenigszins van de theologische waarheden doordrongen heeft, opdat zijn gedachte daarin wortel vermogen te schieten.

* * *

Deze waarheidsplicht drukt in de allereerste plaats op den criticus, die tot zending heeft anderer gedachtenleven te oordeelen. Vele critici nu ontvluchten in onze dagen de moeilijkheid door zich in hun oordeel tot de aesthetische zijde der problemen te beperken. Zulk een onthouding van waarachtig oordeel beteekent niets meer of minder dan een abdicatie van de critiek: haar zending en plicht bestaan er immers in een volledig oordeel te vellen, dat is in anderer werk waar van valsch, goed van kwaad, evenzeer als schoon van leelijk te onderscheiden. Oordeelen veronderstelt een zich uitspreken, dat is een bevestiging of een ontkenning, een aanvaarding of een verloochening. De waarheid eischt, dat men leugen, kwaad en leelijkheid ontmaskert. Echter is het uit naam van de waarheid en van haar alléén, dat de criticus moet oordeelen. Wee hem, wanneer hij goedkeurt of laakt op gronden, die de waarheid vreemd zijn, op gronden van voorkeur, trots, hartstocht of eigenbelang. Deze waarachtige onpartijdigheid veronderstelt op haar beurt een strikte objectiviteit.

* * *

Om deze objectiviteit te bereiken, behoort de criticus uit te

gaan van een scrupuleuzen eerbied voor de feiten. Ieder goochelen met de waarheid, iedere leugen om bestwil, als bedreven door zoovele laxistische casuïsten, zijn ontoelaatbaar en, erger nog, misdadig. De waarheidsplicht duldt niet de geringste verwringing, zij eischt integendeel eerbiediging der nederigste feiten en der eenvoudigste materieele gegevens evenals een betrachting van de grootste nauwkeurigheid bij het hanteeren van cijfers. Deze eerbiediging is geen eenvoudige zaak, immers, de feiten zijn gecompliceerd en ieder daarvan behoort naar juiste waarde geapprecieëerd te worden om zijn plaats te gaan innemen in het gedachten- of feiten-geheel, dat de schrijver voor oogen staat. Door een enkel feit uit zijn verband te rukken, loopt men gevaar geheel een waarheid te verminken. De verantwoording wordt echter nog grooter, wanneer wij van het domein der feiten naar de personen en naar het terrein van menschendaad en menschenwerk overgaan. Het is al aanstonds van het hoogste belang den mensch niet in den mond te geven, wat hij niet gezegd heeft, hem geen opvattingen toe te dichten, die de zijne niet zijn, zooals in onze dagen maar al te dikwijls gebeurt. Alvorens over het gedachtenleven van een auteur te spreken of te schrijven, moet men dat eerst kennen. Daarvoor is noodig hem te lezen, goed te lezen en geheel te lezen. Wanneer men in onzen tijd een schrijver eenmaal in een bepaalde partij of in een bepaald denksysteem heeft ondergebracht, wanneer men hem eenmaal een zeker etiket heeft opgeplakt, acht men het verder nutteloos hem te lezen of men leest en ziet slechts meer de zinnen, die zich zonder moeite onder het etiket plaatsen, dat ons oordeel in zich vervat houdt. Het lezen van een schrijver beteekent echter niet alles: men behoort ook goed te lezen. Men kent den schrijver pas — en men heeft bijgevolg eerst het recht hem te beoordeelen —, wanneer men zijn gedachte begrijpt. Hoevele malen moest ik constateeren, dat men zulk een gedachte weinig of niet begreep — hier zoowel als elders — men denke slechts aan groote schrijvers als een Mauriac, een Bernanos, een Maritain en zoovele andere. Veelal blijkt het, dat men hun gedachte slechts voor een klein gedeelte leerde kennen en zich het recht aanmatigde deze naar een of twee gelezen werken te beoordeelen.

Een zin of een bladzijde, aan een tekstverband ontrukt, of één enkel werk, van het geheel van 's schrijvers gedachte gescheiden is noodzakelijkerwijze iets onbegrijpelijks. En het is een ernstige fout — een fout, die in onze dagen van dikwijls onbezonnen journalistiek en radio niet minder dan moorddadig werken kan — een boek zonder het van den eersten tot den laatsten regel of een schrijver zonder hem van het eerste tot het laatste werk te hebben gevolgd, te beoordeelen of, erger nog, te veroordeelen.

* * *

Nochtans biedt de zekerheid, dat een criticus een werk of een

schrijver geheel gelezen heeft, nog geenszins een voldoenden waarborg voor een juist begrip daarvan. Hij behoort zijn lezing te doen met open geest en waakzame aandacht. Zijn critiek moet verre blijven van een verscholen bijbedoeling om in de woorden van den schrijver te leggen, wat ons vooroordeel of de gedachte, die wij ons nu eenmaal van hem gevormd hebben, er zoo gaarne in zouden willen zien. De criticus behoort er vóór alles naar te streven onder de woorden van den schrijver, diens gedachte, diens *levende* gedachte terug te vinden, teneinde deze in eigen geest te doen herleven en ze vervolgens den lezer zijner critieken voor te houden.

Zulk een houding veronderstelt bij den criticus de overtuiging, dat ieder schrijver, hoe ernstig zijn dwalingen zijns inziens ook mogen zijn, aan het uitgangspunt zijner gedachte immer een of andere waarheid heeft gezien als de motorische kracht, die zijn denken in beweging stelde: het is des criticus' eerste taak die geziene of vermoede waarheid terug te vinden om de levende wet, waarin die gedachte haar oorsprong vindt, op te sporen en voor den lezer aan den dag te brengen. Pas wanneer deze taak eenmaal volbracht is, zal het mogelijk zijn, een verklaring te verschaffen van de dwalingen en afwijkingen, die tot het gedachtenleven van den becritiseerden schrijver ingang gevonden hebben. In dit uiterst moeizame werk van peiling naar de levende gedachte van een schrijver zal men slechts met de grootste inspanning en met inachtneming van de uiterste behoedzaamheid slagen. En zulk een opmerkzaamheid vraagt weer om een *groote, veelomvattende liefde* bij den criticus. Een liefde, die in haar vlam alle verspreide waarheden vermag te omvatten, ook die waarheden, welke gevangen liggen in een net van meer of minder dichte dwaling; een liefde vooral ook voor de menschen en voor de menschelijke gedachten, waarvan hun geschriften blijk geven. Een criticus, door haat of zelfs vooringenomenheid bewogen, zal wellicht buiten zijn weten, noodzakelijkerwijze tot leugen en laster vervallen.

Een waarachtig begrijpen van wie de criticus meent te mogen beoordeelen, stelt echter nog vele andere problemen. Daar is vooreerst een *probleem van woordkeus en van vocabulaire*. Zelfs wanneer wij een schrijver, die in de moedertaal schrijft beoordeelen — maar hoeveel meer doet zich dit euvel voelen, als een Nederlander bijvoorbeeld zich verstout een Bernanos, een Maritain, een Montherlant, een Mauriac of een ander modern Fransch schrijver te beoordeelen! — begrijpen criticus en auteur elkaar niet altijd, omdat de laatste niet noodzakelijkerwijze in een bepaald woord den zin heeft gelegd, dien de eerste daarin wil zien. Met andere woorden: *criticus en schrijver spreken veelal niet dezelfde taal*. Deze misvatting doet zich in onze dagen van een modern Babel, waarin verschillen van levensopvatting, voortgevloeid uit

verscheidenheid van geloofs- en zedenleer, allerwege schotten van partij en denksysteem optrokken, veelvuldiger en storender voelen dan ooit te voren.

Woorden van de hoogste orde dekken de meest heterogene begrippen en worden tot evenzoovele bronnen van ernstig misverstand: men denke slechts aan woorden als: orde, revolutie, vrijheid, gezag, staat, individu, persoon, goed en kwaad, werk en spel. Om een auteur dus recht te doen, dient de beoordeelaar zich de inspanning te getroosten zich diens vocabulaire eigen te maken teneinde bepaalden woordteekens de juiste begrippen toe te kennen. Men vergete overigens ook niet, zooals Maritain duidelijk heeft aangetoond in zijn *Degrés du savoir*, hoe het denkende verstand, naar het standpunt, waarop het zich plaatst en de studie, die het verricht, al naar het door de philosophen als „formeel object" betitelde voorwerp van zijn belangstelling, verschillende plannen van begrippen, van concepten benut en daarbij zijn toevlucht neemt tot onderling verscheidene vocabulaires. De vocabulaire van den metaphysicus is niet die van den mathematicus of bioloog. De vocabulaire van den philosoof of theoloog is niet die van den predikant, den moralist of mysticus.

Tenslotte zal de uitdrukkingswijze van den schrijver verschillen al naar *de gevoeligheden, het temperament en de mentaliteit van den schrijver, waaraan de uitdrukkingsvorm een eindelooze wisseling van resonantie's en kleuren zal ontleenen*. En om een schrijver waarlijk goed te lezen, zal men moeten doordringen tot die levende sympathie, die ons in staat zal stellen om zijn gevoelens en mentaliteit te doorgronden of althans te raden, opdat wij niet slechts in de mogelijkheid verkeeren zijn gedachte in onze intelligentie te doen herleven, maar tevens te gevoelen en te reageeren zooals hij.

Eenige voorbeelden mogen ter illustratie dezer laatste waarheid dienen. Hoe zou het ons mogelijk zijn om tot een helder inzicht in de Spaansche zaak te komen, als wij die beoordeelen met onze Nederlandsche mentaliteit — zooals zoo dikwijls gebeurde — zonder daaraan een coefficiënt toe te voegen aan het Spaansche temperament en den Spaanschen volksaard ontleend? Wat al misverstanden tusschen de volkeren op grond van een wederzijdsch gebrek aan psychologisch begrip! Hoevele malen gebeurt het niet, dat een physicus of mathematicus absoluut niets begrijpt van een metaphysisch exposé, omdat hij metaphysische begrippen, die liggen in het plan van het zijnde, het wezen-an-sich, overdraagt naar het mathematisch-physisch of mathematisch plan, dat is het plan van het meetbare en van de kwantiteit? Men heeft Pascal tot een tegenstander der menschelijke rede willen maken en tot een modernist van lang voor den tijd, omdat hij als apologeet en puur apologeet de rol der redeneering als practisch middel tot bekeering minimiseerde: zulks terwijl men zich, om hem naar waarde

te schatten, zou behooren te stellen op zijn standpunt, dat niet het standpunt is van een nauwlettend onderzoek naar de uitwerking van een doctrinair geheel, naar een speuren naar de meest practische middelen tot de bewerking van een bekeering. Een uitstekende uitdrukkingsvorm in den mond van een predikant zal dikwijls de technische strengheid van formuleering van den theoloog niet vermogen te voldoen. Zelfs de H. Schrift spreekt eèn taal, slechts begrijpelijk, voorzoover in verband gebracht met mentaliteit en opvattingen van den tijd, waarin zij geschreven werd.

En deze elementaire waarheden, vergeet de hedendaagsche critiek, uit onkunde of vooroordeel, maar al te dikwijls aan een oordeel over tijdgenooten aan te leggen. Wanneer echter de criticus deze voorwaarden in toepassing heeft gebracht, dat hij zich er dan angstvallig voor hoede, den beoordeelden schrijver om één dwaling niet met alle dwalingen te belasten. Een totale dwaling bestaat niet: zij zou zichzelve verwoesten. Voorts zijn er gradueeringen in de dwaling en mag de criticus secondaire dwalingen geenszins als primair karakteriseeren. Laat men niet als ketterij betitelen, wat slechts stoutmoedigheid of overmoed van meening mag heeten.

Geheel de bovenstaande uiteenzetting betrof slechts de gedachten-vorm der schrijvers.

Van oneindig grootere kieschheid behoort de criticus te zijn, als hij de taak moet ondernemen van den mensch zelf te beoordeelen. En het is wellicht niet overbodig in dit opzicht een laatste vermaning tot de hedendaagsche critiek te richten. Nimmer kunnen wij ons aanmatigen een oordeel over het geweten van onze broeders te vellen; omdat het ons nimmer vergund zal zijn waarlijk het inwendige van anderer gewetens, anderer bedoelingen en anderer werkelijke schuld te kennen: dit alles is slechts zichtbaar voor God alleen. Zeker mogen wij oordeelen over anderer daden en karakters, en zonde dus zonde en misdaad dus misdaad noemen, wij mogen daarbij echter nimmer de deugd der naastenliefde uit het oog verliezen. Slechts deze houding van liefde ook zal den criticus toegang geven tot het geheim van anderer gedachte.

Een nimmer aflatende trouw aan de waarheid is dus essentieele plicht van den criticus en van den schrijver in het algemeen: het is de trouw, die hem er toe leidt in zijn gedachte op te nemen en in zijn geschriften neer te leggen heel de werkelijkheid, heel de oneindig geschakeerde rijkdom van wat is.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

ARTUS (Louis) L'HéRéSIE DU BONHEUR. Roman. Plon, Paris. 1939. 20 fr.

Deze roman herinnert sterk aan de destijds beroemde romans-à-thèse van Paul Bourget. L' Hérésie du Bonheur, de titel geeft de richting aan van het verhaal en zijn strekking, voorzoover er van strekking kan gesproken worden. Hoeveel menschen lijden en bezwijken aan de dwaling van het geluk, hun geluk zoekend in een richting waar zij slechts het ongeluk vinden. In dit boek komen een jonge man, die nog niet lang gehuwd is, en een meisje tot de ontdekking, dat zij alstware voor elkaar bestemd zijn. In hun jeugd hebben zij elkaar vaak ontmoet, is er zelfs een eerste verliefdheid geweest, maar de jonge man heeft zich laten inpalmen door een veroverende schoonheid. Nu zijn echter beiden katholiek en alle pogingen om het huwelijk als van onwaarde te laten verklaren, mislukken. Vandaar het drama! Zij gaan samen wonen, maar de vrouw is gebroken onder de situatie. In wanhoop zoeken en vinden beiden den dood.

LOUIS ARTUS

Louis Artus heeft willen uitbeelden dat geluk ten slotte ligt in de richting van geweten en plicht en niet van neiging en hartstocht. Alle phasen der liefde worden in het boek breedvoerig, al te breedvoerig beschreven. Wat meer terughoudendheid ware gewenscht geweest. Het is een aangrijpende tragedie, die hier verhaald wordt, een tragedie bloedend van leven en waarheid. Met het drama der gelieven loopt evenwijdig de af-

dwaling van een priester, die innerlijk met hen instemt en zoo in gewetensconflicten raakt. Slechts voor rijpe, ervaren lezers.

PASCAL (Yves) LA ZONE D'OMBRE. Roman. Grasset, Paris. 1939. 18 fr.

Yves Pascal noemt zich een Belgische schrijfster, die in Zuid-Frankrijk woont. In „La Zône d'Ombre" beschrijft zij met een bijzonder talent van psychologische invoeling de verhoudingen eener gegoede familie, bestaande uit een moeder en twee zoons, waarvan de oudste met zijn vrouw de vacantie op het ouderlijk goed doorbrengt. De vader heeft zijn familie in den steek gelaten voor een andere vrouw en onverwacht worden moeder en oudste zoon naar diens sterfbed geroepen. Het eigenlijke thema van het boekje is de „Zône d'Ombre", de streep schaduw, die menschen van menschen scheidt en vaak onoverschrijdbaar is. De jongste zoon verlaat het ouderlijk huis om priester te worden. Alles wordt beschreven met dien fijnen zin voor het concrete en voor psychische ontroeringen, die Fransche romans kenmerkt. De atmosfeer van den roman is erg sensueel, op het zwoele af; elke beweging der jonge vrouw wekt bij de schrijfster gedachten van erotischen aard. Alles is afgestemd op een overmatig sensueele gespannenheid, een nerveuze erotische geladenheid. Daardoor krijgt het romannetje iets morbieds en ongezonds. Ondanks de goede hoofdstrekking is dit boekje niet aan te bevelen. Niemand verliest erbij als hij het ongelezen laat.

BRASILLACH (Robert) LES SEPT COULEURS. Roman. Plon, Paris. 1939. 18 fr.

De titel van dezen nogal vervelenden roman heeft niets met den inhoud te maken, doch slaat enkel op de wijze, waarop hij werd samengesteld. Zeven verschillende vertelvormen volgen elkaar op: récit, lettres, journal, réflexions, dialogue, documents, discours. Zooveel ingenieuze vinding is aan dit onbeduidende verhaal nauwelijks besteed. Het is een doodgewoon romannetje tusschen een hij en een zij, die elkaar ten slotte niet krijgen. Zij trouwt een ander en als hij later terugkeert, wijst zij hem af. Het is de zucht naar iets nieuws, naar een andere methode, die Brasillach blijkbaar ertoe gebracht heeft dezen roman zòo te schrijven. Het doet nogal gekunsteld aan; het hoofdstuk „Réflexions" geeft een aantal aphoristische wijsheden, die midden in een verhaal wel wat misplaatst zijn. Brasillach schreef reeds een paar aardige romans, die heel wat beter te genieten zijn dan dit vreemde product. Het hoofdstuk „documents" is een volkomen hors-d'-oeuvre en heeft met het verhaal weinig te maken. De auteur verliest een enkele maal de behoorlijke reserve uit het oog en schrijft dan kras naturalistische bladzijden. Daarom is het boek met groot voorbehoud te lezen.

DUITSCH

KIRSCHWENG (Johannes) DIE FAHRT DER TREUEN, Erzählung, Herder & Co. G. m. b. H. Verlagsbuchhaundlung, Freiburg im Breisgau.

In zijn vroegere boeken toonde zich Kirschweng — het oordeel is van Hollandsche critici — „een geestig en gevoelig schrijver", „een knap verteller", „een goed stylist". Dit alles is hij ook in zijn „Die Fahrt der Treuen", waarin hij den treurigen toestand der katholieken van Lotharingen en Saarland verhaalt gedurende de Fransche Revolutie. Dat is echter slechts de achtergrond, waartegen verschillende personen de eenen lichtend, de andere donker afsteken. Vooral twee: de monnik Lutwinus van de abdij van Wadgassen en zijn misdienaar Leonhard stralen lichtend als engelen van goedheid in die tijden van zonde en ellende. De monniken moeten vluchten voor de soldaten der revolutie, die hun goederen komen rooven. Lutwinus blijft achter, verkleedt zich als boer en gaat met zijn kar door een armzalig paardje getrokken overal heen om de stervenden bij te staan, de H. Mis te lezen en de menschen te troosten en in hun geloof te versterken. Bij het verdedigen van een kruis langs den weg, dat een revolutionaire troep wil schenden, wordt hij gedood. Leonhard ontkomt en van zijn nakomelingen zegt Kirschweng dit verhaal gehoord te hebben. Een zeer eenvoudig gegeven. Maar de schrijver heeft het op meesterlijke wijze behandeld. Hij laat heel de oude bekeerlingsgeschiedenis in haar voornaamste apostelen en hun daden en legenden opleven: der liebe heilige Herr Wendelin en zijn zuster de H. Oranna en nog vele andere. In dat levendig contact met die vroegere heiligen vinden de vervolgde katholieken de hemelsche beschermers, die over hen waken: mooi is in dat opzicht het eerste hoofdstuk, dat als een preludium het motief van heel de novelle aangeeft: trouw en vertrouwen. Trouw aan God en dus ook aan den mensch: trouw aan het eens gegeven woord, trouw aan de verplichting, die men eenmaal op zich genomen heeft, ook onder de moeilijkste omstandigheden, ook onder voortdurende dreiging van den dood. Vertrouwen op God, op zijn voorzienigheid, in het onwrikbaar geloof dat zijn zaak eenmaal zal zegevieren. Prachtig en diepaangrijpend is onder dit opzicht de preek die Lutwinus houdt, als hij in den nacht in een kapelletje in Wadgassen weer eens de H. Mis leest.

Een fijn literair genot geeft dit boek van Kirschweng; maar de schrijver heeft nog groteren dank verdiend om den moed die het zijn lezers geeft om trouw te zijn aan God en hun H. Doopsel ondanks alle vervolging; en de vrede en gerustheid die het meedeelt aan de ziel door de verlevendiging en versterking van hun vertrouwen op een oneindig-goede Vader in den hemel. Een boek dat niet alleen voor de duitsche katholieken een weldaad is; maar dat ieder, die het leest beter en rijker maken zal.

BRAUNGRUBER (Rudolf) DIE ENGEL IN ATLANTIS. Roman. Rowohlt Berlin 1938.

De fantasie, die „Radium, Roman eines Elements" dichtte, is zich weer eens te buiten gegaan in een orgie van dromen en beelden. De uitbundigheid van zijn fantasie is werkelijk schrikbarend en lijkt meer op een bronstige hallucinatie dan op een door diepere redelijkheid gedragen sprookje.

Met een brutale verkrachting van het bijbelverhaal uit het boek der Schepping fantaseert hij naar aanleiding van de Openbaring een vertelsel van engelen (en wat voor engelen!), die op de aarde zijn neergedaald uit liefde voor de menschelijke schoonheid. Het is vooral de Engel Atlan, die in het middelpunt van het doen en laten der mensen staat. Naar hem wordt het rijk Atlantis genoemd. Hij maakt een einde aan de vrouwenheerschappij en met brute, ongetemde, razend-wilde menselijkheid brengt hij de mensen van uiterste primitiviteit tot de krankzinnigste decadentie van uiterlijke pracht en schoonheid, die culmineert in een kultus der meest waanzinnige hoogmoed en sexualiteit. God (maar wat voor een God!) maakt er een einde aan en zendt Noë. De zondvloed is het einde.

Dit verhaal moet een verkrachting van de Bijbel genoemd worden, omdat de Bijbel niet meer hierin betekent dan een sage, waarnaast men naar vrije verkiezing nog wat andere sagen kan stellen. De fantasie heeft het recht om er mee te doen, wat zij wil.

De Bijbel blijkt een belangrijke sage te zijn, een menselijk interessante visie op de onbegrijpelijke verwarring der wereld, speciaal op het geheim van zonde en dood. Maar méér dan dat is ze niet. De schrijver weet zijn ongebreidelde fantasie te benutten om een verwarrend, maar spannend beeld te geven van de pracht en schoonheid der oude kulturen, maar tegelijk begraaft ze zich in een roes van beelden van zeer wellustige kwaliteit. Het is de wellust van moord en sexuele drift, die de hoofdrol in dit boek spelen.

Daarbij is het boek tamelijk vermoeiend doordat de fantasie telkens op gang gezet wordt door zeer cerebrale achtergronden, die het resultaat zijn van lectuur van meer of minder wetenschappelijke aard over dit onderwerp.

Streng voorbehouden.

VIESèR (Dolores) HEMMA VON GURK. Roman. Verlag Kösel-Pustet, München.

Van dit geromanciëerde leven van Hemma von Gurk, Vorstin en Moeder van Karinthië, een vrouw groot in bestuurswijsheid, groot in mildheid en goedheid, groot in geloof en groot in liefde tot God en de menschen, kan als eindoordeel herhaald worden, wat in Jaargang 24 van dit Tijdschrift p. 545 van Weinrichs „Die heilige Elisabeth von Thüringen" gezegd werd: „een wondermooi boek, geschreven in beeldrijke taal en met indringend be-

grijpen van de sidderingen van een Heiligenziel". Hoe hoog ik dit boek van Dolores Viesèr aansla blijkt al aanstonds uit het feit, dat ik het naast dat van Weinrich stel. De inhoud komt sterk overeen; de behandeling is heel verschillend. Hoe kan het ook anders? Weinrich is als man en dichter grootscher, sterker, feller, Dolores Viesèr is als vrouw en dichteres dieper, zachter, inniger. Daarvandaan dat de tijd- en milieuteekening bij Weinrich soms zoo geweldig en machtig is, dat de figuur van Elisabeth er eenigszins door vervaagt, terwijl bij Dolores Viesèr die achtergrond immer maar fragmentarisch blijft en soms, hoe mooi ook, zoo vaag is als een heel oud verkleurd gobelin. Bij den man is de compositie strak en streng; bij de vrouw kan men nauwelijks van een opbouw spreken, slechts als een gouden draad door een parelsnoer loopt Hemma's zielegroei door dit verhaal en houdt 't bijeen. Bij alle rijkdom van stijl blijft de dichter toch beheerscht, schrapt en kiest, terwijl de dichteres zich laat gaan, prachtig vertellend met een voortdurende variatie in de stof: van sagen en oude geschiedenissen en gebruiken en blijde en tragische voorvallen, maar die toch een zekere gerektheid niet kunnen doen vergeten. Anders is het werk van Weinrich, anders dat van Dolores Viesèr: het heeft elk zijn eigen groote kwaliteiten en kleine gebreken, maar „w o n d e r m o o i" is het van den een zoowel als van de ander. Moge dit boek dat èn in literair èn in katholiek opzicht van zeer hooge standing is in handen komen van velen, van zeer velen.

DOLORES VIESèR

LüCKE (Theodor) WELLINGTON, DER EISERNE HERZOG. Rowohlt Berlin 1938.

Aan vakbladen zij een gedetailleerde bespreking van dit groots opgezette leven over Wellington overgelaten. Het heeft echter wel zin om in dit tijdschrift iets over dit werk te zeggen, daar het zich niet tot den vakman richt, maar tot elk ontwikkeld mens.

Ongetwijfeld is het een hoogst interessant boek, dat één van de meest verwarde en tegelijk spannendste perioden der geschiedenis scherp belicht. Met name geeft de schrijver een verhelderende kijk op de strijd tussen het opkomende liberalisme in Engeland en den oer-conservatieven Wellington. Wat men gewoonlijk meer in grove omtrekken bestudeert en dan nog groten-

deels van de ideëen-zijde uit, ziet men hier héél dichtbij door de nauwkeurigste bizonderheden, door het inschuiven van karakteristieken, van intrigues, die ook met het particuliere leven samenhangen.

De schrijver heeft een druk gebruik gemaakt van mémoires en brieven, wat altijd een gevaarlijk werk is, maar wat tegelijkertijd aan een biografie kleur en leven geeft. Uit al die gegevens heeft Lücke een scherp omlijnde opvatting over de persoon van Wellington geput. Voor den schrijver is Wellington de nuchtere, rechtvaardige en zakelijke mens, zonder veel fantasie, maar met des te meer trouw en kracht. Vanuit deze opvatting verklaart hij zijn daden, die volgens den schrijver ook alle precies in het kader van zijn levensopvatting passen. De vraag is, of dit juist is. Daarover kan inderdaad meningsverschil bestaan, maar in ieder geval is het een beschouwing, die de moeite waard is om overwogen te worden.

Een ernstig bezwaar tegen dit boek is, wat trouwens voor de meeste biografieën geldt, dat de besproken persoon op ongeproportionneerde wijze naar voren komt en zo een heel tijdvak schijnt te beheersen. Metternich bijv. speelt in dit boek, vergeleken bij Wellington, nauwelijks een rol.

ENGELSCH

BRAND (Millen) THE HEROES. (280) 7/6. Cassell & Comp. Ltd. - London.

De titel is lichtelijk ironisch. De „heroes" zijn invaliden van den wereldoorlog of van den Spaansch-Amerikaanschen krijg; in de burgermaatschappij kunnen zij geen plaats innemen, daar lichaamsgebreken hen beletten arbeid te verrichten in hetzelfde tempo als de valide arbeiders. Voor deze menschen, die zich min of meer als pariah's gevoelen, heeft de Amerikaansche staat tehuizen ingericht, waarin zij worden opgenomen. Het is grootendeels het leven in een dergelijk „State Soldier's Home", dat in „The Heroes" wordt weergegeven. Dat leven daar is een dead end; het bezit geen spanning meer; over het Home hangt een sfeer van melancholie. Toch is dit geen boek van bitter pessimisme, het is rustig, eenigszins mild geschreven; de meeste der mannen zijn bezield door een geest van kameraadschap; zij trachten zich en anderen het leven zoo draaglijk mogelijk te maken.

De belangstelling concentreert zich meer in het bijzonder op George Burley, invaliede van den wereldoorlog, die op ongeveer veertigjarigen leeftijd in het soldatenhuis komt, en daar eenige jaren verblijft. Door de werkloosheid — het verhaal speelt ongeveer 1930 — is hij, met slechts één arm, niet meer in staat als polijster zijn onderhoud te verdienen, daar alleen de meest geschikten aan het werk kunnen blijven. Burley is een eenvoudig man, wiens reacties op het gestichtsleven die van den gemiddelden mensch zijn, maar zij ontroeren juist door haar ongecompliceerde,

begrijpelijke menschelijkheid. Voor Burley blijkt het leven tenslotte nog een zonnekant te krijgen, eerst door de beantwoorde liefde voor een meisje uit het naburige stadje, daarna door een economisch perspectief dat hem in staat stelt weer de vrije maatschappij in te gaan.

„The Heroes" is een roman van beheerscht realisme, waarin de figuren niet diep doorschouwd worden, maar toch een verhaal waarin iets van het werkelijke leven werd verwerkt.

RHYS (Jean) GOOD MORNING, MIDNIGHT. (273) 7/6. Constable & Comp. Ltd. - London.

De roman „Good Morning, Midnight" is doortrokken van een verschrikkelijke triestheid. En door het onderwerp en door het procedé volgens welke hij werd geschreven. Een alleenstaande vrouw van middelbaren leeftijd, die van een kleine geërfde toelage in Londen leeft, verblijft veertien dagen in Parijs waar zij haar jeugd heeft doorgebracht. Daar leeft zij die twee weken volkomen eenzaam, zooals ook haar leven in Londen was. Vanuit haar eigen ik, als in een droomtoestand, maar toch koud-helder, leert de lezer brokstukken uit haar verleden kennen, afgewisseld met het verslag van haar tegenwoordige belevenissen. Haar lichaam leeft, maar haar geest, haar „spirit" is dood; zij staat volkomen geïsoleerd in het leven; wat zij daarvan ziet en wat er van aan herinneringen in haar herleeft bezit geen glans meer, geen enkele nuance van zachte menschelijkheid. Met een niet te miskennen talent heeft Jean Rhys het bestaan gesuggereerd van een absoluut gedesillusionneerde; het deerniswekkende daarvan wordt nog versterkt door de lucide onmiddellijkheid waarmee de vrouw zich haar eigen bestaan realiseert. Als zoodanig is dit een ongewone en knap geschreven roman. Maar het consequent onbarmhartige dat in „Good Morning, Midnight" zoo opvallend is en dat den roman zoo apart typeert, is tevens oorzaak dat hij psychologisch niet bevredigt. Waarom heeft de vrouw alle levensvreugde verloren? Wanneer een dergelijk desolaat bestaan wordt uitgebeeld moeten ook de factoren worden aangegeven en verklaard waaruit het zich heeft ontwikkeld. Dat heeft de schijfster niet gedaan; mede daardoor maakt het pessimisme den indruk eenigszins geforceerd te zijn; het aanvaardbare der hoofdfiguren lijdt er onder.

De roman is uitsluitend voor geestelijk grondig ervaren volwassenen.

LAWRENCE (C. E.) GLORIANA. (317) 7/6. John Murray - London.

In „Gloriana" dat ten tijde van koningin Elisabeth speelt, treden verschillende historische figuren op, als Sir Walter Raleigh, Shakespeare, de koningin, en er worden meerdere historische gebeurtenissen in verteld. Toch moet het verhaal minder een geschiedkundige roman dan een historische romance genoemd worden. De schrijver heeft er iets in voelbaar gemaakt van de scherper

vormen die de levensuitingen toen bezaten, van de onmiddellijkheid en de frischheid van het bestaan, maar ook van de grofheid, zelfs barbaarschheid, waardoor het dikwijls werd gekenmerkt, van den trek naar het avontuur, welke in die dagen zijn bevrediging kon vinden. In dit streven, waarbij de historisch georiënteerde fantasie een groote rol moest spelen, paste het dat de auteur de gebeurtenissen vooral groepeerde rond eenige fictieve figuren, — hier een zwervend acteur en een hofdame van koningin Elisabeth. Een opvallend talent is in „Gloriana" niet aan het woord, maar het verhaal weet de belangstelling steeds gaande te houden; het behoort tot de amusementslectuur, die boven het gemiddelde stijgt.
Volwassenen.

WODEHOUSE (P. G.) SUMMER MOONSHINE. (251) *f* 1.20. Tauchnitz Edition - Paris.

Ongetwijfeld is Wodehouse een van Engeland's beste humoristische romanschrijvers. De universiteit van Oxford heeft zelfs kort geleden zijn verdiensten als zoodanig erkend door hem tot eeredoctor in de letteren te benoemen. Waarom ook niet? Zijn boeken mogen dan niet tot de literatuur-van-het-eerste-plan behooren, voor de taal hebben zij toch zeker beteekenis. Zij hebben van een massa woorden, als het ware, de uitdrukkingsmogelijkheden vermeerderd door aan te toonen welk een humor, een geest, zij vertolken, wanneer zij in bepaalde situaties of combinaties worden gebruikt. Ook overigens is het een te waardeeren verdienste wanneer men zijn medemenschen op frissche, gezonde geestigheid weet te vergasten. Daarbij is Wodehouse ook een knap verteller. Hij verstaat het ingewikkelde intrigues op te zetten, om die daarna in een interessant verhaal op de meest geestige wijze tot oplossing te brengen. Als elke beoefenaar van den stiel der geestigheid chargeert hij, maar Wodehouse blijkt toch ook een menschenkenner te zijn, die scherp de kleine dwaasheden der menschen opmerkt en deze vertolkt in een oorspronkelijke techniek van schrijven. „Summer Moonshine" is een goed specimen van zijn kunst. Het is een niet na te vertellen verhaal van allerhande liefdesverwikkelingen op het kasteel van Sir Buckstone Abbott. Lectuur voor volwassenen.

SCOTT-MONCRIEFF (George) THE LOWLANDS OF SCOTLAND. (120) 8/6.

BATES (H. E.) BATSFORD (Harry) a. o.: THE ENGLISH COUNTRYSIDE A SURVEY OF ITS CHIEF FEATURES. (250) 6/. B. T. Batsford Ltd. - London.

De natuur-en plaatsbeschrijvingen van Scott-Moncrieff zijn van bijzondere aard. Hij verstaat het de speciale charme van een bepaalde streek, de geheel eigen sfeer, welke haar eigen is, de karakteristiek van een stad plastisch en indringend tot uiting te brengen. Zijn boek over de „Scottish Lowlands" is niet rijk aan minutieuze beschrijvingen — daartoe leent zich beter de onpersoonlijke Baedeker — maar het maakt den bezoeker van dit in-

teressante land daarmee zoo vertrouwd als dit bij een betrekkelijk kort oponthoud mogelijk is.

Vrijwel van denzelfden geest is ook „The English Countryside". Ieder der negen medewerkers heeft een bepaald landschappelijk beeld voor zijn rekening genomen — het heuvelland, de kust, het merengebied, het polderland, de heidestreken. Ook hier juist genoeg aanwijzingen en beschrijvingen om den tourist wegwijs te maken, maar overigens een aanvoelbaar maken van het eigene, het individueele van een besproken landschap. Een inleidend hoofdstuk: „The Evolution of the Countryside" van H. J. Massingham, verklaart hoe de „Countryside" van thans zich ontwikkeld heeft uit die der vorige eeuwen.

Voor ontwikkelde bezoekers van Engeland en Schotland zijn dit voortreffelijke boeken. De uitgeefster, welke een reputatie geniet voor haar verzorgde uitgaven, heeft in beide werken een groot aantal opvallend goed geslaagde photo's opgenomen.

Boekenschouw

ICKS (X.) DE SPAARSOCIëTEIT VAN DEN ZILVEREN SLEUTEL. Met teekeningen van Frans van Immerseel. (158) *f* 1.— en *f* 1.50. St. Norbertus, Tongerloo.

Als parochiegeestelijke in een Antwerpsche volkswijk heeft de schrijver een tijd lang catechismusles gegeven aan een aantal jongens uit deze buurt. Rakkers, op wie de regels der normale paedagogie geen vat hebben. De bijzonderheden, door den auteur verteld over het godsdienstig leven — beter, het niet-godsdienstig leven — der menschen uit het volkskwartier zijn schrijnend, en de moeilijkheden waarmede hij had te kampen bij zijn onderricht, waren wel van zeer bijzonderen aard. Toch is dit geen wrang boek geworden door den kostelijken humor waarmee de schrijver zijn menschen heeft kunnen zien, en vooral zijn geliefde bengels. Eén post hebben die op hun credit staan, waarop terecht gewezen wordt en welke ook tot het schrijven heeft geïnspireerd: de liefde tot O. L. Vrouw.

SLUYS (Gz. C.) VRIJE WESTFRIEZEN. (236) *f* 1.30 en *f* 2.40. Edecea, Hoorn.

„Vrije Westfriezen" is een historische roman uit de achttiende eeuw, spelend in West-Friesland. De auteur heeft zijn roman verantwoord door studie van archieven en familiepapieren; op deze historische basis heeft hij het volksleven van dien tijd gereconstrueerd rond enkele in West-Friesland geleefd hebbende figuren. Al is het boek als verhaal niet sterk geschreven, het geeft een toch wel interessant beeld van het plattelandsleven van anderhalve eeuw geleden.

De blijkbaar gereformeerde schrijver veroorlooft zich een paar kleine hatelijkheden tegenover Katholieken, — blijkbaar afgekeken van Bosboom Toussaint — die het boek ontsieren.

De moderne roman

door JOS PANHUYSEN.

Dorothy Hoare, van Newham College, Cambridge, heeft een boek uitgegeven over den modernen Engelschen roman, het is een verzameling colleges in drukvorm over dat onderwerp en daarom zal het niemand verwonderen, geloof ik, dat het eigenlijk toch geen boek is, dat over den modernen roman handelt, tenminste niet in zijn geheel. Wat een professor of lector modern noemt is doorgaans al modern geweest, zelfs het werk van Virginia Woolf en James Joyce zullen sommige schrijvers en critici reeds geneigd zijn niet meer modern te noemen. Dat doet er natuurlijk betrekkelijk weinig toe, het woord is in zich geen lofprijzing, het is een tijdsbepaling en als zoodanig heeft het zijn waarde, omdat het een periode in een evolutie min of meer afbakent, tenminste naar den kant van het verleden. Deze afbakening is echter geen vaste en het heden komt uit het verleden voort, zoodoende spreekt Dorothy Hoare, al handelen haar voornaamste lessen over James, Forster, Hardy, Conrad en Lawrence, indirect toch ongetwijfeld ook over den modernen roman.

Deze colleges in drukvorm onderscheiden zich van critische artikelen, het zijn inderdaad lessen. Zij missen zeker geen persoonlijkheid, maar toch zijn ze objectiever dan de meeste critieken, en terzelfdertijd zijn ze eenzijdiger. In een critisch artikel wordt doorgaans meer getracht naar een beoordeeling van het werk in zijn geheel, het komt voort uit een onmiddellijker contact, het tracht verantwoording te geven van een directer indruk dan hier geschiedt. Dorothy Hoare tracht immers niet om zooveel mogelijk hoedanigheden van het werk der door haar behandelde schrijvers te toonen, zij zoekt naar enkele hoedanigheden, die haar het voornaamste lijken of die, naar hare meening, te zeer werden veronachtzaamd. Zij geeft herhaaldelijk reacties op de critiek. Haar uitmuntend college over Henry James tracht aan te toonen en toont naar mijne meening ook aan, dat James niet de aestheet zonder meer was, die de meeste critici in hem zagen, zij zegt, dat in zijn werk wel degelijk een hoofdidee valt op te merken en dat deze moralistisch van aard is. Henry James is volgens haar niet alleen de fijnzinnige psycholoog, die de ontwikkeling van menschelijke verhoudingen zoo genuanceerd mogelijk weergaf, hij toonde ook hoe de mensch op een bepaald oogenblik een conflict op kan lossen door een vrije wilsdaad, door een offer. Henry James is volgens haar de schrijver bij uitstek van de onthechting. Zij zegt ook, dat deze hoofdidee zijn werk verheft, dat het daardoor grooter en grootscher is geworden dan men gemeenlijk denkt en dat het verwijt van Forster aan James over de karakters in diens werk, van deze idee uit gezien, niet meer als verwijt kan gelden. Forster schreef in zijn Aspects of the Modern Novel, dat in de

romans van James geen domme en geen arme menschen voorkwamen, volgens hem was dat een gemis, volgens Dorothy Hoare is hier van gemis geen sprake, enkel van een beperking, die natuurnoodzakelijk uit de geaardheid zelf van deze romans voortkomt.

Het speuren naar een hoofdidee heeft zonder twijfel zijn eigenaardige nadeelen, het gevaar al te simplistisch te worden weet Dorothy Hoare niet altijd te ontwijken, maar om een evolutie te controleeren heeft deze methode ook voordeelen. De wisseling van de hoofdidee heeft groote beteekenis voor de vaststelling van het tijdskarakter; gewild of ongewild, men kan in deze lessen een verschuiven en veranderen van den tijdgeest zien. Er is hier een voortgang, winst aan den eenen kant, verlies aan den anderen kant, te bemerken. Bij Hardy vindt Dorothy Hoare de waardeering van het geduld, van het uithoudingsvermogen van de „endurance" het voornaamste; Hardy, die den mensch overgeleverd zag aan buitenmenschelijke machten, grillig, onberekenbaar en oneindig sterker dan hij, vond de heldhaftigheid niet in het offer, maar in een krachteloos doorstaan van lijden en lot. Zijn ironie wordt verzacht door een groot en bitter medelijden, maar deze ironie, die, men ook weer kan vinden in het werk van Conrad, is reeds een voorafschaduwing van de gevoelsdeflatie van moderner romans. Conrad, ondanks al zijn romantische hoedanigheden, is minder kwetsbaar dan Hardy, in zijn romans wordt het noodlot niet zoo opzettelijk geïntroduceerd, daarom wellicht is het nog dreigender aanwezig en welhaast alomtegenwoordig. Als bij Hardy is het leven in zijn werk een vooruit verloren spel, hij zoekt echter de menschelijke waardigheid niet in het dulden, noch in het offer, hij zoekt het in de loyauteit en de plicht. Dorothy Hoare zegt in haar studies niets over het godsbesef en toch, geloof ik, zijn de hoofdideeën, waarover zij spreekt, nauw aan het godsbesef, zooals zich dat bij James, Hardy en Conrad vertoont, verbonden. Het is een steeds verminderend en vervagend besef, een groeiend gebrek aan geloof, dat zoowel bij Hardy en Conrad en zelfs eenigermate reeds bij James naar stoïcisme leidt. Streng stoïcisme echter is een soort heldhaftigheid zonder grondslag en zonder doel en daarom op den duur onhoudbaar.

Moderner schrijvers zetten de ontleding van James en Conrad en de gevoelsdeflatie, zooals men die bij Hardy vindt, voort, maar de afwending van het leven, dat in ieder stoïcisme schuilt, namen ze niet over. Zij zochten naar een nieuwe aanvaarding. Forster deed dat, Lawrence en, in zekeren zin, eveneens Virginia Woolf. Ook hierbij is het godsbesef, waarover Dorothy Hoare niet spreekt, naar mijne meening van groote beteekenis, Forster bestrijdt herhaaldelijk dit besef, omdat hij het religieuse vereenzelvigt met het conventioneel moralistische, hij weet echter, dat het leven eerst waarde en wijding kan krijgen door een beginsel, dat zoowel in als buiten den mensch gevonden moet kunnen worden. Om tot

een volle aanvaarding van het leven te kunnen komen moet men er een ideaal in kunnen ontdekken.

Daarom, zooals Dorothy Hoare vaststelt, geeft Forster in plaats van het religieuse ideaal het ideaal van de vrije impuls van het „natuurlijke" leven. Forster is echter ook een man van de gevoelsdeflatie, uitermate bezorgd niet in sentimentaliteit te vervallen en hij ontkent al spoedig de absolute waarde van zijn ideaal, hij vindt later de menschelijke waardigheid in de persoonlijke verhoudingen, in de relatie tusschen twee menschen. Ook bij Lawrence, in veel opzichten een geheel andere figuur als Forster, kan men deze zelfde idealen aantreffen, ook deze bewondert het impulsieve leven, ook deze vindt een evenwicht tusschen natuur en mensch van het allergrootste en allereerste belang en ook deze legt in zijn werk welhaast van den beginne getuigenis af van de hooge waarde, die hij hecht aan de persoonlijkheid en de verhouding van persoonlijkheden. Hij is tegelijkertijd een veel vervoerder en veel preekeriger schrijver dan Forster en niet geheel ten onrechte heeft men hem een religieuse natuur genoemd. Zijn godsbesef is er echter niet minder vaag om.

Iets van een geloof, al is het dan niet direct een godsdienstig geloof, vindt men zoowel bij hem als bij Forster, in het werk van Virginia Woolf vindt men dit echter niet. Het opstel over deze schrijfster is zeker niet het beste, dat Dorothy Hoare ons in haar bundel gaf. Haar waardeering van Virginia Woolf's boeken onderling is goed en juist, maar haar kenschetsing van het geheel is te vaag en te weinig zeggend. Een schrijfster, wier werk opvalt door de voortdurende wisseling en door het weergeven van de meest uiteenloopende verschijnselen en schakeeringen komt in een les niet tot haar recht. Maar ook bij haar ontdekte Dorothy Hoare een leidende idee, niet de hoofdidee wellicht, maar toch een zeer beteekenisvolle, vooral wat de ontwikkeling van den modernen roman betreft.

Virginia Woolf's werk spreekt eveneens van een levensaanvaarding, zij wil het leven zelfs weergeven zonder bijgedachten, zooals het in zijn veelheid en verscheidenheid komt, haar boeken zijn doorzinderd van geluk en van het leed van het geluk, maar de verschijnselen er in zijn van hun traditioneele waarde ontdaan, daarom kan men in haar werk een zekere desintegratie opmerken en, daaruit voortkomend, een zekere mismoedigheid, die soms aan de vertwijfeling grenst. Toch treft men ook bij haar nog een ideaal en Dorothy Hoare wist dit zeer juist te kenschetsen. Het is niet meer een ideaal, dat gedeeltelijk buiten den mensch ligt, maar geheel in den mensch, het is niet meer de natuur, die verheerlijkt wordt, maar de kunst. De mensch zelf kan, evenals Mrs Ramsay in To the Lighthouse dit doet, van dit bestaan een kunstwerk maken, door een voortdurend beheerschen van het leven van den dag en een geregeld voorkomen van zelfs de geringste conflicten. Zulk een ideaal echter bevredigt niet en er is geen beter bewijs voor

deze ontoereikendheid te geven dan het werk van Virginia Woolf zelf, schitterend werk, dat tot het beste behoort, dat de twintigste eeuw aan literatuur heeft gegeven, maar toch een spiegeling van een ontredderde samenleving.

Men kan critiek uitoefenen op de colleges van Dorothy Hoare en vast stellen, dat ze den modernen roman onrecht doet door hem zoo eenzijdig te beschouwen, dat het ten slotte in een kunstwerk niet om het ideaal of de hoofdidee gaat, dat men zich best een roman voor kan stellen waar van een dergelijk ideaal of een dergelijke idee in het geheel geen sprake is, dat de romanschrijver op de eerste plaats heeft te vertellen en weer te geven. De vertellers genieten tegenwoordig zelfs bij velen de voorkeur. Ik geloof, dat deze critiek slechts gedeeltelijk gerechtvaardigd is, vertellen alleen is voor den roman als kunstwerk niet voldoende, het is zelfs de vraag of vertellen alleen wel bestaat. Iedere weergave is ten slotte in meerdere of mindere mate critisch en iedere critiek vergelijkt met een ideaal. Ook bij vertellers als Van Schendel, Coolen en de Man kan men dit opmerken. Een roman is, op zijn bijzondere wijze, een spiegeling van een bepaalde samenleving in persoonlijke levens, hoe belangrijker deze persoonlijke levens zijn hoe meer zij de samenleving, waarin zij voorkomen, in haar actualiteit en haar potentialiteit zullen kunnen representeeren. Iedere samenleving echter wordt beheerscht door ideeën, goede of slechte, goede en slechte.

Hierin ligt juist het gevaar en de waarde van den roman, ook van den modernen roman, een gevaar en een waarde, die beiden maar al te vaak worden onderschat. De meeste menschen lezen geen wijsgeerige of moralistische vertoogen, ze lezen romans. Betreuren kan men dat, maar loochenen niet. Virginia Woolf, Forster, Lawrence, Conrad, Hardy en James gaven in hun werk een weerspiegeling van de samenleving en daarom treft men er ook de vaak verkeerde ideeën in aan, die deze samenleving beheerschten en zeker gedeeltelijk nog beheerschen.

De meer moderne romans, waarop Dorothy Hoare slechts terloops wijst, bezitten nog veel van de problematiek dezer ouderen, de disintegratie is bij sommigen van hen, bijvoorbeeld bij Hemingway, nog toegenomen, de vrees voor sentimentaliteit eveneens. Inderdaad werken zij, zooals Dorothy Hoare opmerkt, met uiterst preciese middelen om de gevoelens tot op den kern te keuren en van alle overdrevenheid te ontdoen, maar daartegenover vervallen ze bij bepaalde gevoelens niet zelden in een overdrijving, die toch weer de sentimentaliteit nadert. Vooral de bewondering van het impulsieve, het instinctmatige, het natuurlijke gaat soms nog verder dan bij Forster of zelfs bij Lawrence het geval was. Naast een ijzingwekkende nuchterheid en een onbevangenheid, die het cynisme nadert, kan men bij schrijvers als Faulkner een overgevoeligheid opmerken, die aan de romantische overdrijving van een Rousseau herinnert. Maar zelfs bij romanschrijvers als Hemingway

en Faulkner kan men een neiging naar een nieuwe heldhaftigheid ontdekken, die verschilt van de plicht van Conrad, het uithoudingsvermogen van Hardy, de onthechting en de offervaardigheid van James. Na in een wereld, waarin het godsbesef verloren ging, de uiterste ontgoocheling van het menschelijk tekort met niets onziende aandacht te hebben doorstaan, na de ontoereikendheid van het aardsch geluk te hebben begrepen, schijnt men een nieuwe hoop ontdekt te hebben. Terug gedrongen op den smallen reep grond van zakelijke zelfkennis maakte men een begin met de herovering dezer wereld. Ondanks zeer groote verschillen onderling kan men een zekere overeenkomst ontdekken tusschen de romans van jongere schrijvers als Robert Graves, Richard Hughes, Cecil Day Lewis, Christopher, Isherwood en, om een Franschman te noemen, Antoine de Saint Exupéry. Als men hun werk met dat van de schrijvers vergelijkt, waarover Dorothy Hoare voornamelijk sprak, vindt men een zeer merkwaardig verschil, ondanks sommige problematische overeenkomsten, en wel in hun houding tegenover het geluk. De ouderen zochten het geluk, vonden het of vonden slechts een surrogaat. Deze jongere schrijvers vinden het geluk bijwijlen, maar zij zoeken het eigenlijk niet. Zij beweren niet, dat het leven op de eerste plaats gelukkig moet zijn, maar dat het grootsch of althans beteekenisvol moet zijn, zij zoeken de waarde van het menschenleven in het vinden van een taak en het op zich nemen van de tucht noodig voor zulk een taak. Ongetwijfeld is dit verschil van beteekenis, omdat hier iets naar voren gebracht wordt, dat het persoonlijke leven van een mensch te boven gaat. Het persoonlijke lot, de verhouding van een individu tegenover de natuur, tegenover anderen, tegenover het noodlot interesseerde vooral James, Conrad, Hardy, Forster, Lawrence, Woolf en zelfs Hemingway en Faulkner, bij verschillende jongere schrijvers is dit niet meer de hoofdzaak. Zooals Rivière in Vol de Nuit van Antoine de Saint Exupéry zegt: handelen zij of er iets van hooger waarde is dan menschelijk leven. „Daar moet misschien iets, iets duurzamers gered worden, en om dat deel in den mensch te redden werkte Rivière." De aandacht wordt in dit soort romans niet meer zoo uitsluitend gevestigd op de gevoelens, maar ook op het verstand, op den wil, op de vaardigheid. Er wordt weer een hiërarchie van waarden en menschen erkend. Omdat de hoofdzaak buiten het onmiddellijk persoonlijke gesteld werd is ook het maatschappelijke meer van belang geworden voor al deze schrijvers, van welke richting, links of rechts, ze ook mogen zijn. Een bravourlooze moed werd gewonnen en een redelijke, onderscheidende belangstelling in de samenleving. Dat is reeds zeer veel, dat kan een kentering beteekenen. Hoe nuchter, hoe cynisch zelfs deze romans mogen zijn, herhaaldelijk treft men bij hen een bedwongen optimisme aan, dat zich het meest uit in de mildheid van den spot en in de ironie. Zeldener, maar daarom misschien opvallender, vindt men aanduidingen, dat het godsbesef weer aan beteekenis

toeneemt bij sommige dezer romanschrijvers. Verwonderlijk is dat niet, want het maatschappelijke en het religieuse treffen elkander vroeg of laat en de mensch, die zijn doel hooger stelt dan zijn eigen beperkte bevrediging, maakt een wending naar God. In een bedreigden tijd zijn de kansen op een wezenlijke hernieuwing het hachelijkst, maar misschien toch ook het hoogst.

Dorothy. M. Hoare: Some Studies in the Modern Novel. Chatto & Windus, London.

BOEKENSCHOUW

HELMER C. ss. R. (H.) ER IS NOG VEEL TE DOEN... (280) *f* 1.50 en *f*2.10. 2de druk. Malmberg. Den Bosch.

Voor de bespreking van dit boek kunnen we verwijzen naar de vorige jaargang van Boekenschouw, waar op blz. 228 dit werk geprezen wordt als bij uitstek geschikt voor ouders, onderwijzers en zielzorgers. Dat dit frissche paedagogische boek in den smaak valt bij velen bewijst wel de herdruk in zulk een korten tijd.

CLONMORE (Lord) PAUS PIUS XI EN DE WERELDVREDE. (312) *f* 3.90 en *f* 4.75. Geautoriseerde vertaling door H. Schaab. „De Combinatie", Rotterdam.

Van den directeur der bekende Katholieke Uitgevers Maatschappij Burne & Oates, and Washbourne Ltd.: Lord Clonmore, die tot het Katholieke Geloof overging in 1931, verscheen dit zeer interessante werk over Pius XI en de wereldvrede. Aan de hand van de noodige officiëele gegevens geeft dit boek een overzicht van de politiek van den overleden Paus, daarbij helder in het licht stellend al hetgeen Pius XI voor de wereldvrede gedaan heeft. Zeldzaam gedocumenteerd beschrijft hij hier al de groote wereldproblemen van de laatste kwarteeuw. Dit is een werk van groote apologetische strekking en historische waarde. Volgens Pater Hermans die de inleiding schreef, is dit een boek dat iederen lezer van bladzijde tot bladzijde boeien zal meer dan welke roman ook.

BENTHEM (Dr. B. C. van - O.P.) ARISTOTELES - THOMAS VAN AQUINO, Inleiding op de Metafysica III. Vertaald en van toelichtingen voorzien. (Wijsgeerige grondbegrippen n. 12) *f* 0.55. Romen en Zonen, Roermond - Maaseik.

Dit werkje bevat eerst ongeveer 17 blz. vertaling van den commentaar van den H. Thomas op de Metafysica van Aristoteles, door den vertaler van noten voorzien dan volgt er een korte bijlage over het verband van de grondbegrippen: theoretisch en praktisch; vervolgens een bijlage zonder verband over de getaleenheid; en blz. 31-57 bevat een inleiding op de theologische wijsheid. Ik kan het niet anders zien als een groote compositiefout om zooveel verschillende dingen in een klein boekje op te hoopen. Iedere opmerking kan op zich nog zoo belangrijk zijn; wijsgeerige grondbegrippen worden alleen goed verstaanbaar verklaard in een behoorlijk verband en een zorgvuldige uitwerking van de hoofdmomenten van het begrip en zijn omgeving.

I. In het „Börsenblatt für den deutschen Buchhandel" heeft Dr. Charlotte Bauschinger een overzicht gegeven van de Duitsche boeken, die in 1937 in andere talen werden overgebracht. Over heel de linie is er achteruitgang! Frankrijk vertaalde 38 Duitsche boeken die tot de „schoone letteren" behooren, meest emigranten- en jeugdboeken, Italië 75, waaronder veel emigrantenboeken en oppervlakkig werk, Engeland 145 tegen 241 in 1936, de U. S. A. 145 tegen 167 in 1936. Hiervan waren in Engeland 64, in U. S. A. 48 werken die tot de fraaie letteren te rekenen zijn, overwegend meer emigrantenlitteratuur. Duitschland zelf vertaalde 180 werken, tot de schoone letteren behoorend, uit het Engelsch. Nederland vertaalde 314 boeken uit het Engelsch, 193 uit het Duitsch, hoofdzakelijk emigranten. Zweden: 230 werken uit het Engelsch, 52 uit het Duitsch; Denemarken: 135 uit het Engelsch, 37 uit het Duitsch; Noorwegen: ruim 100 uit het Engelsch, 37 uit het Duitsch; IJsland: 20 uit het Engelsch, 2 uit het Duitsch. De toestand is eender in de Baltische landen, Estland bijvb. 30% Engelsch, 12% Duitsch. Hongarije: 280 werken uit het Engelsch, 84 uit het Duitsch. Roemenië: 16 boeken uit het Duitsch, overwegend Joodsche. Bulgarije: 87 uit het Engelsch, 57 uit het Duitsch. China: 60 tegen 20.

„Der Rückgang der Weltgeltung des deutschen Buches, zoo bemerkt bij deze statistiek „Die neue Literatur", een fel nazi-maandschrift, hat viele Gründe, nur den einen Grund nicht, dass die deutsche Litteratur der Welt nichts Wertvolles zu bieten hätte." Dichters als Paul Ernst en Josef Weinheber heeft natuurlijk „die ganze Weltliteratur der Gegenwart" niet! Het ligt eveneens natuurlijk aan de „jüdische Weltherrschaft" dat er zoo weinig Duitsch vertaald wordt.

II. Dezelfde Duitsche mentaliteit spreekt uit een beschouwing, die we aantroffen in het vorig nummer der „neuen Literatur". Daar wordt de als „Der Himmelsreiter" vertaalde roman van Jean de la Varende op de volgende wijze besproken. (Varende schreef vòor een of twee jaar „Le Centaure de Dieu", een zeer goeden roman, die door de Académie bekroond werd. Le Centaure de Dieu is een jong adellijk heer, die alstware de schuld van zijn voorgeslacht op zich voelt drukken, priester wordt en in Noord-Africa gaat werken. Zie Boekenschouw Sept. 1938.) „Der Verfasser hat alles getan, seine in Wahrheit lebensgefährliche Tendenz hinter morbider „Kunst" zu verbergen. In Frankreich mag man das dulden. Wir haben gelernt dass Worte und Ideen für ein Volk ebenso tötlich sein können wie Kokain und Morphium. . . . Es ist eine mit Kunst verbrämte fanatische Propaganda für die Sterilität, die Impotenz, das Zölibat, gegen das bluthafte, gesunde und starke Leben. Es stellt sich allen Bemühungen entgegen, die wir in Deutschland als lebensnotwendig für den Weiterbestand unseres Volkes erkannt haben."

De schrijver zal wel glimlachen om de „Tendenz", die men in Duitschland uit zijn werk haalt.

III. Volgens het officieele bulletin der „Wirtschaftswerbung" hebben in Duitschland zestien dagbladen een oplaag van meer dan 100.000 exemplaren. Völkischer Beobachter: 589.717. Berliner Morgenpost: 446.475. Berliner illustrierte Nachtausgabe: 306.256. Berliner Zeitung am Mittag: 206.501. Westdeutscher Beobachter: 225.930. Westfälische Londeszeitung 222.773. Berliner Lokalanzeiger: 210.138. Rheinische Landeszeitung Volksparole: 207.373. Berliner Volkszeitung: 190.682. N.S.Z. Rheinfront: 169.090. National-Zeitung: 157.439. Hamburger Anzeiger: 153.597. Der Mitteldeutsche: 150.013. Leipziger neuste Nachrichten: 478.383. Hamburger Fremdenblatt: 129.588. Der Angriff: 113.032.

IV. Een merkwaardige bibliotheek — De groote filmproducenten van Hollywood hebben een groote bibliotheek geschapen met een merkwaardig doel. Zij telt reeds een kleine millioen boeken en boeken in allerlei talen. Deze boeken zijn er niet om gelezen te worden, maar enkel om als „figurant" op de film te dienen. De meeste dezer boeken zijn nog niet opengesneden en zullen het wel nooit zijn. Vele zijn kostbaar ingebonden en zouden de trots van menig boekenliefhebber uitmaken. De bibliothecarissen dezer boekerij moeten precies weten, welke boeken er in een gemiddeld Amerikaansch home passen, welke in de boekenkast van een geneesheer, welke boeken een bepaald historisch personage bezat, enzoovoorts. Hun werk is, de boeken voor een bepaalde film aan te wijzen. Dit is niet gemakkelijk en deze bibliothecarissen zijn wellicht de best geinstrueerde lieden van Hollywood. De filmman stuurt bijvoorbeeld een boodschap aan den bibliotheekman met de opdracht: drie meter boeken voor de boekerij van een Amerikaanschen ingenieur, die in Frankrijk gestudeerd heeft en erg sentimenteel is! Een moeilijke taak! De bibliothecaris zal wat Fransche romans en wat poëzie kiezen, plus een flink aantal technische werken. Men bezit hier ook het grootste boek ter wereld, dat 2500 kilo weegt en vervaardigt werd voor een bepaalden film. Het kleinste der collectie heeft de grootte van een stukje suiker en bevat nog 4000 woorden. Het werd gebruikt voor een sprookjesfilm.

Boekenschouw

MULLER S.C.J. (Drs. H.) DE HEILIGE DRIEVULDIGHEID. (144) Het Spectrum, Utrecht.

Bij de behandeling van het verhevenste en diepste geheim van den godsdienst heeft de auteur zich in het algemeen gehouden aan het schema van de theologische traktaten over de H. Drievuldigheid. De moeilijkheid was dat dit onderwerp behandeld moest worden ook voor lezers die niet wijsgeerig geschoold zijn. Hierin is de schrijver geslaagd. Een werkje als dit verdiept de kennis van God en vergroot de liefde tot den Schepper.

Het is opgenomen in de serie „De Katholieke Kerk".

LODEWIJKS (H.) WIJNKELDER, KEUKEN EN AMERICAN-BAR. (536) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

De schrijver van dit boek is directeur van een opleidingscursus voor restaurant- en hotelpersoneel; ten behoeve dezer opleiding werd het werk geschreven. Het behandelt vrijwel alles wat met het restaurantbedrijf verband houdt, zooals dat in den titel wordt aangegeven. Voor zijn doel lijkt het boek dan ook alleszins geschikt.

POORTENAAR (Jan), HUNTER (Dard) en PELS (C.) DE PAPIERWERELD. (244) In den Toren, Naarden.

In samenwerking met Amerika's beste papierexpert en de technicus der Van Gelder Fabrieken heeft Jan Poortenaar in dit keurig uitgegeven boek de meest interessante bijzonderheden over de papierindustrie bijeen verzameld waarbij allerlei zeldzame afbeeldingen en proeven van papierfabricage aantoonen hoe alles in zijn werk gaat, hoe het vroeger was en welke hoogte de tegenwoordige papierindustrie bereikt heeft. Voor liefhebbers een zeer belangwekkend en uitstekend gedocumenteerd boek.

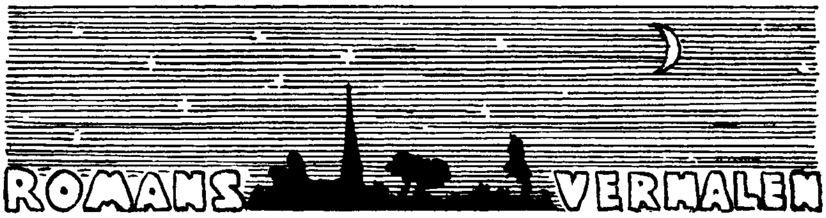

WALSCHAP (Gerard) HET KIND. (235) geb. *f* 2.90. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1939.

In „Het Kind" beschrijft Walschap den levensloop van een aangenomen kind, dat door de pleegouders tot het alleruiterste vertroeteld wordt. De jongen gaat voor priester studeeren, zwaait af, wil apotheker worden, verlaat de universiteit en vindt in Brussel zijn weg. Reeds lang heeft hij het geloof zijner kinderjaren en het vertrouwen in de menschen verloren. Met een meisje uit zijn dorp, dat ook te Brussel woont, beleeft hij een avontuur. Na een plotselinge vlucht zwerft hij eenige jaren in het buitenland, tot het heimwee naar het kind en de moeder hem weer terugdrijft. Zijn jeugdvriend, een priester, bewerkt een verzoening en hij keert naar zijn geboortedorp terug.

Men kent onderhand de levensinzichten van den schrijver, zijn bitteren, scepticistischen kijk op leven en menschen. Het innerlijk proces, waardoor deze Henrike zijn geloof verliest, wordt uitvoerig beschreven. Hij wordt een luchthartig, innerlijk echter gevoelig blijvend blasé, die zich om eer en geweten niet bekommert en er slechts op los leeft. Zijn gevoeligheid wint het op den duur en redt hem tot op zekere hoogte. Wederom is Walschap niet malsch voor de Katholieke verhoudingen en toestanden in het Vlaamsche land. Zijn sympathie gaat uit naar humaniteit en breedmenschelijke goedheid en deze vindt men bij hem nooit bij geloovige menschen. Dit boek van verfijnd scepticisme lijkt mij gevaarlijke lectuur. In de schildering der geloofstwijfels van den jongen vindt hij veel gemakkelijker spitsvondige moeilijkheden dan bevredigende antwoorden bij de raadgevers. Walschap is een uitstekend advocatus diaboli. Het talent, waarmede de dorpsche verhoudingen en het merkwaardige karakter van Henrike beschreven worden, is weer bewonderenswaardig. Een boek dat met groote voorzichtigheid te hanteeren is.

VUYK (Bep) HET LAATSTE HUIS VAN DE WERELD. (213) *f* 2.50 en *f* 3.75. de Haan, Utrecht. 1939.

De schrijfster van dit boek verhaalt hier naar de werkelijkheid de vestiging van haar man en haar op Boeroe, een der Molukken, met het doel om daar van de ontginning en bewerking eener plantage te leven. Dit verblijf in de rimboe met zijn honderden moeilijkheden vormt den eigenlijken inhoud. Bep Vuyck is een talentvolle schrijfster, zooals reeds bleek uit haar vorig boek „Duizend

Eilanden" en opnieuw uit dit „Laatste Huis van de Wereld". Zij staat uiterst reëel tusschen menschen en dingen en beschrijft dezen met groot talent van observatie, met scherpen werkelijkheidszin, zonder eenigen opsmuk of lyriek, doch zoo, dat er een aanschouwelijk en boeiend relaas ontstaat van haar beleven en wedervaren in Indië. Een gezonde levens- en avontuurzin kruidt het boek en de exotische wereld, waarin de auteur verblijft, prikkelt de belangstelling. Alles wordt zoo eenvoudig en natuurlijk, van zoo nabij beschreven, dat men het dagelijksche leven alshetware met haar mede leeft. Een aardig boek zonder veel pretentie, dat niemand halverwege opzij zal leggen.

HERMINGARD VAN DE EIKENTERPEN. Een oud-vaderlandsch verhaal door Aernout Drost. *f* 2.50. Bibliotheek der Nederl. Letteren. Amsterdam. 1939.

Dit deel uit de Bibliotheek der Nederlandsche Letteren werd verzorgd door Prof. Mr. P. N. van Eyck. Hij schreef een lange, alzijdig oriënteerende inleiding voor de Hermingard, plaatst het boek in de sfeer van zijn tijd en wijdt den lezer in tot de juiste lectuur van het werk. Deze inleiding is op zich zelf een waardevolle bijdrage tot de geschiedenis der vroege romantiek in Nederland. Gelezen in den geest als Prof. van Eyck aangeeft, kan Hermingard ons nog bekoren. Een jong idealist, bekoord door de werken der buitenlandsche romantici, wil ook in de eigen taal een verhaal schrijven, spelend op eigen bodem en beantwoordend aan al de hooge aspiraties die hem zelf bezielen. Hermingard is een jeugdwerk, jeugdig, onrijp nog tot in zijn kern, maar bekorend door den frisschen Aufschwung, dien de auteur erin neemt. Men leze het boek niet als een modernen psychologischen roman maar als wat het is, de stoutmoedige verbeelding van een goed twintigjarige, die vol idealen vooruitstreefde, doch spoedig door den dood gestuit werd. De „verheven" taal zal in dezen tijd menig lezer vreemd aandoen evenals de verheven gevoelens der helden; maar men bedenke dat er in Nederland toen nog weinig romans geschreven waren.

UNDSET (Sigrid) DE TROUWE VROUW. Roman. Vert. door A. Basenau. (384) Meulenhoff, Amsterdam. 1939.

In het scheppen van vrouwengestalten blijft de Noorsche schrijfster Sigrid Undset onovertroffen. Eèn vrouwenfiguur beheerscht geheel den uitvoerigen roman, die „De trouwe Vrouw" tot titel draagt. Het is een modern huwelijk, dat hier tot in de fijnste reacties der ziel beschreven wordt met een zin voor het minutieuze, een accuratesse, een gevoeligheid voor elke nuance, die bewondering wekken. Twee volkomen vrijzinnige menschen leven reeds lang in een bijna volmaakt huwelijk, tot hij, als ondanks zichzelf, in ontrouw valt, wat tot een tijdelijke verwijdering leidt; ten slotte vinden zij elkaar weer. Dit tamelijk eenvoudig gegeven heeft de schrijfster met haar gewone doordringende fijnheid en scherpte

van vizie beschreven, in zekeren zin hard en meedoogenloos, maar met grooten werkelijkheidszin. Ondanks het betrekkelijk eenvoudig gebeuren, dat zich concentreert om de psychische reacties der hoofdpersonen, blijft het boek boeien tot het einde. Eenmaal het thema vooropgesteld, wordt de roman opgebouwd, steentje voor steentje: elke scène, elke bladzijde brengt dichter bij het noodzakelijke einde. Ondanks de uitvoerigheid is de constructie van den roman voorbeeldig en nooit verliest zich de auteur in het toch zoo nauwkeurig geregistreerde détail. Voor gevormde volwassen lezers.

JOHN (Evan) GEVANGEN MAJESTEIT. Vert. door A. Schrijver. (499) *f* 3.75 en *f* 4.90. Leopold, Den Haag. 1939.

„Gevangen Majesteit" is een uitstekende historische roman, die het leven verhaalt van James I, een der Schotsche Koningen uit het geslacht der Stewarts. De auteur volgt de historie op den voet, echter zoo dat er een boeiend en rijk gestoffeerd verhaal ontstaat, waarvan de ongelukkige koning aldoor het middelpunt vormt. Personen en toestanden worden met groote levendigheid en natuurlijkheid beschreven, de lange gevangenschap in Engeland, James' deelneming aan den honderdjarigen oorlog in Frankrijk, zijn bevrijding en intocht in Schotland, zijn kort bestuur en zijn dood. Hoewel het geheele leven van den koning zich voor ons oog afspeelt en dus niet eèn groote, allesomvattende intrige het boek beheerscht, verslapt de aandacht geen oogenblik. De roman is tevens een stuk cultuurgeschiedenis van het einde der middeleeuwen; James I leefde in de eerste helft der veertiende eeuw. Een groote sympathie voor zijn held heeft den schrijver geinspireerd en een gelukkige verbeelding heeft hier een beeld van den koning en van zijn omgeving ontworpen, sprankelend van leven en echtheid. De laat-middeleeuwsche toestanden waren alles behalve voorbeeldig, noch op kerkelijk, noch op zedelijk gebied en Schotland was een nog onbeschaafd, ruw land. Een boek voor ontwikkelde volwassen lezers.

SHIPP (Horace) ROMNEY. Een Schildersleven. Roman. Vert. door G. van Vladeracken. (405) „In den Toren", Naarden.

Dit met zorg vertaalde en fraai uitgegeven boek van Horace Shipp bevat in historische-romanvorm het leven van den Engelschen 18de-eeuwschen schilder Romney. De ensceneering en aankleeding der verschillende tafreelen, waarin het schildersleven langs ons heen trekt, is sprankelend van leven en waarheid. Het is op en top een roman, een werk van vinding en verbeelding, en toch benadert het de historische waarheid van zeer nabij of liever volgt het die op den voet. Het boek is meer roman dan vie romancée. Het is voortreffelijk van sfeer en locale kleur, zoowel waar het verhaal zich in Westmoreland afspeelt als te Londen, nadat de eenvoudige dorpsjongen in de hoofdstad tot roem en rijkdom is

gekomen. Op het laatst van zijn leven keert hij, moe van al zijn successen in de groote wereld, tot zijn lang verlaten en verwaarloosde vrouw terug. Een treffende, goed geschreven roman met veel pittoreske scenen en fijnen humor, een boek dat men met genoegen een tweeden maal herleest. Romney treedt hier eigenlijk niet zoozeer als schilder op dan wel als mensch met een zeer bewogen innerlijk leven. Een boek voor volwassenen.

GUDMUNDSSON (Kristmann) HET NIEUWE LAND. (323) *f* 4.50. Geaut. Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. „De Kern", Den Haag.

Uit de wijde verte der IJslandsche geschiedenis wanneer de Noorsche Vikingen bezit van het nieuwe land nemen, heeft Gudmundsson de stof voor dit prachtige boek opgediept. Hij beschrijft sober maar met indringende kracht de tocht van Askell met zijn familie en vrienden langs Ierland naar IJsland, de strijd met de Kelten en de vestiging op het vreemde eiland. Askell is een reus, een Viking, een held, vrijdenker niet achtend de vormen van het oude bijgeloof der Noren, maar zich getrokken voelend tot het Katholicisme der Kelten. Hij is ongelukkig in zijn huwelijk, te goed voor zijn heerschzuchtige vrouw, hij ontziet haar, maar vindt de liefde pas bij een jonge Iersche slavin van edel bloed. Heel het leven en doen van deze pioniers uit vroeger eeuwen wordt zoo levendig en goed beschreven, het samengaan van deze twee rassen, hun strijd, hun hulpeloosheid tegenover de elementen, hun hongersnood in het rampjaar, de heldhaftige dood van den katholieken monnik, die den hemel geweld aandoet om hun nood te lenigen en vastvriest aan de rots terwijl hij als Mozes ligt te bidden, en door dit alles de grootsche figuur van den Viking Askell. Het is alsof wij het mee beleven en het voor ons zien gebeuren. Oudere lezers met ervaring zullen van dit mooie werk kunnen genieten.

WELLS (H. G.) DE OORLOG DER WERELDEN. Vertaald door B. Canter. (248) *f* 2.25 en *f* 2.90. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Een der oudste romans van Wells — de „War of the Worlds" dateert van 1898 — heeft men thans opnieuw, in een goede vertaling, in het Nederlandsch laten verschijnen. De fantast Wells beschrijft hierin den strijd van een aantal Marsbewoners, die in projectielen naar de aarde waren gekomen, tegen de menschen van deze wereld. Deze schrijver heeft zijn aandeel in de neo-romantiek geleverd door het schrijven van een aantal „scientific romances", waartoe ook deze roman behoort. Hij behoort tot de onschuldigste in dat genre, al kan Wells het redeneeren over wijzigingen in de samenleving natuurlijk niet geheel laten. Maar in tegenstelling met veel later werk is het toch nog op de eerste plaats als verhaal dat Wells dit boek schreef; en als verhaal is het zeker levendig en boeiend geschreven.

Voor eenigszins ervaren volwassenen.

LAUESEN (Marcus) SCHIPPER THEOBALD. Uit het Deensch vert. (117) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1939.

Deze novelle is merkwaardig om de wijze, waarop hier de auteur een menschenleven voor ons blootlegt, doorzichtig maakt. Schipper Theobald sterft

op de eerste bladzijde en door hetgeen zijn weduwe over hem denkt en zich van hem herinnert, herleeft voor den lezer de eigenaardige figuur van dezen man, wiens natuurlijke goedheid en harmonische levenszin hem tot een ongewone verschijning maakten. Op kunstige en ingenieuze wijze beeldt de auteur den oud-schipper voor ons uit, zoodat hij aan het einde van het boek als lijfelijk voor ons staat, een mensch van innerlijk evenwicht ondanks uiterlijke tegenstrijdigheden. Met den godsdienst neemt hij het wat al te licht, hoewel hij geenszins zonder vroomheid is. Voor volwassen lezers.

PARRA (Teresa de la) MAMA BLANCA. (205) geb. *f* 3.75. Geautoriseerde vertaling naar het Spaansch manuscript. Servire, Den Haag.

De schrijfster, voor zoover is na te gaan tot nu toe een onbekende in ons taalgebied, stelt het voor, alsof zij in haar jonge jaren met een oude dame, Mamma Blanca, vriendschap sloot. Van deze geeft zij nu een manuscript uit, waarin de zeventigjarige haar jeugdherinneringen neerlei. Het is een alleraardigst boek, waarin de sfeer der landelijke suikerriet-plantage ergens in Venezuela en de daar optredende personen met een eigenaardig-zuidelijk-poëtischen inslag beschreven worden. Treffend zijn de mijmeringen van een oude, zachte vrouw, waarin zij de kleine dingen van haar eerste jeugd herleeft, weergegeven. Om een enkele passage voor niet te jeugdige lezers.

JONG (David de - Jr.) HET RIJPEN VAN DE TIJD. (286) *f* 2.40 en *f* 2.90. Arbo (Arbeiderspers), Amsterdam. 1939.

Dit is een eigenaardige roman. Er is veel goeds in dit wat chaötisch en slordig gebouwd verhaal. Het eerste deel, waarin het huishouden van den doodkistenmaker beschreven wordt, bevalt mij het beste; het is het gaafst en overtuigendst. De auteur weet zich niet altijd te beheerschen en vervalt soms in de fout van al te groote beschrijfzucht en pathetiek. Het zijn eigenlijk twee romans; het geheel zou te splitsen zijn in den roman van de moeder en dien van den zoon; desnoods nog in dien van den grootvader. De auteur bezit ongetwijfeld het talent een roman te schrijven, maar in dit boek heeft hij zich al te zeer laten gaan, zoodat er een indruk van rommeligheid achterblijft. Hij zal zich moeten oefenen in zelfbeperking, in grootere strakheid van uitwerking en beschrijving. Het Christendom, althans voorzoover hier zich Christen noemende menschen optreden, komt er niet al te goed af. Er wordt een caricatuur van geleverd, zonder dat er eenige vergoeding voor geboden wordt. Deze eenzijdigheid schaadt het boek. De hoofdstemming, van waaruit menschen en samenleving hier gezien worden, is zeer pessimistisch. Wegens eenige kras erotische tafreelen slechts voor rijpe, ervaren lezers.

MOLENKAMP (Han) HET NIEUWE LIED. (239) *f* 2.25 en *f* 2.90. Daamen, Den Haag.

Deze „roman van een kantoorbediende", zooals de ondertitel luidt, is een eersteling. Een hedendaagsch Amsterdamsch kantoorbediende heeft, in het algemeen, geen onbezorgd en rooskleurig bestaan, en dit te doen zien en gevoelen heeft de auteur nagestreefd. Opvallende eigenschappen bezit het boek niet, maar Molenkamp vertelt op behoorlijke en onderhoudende wijze van zijn held, den kantoorbediende, die op straat komt te staan, kort nadat hij een meisje heeft leeren kennen, en, niets anders vindend, een eigen zaakje begint. Er straalt een frissche, gezonde levenszin uit het boek, dat nergens langdradig of vervelend wordt. Terloops komen allerlei actueele toestanden ter sprake, de houding tegenover de Joden, de plotselinge daling en rijzing der markt, verarming van gefortuneerde familie's etc. Molenkamp staat op Christelijk standpunt en beschrijft in zijn hoofdfiguur een geloovig jongmensch, die frisch, ondernemend en aanvaardend in het leven staat. Een zeer leesbaar boek.

FEUCHTWANGER (Léon) SüSZ, DE JOOD. Vert. door V. van Vriesland. (568) 3de Druk. Arbeiderspers, Amsterdam. 1939.

Dit zeer knappe werk van den Jood Léon Feuchtwanger is een dier litteraire producten, die de verontwaardiging der Germanen tegen de Joodsche

litteratuur-voortbrengselen in het algemeen, zooal niet rechtvaardigen, dan toch verklaren. Het is een historische roman, die speelt rondom het Wurtembergsche hof in de achttiende eeuw. Het is geschreven met zoo weinig eerbied voor deugd en rechtschapenheid, met zoo vaste overtuigdheid van 's menschen laagheid en bedorvenheid, met zoo volkomen wantrouwen in 's menschen aanleg voor wat edel en goed is, dat een behoorlijk mensch zulk een boek onmogelijk waardeeren kan. Slechts „verlitteratuurde" lezers kunnen een dergelijk werk mooi vinden. Wie nog voor gezonden levenszin voelt, voor natuurlijke rechtgeaardheid en beheersching der levensdrift, kan niet anders dan in dit boek een beleediging der menschelijke natuur zien. Dit werk mòet helaas! het anti-semitisme in de hand werken. Ook daarom ware het beter onvertaald gebleven. Wie zal zijn opgroeiende zoon of dochter zulke lectuur aanbevelen? De onfrissche alcooflucht blijft een goede 500 bladzijden lang hangen.

AUGHINBAUGH (Dr. William E.) OPDAT ZIJ LEVEN. Vert. door E. de Nève. (350) Bigot & v. Rossum. Amsterdam.

In dit lijvige boek beschrijft de Amerikaansche auteur zijn leven als dokter in alle oorden der wereld. Hij werd geboren in Virginia kort na den Secessie-oorlog, studeerde medicijnen en zwierf de wereld door, overal zijn vak uitoefenend en nieuwe methoden van genezing vindend. Men moet den schrijver op zijn woord gelooven, wat wel eens moeilijk valt, zoo wonderlijk zijn de dingen die hij beleefde. Als verhaal van grillige lotgevallen en avonturen is het boek niet onbelangrijk. Een groot schrijver is de auteur echter niet. Hij heeft van zijn werk niet dàt kunnen maken wat bijvoorbeeld Axel Munthe, een ander geneesheer, in eenigszins gelijke omstandigheden ervan maakte. Een kunstwerk is het boek in geen enkel opzicht. De schrijver is nogal eens boud in zijn beweringen, zoo bijvoorbeeld in het laatste hoofdstuk, waar hij een overzicht in vogelvlucht geeft van de geneeskunst. Daarom leze men het boek critisch en met eenige reserve. Menschen die niet graag werken van „fictie" lezen, doch liefst werkelijk gebeurde dingen, zullen dit boek bijzonder waardeeren. Voor gevormde volwassen lezers.

BOO (Sigrid) . . . . VERDER HADDEN WE HET REUSACHTIG. (210) *f* 2.40 en *f* 2.90. Uit het Noorsch vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. Veen, Amsterdam.

Een rijke weduwe krijgt het in haar hoofd haar teruggetrokken leven op te geven, zich een groote villa aan te schaffen en familie en magen te gast te vragen. Die laten zich geen twee keer noodigen en zoo vindt de schrijfster gelegenheid, het meest vreemde stel typen bij elkaar te krijgen. De situaties zijn soms wat al te ingewikkeld, maar de humoristische inslag doet deugd.

STOLTZ-VAN DEN KIEBOOM (Mr. Corry) KOGELS MET KERSTMIS. *f* 2.40 en *f* 2.90. Veen, Amsterdam.

Mevrouw Stoltz heeft met haar vroegere vlotte en geestige romans veel succes geoogst en probeert het nu in een ander genre nl. de detectiveroman. Mr. Roothaert heeft op dit gebied haar eerste schreden geleid en ieder die de aardige werken van dezen schrijver nog niet vergeten heeft om zijn latere minder waardeerbare elucubraties, weet, dat zij zich aan goede handen heeft toevertrouwd. Toch doet merkwaardigerwijs deze eersteling eerder aan Willy Corsari denken dan aan haar leermeester. De sfeer van complex familieleven is overheerschend. De eigenlijke intrige ontwikkelt zich in het eerste gedeelte een beetje langzaam. De schrijfster voelt zich hier blijkbaar nog wat onwennig en valt terug op haar vroegeren verhaaltrant, die de actie en de spanning eenigszins remt. Als detective is het nog niet volmaakt, maar het is even vlot geschreven en pretentieloos als zijn voorgangers. Voor ouderen.

FRANKE (S.) SINJO-JUUL. (295) *f* 2.90 en *f* 3.90. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

De positie van een Sinjo of wel halfbloed in de maatschappij is reeds dikwijls het onderwerp van een verhaal geweest. Ook deze schrijver heeft zijn krachten aan dit gegeven beproefd en in sinjo-Juul een type geschetst dat veel voorkomt in de Indische samenleving. Het is een jongen die ieders sympathie wekt, hij is goedig, vlijtig en heeft ambitie maar voelt in zich een soort tweeslachtigheid waardoor hij zich soms niet bij blanken op zijn plaats voelt maar meer naar de kampong verlangt. De schrijver heeft deze jongen met veel liefde en goed inzicht geteekend en daarmede een eenvoudig en goed boek geschreven dat iedereen ter hand kan nemen.

ROBINS (Denise) WIE OP GELUK VERTROUWT. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

Het geluk waarop de heldin van dit verhaal vertrouwt, heeft zij gezocht bij een getrouwden man, een beroemd schrijver, die in een gril ineens genoeg heeft gekregen van zijn trouwe vrouw en een meer jeugdige bloem wil trachten te plukken. Nicola verlaat haar degelijk tehuis en haar zorgvolle vader en moeder om met haar ideaal te gaan samenwonen. Dat dit geluk niet zeer bestendig is vertelt dit oppervlakkige romannetje dat alleen voor lezers met onderscheidingsvermogen te gebruiken is.

ROOSENSCHOON (C. F.) ERFENIS IN CANADA. (256) *f* 2.25 en *f* 2.90. De roman van een Hollandsch meisje. Querido. Amsterdam.

In dit soort pioniersboek, aanvaardt een eenvoudig jong Hollandsch meisje de erfenis van haar oudsten broer en gaat zijn boerderij in Canada bestieren. Zij maakt groote moeilijkheden door want het klimaat en de omgeving en de groote rivieren en de menschen die op eenige afstand van haar wonen, dat alles is heel anders dan zij in Holland gewend was. Maar zij slaat er zich dapper door heen en leeft zich met alle energie in, in het avontuurlijke leven van het vreemde land. Haar liefde voor een jongen Zweedschen arbeider geeft tenslotte volledig inhoud aan haar bestaan. Een gezond en frisch boek voor volwassenen.

CLAY (Lewis) DOKTER DOODSKOP. (291) *f* 2.20 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerff. De Combinatie, Rotterdam.

Een krankzinnig monster bedreigt de beschaafde wereld met de grootste rampen. Hij beschikt over een zeldzaam hypnotische kracht en gebruikt deze tot verderf van zijn medemenschen. De sensatie in dit verhaal is zeer gezocht en het is alleen leesbaar voor ouderen.

VLIET (J. B. van) LEDIGE HANDEN. (250) Ab. prijs p. j. *f* 5.50, per half j. *f* 2.75 en per kwart. *f* 1.40. Het Poirtersfonds, Eindhoven.

Eenvoudig maar raak schetst de schrijver in dit boek de toestand van een degelijken huisvader met groot gezin, die opeens ontslagen wordt van de fabriek waar hij dertig jaren gewerkt heeft. Hij kan zich niet schikken in dit zware lot en weet zijn kruis niet te dragen, hij mokt, verliest zijn geloof, is in huis onverdragelijk voor zijn goede vrouw en brave kinderen. Er moet veel gebeuren om hem murw te maken, zoozeer is hij verstrikt in zijn eigen ongeluk, maar hij krijgt een les, die hij begrijpt en keert tot de kerk terug. Een goed geschreven volksroman voor volwassenen.

YORE (Clem) WAAR IJZEREN WETTEN HEERSCHEN. (248) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Ferdinand ten Hove. „De Steenuil", Amsterdam.

Dit is het verhaal van allerlei vreemde avonturen welke Jim O'Neil wachten na den dood van zijn vader, omdat hij een belofte aan een stervende gaat vervullen. Hebzucht, gouddorst, geheime krachten, gevaarlijke intriges van halfbloeden, brengen hem in vele moeilijkheden, maar de bemoediging van een lief meisje helpt hem. Leesbaar voor volwassenen.

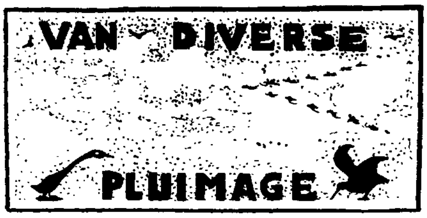

KLUG (Prof. Dr. Ignatius) HET KATHOLIEKE GELOOF. Een apologetisch, dogmatisch, kerkhistorisch overzicht. (720) *f* 2.95 en *f* 3.95. De Toorts, Heemstede. 1939.

Eenige professoren uit het Haarlemsche en Utrechtsche hebben dit voortreffelijke werk van Klug, den Duitschen apologeet, in het Nederlandsch vertaald en bewerkt. Voortreffelijk is het werk, vooreerst wegens zijn omvattendheid en volledigheid, vervolgens wegens zijn moderne georiënteerdheid en eindelijk wegens zijn heldere, korte wijze van uiteenzetting en weerlegging. De groote, essentieele kwesties die voor een ontwikkeld mensch hedentendage in het geding komen, zijn hier alle behandeld (graag had ik nog een bespreking van den ouderdom van den mensch ingelascht gezien); Klug is een man van uitgebreide wetenschap en weerlegt de gangbare moeilijkheden tegen de Katholieke leer op allerlei gebied, en dit op zeer moderne wijze, zoodat zijn boek geen verouderd arsenaal is, zooals apologetische boeken zoo vaak zijn. Natuurlijk zal zijn korte, stringente methode van weerleggen niet iedereen op alle punten bevredigen; zelfs een boek van 700 bladzijden is nog te kort om alles met voldoende uitvoerigheid te behandelen. Het doel van het werk is zoowel katholieken te instrueeren als niet-Katholieken een wegwijzer te zijn in hun onzekerheden. Aan dit tweevoudige doel beantwoordt het boek ongetwijfeld. De lage prijs maakt een ruime verspreiding mogelijk en de smaakvolle materiëele verzorging is een voortdurende uitnoodiging tot terhandneming. De aartsbisschop, Monseigneur Dr. J. de Jong, gaf het werk een aanbevelende inleiding mede.

GEYL (Dr. P.) ORANJE EN STUART. (555) *f* 6.90 en *f* 7.90. Oosthoek, Utrecht, 1939.

In dit zeer breed opgezette boekdeel beschrijft de Utrechtsche Hoogleeraar de Vaderlandsche Geschiedenis van 1541 tot 1672, maar dan onder een zeer bepaalden gezichtshoek, uitgaande van het huwelijk, dat Frederik Hendrik zijn zoon, den lateren Willem II, doet sluiten met de Engelsche Koningsdochter, de eerste Mary Stuart. Nu is het leitmotief van Geyl's historische onderzoekingen, dat deze dynastieke verbintenis een grooten invloed heeft geoefend op de Hollandsche buiten- en binnenlandsche politiek, in 't algemeen nooit in 's lands belang is geweest en tot menige handeling heeft gedreven, die — vanuit dat landsbelang gezien — hoogst bedenkelijk was. Zoo is dit werk feitelijk een doorloopende polemiek met en een kantteekening op de ten onzent gebruikelijke geschiedschrijving, met name op die van Dr. Japiske, die „de verbindingen met Engeland van Oranje en de Oranjepartij doorgaans wat verkleint, om niet te zeggen verdoezelt." Prof. Geyl erkent zelfs het dreigend gevaar, dat nu zoo het historisch evenwicht weer naar de andere zijde zal doorslaan. Ondanks alle voorzorgen van den schrijver, doet de lezer goed, zich deze waarschuwing te blijven herinneren.

LUCKA (Emil) DE GROOTE TIJDEN DER NEDERLANDERS. (392) *f* 3.90 en *f* 4.90. Vertaling van J. F. Jelgersma. Thieme en Cie. Zutphen. 1938.

Den lezer, die historische objectiviteit wenscht, zal dit boek maar matig kunnen bevallen. Zeker het bevat allerlei wetenswaardigheden en allerlei zeer vernuftige bijelkaarstellingen, waardoor het een brillant geschreven boek lijkt, maar bij nadere beschouwing is het te wild, te onbekookt, te weinig bezonken. Als men het op zijn onderdeelen controleert, ziet men eerst, hoe oppervlakkig feitelijk en hoe lichtvaardig niet zelden beweringen, waardeeringen en conclusies worden neergepend. Zoo wemelt het hoofdstuk over „Reformatie en Inquisitie" van onnauwkeurigheden. De 50000 tot

100000 slachtoffers van de Nederlandsche Inquisitie doen weer opgeld, al had de schrijver bij Blok, die zijn autoriteit schijnt te zijn, kunnen lezen, dat het er ten hoogste 2000 geweest zijn. Zoo kon hij dan komen tot de enormiteit van eenige malen per week herhaalde terechtstellingen. In Blok's „Bijdragen van Vaderl. Geschiedenis" had de auteur ook kunnen lezen, dat het z.g. advies van 1568, waarin de inquisitie alle Nederlanders als ketters ter dood veroordeelt een enorme vervalsching uit een pamflet van dien tijd is. Van Thomas à Kempis heet het, dat hij in de „Navolging" „zijn niet al te belangrijke gedachten opschreef" enz. Men heeft moeite, om den heer Lucka serieus te nemen.

LESTER en MILLOT. DE RASSEN DER MENSCHHEID. Morphologische en physiologische anthropologie. Bewerkt door dr. Paul Julien en F. Julien. (284) Urbi et Orbi. Utrecht. 1939.

Men vindt in dit boek op voortreffelijke wijze uiteengezet, waarom het begrip ras zo moeilijk te definiëren is (helaas geven de schrijvers zelf ook geen definitie), welke kenmerken men gebruiken kan om rassen te onderscheiden en hoe men daarbij moet trachten alles uit te sluiten, wat door de invloed van het milieu tot stand kwam, doch niet erfelijk is. Zeer terecht is de beschrijving der verschillende rassen vrij beknopt gehouden. Daar staat tegenover, dat de physiologische verschillen tussen de rassen uitvoerig behandeld worden en dat zelfs een hoofdstuk over de vergelijkende pathologie der rassen niet ontbreekt.

Het boek is op een zeldzaam heldere en overzichtelijke wijze geschreven. De ongetwijfeld moeilijke problemen van deze wetenschap worden zo kritisch besproken, dat het lezen een genot is. De bestudering kan aan ieder ontwikkeld volwassene, die zich op dit gebied wil of moet orienteren, ten zeerste worden aanbevolen.

De ondertitel doet uitkomen, dat de schrijvers zich doelbewust hebben beperkt tot twee zijden van dit vraagstuk, hetgeen te betreuren is: juist de psychologische verschillen tussen de rassen spelen een belangrijke rol in wat de politicus het rassenvraagstuk noemt en zijn voor een goed inzicht onmisbaar. Of is de tijd nog niet rijp voor een synthese? Of blijft er voor de kritische onderzoeker niet veel over van wat de wetenschap op dit gebied publiceerde?

DIETZ (Dr. P. A.) WERELDINZICHT DER PARAPSYCHOLOGIE. (182) *f* 2.10 en *f* 2.75. Meulenhoff, Amsterdam.

Dr. Dietz doet in dit boek een poging — een poging veelal gebaseerd op persoonlijk inzicht, naar zijn eigen verklaring — een overzichtelijke samenvatting te geven van de parapsychologische verschijnselen en tot inzicht te komen van het wezen daarvan. Wegens de voorzichtige wijze waarop de schrijver zich uitdrukt en het streven slechts tot uitdrukking te brengen wat wetenschappelijk vaststaat of aannemelijk is, valt ook voor den Katholiek in dit boek veel te waardeeren. In enkele gevallen staat hij echter principiëel tegenover den schrijver, o.a. waar verschijnselen van spiritistischen aard ter sprake komen. Het Katholiek standpunt is dat geen enkele manifestatie van een ziel na den dood kan plaats vinden zonder de bijzondere toelating van God. Die tusschenkomst is alleen mogelijk wanneer het doel der manifestatie zedelijk goed en Gods ingrijpen waard is. Op een spiritistische seance zal dit niet het geval zijn. De schrijver deelt deze overtuiging niet. De lezing van het boek kan dan ook uitsluitend geoorloofd zijn aan Katholieken, die studie van de besproken stof hebben gemaakt en daardoor tot critisch lezen in staat zijn.

VRIES (Hendrik de) ROMANTISCHE RHAPSODIE. (94) Spieghel, A'dam.

Deze „romantische rhapsodie" is een buitengewoon goed geslaagde verzameling van vertaalde romantische gedichten: Goethe, Schiller, Schüller, Swinburne, Shelley, Poe, Baudelaire en de Spaansche dichters Dario, Bec-

quer, Campoamor, Machado, Espronceda, Forton, Perez Ayala, Unamuno, Lorca en Jimenez zijn vertegenwoordigd. Zooals men weet gaat de voorkeur van Hendrik de Vries uit naar het mysterieuze en het sprookjesachtige, de fantasmagorie. De dood, de liefde, bloed en tranen vindt men in deze gedichten; vaak werden ze meesterlijk vertaald, Hendrik de Vries tracht niet om de dingen, die ons nu wat al te verschrikkelijk lijken te verdoezelen, integendeel, hij laat ze tot hun volle recht komen, ook zijn taal, die altijd eenigszins aan die van Bilderdijk herinnerde, past wonderwel bij deze gedichten. Zijn vertalingen uit het Spaansch herinneren zoo vaak aan werk van Slauerhoff, dat men geneigd is zich af te vragen wat Hendrik de Vries aan Slauerhoff of wat Slauerhoff aan de Spaansche dichters dankt. Ook de toelichtingen aan het slot zijn zeer belangwekkend.

MOK (M.) VERLOREN DROOMEN. (90) Stols, Maastricht.

Hoewel Mok sinds lang in de tijdschriften publiceerde heeft hij vooral de aandacht van een grooter publiek getrokken door zijn langer episch gedicht Het Kaas en Broodspel. Hij toont zich daar van een gunstiger zijde dan in deze verzameling lyrische en lyrisch-epische gedichten, die al te eentoonig van vormgeving en inhoud zijn en te vol van groote woorden. Wellicht zegt veel van de moderne rhetoriek, waar steeds maar over eindelooze einders, groote droomen van goden, verloren volken, en late geslachten bij puinhoopen gesproken wordt nog minder dan de rhetoriek van vóór tachtig. In deze verzen of achter deze verzen ontdekt men een dichter, die niet ongevoelig en ook niet onbekwaam is. Vooral als hij zich eens waagt aan een blijmoediger vers, of althans een vers met een anderen vorm dan de gebruikelijke jambische vijfvoeter blijkt dat. Deze waardeerbare realiteit raakt echter vaak zoek onder de verloren godendroomen.

DAISNE (Johan) KERNAMOUT. Een Poëma uit den Herfst. (50) Leopold, Den Haag.

Kernamout is een klein verhalend gedicht, over een schoone jonkvrouw en een glazenier, die ridder werd. Veel verhaal zit er eigenlijk niet in en de pointe komt niet genoeg uit, zoodat het geheel teleur stelt. Er is echter een poging gedaan eenvoudig te zijn en al is deze eenvoud ook nu en dan wat gewild en zelfs een enkelen keer koddig, de poging moet men waardeeren, want eenvoud heeft de huidige Nederlandsche poëzie zeer van nood, eenvoud, die natuurlijk niet verward moet worden met gemakkelijke verstaanbaarheid.

MORRIëN (Adr.) HARTSLAG. (21) Stols, Maastricht.

In dezen zeer weinig omvangrijken bundel staan enkele gedichten, die in hun bescheidenheid geslaagd zijn, Het Park bijvoorbeeld, De Schilderij en gedeeltelijk het eerste stuk van Afscheid. Daarnaast vindt men enkele verzen, die de intimiteit van een huwelijk tot onderwerp hebben, en het moederschap. Zoowel het huwelijk als het moederschap zijn van te groote beteekenis om ze te versentimentaliseeren zooals hier en in enkele andere bundels, die den laatsten tijd verschenen, gedaan wordt. Trouwens het eng persoonlijke blijft eveneens een gevaar voor de moderne Nederlandsche poëzie.

FRANQUINET (Robert) ADRIANOER EN FATIMA'S HEIMWEE. (31) Stols, Maastricht.

Weelderig is het gedicht van Robert Franquinet zonder eenigen twijfel, maar het is daarom, ondanks treffende regels, nog niet voornaam, het heeft een beetje te veel van „purfier en rubis", het doet nu en dan een weinig nouveau riche aan. Het is bovendien van een al te overdreven sensualiteit, de bedwelmende geuren zijn van een bedenkelijke makelij, ze zijn wel erg artificieel. Dat is jammer want er staan fragmenten in deze reeks gedichten, die ongetwijfeld van talent getuigen en Robert Franquinet doet verkeerd dit talent te forceeren. Bovendien reikt zijn gedicht terug naar een aesthetiek

van de late symbolisten, een aesthetiek van epigonen en van weinig waarde, dunkt me, voor dezen tijd.

HEERKENS S.V.D. (Piet) DE MUS. (64) Bergmans, Tilburg.

De Tilburgsche dichter, die Den Orgel schreef en uitgaf komt nu met een nieuwen bundel, die bescheidelijk De Mus heet. Dezelfde eigenschappen als bij de verzen uit den eersten bundel treft men ook hier aan. Het eene versje is beter geslaagd dan het andere, maar alle zijn ze gemoedelijk, blijmoedig en volksch. Pater Heerkens zal zijn publiek wel vinden.

BLANKENSTEIN (Dr. M. van) HET GETIJ DER BESCHAVING. (152) Van Loghum Slaterus, Arnhem. 1939.

Dr. van Blankenstein heeft een aantal artikelen, die hij hier en daar publiceerde, tot dit boekje vereenigd of laten vereenigen. De meeste hebben betrekking op Duitschland en beschouwen dit land of zijn leiders onder politiek of cultureel gezichtspunt. Hij wijst den hedendaagschen koers der Duitsche machthebbers grondig af en betreurt het cultuurverval, waarvan hun houding blijk geeft. In het algemeen is hij goed geinstrueerd en motiveert hij zijn zienswijzen terdege. Een zeer leesbaar boekje, dat zonder zich in theorieën of doctrines te verdiepen, goed journalistiek werk biedt en op allerlei kwesties en toestanden het juiste licht werpt.

POST (Eva H.) HUWELIJKSMANIEREN. (183) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

Boeken over het huwelijk, waarin dit gezien en gepeild wordt vanuit een psychologisch of religieus standpunt zijn er vele; hun nut kan onbetwistbaar zijn en is het ook dikwijls, maar er is zeker ook plaats voor een werkje als het bovengenoemde dat alleen maar is een handleiding voor goede omgangsvormen in het huwelijk. Waarmee niets geringschattends bedoeld is ten opzichte van deze „handleiding". Integendeel, dit is een boekje dat heel veel nut kan stichten; bovendien is het prettig, frisch geschreven. Het laat uitkomen welke hooge waarde goede omgangsvormen in het huwelijk vertegenwoordigen, en hoe zij in belangrijke mate bijdragen tot het huwelijksgeluk. Hoffelijkheid, goede manieren zijn geen vormen-zonder-meer; Goethe drukte dat heel juist uit: „Es gibt kein äusseres Zeichen der Höflichkeit das nicht einen tiefen sittlichen Grund hätte". Het boek van Eva Post laat dat overtuigend uitkomen; er wordt menig pittig levenslesje in gegeven. Voor dames zoowel als voor heeren. Voor beiden kan dit nuttige lectuur zijn. Zij wordt bovendien verlevendigd door karakteristieke, dikwijls geestige teekeningen van Willy Greve.

VRANKRIJKER (Dr. A. C. J. de) DE KORTSTE WEG. De tocht van Barents en Heemskerck. (118) Het Spectrum, Utrecht.

Het verhaal van den tocht door Barents en Heemskerck naar het Noorden, en van de overwintering op Nova Zembla is door Dr. de Vrankrijker in hoofdzaak naverteld van de beschrijving, welke een der opvarenden, Gerrit de Veer in 1598 het licht heeft laten zien. Ook werd gebruik gemaakt van den herdruk in 1917 uitgegeven door de Linschoten-vereeniging.

De verdienste van het hierbij aangekondigde boekje is de bewerking welke van het oorspronkelijke reisverslag is gemaakt, waardoor de bekende feiten uit de vaderlandsche geschiedenis tot een prettig, zelfs spannend verhaal zijn geworden, in populair-wetenschappelijken trant. Een aantal illustraties naar oude gravures versieren den tekst.

CONSTANTINUS (O.M.Cap, Pater) WIJ TREKKEN DOOR DE DAGEN. Een studie over het Jodendom. (149) *f* 1.90. Brand, Hilversum.

In zijn studies over het Jodendom legt P. Constantinus er terecht sterk den nadruk op — hetgeen in talrijke studies over dit onderwerp vreemd genoeg niet geschiedt — dat het Joodsche Vraagstuk onmogelijk te begrijpen, te verklaren of op te lossen is op natuurlijke wijze alleen, maar dat

het in wezen en kern een bovennatuurlijk vraagstuk is. Deze gedachte blijft waarneembaar en is richtinggevend in de belangwekkende beschouwingen, welke de schrijver dan houdt over de Joodsche cultuur, het zionisme, de politiek.

De helder geschreven studie geeft inzicht, vanuit Katholiek standpunt, in een thans helaas actueel probleem.

STONE (Irving) JACK LONDON. ZIJN LEVEN EN WERK. Nederlandsche bewerking van A. M. de Jong. (333) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag.

Na het verschijnen der Engelsche uitgave van Stone's biographie over Jack London is een bespreking opgenomen op bladzijde 406 van den vorigen jaargang. Hiernaar mag worden verwezen. De nadruk kan er nog op worden gelegd — waar dit boek ook een poging beteekent de lezing van London's oeuvre weer te bevorderen — dat de romans van dezen schrijver over het algemeen slechts lectuur kunnen zijn voor ervaren volwassenen en dat voor enkele, als „het Dwangbuis", „Vóór Adams Tijd" en „De Baanbreker" een ernstig voorbehoud geldt.

Jack London was een onevenwichtig mensch, die zijn passies niet beheerschte, een oppervlakkig denker, zijn ideeën over God en Godsdienst waren belachelijk door onwetendheid. Ook uit de biographie, die van vereering voor London getuigt, blijkt dit alles duidelijk.

Daarom ook voor Stone's werk eenig voorbehoud.

KERSSEMAKERS (Anton) VRIJMETSELARIJ EN JODENDOM. Hun traditioneele inhoud, moderne ontaarding en invloed. (195) *f* 2.25 en *f*2.75. „Oisterwijk", Oisterwijk.

Het betoog van den Heer Kerssemakers, — waarin onderscheid gemaakt wordt tusschen de vrijmetselarij vóór en na 1717, — heeft vooral ten doel de stelling te bewijzen dat de ontaarding der moderne wereld veroorzaakt wordt door het humanisme, dat Joden en vrijmetselaars in de 19de eeuw een expansieve en agressieve factor werden bij de humanistische verwording der moderne wereld en dat, om die verwording te bestrijden, de humanistische en anti-traditioneele mentaliteit bestreden moet worden. In dit betoog wordt op de werken van Jac. P. van Term nogal kritiek geoefend. Uitsluitend geschikt voor deskundige, dus critisch lezende volwassenen.

POS (Onder redactie van Prof. Dr. H. J.) ANTI-SEMITISME EN JODENDOM. Een bundel studies over een actueel vraagstuk. (231) *f* 1.25. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Elf medewerkers, waaronder slechts één Israëliet, behandelen de verschillende aspecten van het jodenvraagstuk en geven beschouwingen over den Joodschen geest en het recht, het denken, de litteratuur, de beeldende kunst, de muziek. In het hoofdstuk „Het Jodendom en de Christelijke Kerken" van Prof. Dr. J. Lindeboom is ons o.a. opgevallen dat de schrijver eenigszins te kort doet aan het standpunt door de Katholieke Kerk ten opzichte der Joden ingenomen; de Kerk is toleranter geweest dan uit des schrijver's artikel blijkt. Overigens een bundel die kennisname door ontwikkelden waard is.

BOCK (Eug. de) HET NEDERLANDSCHE BOEK. (146) Vereeniging ter bevordering van het Vlaamsch Boekenwezen. Brussel.

In dit overzicht van de geschiedenis van het Nederlandsche boek wordt in verschillende hoofdstukken over de oorsprong, het vak, ondergang in het Zuiden, Rederijkers, Almanakken en Volksboeken enzoovoorts, aan de hand van verschillende bronnen een idee gegeven van de Uitgeverij in den loop der eeuwen vanaf de veertiende eeuw tot op onze dagen.

ZUIDEMA (Dr. W.) en DOUMA (Dr. J.) KRONIEKEN VAN DE ABDIJ BLOEMHOF. (258) *f* 3.— en *f* 4.—. Broekhoff v.h. Kemink en Zoon, Utrecht. Oorspronkelijk in het Latijn geschreven, zijn deze Middeleeuwsche Kronieken door deze vertaling op gelukkige wijze gemeengoed geworden voor alle Nederlanders. De samenstellers ervan zijn een drietal abten van het Norbertijnerklooster „Bloemhof" te Wittewierum in het Groningerland m.n. Emo, Menko en een derde onbekende. Beschreven wordt het grootste gedeelte der dertiende eeuw, niet alleen wat betreft het kloosterleven in kleinen kring, maar wij vinden er ook den terugslag in van allerlei feiten van wereldhistorische beteekenis. Wij bevelen de lezing van deze kronieken aan elk, die belangstelt in de Nederlandsche Middeleeuwsche geschiedenis en cultuur.

BONGERD-BOEKJES onder Leiding van Dr. G. Stuiveling. Kunst en Kritiek vóór en uit de Tijd van '80 verzameld en ingeleid door Dr. W. L. Brandsma en Dr. G. Stuiveling. (99) *f* 0.90. Wolters, Groningen - Batavia. 1939. Onder leiding van Dr. G. Stuiveling verschijnt bij J. B. Wolters' Uitgeversmaatschappij een reeks Bongerd-boekjes, waarvan Kunst en Kritiek vóór en uit de Tijd van '80 het tweede deeltje uitmaakt. Na een inleiding over verschillende letterkundige genres — met name over de kritiek en het essay — volgen de teksten uit de periode van De Gids en De nieuwe Gids bewegingen. Eerst wordt een kritiek over een auteur gegeven en dan volgt een gedeelte van zijn werk. De samenstelling als de opzet vallen te loven, terwijl het geheel een verzorgde indruk maakt.

Aanbevolen opvoedkundige uitgaven:

BARTEN (A. W. H.) HEEMKUNDE OP DE KATHOLIEKE L.S. deel I: De stof. (161) *f* 1.70. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

THERESINA (Zr. M.) EENVOUD IN DE OPVOEDING. (118) *f* 1.25. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Zusters der Christelijke scholen van den H. Jozef Calasanz: LIEFDE ZAAIEN, DADEN MAAIEN. Indeeling en Uitwerking van het Godsdienstprogramma. Deel I: Tot Kerstmis. 2e herziene uitgave. (255) Goede Pers, Averbode.

SCHELFHOUT-VAN DER MEULEN (Alb.) LENTE, ZOMER, HERFST, WINTER. no. 6 in de serie: „Meisje, verdiep je." (68) *f* 0.25. Romen & Zonen, Roermond.

SCHELFHOUT-VAN DER MEULEN (Alb.) JONGEMAN, LUISTER EENS. (63) Een reeks gesprekken met R.K. Jongemannen van 18 jaar en ouder. Romen & Zonen, Roermond.

ROMBOUTS (Fr. S.) DE PAEDAGOGISCHE SITUATIE VAN HET OOGENBLIK IN NEDERLAND. (97) R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Eenige kleine uitgaven:

SCHAAP (Philip de) PRACTISCHE DAMLESSEN. Met 36 diagrammen. (64) *f* 0.75. Kosmos, Amsterdam.

KRUIS (C. A.) DE AFRICHTING VAN DEN RASHOND. Met 12 foto's en 6 teekeningen. (58) *f* 0.75. Kosmos, Amsterdam.

TOEPOEL (P. M. C.) DE OPVOEDING VAN DEN HOND. (65) *f* 0.75. Kosmos, Amsterdam.

KUIPER (Joh. E.) LIENTJE GAAT VERHUIZEN. Geillustreerd door Miep de Feyter. Serie: „De 4 Jaargetijden". Kluitman, Alkmaar.

Een aardig meisjesboek voor de 5e en 6e klas van de L.S. Joh. Kuiper (Mevrouw J. Schipper-Kuiper) heeft een reeks meisjesboeken op haar naam staan. Jammer, dat die boeken meestal zo heel erg neutraal zijn. Ook in bovenstaand boek is er heel eventjes sprake van een Zondagsschool en een dominee; verder „niets". God wordt niet genoemd.

Jammer, want het boek is vlot geschreven en kinderen van Lientjes leeftijd zullen het graag lezen.

OORDT (Ada van) DE GROTE VERANDERING. Geillustreerd door Hans Borrebach. Meisjesboek (leeftijd 12-16) Kluitman, Alkmaar.

Een boek over een tweede moeder, dat nu eens anders is dan anders. Dat wil zeggen: Altijd krijgt de tweede moeder de schuld, als het niet goed gaat tussen haar en de grote dochter.

De schrijfster van dit boek laat duidelijk uitkomen, dat deze tweede moeder — Mevrouw Bloemers — een echte verstandige vrouw is, maar de grote dochter, Freddie Alkema, een egoïste. Freddie denkt alléén aan zich zelf en niet aan het geluk van haar vader.

LATTIMORE (E. F.) JUNIOR. (143) *f* 1.25 en *f* 1.75. Bewerking van Clara Asscher-Pinkhof. Leopold, Den Haag.

Junior is een klein negerjongetje, dat leeft in een groote Amerikaansche stad en erg pienter is. Van deze schrijfster werden vroeger reeds andere kinderboeken in het Nederlandsch bewerkt. Zij verstaat de kunst om eenvoudige dingen en belevenissen op voor kinderen bevattelijke en aantrekkelijke wijze te vertellen. De jongens en meisjes, die 't lezen goed en wel onder de knie hebben, zullen er zeker veel plezier aan beleven. En de vele plaatjes er bij zijn leuk geteekend.

ARTZ (Marcel J.) EEN DETECTIVE IN EEN KIST. (227) *f* 1.90. Een spannend jeugdverhaal. Schuyt, Baarn.

Dit lijkt mij een echt prettig verhaal voor jongens omdat het niet te flauw of te kinderachtig is maar eenige goed vertelde avonturen geeft waaraan zij hun hart kunnen ophalen.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOIJEN (H.) EEN MEISJE IN DE JONGENS-KOLONIE. (160) *f* 1.35. De Spaarnestad, Haarlem.

Het is wel een beetje vreemd dat Jozientje en haar moeder in een volksbuurtje wonen waar de kinderen uitsluitend jongens zijn en Jozientje het eenige meisje is, maar het verhaal van haar belevenissen daar is toch wel aardig. Geschikt voor meisjes van 10 à 12 jaar. Stempel van den keurraad.

ONS TWEEDE VACANTIEBOEK VOOR DE JEUGD. (94) *f* 0.50. Goede Pers, Averbode.

In het vacantieboek zijn verhalen, rebussen, spelletjes, wetenswaardig-

heden over postzegels en dergelijke, bijeen gezameld; een prettig onderhoudend boek voor de jeugd van 12 à 14 jaar.

KäSTNER (Erich) PUNTJE EN ANTON. (165) *f* 1.40 en *f* 1.90. Geïllustreerd door Walter Trier. Vertaling van A. Viruly. Veen, Amsterdam.

Boeiend vertellen voor kinderen is een kunst welke Erich Kästner uitmuntend verstaat. Ook dit is weer een allergezelligst boek voor de jeugd met hier en daar een lesje dat zij ter harte kunnen nemen.

BETLEM (G.) JOB EN HAAR BAZEN. (187) *f* 1.20 en *f* 1.90. Bandteekening en illustraties door toonder. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit is een zeer modern boek voor oudere jonge meisjes, waarin de heldin werkt op een advocatenkantoor en daardoor zoo jong als zij is allerlei kennis op doet van de donkere kant van het leven, echtscheidingen enz. Zij zelf is half en half verloofd met een sul van een jongen die haar niet flink genoeg is tot dat de kennismaking met een mondain type hem wakker maakt. Dit alles bij elkaar maakt het verhaal nu niet juist tot een aanbevelenswaardig boek voor onze oudere jeugd.

BOEKENSCHOUW

GUMMARUS (Br.) DE NIEUWE KERSTMIS. Tooneelspel in vier deelen. Uitg. H. van den Hout. Oosterhout. (103) *f* 2.—.

In „De Nieuwe Kerstmis" heeft de auteur de figuur van St. Franciscus geplaatst in den modernen tijd. De heilige minnezanger Gods verkeert in het milieu van eenige Brabantsche woonwagenmannen en toont daar door zijn Gods-blij optreden en zijn persoonlijkheid de vreugde der Evangelische Armoede.

Br. Gummarus heeft zijn stof gegrepen uit het heel harde, gore leven, zooals dat geleefd wordt aan den zelfkant; maar hij heeft dat leven daarbij opgetrokken in de religieuze sfeer, welke toch alleen aan elk bestaan, vooral een dergelijk, waarde kan verleenen. Door het spel trilt een geest van innige naastenliefde; mede door deze liefde, waarvan de waarde onveranderlijk is voor alle tijden en levensvormen, was het mogelijk de figuur van den middeleeuwschen Heilige aanvaardbaar te plaatsen in een moderne, realistische omgeving. Die liefde bereikt haar climax in de laatste scenes, wanneer Franciscus het Kerstfeest viert in het woonwagenkamp. Door haar wordt dan, op zijn eigenaardig grove manier, zelfs de meest verharde zwerver van het troepje, getroffen. Door een voortreffelijke vondst heeft de auteur in die laatste scenes een element van wrangheid gelegd, waardoor de Godsliefde van den onbehouwen zwerver aangrijpend werd getypeerd en waardoor tevens werd voorkomen dat de geest van het spel verliep in overgevoeligheid. Ook technisch zal dit stuk het, dunkt mij, wel doen. De handeling is vlot en de smeuïge taal is zòò, met scherp gehoor, der werkelijkheid afgeluisterd. Voor ons katholiek tooneel beteekent dit spel een aanwinst.

L'Epée de Feu

door J. v. H.

Het schijnt tot de dialectiek der geschiedenis te behooren dat vitalistische stroomingen, stroomingen die den levenscultus hoog opvoeren en alle systematische aesthetica afzweren ter verheerlijking van den blinden levensdrang, juist dan ontstaan moeten, als het leven van alle kanten geknot en de levensvoorwaarden uitermate verzwaard worden. In tijden van volkomen rust en effen levensgenoegzaamheid komt een dergelijke strooming niet op. De in Nederland als vitalisme bekend staande richting is een stormgeboren, na-oorlogsch verschijnsel, ontstaan als op den rand van een afgrond, tusschen zijn en niet-zijn, in den schok eenigszins van leven en dood. Deze woorden klinken voor Nederland, dat geen oorlog kende, wat hol en pathetisch, doch door zijn ligging en zijn noodgedwongen belangstelling heeft ons land den oorlog en na-oorlog zoo intens als maar mogelijk was, medebeleefd.

In perioden van groote levensveiligheid, als de dood kalm verbeid wordt en de levensvoorwaarden verzekerd zijn, schijnt zich de mensch de kostbaarheid van te leven en de nabijheid van den dood minder bewust te worden. Er is geen of weinig strijd om het bestaan, de irrationeele kanten en kansen van het leven worden minder beseft, het leven wordt aanvaard en genoten als iets vanzelfsprekends en groeit zelden uit tot een avontuur, terwijl daarentegen voortdurend gevaar en risico de waardeering van het leven doen stijgen.

Toch blijft het een merkwaardige paradox, dat juist een tijd, die zooveel levensellende bracht en, daaruit voortvloeiend, zooveel levensmoeheid en levensafkeer, de vitalistische stroomingen zag geboren worden. Het vitalisme, dat in Holland met de school van Marsman aan het woord kwam, is de plaatselijke, Nederlandsche uitdrukking van wat, wellicht minder scherp omlijnd en uitgesproken, overal tot uiting kwam, een felle drang naar het levensavontuur, naar intens en hartstochtelijk leven. Verwant met het wat oudere expressionisme in Duitschland was het lyrische vitalisme van Marsman evenzeer, misschien nog meer zelfs een onbewust verzet tegen de civiliseering en mechaniseering des levens als een uitbundige levenscultus. Het doet dan ook wat onnoozel aan wanneer men later, als uitvloeisel van dit vitalisme, in allerlei derde-rangsromans figuren, wier leven zoo kalm en avontuurloos te stagneeren staat als een binnengracht, een hartstochtelijk levensfanatisme ziet plegen. De sombere periode, waar Marsman zelf doorheen moest om aan zijn vroeger vitalisme te ontgroeien, bewijst dat dit vitalisme meer was dan louter een temperamentskwestie, dat er een ontgoocheling der ziel achter schuil ging. In den roman der laatste decennia openbaart zich

deze vitalistische gerichtheid, niet zoozeer in een uitgesproken levensverheerlijking als in het wilde geluksverlangen, dat hèt groote motief voor vele romanschrijvers werd. Wat als een soort innerlijke melodie de grondstemming, de atmosfeer der romans uit deze periode bepaalt, is de toomelooze en meestal vergeefsche drang naar geluk, naar een zeer bepaald geluk. Avontuur en liefde, avontuur-in-liefde vertegenwoordigen meestal dit geluk. Het zijn juist de veel gelezenen onder de schrijvers, zoowel betere als middelmatige, van het soort Pierre Benoît en (eenigszins, met katholieke restricties) François Mauriac, bij wie als stilzwijgend axioma geldt: doel en wezen van het leven is het geluk en het geluk bestaat in het liefde-avontuur. Deze eenzijdige vitalistische gerichtheid beantwoordt op het oogenblik blijkbaar aan de voorkeur en de overtuiging der massa. Er zijn auteurs, vooral onder de Engelsch schrijvende, die hun boeken met andere hartstochten en problemen vullen en het menschenleven vanuit een anderen gezichtshoek zien, doch zij schrijven geen bestsellers. Toch is hun levenskijk reëeler en omvattender. Eerzucht, wetenschap, zakensluwheid, genie, geldzucht, karaktergrootheid, plichtbesef, zelfverzaking, kunststreven en zooveel andere dingen, die in de werkelijkheid vaak met ongewonen hartstocht worden nagestreefd, begeerd of bewonderd, hebben als romanmotief vrijwel hun kracht verloren. Het zijn zooveel bewuster en verstandelijker tendenties dan de instinctieve geluksdrang.

Dat een roman als „Karakters" van Bordewijk, waarin een andere waardenscala heerscht, zoo ongewoon aandoet, ligt grootendeels daaraan dat hij het gangbare motief verlaat. Dat van Schendel's boeken maar matig gelezen worden vindt ongetwijfeld eveneens daarin zijn verklaring.

*　　　　*　　　　*

De houding der katholieke romanschrijvers tegenover deze vitalistische richtingen zal verschillend zijn alnaar verleden en geaardheid van den auteur. Mauriac schakelt zich aanvankelijk in op den algemeenen stroom, tot hij, gaandeweg persoonlijk evolueerend naar een straffere katholieke levenshouding, met handhaving der oude motieven andere uitwegen en oplossingen vindt. Daniel-Rops, een jonger schrijver, die tot '39 een paar romans, eenige novellenbundels en nog al wat essayistisch werk publiceerde, stelt zich in zijn nieuwsten roman *) op een eigen standpunt. Hij stelt de diagnose van den tijdgeest en deze diagnose wijst op algeheele verzieking. Verziekt en aangevreten is de heerschende opvatting omtrent de liefde, is de gangbare finantieele praktijk, is heel de materialistische levenshouding, is ten

*) Daniel-Rops. L'Epée de Feu. Roman. (530) 30 fr. Plon. Paris. 1939.

slotte het communistische verzet tegen een ontwrichte samenleving.

Het eigenlijke thema van den zeer uitvoerigen roman is de schrijnende nood der ziel in een materialistisch en kapitalistisch gerichte maatschappij. Het boek doet aan als een profetengericht over een verdwaald en verblind geslacht, eenigszins als „De booze Geesten" van Dostojefski. Er is echter geen toorn in Daniel-Rops' stem als bij de profeten, geen verontwaardiging als bij Dostojefski, die zijn revolutionnairen als demonen aan de uiterste verachting prijs geeft; er is in zijn stem een zeer menschelijk mededoogen en begrijpen. Zijn bijzondere sympathie zelfs gaat uit naar de verongelijkten en bezitloozen, die in opstand komen tegen een onrechtvaardige, de geldmagnaten begunstigende maatschappij. Met zichtbare welwillendheid en behagen beschrijft hij de innig menschelijke verhouding tusschen Jean-Louis, een naar de communisten overgegaan rijkelui's-zoontje, en Nadja, een Russisch emigrantenkind, dat zich tijdelijk bij de Moskousche agenten aansluit. Deze episode is een der zuiverste en best geslaagde uit het geheele verhaal.

DANIEL-ROPS

„L'Epée de Feu", Het vlammend zwaard noemt de auteur zijn roman in herinnering aan den engel voor het paradijs. Hij voert hier een aantal menschen op, die, koortsachtig verstrikt in de dingen en belangen des levens, elkaar na staan en toch onderling vreemd blijven, menschen, die, op zoek naar levensgeluk en den vrede der ziel, rusteloos en gekweld ronddolen als voor den ingang van het paradijs; doch den toegang vinden zij niet. Het is een „monde sans âme", waarin zij leven, een ontwrichte wereld vol onvrede, vol klassenhaat, ontkerstend en zonder liefde.

Wat het merkwaardige boek een ongewone spanning, een

volheid van handeling en verwikkeling geeft, is de technisch bewonderenswaardige opzet om het vijfhonderd bladzijden lange gebeuren zich in èen dag te doen afspelen. Alle draden en motieven loopen door en in elkaar en vinden in de èene onverwachte gebeurtenis van den laten avond hun oplossing. De schrijver heeft zijn verhaal zoo opgebouwd, dat hij ondanks deze dooreenstengeling van motieven en gebeurtenissen en ondanks den kort toegemeten tijd zijn personages in hun volle innerlijke structuur en geaardheid weet te doen uitkomen. Middelpunt van den roman is het gezin van een Parijsch bankier, vader, dochter en twee zoons, een gezin als vele andere, waarin rijkdom en weelde een materialistische sfeer scheppen, waar God niet gekend wordt en de volstrekte verwaarloozing der ziel, der fijnere behoeften van geest en hart, zich wreekt aan de ouder wordende zoons. Jean-Louis, een wat zware en trage, maar door en door goede en rechtschapen natuur, heeft het ouderhuis reeds verlaten en werkt als communist op een coöperatieve drukkerij. De roman begint met een tweede vlucht, de vlucht van Abel, den jongsten zoon, uit het rijke bankiershuis. Deze Abel is echter van anderen aard en aanleg, een nerveuze artisten-natuur, even gevoelig en genereus als innerlijk onzeker en wankelend en het laat zich aanzien, dat er een débâcle volgen moet. De bedenkelijke praktijken van zijn vader komen hem zoo walgelijk voor, dat hij een ondoordachte daad stelt, doch vrede vindt hij daarmee niet. Noch Jean-Louis, noch zijn zuster Silvie, noch het bedorven stel artisten-vriendjes, die hij in zijn ontreddering gaat opzoeken, kunnen hem op weg helpen. Het voor de hand liggende gebeurt; hij doet een poging tot zelfmoord en deze daad brengt de familie, althans uiterlijk, weer bijeen. Hiermee eindigt de roman en dit einde is een vraagteeken.

Er is weinig veranderd sinds gisteren. Abel is weer thuis en ligt op het uiterste. De oude heer Deaucourt heeft vandaag veel schokken doorstaan, maar wijzigt zijn ziens- en levenswijze niet. Jean-Louise is geschokt in zijn communistische overtuigingen, doch keert tot zijn Nadja terug. Alleen Silvie zijn de oogen opengegaan; zij zal den toegang vinden tot God en het paradijs. Er is een tot God teruggekeerde in de familie, Paulin Roybet, broer van Deaucourt's gestorven vrouw, een soort Léon Beoy, naar wien de schrijver dit type blijkbaar ontworpen heeft. Hij verschijnt als het Christelijk geweten bij Abel's ongeval, maar zijn invloed dringt niet door.

De roman eindigt met een open vraag; het antwoord staat heel het boek door tusschen de regels. Al deze menschen lijden aan het gemis van God. Ik weet niet hoe een niet-geloovige dit boek lezen zal, of het tot hem spreekt en hij er de tragiek van gevoelt. Maar voor een geloovig lezer is dit de groote waarde van „L'Epée de Feu", dat hier het Godsgemis met tragische kracht is voelbaar gemaakt, dat het vleesch en bloed is geworden en

gestalte kreeg onder menschen als gij en ik, dat het als een bitter noodlot het leven dezer stervelingen vereenzaamde, vergiftigde. In een grootsch, fresco-achtig tijdsbeeld heeft de auteur het streven en mislukken, het willen en bezwijken van een heel geslacht in zijn markantste trekken samengevat. Het is een roman die moet geboren zijn uit een diepe en doorleefde overtuiging. Zonder eenige geforceerdheid, zonder stichtelijkheden, zonder gezochte situaties of toevalligheden vloeit de breede verhaalstroom verder, wordt, schakel na schakel, de keten gesmeed die deze menschen gevangen houdt in hun blinde onbevredigdheid. Er wordt niet betoogd of slechts beschreven; alles krijgt gestalte, alles wordt bewogen en zuivere menschelijkheid. De wereld van het geld, dat in den grond gevoelige, maar meegesleepte en verharde menschen in zijn greep krijgt, het wereldje der opstandigen en naar een nieuwe maatschappij strevenden, het milieu der snobs en quasi-artisten, deze kringen vormen den achtergrond waarop het drama der kinderen Deaucourt zich afspeelt. De meeste hoofd- en enkele bijfiguren doen merkwaardig menschelijk en individueel van wezen aan en zijn volkomen organisch in het verhaal opgenomen. Niet zoo overtuigend is het verschijnen en optreden van Paulin Roybet. Er is voor zulk een uitzonderlijke figuur een breeder en uitvoeriger entrée noodig om hem in zijn zuiverheid en waarachtigheid als volkomen op zijn plaats en in zijn sfeer te doen gevoelen.

Bijzondere kleur en bewogenheid verleenen aan het geheele tafreel enkele zeer geslaagde figuren van het tweede plan, Nadja, de Russische emigrante, in haar raadselachtigheid een mengsel van teere en tevens harde toewijding, Albin Gréa, Abel's booze demon, die dezen in den hem eigenlijk tegenstaanden kring van levensparasieten tracht vast te houden, mademoiselle Sucre, de spinachtige huishoudster der Deaucourts. In het kort en raak suggereeren dezer vreemde persoonlijkheden met hun mysterieuze invloedssfeer openbaart Daniel-Rops een ongewoon talent. Silvie is de „eeuwige" zuster, de vrouwelijke band tusschen de familieleden, voorzoover er nog verbondenheid is; de gebeurtenissen van dezen dag weerhouden haar het geluk in de liefde, misplaatste liefde, te zoeken en voeren haar op een anderen weg.

„L'Epée de Feu" is een der oorspronkelijkste en sterkste romans van het jaar. Alles wat Daniel-Rops vroeger schreef schijnt hem op dit werk te hebben voorbereid. In de essayistische publicaties der voorafgaande jaren richtte hij bij voorkeur zijn aandacht zoowel op de materieele ongerechtigheden als op het geestelijke tekort in de samenleving, op de geestesonrust van een ziellooze wereld. In zijn eersten roman „L'Ame obscure" stelt hij zich als thema de innerlijke verwarring en verdeeldheid van den held, in zijn tweeden, die den Paulustitel „Mort, où est ta Victoire?" draagt, lijdt de hoofdfiguur aan een gelijke onrust en verdeeldheid, tot zij zich geheel aan God overgeeft. Reeds uit

enkele zijner novellen en nog meer uit zijn voorgaande romans, die een al te realistischen inslag vertoonen, blijkt een groeiend en zich bevestigend talent van meer dan gewone kracht. De compositie dezer eerste romans is nog zooveel zwakker dan die van „L'Epée de Feu"; de tweede is haast een volledige biografie en daardoor mist hij de veerkracht en bewogenheid van het laatste boek.

Vergelijkt men de voornaamste katholieke romanschrijvers van het oogenblik in Frankrijk onderling, dan is Georges Bernanos de geinspireerde visionnair en groote stylist, Mauriac de kroniekschrijver van het zwakke menschenhart en de auteur der barmhartigheid, Daniel-Rops, als gelijke onder het drietal, de registrator, de seismograaf der onrust van den geest.

BOEKENSCHOUW

BRILLANT (Maurice) CHRISTUS' LIEFDE DRINGT ONS. Nederlands van Martin Bruyns. (200) *f* 2.50 en *f* 3.25. Foreholte, Voorhout. 1939.

Als men in aanmerking neemt dat geestelijke, religieuze geschriften gewoonlijk systematisch en geleidelijk een onderwerp behandelen, dan zou men hier van geestelijke „journalistiek" kunnen spreken. Journalistiek wordt hier niet ongunstig bedoeld. De schijver is vol van zijn onderwerp, zijn stof, Christus' liefde namelijk, en in allerlei variaties wordt hij werkelijk gedrongen erover te schrijven. Dit geeft iets bijzonder sprankelends, prikkelends, veroverends zelfs aan zijn boek; de oprechte geestdrift, de innerlijke gedrongenheid van den auteur is overal voelbaar en brengt den lezer in een stemming van overgave. De schrijver vervolgt en ontwikkelt niet èen gedachte of èen samenhang van gedachten, maar schrijft of liever spreekt in wisselende, korte en langere hoofdstukken uit, wat hem op het hart ligt en innerlijk vervult. Een warme bezieling, een vurige drift geven temperament aan dit eigenaardig werkje, dat Martin Bruyns met veel zorg meer dan vertaalde, dat hij vernederlandschte. Pater Otten O.P. schreef de inleiding.

KATHOLIEKE SYNTHESE. Een serie voordrachten. (144) *f* 1.90. Dekker & van de Vegt. Nijmegen. 1939.

Deze bundel vereenigt de voordrachten die Gabriel Marcel, Daniel-Rops, Dr. J. Messner, Douglas Woodruff en Dr. F. J. J. Buytendijk ter gelegenheid van het jongste lustrum hielden voor het Nijmeegsch studentencorps „Carolus Magnus". Alle woordvoerders spraken, in het Fransch, Duitsch, Engelsch of Nederlandsch, over wetenschappelijk-cultureele onderwerpen in verband met het Katholicisme. Het geheel doet onwillekeurig een beetje disparaat aan, maar elke lezing is op zich zelf een goede verhandeling over de respectievelijke stof. Die van Douglas Woodruff en van Buytendijk zijn bijzonder doorwerkte stukken.

Karel Capek †

door FELIX VAN ARET.

Het zijn sombere tijden voor de schoone letteren. Vele toegewijde dienaren van het woord hebben de poort van den literairen tuin voor goed achter zich gesloten. Hun bloemlezingen in het rijk der fantasie, hun fraaie rangschikking van stijlbloempjes behooren tot den verleden tijd. Waarschijnlijk zullen zij hun makers eenigen tijd overleven. Nog geruimen tijd, laten wij hopen, trillen hun woordmelodieën na in de harten van nieuwe generaties. Maar dan zijn ze in de strooming der letterkundige seisoenen, in de draaikolken van best-sellers meegezogen, en op den duur blijven alleen hun namen over als pro-memorie-boekingen in het register der literatuur-historie. Toch... al heeft de markt, waar schoone en minder schoone letteren te kust en te keur in pracht of linnen band worden aangeboden, geen gebrek aan leveranciers, we denken toch met weemoed aan de stemmen, waarmee de tris gestorven letterkundigen der laatste maanden tot ons hebben gesproken. De een meer, de ander minder stond intiemer met ons hart in relatie. De een beschouwden we als een huiselijk vriend, een minzaam verzachter van ons dagelijksch lot. De ander was misschien een barmhartig filosoof, die uit de hoogte van zijn olympus de onvoldaanheid van onze zielen peilde. Wij noemen een rijtje achter elkaar op. Op den klank van hun naam heft ge misschien verrast het hoofd op, en in Uw gedachten worden weer schoone strofen levendig, ge ziet weer gestalten voor U, die eens Uw schoonste oogenblikken met hun belevenissen hebben gevuld.

Daar zijn dan de betreurde dichters en schrijvers van Nederlandschen stam, Augusta de Wit, Willem de Mérode en Frank van der Goes. En dan de buitenlanders, die nochtans geen vreemdelingen voor ons waren, de Tsjech Karel Capek, de Ier W. B. Yeats, Joseph Roth en Ernst Toller. Onvergelijkbare grootheden zijn het, wanneer ze op den adem van één zin worden uitgesproken. Zet ze in gedachten maar eens naast elkaar, en bekijk dan hun gezichten. Het burgermans type Joseph Roth, (men zou hem voor alles houden, behalve voor een der fijnzinnigste schrijvers van na den oorlog) naast den revolutionair Toller, de mythisch aangelegde Yeats, die de Nobellauweren om zijn slapen draagt, in gezelschap van den humorvollen filosoof Karel Capek. Voeg in dit merkwaardig milieu naar willekeur de Nederlandsche namen, en ge hebt het grilligste en bontste literaire genootschap, en tevens een waardevolle dwarsdoorsnede van de cultuur der laatste decennia.

We willen het ditmaal alleen hebben over Karel Capek, niet, omdat zijn pen ons land met een opmerkelijk boek heeft vereerd, waarvoor we Capek gaarne een aparte plaats in ons hart inruimen, maar omdat de Tsjech ongetwijfeld een der merkwaardigste figuren van den laatsten tijd is geweest.

Het aquarelletje, dat hij over Holland schilderde (niet over Nederland, maar uitgesproken over de boven-Moerdijksche landen) is slechts een be-

scheiden kleinood in het veelzijdige en veelkleurige werk, waarmee Capek de Europeesche literatuur en het Europeesche tooneel heeft verrijkt. Het vertegenwoordigde een kralensnoer van lichte en glimlachende mémoires over de knusse dingen, waaraan een knus land als het onze zoo rijk is. Capek had er, evenals Keyserling, behoefte aan, al reizende zijn meening op te schrijven, over de gebieden, waar hij door trok. Keyserling bezag ons land met de zuurzoete hooghartigheid van den over een breed plan schouwenden cultuurfilosoof, die onze verworvenheden even, als terloops, in zijn reisnécessaire stopte. Hoe dartel, en verrukkelijk onbevangen, hoe dichterlijk en openhartig was de tourist Karel Capek. Een ragfijn kantwerkje was Holland voor hem, een vriendelijke samenleving van door en door ordelijke menschen, die er lachende honden op nahouden, zich het grootste gedeelte van den dag per fiets voortbewegen, en die hun groote steden met grachten doorkruisen, om met één stadsplan twee steden te scheppen. Zijn boekje over Holland is een prachtig staaltje van letterkundige silhouetteerkunt. Een album vol aardige knipseltjes, dat men, evenals Capek deed, een beetje door een filosophische bril moet bekijken. Zonder die gracieuse filosofie is zijn cultuurbeschouwing over de Hollandsche fiets niet au sérieux te nemen. Alle stomme en doode dingen zijn ten slotte met milde filosofie tot leven te brengen. Capek leert ons de kunst het leven duizendvoudig te verrijken, evenals Axel Munthe dat deed. Hij rijkt filosofische brillen uit over Holland, Engeland en Italië. Leer de kunst verstaan er door heen te zien, zegt hij, en je bent een ontdekker geworden van nieuwe landen, ge moet Uw atlas herzien, Uw bestaan op deze aarde heeft een duizelingwekkende diepte gekregen. Het mag een sympathiek gebaar heeten, om ter gelegenheid van het eeuwfeest van de fiets, dat we dit jaar vieren, enkele punten van Capek's fiets-filosofie te memoreeren. Hij zegt bijvoorbeeld: De man op de fiets wacht zijn kans af, en hij rijdt weg, op het moment, dat hij voldoende ruimte heeft voor zijn ellebogen. De fiets brengt gelijkheid en uniformiteit onder de menschen. Zelfs wanneer hij met twintig tegelijk rijdt, of in een groote menigte is de man op de fiets eenzamer dan de voetganger. Wanneer men deze journalistieke notities, dit luchtig en fijnzinnig discours over een stalen geraamte als een fiets leest, kan men zich moeilijk van de gedachte losmaken, dat Capek, zooals ieder gevoelvol toerist, met heimwee op zijn vacantie in dat precieuse landje terugziet, zoo zeer zijn deze notities doorgeurd van een melancholie, van een „partir c'est mourir un peu".

Velen onzer hebben het beklagenswaardige lot gelezen van Juray Hordubal. Zoo ooit in zijn omvangrijk oeuvre dan heeft Capek in dit bescheiden en toch zoo rijke verhaal bewezen achttienkaraats menschelijk te zijn. Hij beschrijft er de navrante geschiedenis in van een Tsjechische boer, die met een groote moeheid in zijn hoofd en zijn beenen, en een ontzaggelijk verlangen naar den huiselijken haard, uit de Nieuwe Wereld, waar hij in de mijnen gesjouwd en geploeterd heeft, terugkeert. Terugkeert, niet om het geluk, maar om den dood te vinden, want op den drempel van zijn armzalige kluis wordt

hij vermoord door zijn medeminnaar, die tijdens zijn afwezigheid bezit heeft genomen van zijn vrouw. Met zijn stille, en bittere klacht, zijn meelijwekkende menschelijke hulpeloosheid is deze geschiedenis een beklemmende illustratie van het levensdrama, en van de gedweëe onderworpenheid van simpele landmenschen, die zich als een vogel in den storm door het lot laten vellen. Het is een thema, dat zij het in andere variatie op meer plaatsen in Capek's werk voorkomt. Hij erkent en bemediteert het fatale feit, dat de mensch een speelbal van grillige krachten is. Doch in allerlei utopistische tooneelstukken en romans schijnt hij te willen bereiken, dat de mensch naar een vrijer plan wordt overgebracht, waar hij zich spontaner, en minder verontrust door de boemannen des levens, zal kunnen ontplooien. Hem gaat het geluk van het redelijke wezen steeds ter harte. Hij houdt zich daarom zelfs bezig met de vraag, uitgewerkt in zijn tooneelstuk „De zaak Makropoulos", hoe het met den mensch zal vergaan, als zijn leven onbegrensd verlengd kon worden. Hij uit een bitter protest aan den Schepper, die het zich uitsloovende schepsel niet den tijd gunt de vruchten van zijn arbeid te plukken. Capek zelf, die in de kracht van zijn werkzaam leven met 48 jaar is overleden, heeft dit laatste evenmin mogen beleven. De geheimzinnige onbekende krachten, die de drijfveeren zijn in zoovele van zijn werken, hebben hem evenzeer parten gespeeld. Want zijn vurige wensch, om op zijn vijftigste jaar vijftig werken op zijn naam te hebben staan bleef een utopie, zooals de meeste van zijn gedachten.

In het verhaal over Hordubal steekt hij in ontroerende simpelheid de beschrijving van Ignazio Silone's onbekende Italiaansche plaatsje „Fontamara" naar de kroon. En deze Hordubal is eenigermate een pool in Capek's geschriften, want aan de andere zijde staan zijn menschen weer als betonnen palen tegen den blauwen horizon van een schoone toekomst. Het is een boeiende staalkaart, een wonderlijk berg en dal van menschelijke grootheid en gedweeheid, dit oeuvre. Er is bijvoorbeeld „R.U.R.", het toekomstvizioen van den machinalen mensch, een fantastische bijdrage tot het geluk. Capek laat een ijzeren colonne van robots aanrukken, die den mensch de slaafsche vernedering besparen om allerlei minderwaardig werk te verrichten, en het „vuile werk" zelf doen. Want Capek ziet in hem in den volsten zin des woords het kroonstuk van de schepping, een uitverkorene, die het leven als een pascha vanaf een zijden kussen behoort te genieten.

Maar met deze stalen geesten heeft Capek het groote probleem van de twintigste eeuw opgeroepen, de strijd tusschen de geest en de techniek. Capek is in den grond van de zaak een gevoelvol en haast weemoedig gestemd mensch. En daarom kan hij het niet laten tenslotte in twee van de automaten de liefde te laten ontkiemen, en een nieuwe menschheid aan de verdorde samenleving te schenken. En heelemaal aan de andere zijde van dit stalen sprookje staat in het dal, waar de dingen zoo peuterig lijken, gezien van den hoogen berg der utopiëen, „Turentje", de jonge hond, verteld, geteekend en gefotografeerd door zijn baas. Er schiet een flits van barmhartigheid door dit werkje. Het lijkt of Capek, op zijn onverpoosde speurtocht naàr het geluk

eindelijk in het hondenleven is terechtgekomen. Wat hij bij den mensch niet vond tracht hij uit de gedragingen van zijn viervoeter op te maken. En waarlijk hij ontdekt een soort animaal savoir vivre, dat hij met een milde filosofie doorgrondt, gelijk Axel Munthe het zoo grandioos deed in zijn „San Michele", maar Capek doet het aquarellistisch. Een andere maal mengt de Tsjech sarcasme en fantasie weer à la Wells tot een hoogst zonderlinge, maar daarom niet minder stijlvolle geschiedenis „Oorlog met de Salamanders". Het is een Gogiaansche satire dit verhaal over een Salamander-dictatuur, een scherpe, en bitter nuchtere visie op onzen tijd. Toch kan men niet zeggen, dat Capek een scherprechter was, die een soort sadistisch behagen schept in het als een felle bijl neerglinsterend woord. Hij nam doodeenvoudig de middelen van zijn tijd te baat, en bij deze instrumenten behooren zoowel het cymbaal der lankmoedigheid, als de scherpe fluit der ironie. Hij schiep zijn verhalen en tooneelstukken met de journalistieke bevattelijkheid, snel tot de kern door te dringen, en vele dingen in een treffend beeld samen te vatten. Maar dikwijls groeit zijn filosofisch betoog buiten het heelal der fantasie, dat hij er om heen geweven heeft, en daardoor krijgen vooral zijn tooneelstukken een cerebrale opzettelijkheid. Men denkt in dit verband aan het tooneelstuk, „Moeder", waarin een profetische waarschuwing stak aan zijn geboorteland Tsjecho-Slowakije. In het stuk wordt een al te consequent pacifisme gelaakt, en den landen, die zich door grootere buren bedreigd achten wordt aangeraden zich ten strijde te gorden. Capek, intiem vriend als hij was van den schepper van den Tsjecho-Slowaakschen staat Masaryk, heeft steeds op de bres gestaan van de democratische vrijheid, en hij heeft verschillende malen met het geschreven en gesproken woord, toen het reeds begon te schemeren in het land van de Moldau, de heilige goederen van de vrije persoonlijkheid verdedigd.

Het lot heeft hem intusschen bespaard, de liquidatie van zijn geboortegrond aan den lijve mee te maken, want enkele maanden voordat een gril van de historie het „kunstmatige product van Versailles" van de Europeesche kaart veegde is hij te Praag overleden.

GROENEVELDT (W.) INDISCHE VOGELS IN STAD EN VELD. (155) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag. 1939.

Van de 75 voornaamste Indische vogels een foto, beschrijving en een bladzijde tekst. Een praktisch boekje, om deze dieren te leren kennen en daarom geschikt voor wie naar Indie gaat of er kennissen heeft.

De Poëzie van Stephen Spender

door JOS. PANHUYSEN.

Enkele schrijvers van de Epilogue-groep, waaronder Laura Riding en Harry Kemp, hebben onlangs een uitvoerige studie uitgegeven, die The Left Heresy in Literature and Life heet, en in een wijder verband de communistische dichters en schrijvers bespreekt, die in Engeland zonder twijfel een groot en voornaam gedeelte van de jongere generatie uitmaken. In dit werk worden zeker in het algemeen vele zeer juiste dingen gezegd, die echter niet alleen op de communistische poëzie en lietratuur, maar op iedere politieke literatuur van toepassing zijn. Desondanks is The Left Heresy in Literature te vaak een pamflet, wat het vaststelt treft meer het communisme dan de communistische literatuur; om de zwakheden en verwringingen, die het gevolg zijn van verkeerd opgevatte politieke dienstbaarheid, ziet het de wezenlijke poëtische waarde, die niettemin aanwezig is, voorbij. Als pamflet bezit het die speciale helderziendheid, pamfletten eigen, de eenzijdige helderziendheid voor de weifelingen en de onzekerheid, het gebrek aan logica bij den tegenstander. Het is daarom geen wonder, dat Stephen Spender in deze studie het uitverkoren slachtoffer blijkt.

Stephen Spender is een weifelaar. Hij probeert in zijn beschouwingen The Destructive Element en Forward from Liberalism al te vaak de kool en de geit te sparen en dat lukt hem niet, hij zegt daarin dingen zoo naïef, dat hij als het ware de pijlen der satire uitnoodigt. Het communisme is hem een geloof, maar een zeer bepaald geloof, het wordt niet geboren uit een overtuiging, maar uit gebrek aan overtuiging. Omdat hij inzag, dat hij nooit de waarheid uit den politieken chaos naar voren zou kunnen halen werd hij voorstander van een bepaalde politiek, zoodoende vond hij een uitweg. En juist omdat de gronden voor zijn geloof zoo wankel en onbeteekenend zijn, klampt hij er zich te heviger aan vast. Hij is onder de communistische dichters van Engeland misschien politiek de meest bedrijvige. Zonderling genoeg echter brengt hij als dichter de minste offers, veel minder dan Cecil Day Lewis, Auden en zelfs als Louis MacNeice. Hij heeft Cecil Day Lewis ernstig onder handen genomen voor de nuttelooze concessies, die deze maakte en die Lewis regels deden schrijven als

Yes, why do we all,
Seeing a communist, feel small?

Tot dergelijke onwaarachtigheden is Stephen Spender, in zijn gedichten, niet in staat. Hij is er ook volkomen van overtuigd, dat een gedicht niet argumenteeren moet, en dat het geen propaganda behoort te zijn. Maar hij is er wel van overtuigd, dat poëzie een politieke of althans sociale functie heeft. „Poëzie," zegt hij, „is

niet geroepen de menschen te vertellen wat ze doen moeten, maar wel om onze kennis van goed en kwaad te vermeerderen, misschien om zoo de noodzakelijkheid tot de daad meer urgent en het wezen daarvan helderder te maken, maar enkel door te leiden tot het punt, waar het voor ons mogelijk is een redelijke en zedelijke keus te doen."

Ik geloof, dat de meeste dichters een dergelijke „definitie" van de „roeping" der poëzie zullen verwerpen, ook de schrijvers van The Left Heresy in Literature and Life doen dat, maar deze dwalen, wanneer zij beweren, dat Stephen Spender hier de poëzie uitsluitend de taak geeft om aan te vuren tot een revolutie. Ik geloof niet, dat het directe taak van de poëzie is, zeker niet de uitsluitende, om onze kennis van goed en kwaad te vermeerderen, maar ik geloof wel, dat achter die kennisvermeerdering bij Stephen Spender iets meer steekt. In een studie over Rainer Maria Rilke, schreef hij ergens: „Het komt mij voor dat de voornaamste functie, van de poëzie van vandaag een reïnterpretatie moet zijn van de verschijning en de ervaringen van het moderne leven, zooveel als maar mogelijk is, in een symbolische taal. De wezenlijke behoefte, die we gevoelen, is het geven van beteekenis aan voorwerpen, die zinloos lijken in een wereld van zinlooze voorwerpen en gebeurtenissen."

STEPHEN SPENDER

Het toont het gebrek van de Epilogue-schrijvers aan, dat zij een dergelijke uitspraak voorbijzagen. Want zoowel wat het slot als de symbolische taal betreft kan men hierin een program zien, dat opmerkelijk veel overeenkomst vertoont met het program der Epilogue-groep zelf. En zeer veel gedichten van Stephen Spender beantwoorden aan dit program; zeker zijn tooneelstuk Trial of a Judge is partijdig en tendentieus, en voor een niet gering gedeelte propaganda, Vienna is evenmin smetteloos, maar in Poems en in zijn laatste bundel The Still Centre weet Stephen Spender aan politieke gevaren te ontsnappen en hij doet dat krachtens zijn natuur. Een weifelaar kan een bezinner zijn en Stephen Spender is dat. Zijn poëzie, zooals men die vooral ook in zijn laatsten bundel vinden kan is een poëzie van bezinning en concentratie en daarom lijkt ze in haar oorspronkelijkheid herhaaldelijk op de verzen van de beste dichters der Epilogue-groep. In zijn korte inleiding op The Still Centre tracht hij nogmaals de

roeping der poëzie te definiëeren en al kan men in deze definitie nog een zekere bezorgdheid onderkennen om het psychologische aan het economische te verbinden, al klinkt ze eenigermate als een verontschuldiging, zij is, in haar weifeling, eerlijk en juister.

„Poëzie," schrijft hij, „stelt de waarheid niet vast, zij stelt de omstandigheden vast, waarin iets als waar gevoeld wordt. Zelfs terwijl hij schrijft over het kleine gedeelte der werkelijkheid, dat bij zijn eigen ervaring hoort, kan de dichter zich bewust zijn van een andere werkelijkheid daarbuiten. Zijn probleem bestaat in het verbinden van deze kleine waarheid aan de beteekenis van een wijdere, misschien theoretisch gekende waarheid buiten zijn ervaring. Gedichten bestaan binnen hun eigen grenzen, zij sluiten de mogelijkheid van het verschillend karakter van andere dingen, die ook onderwerpen van poëzie zouden kunnen zijn, niet uit. Zij blijven waar, zoover het de bepaalde ervaring betreft, en zij toonen den omvang dier ervaring."

Omdat de „hevigheid der tijden" zoo gemakkelijk aanleiding kan geven tot het dichten over dingen die buiten de beperkte ervaring liggen, heeft Spender zich in zijn laatsten bundel bewust opnieuw gewend tot een meer persoonlijk soort werk en nam hij er „onderwerpen van zwakheid en fantasie en illusie" in op. Hij erkende met andere woorden bewust zijn eigen wezenlijkheid als dichter zooals deze zich trouwens reeds in Poems openbaarde. Reeds in Poems bemerkt men dat Stephen Spender allesbehalve een materialist, maar bij uitstek een idealist is, hij zoekt, als hij zichzelf is, feitelijk nooit het economische zelfs niet in het psychologische. Hij staat midden in een verbijsterende wereld, een wereld, waarvan hij de misstanden en de ellende niet wil voorbijzien, hij zoekt de werkelijkheid, maar hij zoekt ze, omdat hij tot klaarheid wil komen over zichzelf en omdat hij in den maalstroom van schijnbaar zinlooze verschijnselen toch een geestelijke zekerheid vermoedt. Zijn verzen in hun zwaren ernst en hun idealisme zijn verrassend jong. Hij is op zoek naar de ware grootheid, maar zonder zelfverheffing.

I think continually of those who were truly great.
Who, from the womb, remembered the soul's history
Through corridors of light where the hours are suns
Endless and singing. Whose lovely ambition
Was that their lips, still touched with fire,
Should tell of the Spirit clothed from head to foot in song.
And who hoarded from the Spring branches
The desires falling across their bodies like blossoms.

What is precious is never to forget
The essential delight of the blood drawn from ageless
[springs
Breaking through rocks in worlds before our earth.

Never to deny its pleasure in the morning simple light
Nor its grave evening demand for love.
Never to allow gradually the traffic to smother
With noise and fog the flowering of the spirit.

In dit vers is iets wat men paradijselijk zou kunnen noemen. Dit is niets ongewoons tegenwoordig, en zeker niet in een communistisch dichter, de moderne poëzie is vol gemakkelijke paradijzen en het communisme belooft immers het aardsche paradijs. Maar er staan wel enkele dingen in, die zonder twijfel minder gewoon zijn, Spender legt den nadruk op het geestelijke element en hij verbindt dit met grootheid. Hij gelooft in het genie en in de afzonderlijkheid van het genie tot dusver, hij heeft een afkeer van een geestelooze samenleving op deze wentelende aarde, „lipping skulls on the revolving rim", zooals deze volgens hem in het verleden was. Hij heeft wellicht een al te groot vertrouwen in de toekomst, maar omdat hij deze met grootheid verbindt krijgt hij steeds meer wantrouwen voor het gemakkelijk paradijselijke, dit blijkt vooral in zijn laatsten bundel The Still Centre.

Het in Poems reeds voorkomende beeld van een wervelende aarde om een onbekend vuren middelpunt overheerscht hier bijna alle gedichten, ook waar het niet wordt genoemd. De makrokosmos ziet men echter gespiegeld in den mikrokosmos, zelfs de gedichten, die zich bezig houden met de Spaansche omwenteling zijn merkwaardig weinig revolutionnair en behouden steeds het persoonlijke accent, alleen de allereerste gedichten, die, blijkens de inleiding, gedichten op bewust gekozen onderwerpen zijn, bezitten nog een propagandistisch karakter eenigermate, maar ook hier breekt het besef door, dat alleen bezinning en concentratie, helderheid het eerste doel behoort te zijn.

Shall I never reach
The field guarded by stones
Precious in the stone mountains,
Where the scytheless wind
Flushes the warm grasses:
Where clouds without rain
Add to the sun
Their lucid sailing shine?
The simple mechanism is here
Clear day, thoughts of the work-room, the desk,
The hands, symbols of power.
Here the veins may pour
Into the deed, as the field
Into the standing corn.
Meanwhile, where nothing's pious
And life no longer willed,
Nor the human will conscious,

Holy is lucidity
And the mind that dare explain.

De helderheid, de concentratie richt zich in The Still Centre meest op de persoonlijke ervaring, maar zooals Stephen Spender blijkens zijn inleiding weet, bezit deze persoonlijke ervaring een algemeener geldigheid. Het eerst wat ontdekt wordt in deze „lucidity" is de duisternis, Darkness and Light heet een van de belangrijkste gedichten uit dezen bundel. Het besef breekt door, dat men zichzelf niet kent en dat men ook de anderen, die eveneens zichzelven niet volkomen bewust zijn, niet kent. Men leeft in een wereld van maskers en men ziet van zichzelven in de buitenwereld weerspiegeld, ook slechts een masker. Stephen Spender blijkt in een bepaalden zin veel meer dan een communist, die zich in economische problemen verdiept, een mensch, die zich scherp bewust is, dat achter de wereld der verschijningen zich een spiritueele wereld verbergt, zijn „mask" heeft gelijkenis met de „cloud" van een mystischen dichter als William Blake, aan wiens werk het zijne trouwens herhaaldelijk herinnert. Ook bij Blake treft men die helderheid, die aan sommige gedichten van Spender een glans van overwerkelijkheid geeft, landschappen overstraald van het licht, dat men tegen een opkomend onweer vaak kan waarnemen. Ook bij Blake duikt telkens een duisternis op, onheilspellend als de duisternis van een krocht en in het licht en het donker bewegen zich figuren, groot en elementair, als gebeeldhouwd. Zelfs in zijn vergelijkingen heeft Spender iets van de gewaagdheid en van de onvoorstelbaarheid het soort mystische dichters als Blake eigen.

O hold me in that solemn kiss
Where our lips are changed to eyes
And in the deep lens of their gaze
Smiles and tears grow side by side
From the loving stilness.

Spender is zich in Darkness and Light helder bewust, dat de mensch, gevangen in zijn lichaam, in zijn masker, zich zijn eigen licht en waarde niet geheel kan openbaren, dat hij doorgaans verblijft in de schemeringen van licht en duister, van de peripherie naar het centrum en van het centrum naar de peripherie gedrongen, dat zijn daden, uit weifelingen geboren, grooter en eeuwiger, of laffer en onherstelbaarder zijn, dan hij zelve vermoedt. De verklaring komt later; de grooten, die ons voorgingen, werden in hun eigen tijd nauwelijks erkend, maar hun grootheid werd ook niet of nauwelijks, of althans niet op de juiste wijze, door henzelven gekend. De historieopvatting is bij Spender ook symbolisch evenals bij Blake.

Their time and land are death, since all
States and stays and makes
Them one with what they willed. We, who are
[living, seem
Exiles from them, more living: for we endure
Perpetual winter, waiting
Spring that will break our hardness into flowers
To set against their just and summer skies.

Our bodies are the pig and molten metal
Which theirs were once before death cast
Their wills into those signatory moulds....

Spender is om deze symbolische historieopvatting in zekeren zin een utopist, maar zijn toekomstdroom, of hij dit wil en weet of niet, heeft toch, wel bezien, weinig gemeen met den toekomstdroom der communisten, hij is mystisch van aard, hij zal nooit geboren worden uit een verandering in economische toestanden alleen, hij kan slechts geboren worden als de duisternis van de ziel is geabsorbeerd door het licht, dat Spender in het stille centrum aanwezig acht. Nergens wordt dit misschien duidelijker als in het laatste gedicht van zijn laatsten bundel, waarvan het fragment, dat ik hier tot slot volgen laat, zeker tot het schoonste behoort, dat de moderne Engelsche poëzie heeft voortgebracht.

Oh let the violent time
Cut eyes into my limbs
As the sky is pierced with stars that look upon
The map of pain,
For only when the terrible river
Of grief and indignation
Has poured through all my brain
Can I make from lamentation
A world of happiness,
And another constellation,
With your voice that still rejoices
In the centre of its night,
As buried in this night,
The stars burn with their brilliant light.

Stephen Spender: Poems en The Still Centre. Faber & Faber Ltd. London.

BUITEN LETTEREN LANDSCHE

FRANSCH

JALOUX (Edmond) LA CAPRICIEUSE. Plon, Paris. 1939.

Edmond Jaloux is vooral bekend als criticus; doch aangezien het in Frankrijk tot den goeden toon behoort, althans voor een homme de lettres, ook romans te schrijven, wil Jaloux in dezen niet achterstaan. Belangrijk is zijn roman-oeuvre niet. Het is te bedacht en geconstrueerd, te weinig vitaal en spontaan, zooals bij zeer critische geesten vaak het geval is. Zijn laatste boek „La Capricieuse" bevat drie lange novellen, waarvan de twee eerste, La Capricieuse en Le Pélerin ouderwetsche verhalen zijn, die op breedvoerige, omslachtige wijze verteld worden. Zij willen niet op hedendaagsche wijze beoordeeld worden; dan zouden ze wegens hun onwaarschijnlijkheid, hun afstanddoen van het reëele leven, te licht bevonden worden. Het zijn fantastische gevallen, herinnerend aan oude romans en oude volksboeken. De eerste novelle verhaalt van een vrouw, die het nooit lang bij haar man uithoudt, maar telkens van minnaar verwisselt; de tweede van een jongeman die de wereldl rondtrekt om de plaats te vinden, waar hij de asch van zijn leermeester begraven zal. De derde is een hedendaagsche novelle over liefde, ontrouw, scheiding en dood. Jaloux' helden en heldinnen leven gewoonlijk buiten de Christelijke atmosfeer en storen zich niet aan de christelijke levenswet. Niemand mist iets met deze novellen niet te lezen. Slechts voor rijpe, ervaren lezers.

Ed. Jaloux

YOURCENAR (Marguerite) LE COUP DE GRâCE. Roman. N. R. F. Gallimard. Paris. 1939. 18 fr.

De naam roman is wat al te weidsch voor dit een goede honderdvijftig ruim gedrukte bladzijden tellende boekje. Een uit den Spaanschen oorlog terugkeerend officier vertelt er een episode uit den oorlog van '14, toen hij in zijn Baltisch vaderland de grensstreken verdedigde tegen de opdringende bolsjewistische troepen. Marguerite Yourcenar verstaat haar vak en weet in plastische, juist gekozen trekken een tragisch geval op te roepen. Als verhaalkunst is dit boekje uitstekend. De weergave der situatie, het handelend opvoeren der personen, verwikkeling en oplossing zijn voortreffelijk. De officier bevond zich op het einde van den grooten oorlog op een bevriend kasteel, dat hij met een ander jong officier, den zoon des huizes, en een groepje soldaten te verdedigen had. Tevens woonden daar

een oude tante en een jong meisje, zuster van den bevrienden officier. De moreele ondergang dezer freule, die later naar de bolsjewieken overloopt en zich door hem, den vertellenden officier, laat doodschieten, is het eigenlijke thema. Verkwikkelijk is de historie niet; er heerscht een zwoele, voluptueuze stemming, lust en begeerte zijn er de drijfveeren. Daarom kunnen wij dit overigens goed geschreven verhaal niet aanbevelen. Integendeel!

MALAQUAIS (Jean) LES JAVANAIS. Roman. Editions Denoël. Paris. 1939. 25 fr.

Jean Malaquais is een nieuweling, die met opvallend talent inzet. Het boek handelt niet over Javanen, maar over een kamp, een kolonie, die „Ile de Java" heet. Een Engelsche maatschappij ontgint een mijn bij de Zuidkust van Frankrijk, waarin allerlei schipbreukelingen uit Europa, uit de Levant en Noord-Africa, werkzaam zijn. Zij wonen bij elkaar in barakken en heeten „les Javanais". Het gemeenschappelijk leven dezer mislukkelingen zonder burgerlijken stand, hun lief en leed, hun dagelijksche belangen en zorgen, hun ontgoochelingen en voldoeningen zijn met sympathieke deelname niet alleen, maar ook met een zeer menschkundige helderheid en inzicht, beschreven. De compositie is voorbeeldig. De moeilijkheid om op bevredigende wijze het groepsleven van vele menschen te beschrijven heeft de auteur zeer gelukkig overwonnen. Er zit, ondanks het groote aantal figuren, die in het boek optreden, gang en vaart in het verhaal; het geheel bezit evenwicht en samenhang en de vele personages zijn met talent geteekend. Niet slechts de voornaamste Javanais spelen het verhaal af, maar ook nog een groot aantal erbij betrokken inwoners van het nabijgelegen dorp. Zulk een vreemdelingenkamp is natuurlijk geen leerschool van deugd; er komen zeer grove erotische tooneelen voor in het boek, enkele malen scabreusheden van misdadigers. De schrijver volgt den stelregel: niets te verzwijgen. Dit alles had vermeden kunnen worden. Nu is het een roman, die streng voorbehoud eischt.

DUITSCH

FALLADA (Hans) DER EISERNE GUSTAV. Roman. Rowohlt, Berlin. 1938.

Men kan, misschien enigszins tendentieus, maar schijnbaar rechtvaardig, de korte inhoud van dit boek als volgt samenvatten:

„Het is de bekeringsgeschiedenis van het Duitse volk tot het nationaalsocialisme."

Hoort men dat, dan verliest men meteen alle moed om Fallada op zijn kronkelwegen nog verder te volgen, want die bekering interesseert waarschijnlijk niemand en men kent bovendien het recept.

En toch de roman van Fallada verdient de volle belangstelling. Het is waar: het idee van de roman is allesbehalve diepzinnig, maar de manier, waarop de schrijver zijn idee uitwerkt is grandioos.

De ijzeren Gustaaf is een voor-oorlogse huurkoetsier, eerst een tamelijk welgestelde burgerman, maar door de oorlog, die hij als echte Duitser met enthousiasme begroet heeft, komt hij in de verschrikkelijkste narigheden. Alles waaraan hij vroeger met blinde overtuiging geloofd heeft, valt als een kaartenhuisje in elkaar. Geen enkel ideaal heeft zich staande kunnen houden, geen enkel bezit heeft de storm van de tijd kunnen trotseren, maar de ijzeren Gustaaf zet door. Hij wil blijven leven, geen macht ter wereld, die hem klein krijgt. Nog op z'n oude dag krijgt hij het idee om als „oudste huurkoetsier van Berlijn" naar Parijs te rijden en zo met de oppervlakkige verering voor de prestatie, die het kenmerk van de moderne tijd is, een centje te verdienen. Het lukt hem en als een held vereerd komt hij naar Berlijn terug.

Welnu, deze ijzeren Gustaaf heeft altijd met verbittering tegenover het nationaal-socialisme gestaan, dat toch aan zijn zoon Erich de geestelijke en morele redding gebracht heeft. Tenslotte echter geeft de oude man zich gewonnen en zegt: „Also dann, mit euch!"

De ondergrond is volkomen doorzichtig. De ijzeren Gustaaf vertegenwoordigt het Duitse volk, dat ook — als hij — zijn kinderen zag sterven, zag verarmen en ten gronde gaan, maar zegevierend in de redding van het Nationaal-Socialisme. Men kan zelfs met vrij grote zekerheid zeggen, dat zijn tocht naar Parijs een symbolische betekenis heeft. Er is hierover nauwelijks een twijfel mogelijk, de schrijver heeft geen moeite gedaan om zijn tendentie te verbergen. Misschien schrijft Fallada daarmee zijn eigen bekeringsgeschiedenis. Maakte hij vroeger (bijv. in „Märchen vom Stadtschreiber") nog de indruk, dat hij kritisch gestemd was tegenover de nationaal-socialistische gedachte. Hier geeft hij haar in ieder geval een kans, misschien wel de enige kans.

Is nu deze roman leesbaar? Ik moet bekennen, dat ik de roman met groot genot gelezen heb.

Vooreerst hierom: De type, die Duitsland vertegenwoordigt, is een wezen van vlees en bloed, de op en top Berlijnse huurkoetsier van voor de oorlog, rechtschapen, koppig, en tegelijk van onbedwingbare humor. De hoofdpersoon interesseert dus van het begin tot het einde. In het midden van de roman verdwijnt hij enigszins uit het gezicht en ogenblikkelijk verliest daarmee het werk veel van zijn aantrekkelijkheid.

De ijzeren Gustaaf kan zonder meer werkelijk als vertegenwoordiger van het Duitse volk gelden en daarom accepteert men hem gemakkelijk als zodanig. Dat is reeds op zich een aesthetische vreugde.

Vervolgens, Fallada stelt buitengewoon levendig voor ogen, hoe Duitsland na de oorlog was, de geestelijke verwording, de angst voor de ondergang, de tragiek der werkeloosheid, de gemene winzucht der „Schieber", de ongebreidelde hartstocht der uit het evenwicht gerukten. Iedereen, die dit meegemaakt heeft, moet zeggen: zó was het!

Welnu uit die onbeschrijfelijke nood komt onverwacht de redding van het nationaal-socialisme. Wat nu eigenlijk door het nationaal-socialisme gebracht wordt, laat de schrijver in de schemering, wat — literair beschouwd — maar al te goed gezien is, want het nationaal-socialisme is verre van poetisch, maar hij neemt het als nieuw zonder meer, als mannelijk, als gedurfd, als eerlijk.

En dat accepteert natuurlijk iedereen. Wie zou in die nood en ontzetting niet naar elke redding grijpen? Wie zou niet de laatste hoop aanvaarden, als de jeugd die hoop aanvaardt?

Wanneer ooit de triomf van het nationaal-socialisme verklaard is, dan is het door Fallada geschied.

Uitsluitend voor volwassenen.

GUNNARSON (Gunnar) INSELN IM GROSSE MEER. Mit Zeichnungen von Alfred Mahlau, aus dem Dänischen von Helmut de Boor. Im Vieweg-Verlag. 1938.

Gunnarson is een echte genieter. Wat een meditatieve kalmte bezit hij, wat een rust om uit alle indrukken te grijpen, wat volkomen behaagt. Zonder enige opgewondenheid stoot hij af, wat aan zijn Noorse mentaliteit niet past, met een beetje ironie of met zachtere humor. De rest neemt hij op en geniet ervan. De schetsen van Ierland, Spanje en Algiers verraden een absoluut positieve houding ten opzichte van het leven op het ondermaanse. Daarop is hij helemaal ingesteld. Het leven hiernamaals heeft volstrekt geen betekenis. Hij wil hier de schoonheid proeven, rijk genoeg om een leven te vullen.

Zijn taal is muziek (meesterlijk is de vertaling van Helmut de Boor bewaard gebleven), zijn gedachte is zacht en geestig, zijn gemoed is teer. Zijn grootste bewondering geldt de exuberante verkwisting van het leven.

Voor volwassenen.

GRENGG (Maria) DIE KINDLMUTTER. Roman. Verlagshaus Bong & Co. Berlin.

De duitsche literatuur zakt hoe langer hoe meer af naar de reclame en propaganda-boekenschrijverij. Gecontroleerd en beinfluenceerd is een duitsche schrijver niet meer vrij — zooals niemand in het Derde Rijk vrij is — om spontaan zijn gestalten te scheppen, zijn gedachten en gevoelens op eigen

kunstenaarsmanier uit te zeggen. Tot welk een diepe inzinking zulk een toestand leidt toont wel duidelijk deze roman Die Kindlmutter van Maria Grengg. Het is het zooveelste boek over het uithoudingsvermogen, de dapperheid, de verrukkelijke eigenschappen van hart en geest van een Oostenrijksche familie — pardon Duitsche noemt de schrijfster haar en daarmee is ze het natuurlijk ook — in haar strijd op de grens van Hongarije in vroeger eeuwen tegen de Turken, in den tegenwoordigen tijd tegen ouden en nieuwen adel en tegen de Zigeuners. Christiane von Schrautt, eigenares van het landgoed „Die Not", weduwe met drie kinderen, van wie de oudste jongen al 17 is, is zulk een voortreffelijke vrouw, „die Mutter aller Mütter", dat zij noodzakelijk opnieuw moet trouwen om daar vooral aan de grens nog meer echte duitsche (?) jongens en meisjes ter wereld te brengen en zoo dat land voor Duitschland te bewaren en een voorbeeld te zijn voor de andere vrouwen. Zij trouwt dan ook met een jongen dokter in de letteren, ook in het mannelijke genre, iets zòò voortreffelijks, dat ik het de schrijfster niet weinig euvel duid, dat zij hem geen „Vater aller Väter" heeft genoemd. Ik vind dit een zeer ernstige partijdigheid der schrijfster....

Dit boek daagt den lezer werkelijk voortdurend uit om te spotten en de allervoortreffelijkste voortreffelijkheid harer helden en heldinnen — duitsche natuurlijk, ofschoon er ook één Kroaat bij is, de bestgeteekende en belangrijkste figuur van heel het boek, de knecht Stephan — nog voortreffelijker te maken en haar zwarthelsche tegenspelers nog helscher en nog zwarter. Het is werkelijk droevig dat zoo iets mogelijk is; maar nog droeviger is het, dat over den vorm op den omslag van het boek geschreven wordt: „Die Sprache des Romans... ist von einer herrlichen Fülle und Kraft, oft nahe der Art, wie das Volk selber redet, durchflutet von tiefem Gefühl und einer Besonnenheit, die um die letzten Dinge im Leben einer Frau weisz".

Laat ik niets anders doen dan twee korte zinnetjes uit den roman aanhalen als specimina van deze „Sprache". Ik kies met zorg de niet ergste en verzeker hierbij dat ik dergelijke stijlbloemtjes bij tientallen kan voorzetten en dan nog veel idiotere.

De oude boer Kreisler maakt een wandeling met Liselotte, de Bauer van Christiane, en vindt een oude romeinsche munt: „Der alte Bauer dreht das Geld um und um auf der flachen erdrissigen Hand, und er sagt zu Liselotten, die versonnen neben ihm auf dem Feldrain dahinwandert wie ein helles stilles Wölkchen und Blumen pflückt".... Christiane heeft besloten, ondanks dat haar oudste jonge Georg uit het huis daarom is weggeloopen, met Wolfram te trouwen: „Christiane liegt in dieser Nacht wach, und ihr ist, als sei sie auseinander gerissen in zwei Hälften".

Of een kind in of buiten het huwelijk geboren wordt, komt er natuurlijk heelemaal niet opaan, als het maar gezond of liever „duitsch-voortreffelijk" is.

Het lijkt mij moeilijk om bij zulke reclame-produkten nog ernstig van literatuur te spreken.

KAERGEL (Hans Christoph) GOTTSTEIN UND SEIN HIMMELREICH. Roman. Eugen Diederichs Verlag, Jena.

Vindt men in een boek telkens een belangrijk woord of een leidende gedachte terug, waarvan men de beteekenis, die de schrijver er aan hecht, niet kan achterhalen, dan wordt dat op den duur een marteling en een ergernis. En dat is het geval met dezen roman. Bernard Verhoeven schreef eens: „Als wij God zeggen, bedoelen wij God. Als Marsman (lees Kaergel) God zegt, bedoelt hij een onbestemdheid, die misschien Leven heet." Deze vaagheid in Kaergels begrippen van God, hemel, eeuwigheid enz. is van dien aard, dat elke katholieke lezer zijn tijd nuttiger en aangenamer zal besteden met wat ook, liever dan met de lezing van dit boek.

Daar komt nog bij dat Kaergel, zoo hij dan misschien ook nog zoo iets als een godsdienst heeft, er zeker geen gezonde moraalbegrippen er op nahoudt. Theodor Gruhn, de succesvolle geneesheer uit Dresden, heeft genoeg van de stad en het stadsleven en zoekt een „Heimat" d.i. waarheid, rust, zich thuis-voelen in het Reuzengebergte. Zijn vrouw Annemaria leeft in innerlijke

onwaarheid, kan daarom de uiterlijke afleidingen der stad niet ontberen, zich niet thuisvoelen in de bergen. Het komt tot een scheiding; Gruhn probeert Juliane Pietsch, een schilderes, een weduwe, een zeer verstandige vrouw over te halen met hem in het huwelijk te treden; zij weigert; dan neemt de dokter maar zijn dienstmeisje, dat al een jongen heeft van een jaar of drie.

Wat ten slotte te zeggen van de literaire waarde van dezen roman? Kaergel heeft in dit boek een paar prachtige figuren geschapen, vooral de oude Gottstein is kostelijk, om nooit meer te vergeten; ook sommige van zijn natuurbeschrijvingen zijn wondermooi. Toch kunnen deze goede eigenschappen het boek niet redden: het is vervelend. Vervelend doordat de natuurschilderingen te veelvuldig, te minutieus zijn en gegeven worden bladzijdenlang in zulke korte zinnetjes dat het gewilde, het opzettelijke ervan werkelijk gaat hinderen. Bovendien gebeurt er vooral in de eerste tweehonderd pagina's veel te weinig en kon van dat weinige nog gerust het een en ander zonder eenige schade wegblijven, terwijl de auteur zijn bergmenschen een dialekt laat spreken dat zeer moeilijk te verstaan is.

FALLADA (Hans) GESCHICHTEN AUS DER MURKELEI. Rowohlt, Berlin. 1938.

Het zijn maar kinderverhaaltjes! De flinke, eerbiedwaardige volwassene kan er dus zijn schouders voor ophalen: „niets voor mij!" Begint diezelfde flinke volwassene echter te lezen, dan zal hij bemerken, hoezeer z'n hart toch nog in het kinderparadijs leeft. Hij zal even gespannen luisteren naar de lotgevallen van een muis of een kat, als naar de geweldigste gebeurtenissen uit de wereldgeschiedenis.

HANS FALLADA

En mocht dat niet het geval zijn, dan is het met den volwassene hopeloos. De kinderen in ieder geval zullen ervan genieten en meer kan de schrijver zich niet wensen.

Het is vertelkunst van de allerfijnste soort, vol wondere fantazie zonder het opgelegde en gewilde van een geforceerde vinding.

Het is alsof zijn kostelijke invallen hem zo maar toevallig te binnen schieten en ze zijn reëel genoeg om eraan te geloven en fantastisch genoeg om ervan te dromen. Eigenlijk moeten deze verhaaltjes niet gelezen worden, ze moeten verteld worden. De schrijver zelf zegt, dat hij de geschiedenissen eerst zelf aan kinderen verteld heeft en toen pas opgeschreven. Het is te geloven.

Een Nederlandsche vertaling van de „Geschichten aus der Murkelei" is ten zeerste aan te bevelen, maar dan liefst een goede vertaling.

INNOVA. OFFERTORIUM. Roman. (430) Verlag Alsatia, Colmar.

„Offertorium" van Innova is een roman, waarin de levensweg eener vrouw beschreven wordt. Een eigenaardig boek; eenerzijds doet het aan als een idylle. Een kinderlijke levenszin en levensblijheid is de grondstemming, waarin het boek moet geschreven zijn en van waaruit wereld en menschen gezien worden. Anderzijds loopt deze levensweg niet door zonnige lentedalen, maar over harde rotsen en door eenzaam land. Na een overgelukkige, blije jeugd

huwt de heldin een blinden violist, verlaat zij de Heimat en het aanvankelijk huwelijksgeluk blijkt niet bestand tegen de slagen van leven en lot. Zelfs de geboorte van het kind kan de twee niet opnieuw blijvend aan elkaar binden. Een andere liefde slaat de vrouw nog verder uit het spoor. Er is echter aldoor een innige drang naar verlossing, naar een goddelijke binding in haar werkzaam en langzamerhand vindt de vrouw den weg naar het Katholicisme. Van realisme en zakelijkheid is in dit boek geen spoor. Beter zou men van een idyllische romantiek kunnen spreken; zoo vol van kinderlijken eenvoud en candeur is het boek. „Offertorium" is de juiste naam; het leven krijgt waarde en beteekenis door het offer, het wordt een offerande. Veel van het verhaalde moet de auteur zelf hebben beleefd. Het in het Duitsch geschreven boek is verschenen te Colmar in den Elzas.

ENGELSCH

SAYERS (Dorothy L.) BUSMAN'S HONEYMOON. (376) *f* 1.80. Albatross Library, Paris.

DOROTHY SAYERS

De roman van Dorothy Sayers toont opvallend goede, maar evenzeer opvallend minder goede kwaliteiten. Waarschijnlijk meende de schrijfster een goede vondst gedaan te hebben toen zij lord Peter en den inspecteur een intellectueel spelletje met citaten liet doen, maar het is juist iets te gezocht om geestig te zijn, en zij heeft ook juist de zuiver gevoelige en menschelijke noot gemist, om Peter's bekommernis over den ter dood veroordeelde werkelijk treffend en ontroerend te maken. Er staat tegenover dat de intrigue vernuftig is bedacht, dat zij volkomen is geslaagd in de karakteriseering van butler Bunter, den Anglicaanschen geestelijke, mrs. Ruddle en anderen, en dat zij een gelukkige pen had bij het schrijven der dialogen, die de sfeer sterk verhoogen. Zeker is deze goed getroffen combinatie van detective- en liefdesroman een boek, dat enkele trappen boven het gewone societyverhaal en detective-verzinsel staat. Er ligt meer geest en schrijftalent in, dan men in bedoelde amusements-lectuur pleegt te vinden. Volwassenen.

STEWART (George R.) EAST OF THE GIANTS. (480) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd. - London.

Een opvallende kwaliteit van „East of the Giants" is de harmonie tusschen de twee elementen van een historischen roman, — werkelijke historie en romantische verbeelding. Zij zijn er evenwichtig in verwerkt, zoo, dat de historie de verbeelding sterker accentueert, er meer relief aan verleent, — en omgekeerd De historie is de geschiedenis van Californië in een weinig bekende periode, die vanaf het tweede kwart der negentiende eeuw tot in de zestiger jaren, toen, na de „goldrush", de toestanden radicaal gewijzigd waren en het begin was ontstaan van de tegenwoordige situatie. Het romantische element is het levensverhaal van Judith Hingham, een Amerikaansche van New-England, die als dochter van een scheepskapitein in Californië kwam, daar huwde en er de rest van haar leven bleef. Het land was toen nog pastoraal, het werd bewoond door Spaansche kolonisten, die vanuit Mexico daar

heen waren getrokken, hoofdzakelijk veefokkers. Voortreffelijk en gedocumenteerd is de wijze waarop Stewart de veranderingen beschrijft die, eerst geleidelijk, daarna in verbijsterend snel tempo, plaats hadden: de komst van meer en meer Amerikaansche kolonisten, de botsingen met het Amerikaansche gouvernement, dan de annexatie door de Vereenigde Staten, en tenslotte het vinden van goud, waardoor wel materieële welvaart maar geen beschaving ontstond, zooals Judith zich beklaagde.

Min of meer parallel met de geschiedenis van het land loopt die van Judith Hingham. Zij begint haar leven als vrouw van een Spaansch-Mexicaanschen veefokker, levend onder primitieve omstandigheden. De veranderingen, welke geleidelijk in haar bestaan en in dat van de haar omringenden optreden, typeeren tevens de groote wijzigingen in de ontwikkeling van het land. Toch heeft de schrijver haar levensgang niet geforceerd; die verloopt volkomen natuurlijk. Stewart, die professor in de literatuur is aan een der Californische universiteiten en zich daarbij bijzonder interesseert voor de geschiedenis van Westelijk en Centraal Amerika heeft in „East of the Giants" een vrouwenleven verbeeld, dat in zijn ontwikkeling bewust den invloed onderging der geboorteweeën van een nieuwe samenleving. Californië was inderdaad in het tweede kwart der negentiende eeuw nog zoo weinig gekend en geëxploreerd, dat Judith, toen zij er voor het eerst kwam, in haar gedachten de ligging aanduidde als oostelijk van Brobdingnag, het land der reuzen in „Gulliver's Travels", dat ter hoogte van Californië zou hebben gelegen. Vandaar de titel van den roman.

Mede door de opvattingen en de toestanden door Stewart beschreven, moet de lezing voorbehouden blijven voor grondig ervaren volwassenen.

DONIE (Charles) LOST HERITAGE. (329) 7/6. John Murray - London.

Het Engelsche society leven is een onderwerp, waarover de producenten van leesvoer nooit uitgepraat raken. Het wil mij voorkomen dat Charles Donie, door in zijn „Lost Heritage" tegenover dit society leven een eenigszins ironische houding aan te nemen, mede de bedoeling heeft gehad de adoratie van zijn landgenooten voor de banaliteit van dit leven lichtelijk te ridiculiseeren. Zonder de persoonlijke goede eigenschappen van enkele leden der „nobility" te kort te doen.

De roman speelt in die hoogere Engelsche kringen, welke „riding and hunting" als de eenig passende bezigheden beschouwen, en wier gesprekken op garden- of evening-parties zich voornamelijk bepalen tot den ouderdom van goeden port, wijn of de kwaliteit van levend paardevleesch. De auteur heeft daarbij zijn verhaal op hooger plan weten te brengen, door de society als achtergrond te gebruiken, waar tegen zich het psychologisch conflict der twee gebroeders Asterton afspeelt, de op diepere motieven steunende geschiedenis van George en Gerald. Gerald is in de society omgeving een vreemde en niet begrepen verschijning, intellectueel, bedeeld met fantasie, schoonheidsgevoelig, met afkeer voor verheerlijking van physieke kracht. Hij leeft onder den druk van een omgeving, welke voor zijn ontwikkeling noodlottig is; hij wordt geheel gebroken wanneer zijn broer, — die het tegenovergestelde type vertegenwoordigt — een laatste poging doet „to put more guts into him". George weet Gerald te bewegen hem te vergezellen op een vlucht in een sportvliegtuig over Afrika; het vliegtuig verongelukt, en het is dan dat Gerald, die er het leven afbrengt, in een situatie geraakt, welke zijn reeds lang gebeukt weerstandsvermogen geheel breekt. Zijn wezen, dat in werkelijkheid op moed, geestelijken moed, is ingesteld, gaat ten onder in lafheid. Door opnieuw gewekte innerlijke kracht tracht Gerald zich daarna weer op te heffen.

Charles Donie heeft zijn gegeven niet geheel kunnen beheerschen; de society entourage had bescheidener kunnen zijn, terwijl de karakteriseering weinig diep is, en daardoor niet geheel bevredigt. Maar het verhaal is vlot en levendig geschreven; de auteur heeft talent voor het dramatische.

CHAMBERS (R. W.) THOMAS MORE. (416) 7/6. Jonathan Cape - London.

Het voor eenige jaren verschenen, nogal dure werk van Prof. Chambers is thans in een betrekkelijk goedkoope, maar toch uitstekend uitgevoerde editie opnieuw verschenen. Chambers heeft van More zeer veel studie gemaakt; in dit boek is het resultaat verwerkt van meer dan dertig jaar vorschen. In de meeste, speciaal Katholieke, More studies, wordt hij hoofdzakelijk gezien als martelaar voor zijn overtuiging; ook Chambers wijdt hieraan wel aandacht, maar het is toch voornamelijk als groot Europeesch staatsman dat hij hem behandelt. Als zoodanig is zijn beteekenis enorm geweest; eerst in dezen tijd is dat eigenlijk pas ten volle duidelijk geworden. Zij die belangstellen in Thomas More en diens, zijn eigen tijd ver vooruit zijnde, idealen, mogen de lectuur van dit werk niet missen. Het is geschreven door een historisch geschoolden geest, die oog heeft zoowel voor den geestelijken als den politieken achtergrond van More's tijd, — en die, ofschoon het politiek denken van More zijn hoofdaandacht had, toch daarbij een beeld geeft van diens geheele persoonlijkheid.

GWYNN (Stephen) ROBERT LOUIS STEVENSON. (267) 6/. Macmillan and Co. Ltd. - London.

Stephen Gwynn behoort tot de generatie, welke Stevenson nog tijdens diens leven heeft kunnen bewonderen. Ook Gwynn behoorde en behoort tot de bewonderaars, maar in zijn biografie van Stevenson en beschouwing van diens werk blijkt gelukkig dat zijn gezond critische zin daaronder niet heeft geleden. Bovendien heeft hij het voordeel van de „longview", uiteraard niet mogelijk aan jongere critici. Zoo is deze studie over Stevenson een belangrijk werk geworden; het is ook goed dat zij geschreven werd, want zij kan bijdragen tot vernieuwde belangstelling voor Stevenson's oeuvre. Het verdient het. De Schotsche schrijver was geen literair genie, maar erkend moet toch worden dat hij de neo-romantiek tot een hoogte heeft gebracht, die eigenlijk geen zijner navolgers meer vermocht te bereiken. De groote en diepe levensvragen, zooals die bijvoorbeeld het denken hebben beheerscht van Thomas Hardy, beroerden Stevenson niet. Zijn geest bezat niet de diepte, de originaliteit van het genie; een dieppeilend psycholoog was hij niet. Dat blijkt zonneklaar o.a. uit „The Strange case of Dr. Jekyl and Mr. Hyde", dat een psychologisch meesterwerk had kunnen worden, maar dat nu meer weg heeft van een origineel griezelverhaal, zij het dan een zoo zinrijk, dat het na lezing een diepen indruk nalaat.

Maar Stevenson beoefende met groot talent de kunst, welke juist maar al te dikwijls terwille van allerlei tendenzen wordt verwaarloosd en welke toch het eigenlijke wezen van den roman uitmaakt, — die van het vertellen. Het was niet zijn bedoeling gecompliceerde levensvraagstukken te behandelen, hij was vóór alles eenvoudig verteller, die schreef „because of his long Scotch tongue". Hij schreef boeiende verhalen, avonturenromans veelal, en hij deed dat in schoonen vorm. Wie in een roman vóór alles een verhaal zoekt, hij leze ook de romans van Robert Louis Stevenson, al is diens jongste werk thans bijkans een halve eeuw oud. Daarop nog eens de aandacht gevestigd te hebben is de verdienste van Gwynn's boek; het is tevens een critische gids.

MACDIARMID (Hugh) THE ISLANDS OF SCOTLAND. (140) 10/6.
DUTTON (Ralph) and HOLDEN (Lord) THE LAND OF FRANCE. (152) 8/6.
B. T. Batsford Ltd. - London.

Het is een veelzijdig boek dat MacDiarmid heeft geschreven over de Schotsche eilanden: Hebrides, Orkneys en Shetlands. In proza en in verzen verbeeldt hij de wilde, dikwijls droefgeestige schoonheid der afgelegen en weinig bezochte eilanden. Maar daarnaast interesseeren hem ook de primitieve beschaving der eilanders, de sociale verhoudingen, de literatuur, de Keltische en Oud-Noorsche elementen in taal, gebruiken en zeden, waarmee hij door jarenlang verblijf in deze streken vertrouwd is. Het boek is

den tourist dienstig; daarbij is het nog een belangrijk werk voor de algemeenbelangstellende in literatuur, historie en sociale verhoudingen.

Het zijn vooral de minder gekende en bezochte gedeelten van Frankrijk welke in „The Land of France" beschreven worden: Normandië, Bretagne, de Elzas, Bourgondië, de Pyreneeën, de Provence, Gascogne. Ofschoon het boek als „guide" zeer geschikt is, beteekent het toch meer. De auteurs hebben oog voor landschappelijke en bouwkundige schoonheid en zij weten den lezer daar opmerkzaam op te maken. De beschrijvingen der cathedralen zijn schitterend door begeestering en door kennis van het onderwerp. Talrijke historische herinneringen verhoogen de belangwekkendheid van het beschrevene voor den eenigszins ontwikkelden lezer en bezoeker. Beide werken zijn versierd met opvallend goed geslaagde foto's.

Boekenschouw

BÖRGER (Mr. Drs. A.) HET EEUWIGE RUSLAND. (245) *f* 1.90 en *f* 2.50. Salm & Co. Amsterdam.

Een zeer verward boek over een duister onderwerp. De heer Börger moet een Hegeliaansch georiënteerd philosoof zijn; zijn leidende ideeën doen althans zeer Hegeliaansch aan. Hij schrijft aphorisme-achtig, philosophisch, duister, in zeer bedenkelijk Nederlandsch. Wat hij eigenlijk wil en bedoelt, is niet duidelijk. Stalin deugt niet, het Bolsjewisme deugt niet, de tsaren deugden niet, het katholicisme deugt niet, er deugt weinig bij Börger. Tolstoï en de Russische boer schijnen wel te deugen. Even slordig als het boek geschreven is, is het uitgegeven. Er ontbreekt zelfs een inhoudsopgave, zoodat men de verschillende hoofdstukken slechts al lezend of doorbladerend ontdekt. Börger herhaalt zich vaak en heeft een aantal grondopvattingen, die hij telkens naar voren schuift. Zijn Nederlandsch is merkwaardig; het woord „volgens" bijvoorbeeld schrijft hij „vlgs." Na lezing is men niet veel wijzer geworden over Rusland.

VRIES (R. W. P. de - Jr.) JAN POORTENAAR EN ZIJN WERK. Enschedé en Zonen. Haarlem. 1939.

De Grafische Inrichting, Joh. Enschedé en Zonen te Haarlem, heeft een aantal schilderijen, aquarellen, etsen, houtsneden en teekeningen van Jan Poortenaar op voortreffelijke wijze gereproduceerd. Enkele ervan zijn in kleuren. De Heer R. W. P. de Vries Jr. schreef een inleiding bij deze uitgaaf, waarin hij niet zoo zeer een critische studie over Poortenaar's werk levert als wel een korte biografie van den kunstenaar. Poortenaar werkte behalve in het vaderland ook langeren tijd in Engeland en in Nederlandsch Indië. Het boek is, enkel technisch beschouwd reeds, een prachtig geslaagd specimen van schilderijenreproductie.

RITTER Jr. (Dr. P. H.) DE HOORN DER SCHELDE. (79) Het Spectrum, Utrecht.

Als aanvulling op „Zeeuwsche Mijmeringen" heeft Dr. Ritter een boekje over Zeeland geschreven, waarin het woordgebruik soms iets te pralend is, maar dat toch treft door de bekoring, die er van uitgaat. Hij dwaalt daarin door oude stadjes en het is of de lezer aan zijn zijde meeloopt en de stille schoonheid er van meer ondergaat. Hij dwaalt door het land en herschept de sfeer die daar over ligt.

Wanneer men van plan is door Zeeland te trekken, leze men zeker eerst dit met liefde geschreven boekje.

Kleinheid en grootheid van den modernen Franschen roman

door Dr. B. M. Boerebach.

In de Fransche romanschepping der laatste jaren teekenen zich te midden eener onmiskenbare verwarring althans twee uitgesproken tendenzen af. Tegenover bepaalde werken van veelal imponeerende afmetingen, die in menig opzicht de herinnering aan het lyrisch naturalisme van Zola in zijn besten vorm in onzen geest wakker roepen — wij denken aan de romans van een Maxence van der Meersch, een Louise Hervieu, een Charles Plisnier, een Thyde Monnier en een Paul Sartre — zijn er de meer bescheiden, veelal ideeënarme werken, gewijd aan psychologische zelfontleding en aan subtiele, teere innerlijke conflicten. Een strekking, die aan den dag treedt in romans van overigens zeer ongelijke litteraire waarde, als de werken van een Jean Blanzat, een Jean Davray, een Raymond Guérin, een Madeleine Ley en anderen.

Geen dezer boeken slaagt er in den geest volkomen bevrediging te schenken en hoewel de hier voorgestelde catalogiseering veel schakeeringen biedt en menig voorbehoud vraagt, is één ding toch zeker: bij beschouwing van welk dezer werken ook, treft ons een onverwinbare indruk van ongeordendheid en onevenwichtigheid in deze kunst; met andere woorden, deelt zich de onontkoombare gedachte aan een ernstige crisis in het creatief genie dezer schrijvers aan ons mede.

Saillante figuren, als die van gevestigde reputatie's, daargelaten (Mauriac, Duhamel, Bernanos, Daniël-Rops), schijnt de hedendaagsche literatuur volslagen onmachtig, om moed, grootheid, en eenvoudige, mannelijke deugden te verheerlijken evenzeer als om de waarheid van menschelijke gevoelens en hartstochten op suggestieve, ja zelfs aanvaardbare wijze in woord en beeld te belichamen. Eenerzijds zijn er de amorphe, nieuw rhetorische werken, die gezwollen staan van menschelijke eerzucht en ijdelen grootheidswaan; anderzijds is er het machteloos en zinloos oreeren over psychologische problemen en innerlijke belevenissen in valschen klank en glans van futiel woordenspel.

En dit laatste kwaad is niet het geringste der beide, te meer omdat dit academisme van den roman van het inwendig leven zich gaarne onder de auspiciën van een Benjamin Constant of een Fromentin stelt en zelfs niet schroomt zich op een innige verwantschap met het genie van een Racine te beroepen. Men waant zich klassiek op grond van het bloote feit, dat men een eenheid van handeling wist te verwezenlijken of zijn stijl een zekere onberoerdheid en een bepaalde vormzuiverheid wist te geven door zorgvuldig iedere détail-beschrijving te vermijden. Men gaat daarbij achteloos aan het feit voorbij, dat ieder der producten der waarlijk klassieke kunst tot berstens toe vervuld is van ingehouden leven en doorstroomd wordt van

een onweerstaanbaar levenwekkenden adem, waarvan de soms volkomen afwezigheid den modernen roman tot een dor en zielloos kunstproduct maakt. Wij stuiten bij herhaling op den beklagenswaardigen held, die zich willoos overgeeft aan de phantasma's en grillen van hetgeen hij meent zijn hart te moeten noemen. Het is ons onmogelijk den drager dezer hersenschimmen een naam te geven, een gelaat te geven aan het bleeke negatief, dat, nauwelijks geboren, kleur en contouren reeds verliest, en zich niettemin in zulk een pseudo-bewustzijn beijvert om jaloersch, verliefd, vicieus of deugdzaam te zijn, zonder er vanzelfsprekend één enkele maal in te slagen om de geringste vriendschap of belangstelling, ja zelfs de geringste echo van medegevoel in onzen geest of in ons hart te wekken. Alle ornament, door hen aan klassieke kunst ontleed, vermag niet te beletten, dat het skelet dezer gemaskerde valsche romantiek op schrille wijze voor ons oog wordt blootgelegd.

En toch staan deze schrijvers verbaasd over de critiek, die zich aan hun werk in den weg stelt: zij zijn zich immers van de nauwlettendheid bewust, waarmede zij eigen zieleleven gadesloegen en de juistheid van sentiment en passie in hunne helden belichaamden. Zeker wij ontkennen niet, dat het mogelijk is op een dergelijke wijze belangwekkende en zelfs schoone werken te verwezenlijken, zelfs wanneer het zulk een romanschrijver aan bepaalde deugden van den kunstenaar ontbreekt; zelfs wanneer een al te ver gedreven abstractie en een niet van gevaar ontbloote desincarnatie der in het leven geroepen creaturen de romantiek van het gebeuren dreigt te beknotten of schade doet, mits het werk zijn oorsprong dan maar vindt in een rijke en veelzijdig geschakeerde innerlijke ervaring.

Van zulk een zienswijze wil ik den schrijver dan ook geen verwijt maken. De oorzaak van de mislukking van zoovele „romans intérieurs" ligt elders. Zij ligt zelfs niet in het feit, dat het den helden aan vleesch en been ontbreekt, noch ook in de veelal schrijnende afwezigheid van iedere concrete schepping, van schildering van omgeving, streek of land, kortom van geheel die doordringende poëtische atmosfeer, waaraan zoovele Engelsche en ook de goede Hollandsche roman hun waarde ontleenen. Het betreft hier een essentieele tekortkoming: het betreft hier niets meer of minder dan het ontbreken van de veer, die iedere introspectie in beweging moet stellen en die aan iedere schepping volgens de gegevens dier zelfontleding het leven moet mededeelen. Het gaat om een zekere actieve deugd van lucidíteit, een zekere spanning — ik zou haast willen zeggen „hoogspanning" — van de ziel, die in zichzelve keert. Zeker, de hier miskende schrijvers zijn vol opmerkzaamheid ten opzichte van zichzelve, ten opzichte der geringste zieleschakeeringen en gevoelswendingen van het eigen-ik: zij geven er zich echter geen rekenschap van, dat zulks bij hen geschiedt in een volkomen passiviteit en met een verbazingwekkend gemis aan iedere corrigeerende reactie. Ieder gevoel, dat aan hun zieleleven ontwelt lijkt hun

juist, lijkt hun geschikt de belangstelling van anderen te wekken en dus tot uitdrukking gebracht te worden in het kunstwerk.

Wij gaan voor het oogenblik aan de zedelijke gevaren, die in zulk een opvatting schuilen, maar voorbij.

Maar welk een gevoel van uitputtende eentonigheid dringt zich aan ons op bij het lezen dezer werken, die in hun troosteloos egale gevoelens zulk een sprekende gelijkenis vertoonen. Welk een wanhopige weerzin bekruipt ons, wanneer deze schrijvers ons iederen keer weer tot getuige maken van de ontbinding hunner persoonlijkheid om deze uiteindelijk te doen ondergaan in de kronkelende wendingen en het byzantijnsch raffinement van een doellooze en systeemlooze zelfontleding.

Niet alleen stellen deze romanciers zich op heftige wijze aan iedere objectiviteit tegenover, maar zelfs hun subjectiviteit is volkomen verwrongen en ontwricht, immers de wil en het bewustzijn, in zooverre deze als arbiter en rechter der inwendige bestemming van den mensch behoren op te treden, vinden in deze kunst geen plaats. Deze helden dragen niet in het minst een levensfunctie in zich; zij aanvaarden zelfs geen levensfunctie. Men zou hun er geen verwijt van maken, dat zij niet uit zichzelve treden, als zij in zichzelve tenminste de regels van het spel vonden, waaraan zij zich overgeven, of althans trachtten die te vinden. Maar zij hebben a priori iederen regel uit hun leven gebannen en er is geen sprake van spel meer, omdat zij weten, dat het aanvaarden van een regel een uitzichzelftreden met zich zou brengen, hen zou dwingen tot handelen en daarmee tot een daadwerkelijk en wezenlijk scheppen.

Wat dreigt verloren te gaan — en bovengenoemde groote schrijvers stellen zich met alle macht te weer tegen dat gevaar — is niet een bepaalde smaak voor een belichting der innerlijk „chaotische" wereld; dat is niet een bepaalde belangstelling voor de gevoelswisselingen in het menschelijk hart, maar dat is een zekere positiviteit, een zekere heroïek van de introspectie en de luciede zin voor een bepaling van een mogelijk bestaande finaliteit in het complex van al deze levensuitingen; met andere woorden, de kunst van wat het christendom tot een maximum van grootheid en doeltreffendheid wist op te voeren, die van het gewetensonderzoek. Een niet-christelijk schrijver, Paul Valéry, schreef eenmaal neer: „Soyons justes! Le seul catholicisme a approfondi la vie intérieure, en a fait un sport, un culte, un art, un but et a pu aboutir, par une voie systématique, par des opérations définies, par l'usage réglé de tous les moyens, par éliminations, associations, progressions, périodes, à organiser, subordonner, diriger les formes mentales, à créer des points fixes dans le chaos. C'est ce qui m'a le plus frappé dès le début de ma réflexion — vers dix-neuf ans, je crois. Ce labeur incessant par quoi l'être est relié une fois de plus, en lui gît le secret de la seule et véritable philosophie, qui est de créer un ordre transcendant — je veux dire qui comprend tout — et de faire un monde, d'absorber d'avance l'accidentel."

In deze woorden, door Valéry aan zijn zuivere werkelijkheidszin ontleend, ligt het verloren geheim besloten. Terwijl het geestelijk leven zich losmaakte van de bronnen, de levenwekkende bronnen, van een waarachtig-beleefd christendom, verkwijnde in de dorre zandvlakten, waarin zich bijvoorbeeld een Amiel en een Gide bewegen, het verstandelijke leven. Overal rond ons de kwijning, die den dood voorafgaat. Zelfs de niet-christelijke, zelfs de anti-christelijke schrijvers, die voor zichzelven om een of andere reden het voor hen te stugge kader van het katholicisme verwierpen, zelfs een Michelet, een Taine, een Renan, een Voltaire en een Diderot, alle moralisten en psychologen van voorgaande eeuwen, bleven — althans ten deele — geworteld in de traditie van het christelijk geloof en ontleenden daaraan een methode, een volmaakt geregelde conceptie van het inwendig leven, die aan geen enkelen hoek van 's menschen geest of 's menschen hart voorbijging. En onze tijd, wel verre van nieuwe dingen in het menschenleven te ontdekken, verwoestte slechts de hiërarchische orde van het bestaande en stelde ieder dezer regelende beginselen terzijde. Of is het niet waar, dat de bewonderenswaardige helderziendheid, waarvan de helden van een Racine of een Shakespeare evenzeer als de verdorven, schrikwekkende monsters van een Laclos blijk geven, hecht verbonden is aan de boven-ontlede traditie? Men moge beweren, wat men wil: deze waarheid staat onomstootelijk vast, dat de verwording van den psychologischen roman en de ontbinding der menschelijke persoonlijkheid, daarin aan ons voorgehouden, ten nauwste samenhangt met het verlies der disciplines van geloof en inwendig leven.

* * *

Vervolgens is er de modern-realistische roman, die nauwelijks minder kwaad sticht dan de zooeven ontlede. Deze roman-school, die haar voornaamste vertegenwoordigers in de „populistische school" in Frankrijk vindt, heeft ook haar critici, die een romantheorie verdedigen, welke reeds dikwijls uiteengezet in de negentiende eeuw, evenzoovele malen haar weerleggers vond. Het is een theorie, die de getrouwe copie der werkelijkheid voorstaat. „De verbeelding, ziedaar de vijand van den waren roman." En zij vergeet, dat èn photographie èn bioscoop ons deze copie reeds in welhaast overstelpende mate bieden. Voorvechters als zij zijn van het werkelijke levenstableau, verloochenen zij, wat zij den misvormenden spiegel van een Mauriac-, een Bernanos- of een Green-roman noemen, zonder ons ooit gedefinieerd te hebben, wat zij onder het „werkelijke leven" dan wel verstaan.

In een brief aan Louise Colet vertelt Flaubert, dat hij zich naar een begrafenis begeven had met de bedoeling er een voorraad van kleine feiten op te doen, om er te ontdekken, wat hij als „petits graviers" bestempelt. Welnu, ontsteld keert hij van zijn ontdekkingsreis weer, diep onder den indruk van de overmatig groote hoeveelheid van tragische, zoowel als komische gebeurlijkheden, waarvan hij overstelpt raakte. Bezit nu het be-

grafenisvisioen, dat Flaubert in zijn herinnering meedroeg, minder realiteit dan het grauw-mistige beeld, waarin zich de herinnering daaraan bij de mede-aanwezigen concretiseerde? „En dan te moeten denken, voegt Flaubert aan zijn bevindingen toe, dat men altijd dupe is, en dat, hoe verbeeldingrijk men ook moge zijn, de levenswerkelijkheid u altijd verplettert." Waarmee hij de waarheid te kennen geeft, dat de stoutste vlucht der verbeelding ten achter blijft bij de imposante grootheid van het onbevooroordeeld en aandachtig beschouwde werkelijke leven. Maar gaat het dan aan, dat de vinder van „petits graviers" de waarheid van het bestaan der rond hem ontdekte rotsblokken loochent?

* * *

„Men moet nimmer vreezen overdreven te zijn. Alle grooten zijn het geweest", merkt Flaubert nog op. En hij citeert de namen van een Michel Angelo, een Rabelais, een Shakespeare en een Molière. De naam van Molière zal intusschen verrassing baren aan hen, die nog nimmer zoover in zijn werk doordrongen, dat zij er de stilgespannen heftigheid van ervoeren, welke Jean Cocteau eenige jaren geleden in zijn *Essai de critique indirecte* definieerde als „ce quelque chose de fou et de dur".

Geholpen door den tijd, komt de eenmaal heftig ontstelde en aan zijn sloome rust ontrukte mensch, er namelijk langzamerhand toe, zijn aarzelende hand uit te steken naar het gewraakte dier, waarvan hij de dolheid tracht te bezweren: en hij geeft zich moeite het verontrustende genie van een schrijver te vergeten om er een aangenaam en ongevaarlijk sociaal en sociabel talent voor in de plaats te stellen. Zoo slechts valt te verklaren, dat een Molière sinds lang tot een salonartist is gemaakt; een lot, dat men ook Flaubert zelven reeds goeddeels deed ondergaan. Men zou echter dusdanige bewonderaars van Flaubert voor een pijnlijke verbazing stellen, wanneer men hun bepaalde diatriben van dezen schrijver in herinnering bracht of hun er mededeeling van deed, dat, toen hij de vergiftiging van zijn heldin, Emma Bovary, beschreef, de smaak van arsenicum zijn mond bijwijlen vertrok, hòe goedmoedig deze mond ook mag schuilgaan achter den geruststellenden knevel, die voor velen onder ons geheel zijn persoon symboliseert. Of vreezen degenen, die zoo wantrouwend tegenover de verbeelding staan, wellicht bij zichzelve te ontdekken, hoe diep de wortels van een groot scheppingsvermogen op romangebied wel kunnen reiken?

* * *

Men maakte Flaubert reeds tijdens zijn leven tot een profeet van de realistische school, terwijl hij alle realisme in werkelijkheid verfoeide: „Men gelooft mij verzot op de werkelijkheid, schrijft hij in 1856, terwijl ik ze verfoei." En hij herhaalt bij voortduring deze verklaring. Hij verzekert, dat *Madame Bovary* niets werkelijks heeft en dat alles in dit boek verzonnen is, en een volgend jaar zal hij, bij verschijning van een roman van zijn

vriend, Ernest Feydeau, dezen verwijten, zijn dialogen niet voldoende gearrangeerd en voorbereid te hebben: de dialoog toch mag nimmer een slaafsche copie zijn der in het leven gewisselde woorden, „immers deze zijn evenmin de absolute waarheid als de geheele rest". Wat niet beteekent, dat de kunstenaar de werkelijkheid volkomen zal moeten uitsluiten: hij behoort ze slechts te beschouwen (zooals Flaubert aan Tourgueniev te kennen geeft) „als een springplank".

En men bedenke, hoe de romancier uit de boven gewraakte moderne school, durft verzekeren, dat men die springplank niet verlaten mag.

* * *

De waarachtig-realistische roman, als door ons bedoeld, geeft zijn volle plaats aan de levenswerkelijkheid, maar behoudt zich het recht voor zich niet tevreden te stellen met een bloote aaneenschakeling der brute feiten, nauwelijks door eenig ingrijpen der verbeelding gewijzigd. Aan de zuiver verhalende gedeelten voegen zich philosofische en mystieke passages toe, geboren uit het gedachtenleven of het dichterlijk-intuïtieve leven van den schrijver. Zooals de primitieve schilders bepaalde kleuren aanwenden om de weergave van hun liturgische gedachtenwereld te verbeelden, kiest de romanschrijver, op zijn beurt aan een of andere mystiek — soms valsche mystiek — verbonden, een bepaalden toon, welke hem niet door de zichtbare wereld, maar door de onzichtbare dingen verschaft — of, liever nog, zonder meer opgedrongen wordt.

En slechts deze suggestie, uitgaande van het dieper wezen der dingen, vermag het kunstwerk een blijvende en werkelijke waarde te verleenen. Hier behoeft nog geen sprake te zijn van een expliciete of zelfs maar van een indirecte boodschap, als bijvoorbeeld bij een Mauriac in zijn onvolprezen Noeud de Vipères of Fin de la nuit, waarin wij de beide in velerlei opzicht monsterachtige helden in hun verloren oogenblikken naar den hemel zien verzuchten. Green's werk, bijvoorbeeld, is als een libretto zonder muziek, in zijn diepst-verborgen plooien een bijzonderen zin omsloten houdend. Hartstocht brandt in deze eenzaamheid als vuur in een woestijn en als dat vuur zich in deze menschenharten dooft, biedt de woestijn ons nog slechts het schouwspel van het pure niet van ledige zielen.

* * *

De klacht, die Flaubert eenmaal over zekere schrijvers van zijn tijd slaakte, is opnieuw waar en actueel voor de populistische school van onze dagen en al wie zich solidair met haar verklaart. „La mélancolie antique, schreef hij, me semble plus profonde que celle des modernes, qui sous-entendent tous plus ou moins l'immortalité, au-delà du trou noir. Mais

pour les anciens, le trou noir était l'infini même; leurs rêves se dessinent et passent sur un fond d'ébène immuable."

Met andere woorden, de levende wezens, die wij door den waren romanschrijver tot het leven zien geroepen, de evenementen, waarin hij hen aan elkaar tegenoverstelt en waarin hun wederzijdsche levens op elkaar stooten, op een dusdanig waarachtige en suggestieve wijze, dat onze geest dit gebeuren als historisch aan zichzelf voelt opgedrongen en nieuwsgierig speurt naar de plaatsen, waar het zich eenmaal ontrolde; al deze dingen danken hun werkelijkheid niet aan een of andere reconstructie der werkelijke dingen b u i t e n ons, maar aan de uitsluitende ontroering van den schrijver.

Geen enkele roman ontleent zijn waarde aan een landschap, dat de schrijver voor het eerst leerde kennen; aan zeden, die hem tot een bepaald oogenblik onbekend waren, of aan een vorm van liefde of haat, die hem onverwachts verrastte. Een waarachtige roman beteekent de verklanking van de echo, die ieder dezer dingen in de schrijversziel wekte, juister gezegd, aan de „demonen", die deze dingen uiteindelijk in hem bevrijden en die zijn geest bewoonden, lang voordat hij zijn roman tot uitdrukking bracht.

Deze „demonen", waarvan Ibsen eenmaal sprak, wat zijn zij anders dan de ontelbare tegenstrijdige ontroeringen, behoeften en hartstochten, die de menschenziel inwendig verdeeld houden, de evenzoovele protagonisten in den innerlijken zielestrijd van den mensch, waartoe zich heel het „apport" — maar dan het g r o o t s c h e apport — der literatuur laat herleiden?

HETZER (Prof. Dr. Hildegard) OPVOEDINGSFOUTEN EN OPVOEDINGSRAAD. Vertaald door N. van der Zeyde. Met 34 afbeeldingen naar teekeningen. (175) *f* 2.10 en *f* 2.75. Meulenhoff, Amsterdam.

Werken over opvoedkunde, zoo frisch van toon als dit, krijgt men zelden in handen. Er is trouwens in Prof. Hetzer's boek meer verdienstelijks naast de prettige betoogtrant. Het is geheel gericht op de behandeling van normale kinderen, zoals men die dagelijks in de praktijk meemaakt; het geeft talrijke, zeer begrijpelijk gestelde adviezen, die tevens inzicht bijbrengen in de kinderpsychologie. Het neemt geen hautain standpunt in — een euvel van meerdere paedagogische werken —; het erkent b.v. dat strubbelingen niet altijd een gevolg zijn van verkeerde behandeling, en dat zelfs de allerbeste opvoeders voor en na groote moeilijkheden ondervinden. Het boekje is een nuttige leiddraad bij de opvoeding der kinderen, en van vele ouders zal het betere opvoeders kunnen maken.

I. Henry Bordeaux heeft onlangs met „La Cendre Chaude" zijn vijftigsten roman gepubliceerd, en dit in minder dan veertig jaren. Daarnaast heeft hij nog twintig deelen kritiek, herinneringen en geschiedenis op zijn naam staan. Van de nog levenden heeft Marcel Prévost vijf en vijftig romans gepubliceerd, J. H. Rosney Sr. meer dan zestig. De toekomstige litteratuurhistoricus moet erbij huiveren, als hij deze getallen leest.

II. Een der meest gelezen auteurs ter wereld moet Maxiem Gorki zijn. Bij gelegenheid van den derden jaardag van zijn sterven heeft de Boekenkamer der U.S.S.R. de getallen zijner oplagen gepubliceerd. Van 1917 tot '39 zijn er 35.570.897 exemplaren van zijn werken verspreid. Daarvan waren er 31.000.000 in het Russisch. De overige vier en een half millioen verdeelen zich over een en zestig talen. De erfgenamen van den schrijver zullen hun handen wrijven.

III. „Die Welt im Querschnitt" bericht in vollen ernst het volgende, wat niet-rassistische ooren vreemd aandoet.

„Om den kinderen de voorgeschiedenis op een bijzonder aanschouwelijke wijze bij te brengen, laat de stad Hannover elk harer 32000 schoolkinderen een driedaagschen leergang in een „vorgeschichtliche Lehrwerkstatt" doormaken. Elk kind krijgt daar een „nordischen Besteckkasten", waarin zich een bijl, een knots, een „Schaber", een „Faustkeil" en verschillende messen bevinden. In een „Steinschmiede" kunnen de jongens uit groote vuursteenen messen en pijlen slaan. De pijlen worden dan met runen beschilderd en er wordt mee geschoten. Ook worden er „Hügelgräber en Riesensteingräber" gereconstrueerd.

Voor de meisjes is er gelegenheid om koren tot meel te malen met behulp van maalsteenen." Of de kinderen ook in dierenvellen gekleed gaan en daarbij gerstenat drinken, staat er niet bij vermeld.

IV. Het gebruik van „affiches" of aanplakbiljetten was reeds bekend bij de ouden, alleen de wijze-waarop verschilde.

In Griekenland werden de wetten op rollen of op groote tafels van hout geschreven, die om een spil draaiden zooals de lessenaars in kerkkoren en bij de Grieken „axones", bij de Latijnen „asses" heetten. Ook bij de Romeinen was dit gebruik. De aankondigingen van minder belang werden met groote letters op witgekalkte muurvlakken geschreven. De Romeinen noemden deze muurvlakken „album" en te Pompeji zijn er ongeschonden stukken teruggevonden. In de middeleeuwen werden soms voor bekendmakingen affiches gebruikt, doch meestal werden zij uitgeroepen door een trompetter of bazuinblazer of werden zij 's Zondags in de kerk tijdens de parochiale mis afgelezen.

V. De Engelschen schijnen weinig, zelfs hoe langer hoe minder boeken te lezen. Een zekere Harold Raymond schrijft daarover in het officieele bulletin van den National Book Council als volgt:

„Wanneer gij een vreemdeling zoudt hooren verklaren dat de Britten een ras van ignoranten en onontwikkelden vormen, dan zoudt ge aanvankelijk sprakeloos staan van verontwaardiging. Vervolgens zoudt ge den impertinenten vreemdeling wijzen op ons systeem van opvoeding, op de wonderen onzer openbare bibliotheken enzoovoorts. Eindelijk zoudt ge triomfantelijk de aandacht vestigen op het feit dat wij het laatste jaar zestien

duizend werken publiceerden. En dan? Veronderstel dat de vasthoudende vreemdeling u à brûle-pourpoint vraagt, welk gebruik de Natie van deze enorme litteraire productie maakt. Wat zoudt ge antwoorden? Toch is de vraag loyaal, want de cultuurgraad eener natie is niet enkel af te meten naar de productie harer schrijvers, maar nog meer van de reactie van het volk daarop. Niemand weet helaas! hoeveel de natie jaarlijks uitgeeft voor boeken. Ik schat deze som tennaastebij op tien millioen pond, dat wil zeggen, het vierhonderdste onzer gezamenlijke jaarlijksche uitgaven. Zeg dit getal niet aan den vreemdeling; hij zou U kunnen opmerken dat, als deze som al de liefde der Engelschen voor hun boeken vertegenwoordigt, zij een zestien maal zoo groote sympathie hebben voor tabak, een zesentwintig maal zoo groote voor alcoholische dranken.

Als de doorsnee-Engelschman, Mr. Brown, zegt „I'm no reader", let dan op dat hij dit niet doet zonder een nuance van trots in zijn stem. Toch is Mr. Brown allerminst verstoken van hersens, maar bij het verlaten der school heeft hij eens voor altijd adieu! gezegd tot zijn boeken."

JONGEJANS (J.) LAND EN VOLK VAN ATJEH VROEGER EN NU. Oud-resident van het Gewest Atjeh en Onderh. Met een voorwoord van Z. Exc. Dr. H. Colijn. *f* 3.90 en *f* 4.90. Hollandia, Baarn.

Een populairwetenschappelijke verhandeling over Atjeh van een kenner, die sedert 1930 in het land vertoefd heeft, maar den glorietijd van den Atjeh-strijd niet heeft meegemaakt. Hij zelf vindt dat een voordeel, omdat hij daardoor in staat is objectief over het verleden en het heden te oordeelen. En de lezers mogen het ook als een voordeel beschouwen, dat zij niet kennis maken met het Atjeh der legende, maar met een gewoon land, dat door dezelfde zorgen, als vele andere geplaagd wordt en nog maar weinig meer meedraagt uit den tijd, die het berucht gemaakt heeft in onze vaderlandsche geschiedenis. De schrijver is wat onbedreven in de schrijfkunst, maar heeft toch een zèer leesbaar boek samengesteld voor alle Nederlanders, die in hun koloniën, haar geschiedenis en haar beheer belang stellen.

PEPPINK (H. J.) AUTO-JAARBOEK 1939-1940. Zuid-Holl. U.M. Den Haag.

PEPPING (H. J.) en MAREé (Piet) 100.000 KILOMETER VAN WIELEN EN WEGEN. *f* 3.50 en *f* 4.50. Zuid-Holl. U.M. Den Haag.

Beide uitgaven, Het Auto-jaarboek en 100.000 K.M. van Wielen en Wegen, zijn zeer nuttige, om niet te zeggen noodzakelijke gidsen voor auto-bezitters en liefhebbers. In het jaarboek vindt men alle denkbare gegevens en statistieken, alle mogelijke wenken en vingerwijzingen voor auto-rijders, ook en hoofdzakelijk met het oog op het buitenland. Een groot aantal kaarten, teekeningen en foto's illustreeren den text. Het andere boek is eveneens overvloedig geïllustreerd en bevat allerlei artikelen over het auto-wezen, zijn geschiedenis, zijn huidigen toestand, beschouwingen in verband met het auto-rijden enzoovoorts. Het instrueert over allerlei dingen, die een automobilist te weten heeft en die hem interesseeren moeten.

MAURIAC (François) DE WEGEN ZEEWAARTS. (248) ***f*** **2.40 en** ***f*** **2.90. Vert. door D. Ouwendijk. Pax, Den Haag.**

„Les chemins de la Mer", waarvan dit boek de vertaling is, is een der psychologisch indringendste, maar tevens een der meest troostelooze boeken van Mauriac. Een wonderlijke kennis van het menschelijk hart, van 's menschen lafheden en egoïsmen, stelt den auteur in staat deze bittere en droevige geschiedenis tot in haar fijnste psychische vertakkingen en geledingen te vervolgen. In dezen ondergang van een familie heeft de auteur al zijn ontleedkunst, al zijn psychische helderheid aangewend om een verbijsterend tafreel van moreele débacle te beschrijven. Mauriac schijnt oneindig wantrouwend te staan tegenover alle optimisme niet alleen, maar zelfs tegenover elken blijden keer van het lot, elke wending ten goede. Zielkundig is deze roman van een ongewone scherpte en indringendheid. Het verschil tusschen een mondain auteur en Mauriac is, dat de laatste nooit het vele kwaad dat in zijn roman bedreven bedreven wordt, vergoelijkt, maar altijd zonde zonde noemt en zè in al haar verschrikking afschildert. Het boek is niet voor iedereen geschikt, doch slechts voor rijpe, ervaren lezers.

VINCENT (Raymonde) HET LEVEN OP HET LAND. Vert. door P. Dubois. (284) ***f*** **2.90 en** ***f*** **3.50. Foreholte, Voorhout. 1939.**

Ziehier de vertaling van Raymonde Vincent's „Campagne". In Frankrijk heeft het boek succes gehad door zijn frissche, teere, gevoelige beschrijving van het landleven. De eenvoudige, zuivere weergave van wat de schrijfster zag en beleefde, zonder opsmuk, ongekunsteld en spontaan, maakt de charme van dit boek uit. Katholieke en niet katholieke lezers zullen de katholieke atmosfeer ervan waardeeren. De eigenlijke fabel is weinig ingewikkeld, maar alles is zoo zuiver menschelijk en natuurgetrouw verbeeld en neergeschreven, dat het boek een eigen bekoorlijkheid bezit. Moge het ook in Nederland zijn weg vinden.

DOUGLAS (Lloyd C.) DE GROOTE VRAAG. Vert. door J. J. A. Hanhart. (375) ***f*** **2.75 en** ***f*** **3.75. Kruseman, Den Haag.**

Lloyd Douglas is een Americaansche schrijver van wat men probleemboeken zou kunnen noemen. Onder menschkundig en psychologisch opzicht is er op zijn verhalen nog al wat aan te merken. De structuur en de opbouw echter zijn uitstekend. Met veel geest en vernuft weet hij situaties en conflicten te scheppen en zoo den lezer te boeien. „De groote Vraag" in dit uitvoerige verhaal is ongeveer deze: of een geleerde, in casu een geneesheer en onderzoeker, straffeloos zijn menschelijke gevoelens kan prijsgeven en verwaarloozen om enkel een gevoelloos geleerde te zijn? Het antwoord is natuurlijk negatief. Douglas verdedigt in al zijn boeken de noodzakelijkheid van hoogere levensopvattingen, van godsdienst en Christendom. Zijn Christendom is helaas! wat te flets en vrijzinnig. Niet geloovige lezers zullen zijn werken natuurlijk als tendensboeken voorbijgaan. Zij zijn echter boeiend en levendig geschreven; dit is niet te ontkennen. Zij zijn strak van bouw en levendig van dialoog, al lijden de figuren ook aan wat kunstmatige gespannenheid. Tevens zijn ze vol vernuft en weerspiegelen op treffende wijze de

Americaansche samenleving in een bepaalde categorie van menschen. Voor volwassen lezers.

BRöGGER (Waldemar) WANNEER DE AKKERS GEPLOEGD WORDEN. Vert. door M. J. Molanus-Stamperius. (276) *f* 3.50 en *f* 4.50. Bruna, Utrecht. 1939.

Titel en omslagteekening van dezen Noorschen roman doen een boerenverhaal vermoeden, wat niet het geval is. Met akkers heeft het boek niets te maken, waarom de teekening op den omslag vrij dwaas is. Er wordt een revolutie beschreven in de hoofdstad, een opstand van links tegen rechts. Gelijktijdig en tusschen het revolutieverhaal door worden enkele individuen opgevoerd, die met de revolutie niets te maken hebben, doch door toevallig verband met den opstand een innerlijke crisis doormaken. Technisch en constructief is de opstand goed en overzichtelijk beschreven, doch, zooals het vaak het geval is bij massabeschrijvingen, het verhaal pakt niet, ontroert niet. De aandacht moet teveel verdeeld worden over allerlei punten en de individueel opgevoerde personages zijn te mat, te vaag om hevige belangstelling te wekken. Daar komt bij dat de hoofdstad, waar de opstand plaats heeft, te weinig lokale kleur heeft, te zeer aandoet als een gefingeerde hoofdstad in niemandsland. Er worden zooveel betere boeken uit de Scandinaafsche talen overgebracht, dat men zich afvraagt of deze vertaling de moeite wel loont. Voor volwassen lezers.

PILLECIJN (Filip de) DE SOLDAAT JOHAN. (240) van Kampen, Amsterdam.

De soldaat Johan heeft gestreden in het leger van Karel den Stoute en is getuige geweest van diens dood op het slagveld. Hij keert terug naar zijn land, waar hij, eenzaam en arm, zijn leven herbegint op een onvruchtbaar stuk hei. Het toeval brengt hem een vrouw, een maatschappelijk ontwortelde als hijzelf. Samen werkend krijgen zij de aarde lief, die vruchten draagt door het werk van hun handen. Maar de soldaat Johan komt in conflict met den abt die zijn heer is en tienden ontvangen moet van wat zijn arbeid oplevert. En hetzelfde verzet dat gist in den vrijen soldaat tegen zijn gedwongen onderdanigheid vindt hij onder de bevolking van de Vlaamsche steden. Hij sluit zich bij hen aan en trekt mee op tegen den gemeenschappelijken vijand: den Franschen koning, die zijn troepen zendt om de oogsten der boeren te vernielen.

Het boek mist de bitterheid die sociale romans van onzen tijd eigen is, maar het is even levend en frisch. Over de heeren en hun vertegenwoordigers wordt gesproken op licht ironischen toon. Met denzelfden fijnen hoon is pater Bruno geteekend, een rare bedelmonnik, die beter drinkt dan bidt, en meer verstand heeft van vechten dan van theologie. Maar het beste lijkt ons toch het eerste deel, waarin de auteur nog geen historische vizioenen had en zich beperken kon tot den zwijgenden, eenzelvigen soldaat, die vanaf den eersten steen zijn leven „maken" moet en daarin een sterk geluk vindt.

WIJHE-SMEDING (Alie van) EEN MENSCHENHART. (386) *f* 3.50 en *f* 4.50. Nijgh en van Ditmar, Rotterdam. 1939.

Het laatste werk van Alie van Wijhe-Smeding. Zij behandelt in dit boek de Arcadische idylle van twee achterbuurt-kinderen, die zich gedragen als oude menschen, voor zij nog aan hun jeugd toe zijn. Het moet allemaal sereen en klaar lijken, alsof deze kinderen van een engelachtige reinheid zijn gebleven in die omgeving van dronken kroegbezoekers en betaalde liefde, maar Alie van Wijhe-Smeding heeft te dikwijls het adjectief „vies" noodig in haar dialogen, om niet zelf die reinheid goor, beduimeld en onfrisch te maken. Het menschenhart dat in alle mislukte levens van dit boek nog ergens naar hunkeren moet, is al een even bedenkelijk geval. Het zit gewoonlijk in de misère en het kan uitsluitend jammeren. Een nachtmerrie van donkere begeerten en geroddel is dit boek, dat geen enkel onvolwassene

in handen dient te komen en dat den ontwikkelden volwassene niet veel meer te bieden heeft dan huilerig chagrijn. Een litteraire aanwinst is het boek niet.

GULBRANSSEN (Trygve) DE GESCHIEDENIS VAN HET GESLACHT BJöRNDAL. Vert. door Dr. A. Posthumus. (940) Geb. *f* **10.—. Zuid-Holl. U.M. Den Haag.**

De Zuid-Hollandsche Uitgeversmaatschappij heeft als nummer 50 van haar cultuurserie de bekende Gulbranssen-trilogie, die reeds meerdere drukken beleefde, uitgegeven. Het is inderdaad een prachtige uitgave zoowel wat het materiaal als wat de uitvoering betreft. Alle drie deelen zijn hier tot èen vereenigd en in een kostbaren leeren band gebonden. De kleurillustraties en teekeningen van Anton Pieck, die reeds de vorige afzonderlijke uitgaven sierden, vindt men hier terug. Dit boek van Gulbranssen is in Nederland een bestseller geworden, wat het werk ten volle verdient. Voor den inhoud verwijzen wij naar de vorige afzonderlijke beoordeelingen.

ROOSENSCHOON (C. F.) ERFENIS IN CANADA. Leopold. Den Haag.

In de recensie van dit boek in ons vorig nummer is bij vergissing Querido te Amsterdam als uitgever vermeld.

STOEP (D. van der) LATERVEER WIL HET RECHTE WETEN. (240) *f* **2.90. Bosch & Keuning. Baarn.**

Laterveer is stadhuisbode, een eerzaam burgermannetje, en de schrijver laat hem zijn leven, een stuk van zijn leven, vertellen; het boek is in de eerste persoon geschreven. Zoo is er een verhaal van goeden, echten humor ontstaan; de burgermannetjesatmosfeer is treffend en juist. Het vertelde is niet bijster belangrijk of verrassend; dit kan men van een stadhuisbode niet verwachten. Maar dit alledaagsche realisme is zuiver van toon en observatie. Alle personen, die het boek bevolken, worden door Laterveer's bril gezien en staan ons tastbaar en lijfelijk voor oogen. Het is realisme van zeer zuiver gehalte. Zelfs het vele anecdotische dat hier voorkomt, past volkomen in het kader en vloeit heel natuurlijk en overtuigend uit Laterveer's pen. Er wordt niet gechargeerd en geen jacht op effect of geestigheden gemaakt; alles verloopt natuurlijk en aanvaardbaar in den trant der verhalen van Willem Elsschot. Laterveer behoort tot de orthodoxe kerk en is zeer conservatief; zijn christendom is niet bijzonder heroïek. Ook dit vloeit harmonisch samen in het verhaal. De held van het boek, die zijn eigen leven verhaalt, is een door en door Hollandsch type, de nuchtere, practische, serieuze, weinig op het hemelsche aangelegde burgerman. Een aardig boekje.

ROSSUM (Rie van) KOOSJE MANSVELT. (358) *f* **3.90. Bosch & Keuning. Baarn.**

Rie van Rossum vertelt hier van het moeilijke bestaan van drie zusters, die den ouderlijken winkel voortzetten en haar jongste zuster Koosje een dure opvoeding op een kostschool willen verschaffen. Koosje echter wil niet langer op haar kosten teren en zoekt en vindt een betrekking. Hoe dit alles in zijn werk gaat, wordt hier vlot en niet onaardig beschreven. Litteraire pretenties heeft het boek niet, maar als ontspanningslectuur is het te genieten. De frissche verteltrant, de dorpsche atmosfeer, de levendige allure doen aangenaam aan. Licht en schaduw zijn wel wat partijdig verdeeld en het gaat niet alles even menschkundig toe. Doch als meisjesboek vooral is het minstens zoo goed als tien, twintig andere.

KRöGER (Theodor) WENDING. (157) *f* **1.25 en** *f* **1.90. Vertaling van J. W. Kuiper. De Driehoek, 's Graveland.**

Het is een geval van na-oorlogspsychose, dat door Kröger in zijn roman „Wending" is verwerkt. De chirurg Bruhns, die na den oorlog zijn praktijk

weer heeft opgevat, wordt langzamerhand overweldigd door de gruwzaamheid van zijn oorlogsherinneringen. Zijn energie wordt er door gebroken, zijn levenswil verslapt. Wanneer hij dan ook het geloof in zijn verantwoordelijk beroep geheel heeft verloren en tot het uiterste pessimisme is vervallen, geeft hij alles op en reist naar het gebergte waar hij in den oorlog met zijn regiment heeft gelegen. Daar, waar hij zich direct tegenover het verleden voelt geplaatst, maakt hij een heftigen innerlijken strijd door, nog verlevendigd door een ongeval dat een kind in de bergen overkomt, waardoor hij tenslotte zichzelf terugvindt, en zich weer in het maatschappelijk leven gaat begeven.

Het sentiment is in dezen roman wel eens iets te zwaar, maar in zijn wezen is het overtuigend. Dit is een treffend boek over een zielsconflict, gespannen geschreven.

MÖRNE (Arvid) VOOR HET AANGEZICHT DER ZEE. Uit het Zweedsch vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. (190) *f* 1.90 en *f* 2.50. L. J. Veen, Amsterdam.

Een oude sage der uiterste Zweedsche Scheren is door Mörne verwerkt in een roman van eenige studenten, die een vacantietocht in deze streken maakten. Realiteit en legende zijn harmonisch verbonden in dit verhaal, waarover een waas van melancholie hangt, typeerend voor zooveel Zweedsche romans, waarin ook de somber-grootsche natuur een rol speelt. De vertaling is zeer goed. Ervaren volwassenen.

FISDALE HOBART (Alice) WOELIGE WATEREN. (362) *f* 3.90. Vert. door J. Maschmeyer-Buekers. Servire, Den Haag.

De oppervlakkigheid en gemakkelijkheid waarmee een der hoofdfiguren van dezen roman, een katholieke, haar geloof eraan geeft om met een gescheiden, niet-katholieken man te trouwen schetst, dunkt ons, heel dit boek. Het wil in den strijd, dien een Amerikaansche kapitein zoo rond den tijd der Boksersopstanden voert, om in het bovengedeelte der Chineesche Yangtse-rivier een stoomvaartmaatschappij te vestigen, den strijd illustreeren tusschen het Westen en het Oosten in dat groote rijk. Diep gaat de schrijfster daarbij niet op de problemen in. De verdienste van den roman schijnt ons meer gelegen in de schildering der krachtsinspanningen, die de wilde, onberekenbare rivier van de menschen vergt. De eenigszins ervaren lezer zal zich door boven gemeld huwelijk wel niet van de wijs laten brengen: 't is al te stompzinnig.

FRISCHAUER (Paul) GROOTE HEEREN. Roman uit Polen in den Napoleontischen tijd. Vertaling van L. J. A. M. Berkhout-Willemse. (356) Hollandia, Baarn.

De inleider tot dezen roman, Johan Fabricius, hoopt dat deze auteur in Nederland vele vrienden winnen mag. Wij hopen het tegendeel. De auteur is een vlot verteller maar in dit verhaal der intrigues en lotgevallen van een onbeteekenend Poolsch edelman, die in contact wist te komen met Napoleon, worden met zooveel opmerkelijke voorliefde immoreele situaties geschilderd, dat de lezing moet worden ontraden.

MAROS (Antal) DE ROODE DONAU. (409) P. N. v. Kampen, Amsterdam.

„De Roode Donau" speelt in en na den wereldoorlog, zooals deze met al zijn gevolgen merkbaar was in het Hongaarsche achterland. De gebeurtenissen zijn gegroepeerd voornamelijk rond de leden der familie Zaturetsky; achter hen is het perspectief der Hongaarsche geschiedenis van die dagen zichtbaar. De roman is met talent geschreven, maar gelijk meer hier te lande geïntroduceerde Hongaarsche auteurs, neemt Maros het niet nauw met de moraal zoodat een zeer sterk voorbehoud geboden is.

REINER (Anna) MANJA. Vert. door E. Voogd-Pull. (440) *f* 2.40 en *f* 2.90. A R B O., Amsterdam, 1939.

De Duitsche schrijfster heeft in dezen al te gevoeligen roman de tegenstelling willen uitbeelden tusschen menschelijkheid en nationaal-socialisme. Afgezien nog van de al te dik opgelegde tendenz, schildert zij te zeer in zwart en wit. De sympathieke personen zijn al te engelachtig en de onsympathieke al te duivelsch. Een groepje jongens van een jaar of twaalf, dertien vormen een soort verbond rond een meisje van gelijken leeftijd; zij verbeelden de zuivere menschelijkheid tegenover het onrecht en de onmenschelijkheid der intusschen aan de macht gekomen Hitlerianen. Maar dit heele verbond is weinig overtuigend beschreven; alles doet te sentimenteel, te fraai gestyleerd, te „stichtend" aan. Men zou van een „stichtelijken" roman kunnen spreken, indien andere passages niet zeer onstichtelijk waren. Het boek is rommelig en niet geacheveerd. Uit figuren als Hartung en Adrian wordt men niet wijs. In plaats van een treffend verhaal te schrijven heeft de auteur de „snoodheid" en bruutheid der nationaal-socialisten in het licht willen stellen. Wegens vele al te onverhulde tafreelen slechts voor rijpe, ervaren lezers.

DE TUIN DER ROTSEN (Le jardin des rochers). Vert. door R. Bijlstra. Bandontwerp van J. J. Voskuil. (332) *f* 2.75. W. B., Amsterdam.

Een roman met weinig handeling en veel bespiegelingen over het leven, dat vooral uit de vijf zintuigen en het sexegevoel is samengesteld. De schrijver heeft in zijn reizen naar Japan en China het Christendom overwonnen. Kersebloèsem, hart en ontzetting zijn de dragers van het leven. Een slecht en saai boek.

CURTIS (Robert) MOORD OP VERZOEK. Vertaling van L. T. Franse. (204) Editie voor leesbibliotheken (niet in den handel). A. W. Sijthoff, Leiden.

Schrijvers van detectiveromans munten meestal niet uit door een rijke fantasie. Zij bewerken alleen de gebruikelijke schablonen in een andere combinatie. De verdienste van dit werk van Curtis is, dat het, altans voor mij, een nieuw procédé invoert. De candidaat voor den moord noodigt zelf zijn beulen uit in zijn huis te komen om hem tegen een belooning van 20.000 pond van het leven te berooven. De eerste pogingen mislukken, en de gelukte poging wordt toch gestraft, waarschijnlijk vanwege de katharsis. De bedoeling van de proef, nl. aan enkele personen hun waar karakter te toonen, om hun een goede kans op levensverbetering te geven, gelukt volkomen. Het cynisme van den hoofdpersoon is voor volwassenen niet hinderlijk, als men het maar niet ernstig neemt.

DICKINSON (Weed) EEN DOODE KLAAGT AAN. Vertaling van Hendrik van Raamsdonk. (221) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Een middelmatige detective. Er wordt door de dramatis personae wat al te veel heen en weer geloopen, alsof verandering van tooneel op zich zelf al beweging aan de handeling zou geven; en er wordt ook te veel whisky gedronken, misschien ook al om de spanning te verhoogen. De methode om den schuldige te vangen is trouwens ook erg naief.

FLETCHER (J. S.) DE MOORD IN WRIDES PARK. (246) Vertaald door Mevr. Dubrulle-Scheepers, (Kramer's Detective-serie no. 1), Kramer's Uitg., Heemstede.

Fletcher is een detective-schrijver, die zijn vak verstaat. De opbouw van het verhaal is keurig: de geheimen worden geleidelijk ontsluierd, en geleidelijk komen er weer nieuwe verwikkelingen bij tot het verrassende einde, dat in een kort bestek aan alle geheimzinnigheid een einde maakt, en dader en motieven onthult. Alleen maakt een deus ex machina een einde aan het leven van den schurk, om den beul zijn onpleizierig werk te sparen. De schrijver vermijdt ook door zijsprongen zijn werk een pikante aantrekkelijkheid te geven, zooals nog al dikwijls gebeurt. Daarom zonder bezwaren!

RODNEY (George) ALS HET VERLEDEN HERLEEFT. Vert. van J. G. H. v. d. Bovenkamp. „De Combinatie", Rotterdam.

Miles Legrand was naar het Westen getrokken, het oude avontuurlijke Westen met zijn open vlakten en onbegrensde mogelijkheden. Het Westen van de moedige, oprechte kerels van harde strijd. Zulk een kerel was ook Alan geworden — de zoon van Miles, die pas de Sleepy ranch in bezit mocht nemen, als hij tot zijn 25e jaar zijn eigen kost verdiend zou hebben.

Met den ouden Peter komt hij terug en bindt hij de strijd aan tegen een schurk, een veedief en moordenaar van de ergste soort: Spike Gebhard.

Behoudens enkele ruwheden geschikte amusementslectuur voor iedereen.

ROBERTSON (Frank C.) DE HELD VAN PINE CREEK. Vert. door W. A. Kessels. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Tom Powell (Tom Wood) is een echte held. Geen wonder echter, dat hij in den strijd nu en dan een golf van pessimisme over zich heen voelt slaan. Het is ook alles zo ingewikkeld. Tom wil zijn broer, advocaat-procureur Verne Powell, helpen, doch houdt van diens tegenstanders. Vooral krijgt hij Jerry Mc. Connell lief, de vroegere verloofde van Verne.

Haar vader Jim Mc. Connell wordt beschuldigd van moord en de bewijzen zijn zoo sterk tegen hem, — ofschoon hij onschuldig is —, dat Verne hem wil doen hangen. Bij een slecht georganiseerde raid op de gevangenis om Mc. Connell te bevrijden, is Tom weer de held; maar de situatie blijft moeilijk tussen Tom en Verne.

Na eindelooze verwikkelingen slaagt Tom er ten slotte in, den waren moordenaar en buitendien de veedieven te ontmaskeren, die geheel anderen blijken te zijn, dan de lezer vermoedt.

Behoudens enkele ruwheden — aan cowboys eigen — geschikte ontspanningslectuur voor iedereen.

De vertaling is niet onberispelijk.

BERREY (R. A.) SCHAPEN-OORLOG. Vertlanig door J. A. W. Hacht. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Zou er ooit een compromis mogelijk zijn tussen veehouders en schapenfokkers? Dit boek geeft antwoord op die vraag. Het is hoogst boeiend en interessant. Boeiend van het begin tot het einde om den strijd tussen J. G. Hunter, den schapenkoning en den jongen Mack Worthen, leider van de ranchers.

Romantisch wordt het verhaal door de karakters van Enid Hunter, de verleidster, die Bop Stevens in den dood drijft. Zij tracht met alle mogelijke verfijnd-vrouwelijke kunstgrepen ook macht over Mack te krijgen. Dit lukt echter niet wegens de trouw en de liefde van Mack voor Faralie Dovovan. Een aantal sympathieke en onsympathieke bijfiguren maken het verhaal nog levendiger.

Op het eind weet Mack door een geniale zet het pleit te winnen. Hoe? Dit moet de lezer zelf maar uitvinden.

Geschikte ontspanningslectuur voor volwassenen.

CHARTERIS (Leslie) DE Z-MAN. Vertaald door Eva Raedt de Canter. (273) *f* 1.90. A. W. Bruna, Utrecht.

Een verzameling van drie novellen, van welke de derde op het titelblad vermeld staat, terwijl de eerste voor reclame dient omdat zij toevallig in verband staat met den Spaanschen burgeroorlog. Dat is echter niet belangrijk, want het gaat toch alleen om de avonturen van den gentleman-inbreker, die van tijd tot tijd ook voor wrekende gerechtigheid speelt, en den bijnaam van den „Saint" draagt. Het zijn erg vlotte verhalen met een tikje geestigheid, die een aardige ontspanning geven aan al degenen, die niet apriori het land hebben aan dit soort lectuur. Iets voor de vacantie van wat oudere lezers.

KENDRICK (Baynard H.) DE FATALE INJECTIE. (238) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Hendrik van Raamsdonk. „De Steenuil", Amsterdam.

Een langgerekte detectiveroman met als voornaamste afwisseling, dat er nu en dan een moord bijkomt. Ik heb hem tenminste niet met bijzondere spanning uitgelezen, en bij het groote aanbod van betere specimina in hetzelfde genre kan ik de lezing van dit werk daarom niet erg aanbevelen.

JENKINS (Will) KID, DE DOBBELAAR. Vertaald door Jan van Arckel. (217) Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Meneer Kid is een woest heerschap, maar hij blijkt ook een helder hoofd te bezitten. Door zijn optreden wordt licht gebracht in een duistere mijnkwestie. Een cowboy-roman met iets van een detective-story. Spannend en eenigszins ruw-humoristisch geschreven. Lectuur uitsluitend voor volwassenen.

YOUNG (Gordon) RED CLARK ALS VOORMAN. Vertaald door J. D. A. van Gumster. (197) A. G. Schoonderbeek, Laren.

Een Far-West roman van de echte gepatenteerde soort. D. w. z. dat er vrijwel onafgebroken van de eerste bladzijde tot de laatste geschoten wordt, dat een paar flinke robbertjes worden gevochten, en dat Red Clark, die de verpersoonlijking is van moed en eerlijkheid, er voor zorgt dat een bende veedieven aan het kortste einde trekt. Voor liefhebbers is het wel een spannend verhaal.

STODDARD (Charles) DE PATROUILLE IN DE WILDERNIS. Vertaald door J. D. A. van Gumster. (204) A. G. Schoonderbeek, Laren.

Romans van het cowboy genre, en wat daarmee gelijk staat, vallen gemeenlijk niet op door hun goedaardigen inhoud. Maar in dit verhaal, waarin de gebeurtenissen zich hoofdzakelijk afspelen rond een mijn in Canada, waar een aantal geronselde Chineezen arbeiden, gaat het dermate ruw en zelfs onsmakelijk toe, dat alleen geharde lezers zich er maar aan moeten wagen. In geen geval lectuur voor jonge menschen.

GRAEVENBERGH (H.) DE WALMENDE LANTAARN. Bladen uit het dagboek van Willem Goeman. (165) *f* 1.90 en *f* 2.50. W. L. Salm & Co., A'dam.

Een oude heer wordt verondersteld een dagboek te hebben geschreven, dat enkele, meest droog-humoristische, gedachten blijkt te bevatten over hedendaagsche verschijnselen en toestanden, typen van menschen, en dergelijke. De vrij losstaande schetsen zijn wel gezellige lectuur, maar bijster belangrijk zijn ze toch niet.

De inhoud is overigens onschuldig van aard.

HOMES (Geoffrey) DE MAN DIE ZICHZELF VERMOORDDE. Vertaling van Ad. Vorstman. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een goedgebouwde detectiveroman: het ingewikkeld mysterie wordt zeer geleidelijk onthuld door dat er telkens meer bekend wordt en altijd weer nieuwe bijzonderheden aan het licht komen, totdat eindelijk ook bekend wordt, wie de moordenaar is; en omdat hij moreel onschuldig is, wordt er nog een middel ontdekt om hem uit de handen van de politie te houden. Een spannend ontspanningsverhaal voor oudere lezers.

MALLING-PEDERSEN (E.) JIJ KLEIN MENSENKIND. (106) *f* 1.— en *f* 1.60 Uit het Deensch vertaald door Hermien van der Heide. Ploegsma, Zeist.

Op eenvoudige hartelijke toon spreekt hier een jonge Deensche moeder over haar ervaringen en streven bij de opvoeding van haar eerste meisje. Zij wil anderen eerbied bij brengen voor de wereld van het kind en laat hierin haar nobele liefde, gespeend van alle egoïsme naar voren komen. Vanaf de eerste levensdagen tot de schoolleeftijd geeft zij ons een kijkje in het eigen wereldje van moeder en kind. Deze bladzijden geschreven door een vrouw met groote waarheidsliefde bezield en met religieuse levenshouding, zullen bij velen ingang vinden.

YORE (Clem) WAAR DE „ZESLOOPS" REGEERT. Vertaling van F. ten Hove. (261) — 2.25 en *f* 2.40. „De Steenuil", Amsterdam.

In den cowboy Barry Joyce zijn alle deugden vereenigd, die een held in een Wild-West roman behoort te bezitten; hij is een goed schutter, een dito ruiter, hij laat een stel bandieten aan het kortste eindje trekken, en op de laatste bladzijde huwt hij het knappe meisje. Voor lezers van dit soort boeken een spannend verhaal.

VICKERS (Roy) HET GEHEIM VAN TORRANCE ESRALE. (268) *f* 1.75. Vertaald door Frans de Lorme van Rossem. Bruna & Zoon., Utrecht.

De zomer is de tijd voor luchtige lectuur; met zoo'n vlot geschreven niemandalletje waarin juist genoeg spanning is om prettig geboeid naar den afloop uit te zien gaat de vacantie aangenaam voorbij. Dit is zoo'n romannetje, vlot verteld, aardig bedacht, met 'n vleugje detective-zout erin, om het smakelijk te maken. Voor volwassen lezers.

SINCLAIR (F. de) HET BEGON MET NAPOLEON. (254) *f* 1.75.

Dat de bekende schrijver van zoovele humoristische boeken, ook in staat is een goed detective-verhaal in elkaar te zetten, waarbij hier en daar de komische noot niet vergeten word, bewijst dit boek weer eens te meer. Het is een raadselachtige geschiedenis welke Inspecteur Vermeer op te lossen krijgt, die begint met het verdwenen wassen beeld van Napoleon. Al lezende gaat men onwillekeurig mee zoeken naar den misdadiger en dat is wel juist datgene wat een detective-verhaal moet te weeg brengen. Echte vacantielectuur voor groote menschen.

BOTTOME (Phyllis) DE PLAATSVERVANGSTER. (234) *f* 1.60 en *f* 2.25. Geaut. Nederl. bewerking van A. Vuerhard-Berkhout. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Van ongelukkige huwelijken, vriendschappen, het houden van een privésecretaresse heeft deze schrijfster een verwarde, onmogelijke geschiedenis samengesteld, waarin met alle moreele bedenkingen de spot gedreven wordt. De gehuwde vrouw drijft haar man in de armen van zijn, door haar aangenomen, secretaresse opdat zij zelf haar eigen begeerte naar den vriend van haar echtgenoot zal kunnen voldoen. Af te keuren, het wemelt bovendien ook nog van drukfouten.

BALLEW (Charles) TEXAS MAAKT MANNEN. (221) *f* 2.25 en *f* 3.25. Uit het Amerikaansch door L. T. Franse. Kruseman, Den Haag.

In dit verhaal dat niet van humor ontbloot is, komt op een goeden dag een „Gringo" een stadje binnen rijden, waar bandieten hoogtij vieren, met 20.000 dollar in papier en goud in een oude tasch bij zich. Hij bazuint dit aan alle kanten uit en geeft daardoor aan den sheriff en den bankdirecteur de grootste moeite om het geld veilig naar een andere plaats te laten brengen. Een humoristische wild-west vertelling voor iedereen.

BRAND (Max) HET GROOTE GEVAAR. (195) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr., De Combinatie, Rotterdam.

In dit boek van Max Brand komen de twee groote vijanden: Wim Zilver en Barry Christiaan weer opduiken om een andere episode van hun strijd door te vechten. Ook nu blijft het gevecht weer onbeslist maar toch is dit avontuur zoo boeiend verteld dat het volwassen liefhebbers een aangenaam uurtje kan bezorgen.

VERMEER (N.) TROPENDOKTER. (230) *f* 2.90. Schetsen uit een zendingsziekenhuis op Java. Callenbach, Nijkerk.

Het probleem van de medische zorg op Java wordt in dit christelijke boek uitvoerig onder collega's besproken. Het zijn allerlei schetsen over de

verpleging, de opleiding van verplegers en verpleegsters in het groote ziekenhuis en men voelt al lezende de moeilijkheden waarmede de weinige doktoren te kampen hebben tegenover zulk een groot aantal Javanen die daarbij vast gegroeid zijn in hun vooroordeelen en inlandsche gebruiken. Het boek is goed geschreven, uitgesproken protestantsch, daarom alleen voor zeer ontwikkelden bruikbaar.

CAMERON (Caddo) AAN HET EINDE VAN EEN LASSO. (227) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr., De Combinatie, R'dam.

Dit lijkt mij een nieuwe verteller van cowboy-verhalen. Hij verdiept zich meer in lugubere en wreede situaties waarbij iemand het bloed in de aderen stolt. Er wordt veel geschoten, opgehangen, met lijken gesjouwd enz. en dat alles om een bende moordenaars en veedieven uit te roeien welke de streek onveilig maakt. Om al die wreedheden geen lectuur voor jongeren.

AMES (Jennifer) EEN MEISJE MET IDEALEN. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Joanne Janzen. Kruseman, Den Haag.

Een eigenaardig begrip heeft deze schrijfster van meisjesidealen. Het valt niet te ontkennen dat haar heldin goed begint, maar de manier waarop zij dan later het onderspit delft voor de vele verleidingen van een uitgaande wereld en zich in allerlei gevaren begeeft waarbij zij volgens verhaal toch haar deugd bewaart (!) lijkt ons niet zoo idealistisch. Voor oudere lezers met onderscheidingsvermogen.

NELSON (Al. P.) GEWROKEN. (242) *f* 1.60 en *f* 2.25. Geautoriseerde vertaling van Johan Koning. Zuid Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

„ „Weerlicht" en „Toby", de paarden, die hun koppen driftig omwendden, om te zien, waardoor het oponthoud werd veroorzaakt konden langs hun oogkleppen een cowboy en een cowgirl bespeuren verloren in een langdurige omhelzing". . . . . Dit is het einde van een verhaal van leed en strijd waarin de cowboy op heldhaftige wijze het recht verdedigt. Ontspanningslectuur voor volwassenen.

ASSCHER-PINKHOF (Clara) GRADDUS. (174) *f* 2.90. Foto's en bandontwerp van Piet Marée. Bosch en Keuning, Baarn.

Aan de hand van mooi fotomateriaal beschrijft Mevrouw Asscher-Pinkhof het lief en leed van een jongen uit een woonwagenkamp. Schrijfster moet goed bekend zijn met dit volkje van „reizigers", zooals de term luidt, om op zulk een gevoelige wijze het dagelijksch bedrijf van Graddus en zijn familie voor ons „borgers" te beschrijven. Voor iedere volwassene.

MASTERMAN (Walter S.) HET RAADSEL VAN HET HUNNEBED. Vertaling van J. G. H. Bovenkamp Jr. (223) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.

Een crimineele roman, die heel aardig begint, maar later wat tegenvalt, omdat de schrijver het te goed wil doen en wat teveel mysteries in een kort bestek samendringt. Voor volwassenen.

FORSTER (Bennett) EEN ONVERSAAGD TRIO. (206) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerff. „De Combinatie", Rotterdam.

Een vlot geschreven genoegelijk cowboy-verhaal waarin op de gebruikelijke wijze het recht en de liefde zegevieren na vele moeilijkheden en avonturen. Volwassenen.

BIGGERS (E. D.) EN EEN VROUW VERDWIJNT. . . . . (283) *f* 0.35. Nederlandsche bewerking van Lydia Belinfante. ABC-romans no. 7. Blitz, A'dam.

Een boeiend, charmant boek, waarin de detective Charlie Chan de hoofdrol speelt. Voor iedereen.

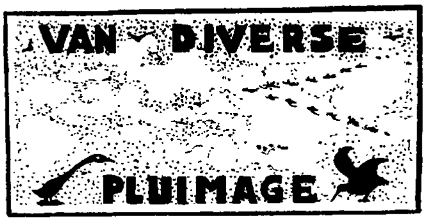

YUTANG (Dr. Lin) MIJN LAND EN MIJN VOLK. Nederl. bewerking door W. H. C. Boellaard. (381) *f* 3.75 en *f* 4.90. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit in het Engelsch voor Europeanen geschreven boek is ongetwijfeld volgens het inleidend woord van Pearl Buck, h è t werk over China en het Chineesche volk. Het is met begrip, met studie en beraad geschreven; dit blijkt uit elke bladzijde. De auteur is volgens de juiste methode te werk gegaan; hij schuwt oppervlakkigheden en verfraaiingen, overschouwt de historie, de traditie, de kunsten en de levenseigenaardigheden van zijn volk en verwerkt deze in harmonischen samenhang. Verleden en heden vloeien hier samen tot een aannemelijk geheel. Er is hier een ontwikkeld mensch aan het woord, die het westen en het oosten kent en die, wel met liefde, maar zonder vooringenomenheid zijn volk door het Westen wil doen begrijpen. Zijn greep naar het wezenlijke, het karakteristieke van zijn land en zijn volk is doorgaans buitengewoon gelukkig en overtuigend. De verfijnde, stagneerende, zeer materieele cultuur der Chineezen, de nuchtere, geduldige, goedige boerenaard van dit volk, de drie vijanden „houding", „noodlot" en „gunst" deze eigenaardige Chinoiserieën, die allen nationalen opbloei verhinderen, dit alles spreekt vanuit dit boek tot den lezer met levenswarme, heldere stem. De schrijver is Christelijk opgevoed, studeerde in Amerika en Duitschland, en keerde volkomen ongeloovig naar China terug. Dit laatste stemt ons tot nadenken. Hij noemt zich een heiden, een ongeloovige, en hij ziet heel het Chineesche volk als ongeloovig, als godsdienstloos. Dit lijkt mij het zwakke punt in zijn boek. Het kan onmogelijk waar zijn, dat een volk zooveel eeuwen lang practisch godsdienstloos is, zooals hij het voorstelt. Het Chineesche volk en zijn cultuur zijn volgens Lin Yutang volkomen aardsch, zonder buitenaardsche belangstelling. Het verfijnde heidendom van den schrijver, dat overal door de regels heen gluurt, maakt zijn boek voor niet door en door gevormde lezers tot misleidende lectuur. Daarom blijve het boek voorbehouden voor ervaren, degelijk ontwikkelde lezers.

CSOKOR (Franz Thedor) GOTTES GENERAL. Drama in sieben Stationen. (149) De Gemeenschap, Bilthoven, 1939.

Dit drama van den, naar ik meen, Oostenrijkschen schrijver verdient alle aandacht. In zeven ongewoon sterke, drastische tafreelen dramatizeert de auteur niet zoo zeer het leven als de figuur, de imposante persoonlijkheid van Sint Ignatius, den generaal Gods, zooals hij hem noemt. In de détails houdt hij zich niet streng aan de geschiedenis, wat volstrekt niet hindert, daar 't hem om een dramatische weergave van een ongewoon mensch te doen is. Een drama is het inderdaad en niet een epische schildering van opeenvolgende toestanden. Met bewonderenswaardig talent van vinding en schikking weet Csokor de groote momenten uit Ignatius' leven en karakter zoo te dramatizeeren dat er een aangrijpend tooneelwerk ontstaan is. Hier en daar is het rauw en cru en zijn de situaties zòo, dat menig lezer even schrikken zal. Dit ter waarschuwing! Maar het geheel is treffend en grootsch en getuigt van een ongewone kracht van uitbeelding. Of het zòo, als het daar ligt, zonder meer opvoerbaar is, moeten tooneeltechnici beoordeelen, doch bij lezing grijpt het den toeschouwer aan. Het kome niet in te jeugdige handen.

BIBLIOTHEEK DER NEDERLANDSCHE LETTEREN. Gedichten van Prosper van Langendonck en Starkadd van A. Hegenscheidt. Elsevier, Amsterdam, '39.

In dit nieuwe boekdeel van de Bibliotheek der Nederlandsche Letteren schrijft Maurice Gilliams een wel niet lange, maar zeer goede inleiding bij de Gedichten van Pr. van Langendonck en Dr. M. Rutten leidt den lezer in tot

het lyrische drama „Starkadd" van Alfred Hegenscheidt. Van Langendonck is onafscheidelijk met „Van Nu en Straks", het baanbrekende tijdschrift der Vlamingen, verbonden evenals trouwens ook Hegenscheidt. Beide dichters zijn in Noord-Nederland allerminst ooit overschat geworden, zoodat deze uitgave zoowel voor Noord als Zuid goed zijn zal en het werk dezer schrijvers voor vergetelheid zal behoeden. Van Langendonck schreef zijn verzen vòor en na 1900 en Starkadd werd gepubliceerd in 1898, zoodat we hier litterair werk van omstreeks — ruim genomen — de eeuwwende voor ons hebben. Het drama van Hegenscheidt werd in 1909 door Oscar de Gruyter voor het eerst opgevoerd te Gent.

KNUVELDER (Gerard) INLEIDING TOT DE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE. Tweede Deel. (A. Geschiedenis van 1770 tot heden. — B. Bloemlezing) (A 214 — B 372) *f* 1.90 en *f* 2.90. Malmberg, Den Bosch.

Over het eerste deel dezer Inleiding schreef P. van Valkenhoff een artikel in Boekenschouw (Nov. 1938). Wat hij daar in het eerste deel prees, is ook te prijzen in dit tweede, dat den nieuwen tijd behandelt en reeds daarom meer belangstelling wekt. De litteratuur is hier inderdaad zeer persoonlijk gezien en behandeld, door een kenner, en overal wekt zijn bespreking vertrouwen. Het doet anders en gunstiger aan dan een doorsnee-schoolboek. Zoowel het deel Geschiedenis als het deel Bloemlezing getuigt van oordeel en smaak, van een persoonlijke geïnteresseerdheid in het verhandelde — wat bij dergelijke boeken nog al eens ontbreekt —, van bevoegdheid en betrouwbaarheid ook. Ook wijkt het gezichts- en standpunt van den samensteller nogal af van de gangbare, doordat hij een verantwoord katholiek standpunt kiest en vandaaruit alles beschouwt. Daardoor wordt bijvoorbeeld de oude „Forum"-groep niet als centraal en alles beheerschend gezien. In détails zal natuurlijk ieder bemerkingen hebben. Zoo acht ik Couperus belangrijker dan van Deyssel, zelfs dan van Schendel. Knuvelder meet den laatsten twee wel wat veel ruimte toe. Ook ziet hij de litteratuur te uitsluitend vanuit Roeping, wat den redacteur te vergeven is. Maar ondanks alles lijkt mij deze Inleiding een voortreffelijk schoolboek voor Katholieke Middelbare Scholen, ook buiten het schoolonderwijs nuttig en bruikbaar. P. van Valkenhoff bezorgde de Bibliographie, achter in Deel A.

· **BRAATY (Trygve) UIT DE PRAKTIJK VAN EEN PSYCHIATER. Vertaling van Greta Baars-Jelgersma. Bijleveld, Utrecht, 1939.**

In vlot geschreven hoofdstukken wordt ingegaan op zeer verschillende afwijkingen en verschijnselen bij krankzinnigen en nerveuzen. Schrijver verstaat de kunst daarover interessante beschouwingen en nuttige practische wenken te geven. Verheugend is het te zien, hoe hij zich weet los te maken van vele verouderde, maar toch steeds nog in wijden kring heerschende opvattingen. Voor hem is psychisch lijden ook mogelijk zonder lichamelijke afwijkingen en hij maakt er zich niet van af met woorden als: dat is niets of dat is maar aanstellerij.

Toch zijn er groote tekorten. Op vele punten hangt schrijver dan toch nog te zeer aan een biologischen gedachtengang. Zoo is het toch geheel onvoldoende de nerveuze verschijnselen te willen verklaren met de Pawlowsche leer der voorwaardelijke reflexen. Op andere plaatsen geeft hij verklaringen, die wel aardig zijn, en misschien den leek ook zeer zullen imponeeren, maar die toch zeer oppervlakkig zijn. Hij wil wel gaarne de patienten laten spreken en hij wil hen gaarne verstaan, maar hij mist toch wel algeheel de kennis om het medegedeelde werkelijk te verstaan.

Er worden enkele opvattingen gegeven, die niet geheel in overeenstemming zijn met de katholieke opvatting; maar het lijkt mij, dat dit geen bezwaar is, omdat iedereen met eenige gave des onderscheids dit wel zal merken.

GILLIAMS (Maurice) HET VERLEDEN VAN COLUMBUS. (72) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Maurice Gilliams is een oorspronkelijk bezinner op het leven, de verzen, die hij hier samenbracht drukken vaak zeer persoonlijke stemmingen uit, hij heeft een oog voor landschappen, die een ander wellicht onontroerd laten, hij weet de mismoedige sfeer te scheppen van een eenzame in een kamer; een hoeve en een houtmijt en een enkele spar in de witte sneeuw, of het donkere huis in Landelijk Solo vergeet men niet, omdat zij verbonden zijn aan menschelijke ervaring, zij zijn kwellend zoowel om hun somberheid en troebelheid als om hun schamele heerlijkheid. De drie eerste en het laatste gedeelte van dezen bundel zijn daarom het best. Het vierde gedeelte, dat Het Maria-Leven heet, is minder goed, want deze troebelheid en schamelheid, deze al te menschelijke gekweldheid passen niet bij de beschrijving van het leven van Maria, hier vallen alle accenten verkeerd. Maurice Gilliams heeft getracht zijn verbeeldingen in een passenden vorm te realiseeren, maar omdat vele van deze verbeeldingen te weinig levend zijn, laat hem het rhythme, dat hij bij de vrije behandeling van het vers zoozeer van noode heeft, soms in den steek, en dan schrijft hij proza en nog niet eens mooi proza. Zoodra het leven echter iets sterker wordt weet hij verzen te schrijven van een geheel eigen schoonheid als sommige der „Balladen", als Avondlied, Het Bruidje en de eerste Elegie. Het Verleden van Columbus is overwegend elegisch als zooveel poëzie tegenwoordig, de tijd is echter gekomen, dunkt me, voor de Ontdekkingen van Columbus.

OOSTEN (A. J. D. van) BONT BALLET. (78) Nygh & Van Ditmar, R'dam.

In het eerste gedicht maakt men kennis met Balletgirls met gezichten als vlammen, in het tweede gedicht waagt iemand „een blik te veel aan een kellnerin", in het derde gedicht wordt de draak gestoken met de puriteinen (wie zijn dat eigenlijk?), die het naakt willen verdonkeremanen. Menschen, die inderdaad van het ballet houden, gaan er naar toe om te zien dansen en niet om te zien wat voor huid de danseressen hebben. Nu is er misschien een verschil tusschen danseressen in een ballet en balletgirls, maar in dit Bont Ballet wordt toch wel al te zeer de nadruk op het sexueele gelegd, er wordt weinig of niet gedanst, nergens is er die wezenlijke luchtigheid, die bij den titel zou passen. Troebel, klein, futiel in het verzet en futiel in de overgave zijn de meeste dezer verzen. Ook het sociale gedicht, dat nu en dan opduikt, is alleen maar beklag en spot, nergens breekt een grootschere verontwaardiging of een grootscher ideaal door. Dit raakt de persoonlijkheid van van Oosten niet, ik weet wel, dat veel in dit Ballet, dat men beter Triest Ballet zou kunnen noemen, minstens voor driekwart literatuur is. Het ware te wenschen, dat van Oosten de mode van den dag, het futiele verzet, het hekelen der „puriteinen", het goedkoope cynisme, en de balletgirls, de Corrie's, de Anita's en al die meisjes vaarwel zou willen zeggen en ons wat meer poëzie schenken.

BIERENS DE HAAN (J. D.) PERSPEKTIEVEN. (175) Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Dr. Bierens de Haan is een dichterlijk aangedaane natuur, hij is eigenlijk geen dichter, zijn verzen vloeien hem van de lippen, maar zij missen in al hun gemakkelijkheid iets, ware poëzie eigen, zij missen wezenlijke concentratie, deze stemmingen, deze gedichten naar aanleiding van geziene schoonheid, in kunst of natuur, zijn daarom toch dillettantisch, het is niet onaangenaam er naar te luisteren, er spreekt een optimistische levenswijsheid uit van een wijsgeerigen, maar niet bijzonder diepen geest, maar de wezenlijker ontroering van het musische ontvangt men er niet door.

RISPENS (J. A.) STADIëN. (138) De Tijdstroom, Lochem.

Rispens schrijft een bedwongen en beheerscht vers, dat nu en dan echter wat al te goed naar de maat luistert, de oorspronkelijkheid ligt echter niet in den vorm vooral, noch in het beeld, maar meer in de gedachte, die er zich

in uitspreekt. Het zijn herfstige gedachten, bepeinzingen over lot en leven, dat den dichter raadselachtig voorkomt, dat hij aanvaardt met een zekere bittere gelatenheid, slechts hier en daar doorglansd van hoop. Men leest deze verzen doorgaans met meer belangstelling voor de persoonlijkheid van den dichter dan voor de verrassingen van het gedicht zelf.

LÜTZELER (Heinrich) FÜHRER ZUR KUNST. (224) 6.80 en 8.80 M. Herder & Co., Freiburg. Mit 306 Bildern und 3 farbigen Tafeln. IIe Aufl. 1938.

Dit boek is een uitstekende „inleiding" tot de beeldende kunsten voor leeken en dilettanten. Het is populair en instructief geschreven zonder ooit fade of schoolmeesterlijk te worden. Het vereenigt de warme liefde en belangstelling in zijn stof van den dilettant met de kennis en den ernst van den vakman. Allereerst behandelt Lützeler in eenige hoofdstukken de Architectuur, vervolgens, na een zeer goede algemeene bschouwing over de eigenlijke beeldende kunsten, de beeldhouwkunst en de schilderkunst met de graphiek en teekenkunst. Zijn beschouwingen getuigen van een ongewoon natuurlijk inzicht, van een zuivere en gezonde opvatting en van groote, ik zou haast zeggen, „artverwandte" bewondering. Het boek is met zorg uitgegeven. Druk en materiaal beantwoorden aan den inhoud. Het is reeds een genoegen in het boek met zijn talrijke afbeeldingen te bladeren. De tekst houdt voortdurend verband met de afbeeldingen. Dat er een veilige gids aan het woord is blijkt bijvb. uit een verklaring als die van het bekende Rembrandtportret te Keulen (het ouderdomsportret), een der sprekendste getuigenissen van Lützeler's „picturalen" kijk. Een boek dat wij ieder belangstellende aanbevelen.

JORDAN (Prof. Dr. H. J.) HET LEVEN DER DIEREN IN HET WATER. (225) *f* 3.25 en *f* 3.90. A. Oosthoek, Utrecht, 1939.

Al is dit boek dan volgens den schrijver niet enkel voor vakbiologen bedoeld, maar „voor iedereen, die van de levende natuur houdt, die..... een dieperen kijk op het wezen van het leven wil krijgen", toch wil het ons na lezing voorkomen, dat alleen de zeer ontwikkelde liefhebber het werkelijk zal kunnen gebruiken. De doorsnee aquariumbezitter zal er niets aan hebben. Daar is het boek te geleerd voor. Wanneer evenwel het aquarium gehouden wordt juist met het doel om wetenschappelijke waarnemingen te doen, of wanneer men serieuse studie wil maken van het leven in sloten en poelen, rivieren en zeeoevers, dan vindt men hier een goeden gids. De lezing alleen al van het boek brengt grooter besef van de wondere rijkdom van het leven en de prachtige structuur van allerlei levensuitingen.

WESSEM (Constant van) KONING-STADHOUDER WILLEM III. (175) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag, 1939.

Constant van Wessem ontwierp een karakterbeeld van den mysterieuzen mensch Willem III, die, ofschoon hij zich een ongekende machtspositie wist te veroveren in het Europa van zijn tijd, een ongelukkig mensch was, hooghartig, ontoegankelijk, niet bemind. Dezen mensch heeft de schrijver getracht te doorgronden met den eerbied van iemand die weet, dat tout comprendre minstens ten gevolge heeft: beaucoup pardonner. Hij projecteerde dit merkwaardige leven tegen een rijken achtergrond van personen en gebeurtenissen, waardoor het werd beïnvloed en geleid. De auteur gaf ons een doorwerkt, ernstig boek, getuigend van een diep zoowel psychologisch als historisch inzicht. Jammer dat de stijl er van zoo stroef en ingewikkeld is.

CLAASSEN (Fr. Vict.) DE FRANSCHE REVOLUTIE. (644) R. K. Jongensweeshuis, Tilburg, 1939.

Wij meenen dit boek het beste te kunnen typeeren als een zeer goede les in de algemeene geschiedenis. De auteur streeft er niet naar, „Dienst am Leben" te geven door te zoeken naar zin en samenhang van verleden en heden, zooals dat tegenwoordig gebruikelijk is. Hij geeft slechts een zeer ge-

detailleerd, intelligent en helder overzicht van de feiten. Wel is hij critisch ingesteld tegenover gangbare meeningen, maar nieuwe meeningen geeft hij niet en zijn critiek maakt den indruk, meer te berusten op intuïtie dan op wetenschappelijk onderzoek. Nuttig lijkt ons dit boek voor lesgevers en studeerenden, wanneer zij de politieke gebeurtenissen van dit rumoerige tijdvak tot een helder beeld gerangschikt willen zien. In tegenstelling met den auteur zijn wij van meening dat een literatuurlijst en een namenregister volstrekt geen overbodige weelde waren geweest.

ZELLER (Renée) HET VUUR OP DE BERG OF HET EVANGELIE VAN ASSISIë. (169) Vertaling van Sieka Boerma. Het Spectrum, Utrecht, 1939.

Meer dan een samenvatting van de bestaande literatuur over den heilige van Assisië geeft dit boekje eigenlijk niet. De geestdrift is te veel make up en verbergt maar zeer gedeeltelijk de fletsheid van de inspiratie. De vertaling is op vele plaatsen zeer on-Nederlandsch.

LOUW (W. E. G.) DE NIEUWERE AFRIKAANSE POëZIE. (63) *f* 1.25. Daamen, Den Haag, 1939.

Dit werkje, dat een knap overzicht geeft van de Afrikaansche poëzie, zooals die groeide in een volk, dat een zwaren strijd had te voeren om zich te handhaven, is typisch het werk van een dichter. Uiterst gevoelig voor het leven, de ziel van een gedicht, typeert hij raak, zonder een zweem van intellectualistische spitsvondigheid. Hij schrijft een eerlijk en sober proza, zich ook hierin den zoon toonend van een levenskrachtig volk. De vele gedichten waarmee de besproken dichters vertegenwoordigd zijn, werden met smaak en inzicht gekozen. Gaarne geven wij dit boekje een hartelijk woord ten geleide.

FALLENTIN (M. C.) ONZE ONZIN. (98) *f* 1.25. Callenbach, Nijkerk.

De schrijver van dit boekje praat hier en daar wat erg onconventioneel met nu en dan on-nette woordjes, die hij best had kunnen weglaten. Zijn boek zou er door gewonnen hebben aan distinctie en geloofwaardigheid. Hij heeft iets te zeggen en hij kan het ook zeggen maar het ontbreekt hem aan zelfcritiek en aan de kunst van het eenvoudige woord.

TIMMERMANS (Alphons) SCHOOLGEHEIMEN. (172) Geïllustreerd met foto's van den schrijver. Poirtersfonds, Eindhoven.

Te midden van al het opvoederig geschrijf van paedagogen zonder fantasie, humor en nuchterheid is dit boek het hartelijke woord van iemand die de school liefheeft met al de warmte van zijn hart; en die eerbied heeft voor de onbegrijpelijkheid van het kind.. Het is boeiend omdat het leeft. Hier spreekt uitsluitend het kind, in opstellen, teekeningen, versjes. En de auteur staat er achter, als bescheiden toeschouwer, met een fijnen zin voor den heiligen humor van het alledaagsche. De foto's zijn juweeltjes, prachtig getroffen...... Laten wij er niet meer van zeggen. Het is een boek om te bezitten voor ouders en onderwijzers, en ook voor al te wijze paedagogen.

VRIENDS (Jan) VOGELS IN DE LAGE LANDEN. Deel I der serie: WAT LEEFT EN GROEIT. (127) Het Spectrum, Utrecht.

Daar dit werkje niet afzonderlijk verkrijgbaar is, heeft een beoordeeling alleen zin, voorzover ze betrekking zou kunnen hebben op de hele serie. Hiertoe zullen echter verdere deeltjes moeten worden afgewacht. Vriends geeft een gezellig verhaal over vogels in het algemeen, klaarblijkelijk als inleiding tot de deeltjes, die meer systematisch de vogels zullen behandelen. De illustraties zijn maar matig.

NICOLAS (Ir.) HORMONEN. Deel 29 der Schijnwerpers. (93) *f* 0.90. Het Spectrum, Utrecht.

Een zeer populair gehouden praatje over hormonen, uit den aard der zaak voor kinderen ongeschikt.

Van den ouden en den nieuwen roman

door J. v. H.

Marianne Philips heeft den omvangrijken en moeilijk te vertalen roman „Eyeless in Gaza" *) van Aldous Huxley onder den titel „De Wateren werden stil" in goed Nederlandsch overgebracht.

„Eyeless in Gaza"! Dit raadselachtige opschrift herinnert aan Samson, die onder invloed van een vrouw raakte, haar het geheim zijner kracht verried en dientengevolge die kracht en het licht zijner oogen verloor. De held van Huxley's boek verkeert figuurlijk in gelijke omstandigheden. Waarom de vertaalster den oorspronkelijken titel niet vasthield, liever dan den weinig zeggenden, dien het boek nu draagt, is niet duidelijk.

Er staat een opmerkelijke bladzijde in dezen eigenaardig gebouwden roman, een bladzijde, die terloops het verschil tusschen de romans uit de vorige eeuw en de hedendaagsche merkwaardig juist karakterizeert.

„Aan tafel zei Mark dat hij „Anna Karenina" weer eens had overgelezen. Een goed boek, vond hij, voorzoover een roman goed kan zijn, maar hij beklaagde zich over het gebrek aan waarachtigheid, zelfs van de beste verbeeldingslitteratuur. Begon toen de verschillende leemten op te sommen. Een bijna totale verwaarloozing van de kleine physiologische gebeurtenissen, die het aangenaam of onaangenaam karakter van het alledagsleven bepalen." — Dan noemt Mark eenige drastische realiteiten van elken dag. — „Verder alle lichte ongesteldheden, verkoudheid, rheumatiek, hoofdpijn, overprikkelde oogen. Chronische lichamelijke gebreken, die uitgroeien tot welig tierende geestesafwijkingen. En omgekeerd de plotselinge vlagen van meer dan normale gezondheid, door onbekende werkingen van organen of spierstelsels. Dan, geen enkele vermelding van het feit dat simpele gewaarwordingen zooveel kunnen bijdragen tot ons geluk. Een heet bad bijvoorbeeld, de smaak van gebakken ontbijtspek, de aanraking van bont, de geur van fresia's. In het gewone leven kan een leege cigarettenkoker iemand meer ellende bezorgen dan de afwezigheid van een geliefde: in boeken nooit. Evenmin wordt gesproken over de kleine genoegens, die de meeste menschenlevens vullen, krantenlezen, winkels kijken, een praatje maken. . . . . "

„Liegen door weglating of verzwijging leidt onvermijdelijk tot uitdrukkelijke leugens. De literatuur neemt als vaststaand aan, dat

---

*) Aldous Huxley. De Wateren werden stil. (400) *f* 3.75 en *f* 4.90. Zuid-Holl. U. M. Den Haag.

menschelijke wezens zich laten leiden, zij het al niet door de rede, dan toch door begrijpelijke, geordende, mededeelbare gevoelens. Terwijl de feitelijke toestand volkomen anders is. Soms komen er inderdaad gevoelens bij te pas en soms niet... Gewone hebbelijkheden of neigingen en krankzinnige schandelijke begeerten, deze alle spelen een even groote rol in het menschelijk bestaan als de geordende, erkende gevoelens. En de verbeeldingsliteratuur verzwijgt dit alles en verspreidt een enorme leugen omtrent den waren aard van mannen en vrouwen."

„Wat ongetwijfeld verstandig is. Want als men de menschen hun waren aard onthulde, zouden ze elkaar uitroeien als ongedierte of zich gaan ophangen."

Deze Mark Staithes zegt rake waarheden, maar hij verwacht toch van verbeeldingslitteratuur wat ze onmogelijk geven kan. In Huxley's roman wordt hij voorgesteld als een daad- en krachtmensch met ongewoon heldere hersens, een onbarmhartig realist, communist van overtuiging, vervreemd van zijn succesvolle familie en verlangend naar primitieve avonturen in cultuurlooze levensverhoudingen. Zoo iemand zou slechts bevredigd kunnen worden door romans, die de werkelijkheid zoo rauw en materieel, zoo natuurgetrouw en fotografisch mogelijk weergaven en waarin het element verbeelding ongeveer was uitgeschakeld. Een dergelijke methode zou op den duur den dood van den roman en den zelfmoord aller verbeelding beteekenen, nog afgezien van de practische onmogelijkheid om alle lichamelijke gewaarwordingen te registreeren. Dat een leege cigarettenkoker iemand in een ellendige stemming kan brengen, is volkomen waar, doch dan grijpt het gemis van cigaretten in in het psychologische gebied en krijgt wijdere beteekenis dan een terloopsche ontstemming van het oogenblik.

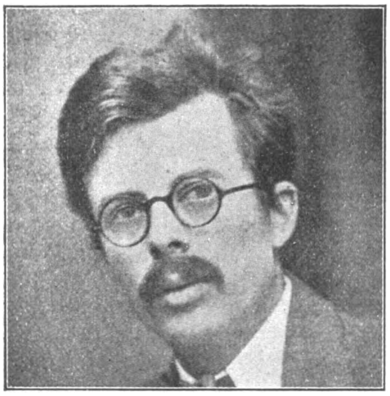

ALDOUS HUXLEY

Mark slaakt zijn verzuchting naar aanleiding van een roman die een goede zestig jaar geleden verscheen, en vergeet dat de latere roman aan zijn wenschen grootendeels is tegemoet gekomen. Juist die klacht over het weglaten en verzwijgen van allerlei kleine physiologische gebeurtenissen en gewaarwordingen gaat nauwelijks meer op. Kon deze Mark de eigen boeken van zijn auteur Huxley lezen, dan zou hij dezen allerminst leugenachtigheid door weglaten en verzwijgen te verwijten hebben. Integendeel! De tegenwoordige roman zondigt eer door al te groote openhartigheid en

mededeelzaamheid dan door verzwegenheid. De physiologische functies beslaan er een zoo ruime plaats, de dagelijksche realiteiten en gewaarwordingen worden er zoo uitvoerig vermeld en maken vaak zoo uitdrukkelijk den hoofdinhoud uit van allerlei epische litteratuur, dat een toekomstig evenwichtiger geslacht den schrijver van dit tijdperk wel eens van grove smakeloosheid kon beschuldigen.

Wat deze nurksche realist op „Anna Karenina" tegen heeft schijnt mij juist het onderscheid tusschen den negentiende- en den twintigste-eeuwschen roman te vormen. De laatste is overwegend deterministisch en amoreel De hedendaagsche romanschrijver heeft zooveel aandacht voor de kleine alledaagsche werkelijkheden, stelt leven en lot zijner helden zoozeer afhankelijk van de indrukken en gewaarwordingen van het oogenblik en is zoo overtuigd van de alles beheerschende kracht van drift en instinct, dat de held niet meer boven zijn indrukken en gewaarwordingen uitkomt, doch geheel bepaald wordt door omstandigheden en neigingen. Het kenmerkende der romans, die als de groote modellen der laatste dertig, veertig jaren genoemd worden, is dat zij aandoen als natuurverschijnselen. Hoe sterker en zuiverder de natuur erin werkzaam is, hoe juister en vollediger de natuur erin als-het-ware betrapt en het leven er natuurlijker in verbeeld wordt, des te hooger wordt hun waarde en beteekenis geschat. Om geesteskracht en overwinning der natuur, om beheersching van uiterlijke omstandigheden en innerlijke gedrevenheid bekommert zich doorgaans de romanschrijver niet meer. De richting, waarin zich de moderne roman heeft ontwikkeld, is een volslagen amoreele.

Natuurwaar te zijn is de eerste en onverbiddelijkste eisch, die den hedendaagschen roman gesteld wordt, en dit sluit vanzelf alle verzwegenheid, alle weglaten en eromheenpraten uit. Nu is het woord „natuurwaar" vaag en wankel van beteekenis, alnaar er onder natuur verstaan wordt; tegenwoordig is de natuur sterk Freudiaansch gekleurd en wordt zij tevens graag als een blinde, irrationeele chaös gezien. En deze opvatting weerspiegelt zich in den roman. Er zijn weinig schrijvers die nog een klassiek evenwichtig en afgewogen boek aan het licht brengen, zooals Tolstoi en Flaubert dat nog deden; de meeste groote epische werken der laatste decennia zijn chaötische, vormlooze producten overeenkomstig den eisch der natuurwaarheid.

* * *

Veronderstellen we een oogenblik het onmogelijke, dat namelijk een personage uit „Anna Karenina", Lewin bijvoorbeeld, „Eyeless in Gaza" van Aldous Huxley had te lezen gekregen en zijn indrukken had weergegeven ongeveer zooals Mark Staithes dit doet over het boek van Tolstoi. Een Russisch landheer uit de zeventiger jaren der vorige eeuw, die op trouwen staat, zijn al

te losse jeugd vaarwel zegt, op het land gaat wonen en een gelukkig huwelijk in het vooruitzicht heeft, komt hier te staan voor het crue, ongebonden, maar knappe product van den modernen Engelschen schrijver. Het relaas had er aldus kunnen uitzien:

„Een vreemd en brutaal boek waarin de menschen alle natuurlijke schaamte en terughoudendheid hebben afgelegd. En nog wel Engelschen, van wie men zegt dat zij de kieschheid in persoon zijn en hun intimiteiten zorgvuldig verborgen houden. Over sexueele dingen, zoowel in hun gewone als in hun abnormale manifestaties, denken en praten zij met een vrijheid en ongeneerdheid of het kiespijn of een lichte verkoudheid gold. Deze menschen leven zonder eenige innerlijke of uiterlijke rem. Sommige van hen zijn door en door eerlooze misdadigers en bedriegers, maar het gekke is, dat zij even beleefd behandeld worden als de anderen en vrijwel al hun eischen ingewilligd zien. Zelfs de fatsoenlijksten zijn er nog op uit hun erotische grillen en verlangens van elken dag te voldoen. Wie het object daarvan is, is hun tamelijk onverschillig, even onverschillig als de richting die hun leven inslaat. Zij laten zich leven, meer dan zij zelf leven en zijn onderhevig aan elke stemming, elke beïnvloeding, elke gewaarwording van het oogenblik. Het zijn meerendeels cultuurslappelingen zonder ruggegraat, levende pleidooien voor de gezondheid van het eenvoudige landleven.

Zij zijn weergaloos geestig, gevat en scherpzinnig en staan nooit verlegen om een snedig antwoord. God en zedenwet en alles wat verondersteld wordt den mensch aan een vaste en goede levenswijze te binden, is volkomen lucht voor hen. De meeste hunner zijn lieden met wie men liever niet te doen zou hebben. Het vreemde is dat zij niet alleen voor hun vitieuze gewoonten en opvattingen uitkomen, maar dat zij er zich zelfs op beroemen en dat zij anderen, die niet daaraan lijden, verachten. Er schijnt voor hen geen enkele norm van goed en kwaad te gelden; heel hun eerzucht en streven is erop gericht elkaar in woorden en daden te overbluffen. Het is een bedorven en rotte samenleving, rijp voor algeheelen ondergang. Dit is een slecht en eerloos boek en men schaamt zich eigenlijk, dat men het zoo gespannen ten einde toe doorleest. Ik zal het voor Kitty zorgvuldig wegsluiten."

Een roman als deze zou ten tijde van „Anna Karenina" in het Victoriaansche Engeland nauwelijks mogelijk geweest zijn, terwijl hij nu, een goede halve eeuw later, onopvallend zijn weg vindt. Evenzeer als de roman zelf heeft ook de „openbare meening" wijzingen ondergaan.

Nog in een ander opzicht is „Eyeless in Gaza" representatief voor de epische litteratuur der latere jaren en dit is slechts schijnbaar in tegenspraak met het tevoren gezegde. Een tijd lang heeft zich de roman met de functie, enkel het leven uit te beelden, enkel spiegel der werkelijkheid te zijn, tevreden gesteld. De

schrijvers huldigden een à tort et à travers-realisme, dat zich om niets anders bekommerde dan om een trouwe weergave van leven en menschenlot. Het heeft echter allen schijn dat de roman deze exclusieve functie aan het ontgroeien en geleidelijk op weg is de drager en verspreider van ideeën en inzichten, van levens- en wereldbeschouwingen te worden. Juist in die landen, welker litteratuur op het oogenblik toonaangevend en wegwijzend is, Engeland en de U.S.A., worden werken geschreven die meer zijn dan enkel ontroerende verbeeldingen van complexe menschelijkheden, werken, waarin als ondanks zich zelf naar den zin der dingen gezocht wordt, naar een verankering des levens, waarin dan ook. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Naar schrijvers van levensleeren en philosophische systemen, naar constructoren van logische ideeënbouwsels wordt niet meer geluisterd, en, daar de mensch niet van brood alleen leven kan, worden er van lieverlede andere wegen gevonden, waarlangs het onuitroeibare verlangen naar verklaring der dingen, naar eenige zingeving der verschijnselen bevredigd wordt.

Het standpunt der groote Fransche realisten uit een vroeger tijdperk, die den roman over de geheele wereld naar vorm en inhoud vrijwel bepaald hebben, een standpunt, dat zich ongeveer tevreden stelde met het kunstig uitbeelden van leven en werkelijkheid, wordt bijna ongemerkt verlaten. In een artikel uit een vorige aflevering Boekenschouw drukte Jos. Panhuysen dit zoo uit: „De oudere (schrijvers) zochten het geluk, vonden het of vonden slechts een surrogaat. Deze jongere schrijvers vinden het geluk bijwijlen, maar zij zoeken het eigenlijk niet. Zij beweren niet dat het leven op de eerste plaats gelukkig moet zijn,. . . zij zoeken de waarde van het menschenleven in het vinden van een taak." Vele van de hedendaagsche betere romans worden met grooter intelligentie, met meer herseninspanning, hoewel misschien niet met grooter verbeeldingskracht geschreven dan de vroegere; vele van de betere auteurs zijn evenzeer denker als schrijver en wagen zich aan allerlei ingrijpende, ook de uiterste levensproblemen in hun werk. Het leven interesseert hen niet louter als verschijnsel, zij trachten ook tot het eigenlijke wezen, den grond van het verschijnsel te geraken. Het laat zich zelfs aanzien dat de eischen, die aan de denkkracht, de intelligentie der schrijvers gesteld worden, hoe langer hoe hooger gaan stijgen. De vraag naar den zin, althans naar eenigen zin van leven en dingen is de oudste en meest authentieke van den menschelijken geest en laat zich slechts tijdelijk onderdrukken of verdringen. Dat zij vroeg of laat in den roman, die aldoor om het mysterie van mensch en menschenleven te worstelen heeft, haar recht doet gelden, is volkomen natuurlijk.

Bij Aldoux Huxley heeft zich een bijzonder opvallende wending van een volstrekt materialistisch, nihilistisch naar een geestelijke, eigenaardig mystiek standpunt voltrokken. In zijn essay's heeft

hij zich hierover onomwondener uitgesproken, doch ook in zijn episch werk is de omkeer te volgen. In „Eyeless in Gaza", dat een paar jaar geleden verscheen, maakt de hoofdpersoon een crisis door, die een einde maakt aan een frivool en egoïstisch bestaan en een nieuwe levensperiode inluidt. Zooals blijkt uit het gezegde vraagt het boek nogal eenig voorbehoud; ook stelt het hooge eischen aan den lezer.

BOEKENSCHOUW

GARNIER (Adr.) DE VROUW EN HET LEEKENAPOSTOLAAT. Bewerkt en uitgebreid door J. Sommer, Pr. (203) *f* 2.— en *f* 2.75. Foreholte, Voorhout.

Uitgaande van het beginsel dat zij, die op eenige wijze werkzaam zijn in de Katholieke Actie, allereerst zelf een sterk geestelijk leven behooren te bezitten en dat moeten onderhouden, hebben schrijver en bewerker in dit boek vooral laten uitkomen wat de geestelijke uitrusting van de vrouw moet zijn, wil zij met succes Apostolischen arbeid verrichten.

Zeer overtuigend, en ingesteld op moderne omstandigheden, wordt geschreven over waarde en beteekenis van het gebed en de deugden; want niet de mensch, die alleen werkt, maar die vòòr alles ook bidt, is een werktuig in de hand van God. Daarop te wijzen in een reeks overwegingen is de groote verdienste van dit boek.

MOLENAAR (M.) ZOEKLICHT. (66) *f* 1.50. Brand, Hilversum.

Het boekje van pater Molenaar de bekende redacteur van Roeping is een gave voor literaire fijnproevers. Zijn serene stijl komt geheel overeen met de door hem steeds weer opgeroepen en beheerste sfeer, die het uitzonderlijke met het gewone weet te paren en licht naast schaduw weet op te roepen. Men kan het geheel slechts bemediteren om de fijnheid ervan des te beter te ondergaan. De goed verzorgde uitgave wordt gesierd door bandontwerp en teekeningen van Lily Wielders.

DORSMAN (L.) LANGS STRAND EN DIJKEN. (288) 2e herziene druk. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Wie in de buurt van de kust woont en belangstelling heeft voor het planten- en dierenleven vindt hier in één boek bijeen een handleiding, waaraan hij voorlopig genoeg zal hebben en die op de studie van meer speciale literatuur voorbereidt. Het bizondere van dit knap geschreven boek is, dat men er zonder veel voorstudie nagenoeg alle planten en dieren mee kan determineren, die de beginner tegenkomt. De teekeningen, merendeels van den schrijver zelf, zijn keurig en duidelijk. Ook aan de jeugd kan dit voortreffelijke boek ten zeerste worden aanbevolen.

SLOB (W.) PAARDRIJDEN. (64) *f* 0.75. Met 43 foto's en teekeningen. Kosmos, Amsterdam.

In dit boekje worden de drie onderdeelen van de paardesport voor den beginnenden ruiter uitvoerig beschreven: n.l. het dressuur-rijden, het hindernisrijden, het terrein-rijden, waarbij ook het afstand-rijden. Voor liefhebbers een prettige uitgave.

Bij het derde eeuwfeest van Jean Racine

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Geen schrijver — ik moge zulks aanstonds zeggen — is méér identiek aan zijn werk dan de groote Racine en geen oogenblik laat zich dit werk verwaarloozen ter wille van den mensch.

R a c i n e i s B r i t a n n i c u s, B a j a z e t h, P h è d r e, A t h a l i e. Ziedaar een waarheid, die bij een beschouwing over de waarde en de grootheid dezer figuur het eerst behoort tot uitdrukking gebracht te worden. De noodzaak daartoe nijpt te meer in een tijd als de onze, waarin een ieder, die een pen voert, door een niets-ontziende trots en waanwijsheid verleid, de pretentie aan den dag legt van zich als rechter op te werpen over de geheime zieleroerselen van den mensch, dien hij zich te oordeelen verstout.

Deze primordiale waarheid aan andere waarheden te doen voorafgaan is noodzakelijk in een tijd, waarin de criticus, met veelal schaamteloos voorbijgaan aan zijn verplichtingen, in anderer daad en werk veelal slechts een voorwendsel zoekt om over zichzelven te spreken en de eigen meening in de plaats van die van den schrijver te stellen.

Op de figuur van een Racine heeft een dusdanige wijze van handelen geen vat: zijn heldinnen zijn nu eenmaal niet de afspiegeling der karakters van zijn minnaressen. De aan zoovele moderne schrijvers gemeenzaam geworden idee om het publiek voor eigen ontroeringen, jeugdstoornissen of ouderdoms-verschijnselen te willen interesseeren, blijft ver aan Racine en, wat méér is, blijft ver en vreemd aan z ij n t ij d. Racine schept zijn persoonlijkheden, zonder dat zulks bij hem — zooals bij anderen, — een eigenlijke zelfbevrijding beteekent. In onze dagen heeft wanorde haar zetel gekozen in den menschelijken geest evenzeer als daarbuiten. Sinds den tijd van de romantiek, werd het een algemeen aanvaard begrip den kunstenaar met een magiër of priester te verwarren: hij moet alles weten, alles begrijpen, alles zeggen, alles verklaren: hij dicteert, hij vaardigt zijn decreten uit en, vooral, hij b e l ij d t eigen levensopvatting en leefwijze voor ons. Wij raakten zoo zeer gewoon aan de dikwijls muffe atmosfeer dezer belijdenissen, wij zien er zoo weinig uitzonderlijks meer in de diepste geheimenis daarvan te schenden en gaan zóó schaamteloos tot de meest verborgen zones van anderer zieleleven in, dat geen zweem van zedigheidsgevoel, evenmin als de scrupel van de onmacht van den mensch en zijn onwaardigheid om alles te begrijpen, te ontleden, te wegen en te oordeelen, ons bij deze onzalige speurtochten meer te weerhouden vermag. In naam van het hier gewraakte beginsel, dat

onze instinctmatige nieuwsgierigheid vleit en deze prikkelt zonder ze te bevredigen, worden iedere middelmatigheid, iedere ontoereikendheid van talent, iedere onmacht verontschuldigd als zijnde l e v e n s g e t u i g e n i s s e n van den schrijver. Een Racine, de Racine van een Phèdre, een Andromaque of een Britannicus echter, bedelt zulke onteerende verontschuldigingen nimmer af.

Wat doet het er dan toe, of de mensch ons hier ontsnapt in de geheimenis van zijn persoonlijkheid en den nacht der tijden? Wat doet het er dan toe in Racine een gezeten burger te aanvaarden, zorgen- en ongeluk-loos, dan wel dezen in hem te verwerpen? Wat doet er dan toe de bewering, als zou zijn leven zich er hardnekkig tegen verzet hebben eenig spoor van groot ongeluk of groot probleem als blijvend merkteeken in zch te dragen of wel dit zich inderdaad ingedrukt te hebben gezien? Zelfs de opwerping, dat gewone gebeurtenissen bij gevoelige wezens als een Racine dikwijls een uitzonderlijk-wijde echo in het zieleleven vinden, kunnen wij gevoegelijk buiten beschouwing laten. Men vraagt immers den held niet, welke gevoelens zijn heldendaad zijn voorafgegaan. Op grond van welk literair of zedelijk beginsel zou men dan van den schrijver mogen eischen te bekennen, dat hij een middelmatig mensch geweest is, ofwel het kader van dien mensch op alle wijzen te buiten is gegaan, zulks terwijl zijn werk van de grootste schoonheid en adel is? Wanneer dus een François Mauriac in zijn V i e d e J e a n R a c i n e de pertinente vraag stelt voor welke bekoringen zijn held gezwicht zou zijn, als hij in onzen tijd geleefd had, is deze vraag volkomen ijdel, als het betreft anderen een objectief beeld van den grooten schrijver voor oogen te stellen.

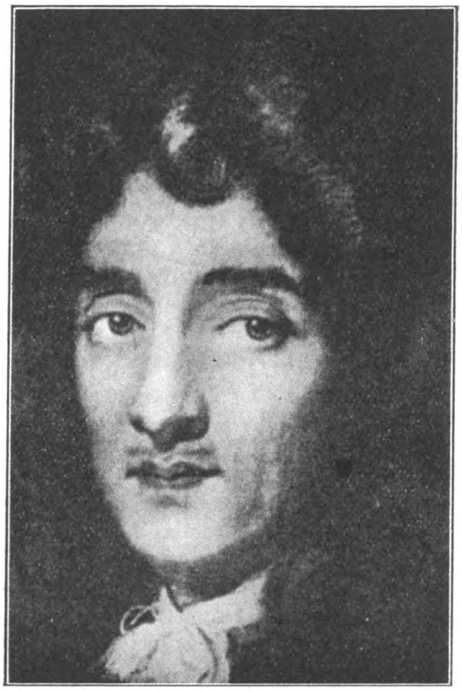

Racine op 36-jarigen leeftijd

Racine is de mensch van zijn tijd en is dat op de meest v o l m a a k t e wijze. Hij vertegenwoordigt de meest geslaagde

vrucht van een zeventiende-eeuwsche beschaving. Het beteekent geen verkleining van zijn figuur, als wij ten opzichte van hem spreken van het noodzakelijk bestaan van een orde, die den mensch encadreert, hem steunt en hem in staat stelt zijn persoonlijkheid tot volle ontluiking te brengen. Het „geval" Racine is de bevestiging van het eeuwig beginsel, dat, zonder orde, zonder hiërarchie, zonder discipline, geen enkele persoonlijkheid waarlijk machtig genoeg is zich volkomen te verwezenlijken en tot uitdrukking te brengen. Het voorbeeld van een Racine is het meest overtuigend bewijs van de noodzakelijkheid van het bestaan van een orde: een materieele, politieke en geestelijke orde, zonder welke geen enkel waarachtig blijvend kunstwerk vermag opgetrokken te worden; en van een dwingende o r d e v a n d e n g e e s t vooral, zonder welke dit werk vervalt tot platte faciliteit, in het leven geroepen door een ongebreidelde gemakzucht. In den tijd, waarin Racine leeft, bestaat deze orde onder het dubbel aspect van een orde van maatschappelijke instellingen en van gedachtenleven, die voor den schrijver, Racine, den naam van c l a s s i c i s m e draagt.

Welk een voorbeeld voor onzen tijd, deze eeuw, waarin de ideeën zoowel als de dingen den indruk geven van ieder „o p z i j n p l a a t s" te zijn. De kunst zelf, die in die dagen velerlei toppunten weet te bereiken, stelt zich een minder eerzuchtige taak, méér overeenkomstig haar bestemming dan zulks in onze dagen het geval is. Het classicisme maakt de kunst niet tot een middel om kennis te verwerven en tot een weg naar de waarheid, maar maakt die waarheid integendeel tot een der noodzakelijke voorwaarden, zonder welke de kunstenaar niets waardevols en blijvends te scheppen vermag. Het classicisme is dus geen bloote formule voor de groote dragers van zijn gedachte: het is geen formule zonder méér, die zich aan andere zou laten tegenoverstellen: het is een geheel van onontkoombare, noodzakelijke, dwingende regels, het is de onmisbare discipline, die zich aan ieder waarachtig kunstwerk oplegt en den schepper daarbij tegelijk zijn juiste grenzen aanduidt. Het verkleint den mensch niet, het geeft den mensch slechts de maat van zijn kunnen aan — en van zijn grootheid tevens —. Daarom beteekent de triomf van het waarachtig classicisme geenszins de triomf van den dwang. In zijn meest verheven vorm — en Racine vertegenwoordigt dien vorm — verwezenlijkt het classicisme op het gebied van het kunstwerk het wonder der harmonieuze ontmoeting van Dionysos en Apollo, de paring van levende kracht, en van levensélan aan vormelijke volmaaktheid, aan schoonheid.

In Racine vond deze ineenvloeiing haar schoonste verwezenlijking. Racine symboliseert de verheven associatie van lucied intellect aan het meest edele gevoelsleven. Zijn werk is, vóór alles, zooals het classicisme, de vrucht van een l e v e n s - e i s c h, — maar dan een „exigence totale", — die geen compromissen kent,

die geen plaats laat aan eenige zwakheid, noch ook berust in eenige nonchalance of eenige zinloosheid.

Het is een zekerheid voor Racine, dat de aesthetische wetten van even groote strengheid zijn als die der mathematica: zijn ontdekkingen omtrent den mensch maakt een Racine met eenzelfde onthechting aan de menschheid uit de verwikkeling der feiten los, als een mathematicus zijn wetten uit de aaneenrijging van cijfers en figuren. Noch het lichaam noch de geest van dezen schrijver vertoonen één enkele der onvolmaaktheden of uitzonderlijkheden, welke aan zijn werk een zoo persoonlijk en menschelijk accent geven. Zijn bitterheid, zijn zachtheid, zijn kracht zijn geen opwellingen van het oogenblik: het zijn evenzoovele facetten van Racine's universeel menschzijn en doen den schrijver nimmer het geestelijk evenwicht verliezen.

* * *

Vóór alles kunstenaar, hartstochtelijk kunstenaar, behoort Racine tot degenen, wier kunst nimmer ook maar eenig offer aan gemakzucht brengt. Er is geen regel, die hem ernstigen hinder of dwang in den weg kan stellen: a priori is de regel, die zich aan zijn kunst opdringt en ordenend optreedt, immer van grootere veeleischendheid dan welke formeele regel ook, welke den schrijver door de klassieke discipline zou kunnen worden opgelegd. Men denke hier aan de regels der verskunst of die der drie eenheden.

Een schrijver, in casu een tragedie-dichter, die zich in de schildering der gevoelens niet in het minst de vrijheid toekent om deze in min of meer grof-dramatischen vorm tot uitdrukking te brengen, ondervindt geen hinder van zelfs de strengste aesthetische discipline. Deze wreedste en hartstochtelijkste der dichters, die angstzweet en gereutel aan doodsstrijd en aan liefdeshartstocht wist te ontnemen, bereikt, geheel natuurlijkerwijze, de hoogtepunten der tragische conflicten, welke hij ons voorhoudt. De geboorte-aristocratie van een Racine, deze aristocratie, welke zijn werk, min of meer ook, ontleent aan den tijd, waarin het werk werd geconcipieerd, vraagt om deze van ornamenten ontdane kunst, welke geen gedwongen en theatrale gespannenheid kent, maar die inwendig brandt van een al-verzengend vuur.

„La Sauvagerie d'un Racine est trop civilisée pour s'assouvir dans les rixes brutales à la vue du sang répandu", zegt zeer terecht een van Racine's critici, Thierry Maulnier. Wat voor den mensch zijn gelding heeft, wat hem doet lijden en hem zijn merkteeken indrukt, is niet de vulgaire physieke gewaarwording, waardoor de bloedigste vleeschelijke wonde immer minder wreed zal blijven dan de smart van een door leed getroffen ziel. In Racine's werk vindt de smart haar weergave dan ook in een taal, die geen phrasen of gebaren kent. Deze tragedie is zóó weinig lichamelijk, dat zelfs zichtbare tranen daarin een karakter van onzedigheid

zouden krijgen. En deze schroomvalligheid, deze zedigheid beteekent slechts het uiterlijk aspect van een verholen, innerlijke eisch, niet in staat zich met kreet of dramatisch gebaar tevreden te stellen bij de weergave van een wringende smart. Ik spreek hier slechts van smart en niet van vreugde: vreugde toch heeft de schrijver op welhaast wreede wijze uit heel zijn werk gebannen gehouden.

In deze tragedieën van zoo gespannen toon, raakt men tegelijk aan de afgronden, waarin de middelmatige mensch zich veelal zoo blindelings laat afglijden, en aan de hoogten, waarnaar onze blik zich nauwelijks durft heffen. Men vindt, in zuiveren staat, in deze tragedie, alle gevoelens terug, die, in staat den mensch tot de grootste hoogte te vervoeren, door hem al te dikwijls op onwaardige wijze bezoedeld worden. In de liefde der helden van een Racine is nergens sprake van die lage compromissen met minderwaardige gevoelens, waarvan de aardsche liefde zoo menigmaal vergezeld gaat. Door de hoogte, waarop Racine — bijna evenzeer als een Corneille — zijn helden beweegt, krijgt dit werk eenigszins een karakter van onmenschelijkheid voor wie weinig in de diepte daarvan doordringen. Wie echter dieper in de geheimenis van deze tragedie ingaat, vermag te constateeren, hoe deze minachting voor middelmatig, of minderwaardig leven, deze scheppingen een des te grooter en uitdrukkelijker karakter van menschelijkheid verleent.

Op het aesthetisch plan is dit wonderbaarlijke feit de nauwkeurige repliek op de wonderbaarlijke kennis, waartoe de psychologie der klassieke tragedie te leiden vermag door van de waarheid slechts een voorwaarde, een middel tot schepping van het kunstwerk te maken: de door bepaalde moderne schrijvers als onzuiver gekwalificeerde poëzie van Racine acht zich niet verlaagd door het feit, dat zij zich in dienst stelt der verheven menschelijke ideeën en bereikt in spijt van deze zoogenaamde verlaging het toppunt van alle waarachtige poëzie.

Zonder bepaald te jagen naar grootschheid en zonder valsche schittering, wordt de raciniaansche verskunst geboren aan de uiterste punt van het menschelijk gedachtenleven, waarvan zij slechts de tolk en dienares bedoelt te zijn. Zulk een pogen, dat onder de schallende leuzen van persoonlijke onbaatzuchtigheid en dienst niet het lakenswaardig egoïsme van zoovele moderne schrijvers verbergt, die hun ideeën met zichzelve verwarren, gaat de louter z e d e l ij k e gezichtshoek ver te buiten. Geworteld in den bodem der metaphysiek, zijn de personen, die Racine oproept, ten deele figuren, die op het oogenblik, waarop zij zich te midden van het door den schrijver ontwikkelde conflict van gebeurtenissen zien geplaatst, dikwijls slechts meer gehoorzamen aan de tyrannie hunner hartstochten.

Zulks eischt nu eenmaal de opvatting van het waarachtig treurspel: het is in wezen de beschrijving van een crisistoestand:

het brengt met zich het ten tooneele voeren van persoonlijkheden op het oogenblik, waarop de hartstocht, tot het uiterste gedreven, alle moeizaam en stelselmatig aangeleerde krachten van weerstand in haar voegen doet kraken en dreigt alle geloof in een bovenzinnelijke wereld, ja zelfs alle instinct, dat zich aan zijn werking tegenoverstelt, te doen zwichten. Zoodat de dood van den Raciniaanschen held voor dezen slechts de conclusie beteekent van een tragisch debat, de betaling van den inzet bij een spel, waarin de spelers niets van zichzelf voorbehouden. Ziedaar dan de noodlottige ontknooping van iedere tragedie. Is de verschrikking en de absurdheid, die in dit noodlot liggen opgesloten, niet de verschrikking en de absurditeit, welke in de dynamiek der menschelijke hartstochten rond ons liggen opgesloten?

Toch zal het werk van een Racine niet zijn voleinding vinden in de uiteindelijke wanhoop, waarin bijvoorbeeld de gedachte van een Nietzsche verzonk. De innerlijke dicipline, die Racine bij het schrijven zijner tragedieën onweerstaanbaar tot deze fataliteiten voerde, voert zijn gedachtenleven in eenzelfde beweging omhoog naar een geestelijk en religieus plan, waarvan zijn werk op sommige plaatsen zoo ver verwijderd schijnt. Men denke aan zijn tragedieën: Esther en Athalie.

Wij kunnen met een gerust hart voorbijgaan aan de vraag, langs welken weg van innerlijke evolutie deze dichter van deels heidensche tragedieën kwam tot de christelijke praefiguratie's, die wij in E'sther en Athalie ontmoeten. Voor ons toch beteekent de geboorte dezer laatste tragedieën slechts de natuurlijke en noodwendige ontknooping, het in vervulling gaan van een zuiver gerijpt talent, veelmeer dan een of andere metaphysieke stap, gedaan onder den drang van een kracht, die van buiten op den schrijver of zijn zieleleven inwerkte. Want met Athalie eerst vermag Racine het hoogtepunt van zijn ideaal te bereiken, omdat in deze tragedie, veel méér nog dan in Esther, niet slechts het lot van eenige individuën, maar dat van heel een ras, zijn bepaling vindt. Met Athalie bereikt Racine de tragische volheid van een minder physieke en meer universeele tragiek dan in welk ander zijner treurspelen ook. Athalie is de apotheose van een tragedie-cyclus, die zich voorstelde een tegelijk ontzagwekkend, grootsch en zuiver beeld van den mensch te geven.

Zij is het sluitstuk van dezen cyclus, dat ons het beeld laat van een mensch, verzonken in zijn ongeneeslijke ellende, zijn hulpbehoevendheid, zijn nietigheid.

De kunst der litteraire miniatuur

door F. VAN OLDENBURG ERMKE.

Wat is dan toch het noodlot, dat er op onze vaderlandsche letteren rust, dat ze zoo zelden de grenzen van land en taal verlaten om ook in den vreemde waardeering te oogsten, vrienden te werven?

Zeker, er worden, sinds onze letterkunde in dit opzicht het absolute nulpunt bereikte, steeds meer Nederlandsche boeken vertaald, — in het Duitsch, in het Engelsch, soms zelfs in het Fransch, tamelijk vaak in het Russisch; maar dit geschiedt toch altijd met 'n zekere starre plichtmatigheid, met dat zielige automatisme, dat het tegendeel van vanzelfsprekend is.

Prof. Dr. Gerard Brom heeft, sprekend over het opvallend verschil in bloeiwijze en groeikracht tusschen schilderkunst en litteratuur, een achtbaar gezelschap geleerden opgeschrikt door de mededeeling, dat de Nederlander met de rechterhand schildert en schrijft met de linker.

'n Uitstekend beeld om voorgoed de situatie hier te lande bevattelijk te omlijnen. 'n Uitstekend wapen ook in de handen van die uitgevers, die hun vaderlandsche taak nog steeds meenen te moeten zien in het uitgeven van kreupele vertalingen van middelmatige Duitsche, Engelsche en Fransche boeken.

Maar 't is nu eenmaal zoo: Wie van zijn wijsheid 'n spreekwoord maakt, loopt alle kans te worden misverstaan en wie 'n lang betoog in korte woorden vat, zal naar de kortheid van het woord, niet naar de lengte van 't betoog geoordeeld worden!

* * *

Doch laten we dit beeld van Prof. Dr. Brom nu even mogen vasthouden en uitwerken:

De Nederlander schildert met zijn rechter, schrijft met zijn linkerhand!

Maar is het eigenlijk nog niet veel erger met hem gesteld?! Hij schildert met zijn pen en schrijft met zijn penseel...

De Nederlander is 'n knap graveur, 'n fijn etser, 'n zorgvuldig schilder, geniaal van nauwkeurigheid, groot en grootsch in zijn liefde voor het détail, maar als hij schrijft, doet hij het met den slordigen zwier van iemand, die voor liefhebberij het penseel voert in plaats van de pen en ten eenenmale zònder die liefde voor het nauwkeurige, voor het teekenend détail, welke de grootste kracht is van den Nederlandschen schilder...

* * *

We overdrijven. We veralgemeenen. We verheffen het vaak voorkomende tot regel. Maar toch geldt het hier, méér dan 'n vaak voorkomend ziektegeval, 'n veel verspreide kwáál.

'n Kwaal?....

Inderdáád! En dan 'n kwaal, welke ook de lèzers ten onzent heeft aangetast, van wie de besten niet veel verwachten van wat oorspronkelijk in het Nederlandsch geschreven werd, van wie het meerendeel blind blijft voor de kostelijke uitzonderingen, voor die zeldzame momenten, dat de Nederlander, al schrijvende, „de pen op papier" zet en zijn liefde voor het intieme, het kleine, het teekenend détail laat opranken in woorden, laat openbloeien in rijpe en rijke volzinnen.

Daar is Arthur van Schendel met zijn verrukkelijk „De Wereld een Dansfeest", het bekoorlijke epos van het kleinste, door iedereen, behalve door kunstenaar en kunstminnaar verwaarloosd détail. Want wie denkt eraan, dat iedereen, in het dansen, als in 't gaan, z'n eigen rhythme heeft?

Maar 'n figuur, als Van Schendel, is te groot voor zoo'n klein, causeerend opstel. En mèt hem zijn er, Godlof, nog anderen, die de kunst der litteraire miniatuur verstaan.

Maurice Gilliams, de jonge, Vlaamsche schrijver, gaf ons, behalve het on-

navolgbare „Elias of het Gevecht met de Nachtegalen", zijn „Oefentocht in het Luchtledige": in kostbaar, als op porcelein geschiderd proza geschreven, litteraire miniaturen, jeugdherinneringen, vereeuwigd door het wonder van 'n groote liefde en 'n edel talent.

Ongetwijfeld! „De Zeer Schoone Uren van Juffrouw Symforosa", Timmermans' klein verhaal van het simpele begijntje en den jongen tuinmansknecht, vullen 'n fijn en schoon boekske. En als de Fé ons verveelt met z'n al te vlot vette, Vlaamsche boertigheid is één gedachte aan dat boekje voldoende om ons weer te verteederen.

De primitieve en kunstige miniaturen van Gilliams echter zijn toch in hun kant-achtige fijnheid weer zoo heel anders.

De Fé schrijft en teekent met het potlood. Maurice Gilliams schrijft en teekent met de pèn.

Ze zijn niet schilderachtig, die experimenten „in het Luchtledige". Ze rieken niet naar olieverf en terpentijn. Hun fijnheid is geen weekheid, maar hun kantigheid is ook geen scherpte.

„Waarschijnlijk," zoo schrijft hij in het laatste „verhaal" uit dezen bundel, — en hij verhief deze uitspraak ook tot motto voor het geheele boek, — „waarschijnlijk bepaalde ik mij te zeer bij wat men algemeen het liefhebben der muziek pleegt te noemen, zonder in haar de voortzetting te zoeken van de scheppende natuurkrachten."

Deze proza-miniaturen leven zichzelf volkomen uit, — maar „uitleven" is reeds 'n te groot woord, — zijn zichzelf genoeg, binnen de kleine lijst van hun opzet. Het zijn geen in de kiem gesmoorde romans van 'n genie met gebrek aan tijd.

Er is een muziek, die uiting geeft aan groot leed, 'n groot verlangen, 'n groote liefde. Er is ook een muziek, die klinkt om haarszelfs wil.

Er is kort proza, dat om het genoegen van het schrijven zèlf geschreven schijnt, om het genoegen van het zich, schrijvend, herinneren, van het al schrijvende fantaseeren, van het zich weg schrijven in een korten, subliemen droom.

Couperus schreef het, in zijn „Korte Arabesken", zijn antieke verbeeldingen, zijn nadichtingen van Oostersche legenden en sagen, zooals die bij elkaar staan in zijn „Het Snoer der Ontferming".

En ook Gilliams schreef het.

't Is Debussy in woorden, muziek, maar geen „voortzetting van de scheppende natuurkrachten".

En toch, ja tòch, geven deze litteraire miniaturen meer dan binnen de lijst van hun beknoptheid gevat werd. Jeugdherinneringen, grillen, fantasieën van 'n kleinen jongen, 'n bezoek met de moeder aan 'n arm, oud vrouwtje, 'n tante, die haar witten zakdoek rood van voor haar mond wegneemt, 'n wandeling, als kostschooljongen, met kostschooljongens, 'n onweer, dat losbreekt, de herinnering aan 'n zonderlingen, blinden muziekleeraar, de heugenis aan 'n portret, aan 'n meisje, aan 'n bakvischje, dat vioolles gaf, 'n vreemd avontuur in 'n verboden laantje van 's lands plantentuin, 'n In Memoriam, op 'n stukje gemengd nieuws uit de kranten geïnspireerd, en dan ten slotte, alles bekronend, het avontuur van den „Man in de Mist"; — jeugdherinneringen, niet méér, maar geheven in de sfeer van het bijzondere, het schoone, het „Einmalige", en daardoor tòch meer dan wat ze zijn.

Ze zijn meer door wat ze m i s s e n, — het al te intieme van het particuliere, — en toch zonder het vage van het verzwegene.

Het weinige, wat verteld wordt, wordt scherp en duidelijk en met 'n allerfijnste nauwkeurigheid verteld. De rest bleef wit zonder meer.

Zoo werden deze experimenten, welke tezamen den „Oefentocht in het Luchtledige" vormen, behalve zeer schoone miniaturen-in-proza, ook tot runen van 'n taal, die we niet verstaan, d i e w e n i e t m e e r v e r s t a a n, want lijkt ze niet veel op de taal, die we, a l s k i n d e r e n, begrepen en verstonden.

* * *

Miniaturen in proza...

Pater M. Molenaar m.s.c., — na den Vlaming 'n Fries, — richt zijn „Zoeklicht" op menschen en dingen en wat even opflitst in het licht, blijft levend natrillen op het netvlies van zijn proza.

Nog steeds ademt zijn werk in de reine, ochtendzuivere sfeer van dien eersten bundel „In Koele Schaduw", maar hoeveel meer leven en werkelijkheid heeft hij sindsdien in deze koele schaduw toegelaten!

De nevel en de dauw van droom en mijmerij zijn opgetrokken. Na de engelen van zijn fantasie verschenen hem de heiligen van zijn eerbied en bewondering. En nu richt hij zijn „Zoeklicht", — aldus is de titel van het allermerkwaardigst bundeltje proza, dat onlangs van zijn hand verscheen, — nu richt hij zijn lamp-van-Diogenes op het merkwaardig fenomeen van den hedendaagschen mensch.

Ook dit is klein proza. Ook dit zijn litteraire miniaturen. Maar is er iets van de fijnheid van kantwerk in de lijnen van Gilliams' litteraire teekening, het proza van Molenaar is kantig en strak, meer Bach dan Mozart, als we onze beeldspraak weer eens in de termen der muziek mogen transponeeren...

'n Vorige generatie heeft 'n groot getal dichters van weeke, gevoelige poëzie met 'n vagen, Vondel-achtigen ondertoon, als priesterdichters, geëerd. En ze deden het met te meer geestdrift, naarmate de stem van den „dominee in de poëzie" vervelender, zalvender, heescher werd.

En om nu de tegenstelling te doen uitkomen tot dat weeke, gevoelige, vaag Vondel-achtige en evenzeer tot dat heesche, zalvende, vervelende, zouden we den schrijver van „Zoeklicht" om de goede soberheid en welsprekende ingetogenheid van zijn stijl wel 'n ... pater-prosateur, 'n proza-schrijvenden Pater willen noemen, 'n Thomas à Kempis van het moderne, Nederlandsche proza, 'n Brugman in het welsprekend zwijgen, maar in wien de geest van 'n Saint François de Sales keer op keer 'n zachten glimlach wekt.

Lees zijn „Gebed voor den Vastenprediker". Hoe streng is hij, maar ook hoe mild!

Lees zijn „Passio Xristi", waarin heel de moderne wereld verschijnt binnen het kader van 'n enkel beeld...

Maar lees die niet alleen, lees ze alle en hèrlees ze. En ge zult tot de erkenning komen, dat in dien bundel 'n schrijver, 'n Nederlandsch schrijver, aan het woord is, die de pen hanteert met de vaardigheid, waarmee zijn voorvaderen het penseel voerden, en niet met de linkerhand en de gedachten verweg, maar met de rèchter en met volle aandacht!

* * *

En dan zouden we nog Werumeus Buning kunnen noemen, die de kunst der litteraire miniatuur tot in het schrijven van recepten verstaat en metterdaad beoefent. Maar hoe vaak hebben we zijn kostelijke „Tierelantijnen" al niet, als geneugtelijk voorbeeld van voornaam en toch zwierig proza, aangehaald en ten voorbeeld gestelld?

Maar „De Overpeinzingen van een Bramenzoeker" dan dat allerfijnste prozaboekje van den onlangs gestorven meester R. N. Roland Holst, en de „Vluchtige Begroetingen" van Aart van der Leeuw en de na zijn dood in den bundel „Verspreid Proza" saâmgebrachte „Miniaturen"?

Ja, al is het waar, dat de Nederlander schrijft met de linkerhand en, al schrijvende, vaak slordig zwierig het penseel-van-de-breede-streek en de grove borstels van het „tennaastenbij" en het „goed-valle-het-uit" gebruikt, toch is het getal schrijvers, dat de liefdevolle aandacht voor het détail bezit en de gave om het kleine gróót te zien en grootsch weer te geven, niet zóó gering, als de uitspraken van magistraten en hoogleeraren betreffende de fantasie van den Nederlandschen schrijver en diens artistiek vermogen, zouden doen vermoeden...

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

BILLY (André) INTROÏBO. Roman. Flammarion. Paris. 1939. 18 fr.

André Billy schrijft graag romans die in clericale kringen spelen. „L' Approbaniste" was er zoo een, de geschiedenis van een jongen, die voor missionaris studeert doch zijn doel niet bereikt. „Introïbo" voert ons in nog clericaler milieu. De kern der geschiedenis moet op een historisch feit berusten, dat een kleine veertig jaar geleden nogal opzien baarde. Billy laat een priester verhalen, hoe hij als gedwongen de wijding ontving zonder iemands medeweten of aanwezigheid. Zijn bisschop dringt hem daartoe en wil hem aanstonds tot vicaris-generaal benoemen, wat hij weigert. De bisschop heeft moeilijkheden met Rome en hoopt door deze benoeming zich eruit te redden. Eveneens moet hij terstond na zijn wijding de biecht van den bisschop hooren, een biecht, waarop hij bij gebrek aan volmacht de absolutie meent te moeten weigeren. De bisschop, die een al te wereldsch personage is, staat in de verdenking met de vrijmetselarij te heulen. De jonge priester moet alles verzwijgen en krijgt geen jurisdictie noch machtiging de mis te lezen. Heldhaftig slaat hij zich door het leven en brengt God alle offers die deze toestand van hem vereischt.

ANDRé BILLY

Een goed en met talent geschreven boek. Billy, die, naar ik meen, niet tot de praktizeerende katholieken behoort, behandelt dit delicate thema met groote rechtschapenheid. De mededeeling der geweigerde absolutie, ook al geschiedt dit in een auto-biografie, is echter ongeoorloofd en strijdt met het biechtgeheim. Het is een merkwaardig en boeiend verhaal en ieder ontwikkeld lezer kan het terhand nemen. Het eigenaardige gegeven is door den auteur ingenieus en met scherpzinnigheid tot een soort roman verwerkt.

MONTHERLANT (H. de) LES LéPREUSES. Roman. Grasset. Paris. 1939. 21 fr.

Dit is het vierde en laatste deel van „Les jeunes Filles", een erbarmelijk slot van een erbarmelijk geheel. Litterair is dit deel het zwakste van alle (zie Boekenschouw, 1936 en '37), De verhouding Solange Dandillot: Pierre Costals wordt nog een tijd lang kunstmatig doorgezet, maar tenslotte afgebroken. Costals walgt van de vrouwen, deze „lépreuses". De Westersche cultuur is, volgens Montherlant, verwijfd en bedorven door den cultus der vrouw. Azië is in dezen wijzer dan Europa. In geen der vorige deelen van „Les jeunes Filles" is Montherlant zoo grimmig tegen het Katholicisme, tegen het huidige Frankrijk, tegen alles en allen om hem heen. Hij is gekomen tot een soort cultus van den Uebermensch, tot een soort levenshouding à la Nietzsche; weg met allen godsdienst, met alle gangbare moraal. Het cultiveeren der zinnelijkheid en de vereering van mannelijkheid en kracht zijn de groote drijfveeren in Montherlant's levensbeschouwing. Op vele plaatsen is deze vierdeelige roman niet veel anders dan gestyleerde pornografie. Het vierde deel is gerekt en zwak tegenover de eerste. De stof is hem blijkbaar zelf gaan tegenstaan. Wij hoeven er verder niet veel over te zeggen. Alle Christelijke waarden, alle natuurlijk te eerbiedigen dingen worden besmeurd en neergehaald in deze eerlooze boeken. Hoe eerder ze vergeten worden hoe beter! Dit schijnt echter niet te gebeuren. De eerste deelen werden reeds in zeven landen vertaald.

AUDIAT (Philippe) HAUTE NUIT. Editions de France. Paris. 1939. 18 fr.

Dit vrijwel waardelooze boek beantwoordt zoo ongeveer aan wat men zich buiten Frankrijk gewoonlijk als het doorsnee Parijsche amusementsromannetjes voorstelt. Liefde, luxe, maîtressen zijn de hoofdbestanddeelen en daar komen nog eenige actueele ingredienten bij. Het geheel heeft weinig om het lijf. Het is alles vlot en luchtig beschreven, de lezer verveelt zich niet, maar na lezing heeft men het gevoel dat men beter had kunnen gaan visschen. In „Haute Nuit" zijn eenige Freudiaansche motieven als actualiteiten verwerkt. Het geheel is een nogal vunzige historie, die iedereen beter doet ongelezen te laten.

DUITSCH

VOLLMER (Walter) DER GANG ZUM NOBISKRUG. Eine Erzählung. Im Propyläen-Verlag, Berlin.

Er is in deze novelle van Vollmer iets van dat extreem-expressionistische, dat men in onzen tijd ook in de beeldende kunsten soms aantreft; zijn figuren gaan alle min of meer naar het karikaturale, lijken alle min of meer misteekend en de toestanden die hij schept zijn voor een groot deel onaanvaardbaar van onwaarschijnlijkheid. En toch!. . . Zit men na de lezing van het boek stil na te peinzen en na te genieten, inderdaad na te genieten, dan komt de idee die als de vreugdige lichtkern is van heel dit ver-

haal: „Liebe will immer glücklich machen, niemals glücklich sein", zoo stralend naar voren, zoo overtuigend en zulk een fijn genot gevend, dat de personen en gebeurtenissen in dat licht en in die vreugde anders worden, ons vertrouwd, sympathiek en een charme over onze ziel leggen, die al de protesten en bedenkingen van ons verstand niet kunnen vernietigen.

Machtig interessant zijn de twee hoofdpersonen. Christine von Gerzen verlaat huis en vader en kind, om verkleed als Fransch kolonel, haar verloofde Gert Ovelacker, die gedwongen den veldtocht van Napoleon tegen Rusland meemaakt, te gaan zoeken. Zij verbeeldde zich dat de stem van Gert haar riep, maar het was niet zijn stem, maar haar hartstocht die haar tegen verstand en plicht indreef om haar onzinnige tocht, onverstandig onder elk opzicht, te beginnen, zoodat zij „der Stimme der Erde anstatt der gottgegebenen Vernunft gehorchte, die bestimmt ist das Übermasz der Gefühle zu lenken". En zoo verblind is deze jonge vrouw door haar liefderoes, dat zij eerst door een daad van naastenliefde in de „Nobiskrug" moet komen — de herberg waar naar Westfaalsche volksopvatting de afgestorvenen een laatste rust houden voor ze de eeuwigheid ingaan d.w.z. door ziekte en uitputting in stervensgevaar — voor ze inziet, dat ze voor een bekoring bezweken is en dat 't haar plicht is thuis te zorgen voor vader en kind en dat huis voor haar verloofde bereid te houden.

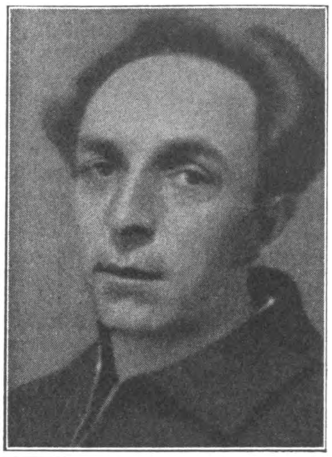
WALTER VOLLMER

Tegenover deze dolhartstochtelijke en toch sympathieke jonge vrouw staat het namelooze negentigjarige besje, dat in 1812 nog in volkomen zekerheid wacht op haar man, die 50 jaar geleden onder Frederik den Groote den slag van Torgau meemaakte: een oud gerimpeld vrouwtje, maar met de echte liefde, redelijk en gezond, wijd en edelmoedig in haar hart, en dat daarom niet zichzelf maar anderen gelukkig wil maken.

Naast deze twee personen komen nog vele andere: iets karikaturaals hebben alle, maar bij sommigen wordt dat zoo heerlijk overstraald door hun goedheid, hun vaderlandsliefde, hun gezond verstand, zooals bij boer Kämper en zijn vrouw, bij Der Neffe Johann enz. dat men dat bijna vergeet.

Niet alleen echter in zijn types is Vollmer expressionist, maar ook in de toestanden die hij schept: hij legt het er zeer dik op. Eenigszins eentonig is het verhaal tot het plotseling — zoo nu en

dan — wordt onderbroken door een spannende of clowneske of ontroerende scène.

Vreemd is dit boek, maar ik wil het toch ieder ter lezing aanbevelen om de charme, die er ondanks alle bedenkingen vanuitgaat en die lang nog in de ziel blijft hangen.

HOTZEL (Curt) DER ESELSKOPF. Roman. Berlin im Dom-Verlag, 1938.

Een warboel van personen en gebeurtenissen, een hutspot van geestige en minder geestige invallen. Het is van alles door elkaar. Dat is vooral daarom zo merkwaardig, omdat het verhaal zich in een heel beperkte kring van mensen en in enkele jaren afspeelt.

Het is onbegrijpelijk, dat de heer Hotzel niet wat meer orde op z'n zaken heeft kunnen stellen. Het is zelfs te betwijfelen, of hij wel enige behoefte eraan gehad heeft om z'n invallen enigermate te beheersen. Vermoedelijk heeft hij ook geen helder idee van zijn opzet gehad. Hij is alvast maar begonnen en heeft het aan het genadige toeval overgelaten, hoe het zou aflopen .

Eén ding heeft hij safe en dat is de tekening van de situatie. Kultuur-historisch is het minstens interessant, misschien wel meer dan dat. Maar jammer is het, dat dit in de laatste tijd al zo dikwijls gebeurd is, dat het originele er langzamerhand een beetje afgeraakt is. Bovendien komt een zekere twijfel aan zijn kunnen op, omdat in de tijd van het Realisme Duitsland zulke uitstekende milieuschilders gekend heeft, dat het zeer waarschijnlijk is, dat de schrijver bij hen steun gevonden heeft. Men zou haast geneigd zijn om in Hotzel een epigoon van den groteren Wilhelm Raabe te zien. Ook in de hoofdpersoon, de „Kammermusikus" is een type herkenbaar, dat van Raabe-afkomst lijkt.

Maar het verschil is, dat Raabe wist wat hij wilde en het is zeer waarschijnlijk, dat Hotzel het niet wist. Soms denkt men, dat het hoofdmotief van de roman de tegenstelling is tussen vóóroorlog en na-oorlog, maar als dat zo is, dan is er weinig van terecht gekomen, want de na-oorlogstijd sukkelt er maar zo'n beetje achteraan.

Soms denkt men dat de „Kammermusikus", de eigenlijke „Eselskopf", de verbinding van het geheel moet zijn. Dat is ook aantrekkelijk, want hij stelt de „ezel" der trouw voor, de trouw aan zich zelf en aan zijn vrienden, die zijn uiterlijke levensmislukking ten gevolge heeft. Dat motief zou inderdaad voldoende zijn om heel de roman te dragen, maar dan begrijpt men weer niet, waarvoor al dat gedoe rondom hem heen te betekenen heeft, waarom hij in 't laatste gedeelte van de roman geheel verdwenen is. Erger is echter, dat de persoon van den „Kammermusikus" alles behalve helder is.

Met dit alles wil niet gezegd zijn, dat er in Hotzel geen talent schuilt. Hij zal alleen nog veel moeten leren.

Voor volwassenen.

ULITZ (Arnold) DER GAUKLER VON LONDON, DAS LEBEN DES DANIEL DEFOE. Roman. Wilh. Gottl. Korn Verlag, Breslau, 1938.

Het boek volgt in groote lijnen de ware geschiedenis van Daniel Defoe, den onsterfelijken schrijver van „Robinson Crusoë", die echter in zijn leven minstens evenveel opschudding veroorzaakt heeft door zijn politieke geschriften en journalistieke onbetrouwbaarheid. Hij was de gevaarlijke, bittere en onbarmhartige spotter, volkomen onberekenbaar in wat hij verdedigde en aanviel, de man met het dubbele leven van zakenman en scribent. Een onbegrijpelijk mens met eigenschappen, die aantrokken en afstootten, een leugenachtige fantast en tegelijk een door smart gepijnigde waarheidsminnaar.

Dat onbegrijpelijke poogt Ulitz te ontwarren. Men moge het met den schrijver eens zijn of niet over de verklaring van dat karakter, men zal in ieder geval moeten toegeven, dat het een verklaring is.

Het staat historisch vast, dat Defoe een betaald agent der verschillende partijen was en nu eens voor de Whigs dan weer voor de Tories schreef, gedurende enige jaren zelfs tegelijkertijd. Ulitz verklaart dat alles uit zijn karakter en uit een schrikwekkende gebeurtenis in zijn leven.

Om met het laatste te beginnen: Harley zou hem in de gevangenis net zo lang gefolterd hebben, totdat Defoe bereid was om zich zelf te verraden en den betaalden handlanger van Harley's politiek te worden. De scenes, waarin dit verteld wordt, zijn grandioos en jagen op tot een bijna ondragelijke spanning. Het is magnifiek, hoe Ulitz beschrijft, dat Defoe zich tot 't laatste tracht te weren met het enige wapen dat hij heeft: zijn fantasie, maar dat hij tenslotte toch in de kerker vol ratten in volslagen duisternis moet bezwijken.

Deze verklaring van zijn verraad is echter nog niet voldoende, de diepste reden zoekt Ulitz in zijn persoonlijkheid. Zijn kracht is zijn fantasierijke geest. Hij kent die kracht en zijn ijdelheid laat hem vreugde vinden in gedroomde daden, waar zijn wil te kort schiet. Telkens wordt hij over zich zelf heen gejaagd door die exuberante rijkdom van de geest. Hij leeft en handelt en geniet er in. Eigenlijk is hij laf en in zijn handen wordt de kracht van zijn geest het wapen der lafheid, waarmee hij zijn gekwetste ijdelheid wreekt, zijn zware menselijke tekorten steunt, de terugtocht van zijn levensnederlagen dekt.

Maar hij is knap genoeg om die zwakheid te beseffen en zo wordt dit leven een leven van hoge tragiek. Het is geen willoze overgave aan zijn bestaansnoodlot, het is een strijd om zich zelf.

Daarmee wordt dit spannende, kleurige boek een werk van grote schoonheid, dat ons des te meer aangrijpt, omdat in die tegenstelling van denken en doen zo enorm veel algemeenmenselijks is. Het is misschien beschamend dit te moeten zeggen, maar het is nu eenmaal de waarheid.

Jammer is het, dat het boek zonder enige pieteit ten opzichte van het katholicisme geschreven is. Het behoefde Karel II helemaal niet in een modelkatholiek om te toveren, om toch wat meer respect te kunnen tonen voor de katholieke idee. Het ware rechtvaardiger en zo minder Defoe-achtig geweest.

Voor volwassenen.

KIAULEHN (Walther) LESEBUCH FüR LäCHLER. Rowohlt Verlag, Berlin 1938.

De schrijver hoopt, dat wij zijn boek bij een glaasje wijn zullen lezen. Dat glaasje wijn heb ik niet kunnen bemachtigen en misschien is dat de oorzaak, dat ik niet volkomen „der Sorgen los und aufgemuntert" geworden ben. Ik heb dus geen recht een oordeel over de vertelsels te vellen, ik constateer alleen dit feit, dat men zonder een glaasje wijn slechts matig tot lachen aangespoord wordt. In nuchtere toestand vindt men de kletspraatjes tamelijk oppervlakkig, maar toch niet onaardig.

ENGELSCH

FAULKNER (William) THE UNVANQUISHED. Albatros - Leipzig - Paris - Bologna. (252)

Einde 1938 verscheen de roman „The Unvanquished" van den Americaanschen auteur William Faulkner. Wie van dezen auteur reeds een of ander las, bijvoorbeeld „Light in August", verwondert zich dat de schrijver van dit laatste boek thans een zoo geheel anders geaard werk kon schrijven. De Americaansche secessie-oorlog, die o.a. ook de stof leverde voor Margaret Mitchell's „Gone with the Wind", is op het oogenblik erg in trek in de Vereenigde Staten. Ook „The Unvanquished" speelt zich af op den achtergrond van dezen oorlog. De held van het boek was een kleine jongen, toen zijn vader aan dezen oorlog deelnam, en beschrijft wat hij als jongen van den oorlog zag en meemaakte. Het is of er met het herleven van de herinnering aan dezen oorlog een soort romantiek in de Americaansche letterèn is gevaren. Van Faulkner's zwaarbloedig realisme is in dit verhaal niet veel te bemerken. Het is vertelkunst van goed gehalte wat hier geboden wordt; het laatste hoofdstuk vooral is voortreffelijk. Faulkner is Zuiderling; de familie, die het centrum van het verhaal vormt, woont in de Zuidelijke staten en zoo zijn de Yankee's, de Noordelijken, hier de vijanden. Blank en zwart treden hier op in de gewone verhouding van heer en bediende en scheppen de sfeer, die typisch is voor de bewoners der Zuidelijke staten in de zestiger jaren. Een merkwaardig verhaal, dat ondanks de andersoortige stof telkens de hand van Faulkner verraadt. Het boek is nu verschenen in de goedkooper Albatros-uitgave.

PASSOS (John. Dos.) ADVENTURES OF A YOUNG MAN. (396) 8/6. Constable and Company Ltd. London.

Er is een opmerkelijk verschil tusschen „Adventures of a Young

Man" en de vroegere romans van Dos Passos. Daar stonden een groep personen, ieder min of meer typeerend voor een maatschappelijke klasse of begrip op het eerste plan, waardoor een groot deel van het Amerikaansche sociale leven in den roman werd betrokken. In „Adventures of a Young Man" concentreert zich de aandacht meer bepaald op een enkel individu. Daardoor werd meer eenheid verkregen en kon de karakterontwikkeling meer verzorgd worden. De jongeman is Glenn Spotswood, in het laatste jaar van den oorlog een opgeschoten jongen, zoon van een pacifist, en zelf vervuld van vaag communistische en idealistische gedachten. In den loop der jaren blijken deze zich te ontwikkelen tot een vaster stelsel van begrippen, waarin het sentiment toch de overhand behoudt en richting bepalend is. Zijn carrière is stormachtig en wisselend: toezichthouder in een jongenskamp, student, bankbediende, fabrieksarbeider, organisator van vakvereenigingen, agitator bij stakingen. Door deze veelzijdigheid vindt Dos Passos toch weer gelegenheid de verschillende aspecten van het Amerikaansche leven te belichten vanuit zijn eigen proletarisch standpunt. Hij is daar zeer knap in; hij is scherpziend, doorgrondt motieven en kan er uitdrukking aangeven in zijn afgebeten harde stijl, waaronder, vooral in dezen roman, soms sterk gevoel merkbaar is. Daarbij heeft hij de artisticiteit gehad de onbevredigende „newsreel" methode der vorige romans te laten vallen.

DOS PASSOS

Elk nieuw boek van Dos Passos is een opmerkelijk verschijnsel; toch is „Adventures of a Young Man" zuiver gezien als roman — en als zoodanig is het toch bedoeld — geen groot werk. Het mist in zeker opzicht harmonie. Tegenover den zich steeds ontwikkelenden Glenn staan te veel steriele figuren; door het te veel aandacht schenken aan politiek-sociale tendenzen werd het eigenlijke verhaal eenigszins kleurloos; ook ontbreken weer in dezen roman groote religieuze motieven. In zoo veelzijdige panorama's als Dos Passos ontvouwt hadden deze ook hun functie moeten vervullen. In Dos Passos wordt de, al het groote opmerkende, voor al het groote gevoelige, artist, nog steeds onderdrukt door de eenzijdige moraallooze tendenzschrijver. Voor de lezing moet een streng voorbehoud gesteld worden.

WHIPPLE (Dorothy) THE PRIORY. (528) 8/6. John. Murray, London.

Zoo onberekenbaar als de werkelijkheid en haar toekomst — en ook zoo interessant — is de roman van Dorothy Whipple. Het

begin wekt den indruk dat Anthea, de tweede vrouw van Major Marwood, — de bezitter en bewoner van het landgoed Saunby Priory, — de hoofdpersoon van een psychologisch conflict zal worden. Maar Anthea raakt heel burgerlijk „settled" in haar nieuwe omgeving, en de handeling concentreert zich rond haar beide stiefdochters, Christine en Penelope en beider huwelijksleven. Vooral dat van Christine. Daarneven ontwikkelt zich dan nog de tragedie van den professional cricketer Thompson en de tragi-komische historie van den onpractischen Major Marwood.

Mrs. Whipple is een uitstekend vertelster; haar boek is boeiend en laat zich prettig lezen. In zijn natuurlijken, ongeforceerden gang is het verhaal der werkelijkheid afgekeken, waarbij de schrijfster tot onder de oppervlakte schouwt om de motieven te verklaren; de handeling is natuurlijk. Zelfs het einde, — wanneer dreigend oorlogsgevaar en de conferentie van Munchen, nieuwe richtingen geven aan eenige levens, — is ongeforceerd. Slechts een enkele karakterweergave is onbevredigend: de gedragingen van Penelope in haar huwelijk sluiten eenigszins vreemd aan op haar leven als meisje, zooals we dat in het eerste gedeëlte van den roman leeren kennen.

De lectuur van „The Priory" is voor ervaren volwassenen.

RAME (David) WINE OF GOOD HOPE. (482) 8/6. Collins Sons & Co. Ltd. - London.

David Rame is een jong Zuid-Afrikaansch schrijver van Engelschen stam, die met „Wine of Good Hope" zijn eersten grooten roman heeft geschreven. Van litteraire experimenten, zooals jonge auteurs die wel plegen te bedrijven, is hierin geen sprake; integendeel, zijn uitbundige vertelkunst ligt meer in de lijn der romantiek van Stevenson. Maar dan minder beheerscht dan die van Stevenson. De vertelkunst van Rame dient zeker de functie van den roman — het vertellen van een verhaal —, maar iets meer beheersching was wel gewenscht geweest. Zij is eigenlijk te uitbundig; vooral in het tweede gedeelte zijn de gebeurtenissen en situaties zoo veelvuldig en wisselend, dat het eenigszins vermoeiend werkt. Daar ook moet een gemis aan bezonkenheid geconstateerd worden. Het is rijk aan kleuren, maar het mist de harmonie en de sfeer, die de eerste helft zoo waarneembaar zijn en dit gedeelte een bevredigende diepte verleenen. Kennelijk heeft de auteur zich hier het meest vertrouwd gevoeld. Het beschrijft, aantrekkelijk picturaal, het leven op een wijnfarm in de Kaapkolonie, bewoond door een familie, die afstamt van de Hugenoten. De kleuren der compositie gevormd door de farm, de wijngaarden, de vlakten en de heuvels zijn scherp waargenomen en met liefde, talentvol gepenseeld. Op de farm leven Fony Lemaire en zijn familie, behalve de vader. De Lemaires bezaten zwerversbloed; Fony's vader was er aan bezweken en ook bij den jongeman knapte de band, welke hem aan de farm bond. Het tweede gedeelte is dan een verhaal van bonte en wilde

avonturen, door hem beleefd op omzwervingen door Afrika, Europa, Amerika en Zuid-Oost-Azië. Het slot is een min of meer conventioneel „happy end", dat toch wel logisch aandoet. De roman maakt den indruk het product te zijn van een nog onvolgroeid en niet geheel beheerscht talent. Vooral het tweede deel is te overdadig; bij Fony Lemaire heeft een aannemelijke karakterontwikkeling plaats, maar bij het meisje Lowell is hiervan weer geen sprake. Toch is „Wine of Good Hope" als geheel genomen, een staal van levendige, dikwijls boeiende vertelkunst. De lezing moet voorbehouden blijven voor grondig ervaren volwassenen.

BENDER O.P. (Prof. Dr. L.) HUWELIJKSPROCESSEN. SCHANDAAL OF LASTER! (121) *f* 1.20. Brand, Hilversum.

In twee opzichten is dit een nuttige en practische verhandeling. Zij verklaart het kerkelijk rechtsgeding betreffende de ongeldigheidsverklaring van een huwelijk en het proces tot ontbinding van het geldig gesloten maar niet voltooide huwelijk. Vervolgens worden lasterlijke beschuldigingen aan het adres der Kerk over deze materie weerlegd. Zoo bespreekt de schrijver o.a. ook den roman van Roothart: „Dr. Vlimmen". De betoogtrant is bijzonder helder. Mede daarom kan deze uitgave in de serie „Katholieke Levenswijsheid", sterk worden aanbevolen.

BOERWINKEL (Ingeleid en van aanteekeningen voorzien door F. Boerwinkel Jr.) CRONIJK VAN SINT AAGTEN CONVENT. Een oude kloosterkroniek uit de 15-17e eeuw. (88) Knottnerus-Kramer, Amersfoort.

De oorspronkelijke kroniek van het St. Aagtenklooster te Amersfoort is verloren geraakt; het uittreksel dat thans is uitgegeven, werd overgenomen uit Van Bemmel's „Beschrijving der Stad Amersfoort (1760). De echtheid der kroniek, welke door nonnen van het klooster geschreven zou zijn, valt dus niet meer te constateeren. Afgezien hiervan bieden deze uittreksels interessante lectuur. Naast kleine dagelijksche voorvallen, bijzonderheden uit het eigenlijke kloosterleven, zooals wijdingen, blijkt uit de kroniek ook de wijze, waarop door de bewoonsters gereageerd werd op de groote historische gebeurtenissen, — welke haar ook betroffen, — als de hervorming.

Van de aanteekeningen zijn enkele, althans voor den Katholieken lezer, overbodig. Overigens zijn zij duidelijk en verhelderend.

HUIZENGA-ONNEKES (E. J.) HET MENSCHELIJK LEVEN IN 'T GRONINGER LAND. (118) *f* 2.50. Van Gorcum & Comp., Assen.

Uit de rijke folklore van Groningen — de rijkdom van deze folklore is een openbaring — heeft de schrijfster datgene geput, hetwelk betrekking heeft op geboorte, doop en naamgeving, kindertijd, uitgaan, huwelijk, dood en begrafenis. De stof is voor een groot deel ontvangen van het volk zelf, ofschoon vele gebruiken reeds niet meer bestaan. Aannemelijk wordt gemaakt dat Germaanschen invloed overwegend is op vorm en karakter dezer gebruiken. Het boekje heeft beteekenis voor de beoefening der volkskunde, juist wijl het nog te rechter tijd vastlegt wat reeds in onbruik is geraakt en alleen nog in de herinnering leeft, of wat op het punt staat te verdwijnen.

De romans van Dorothy Richardson

door JOS. PANHUYSEN.

Toen de eerste deelen van het zeer gewone leven van Miriam Henderson, de hoofdfiguur van de romans van Dorothy Richardson, verschenen, wekten ze, zij het dan ook in een zeer beperkten kring, groote belangstelling. Zij werden vergeleken met het ongeveer tegelijkertijd verschijnende werk van Proust, en later met het werk van Joyce, van Katherine Mansfield en van Virginia Woolf. Men sprak in verband er mee over de weergave van den zoogenaamden bewustzijnsstroom, over den innerlijken monoloog, en critici, die niet bepaald gecharmeerd waren van innerlijke monologen en bewustzijnsstroomen signaleerden het verval van den modernen roman tot incoherentie. Zelfs sommige bewonderaars van het werk van Dorothy Richardson meenden, dat ze van die incoherentie althans, niet geheel ten onrechte beschuldigd werd. Men vond haar eerste boeken moeilijk en duister.

Nu de twaalf romans of boeken over Miriam Henderson, samengebundeld in vier kloeke deelen, onder den titel Pilgrimage verschenen, nu men dus dit heele werk kan overzien, staat men verrast. Het is bij zulk een volledige herlezing in chronologische volgorde haast niet te gelooven, dat deze boeken nog maar een twintigtal jaren geleden duister of moeilijk konden gevonden worden, of dat men er een navolging van Proust in meende te kunnen ontdekken.

Zeker er bestaat tusschen Pilgrimage en A la recherche du temps perdu, Ulysses, Bliss, en Jacob's Room bijvoorbeeld, een verband, er wordt een soortgelijk tijdsbeeld weergegeven en sommige middelen toonen eenige gelijkenis met de middelen, die Virginia Woolf, Katherine Mansfield, Joyce en Proust toepasten, maar van meer dan een tijdsgelijkenis is geen sprake. Pilgrimage is een werk op zich, origineel in gegeven en vorm, en, als men het goed beziet, zoo eenvoudig, dat men zich afvraagt of iets dergelijks al niet eerder getracht werd te schrijven. Zij het op eenigszins andere manier, en alle tijdsverschillen in acht genomen, lijkt dat dan inderdaad het geval. Sommige Chineesche verhalen van lang geleden, uit de Ming periode, hebben iets van dezelfde bekoorlijkheid, en de zoo terecht beroemde brieven van Madam de Sévigné aan haar dochter, geestiger zonder twijfel, speelscher, meer nog bedacht op het effect der woorden, bezitten deze zelfde bijna nooit falende, gespannen belangstelling in personen, zaken en verhoudingen, en, zeker niet het minst, in de uiterlijke verschijning der mensen.

Men heeft de romans van Dorothy Richardson feministisch genoemd. Dat zijn ze en dat zijn ze ook niet. Men zou de brieven van Madame de Sévigné feministisch kunnen noemen en in dien zin kan men het de twaalf boeken van Pilgrimage ook. Geen man

bezit zulk een fijngevoeligheid voor de sfeer van het dagelijksche leven, geen man voelt de kleine conflicten in dat leven zoo van verre naderen, geen man doet zooveel of vindt zooveel listigheden om die te vermijden. Wisselingen van stemming treden hier op in enkele oogenblikken zonder duidelijke redenen, niet op enkele uitzonderlijke dagen, maar op zeer vele dagen en zelfs gedeelten van dagen; sympathieën en antipathieën zijn er van een verbluffende onmiddellijkheid. Miriam Henderson is zonder twijfel scherpzinnig, maar zij is het op vrouwelijke wijze. Haar bepeinzingen over het beperkte karakter der mannen, over hun arrogantie, over hun onderschatting van het vrouwelijk vernuft, over hun weigerachtigheid problemen, die zij ernstig vinden, met vrouwen te bespreken, over hun opvattingen van behoorlijkheid, waar het vrouwen betreft, kunnen slechts critici, die het speciale karakter van dit werk gedeeltelijk ontging, verleiden om hier van een feminisme in beperkter zin te spreken. Als Miriam Henderson iets zeker niet is dan is het de ouderwetsche suffragette, die zich de gelijke van de man acht en daarom een soort man wil zijn. Zij voelt zich niet de gelijke, maar zeer absoluut de meerdere van de meeste mannen, zooals talloozen van haar seksegenooten. De uitzonderlijke gevallen, waarin ze in een bepaalden man een meerdere erkent, tracht ze zeer nadrukkelijke het bijzonder mannelijke karakter van dien persoon te schetsen en doorgaans slaagt ze daarin, op typisch vrouwelijke wijze, maar ten volle.

In stede dus van een trachten naar mannelijkheid is dit werk voortdurend een realisatie van het vrouwelijke en verschijnt een uiterlijk en innerlijk beeld van wereld en leven, van reacties, gevoelens en gedachten, die zeldzaam onbevangen is, van alle van mannelijke auteurs afgekeken methoden en eigenaardigheden merkwaardig vrij. Daarom zijn deze twaalf romans, in al hun bekoorlijkheid zelden lieftallig, zij trachten niet om de andere sekse in de bepaalde idee, die deze zich over de vrouw geschapen heeft, te stijven, zij trachten niet zich te verheffen of bevallig te vernederen tot een vreemden standaard, die Miriam Henderson en haar levensbeschrijfster in ernst niet kunnen of willen aanvaarden.

Als zij zich eenmaal gewend hebben aan de abruptheid, waarmede hoofdstukken beginnen en eindigen, aan het snelle wisselen van tooneel en het plotseling zonder voorbereiding optreden van nieuwe figuren, zullen de meeste vrouwen deze boeken zeer snel uitlezen, ondanks de afwezigheid van een nadrukkelijke intrigue, omdat zij zich met genoegen in een bekende omgeving zullen voelen, de meeste mannen zullen er een wereld in ontdekken, waarvan ze wellicht het bestaan in hun onmiddellijke nabijheid vermoedden, maar die ze nooit zoo geheel konden overzien.

De methode van voorstelling van Dorothy Richardson is de meest vanzelfsprekende en voor de hand liggende, die men zich

maar denken kan en zij verklaart alle eigenaardigheden, die men eens zoo duister vond. Haar werk zou men het best herinneringen in den derden persoon kunnen noemen, natuurlijk met het voorbehoud, dat men Miriam Henderson niet geheel met de schrijfster moet vereenzelvigen. Het vertelt het leven van een intelligent meisje uit den beteren middenstand, dat zich al heel vroeg gedwongen ziet voor zichzelve te zorgen. Uiterlijk genomen gebeurt er in dit leven vrij wel niets. Zelfs de voornaamste sensatie van de meeste menschenlevens, de liefde tusschen man en vrouw, treft men er eigenlijk niet in aan. Miriam Henderson ondergaat herhaaldelijk de gevoelens van een beginnende verliefdheid, maar, op een enkele minder gelukkige uitzondering na, blijft het daar ook bij. Zij is zeer egocentrisch, te egocentrisch om zich blijvend te hechten. Dit bestaan, waarin de wisselingen van betrekking, of van pension, met de vacanties en enkele buitenlandsche reizen de eenige gebeurtenissen van meer belang uitmaken, wordt ons gewoon, van dag tot dag, medegedeeld.

Het eerste boek Pointed Roofs begint met de voorbereidende maatregelen, die een nog erg jong meisje treft voor een reis naar Duitschland, waar ze enkele maanden in een kleine, dure kostschool, onderwijs zal moeten geven in het Engelsch. Gediplomeerd is ze daarvoor niet, maar dat is ook niet noodig. Het laatste boek Dimple Hill eindigt met plannen voor een reis naar Zwitserland. Miriam Henderson is ouder geworden, zij heeft veel menschen leeren kennen, zij heeft zich een levensbeschouwing verworven, die haar echter niet geheel bevredigt, maar een beslissend einde is het slot van Dimple Hill niet. Er is geen enkele reden om niet verder te gaan met dit verslag van dag tot dag, ondanks ontwikkeling en voortgang is er geen hoogtepunt bereikt, en de herinneringen uit den eersten roman en uit den roman Oberland hebben voor de oudere vrouw nog altijd een zeer groote beteekenis, haast nog meer dan voor het jonge meisje dat trachtte Engelsch te doceeren aan Duitsche kinderen, die weinig met haar in leeftijd verschilden.

Pilgrimage is een getrouwe weerspiegeling van het leven van dag tot dag, innerlijk en uiterlijk, en daarom heeft het ook die snelle wisselingen van tooneel, daarom verschijnen er onbekende personen ook plotseling, daarom moet men in dit werk ook, als in het leven, aan die nieuwe omstandigheden en personen wennen, en ziet men die glanzende nieuwheid telkens tanen. En, als in het leven, komen naar de meest zonderlinge aanleidingen in dit werk herinneringen aan vroeger tijd naar boven, glanzend soms met een bekoorlijkheid en lieflijkheid, die het herinnerde, toen het actueel was, niet zoo bezat. Hieruit komt de schijnbare incoherentie voort, maar ze is inderdaad slechts schijnbaar want hoe zonderling de aanleidingen ook mogen zijn, zij hebben alle, bij nadere beschouwing, hun beteekenis. Zeker; er komen in Pilgrimage stukken voor, die van een te gering belang zijn, te uit-

gesponnen. Verwachtingen worden gewekt, die niet worden vervuld. Er zijn leegten in dit werk, zooals er leegten zijn in het bestaan, en het was artistiek zeer goed mogelijk geweest deze te suggereeren zonder in deze eentonigheid te vervallen. Er wordt een keuze gedaan, maar herhaaldelijk te weinig. Desondanks echter is de indruk van het geheele werk een indruk van waarlijk overstelpende rijkdom. Men ziet hoe rijk zulk een betrekkelijk gewoon leven is, hoe schoon en hoe geheimzinnig. Hoeveel menschen verschijnen er niet in en zij worden zoowel in hun soort, in hun kring, in hun stand, als in hun persoonlijkheid geschetst.

Fräulein Pfaff, de leidster van de Duitsche kostschool is zoo Duitsch als men zich maar voorstellen kan, maar zij is Fräulein Pfaff, soms sympathiek, soms antipathiek, maar steeds een zeer bepaalde vertegenwoordigster van het geheimzinnige wezen, dat mensch heet. Men kan zich geen Russischer student voorstellen dan Shatow, hij heeft alle eigenaardigheden van het type, maar hij blijft toch Shatow, een raadsel. Er zijn weinig boeken die zoo goed de sfeer van een bepaalden kring en het leven van een bepaald volk weten te verwezenlijken als deze herinneringen, de schets van het Engelsche volkskarakter en het Duitsche volkskarakter is onvergetelijk, omdat het niet opzettelijk geschetst wordt, maar uit de weergave van de ervaringen vanzelf naar voren komt. De gesprekken en de gedragingen van vertegenwoordigers van de hoogere standen in Honeycomb en van de leden van artistieke en litteraire kringen in enkele andere romans worden zoo precies in hun typeerende eigenaardigheden weergegeven, dat men meer de sensatie krijgt te luisteren en toe te zien dan te lezen. De wereldwijsheid van Miriam Henderson wordt eigendom van de lezeres of den lezer en Miriam Henderson is een vrouw met een zeldzame opmerkingsgave.

They did not know what was wrong with their clothes and their bearing and their way of looking at things. That was what was so terrible though. What could teach them. There were so many. They lived and died amongst each other. What could change them?... Her face felt drawn and weariness was coming upon her limbs.. A group was approaching her along the wide pavement, laughing and talking a blatter of animated voices; she turned briskly for the relief of meeting and passing close to them... too near, too near.. prosperity and kindliness, prosperous fresh, laughing faces, easily bought clothes, the manner of the large noisy house and large secure income, free movement in an accessible world, all turned to dangerous weapons in wrong hands by the unfinished, insensitive mouths, the ugly slur in the speech, the shapelessness of bearing, the naïvely visible thoughts, circumscribed by business, the illustrated monthly magazines, the summer month at the seaside. Their lives were exactly like their way of walking down the street, a confident blind trampling.

Speech was not needed to reveal their certainties; they shed certainty from every angle of their unfinished persons. Certainty about everything. Incredulous contempt for all uncertainty. Impatient contempt for all who could not stand up for themselves. Cheerful uncritical affection for each other. And for all who were living or trying to live just as they did...

Allerlei verhoudingen en levenswijzen worden met een bijna angstwekkende helderziendheid duidelijk gemaakt, er komt welhaast geen persoon in deze herinneringen voor, of men kent hem of haar, zoo niet volledig dan toch verrassend goed. Er is echter een enkele persoonlijkheid, die men niet kent, waarvan het beeld ondanks de overstelpend talrijke details en mededeelingen, vaag blijft, dat is Miriam Henderson, de hoofdpersoon zelf. Zij, die zoovele menschen in hun eigenaardigheden weet te waardeeren, en met bewonderenswaardige evocatiemacht te toonen, geeft van haar eigen uiterlijk slechts enkele vluchtige beelden in den spiegel. En zelfs al spreekt ze nu en dan van haar handen, haar haar, haar gezicht, men kan zich haar verschijning niet voorstellen. Weinige menschen zien zich zelve in een spiegel, zooals ze zijn. Ook Miriam Henderson niet. En evenmin weet ze ons haar innerlijke wezen te toonen, haar karakter of haar persoonlijkheid. Ze is zonder eenigen twijfel eerlijk, ze geeft al de voornaamste wisselingen van haar gemoeds- en gedachteleven, zij bekent volmondig haar kleine lafheden en haar dwalingen. Maar de wisselingen van gevoel en gedachte geven het beeld van een mensch niet weer, de „innerlijke monoloog" verraadt zijn geheim niet uit zichzelf, maar alleen onder het oog van een doelbewusten toeschouwer, die de teekenen van dien monoloog kent en weet waarop ze wijzen. Men moet een goed gedeelte van Pilgrimage gelezen hebben voor men bemerkt, dat Miriam Henderson zeer egocentrisch is en zelfs eenigermate egoïstisch kan genoemd worden. Betrof dit een andere persoon in Pilgrimage dan zou een dergelijke eigenschap na een of twee bladzijden reeds onvergetelijk duidelijk zijn.

En toch handelt het grootste gedeelte van dit werk over de gevoelens en de meeningen van die vàge gestalte, die Miriam Henderson heet, en toch is dit gedeelte het voornaamste inderdaad. Het geeft de hooge verwachtingen en het bereiken weer van een jong meisje, een jonge vrouw in een bepaalde periode van de geschiedenis, die betrekkelijk kort achter ons ligt. Dit werk is impressionnistisch en sensitief, en men kan er de niet licht te onderschatten waarde van het wezenlijke impressionisme in leeren kennen. Het voornaamste in Pilgrimage zijn ten slotte de indrukken van uitzonderlijke oogenblikken, oogenblikken, niet bijzonder sprekend door dramatiek of conflict, maar door hun toevallige genade. Zij kunnen op ieder tijdstip, plotseling, zonder naspeurbare reden of aanleiding, ontbloesemen, maar de geur er van blijft een heel leven lang in den geest aanwezig. Een sterren-

nacht in Duitschland boven een korenveld, het spelen van muziek in den blauwen schemer van een kamer 's avonds, een gezelschap in den winter bij een haardvuur, of een Alpentop in de vroege morgenzon, het geheim van een mensch, die men nog slechts enkele uren kent, het raden van een genegenheid en de verwachting die daaruit voortkomt, momenten buiten den eigenlijken gang van het leven om, toevallig, maar, in hun tijdontruktheid, van een stralende, soms benauwende schoonheid. Men voelt den klop der vreugde in dit werk, de tinteling van het geluk, men weet telkens opnieuw, dat de wereld adembenemend schoon is, en de menschen van een mysterieuze waarde. Maar hoe meer men vordert hoe meer men bemerkt, dat al die schoonheid en die vreugde omspoeld worden door de ellende, niet armoede, pijn, of onrechtvaardigheid, maar leegheid en vertwijfeling. En ook hier verstaat Miriam Henderson de teekenen niet. Zij bouwt zich de levensbeschouwing der sensitieven, in het burgerlijk mysticisme van een Emerson en een Maeterlinck, een gevoelsmysticisme, dat troostend is als een bedwelmingsmiddel, maar dat deze ellende niet wegnemen kan. Als weinigen heeft Dorothy Richardson de schoonheid van leven en aarde weten te realiseeren in het woord, maar omdat zij de symbolische beteekenis van die schoonheid niet wist te achterhalen, blijft haar werk te sensitief, en kwam zij er niet toe het impressionistische aan een doelbewuster spiritualiteit te verbinden en zoo de synthese te bereiken van een nieuwen en grootscheren romanvorm.

PILGRIMAGE van Dorothy Richardson, twaalf boeken in vier deelen (Volwassenen). J. M. Dent & Sons. Bedford Street Londen.

JANSSENS (Al.) HET HEILIG OLIESEL. (260 *f* 2.25. Standaard-Boekhandel, Brussel. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen. 1939.

Als nummer achttien in de bekende rij „Leerboeken der Dogmatica en der Apologetica", uitgegeven door den Standaardboekhandel te Brussel en Dekker en Van de Vegt te Nijmegen verschijnt dit deel over het H. Oliesel. Dit sacrament is een „moeilijk" werkstuk voor den theoloog wegens de gebrekkige gegevens daaromtrent bij de Vaders en in de Kerkgeschiedenis. Professor Al. Janssens behandelt uitvoerig de verschillende dwalingen en geeft een goede uiteenzetting van de ontwikkeling der katholieke theologie omtrent dit sacrament.

COLENBRANDER (Dr. H. T.) EUROPA 1871-1914. (73) Van Kampen en Zoon, Amsterdam.

Een kort overzicht der staatsregelingen, bondgenootschappen en politieke verschuivingen gedurende het in den titel aangegeven tijdvak.

I. Bij gelegenheid der „World's Fair" te New-York heeft Pierpont Morgan zijn beroemde bibliotheek voor ieder opengesteld. Deze bibliotheek is de grootste private boekenverzameling ter wereld; haar waarde wordt geschat op negen millioen dollar. De oprichter, vader van den tegenwoordigen eigenaar, liet meerdere gevolmachtigden de wereld afreizen op zoek naar kostbare boeken. Volgens den wil van dezen stichter moet de bibliotheek tot 2013, honderd jaar na zijn dood, ongewijzigd blijven. Wel mag zij aangevuld worden. Het belangrijkste gedeelte ervan is de afdeeling Bijbel-uitgaven. Er zijn uitgaven van in alle mogelijke talen en zeldzame handschriften. Er is een Bijbel van Gutenberg en een nog kostbaarder uitgaaf, de eerste Italiaansche Bijbel, uitgegeven in 1471. Van het handschrift, Biblia Rica, uit de 13de eeuw zijn hier acht pagina's met de afbeeldingen van Sint Lodewijk en Blanca van Castilië. De rest van het handschrift bevond zich in de kathedraal van Toledo en is waarschijnlijk verbrand. Vooral Engeland heeft bijgedragen tot de uitbreiding der bibliotheek. Er zijn vele uitgaven van den beroemden drukker William Caxton, een Vlaming, die te Londen de boekdrukkunst ontwikkelde in de Fleet Street, de straat, die nog altijd de papier- en krantenstraat van Londen is. Er zijn manuscripten van Byron, Shelley en Keats, verder de manuscripten van Thakeray's „Vanity Fair" en Dickens' „Christmas Carol". Er is de laatste bladzijde, die Stevenson schreef op zijn sterfdag. Alle groote Engelsche namen zijn er vertegenwoordigd. Aan Fransche Manuscripten vindt men er brieven van Marie-Antoinette, Voltaire, Madame de Maintenon en handschriften van den „Roman de la Rose" en de „Chroniques" van Froissart.

II. Het aantal dagbladen is in New-York geringer dan in Londen en Parijs, maar die er zijn, hebben een vaster en hechter bestaan. Het jongste dagblad is de „Daily News", dat twintig jaar bestaat en dat thans niet alleen de grootste oplaag heeft, maar dat ook een nieuw soort journalisme geschapen heeft. Kapitein Patterson, die in 1919 het blad stichtte, was de eerste die het idee had een journaal uit te geven met veel illustraties en met een voor-pagina van meer foto's dan text. De Amerikanen noemen dit een „tabloid". Tegenwoordig heeft de „Daily News" de grootste oplaag in de geheele U.S.A. en tallooze bladen hebben zijn voorbeeld nagevolgd. Aanvankelijk bleef de oplaag beperkt; thans echter wordt de „Daily News" gedrukt, op weekdagen, in een oplaag van 1.800.000 exemplaren, 's Zondags, van 3.300.000. Kapitein Patterson moet een merkwaardig zijn; hij komt 's morgens het eerst van allen in het groote „building" van 36 verdiepingen, dat de „Daily News" herbergt, doch hij gaat er ook het eerst weg. Wat hem het meest interesseert in zijn blad, is het artikel zonder foto, het redactioneele artikel. Als hij dit artikel verzorgd heeft, gaat hij... naar de cinema. In den namiddag flaneert hij door New-York, praat met taxi-chauffeurs, met „barmen" en met toevallige ontmoetingen, en als hij op een bank iemand de „Daily News" ziet lezen, kijkt hij goed uit, welke bladzij en welk artikel vooral de belangstelling van den lezer hebben. Zijn wandelingen en gesprekken hebben vooral ten doel de meening van het publiek omtrent zijn blad te leeren kennen en deze handelwijze schijnt de „Daily News" zijn succes te verzekeren. Het is wel erg Amerikaansch!

III. Een Duitsch blad bericht het volgende: „In het bibliographische maandverslag van nieuw verschenen school-, Universiteits- en Hoogeschoolboeken staan weer twee aantrekkelijke nieuwe uitgaven vermeld:

„2808 Fuchs, Heinz Wilhelm: Untersuchung über die Zusammensetzung der preisgebundenen und billigen Leberwurst aus einer südwestdeutschen Grosstadt. Dissertation. Leipzig. 1938 43 Seiten.

2815 Krollpfeifer, Hans: Die Entwicklung der Pferdemaske bei den am Weltkriege beteiligten Staaten. Dissertation. Leipzig. 1938 43 Seiten."

Hetzelfde blad stelt een derde dissertatie voor over: „Die preisgebundene Leberwurst aus den im Weltkriege trotz Maske gefallenen Pferde."

IV. De redactie van den „Mercure de France" ontving onlangs een schrijven, gericht aan. . . . . Gérard de Nerval. Naar aanleiding van dezen moeilijk te bestellen brief herinnert de „Nouvelles Littéraires" aan dien cinema-man, die Victor Hugo wilde opbellen om hem het verfilmingsrecht af te koopen voor „Hernani", en aan die firma uit Hollywood, die onlangs een chèque stuurde aan een Engelschen uitgever voor..... Mijnheer Shakespeare!

BOEKENSCHOUW

NIJST (J. J. M. H.) FISCUS EN GEESTELIJKE INSTELLINGEN. Een overzicht uit de Praktijk. (221) *f* 2.50. Romen en Zonen, Roermond. 1939.

Een bekend accountant behandelt hier allerlei kwesties, die voor instituten op geestelijk en maatschappelijk gebied van belang zijn. In deze kringen moge het boek zijn weg vinden. De schrijver tracht den erbij geïnteresseerde helderheid te verschaffen omtrent belastingen, wetsverordeningen dienaangaande, successie- en schenkingsrechten etc.

TAZELAAR (Dr. C.) DE CULTUURWAARDE VAN HILDEBRANDS CAMERA OBSCURA. (32) *f* 0.75. U. M. Holland. Amsterdam.

De brochure bevat de Radio-lezing die de schrijver onlangs hield naar aanleiding van het eeuwfeest der Camera Obscura. Dr. Tazelaar heeft zich van de Camera-litteratuur goed op de hoogte gesteld alvorens over zijn onderwerp te gaan spreken. De „cultuurwaarde" van iets aan te geven is buitengewoon moeilijk. Tazelaar is hierin geslaagd, ofschoon hij, dunkt me, zich nog meer op de eigenlijke cultuurwaarde had kunnen concentreeren met voorbijgaan van allerlei concrete gegevens.

POWELL (Lord Baden) EEN VERKENNING IN AFRIKA. Vertaling van Ir. P. Felder. (155) *f* 1.30 en *f* 1.90. Meulenhoff, Amsterdam.

De Chief-Scout schreef dit boek op bijna twee en tachtig jarigen leeftijd; het is zoo frisch en levendig en menigmaal humoristisch dat het een overtuigend bewijs is, hoe jeugdig van hart deze leider van jongeren is gebleven. Hij vertelt van allerlei uit het leven van menschen en dieren in Kenya, waar hij eenigen tijd voor herstel van gezondheid heeft doorgebracht; bovendien talrijke herinneringen uit zijn lang, bewogen leven. Baden Powell richt zich in zijn vertellingen meer in het bijzonder tot verkenners, maar ook jongens, die daar niet toe behooren kunnen er van genieten. Aardige teekeningen van den schrijver verlevendigen de vertellingen.

VRANKEN (Alphons) KOORLEIDING EN ZANGTECHNIEK. (78) *f* 0.90 en *f* 1.25. De Gemeenschap, Bilthoven.

Als no. 10 in de Kerkmuziekreeks wordt in „Koorleiding en Zangtechniek" een uiteenzetting gegeven der eischen, te stellen aan koordirectie, voordracht en stijl. Besproken worden voorts zangtechniek en een leergang voor koorzang. Het practische boekje is vooral bedoeld voor leiders van koren.

SCHENDEL (Arthur van) ANDERS EN EENDER. (282) *f* **2.90. Folemprise. Boucher, Den Haag. 1939.**

Arthur van Schendel ontwikkelt de laatste jaren een ongewone vruchtbaarheid. Tusschen zijn romans door gaf hij meerdere boekdeelen uit met wat men litterair fantaziewerk zou kunnen noemen. Een dezer is „Anders en Eender", een verzameling merkwaardige verhalen, die geen novellen zijn, geen short stories, doch nog het best als sprookjesachtige vertellingen worden betiteld. Er is geen gering meesterschap van vertellen noodig om deze eigenaardige verhalen in hun verscheidenheid samen te stellen. In allereenvoudigst en allerzuiverst Nederlandsch verhaalt hier van Schendel van allerlei wonderlijke menschen en allerlei wonderlijke situaties en het heeft een heel eigen bekoring den auteur-met-den-tooverstaf te volgen. In glimlachend toezien en begrijpen slaat hij het merkwaardig menschenbedrijf gade; hij is als een wijze, die niet oordeelt of vonnist, maar met welwillende belangstelling het doen en laten der menschen volgt en de wonderlijkste buitelingen ervan in zijn boek vastlegt. Het is een zeer smaakvolle uitgave, zooals alle Folemprise-publicaties, geheel in overeenstemming met den inhoud.

BRANDLIGT (Walter) GAALMAN'S CARRIèRE. (266) *f* **2.90 en** *f* **3.90. Bruna, Utrecht.**

Er zijn den laatsten tijd meerdere romans of novellen verschenen over den burger-kantoorman, waarin een soort monografie over het kantoorheertje geleverd werd. „De kleine Rudolf" is wel het gelukkigste voorbeeld daarvan. Deze Gaalman is slechts aanvankelijk een kantoorfrik, later wordt hij handelsreiziger, een reiziger van benauwende levensruimte, het model van een kleinzielig burgermannetje. De sfeer van het boek is verstikkend van benauwdheid. Het leven van Gaalman is strak en sober verhaald; Brandligt bezit het talent zijn figuren, vooral de hoofdfiguur, in juiste belichting op te voeren. Deze verhaaltrant is wel geschoeid op de leest van Bordewijk's „Karakter". Het gevaar daarvan is echter dat de verbeelding gaat verschrompelen onder den korten, zakelijken, bijna harden vertelvorm. De inhoud gaat zich zetten naar dien vorm; het leven zelf krimpt samen onder de al te zakelijke weergave. Gaalman sleept den lezer mee in zijn obsessies, zoodat het einde van het boek als een bevrijding gevoeld wordt. Voor volwassen wetende lezers.

ELKJAER (Sigurd) EEN MOLSHOOP IN ZEE. . . . Vert. door Agnes Röntgen. (262) *f* 2.25 en *f* 2.90. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Dit frissche, aardige boek verdiende inderdaad een vertaling. Het is een boek zonder moderne problemen, zonder ongewone menschen of zeldzame verhoudingen, maar het is een boek van voortreffelijke vertelkunst. Het is het leven zelf dat hier opbloeit tusschen de bladzijden, alles is spontaan, frisch en levendig. De menschen van dit Deensche eilandje hebben geen oogenblik „geposeerd" voor den schrijver; zij hebben voortgeleefd van den eenen in den anderen dag en zòo heeft de schrijver ze geobserveerd en vastgelegd in zijn roman. Er wonen een molenaarsfamilie, een schout, een dominee en wat boeren op en om het eiland en heel dit wereldje met zijn wel en wee is overgeplant in het boek, ademend en bloedwarm, zòo als het is. Met nauwelijks waarneembaren, goedsoortigen humor observeert en beschrijft de auteur zijn menschen en schrijft zoo een stuk roman van het beste allooi. Nogmaals: het is voorbeeldige vertel- en fabuleerkunst, wat hier geboden wordt, nooit vervelend, nooit vervallend tot fraaischrijverij, nooit langdradig of gezocht. Voor volwassenen.

MARAI (Sandor) TUSSCHEN NACHT EN DAG. Bewerkt door Szekely-Lulofs. (238) Gottmer, Haarlem.

Deze uit het Hongaarsch vertaalde en bewerkte roman is een merkwaardige psychologische studie, een roman van eigen soort, dien vooral litteraire en intellectueele lezers genieten zullen. Hoofdzaak zijn niet de gebeurtenissen, de beschreven lotgevallen, maar de fijne, indringende psychologische ontleding. In uiterst genuanceerd proza, dat de fijnste reacties en indrukken weet op te vangen en weer te geven, wordt hier de innerlijke toestand van een mensch beschreven en daarmee verbonden een huwelijksverhouding, die wel zeer uitzonderlijk, maar toch overtuigend aandoet. Het verhaal speelt zich af in de zoogenaamd „betere" kringen van Boeda-Pest. Een huwelijk, dat onverdeeld gelukkig en harmonisch scheen naar buiten, lost zich op wegens een innerlijke, zeer verborgen disharmonie. Waarin deze disharmonie bestaat, ontsluiert het laatste gedeelte van den roman. De auteur schrijft een voorbeeldig en fijn afgestemd proza en ontleedt zijn helden met ongewone helderziendheid. De sfeer, waarin deze helden zich bewegen, is een mengsel van Katholicisme en mondaine gezindheid. Een boek voor volwassen lezers.

SZELBURG ZAREMBINA (Eva) JOHANNA'S ZWERFTOCHTEN. Uit het Poolsch vert. (302) Gottmer, Haarlem.

Deze roman van het Poolsche land is een voorbeeld van frissche, levendige en boeiende verhaalkunst. Het Poolsche land bloeit hier werkelijk op onder de pen der schrijfster en de menschen, die het bevolken, ademen, leven en handelen zoo natuurlijk of zich alles onmiddellijk voor ons oog afspeelt. Erg

mild en teeder behandelt de schrijfster haar lezers niet; wat zij opvoert is meestal wreed en onbarmhartig en haar helden en heldinnen kennen geen goedheid, geen menschelijkheid; het leven in dit Poolsche land is hard en ongenadig. Godsdienst en bijgeloof zijn er onontwarbaar dooreengemengd en de hartstochten verslinden deze menschen als wolven. Een barbaarsche wildheid, liefdeloos en zonder mededoogen, beheerscht hier de samenleving. Doch de frissche, afwisselende en facettenrijke verteltrant der schrijfster maakt het boek tot een tafreel van tintelend leven. Tegenover den godsdienst staat zij blijkbaar nogal sceptisch en den onbedwongen hartstocht buit zij vitalistisch uit; haar hoofdfiguur, Johanna, echter beschrijft zij als een eigenzinnig, rein kind, dat langs allerlei beproevingen een zeker geluk vindt. Voor volwassenen.

MACKPRANG MACKAY (Margaret) ZOOALS HET WATER RUISCHT. Bewerkt door S. van Praag. (419) *f* 3.90 en *f* 4.90. Van Campen, Amsterdam.

Dit is een goede roman over een bepaald menschensoort in China. De hoofdfiguren zijn kinderen van Europeesch-Chineesche ouders en de schrijfster heeft het moeilijke leven van deze gemengd-bloedigen willen beschrijven. Zij is erin geslaagd het moeilijke leven dezer menschen te doen uitkomen op een Chineeschen achtergrond. Het landleven in de nabijheid van Peking is met schilderachtige fijnheid van kleur en toets in dit boek vastgelegd. De familie, waarom het verhaal zich afspeelt, woont even buiten Peking en zoo heeft de auteur het society-leven der hoofdstad weten te verbinden met het leven op het land onder boeren. Tevens heeft zij het wezen der hoofdfiguur, Linda Heywood, in haar overmatige gevoeligheid, haar gemoedsdiepte, haar wilskracht, kortom in haar zeer persoonlijke vrouwelijkheid gestalte weten te geven in zulk een graad, dat zij den lezer bijblijft. Een roman van schokkende gebeurtenissen en heftige spanning is het niet, maar het geheel is als gepenseeld met dien Chineeschen zin voor het fijne, rustige, gestyleerde, die China's kunstwerken kenmerkt. Een boek van smaak en van juiste verhoudingen.

MONTESQUIEU (Charles de) PERZISCHE BRIEVEN. Gekozen, vertaald en ingeleid door J. A. Sandfort. (238) *f* 2.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1939.

J. A. Sandfort, de voortreffelijke vertaler van Rabelais, publiceert thans een vertaling van Montesquieu's „Lettres Persanes". Montesquieu, deze schrijver „foncièrement irréligieux", die ervan hield „à disserter sur des matières scabreuses", zooals de alles behalve preutsche G. Lanson zegt, vond in deze „Perzische brieven" de gelegenheid om allerlei toestanden en gewoonten in zijn vaderland van het begin der 18de eeuw te hekelen. Twee Perzen, aldus fingeert het de auteur, schrijven vanuit Europa hun indrukken aan vrienden in het vaderland. Het boek is geestig, vlot en luchtig, maar zeer oppervlakkig. Het Christendom komt er slecht af en Montesquieu vermeit zich graag in „des matières scabreuses". De vertaling is uitstekend en de inleiding instrueert uitvoerig over Montesquieu en zijn werk, alles gezien vanuit den gezichtshoek van den vertaler. De „Lettres Persanes" werden in 1762 op den kerkelijken index geplaatst.

SUCHTELEN (Nico van) HET SPIEGELTJE VAN VENUS. (194) *f* 1.50. Wereld-bibliotheek, Amsterdam. 1939.

Nico van Suchtelen schrijft hier een satyrisch verhaal. Een bewoner van de planeet Venus komt hem bezoeken, confronteert de toestanden op deze aarde met die op zijn planeet en houdt den aarde-bewoners als-het-ware „den spiegel van Venus" voor. Niet overal is de geestigheid van even goed allooi; het beste is zij in de toespraak tot de bezoekers van Goekoop's salon. Eenige grapjes op godsdienst en theologie doen erg vrijzinnig aan. Een groote aanwinst is het boekje niet, daarvoor is het te weinig samenhangend en oppervlakkig, te weinig belangrijk en diepgaand ook, maar het is een leesbare fictie met aardige momenten.

LEMAIRES (Edmée) VREEMDELINGEN DIE AFREIZEN. (220) *f* 2.50 en *f* 3.25. Bruna, Utrecht. 1939.

Evenmin als de titel is de inhoud van dezen roman zuiver Nederlandsch. Het boek doet onhollandsch, exotisch aan, wat wel te verklaren is uit het feit dat de schrijfster in Frankrijk woont en bovendien een Franschen naam draagt. Als debuut is dit verhaal van een jonge vrouw, wier vader onbekend en wier moeder een vrouw van de straat is en die zelf, levend tusschen schilders, met allerlei artiesten een verhouding heeft, niet onverdienstelijk. Het is een luchtig, vlot romannetje uit de artistenwereld, waar volgens andere normen geleefd wordt dan in de gewone maatschappij. Meer dan lichte ontspanningslectuur biedt het boek niet. Ik twijfel er echter aan of de rijpe lezers, voor wie het romannetje geschikt is, met deze weinig substantieele kost, vrede zullen nemen. Het is alles zoo luchtig en oppervlakkig, zoozeer van den buitenkant en weinig indringend, dat men na lezing zich afvraagt, of de lectuur ervan geen verloren tijd is. De schrijfster heeft eenig talent, maar zij moet zich niet te gemakkelijk tevreden stellen.

KELLER (Paul) NU KOMT DE LENTE. (253) Vertaald door Alphons Timmermans. Het Poirtersfonds, Eindhoven.

In dit boek handhaaft Paul Keller ten volle zijn naam van fijn, humoristisch schrijver, welke hij zich met zoovele keurige verhalen verworven heeft. Hij laat hier weer een oververmoeid stadsmensch een lange vacantie nemen in een zeer afgelegen plaatsje in de Schlezische bosschen en daar het leven van de eenvoudige dorpelingen meemaken. Dat daar ook hartstochten groeien en smarten geleden worden, ondervindt hij aan den lijve vooral als hij zelf verliefd wordt en zijn liefde schijnbaar onbeantwoord blijft. Daar zit een groote tragedie achter, waaruit een verblijdende oplossing geboren wordt. Een mooi frisch boek, waarvan de vertaling tamelijk vlot is hoewel niet geheel en al vlekkeloos, voor iedereen.

HAVANK. HOOFDEN OP HOL. Oorspronkelijke Speurders-roman. (Silvère-serie) (304) *f* 1.35 en *f* 1.90. Bruna, Utrecht.

Een verhaal, doorspekt met geestige gezegden, is nog geen geestig verhaal: dat bewijst de schrijver van dit werk, wiens geestigheden met ieder vervolgwerk talrijker worden en hier en daar de grens van het opdringerige al overschreden hebben. Ook de toenemende kennis van het vak speelt den auteur parten: wij zijn al op de helft van den roman, vóór er iets van beteekenis gebeurt. Anders wel jammer van het talent, want zonder deze uitbundigheden zou de schrijver zeer onderhoudende en spannende detectivegeschiedenissen kunnen schrijven. Dit werk is soms vervelend, soms al te gezocht in zijn geestigheden en soms te wild in zijn verwikkelingen; maar het behoort toch altijd nog tot de betere van het genre en heeft het voordeel in goed Nederlandsch te zijn gesteld. Voor volwassenen.

WEBER (André) OP ZOEK NAAR HET LIJK. (216) Nr. 14 der Masker-serie. Gottmer, Haarlem.

Deze politie-roman, die niet zonder spanning is, zal lezers met niet al te hooge eischen eenige uren kunnen boeien. Een bijzonder geslaagd specimen van het genre is hij niet. Er komen voor een nadenkend lezer te veel

toevalligheden en onwaarschijnlijkheden in voor. Het geheel verloopt te Hollandsch-idyllisch. Schrijver van detective stories in Nederland worden meestal te gemoedelijk en schrijven niet zakelijk genoeg. Maar voor liefhebbers zonder pretentie is het boek leesbaar.

THAYER (Lee) DE MOORD OP Dr. SYLVESTER. Vert. door A. D. Boert. (238) Schoonderbeek, Laren.

Deze „nieuwe Peter Clancy" is een boeiende detective-roman. Het exposé der verwikkeling en de verdere uitwerking is zeer goed. Peter Clancy, reeds bekend uit vroegere verhalen van den schrijver is een kalm, vastberaden en ingenieus man, die de verwardste zaken weet te ontwarren. Lee Thayer blijft zakelijk van het begin tot het einde en brengt stap voor stap nader tot de oplossing van den puzzle: wie heeft Dr. Sylvester vermoord. Een goede ontspannings-detective voor ieder liefhebber van het genre.

OVERVOORDE (Frans van) DE GROENE DRAAK. (239) *f* 1.75 en *f* 2.25. Kramers, Rijswijk.

Aanvankelijk doet de schrijftrant van Frans van Overvoorde wat te grappig aan — een euvel, dat sommige Nederlandsche politie-romans volslagen onleesbaar maakt —, maar langzamerhand laat de schrijver de grappigheid varen en wordt hij zakelijk. Dan volgt er een spannende, heel behoorlijke detective-roman. De fictie eener kostschool voor rijkelui's-zoontjes, die op een tuchtschool lijkt, is wat onwaarschijnlijk, maar, eenmaal dit geaccepteerd, is het verhaal aannemelijk en leest boeiend. Moge de schrijver zich aan zakelijkheid houden, zonder grappig te willen zijn. Volwassenen.

HOMES (Geoffrey) DE MAN DIE GOLIATH VERMOORDDE. Vert. door J. A. W. van Hacht. (223) *f* 2.15 en *f* 2.90. Kruseman, Den Haag.

Een goede crimineele roman. Geoffrey schreef vroeger reeds „De man die zich zelf vermoordde". Deze tweede detective-historie sluit daarbij aan, vormt er als-het-ware een climax op. De moordenaar in nr. twee heeft nr. een gelezen en er zich op geinspireerd. Het exposé der historie, de verwikkeling, de stijgende spanning is uitstekend. Het is een puzzle die de lezer krijgt op te lossen. Ieder die van boeiende verwikkelingen houdt, kan ervan genieten.

ATWOOD TAYLOR (Phoebe) HET MYSTERIE VAN DEN KOPEREN RING. Vertaling van Frans van Overvoorde. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. Kruseman, Den Haag.

Deze detectiveroman is vlot geschreven en bevat heel aardige dialogen. De spanning der intrige wordt echter wat bedorven, omdat de schrijver zijn werk te goed wil doen en het ter verhooging van het effect stoffeert met internationale verwikkelingen, die eerder een gebrek aan fantasie verraden en in dit genre niet op hun plaats zijn. Het eigenlijk crimineel gedeelte van dezen roman, dat er niet met de haren bijgesleept is en ter zake doet, is in zijn soort zeer goed; en het is jammer, dat de schrijver het te mooi heeft willen maken. Voor volwassenen.

RUBEL (James L.) EEN OUDE VEETE. (228) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Mr. J. van Spakenburg. De Steenuil, Amsterdam.

Tusschen de veefokkers en kolonisten woedt een strijd, waarbij de jonge dokter Cliff Monroe alleen staat. Het in huis halen en verplegen van een kolonisten-kind bezorgt hem de verachting van de anderen en bovendien van zijn verloofde, waarmede hij op het punt stond te trouwen. Zijn plicht gaat echter voor alles en met gevaar voor eigen leven slaagt hij er in de rust te doen weerkeeren. Spannend Wild-west verhaal voor ouderen.

YORE (Clem) REVOLVERRECHT. (234) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Ferdinand ten Hove. De Steenuil, Amsterdam.

Een jonge cowboy wil de dood van zijn vader wreken en het meisje dat hij lief heeft redden. Na tallooze bloedige avonturen slaagt hij daar natuurlijk in. Wraakgevoelens overheerschen dit boek. Voor ouderen.

JONES (Jennifer) MOORD AAN DE HUDSON. Vertaling van Dr. J. de Swart. (218) Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.
In een landhuis aan de Hudson wordt het lijk gevonden van een bekend bankier. De onthulling van het mysterie is het onderwerp van dezen detective-roman. Het slot is volkomen onvermoed, zoodat dit boek wel iets is voor liefhebbers van het genre. Volwassenen.

MORGAN (Beatrice Burton) LASTERTONGEN. Vertaling van D. Wafelbakker. (216) Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.
Door de lasterpraatjes van een kleine stad en de onvoorzichtige daden van haar zuster krijgt Emily Orcutt het te kwaad met haar verloofde. Maar het zou geen geijkte liefdesroman zijn wanneer alles niet vóór de laatste bladzijde in orde kwam. Dat gebeurt dan ook. Volwassenen.

ULITZ (Arnold) OPROEP DER KINDEREN. (279) *f* 0.35. ABC-romans no. 8. Vertaald door Th. Wink. Blitz, Amsterdam.
Dit boek, dat litterair van beteekenis is, blijve voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

GOLD (Michael) JODEN ZONDER GELD. (281) *f* 0.35. ABC-romans no. 11. Geautoriseerde vertaling van Joseph Gompers. Blitz, Amsterdam.
Een boek van hevige, teere en rauwe menschelijkheid. Voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

WALLING (R. A. J.) HET KASTEEL DER VERSCHRIKKING. Vertaling van J. Feitsma. (308) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Steenuil, Amsterdam.
De titel klinkt nogal fantastisch, maar het verhaal zelf blijkt een realistischen detectiveroman te zijn, waarin een scherpzinnig speurder op logische wijze een moordmysterie tot oplossing brengt. Geschikt voor volwassenen.

PROPPER (Milton) DE VERVALSCHTE BRUID. Vertaling van Dicky Wafelbakker. (215) Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.
Uit den moord op een jonge vrouw in het douanekantoor van New-York ontwikkelt zich een spannend detectiveverhaal met een verrassend slot.
Voorbehoud voor eenigszins ervaren volwassenen.

FISHER (Anne B.) CONSTANCE HEEFT EEN BAANTJE. Vertaling van R. Peeters. (218) Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.
In haar baantje van binnenhuisarchitecte komt Constance in verschillende eigenaardige situaties te verkeeren, waarvan de voor haar prettige wel is een verloving. Met die verloving gaat het aanvankelijk wel niet zoo vlot, maar dat komt op de laatste bladzijde nog juist in orde.
Amusementslectuur voor volwassenen.

YORE (Clem) TREEKLES DE SCHERPSCHUTTER. Vertaling van F. ten Hove. (226) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Steenuil, Amsterdam.
In dezen cowboy roman wordt, zooals dat in dit soort verhalen te doen gebruikelijk is, op schier elke bladzijde geschoten en gevochten, maar hij wijkt toch in één opzicht af van het cliché. Het zoetelijke einde, waar de redder het knappe meisje krijgt, ontbreekt. In plaats daarvan is een ontvoeringsgesciedenis in het verhaal verwerkt, waardoor dit zeer spannend is geworden.
Uitsluitend lectuur voor eenigszins ervaren volwassenen.

BALDWIN (Faith) HET RECHTE PAD. (200) Vertaald door G. J. Werumeus Buning-Ensink. Schoonderbeek, Laren.
Een Amerikaansch meisje dat zonder bijzondere bekwaamheden alleen op de wereld staat moet alle mogelijkheden uitbuiten om haar brood te verdienen. De heldin van dit verhaal vindt tenslotte een behoorlijk tehuis als chaperonne van twee jonge meisjes in een rijk milieu. Er worden ver-

schillende intriges en valstrikken gespannen om haar het leven onmogelijk te maken maar dit alles brengt haar na veel moeilijkheden tot de ontdekking dat zij den degelijken man die haar liefheeft ook in haar hart heeft gesloten. Oudere lezers.

BALDWIN (Faith) DE GOUDEN SCHAKEL. (221) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Jeanne de Kruyff. Kruseman, Den Haag.
Een huwelijk dat langzaam na allerlei ontgoochelingen en teleurstelling tot een goed geheel wordt is het onderwerp van dit boek. Het is vlot geschreven en vraagt eenig voorbehoud voor rijpere lezers.

WAYNE (Priscilla) AVONTUUR IN DE BERGEN. (223) Vertaling van Han Potgieser-Roldanus. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.
In dit eenvoudig vertelde verhaal raakt een jong meisje verdwaald in een sneeuw-storm in het gebergte en wordt gered door een barsche jonge man waaruit zij niet goed wijs kan worden. De schrijfster wikkelt haar in een reeks verwarringen en misverstanden waardoor zij voor een misdadigster wordt aangezien maar eind goed al goed, er komt een eind aan de moeilijkheden en zij wordt gelukkig met haar redder. Gewone ontspanningslectuur voor volwassenen.

KUMMER (Frederic Arnold) HET GEZICHT IN DEN SPIEGEL. (221) Vert. door W. A. Gotjé en R. Renquin. Schoonderbeek, Laren.
Een oud huis erven en dan bij het eerste bezoek daaraan verwelkomd worden door een lijk dat uit een kast valt is een toestand waarin een jong meisje zich alles behalve prettig voelt. Er gebeurt nóg een moord in dit verhaal voordat de misdadiger gevonden wordt en al deze gruwelijke gebeurtenissen vallen voor omdat er in het huis een kostbaar manuscript verborgen is waarop men jacht maakt. Een onwaarschijnlijke detective geschiedenis voor oudere lezers.

BERRY (Raymond A.) TOT HET BITTERE EINDE. (223) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van J. G. H. van den Bovenkamp Jr. Kruseman, Den Haag.
In de Far-Wild-West neemt men de gerechtigheid nogal eens in eigen hand. Dit doet de jonge cowboy die door gewetenlooze schurken van zijn bezittingen beroofd is en in de gevangenis gestopt wordt ook als hij met zijn belagers stuk voor stuk afrekent en zorgt dat hij weer een behoorlijke bezitting krijgt. Wat ruw maar leesbaar voor iedereen.

MANN (E. B.) DE BLONDE CABALLERO. (229) Vertaald door Ger Soutendijk. Schoonderbeek, Laren.
Dit is zoo'n echt romantische geschiedenis van een geroofd kind dat door een wreeden Spanjaard in haat tegen zijn eigen vader wordt opgevoed en afgericht wordt om dien vader zooveel mogelijk te benadeelen. De omgeving van het woeste land van Arizona en de Mexicaansche grens geven het een bijzonder kleurrijk tintje en maken de avonturen roekeloozer en geweldiger. Voor oudere lezers.

MANN (E. B.) „EL SOMBRA". (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Jan W. A. Kessels. Kruseman, Den Haag.
Recht en onrecht staan in dit verhaal zeer scherp tegenover elkaar en de man die op onrechtmatige wijze zijn bezittingen vergroot en het volk uitbuit wordt door de geheimzinnige figuur van El Sombra in al zijn plannen gedwarsboomd Deze strijd leidt tot een dramatische ontknooping welke de spanning aan dit boek geeft. Voor volwassen lezers.

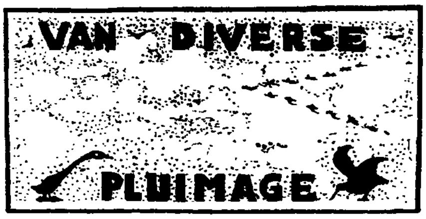

FELDER (Z. E. Mgr. Dr. H. - O. M. C.) JEZUS VAN NAZARETH. Vert. door G. Kestens. (369) Karel Beyaert. Brugge.

Monseigneur Hilarinus Felder, Capucijn, is een bekend Zwitsersch schrijver en geleerde. Het werk, dat hierbij in vertaling verschijnt, is de vrucht van jarenlange studie en voorbereiding. Het is een streng wetenschappelijk boek over den Verlosser. De ondertitel „Apologie van den Godmensch" geeft het karakter van het werk weer. Na eenige inleidende hoofdstukken, die de Apostolische geschriften als betrouwbare bronnen van Jesus' leven behandelen, beschouwt de schrijver achtereenvolgens Jezus' persoonlijkheid, Zijn innerlijk en uiterlijk leven, Zijn Messianiteit, Zijn Godheid en Zijn „beeld" in de vroegste kerk. De vertaling is goed en zorgvuldig; de Vlaamschigheden zullen echter menig Noord-Nederlander afschrikken. Het materiaal dat de uitgever liet gebruiken, had voor zulk een boek, dat zijn waarde behoudt na een eerste lezing niet terzijde wordt gelegd, beter en hechter kunnen zijn.

WANSINK (Dr. D. J.) HET SOCIALISME OP DE TWEESPRONG. De Geboorte van de S. D. A. P. (231) *f* 1.90 en *f* 2.75. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem.

De geschiedenis van het ontstaan van de tegenwoordige sociaal-democratische partij uit de sociaal-democratische bond wordt in dit boek in bijzonderheden verhaalt. Het is vooral een strijd om een vaste eenheid van organisatie met een vaste leiding. De lange duur en de felheid van den strijd komt voor het grootste gedeelte uit de ongeschiktheid voor den eersten leider der socialistische gedachte in Nederland: Domela Nieuwenhuis. Deze ontwikkelde zich tot een anarchist en een anti-parlementariër, terwijl de toekomst lag in de parlementaire gedachte en de indirecte actie door het bepleiten van onmiddelijke verbeteringen in den socialen noodtoestand der arbeiders. Dr. Wansink is geen schrijver en heeft zijn epopee der S. D. A. P. geschreven in een zorgvuldig samengesteld, maar saai geschreven boek.

EYGENHUIZEN (Truus) DIEREN VRAGEN ONZE AANDACHT. (252) *f* 2.90 en *f* 3.90. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam. 1939.

Volgens de voorrede van Dr. Sunier is de schrijfster van dit met foto's en teekeningen geïllustreerde boek een trouwe bezoekster van „Artis" en publiceert zij in allerlei bladen artikelen over wat er in „Artis" geschiedt en te observeeren valt. Uit deze artikelen is dit boek ontstaan. Het is een aardig en interessant werk geworden, leerzaam en boeiend, het werk van een dilettante, zoo men wil, maar een dilettante met inzicht en ongewone belangstelling. Zij levert geen wetenschappelijk of systematisch gedocumenteerd werk; haar gezichtshoek is niet de gezichtshoek van den geleerde, maar die van den gewonen belangstellende, die weet te observeeren en het voorwerp zijner belangstelling gestaag te volgen. Zij weet „den werkelijken aard" van het dier te ontdekken en hiervan vertelt zij in dit boek. Ook voor jeugdige personen is het zeer instructief. Een enkele onjuistheid onder de „intelligentie" der dieren laat zich gemakkelijk corrigeeren.

STERNBERG (Fritz) HOE LANG KAN HITLER OORLOG VOEREN! (366) *f* 3.90 en *f* 4.90. Het lot van Duitschland in de volgende oorlog. Vertaald naar het manuscript door I. Carvalho. Met een voorwoord van Prof. J. van Gelderen. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

Men zal begrijpen, dat men deze suggestieve vraag, welke tot titel dienst, ook als men het boek gelezen heeft, niet kan beantwoorden. Niettemin brengen deze bladzijden zeer veel wetenswaards en verhelderends en geven zij, berustend op een groote kennis van zaken, een exposé van het

oorlogspotentiaal van de verschillende landen. Aanvankelijk krijgt men den indruk, dat de Marxistisch georiënteerde schrijver meent, dat de uitslag van een volgende oorlog te berekenen is als een op- of aftelsom, door de stoffelijke krachten van de verschillende landen te groepeeren en tegen elkaar af te wegen en beweert de schrijver zelfs dat strategische kennis bij legerleiding een factor is van weinig beteekenis. Echter betrekt hij in het laatste hoofdstuk de factor „mens" en deze blijkt van beslissende invloed te zijn. Niet zoozeer om de conclusies van den schrijver als wel om het zeer uitvoerig materiaal dat verwerkt is, is dit boek het kennis nemen waard.

SNITKER (Willem) VERTELLEN. (64) *f* 0.75. De Toorts, Heemstede.

Drs. Willem Snitker heeft in dit kleine boekje het vertellen langs alle zijden willen belichten en getracht den lezer wegwijs te maken in de vertelkunst. Achtereenvolgens bespreekt hij de vertelkunst als volksgoed en cultuurgoed, het zoekgeraakte sprookje, de zin voor verhoudingen en transpositie, de stem en de stilte, de rol van de luisteraar, het vertellen voor kinderen. Aan het slot is een lange lijst van boeken met allerlei stof toegevoegd, met een verdeeling in soorten en een aanwijzing betreffende de leeftijd waarvoor de verhalen geschikt zijn.

ROMUALDUS (Pater) en HOLSCHER (To) DE KATHOLIEKE JEUGDBIJBEL. (411) *f* 2.50 en *f* 3.25. Met foto's en kaarten. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Het groote succes bij het verschijnen in 1936 van het Nieuwe Testament heeft de schrijvers aangemoedigd tot de uitgave van het Oude Testament voor kinderen. Ongetwijfeld voorziet dit in een langgevoelde behoefte. Zonder af te dwalen in al te zwaarwichtige wetenschappelijke détails wordt het eerbiedwaardige verhaal met de meeste aantrekkelijkheid en kleurige schildering den jeugdigen lezer voorgezet. Het is als een boeiende en pakkende vertelling geworden, welke zeker voor jongemenschen de oude geschiedenis tot een levend iets maakt. Een mooie en aanbevelenswaardige uitgave.

GOENS (R. van) MET DE V. O. C. NAAR VOOR-INDIë. (349) *f* 2.50 en *f* 3.50. Kolf en Co., Amsterdam.

Dit boek van strijd en oorlog beschrijft vol triomfantelijkheid hetgeen de Hollanders in Indië in hun gevecht tegen de „Spekken" of Portugeezen hebben bereikt. Het is een zeer uitgesponnen werk geworden en voor wie niet van détails van de krijgsgeschiedenis houdt is deze lectuur weinig spannend. Schrijver heeft ongetwijfeld veel kennis van zaken verwerkt; kennis van bestuurslieden en vlootvoogden, van schepen en zeeslagen, van economische en volkenkundige toestanden. Wie er van houdt deze kennis in verhaalvorm op te doen, kan hier terecht.

JONCKERS NIEBOER (Mr. Dr. J. H.) DE NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN IN CARICATUUR. 1839-1939. Spotprenten. Met een voorwoord van Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan. (120) *f* 1.75. Bruna, Utrecht.

Bij gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Nederlandsche Spoorwegen heeft de bewerker van dit boek de aardige gedachte gehad om alle spotprenten welke in den loop der jaren over de Nederlandsche spoor verschenen zijn bijeen te brengen. Als men dit boek doorbladert kan men zich kostelijk amuseeren met de soms zeer geestige teekeningen en grappige onderschriften. Een jubileum-uitgave die er wezen mag!

MéRODE (Willem de) HUNKERING EN HEIMWEE. Bloemlezing uit de poëzie van protestantsch-christelijke en katholieke dichters. (197) *f* 1.75 en *f* 2.50. U.M. Holland, Amsterdam.

Dit werk is het laatste ons door W. de Mérode voor zijn plotseling verscheiden geschonken. Het is bedoeld voor de christelijk letterkundige kringen in Nederland, en wil daarnaast dienstbaar zijn voor inrichtingen van ver-

schillend onderwijs. De verhouding tussen de opgenomenen, is die dat de protestantse dichters de eerste en voornaamste plaats innemen. Het werk gaarne aanbevelend, zij echter opgemerkt dat het in katholieke milieus slechts voor het protestantse deel betekenis kan hebben. De hedendaagse katholieke dichters zijn elders beter toegankelijk.

KRIJGSMAN (J. P. H.) EEN VLUCHT DOOR ZEVEN EEUWEN POëZIE. Verzameld en ingeleid. Tweede druk. (176) Bigot & van Rossum, Amsterdam.

P. H. Krijgsman gaf een oorspronkelijke bloemlezing die een samenvatting zijn wil van wat zeven eeuwen Nederlanders te zeggen hadden tot hun publiek. Van de middeleeuwen tot nu toe heeft de samensteller in zijn werkje getracht het schone en het tekenende op te nemen, en hij is daar wel in geslaagd. Moge deze tweede druk het even spoedig tot een derde brengen.

THEUNISZ (Dr. Joh.) CAROLUS CLUSIUS. Het merkwaardige leven van een pionier der wetenschap. (178) *f* 2.25 en *f* 2.75. van Kampen & Zoon, Amsterdam.

Als deel zeventien verscheen in de reeks Patria een werkje van Dr. Joh. Theunisz, handelend over het merkwaardige leven van Carolus Clusius een pionier der wetenschap. Grondlegger van de wetenschappelijke botanie heeft deze zestiende-eeuwer in ons land geleefd ten tijde der reformatie en contra-reformatie. Theunisz ziet dan ook zijn leven ten nauwste samengeweven met de algemene als vaderlandse geschiedenis en huldigt hem als een voortrekker van de Nederlandse stam. Aan het verhaal van de levensgang is tevens een bibliographie toegevoegd.

COTTERILL M. A. (H. B.) ITALIë IN DE MIDDELEEUWEN GEDURENDE DUIZEND JAAR (305-1313). Een kort historisch overzicht met hoofdstukken over belangrijke gebeurtenissen en personen in verband met godsdienst, kunst en litteratuur. Bewerkt door Dr. P. A. van der Laan. Met 65 platen. *f* 3.50. (XXIII, 518) Thieme & Cie., Zutphen.

Dit boek maakt deel uit van de Parthenon-uitgave in welke serie goedkope edities van belangrijke werken op cultuurhistorische gebied verschijnen, die vroeger slechts tegen veel hoger prijzen te verkrijgen waren. Het werk van H. B. Cotterill M. A. biedt een kort historisch overzicht met hoofdstukken over belangrijke gebeurtenissen en personen in verband met godsdienst en literatuur. De samensteller is in zijn moeilijke taak echter niet geslaagd. Hij bezit geen objectiviteit en blijkt herhaaldelijk anti-papistisch ingesteld. Hij schijnt de stof niet geheel te hebben kunnen beheersen, en noch alle aspekten te hebben kunnen zien. Vandaar dat Italië in de Middeleeuwen geen aanwinst heten mag.

VERHOEVEN (Bernard) DE ZIELEGANG VAN HENRIëTTE ROLAND HOLST. (151) Het Spectrum, Utrecht.

Verhoevens beroemde essay verschijnt hier voor een deel in herdruk. Dit onderdeel van het werk besluit met de bespreking van de verzenbundel „Tusschen twee Werelden". Het sindsdien van Henriëtte Roland Holst verschenen oeuvre wordt in het nieuwe tweede gedeelte van dit geschrift behandeld. Opnieuw blijkt in dit werk Bernard Verhoeven een meester. Als geen ander heeft hij de persoonlijkheid van H. Roland Holst van der Schalk geschouwd, en daarvan getuigd in een proza dat even rijk als edel is. Zijn essay is een ongemeen mooie studie die altijd haar waarde zal behouden.

COOPER (Benjamin) en WERUMEUS BUNING (J. W. F.) DE ZINGENDE WALVISCH. Zijnde een bundel zeemansliedjes en verzen, rijmen, gezegden en rariteiten, uit vele eeuwen, van ernstigen en vermakelijken aard, verzameld en uitgelezen en met een voorrede versierd. (176) *f* 1.75. Meulenhoff, Amsterdam.

Het is een buitengewoon aardig boekje dat ons hier aangeboden wordt,

een uitgave die ongetwijfeld door velen op hoge prijs zal worden gesteld. Een bonte verzameling brengt zij veel onbekends opnieuw aan de dag, en situeert zij andere producten in een omgeving waar zij het beste tot hun recht komen. Dit werkje is menselijk gewoon en het heeft dan ook zijn eigen gewone leven. Het heeft niets van de geleerdheid der bekende bloemlezingen, maar is in alle opzichten volks en raak.

JANSSEN (Em. S. J.) ZOO DICHTE EN ZOO DOE 'K. Verzen van Guido Gezelle en van andere dichters. Een proeve van verklaring. (292) Desclée de Brouwer, Brugge.

De schrijver van dit boek sluit aan bij een zeer moderne manier om letterkundige teksten voor de klas te brengen. Deze proeven van verklaring doen slechts weinig aan Formal-Aesthetik en stellen zich beslist op het standpunt der Gehaltanalyse. De schrijver steunt daarbij zijn ontledingen op grondige studie van tekst en in literairhistorische monographiën. Met name bedoeld voor leeraars in de letterkunde kan het ook door anderen met vrucht geraadpleegd worden. Het boek zij dan ook in veler belangstelling met nadruk aanbevolen.

BERNET KEMPERS (K. Ph.) MEESTERS DER MUZIEK. Levensbeschrijving van dertig der grootste componisten met hun portret, vermelding hunner werken en van het belangrijkste, dat over hen geschreven is. Gevolgd door alphabetisch gerangschikte biographische aanteekeningen over drie honderd anderen. (259) *f* 1.75 en *f* 2.50. Brusse, Rotterdam.

Naar zijn samensteller verklaart, wil dit — keurig uitgegeven — boekje van dienst zijn voor ieder, die hetzij in de concertzaal, in de opera, voor het radio-toestel of bij de gramophoon gaarne naar muziek luistert en die wel iets meer wil weten van de meesters, die hem dit genot verschaffen. Daarnaast wil het ook den muziekstudent van dienst zijn, in het bijzonder hem die aan de hand van B. Kempers Muziekgeschiedenis inzicht wil krijgen in de ontwikkelingsgang der muziek, maar die ook biographisch en bibliographisch iets meer zou willen weten. Het geheel is natuurlijk een keuze die als iedere andere desiderata openlaat. De auteur heeft getracht het boekje zó te schrijven dat men het zonder enige theoretische kennis van muziek kan lezen en begrijpen. Dr. K. Ph. Bernet Kempers' Meesters der Muziek is een ware aanwinst. De schrijver heeft het door hem nagestreefde bereikt en zo een werkje geschonken dat ongetwijfeld vele gebruikers zal vinden.

RAEYMAEKERS Pr. (C.) HET EVANGELIE VAN LUCAS. *f* 1.50 en *f* 1.80. Brepols, Turnhout. 1939.

Deze Grieksche uitgave van het Lucas-evangelie met „inleiding, aanteekeningen en woordenlijst" zal vooral studenten in theologie welkom zijn. Ook priesters zullen het boekje met genoegen ter hand nemen. Het is een zeer verzorgde uitgave met uitvoerige inleiding en woordenlijst. Een aantal reproducties van bekende schilderijen versieren het werkje.

BOS (L. B.) DE BODEM VAN NEDERLAND. (185) *f* 2.90 en *f* 3.60. Melchior, Amersfoort.

Over de vorming van den bodem van Nederland, de geologische tijdperken, de kenmerken der verschillende grondsoorten, heeft de Heer Bos een populair-wetenschappelijk boekje geschreven dat de bedoeling heeft de belangstelling van natuurvrienden voor deze materie te wekken. Door de duidelijke uiteenzettingen en de prettige schrijftrant zal het hierin wel slagen. De auteur heeft ook een kort hoofdstuk opgenomen over de diluviale mensch en zijn opvolgers. Het wil mij voorkomen dat een bespreking van deze uiterst moeilijke kwestie beter in dit beknopte boek achterwege had kunnen blijven. Zij eischt een vollediger behandeling dan in een kort hoofdstuk mogelijk is. De theologische aspecten van het vraagstuk worden in dit boek geheel buiten beschouwing gelaten (men raadplege hiervoor „Het Evolutievraagstuk" van Prof. Heskes); deze hadden niet mogen ontbreken, daar de lezer nu tot onjuiste conclusies kan komen.

HOOP (Dr. J. H. van der) PSYCHISCHE VERSCHILLEN TUSSCHEN MAN EN VROUW. (221) Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Dr. van der Hoop is een scherpzinnig schrijver, die bovendien gave bezit de gecompliceerde vraagstukken en onderwerpen der psychologie helder, en voor ieder eenigszins ontwikkelde begrijpelijk, uiteen te zetten.

Maar zijn visie en overtuiging wijken in meerdere opzichten af van de Katholieke leerstellingen; de lezing van het overigens voortreffelijk geschreven boek kan dan ook alleen geadviseerd worden aan degenen, die door studie der psychologie tot critisch lezen in staat zijn.

DITMARS (Raymond L.) ZIJ VECHTEN VOOR HUN LEVEN. De strijd om het bestaan bij de dieren. (120) *f* 0.70 en *f* 1.20. Kluwer, Deventer.

De schrijver begint zijn boekje met de verklaring dat in de wetenschap vrij algemeen wordt aangenomen dat de mensch afstamt van een tak, die ook het aanschijn heeft gegeven aan de apen. Dat is, in dezen vorm, een al te stoute bewering.

Overigens worden veel interessante bijzonderheden verteld over de zeer varieërende middelen van verdediging waarmee de dieren zijn toegerust. Het populair wetenschappelijke werkje moet met eenig onderscheidingsvermogen gelezen worden.

HOLLANDER (Walther von) MAN EN VROUW BOVEN DE VEERTIG. Uit het Duitsch vertaald door Mea Mees-Verwey. (237) *f* 2.50 en *f* 3.25. Mees, Santpoort.

De leeftijd tusschen veertig en zestig jaar is het onderwerp der beschouwingen van Walther von Hollander. De gewijzigde physieke en psychische factoren, welke dan een rol in het maatschappelijk leven gaan spelen of dat behooren te doen, worden nauwkeurig nagegaan en besproken. Menige behartenswaardige wenk wordt gegeven. Maar ons bezwaar tegen het boekje is, dat de religieuze activiteit van het leven, zooals de Christen die verstaat, buiten beschouwing blijft, en dat op het Goddelijk einddoel van het leven niet de aandacht wordt gevestigd. De lezing van het boekje, dat overigens op meer neutraal gebied veel bruikbaars biedt, kan daarom toch niet worden aanbevolen.

LIBOUREL (Mr. Ph. B.) MARIA STUART. Heeft Maria Stuart de „Lettres de Cassette" geschreven? Was Maria Stuart medeplichtig aan moord op haar gemaal? (64) *f* 1.—. Sijthoff, Leiden.

Het uit historisch oogpunt bezien, zeer bedenkelijke werk van Stefan Zweig: „Maria Stuart", heeft Mr. Libourel aanleiding gegeven zijn studie over bovengenoemde onderwerpen te publiceeren. Zweig heeft een psyche van Maria Stuart gecreëerd, die historisch niet juist is, maar uit zijn eigen brein is voortgekomen. Dit is te meer veroordeelenswaardig wijl Zweig via deze creatie een menschelijke verklaring geeft der groote misdaad welke hij Maria Stuart aanwrijft: medeplichtigheid aan moord op haar gemaal, Darnley.

Verschillende duistere punten in de geschiedenis der Schotsche Koningin zijn nu eenmaal, daar de gegevens vernietigd zijn, niet meer tot klaarheid te brengen. Maar Mr. Libourel toont het onjuiste aan der werkwijze van Zweig; hij bewijst de onjuistheid van diens beweringen, dat Maria de „Lettres de Cassette" geschreven zou hebben en komt, evenals meerdere verdedigers, tot de conclusie dat Maria onschuldig is aan den moord op Darnley. En dit zeker op juistere gronden dan de fantast Zweig zijn beschuldiging heeft gemeend waar te maken.

De lezing der scherpzinnige studie van Mr. Libourel kan worden aanbevolen.

ERENS O. Praem. (Dr. M. A.) SINT WILLIBRORD, APOSTEL DER NEDERLANDEN. (253) St. Norbertus, Tongerloo.

Dr. Erens heeft voor het schrijven van dit leven van Sint Willibrord gebruik gemaakt van de critisch onderzochte en uitgegeven documentatie. Hij

heeft dit vrijwel zoo uitgebreid gedaan als die documentatie toeliet. Tevens heeft hij als omlijsting der figuren van den prediker een beschrijving gegeven der politieke stroomingen van diens tijd, van het geloofs- en cultuurleven der bevolking, en van karakter en vorm van het nieuwe geloofsleven door hem gebracht. De stof is wetenschappelijk behandeld, maar meer populair geschreven. Het veelzijdig verzorgde levensverhaal is een uitstekende bijdrage tot de Willibrord herdenking. Talrijke reproducties van oude afbeeldingen versieren het royaal uitgegeven boek.

BERNARDOT O.P. (M. V.) MARIA IN MIJN LEVEN. Vertaling van A. M. Janssen O.P. (193) *f* 1.40 en *f* 1.90. Het Spectrum, Utrecht.

Het werk van den Franschen Dominicaan Bernardot is een der beste boeken voor de Maria-devotie, dat wij kennen. De bewerking in het Nederlandsch is voortreffelijk. De overwegingen zijn klaar, diepzinnig, en tevens zijn zij doortrokken van den geest van kinderlijkheid, waarmee de geloovige de Moeder Gods nadert. Gaarne aanbevolen.

ROUND (Dorothy) TENNIS VOOR MEISJES. (84) *f* 1.—. Nederlandsche bewerking van M. Rollin Couquerque. Met 45 fotografische afbeeldingen. Kosmos, Amsterdam.

Alles wat met het tennisspel te maken heeft wordt in dit handige boekje duidelijk en beknopt uitgelegd, waarbij vele goede foto's den tekst toelichten voor beginnelingen en liefhebsters van dit edele spel.

RINGK (Johs.) IK HEB M'N RIJBEWIJS. MAAR NU... ! (86) *f* 0.95. Een eenvoudig praatje voor beginnende automobilisten. Met 36 foto's en teekeningen. Kosmos, Amsterdam.

Voor beginnende automobilisten een eenvoudig en duidelijk boekje waarin allerlei moeilijkheden behandeld worden welke hem in den aanvang onoverkomelijk lijken. Een handwijzer om aan te bevelen voor hen die zoo iets gebruiken kunnen.

NOSSENT (A. J.) HET MOTORRIJWIEL. (112) *f* 1.60 en *f* 2.25. 4e geheel herziene dr. Met 100 afbeeldingen naar foto's en teekeningen. Kosmos, Amsterdam.

Dit is een nieuwe bewerking van de vorige uitgave geschikt gemaakt voor moderne motoren. Samenstellingen, werking, behandeling en onderhoud van motoren zijn hier met technische vaardigheid en overzichtelijk beschreven en verklaard. Voor eigenaars van motoren een onmisbaar boekje.

KORSE O. F. M. (Amandus) JOANNES EN HET GEHEIM VAN GOD. (138) *f* 1.25 en *f* 1.75. „Het Spectrum", Utrecht.

Van het leven van Joannes den Dooper is weinig bekend. Hij stond in de schaduw van Christus, op hem heeft het volle licht maar af en toe geschenen. Toch is Joannes een heilige, die de belangstelling trekt: zijn leven was mysterieus en hij arbeidde voor het grootste Geheim der wereld; van Joannes af werd het Koninkrijk Gods verkondigd. Een levensbeschrijving, gevuld met talrijke bijzonderheden kon Pater Korse niet schrijven. Hij heeft een levensbeeld geschilderd, geplaatst in het perspectief van Joannes'-, van Christus',- tijd. In de beschouwingen wordt Joannes' zending overwogen Een ongewoon, treffend, en zelfs visionnair boek.

DE ENCYCLIEKEN OVER DEN H. ROZENKRANS bewerkt door P. St. M. Neyrinck O. P. (172) *f* 1.— „Geloofsverdediging", Antwerpen.

In den tweeden druk der verzameling encyclieken over den H. Rozenkrans werd ook de, na den vorigen druk verschenen, rozenkrans-encycliek „Ingravescentibus Malis" (September 1937) opgenomen. Vooral priesters kan dit boek stof voor den kansel geven.

HILDEBRAND (A. D.) DE OPSCHEPPER VAN DE DERDE KLAS. (190) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geill. door P. Stempels. Meulenhoff, A'dam.

Deze egoïstische, gemakzuchtige en niet altijd eerlijke „opschepper" geeft heel wat werk aan de menschen aan wie hij is toevertrouwd tijdens de studiereis van zijn vader. Tenslotte overwint toch het goede in hem. Voor jongens van 12-15 jaar.

NA 4 UUR. DE TUIN DER FANTASIE. (224) *f* 1.25. Wiering, Amsterdam.
Dit boek beoogt het geheele gezin na schooltijd ontspanning te geven. Daarom worden verhalen afgewisseld met versjes, grapjes en knutselwerkjes. Bij de samenstelling is schijnbaar niet aan meisjes gedacht, gezien het groot aantal verhalen over schurkenstreken en onwaarschijnlijke avonturen. Het geheel komt niet boven de middelmaat uit.

BOER-VAN STRIEN (J. de) O, DIE TWEELING. (158) *f* 1.— en *f* 1.60. Meulenhoff, Amsterdam.
Bepaald drakerig interessant zijn die tweelingen met hun onmogelijke avonturen. Ik betwijfel, of zelfs kinderen van 6-10 jaar het slikken zullen.

LEEMBRUGGEN (C. A.) VACANTIE - AVONTUREN OP GOENOENG TIGA. (158) *f* 1.— en *f* 1.60. Meulenhoff, Amsterdam.
Gevaarlijk, zoo'n Indische vacantie met al die gevaren van slangen, tijgers en afgronden. Een vlot boek voor kinderen van 8-12 jaar.

BOS (Mona) TOEN HET OCTOBER WERD... (204) *f* 1.65 en *f* 2.25. Geïllustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
Dit is een van die luchthartige jeugdboeken waarin het leven louter grapjes, uitgaan en leuk zijn lijkt te zijn. Toch is de heldin een ernstige werkster op het kantoor van haar baas. Het loopt natuurlijk af met een echte verloving na eenige misverstanden. De taal van deze schrijfster is hinderlijk doorspekt met duitsche woorden als, „spazieren", voor loopen of wandelen, „Stiefels" voor schoenen enz. Onsmakelijk.

WARNSINCK (Margot) ANNE-MARIE HAALT BAKZEIL. (203) *f* 1.65 en *f* 2.25. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
De verhuizing van de familie Brandehof van een kleine plaats naar Amsterdam is voor Anne-Marie iets verschrikkelijks. Zij is koppig en wil maar niet toegeven dat het in een groote stad ook goed kan zijn. De liefde moet haar leeren haar hoofd te buigen. Dit is voor zoover het de heldin van dit meisjesboek betreft aanvaardbaar, maar er komt een episode in waar in Anne-Marie en haar zusje haar oudste zuster terug trachten te brengen van een verhouding welke zij buiten weten van haar goeden man onderhoudt met een zeer lichtzinnig individu welke goed afloopt maar o.i. niet thuis hoort in een meisjesboek.

NACHENIUS-ROEGHOLT (A. M.) DE GROOTSTE FACTOR. (204) *f* 1.65 en *f* 2.25. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
De problemen rondom de liefde zijn voor Tiny heel moeilijk want zij kent haar eigen hart niet. Er moet heel veel gebeuren en zij moeten leeren ook door het zien van het bijna mislukken van het huwelijk van broer wat

de goede weg voor haar is. Er is in dit boek een ernstige ondergrond waarom het voor onze meisjes, hoewel het zeer neutraal is, leesbaar is.

KARS (Co) JOPS GROOTE AVONTUUR. (72) *f* 2.90. Geillustreerd door Alfred Mazure. „De Kern", Den Haag.
Het is de schrijfster van dit meisjesboek wel gelukt de mentaliteit te treffen van zoo'n ouder meisje dat hunkert naar werk, naar genegenheid en onder al haar luchthartigheid toch iets van den ernst van het leven aanvoelt. Jops vindt een baan, werkt hard, heeft nog tijd genoeg voor allerlei pretjes en veel moeite om uit zich zelf wijs te worden ten opzichte van haar trouwe aanbidders. Het wordt tenslotte de „baas" die haar hart wint. Een neutraal modern maar goed geschreven boek dat oudere meisjes wel kunnen lezen.

BERGSMA (Annie S.) WIEKJE EN HAAR VRIENDEN. (185) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geillustreerd door Jekke van Dijk. Kluitman, Alkmaar.
Een kindje in Friesland dat met haar vriendjes een heerlijke vacantie doorbrengt op de boerderij. Er is een prettige lokale sfeer in dit boek en de frissche lucht van Friesland en de meren komt ons daaruit tegemoet. Er staan mooie foto's tusschen den tekst waarvan kinderen tusschen acht en twaalf jaar genieten zullen.

BOGAARD (J. H. uit den) BENNIE OP DE BOERDERIJ. (62) *f* 0.50. Geillustreerd door M. Bosch van Drakestein. Serie: Prettig Lezen. Kluitman, Alkmaar.
De vacantie van een klein jongetje op een boerderij wordt hierin voor de allerkleinsten verteld. Een heerlijke groote drukletter zoodat de kleintjes het zelf makkelijk kunnen lezen.

ASPEREN-VAN DER VELDE (C. P. van) OUDEJAAR BIJ OMA. (62) *f* 0.50. Geïllustreerd door M. Bosch van Drakenstein. Serie: Prettig Lezen. Kluitman, Alkmaar.
Van drie kindertjes, die in de kerstvacantie naar Oma gaan en er Oud en Nieuw vieren. Voor de kleinsten.

GROOTHEDDE (I. F. J.) DE HEIKANT IN REP EN ROER. (160) *f* 1.35. Stempel Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.
Een gezellige en avontuurlijke vertelling waarmede de jongens in hun vacantie aangenaam bezig kunnen zijn.

BENDIEN (J. M.) NAAR PRAIRIELAND. (164) Strengholt, Amsterdam.
Een Hollandsche familie vertrekt naar Canada om daar betere bestaansmogelijkheden te vinden. Zij passen zich spoedig aan en het eenige zoontje is een pientere jongen die voor zijn vader en moeder door het vuur gaat. Prettig en vlot geschreven boek voor jongens van een jaar of 14.

PUYMBROECK (Renaat van) ERIC BIJ DE NIBELUNGEN. Geïllustreerd door Desire Acket. (223) *f* 1.25. Opdebeek, Antwerpen.
Het Nibelungenverhaal wordt hier op eigenaardige wijze aan de jeugd verteld. Door een bijzondere radio uitvinding stelt een oom zijn neefje in staat terug te gaan in het verleden en dat persoonlijk weer te beleven. Op die wijze speelt het jongetje zelf een rol in het Nibelungengebeuren. Bepaald geslaagd lijkt het procedé ons niet.

HANS (A.) ROBIN HOOD. De Mannen uit het Woud. Penteekeningen van Jan Waterschoot. (159) *f* 0.75. Opdebeek, Antwerpen.
Het Robin Hood verhaal wordt hier voor jeugdige lezers verteld. Hun leeftijd moet toch niet lager dan vijftien of zestien jaar gesteld worden.

DULK (Wijnanda den) DE GOEDE WEG. (199) *f* 1.40 en *f* 1.90. Kramers, Rijswijk.

In dit verhaal ontmoeten wij weder Nick van Eysingen die nu alleen het beheer over het kindertehuis op zich genomen heeft na het huwelijk van haar vriendin Maud. Zij groeit in dit boek uit tot een degelijke verstandige vrouw die zich leert beheerschen en de moeilijkheden van het leven het hoofd kan bieden zoodat zij rijp wordt voor het huwelijksgeluk. Een goed geschreven boek voor oudere meisjes.

TICHELEN (Verzameld door Hendrik van) VERTELLEN MAAR! Verhalen, Schetsen, Versjes. (147) *f* 0.75. Opdebeek, Antwerpen.

Van verschillende schrijvers, waaronder enkele Noord-Nederlandsche, werden een aantal jeugdverhalen en versjes gebundeld. Neutrale lectuur, voor niet te jeugdige lezers. Bijzondere kwaliteiten bezit de bundel niet.

PHILIPS (Dr. en Mag. G.) LEERGEZAG EN ONFEILBAARHEID. (131)

BENDER O.P. (Prof. Dr. L.) KERKELIJK RECHT EN WETGEVING. (125) Het Spectrum, Utrecht.

Een der voortreffelijkste eigenschappen der tot dusver verschenen deelen van de serie „De Katholieke Kerk" is dat daarin geloof en wetenschap zoo harmonisch verbonden samengaan. Ook de hierboven genoemde twee nieuwe deelen toonen dit kenmerk. De uiteenzettingen over het leergezag, de onfeilbaarheid, de voorwerpen der onfeilbaarheid, over de uitoefening van het Pauselijk en Bisschoppelijk leergezag, die over het kerkelijk recht, de verschillende onderdeelen daarvan, en over den eigen aard van het kerkelijk recht zijn verstaanbaar voor den ontwikkelden leek. Zij zullen daarbij ook zeker het geloofsleven verdiepen.

SCHAAP (Dr. L.) WAT MOETEN DE LIJDERS AAN ZIEKTEN VAN MAAG, DARM EN GALWEGEN VAN HUN AANDOENINGEN WETEN? (90) *f* 1.25. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Het werkje van Dr. Schaap brengt juist zooveel kennis bij van de ziekten in den titel genoemd dat de leek eenig idee kan krijgen van den aard zijner ziekte, en van de redenen waarom een bepaald onderzoek wordt ingesteld of een behandeling geschiedt. Tevens kan de lezing voorkomen dat de lijder naar een kwakzalver gaat. De inhoud is begrijpelijk geschreven en brengt den leek zooveel medische ontwikkeling bij als nuttig geacht kan worden.

SCHOUTEN (Hennie) ONZE OUDE ORGELS. (48) *f* 0.90. Bosch en Keuning, Baarn.

Eenvoudige uiteenzettingen over de techniek van het orgel en zijn geschiedenis. Ook worden enkele oude orgels besproken. Het boekje is voornamelijk bedoeld voor Protestantsche Christenen.

SCHOTEL (B. A.) HET BLOED DER AARDE ZINGT IN HITLERLAND. (69) *f* 0.90. Bosch en Keuning, Baarn.

Vanuit christelijk standpunt wordt de geestelijke achtergrond gezien van het Duitsche nationaal-socialisme zooals die in de poëzie waarneembaar is. Het heidensche dier poëzie wordt aangetoond.

Honderd jaar Camera Obscura

door J. v. H.

Wie op zoek gaat naar typisch Hollandsche boeken — Hollandsch in den engeren zin zelfs — vindt in de prozalitteratuur spoedig zijn gading. Sara Burgerhart, De Camera Obscura, tot zekere hoogte Max Havelaar, Het Fregatschip en De Waterman zijn zoo Hollandsch in wezen en verschijning, dat ze zòo slechts in het Holland van hùn tijd en hùn structuur konden geschreven worden. Een typisch Hollandsch dichtwerk is veel moeilijker aan te wijzen, of, zoo het aan te wijzen is, is het zoo typeerend Hollandsch dat het mager aan poëzie is. „De Hollandsche Natie" of „Nova-Zembla" maken een te poover figuur evenals de bundels van De Genestet bijvoorbeeld of van Adema van Scheltema. Poëzie, wanneer zij werkelijk poëzie is, heeft een te algemeen karakter om een landaard te vertegenwoordigen. Gorter's „Mei" is in veel opzichten voortreffelijk Hollandsch, maar evenzeer voortreffelijk on-Hollandsch. In prozawerken komt het landseigene, de volksaard met levensgewoonten en eigenaardigheden beter tot uitdrukking.

Na honderd jaren blijkt de Camera Obscura van Beets nog zoo leesbaar, zoo levend en bekoorlijk als ooit. De uitgever durfde zelfs een prachtuitgave aan met illustraties van Jo Spier. *) Zij is nog altijd, ook in deze eeuw, het meest Hollandsche van alle boeken, die in Nederland geschreven werden. Voor een gunstige herdenking in October '39 werkt zelfs de oogenblikkelijke lands- en politieke toestand mede. De gebeurtenissen in het Vorstenhuis, de buitenlandsche bedreigingen, alles draagt ertoe bij dat Nederland een zekere onderlinge verbroedering voelt, dat algemeen het besef herleeft van deel uit te maken van een lands- en stameenheid, en mèt dit besef groeit onwillekeurig de eerbied voor zijn cutureele hoogtepunten.

Bij het terugzien op zulk een boek wordt het duidelijk, hoe weinig hier met abstractheden en criteria als „kunst" en „letterkundige waarde" is aan te vangen. In alle schoolboeken en vakbetoogen wordt de Camera als een „kunstwerk" geprezen, maar wat er de eigenlijke „kunst" van uitmaakt is moeilijk met juistheid te omschrijven. Als kunstuiting wordt zij ongetwijfeld door andere werken overtroffen. De „Vaderlandsche Letteroefeningen", die als kunstrechter over Hildebrand schreven, waren er niet mee ingenomen en voorspelden het boek een spoedigen dood en zelfs Potgieter, die zich vroeger over „Guy de Vlaming", een volkomen vergeten romantisch dichtwerk van Beets, gunstig had uitgelaten, toonde weinig waardeering voor diens „copieerlust des dagelijkschen levens".

---

*) Camera Obscura van Hildebrand. Jubileum-uitgave geïllustreerd door Jo Spier. *f* 17.50. In leder geb. *f* 40.—. De Erven F. Bohn, Haarlem.

De Camera Obscura is eigenlijk een rommelig boek, een allerlei, een verzameling van novellen, schetsen en opstellen en „kunst" in den zin van samenstelling en rangschikking, van opbouw en uitwerking is slechts in de détails te vinden. Het is een boek als een diligence, het voertuig van luimige conversatie en kleine verdrietigheden, het voertuig, dat verwantschaps- en familiegevoelens kweekt, een voertuig ook met wisselende passagiers en een plaats van korte kennismakingen en ontmoetingen; het herinnert aan de trekschuit tevens door zijn wijdloopigen, gezapigen beschrijftrant, zijn goedlachsche gemoedelijkheid en interrumpeerende ontroerdheden. Het kan slechts in een tijd van zulke vervoermiddelen ontstaan zijn. Nederland is er nog een volkomen en natuurlijk protestantsche natie: men gaat er 's Zondags vanzelfsprekend naar kerk en preek en de Bijbel is er het dagelijksch brood en hèt boek bij uitstek. De menschen ademen er in een protestantsch-christelijke sfeer en alles staat er ordelijk in de tijdsstructuur van den eersten Nederlandschen koning. Breedere en wijdere problemen dan de huiselijke bestaan er niet; er heerscht een rust als in het gelukkigste en vreedzaamste aller landen. Alle twijfel, alle kritiek, alle verzet is het boek in wezen vreemd. Van Multatuli's opstandigheid een paar decennia later is er nog niets te bespeuren, evenmin als er herinnering is aan de vrijzinnige tendensen en den piëtisten-afkeer van Wolff en Deken. Deze idyllische ondertoon, deze blijmoedige, vreugddoortrokken levensstemming in een boek, dat toch een zeker realisme nastreeft, is zonder twijfel een zijner groote bekoorlijkheden gebleven.

De Camera is een jeugdig boek, geschreven door een ongeveer vijfentwintig-jarige. De vroege levenswijsheid, die overal opspruit uit jongen bodem, de vermenging van jeugdig optimisme en gezeten wereldkennis, van idealisme en realiteitszin, geven het boek dat eigenaardig Hollandsche karakter dat zich in leering en werkelijkheid altijd gaarne thuis voelt. Er is aldoor op het realisme van de Camera gewezen als een zijner grootste aantrekkelijkheden, maar een vijfentwintig-jarige is zelden of nooit realistisch, althans niet in den zin, waarin dit thans verstaan wordt. Het realisme der Camera is meer „détailisme"; het is eer een scherp observeeren, een zeer persoonlijke zin voor het détail, voor het minutieuze zelfs, maar het is geheel uiterlijk en heeft met realisme als innerlijke houding weinig uit te staan. In het beschrijven van allerlei concreta, van kleeding en omgeving bijvoorbeeld gaat Hildebrand te werk met de nauwkeurigheid van een verzekeringsambtenaar en deze doorgevoerde détailzin wordt hem telkens een element van humor.

Sterker dan alle realisme treft in Hildebrand deze jeugdig blijde, vroolijke levensaanvaarding: zij maakt de eigenlijke, innerlijke eenheid der Camera uit, een stemmings- en gevoelseenheid, die zich op elke bladzijde, waar men het boek ook opslaat, verraadt. Zij hult alles in die romantisch-humoristische sfeer, een sfeer

van plotseling wisselende ontroeringen, welbekend bij de Engelsche en Duitsche humoristen der romantiek. Ook hierdoor verraadt zich de Camera als een studentenboek, het boek van een vroegrijp en bijzonder gezegend student. Opentop een studentenboek is het in zijn feestelijken, zonnigen levenszin, in zijn charges en boutades, in zijn fijnen, naast uitgelaten humor, zijn gebrek aan bescheidenheid, zijn verzet tegen verstijving en gewrongenheid, zijn valsche gevoeligheden, zijn gezonde waardeeringen, zijn vaderlijke wijsheid, in zijn jeugd en zijn gedurfdheden. Dat een student, een nog niet gevestigde en gezetene, het populairste boek in Nederland schreef, is een feit dat in een professorenland als het onze, merkwaardig aandoet.

Hildebrand's humor, die van zuiver allooi, doch, naar ik meen, volkomen genoeglijk en menschlievend is, wordt nogal verschillend verstaan. P. H. Ritter Jr. heeft zoo juist een aardig boek over Hildebrand gepubliceerd, dat hij „Een Kapper over een Professor" *) noemt en waarin hij, na eenige hoofdstukken met anecdotischen inhoud, een paar kapittels aan de Camera Obscura wijdt. Ritter is een leeraar in Israël en daarom te meer verbaas ik mij over den transcendenten ernst, waarmee hij Hildebrand als geweldig satiricus brandmerkt. „Vooral uit de beschouwingen waarmee de Camera opent, zegt hij, kunnen wij duidelijk zien, hoe Hildebrand bij het schrijven van dit boek de welbewuste bedoeling had, de satiricus en de vernieuwer te zijn van zijn tijd." En verder: „Door zich op het standpunt van het kind, dat is van de verdrukte minderheid te plaatsen, toont Hildebrand zich den waren revolutionnair. Zijn stem is het geweten van een gewetenloozen tijd." — „Ook deze Hildebrand is een Prometheus, die de boeien wil slaken, waarin een collectivistische periode de individueele kracht en de individueele waardigheid gesloten had." Welk een fraseologie naar aanleiding van het grappige stukje „Kinderrampen"! Hildebrand een tijdsvernieuwer, een revolutionnair, een Prometheus! Een jolig student, die op het punt staat zich met een heusche jonkvrouw in de pastorie van Heemstede te gaan nestelen in den jare 1839-'40, heet hier maar even „het geweten van een gewetenloozen tijd"!

DOLF VAN BRAMMEN
teek. van Jo Spier

Veronderstel dat we het hoofdstuk „Varen en Rijden" uit de

*) Callenbach, Nijkerk.

Camera eens niet als boutade maar op zijn Rittersch lazen. Dan moesten we schrijven: „In deze bladzijden stort Hildebrand al zijn gal uit over de achterlijke vehikels van zijn tijd, de diligence en de trekschuit. Er scheurt iets in zijn ziel, wanneer hij in profetisch vermoeden van de naderende techniek, de aanstormende verkeerssnelheid zijn volk nog ziet voortgetrokken door de trekschuit, ziet dooreengerammeld in de diligence. Hier zou deze ware Prometheus het vuur in den vorm van benzine uit den hemel hebben willen stelen om alle trekschuiten en diligence's daarmede te ontvonken en zoo de heerschende traagheid in snelheid om te zetten. Al zijn tranen had hij gaarne veil gehad om er de koelmantels der motoren mee te vullen, die eenmaal zijn geliefd volk door Neerlands landouwen zouden slingeren. Hildebrand voelde zich hier in waarheid de motor van een motorloozen tijd."

Van eenzelfde inspiratie is wat Ritter zegt over Gerrit Witse. „Het verkwikkende moment in Gerrit Witse is, dat in dit verhaal de natuur den tijdsgeest ten slotte overwint" en deze overwinning op den tijdsgeest is dan dat Gerrit Witse en Klaartje Donze elkaar weer ontmoeten op het Geldersche dorp. „Hildebrand heeft in Gerrit Witse, zoo besluit Ritter, twee jonge menschen verlost uit de gevangenis van hun tijd." Ritter is van zijn „gedroomd paardrijden" niet af te brengen, maar het paard is een stokpaardje! Van verzet tegen den tijdgeest, van hekeling en satire, van Prometheusgebaren bemerk ik in heel de Camera geen spoor! Hildebrand was een geestig opmerker en goedmoedig spotter, die als student graag gesavoereerde schetsen en novellen schreef, doch zich over den tijdgeest niet druk maakte. De menschelijkheden en gedwongenheden, die hij waarnam, vond hij zoo vermakelijk dat hij erover schrijven moest. Zulk een genoeglijk lieveling der goden deugt niet als Prometheus!

KEGGE
teek. van Jo Spier

In zijn Witse-relaas is Ritter bijzonder ongelukkig; ook zijn bemerking naar aanleiding der „twee verlosten uit de gevangenis van hun tijd" raakt kant noch wal. „Wat is er onkuischer en bezoedelender, zegt Ritter, dan de tamme erotiek, waarmee deze brave heeren en dames elk jong meisje vervolgden, dat er een beetje aardig uitzag? Als er over een ongehuwden jongen man gesproken werd, dan waren er terstond toespelingen, dat zij zou hebben gebloosd!" Deze tamme erotiek is echter niet eigen aan Hildebrands tijd, zij is van alle tijden en op alle burgerlijke feesten

en bijeenkomsten worden er dergelijke onkuischheden en bezoedelingen gepleegd. Afgezien van deze ontsporingen staan er aardige hoofdstukken en goede bemerkingen in Ritter's boek. Hier evenwel ziet hij Hildebrand met al te tragischen ernst en legt hij spanningen en conflicten in de Camera, die wellicht niemand meer dan Hildebrand zelf zouden verbaasd hebben.

Er breekt voor elk boek dat blijvend het hart van een volk veroverd heeft, een tijd aan dat de officieele kritiek gaat zwijgen en de min of meer academische normen omtrent zijn kunstwaarde allen zin verliezen. Het volk, het land heeft zich voor het werk uitgesproken; dit geldt als het hoogste en laatste oordeel, een Godsgericht, vox populi vox Dei. Het boek is bij den rijksschat ingedeeld en geniet een zekere onschendbaarheid. Zoo staat het met de Camera Obscura: zij is onaantastbaar als een natuurreservaat. Alle litteraire kritiek heeft hier geen zin meer en stuit af op haar geliefdheid bij het publiek. Het is en blijft een kostbaar boek, dat meer wellicht dan eenig ander het hart der natie gewonnen heeft. De Camera is het prentenboek van volwassen Nederland. De prenten staan voor altijd sprekend en kleurig als de platen uit een kinderlibel vast en onvervreemdbaar in de herinnering der lezers, Kegge en Pieter Stastok, Gerrit Witse, Nurks en Mr. Bruis met hun kring van familie en vrienden. Men is er mee vertrouwd geraakt, heeft van tijd tot tijd met hen een vluchtige herontmoeting en aldoor blijven hun markante silhouetten bekoren. Zoo ouderwetsch omslachtig, zoo zwierig en kleurig als hun costuums zijn, is ook de wijze waarop Hildebrand hen opvoert en voorstelt. Tegen het lot eener wassenbeelden-verzameling, die vroeg of laat uiteenvalt of wordt opgeborgen, tegen vergetelheid of verstarring heeft hij hen beveiligd door hun een eigen, zeer persoonlijk leven in te storten, door hen op te nemen èn te doen deelen in een sfeer van bloedwarmen humor, door hen zoo menschelijk, zoo Hollandsch in woord en gebaar uit te beelden, dat deze verwantschap hen dierbaar maakt. Het heeft iets verblijdends dat er een boek bestaat, een uitsluitend Nederlandsch boek, waarin alle Nederlanders van eenige ontwikkeling zich thuis voelen en elkaar ontmoeten kunnen, een boek, dat een aantal

DE VERGULDPARTIJ
teek. van Jo Spier

tafreelen en figuren bevat, zoo concreet en eigen, zoo onderscheiden van alle andere, dat er geen vergeten, geen verwisselen of vervagen mogelijk is, figuren en tafreelen bovendien, zoo oud-Hollandsch van toon en timbre, zoo gevarieerd, zoo representatief voor het Hollandsche gezelschapsleven, zoo zeer het familie-lief-en-leed weerspiegelend — en dit alles op een niveau van geest en smaak, met gevoeligen spot en menschelijke deelname —, dat het boek in honderd jaren niet verouderd is.

Hildebrands meesterstuk heeft een merkwaardige jeugdigheid bewaard, is misschien met verloop der jaren jeugdiger geworden. Op tijdgenooten kan de pasklare Leidsche student, die de schrijver was, den indruk van een wat ouwelijken jongen man gemaakt hebben, voor latere lezers was Hildebrand de deftige Utrechtsche professor. Er treedt in het boek eigenlijk maar eén personage op, dat geen kleur of teekening, geen eigen leven heeft, dat niet deelt in de typische Camera-sfeer en niets representatiefs van Holland-1840 bezit; dit is Hildebrand zelf. Hij is de neutrale toeschouwer, medewerker hier en daar en soms speelt hij de mooie rol. Was hij niet noodig voor het verloop der handeling, dan kon hij zonder schade gemist worden. De anderen echter, de Kegge's, de Stastoks, de Witse's, Mr. Bruis, Nurks, Keesje enzoovoorts dragen een zoo eigen en herkenbaar signalement, dat, mochten zij zich onverwacht in stad of dorp van het huidige vaderland vertoonen, hun identiteit spoedig zou zijn vastgesteld.

BOEKENSCHOUW

COHEN (samengesteld door A.) HOE DE OORLOG VAN 1939 ONTSTOND. Van „München" tot September 1939. (152) *f* 0.95 en *f* 1.50. Blitz, Amsterdam.

In dit boek zijn gebundeld de authentieke briefwisselingen, démarches en redevoeringen van staatslieden dier landen, welke thans in oorlog gewikkeld zijn, benevens de teksten van de oproepen, welke Z.H. de Paus, Z.M. de Koning van België, H.M. Koningin Wilhelmina, President Roosevelt, Mussolini, Chamberlain, e.a. tot de betrokken regeeringen hebben gericht om den vrede te behouden.

MEERLOO (Dr. A. M.) GEESTELIJKE WEERBAARHEID. Bijdrage tot de psychologie van menschelijk worstelen. (93) *f* 0.95. Servire, Den Haag.

Medisch-psychologisch wordt nagegaan over welke afweermiddelen de cultureele mensch beschikt in moeilijke levenssituaties. Dit boek van psychisch verweer kan gelezen worden door grondig ontwikkelde lezers.

STIBBE (Mr. M.) KINDEREN DIE GESCHIEDENIS MAKEN. (259) van Stockum en Zoon, Den Haag.

De vaag-religieuze wijze — hier en daar ook positief onjuist — waarop de Christusfiguur wordt behandeld, maken dit boek ongeschikt voor Katholieke lezers.

Stijn Streuvels

Van lenteleven tot levensbloesem

door H. P. SERRARENS.

Als ooit de ware, uitgesproken wezenstrek van de Vlaamsche roman, welke zich openbaart in grond- en volksverbondenheid, bij één der Vlamingen juist tot uitdrukking komt, is het zeker bij de autodidact Stijn Streuvels.

Van Lenteleven tot Levensbloesem, van de aanvang van schitterende, zelf-gebaande literaire loopbaan met als eersteling Lenteleven, tot zijn breed-uitgebouwde, van Vlaamsch landleven doorwaaide en doorlaaide laatste roman, Levensbloesem, is het werk van dezen Vlaming hiervan een levende getuigenis. Werken als Levensbloesem worden door den modernen mensch niet erg gezocht. De na-oorlogsch jaren kenmerken zich door levensinzichten die lijnrecht in strijd zijn met de periode van vóór 1914-1918. In deze tijd kwam de mensch in hardvochtige bitterheid tegenover zijn evenmensch te staan. Het dadaisme geeft ons het hoogtepunt van deze nieuwe levensbeschouwing. Er is in de werken van Streuvels geen sprake van tempo het wachtwoord van onze dagen, omdat zijn menschen niet meeloopen in deze chaotische arena.

Streuvels' leesdrift had hem na jaren van moeilijke inspanning gebracht tot het tijdschrift. Hij was zich-zelf bewust dat hetgeen daarin werd aangeboden ook voor hem mogelijk was. Na aan de „De Jonge Vlaming' en „Vlaamsch en Vrij" te hebben meegewerkt, bewoog Karel van de Woestijne hem om aan „Van Nu en Straks" zijn bijdragen te bezorgen. Zijn reeds ver schenen schetsen werden op aanraden van Van de Woestijne gebundeld en uitgegeven onder den naam „Lenteleven". (1899). Hiermede was het begin gemaakt voor zijn nieuwe levenstaak, die het vaarwel zou betekenen aan zijn bakkerspraktijk.

Wat straalt reeds uit „Lente" een heerlijke, warme kinderliefde, die later wordt uitgewerkt, dieper en inniger in zijn „Kerstekind". Het naturalisme dat juist in zijn vormingstijd van schrijver hoogtij vierde, heeft op verschillende schetsen en latere grootere werken zijn stempel gedrukt.

Hij staat midden in de menschen die hij beschrijft en weet ze zoo een werkelijke waarachtigheid in hun beangstigende levensstrijd aan ons voor te zetten dat wij met hen dit armoedig bestaan ondergaan in al zijn ge ledingen. Vele werken van schrijvers die uit propagandistisch oogpunt dit onderwerp als uitgangspunt en einddoel hebben, blijven in uitbeelding en aanvoeling ver beneden die van hem. Zelden heeft een schrijver een zoo verrijkend als tragisch onderwerp met zulk een strakke objectiviteit weergegeven.

Bij het chronologisch nagaan der werken van Stijn Streuvels treft het ons telkens hetzelfde motief van zijn eerste jaren weer te vinden. Was spontaniteit, gebrek aan strakke observatie, een gave détailleering en psychologische ontleding een van de hoofdgebreken van zijn eerste periode, na het verschijnen van de „Vlaschaard" is hiermede grootendeels gebroken. Streuvels' kunstuiting is die van een zuiver natuurmensch. We ademen in zijn werken den geheelen Vlaamschen buiten, wij lijden mee de tragiek van het ploeterende landvolk, wij zien de natuur openbloeien in al haar schitterende kleuren-pracht, wij zien haar ook bij het afsterven van de heerlijke zomerweelde. Wij zien de luchtengevaarten soms dreigend als een oorlogsmonster op ons afkomen; dan weer in milde teerheid boven ons welven als Oostersche gloed. Hij staat midden in zijn arbeidend en werkzaam volk dat hij zoo innig liefheeft; de groote dankbaarheid die het hem verschuldigd is, is het zich echter niet bewust.

Er is bij deze menschen geen sprake van eenige gecompliceerdheid, evenmin bij hem die als begenadigde onder hen leeft. De kritiek ried hem aan meer het gecompliceerde stadsleven te gaan beschrijven met zijn meervoudig leven en grootere hartstochten. Zijn eenmaal uitgestippeld plan zou

hij echter nooit verlaten, daarvoor was hij te zelfstandig. Hij is er niet minder om gelezen, niet geringer om gewaardeerd. Hij volgde de drang van zijn innerlijk-levend kunstenaarstemperament, dat hem voerde tot zijn onmiddellijke omgeving, zijn Vlaamsche land met boeren en arbeiders.

In zijn aanvangsperiode nam de natuur een te ruime plaats in en werd de mensch slechts op het achterplan geplaatst. Volgens zijn eigen verklaring aan A. de Ridder was zijn kunstbetrachting immers „het situeeren van de natuur met als détail daarin de mensch". In zijn later werk is de mensch een rijker plaats toebedacht. Wij ademen de landelijke, serene rust uit „Lenteleven" maar ook uit „Levensbloesem". Voor een mensch wiens leven zoo met de natuur is vereenzelvigd moet het stadsleven, met zijn groote verscheidenheid van bewegen en onnatuurlijkheid van leven wel een paskwil zijn. Waarom hij het stille Ingoyghem opzocht om temidden van de landelijke eenzaamheid zijn nieuw leven op te bouwen, is dus wel een primordiale eisch voor zijn scheppingsmilieu geweest.

* * *

Zijn klare kijk op het leven, zijn forsche en lenige taal, zijn uitzonderlijke manier van weergave, plaatsten hem van meet-af onder de grootsten van zijn tijd. Het nieuwe literaire leven in Vlaanderen werd in de negentiger jaren vertolkt door de medewerkers aan „Van Nu en Straks". Hij die het bakkersambacht uitoefende werd door de schoolsch-gevormden binnengehaald; hij, die in nachtelijke uren zijn kunstenaarsgaven wist te ontplooien en er zijn volk van deed genieten. Het enthousiasme waarmee hij werd ontvangen moet aan zijn werken wel een krachtige stimulance gegeven hebben. Wij denken hierbij aan de eerste officieele bekroning van zijn gezamelijk werk in 1905. Na verloop van jaren zou zich dit nog meer herhalen. Evenwichtig als hij is in al zijn kunstuitingen, is hij dit ook in zijn persoonlijk leven: eenvoud is nog steeds een kenmerk van zijn leven.

Getuigde „Lenteleven" reeds op menige plaats van sterke bladzijden, die hun waarde door den tijd niet zullen verliezen, met „De Oogst" wist hij de algemeene aandacht op zich te vestigen en veroverde hij een plaats onder de grooten. Diep-doorvoeld is het tragisch bestaan van deze tobbers weergegeven. De uitbeelding is zoo sterk-natuurlijk en zijn taal zoo sober en forsch, dat we geen oogenblik aarzelen de droeve realiteit van deze menschen te aanvaarden. De strijd aarde-mensch is het onderwerp van een heele reeks werken van hem met „De Oogst" als uitgangspunt. Na verloop van jaren zien wij telkens dit onderwerp weerkeeren met steeds sterker wordend proza.

De kritiek had geen gelijk hem andere wegen op te leiden dan die waar hij door zichzelf werd naartoe gevoerd. Men sprak van herhaling; men bedoelde dan dat hetzelfde thema reeds eerder was behandeld. Wat men vergat was de wijze waarop; deze had steeds nieuwe, wisselende aspecten. Werken die van naturalistischen invloed getuigen zijn „De Oogst", „Langs de Wegen", „De Werkman" en „Leven en Dood in den Ast". Zijn rijperwordend kunstenaarstalent is hierin zeer goed waarneembaar. De matelooze liefde voor zijn personen die hij schept, gaat gepaard met een evenzoo groot verantwoordelijkheidsgevoel van zijn werk tegenover zijn lezers. Niet zelden heeft hij de verwerkte stof jaren in zich om-gedragen alvorens haar in concrete vorm tot boek te verwerken. Waren meerderen in onze dagen zich van hun verheven taak bewust, de boekenmarkt zou niet zoo overstroomd worden van werk van inferieure kwaliteit. De woorden staan er bij hem wel-overwogen en de zinnen goed-doordacht. In een klein, doch veel-beteekenend werkje „Stille Avonden" worden wij door hem-zelf op de hoogte gesteld hoe het werk in hem groeit. Luister maar eens naar de groote schroomvalligheid en ongeëvenaarde vreugde waarmee hij soms zijn werk aanvangt. (Een lustige begraving). „Onder den blaker, in den gloedrooden warmen schijn van de lamp lag het blank vel papier te wachten. Die spottelooze, witte reinheid geeft me soms een gevoel van angst, een bevangene vrees, om hetgeen er in zwarte letters op moet komen, — den huiver als voor het begin van een gewaagde gebeurtenis. Dien avond echter zette ik mij neer met een ver-

kneukeld verlangen, ik voelde de krieuweling van gejaagd ongeduld om onverlet te beginnen den strijd met het woord om maar niets te verliezen van wat zoo lange geleefd had en te wachten zat om in volzinnen verduidelijkt te worden."

Met reflectie moet hij zijn eigen werk hebben overschouwd, toen hij dit werkje schreef. Wat ons zeer bevreemd, is de sterke subjectiviteit waarmede het is geschreven, een wijze die vreemd is aan Streuvels' kunst. Wij weten van nu af dat hij met de noodige ernst en toewijding zijn werk zal laten rijpen. Hij voelt zich als een zeldzaam begenadigd mensch die aan anderen meedeelt, wat hij met zijn sterke kunstenaarsziel vermag te omvatten. Hoor maar in „Najaar" hoe hij zijn levenstaak opvat als een plicht: „Aan ons nu de donkere nachten, de duistere dagen, om aan het werk te gaan; aan ons die gegaarde schoonheid te verwerken tot tastelijke voortbrengselen, die deugd en genot moeten verschaffen aan degenen die rusten mogen.... Onze werkbeurt is nu aangebroken. Doe de venster dicht, schuif de behangsels voor, ontsteek het vuur, het lamplicht wacht . . . . Schoone dingen van mijn herinnering, dingen van teerheid, waas van ootmoed en zachte treurnis, heel de wereld van mijn verlangen, die leeft in mijn verbeelding, moet ik verwerken."

STIJN STREUVELS

Hij heeft zijn beloften ruimschoots volbracht, met wat hij in de loop van jaren heeft geschonken. Niet alleen lag het proletarisch element aan Streuvels' eersteling ten grondslag, ook het kind had zijn liefde gevraagd. Horïeneke was hiervan een eerste vrucht. Met wat een warme liefde en teedere ontroering heeft hij dat simpel Eerste Communicantje met een oer-sterke taal geschetst. Tien jaar later ziet hij er in „Stille Avonden" met weemoed naar terug. Bij het nagaan van de evolutie in zijn scheppend werk, blijkt ook hier weer dat na jaren zijn kunst zich heeft verdiept en verinnigd. Getuige hiervan zijn „Het Kerstekind" en „Prutske". Zoo kon bij het verschijnen van „Het Kerstekind" „Opvoeding en Onderwijs" schrijven: „De ziel van een groot kunstenaar is een wonderbare boom, die in allerlei richtingen zijn takken schiet en allerlei vruchten draagt. En in welke richting de kunst van de groote Vlaming zich ook moge voortbewegen, wij weten, dat wezenlijke schoonheid voor ons ontbloeien zal, een glans voor onze oogen, een stem tot ons hart."

Louter brokken natuurbeschrijving, waarvan de weerga niet te vinden is, gaf hij in majestatische taal in „Het Uitzicht der Dingen", „Najaar" en „Het Glorierijke Licht". Alles is zoo gedetailleerd weergegeven dat aan een ontleding ervan niet mag gedacht worden. Nooit schijnt hij genoeg te hebben van het aanschouwen der groote, machtige natuur. Bij het zoeken naar de reden waarom hij dit gansche complex zoo juist uitrafelt, vinden wij eigenlijk hierop een antwoord in zijn „Vlaschaard", met de groote epische natuurbeschrijvingen hetwelk de diepere ondergrond omlijst. De bittere strijd tus-

schen het oude en jonge geslacht is, in bijzonderheden, tot een machtig drama verwerkt.

Ontbraken hartstocht en liefdedrift aan de geschapen personen bij vele van zijn werken o. m. ook in de „Vlaschaard", in „De Teleurgang van de Waterhoek" heeft hij het karakter en de ziel van het volk bloot gelegd en zoo de kritiek beschaamd. Dit wijst op een nieuwe periode die wordt ingeluid. Het geeft èn verruiming èn verbreeding. Zijn laatste roman „Levensbloesem" geeft het bewijs temeer van deze voortschrijdende evolutie. Hier zijn de psychologische toestanden tot in bijzonderheden uitgerafeld. Daardoor wordt hij soms langdradig. Wat aan deze roman echter vreemd aandoet, is de thesis die er het uitgangspunt van vormt. De waarde ervan ligt niet in de tendenz.

Als hij niet de vereischte geschiktheid en de noodige inspiratie had, wijdde hij zich aan bewerkingen. Hetzelfde jaar van de „Vlaschaard" liet hij een bewerking verschijnen van „Reinaert de Vos", een werk hetwelk getuigt van diepgaande bronnenstudie. Dit duidt weer op de groote nauwgezetheid waarmee hij zijn arbeid volbrengt.

* * *

Zijn „Oorlogsdagboek" hetwelk handelt over de eerste 4 maanden van de wereldoorlog, en waarin hij, naar hij in zijn „Verantwoording" verklaart „de feiten heeft aangeteekend die ik in mijn omgeving heb zien gebeuren. Het was echter niet zoozeer om de feiten wel veel meer om de stemming te doen die de feiten bij mij, mijn kennissen, en de heele streek ook over het uitzicht van het landschap om mij heen, uitwerkten en teweegbrachten."

Ook in deze rumoerige dagen bezit hij toch de suggestieve kracht om de stille bewogenheid van de sombere najaarsdagen als in vroegere werken uit te beelden. Ook hier openbaart zich de dichter van zijn land en volk. Een van de prachtige epische beschrijvingen uit de eerste dagen is voorzeker die aldus aanvangt: „Heel vroeg in den morgen zat ik aan mijn breed open raam waar de heele streek — de oneindige velden onder de diaphane lucht, voor zonsopgang te doomen liggen. Het was het uur, waarop het wonder geschiedt van het algemeen ontwaken en uit den schemer, de helderheid openbloeit van een nieuwen dag."

Dit boek bracht een eigenaardig effect teweeg; het bezorgde hem veel vijanden, van de andere kant werd zijn naam drukker dan vroeger nog gecommenteerd. Velen beweerden dat hij het voor de Duitschers opnam. Toch werd zijn dagboek in 1915 in het Etappengebied verboden!

Omdat de werkelijkheid hem te barbaarsch voorkwam, zocht hij zijn troost in het verleden. De vrucht van deze breed-uitgewerkte historie legde hij neer in „Genoveva van Brabant".

Hulde brengt hij aan de maagdelijke reinheid en de onverbreekbre huwelijkstrouw. Het verzinnebeeldt de groote tegenstelling in de wereld en toont de factoren die ons kracht en sterkte geven en die, welke ten verderf voeren. Het is geworden een sterk Katholiek boek. Sterker nog is zijn „Alma met de Vlassen Haren". Twee werken die tot heden nog niet werden vermeld en uitsluitend gewijd zijn aan de schoonheid van zijn land zijn: „De Landsche Woning in Vlaanderen" en „Land en Leven in Vlaanderen". Hier overschouwt hij het gansche Vlaamsche land met al wat er binnen en buiten beweegt. Het is geworden, vooral het laatste, een jubileumboek voor Vlaanderen.

Het oeuvre van dezen Vlaamschen meester is te uitgebreid om in een beknopt overzicht al de facetten van zijn kunstenaarstalent te laten schitteren. Ieder werk op zich is een uitvoerige bespreking waard. De invloed van buitenlandsche schrijvers, vooral de Russen en Nooren, op zijn werk; de evolutie die we in zijn later werk telkens kunnen vaststellen; de vele gebreken die er kleven aan de boeken van zijn eerste periode; het thema van al zijn werken, hetwelk is terug te brengen tot die van zijn jongere schrijversloopbaan, dit alles loont de moeite om uitvoerig te worden bestudeerd.

Zooals ieder kunstwerk dat door den tijd wordt bepaald, zal dit ook geschieden met die van hem. Voor een groot deel zal het oordeel van Kloos

m. i., gerechtvaardigd worden, wat deze reeds in 1905 van hem schreef: „Hij ziet alle dingen eenvoudig schoon en menschelijk-natuurlijk zooals ze in de heusche werkelijkheid waarachtiglijk zijn. En daarom zal het werk van Streuvels blijven leven en hoog omhoog staan voor alle tijden, als al het tendentieuze, het leelijk-expresse reeds langs is verzonken in vergetelheid".

Boekenschouw

HUGHES (Philip) A POPULAR HISTORY OF THE CHURCH. (278) 7/6. Burns Oates & Washbourne Ltd - London.

Naast zijn Kerkgeschiedenis in meerdere deelen heeft Rev. Hughes thans een meer beknopt werk geschreven, dat bijzonder bedoeld is voor degenen, die zich een algemeen overzicht der Kerkhistorie willen verwerven, alvorens uitgebreider werken ter hand te nemen. Voor dit doel is het boek zeker geschikt. Want zonder onsamenhangend of fragmentarisch te worden, heeft Rev. Hughes een overzicht samengesteld dat de groote lijnen en daarmee verbonden gebeurtenissen markeert. Een literatuurlijst geeft aanwijzingen voor uitgebreider werken over Kerkgeschiedenis en speciale onderwerpen. Een aanbevolen boek, dat tevens opvalt door prettigen schrijftrant.

LEEN (C. S. Sp.; Edward) WHY THE CROSS! (366) 7/6. Sheed & Ward - London.

Het boek van Rev. Leen is gebaseerd op eenige heel simpele waarheden. De mensch kan niet gelukkig zijn zonder de heiligheid na te streven. Maar de door den zondeval tot het kwade geneigde mensch zoekt het geluk, met verwaarloozing der heiligheid, dus waar het niet te vinden is. Slechts het Kruis — het Kruis van Christus, ons Kruis — kan bewerken dat het werkelijke geluk wordt bereikt. De menschelijke natuur kan daartoe niet komen zonder lijden. Dit verklaart den titel „Why the Cross?"

In het eerste deel dan van zijn boek constateert de schrijver 's menschen falen in het verwerven van het geluk; de gevolgen van den zondeval worden scherpzinnig en psychologisch overwogen. In het tweede gedeelte beschouwt hij het Kruis, en overweegt hij de psychologie van Christus. Hij constateert het werkelijk geluk en den weg daarheen; hij verklaart het logische, het eenvoudige en toch ook zoo mystieke in de Christelijke levenstheorie.

Voor ontwikkelde Katholieken is dit een boek van hooge waarde.

PRINS WILLEKES-MACDONALD (Ina) DE VROUW EN DE MAATSCHAPPIJ. (113) „Pegasus", Amsterdam.

Verschillende vraagstukken, de vrouw en haar plaats in het maatschappelijk leven betreffend, worden besproken vanuit socialistisch standpunt. Voor Katholieken is dit boekje onbruikbaar.

WIELENGA (Dr. B.) DE BIJBEL ALS BOEK VAN SCHOONHEID. (392) *f* 2.25. 5e Druk. Kok, Kampen.

Het boek van Dr. Wielenga, — dat de kennis der H. Schrift wil verhoogen en opmerkzaam maakt op de schoonheid daarin, — is bedoeld voor Protestantsche Christenen. Blijkens het feit dat een vijfde druk is verschenen, heeft het, voortreffelijk en begeesterd geschreven werk onder hen zijn weg wel gevonden.

De dichter en de maatschappij

door JOS. PANHUYSEN.

De criticus Philip Henderson heeft een boek uitgegeven, dat meer is dan een verzameling critische opstellen en dat zijn titel The Poet and Society ten volle verdiend, ook al bevredigt het niet alle wenschen. In Holland zou een studie als deze op het oogenblik, geloof ik, een ongewoon verschijnsel zijn, al hebben de socialisten zich destijds min of meer uitvoerig met deze kwestie bezig gehouden, in Engeland is ze alleen maar merkwaardig en zeer actueel.

Even goed als in ons land vindt de Engelsche moderne poëzie slechts een zeer bescheiden lezerskring, en als men onder de maatschappij het groote publiek en onder de verhouding tusschen dichter en maatschappij vooral den directen invloed door de kennisname van het dichtwerk wil verstaan, dan is er nauwelijks iets te bemerken, dat dichter en maatschappij verbindt. Er is echter nog een andere verhouding tusschen dichter en maatschappij. Zelfs al wordt het haast niet gelezen, toch kan het dichtwerk een spiegeling van het maatschappelijk leven zijn en al oefent de dichter direct hoegenaamd geen invloed op de samenleving uit, hij zelf kan wel directe invloeden van haar ondergaan en deze in zijn verzen verwerken. Hij kan misschien ook indirect een invloed op de samenleving uitoefenen door de weinigen, die zijn werk wel lezen.

Er zijn niet veel dichters tegenwoordig, die meenen, dat zij een grooter publiek kunnen bereiken; er zijn er; maar over het geheel genomen, zijn dat niet de uitstekendste, ze schrijven doorgaans verzen, die afgestemd zijn op een bepaald, niet te groot bevattingsvermogen en dat kan men al te goed bemerken. Speciaal in ons land zijn er ook verschillende dichters, die in het geheel niet naar zulk een grooter publiek verlangen, de meesten hunner zijn nog in hun opvattingen omtrent hun werk romantici en vaak zoo overtuigd van hun individueele grootheid en wijsheid, dat ze niet eens tot een bepaling van hun verhouding tegenover de maatschappij komen, ze veroordeelen Holland, de tegenwoordige samenleving, de massamoraal en het dogma en keeren weer tot zich zelven in.

Gedeeltelijk is dit toe te schrijven aan de vereenzelving van de romantische traditie der poëzie met de poëzie zonder meer. Deze romantische traditie, zooals Philip Henderson zegt, „in Engeland vertegenwoordigd door Shelly en Keats, zag den dichter als een leeuwerik of een nachtegaal, verscholen in het dicht gebladerte of steeds hooger en hooger wiekend in een geestelijke sfeer van eeuwige en absolute schoonheid, onbereikbaar voor gewone stervelingen, een „spiritualiteit", die de men-

schelijkheid van den dichter aantast en waarin hij ten slotte bezwijkt en een vroegen dood vindt. Men moet echter niet vergeten, dat deze zelfde romantici over zichzelf ook dachten als over profeten, „niet erkende wetgevers", en strijders voor de menschelijke vrijheid... Het was echter gedeeltelijk de schuld van de critici uit het Victoriaansche tijdperk, dat het minder belangrijke aspect van hun werk zoo naar voren kwam, bij de critici werden dichters een soort nuttelooze engelen, die in de leegte hun glanzende vleugels op en neer wiekten en de poëzie werd iets wat alleen maar verheven en etherisch was. Deze opvatting is echter geheel in strijd met de groote traditie van de Engelsche poëzie, zooals die vertegenwoordigd wordt door Chaucer, Shakespeare, de op hem volgende dramatici en de satirici van de achttiende eeuw — schrijvers, die zich zelf niet introduceerden als vogels, of wolken, of bloemen, maar die zich tevreden gevoelden als mannen te leven in een wereld van mannen."

Bij de dichters der Victoriaansche periode werd dit er niet beter op; steeds meer bleek de poëzie zich van de actueele werkelijkheid te verwijderen en ontvluchtingspoëzie te worden, zij verkozen den droom van het verleden of de illusie der toekomst boven de realiteit van het oogenblik. In Engeland is dat veranderd. In Nederland in veel geringer mate. Zelfs de jongsten, als bijvoorbeeld van Hattum of Hoornik, zijn zeker nog niet tot een integrale waardeering van het actueele leven gekomen, zij zien daar slechts enkele, meestal minder aangename aspecten van. Men kan zich de vraag stellen, waarom poëzie geen ontvluchtingspoëzie zou mogen zijn en of het beslist noodzakelijk is, dat een dichter invloeden van de maatschappij, waarin hij leeft, ondergaat. Marsman is zonder twijfel een voornaam dichter en Adrianus Roland Holst eveneens en toch zijn zij beiden individualisten en romantici. Zij beteekenen voor de Nederlandsche samenleving als geheel vrij wel niets en er is weinig kans op, dat zij dat in de toekomst ooit zullen doen.

Het antwoord op die vraag zou kunnen zijn, dat men in Marsman en Roland Holst twee karakteristieke voorbeelden zien kan van uitstervende romantiek. Zij hebben prachtige poëzie gegeven, maar geen bijzonder levenwekkende, dat wil zeggen poëzie, waarop voortgebouwd kan worden. Zij beteekenen een einde. Reeds aan hun zelven wreekt zich de verwijdering der romantiek van de samenleving, een verwijdering, die zich geleidelijk voltrokken heeft, want oorspronkelijk was de romantiek niet onmaatschappelijk. Het zich zoozeer terugkeeren op de persoonlijkheid, als men bij beide dichters waar kan nemen, wordt op den duur die persoonlijkheid noodlottig. Om dit gevaar te ontkomen zal bij Marsman een beslissender hernieuwing moeten plaats grijpen dan de reeds gekomen hernieuwing, waarin hij zelf en anderen gelooven, bij Adrianus Roland Holst kan men de ge-

volgen van het isolement bemerken aan de herhalingen, waarin zijn werk te vaak vervalt.

Dat doet aan de schoonheid van de poëzie, die zij ons gaven, onmiddellijk niets af, het duidt alleen op de beperkingen van dat werk, die bij een andere verhouding tegenover de maatschappij wellicht verbroken hadden kunnen worden.

Het gevaar van het isolement is in Engeland op het oogenblik voor de jongste generatie lang niet meer zoo groot als in ons land, integendeel de nieuwste dichters worden daar veeleer bedreigd door een te gereedelijke aanvaarding van een bepaalde houding tegenover de maatschappij, namelijk de communistische. Auden, Day Lewis en soms zelfs Spender en Louis NacNeice vertoonen een neiging om de poëzie te verwisselen met de propaganda voor een levensleer en dat is noodwendig, op een andere wijze, weer even noodlottig voor de persoonlijkheid van den dichter. En, zooals Philip Henderson terecht opmerkt, aan deze persoonlijkheid ontleent de dichter zijn scheppingsvermogen en zijn werk waarde.

In een lezing hoorde ik Anthonie Donker eens verklaren, dat een dichter een mensch is als andere menschen, een burger tusschen burgers en oogenschijnlijk geeft de schrijver van The Poet and Society, die de dichters klaarblijkelijk „als mannen in een wereld van mannen" wil laten leven hem gelijk. Maar slechts oogenschijnlijk. Een dichter is zeker geen vogel, geen wolk, of geen bloem, en in bepaalde en zeer voorname opzichten is hij met dezelfde hoedanigheden begiftigd als iedere andere mensch. Maar toch is er een groot verschil tusschen de dichter en den gemiddelden volksgenoot en Philip Henderson is allerminst blind voor dat verschil. De dichter ziet meer, hij ziet wat anderen ontgaat. Als hij zich isoleert, in de eigen persoonlijkheid. Als hij zich, als mensch onder menschen, niet isoleert, ook in de samenleving. Philip Henderson vergelijkt hem met Orestes uit de Choëphoren van Aischylus. En dat is een prachtige en vooral in dezen tijd beteekenisvolle vergelijking. Het koor der burgers in de tragedie ziet de verandering, die in Orestes plaats grijpt, als de Furiën hem naderen, een verandering, die hun waanzin lijkt. Maar Orestes zegt dan tot hen: Gij ziet hen niet. Ik zie hen wel. Zij komen op mij af, drijven mij voort. Ik ga.

De dichter, die den moed zou hebben de samenleving van heden in haar geheel te willen zien, zou Orestes wellicht in niet geringe mate gelijken. Geen benijdenswaardige positie, maar die wellicht tot een groei der persoonlijkheid zou voeren en de beteekenis en de waarde van zijn werk zou vermeerderen. En deze waarde en beteekenis is veel beslissender voor de maatschappij dan de meeste menschen vermoeden.

I. A. Richards in zijn bekend werk „Principles of Literary Criticism" heeft daar nog niet lang geleden nadrukkelijk de aandacht op gevestigd. „Het was misschien nog nooit zoo noodzakelijk als

nu", zegt hij, „te achterhalen waarom de kunst belangrijk is, en zich niet met vage of onnauwkeurige antwoorden tevreden te stellen. En dit zal wellicht nog dwingender noodzakelijk worden in de toekomst." Hij heeft gelijk. Een samenleving zonder kunst en poëzie is een gebrekkige samenleving, en een dergelijke samenleving is niet beslist ondenkbaar, zelfs niet in Europa. Met name de poëzie staat er in sommige landen hachelijk voor. Zoowel het isolement als de dienstbaarmaking van de poëzie aan een eenzijdige levensleer kan het gevaar van verkwijning vermeerderen, het grote gebrek aan belangstelling doen toenemen. In Frankrijk, om een voorbeeld te nemen, lijkt me de laatste jaren al zeer weinig wezenlijk voorname poëzie te verschijnen.

Het is dus inderdaad zeer urgent zich op de waarde van de kunst, en de poëzie in het bijzonder, te bezinnen. Philip Henderson is zijn boek dan ook begonnen met een onderzoek naar die waarde. Hij doet dat ongeveer op de wijze, waarop Aristoteles in zijn Politeia naar de ware staatkunde zocht, hij begint met de meeningen weer te geven van verschillende moderne critici. Hij laat Richards zelf aan het woord, die het vraagstuk benadert vanuit de phychologie en die ten slotte in de poëzie een soort religie ontdekt, poëzie roept in den lezer een zekeren zielstoestand te voorschijn, haar waarde zou nu gelegen zijn in de aard der psychische toestanden, die zij veroorzaakt. Thomas Stearns Eliot, volgens Henderson, zou in de poëzie slechts een sublieme vermakelijkheid zien. De communistische critici als Edward Upward, Caudwell, en Alick West zoeken de waarde der poëzie in de uiting van het volksleven of de openbaring van den mensch in zoo verre hij deelneemt aan het productieproces der samenleving. Henderson acht geen dezer waardeschattingen beslissend en mijns inziens terecht. Hij laat echter na een duidelijker waardeschatting voor de verworpene in de plaats te stellen. Veel belangrijker dan al de werken, die hij onderzoekt acht ik het boek, dat ik eenigen tijd geleden voor Boekenschouw mocht behandelen, Realization van Hugh McCarron S.J. Hierin wordt aan de „sublieme vermakelijkheid" van Thomas Stearns Eliot ten volle recht gedaan, wordt het spelkarakter der kunst volkomen erkend, maar tevens uiteengezet hoe tegelijkertijd de kunst ook uitermate droef kan zijn. Hem is de poëzie de realisatie van het verwonderd zien der dingen in het woord. Nabootsend en onthullend terzelfdertijd kan de poëzie al de schoonheid van het om en in ons bestaande openbaren en toch ook de ontoereikendheid van die dingen toonen. Er is in deze opvatting geen sprake van een vervanging der religie, en evenmin van een direct aansporen tot handeling als bij de communisten. Ook McCarron wil, evenals de beste moderne dichters van Engeland, de verbintenis met het werkelijke, het actueele leven herstellen, een herstel, dat uiterst noodzakelijk, dat beslissend kan blijken. Philip Henderson gaat achtereenvolgens na hoe de verschillende dichters naar een her-

overing van het actueele leven getracht hebben, Hopkins, Eliot, Pound, Lawrence, Yeats, Auden, MacNeice, Spender, Day Lewis en Wyndkam Lewis. Hij tracht in verband daarmede de juiste verhouding tusschen dichter en maatschappij nader te bepalen. Hij slaagt daarin naar mijne meening niet. Hij schetst de verhouding tot de samenleving bij verschillende van zijn voorbeelden herhaaldelijk uitnemend, maar bij geen van hen vindt hij een bevredigende oplossing. Hij zelf heeft een zeer bepaalde opvatting over de huidige maatschappij, die, in haar algemeenheid, niet onjuist is, geloof ik. Hij stelt vast, dat we leven in de laatste „convulsies" van het kapitalisme of, zoo men wil, liberalisme. We maken een crisis door van een overweldigende beteekenis en we staan voor een wending in het maatschappelijke. Een dichter, die als mensch zijn tijd zien wil, zal dit ontwaren en invloeden daarvan ondergaan. Hij zal moeten kiezen, hij zal zijn houding moeten bepalen, wil hij niet meegesleurd worden in den maalstroom. Maar tot een nadere aanduiding van die keus komt Henderson niet en welbeschouwd kan hij daar niet toe komen, omdat zijn opvattingen toch te vlottend zijn. Hij noemt Thomas Searns Eliot, den dichter, die misschien het sterkst de verwarring van de huidige samenleving heeft beseft en gebeeld, een reactionnair en beschuldigt hem een verdediger der bezitters te zijn. Ik geloof, dat deze beschuldiging niet juist is en dat Henderson iets onder reactionnair verstaat, wat niet reactionnair is. Een reactionnair is een behoudende, die iets behouden wil of terugbrengen wat in bepaalde tijden niet meer te houden of terug te brengen is. Henderson schijnt echter onder reactionnair eenieder te verstaan, die ook maar iets behouden wil. Hij hangt daarbij een moderne dwaling aan. Hij ziet in de samenleving een voortdurende verandering en hij schijnt te meenen, dat de mensch, en meer bepaaldelijk de dichter, die verandering moet volgen. Tegenover de verandering stelt hij niets, dat onveranderlijk is, en daarom kan van een houding in den eigenlijken zin bij hem geen sprake zijn. Hij schijnt soms de uiterste soepelheid der passiviteit wenschelijk te achten, terwijl de realisatie van het actueele leven der maatschappij slechts geschieden kan, wanneer de dichter het onveranderlijke, de princiepen, die eeuwig gelden, tegenover de veranderingen stelt, die hij ook erkent en die hij zoodoende kan waardeeren of veroordeelen. Als men dit onveranderlijke loochenen zou, werd dit oordeel onmogelijk en daarmede het volledige besef in poëtischen zin en de realisatie daarvan in de taal. De dichter, die vermogen zou eenigermate tot zulk een houding tegenover de samenleving te komen, zou wellicht grootscher aspecten aan de sociale werkelijkheid ontdekken, dan men nu doorgaans vermoedt. Hij zou niet onwaarschijnlijk op Orestes lijken, voortgedreven door de Furiën, men zou hem misschien niet erkennen, voor reactionnair uitmaken, maar hij zou ons ook een beeld kunnen geven van de levender krachten in de

samenleving en de teekenen kunnen toonen van een goddelijke gerechtigheid, als een Dante. Hij zou van den vervolgden Orestes uit de Choëphoren, den vrij uitgesproken en vrijsprekende Orestes kunnen worden uit de Eumeniden.

Philip Henderson: The Poet and Society. Secker and Warburg Ltd. 22 Essex Street London.

JEKYLL (G.) and JONES (S. R.) OLD ENGLISH HOUSEHOLD LIFE. (120) 7/6. B. T. Matsford Ltd - London.

In „Old English Household Life" wordt een beschrijving gegeven van het plattelandsleven, van de middeleeuwen af tot den modernen tijd. Het vertelt van gewoonten en levenswijzen die thans vrijwel niet meer bestaan, het beschrijft de voorwerpen van dagelijksch gebruik, die in de toenmalige behoeften der menschen voorzagen. Het boek is meer dan een simpele beschrijving; het dringt vrij diep door in het wezen der levensgemeenschap op het vroeger zoo gëisoleerde platteland. Het is „the spirit of countrylife" die in het boek vertolkt wordt; een interessant en weinig behandeld aspect der geschiedenis van den mensch. Karakteristieke teekeningen en foto's verduidelijken den tekst.

VERZEN (30) Uitgave van „14 Dagen". Odulphusstr. 33, Delft. *f* 0.60.

De redactie van „14 Dagen" geeft als nr. 10, 11 en 12 van haar tijdschrift dit bundeltje verzen uit. Het is volgens de redactie geen „aesthetische", eer een karakteristieke selectie. De „bijdragers" zijn Anton Erwich, Paul Maimon, Theo van der Helm, Felix Lemmens, Jan van Maren, Maarten Vrolijk, Bruno Weykamp, Aldert Witte. De drang en wil tot poëzie is hier nog sterker dan de poëzie.

HIJMANS (A.) HUWELIJK EN GEZINSVORMING. (156) *f* 2.— en *f* 2.75. Daamen, Den Haag.

Wetenschap en geloof zijn de grondslagen waarop het betoog rust van Dr. Hijmans over de godsdienstige en zielkundige zijde van het huwelijks- en gezinsleven, waarbij actueele vraagstukken als geboorteregeling, en dergelijke, uitvoerig en openhartig worden besproken. Maar daar de schrijver van Protestantsch-christelijke beginselen uitgaat, welke de Katholieke opvattingen op kardinale punten niet altijd dekken, is dit werkje uitsluitend geschikt — ook bedoeld trouwens — voor Protestantsche lezers.

CHAMBERLAIN (Neville) OP ZOEK NAAR DEN VREDE. Vertaling van A. K. van Riemsdijk. (333) Eigen Volk, Haarlem.

Een aantal redevoeringen, gehouden door den Britschen eersten minister vanaf Mei 1937, toen hij Premier werd, tot Mei 1939, zijn in dit boek gebundeld. Zij zijn gëinspireerd door, en hebben betrekking op het handhaven van den vrede. Als zoodanig bezitten zij de beteekenis een commentaar te zijn op de wereldhistorie der laatste jaren, die zoo beheerscht werd door het vraagstuk van oorlog en vrede. Een zeer lezenswaardig boek.

BUITEN LETTEREN LANDSCHE

FRANSCH

HENRI-ARDEL (Colette) LA DANGEREUSE BONTé. 18 fr. Plon, Paris. 1939.

Madame Henri-Ardel heeft een uitvoerig oeuvre op haar naam staan, een oeuvre, dat veel gelezen wordt en dat aan bepaalde eischen voldoet, zonder echter boven de goede ontspanningslectuur uit te komen. In dit haar laatste boek, dat „La dangereuse Bonté" heet, beschrijft zij een ideale vrouw, van groote innerlijke en uiterlijke schoonheid, die alle menschen wil weldoen, doch in de episode van dit verhaal bijna haar vleugels brandt. Zij wil een van elkaar vervreemd echtpaar weer bijeen brengen, doch de mannelijke partner ontsteekt ook in haar zelf een gloed, die noodlottig dreigt te worden. Op het laatste oogenblik redt de weldoenster zich door de vlucht. Madame Henri-Ardel beschrijft dit alles vlot, onderhoudend en aannemelijk; alles verloopt vanzelfsprekend en natuurlijk, doch nergens raakt de auteur de diepere snaren der ziel, nergens komt zij boven het dragelijke verhaal uit, dat men leest enkel òm het verhaal, om de spanning van het oogenblik. Het boek doet denken aan confectie- of bazarwerk; de menschen in dezen roman zijn allen zoo weldenkend en nobel, dat zij van een andere planeet te stammen schijnen.

PéROCHON (Ernest) BABETTE ET SES FRèRES. 18 fr. Plon, Paris. 1939.

In den Franschen boerenroman wordt vaak een conflict beschreven, dat ontstaat door de koppigheid en kortzichtigheid van een der hoofdfiguren. De Fransche boer schijnt uit te munten door vasthoudendheid aan traditioneele opvattingen. Dit gegeven is ook het thema van „Babette et ses Frères", waarin de boersche koppigheid der „broeders" verankerd ligt in een religieuze afgescheidenheid, een godsdienstig sectarisme, dat met de omliggende katholieke dorpen niets te doen wil hebben. Een groepje oude „chouans" uit de Vendée neemt het de Kerk kwalijk dat zij later met de machthebbers vrede heeft gesloten en volhardt, zonder priester, zonder geestelijke leiding, in een geisoleerde geloofspraktijk. De „broeders" vormen de kracht en de kern van dit groepje en nu wil het toeval, dat hun eenige zuster Babette het aanlegt met een buitenstaander, een ongeloovige, een „com-

munard". Deze tragedie beschrijft en ontwikkelt Pérochon in zijn roman, een verhaal van strakke, onverwrikbare lijnen. Babette raakt verstrikt in de liefde, de drie starre, half simpele, half wilde broeders achten het hun plicht haar den duivel uit te drijven. Het verhaal is eenvoudig en strak van bouw in zijn psychologie, zijn verwikkeling en ontknooping, een boerenroman in zijn zuiversten en simpelsten vorm.

FUMET (Stanislas) L'AMOUR. (168) Desclée de Brouwer, Paris.

Zeer veel oorspronkelijke gedachten over de liefde vindt men in deze beschouwing niet. Stanislas Fumet zet uiteen hoe geen liefde haar volledige ontplooiïng bereikt, als ze niet opgenomen wordt in de liefde tot God, die de liefde zelve is. In een tweede gedeelte Les Stigmates bespreekt hij de beteekenis van de smart, een gevolg van het kwade, maar werkend ten goede, die den mensch tot wezenlijker besef van het leven brengt en eerst dan haar volledige waarde verkrijgt, als zij opgeheven wordt tot God. Stanislas Fumet versiert zijn gegeven met verschillende vernuftige details, die nu en dan wel eens wat gezocht lijken, en met voorbeelden ontleend aan Wagner, Claudel en anderen. Het is maar een klein boekje, maar naar mijne meening toch nog te wijdloopig.

MARITAIN (Raïssa) LETTRE DE NUIT. LA VIE DONNéE. (96) Collection „Les Iles". Desclée de Brouwer. Paris.

De gedichten van Raïssa Maritain hebben zonder twijfel hun bekoring en, ondanks sterk sprekende invloeden van Claudel en Guillaume Appolinaire, ook een eigen bekoring. De meer bepaaldelijk religieuse gedichten uit het tweede gedeelte La Vie Donnée lijken mij het minst geslaagd, omdat hier te veel toegegeven wordt aan de redeneerzucht en het uitweiden over evidenties, zooals men die ook bij Claudel vinden kan, terwijl ze het wijdblikkende en de grootheid van Claudel's verzen missen. Beter zijn de gedichten uit Lettre de Nuit, deze zijn in een voornameren zin gelegenheidsgedichten, zij hebben een bepaalde aanleiding, een reis, een landschap of een schilderij. Een impressie van Afrika als Dakar, de gedichten naar aanleiding van schilderijen van Duccio, Breughel, Henri Rousseau, Chagall behooren ongetwijfeld tot het beste van den bundel. Zeer verrassende beeldspraak treft men in deze verzen niet aan, een groote bewogenheid vertoont hun rhythme niet, maar het is fijngevoelig werk van een fijngevoelige vrouw, en, ondanks enkele kleine ontsporingen, getuigend van poëtischen zin en smaak.

DUITSCH

WILHELM (Schäfer) THEODERICH KÖNIG DES ABENDLANDES. Albert Langen - Georg Müller Verlag. München 1939.

In dezen Theoderich van Schäfer is niets terug te vinden van Dietrich von Bern. Historisch heeft dat ongetwijfeld zijn voor-

deelen, ik neem onmiddellijk aan dat de feiten over het algemeen goed zijn weergegeven, al zal over een of andere detailkwestie wel verschil van meening bestaan — maar litterair is en blijft het een groote tegenvaller. De ontzaggelijke heldenfiguur van Dietrich von Bern kunnen wij in een letterkundig werk onmogelijk geheel losmaken van den grooten Westgothenkoning. Deze Theoderich van Schäfer is een wijs, zakelijk, koel, dapper man, maar van proporties die zelfs wij moderne nuchterlingen zonder moeite kunnen aanvaarden.

Al het kolossale, het bovenmenschelijke, het wonderbaarlijke ontbreekt in dezen Theoderich bijna volkomen. Enkel in den bouw van zijn Koningshal en zijn grafmoment — ze zijn wel wat erg lang beschreven — komt er iets aanruischen als uit oude heldenzangen. Daar is Theoderich geweldig.

Deze Theoderich van Schäfer maakt nog het meeste indruk door zijn buitengewone wijsheid. Als Schäfer aan den Führer een spiegel had willen voorhouden van wat hij moest doen en laten dan had hij geen betere kunnen kiezen. Het gedrag der Westgothen lijkt op een haar op dat der Duitschers tegenover Oostenrijk, Tcheke, Moravië enz. Het rijk van Theoderich leek groot en solied: na zijn dood was er dertig jaren later niets meer van over.

Schäfer gebruikt voor vorm en stijl die der oude heldenzangen: korte tafereelen met een klaar opschrift. Dat ligt hem buitengewoon; want Schäfer is en blijft de fijnste en beste miniaturist van dezen tijd. Het nadeel is dat op deze wijze het grootsche minder tot zijn recht komt, maar het typische, het eigene van een persoon, een milieu, een situatie beeldt de schrijver zoo direkt, zoo scherp uit dat de lezing van dit boek toch voor iedereen een waar genot blijft.

HERBERT (Roch) DIE FURCHTLOSEN. Roman. Paul Neff Verlag, Berlin.

Deze roman is in geen enkele, ook niet in de verste graad geparenteerd aan de literatuur. Het is een heel gewoon ontspanningsboek, en niet eens van de betere soort. Het is een liefdesgeschiedenis van het zoetwatergenre. Het kan voor tijdpasseering voor volwassenen dienen bij gelegenheid, dat zij aan hun ontspanning den eisch stellen, dat zij er niet bij hoeven te denken.

Een in eigen land mislukte Duitscher komt in Amerika en toont zich daar — natuurlijk!? — na het doorloopen van de gewone rangen van kelner, schoenpoetser en dergelijke, een prachtmensch — natuurlijk!? — Hij komt in de dranksmokkelarij en wint de liefde van een meisje, dat een farm bezit en bestuurt. Hij leeft met haar, maar moet vluchten, omdat de puriteinsche inwoners van het naburige stadje hem willen lynchen. Terwijl de boerderij, die den dranksmokkel camouffleerde, wordt neergebrand, helpt het meisje, Mildred Jones, hem Franz Leuthold, weg te komen en belooft hem trouw te zullen blijven.

In het begin lijdt Franz aan angst voor het leven, maar als Mildred zijn liefde beantwoordt, dan hebben in het zonlicht van hare hand „seine Seelenatome neue Verbindungen eingegangen. Die selbstquälerische christliche Seele in ihm war gestorben und hatte einer heidnischen Körperseele Platz gemacht". Als dit geen „Quatsch" is, dan zou ik wel eens willen weten wat het wel is. En dergelijke fraaiigheden staan er nog veel meer in dit boek.

Van sfeer, milieu-teekening, karakterontvouwing, van conflikten van eenige beteekenis, is in het heele boek geen spoor te bekennen.

Een vlotgeschreven prul met de noodige immoreele en ongodsdienstige daden en uitspraken, maar die van zulk allooi zijn dat een wetend, weldenkend mensch per se van het tegenovergestelde overtuigd wordt.

THOMAS (Klingg) WIND VON DRüBEN. Roman. Im Vieweg-Verlag.

In zijn „Fausten en Faunen" geeft Anthonie Donker over den roman van Carla van Ommen „Wennie en Victor" een beschouwing, getiteld „Romanfabrieken".

Hij geeft daarin toe, dat het waardelooze verhaal en de industrie, die het levert, bestaansrecht hebben als men dan eerst maar vaststelt: „Zulke lectuur staat tot de litteratuur in even verwijderd verband als boekbinderijen en papierfabrieken".

En nu vraag ik mij den laatsten tijd wel eens af of de uitvoer van die litteraire „krakelingen en fondants" uit Duitschland ook niet gecontingenteerd kon worden, want het wordt toch wel een beetje bedenkelijk voor den Duitschen letterkundigen „roem"! Ook dit verhaal, een liefdesgeschiedenis natuurlijk, behoort tot het genre zooeven door Donker genoemd.

In het kleine stadje Huschenbusch vestigt zich een ongetrouwde tandarts. Thomas Klingg is de zoon van een bakker en wordt „waaratje"! verliefd op Lena de dochter van den apotheker, wier moeder een freule von Reintaler is. In dezen zin of korrekter in deze twee woorden: freule en bakker: ligt het tragisch conflikt van deze liefde, die bovendien nog in het begin bedreigd wordt door het stoute voornemen van Lena tooneelspeelster te worden. Maar het loopt allemaal goed af en zij krijgen elkaar werkelijk, dank ook aan de hulp van dokter Zumbabel, ruw en grof maar met een gouden hart — natuurlijk! — en diens flinke vrouw.

Maar laat ik de geschiedenis niet verder vertellen, want dan is er alle aardigheid af, als iemand nog in de bekoring zou komen om dit boek te gaan koopen en lezen. Het mag, want het is geschikt voor iedereen, maar aanraden kan ik het niet aan iemand die eenigen letterkundigen eisch stelt aan zijn lectuur.

FLAKE (Otto) PERSONEN UND PERSÖNCHEN. Roman. S. Fischer Verlag 1938.

Het is mij niet gelukt om in deze roman personen te ontdekken, wel zeer vele persoontjes, lege, onbeduidende, naar-

geestige figuren, die veel te veel tijd hebben om te praten, te fluiten en auto te rijden.

Volgens mijn mening is dit flauwe gedoe, dat zich in een hotel in Baden-Baden en in een Kurhaus ergens op het land afspeelt, buitengewoon geschikt voor mensen, die zich dodelijk in een hotel zitten te vervelen en blij zijn, dat ze de omgeving, waarin ze zitten, een beetje prettig, een beetje gewaagd, een beetje spannend gedramatizeerd zien. Als ze over een minimum aan fantasie beschikken, kunnen ze zich hun mede-gasten in de meest vreemde en hachelijke situaties voorstellen. Want dat moet men Flake nageven: hij tekent de situatie in dergelijke omgevingen volkomen juist. Hij is zelfs in staat, het landschap een woordje mee te laten spreken.

Maar met de groepering van al die wezens, interessant afstekend tegen het milieu, hebben wij nog geen roman, laat staan een belangrijke roman.

ENGELSCH

TILTMAN (Marjorie Hessell) QUALITY CHASE. [494] 8/6. Hodder & Stoughton Ltd. - London.

De Engelsche romanliteratuur is bijzonder rijk aan biographieën, authentieke en fictieve; vooral na den grooten oorlog is de productie van dit genre overvloedig geweest. De belangstelling voor het verhaal van een volledig menschenleven, voor een menschenfiguur ten voeten uit, is nog steeds niet tanende; integendeel. Waarschijnlijk is dit voor een deel wel hieraan toe te schrijven dat in dit oeuvre voortreffelijke werken zijn geschreven, welke de rijke geschakeerdheid van het menschelijk leven, in die diepte, en gezien tegen zijn omgeving, laten uitkomen.

Ook de roman van Mrs Tiltman behoort tot de fictieve biographie; hij is zelfs min of meer origineel, in dien zin dat hierin het leven verteld wordt van een figuur, die slechts schaars in de romanliteratuur voorkomt. De hoofdpersoon, Jonathan Chase, is n.l. kunstkooper; de lezer wordt binnengeleid in de wereld der connoisseurs, die in vervoering raken voor een middeleeuwsch primitief of een ragfijn gesneden ivoor, en die op een verkooping van Christie met nauw bedwongen hartstocht tegen elkaar opbieden om een fel-begeerd kunstvoorwerp machtig te worden.

Het volle licht valt op Jonathan Chase, die zich als zoon van een koopman in „rubbish", wist op te werken tot vermaard kunsthandelaar. Het eerste gedeelte speelt in Birmingham in het laatste kwart der vorige eeuw; dit deel is ook interessant door de weergave van een fabrieksstad in opkomst. De tweede helft vertelt Chase's carrière in Londen, belangwekkend door het verslag van

het leven in den kunsthandel, dat een afwisseling is van teleurstelling en van triomfen door ongedachte schitterende aankoopen van unieke kunstwerken. Nauw verbonden met zijn beroep is het persoonlijk leven van Jonathan, met afwisseling van humor en tragiek. De roman is met vitaliteit geschreven; de schrijfster beheerschte haar onderwerp — ook het meer technische daarin; de lezing kan worden aanbevolen voor eenigszins ervaren volwassenen.

JARVIS (Major C. S.) THE BACK GARDEN OF ALLAH. Illustrated by Roly. (212) 7/6. John Murray - London.

Als gouverneur van het Sinaï district heeft de schrijver van de „The Back Garden of Allah" Palestina en Egypte grondig leeren kennen. Zijn boek is het resultaat van jarenlange ervaringen, scherpe opmerkingsgave en rijken humor. Het is een verzameling „short stories" waarin verteld wordt van het leven der Arabieren, van de onder hen beleefde avonturen, van de bijzondere moeilijkheden welke het bestuursgezag in het nabije Oosten ondervindt; ook enkele meer humoristische oorlogsherinneringen worden verhaald. Het zijn alle vertellingen, — geen essays — en de groote problemen van het Oosten zijn er dan ook niet in verwerkt; de schrijver spreekt bescheiden van den achtertuin welke hij bearbeidt. Toch belicht zijn boek wel scherp eenige facetten van het Arabische leven en geeft het een idée van de eigenaardige moeilijkheden, waar tegenover de gezagdragers zich daar geplaatst zien. Overigens moet het boek gelezen worden voor wat het in hoofdzaak is: een bundel vertellingen, belangwekkend door haar onderwerpen, en op elke bladzijde sprankelend van geestigheid. Het is die kostelijke droog-Britsche geestigheid, welke de lectuur zoo aangenaam maakt. — Voor ervaren volwassenen.

SHEEHY (Edward) GOD SEND SUNDAY. (28) 2/6. The Orwell Press - Dublin.

De Iersche auteur Edward Sheely heeft een novelle geschreven, eigenlijk meer een lange „short story", die technisch een knap specimen is van dit genre, en daarbij goede vertelkunst. „God send Sunday" is het verhaal van een enkele episode uit het leven van Padna, een simpele van geest. Ontslagen uit een verpleeginrichting keert hij terug bij zijn oude moeder in een Iersch dorp; daar raakt hij verwikkeld in opwindende gebeurtenissen — het verhaal speelt tijdens de troebelen in de jaren van 1920 — waarin hij ongewild en onwetend een groote rol vervult. Onwetend redt hij een aantal menschen het leven en even ontwetend wordt hij teruggevoerd naar de inrichting, welke hij pas verlaten had.

In de wereld der geestelijk volwassenen is Padna een pathetische figuur; met indringende verbeeldingskracht suggereert Sheehy het wezen van den simpele; vanuit diens onnoozele visie wordt een groot deel van het gebeuren gezien. Het verhaal heeft

daardoor een bewogenheid verkregen waarin pathos en humor niet ver van elkander liggen. Een lersche vertelling die kan worden aanbevolen.

LINDSAY (Jack) LOST BIRTHRIGHT. (533) 8/6. Methuen & Co. Ltd. - London.

Het is jammer dat Lindsay in zijn weergave der karakters van enkele hoofdpersonen zoo weinig moreele reserve in acht neemt. Want „Lost Birthright" zou overigens aanbevolen kunnen worden wegens zijn levendige, kleurige schildering van het openbaar leven in Engeland in de tweede helft der achttiende eeuw — de roman speelt in 1769 —, en de wijze waarop de psyche wordt uitgebeeld van het Engelsche volk, bijzonder wanneer het er om gaat de politieke vrijheden te verdedigen. Als zoodanig is dit een historische roman van beteekenis. Het was echter volkomen overbodig als voornaamste hoofdpersoon van het verhaal dat het fictieve gedeelte van dezen historischen roman uitmaakt, een jongeman te creëeren zoo door en door immoreel van levenswandel, dat hij eigenlijk een onaannemelijke figuur is. De personen van het tweede plan zijn beter geslaagd, de auteur beschrijft hen niet, maar zij verkrijgen gestalte en persoonlijkheid door eigen zelfstandig optreden. Als historische reproductie is „Lost Birthright" een voortreffelijk werk, maar het meer romantische gedeelte is van dien aard dat een sterk voorbehoud voor het lezen moet gesteld worden.

KYLE (Elisabeth) THE MIRRORS OF VERSAILLES. (345) 10/. Constable & Company Ltd - London.

De Engelsche romanciere Kyle heeft een reisverhaal geschreven met een inslag van politiek. Zij heeft een aantal landen en streken bezocht, waar het thans meer dan ooit gist en broeit: Tsjecho-Slowakije, het Hongaarsche grensgebied in het Noord Oosten, Bosnië, Transsylvanië, Roemenië, Lithauen, Letland, routes zelden gevolgd door touristen. Zij geeft een verslag van het leven der menschen zooals dat min of meer wordt bëinvloed door de problemen, welke het verdrag van Versailles meende op te lossen, maar die daardoor slechts een nieuw aspect hebben verkregen. Volledig is het boek in dit opzicht niet; verschillende symptonen van hedendaagsche woelingen laat zij onbesproken. Maar daar tegenover staat dat zij ook schilderingen geeft van het leven-zonder-meer, zooals dat in afgelegen deelen van Centraal- en Oost-Europa wordt geleefd. En dat zijn niet de minst interessante gedeelten van haar werk. Geschikt voor ontwikkelde lezers.

Het eeuwige Spanje (I) [1]

door Dr. B. M. BOEREBACH.

In de menigte der volken evenzeer als in die der individuën zijn er zulke expressieve persoonlijkheden, dat zij een symbolische waarde, een definitieven zin vertegenwoordigen... Geen dier nationale karakters draagt een duidelijker merkteeken dan het Spaansche, dat de belichaming werd van waarachtig heldendom, een heroïek der gedachte zoowel als van de daad, der schoonheid zoowel als van de plicht. Daarom ook is de wereld dit land zooveel verschuldigd, vanaf de tweevoudige bevrijding dezer Westelijke landen bij de verdrijving der Mooren en den ondergang der Turksche vloot bij Lepanto tot aan de velerlei verwezenlijkingen in wetenschappelijk en kunstzinnig opzicht, die even ernstig en vruchtbaar zijn als de luister van het roemrijke bloed, eenmaal voor de schoonste der zaken vergoten, zoo schrijft een bekend Belgisch hispanoloog, Joly, in zijn O e i l l e t d e S é v i l l e.

Tegenover zulk een heroïek geplaatst, bevangt den criticus van onze dagen een gevoel van huivering, dat slechts te groeien vermag, wanneer hij zich op de welhaast ontelbare cultuur-uitingen van dit volk nader bezint. In dit land moge een tekort aan civilisatie heerschen, zooals Dr. J. Brouwer in een dezer dagen van zijn hand verschenen merkwaardig werk over: S p a a n s c h e a s p e c t e n e n p e r s p e c t i e v e n zeer terecht vaststelt, daarnaast is sprake van een overdaad aan cultuur, zooals wij nader hopen aan te toonen en zooals onze verdienstelijke hispanoloog, Dr. J. Brouwer, ons jammer genoeg te weinig doet zien.

Namen als Santiago in Galicië, Pampeluna in Navarre, Loyola in het land der Basken, Covadonga in Asturië, Montserrat in Catalonië, el Rocio en la Cabeza in Andalusië, van Guadalpe, Alcántara en la Montana in Estremadura, van Avila, Silos en Toledo in Castilië heffen de spits van hun vurig geloof, van hun schoonheid en van hun heroïek voor immer in de straling der grootheid van het menschelijk verleden

Waar is het geheim van deze onsterfelijkheid, welk is het geheim van Spanje? Het bovengenoemde werk tracht ons dat bloot te leggen en de lezing van dit boek laat ons geen twijfel, dat dit geheim zijn oorsprong vindt in een prangend-grootsche dramatiek. In dit volk leeft het conflict — evenals in iederen Spanjaard individueel — tusschen twee aan elkaar tegenovergestelde naturen, beide tot het uiterste gespannen; tusschen, wat ik met een Baskisch schrijver, Duhourcau, d e n g e e s t v a n d e o a s e en d e n g e e s t v a n d e w o e s t ij n zou willen noemen. Eenerzijds is er de geest van Castilië, van de onherbergzame, troostelooze „meseta", die de centrale hoogvlakte van Spanje vormt; anderzijds de geest der wellustige

[1]) Drie artikelen geschreven naar aanleiding van: S p a a n s c h e A s p e c t e n e n P e r s p e c t i e v e n. door Dr. J. Brouwer. Nijgh en Van Ditmar. Rotterdam. 1939.

huerta's, die deze oorden van dorheid omringen, zooals een zacht overschaduwd strand een boomloos, kaal en bergachtig eiland omzoomt. Zooals ieder grondgebied toch, heeft dit land een ziel; een ziel, gesynthetiseerd in d e n m e n s c h, die in zijn schoot geboren werd. En wanneer een land groeide uit zooveel tegenstellingen, zooveel i n n e r l ij k e tegenstellingen, als hier levende zijn, baart het geen verwondering die tegenstelling in zijn kinderen te zien belichaamd.

Daar komt nog bij, dat weinig volkeren zoozeer den invloed van hun bodem ondergingen als die van het oude Avondland. Sprekend over Aragon, schrijft Waldo Frank, „dat alles hier s t o f is, behalve het volk zelf, dat uit k l e i is gemaakt: klei, geroosterd in de zon". Maar niet alleen de bewoner van Aragon, ook de bewoner van de centrale hoogvlakte en die der steppen, bergen of rivieroevers, is uit deze klei gevormd. Frank zegt het op zijn wijze, wanneer hij den Aragonees meer „geologisch dan plantaardig of dierlijk noemt". De Spanjaard is een rots, een rots van onverzettelijkheid. En in deze onverzettelijkheid hardde zich de ziel van wie zich Spanjaard noemen mag. En om nog eenmaal met Frank te spreken, de bergbewoners van Boven-Aragon dragen „minerale deugden" in zich, en wanneer zij zich verplaatsen „geeft hun langzame en onbeholpen gang den indruk van steenen, die zich verplaatsen langs den bergwand".

Maar... het zijn steenen, die zich van de aarde losmaken en die, los van deze aarde, ontworsteld aan de aardsche banden, hun vlucht van conquistador naar verre landen namen om er hun veroveringen te doen, maar ook om in de maagdelijke pampa onder het Zuiderkruis den zang van nieuwe sterren te beluisteren in vertrouwvol en gemeenzaam schouwen in hemelsche verten.

* * *

Het geheim van Spanje, het is de reactie van een stoer-mannelijken, Kelto-Iberischen, Romeinschen en uiteindelijk gekerstenden geest — men raadplege voor het juiste begrip van dezen geestes-vorm het zeer heldere, met krachtige argumenten beklemtoonde eerste hoofdstuk van Dr. Brouwers boek — tegen het zinnelijk vuur, waardoor het bloed van den mensch uit deze streek, mede onder invloeden van Islamitische en Oostersche verwekelijking in vlam werd gezet. Een strijd, die in iederen mensch gevoerd, hier wel een geheel uitzonderlijk karakter verkreeg en het aspect aannam van een nimmer aflatenden tweekamp tusschen gelatenheid en onverzettelijken wil, tusschen ontbindende weekheid en onverzwakte energie. En deze strijd bracht in dit land, om zijn scherpte, méér dan elders, r e u z e n voort: reuzen van wetenschappelijk, van artistiek, van politiek, van zedelijk en religieus leven. En het verschil tusschen de dragers hiervan — of het een Molina, een Suarez, een Velasquez, een Calderon, een Cervantes, een Zurbaran of zelfs een Philips II betreft, zonder de vele heiligen hier onmiddellijk in vergelijking te doen treden — is veel geringer dan men gemeenlijk pleegt te aanvaarden.

Voor ieder dezer grooten — en voor het overgroote deel van het

Spaansche volk — is het geloof practisch de voornaamste zaak van den mensch. Maar het belang en de geestelijke grootheid van deze zaak onthechten den Spanjaard niet aan de wereld. Integendeel, hij voelt er zich inniger aan verbonden, want zijn geloof is niet een vage idee, waarin hij zich eeuwigheid, toekomstig leven en God zelven zou realiseeren als een onmogelijk te kennen Wezen en als onmogelijk te kennen plaatsen, zonder eenige gelijkenis met al wat menschelijk is. Neen: de Schepper, die den mensch naar Zijn beeld vormde, draagt onze menschelijke hoedanigheden in zich, met dien verstande, dat, hetgeen in ons onvolmaakt is, in Hem volmaaktheid is. Méér dan eenig volk maakte het Spaansche zich vertrouwd met het beeld van een waarlijk mensch-geworden God. En de Spaansche kunstenaars, die zich aan deze beginselen voedden, zochten hun inspiratie in deze waarheden en beeldden de geheimen van het geloof met het meest nauwgezette realisme, in scrupuleuze overeenstemming met het leven, liefst het alledaagsche leven van den mensch.

Wanneer engelen van den hemel dalen om den kloosterbroeder in zijn keukenwerk de behulpzame hand te bieden, zou men neiging hebben werkzame en volijverige koksmaatjes in hen te zien, waren er niet de vleugels dezer jonge mannen als attribuut van hun boventijdelijkheid. Dit poëtisch-religieus realisme vinden wij overal terug: „De Heer is te midden der potten en pannen in de keuken", zegt de H. Theresia van Avila. En deze levenshouding ontmoet men in iedere levens- of kunst-uiting van de bewoners van dit land.

Voor den Spanjaard is de mensch de as van tweeërlei bestaan; een leven, dat voorbijgaat en een leven, dat nimmer eindigt. Deze beide levens zijn van eenzelfde natuur. De dood zelf, het kapitale drama van het aardsch bestaan, is slechts een episode uit het eeuwig leven.

En bij al wat hij doet, geeft hij er zich rekenschap van, dat de mensch alles aan God te danken heeft en niets vermag, niets is zonder Hem. En daarmede is de ware plaats, de ware natuur van den mensch in deze wereld voor hem vastgesteld en zijn bestemming bepaald. Maar juist om deze grootsche bestemming is de mensch ontzagwekkend groot. Todo, alles; nada; niets. Eenerzijds de verheffing van den mensch tot een bovennatuurlijken staat, die alle krachten der menschelijke natuur op onverdiende wijze voleindt, en die voert tot een volmaakte vereeniging met God, zooals zich tusschen twee contractanten een gemeenschap van goederen voltrekt, zooals St. Johannes van het Kruis het zoo kernachtig uitdrukt; anderzijds de totale onmacht, waarin de mensch verkeert om zich tot dezen staat te verheffen door eigen krachten, of door eigen inspanning en persoonlijk beleid; het besef van de nietigheid van zijn persoonlijk wezen en van ieder geschapen ding, die geen oogenblik zonder den grooten God zou vermogen voort te bestaan, zoodat het eenige middel voor de ziel om deze gave der

vereeniging met God te ontvangen en één met Hem te worden, bestaat in een onthechting aan het geschapene, een afsterven aan zijn zinnen, aan eigen wil, aan eigen geest zelfs. Het menschelijk leven heeft slechts zin in God, dóór God en vóór God en de mensch, gezien *in verband met God*. En in het licht van deze waarheid, hebben de meesters van de geestelijke hoofdstad van Spanje, Salamanca, onder leiding van Vitoria, de bases gelegd van een volkerenwet, van een broederschap en een vrede onder de natie's, gegrondvest op den eerbied en de liefde voor den grondlegger van alle levend recht en alle eeuwige wet, die volkeren en individuen door alle tijden en alle plaatsen bindt.

* * *

Wat er dus bewonderenswaardig is in den Spanjaard, is het feit, dat zich de zin voor het goddelijke in hem op zoo hechte wijze aan het menschelijke bindt. Deze onbreekbare samenhang brengt vanzelfsprekend zijn gevaren mee.

In spijt van het scherpe bewustzijn van een innerlijken strijd tusschen de machten van het goed en het kwaad, die elkaar de menschenziel — evenals de wereld — betwisten, komt het individu er in den gemeenzamen omgang met de goddelijke dingen wellicht iets gemakkelijker toe een compromis te sluiten — of zelfs een concordaat —, waarbij hij de ondeugd ook haar deel laat. Wat belet nu Dr. Brouwer in zijn zoo ideeën-rijke werk, juist te zien in deze verhoudingen? Hoe werd het mogelijk, dat hij, die de Spaansche cultuur van zoo nabij leerde kennen, zich geen rekenschap vermocht te geven van het bovennatuurlijk plan, waarop het Spaansche leven zich tot in onze dagen beweegt?

In het vijfde hoofdstuk van zijn werk, Kunstenaars, Mystici en Revolutionnairen, ontvalt hem de bekentenis: „Spanje, dat tot op onzen tijd buiten den beslissenden invloed van het kapitalistisch industrialisme was gebleven, heeft dan ook in zeer geringe mate de West-Europeesche en Noord-Amerikaansche civilisatie — dat is de uiterlijke beschaving — met haar stoffelijke welvaart en technisch comfort overgenomen. Daarentegen heeft Spanje een rijke volkskunst behouden en de *hoogere, bewuste* cultuuruitingen — muziek, dichtkunst, dans, beeldende kunsten — zijn *steeds* innig verbonden gebleven met de spontane volkscultuur.

De Spaansche cultuur wordt, zoolang wij haar in de geschiedenis kunnen volgen, gedragen door het volk. Zij komt daaruit onmiddellijk voort en blijft er innig mee verbonden. *Het volk staat binnen de cultuur.* De cultuur was een gemeenschappelijk goed en niet, zooals in West-Europa en Noord-Amerika, het bezit van een kleine groep van ingewijden. In deze innige verbinding van volk en cultuur is pas in het begin van deze eeuw, en voornamelijk tijdens en na den wereldoorlog, een scheuring ontstaan door het opkomen van twee nieuwe bevolkingsgroepen, de gezeten burgerij en het fabrieksproletariaat. Deze twee bevolkingsgroepen — waarvan wij persoonlijk de eerste liever als geld-aristocratie zouden willen betitelen,

ter onderscheiding met den ouden landadel — werden ontworteld, vervolgt Dr. Brouwer losgemaakt van hun natuurlijken voedingsbodem en voor beide is de oude Spaansche cultuur een vreemd, geestelijk goed geworden, waaraan zij geen deel kunnen nemen en waarop zij onbewust-vijandig reageeren."

Deze historisch volkomen verantwoorde ideeën zal ieder kenner der Spaansche toestanden gaarne geheel onderschrijven, maar hoe de voedingsbron van deze cultuur, dat is het geloof en de levensopvatting van ditzelfde volk, dan ontkend of verkleind? Een andere voedingsbodem toch dan de hier genoemde wordt trouwens door den schrijver niet genoemd en zonder het bestaan daarvan zou degene, die de dingen objectief beschouwt, toch kwalijk aan een voortbestaan daarvan tot in onze dagen vermogen te gelooven.

Het doet daarom spijtig aan dezen hispanoloog de verdiensten van de Kerk voor de vorming van de Spaansche mentaliteit in het verdere verloop van dit hoofdstuk te zien geringschatten. Hij geeft op verschillende plaatsen in zijn werk toe, hoe zich in de cultuur van dit land een der edelste beschavingen der wereld belichaamde, hoe deze cultuur de erfenis beteekende van de deugden, aangekweekt door een oude christelijke en ridderlijke traditie, zich openbarend in een gemeenzame hoffelijkheid; een waardigheidsgevoel zonder laatdunkendheid en zonder pedantisme; een hartelijkheid in de menschelijke verhoudingen, die iedere barrière van maatschappelijken stand, partij of volk gemakkelijk overbrugd; een „gentellezza" in den ouden zin van het woord, die immer de bekoorlijkheid van het Spaansche leven uitmaakte en die, slechts in de laatste, allerlaatste jaren schuilgegaan achter veelal van buiten opgedrongen gevoelens van onderlinge onmin, zeker weer zal herleven, als Spanje zichzelf weer geworden is. Waarom dan ook niet erkend, dat dit alles het merkteeken is van een diep-geworteld katholicisme, de eenige kracht in staat als antidotum te fungeeren ten opzichte van het Kelto-Iberisch anarchisme, dat aan de in deze volksziel woelende hartstochten ten grondslag ligt? De schrijver zelf betoogt weer zeer juist, dat om over Spaansche taal en zeden te oordeelen het noodig is — een overigens volstrekt onontkoombare eisch bij de beoordeeling van iedere volks-psyche — zijn oordeel op een indringende kennis van Spanje te baseeren, of juister gezegd nog, de bonte verscheidenheid van levens-openbaringen van dit land te bezien door een Spaansche bril. „Kleur en teekening, klank en gebaar geven het gevoelsleven van een gepassionneerd volk zuiverder weer dan het woord en de idee, en daarom zijn de Spaansche schilderkunst, de houtplastiek, de ceramiek en de muziek op een hooger niveau van cultuuruiting gekomen dan de Spaansche letteren."

Maar waarom dan de innerlijke waarde der religieuze gebaren, der cultusvormen van de overgroote massa van dit volk ontkend (p. 143)? En zulks, terwijl hij, niet ten onrechte, zelfs een symbolische beteekenis van het verschijnsel „burgeroorlog" aanvaardt, als hij deze op waarlijk karakteristieke

wijze als „Spaansche vormen van openbare discussie's over nationale problemen" definieert (p. 136).

Nog eens: om op de juiste wijze over de episode van den burgeroorlog en zijn voorgeschiedenis te redeneeren, om er lessen uit te trekken, die ook voor niet-Spaansche omstandigheden zouden kunnen gelden, moet men geheel het Spaansche gebeuren vanuit een Spaanschen gezichtshoek beschouwen met sterke beklemtooning van het unieke karakter, dat de aan Spanje eigen traditie en eigen problemen daaraan geven. En deze crisis als historicus zien, wèlke ook onze meeningen, onze stille verlangens, ons verdriet en onze vrees moge zijn, is de eerste plicht van den critischen beschouwer dezer toestanden. In dit licht bezien krijgt ook de gewraakte brief van den primaat van Toledo (p. 254) een ander karakter, hoe moeilijk een West-Europeesche katholieke mentaliteit zich die omstandigheden ook vermag in te denken. Voor den Spanjaard was hij begrijpelijk of zal hij althans bij nadere bezinning begrijpelijk zijn.

* * *

Wil zulks intusschen zeggen, dat er in de Spaansche kerk geen sprake van f o r m a l i s m e zou geweest zijn? Dr. Brouwer durft zoover te gaan, dat hij neerschrijft: Het religieus formalisme, waardoor het Spaansche katholicisme spreekwoordelijk is geworden, is bij de groote menigte versteend tot fetichisme (p. 143).

Maar hij verzuimt bij zijn ontleding van de Spaansche ziel een harer specifieke trekken naar voren te brengen. Deze ziel, die altijd weer naar h e t z ij n der dingen vraagt in dit rijk van overal levende ontologie, is realistisch tot in haar diepste vezels. Dit door niets te weerhouden realisme omvat in één gebaar n a t u u r e n b o v e n n a t u u r. De verbeelding van den Spanjaard is dus geenszins de onze. Hij keert zich nauwelijks tot zichzelven in om iets anders dan concrete dingen uit de diepste schachten van zijn ziel omhoog te brengen. Het genie van een St. Theresia kenmerkt zich veel meer door actieve deugd dan door imaginatief vermogen. De metaphora en allegorieën, waartoe zij haar toevlucht neemt om haar zieletoestand uit te beelden en die anderen voelbaar en begrijpelijk te maken, missen daardoor veelal oorspronkelijkheid.

En dit gebrek aan verbeeldingskracht doet den vreemdeling, die zich aan de schilderachtigheden van de natuur en levensvormen van dit schiereiland vergaapt, veelal paradoxaal aan. Niettemin ligt hierin de sleutel tot het raadsel van bepaalde tekortkomingen of onaanvaardbare excessen, die de Noorderling in het Spaansch religieuze leven afwijst. Dit gebrek aan verbeelding wekt in den Spanjaard een evenredige behoefte aan zicht- en tastbare beelden en voorstellingen. En zoo ziet de vreemdeling zich geplaatst tegenover een overdaad aan zinnelijk waarneembare dingen, waarin de Spaansche zielegrootheid zelf nimmer nog haar volle bevrediging vermag te vinden en waarvan zij steeds in droeve berusting de ontoereikendheid ervaren moet.

De Spanjaard heeft voor zijn geloofsbeleving behoefte aan de straling zijner altaren en het weelderig apparaat der kerkelijke bediening. Hij heeft een welhaast *zinnelijke* behoefte aan zijn levensgroote, gepolychromeerde met de weelderigste kleedingstukken uitgedoste beeldengroepen; aan zijn soms aangrijpende „pasos", in hartstochtelijke vereering onder ontroerenden zang ter processie uitgedragen. De Spaansche volksplastiek heeft haar triomfen uitgevierd in de radelooze Moeders van Smarten, in de hartverscheurende beelden van den Lijdenden Christus, waarvan welhaast iedere Kerk de bezitster is. En Sint Theresia zelf vertelt, hoe haar nieuwe leven een aanvang nam voor een *Ecce Homo*: .... „en bij de gedachte aan de ondankbaarheid, waarmede ik zulke wreede wonden betaald had, was mijn smart zoo hevig, dat ik mijn hart meende te voelen breken".

Zulk een hartstochtelijke vereering voor de gewijde voorwerpen kan zeer zeker met eenige overdrijving gepaard gaan, te meer waar Dr. Brouwer weer zeer terecht de verhouding van den Spanjaard tot het leven en de maatschappij „als hartstochtelijk, niet bezonnen of intellectualistisch" kenschetst.

Hier te spreken van fetichisme, sensualisme of zelfs paganisme berust zeer zeker op een verkeerde, althans te simplistische interpretatie van deze uiting van de Spaansche volksziel.

„Beelden wekken liefde, zegt Christus tot de H. Theresia, en daarom raadt de duivel den Lutheranen dezen weg te nemen."

Eenerzijds de noodzaak tot zinnelijk waarneembare dingen: anderzijds de ontoereikendheid der beeldingskracht: ziedaar het drama, dat zijn voortdurende onrust wekt in het leven van den Spanjaard, die zich van nature op een bovennatuurlijk plan beweegt, maar ziedaar ook het drama, waaraan de Spaansche kunst een ongeëvenaarde grootheid ontleent.

De Boekenschouw

SLEEN (Dr. W. G. N. van der) ZWEDEN EN LAPLAND. (272) *f* **2.90 en** *f* **3.90. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.**

Vijf maanden heeft Dr. v. d. Sleen, voorzien van auto, vouwboot en tent, Zweden en Lapland bereisd. Het resultaat van zijn reis en van zijn studie heeft hij vastgelegd in dit boek. Het is aantrekkelijk geschreven, gedeeltelijk reisverhaal, gedeeltelijk een historische, sociaal-economische en politieke beschouwing, die men gëinteresseerd leest. Het voortreffelijke boek is geïllustreerd met foto's en verduidelijkt door kaarten.

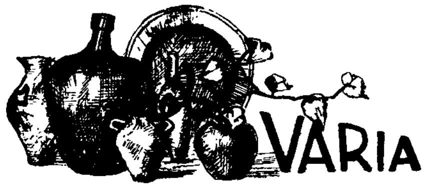

I. Chesterton en de Fransche revolutie. „Temps Présent", het katholieke weekblad van Stanislas Fumet en zijn getrouwen, onder wie Maritain en Mauriac, dat in verdunden vorm verschijnt, heeft in zijn nr. van 15 Sept. een artikel over Chesterton en de Fransche revolutie. Wij halen daaruit de volgende citaten. „Men kan zeggen, aldus Chesterton, dat het belangrijkste feit der achttiende eeuw in de geschiedenis van Engeland in Frankrijk voorviel; het zou nog paradoxaler, maar toch nog juister zijn te zeggen, dat het belangrijkste feit der Engelsche geschiedenis het feit was dat nooit geschiedde, namelijk een Engelsche revolutie naar het model der Franschen."

Chesterton aanvaardt natuurlijk niet de geheele Fransche revolutie, maar als een gevolg dezer revolutie prijst hij toch in Dickens, dat deze als grondslag van zijn kunst gelegd heeft „de eerste der democratische waarheden, te weten: dat alle menschen interessant zijn". De groote „slogans" der revolutie begroet Chesterton enthousiast. Chesterton betreurt het dat vele „vrijheden", die de revolutie gebracht heeft, weer aan het verdwijnen zijn, zonder dat zich daar iemand om bekommert. In Engeland is de man uit het volk niet veilig meer in vrede zijn glas bier te kunnen drinken wegens de matigheidsvereenigingen! De psychiatrische professoren dreigen elken burger te zullen opsluiten wegens mentale zwakheid etc. etc. Waarom? „Omdat in Engeland op het einde der achttiende eeuw in plaats van de overwinning der armen op de rijken de overwinning der rijken op de armen heeft plaats gehad."

Chesterton is voor de gelijkheid aller menschen. „Spreek het woord „égalité" maar uit, zegt hij in zijn „Korte Geschiedenis van Engeland", en vier honderd dwazen zullen onmiddellijk opspringen om u te bewijzen dat, volgens een nauwkeurig onderzoek, sommige menschen grooter zijn dan andere, sommige schooner dan andere. Maar als wij zeggen, dat alle „pennies" gelijk zijn, dan willen wij niet zeggen dat zij er alle precies eender uitzien. Wij willen zeggen dat zij gelijk zijn in hun absoluten wezenstrek, in datgene wat voor hen belangrijkste is. Men kan dit symbolisch en zelfs mystisch vaststellen, zeggende dat zij allen het beeld des Konings dragen. En het meest mystieke zoowel als het meest practische résumé hunner gelijkheid is: te zeggen dat alle menschen zijn naar het beeld van den Koning der Koningen."

„Ik ken geen Christelijke autoriteit, zegt Chesterton verder, die niet beweert dat het even erg is een arme te dooden als een rijke, of dat het even schuldig is een huis te berooven dat smakeloos gemeubeld is als een dat kunstig gestoffeerd is." Met de verdediging van de Fransche revolutie heeft Chesterton nooit iets anders bedoeld dan de waardeering van den mensch, geschapen naar het beeld Gods.

II. Dostojewski in de Psycho-analyse.

Er zijn, voorzoover ik weet, geen pedanter mystificateurs dan psychoanalytici met hun schema's, hun mallen woordenkraam, hun voorbarige conclusies, hun opprik-manieën. Dezer dagen is er een vertaling verschenen van een, naar ik meen, Hongaarsch werkje over Dostojewski, een psycho-analytische schets van dezen schrijver. Ondanks het voorwoord van Prof. Carp uit Leiden acht ik dit boekje een aanslag op het gezond verstand. De laatste zin van het werkje is reeds voldoende om heel het Freudiaansche fanatisme van de in psycho-analyse vastgemodderde auteur te onthullen: „Want zoowel het leven als het dichten van Dostojewski, als zijn handelingen en zijn gevoelens, zijn noodlot en zijn meesterwerken, alle ontsproten zij uit hun Oedipus-complex." Wie het boekje leest, is allerminst overtuigd van de waarheid, dat „al Dostojewski's leven en dichten, handelen en gevoelen, zijn noodlot en zijn werken" uit dit complex voortkwamen. Integendeel! De auteur tracht op de bij psycho-analytici gebruikelijke wijze met veel goochelen en verwringen

te bewijzen, dat Dostojewski aan dat complex leed. De vader van Dostojewski had een „anaal karakter", Dostojewski zelf was „sadistisch, masochistisch, algolagnistisch" etc. Kortom het boekje is lachwekkend van pedanterie en woordkramerij en men betreurt het, dat er geen Molière meer leeft om heel die quasi-diepzinnigheid in een of ander „Malade imaginaire" aan de kaak te stellen. Het boekjë verscheen bij „De Tijdstroom" te Lochem en is verkrijgbaar à *f* 2.90.

GOEDE Jr. (samengesteld door J. H. de) HET ORKEST DER OVERHEID. Ambtenaren op hun post. (333) *f* 4.90. Samson, Alphen a. d. Rijn.

Het omvangrijke en gecompliceerde gezagsapparaat, dat door den ambtenarenstand wordt gevormd wordt hier op verschillende wijzen belicht, met het doel den ambtenaar zelf nader te brengen tot den zin van zijn arbeid en den burger, niet-ambtenaar, eenig idee te geven van den, zoo een eigen karakter bezittenden, ambtelijken arbeid. Aldus worden o.a. behandeld de administratieve ambtenaar, de technische-, de rechterlijke-, de politie-, de waterschapsambtenaren. Het boek heeft zeker bestaansrecht in een tijd als deze, waarin de ambtelijke bemoeiïngen zich steeds verder uitbreiden.

DORSMAN (L.) DE SCHELPEN VAN ONS STRAND. (187) Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Ofschoon dit boek reeds enkele jaren geleden verschenen is, kan aankondiging en aanbeveling zijn nut hebben voor wie zich interesseert voor de schelpen van onze kust. Het bevat duidelijke en uitvoerige beschrijvingen en determineerlijsten, die het mogelijk maken van alle schelpen, die de beginneling aan ons strand zal vinden, de naam en bizonderheden te weten te komen. In een algemeen gedeelte wordt de lezer ingeleid in de levenswijze en, voorzover nodig in de bouw van de weekdieren, terwijl biologisch interessante feiten naar voren gebracht worden.

STRIJBOS (Jan) VOGELS VAN STRAND EN DUIN. No. 2 uit de Serie „Wat leeft en groeit" (155) Het Spectrum, Utrecht.

Ook na het verschijnen van het tweede deeltje uit deze serie weet men niet, wat men nu eigenlijk van deze 40 boeken mag verwachten. Was het eerste deel (Vriends, Vogels uit de lage landen) een vlot geschreven, maar vrij onbeduidend verhaal, ook dit tweede, overigens veel belangwekkender, blijft een l e e s boek. Men mist duidelijke beschrijvingen, goede tekeningen en determineerlijsten, zodat de leek, waarvoor deze boekjes toch bestemd zijn, als hij de vogels nog niet kent, ze ook niet zal leren kennen, al verneemt hij, al lezende, vele interessante bizonderheden uit hun leven. Of hij dat echter 40 boeken lang zal vol houden?

Het boek op zich is, afgezien van enkele onjuistheden van minder belang, goed en prettig leesbaar geschreven. Het begint met een voortreffelijke inleiding over strand en duin, om vervolgens de daar voorkomende vogels te behandelen. Strijbos bespreekt echter ook dieren als specht, duif, wielewaal enz., die vooral buiten dit gebied worden aangetroffen en vermoedelijk ook door de andere auteurs ter sprake zullen worden gebracht in een der acht volgende delen over vogels.

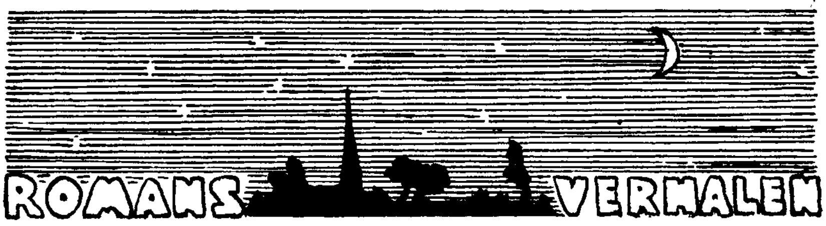

MOK (M.) DE TWEEDE JEUGD. (256) De Tijdstroom, Lochem.

Dit is een boek, dat in den grooten vloed van werken die de persen verlaten, opvalt door strengheid van lijn en structuur, door zuiverheid en juistheid van toon. Het werd reeds geschreven in 1933, doch de auteur bezat de zelfbeheersching het manuscript in petto te houden. Het eigenlijke verhaal is wel origineel, maar zeer eenvoudig. Een employé op een assurantie-kantoor, een eenzelvig en onsociaal mensch, leeft uit zijn doffe afgetrokkenheid een tijdlang eenigszins op door het merkwaardig contact dat hij krijgt met een kind. Daarna valt hij weer in den ouden toestand terug. Het geval is vreemd, onwaarschijnlijk zelfs, het kind is een bijna niet te aanvaarden „wonderkind". Maar de fijn psychologische inkleeding van dit geval maakt het toch min of meer aannemelijk. Mok is een conscientieus auteur, die zijn figuren in zeer persoonlijke trekken en geaardheid weet voor te stellen, die alles natuurlijkerwijze uit die persoonlijke geaardheid weet te doen voortvloeien. Zonder eenig pathos, streng en sober vervolgt hij deze psychologische studie; het is nog geen affe, volledige roman, het is meer een veelbelovende proeve, die iets bijzonders doet hopen. Het boek staat buiten den christelijken „Lebensraum" en buiten de Christelijke moraal. Het is slechts geschikt voor rijpe, ervaren lezers.

OTT (Leo) HET HUIS „DE ENGEL". Roman. (315) geb. *f* 3.90. Van Dishoeck. Bussum. 1939.

Deze roman met zijn eigenaardigen titel is een der belangrijkste, die de laatste maanden van de pers kwamen. Het is een min of meer historisch verhaal uit Hollandsch grooten tijd, de geschiedenis van een soldaat, die als type van den soldaat uit den tijd van Maurits en Frederik Hendrik kan gelden en daarom is het een pendant van „Jan Compagnie" van van Schendel. Er komen fragmenten voor in dit boek die modellen van verhaalkunst zijn: kleur en tijdssfeer zijn vaak voortreffelijk, zoo bijvoorbeeld in het begin, in het verhaal van Heinrich, den Duitschen soldaat, bij het beleg van Bergen op Zoom, van den Bosch etc. Deze roman is het best in de details, in afzonderlijke stukken en gedeelten; waar de auteur een afzonderlijke episode beschrijft, is hij gewoonlijk onverbeterlijk. Hij spreekt daar met volkomen kennis van zaken en verhaalt zòo dat het niet beter kan. Maar de roman is zwak en gerekt in zijn geheel, in zijn op-

bouw. Het wraakmotief, dat het geheel moet dragen en bezielen, verslapt telkens. Er is niets van een climax. Als hij eindelijk zijn wraak gaat voldoen, volgt er een onwaarschijnlijke oplossing, die niet geheel voldoet. Het is wel de beste oplossing, maar die Jezuiet uit Rotterdam is niet aannemelijk genoeg, zoo zijn er meer zwakke punten. Was de samenstelling en opbouw zoo goed als de details, dan had Ott een voorbeeldigen roman geschreven. De sexueele losheid van tijd en omgeving wordt zoo voortdurend op den voorgrond gesteld, dat het boek slechts geschikt is voor rijpe, ervaren lezers.

BRONTE (Emily) HET HUIS DER STORMEN. (318) *f* **1.—. „De Spaarnestad", Haarlem.**

Met „Het Huis der Stormen" is voor het eerst een Nederlandsche vertaling verschenen van „Wuthering Heights", de roman, in 1847 door Emily Bronte geschreven. De schrijfster is een sphinx in de Engelsche literatuur. Het zal wel altijd een probleem blijven, hoe dit meisje, dat haar kort leven vrijwel geheel doorbracht in de eenzaamheid der heidevelden van Yorkshire, in staat is geweest tot het schrijven van „Wutherina Heights". Het is geen verhaal van het leven, het is een getuigenis van het demonische, — en in dien zin is het bijna absoluut. De furie der gebeurtenissen wordt door geen menschelijke verklaring verzacht. In enkele scènes blijkt iets, als in Othello, van de transfigureerende kracht der passie; — een passie die niet physiek is.

EMILY BRONTë

De critiek heeft zich veel met dit werk bezig gehouden, en getracht van dit phenomeen een verklaring te vinden. Bevredigend geslaagd is zij daarin niet. Eenig licht verschaffen wellicht de gedichten van Emily Bronte. Daaruit blijkt zeer zeker dat zij een getourmenteerde geest is geweest, gepassionneerd en verbeten rebelleerend; iets daarvan moet zij verwerkt hebben in de diabolische figuur van Heathcliff. Diens, niet meer menschelijke, liefde voor Catharine, beheerscht het verhaal, dat er een is van ondergang. Slechts aan het einde van het boek wordt een suggestie gegeven van toekomstig geluk voor de twee overlevenden uit den kring van Heathcliff. „Het Huis der Stormen" is geen aangename lectuur, maar de lezing geeft zeker een revelatie hoe duistere krachten zichzelf vernietigen. Volwassenen.

BRUYN-OUWEHAND (Mia) DE VRIJBUITER TERUG. (202) geb. *f* 3.90. Van Dishoeck, Bussum. 1939.

„De Vrijbuiter terug" is een vervolg op „De Rhijnmonders", een roman, die het vorig jaar verscheen. Het geheele verhaal speelt te Katwijk-aan-Zee en meerdere erin beschreven gevallen moeten historisch zijn. Dit doet overigens niets af aan den roman. Een auteur heeft het goed recht zijn verbeeldingen te construeeren naar al of niet werkelijke gebeurtenissen. In dit tweede deel komt de vrijbuiter, die in het eerste het meisje, dat moeder moest worden, in den steek liet, terug en vindt haar getrouwd en moeder van veel kinderen. Er ontstaat een eigenaardige verhouding tusschen den vader-vrijbuiter en het kind. De auteur weet haar figuren levendig en natuurgetrouw te beschrijven, maar zij profiteert te weinig van de gebeurtenissen. Er gebeurt genoeg om een boeiend verhaal te vormen, maar zij construeert en styleert dit gebeuren niet spannend genoeg. Het verhaal is mat en sleepend. De lotgevallen grijpen te weinig in elkaar, worden niet dramatisch uitgebuit. De vrijbuiter is een ongeloovige en verdiept zich in Spinoza. De schrijfster mengt meerdere kwesties van wereldbeschouwing in haar roman en staat weinig sympathiek tegenover het Calvinisme. Een boek voor ontwikkelde, ervaren lezers.

BAUM (Vicki) HOTEL SHANGHAI. Roman. (691) Querido Verlag, Amsterdam. 1939.

BAUM (Vicki) SHANGHAI-HOTEL. Roman van negen menschen. (508) Vert. door H. M. A. Ludolph-v. Everdingen. de Haan, Utrecht.

De geschiedenis van den monnik en de instortende brug is bekend. Ergens in Peru stort door een onbekende oorzaak een brug in, waarover op dat oogenblik een twintigtal menschen toevallig liepen, die er een plotselingen dood vonden. Een monnik wordt getroffen door het schijnbaar zinnelooze van deze samenkomst van elkaar volmaakt vreemde menschen in hetzelfde noodlot, en begint de levens van al deze slachtoffers na te vorschen om daarin de geheime redenen van de Goddelijke Voorzienigheid te ontdekken, die hen allen op dat fatale moment op die brug samengebracht heeft. Het literaire procédé is eenvoudig, werd reeds vele malen nagedaan door kundige schrijvers en onbeholpen scribenten en zal nog dikwijls nageaapt worden, ook wanneer het geloof aan een Voorzienigheid of aan een verborgen zin des levens voor de schrijvers verloren gegaan zal zijn. Bij Vicki Baum wordt de instortende brug een moderne bom uit een vliegmachine, die terecht komt op een hotel in Shanghai en het leven kost aan negen menschen, die daar toevallig bij elkaar in de buurt zijn. En haar keuze van deze plaats in de internationale concessie van de Chineesche stad Shanghai stelt haar in staat een zeer bont gezelschap samen te brengen in een kleine ruimte zonder in onwaarschijnlijkheden te vervallen. Drie Chineezen zijn erbij: een kapitalistische bankier, die om geld te verdienen gemeene zaak maakt met de Japanneezen,

zijn anti-kapitalistische en nationalistische zoon en een gewone koelie; vervolgens is er nog een verbannen Duitsche Jood bij en een eigenlijke Duitscher, die per ongeluk in het vijandelijke kamp terecht kwam; dan een Russin, die als klein kind voor de bolsjewieken gevlucht is; een Amerikaan van de Hawai-eilanden met enkele druppels bruin bloed en zijn Amerikaansche verloofde van Zweedschen oorsprong; en eindelijk een ontwortelde Japannees, die in het Westen gestudeerd en gereisd heeft.

Eerst worden achtereenvolgens de levensgeschiedenissen van al deze personen verhaald en de omstandigheden, die hen naar Shanghai gebracht hebben, en daarna hun leven in deze stad en de veelvuldige betrekkingen, waarin zij tot elkander komen te staan tot op het supreme moment, dat zonder eenigen overgang een einde maakt aan hun hoop en hun wanhoop. Want de schrijfster verstaat nog wel zooveel van den zin des levens, dat zij al deze existenties opdrijft naar een tragiek, die in de meeste gevallen alleen een logische oplossing kan vinden in den dood, met natuurlijk het geval erbij, dat het oogenblik van den dood den draad des levens afbreekt juist op het oogenblik, dat het leven voor de slachtoffers pas zin begon te krijgen. De tragiek van het leven van degenen, voor wie het leven geen zin meer had gaat samen met de tragiek van hen, voor wie het leven net begonnen was en met dat van hen, die op het moment der beslissing gekomen waren. Het eindigt toch alsof de bom voor deze menschen een weldoende straffende of voorkomende Voorzienigheid was. De voortreffelijke compositie vindt zoo haar rechtvaardiging niet slechts in de schildering van de zeden van den tegenwoordigen tijd in verschillende plaatsen en bij verschillende volkeren, maar ook in den internen samenhang van het beeld eener tragische existentie. Een onderhoudend en leerrijk, maar „modern" boek voor ontwikkelde lezers. De oorspronkelijke Duitsche uitgave bij Querido en de Nederlandsche vertaling verschijnen bijna gelijktijdig.

VAERLöSE (Jörgen) JONNA. Roman uit het Deensch. (272) *f* **2.50 en** *f* **3.50. Vert. door Cl. Bienfait. Leopold, Den Haag. 1939.**

Volgens den omslag is dit boek het eerste werk van een gewezen dorpstimmerman. Dan is het inderdaad een kranig stuk werk. Volgens dienzelfden omslag heeft het stormenderhand Denemarken veroverd. Dat lijkt mij onwaarschijnlijk. De Denen zijn te geoefende fijnproevers om op een verdienstelijk, maar geenszins buitengewoon boek aan te vallen. Het is een goed geschreven en gebouwde dorpsgeschiedenis, niet het werk van een vaklitterator of van een intellectualist, maar van een kundig verteller. De personen treden op met eigen trekken en karakter en bouwen persoonlijk aan hun lot en levensgevallen; het zijn echte dorpsmenschen in hun denken en handelen. De eigenaardige half-stadshalf-dorpssfeer is door het boek heen voortreffelijk, maar de auteur verraadt nog een zekere onervarenheid of ongecompliceerdheid,

doordat hij zijn personages alle met èen overheerschende karaktertrek opvoert, vrijwel zonder nuances of verwikkeldheden. Ook op het Deensche platteland heerschen de zeven hoofdzonden en leven de Bijbelvaste geloovigen wel eens zeer onchristelijk. Voor wetende volwassen lezers.

VEEN (Adriaan van der) GELD SPEELT DE GROOTE ROL. (117) *f* **1.90 en** *f* **2.50. Leopold, Den Haag. 1939.**

Adriaen van der Veen is een jong auteur, die medewerkt aan eenige jongerentijdschriften. Zijn proza mag als eenigszins representatief voor de jongste generatie gelden. Dit proza is nuchter, koel, zakelijk, sober, realistisch. De inhoud van dit dunne bundeltje samenhangende schetsen is de achteruitgang van een aanvankelijk behoorlijke gesitueerde familie, die in den crisistijd eronder raakt. Het werkje is nog te weinig belangrijk om er een sterke belofte in te zien of den auteur een toekomst te voorspellen. Slechts litteratuurlievenden zullen het boekje lezen.

SCHUTTEVAER-VELTHUIS (N.) DIEUWERTJE. (252) Gottmer, Haarlem.

„Dieuwertje" is natuurlijk een Noord-Hollandsch boerenmeisje en Mevrouw Schuttevaer-Velthuis schrijft over haar een streekroman, die litterair wel niet belangrijk, maar toch heel leesbaar is. Het streng protestantsche gezin, waarin zij opgroeit, waar de Bijbel gelezen wordt, waar fietsen op Zondag, kaartspel, bioscoop en café als onbehoorlijk en wereldsch geschuwd worden, dit typisch orthodoxe gezin wordt met liefde en met gevoelige hand beschreven. Later komt Dieuwertje in vreemde verhoudingen, leert op haar manier „het leven" kennen en vindt eindelijk het geluk door met den prins harer droomen te mogen trouwen. Het is alles welwillend realisme, wat dit boek den lezer biedt. Een leesbaar boek dat ieder ter hand kan nemen.

GEEST (K. van der) WRAKHOUT. (266) *f* **2.50 en** *f* **3.50. Leopold, Den Haag. 1939.**

Dit is na „Eiland in de Branding" en „Thuisreis" de derde roman van dezen auteur. Men vindt hier de goede en minder goede eigenschappen, die de schrijver in zijn eerste boeken vertoonde, terug. Hij is een goed waarnemer en weergever der werkelijkheid. De menschen van het eiland, waarop „Wrakhout" zich afspeelt, worden hier in hun spreken, voelen en handelen natuurgetrouw opgevoerd. Van der Geest kent deze menschen blijkbaar van nabij tot in de verborgenste plooi van hun wezen. Het is uitstekend realisme van een wat tamme en nuchtere soort. Het boek bekoort niet of grijpt niet aan. Er gebeurt te weinig, er is te weinig leven en beweging; het boek heeft iets mats en effens en heft den lezer nooit uit den kalmen golfslag van het dagelijksche eilandsleven. Zelfs de doodslag, die erin voorkomt, wordt bedreven als terloops en onopgemerkt. De auteur moet belangrijker menschen en lotgevallen beschrijven, wil hij werkelijk de aandacht trekken. Voor volwassen lezers.

BOUDIER-BAKKER (Ina) AAN DEN GROOTEN WEG. (323) Van Kampen, Amsterdam.

De onvermoeibare Ina Boudier-Bakker, wier „Klop op de Deur" en „Vrouw Jacoba" een ongewoon succes waren, publiceert thans een andersoortigen roman „Aan den grooten Weg", waarin het nieuwere verkeerswezen een rol speelt. Oudere hotels en pensions, die niet aan de nieuwe verkeerswegen liggen, moeten het op den duur opgeven. Dit is een der motieven van het boek. Verder wordt er de verhouding tusschen de kinderen van een hotelbezitter en een pensionhoudster in beschreven, die beiden te gronde gaan, omdat hun bedrijven buiten de groote verkeerswegen geraken. Het is een verhaal van menschlievendheid en goedheid; de schrijfster, die reeds zooveel verhalen publiceerde, is op een leeftijd gekomen, dat zij met medelijdende welwillendheid op alle doen en laten der menschen neerziet. Litterair bereikt het boek niet de hoogte van „Armoede" en „Het Spiegeltje", noch van „De klop op de Deur" of „Vrouw Jacoba". Het is boeiende ontspanningslectuur voor iedereen.

EIJK (Henriette van) TRUUS DE NACHTMERRIE. (173) *f* 1.75 en *f* 2.50. Querido, Amsterdam. 1939.

Dit nieuwe boekje van Henriette van Eijk is meer in den trant van „Gabriel" dan van „Kleine Parade". „Truus de Nachtmerrie" heeft de roeping de menschen droomen en nachtmerries te bezorgen en iemand met de fantasie van Henriette van Eijk vindt hier een gunstige gelegenheid om wonderlijke histories en situaties te fantazeeren. Voor mijn smaak was de methode van „Kleine Parade" gelukkiger dan die welke zij hier volgt. Hier wordt er wat al te uitbundig op los gefantaseerd, zonder veel zin of geest. Sprookjesachtig of dichterlijk kan ik deze wonderlijke buitelingen niet vinden. „Gabriël" echter schijnt velen bevallen te zijn; dezen zullen ook „Truus de Nachtmerrie" kunnen genieten, wat mij niet gelukt is. Er is wellicht een zekere affiniteit met den geest der schrijfster noodig om dit boekje te waardeeren. Ieder neme dus de proef.

HAUCK (Louise Platt) VUUR ZONDER VLAM. (200) Vertaald door J. D. A. van Gumster. Schoonderbeek, Laren.

Een meisje in groote zelfbeheersching opgevoed, trouwt met een hartstochtelijk man. Zij kan haar liefde niet uiten en hij zoekt, hoewel hij alleen van haar houdt, afleiding en sentimenteele genegenheid bij andere vrouwen. Hun huwelijk leidt schipbreuk en komt ondanks de vele gelegenheden welke de vrouw geboden worden om naar haar man terug te keeren niet meer in orde. Dit kan er niet mee door.

SELTZER (Charles Alden) PARADE DER LEEGE LAARZEN. (219) Vertaling R. Sikkens. Ned. Keurboekerij, Amsterdam.

In Amerika bij de groote moerassen aan de Mississippi-oevers worden de bewoners van de omliggende plaatsen geterroriseerd door groote benden misdadigers die in de moerassen huizen en op roof en moord uit zijn. De jonge menschen van het stadje vereenigen zich om een einde te maken aan deze verschrikking, waarbij zij telkens wanneer er een bandiet gesneuveld is zijn leege laarzen aan een boom hangen met een opschrift tot schrik van de andere boeven. Een spannend Wild-West-verhaal voor oudere lezers.

HARDY (Stuart) GANGSTERS IN ARIZONA. (219) Vertaling van C. Noordman. Ned. Keurboekerij, Amsterdam.

Het spreekt van zelf dat cowboy-verhalen geen sentimenteele en zoetelijke vertelsels kunnen zijn maar de wreedheid welke in dit verhaal tentoongespreid wordt gaat wel een beetje de perken te buiten en de schurken welke hierin worden beschreven zijn van zulk een beestachtige aard, dat men met afkeer over hun daden leest. Dit maakt dit boek ongeschikt voor jongeren en vraagt voorbehoud.

HAUCK (Louise Platt) TWEEDE HUWELIJK. (200) Vertaald door G. J. Werumeus Buning-Ensink. Schoonderbeek, Laren.

In dit boek wordt de tegenstelling van het eerste huwelijk van Anne Lowell met een zwak type en van haar tweede huwelijk met een sterke persoonlijkheid uitgebuit en tegelijk het probleem aangesneden van de gehuwde werkende vrouw wier capaciteiten niet op huishoudelijke bezigheden zijn ingesteld maar meer naar het zakelijke uitgaan. Dit geeft het verhaal meer diepte en inhoud dan wij van dergelijke boeken gewend zijn. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

TOPPING MILLER (Helen) HET NAAST AAN 'T HART. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van Cor Kroesen. Kruseman, Den Haag.

Een beroemde medicus is weduwnaar, heeft verschillende kinderen waarbij hij een jong meisje in zijn huis heeft opgenomen dat alleen op de wereld staat. De dokter is zeer overtuigd van zijn eigen bekwaamheid en onweerstaanbaarheid tegenover het zwakke geslacht. Hij is heerschzuchtig en gewend zijn zin te krijgen en verrast zijn beschermeling op een dag met een huwelijksaanzoek. Het meisje vlucht en ontmoet bij toeval haar zorgeloozen vader die haar aan haar lot had overgelaten. Dit alles bij elkaar en nog veel meer vormt een frisch geschreven vlot verhaal dat oudere lezers ter ontspanning ter hand kunnen nemen.

HEYER (Georgette) HET WEEK-END DRAMA. Geautoriseerde vertaling van Ad. Vorstman. (231) *f* 2.15 en *f* 2.90. Kruseman, Den Haag.

Een gewone detectiveroman, nogal langdradig en niet eens aannemelijk gemaakt door enkele would-be-scherpzinnigheden, zooals dat behoort bij de regels van het genre. Geschikt voor iedereen, maar goed voor niemand.

STEEL (Kurt) WAAROM VERMOORD! Vertaling van J. Feitsma. (226)

STEEL (Kurt) DE MOORD OP EEN DOODE. Vertaling uit het Amerikaansch van Mr. H. C. v. Houweninge. (223) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Twee gewone detectiveromans, in vlot tempo geschreven, met snelle en hier en daar wat raadselachtige overgangen. Je moet goed kijken om te weten wat er staat en toch wordt je gedwongen om vlug te lezen. Voor volwassenen.

DEAN (Robert George) HET MYSTERIE VAN DE VINGERAFDRUKKEN. Vertaling van F. ter Hulpen. (244) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

De speurders in dezen roman zijn een hopelooze drinker en een bordeelbezoeker. Omdat er voor de rest geen kwaliteit in zit, durf ik hem aan niemand aan te bevelen.

COURTHS MAHLER (H.) MET JOU TOT IN DEN DOOD. (236) *f* 2.—. Uit het Duitsch vertaald door E. J. Griese-Kets de Vries. Zuid-Holl. U.M. Den Haag.

Het geliefkoosde thema van deze onuitputtelijke salonschrijfsters: 'n rijkgeworden boerenzoon die 'n verarmd landgoed koopt in zijn geboorteplaats en de dochter van den adelijken vorigen eigenaar in het geheim liefheeft en haar van zijn rijkdom meedeelt zonder dat zij dit merkt! Zoo knap als zoo'n onmogelijke situatie in elkaar gedraaid wordt! Het is weer een Courths-Maler waaraan liefhebbers haar ontspanningstijd kunnen zoek brengen.

GREX (Leo) DE GESTOLEN DOOD. (256) *f* 1.75. Bruna en Zoon, Utrecht.

Grafschenderij, het stelen van lijken zijn die lugubere onderwerpen die tegenwoordig in Amerikaansche griezellectuur opgeld doen; maar of dit een vertaald dan wel een oorspronkelijk Nederlandsch boek is, wordt door den uitgever niet aangegeven. Het kan in elk geval naast de buitenlandsche producten in dit genre genoemd worden, het doet aan griezeligheid, onmogelijke situaties, spanning en sensatie er niet bij onder. Rijpere lezers.

BIRKNER (Friede) 4 HEBBEN HEIMWEE. (251) *f* 1.60. Geaut. vertaling van A. Hijman. Zuid-Holl. U.M. Den Haag.

In dit tamelijk onbeduidend verhaal over drie jonge menschen, waarbij later 'n vierde komt, die vanuit de tropen naar huis verlangen en na veel moeilijkheden op reis gaan, ziet Fr. B. kans om alle volksstammen 'n hiep te geven, behalve de Duitschers. Dit sterk op den voorgrond tredende chauvinisme doet zoo onbehagelijk aan, dat men het boek even graag ongelezen laat; wat de inhoud verder betreft is eenig voorbehoud noodig.

RAINE (William Max Leod) DE WET DER REVOLVERS. *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

In verschillende Wildwest-romans komen de Texas-rangers, als handelaars van orde en wet en onmeedoogende bestraffers van dieven en moordenaars op den voorgrond. Steve Frasser, de held van dit verhaal is wel een van de beste van dit soort rijdende politie. Hij speelt hier in twee episodes een prachtrol en bereikt door zijn dapperheid hetgeen hij zich had voorgesteld. Volwassenen.

CUNNINGHAM (Eugene) DEMONEN DER PRAIRIE. (235) *f* 1.60 en *f* 2.—. Nederl. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. U.M. Den Haag.

Vechten en schieten is al wat de klok slaat in dit verhaal van woeste roovers en moordenaars. De jonge man die er op uitgetrokken is om die schurken onschadelijk te maken is ook genoodzaakt hard van leer te trekken om het recht te doen zegevieren. Hij verwerft zich daarmede tegelijk de waardeering van een schoone jonkvrouw. Veel revolvers, veel ruwheid, overigens bruikbaar.

LOCKWOOD (Vere) OOSTERSCHE PASSIE. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van G. J. Werumeus Buning-Ensink. Kruseman, Den Haag.

Een boosaardige Turksche Bey ontvoert een jonge schoone Engelsche lady en brengt haar op sluwe wijze in zijn sprookjesachtig paleis.... 't klinkt als 'n oud sprookje om kinderen te laten griezelen! Veel hartstochtelijke scènes, bovennatuurlijke pogingen van een geheimen agent om de gevangen jongedochter te bevrijden en de ware liefde aan het einde. Te romantisch om echt te lijken, en om eenige te „mooie" beschrijvingen van haremgedoe voorbehouden.

SAVI (E. W.) LANGS ZONDERLINGE PADEN. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van C. Dumoulin Goedkoop. Kruseman, Den Haag.

Deze schrijfster vermeit zich graag in zonderlinge familie verhoudingen, die voor den lezer moeilijk uit elkander te houden zijn. Het stiefzusje, waarover in hoofdzaak het verhaal gaat, heeft 'n schavuit van 'n vader die haar aan haar lot heeft overgelaten. Zij aardt naar papa en ziet ook niet tegen 'n leugentje op, al is het dan om bestwil. Veel narigheid is het gevolg van haar bedrog en allerlei onmogelijke situaties, totdat er een gunstige wending komt en het geluk aan haar deur klopt. Voor ervaren lezers.

YORE (Clem) EEN WEDLOOP MET DEN DOOD. (217) *f* 2.25 en *f* 2.90. Nederl. vertaling van Hugo Vierhout. „De Steenuil", Amsterdam.

Veediefstal, bankberooving, opiumkitten, moorden zonder tal en dat alles in 'n klein plaatsje in Texas, waar 'n knappe Ranger de zaakjes moet opknappen. Hij heeft twintig maal den dood getrotseerd voordat hij met behulp van een geheimzinnigen Chinees, den leider van de bende te pakken heeft. Een verhaal vol gezochte sensatie voor volwassenen.

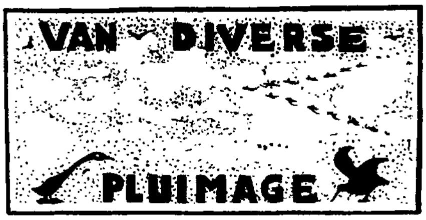

RAUSCHNING (Hermann) DE NIHILISTISCHE REVOLUTIE. Bewerkt door M. ter Braak. (282) *f* 3.75 en *f* 4.90. Leopold, Den Haag.

Menno ter Braak heeft goed werk gedaan met de vertaling van dit voortreffelijke boek van den oud-president van den Dantzigschen senaat over het Nationaal-socialisme. Hij heeft een en ander, wat voor Nederlanders minder belangrijk was, weggelaten en een uitstekende vertaling geleverd. Het boek is, ondanks zijn ernstigen betoogtrant, boeiend van het begin tot het einde. Hier spreekt een ingewijde, die alle fazen van het nationaal-socialisme heeft meegemaakt en zelfs partijlid geweest is; tevens bewijst elke bladzijde dat hij een helderziend en weldenkend man is, die zich niet door schijn- en oogenbliksuccessen laat bedwelmen, doch de diepere motieven en drijfveeren onderzoekt. Als Christen en als staatsman zag hij in de beweging, ondanks haar frazen en haar slogans, een nihilistische revolutie, een geweten- en moraallooze tendentie, die brak met alle traditie, met al het goede en waardevolle, dat vroegere geslachten aan de volgende hadden overgemaakt. Ieder weldenkend mensch zal het in de hoofdlijnen met Rauschning eens zijn, hoewel men in bijkomstigheden hier en daar met hem verschillen kan. Ook verscheen reeds een Engelsche en Fransche vertaling van het werk en in beide landen maakte het boek veel opgang. Het is wel het inzichtrijkste, boeiendste, degelijkste boek dat er over het Nationaal-Socialisme geschreven werd.

ROMEIN (Prof. Dr. Jan) GEGIST BESTEK. Aspecten van drie jaar Wereldbestel. (272) De Haan. Utrecht.

Dit boek bevat hoofdzakelijk de politieke kronieken, die Jan Romein de laatste drie jaren maandelijks schreef in „Groot-Nederland". Zoo biedt het werk een wel niet volledig, maar toch vrij uitvoerig overzicht over de huidige politieke constellatie van Europa en de wereld daarbuiten. De auteur, die historicus van zijn vak is en onlangs hoogleeraar werd te Amsterdam, beschikt zoowel over de noodige geinformeerdheid als over een groote scherpzinnigheid. Zijn uiterst linksch standpunt gebiedt echter den lezer een voortdurende reserve en critiek. Romein staat buiten het Christendom en was tot voor kort een vriend van Moskou. Bij alle eerlijkheid en waarheidsliefde bepaalt een dergelijk standpunt onwillekeurig iemands inzichten en oordeelen. Men leze slechts het weinig vriendelijke stuk „De Paus in de Politiek" om Romeins gezichtspunt eenigszins te leeren kennen. Hij is een vurig pacifist en staat buitengewoon critisch, om niet te zeggen, sceptisch tegenover alle politieke bedoelingen en manipulaties. Zijn houding tegenover Franco en het rechtsche Spanje is natuurlijk volstrekt afwijzend. Ontwikkelde lezers zullen echter de geestig

en onderhoudend geschreven opstellen met genoegen en voordeel lezen, mits zij zich critisch genoeg instellen.

POWELL (Alexander) ONGECENSUREERD. Twintig jaren van reizen en avonturen. Vert. door Dr. J. H. van Klooster. (544) *f* 3.90 en *f* 4.90. De Spieghel. Amsterdam.

Dit boek met zijn eigenaardigen titel is een uitvoerig, boeiend en gevarieerd reisverhaal. De schrijver is een zoogenaamde „free lance", een onafhankelijke, die, aan geen dagblad gebonden, vrij door de wereld avontuurt en over zijn ervaringen boeken schrijft. De Balkan, Azië en Africa zijn de gebieden die hij hier beschrijft. Het is vlot, geestig, spannend journalistenwerk; het zijn indrukken en observaties, die hij noteert. De lezer neme zijn oordeelen en uitspraken over volken en vorsten en landen niet al te zwaarwichtig; een reizend schrijver en schrijvend reiziger als Powell heeft geen tijd en mist de bezonkenheid om elke uitspraak met strengen maatstaf te verificeeren. Maar als reisverhaal, dus in zooverre hij vertelt van wat hij zag en ondervond, is het boek onderhoudend. Alle deuren gaan voor Powell open en alle geheimen ontsluieren zich voor hem. Er is geen vorst die aan een bezoek van dezen handigen Amerikaan ontkomt. Als rechtgeaard Amerikaan heeft hij eenige typische vooroordeelen; zoo ziet hij bijvoorbeeld de middeleeuwen als een tunnel zonder eenig lichtpunt. Hier en daar schrijft hij zoo openhartig over allerlei naturalia, dat het boek slechts geschikt is voor ontwikkelde volwassen lezers.

HET LEVEN VAN MOHAMMED ALLAH'S PROFEET. Door E. Dinet en El Hadj Sliman bin Ibrahim. Vert. door Jan Prins. (333) *f* 3.90 en *f* 4.90. H. Meulenhoff, Amsterdam.

De twee eerst genoemde schrijvers hebben naar een zeventiende-eeuwsch model in het Fransch een leven van Mohammed geschreven en Jan Prins vertaalde dit in het Nederlandsch. Een streng historisch werk is het niet. De oorspronkelijke zeventiende-eeuwsche samensteller putte uit de min of meer legendarische tradities, die Mohammed en den Koran zoo rijk omranken. De twee schrijvers Dinet en Sliman zijn geloovige Islamieten en beschouwen hun boek, dat zij in 1916 publiceerden, als een Apologie van den Islam. Het is met toewijding en geestdrift geschreven en biedt een „Lebensbild" van Mohammed ongeveer zooals de doorsnee-islamiet dit ziet. Het persoonlijk leven van Mohammed is hoe langer hoe meer het voorbeeld gaan worden voor de in hem geloovenden, wat het in den beginne niet was. Deze tendens bracht onwillekeurig een vrome en stichtende styleering van dit eigenaardige leven met zich. Mohammed is een der raadselachtigste menschen uit de geheele wereldgeschiedenis en wat wij historisch zeker van hem weten, is niet zoo heel veel. Het door Prins vertaalde boek is een „stichtend" leven voor de in Mohammed geloovenden; voor Nederland was een objectief, streng his-

torisch werk bruikbaarder geweest. Nu is dit boek slechts geschikt voor vakmenschen en theologen.

GUNTHER (John) AZIë IN DE BRANDING. Vert. door J. H. Palm. (529) Eigen Volk, Haarlem.

De Amerikaansche reporter John Gunther heeft met zijn „Europa in de Branding" een ongewoon succes beleefd. Thans volgt een tweede werk, „Azië in de Branding" (oorspronkelijke titel „Inside Asia") en ook dit zal zijn weg vinden. Het is voortreffelijke reportage wat hij in dit uitvoerige boek zijn lezers biedt. Het verschil tusschen reportage en niet-reportage word duidelijk, als men dit boek vergelijkt met het bezonken, doordachte, langzaam geschreven werk van Dr. Lin-Yutang over China. In „Azië in de Branding" overheerscht het concrete détail, de persoonlijke bijzonderheid; de algemeene beschouwing komt slechts op de tweede plaats. Dit geeft het boek bij eerste lezing een voorsprong; het boek wordt er spannender, pakkender door. Als volleerd journalist weet Gunther zijn lezers te boeien en hun een kleurig schilderij voor te zetten. Op den duur echter beseft de lezer dat hem al die kleurige bijzonderheden niet heel veel wijzer maken. Een bezonkener beschouwing over de innerlijke verhoudingen en drijfveeren zou hem beter instrueeren. Dit zijn de nadeelen van de reportage. John Gunther is een duizend-kunstenaar, die u in enkele uren heel Azië in een doosje biedt. Men leest ondanks alles het boek, zoo mogelijk, in èen adem door. Allerlei Aziatische mysterieuzigheden worden hier in het felle zonlicht gezet. Het boek kome niet in handen van onvolwassenen.

PERRON (E. du) SCHANDAAL IN HOLLAND. (213) *f* 2.50 en *f* 3.50. Leopold, Den Haag. 1939.

Du Perron verhaalt in dit boek het leven der achttiende-eeuwsche dichters en diplomaten Wilhelm en Ommo Zwier van Haren, de Friesche edellieden, wier herinnering een spoor van ongeluk en ellende heeft nagelaten. De kern van het boek is het Haagsche schandaal rondom Onno Zwier, die door zijn eigen dochters en schoonzoons werd aangeklaagd het den eersten te hebben lastig gemaakt. Du Perron vertelt dit alles zonder mystificaties, nuchter en zakelijk, zonder eenige minder wenschelijke manipulatie ook. Hij schrijft historie met eenige franjes fictie, maar toch vooral historie. Men kan niet spreken van een „vie romancée". De zakelijke, onopgesmukte, wat droge stijl van Du Perron handhaaft zich ook hier. Het interessantste aan het boek lijkt mij de achttiende-eeuwsche levens- en gevoelssfeer, die zich hier onwillekeurig aan den lezer doet gevoelen, ook al is er de schrijver niet bijzonder op uit deze bemerkzaam te maken. De auteur schijnt de bedoeling te hebben onder den titel „De Onzekeren" nog meer biografieën in dezen trant te schrijven. Wegens het eigenaardige gegeven kome het werk slechts in handen van volwassen lezers.

OTTEN (Prof. F.) en VERHAAR (Prof. J.) HET VERLOSSENDE ANTWOORD OP KWELLENDE VRAGEN. (416) *f* **2.90 en** *f* **3.90. Urbi et Orbi, Utrecht.**

De beide auteurs van dit werk redigeeren het apologetisch maandschrift „Het Schild" en hebben in de loopende jaargangen een onnoemelijk aantal kwesties en vragen op geloofsgebied beantwoord. In dit werk zijn deze antwoorden, alfabetisch geordend, bijeengebracht en zoo is er een kleine apologetische encyclopedie ontstaan, die zeer goede diensten bewijzen zal. In korte en heldere uiteenzettingen wordt op de meest uiteenloopende vragen, zòo als zij aan de redactie van „Het Schild" gesteld werden, geantwoord. Het is een „Nachschlage-werk" zooals er in Nederland nog geen bestond. Niet slechts zoekenden en katholizeerenden maar ook geloovige katholieken zullen aan dit werk hun genoegen hebben. Volledig is zulk een werk natuurlijlk nooit; er blijven als in elke encyclopedie nog kwesties onbesproken, doch de gangbare moeilijkheden, en nog veel meer dan deze, komen er ter sprake. Wie het boek opslaat, voelt zich onwillekeurig geprikkeld om verder te bladeren en andere opkomende vragen beantwoord te zien. Een nuttig en instructief werk, dat zijn prijs meer dan waard is.

GEEREBAERT (V. - Css.R.) LIJDEN EN ZEGEPRAAL. Standaardboekhandel, Antwerpen. 1939.

Als 4e deel in de serie DE GODMENSCH, vormend een afgerond geheel, verscheen dit mooi en stichtende boek, vol eruditie en ascetisme. Eruditie zonder vertoon en ascese zonder zoetelijkheid. Eruditie zich aankondigend in de bibliographie van plus minus 150 werken behalve de reeds in vorige deelen geciteerde. Eruditie ook zich telkens weer opdringend, als wij de groote belezenheid van den schrijver constateeren in bijbelsche vraagstukken. Daarom is het een boek geworden van groote apologetische waarde, zonder ook maar eenigszins de apologie voorop te stellen. Maar meer dan dit is het een stichtend boek, dat men gaarne ter hand neemt en waaruit men elkens opnieuw de ziel van den schrijver tot zich voelt spreken over de godsliefde, die door de Christuskennis wordt vergroot en versterkt. Geschreven in vlot en vloeiend Nederlandsch, hoewel de Vlaming — maar dit schaadt niet — nog hier en daar zijn eigen karakter laat doorschijnen.

DUYNSTEE, O.E.S.A. (X. P. D.) 'S PAUSEN PRIMAAT IN DE LATERE MIDDELEEUWEN EN DE AEGIDIAANSCHE SCHOOL. Naar authentieke bronnen bewerkt. (563) Deel III. Eucharistisch Bureau, Amsterdam.

De inleiding tot dit derde deel brengt een verrassing: terwijl het bij den opzet de bedoeling was het werk tot drie deelen te beperken, kondigt de schrijver thans het verschijnen van nog twee deelen aan. De Nederlandsche kerkelijk-historische literatuur zal dan een standaardwerk rijk zijn dat voor de studie van het behandelde onderwerp — de drie gepubliceerde deelen bewijzen dat thans reeds — niet gemist zal kunnen worden. Het pauselijk primaatschap, juist in de Middeleeuwen, is een uiterst gecompliceerde, dik-

wijls verwarde materie; alle aspecten hiervan te bezien en deze op de juiste waarde en beteekenis vast te stellen, vereischt vorschersarbeid, orienteeringsvermogen en de geschiktheid tot een juist oordeel. Die vorschersarbeid is verricht; in het boek worden handschriften over het Primaatschap verwerkt, tot nu toe onbekend. Wat de andere eischen betreft, Pater Duynstee voldoet er aan op een wijze, welke hem tot een historieschrijver van formaat stempelt. Feiten en gebeurtenissen, na vastgesteld te zijn, worden conscientieus beoordeeld naar waarde en beteekenis, waarna het eindoordeel wordt vastgesteld. In dat oordeel is de schrijver opvallend voorzichtig en gematigd; zoo b.v. in de kwestie van Jan Hus en Hier v. van Praag. (bladz. 462-492) De feiten worden hier zoo objectief vermeld, dat de lezer op grond daarvan zelfs tot een ander oordeel kan komen dan de schrijver.

De kern van elk der drie tot nu verschenen deelen is een conflict, waardoor de kwestie van het primaatschap scherp gesteld en omlijnd wordt, en zijn in wezen onveranderlijk karakter in wisselende tijdsfactoren blijkt. Een voortreffelijke methode van geschiedschrijving over dit onderwerp. In het eerste deel betrof dit het conflict tusschen Philips den Schoone en Bonifacius VIII, in het tweede dat tusschen Lodewijk den Beier en Paus Johannes XXII met diens twee opvolgers. In het derde deel is vooral belangrijk de uitvoerige behandeling van het concilie van Pisa en bijzonder dat van Constanz, toen eindelijk aan het treurig schisma een einde kon worden gemaakt.

Nauwkeurig wordt ook hier de werkzaamheid besproken der Augustijnen, als verdedigers van het primaatschap. De schrijver is er in geslaagd dit nadruk leggen op die werkzaamheid der Augustijnen — op zichzelf is dit onderwerp verrassend en belangwekkend — niet storend te laten werken op de meer algemeene behandeling van de eigenlijke stof. Niet alleen voor vakhistorici, ook voor leeken-belangstellenden in kerkhistorie is dit een belangwekkend en bruikbaar werk.

ZòO IS NOORD-BRABANT. Samengesteld onder leiding van Vincent Cleerdin. (399) Strengholt, Amsterdam.

„Zòo is Noord-Brabant" heet dit boek en zijn ondertitel luidt „Bijdragen tot de kennis van deze Provincie, haar economische beteekenis, haar uiterlijk, haar geschiedenis." De technische en materieele verzorging is uitstekend; een ontelbaar aantal foto's illustreeren het werk. Het is inderdaad een boek van „bijdragen", geen af en geordend, volledig werk. Noch de economische beteekenis, noch de geschiedenis der provincie zijn er systematisch en afdoend in behandeld. Het volledigst is er nog haar uiterlijk in vertegenwoordigd. Antoon Coolen, van Duinkerken en Gerard Knuvelder o.a. hebben er artikelen in staan; het grootste gedeelte echter wordt ingenomen door de stukken der respectievelijke burgemeesters over hun gemeenten. Men verwachte dus geen geacheveerd, wetenschappelijk werk over Noord-Brabant, doch een salon- of huiskamerboek, waarin het prettig is te bladeren en dat in zijn meerdere of mindere ongeordendheid voortdurend verrassingen biedt. Elk burgemeester weidt natuurlijk uit — hoe kan het anders? — over de voortreffelijkheden van zijn gemeente en heeft er — veronderstel ik — eenige foto's van ingezonden. Zoo is dit werk tevens een soort prentenboek en allen, wier hart naar Brabant uitgaat, zullen het met genoegen openslaan. Men kan er over twisten of een strengere ordening, een straffere opzet dit boek niet ten goede ware gekomen, maar zòo als het daar ligt moet het ieder Brabantlievende bekoren.

FABER (Dr. H.) WAT HEEFT DE GODSDIENST ONS TE ZEGGEN! (134) *f* 1.20 en *f* 1.90. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam. 1939.

Dr. H. Faber, vrijzinnig-protestantsch predikant te Schiedam, schreef dit boekje uit en in een geest van verzoening, om vooreerst niet-godsdienstige menschen dichter tot den godsdienst en vervolgens kerkelijke geloovigen van allerlei richting dichter bij elkaar te brengen. Het is geschreven met groote welwillendheid en waardeering, met begrip en achting voor ieders

geloof of overtuiging. Faber's eigen standpunt brengt mee dat hij de door de liberale theologie algemeen aanvaarde meeningen omtrent religie, Christendom, Christus, Paulus, de eerste Christenheid, de latere Kerk, de Hervorming enzoovoorts aanhangt. Er is hier volgens Katholieken en Orthodoxen meer philosophie, meer wetenschap of quasi-wetenschap dan geloof. De fundamenteele, essentieele waarheden van het Christendom worden hier verlaten. Daarom staan wij afwijzend tegenover Faber's meeningen en zienswijzen, hoe sympathiek zijn humane houding ook aandoet. Faber bespreekt hier het wezen van den godsdienst, het Oude en Nieuwe Testament, het Oer-Christendom, het Katholicisme, het orthodoxe en vrijzinnige Protestantisme en de centrale gedachten van het Christendom. Voor vakmenschen is het helder en goed geschreven boekje zeer bruikbaar.

TRATTNER (Ernest R.) BOUWERS VAN ONS WERELDBEELD. Baanbrekende ontdekkingen op wetenschappelijk gebied. Nederl. bewerking van Rob Limburg. (484) geb. *f* 5.90. Servire, Den Haag.
De schrijver geeft in dit werk een geschiedenis der groote wetenschappelijke ontdekkingen van Copernicus tot Einstein. Korte monographieën worden gegeven van vijftien groote geleerden: Copernicus, Hutton, Dalton, Lavoisier, Rumford, Huygens, Malthus, Schwann, Darwin, Marx, Pasteur, Freud, Chamberlin, Boas en Einstein, telkens geïllustreerd door de geschiedenis van de voorgangers en van de volgelingen. Ik vrees echter, dat het werk voor een bepaald soort van deskundige lezers ongenietbaar geworden is door de lange uitweidingen (er wordt veel gepraat!), en voor een ander soort minder deskundige lezers onbegrijpelijk vanwege de beknoptheid der wetenschappelijke verklaringen. Ook is de wereldvisie van den schrijver sterk anti-kerkelijk. Geen boek voor katholieken.

HAEFF (Dr. M. H. P. P. van) HANDLEIDING VOOR DE VERPLEGING VAN LIJDERS AAN BEEN- EN GEWRICHTSTUBERCULOSE EN DE LEVENSWIJZE NA DIE GENEZING. (61) *f* 1.25. v. Holkema & Warendorf, Amsterdam.
Wijl bij de verpleegstersopleiding meestal niet voldoende aandacht wordt geschonken aan de verzorging van patienten, in den titel genoemd, en de zorg voor deze patienten speciale eischen stelt, heeft Dr. van Haeff deze handleiding geschreven. De schrijver ging daarbij van de overtuiging uit, dat de patienten — althans volwassen zieken of zij die eenige ontwikkeling bezitten en dus inzicht kunnen hebben — zelf actief aan de genezing moeten meewerken.
Het boekje is opmerkelijk duidelijk geschreven; voor zijn doel lijkt het ons zeer geschikt. Foto's verduidelijken den tekst.

Kleine Uitgaven:

HENDERIKX (J.) ZIEKTEN DER TUINBOUWGEWASSEN EN HAAR BESTRIJDING. deel I: De lagere planten als ziekteverwekkers. (140) *f* 0.70. Noorduyn & Zoon, Gorinchem.
Het boekje is bedoeld voor het lager tuinbouwonderwijs, voor ontwikkelde kweekers en amateurs.

MENENDES-REIGADA, O.P. (Ignacio G.) DE NATIONALE OORLOG IN SPANJE TEGENOVER DE MORAAL EN HET RECHT. Vertaald door Margreet Voogd. (69) *f* 0.20.. Uitg. M. Voogd, P. de Hooglaan 50, Hilversum.
Een gedocumenteerd en ook overigens door bewijzen gesteund betoog voor de rechtvaardigheid van Franco's opstand. Een zeer lezenswaardige brochure.

SCHELFHOUT-VAN DER MEULEN (Albertine) NERGENS EN NOOIT VERLEGEN! Wellevendheidsboekje voor jongemeisjes. (64) Romen & Zonen, Roermond - Maaseik.
Aanwijzingen en opmerkingen, welke jongemeisjes kunnen helpen zich overal en onder verschillende omstandigheden, vlot en makkelijk te bewegen.

SCHELFHOUT-VAN DER MEULEN (Albertine) NERGENS EN NOOIT VERLEGEN! Wellevendheidsboekje voor grootere jongens. (63) Romen & Zonen, Roermond - Maaseik.

Een dergelijk werkje, als hiervoor genoemd, voor jongens.

BARBEAU (Henri) LES CHRéTIENS ET LE MONDE. (122) Desclée de Brouwer & Cie. - Paris.

Gebundelde radiolezingen over den zin van het christelijk leven, en de roeping van den christen in de wereld.

HELMER (C.s.s.R - H.) DE DAAD IS AAN DE OUDERS VAN TOEKOMSTIGE PRIESTERS. (50) *f* 0.30.

CONSTANTIUS (Br.) en AVELLISUS (Br.) DE DAAD IS AAN DE OUDERS VAN KOSTSCHOOLJONGENS. (38) *f* 0.25.

DETONY (Jos.) DE DAAD IS AAN DE OUDERS VAN SCHOOLKINDEREN. (59) *f* 0.30. Brand, Hilversum.

Deze drie werkjes behooren tot de Ouder-Reeks; zij behandelen de speciale mogelijkheden en moeilijkheden ten opzichte van de, in den titel genoemde, categoriën der jeugd.

EEN VROUWE VAN NAZARETH: ONS ONDERWIJS EN HET KRUIS. (50) *f* 0.50. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Beschouwingen over de Katholieke jeugdbeweging.

BURG Pr. (G. P. J. v. d.) PROEVE VAN EEN GODSDIENSTPROGRAMMA VOOR DE L.S. (109) *f* 1.10. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Deze „Proeve" is een beredeneerd werkplan voor het godsdienstonderwijs op de lagere school.

BANIS (G.) SCHOOLOPVOEDING EN JODENDOM. (86) *f* 0.85. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Het doel der brochure is het aankweeken onder de jeugd van een apostolische liefde voor het Jodendom.

MäDER (Mgr. R.) NIET COMMUNISTISCH MAAR KATHOLIEK. (33) *f* 0.30. Goede Pers, Averbode.

Een aantal gedachten als commentaar op de encycliek Divini Redemptoris", over het goddelooze communisme.

Schaduwen over Europa

door J. v. H.

Er is wel geen publicist, die in dezen tijd, nu daden en gebeurtenissen zoo'n bloedige taal spreken, niet het ijdele en nietige van het woord gevoelt. Wat is het woord, die gevleugelde klank, die sierlijke arabesk, die vluchtige essence, wanneer de mensch in de elementaire voorwaarden van zijn bestaan bedreigd wordt, de rechten van volken straffeloos worden verkracht en er met menschenlevens wordt gespeeld! Zelfs het eerlijkste, zuiverste woord besterft het of gaat in stameling over en voelt zich als iets misplaatsts tegenover den overweldigenden ernst van het uur.

Wanneer het woord echter in zulk een tijdsspanne leugen wordt, een hymne op het onrecht, een lofzang op de misdaad, dan is dit de uiterste ontwijding, een bezoedeling, die in het woord den mensch zelf aantast. Zoo is het nu! De leugen schettert als een trompet en flikkert als een zwaard over Europa. Een land wordt overweldigd, zoodat het dood bloedt, en het woord vlamt op als een lichtstraal, een nimbus over deze heldendaad. Wie voelt hierin niet een onteering van het woord, van den geest, van den mensch? Men schaamt zich te leven in een tijd, die alle eer, alle ridderdeugd, allen adel geworgd heeft.

Het heeft de laatste jaren niet ontbroken aan onderzoekingen en diagnosen omtrent de innerlijke gesteltenis van Europa. Der Untergang des Abendlandes, La Trahison des Clercs, De Agonie van het Christendom, De Opstand der Horden, In de Schaduwen van Morgen zijn slechts de bekendste der werken, die zich met de geestelijke nooden der zoogenaamd beschaafde wereld bezig houden en doorgaans uit het sombere heden tot een nog somberder morgen besluiten. Er hangt een Jeremias-stemming over Europa, de sidderende vrees voor een niet te keeren ondergang. Jeremias, de maan- en klaagprofeet over Jeruzalem, is de profeet voor dezen tijd en zijn smartgeladen dreigbeden en voorzeggingen hebben een wonderlijk hedendaagschen klank.

Het Turkengevaar en de Turkenangst van eenige eeuwen terug schijnen weergekeerd. De geschiedenis van dit militievolk, dat niets dan verwoesting en schrik achterliet in de landen die het overheerschte, dat nergens beschaving of welstand bracht, doch onder de hoeven zijner paarden allen levensopbloei dooddrukte, is een bloedige waarschuwing of moest dit althans zijn voor de velen, die op het oogenblik al te blind de heerschappij der kracht aanbidden. De goden van dezen tijd, ware afgoden met maskers en bloedoffers en een sleep van afgodspriesters, zijn hardheid en kracht. Beide hebben een broeder- en zusterhuwelijk gesloten en vormen een godenpaar als de Egyptische Isis en Osiris. Als er iets karakteristiek is voor de algemeene geestesgesteldheid,

de levenshouding der in deze eeuw geborenen, dan is het dat zij hard is, hard met bewustheid. Wanneer als kenmerk dezer periode dynamisme en realiteitszin genoemd worden, dan zijn dit eveneens benamingen en aspecten, die kracht en hardheid suggereeren.

Op kleinere schaal weerspiegelt zich ook in de Nederlandsche geestesstroomingen der laatste decennia wat in Europa in grooter omvang en met noodlottiger gevolg zich heeft doorgezet. De zin voor werkelijkheid, de afkeer van wat met een vagen naam romantiek heet, het slechts aanvaarden der dingen, ontdaan van hun gevoelstemperatuur en hun herinneringssfeer, het verzet tegen geconserveerde waarden en waarheden, het zich oriënteeren naar zelf veroverde gezichtspunten, de algemeene haat zelfs tegen het zoogenaamd „half-zachte", dit alles zijn overwinningen of uitvloeisels van den harden tijdgeest. Lang niet alle der hier opgenoemde verschijnselen zijn zonder meer te verwerpen of te betreuren; een natuurlijke reactie heeft altijd haar bestaansrecht en ongetwijfeld is de krachtgolf, die thans over Europa gaat, een reactie op veel slapheid en sleur, op veel huisbakkens en verschaalds uit een vroeger tijdperk.

Dirk Coster, die altijd door een fijnen speurzin voor verborgen stroomingen en tendenzen geleid werd, heeft een der eersten in Nederland de gevaren dezer wending naar kracht en hardheid gesignaleerd en er een tijdschrift tegen opgericht. Hij vond dezen tijdgeest zelfs in uitingen, waarin niemand dit vermoeden zou, in werken als „Bint" van Bordewijk. Aanvankelijk openbaarden zich deze strevingen slechts in de litteratuur en hadden ten gevolge, dat er een zeer mannelijke, onsentimenteele, intellectualistische richting ontstond, die ongeveer in „Forum" haar zuiverste uitdrukking vond. Alle Jongeren-groepeeringen van den laatsten tijd raakten op den duur in conflict met, of vervreemdden van Coster, die ondanks alles toch de gevoelige bespieder hunner wegen en werken bleef. Coster had in zijn strijd voor menschelijkheid en beschaving weinig meer te bieden dan wat een vrijzinnig humanisme hem aan de hand deed en dit was niet voldoende. Doch in de kern was zijn verzet zuiver en is zijn inzicht juist gebleken. Veel van wat als litteraire houding gerechtvaardigd scheen, bleek als levenshouding onmogelijk en de meesten, die destijds van Coster los of zelfs met hem slaags raakten, strijden thans voor dezelfde waarden, die Coster levenslang verdedigd heeft.

De harde kracht, die slechts in de school der jonge litteratoren gecultiveerd werd, bleef op den duur niet tot die school beperkt, maar ontvlamde als een nieuw ideaal de geestdrift en de toewijding van veel jonge menschen. Zij gaven het natuurlijk een anderen naam dan kracht-in-hardheid en zagen het als „herstel der orde", als „nieuwe dynamiek", als „levensvernieuwing", als „de mythe der toekomst" enzoovoorts, maar overal roemden en

roemen zij op hardheid en kracht, op militaire gedresseerdheid, op leiderschap en blinde onderwerping als de groote prerogatieven van den komenden tijd. Met andere woorden: de hoofdzakelijk in de litteraire stroomingen van een kleine twintig jaren terug zich aankondigende tendenzen hebben zich verstrooid over een grootere massa en zijn in die verstrooiing in een of anderen vorm nationalistische en fascistische strevingen geworden. Men zou ook kunnen zeggen: de zin voor harde werkelijkheid, voor krachtsontplooiing en dynamiek, die zich in artistieke kringen het eerst openbaarde, vond politiek en sociaal zijn uitdrukking in allerlei fascistische richtingen.

Het is merkwaardig welk een betoovering gedresseerde kracht en tucht op de gevoeligsten uit de jongere generaties van den laatsten tijd hebben uitgeoefend. Het leiderschap met zijn volstrekte jurisdictie en onbeperkte overgave werd een tijd lang, wordt hier en daar nog gezien als de eenig mogelijke redding uit een chaös van verwording. Denkend in simplistische lijnen meende men dat slechts een harde, krachtige hand den dreigenden ondergang bezweren kon, terwijl het langzamerhand toch wel duidelijk staat te worden tot welk een monsterachtig avontuur, tot welk een gewetenloos ondernemen dit leiderschap voeren kan. Er zijn geen gevaarlijker springstoffen dan de ideeën en idealen, die in deze kringen gehuldigd worden; nationalisme, „volkscheid", dynamiek, realisme, al deze grootheden blijken drijvende mijnen die hun slachtoffers eischen.

Het is de vraag of er wel een gematigd en min of meer gekerstend leiderschap mogelijk is, of het stelsel niet natuurnoodzakelijk op onrecht en verkrachting uitloopt. Dynamisme heeft de eigenaardigheid zich in aldoor nieuwe verrassingen te openbaren en zich moeilijk binnen de perken der redelijkheid te houden, en realisme is oogenbliksactiviteit, die gemakkelijk de bindingen van verleden en toekomst vergeet. De oogenblikkelijke ontreddering van Europa is althans een schrikwekkend gevolg van het leiderschap, van een onverantwoordelijke, blinde overgave, die niets heeft van heldhaftigheid, maar alles van een slaafsche knechtschap.

* * *

Zou er eenig verband te ontdekken zijn tusschen de heerschende levensstemming, de algemeene gemoeds- en geesteshouding, zooals zich die in de laatste decennia geopenbaard heeft, en het opvallende feit, dat er in de litteratuur sinds geruimen tijd zoo goed als geen talent van ongewoon formaat is opgetreden? Een sterke, groote poëzie valt niet plotseling uit de lucht, maar vindt haar mogelijkheid in algemeene, innerlijke en uiterlijke factoren, die, hoewel moeilijk te omschrijven, toch een natuurlijke wetmatigheid volgen. De plotselinge opbloei in het laatste kwart der vorige eeuw hangt zonder twijfel samen met de geestelijke

expansie, die na een lange periode van sluimer en inteelt over stad en land vaardig werd. Elk ongewoon geestesverschijnsel wordt gedragen door een onderstroom, vraagt een achter- en ondergrond, die het mogelijk maakt.

Als teeken van den huidigen laagstand der litteraire productie onder de jonge schrijvers is het merkwaardig, met welk een kleinwerk zich de proza- en poëziecritieken in de leidende tijdschriften vaak bezig houden. Een bundeltje magere verzen, een dun boekje proza-experimenten houdt herhaaldelijk de aandacht van den criticus bladzijden lang gevangen. Een sterke poëtische vlaag is nergens merkbaar en de jonge prozaïsten kondigen zich meestal aan met zeer bescheiden proeven, bescheiden van omvang en bescheiden van conceptie of verbeelding. Nu is het niet te ontkennen dat Nederland de laatste vijftig jaar een zeldzamen poëzieopbloei beleefd heeft. Er zijn onmiddellijk een aantal namen te noemen, die wel niet meer vergeten en ook in de toekomst met eerbied zullen vermeld worden en het is waarschijnlijk, dat de periode van Gezelle tot Marsman in komende tijden als een der rijkste aan poëzie zal bekend blijven. Dat er een tijd van zwakte en matheid op zou volgen, ligt in het natuurlijk verloop der dingen. Toch wekt het plotseling ontbreken van een gelijkwaardig jonger geslacht te veel verwondering om zich van de oorzaken dáárvan geen rekenschap te vragen.

De jongste poëtische lichting werd reeds de „neo-realistische school" genoemd en deze naam zegt uitdrukkelijk, dat zij bewust het voorbeeld van voorgangers volgt en zich evenals dezen tot de werkelijkheid richt. Toen Marsman als de vaandrig van het vitalisme optrad, ging er inderdaad een nieuwe poëtische bezieling door de rijen zijner geestverwanten. Ook hij sprak van realisme, van koele, harde zakelijkheid, doch heel zijn houding, zelfs van werkelijkheidszin werd gekenmerkt door hartstochtelijkheid. Marsmans vitalisme was een paradox, de hoogste levensdrift namelijk in uiterste koelheid, de hoogspanning in beheerschte zakelijkheid. Het was ongeveer de paradox der Champagneflesch, afkoeling tot feller mousseering. Wat van het vitalisme gebleven of eruit gegroeid is, is vooral de harde werkelijkheidszin, die berekende, wantrouwige, soms cynische ingesteldheid op de dingen en verschijnselen, die alle romantische of idyllische gevoeligheid, maar ook licht alle drift en tocht van hart of gemoed uitbant. De poëzie van Hoornik, die wel als de sprekendste vertegenwoordiger van het neo-realisme gelden mag, staat mijlenver van den levenshartstocht van Marsman, van de schoonheidsdrift van tachtig of van de stille bezieldheid van A. Roland Holst. Zijn dichterlijke houding heeft iets overrijps en overbewusts, zijn reacties zijn als die van iemand, die na veel proefnemingen tot een zekere selectie gekomen is en alle spontaniteit heeft verloren. Dit geldt, dunkt me, van de meeste aan „Werk" verbonden of verwante dichters. Het poëtische element is bij hen alles behalve dartel, spontaan,

sprankelend; een zekere wereldbewustheid en verzadigdheid doet deze jonge schrijvers ouder lijken dan zij zijn. Het zijn geen eigenlijke epigonen of nadichters: zij vertegenwoordigen inderdaad iets eigens, maar dit eigene is poëtisch niet sterk, soms grillig of tegendraadsch, cocktailachtig, met oude herinneringen en nieuwe vindingen.

Bij den iets ouderen en minder afhankelijken Mok schijnt de poëtische ingesteldheid nog het sterkst aanwezig. Hij is wars van elke opvallend-doenerij en hanteert met groot, haast te groot gemak de gangbare versvormen en woordcomplexen, zoodat men gemakkelijk door en over zijn poëzie heenleest zonder het toch zeer eigen geluid daarin gewaar te worden.

Geen der jonge dichters herinnert aan een nieuwe lente en gezamenlijk hebben zij meer van een kalm heenstervenden herfst. Dat de algemeene levensstemming van onzekerheid en bedreiging geen gunstige atmosfeer vormt voor een rijk uitbottende dichtkunst klinkt zeer aannemelijk, hoewel niet overtuigend. De wending tot de werkelijkheid, die zich de laatste tientallen jaren over heel de linie in de geesteshouding voltrokken heeft en bewust veel fijne aanzetsels van ziel en gemoed heeft vernietigd, die harde realiteitszin, die zich zoo gemakkelijk vasthaakt in de zintuigelijke, onmiddellijke wereld en voor de andere, de wereld der fijnere gewaarwordingen afstompt, dit realisme is wel in staat den genius der poëzie te belemmeren. De naam „realistische school" voor een dichtergroep lijkt reeds bedenkelijk. De dynamische trek, die, wezensverwant met het realisme, het gelaat van dezen tijd karakterizeert en een voorliefde voor daadkracht en succes verraadt, houdt evenmin de belofte in eener sterke poëtische aandrift.

Al deze beweringen zijn echter meer een tastend vermoeden, een zoeken naar verklaring dan vaste en zekere uitspraken. Spiritus ubi vult spirat, de poëtische genius laat zich moeilijk door redelijke vermoedens en motiveeringen binden en breekt uit, waar en wanneer zijn uur gekomen is.

BOEKENSCHOUW

RANGNOW (Rudolf) DIE BEUTE DER FUNDRA. (221) Gustav Wenzel & Sohn, Braunschweig.

Blijkens zijn enthousiast geschreven boek is Rangnow sterk onder de bekoring gekomen der wilde, sombere schoonheid van de Laplandsche toendra's. Kleurig en plastisch wordt deze door hem geschilderd. Geruimen tijd heeft hij geleefd onder de nomaden, welke met hun rendierkudden over de groote vlakten trekken; levendig vertelt de schrijver van hun vreemd bestaan. Hij bezit een episch talent; zijn boek is een sterk bewogen, soms zelfs wild verhaal van het vreemde land, zijn bewoners en zijn dieren.

Voor ervaren volwassenen.

William Saroyan

door JOS. PANHUYSEN.

Men kan over het werk van William Saroyan schrijven, maar over William Saroyan zelf bijna niet zonder te herhalen wat deze schrijver ons in zijn onuitputtelijke stroom van schetsen, vertellingen, mijmerijen en indrukken over dezen zonderlingen Amerikaanschen Armeniër heeft medegedeeld. Het is interessant te vernemen hoe hij op zijn veertiende jaar reeds op het kantoor werkte van zijn oom, die rechter was, en hoe hij op zijn zeventiende jaar besloot te gaan schrijven en dat dan ook dadelijk met aanvankelijk zeer weinig succes deed. Eindelijk plaatste het tijdschrift Story het verhaal The Daring Young Man on the Flying Trapeze. Hij was daarover zoo verheugd, dat hij twee en dertig dagen lang elken dag minstens één soms twee of zelfs drie korte verhalen schreef. Hij is niet met een dergelijke snelheid door blijven werken, maar toch heeft hij reeds menigen bundel gepubliceerd, na The Daring Young Man on The Flying Trapeze verschenen The Gay and Melancholy Flux; Inhale and Exhale; Little Children; Love, Here is my Hat en The Trouble with Tigers.

Het is interessant en vooral die twee en dertig dagen lijken veel op een Marathon dans, echt Amerikaansche. Interessanter echter is het werk van dezen Armeniër, die zoo openlijk over zich zelf spreekt, die soms wel met eenige ironie, maar toch niet zonder innerlijk genoegen, reclame voor zijn eigen inzichten en talenten maakt, maar die toch zoo opvallend ootmoedig kan zijn.

Men zou kunnen zeggen, dat William Saroyan en zijn werk bijna niet zijn te scheiden, dat hij, als men het goed bekijkt, niets anders doet dan aldoor praten over wat hij denkt, wat hij voelt, wat hij beleeft, wat hij wenscht, wat hij gelooft, dat hij inderdaad, zooals hij in zijn brief over het koude weer in Frisco beweert, maar voor de type machine gaat zitten en neertikt wat hem in den geest valt.

Er is een groote nonchalance in zijn werk, maar het is geen onberekende nonchalance, integendeel. De menschen, die het vluchtigst schreven, wier ironie onnavolgbaar speelsch kon zijn, gaven zich misschien het meest rekenschap van den indruk, die hun woorden maken zouden, wisten het best wat ze wilden. Er zijn weinig boeken zoo speelsch als Das Buch Le Grand van Heinrich Heine, de pen of de schrijfveder schijnt de tuimelende gedachten, stemmingen en indrukken bijna niet bij te kunnen houden, altijd even levendig, maar altijd even onnadrukkelijk verschijnen deze ideeën, „vernünftige und unvernünftige", men dwaalt van Indië naar den Rijn, van kennis met de schoonste vrouwen, de vroomste maagden, de voortreffelijkste joden en de uitgelezenste domooren. Waat gaat dit boek eigenlijk over? vraagt men zich af. Het gaat toch eigenlijk niet over Le Grand, den tamboer majoor

van Napoleon. Gaat het over de oude tragedie, het oude stuk: „zij was beminnelijk en hij beminde haar, hij echter was niet beminnelijk en zij beminde hem niet"?. Ook dat slechts ten deele. Eerst als men het boek geheel gelezen heeft en daarna nog eens gelezen heeft en nog eens, begint men te bemerken wat Heine eigenlijk bedoelde, wat hij zeggen wilde, hoe veel rijker zijn nonchalante omzwervingen door het rijk der verbeelding zijn dan de beperkte tragedie van het oude stuk, en hoe het boek terecht Le Grand heet, omdat de tamboer majoor een symbool is.

William Saroyan gelijkt Heinrich Heine, dit is geen gering compliment. Hij behoort tot de vluchtige schrijvers, de ironici, die het vaak zeer bitteren ernst is, ook al glimlachen zij en hij behoort ten slotte ook tot de romantici in een tijd, dat de romantiek, vooral in een land als de United States of America, zoo buitengewoon hachelijk is. Niet de schijnromantiek van Hollywood, van de droomfabrieken en de droompaleizen, maar de telkens geknuikte, telkens herlevende van het menschelijk hart.

WILLIAM SAROYAN

En evenals het Buch Le Grand over meer handelt dan de persoonlijke aangelegenheden van Heinrich Heine, zoo handelt The Daring Young Man on the Flying Trapeze en Inhale and Exhale, en Love, Here is my Hat en The Trouble with Tigers toch veel minder over William Saroyan dan men zou denken op het eerste gezicht en daarom kan men ook over dit werk spreken en de beteekenis er van toonen.

In The Daring Young Man on The Flying Trapeze staat een verhaal, dat Myself upon the Earth heet. Eigenlijk is het geen verhaal. The Daring Young Man on The Flying Trapeze, dat het eerst in Story verscheen, is ook geen verhaal en men kan met reden betwijfelen of de verhalen van de befaamde twee en dertig dagen inderdaad zoo genoemd kunnen worden. William Saroyan is de man niet om de betere short story op te bouwen met de betere intrigue, de betere karakter aanduidingen en de betere,

fijnere nuanceeringen; hij heeft een geheel ander doel dan de schrijver van de betere short story. Zonder twijfel wil hij u vermaken en hij vermaakt u ook, men zou hem niet geheel ten onrechte zelfs behaagziek kunnen noemen, hij doet soms denken aan een jonge kat, die voor uw voeten om en om rolt in de zon om uw aandacht te trekken. Maar direct artistiek is zijn doel niet. Hij wil alleen begrijpen en laten begrijpen, hij geeft soms voor, hij neemt de allure aan „hard-boiled" te zijn, cynisch zelfs. O. K. Baby, this is the World, Inhale and Exhale zijn cynische titels. In O. K. Baby, this is the world wordt een film scenario gegeven althans het begin van een filmscenario, later loopt de zaak een beetje in het honderd. Maar het begin is zeer origineel, het is een echt begin. Een jonge dokter heeft juist een kind ter wereld helpen brengen en hij geeft het nu een tikje, opdat het zou beginnen met de voornaamste bezigheid van den mensch, dat is „inhale and exhale", het kind schreit natuurlijk en de dokter zegt: O. K. Baby, this is the World. Dat kan even goed betooverend lijken als cynisch, maar in dit verhaal of in deze schets valt de nadruk minder op het betooverende en meer op het cynische. William Saroyan geeft het kind gelijk, omdat het schreit. Op dat oogenblik natuurlijk, niet altijd, Saroyan is zich wel degelijk bewust, dat de wereld betooverend zijn kan en dat het leven een schitterend geschenk is en dat het in en uit ademen, dat zoo nonchalant gebeurt, tenminste doorgaans, werkelijk een wonderbaarlijke bezigheid is. Maar juist, omdat hij dat alles weet, juist omdat hij in de kou van San Francisco, die hem belet aan het typen te blijven, zoo goed beseft, dat zelfs die kou niet in staat is het geluk van een oogenblik wezenlijk levensbewustzijn te dooven, overrompelt hem de verbijstering, wordt zijn hart zwaar en kost het hem moeite zich in de nachten en de vroege ochtenden van San Francisco op de been te houden met de eene cigaret na de andere en met warme worstjes. Niet omdat hij veel drinkt, al overkomt hem dat een enkele maal wellicht ook, maar omdat hij het licht, dat hij liefheeft verdringen ziet door de duisternis, omdat er ontelbaar veel levens zijn, die geen wezenlijk levensbewustzijn kennen, en de aarde niet en zichzelf niet, eigenlijk niet eens de warmte of de kou.

William Saroyan is daar zoo goed van overtuigd, omdat hij het weet, omdat hij die levens geleefd heeft, die anderen geweest is.

In The Daring Young Man on the Flying Trapeze staat immers een stuk proza, dat Myself upon the Earth heet en daar kan men lezen: „Eerst ging ik naar een schoenpoetser en liet mijn schoenen poetsen. Als een schoenpoetser mijn schoenen poetst zet ik hem altijd in den stoel, waar ik zit, en buig me neer en poets zijn schoenen."

William Saroyan doet het niet alleen met schoenpoetsen, hij doet het met alle menschen, die hij ontmoet, hij doet het met

heele menigten, toeschouwers bij een sportfeest, toeschouwers in een theater, de zeventig duizend Assyriërs, die nog op aarde leven, de Italianen, de Duitschers, de Nieuw Engelanders en de Joden, met meisjes en jonge mannen, oude vrouwen en kinderen, hij stelt zich steeds in hun plaats. Als hij iemand ontmoet, of aan iemand denkt, begint hij te denken, te voelen, waar te nemen als dien ander, het lijkt soms bijna zonder eenig verschil, maar er is een verschil.

In Little Children, in The Troubel with Tigers, in welhaast ieder van zijn bundels staan kostelijke kinderschetsen, ze zijn zoo kostelijk, omdat ze heelemaal niet kinderlijk zijn, men moet het woord kostelijk niet verkeerd verstaan, ze zijn vaak tragisch deze vertellingen, het kinderleven wordt hier gezien juist zooals het voor het kind is, een zeer ernstige zaak. In den aanvang van zoo'n kinderschets van William Saroyan denkt men altijd, dat het over een volwassene handelt, eerst later gaat men het beter begrijpen. Er zijn vooral twee dingen opvallend in het kinderleven, zooals Saroyan dat ziet, het kind denkt en handelt naar leuzen en vooroordeelen en het kan niet zeggen wat het wil zeggen. Misschien zal men opmerken, dat deze twee dingen even opvallend zijn in het leven der volwassenen. William Saroyan, geloof ik, zou dit niet bestrijden, maar er den opmerker wellicht op wijzen, dat de volwassene ze doorgaans bij kinderen beter ziet.

Laughter is zulk een tragische geschiedenis. Er wordt in gesproken over een onderwijzeres, die een jongen na laat blijven en hem dan laat lachen, omdat hij onder de les gelachen had. Ben heet de jongen en hij lacht ten slotte, omdat de onderwijzeres hem, na vele vruchtelooze bevelen, eindelijk vraagt, of hij het alsjeblieft doen wil. En daarna komt het onuitgesprokene, alles wat hij zou willen zeggen, hoewel hij zich niet eens goed bewust is wat dan zijn zou, en wat hij niet zegt. Als hij alleen is, schreit Ben. En dat is geen wonder. Er is een kans verloren gegaan onherroepelijk. Duizend kansen gaan verloren iederen dag onherroepelijk, niet bij kinderen en onderwijzeressen alleen.

William Saroyan ziet ze verloren gaan. Hij doet alle mogelijke moeite om het eens een tijd lang niet te zien, maar hij slaagt daarin niet. Hij erkent het leven als een godsgeschenk, maar hij ziet, dat het in het Amerika van vandaag bijna zonder uitzondering nooit zoo behandeld wordt. I could say Bella Bella, heet een van zijn dwaaste stukken, I could say, maar het wordt niet gezegd.

Zeker, hij is nu en dan een weinig sentimenteel. Heine was dat. Wat hij geeft is vaak geen zuiver kunstwerk, daarvoor is hij te onmiddellijk betrokken in wat hij zegt, vat hij het leven te direct. Maar louter door sympathie hebben zijn kleine schetsen en impressies een breedheid, die de wereld omvat. The Earth, Day, Night, Self heet zoo'n stuk proza, of kortweg The World en het heeft recht op dien titel. Een andere schets heet: Woof Woof, en bevat eigenlijk het heele economische probleem in vijf blad-

zijden. En denkt niet, dat het communisme is, dat hier gepredikt wordt. De geldbezitters „weten niet omtrent dingen als éen cent, twee centen, drie centen, één straat, twee straten, geen huis, geen deur, geen kamer, geen bed, vier en twintig uren opgehoopten honger, dorst, vermoeidheid, verontwaardiging. Zij weten wel wat een nickel is en een stuiver is en een nickel en een stuiver samen, zij weten niets, zij weten niet wat de wereld is, wat het leven is, welke schoonheid er verscholen ligt in een kop koffie om drie uur in den morgen, welke hernieuwende kracht, welke vreugde, zes en tachtig, waf waf, zij weten de weldaad niet van een bed voor een uitgeput lichaam, zij weten niets, heelemaal niets. Maar zij zijn bang. . . . . "

Misschien vindt men dat wat al te simplistisch. William Saroyan is inderdaad simplistisch, hij gaat uit van de veronderstelling, dat alle menschen gelijk zijn in aanleg, hij heeft het niet over dezen of genen uitverkoren geldbezitter, hij heeft het over de geldbezitters, die door hun geld van het leven uitgesloten worden en dit leven voor anderen moeilijk maken en wie zal beweren, dat er die niet zijn?

Voor William Saroyan bestaat er niets ergers dan van het leven uitgesloten te zijn, „de harde en brekelijke, de koude, eindelooze gevaren der wereld" kunnen hem verbijsteren, maar hij zou ze niet uit den weg willen gaan. Deze vlucht uit de werkelijkheid lijkt hem het grootste gevaar, het is het verdooven van de pijn in plaats van het wegnemen van de pijn. Pijn die men slechts verdooft, blijft, en keert weer onherroepelijk. Wie zijn oogen sluit voor de verschrikking, zal blind ten onder gaan. En overal in dit werk is de dreiging van den ondergang aanwezig.

Saroyan noemde een zijner indrukken Aspirin is a Member of the NRA. Hij bestudeert daarin de ondergrondsche, de menschen in den ondergrondsche. „Ik wil de aspirine niet voorbijgaan in dit document. Zij is te belangrijk om gepasseerd te worden. Zij is de heldin van dit verhaal, wij allen, zes millioen menschen in New York, slikken haar dag in dag uit. Allen hebben we pijn, en hebben haar noodig. Aspirine is een uitweg, een vlucht. En dat is het leven. Zooals wij het leven. Je neemt aspirine om op de been te blijven. Zij verdooft de pijn. Je kunt er door slapen. Zij zorgt, dat je op tijd in den ondergrondsche komt. Zij is een surrogaat voor de zon, voor krachtig bloed. Zij verstikt de herinnering, stelpt geween.

Zij doet het hart geen schade. Dat zeggen de fabrikanten er van. Zij is absoluut onschadelijk. Best mogelijk. De dood doet het hart ook geen schade. De dood is juist even onschadelijk als de aspirine."

William Saroyan spreekt er eigenlijk niet over hoe de wereld kon zijn en het leven, maar hoe dit is, en de menschen zien het niet, zij hebben andere besognes en zorgen, ze maken zich druk over duizend dingen, die de peine niet waard zijn, in plaats van

te gaan wandelen, gaan ze racen in een auto, in plaats van de werkelijke romantiek der aarde en der liefde te genieten, gaan ze de schijnromantiek van operette-décors en van den hartstocht zoeken in de bioscoopzalen, in plaats van elkander lief te hebben, staan ze vijandig tegenover elkaar, omdat de eene iets heeft, wat de andere niet heeft en omdat ze de vreugde der mededeelzaamheid voorbijzien.

„I could say Bella Bella."

William Saroyan is vaak even hopeloos, als William Faulkner en Ernest Hemingway, om wie hij zich zoo gaarne vroolijk maakt, hij hoort bij hen om zijn uitbeelding van de verschrikkingen des levens in het land der vrijheid; hij hoort bij Thomas Wolfe om zijn geloof, ondanks alles, in de menschen; en om zijn hang naar het paradijselijke, naar de romantiek der onschuld, hoort hij ook bij de meest verfijnde en de meest opene der Amerikaansche romanschrijfsters, Elinor Wylie.

De enkele overdrijvingen en eenzijdigheden in zijn werk vergeeft men hem gaarne, omdat hij de in de moderne letteren zoo zeldzame gave der sympathie bezit. Omdat hij de verwarringen der moderne wereld openhartig blootlegt, is zijn werk echter niet voor kinderen, ook al is het zoo vaak kinderlijk.

BOER (Dick) HET SMALFILMBOEK. ***f* 2.40. Focus, Bloemendaal. 1939.**

In een handig en overzichtelijk boekje heeft de bekende redacteur van Het Veerwerk alles bijeengebracht, wat een smalfilmer van zijn materiaal, technisch, artistiek en historisch weten moet. Met veel foto's teekeningen (van Piet van der Zanden), tabellen en schematische voorstellingen wordt de typografisch uitmuntend verzorgde tekst verlucht, zoodat het opzoeken van bepaalde problemen en derzelve oplossingen uiterst eenvoudig wordt. De aanwijzingen inzake „speelfilm", „filmisch denken" en „montage" doen erg opzettelijk aan. Veel smalfilmers kunnen ongetwijfeld aanwijzingen op dit gebied gebruiken, maar dan moeten die aanwijzingen uitvoeriger zijn en niet als hier gebeurt, den vorm van een schema krijgen. Het groote bezwaar van zoo talrijke smalfilms is juist, dat er te veel volgens cliché en te weinig volgens eigen initiatief en eigen fantasie gewerkt wordt.

FLOWER (Newman) GEORG FRIEDRICH HANDEL. (409) ***f* 2.40 en *f* 3.20. Vertaald door A. Pompe van Meerdervoort. Melchior, Amersfoort.**

Van den grooten toonkunstenaar Handel bestaat nog geen zulk een uitgebreide en goed gedocumenteerde levensgeschiedenis als deze. Met diepe vereering en volledige erkentenis van zijn groot genie heeft de schrijver deze vlotte levensschets geteekend. Voor muziekliefhebbers een waardevol bezit.

Kinderboeken in ons Vaderland

door IN TE.

Als er één kenmerk is, waarvan men kan zeggen dat het een algemeen (waarmee ik niet bedoel een wezenlijk) kenmerk is van Nederlandsche kinderboeken, dan is het dit, dat deze boeken den lezer geen hoofdstuk en geen bladzijde lang doen vergeten dat zij een auteur hebben gehad. En gewoonlijk een zeer ijdelen, een zeer geborneerden en onbelangrijken auteur, die zich voortdurend een beetje fatsoenlijker, een beetje breedsprakiger, een beetje vervelender en een beetje beter voordoet dan hij is — althans volgens zijn eigen bescheiden meening. Want hij zorgt er wel voor, dat hij, ondanks zijn gesimuleerd opgaan in het verhaal, over de hoofden van zijn onrijp en onervaren auditorium heen blijft knipoogen naar de rangen der gerijpten en ervarenen, opdat zij hem er toch vooral niet van zouden verdenken, dat hij zijn eigen verhalen gelooft. Hij staat altijd boven zijn stof, maar op de ellendige manier van den dilettant, van den huurling in het schrijversmétier, die zijn geesteskinderen exploiteert ten eigen bate, maar geen verwantschap wenscht te bekennen. Hij vereenzelvigt zich niet met zijn creaturen, omdat hij ze beschouwt als wezens die hem geestelijk niet ebenbürtig zijn. Hij alleen weet ten slotte alles en hij weet het bovendien nog beter. Zoodra hij zou besluiten, zijn personages au sérieux te nemen, zou hij het in hun gezelschap beslist niet uithouden van barre verveling. Maar hij neemt ze niet au sérieux. Ze interesseeren hem alleen in zooverre als ze handelbare kapstokken zijn om er zijn paedagogische en godsdienstige goede bedoelingen aan op te hangen.

Met het constateeren van deze houding is het auteurschap der kinderschrijvers veroordeeld. Iedere goede bedoeling is immers voor iederen schrijver een zeer slechte bedoeling. Voor haar gekunsteldheid moet de argeloosheid wijken van den rasschrijver, die schrijft omdat hij het niet laten kan. De goede bedoelingen der kinderschrijvers hebben tot talent gepromoveerd wat een conglomeraat is van betweterij en praatzucht. Zij noemen uitingsdrang wat eigenwaan is en zij houden voor inspiratie het periodiek vernieuwde goede voornemen, om via de jeugd en de „vlotte pen" de wereld wijzer en beter te maken.

Die vermaarde „vlotte pen" evenwel — het eenige compliment waarmede men bijna iederen kinderschrijver in de recensie kan decoreeren, zonder onoprecht te zijn — zal nooit een auteur ten volle doen begrijpen wat er aan ootmoed en dankbaarheid ligt in wat Elizabeth Zernike de hoofdpersoon laat zeggen in haar laatsten roman: „Ik kan schrijven — en dat is onbegrijpelijk heerlijk." Het leven doet aan niemand zijn heerlijkheden cadeau en de vlotte pen is een veel te prettig en flatteus instrument om er heerlijkheden mee te winnen. „Wie het kan begrijpen. . . ." Maar de kinderauteurs begrijpen het nu eenmaal niet.

Is het misschien te veel gevraagd om van een kinderboek te verlangen dat het een — zij het bescheiden — stukje literatuur, een stukje schoonheid is? Of spreken hier de opvoeders het eerste èn het laatste woord als zij hun verlangenslijsten inleveren bij de redacties der paedagogische tijdschriften? Ik verdenk er een niet gering percentage der hier bedoelde auteurs van, dat zij wel graag een gebruiksaanwijzing bij de hand hebben, als zij zich tot „scheppen" zetten. En ik vermoed, dat de verlangenslijsten, van dit standpunt bekeken, gewaardeerd zouden worden als „opbouwende critiek". Het is immers selbstverständlich, dat er groote vraag is naar dit artikel bij menschen, die zelf niet veel te zeggen hebben en maar al te graag luisteren naar de stuurlui aan den wal. Helaas, de stuurlui aan den wal helpen geen schrijver ontkomen aan zijn schrijverslot, dat hij zelf de volle verantwoordelijkheid draagt voor zijn werk en dat hij die alléén draagt. Slechts de schrijver van ras en roeping kan beseffen dat dit lot zijn zeldzaam voorrecht is, omdat hij toch niet anders kan schrijven dan hij doet. Eerst als zijn boek een fait accompli is, als hij het heeft prijsgegeven aan de openbaarheid en er voortaan

feitelijk buiten staat, eerst dan is het woord aan de critiek. Dan kunnen de opvoeders beoordeelen of het een kans maakt als kinderboek. Zij zullen dat doen als opvoeders en niet als letterkundigen. In dezen zin komt den paedagogen in ieder geval het láátste woord toe.

Hun oordeel is voor den auteur meer of minder prettig om te hooren, maar nooit kan het hem, als hij inderdaad schrijver is, het zwijgen opleggen; evenmin als iemand kan trachten deze critiek in het gevlij te komen, zonder zijn auteurschap te verloochenen.

* * *

Het is echter de vergissing der Nederlandsche kinderschrijvers, dat zij zich schuldig maken aan een vreemde Umwertung. Zij maken het laatste woord der paedagogen tot het eerste woord van hun schrijverschap, gedeeltelijk omdat zij geen schrijvers zijn, maar veel omdat zij zelf paedagogen zijn, van beroep of van aanleg.

Terzijde latend de vraag, of er een essentieel verschil moet bestaan tusschen boeken, geschikt voor de jeugd en voor volwassenen, kan men, onze jeugdboeken aanvaardend zooals ze zijn, zich beperken tot het oordeel, dat het zóó in ieder geval niét moet.

De opzettelijkheid van den schrijver, die verhalen schrijft, omdat hij opvoeden wil, is pose zonder meer. Hoe goed bedoeld ook, zij blijft aanstellerij, zij blijft onoprechtheid en is daarom iederen schrijver en iederen opvoeder onwaardig, omdat zij den mensch onwaardig is. Als iemand belangstelling heeft voor kindergebreken, zelfopvoeding of maatschappelijke deugden, dan kan hij deze belangstelling, die niet het kind an sich, maar de opvoeding van het kind betreft, niet ongestraft ontladen in een sprookje of een kinderroman. Die te schrijven is nog altijd voorbehouden aan hen, wier belangstelling uitgaat naar het kinderhart, dat een menschenhart in wording is; aan hen, die het kind in zichzelf nog begrijpen.

Wij zullen er niet over redetwisten, of hun werk aan leesbaarheid zou winnen, maar het is een feit, dat het zou winnen aan oprechtheid, als de kinderschrijvers en -schrijfsters niet meer per se iets anders wilden schrijven dan wat zij te zeggen hebben.

Nu schrijven zij verhalen en houden het tot en met de laatste bladzijde vol, niet omdat zij geboeid worden door Marijke en Jaap, maar omdat zij geboeid worden door hun eigen autoriteit, die zoo goed weet, hoe Marijke zich aan tafel moet gedragen en hoe Jaap het snoepen kan — en in zijn boek ook vast en zeker zál — afleeren.

De schrijfsters moeten het mij ten goede houden, maar als ik de kinderboeken toch moet lezen, dan geef ik verre de voorkeur aan jongensboeken, vooral aan dat genre, dat litterair de minste pretenties heeft. Wel zijn zij vaak bepaald slecht geschreven, en verraadt hun stijl, dat zij al te voortvarend op de schrijfmachine in elkaar getimmerd werden, maar zij hebben inhoud, vaart en spanning. Er gebeurt veel in en dat maakt een boek, dat het van de gebeurtenissen hebben moet, leesbaar en zelfs interessant.

De dames komen gewoonlijk aan inhoud tekort, maar zij praten gemakkelijker. Zonder bezwaar presteeren zij hoofdstuk na hoofdstuk, haar kracht zoekend in lach- en huilbuien, in vertrouwelijke gesprekken, droomerijen en, wat wel het ergste is: in subtiele woordnuanceeringen, in een gelikte vormen-liefheid, die den critischen lezer irriteert, omdat zij den inhoud niet rijker maakt, ja doodelijk is voor een kwijnend verhaal.

Ik kan me geen enkel Nederlandsch kinderboek herinneren, waarvan de auteur zich niet op een of ander manier aanstelt en dingen zegt die hij eigenlijk heelemaal niet meent, tenzij de aanstellerij hem dermate tot habitus geworden is, dat hij er zelf in gelooft.

Eerlijkheidshalve moet ik toegeven, dat het volstrekt niet de kinderschrijvers alleen zijn, die een zekere voorgewende of inderdaad aanwezige simpelheid beschouwen als conditio sine qua non om zich voor kinderen mondeling of schriftelijk verstaanbaar te maken. Zij mogen eens overwegen, dat: qui bene distinguit, bene docet. Aan de waarheid daarvan hebben

eeuwen van didactische spitsvondigheid niets kunnen veranderen. Maar nu zal toch niemand beweren, dat een mensch zijn vermogen tot het bene distinguere verliest, zoodra hij in staat is te stijgen naar de hoogere regionen van den geest? Integendeel. Mocht zijn eenvoud in het gecompliceerde verdronken zijn, dan vrees ik, dat het gecompliceerde hem naar het onheldere hoofd is gestegen.

Ik wil hiermee niet beweren, dat het vermogen om de dingen eenvoudig te zien op zichzelf voldoende waarborg is voor het schrijven van een goed kinderboek. Ik beweer alleen, dat zin voor het schoone, intelligentie en zelfs wetenschap deze bezigheid niet a priori onmogelijk maken. Wij zijn van kinderboeken gewend, dat zij simpel, pedant en vervelend zijn, maar dat bewijst geenszins, dat het schrandere, het pittige, het onbevangene en het schoone niet geschreven kan worden. Wanneer een gecompliceerde natuur als van Eeden in staat was tot den serenen eenvoud van De Kleine Johannes, dan moet hij ook in staat geweest zijn, althans in aanleg, tot het schrijven van een voor kinderen begrijpelijk boek. En voor de teere bladzijden uit Heyermans' Droomkoninkje, waar vader Koert vertelt van de lampies, die de menschen hier-van-binnen met zich ronddragen, geef ik de jeugdboeken van een heel jaar cadeau.

Zooals wij ze nu kennen, praten zij allemaal over hetzelfde soort confectie-kinderen, dat niet wezenlijk verschilt van de Brave Hendrik en de Brave Maria, ten opzichte waarvan de geschiedenis der paedagogiek ons (sinds Nicolaas Beets) een bedaarde vroolijkheid toestaat, zonder dat zij ons verplicht die te lezen. Maar het meerendeel der kinderboeken brengt een slag kinderen aan de markt, dat niet minder vervelend is. Zij mogen dan al van hun geestelijke ouders een beperkt rantsoen ondeugden ontvangen hebben, dat dient alleen om de deugdétalage door contrastwerking opvallender te maken.

Zelfs de robbedoes en de kwajongens met het traditioneele gouden hart, die van pure vitaliteit permanent in overtreding zijn, worden onverdragelijk, zoodra zij hun eigen charme gaan waardeeren. Welk menschenkind blijft echter onbevangen, als het zich omkoesterd ziet door de bewondering der volwassenen. Zelfs een boekenkind kan daar niet tegen. Een mateloos brutale vrijbuiter, die zich door geen machtsvertoon laat intimideeren, zoo'n heerlijk enfant terrible, dat de kleine trucs der volwassenen dóór heeft, zoo'n hevig lastig product, dàt zou een interessante held zijn. „Maar hij deugt niet voor een kinderboek." Waarschijnlijk niet. Is dat evenwel een reden, om den kinderen dan maar een exemplaar aan de hand te doen, dat bij alle kattekwaad binnenste buiten moet loopen, om aan het publiek de subtielste roerselen van het gouden hart te vertoonen?

De vaders en moeders in kinderboeken zijn volkomen hartstochtelooze eenheidsheiligen. Zij deelen niet in het privilege der charmante onvolmaaktheden, zelfs niet binnen de allerengste grenzen van het oerfatsoenlijke. De eerbied voor het gezag zit den schrijvers blijkbaar zoo muurvast in het bewustzijn, dat zij hun lezers geen blik en geen gedachte gunnen, waar het de menschelijkheid van autoriteiten geldt. Natuurlijk weten de schrijvers wel, dat opvoeders fouten hebben. Misschien weten zij ook, dat ze kinderen niet ontgaan. Doet er niet toe: het paedagogisch beginsel is heilig en eerbiedwaardig. Amen.

Zelfs Diet Kramer, die bewezen heeft dat zij schrijven kan, levert in moeder Elsa een opvoedster, die toch eigenlijk veel te goed is om waar te zijn. Zij is de moeder van de damespagina en het modeblad; maar geen vrouw op aarde, zelfs geen heilige in den hemel is in staat tot deze volmaaktheid, die geheel volkomen is, maar alle karakter mist. Moeder Elsa is een toonbeeld van gezelligheid, vlotheid en huishoudelijk efficency. Zij weet ondanks „beperkte middelen" (zie het modeblad-artikel) een „home te scheppen" (zie idem). Zij is een wonder van tact en voedt op door haar loutere tegenwoordigheid. Moeder Elsa kan alles, weet alles, begrijpt alles. Zij lijdt bovendien aan clairvoyance. Ergens in haar moet een mysterieuse centrale werken van magische krachten, waarmede zij, als een onontkoombaar Fatum, de belijdenissen naar buiten trekt van allen die in haar krachtveld

komen. Ik kan moeder Elsa niet uitstaan, omdat zij nooit fouten maakt. Ik kan haar vooral niet uitstaan, omdat zij een creatie is van Diet Kramer, die tot iets beters in staat is.

* * *

Typeerend voor onze kinderboeken is ook de echt Hollandsche standenverkaveling, met conventie-greppels om alle perceeltjes. Ik ben er van overtuigd, dat sommige kinderauteurs in hun zwaarmoedige oogenblikken gelooven in een hemelsch kadaster en in een college van engelbewaarders, vrijgesteld van bewaarplicht en dienst doend als ambtenaren van den burgelijken stand, wier taak het is, de zwakke momenten en de goede daden der perceel-gebonden Nederlanders te registreeren, met vermelding van hun beroep en hun inkomsten; eventueel onder toevoeging van hun graad van deftigheid.

De menschen in kinderboeken zitten zoo vastgekneld in hun maatschappelijken rang dat zelfs de dood van hun geliefden dezen ban niet breken kan. Aldus prediken zij de armoedige zelfbeheersching der benepenen, die er zich voor schamen mensch te zijn. Aan niet één sterveling immers is het leed voorbijgegaan en nog de laatste mensch op aarde zal sterven met een snik... Maar om den wezenlijken mensch te begrijpen, moet een schrijver door de starheid van étiquette, titels en standen heen kunnen zien, want eerst achter den conventiemuur is een mensch de moeite waard. En zooals hij daar is, willen wij hem zien, in romans en in kinderboeken, met zijn geluksverwachting, zijn nooit beleden pijn, zijn hunkering naar wat niet voorbijgaat, zijn moed, zijn passies, zijn stille gedachten.

Nu zou er geen reden zijn, om juist in de kinderschrijvers te veroordeelen wat het meerendeel der Nederlandsche schrijvers kenmerkt, indien zij niet hun geloof in de suprematie en de onherroepelijkheid der standen hadden omgezet in een poging, hun lezers op te voeden tot tevredenheid. U kent het recept: de rijken en aanzienlijken verwerken in stilte wreede smarten, maar voor de armen, die geen auto bezitten en niet in een villa wonen, is het leven een volksuitgave van de eeuwige zaligheid. Moraal: wees tevreden, omdat je het uitstekend getroffen hebt. Dat gelooft de auteur natuurlijk zelf niet. Hij is geen haar beter dan zijn lezers. Hij prefereert ook een combinatie van het geluk en de auto, maar omdat hij snugger genoeg is om te begrijpen, dat er op deze onvolmaakte aarde toch altijd iets aan de combinatie zou ontbreken, daarom propageert hij tevredenheid. Deze intentie is, als al zijn intenties, loffelijk, maar hij maakt een fout, als hij die tevredenheid wil laten bloeien op den bodem van een door hem zelf geschapen, veel te mooie maatschappij. Het zou eerlijker zijn, als hij begon met royaal te bekennen, dat de maatschappij een nogal verknoeid geval is, waarin het leven voor niemand lollig is, maar waar we het nu eenmaal mee moeten doen.

Vrouwe Armoede werkelijk als bruid beminnen, kunnen alleen supérieure, buiten en boven de standen levende menschen. Om die te creëeren wordt echter een hoogere noblesse van den geest, een schrijverschap van grooter allure vereischt, dan men in kinderboeken aantreft.

Het heeft geen zin, dat de Nederlandsche kinderschrijvers zich al te zeer in deze materie verdiepen. Zij zullen toch nooit het goede, dat is het ware en schoone kinderboek schrijven, zoolang zij niet „schrijven" kunnen. Zoodra zij dat kunnen, komen de wenschen der paedagogiek er — voor hen — niet meer op aan. Dan zullen zij alleen schrijven, de wetten volgend van hun eigen talent, die niemand dicteert. Gaat hun aanleg dien kant uit, dan komen de goede kinderboeken vanzelf.

Het is jammer, maar het is waar, dat ook de katholieke auteurs dit vergeten zijn.

Eenige jaren geleden is er in de kringen der katholieke opvoeders over gesproken, dat katholieke kinderen iets meer, iets anders en iets beters behoeven dan de strikt neutrale jeugdboeken, die hun lezers introduceeren in die levenssfeer, waar men practisch met het godsdienstige heeft afgerekend. Ook is toen zeer duidelijk gezegd, dat neutrale boeken

niet te kerstenen zijn door het toedienen van een soort auteursdoop, door den hoofdpersoon op Zaterdagavond naar het Lof te sturen en door hem een schietgebedje te laten prevelen als zijn kano omslaat. Het leek er op, dat men Maritain begrepen had, toen hij schreef: „Wilt gij een christelijk werk maken, wees dan christen en tracht iets moois te maken."

Men wilde een christelijk werk, i.c. een katholiek jeugdboek maken. Men begreep ook, dat het daarbij aankwam, niet op den schijn, maar op het zijn.

Helaas — toch heeft Maritain het voor hen niet geschreven, want zij waren niet in staat om te voldoen aan den eisch: tracht iets moois te maken. Zij waren paedagogen en in plaats van tegen zichzelf zeiden zij tot hun figuren: „Wees christen", maar die konden geen aanvaardbare christenen worden, omdat zij geen aanvaardbare menschen waren. Zij waren immers gesneden uit hetzelfde hout als de figuren der neutrale boeken? Zij leden ook aan geestelijke bloedarmoede, zij waren ook vervelend....

Zelfs krijgt men soms den indruk, dat zij nog vervelender waren. Stammen zij niet af van een goede bedoeling in het quadraat? En bestaat er niet een speciaal soort christendom in dit mistige land, dat in preken zijn kracht zoekt, maar robuustheid mist en zonnigheid, royaliteit en heldenmoed? Het schijnt mij toe, dat dit christendom zijn uiting heeft gezocht in kinderboeken.

We ontmoeten daar wat al te vaak de „Do uit des"-religie van den Hollandschen koopman in de naïeve beloften van brave kinderen, die het met den hemel op een accoordje willen gooien. Soms zijn zij bescheiden kleinhandelaars, maar het gebeurt ook dat zij grof speculeeren. Dan beloven zij, missionaris te worden, of zij willen graag doodgaan, als zij van den hemel dan nu maar hun zin krijgen. Dat lijkt roekeloos. Maar waartoe denkt u dat auteurs kinderen opvoeden? Toch zeker niet tot speculanten. Daarom is er altijd wel een moeder of een biechtvader of een groote zus, om te vertellen, dat je zulke groote beloften niet hoeft na te komen, dat verlangt Onze Lieve Heer niet. „Gelukkig maar", herademt de lezer met den gerustgestelden held en daarmee is de godsdienstige veiligheid verzekerd.

* * *

Maar hoe zouden ze ook zonder deze veiligheid kunnen leven, die nerveuze, scrupuleuze, al te gevoelige kinderen? Waar zouden zij den moed vandaan moeten halen om missionaris te worden of hun leven aan te bieden voor iemands bekeering? Dat kunnen geen menschen, wien ieder emotie op de zenuwen slaat, die ieder verdrietigheidje lospeuteren en met elkaar omgaan alsof zij allen zielen hadden van Saksisch porselein.

Zien de schrijvers dan zelf niet, dat hun roepingen en bekeeringen niets te maken hebben met de werkelijkheid van het leven, waarvoor zij willen opvoeden? Er zijn betere schrijvers geweest, die deze onderwerpen niet aankonden. Het is lachwekkend te lezen, hoe menschen, die absoluut niets te zeggen hebben, omdat zij absoluut niets zijn, zich roekeloos wagen aan dit zeer teere, dit zeer moeilijke, dat zij in hun medemenschen nooit zouden begrijpen. Waarschijnlijk zouden een goed roeping-verhaal en een goede bekeeringsgeschiedenis zelfs geen kinderlectuur kùnnen zijn. De strijd van volwassenen en het mysterie van Gods genade in een menschenziel zijn zoo gecompliceerd en van een zoo hoogen ernst, dat zij totaal onbegrijpelijk moeten zijn voor in de dingen van het leven niet ervarenen.

Ook zijn menschen die het moeilijk hebben niet van een zoo teedere structuur; dat zij, gehoorzaam aan des schrijvers intenties, iedere goed bedoelde maar indiscrete inmenging van buiten met zooveel aandoenlijkheid accepteeren. Een afvallig katholiek, die door zijn jongen zoon met de haren naar zijn bekeering gesleept wordt, zou in negen van de tien gevallen dit jongmensch niet beter weten te beloonen dan met een (overigens verdienden) draai om zijn ooren. Maar in onze kinderboeken zijn vaders nooit onrechtvaardig, daar komt alles in orde, daar wordt ieder vertrouwen zichtbaar beloond.

Nu komt het in het leven wel voor, dat een zaak nièt in orde komt,

dat menschen zich nièt bekeeren. Gods wegen zijn nu eenmaal niet die der auteurs, maar daarmee is de behoefte aan een excuus niet aan Gods kant. Als kinderen dat nog niet verwerken kunnen, dan moeten zij het niet te lezen krijgen, maar de oplossing ligt niet hierin, dat men voor kinderen een miniatuur-Voorzienigheid ontwerpt. Dat is niet eerlijk. Kinderen bezitten een zuiverheid, die volwassenen zelden bewaard hebben. Waarom moet dan juist de klaarheid van hún wezen vertroebeld worden door wat niet zuiver is?

De eenige katholieke jeugdboeken, waaraan mij een goede herinnering is bijgebleven, zijn de boeken van Francis Finn S.J. Ook hij heeft geïdealiseerd, zelfs buiten redelijke proporties, maar zijn figuren bezaten de potentie tot het groote en zij werden heiligen. Hun leven staat gespannen tusschen de polen der eeuwigheid. De figuren van onze kinderboeken bezitten allen de potentie tot het middelmatige. Zij kunnen, geïdealiseerd, slechts fatsoenlijke menschen worden en de middelmatigen behoeven een zeer hoog ontwikkelden evenwichtszin om niet naar onuitstaanbaarheid door te slaan.

De geduldige lezer van vele kinderboeken moet zich soms wel afvragen, of het daarom is, dat zelfs domme kinderen de aandacht van hun kleinen geest zoo moeizaam moeten concentreeren boven leesplankjes en taalboeken, opdat deze geestloosheid voor hen toegankelijk zou worden? En moeten zij deze geestloosheid verwerkt hebben, om als volwassenen te kunnen ingaan in het rijk van denkers en dichters?

Laten wij ons geen illusies maken. Als zéér enkelen ontvankelijk zullen blijken voor het schoone en het ware, dan zullen zij het niet zijn door, maar ondanks hun kinderboeken. Zooals die nu zijn, vormen zij een inleiding tot het middelmatige en het slechte, waarin de kinderen, eenmaal menschen geworden, het lieve jongetje uit het kinderboek zullen terugvinden als psychopaat of alwijzen echtgenoot, en waarin het gevoelige meisje een hysterica is, de robbedoes een feeks, het trotsche nest een intrigante. Nooit zullen onze Nederlandsche kinderboeken, zooals ze nu zijn, opvoeden tot het lezen (of schrijven) van het waarachtige, het sterke, het gezonde, het schoone boek, omdat zij als boeken mislukt zijn.

Als ik dictator was, dan zou ik voor mijn onderdanen in de kinderboeken-branche een vakopleiding verplichtend stellen. Het zou mij een boosaardig genoegen zijn, die opleiding onder te brengen in een school, het midden houdend tusschen een middeleeuwsch klooster en een concentratiekamp. De aspirant-auteurs zouden daar den tijd doorbrengen met Tacitus en het Evangelie, onder leiding van een rasechten Spartaan, behept met een granieten ongevoeligheid voor tranen, maneschijn, lachbuien en psychologie. Er zou een zware plicht van stilzwijgen bestaan, geldend voor menschen en schrijfmachines. De deuren van de inrichting zouden wijd openstaan om iedereen terug te geven aan de vrijheid, bij wien het granieten regiem gevaar opleverde voor zenuwstoringen. De dames zouden bovendien een huisvrouwen-testimonium moeten bemachtigen, niet door het bijwonen van voordrachten over de calorieën van een bord soep, noch over „De invloed van koolhydraten op de zedelijke vorming" of iets anders wanhopigs, maar door het opdoen van practijk in groote gezinnen, bij voorkeur van werkloozen.

De abituriënten zouden via het Evangelie en de kinderrijke gezinnen hebben geleerd, waar menschen beginnen iets waard te zijn. Zij zouden van Tacitus hebben geleerd wat denktucht is en beperking. En het stilzwijgen zou hun — misschien, want daarin blijven de menschen hardleersch — de zelfkennis hebben bijgebracht, tot uiting komend in het verzaken aan een letterkundige loopbaan.

Indien dan de overgebleven happy few gingen schrijven, vanuit het eerlijke diepste van hun wezen, zonder vast te stellen of het een kinderboek zou zijn of iets anders, dan zouden wij misschien toch boeken krijgen, die niet meer streng gescheiden zijn in twee categorieën, de éene voor volwassenen — de andere voor kinderen en beslist niet voor volwassenen. Als een kinderboek echt is, moet het ook groote-menschen-critiek kunnen doorstaan. Want het echte is menschelijk en de waardeering daarvan is van den leeftijd niet afhankelijk.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

MONNIER (Thyde) ANNONCIATA. Roman. Grasset, Paris. 1939. 21 fr.

Thyde Monnier heeft de laatste jaren eenigen naam verworven als schrijfster van een geoutreerd en pijnlijk realisme. „Le Pain des Pauvres", een drie-deelige roman, getuigde van een groot talent, maar tevens van een animaal behagen in de dierlijkste dingen der menschen. „Annonciata", ondanks den verleidelijken naam, is van hetzelfde allooi. Het doet aan als een profanatie van het evangeliewoord „J'ai pitié de la foule. Jésus" als motto vòor in het boek te zien staan. De sfeer van den roman is als een vleeschelijke obsessie; ik kan me niet voorstellen dat een normaal lezer dit werk met genoegen doorworstelt. De hoofdheld is niet Annonciata — dezen titel heeft de auteur wel gekozen wegens het gunstige romaneffect —, doch Jean Balestra, „un beau", die het elke vrouw aandoet en er zelf door aangedaan wordt. Ten slotte komt hij tot het inzicht dat een kalme liefde tot zijn vrouw hem alleen gelukkig maken kan en verandert hij van levenswijze. De gemoeds- en gevoelswereld dezer weinig ontwikkelde, juist den kost verdienende menschen is ongetwijfeld treffend en plastisch weergegeven, maar bijna heel het boek door staat de belangstelling gericht op het bezit in zijn meest animale gedaante en daarom raden we iedereen af zich door dezen walgelijken rijstebrij heen te werken.

MONTBARD (Henri) UN LOUP POUR L'HOMME. Roman. Editions Noël, Paris. 1939. 21 fr.

De titel van dezen roman is de vertaling van het bekende Latijnsche woord „homo homini lupus", dat de auteur ten overvloede als motto vòor in zijn boek plaatst en dat het „leitmotiv" ervan vormt. Het is het schrijnend verhaal van een eenvoudig en rechtgeaard mensch, die aldoor in zijn leven gedwarsboomd wordt, door patroons, door zakenverhoudingen, door het lot, door politieke richtingen en partijen, doch die rustig en ongeschokt zijn weg gaat. De voortdurende tegenslag geeft het boek zelfs iets monotoons. Het is den auteur blijkbaar meer erom te doen zijn these van het „homo homini lupus" te belichten dan een litterair werk te schrijven. Als roman is het boek vrij zwak; het

heeft meer van een effen verloopende biografie dan van een verhaal met verwikkelingen. Op het einde klinkt er weer een meer verzoenende toon door.

DUITSCH

JAHN (Moritz) DIE GLEICHEN. Albert Langen - Georg Müller, München 1939.

Voor de zoveelste maal waagt een schrijver zich weer aan een historisch motief. Dit is een typisch verschijnsel, dat zich meer in de literatuurgeschiedenis heeft voorgedaan, wanneer het heden te onaantrekkelijk was voor een dichterlijke bezieling.

Nu is dan het tragische leven van den dichter Gottfried August Bürger aan de beurt. Hij is de man, die het bestaan heeft twee zusters, Dorette en Molly, tegelijk lief te hebben. Dat was hem nog niet voldoende en toen beiden gestorven waren, zocht hij opnieuw z'n geluk in de liefde met nog minder succes dan te voren.

Over die bevreemdende gelijktijdige liefde handelt deze novelle, waarin de schrijver ons duidelijk tracht te maken, dat Bürger feitelijk maar één persoon liefhad. Immers de gezusters waren in dieper zicht „die Gleichen".

Het is te begrijpen, dat zulk een oplossing niet bijster overtuigend is, hoe zeer de schrijver ons ook door een doolhof van donkere zielegangen tracht te leiden. Ongetwijfeld is het een prestatie, dat hij ons zo indrukwekkend de verwarde, bedorven geest van Bürger heeft weten voor te stellen. „Demonisch" heet zo'n natuur. Ik heb bezwaren tegen die betiteling, die rechtens alleen aan den duivel toebehoort, en zeker niet aan zo'n ongelukkige, armzalige zwakkeling als Bürger was. Het kan niet ontkend worden, dat Jahn soms in geheime zielediepten komt, die alleen door een fijnvoelend psycholoog gevonden kunnen worden.

Een psycholoog is Jahn. Een groot werk van breede opbouw zal hij niet gemakkelijk publiceren. Hij blijft liever bij één klein element, dat hij tot het laatste toe tracht te ontwarren.

Zo ook hier! Hij moet en hij zal het raadselachtige in de ziel van den dichter van „Lenore" ontdekken. Het is een interessante poging, maar het geeft niet de bevrediging van een gaaf kunstwerk.

ERNST (Paul) GRÜN AUS TRÜMMERN. Roman. Albert Langen - Georg Müller, München. 1939 (1e Uitgave 1923).

Bij de lezing van dit boek is het van groot belang, dat men zich voortdurend bewust blijft, dat dit niet één van die achteraan sukkelende oorlogsboeken is, die nu ineens weer de boekenmarkt onveilig maken. Het is geschreven midden in de tijd van Duitslands diepste vernedering. De roman eindigt om zo te zeggen op elke dag, die wij „heden" noemen.

Toen Paul Ernst schreef, was er nog geen gedaver van Heil-Hitler-gestamp. Men was getrapt en voelde zich vertrapt en voor heel de wereld uitvaagsel. Nu zou de eerste de beste slampamper het wel aandurven om — het heden kennende — dit heden als luisterrijke toekomst te voorspellen, maar bij dezen schrijver was het waar geloof, diepe overtuiging. Dat geloof en die overtuiging draagt hij over op twee jonge mensenkinderen, die dapper hun levensbond aangaan om zo in de eenvoud van hun persoonlijk, eerlijk leven mee te werken aan een waarachtige opbouw van Duitsland.

Het geheel is een stukje tijdgeschiedenis. Het toneel is een residentiestad van een of anderen groothertog. Voor alles wat aan 't hof thuis hoort of zich daarbij wel voelt, staat de tijd gewoon stil. Er kan, er zal en er mag niets veranderd worden. Maar ondertussen kankert het socialisme door, een Poolse Jood heeft daarbij de leiding. De klassenstrijd schijnt ook in dat afgelegen hoekje der wereld harde vormen aan te nemen. Net op tijd breekt de wereldoorlog uit, een ogenblik schijnt heel Duitsland weer één van hart en ziel. Spoedig echter blijkt, dat het innerlijke verval verder en verder doorgevreten is. De soldaat vecht en waagt z'n leven, de man achter het front pleegt verraad.

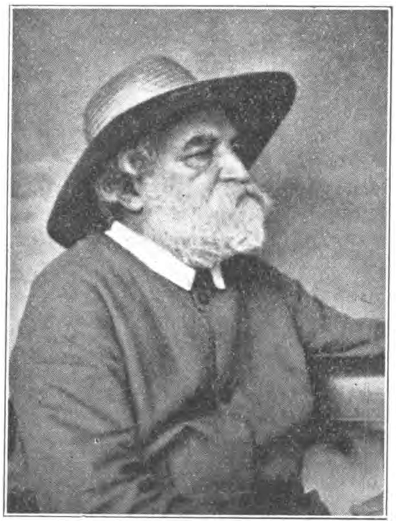

PAUL ERNST

De wereld van vóór 1914 zakt in elkaar. Er zijn niets dan puinhopen meer over.

Er zijn echter ook mensen, die in al die jaren onbesmet gebleven zijn en in zich de levenskracht dragen, waaruit Duitsland opnieuw ten bloei zal komen. Zij zijn uit tegengestelde klassen, zij verbinden zich. De oplossing is dus: herstelde eenheid.

Maar er is meer dan dat! Die herstellers, die toekomstmensen steunen op het geloof aan God. De terugkeer tot God is daarmee het uiteindelijke. Iedereen, die iets te betekenen heeft, vindt in de chaos God terug en zo wortelt de éénheid van Duitsland in God:

Damit jeder einzelne von uns in die Knie sinkt und betet: „Nicht mein Wille geschehe, sondern dein Wille".

Het is te begrijpen, dat men — wanneer de schrijver zo het probleem der wereldgeschiedenis ziet — graag volledig gelooft aan de helden en heldinnen, die hij ons voorstelt. Ze hebben een

kracht, die ons verbaast, gelijk Marie, de dochter van den President, maar haar heldenmoed is geloofwaardig, omdat zij in haar geloof een kracht gevonden heeft, die de wereld overwint.

Het mag waar zijn, dat ook hier op enkele plaatsen de Duitse grootsprakerigheid hinderlijk optreedt („Die Deutschen sind das beste Volk der Welt"), maar dit is bijzaak. Hier is waarachtige dichterlijke visie, hier is met superieure rust en zekerheid gezien en geoordeeld, hier is een stuk echte poëzie.

ALVERDES (Paul) DANK UND DIENST. Reden und Aufsätze. Verlag Albert Langen - Georg Müller, München.

Een verzameling redevoeringen en opstellen heeft altijd dit nadeel, dat de lezer — als hij niet met behoorlijke tussenpozen leest en wie kan dat in onzen jagenden tijd — zich telkens op een nieuw onderwerp moet instellen. Hij heeft nog geen tijd gehad zijn eerste indrukken te verwerken en tot een bezonken oordeel te komen of daar dringen alweer andere gedachten en gevoelens zijn ziel binnen, stichten verwarring of vragen een zware inspanning, die lang niet altijd resultaat heeft, om het vorige te bannen en zijn ziel open te stellen voor het nieuwe.

Dit nadeel, dat volgens mijn mening elke bundel essays aankleeft, kon ook Alverdes niet geheel elimineren, al bracht hij zijn onderwerpen onder drie hoofdstukken bijeen.

Alverdes is een Duitser, maar gelukkig niet een Nur-Deutscher en ook niet een Nur-Intellectueller! Integendeel hij is veel meer een man van het hart dan van het verstand. Daarom is dit wel het karakteristiekste van zijn werk, dat hij voortdurend zijn opvattingen naar voren brengt over „das deutsche Volk", „die deutsche Nation", „das innere Reich" in tegenstelling met het duitse Rijk in de betekenis van regering of regeringsvorm. Hij schrijft bovendien „hartstochtelijk"; altijd heeft zijn onderwerp hem „gepakt"; en schrijft hij met heel zijn ziel. Dat maakt, dat zijn oordelen en beschouwingen zeer persoonlijk zijn en zeer verrassend, maar dan ook vaak meer verrassend dan overtuigend. Toch zijn die oordelen en beschouwingen niet oppervlakkig; voor een nietduitser echter te veel beïnvloed door schrijvers opvatting van het „duitse volk": zijn theorie waar hij de feiten, als ze zich niet willig voegen, naar toe wringt.

Wat echter mijn grootste bezwaar tegen dezen bundel is: Alverdes heeft geen uitgesproken, klare levensbeschouwing: men weet nooit wat hij eigenlijk onder het woord God, eeuwigheid enz. verstaat.

Zijn stijl is „moeizaam", met moeite — tenminste dien indruk maakt hij — geconcipieerd en neergeschreven, met moeite ook genoten. Uitdrukkingen als: „ein dem Wohl der eigenen Nation vor allem anderen verschworener Patriot" (en dit is nog niet eens een van de ergste) maken de lezing van zijn werk, dat anders een kennisneming ten volle verdient, nog ingespannener dan de

onderwerpen en deze behandeling ervan op zich zelf al vragen.

BRUES (Otto) MARIE IM NEUEN LAND. Roman. G. Grote-Verlag, Berlin 1938.

De meneer, die „Fliegt der Blaufusz" in elkaar gezet heeft, heeft nu Holland in z'n gezichtssfeer betrokken en een roman samengesteld, die zich afspeelt rondom de drooglegging van de Zuiderzee. Zoals de lezer al weet uit de roman „Zuiderzee" van Jef Last en uit de aard der zaak ook wel kan begrijpen, waren de vissers niet bizonder enthousiast over die drooglegging.

Hier in dit zeer on-Hollandse boek over Holland gaan de vissers zo maar even met een dynamiet-aanslag werken, zoiets als met de brand van de Rijksdag, om het kleine met het grote te vergelijken.

WIBMER-PEDIT (Fanny) DER GOLDENE PFLUG. Verlag Josef Müller, München.

Dit boek bevat naast de legende, die het zijn titel geeft, ook nog de parabel „Das Frauenbrünnl" en de novelle „Die Seele des Meisters" alle drie ontroerende scheppingen van een kunstenares bij Gods genade. Het werk doet denken aan tafereelen door het mes van een Riemenschneider, een Stosz uit het harde, donkere eikenhout gekerfd; want ook de ziel van deze kunstenares en haar techniek is gotisch. Haar kunst kan niet beter gekarakteriseerd worden dan zij zelf het die van Meister Niklas Schröl deed in „Die Seele des Meisters" (p. 121), als deze beeldhouwer uit den voorspoed en het liefdesgeluk, die zijn kunst vervlakten gekomen is tot eenzaamheid en leed: „Diese Kunst war von neuer Art, streng und herbe, sie trug das Stigma der Majestät Gottes, sie war keine gefällige Kunst, sie forderte zum Nachdenken auf und erweckte tiefe Erkenntnisse."

De rijke ziel van deze kunstenares geeft ook wijde en diepe gedachten, vruchtbare gedachten, die nieuwe voortbrengen en oude verrijken; haar gevoelens hebben iets mannelijk hards en strengs, maar kunnen toch ook vrouwelijk fijn en teer zijn; toestanden schept zij die den lezer in ademlooze spanning brengen, en zijn hart doen trillen dan van angst, dan van medelijden, dan van liefde, dan van afkeer, maar ook idyllisch-teere en fijne die hem een glimlach van kinderlijke blijheid op de lippen leggen. Rijk is inderdaad de ziel van deze kunstenares, maar haar lichtelijk-archaiseerende stijl blijft bij al de soepelheid en vastheid van snede het harde en donkere, maar ook het glanzende houden van oud eikenhout.

Een bijzonder boek, dat volwassenen met innig genot zullen lezen.

GIUSEPPE (Zoppi) DAS BUCH VON DER ALP. Verlagsanstalt Benziger & Co. G. A. Einsiedeln, Köln.

Dit boek van Professor Zoppi uit Zürich is uit het Italiaansch vertaald door Josy Priems. In de voorrede prijst de schrijver zijn

vertaalster voor haar kundig werk: en terecht. De vertaling is zóó goed, dat men nauwelijks een enkelen keer merkt, dat het een vertaling is.

D a s B u c h v o n d e r A l p is een album met kiekjes uit het Tessino, maar met kiekjes, die door Zoppi's schrijverstalent tot waarachtige kunst zijn geworden. Op lateren leeftijd — zoo stelt hij het voor — bezoekt hij de plaatsen, waar hij als kind met zijn vader, broer en knechts, met de natuur en de kudden heeft geleefd en gewerkt en knoopt dan aan de momentopnamen, die hij nu maakt de herinneringen vast uit die jeugd. En zoo komen zijn foto's onder een heel eigen belichting, de eenigszins mystieke belichting van de herinnering en den godsdienst.

Zoppi is een waarachtig kunstenaar en van bijna al die korte schetsjes, waaruit zijn boek bestaat, en die ik alleen wat losser en vrijer zou willen, kan gezegd worden wat Marie von Ebner-Eschenbach zei van het „kleine" lied:

Es liegt darin ein wenig Klang
ein wenig Wohllaut und Gesang
und eine ganze Seele.

De illustraties van Hans Tomamichel passen zich goed aan bij den tekst; ze zijn raak en klaar, maar een beetje te verzorgd; men zou ze graag wat vlotter en spontaner wenschen, wat meer in den trant van de omslagteekening.

ENGELSCH

YOUNG (Francis Brett) THE CITY OF GOLD. (888) 8 6. William Heinemann Ltd. - London.

De romans van Brett Young zijn bijna altijd stevig gefundeerd op een onderbouw van werkelijkheid. Doorgaans de werkelijkheid van sociale historie. Zoo was b.v. zijn roman „White Ladies" tevens de geschiedenis der fabrieksindustrie in Engeland vanaf haar ontstaan in het midden der 19e eeuw. Toch is hij geen tendenz-schrijver. Door den altijd sterk waarneembaren achtergrond van economische of sociale werkelijkheid wil hij zijn verhalen levenswaar maken; zijn figuren zijn altijd verbonden met de realiteit, — en daar hij zoo'n knap verteller is, zijn zij en hun handelingen altijd belangwekkend. Door die knappe vertelkunst blijven zijn romans ook verhalen waarin een tendenz zich nooit opdringt al blijft zij als realiteit waarneembaar.

Maar met zijn nieuwsten roman „The City of Gold" ligt de zaak eenigszins anders. In de inleiding verklaart Brett Young jarenlang studie te hebben gemaakt van de geschiedenis van Zuid-Afrika, en dat zijn roman op deze studie is gegrond. Ook zonder deze verklaring was dit den lezer dra duidelijk geworden. Want „The City of Gold" is eigenlijk een schitterende herschepping der geschiedenis van de Zuid-Afrikaansche republieken, ongeveer in de zeventiger en tachtiger jaren; het boek is een voortreffelijk geschreven politieke geschiedenis, maar als roman is het daardoor

wel iets te kort gekomen. De historische figuren, Kruger, Joubert, Burgers, Rhodes, zijn sterk levende menschen van vleesch en bloed, wier toch bekende geschiedenis men geïnteresseerd leest; tegenover hen zijn de fictieve personen, wier lotgevallen het eigenlijke verhaal moeten vormen weinig belangwekkend. Door den te sterken historischen inslag is de roman wat fragmentarisch geworden. Toch is ook dit werk zeker lezenswaardig; de geschiedenis van het stamverwante volk interesseert den Hollandschen lezer; Brett Young schrijft in verzorgden stijl een proza van een weldoende rustigheid en beheerschte verbeeldingskracht.

Volwassenen.

JOHNSTONE (Nancy) HOTEL IN FLIGHT. (378) 8 6. Faber and Faber Ltd. - London.

„Hotel in Flight" kan als een vervolg beschouwd worden op „Hotel in Spain" (besproken in jaargang 31, bladz. 265-266) het geestige boek van een gewezen Londensche journaliste, die met haar man een hotel was gaan exploiteeren in Tossa, een kustplaatsje in de nabijheid van Barcelona. Ook in „Hotel in Flight" is de humor niet zeldzaam, maar dan humor dikwijls met een tint van grimmigheid. Want dit speelt in een episode van den burgeroorlog, toen die ook Tossa beroerde. De achterkant van den oorlog werd hier beleefd: door Tossa trokken vluchtelingen, en een groot gedeelte van het verhaal vertelt de belevenissen van een troep kinderen, geëvacueerd van andere deelen van Spanje en door Mrs. Johnstone in haar huis opgenomen.

Het boek is belangwekkend door de ongewone stof daarin verwerkt: het leven in een Spaansch dorp tijdens den burgeroorlog. Dat leven in al zijn eigenaardigheden is scherp geobserveerd door iemand, die door jarenlang verblijf het Spaansche volk, althans in deze streek, had leeren kennen. Het is weergegeven toch eenigszins met de verwondering waarmede de schrijfster, als Engelsche, steeds de Spaansche samenleving is blijven bezien.

Voorbehoud voor ervaren lezers is gewenscht.

BOOTHROYD (R. H.) and HAMBOURG (S.) edited by: THE ALBATROSS BOOK OF ENGLISH HUMOUR. (270) *f* 1.20. The Albatross Library, Paris.

Uit geen andere literatuur dan de Engelsche kan humor gepuurd worden in zoo groote verscheidenheid van vormen en schakeeringen. Er is zelfs geen tijdvak aan te wijzen waarin hij ontbrak. Het blijkt uit deze bloemlezing waarin fragmenten van humor zijn bijeengezameld vanaf Chancer — die vertegenwoordigd is door The Prioresse — tot op dezen tijd, in proza en poëzie. Volledig kan een bundel als deze niet zijn, maar de keuze der stukken is toch zoo, dat de veelzijdigheid van den Engelschen humor blijkt. Voor ervaren volwassenen.

BRAND (Millen) THE OUTWARD ROOM. (188) *f* 1.20. The Albatross Library, Paris.

Het is een zeer moeilijk geestelijk gegeven dat in „The Outward Room" alleszins bevredigend in romanvorm is verwerkt. Het innerlijk leven n.l. van een geesteszieke, die, na haar verblijf in een inrichting, in de maatschappij terugkeert, maar ook dan nog behept blijft met haar waanvoorstelling: na den dood van een geliefden broer waant zij zich zelf ook gestorven. De schrijver dringt diep door in den abnormalen zielstoestand van de vrouw; hij heeft er zich op buitengewoon knappe wijze mee verinnigd; de lezer wordt overtuigd van de werkelijkheid van dit proces. Zoo sterk dat het onderscheid tusschen waanzin en redelijk bewustzijn bijna niet meer waarneembaar is. Daardoor is een vreemde sfeer ontstaan, waarin het reëele verwaast in het onwerkelijke. Maar de schrijver is tevens zoo zakelijk analytisch dat de fantasie nergens ijl is geworden. De wijze waarop de patient tenslotte geneest is dramatisch en daarbij aannemelijk. Jammer dat in dit knap geschreven werk de Christelijke moraal wordt genegeerd; het moet nu voorbehouden blijven voor ervaren volwassenen.

SWINNERTON (Frank) THE GEORGIAN LITERARY SCENE. (379) 2. J. M. Dent & Sons Ltd. - London.

FRANK SWINNERTON

Onder bovenstaanden titel heeft Swinnerton een bundel literaire critieken geschreven, welke leven en werk van romanschrijvers, dichters, essayisten en dramaturgen der laatste dertig jaren behandelen. Het boek is meer dan uitsluitend informatief, al bezit het als zoodanig beduidende waarde. Swinnerton is zelf een scheppend kunstenaar, die verscheidene romans op zijn naam heeft staan; hij is een conscientieus en liefdevol observeerder, gevoelig voor schoonheid. Zoo zijn de critieken van „The Georgian Literary Scene" geen koele, nuchtere analyses geworden maar scherpzinnige typeeringen en enthousiaste suggesties van artisticiteit, waar hij die meende te onderkennen. Niet al zijn oordeelen kunnen we onderschrijven; zoo legt hij b.v. dunkt ons, te weinig nadruk op het perverse in sommige werken van D. H. Lawrence. Maar als gids door de Engelsche literatuur der laatste tientallen jaren is het boek over het algemeen heel bruikbaar.

Het eeuwige Spanje (II) [1]

door Dr. B. M. BOEREBACH.

„De Spaansche mensch is zich bewust, dat zijn bestaan wortelt in de eeuwigheid. Hij heeft zich nooit als een functie van den staat kunnen gevoelen. Hij is een zelfstandig wezen met een eigen onafhankelijk geweten. De van nature Kelto-Iberiërs hebben het Katholicisme aanvaard, juist vanwege die essentieele verbinding van personalisme en geestelijk universalisme. Die grondtrek van het Spaansche karakter is gebleven", zegt Dr. J. Brouwer (p. 257).

Met deze waarheid voor oogen en de erkentenis, dat zij tot in onze dagen geldend is gebleven, gaat het echter niet aan te beweren, dat de Kerk in onze dagen zonder meer tot „een politiek instituut" zou geworden zijn, zooals de schrijver uit den mond van bepaalde Spanjaarden hoorde en zelf te veel aanvaardt; te minder waar filosofen als Ortega y Gasset in hun oordeel ook een groote plaats laten aan de natuurlijke halsstarrigheid van het Spaansche volk en zijn warsheid van gezag.

Gezien het door Dr. Brouwer ook erkende „intuïtief zuivere vermogen van het Spaansche volk tot het bepalen van innerlijke waarden en zijn voortdurende toetsing der voorgehouden waarden aan eigen geestelijke en stoffelijke behoeften" (p. 279), weer een dier scherpzinnige uitspraken, waaraan dit boek zoo rijk is, is het ondenkbaar, dat een „verpolitiekte" Kerk, verleid door een clericaal machtsstreven, haar greep over zulk een massa niet verloren zou hebben.

Het lijdt voor mij geen twijfel, dat deze Kerk, in spijt van sommige haar aanklevende fouten, dit volk in de hoogste mate wist te bevruchten en dat de componenten van het Spaansche karakter als zijn: „het gevoel voor eer en menschelijke waarde, zijn cultus van het lijden en zijn voorname berusting, zijn eeuwigheidsbesef en passioneele levenshouding, zijn opofferingsgezindheid en gevoel van verantwoordelijkheid voor degenen met wie hij zich verbonden acht, zijn geringschatting van de materie en den vorm ten gunste van den geest in de idee, zijn minachting voor het gemakkelijke leven zonder innerlijke bewogenheid, zijn achterstellen van het bestaan bij het Leven (p. 259)", hun harmonische ontplooiing hebben gevonden en zijn blijven vinden in het katholicisme.

„Zoo fel als zijn veroordeeling van het kwade is, zoo luid als zijn roep om straf en vergelding voor de zonde ook moge klinken, zoo mild is de Spanjaard voor den gestraften zondaar", zegt Dr. Brouwer nog, maar hij verzuimt in zijn werk de mededeeling te doen, hoe deze naar recht hakende Spanjaard, vòòr

[1]) Zie vorig artikel: Boekenschouw 15 October 1939.

de jaren van deze Republiek, toch nimmer tot een opstand is gekomen om der wille van de sociale rechtvaardigheid. Een economisch probleem was den Spanjaard tot in de na-oorlogsjaren nu eenmaal vreemd. Wij, West-Europeanen, mogen zulks betreuren, maar deze afwezigheid van een maatschappelijk verzet in een land, waar op vele plaatsen metterdaad armoede, soms schrijnende armoede heerschte, is een argument van een des te klemmender bewijskracht in de apologie van de Kerk, wanneer zooals de schrijver elders terecht beweert, „de passioneele levenshouding van de Spanjaarden hen er regelmatig toe brengt de problemen en verwikkelingen met de kracht der daad op te lossen" (p. 262).

Want de Spanjaard is de man van den hartstocht, en hem definieeren als zoodanig, zooals de Catalaan, Salvador de Madariaga, in zijn onvolprezen: Ingleses, Franceses, Espanoles, dat doet, zulks met betrekking tot den verstandelijken Franschman en den daadminnenden Engelschman, is alleszins juist. Een bekend hispanoloog spreekt zelfs van „homme d'explosions", een man van compressie's en ontladingen, van plotselinge en onvoorzienbare reactie's. In iedere Spaansche ziel, — men zei het reeds dikwijls —, leven een don Quichotte en een Sancho in onderlinge verbondenheid. De hoorder maakt zich echter al te dikwijls een minder juiste voorstelling van de tegenstelling, welke tusschen de beiden bestaat: daar is de alledaagsche Sancho, van een schuchtere, gemakzuchtige voorzichtigheid: de man van de goedhartige verdraagzaamheid, die een uitstekenden en indringenden kijk heeft op zijn medemensch; de man ook van een stoïcijnsch, en in den medemensch ontgoocheld humeur: maar deze levenswijsheid zal toch nimmer den uitbundigen moed, de „démesure", de „folie" van een don Quichotte, het zwijgen vermogen op te leggen.

Deze „folie" ontwaakt in groote levensmomenten, wanneer don Quichotte zijn eer op het spel voelt staan; wanneer de onrechtvaardigheid, waarvan hij zich het slachtoffer meent geworden, hem tot het uiterste drijft; of zelfs; wanneer hij zijn hart maar voelt opengaan voor het lijden van een of anderen verdrukten medemensch.

Onze medemensch dorst, als wij, naar rechtvaardigheid en medelijden, maar rechtvaardigheid en medelijden zijn nu eenmaal deugden, die niet zonder gevaar in beoefening worden gebracht. Don Quichotte neemt onverschrokken alle gevaren op zich. Hij begaat vergissingen voor òns; wordt onschuldig afgeranseld in ònze plaats; en wij — nuchterlingen of ideaalloozen — vermogen soms nauwelijks een lach te bedwingen, wanneer wij dezen onstuimigen voorvechter van levensidealen zien afgestraft: ons egoïsme toch vindt zijn rechtvaardiging in de ongelukken van dezen edelman. Op andere oogenblikken echter dwingt hij ons

een traan af in zijn lijden, en dan dringt zich het besef aan ons op, dat het ònze droomen en ònze idealen zijn, die in Quichotte's figuur door molens en muildierdrijvers gekneusd of gedood worden. En wij komen uiteindelijk tot de erkentenis, dat don Quichotte de besten onder ons verzinnebeeldt; de niet aan dit leven aangepasten; de onaanpasbaren; dat hij het symbool beteekent van wat er in ons onherleidbaar is tot middelmatigheid, dàt deel van ons menschzijn, dat aan het ideaal blijft voorbehouden.

Iederen keer, als de arme mensch, door een onvermoeibare hoop staande gehouden, een zin voor zijn leven meent gevonden te hebben, verschijnt de magere ridder en belast zich met de taak onzen nieuwen droom in ònze plaats aan de waarheid te toetsen. Zoo zal de held terugkeeren tot aan het eind der tijden, onverzwakt zooals het gelòòf; gelijk aan de martelaren, die wij in de kerken met het werktuig hunner marteling in de armen zien afgebeeld. Hij zal altijd opnieuw verschijnen, klaar om den steen te ontvangen, die hem het vleesch zal vaneenscheuren en om zich bloot te stellen aan sarcastische bejegening en bespuwing. Hij zal altijd weer in anderen of in zichzelven teleurgesteld worden en niettemin onverzettelijk blijven strijden voor de levensgrootheid, die hij in zijn ziel vervat houdt. Hij zal een eeuwige rechtvaardiging of ... eeuwige veroordeeling van de gedragingen van den medemensch zijn. Hij is, wat wij in onze goede uren zouden willen zijn; hij doet, wat wij dan hebben willen doen; hij is kortom alles, wat wij ten onrechte in ons leven verzuimden te volvoeren.

De cultuur, die zulk een figuur wist op te roepen, of beter nog, de cultuur, die van iederen Spanjaard t o t i n o n z e d a g e n een „hidalgo" wist te maken, waarin deze beide karakters elkaar veelal hartstochtelijk bestrijden, is toch wel van een uitzonderlijke grootheid. En deze cultuur losmaken van kerkelijke en geloofs-invloeden, is wel volslagen onmogelijk, immers een don Quichotte-figuur staat ten hechtste in het Christendom geworteld.

Het Spaansche realisme draagt daardoor ook een geheel ander stempel dan het realisme van Hollandsche of Engelsche school, welk laatste de directe weergave is van het dagelijksch leven, zij het veelal op de meest schilderachtige en poëtische wijze gezien. Het Spaansche realisme beteekent de tegelijk epische en gemeenzame belichaming van een op een ideaal — en, wat méér is, een bovennatuurlijk ideaal — ingesteld alledaagsch leven. Na de mystieken der Gouden Eeuw, die inniger en beter dan wie ook de wereld der onzichtbare dingen in woorden of beeld wisten weer te geven en deze voor ons „realiseerden", verrast het huidige Spanje ons nog door het gemak, waarmee het zijn controversen bezieling inblaast, het gemak, waarmee het er in slaagt weer vleesch te geven aan voor ons versleten woordbeelden — als v r i j h e i d, r e c h t, e e r en v r e d e —, die voor ons

begrip van Noorderling dikwijls zelfs abstracte dingen gebleven zijn. Eenmaal bezeten door zulk een ideaal, stort de Spanjaard zich met ziel en lichaam in den strijd daarvoor, zonder nog in staat te zijn tot eenigerlei berekening en vooruitzienheid of tot een handhaven van een evenwicht tusschen rechten en belangen, vanaf het oogenblik, waarop hij hart en ziel daaraan verpandde. Hij is vanaf den beginne de hartstochtelijke speler, die alles, ook het leven, aan zijn toekomstig lot verpandde.

„Dit edele gebrek, dat andere volken zouden kunnen benijden en dat de aantrekkelijkheid vormt van iedere persoonlijke betrekking met de Spanjaarden, zegt de onder-directeur van het Fransche Instituut te Madrid, die in en na den oorlog welhaast twintig jaar in Madrid doorbracht, en Spanje in al zijn geledingen leerde kennen, is niettemin de wortel van diepe kwalen. Men zou vele Spanjaarden, die zich „mannen van orde" noemen tot verontwaardiging brengen, wanneer men hen als „onbewuste anarchisten" zou betitelen."

Toch zijn zij het om hun instinctieven weerstand tegen ieder gezag, zoodra dit hun den minsten hinder oplegt; om hun miskenning ook van velerlei werkelijkheden, zooals de onmogelijkheid van een tegenstander met geweld te kunnen ten onder brengen („aplastar" dat is verpletten), de noodzaak der erkenning van het bestaan van een *algemeen* belang en van een hechte vaderlandsliefde, van welke laatste de schrille contrasten van het Spaansche landschap de geboorte beletten.

Alle pogingen van politieke propagandisten om te bewerken, dat de Spanjaard zich waarlijk Staatsburger zou voelen, zijn mislukt, zegt de Madariaga. „Hij voelt zich mensch, niets minder dan *geheel een mensch*," definieert Unamuno weer aldus op eigen treffende wijze. De sociale structuur van Spanje is dientengevolge van een allesbehalve hechten samenhang. Spanje is als een lichaam, waarvan de verschillende leden op zich sterker zijn dan de cohaesie, die hen samenbindt.

Onder deze onsamenhangendheid moest noodzakelijkerwijze het collectieve leven schromelijk lijden en zou het zeker sinds lang tot ontbinding zijn overgegaan, waren er niet twee machten geweest, die in tegengestelden zin — dat is bindend — hadden gewerkt, het *leger* en, vóór alles de *godsdienst*. Men mag het betreuren, dat een lichaam als het leger een rol kreeg te vervullen van een karakter, als hier bedoeld; men zal op grond hiervan niettemin moeten toegeven, dat de officiersstand in Spanje tot in onze dagen ten onrechte naar den invloed dingt dien zij zoo lange jaren in samenwerking met de Kerk had te vervullen.

En, al of niet gewild, vervulde ook de Kerk de politieke rol, die haar in feite slechts indirect had behooren toebedeeld te zijn geweest.

De omstandigheden in Spanje waren nu eenmaal gansch anders

dan in onze landen. De Kerk trad streng regelend op in het familieleven, dat in Spanje het voornaamste element tot onderlinge binding vertegenwoordigde. De Kerk organiseerde ook méér dan de steeds van hoofd wisselende regeering, het onderwijs, dat, van een humanistisch karakter, er méér op gericht was het individu te beschaven dan het voor te bereiden tot het innemen van een bepaalde plaats in een nauw begrensd sociaal milieu. Een gevolg van deze handelwijze was, met name bij het universitair onderwijs, het aankweeken van een vorm van aristocratisch individualisme, een vorm van elegant anarchisme, waarbij de Universiteiten zelf haar waarde of karakter méér ontleenden aan de kwaliteit der personen, die onderwijs gaven, dan aan de soliditeit der voorgehouden wetenschappelijke stelsels. — De Spanjaard — wij zeiden het reeds — is nu eenmaal van nature anti-intellectualistisch —.

Naast deze vrij willekeurige uitdraging van wetenschap en cultuur moet men bovendien in aanmerking nemen, dat de geest van het land individualistisch is en voortdurend bereid allerlei locale of regionale invloed en meeningen te begunstigen en deze in de wetenschap, en zelfs den godsdienst, een plaats in te ruimen. Het geheel dezer omstandigheden schept vanzelfsprekend weinig gunstige voorwaarden voor de vestiging van een duurzaam en stabiel democratisch regeeringsstelsel en even weinig gunstige voorwaarden voor het doorwerken van waarachtig-sociale beginselen.

Daarmede hangt weer ten nauwste samen, dat de deugd der naastenliefde in dit land van de vele bedelaars — van „mendicantes" — haar toepassing veelal vond in den vorm van liefdadigheid. Er werd in Spanje zeer veel welgedaan en het land voedde legioenen van bedelaars.

Zoodat, al moge het waar zijn, dat èn Koning èn Kerk een onvoldoende aandacht hebben geschonken aan sociale problemen en maatschappelijke herzieningen, deze àndere zekerheid evenzeer bestaat, dat de bedelaar zich dikwijls nauwelijks ongelukkig gevoelde, gedragen als zijn ongeluk werd door het bewustzijn van aan den bezitter gelijk te zijn als mensch.

Dit gevoel van een zekeren gemeenschappelijken adeldom — een bepaalde „hidalguia", als ik mij zoo mag uitdrukken — dateert uit den tijd, waarin de eeuwige twisten tegen een gemeenschappelijken vijand gemeenschappelijke aspiratie's tusschen volk en adel schiepen. Zoodat de burger zich evenzeer als de edelman den verdediger van geloof en staat voelde.

Toen eenmaal de eenheid van Spanje was tot stand gebracht, bewaarde het volk dat trotsch democratisch bewustzijn, dat in de geschiedenis van bepaalde provinciën zoo'n machtige en tumultueuze rol zou spelen. En alle eeuwen door gaf deze trots den Spanjaard een air van gemeenzaamheid tegenover welke der door hem gerespecteerde dingen ook. Het is bijvoorbeeld niet

zeer wel denkbaar, dat de koninklijke tuinen in ons land voor het publiek worden opengesteld, zooals te Madrid het geval was, waardoor het mogelijk was, dat de kinderen welhaast kwamen spelen tot onder de vensters der koningin.

Het is alles mogelijk, omdat tusschen bedelaar en weldoener, tusschen volk en koningin, ja tusschen geloovige en God, een bepaald gevoel van gelijkheid en broederschap bestaat, dat iederen bezoeker van Spanje immer getroffen heeft. De Madariaga zegt het op zijn manier, als hij vertelt, hoe de Spaansche hertogin, wanneer zij effect beoogt te maken, zich tooit als een werkmansvrouw in feestkleedij.

En hier zij het mij vergund een nieuwe opwerping te maken tegen de bewering van Dr. Brouwer, als zou het feit, dat de taal van dit „katholieke volk bij uitstek", (zooals de schrijver tusschen aanhalingsteekens schrijft) bijzonder rijk is aan godslasterlijke uitdrukkingen en aan woorden en termen, waarin haat tegen en verachting van de Kerk, het kloosterwezen en de geestelijkheid tot uiting komt, een bewijs zijn van een essentieel gebrek aan eerbied ten opzichte van God en Kerk.

Vooreerst begrijp ik niet, waarom de schrijver hier niet denkt aan „de noodzaak van de schaalverkleining", waarop hij voor het goede begrip van de taal van dit hartstochtelijke, anti-intellectueele gevoels-volk elders zeer terecht doelt (p. 135).

Maar er is méér dan dat. Er is ook de boven door mij ontlede natuurlijke o p p o s i t i e - g e e s t van den Spanjaard, die hier een rol speelt. Zijn geestesstructuur heeft behoefte aan een onderwerp van conflict. Zij wordt geboren, aan iemand of iets tegenovergesteld. Zelfs de Spaansche geestelijkheid offert in dit opzicht min of meer aan haar landaard en zoo kon het gebeuren, dat reeds tijdens de latere regeeringsjaren van den koning voorname prelaten, uit saeculiere, zoowel als reguliere geestelijkheid, het Zondags-gebed voor koning en gouvernement weigerden te bidden, schrijft „L e C h r i s t R o i" in 1932.

Deze geest van tegenspraak deed ook het kenmerkende Spaansche gezegde ontstaan ten opzichte van wie met een loenschen blik bedeeld was: „Mira contra el gobierno", wat zooveel beduidde als: Hij intrigeert tegen de regeering. En ieder Iberiër is nu eenmaal intrigant van natuur. Ten slotte blijft er het feit, dat, zooals Unamuno zegt, „een ziel van tegenspraak en oppositie, een profetische ziel is". En de profeet, die in zich zelven een zekere tegenstrijdigheid in zijn lotsbestemming voelt leven, durft het te bestaan zich ook tegen God te weer te stellen; hij schroomt niet Hem aan een vraag, aan een onderzoek, aan een proces te onderwerpen. Zulks beteekent een godslasterlijke houding voor ons, van God ver, tè ver verwijderde, verprotestantschte Noorderlingen, terwijl het voor den Spanjaard in zeker opzicht slechts vermetelheid of roekeloosheid zou behoeven te heeten. „Voor hem toch, zegt de Unamuno ergens, heeft de

uitdrukking *sociale rechtvaardigheid* geen enkelen zin, iedere rechtvaardigheid is *individueel*. En voor een volk, zoowel als voor den mensch van profetisch karakter, die diep in zijn ziel een gevoel van rechtvaardigheid verankerd vindt, is God een individu en een verantwoordelijk individu. Daarom mag de profeet God vragen: „Waarom hebt Gij mij verlaten?" En hij mag Hem rekenschap vragen," vervolgt deze schrijver.

Al wijst de Christen onzer Noordelijke landen, overigens volkomen terecht, zulk een houding als blasphemisch af, zij geeft hem toch een ander inzicht in de taal, die de Spanjaard tot God, en méér tot zijn heiligen, en nòg méér tot zijn Kerk of Staat durft te richten en zij behoeft niet tègen, kan zelfs vòòr zijn geloofszin of respect getuigen.

„Er zijn volkeren, besluit de Unamuno het boven aangehaalde artikel, *Hispanidad*, gepubliceerd in de Argentijnsche revue *Sintesis* (1927), die de profeten steenigen en terwijl zij zeggen objectieve norm en wetenschap, en beschaving tegenover barbarisme voor te staan, stellen zij hun *orde* aan *rechtvaardigheid* tegenover. En hoewel zij zich de specialisten van de definitie van het orde-begrip noemen, hebben zij dit ons nimmer weten te definieeren."

Neen, het gaat niet aan de Kerk in Spanje in deze omstandigheden zonder meer voor een tekort aan sociale voorzieningen verantwoordelijk te stellen. Wat weer niet wegneemt, dat de Spaansche Kerk een sterkeren, wellicht aanmerkelijk sterkeren stimulans op economisch gebied zou hebben kunnen uitoefenen.

Boekenschouw

BYRDAL (Lis) OVER CHARME EN SCHOONHEID. (144) *f* 1.90. Geïllustreerd door Sys Gauguin. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Deze opgewekte Deensche geeft op humoristische wijze in dit boek aan de moderne vrouw verschillende wenken om haar aantrekkelijkheid te verhoogen. Wie het met verstand ter hand neemt, zonder zich door de vele recepten van schoonheidsmiddelen van de wijs te laten brengen, kan in dit boek hier en daar wel een nuttige wenk vinden.

MULS (Dr. Jozef) SCHILDERS VAN GISTEREN. Uit Noord- en Zuid-Nederland. (98) Het Spectrum, Utrecht.

De schilders van gisteren zijn schilders uit de negentiende eeuw; uit hen en hun werken heeft de schrijver enkele grepen gedaan. Het werkje is daardoor ver van volledig; zoo wordt b.v. niet gesproken over de Bergensche School. De karakteriseeringen van de behandelende figuren en werken zijn echter over het algemeen scherp getroffen — jammer wel, dat enkele te kort zijn —; daardoor kan het boekje voor den leek — voor wien het bestemd is, — wel instructief werken.

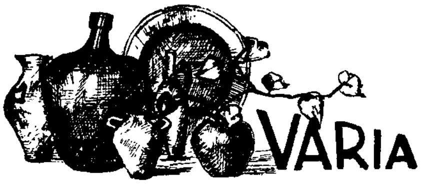

I. Naar aanleiding van de bezetting van Czestochow, het Poolsche Lourdes, door de Duitschers herinnert de „Nouvelles Littéraires" eraan, dat ongeveer tegelijkertijd dat Emile Zola zijn boek „Lourdes" publiceerde, de Poolsche schrijver Ladislas Reymont, de bekende winnaar van den Nobelprijs („De Boeren" 1924), een reportage over een bedevaart naar Czestochow schreef voor een Warschausche krant. Reymont volgde daarvoor een bedevaart-te-voet over een afstand van 250 K.M. Hij was toen nog een weinig bekend journalist.

II. Arthur van Schendels „Grauwe Vogels", dat reeds in het Fransch vertaald werd, verscheen dezer dagen ook in Engelsche vertaling. Als curiositeit geven wij hier de houtsnede, die de Engelsche vertaling vergezelt en het huisje van Casper en Heiltje voorstelt.

III. In een Duitsch tijdschrift vonden wij de volgende beschrijving van een „Stätte frühchristlicher Kultur". Deze plaats ligt in de nabijheid van het Millstätter-meer, ongeveer 60 K.M. westelijk van Klagenfurt, Karintië, Oostenrijk.

Wo das Drautal zwischen der Mündung der Möll und der Lieser sich zum Lurnfeld weiter und die Wege von den Tauern her zusammentreffen, liegt der natürliche Mittelpunkt Oberkärntens. Dort haben zu allen Zeiten die grö*sz*ten Siedlungen bestanden, heute die Stadt Spittal, im Altertum (4 km westlich) die Stadt Teurnia. In keltisch-römischer Zeit entwickelte sich hier ein gut bürgerliches Leben voll Wohlhabenheit und Kraft: Steingebaute Häuser, Heiszluftheizungen, Bäder, Wasserleitungen, geschmackvoller Schmuck legen heute noch Zeugnis ab von der Lebensart und Zivilisation der damaligen Bewohner.

Was uns bestimmt, von diesem Teurnia zu erzählen, ist die Tatsache, dasz sich dort bereits um 400 ein christlicher Bischofssitz befand. Der neue siegreiche Glaube kam über die Berge von Aquileja her. Grabungen neuester Zeit anläszlich der Anlage einer Wasserleitung führten zur Aufdeckung einer frühchristlichen Friedhofbasilika. Die christlichen Friedhöfe lagen wie die Gräber der Heiden nach römischem Gesetz auszerhalb der geschlossenen Orte. Den Mittelpunkt bildeten gewöhnlich Märtyrergräber, über denen zuerst Kapellen und später Kirchen errichtet wurden. Schon im 5. Jahrhundert hatte fast jeder gröszere Friedhof seine eigene Kirche. Hier in

Teurnia war sie ein schlichter ernster Saalbau mit säulengetragener Vorhalle. Man sieht noch die Chorbank im Presbyterium, die sich hinter dem Altartisch rundet; sie erweckt die Erinnerung an den Bischof, der dort mit seinen Geistlichen Platz nahm. Vor dem alten Altartisch stehen wir ganz still, um uns zu vergegenwärtigen: Also hier feierten vor mehr als 1500 Jahren Christen das Abendmahl, genau so wie heute. Was ist Gegenwart? Was ist Zukunft? Man kann das innerliche Empfinden nicht mit Worten beschreiben, wenn uns die Geschichte so unmittelbar mit ihrem heiszen Atem berührt. Stolze Dankbarkeit und demütige Bescheidenheit füllen das Herz. Das uralte Wort hat mächtigen Klang, gewaltiger als alle Orgeln der Welt zusammen: „Tausend Jahre sind vor dir, Gott, wie der Tag, der gestern vergangen ist, und wie eine Nachtwache!" —

Vor den Schranken jenes Altars breitet sich über den ganzen Fuszboden ein buntes, gut erhaltenes Mosaik aus. In 11 Feldern zeigt es lauter religiöse symbolische Darstellungen und nennt dann im zwölften den Stifter selbst, einen hohen römischen Staatsbeamten. Eine wahrhaft seltsame Welt eröffnet sich hier unserem Blick. Wir sehen einen Adler, der über einer Schlange kreist, eine Rehgeisz mit säugendem Kitz, eine Taube, die bei dem Kelch Schutz sucht vor Schlangen, einen Hirsch, der zur Wasserquelle zieht, einen Reiher, der eine Schlange in den Fängen hält, ein Kind, das zur Krippe geht; Bäume mit Vögeln, Enten mit Jungen, sitzende Hasen, einen Storch, der eine Eidechse verzehrt, und das alles umgeben von Bilderrahmen, die aus Mäandern, Kreisen, Rauten bestehen. Aus all diesen Sinnbildern sprach immer nur die Kirche zu den damaligen Gläubigen, und wir werden später den Deutungen im einzelnen nachgehen.

Zweihundert Jahre stand die Basilika. Da brauste der Slawensturm vom Osten her durch Wald und Tal. Die Friedhofkirche wurde verbrannt. Die Christen traf Tod oder Verbannung. Totentruhen, Grabdeckel, Steinplatten mit Inschriften, Marmorblöcke, Säulenreste — das sind die Ueberbleibsel jener alten römisch-norischen Bergstadt. Und heute wandern wir Menschen des 20. Jahrhunderts behaglich darin herum. Wunderliche Gedanken von Vergänglichkeit und Stürmen der Geschichte umwittern uns. Wer will sich seelisch noch zurechtfinden in all diesem Geschehen? Ist die Geschichte wirklich nur ein Buch voll Blut und Schauer und Hasz und Grausamkeit?

BOEKENSCHOUW

FOKKEMA (Dr. K.) en HAM (Dr. J. van) DE KUNST VAN LEZEN. (158) *f* 1.70 en *f* 1.90. Wolters, Groningen.

„De Kunst van Lezen" is een bloemlezing bedoeld voor de middelbare school. Het eerste gedeelte is belangrijk door de daarin toegepaste methode; daarin werd werk opgenomen van Verwey, Coster, Nijhoff e.a., en wel kritisch werk over poëzie. De leerlingen kunnen er hier kennis van nemen hoe critici poëzie genieten, en het vers ontleden zonder het te ontzielen. Het tweede gedeelte bevat vertalingen, het derde verzen waarin verschillende dichters een overeenkomstig onderwerp behandelen.

De bundel is met smaak samengesteld; eenige verzen komen in elke bloemlezing voor, maar wij troffen er ook aan, die we in dergelijke werken nog niet vonden.

SCHENDEL (Arthur van) DE ZEVEN TUINEN. Roman. (234) Meulenhoff, Amsterdam.

„De zeven Tuinen" is opentop een van Schendel-roman; werkelijkheid en romantiek, natuurliefde en belangstelling in den mensch, de gestadige wisseling der seizoenen en de grilligheid van het menschenlot, dit alles vindt men erin terug, gezien en beschreven op zijn van Schendelsch. Het proza, dat van Schendel schrijft, heeft hier zijn volmaaktheid bereikt. In enkele volkomen zinnen, die niet te verbeteren zijn, beschrijft hij een natuurstemming, een natuurgezicht, een jaar- of daggetijde. Het onderwerp van het verhaal vormen een zevental buitens, waarvan Blankendaal het voornaamste is. Het verhaal is aldus opgezet en uitgewerkt dat het bijna uitsluitend uit de gesprekken der tuinlieden zich voor den lezer ontvouwt. Een aantal volwassen wordende jongens en meisjes uit de verschillende landhuizen spelen voor het oog der tuinlieden hun leven af en deze laatsten hoofdzakelijk brengen het ons over. Er ligt een eigenaardige half romantische, half idyllische betoovering over dit boek, dat echter tragisch eindigt met een drievoudigen moord der jongelieden, een moord uit jalouzie en vertwijfeling. De vereerders van van Schendel zullen dit boek bijzonder genieten, dunkt me. Zij die van Schendel taai vinden — en dit zijn er velen — zullen ook dit boek niet bijster waardeeren. Boeiend, aangrijpend, meesleepend is van Schendel nooit; slechts zij, die hieraan geen behoefte hebben, en de bijzondere eigenschappen van den schrijver, welke in andere richting gaan, genieten kunnen, zullen „De zeven Tuinen" een ongewoon boek vinden.

BRONGERS (Tonnis) MAARTEN STORM. (347) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1939.

„Maarten Storm" is een roman van grootsche allure, een hooge greep van een schrijver, die wat aandurft en de kracht bezit het te voltooien. Het is de roman van den harden, energieken, hoog intelligenten zakenman. Dat deze zakenman te hoog mikt en ten slotte ten onder gaat, is niet wezenlijk, doch de toevallige loop van dit verhaal. Het kon ook den naam „Karakters" dragen zooals de roman van Bordewijk. Er is veel goeds van dit boek te zeggen, hoewel het lang geen meesterstuk is. Het is behoorlijk geschreven en behoorlijk gebouwd; de schrijver schijnt op de hoogte te zijn van de dingen, waarover hij schrijft. Hij fantazeert er niet op los, maar geeft een reëelen onder- en

achtergrond aan de situaties en tafreelen, die hij opvoert. Het karakter, het innerlijke wezen van den held staat scherp omlijnd voor ons en blijft zich het boek door getrouw. Ook van de bijfiguren zijn er enkele behoorlijke gekarakterizeerd. Toch leven alle personages in den roman minder uit zich zelf, vanuit een geheime innerlijke levenskracht dan vanuit het scheppingsbesluit (om een groot woord te gebruiken), vanuit de constructie van den auteur. In het allerintiemste van hun wezen dringt de schrijver niet door. Hij blijft in het voorportaal en zoo doen allen een beetje kunstmatig, een beetje papierachtig of boekmatig aan. Met louter construeeren schrijft men nog geen goeden roman. Het eigenlijke geheim der romankunst, het onbewuste vermogen om menschen te scheppen, bezit Brongers slechts in beperkte mate. De held van dit boek kent geen Christelijken deemoed, geen buigen voor en zich onderschikken aan hoogere, leidende machten en zoo moet hij breken. Voor wetende, volwassen lezers.

VAN GENDEREN STORT (Reinier) RONDOM EEN BALLING. (269) *f* 2.90 en *f* 3.75. Querido, Amsterdam.

„De naturalistische wet, dat menschen, dingen, feiten beschreven en geschilderd moesten worden, gelijk zij in deze stoffelijke, tijdelijke, ruimtelijke wereld geschieden en voorbijgegaan, was zinloos." Deze aanhaling uit „Rondom een Balling" is een soort program of getuigenis. De schrijver van dit boek staat mijlenver van alle realisme en naturalisme. Een voorname, hoog spiritualistische levensopvatting heeft dezen roman gedicteerd. Van Genderen Stort is persoonlijk geëvolueerd tot een vrij-Christelijke levenshouding en de wijze, waarop hij dit verhaal styleert en zijn figuren opvoert, getuigt daarvan op elke bladzijde. De hoofdpersoon, die zich vereenzaamt in een soort Boeddhistisch monisme, pleegt zelfmoord. Zijn Joodsche vriend Jozef Maanhout, die in mystieke vereeniging met Christus leeft en een mystiek Christen wordt, is de ideëele figuur uit het boek. Met de gewone maatstaven, die een roman worden aangelegd, komt men hier niet ver. Het is een roman van ideeën, van levenshouding en levensopvatting. Er staat, volgens onze opvattingen, veel verwarrends in, waarom slechts ontwikkelde, gevormde lezers dit boek ter hand kunnen nemen. Litterair is het, dunkt ons, beter dan „Het goede Leven", doch in kracht van uitbeelding en gestaltegeving staat het achter bij van Genderen Stort's vroegere werken. Alles staat zoover af van de werkelijkheid, speelt zich af in zulk een ideëele sfeer, dat de gewone romanlezer er vreemd tegenover zal staan.

CAPEK (Karel) DE EERSTE BRIGADE. Vert. door W. A. Fick-Lugten. (292) *f* 2.25 en *f* 2.90. Holkema & Warendorf, Amsterdam. 1939.

Van den onlangs overleden Tsjechischen schrijver Karel Capek verschijnt hierbij een juweeltje van een verhaal, „De eerste Brigade", dat speelt in de mijnwerkerswereld. De jonge sleeper

Stanislaus Pulpan, een gevoelige naïeve droomer, is er de hoofdpersoon; hij maakt deel uit van een reddingsbrigade, die zich opgeeft om eenige bij een mijnramp achtergebleven kameraden te redden. Het is een zeldzaam fijn en menschkundig verhaal, vol gevoelige menschelijkheid, een verhaal van kameraadschap en opoffering, van jeugdig enthousiasme, van teleurstelling en toewijding, geschreven door een meesterhand. Met grooten, zuiveren eenvoud, met innige deelname, met gevoeligen zin voor echte menschelijkheid heeft Capek dit boekje geschreven. Als een jonge Werther ongeveer staat de jeugdige Stanislaus Pulpan tusschen deze in de mijnen vastgegroeide werkers en met wonderlijke kunstenaarshand heeft de auteur de eigenaardige verhouding tusschen deze ouderen en den onervaren Stanja geschetst. Het verhaal is van een ongewonen teerheid en tegelijk van een mannelijke kracht. Het is een model van een eenvoudig, goed en gevoelig verhaal. Voor volwassen lezers.

BUCK (Pearl) DE PATRIOT. Vert. door Clare Lennart. (371) Bruna, Utrecht.

„De Patriot" is wederom een Chineesche roman van Pearl Buck en wel een harer beste. Het verhaal speelt zich af in het China en het Japan der laatste twaalf jaren. Een jonge, rijke Chinees neemt deel aan communistische agitaties, moet naar Japan vluchten, waar hij inburgert, zijn vrouw vindt en, als de oorlog zich uitbreidt, in moeilijkheden komt. Terugkeerend neemt hij dienst in het Chineesche leger. Dit verloop der gebeurtenissen geeft Pearl Buck de gelegenheid zoowel de levenswijze der rijke Chineezen in Shanghai als die der gesitueerde Japaneezen te beschrijven en zij doet dit met veel talent. De achtergrond van het verhaal is aldoor boeiend voor een Westersch lezer. Ook de eigenlijke roman, het persoonlijk gemoedsleven der Chineesche en Japansche families is met grooten eenvoud, maar indringend en met gevoelige hand beschreven. In hun kern staan deze menschen, ondanks hun verschillende tradities en opvattingen, niet zoo heel ver van ons af. Het boek schildert op het einde de tragische verscheurdheid eener familie, waarvan de vader Chinees, de moeder Japansche is en de kinderen een mengsel zijn. Wegens de zeer intieme huwelijksverhoudingen, die de auteur beschrijft, is het boek slechts geschikt voor ervaren, rijpe lezers.

PUJMANOVá (Marie) MENSEN OP DE TWEESPRONG. Uit het Tsjechisch vertaald door Dr. A. E. Boutelje. (446) *f* 3.90 en *f* 4.90. v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1939.

Dit werk wordt geprezen als een der beste voortbrengselen van de nieuwere Tsjechische literatuur. En het heeft zeker een zeer bijzondere en zeldzame kwaliteit, nl. een groote verbeeldingskracht. De schrijfster is onuitputtelijk in het teekenen van telkens andere gebeurtenissen en nieuwe verhoudingen. Maar de overvloed van gegevens schaadt de eenheid en de dramatiek van het verhaal. Op den duur weet men niet meer, wat men als het middelpunt van de handeling moet beschouwen, en op het einde worden we verrast met een wending naar het communisme, die we vanwegen de

objectiviteit van het verhaal heelemaal niet verwacht hadden. Het is alsof Tsjechië uitgeput is en Rusland nu aan de beurt komt om aan de schrijfster stof voor haar nieuwen roman te leveren. Voor volwassenen.

HURST (Fannie) VIER DOCHTERS. Bewerking van J. van Schaik-Willing. (186) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag. 1939.

Een aardig romannetje over vier dochters, een vierling, waarvan er eène de hoofdfiguur vormt. Luchtig, vlot, luimig en ernstig bij beurten, wordt het leven in het gezin van den musicus, wien het lot dezen vierling beschoor, beschreven. In America geschiedt alles in andere afmetingen dan in het oude Europa. Er worden vierlingen geboren en van deze vierlingen kan er eene met een millionnair, een andere met een armen clown trouwen. Het leven schijnt er kleuriger, wisselender, rijker aan mogelijkheden dan hier. Een fractie van dit veelvormige leven wordt hier uitgebeeld, frisch, sprankelend en natuurlijk; de spontaanste en echtste der vier dochters verlaat uit loutere goedhartigheid haar verloofde om met den clown te trouwen. Zelfs na diens dood, als zij weer tot haar vroegeren verloofde terugkeert, blijft zij den clown trouw. Het is een verhaal van wonderlijke, maar zuivere en onbezorgde menschelijkheid; deze frissche onbezorgdheid van de eigenlijke heldin geeft den roman zijn bekoring. De Nederlandsche bewerking is uitstekend.

LORENZ (Caroline) DE BONTE WIEG. Vert. door S. van Praag. (384) *f* 3.90 en *f* 4.90. De Gulden Ster, Amsterdam.

„De bonte Wieg" is tevens een bonte roman. De voornaamste verwikkeling bestaat hierin dat door louter toeval twee kinderen in wieg en kinderwagen verwisseld worden en dat deze verwisseling een kleine twintig jaar later weer hersteld moet worden. Een moeilijke taak. Maar Mehmed Bico speelt het klaar. Daar komt nog bij dat het eene kind in Christelijke, het andere in Mohammedaansche omgeving opgroeit. Weenen en Serajewo zijn de plaatsen der handeling. Er is dus alle mogelijkheid tot fantastische situaties. De schrijfster heeft echter aan haar fantastisch verhaal een achtergrond van waarschijnlijkheid weten te geven, doordat zij menschen uitbeeldt van vleesch en bloed en situaties beschrijft, die zij beheerscht. Zoodoende ontstaat er een wel zeer romantisch, maar toch aannemelijk mengsel van fantazie en werkelijkheid. Het Islamitische noodlot speelt in den roman een voorname rol. Tevens is de intrige verstrikt in hetgeen de aanleiding werd tot den oorlog van 1914, den moord op den Oostenrijkschen aartshertog te Serajewo. Voor volwassenen met het noodige critische vermogen.

ROOTHAERT (Mr. A.) DIE VERKEERDE WEERELDT. (480) *f* 3.75 en *f* 4.90. Bruna, Utrecht. 1939.

De auteur van „Doctor Vlimmen" verstaat de kunst best sellers te schrijven. Ook „Die verkeerde Weereldt" is reeds op weg een succesboek te worden. Roothaert bezit allerlei schrijverseigenschappen, die hem „erin" doen gaan. Om „schoone" litteratuur bekommert hij zich niet en hij staat buiten alle schrijvers- of litteratoren-verband. Hij is nooit vervelend of langdradig, legt een boeiende intrige, houdt van grappen en grollen, heeft een zeer concrete, kleurige wijze van voorstellen en toont overal een robust gezonden zin voor het natuurlijk krachtige, drastische. Lezers met fijnere voelhorens zullen hem niet genieten. In „Doctor Vlimmen", het boek, dat zulk een vinnig en onrechtvaardig pamflet tegen de Kerk werd, speelt zijn persoonlijk conflict hem parten. Hij stond er niet onpartijdig bovenuit. In „Die verkeerde Weereldt" is dit anders. Hij heeft, ongeveer als een liberaal uit de oude school, nog wel allerlei hatelijke bemerkingen op Kerk en clerus en alle Kerkgeloof vindt hij belachelijk, maar intusschen schrijft hij een heel epopée op Pastoor Geraerd Jacobs. Het verhaal speelt in de tweede helft der zeventiende eeuw in Deurne en omstreken en schildert de vergeefsche pogingen der Hollanders om in de Meierij het Calvinisme in te voeren. Zooals gewoonlijk bij Roothaert zijn de fijnere kanten en de psychische con-

touren slecht verzorgd; het is alles wat grof en rauw en wel eens smakeloos. Maar vertellen kan hij. Ontwikkelde, volwassen lezers (voor jongeren en eenvoudigen is het niet geschikt) zullen met nut en genoegen met dit boek kennis maken.

KUYLE (Albert) HARMONIKA. (243) *f* 1.90 en *f* 2.75. Het Spectrum, Utrecht.

„Harmonika" is een bundel short stories, al beantwoorden niet alle stukken aan wat men doorgaans short stories noemt. In de short story is Kuyle een onbetwist meester. In dezen bundel is Kuyle's litteraire bezorgdheid geringer dan in hetgeen hij vroeger schreef. Hier wil hij vooral treffende verhalen schrijven voor het katholieke volk en daarin is hij volop geslaagd. Een der beste en meest typische lijkt mij „Kruis op Waldeneck", dat een openbare kruisschennis in het huidige Duitschland beschrijft. Het korte verhaal met de „pointe", met den treffenden, onverwachten afloop, met het achteraf toch passende, hoewel ongewone slot, is in Nederland nog weinig beoefend; Kuyle heeft er eenige geschreven, zoowel vroeger als later, die voorbeeldig zijn. Zijn directe, sobere schrijftrant, heel de structuur van zijn wijze van vertellen, zijn voorliefde voor het treffende, verrassende, alles dringt hem tot de short story. Onder de Spectrum-uitgaven is dit boekje een der opvallendste. Er komen een paar uitdrukkingen in voor, die het boek voor de jeugd wellicht minder geschikt maken, ofschoon daar mogelijk over heen gelezen wordt.

MOK (M.) FIGUREN IN HET ZAND. (152) Stols, Maastricht en Brussel.

Bijna gelijktijdig met den langen roman „De tweede Jeugd" publiceert M. Mok een kortere vertelling „Figuren in het Zand". Dezelfde eigenschappen, die in „De tweede Jeugd" opvallen, handhaven zich ook hier, een straffe, sobere schrijftrant, een realistische, onopgesmukte vizie en weergave. Het is een eenvoudig verhaal, waarin een kleine winkelier door het grootbedrijf wordt doodgedrukt, maar alles is van een ongewone natuurlijkheid en zuiverheid. Het boekje maakt den indruk een eerste oefening, een soort vòòr-proeve van een beginnend schrijver te zijn, doch deze eerste proeve is reeds een wel geslaagde novelle. De figuren zijn levende menschen en hun daden en lotgevallen vloeien natuurlijker wijze uit hun houding, hun wezen en omstandigheden voort. Slechts de zelfmoord van den hoofdheld, den jongsten zoon uit de familie van het grootbedrijf, doet onverwacht en tegendraads aan. Deze jolige pretmaker lijkt geen zelfmoordcandidaat.

DANE (John) LEER VERLIEZEN (Learns to lose). (159) *f* 1.75 en *f* 2.80. Mees, Santpoort. 1939.

Dit ondanks titel en auteursnaam oorspronkelijk Nederlandsche werkje maakt een zeer uitheemschen indruk. De schrijver, aldus de fictie, gaat tot kalmeering zijner zenuwen een tijdje logeeren bij een dominee, een parson, op een Engelsch dorpje in Zuid-Engeland. Dit verblijf aldaar wordt beschreven op de fijn litteraire, humanistische wijze, waarop Engelsche (of quasi-Engelsche) auteurs dit te doen plegen. Een rijpe levenswijsheid en een fijnzinnige cultuur vormen de sfeer, waarin de logé zijn dagen doorbrengt en waarin hij „leert te verliezen". Het boekje kon haast geschreven zijn door een of ander humanist in den renaissance-tijd.

RIDWIT (Frans Carolina) DE MAN VAN DEN WEG. (284) *f* 2.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1939.

Dit boek doet te geforceerd aan om hevig te ontroeren. De auteur, die vroeger reeds een gelijksoortig verhaal schreef, „Landrotten", is ongetwijfeld een man van talent, maar hij voert zijn eigenaardigheden zoo ver door, zoekt door krachttermen en geforceerdheden zoowel in de karakteristiek zijner figuren als in zijn schrijfwijzen zoozeer te verbluffen, dat hij zijn doel voorbijschiet. Zoo ontstaat er een boek, dat misschien goede huzarenlectuur is, maar een mensch van gewone afmetingen en humane gevoelens afschrikt. Het gaat er ongelooflijk rauw en grof toe. De breedvoerige verhaaltrant om-

lijst gebeurtenissen die op zich zelf niet bijzonder belangrijk zijn. „De Man van den Weg" is een rabauw van ongewoon kaliber, zoo zeer dat hij heel het boek door niet aannemelijk of aanvaardbaar wordt. Het verhaal op zich zelf heeft niet veel te beteekenen; de stoffeering, de omlijsting moet het doen, doch deze is te gechargeerd, te dik opgelegd. Wist de schrijver zich te beperken, zijn figuren wat minder onmenschelijk, in waarschijnlijker afmetingen en verhoudingen voor te stellen, dan zou zijn werk in waarde en leesbaarheid stijgen. Het is slechts lectuur voor rijpe, ervaren lezers.

FOREST (Ellen) SENUSSI. (254) *f* 2.90 en *f* 3.90. Brusse, Rotterdam. 1939.
De schrijfster heeft blijkbaar een reis naar Lybië gemaakt en wilde daarover schrijven. Maar de intrige, die zij voor haar roman kiest, klinkt weinig aannemelijk. Zij laat n.l. een zeer deugdelijke, hollandsche weduwe ongeveer op 't eerste gezicht aan de speeltafel van Monaco zoo geheel van streek raken van een Mohammedaanschen Arabier, dat ze binnen 'n paar dagen met hem getrouwd is. Of liever quasi getrouwd, want van Arabische kant is de plechtigheid maar een comedie. Dan daarna trekt ze met hem de binnenlanden van Lybië in. Wat er dan allemaal gebeurd, laat zich raden, ook dat, het komt tot vervreemding. Aan haar bevrijding door de Italiaansche regeeringslui komen zelfs vliegtuigen te pas. Alles hoogst modern dus. En nu staat de weduwe weer alleen? Neen, want tegelijk met het Arabische zette ze een ander potje op het vuur in den vorm van een degelijken hollandschen Indischganger. En even voorspoedig komt nu de zaak met deze in orde. Wat 'n loszinnigheid en amoraliteit aan dit alles ten grondslag ligt, hoeft verder niet uiteengezet te worden. Volstrekt volwassenen kunnen het lezen als ze dat met alle geweld willen. Een paar domme hatelijkheden tegen wat ons katholieken dierbaar is zullen ze dan op de koop toe moeten nemen.

DAAN (Anna Dja) DE BRUG. (378) *f* 3.90 en *f* 4.90. Brusse, Rotterdam. 1939.
„Roman van Indisch plantersleven", luidt de ondertitel. De held van het boek is 'n soort super-planter, iemand die feitelijk in alles superieur is en zoo'n heel eind boven zijn omgeving uitsteekt. Van dezen bruggenbouwer wordt de dubbele strijd beschreven, die hij te strijden heeft in den opbouw van zijn plantage maar evenzeer in den opbouw van zijn eigen leven. Hij slaagt feitelijk noch in het eene noch in het andere. In het eerste niet door uiterlijke factoren, die hem ten slotte van zijn plantage drijven, in het tweede niet door innerlijke factoren, omdat een zedelijk werkelijk hoogstaand leven nu eenmaal niet op te bouwen is op gebrekkig zedelijk inzicht en op godsdienstlooze levenshouding. Dit laatste ook is het, wat behalve de hier en daar wat rauwe beschrijvingen en soms wat krasse anti-godsdienstige beweringen tot voorbehoud noopt voor werkelijk ervaren en godsdienstig goed ontwikkelde lezers. Hier en daar is de manier van schrijven erg slordig.

KLEIAN (J.) DE ZONEN VAN TIMAH. (315) *f* 2.50 en *f* 3.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.
In dit boekje behandelt de schrijver het probleem van den halfbloed, die, geboren uit het concubinaat van een Europeaan en een Inlandsche, een opvoeding krijgt welke eenerzijds te streng en anderzijds te toegeeflijk is. De oudste van twee zoons wordt naar Europa gestuurd om daar te studeeren en als hij terugkeert als een volwassen, ontwikkelde man, blijkt hij geheel vervreemd te zijn van zijn moeder, een eenvoudig, inlandsch vrouwtje, dat in slaafsche onwetendheid haar heer dient, en ziet hij dat hij nòch in Europa nòch bij de Inlanders ooit volledig op zijn plaats zal zijn. Het boek is vlot geschreven, is niet geheel vrij van sentimenteele gedachten en geschikt voor oudere lezers.

EYK (Henriette van) HET EENIG ECHTE. (58) Bigot en van Rossum, Amsterdam.
Het eerste der twee fantastische korte verhalen, bijeen gebracht onder den titel „Het Eenig Echte", is een vertelling van een apen-samenleving. De

beestjes hebben het zoo goed dat het hen begint te vervelen; uit louter ontevredenheid over hun geluk halen ze zichzelf allerlei zorgen en narigheid op den hals. De moraal schijnt te zijn neergelegd in de eerste regels van het verhaal „dat 't leelijke noodig is om het mooie te doen uitkomen, en 't slechte om te laten zien hoe goéd het goed is". Het is nogal onbeduidend, — het verhaal bedoel ik.

Dit geldt in grooter mate nog voor het tweede stukje, dat „Appie" heet, en waarin wordt verteld hoe het een blindedarm verging, nadat hij uit het lichaam van een patient was verwijderd. De bedoeling van het kronkelig fantasietje heb ik niet kunnen achterhalen; — openhartig verklaard heeft het me daartoe ook niet voldoende kunnen interesseeren.

LANGERAK (Philip) OVERGANG. (207) Schoonderbeek, Laren.

Drie vrienden, een advocaat, een beursman en een schilder, maken op een fancy-fair kennis met een paar meisjes, uit een geheel ander milieu en met geheel andere aspiraties. Ze zetten de kennismaking voort en er volgen verlovingen en een bruiloft. De schilder heeft zich verloofd met een Hongaarsch meisje, dat bij pleegouders is opgevoed en door haar pleegvader is lastig gevallen, zóó, dat zij het huis ontvlucht is. Nog voor hun trouwen meldt zich een kind, hetgeen ze echter, niettegenstaande sobere verdiensten en sombere toekomst hartelijk en vol liefde willen ontvangen. Het is boek is erg gewoon geschreven, de zonde wordt er niet in erkend als werkelijk kwaad, de „liefde" maakt alles verheven en goed. Hoewel er in sommige opzichten een goede strekking is, moeten wij het hierom afkeuren.

HAALKE (Magnhild) GURIANNA. Roman. Geaut. vert. uit het Noorsch door Greta Baars-Jelgersma. (244) *f* 2.90 en *f* 3.90. Salm & Co., Amsterdam. 1939.

De geschiedenis van een boerenmeisje uit het Noorden van Noorwegen, arm onbeduidend en gewoon, maar bijzonder treffend en met groote liefde verteld. Alleen het einde is erg onbevredigend, omdat deze geschiedenis van een puberteit: van het ontwaken tegenover de omgeving en tegenover de eigen rijpheid in het midden blijft steken. Vele onbeduidendheden zijn zoo uitgesponnen, dat er geen plaats meer overbleef dit leven nog tot aan zijn rijpheid of zijn ingang in een nieuwe fase te vervolgen. Ondanks zeer goede schilderingen en treffende psychologische ontledingen laat het werk als geheel een gevoel van onbevrediging achter. Voor volwassenen.

NICHOLS (Beverley) REVUE. Vertaald door Johan M. Palm. (300) *f* 2.90 en *f* 3.90. Boot, Voorburg.

Een licht romannetje over de wederwaardigheden, die een naar Engeland overgewaaid Australisch auteur ondervindt met de opvoering van zijn eerste revue, die een groot succes wordt, omdat de officieele ster met den auteur ruzie krijgt en vervangen wordt door een onervaren, maar talentvol jong koristje, dat bovendien op het einde nog met den schrijver zelf trouwt. Van een oppervlakkige maar onderhoudende geestigheid, die ieder volwassen lezer zal smaken.

DEAN (Robert George) WIE VERMOORDDE DE KAT? Vertaling van J. Feitsma. (218) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Dit werk is een poging om het detective-genre te vernieuwen door het te combineeren met een soort humoreske. Maar de humoreske is soms wat langdradig geworden en de speurdergeschiedenis is niet overal even spannend. Bovendien is de geestigheid niet altijd even kiesch. De keuze in deze soort werken is zoo groot, dat ik eigenlijk niemand kan aanraden dit boek te lezen.

MORTON (Anthony) BLAUWMASKER SLAAT TOE! Geautoriseerde vertaling van Jan van Arckel. (233) Z.-H. Uitg. Mij., Den Haag.

Morton tracht hier het bekende type van den gentleman-inbreker te vernieuwen, maar het lukt alleen maar om hem een nieuw kleed aan te trekken.

Overigens is het de oude bekende: de bokser, de straffer van misdadigers, die door de mazen van de wet kruipen en de wreker van de onschuldige slachtoffers; Hij gebruikt als wapen slechts een onschuldig gaspistool en zijn gehavende aanvallers zijn naar een paar uren weer fit. Hij geraakt natuurlijk telkens in het nauw en wordt even onfeilbaar op wonderdadige wijze weer gered. Hij is aantrekkelijk voor de vrouwen, maar hij houdt zich bij zijn uiterkorene. De reclame zegt, dat de schrijver met zijn blauwmasker een prijs van £ 1500 gewonnen heeft: een heel aardige som. De lezers mogen zelf oordeelen, of hij het waard is.

DRAKE (Drexel) VALKENPROOI. Ned. Bewerking van W. J. Roldanus Jr. (272) *f* 1.60 en *f* 2.25. Z.-H. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit tot de „populaire ontspanningsserie" behoorende werk beantwoordt aan het doel: het is zeer populair en het geeft ontspanning. De Valk is een gentleman-misdadiger, die het werk van de politie in het opruimen van gevaarlijke gangsters en corrupte politiemannen overneemt en op een moordje min of meer niet ziet. Dat is niet zoo belangrijk, als zijn avonturen het lezend publiek maar bezig houden; en dan doen ze door hun variaties en hun spannende situaties. Voor volwassenen.

ALTHOF (L.) EEN TREIN VERTROK. (216) *f* 2.10 en *f* 2.90. Querido, Amsterdam.

De gemakkelijkheid, waarmede de menschen in dezen roman den veeljarigen huwelijksband breken, om het met een ander te gaan probeeren stelt ons afwijzend tegenover dit boek. De psychologie van deze gemakkelijkheid is bovendien zwak en armelijk. Had de schrijver er zich toe bepaald het verhaal te willen schrijven van de droevige wederwaardigheden, die aanhangers der onderliggende partij in Duitschland van het zegevierend Nationaal Socialisme te verduren hebben gehad, dan had er een verdienstelijk boek kunnen ontstaan. Dat het nu hoort tot de „reeks van goede Nederlandsche romans voor iedereen" wil er bij ons niet in.

DEAN (Robert George) BLOEDGELD. (226) *f* 2.25 en *f* 2.90. (What gentleman strangles a lady?) Vertaling van Ferdinand ter Hulpen. „De Steenuil", Amsterdam.

Met gewilde humor wordt deze ontvoerings- en moordgeschiedenis verteld, een humor die zwaar op de maag ligt. Het geheele verhaal bestaat verder uit zonderlinge gesprekken die verwarrend werken, om de aandacht van den misdadiger af te leiden. Elke lezer weet op één derde van het boek wie de moord pleegde, maar de pientere detective Pat Thompson en zijn snuggere verloofde Susan Barton ontdekken het pas aan het einde. Om verkeerde verhoudingen voorbehouden lectuur.

GREIG (Maysie) ALS EEN MEISJE MODERN WORDT. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Joanne Jansen. Kruseman, Den Haag.

De aanleiding om „modern" te gaan doen, is een onsmakelijke geschiedenis van een echtscheiding, een jaloersche „vamp" en meer zulke fraaiigheden. De jonge heldin is een eenvoudig, onschuldig dorpsmeisje dat in al deze pijnlijke toestanden gewikkeld wordt. Onwaarschijnlijk en onmogelijk verhaal, dat voorbehoud vraagt.

MANN (E. B.) TOM STORM'S OVERWINNING. (220) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Geert Venena. Kruseman, Den Daag.

Mann weet wel een en ander van het leven van den cowboy in het veeland, dat bewijst hij met deze vlotte vertelling over de familie Storm, twee broers, die het te kwaad krijgen met een bende speculanten en schurken. Een kleurig, frisch verhaal, waarin als gebruikelijk veel geschoten wordt, dat ontspanningslectuur geeft voor volwassen liefhebbers.

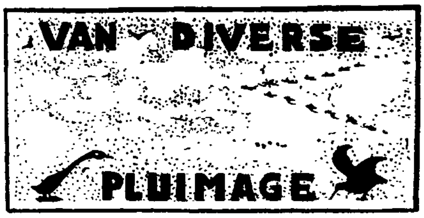

EUROPEESCHE GEEST onder redactie van Dr. W. Banning en Dr. J. D. Bierens de Haan. [450] *f* 5.90. Van Loghum Slaterus, Arnhem. 1939.

Met de beide redacteuren hebben de hoogleeraren Dr. J. N. Bakhuizen van den Brink, Dr. J. L. Lindeboom, Dr. H. J. Pos, Dr. Ferd. Sassen, Dr. H. Wagenvoort de cultuurgeschiedenis van Europa onder elkaar verdeeld, om elk voor het hem toegewezen tijdvak „de inhouden en vormen van het cultuurleven der Europeesche wereld" te onderzoeken en te beschrijven. Naast het voordeel, dat op deze wijze telkens een ter zake deskundige aan het woord is, komt het nadeel dat verscheidenheid van orienteering ook telkens weer gezichtspunt en interpretatie doet verschillen, wat noodzakelijk aan de strakke lijn van het geheel afbreuk doet. Het doet bovendien te sterker voelen, hoe zeer veel — de bewerkers uiten trouwens zelf de klacht herhaaldelijk — onbesproken blijft, doordat de een zijn aandacht meer geeft aan de theologie, de ander ook de kunsten meer binnen zijn gezichtskring betrekt, een derde zich zoo goed als uitsluitend tot het wijsgeerig denken bepaald.

Slechts een hoofdstuk, dat over „De geest der Middeleeuwen", werd door een katholieken auteur geschreven. Maar wij willen hier aanstonds aan toevoegen, dat ook de overige schrijvers een weldadige objectiviteit en breede opvatting hebben betracht, die al heel bizonder uitkomen in het hoofdstuk, dat Prof. Lindeboom wijdde aan „Reformatie en Contra-reformatie". Dit neemt niet weg, dat op meerdere onderdeelen vanuit Katholiek theologisch en filosofisch standpunt toch wel bedenkingen rijzen. Met name is de kritiek, die in de laatste hoofdstukken, waarbij de moderne filosofieën van Kant, Hegel e.a. behandeld wordt, ons te zwak en te vaag. Dat de auteurs hier bovendien met niet één woord te herinneren weet aan de hernieuwing der Katholieke Wijsbegeerte in de Neo-Scholastiek, noch aan de positieve stellingname van Leo XIII en Pius XI tegenover de Marxistische theorieën, noemen we een onverantwoordelijke leemte. Het is trouwens kenschetsend, hoe zelden in de litteratuuropgaven katholieke auteurs worden geciteerd.

De katholieke lezer, die dit boek niet enkel terhand neemt maar ook doorstudeert, zal overigens wel over genoegzamen kritischen zin beschikken, om het noodige onderscheid te maken. Want niet ter dege geschoolden moeten zich aan de lectuur van dit boek maar niet wagen. Ze zouden al heel spoedig verward raken in allerlei beschouwingen, waaruit ze zich alleen zullen kunnen redden, door het boek resoluut dicht te klappen. Ons dunkt dan ook al te optimistisch het optimisme, waarmee de redactie het werk bestemt voor zóó uitgebreiden lezerskring, — waarbij zich dan het curieuze feit voordoet, dat zij aan de katholieke geestelijken, die toch allen een filosofischen vormingstijd van ten minste twee jaar achter zich hebben en zeker ook wel tot de „voorgangers op geestelijk gebied" mogen gerekend worden, niet schijnen gedacht te hebben. Wij nemen de vrijheid, dit werk, dat van een magistraal brok intellectueelen arbeid getuigd, mede juist hun aan te bevelen.

MOLLER (Dr. H.) GESCHIEDENIS VAN DE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE. Vde geheel omgewerkte druk. [463] *f* 2.75 en *f* 3.60. De Toorts, Heemstede.

Een boek, dat het in Nederland in ruim een tiental jaren tot een vijfden druk brengt, heeft zijn goede kwaliteiten bewezen. Thans verschijnt Moller's Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde in vijfden druk bij De Toorts te Heemstede. De uitgave is, wat materiaal en verzorging betreft, uitstekend. De schrijver heeft verschillende gedeelten omgewerkt en uitgebreid en wat er sinds de vierde uitgave op litterair gebied verscheen tevens erin opgenomen. Men weet aan welk een zwaren aanval Mollers werk bij zijn eerste verschijnen heeft blootgestaan. Dat het ondanks dat zich heeft doorgezet,

bewijst dat de aanval te heftig was. Het is ongetwijfeld een verdienstelijk werk met zeer persoonlijke inzichten en perspectieven. Het katholieke standpunt van den schrijver wordt overal hardnekkig gehandhaafd; de katholieke geloofs- en levensleer wordt overal als norm en toetssteen aangewend. Juist wegens de vele zeer persoonlijke opvattingen van den schrijver zal de critische en min of meer bevoegde lezer herhaaldelijk tot critiek, tot twijfel of verzet geprikkeld worden. Het heeft echter hier geen zin al deze mogelijke geschilpunten ter sprake te brengen. Mollers handboek is een zeer bruikbaar werk, een geschikte leiddraad, die velen van dienst kan zijn. Vakmenschen zullen hier en daar zwakkere plekken ontdekkken; doch voor vakmenschen is zulk een boek niet geschreven. Zij wenden zich tot de gedétailleerde vaklitteratuur.

COORNHERT (Dierick Volckertsz) DE DOLINGE VAN ULISSE. Bibliotheek der Nederlandsche Letteren.. Verzorgd door Dr. Th. Weevers. Elsevier, Amsterdam. 1939.

Dit nieuwe deel van de Bibliotheek der Nederlandsche Letteren bevat de (niet geheel volledige) vertaling van Coornhert van Homerus' Odyssee. Coornhert heeft dit werk vertaald naar een Latijnsch voorbeeld, niet uit den oorspronkelijken text. In 1561 gaf hij de eerste twaalf boeken of zangen ervan uit; de vertaling die Dr. Weevers hier aanbiedt bevat zeventien zangen met een gedeelte van den achttienden; de overige ontbreken. Coornhert heeft de Odyssee vertaald in een eigenaardigen versvorm, die zeer kunstig en verzorgd is. Het is noch het Grieksch-Latijnsche vers, noch de gewone hedendaagsche versvorm, maar men voelt er het rederijkersvers in met zijn voorkeur voor het rijm en zijn eigenaardigen klemtoon. Men heeft, om dit vers te kunnen genieten, zich even erop in te lezen; dan beseft men dat Coornhert inderdaad iets belangrijks gepresteerd heeft met deze vertaling. Terecht wijst de bewerker dezer uitgave erop dat Odyssee-vertalingen in 1561 nog uiterst zeldzaam waren in de Europeesche talen. Coornherts werk zal door deze uitgave ongetwijfeld een grootere belangstelling ondervinden dan het tot nu toe ten deel viel. De verklaringen aan den voet der bladzijde maken de lectuur voor iedereen gemakkelijk.

GEZINSBOEK. (240) *f* 2.— en *f* 2.50. Brand, Hilversum.

Herman Divendal, Ernest van der Hallen en Anton Sweers hebben „in opdracht van Ons Leekenspel" een Gezinsboek samengesteld, een boek voor het katholieke gezin, dat de bedoeling heeft aan ongeveer de volgende eischen, die de „Verantwoording" aangeeft, te voldoen. „De goede gebruiken moesten herleven, de band tusschen liturgie en huiselijken kring — den huiselijken godsdienst — nauwer worden aangehaald, de tallooze uitingen van het gezinsleven weer zin en beteekenis krijgen en de feesten hun eigen toon en kleur.... Men moest weer de gebruiken leeren kennen, het eigene der feesten en hun viering en vooral men moest de stof kunnen bereiken, de liederen, verzen, vertelsels, spelen, ontwerpen enzv.."

„Herstel en opbouw der natuurlijke levenselementen in de practijk van het gezinsleven is het uitsluitende doel van dit boek, dat daarom slechts aanspraak maakt op den naam van „werkboek"." De samenstellers hebben, meenen wij, goed werk geleverd. Niet alleen biedt het boek een rijkdom van leerstof in wat het voorzet aan beschouwingen, vertelsels, verzen, liederen, teekeningen etc., maar het stimuleert ook door voorbeelden, aanwijzingen en modellen tot een religieus, een zuiver en gezellig, een gecultiveerd en hoogstaand gezinsleven. Het is inderdaad een „werkboek". Druk en uitvoering zijn voortreffelijk en de samenstellers, die door talrijke medewerkers geholpen werden, hebben zich door goeden smaak laten leiden.

ZONNEWIJZER 1940. Almanak voor het Katholiek gezin. *f* 0.95.

DE WINDROOS 1940. Jaarboek voor de Katholieke Jeugd. *f* 0.95. Het Spectrum, Utrecht.

„De Zonnewijzer" heeft het vorig jaar Katholiek Nederland veroverd, mag

men wel zeggen. Blijkbaar bestond er behoefte aan een katholieken almanak, een jaarboek voor het Katholieke volk. De Thijm-almanak had reeds getracht daarin te voorzien, tot plotseling „De Zonnewijzer" verscheen en ineens den juisten vorm vond. Thans verschijnt de Zonnewijzer voor de tweede maal en ook deze zal zijn weg wel vinden. Wederom voldoet hij aan de eischen die men aan een jaarboek, dat het katholieke volk veroveren moet, stellen kan. Hij is kleurig en fleurig, vol afwisseling, rijk geladen, goedkoop, „volksch" in den besten zin. Een groot aantal medewerkers hebben er hun krachten aan geleend en het gevaar, dat hij te intellectualistisch-artistiek zou uitvallen — het groote gevaar voor een volksboek — is wederom met zorg vermeden. Het is opentop een familie-, een gezinsboek.

Gelijktijdig verscheen bij denzelfden uitgever „De Windroos", een soort almanak voor de jeugd. Naar opzet en uitvoering is dit boek geheel in den trant van „De Zonnewijzer" en er valt slechts goeds van te zeggen. Een prettige bontheid van platen en prenten, verhalen, versjes, aardigheden, raadsels etc. etc. doet al aanstonds aantrekkelijk aan. Jongen of meisje, die het boek openslaat, zal er niet gemakkelijk meer van loskomen. Beide uitgaven, Zonnewijzer en Windroos, hebben met eèn slag de volkomenheid van het genre bereikt; zij zijn goed, af en bovendien zoo gemakkelijk te bekomen, dat zelfs de minst vermogende ze zich kan aanschaffen.

HUFFEL (A. J. van) NEDERLANDSCHE SCHRIJVERS IN VERTALING. (89) *f* 1.—. Brill, Leiden. 1939.

De auteur van dit werkje heeft met hardnekkigen speurzin de vertalingen van Noord-Nederlandsche litteraire werken in andere talen onderzocht en de resultaten van dit onderzoek hier verzameld. Hij zocht naar vertalingen vanaf „Marcellus Emans tot Jan Eekhout", dus ongeveer van kort vòor 1900 tot nu toe. Het is een belangrijk boekje, dat inderdaad „een leemte aanvult" en vaak zal geconsulteerd worden. Menigeen zal verrast staan over wat hij hier gecatalogiseerd vindt, overzettingen in allerlei talen van werken, waarvan hij dit nooit verwacht had. Het boekje is zoo volledig en zoo accuraat mogelijk. Wie belang stelt in de verspreiding der Noord-Nederlandsche litteratuur over de wereld, leze of consulteere dit onmisbare boekje.

MéCS (Lászlo) DE OUDE EN DE NIEUWE WERELD. (47) *f* 1.25. Uit het Hongaarsch vertaald door Janos G. Csanyi en Karel Jan Freeland. De Gemeenschap, Bilthoven. 1939.

Lászlo Mécs is een Hongaarsch priester en een der bekendste dichters van zijn land. Wie deze merkwaardige gedichten leest is van de dichterlijke visie en kracht van hun auteur spoedig overtuigd. Een vertaling van min of meer lyrische verzen uit een zoo geheel verschillende taal als het Hongaarsch is een bijna hopelooze arbeid. Men voelt aan de vertaling dezer gedichten hoe de bewerkers gevochten hebben met den vorm om Mécs' poëzie zoo waardig mogelijk te vertolken. Wat in deze gedichten opvalt is de frissche, kinderlijke, nuchter-reëele levenshouding van iemand die toch aldoor bewijst een dichter te zijn. Vaak gaat zijn poëtische reactie gepaard met een lichte ironie. Eveneens opvallend is het sociale, zeer menschelijke medegevoel van den dichter. Men mist in deze gedichten volkomen het zich als dichter, als een bijzonder begenadigde voelen, alle streven naar geheim- of bijzonderdoenerij. Vandaar dat zij zoo natuurlijk en spontaan aandoen. Er is noodzakelijk bij de vertaling veel van wat een gedicht zijn morgenfrischheid, zijn onaanraakbaarheid geeft, verloren gegaan, doch ook in deze Nederlandsche overzetting blijven Mécs' verzen nog van een sterk poëtisch gehalte.

POëTISCH APPEL 1939. (39) *f* 1.—. Stols, Maastricht.

Jan de Groot en M. Mok hebben in dezen bundel een aantal verzen van Nederlandsche dichters bijeengebracht, die „een beeld geven van den neerslag der groote gevaren van dezen tijd". De strekking dezer poëzie is in het algemeen stelling te nemen tegen „de verheerlijking van het geweld".

De bundel is dus wel zeer actueel. De aangebrachte gedichten zijn òf nieuw en nog niet gepubliceerd òf overgenomen uit reeds verschenen bundels. De beste der bijdragen zijn nog steeds die der ouderen, Henriette Roland Holst, Nijhoff, A. Roland Holst en Marsman. Vele der bekende dichters ontbreken, niet uit onwil, maar wegens toevallige omstandigheden. Een verzameling als deze maakt onwillekeurig een zeer fragmentarischen indruk.

VOWLES (Hugh P.) DE OEKRAINE. Het Land en zijn Bevolking. Bewerkt door J. B. Th. Spaan. (197) *f* 2.25 en *f* 2.90. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Over de Oekraine bestaat in het Nederlandsch niet veel lectuur. Zoodoende is dit boekje eenigszins bruikbaar, ofschoon het niet aan hooge eischen voldoet. De schrijver is een Sovjet-gezinde, de bewerker is anti-sovjet en in zijn sympathieën zeer protestantsch. Van de katholieke en Grieksche-orthodoxe kerk wordt hier niet veel goeds gezegd; het eenig deugdelijke Christendom is volgens den schrijver of bewerker het protestantsche. Het geheele boekje doet wat rommelig, weinig geacheveerd aan; het lijkt klaargestoomd voor de gelegenheid. Het is weinig overzichtelijk en heel veel wijzer is men na lezing niet. Wat er over de eerste tijden vooral en over de middeleeuwsche periode gezegd wordt (over vorst Wladimir bijvb.), leze men met scherpe critiek. Ik vrees dat de bewerker van den oorspronkelijken auteur veel zonder voldoende critiek heeft overgenomen. Voor goed ontwikkelde lezers is het werkje te slordig, te weinig wetenschappelijk en critisch, voor minder ontwikkelde is het misleidend.

BART DE LIGT. 1881 - 1938. Van Loghum Slaterus, Arnhem. 1939.

In de inleiding wordt dit Gedenkboek zeer goed getekend als een bijdrage tot de latere biographie van Bart de Ligt. 'n Oprecht mens, met een warm voelend hart, die in zijn leven de ontwikkeling doormaakt van predikant tot socialistisch atheïst en revolutionnair anti-militairist, onder de invloed stond van alle stromingen van de laatste jaren, en in zich opnam, verwerkte en onderling verbond gedachten van Erasmus, Nicolaas van Cusa, Sombart, Marx, Bakoenin en c.q.; die in verbinding stond met anarchisten en pacifisten van alle landen kan niet anders dan de grootste belangstelling wekken. Begrijpelijkerwijze mist een gedenkboek zo kort na de dood uitgegeven de nodige afstand om een figuur als deze van binnenuit te doen beleven, hetgeen een overmatig gebruik van superlatieven niet kan goedmaken. Voor geïnteresseerden met het nodige critische inzicht.

REHORST (A. J.) TORRENTIUS. (250) *f* 6.— en *f* 7.50. Brusse, Rotterdam.

Johannes van der Beeck alias Torrentius was een schilder uit de eerste helft der 17de eeuw en die behalve schilderstukken maken, en bovendien nog zeer vreemde sententies en losse zeden op na hield. Het valt te betwijfelen of de bekende Rotterdamsche Uitgeversfirma met deze uitgave een gelukkige greep gedaan heeft. Want de kostbare uiterlijke vorm ervan dunkt ons kwalijk overeen te stemmen met den inhoud. In zijn inleiding betuigt de schrijver dat in dit boek de uitkomsten van „een uitgebreid en diepgaand onderzoek" zijn neergelegd. Welnu is de originaliteit in de eerste hoofdstukken niet bizonder groot, in volgende hoofdstukken wordt de auteur al te origineel. Op een bijbelsch tafreel dat n.l. niet eens met zekerheid aan Torrentius kan worden toegeschreven ontdekt hij stuk voor stuk in de figuren al den schilders tegenstanders, ze vergelijkend met portretten, van welke men niet eens weet, wie ze eigenlijk voorstellen. Zoo gaat het verder. De schrijver bouwt allerlei theorieën op ondeugdelijke gronden.

STERCK (Dr. J. F. M.) DE HEILIGE STEDE. De slooping van een middeleeuwsch Amsterdamsch heiligdom in de twintigste eeuw. (100) *f* 1.70. Gooi & Sticht, Hilversum.

Het is een trieste historie, die Dr. Sterck in zijn bovengenoemd boekje voor het nageslacht heeft vastgelegd: de geschiedenis der slooping van het

schoone, oude bouwwerk, dat de Heilige Stede heette, en na de hervorming werd aangeduid als de Nieuwe Zijdskapel. De schrijver verklaart geen oude grieven en gevoeligheden weer op te willen wekken, maar de inhoud is toch — en dat kon wel niet anders — een scherpe veroordeeling der onverdraagzaamheid, welke naast gebrek aan kunstzin, de oorzaak werd der slooping van een juweel der 15e eeuwsche bouwkunst. Het is haast onbegrijpelijk dat onverdraagzaamheid ten opzichte van het Katholicisme, — want dat was toch het hoofdmotief — zoo diep kon zitten en zoo fel was, dat zij deze schoonheid in steen mèt den grond gelijk kon maken.

Inderdaad, het is een zeer trieste episode uit Amsterdam's geschiedenis, maar het is goed dat Dr. Sterck deze heeft vastgelegd. Zij kan piëteit bijbrengen voor cultuurerfenissen; zij is een waarschuwend voorbeeld tegen onverdraagzaamheid en gebrek aan burgerzin.

De schrijver was zeker de aangewezene dit boekje samen te stellen: Dr. Sterck heeft indertijd actief deelgenomen aan den strijd voor het behoud der kapel; hij is een kenner der geschiedenis van Amsterdam, en waar het die van het Mirakel en van de Heilige Stede betreft, is hij de meest bevoegde autoriteit.

Alle phasen der sloopingshistorie, met zin en beteekenis daarvan, zijn geordend verhaald; juristen zullen mogelijk het verslag van het Thym-proces uitvoeriger en meer gedétailleerd gewenscht hebben, maar voor den „general reader" is de thans betrachte beknoptheid van dit onderdeel de juiste behandeling. Tusschen den tekst zijn een aantal unieke foto's der kapel opgenomen, vóór en tijdens de slooping.

TIMP O.P. (P.) BESTAAT GOD? (115) Het Spectrum, Utrecht.

Dit werkje is no. 1 van een serie over „De Katholieke Kerk, Godsdienstleer en Apologie", onder redactie van Prof. D. Bont en Dr. C. F. Pauwels O.P. (redactieraad: G. de Geus Pr. — Prof. F. Otten O.P. — Prof. J. Salsmans S.J. — P. Timp O.P.), en uitgegeven in opdracht van het Katholiek Comité van Actie voor God. Na de gewone methodologische vóórbeschouwingen over natuurlijke en bovennatuurlijke Godskennis, over de mogelijkheid en de noodzakelijkheid van een bewijs voor het Godsbestaan, behandelt het de traditioneele wegen van den H. Thomas met weglating van den derden uit de toevalligheid der geschapen dingen, dat impliciet nog ter sprake komt in een samenvatting over den metaphysischen eenheidsgrond der bewijzen. Ten slotte worden de moeilijkheden weerlegd en eindigt de schrijver met enkele woorden over de zedelijke verplichting als Godsbewijs. Aan iedereen ten zeerste aanbevolen.

KOENDERS Ord. Carm. (A. J.) VOLKSHANDBOEK DER LITURGIE. 2e vermeerderde druk. (434) *f* 3.— en *f* 3.75. Brepols, Turnhout.

Door enkele nieuwe bepalingen moesten hier en daar wijzigingen of aanvullingen in den tekst gebracht worden, maar overigens zijn opzet en wijze van bewerking gelijk gebleven aan die in den eersten druk. Het boek is bedoeld voor leeken, die belangstelling bezitten voor de Liturgie — hun aantal neemt gelukkig steeds toe —; voor hen is dit zeer geschikt. Het beschouwt de volledige Liturgie in haar beteekenis; het geschiedkundige wordt slechts dan aangeduid, waar dit voor juist begrip van het behandelde noodzakelijk is. Het is een voortreffelijke uitgave die om haar uitgebreidheid en duidelijkheid van verklaring ten zeerste kan worden aanbevolen. Verklaard worden de liturgische vormen, de liturgische plaats — kerkgebouw, liturgisch vaatwerk en kleeding —; het kerkelijk jaar, de feesten der Heiligen, de H. Mis, de H. Sacramenten, de H. Sacramentaliën en het breviergebed. Kennis der liturgie vergroot en verinnigt het godsdienstig leven; moge dit boek daarom een ruime verspreiding vinden.

SERTORIUS (L.) KATHERINA VON GENUA. Lebensbild und geistige Gestalt. Ihre Werke. (269) 6.30 M. Kösel & Pustet, München. 1939.

De schrijver van dit boek heeft in kort bestek een omvattend werk over

de H. Catharina van Genua geschreven. Het verschijnt in de serie „Gestalten des Christlichen Abendlandes". Het eigenlijke leven der Heilige is spoedig geschreven; de wetenswaardigheden omtrent haar persoon zijn niet talrijk. Het belangrijkste voor ons zijn haar werken en wat zij gezegd heeft of geschreven. Dit zijn haar uitlatingen in haar Vita en verder haar geschriften over het Vagevuur en haar Dialoog over de goddelijke Liefde. Al deze geschreven of gesproken mededeelingen bezitten we niet uit de eerste hand, maar van de hand van latere neerschrijvers en redacteuren. Zoodoende is er een uitgebreide critische arbeid noodig om in Catharina's geestelijke nalatenschap helderheid te brengen. Deze arbeid is vooral verricht door den Engelschen geleerde Friedrich von Hügel. De auteur van dit boek steunt dan ook grootendeels op hem. Catharina van Genua is een merkwaardige en groote mystica geweest; over de goddelijke liefde heeft zij dingen gezegd zooals ze nog door niemand gezegd waren. Over het Vagevuur zijn haar beschouwingen en uitspraken eveneens zeer ingrijpend en merkwaardig. Voor wie met deze Heilige en haar werken kennis wil maken, is dit een zeer geschikt boek. Met groote vlijt en kennis van zaken heeft de schrijver alles onderzocht en bijeengebracht wat hieromtrent belangrijk is.

GRäF C.S.S.R. (P. Richard) ZALIG, DIE HONGEREN. Uit het Duitsch vertaald door Pellegrino. (216) Romen & Zonen, Roermond - Maaseik.

Op de vraag: „Wat moet ik doen om gered te worden?" (Hand. 16. 30) geeft het werkje van P. Gräf een voor ieder begrijpelijk antwoord. Het houdt er rekening mee dat God's boodschap een „blijde boodschap" (Luc. 16. 16) is; de hier geboden overwegingen zijn er op gericht die blijde boodschap begrijpend te doen aanvaarden; zij dragen er toe bij de leer van het geloofs- en van het genadeleven innig te beleven in een geest van tevredenheid en blijde berusting. Vooral voor hen, die onder bekommernissen gedrukt gaan, is dit een aan te bevelen boek.

BAS (W. G. de) QUATRE-BRAS EN WATERLOO. (170) *f* 2.25 en *f* 2.75. van Kampen & Zoon, Amsterdam.

Het voorspel en de geschiedenis der krijgsbedrijven van 15 tot en met 18 Juni 1815 worden, — toegelicht met eenige kaarten, — minutieus uiteengezet, waarbij de militair-deskundige schrijver er toch voor heeft weten te zorgen dat het geheel overzichtelijk bleef.

Van Engelsche zijde heeft men het steeds doen voorkomen of de overwinningen van Waterloo meer bepaald een Britsche zege is geweest. De schrijver bewijst welk een groot aandeel — het beslissende aandeel — de Prinsen en de Hollanders in den slag bij Waterloo hebben geleverd. Evenals in de gevechten bij Quatre-Bras.

Het werk is min of meer actueel nu het in 1940 honderd vijf en twintig jaar geleden zal zijn dat deze bekende wapenfeiten plaats hadden.

DUREIN (Jacques) BRUGGE, DIE GOUDE WERELD. Teekeningen van Albert Goethals. Nederlandsche bewerking van R. W. Teeuwissen. (126) Desclée De Brouwer, Brugge.

Brugge wekt impressies, zooals die in geen enkele andere stad gewekt worden. Daarvan zijn er enkele in dit boekje vastgelegd. Zij trachten iets weer te geven der schoonheid van dit levend museum; er wordt iets in verteld van Brugge's geschiedenis, van de legenden die er ontstonden, van de menschen, die er woonden en nog wonen.

Het werkje kan als inleiding dienen op een bezoek aan de Vlaamsche stad.

Herman de Man

door J. v. H.

Het onderzoek van den heer van Huffel naar de vertalingen van Nederlandsche auteurs sinds ongeveer 1890 heeft al menig commentaar uitgelokt. Wat elk recensent getroffen heeft is, dat onze „litteraire" schrijvers — om een simplistischen term te gebruiken — in de minderheid zijn tegenover de niet litteraire. Het verschil is intusschen niet overal onrustbarend: Couperus en van Eeden staan in de voorste rij met Jo van Ammers-Küller en Johan Fabricius. Opvallender wordt dit verschil, wanneer men de twee laatsten met van Schendel bijvoorbeeld vergelijkt. Zoo zijn er meer verrassingen en grilligheden, die moeilijk te verklaren vallen.

Toch dient men te bedenken dat het buitenland naar eenigszins anderen maatstaf oordeelt dan de eigen land- en taalgenoten. Onze litteratuur is nu eenmaal overwegend lyrisch ingesteld en wordt beheerscht door de poëzie. De poëzie is veruit nummer èen en vrijwel alle jonge menschen, die het rijk der letteren intreden, vereeren en dienen haar als de „sultane favorite". Dit ingesteld zijn op lyriek en poëzie heeft zijn terugslag op de houding tegenover den roman en het proza. Een uitgesproken voorkeur voor den schoonen vorm, voor de litteraire verzorgdheid is er het gevolg van. Bij vertalingen is deze schoone vorm, het litteraire gewaad slechts zeer gebrekkig te handhaven. In vertaling wordt een werk veel meer beoordeeld naar zijn innerlijke substantie, zijn menschelijkheid, zijn psychologie, zijn bewogenheid dan naar zijn litterairen vorm, nog afgezien van de waarheid dat de groote massa overal en altijd graag de fijnere verbeeldingen voor grover en treffender effecten prijsgeeft.

Een hedendaagsche roman is trouwens een wonderlijk verschijnsel. Hij stelt zijn maker, verondersteld dat de primaire aanleg daartoe aanwezig is, eischen die met poëzie, met kunst en schoonheid niet onmiddellijk te maken hebben. Er is, om een behoorlijken roman te schrijven, een flinke dosis wereld- en menschenkennis noodig, die jonge schrijvers, ook begaafde jonge lyrici, onmogelijk bezitten kunnen. Intuïtie, of hoe men dit inventie-vermogen noemen wil, kan niet alles aanvullen. Wonderkinderen, zooals die op muzikaal gebied vooral voorkomen, bestaan er niet op romanterrein. Een omvangrijke bloeiende romanlitteratuur zal bovendien, dunkt me, slechts ontstaan kunnen in een samenleving met breede mogelijkheden en een rijken achtergrond. Overziet men de Nederlandsche prozalitteratuur dan ontkomt men niet aan den indruk, dat een klein, geordend, door en door gekend land met een vreedzame, in effen verhoudingen levende bevolking den romanschrijver veel minder mogelijkheden biedt dan een samenleving van andere dimensies. De

romanschrijver moet nu eenmaal werken met het materiaal, dat omgeving en ervaring hem aanbieden; hij schrijft onder heel andere voorwaarden dan een dichter. De roman, zooals hij hedendaags geschreven wordt en geliefd is, wil een spiegel zijn van het werkelijk leven en het is volstrekt niet zonder belang, hoe dit werkelijk leven eruit ziet. Is dit leven woelig, heftig bewogen, gevarieerd in zijn uitingen en verschijningsvormen, dan biedt het een rijker achtergrond aan den auteur dan bij vlakker verhoudingen. De roman is onwillekeurig in hooge mate plaatselijk bepaald.

Veel jongen en zelfs ouderen Nederlandschen litteratoren, die zich wagen aan den roman, ontbreekt het, meen ik, niet zoozeer aan aanleg en schrijfkunst als aan heel dat complex van wereld- en menschenkennis, aan heel dat mecaniek van bedreven- en vaardigheden, dat slechts door omstandigheden en ondervinding verkregen wordt. Men kan dit alles, zoo men wil, tot de techniek rekenen en met recht besluiten, dat er voor het schrijven van een roman van standing een rijk en rijp weten noodig is, dat slechts van buiten af verkregen wordt. Of deze zoogenaamd hedendaagsche roman de kunst in aanmerkelijke mate bevorderd heeft, is een verdere vraag. De roman is een zeer troebele kunstuiting, even troebel en onzeker als de film. Toen wat thans roman heet nog zuiver epische weergave en Gestaltung was, liefst in poëzievorm, zonder eenige bezorgdheid om kwesties of tijdsproblemen op te lossen, maakte de kunst betere kansen. De taak om problemen op te lossen heeft de litteratuur, bijzonder de roman, van de wetenschap en de wijsbegeerte overgenomen, ik geloof niet tot eigen voordeel.

Het succes van veel romanproducenten in binnen- en buitenland is wel toe te schrijven aan deze techniek, deze uitgebreide wereldkennis, die, wanneer zij gepaard gaat met het vermogen om spannende situaties en behoorlijke intrigen te ensceneeren, ontelbare lezers verbluft en meesleept. Auteurs als Decobra, Vicki Baum, Jo van Ammers-Küller, al die schrijvers, die een tusschenzône tusschen de litteratuur en de loutere treinlectuur vertegenwoordigen, danken hieraan hun welslagen.

Er is in de romankunst onderscheid te maken tusschen een schrijver en een dichter. Een schrijver van romans zou ik noemen wie met behulp van alle technische middelen en met een voorraad van verrassingen spannende verhalen weet saam te stellen en een tijdlang zich als begenadigde weet te camoufleeren, tot hij op den duur in zijn ware gedaante van producer gaat gekend worden. Een dichter van romans bezit, dunkt mij, iets van de gave van Johannes Vermeer, om namelijk zijn figuren in een ongewoon, betooverend, bijna onaardsch licht te heffen en ze zoo transparant te maken, dat zij aandoen als onwerkelijke realiteit. „Le grand Maulnes" van Alain Fournier en „De kleine Rudolf" van Aart van der Leeuw zijn goede voorbeelden van zulke gedichte,

niet geschreven romans. De vloedgolf van realistische romans, die over Europa is neergekomen, heeft het genre in zijn geheel en de meeningen daarover dermate vertroebeld en verward, dat hier kitsch en kunst niet uit elkaar te houden zijn.

* * *

Een eigenaardige plaats in onze romankunst is Herman de Man langzamerhand gaan innemen. Tot de hooge officieele litteratuur wordt hij amper toegelaten. Daarvoor schrijft hij te ongelijkwaardig en onverzorgd, te zeer in den volkstrant, te onstuimig en onbeheerscht. Het is of hij romans uit de boomen schudt of uit zijn mouw goochelt. Hij is van een tropische vruchtbaarheid; een jaar van twee, drie lijvige romans is voor hem geen uitzondering. Zijn werk- en schrijfkracht moet onvermoeibaar zijn. Zijn voorliefde voor bepaalde menschentypen zoowel als voor bepaalde milieus springt in het oog. Hij is geboren en getogen in het land tusschen Utrecht en Gouda en er is geen streek in Nederland, die, sinds de Man aan het schrijven sloeg, litterair zoo is afgegraasd als het polderland dat tusschen die steden ligt. In zes, zeven talen van Europa kan men lezen over den Hoencooper polder, over de Lek en de zwaarbloedige menschen, die deze gebieden bewonen. Zou het de Man gegeven zijn in het Walhalla der vaderlandsche letteren een blijvende plaats te veroveren, dan zal hij daar binnentreden omgeven door een eerewacht van schippers en polderboeren.

HERMAN DE MAN

Doch ook onder dit watergewende volkje heeft hij nog zijn voorkeur. Zijn helden zijn gewoonlijk van het bonkige, vierkante genre, koppig en rechtuit, en zijn heldinnen dost hij graag uit als Kenau-Hasselaars, slimme, energieke, ontembare vrouwen, die van geen kuren of gevoeligheid weten. Zijn psychologie is zeer rechtlijnig, zonder kurven of schakeeringen; hij schrijft geen salon- of boudoir-boeken, doch verhalen over menschen van den buiten, wier gevoelsrythme zich binnen een simpele gamma beweegt. Overeenkomstig zijn voorkeur voor ongecompliceerde krachtnaturen is zijn dialoog zeer cavaleresk, concreet en plastisch. Hij laat zijn creaturen spreken zooals hij, Herman de Man, hen het liefste hoort, met licht locale krachttermen, die weinig te raden laten. Soms stijgt daarentegen zijn dialoog tot een statigheid, die

houterig wordt en afsteekt bij de goedrondheid zijner figuren.

De Man's litteraire bezorgdheid is niet groot. Hij schrijft zooals hoofd en hart het hem ingeven, meer bedacht op het teekenende woord, den juisten streek- of vakterm dan op den fraaien volzin of den schoonen vorm. In zijn bruuske, ongeremde schrijfdrift lanceert hij boeken, die zeer ongelijkwaardig zijn. Naast betere werken als Het wassende Water, Een Stoombootje in den Mist, Scheepswerf de Kroonprinces en De Koets staan er zwakkere verhalen op zijn naam, die spoedig vergeten zullen zijn. Er is op Herman de Man van alles aan te merken, dat hij slordig schrijft en het Nederlandsch met weinig eerbied hanteert, dat hij te veel volkswaar levert en de fijnere nuancen verwaarloost, dat hij het polderland aan de Lek te zeer afstroopt, dat hij niet zuinig genoeg is met het woord en te weinig geacheveerd, dat hij te veel vrijbuitert, en zoo veel meer, maar met dat al bezit hij eigenschappen die niet te onderschatten zijn. Zijn schrijfdrift wordt gevoed door een rijke inventie, een gave van vinden en verzinnen, die niet alledaagsch is. Vooral in die boeken, die een verhalencyclus vormen als De Koets en Een Stoombootje in den Mist, springt en sproeit een fontein van fabuleerkunst en het is een fabuleerkunst van goed allooi. Zijn gezonde, autochtone vertelkunst, die al het kantige en ongepolijste van den volksschrijver vertoont, heeft een publiek veroverd, dat hem niet meer zal loslaten. De Man schrijft altijd over dingen en toestanden, die hij door en door kent en waarin hij zich met volkomen zekerheid beweegt. Dit geeft zijn schrijfkunst iets zeer concreets en onmiddellijks, iets vertrouwenwekkends, dat hem zelf tevens behoedt voor alle los gefantaseer. Hij staat doorgaans op den bodem der werkelijkheid, doordat hij zijn verhalen tamelijk nauwkeurig localiseert. Zijn keuze is niet steeds gelukkig, zijn oordeel en smaak zijn voor lezers met critischen zin lang niet altijd onberispelijk; zoo manoevreert hij bijvoorbeeld graag met bepaalde dialectwoorden uit de streek zijner uitverkiezing, die in elk boek met regelmaat terugkeeren en lichtelijk irriteeren kunnen. Doch de Man gaat zijn gang en wil liever door de massa gelezen dan door de zoogenaamde bonzen geprezen worden, hoewel hij ook dit laatste niet versmaadt. Met deze bonzen heeft hij het al vaak aan den stok gehad; op bepaalde tijden duikt er in een of ander tijdschrift een vlammend protest van Herman de Man op, dat een korte beroering wekt als de steen in een vijver. Dit zal wel zoo blijven, tot de nimmer vermoeide pen den roerigen schrijver uit de hand valt. De bonzen zijn misschien te veel en de Man is te weinig eclectisch om elkaar wederzijds zonder voorbehoud te waardeeren.

Deze merkwaardige auteur heeft eenige typen geschapen, die in den grooten stroom der verhalende litteratuur zich met zoo eigen contouren afteekenen, dat ze zich niet gemakkelijk laten verdringen. Vrouw Bijen uit Het wassende Water, Cato uit de

Scheepstimmerwerf, Anne Margot uit den tweeden Luteyn-roman en Grada uit zijn jongste werk zijn vrouwen, die men zich herinneren blijft. Zij bestendigen het Kenau-Hasselaar-type, waarvan reeds sprake was, en konden alle familie van elkaar zijn. Enkele sterk geprononceerde trekken karakteriseeren deze zeer mannelijke vrouwen, die slechts een enkele maal en op groote afstanden haar vrouwelijkheid verraden. Van de mannen staan mij het scherpst Aart Luteyn en Bas Lamoen voor den geest, de eerste een door en door rechtschapene en eenvoudige, op het simpele af, doch die in zijn eenvoud tot ware grootheid stijgt, de tweede een harde krachtmensch van daad en orde, bonkig in wezen en verschijning. Veel psychologie is aan deze creaturen niet besteed, maar in hun rechtlijnigheid staan ze stoer en onwrikbaar als standbeelden in de Man's werken, de omgeving beheerschend door ongewone kracht en formaat.

Over het algemeen getuigen de romans van dezen auteur van een natuurlijk gezonden levenszin, die de wezenlijke levenswetten eerbiedigt en Gods heerschappij over mensch en lot erkent. Sommige van zijn boeken zijn wegens al te rauwe tafreelen slechts geschikt voor ervaren, rijpe lezers. Dit geldt ook van zijn jongsten roman, die versch van de pers komt, een boek van meer dan zeshonderd vijftig bladzijden, „Zonen van den Paardenkop".*) Dit werk lijkt mij het beste van wat de Man tot nu toe schreef. De Paardenkop is Bas Lamoen, wiens drie zonen alle van anderen aard zijn dan hij zelf en van wie de jongste, hoewel God in het gezin der Lamoens volslagen geïgnoreerd wordt, den weg naar God terugvindt.

Ook hier stelt de Man zijn lezer voor moeilijk te aanvaarden feitelijkheden: de meer dan zes en een half honderd bladzijden, de niet bijster verzorgde taal, de eigenaardig gekleurde gesprekken, lange stukken gerektheid zonder vaart. Maar het geheel staat op behoorlijk peil en doet natuurlijker, echter, meer levenswaar aan dan veel van zijn vroeger werk. Ook hier ontbreken de fijnere psychologische nuanceeringen, doch de Man's sterke hoedanigheden komen er tot haar recht en de zwakke treden er minder op den voorgrond. Tegenover de vage, onzekere gestalte van zijn vrouw staan de scherp gesneden figuur van den paardenkooper en de taaie, onverwoestbare huishoudster Grada. De tweede helft van het boek wordt in beslag genomen door de drie zonen van den paardenkooper, echte rois fainéants, die op zijn Merovingisch alles aan de huishoudster overlaten. Het is wel onwaarschijnlijk dat de uiterst actieve Lamoen drie nietsnutten van zoons krijgt en dat een vrome huisvader zijn dochter in dit goddelooze huis in dienst doet, maar dit hebben we te aanvaarden. Fijnere schakeeringen zijn niet de Man's zaak en het

*) Herman de Man. Zonen van den Paardenkop. (658) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1939.

verdere verloop is maar al te natuurlijk. Ook den zelfmoord van èen der zoons uit schaamte over zijn gedrag jegens deze huishoudster accepteeren we met moeite.

Het boek valt eigenlijk in twee stukken uiteen, die innerlijk weinig samenhangen, waarvan het eerste den vader en het tweede de zoons behandelt. Aan een strenger en soberder compositie, aan menschkundige verdieping en fijner psychologischer toets, aan verscherping en verfijning der lijnen zou de roman gewonnen hebben; zooals hij daar ligt, vertegenwoordigt hij echter een stuk krachtige en bloeiende vertelkunst met fragmenten van zeer menschelijke bewogenheid, een werk van groot epische lijnen, ruig en kantig, dat onder de gangbare Nederlandsche romans een goed figuur maakt. Dit verhaal is evenwichtiger en gelijkwaardiger dan vele vroegere van dezelfde hand, doordat de auteur door het boek heen zich op behoorlijk niveau handhaaft. Kaf en koren zijn vaak ongescheiden in de Man's oeuvre; hier is minder kaf aanwezig. Het is een stoere roman met betwistbare momenten, maar toch een hooge en tennaastebij geslaagde greep.

OOSTENDORP (Theo J.) CHAMBERLAIN. (277) Het Poirtersfonds, Eindhoven.

De naam van Engeland's eerste minister werd in den laatsten tijd wereldbekend en de schrijver heeft hierin aanleiding gevonden om in dit boek zijn bewondering voor dezen politieken figuur te uiten. Hij geeft in het kort het leven van den premier en daarna uitvoeriger zijn pogingen om den vrede te bewaren. Voor belangstellenden zeer interessant.

GROSKAMP-TEN HAVE (Anny) HOE HOORT HET EIGENLIJK! (244) Becht, Amsterdam.

Dit boek is bijna een encyclopedie over alles wat met étiquette, beleefdheid, gewoonten en gebruiken der samenleving te maken heeft. De schrijfster volgt den alphabetischen weg, beginnend met „aandienen" en eindigend met „zwijgen" en vangt daartusschen alles op wat een mensch, die „zijn wereld kent", te weten heeft. Een nuttig boek, dat velen welkom zijn zal.

MEYERS (Emma J.) OUDERS, HUN KINDEREN EN DE DOKTER.... (72) *f* 1.25. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De schrijfster is kinderarts; zij bespreekt dan ook hoofdzakelijk de lichamelijke opvoeding van het normale kind in de kleuter en schooljaren. Maar tevens blijkt Dr. Meyers ook paedagoge te zijn: zij lanceert meerdere adviezen voor de geestelijke opvoeding die het overwegen en toepassen waard zijn. Haar boekje is voor ieder verstaanbaar geschreven, wij achten het voor ouders van kleuters en schoolgaande kinderen bijzonder geschikt.

Walschap op den tweesprong

door FELIX VAN ARET.

„Het Kind" zoo luidt de titel van Walschap's nieuwen roman. Het is sinds Shakespeare geoorloofd de beteekenis van een naam in twijfel te trekken. Een dergelijk van gezond verstand getuigend scepticisme lijkt ons niet minder toegestaan tegenover den aanhef van ieder geschrift, dat onze aandacht komt opeischen. De functie van een titel ligt niet zoo ver verwijderd van de functie, die een gevel bij een woning vervult. Beiden zijn zij introductie, voorportaal, en op de dingen, die komen gaan loopen ze niet verder vooruit dan in het beperkt bestek van hun aanduiding mogelijk is. Een nadere kennismaking met het interieur vernielt in vele gevallen iedere speculatie, die men aan de hand van gevel of titel gemaakt heeft. Zoo komt men er vanzelf toe, na vele teleurstellingen, zich bij de wijsheid neer te leggen, dat gevels en ittels slechts starre aangezichten zijn, die in koele zwijgzaamheid hart en ziel verhullen, en niets over hun diepere levens aan de buitenwereld prijsgeven. En dat een titel eigenlijk niets anders is dan een zwijgzaam lokaas, dat koel en gevoelloos zijn plicht doet.

„Het Kind" de titel van Walschap's laatste geschrift is een typische maskerade-facade. Het is een opschrift, dat evengoed kan dienen als aanhef tot een romantische verhandeling, een soort vie romancée over de gedragingen van het kind an sich, als tot de biografie van een zeer speciaal kind, met zorg uit het jeugdkader van vandaag gekozen. Het is in ieder geval een titel, die belooft een leven te geven, want er wordt immers reeds dadelijk gesproken over de belofte van het leven van „het kind". Doch na lezing van het boek blijkt dit kind in zijn beloften zeer ontgoocheld te hebben, want instede van een leven heeft het niets anders geboden dan de korte sensatie van een snel vervliegende episode.

Zoo deze titel al de ondoorgrondelijkheid van het sphinxgelaat moge bezitten, het is beduidend ernstiger voor de reputatie van den schrijver, dat de inhoud van het boek tot de ondoorgrondelijkste geesteskinderen van Walschap behoort. In het kort aangeduid, een letterkundig product, dat weinig zekerheden behelst, en van het begin tot het einde drijft op een grenzeloos optimisme omtrent de toekomst van het menschenkind, wiens lotgevallen hier beschreven worden. Een vrucht van een critiekloze mentaliteit, die de bestiering van het lot overdraagt in handen van een onbekende doch milde instantie, die alles ten goede wil richten, als men tenminste zoo vriendelijk wil zijn de dingen zoo veel mogelijk hun vrijen loop te geven.

Het zou een aanwinst voor de letteren van Nederlandschen stam hebben kunnen worden, als „Het Kind" symbolisch was

geweest voor de letterkundige wedergeboorte van Walschap. Er werd eenigszins gewacht op een revanche. Zijn „Spaansche broeders" waren geen bijster overtuigende figuren. Ze gedroegen zich met de naïeviteit van Don Quichotten, en dat kon eenigszins een reminiscentie zijn aan het land, waar ze thuis hoorden, letterkundig waren hun gesprekken, die overladen waren met de pronkerigheid van een valsch idealisme in ieder geval niet zeer indrukwekkend. „Sybille" was een dorre figuur, een schraal en vreugdeloos wezen, wier levensloop zich zoo dramatisch ontwikkelde, dat men reeds bij voorbaat kon beven over het schrikkelijke lot, dat Walschap ook voor haar had weggelegd. Pleidooien voor een levensmoedig, een vitaal bestaan waren het allerminst. Men kon reeds langzamerhand gaan gelooven, dat Walschap aan

GERARD WALSCHAP

de heilige waarde van het leven zelf ging wanhopen, zoo consequent zocht hij zijn oplossingen in verschrikkelijke en bittere sterfgevallen. Hier was telkens de twijfel, die men in „Het Kind" in nog verwarrender gestalten zal tegenkomen, aan het woord, de twijfel, die tenslotte ieder einde durfde te kiezen, als het daarmee dan ook maar radicaal gedaan was.

Van de haast traditioneel geworden tragische ontknoopingen is Walschap in „Het Kind" in een ander uiterste afgeweken, daarmee bewijzend, dat hij eigenlijk onmachtig is een einde te vinden, dat volkomen welgevallig kan zijn in het oog van de critiek. Thans heeft hij een „happy end" geconstrueerd, dat alle, maar dan ook alle partijen in het boek tevreden stelt, en daarmee heeft Walschap een voorsprong genomen op de film, die voor een commercieel geslaagd happy end althans enkele personen van het geluk uitsluit, om deze aan het leedvermaak van koning publiek te kunnen uitleven, hetgeen psychologisch zeer juist gezien is.

Zie hier het thema, waarop Walschap zijn „Alles komt terecht"

ode heeft gecomponeerd. Het kind, Henriken, dat het Vlaamsche ouderpaar Dolf en Mans heeft aangenomen is vanaf den beginne voorbestemd een volmaakt mensch te worden. De teere zorgen, die ze onverpoosd aan de vervolmaking van Henriken wijden dienen dan ook om zoo spoedig mogelijk een gezagvol groot mensch van hen te maken, naar hart en geest ver uitstekend boven zijn medemenschen. Op het oogenblik dat Dolf en Mans Henriken beginnen op te voeden vangt een episode van ouderlijke verblinding aan, zooals men weinig in de letteren zal zijn tegengekomen. Op inkeer, als gevolg van teleurstelling hoeft men niet te rekenen. In dit geval van ouderlijke beneveling is het mogelijk, dat zelfs de teleurstellingen medewerking verleenen om Henriken grooter en onaantastbaarder te maken. Consequent spitst Walschap het komende drama toe, en hij houdt alle realiteitsoverwegingen, die Dolf en Mans er toe zouden kunnen brengen hun oudertaak met meer gestrengheid uit te voeren angstvallig uit hun buurt. Als Henriken de maatschappij binnentreedt, via het voorportaal van een groote studie, is hij in een sfeer van uiterste vertroeteling groot gebracht, en moet hij wel in den waan verkeeren, dat niets slechts en onaangenaams hem meer kan gebeuren. En als Henriken dan zijn ongetrainde eigenschappen van karakter en geest in den maatschappelijken strijd brengt faalt hij natuurlijk aanzienlijk, en wat hij door een reëel gebruik van zijn talenten niet kan bereiken, tracht hij met sluwheid aan te vullen. De eerste slachtoffers van deze levensopvatting zijn natuurlijk Dolf en Mans. Maar deze voeren struisvogelpolitiek, zij zijn zoo zeer overtuigd van de diepe dankbaarheid, die Henriken hen voor hun groote liefde wil schenken, dat zij niets kwaads van hem willen aannemen. Het misverstand groeit uit tot een tragische caricatuur. Als Walschap enkele scheutjes ironie in deze passages had gemengd, zou de lezer misschien hebben aangenomen, dat Walschap van deze overmaat aan ouderliefde een bespottelijk tafereel heeft willen maken, en tenslotte tucht en discipline heeft willen erkennen als belangrijke elementen in de opvoeding. Toch is dit alles niet anders bedoeld tenslotte als een verheerlijking van deze blinde, milde, onbaatzuchtige, doch kinderlijk naieve ouderliefde, van een sereen vertrouwen in de goede dingen des levens, en van de wijsheid dat het rijk der hemelen behoort aan de simpelen van den geest. Grooter verschil in opvoedkundige methode, voor zoover men bij deze doodeenvoudige Vlaamsche menschen tenminste van methode kan spreken, het is veeleer een onverwoestbaar vertrouwen in de kracht van de streeling en den glimlach, dan tusschen Bordewijk's „Bint", en „Het Kind" van Walschap is moeilijk denkbaar. In het eerste gaat de paedagogie door spitsroeden, in het tweede is ze vervangen door een eindelooze lankmoedigheid, en een primitieve vindingrijkheid in het ontkennen van de fouten, of vergissingen, die het geliefde kind heeft begaan. Het heeft

voor Dolf en Mans telkens wel iets ontroerends, dat hun zoon niet den weg volgt, dien ze in hun zalige droomen voor hem hadden bestemd, maar er is zooveel geleerds in de wereld, dat ze niet kunnen begrijpen, en tenslotte wat Henriken doet is welgedaan, en daar zijn immers nog altijd zijn brieven, waarin hij spreekt over de schoonheid van zijn arbeid, en van de onvergankelijkheid van zijn liefde voor Dolf en Mans. Aan deze brieven blijven ze zich vastklampen, met de tragische verblinding waarmee vele misverstanden op deze wereld worden aanbeden.

Geleidelijk aan verbreedt Walschap de kloof van het misverstand. Aan de eene zijde in het goede Vlaamsche land het lichtgeloovige ouderpaar, dat zich in toekomstvisioenen wiegt omtrent de ongelooflijke knapheid van den zoon, aan de andere zijde het dubieuse Henriken, den Brusselschen boemelaar, die er met veel virtuositeit twee aangezichten op na houdt, en per brief den onkreukbaren blijft spelen. Zelfs het bekend worden van een slecht afgeloopen avontuur met een dorpsmeisje is aanvankelijk niet bij machte Dolfken en Mans de oogen te openen. Henriken heeft geleidelijk aan de gestalte van een idool gekregen, en wij weten genoeg over de onkreukbaarheid van idolen, om de kansen op genezing zeer sceptisch te beoordeelen.

De ontwikkeling van het verhaal begint hier waarlijk Shakespeariaansche allures te krijgen. Het hemelsbreede verschil met het „menschelijke, al te menschelijke" van Shakespeare is echter, dat er in Walschap's schepping weinig symboliek schuilt. De verdwaasde ouderliefde, die hij hier opvoert erkent alleen de betrekkelijkheid van alle aardsche deugden, maar eenige conclusie van opbouwende kracht wordt angstvallig vermeden, en dat is het juist wat dit boek zoo'n seniel aspect geeft. De ouderliefde schildert Walschap in haar schoonste vormen af, de ongekende verwijdering van Henriken formuleert hij wrang, onbarmhartig, en tusschen de regels door voelt men zelfs een cynische onverschilligheid, maar of het een of het ander, over deze bittere liefdesmiskenning tenslotte hoeft men zich heusch niet zoo erg ongerust te maken, voor dit alles houdt Walschap een ideale „alles komt terecht" oplossing in petto. De geblinddoekte ouderliefde mag een vrijbrief geven aan Henriken's levenswandel, de verloren zoon zal tenslotte wel weer op eigen kracht naar het ouderlijk huis terugkeeren, men moet hem alleen niet met bekeeringssermoenen verontrusten, dat schrikt de goede fee, die alles ten goede zal richten, maar af.

De scherp gewette chirurgische pathologie van Walschap's trilogie „Adelaide", „Carla", „Eric", is hier opgevolgd door de pathologie der uiterste mildheid, de pathologie van den verdwaasden glimlach, die geen stelling meer neemt tegenover de verantwoordelijkheden des levens, maar alles critiekloos over God's akker laat loopen.

„Alles komt terecht", deze woorden zijn een zuil van waar-

heid. . ." schrijft Walschap, ons lijken ze, als programma verwezenlijkt, zooals Walschap het deed, veeleer een bron tot veel misverstand, tot een gemakkelijke en handige houdingloosheid, tot een kool en geit sparend scepticisme. Belangrijke christelijke gevolgtrekkingen worden in deze „levensopvatting" verdonkermaand, en daarvan noemen we alleen maar de miskenning, in het al te stralende happy end, dat op schuld tenslotte boete moet volgen.

De letterkundige conceptie van dit boek heeft voortreffelijke kwaliteiten. Het taalgebruik is zoo mogelijk nog soberder en indringender dan in Walschap's beste boeken. Het materiaal is in meesterlijke beperking geordend, en de figuurteekening, vooral van Dolf en Mans is reëel en helder. Doch Walschap's geestelijke ontwikkeling houdt geen gelijken tred met zijn artistieke. Er is zelfs een zeker geestelijk nihilisme in zijn werk groeiende, dat de bewonderaars van zijn kunst niet anders dan met bezorgdheid kan vervullen. Hij is op een gevaarlijke tweesprong aan geland.

Boekenschouw

ZISCHKA (Anton E.) BROOD VOOR TWEE MILLIARD MENSCHEN. Geautoriseerde vertaling van E. Griese-Kets de Vries. (308) *f* 2.90 en *f* 3.90. Het Ned. Boekhuis Tilburg.

Zischka schrijft interessante boeken over onderwerpen, waarvan iedereen wel iets van wil weten, maar hij wordt daardoor gedwongen teveel te spreken over dingen, waar hij niets of weinig van af weet. Zorgvuldig gecontroleerde en gewogen cijfers met aangifte van de verschillende bronnen b.v. moet men bij hem niet zoeken. Meestal vraagt hij van ons, dat wij niet alleen zijn woord gelooven, maar ook zijn conclusies aanvaarden. Maar buiten het betwistbare ligt in dit boek nog interessante leesstof genoeg over ons dagelijksch brood en ons voedsel, die men met belangstelling en met vrucht kan lezen, zonder te moeten vreezen om den tuin geleid te worden.

MILLES: WAT ZIJN DUITSLAND'S OORLOGSKANSEN! (123) *f* 1.90. „Contact", Amsterdam.

Hoofdzakelijk an de hand der militaire en economische Duitsche vakliteratuur bespreekt Miles (pseudoniem voor Dr. Lajos Iván) de verschillende moeilijkheden waarmee Duitschland in den oorlog te kampen zal hebben. Het zijn vooral de economische aspecten van den oorlog welke aan beschouwingen worden onderworpen: het grondstoffenvraagstuk, de toestand der financiën en dergelijke. Miles behandelt zijn stof critisch; het verloop der geschiedenis zal nog de eventueele juistheid der beschouwingen moeten vaststellen. Maar zeker is het boek actueele lectuur, welke een denkbeeld geeft der enorme gecompliceerdheid van een modernen oorlog.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

MAULNIER (Thierry) INTRODUCTION à LA POéSIE FRANçAISE. (364) 30 fr. N. R. F. Gallimard, Paris. 1939.

Thierry Maulnier is een der gezaghebbendste Fransche critici van het oogenblik. Deze Introduction opent met een beschouwing over poëzie en gaat geleidelijk over in een beschouwing over de Fransche poëzie. Zij is het lezen overwaard. Over de poëzie worden diepzinnige dingen gezegd op een zeer oorspronkelijke wijze. Maulnier sluit zich ongeveer aan bij Valéry en polemiseert met Brémond. „La poésie oppose aux définitions une résistance particulière, parce qu'elle se résigne mal à n'être qu'essence, et, possédant son existence la plus certaine au coeur même de l'ineffable, s'évanouit dans la clarté." Deze allereerste zin van het essay verraadt door zijn tournure reeds den niet alledaagschen geest van den schrijver.

Veruit het grootste gedeelte van het boek wordt ingenomen door de bloemlezing, een zeer persoonlijke bloemlezing, die het beste en schoonste der Fransche poëzie vanaf Villon bevatten moet. Maulnier vindt het zwaartepunt der Fransche lyriek in de zestiende eeuw. „Le premier grand siècle de la poésie française est aussi le plus grand. Non que la XVIme siècle ait rien produit qui dépasse Villon ou Racine. Mais sa fertilité est sans égale. Jamais époque n'a été plus riche en poètes du premier rang, jamais les grandes oeuvres n'ont été produites en telle profusion, avec tant de générosité, d'abondance créatrice et de joie." .... „Scève, Ronsard, Du Bellay, d'Aubigné, Garnier voguent à pleines voiles dans l'espace enchanté où Baudelaire et Rimbaud ne s'élancent à chaque fois que pour deux ou trois coups d'aile de l'essor condamné d'Icare." Dezen zeer persoonlijken voorkeur zal niet ieder deelen. Maulnier gaat overal eigen wegen en haalt monumenten neer, die reeds lang de algemeene bewondering genoten. De romantici staan bij hem maar zeer matig in de gunst. Victor Hugo en vooral Lamartine gelden nauwelijks als dichters. Ook Verlaine wordt uitgeschakeld. Alle poëzie die onmiddellijk en gemakkelijk tot gemoed en gevoel spreekt, is hem verdacht. Hij heeft een voorliefde voor sterke, duistere, mannelijke poëzie.

Men vindt in zijn anthologie uit de Fransche poëzie vanaf Villon inderdaad een prachtige verzameling bijeen. Voor den Nederlandschen lezer, die uiteraard vreemder ertegenover staat dan de Fransche, heeft dit boek het voordeel dat de inleidende beschouwing bij de bloemlezing aansluit en ze illustreert. Er loopt een draad door deze verzameling, die ten slotte niets anders is dan de zienswijze en de voorliefde van den kenner Maulnier, hoe subjectief zijn oordeel ook zijn mag. Menigen minnaar der Fransche poëzie zal dit boek een welkome wegwijzer of althans een kostbaar bezit zijn.

BRèTE (Jean de la) PéRIPéTIES. 18 fr. Plon, Paris. 1939.

Jean de la Brète is een zeer vruchtbaar schrijver, een schrijver van veelgelezen romans ook, die litterair niet het hoogste bereiken, maar bij den doorsnee-lezer in den smaak vallen. In „Péripéties", een naam, dien eigenlijk alle romans dragen konden, verhaalt hij van een adellijke jonge dame, die, ondanks den tegenstand harer ouders, den uitverkorene haars harten ver-

overt. Wat over romans over den Franschen landadel gewoonlijk een zekeren charme spreidt, is de streng conservatieve, gereserveerde levenshouding, die deze menschenklas van strenge opvoeding kenmerkt. Nooit zal zulk een adellijk meisje eraan denken te trouwen zonder de toestemming harer ouders. De oude Fransche normen van allerbest allooi regelen ook in „Péripéties" de verhoudingen. Een zeer leesbaar romannetje zonder litteraire pretenties.

DUITSCH

BRÜES (Otto) MARIE IM NEUEN LAND. Roman. G. Grote-Verlag, Berlin 1938.

De meneer, die „Fliegt der Blaufusz" in elkaar gezet heeft, heeft nu Holland in z'n gezichtssfeer betrokken en een roman samengesteld, die zich afspeelt rondom de drooglegging van de Zuiderzee. Zoals de lezer al weet uit de roman „Zuiderzee" van Jef Last en uit de aard der zaak ook wel kan begrijpen, waren de vissers niet bizonder enthousiast over die drooglegging.

OTTO BRÜES

Hier in dit zeer on-Hollandse boek over Holland gaan de vissers zo maar even met een dynamiet-aanslag werken, zoiets als met de brand van de Rijksdag, om het kleine met het grote te vergelijken.

De aanvoerder van het dynamiet-ontploffingsplan ambieert tegelijk de liefde tot dezelfde jonge dame, Marie, als de held van de dijk-bouwerij. Zij kiest partij voor den ingenieur (wat zo gek nog niet is) en daarmee voor de bouw (wat niet zo duidelijk is) en daarmee verzekert ze het welslagen van de bouw (wat héél merkwaardig is).

Wat die twee laatste nummertjes van het program met die simpele liefdesgeschiedenis te maken hebben, zal den gemiddelden Hollander wel nooit duidelijker worden. Alleen Duitse dweepzucht en wat daaraan voor onlogische en verwarde dingen vastzitten, kan zo'n salto morale wagen.

Men moet niet denken, dat er één Hollandse figuur in deze roman getekend is. Ze dragen Hollandse namen (één dame heet zelfs Krentenbak!!), maar verder dan die namen hebben ze in het Nederlands niet gebracht.

Voor iemand, die niets van den Hollander af weet, is de roman een aardige ontspanning. Voor den Hollander is het plezierig, maar niet zoals de schrijver het bedoelde.

BRUNNGRUBER (Rudolf) OPIUMKRIEK. Roman. (327) Rowohlt, Stuttgart-Berlin.

Brunngruber heeft veel en verdiend succes geoogst met zijn historischen roman over het radium. Nu probeert hij hetzelfde met het opium en mag daarbij van te voren al verzekerd zijn van de sympathie van zijn landgenooten. Want deze geschiedenis is een uitgesproken anti-Engelsche, en dat is heusch niet de schuld van den schrijver; want de manier, waarop de Engelschen hun opiuminvoer in China verdedigd hebben, vormt ontegenzeggelijk één van de donkerste bladzijden van hun imperialistische veroveringen. De gelegenheid om de Engelschen in het ongelijk te stellen, buit de schrijver ten volle uit, en zelfs de missie wordt erbij gecompromitteerd. Maar het lukt hem niet er een even interessant verhaal van te maken als van het radium. Hij verlustigt zich teveel in het uitstallen van zijn eruditie over

de Chineesche zeden en gewoonten; daardoor wordt de romantische geschiedenis langdradig en het verhaal boet aan levendigheid te veel in. De romantiek is te mager en een eenvoudig geschiedkundig relaas, met talent geschreven zou leesbaarder en waarschijnlijk ook propagandistisch doelmatiger geweest zijn dan deze halve romantiek.

PEGEL (Walter INSEL IM STROM. J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger, Stuttgart, 1938.

Heel weinig personen treden in deze roman op. Twee hoofdpersonen, Sina het meisje uit de stad en de visser Stefan Pawel. Daaromheen groeperen zich enkele figuren, die meer dienen om deze twee scherper te belichten, dan om wezenlijke conflicten te veroorzaken.

Er gebeurt ook heel weinig. Het is niets meer dan een eenvoudige liefdesgeschiedenis.

Wat de opzet betreft is dus alles zo eenvoudig mogelijk. Maar wel is er een overmate van „Gemüt", een overmate, die voor het temperament van een Hollander, eigenlijk ondragelijk zou moeten zijn. En toch men verdraagt het, men aanvaardt het, of men wil of niet.

Waarschijnlijk komt het hier vandaan: De schrijver gelooft zo echt eerlijk aan wat hij zegt. Zijn hart is er helemaal bij. De idylle, die hij te voorschijn tovert, is hem een zoet paradijs voor zijn gemoedsleven.

Er is geen volmaaktere verhouding in het huwelijksleven denkbaar dan die tussen Stefan en Sina. Beiden gaan geheel in elkaar op. Hij geeft de kracht en de mannelijke toewijding, zij de vrouwelijke inleving en overgave, die zich m o è t wegschenken met alles wat zij heeft.

Het is onbestaanbaar, het is te mooi, te edel, te volmaakt. Maar waarom zou men zich niet een tijdje in die zoetheid van een ideaal vermeien? Waarom niet? Vooral als het zo zacht en lief gemeend wordt!

TUMLER (Franz) DER SOLDATENEID. Erzählung. Verlag Albert Langen-Georg Müller. München.

Als men van dit boek een goede dertig bladzijden gelezen heeft, dan heeft men er genoeg van, meer dan genoeg! Dat een Duitser trots is op zijn vaderland, dat hij het Duitse land en het Duitse volk en de Duitse cultuur liefheeft en bewondert boven elke andere, niemand zal hem dat kwalijk nemen, ofschoon men op het ogenblik toch liever lid van een Hottentotse stam zou zijn dan lid van het Derde Rijk.

Maar dit boek is ondragelijk. Het staat vol van de meest idiote overdrijvingen en afschuwelijkste verafgoding van Duitsland. Men leze bldz. 9, 20, 25, 29, 34 maar eens na.

Eén bewijs moge hier aangehaald worden:

Roman, de held van deze novelle, bezoekt het oudheidkundig museum van Deutsch-Altenburg. Eerst constateert hij natuurlijk dat de romeinse wapenen en beelden en gebruiksvoorwerpen prullen zijn van het allerslechtst allooi en houdt dan de volgende dithyrambe op de Keltische antiquiteiten, die daar slordig (!) liggen uitgestald.

„Andere Dinge, die einem deutlichen Zwecke dienten, Spinnwirtel und Messerklingen, Beile und Waffenstücke waren einfacher geformt, aber doch voll eines dunkel ruhenden Gewichtes. Sie hatten kein Antlitz, aber verborgen eine gesichtige Kraft, als ob im Kleinsten das Ganze nur eingeschlummert sei. Fibeln und Nadeln aber zeigten in Krümmungen und Verschlingungen ein aufgehelltes Stück dieser Welt, die ihr Abbild noch nicht in Tier- und Menschenleiber gesucht hatte; das Geheimnis des Unendlichen sprach sich aus, wo die stichelharten Metallzungen, die der Feder einer Spange hielten, einander begegneten; der Himmel blühte, von Aufgang bis Untergang ungeteilt, über den Stücken braunen Kupfers und schwarzen Eisens.

Das ist für mich von allen Dingen das Schönste, sagte Roman, weil es das Unsrige ist." (p. 29)

Of dit: Alle Mächte des Erdteils die dem deutschen Volke die Zukunft klein machen wollen, sah er (Roman) in ihm sich niederlasens und sah sie

das alte Herz des Reiches festhalten, weil sie dem neuen Reiche ein Herz nicht gönnten." Dat is om misselijk van te worden!

ENGELSCH

HUXLEY (Aldous) AFTER MANY A SUMMER. (314) 7 6. Chatto & Windus - London.

Voor wie den Goddelijken zin van het leven niet kennen, of niet wenschen te kennen, is dit een somber en drukkend boek, ondanks zijn schoonen, uiterlijken glans door het meesterschap waarmee het is gewrocht. Voor wie dien zin wel kennen is het een sympton in den zoekersgang van een hoogst intelligent denker, die als romancier tevens een geniaal fantast is. In dien zoekersgang is Huxley gevorderd tot het accepteeren van een mystiek die vooralsnog niet Christelijk is; in den roman „After Many a Summer" wordt zij, dunkt ons, tot uitdrukking gebracht door Mr. William Propter; zij ligt besloten in de woorden: „liberation from personality, liberation from time and craving, liberation into union with God." Overigens is Huxley hier blijven staan om van de tinnen van Mr. Jo Stoyte's parvenu-kasteel in Californië een blik te slaan op den mensch, zijn denken, zijn idealen en zijn daden, en te zien dat het alles dwaas en verachtelijk is, — omdat de normen van het natuurlijk-goede, gelijk Huxley die onderkent, op velerlei wijzen verkracht zijn. Daar is o.a. in de groteske, fantastische parabel, welke „After Many a Summer" eigenlijk is, Mr. Stoyte, type van Amerikaansche snob, zonder eenige ontwikkeling, maar die rijk is geworden en zich een middeleeuwsch kasteel heeft laten bouwen, volgepropt met kunstschatten, in Europa opgekocht. Mr. Stoyte blijkt een zielig mannentje te zijn, die een bioloog in zijn dienst heeft, welke voor hem naar de middelen moet zoeken het leven te verlengen. Wanneer de dokter hem een geslaagd voorbeeld van verlengde levensduur toont, maar verkeerend in diep verworden toestand, en Mr. Stoyte dan nog niet van zijn ziekelijk verlangen is genezen, laat de schrijver den dokter schaterlachen. Daar is voorts Jeremy Pordage, een scholar van Cambridge, vertegenwoordiger van een zieltogende cultuur. Dan Miss Maunciple, de favoriete van Mr. Stoyte; zij meende dat zonde en gebed elkander harmonisch konden afwisselen. Ook nog de bioloog, Dr. Obispo, die een brute sensualist is. Dan Peter Boone, de assistent van Obispo; hij is een idealist, die volgens Huxley getourmenteerd wordt door de ijdelheid, de vruchteloosheid van het idealisme, en die geweldddadig het leven verliest. Zoo is de roman geladen van ideeën, sprankelend van vernuft, verrassend van virtuositeit, glashelder betoogd, menigmaal verschrikkelijk cynisch. Het zal duidelijk zijn dat de lezing, welke een gespannen aandacht verlangt, voorbehouden is.

HICHENS (Robert) THAT WHICH IS HIDDEN. (636) 9/. Cassel & Comp. Ltd. London.

Een zekere wijdloopigheid kenmerkt de meeste romans van Hichens; ook „That which is hidden". In de beschrijvingen wordt geen detail verwaarloosd; conversaties worden accuraat „verslagen"; de gang der gebeurtenissen toont geen enkel hiaat, en de handelende personen worden ten voeten uit geteekend. Aan het hevige of treffende van den climax wordt door deze wijdloopigheid wel eenige afbreuk gedaan, maar er staat tegenover dat de lezer door de betrachte grondigheid geheel in het verhaal wordt opgenomen en geïnteresseerd meeleeft. Daarbij komt dat de karakteriseering bevredigend is; Hichens is bovendien een geroutineerd verteller, — eenige tientallen romans staan op zijn naam, — die de hoofdlijnen van zijn verhaal, ondanks vele bijkomstigheden, nooit verliest en gestaag afwikkelt. Langs die hoofdlijnen beweegt zich in „That which is hidden" het mysterie van Colonel Ravensworth's dood. Dat de arts, Sir Chesney, dien dood op zijn geweten heeft, is den lezer spoedig duidelijk, — evenzoo het motief. Het is hoofdzakelijk de wijze waarop de misdaad bewezen, althans aannemelijk wordt gemaakt, — waarbij een Chineesch student een hoofdrol speelt, — die de hoofdinhoud

van den roman vormt. De overvloedige détails, op zich zelf niet onbelangrijk, vertellen van het leven aan de Rivièra en van het studentenbestaan in Zürich. Beduidende literaire beteekenis bezit het boek niet, maar het stijgt toch wel boven de gemiddelde amusementslectuur. Met de moraal van de ontknooping is het niet heelemaal in orde; daarom voorbehoud voor ervaren volwassenen.

DEEPING (Warwick) SHABBY SUMMER. (360) 8/6. Cassell & Co. Ltd. - London.

Minder nog dan Hichens heeft Warwick Deeping met literatuur uitstaande. De personen uit zijn romans zijn eenzijdig geconcipieerd; zij zijn ongecompliceerd en dragers van één enkele karaktertrek. Het verhaal staat niet zoo ver van het werkelijke leven dat het geheel onwaarschijnlijk is, maar toch ver genoeg om tot die romantiek te behooren, welke het geheim is van bestsellers, en die dan ook nergens anders wordt aangetroffen.

WARWICK DEEPING

Zoo blijkt ook „Shabby Summer" te zijn. Dat er een idylle zou ontstaan tusschen den jongen boomkweeker Peter Ghent, en de jonge vrouw, die in het huisje aan de overzijde der rivier kwam wonen, een idylle met een happy end, is al spoedig met wiskunstige zekerheid vast te stellen. Maar tusschen het begin en dat happy end treedt de rijke booze buurman, meneer Crabtree, op, die het de jongelui lastig genoeg maakt. Maar den lezer, die weet dat het toch goed afloopt, deert dat niet; in elk geval blijft zoo toch ook de spanning in het verhaal. Want dat moet Deeping worden nagegeven, hij is een verteller die de kunst verstaat een vlot, boeiend verhaal te schrijven. „Shabby Summer" bevestigt die reputatie.

Wegens de min oirbare voorgeschiedenis, die de dame-van-de-idylle blijkt te hebben beleefd, — eigenlijk onverklaarbaar, gezien het karakter dat de schrijver haar heeft toebedeeld — uitsluitend lectuur voor volwassenen.

BAGSHAWE (Thomas Wyatt) TWO MEN IN THE ANTARCTIC. (292) 15 - Cambridge University Press - London.

Het boek van Bagshawe dient zich aan zonder eenige pretentie; het is geschreven, zonder eenigen opsmuk, in klaren, eenvoudigen stijl, maar de inhoud blijkt een indrukwekkend epos te zijn. Het bevat het verhaal van het verblijf van twee jongemannen, gedurende ongeveer een jaar - in 1921-1922 - aan de kusten van Graham Land in het Zuidpool-gebied, waar zij wetenschappelijken arbeid hebben verricht. Het is geschreven door een der twee leden van de kleine expeditie. Slechts primitief uitgerust, zoowel wat huisvesting betrof als instrumenten, hebben zij het barre klimaat doorstaan en regelmatig hun waarnemingen verricht. De resultaten dier waarnemingen zijn bijeen gebracht in eenige bijlagen, achter in het boek. Het eigenlijke werk bevat het verhaal van hun dagelijksche belevenissen in het poolgebied, en aan boord der schepen, welke hen brachten en afhaalden. Bagshawe blijkt een vlot auteur te zijn; het verslag der lotgevallen en avonturen, tegen den achtergrond van het eeuwige poolijs, laat zich lezen als een boeiende roman. Tuschen den tekst zijn talrijke foto's opgenomen.

Dylan Thomas

door JOS. PANHUYSEN.

Dylan Thomas behoort bij de jongste Engelsche dichters, maar hij behoort niet bij een groep als de communistische dichters MacNeice, Spender, Auden, Lewis, hij is een onafhankelijk figuur, hij is voor alles dichter, en hij heeft geen bijoogmerken met zijn poëzie. Hij geeft in zijn verzen en in zijn dichterlijke prozaverhalen een wereld weer, die doorzongen is van het poëtische, die verrassende overeenkomsten toont nu en dan met de wereld, die in het gewone leven ontwaard wordt, maar daar, in het geheel genomen, zeldzaam weinig op lijkt. Deze verzen en verhalen lezende wordt men onwillekeurig herinnerd aan den Duitschen romanticus Novalis, aan diens geheimzinnige Geistliche Lieder, aan diens herschepping der wereld in dien zonderlingen roman, die Heinrich von Ofterdingen heet, waar men op zoek naar de blauwe bloem nu en dan niet alleen de muziek der sferen hooren kan, maar waar zelfs de aarde tot een lied wordt. In Heinrich van Ofterdingen staan vele fragmenten, die een stille, zelfs huiselijke, sprookjesachtige sfeer beelden, maar toch voelt men in dat boek altijd de beweging, het stroomende, het romantisch verlangen, dat alles omscheppen wil, dat meester tracht te worden van het dagleven om het dienstbaar te maken aan de verwezenlijking der persoonlijkheid en het zoo herhaaldelijk een glorie verleent en een licht, dat „never was on sea or land".

Bij Dylan Thomas bemerkt men ook steeds dat stroomende, die beweging, die drang naar het ongekende, dit beheerschend omscheppen der realiteit en die glorie der verbeelding. Dat wil niet zeggen, dat daarom zijn werk als zoodanig op het werk van Novalis lijkt, want dat doet het zeer zeker niet. Novalis is door en door Duitsch, Thomas door en door Engelslch, in het werk van Novalis is een teederheid en een ijle puurheid, die men bij Dylan Thomas niet zal aantreffen, diens verzen en verhalen zijn veel aardverbondener, ondanks hun mystisch-mythologisch karakter, zwaarder en voller. Hij weet aan het stroomende wonderlijk genoeg het sculpturaale te verbinden. Al de verzen uit Twenty-five Poems en uit The Map of Love, het laatste werk van Dylan Thomas, vallen het meest onmiddellijk op door de gespannenheid van inhoud en klank, in en uitwendig zijn deze gedichten volkomen gevuld, men vindt er geen holten of ijlheden, als in sommige al te angstvallige metrische gedichten uit de overigens prachtige Geistliche Lieder van Novalis.

Deze welhaast verbijsterende vormkracht, die natuurlijkerwijze een dichteres als Edith Sitwell voor het poëtisch werk van Dylan Thomas in bewondering bracht, verhindert echter niet dat zeer veel van dit werk in hooge mate cryptisch kan genoemd worden.

Soms lijkt dit zelfs al te willekeurig. The Map of Love begint bijvoorbeeld met de twee volgende regels:

> Because the pleasure-bird whistles after the hot wires,
> Shall the blind horse sing sweeter?

Dit lijkt onzin. Een paard, zooals men weet, zingt niet, het hinnikt, men kan van dit geluid houden, maar melodieus of zoet is het nu juist niet. Men voelt zich een oogenblik verzeild in den tijd, dat het dadaïsme zijn kortstondige gloriedagen beleefde, toen de koeien balanceerden op de telegraafdraden. Maar als men het werk van Dylan Thomas beter leert kennen, krijgen zelfs zulke oogenschijnlijk geheel onzinnige regels een beteekenis, die men er aanvankelijk niet in zou hebben vermoed, zij geven zelfs in zekeren zin den grondtoon aan van het geheele werk van dezen uitzonderlijken dichter, die alles vanuit het gemoed beziet, die aan de natuurkrachten, de planten, de boomen, de dieren gevoelens toekent en strevingen, die de verstrengeling van vreugd en lijden, van de ontbering, de ellende en het musische telkens opnieuw zien laat, zoozeer zelfs, dat men vaak niet meer ontwaren kan, waar de vreugde ophoudt en de pijn begint en dat extase en ellende identiek lijken. Dylan Thomas weet van het gewoonste iets te maken, dat buitengewoon tragisch, of buitengewoon noodlottig wordt, hij kan dit somwijlen doen op een wijze, die men overdreven gezocht en al te vernuftig uitgewerkt kan vinden, maar die toch niet nalaat een zeer sterken indruk te maken. Een van de gemakkelijkste verstaanbare gedichten uit den bundel Twenty-five Poems: The Hand that signed the Paper heeft iets van dit al te gezochte en vernuftige, maar het gedicht gaat onverstoord verder naar den slotregel en deze slotregel, die, afzonderlijk gezien, een haast naïeve evidentie verkondigt, wordt door het voorafgaande, althans zoo verging het mij, onvergetelijk.

> The hand that signed the paper felled a city;
> Five sovereign fingers taxed the breath,
> Doubled the globe of dead and halved a country;
> These five kings did a king to death.
>
> The mighty hand leads to a sloping shoulder,
> The finger joints are cramped with chalk;
> A goose's quill has put an end to murder
> That put an end to talk.
>
> The hand that signed the treaty bred a fever,
> And famine grew, and locusts came;
> Great is the hand that holds dominion over
> Man by a scribbled name.
>
> The five kings count the dead but do not soften
> The crusted wound nor pat the brow;

A hand rules pity as a hand rules heaven;
Hands have no tears to flow.

Men kan over de waarde van dit gedicht van meening verschillen — persoonlijk vind ik het geen meesterwerk — maar er zijn weinig leemten in te vinden en in den laatsten regel wordt de beteekenis van de hand „that signed the paper" zeer sterk vergroot, deze hand krijgt de waarde van symbool, een teeken, dat waarden aanduidt veel meer omvattend dan die van het teeken op zich. In de gedichten, de herhaaldelijk zeer cryptische gedichten van The Map of Love is dat nog veel meer het geval, men wordt gedwongen ze woord voor woord te overwegen. Zooals om een keitje, dat scheerlings over een watervlak geworpen wordt, zich concentrische cirkels vormen, steeds wijder uitkringend, zoo gaan hier van het tot symbool geworden woord de wijder beteekenissen uit. In een speciaalbeeld wordt telkens getracht een geheel beeld te geven, men vergeet in deze gedichten om de bepaalde plaats en het bepaalde oogenblik slechts zelden de omringende tijd en ruimte. Als er van de wind in gesproken wordt, geeft de dichter deze niet zooals op dat oogenblik aanwezig, maar hij maakt zich bewust, dat die wind tevoren bestond en ergens vandaan kwam.

An enamoured man alone by the twigs of his eyes, two fires,
Camped in the drug-white shower of nerves and food,
Savours the lick of the times through a deadly wood of hair
In a wind that plucked a goose....

Het gewone wordt zoodoende herhaaldelijk tot het meest fantastische, de nederigheid krijgt de glorie van het meest verhevene, een figuur als Ann Jones uit het lijkdicht In Memory of Ann Jones wordt in haar eenvoud tot een heroïsche persoonlijkheid, in een mensch wordt de menschheid gegrepen. De dichter geeft voor dit lijkdicht te maken in een muffe burger kamer.

In a room with a stuffed fox and a stale fern,
I stand, for this memorial's sake, alone
In the snivelling hours with dead, humped Ann
Whose hooded, fountain heart once fell in puddles
Round the parched worlds of Wales and drowned
[each sun ....

En daarna begint hij het monument te maken ter nagedachtenis van deze vrouw met de nederige handen.

But I, Ann's bard on a raised hearth, call all
The seas to service that her wood-tongued virtue

Babble like a bellbuoy over the hymning heads,
Bow down the walls of the ferned and foxy woods
That her love sing and swing through a brown chapel,
Bless her bent spirit with four, crossing birds.
Her flesh was meek as milk, but this skyward statue
With the wild breast and blessed and giant skull
Is carved from her in a room with a wet window
In a fiercely mourning house in a crooked year.
I know her scrubbed and sour humble hands
Lie with religion in their cramp, her threadbare
Whisper in a damp word, her wits drilled hollow,
Her fist of a face died clenched on a round pain;
And sculptured Ann is seventy years of stone.
These cloud-sopped, marble hands, this monumental
Argument of the hewn voice, gesture and psalm
Storm me forever over her grave until
The stuffed lung of the fox twitch and cry Love
And the strutting fern lay seeds on the black sill.

In de gedichten van The Mam of Love, zooals men ook aan dit voorbeeld zien kan, is de beweging, het stroomende niet afwezig, maar toch is er het statuaire overwegend, zij zijn inderdaad gehouwen. In de verhalen die op de gedichten volgen is juist het tegenovergestelde het geval, ook dit proza heeft sculpturale elementen, bezit vastheid en volheid, maar de woorden, de zinnen, de beelden worden hier voortgestuwd door de nooit ophoudende, steeds wisselende strooming der verbeelding. Het zijn zeven verhalen en niet minder dan vier er van handelen over krankzinnigen. Het is dan ook geen wonder, dat ze niet zoo maar dadelijk te begrijpen zijn en dat ze iets waanzinnigs hebben, van de zijde van den dichter bezien kan men hier echter, geloof ik, spreken van een verstandige krankzinnigheid of misschien nog beter uitgedrukt in het Engelsch van a sane insanity.

Hij beheerscht zijn stof volkomen. Hij heeft van de Jarvis vallei, die men in verschillende dezer verhalen aantreft, een mythologisch landschap gemaakt, dat werkelijk de betoovering bezit van de landschappen uit de oude geschiedenissen in het Welsh, de geschiedenissen uit de Mabinogion. Het sleutelwoord van dit proza is het woord „suddenly", alles gebeurt er plotseling, zonder de minste logica schijnbaar, maar door de diepere verbondenheid der gemoedsbewegingen. Men wordt herhaaldelijk herinnerd aan de wildste landschapscheppingen van Vincent van Gogh, ditzelfde toomelooze stormen, maar de kleur is anders, de kleur heeft iets geheimzinnigs, iets donkers en onheilspellends. Door al deze verhalen speelt, te zelden klaar gezien en onderscheiden, de geest van het kwade.

„Wherever he loocked the hills stormed up to the sky, and

wherever he sought to hide from the wind he was frightened by the darkness. The farther he walked, the strenger was the scenery around him; it rose to undreamed- of heights, and then fell down again into a valley no bigger than the palm of his hand. And the trees walked like men. By a divine coincidence he reached the rim of the hill just as the sun reached the centre of the sky. With the wide world rocking from horizon to horizon, he stood under a tree and looked down into the valley. In the fields was a little house with a garden. The valley roared around it, the wind leapt at it like a boxer, but the house stood still. To Mr. Davies it seemed as though the house had been carried out of a village by a large bird and placed in the very middle of the universe."

Het verhaal, waaraan ik dit korte fragment ontleende heet The Enemies en vertelt hoe een oud predikant, verdwaald, in het huis van Mrs. en Mr. Owen, dat in de Jarvis vallei staat, terecht komt en hoe hij in hen het kwade ontdekt. Aan dit kwade ontworstelt zich deze mystisch, mythologische kunst niet. De bundel heet terecht The Map of Love, tenminste gedeeltelijk, hier wordt in een bepaalden zin de Liefde in kaart gebracht, de tallooze geheimzinnige verbindingen aangeduid van de gevoelens, die aan de liefde ontspruiten, hier wordt de wereld, de herschapen wereld bewogen door een grootsch verlangen, dat zonder twijfel spiritueele aspecten heeft, maar dat toch zeer aardsch is en blijft.

Het leven der driften wordt vervolgd tot in zijn hoogste extase tot in zijn diepe vernederingen, maar al jubelt het soms in de Jarvis vallei als van duizend nachtegalen, al staan de boomen er wit en roodoverladen van bloesems, het is toch steeds een gekwelde liefde, die men er aan treft. De wind waait er, de aarde kolkt er van leven, maar de wind komt er niet weg van de aarde, wier beweging steeds in zichzelve terugkeert. The Map of Love is geen boek voor kinderen, het is strikt voorbehouden voor volwassenen, maar deze zullen het ook in zijn beperking kunnen zien. Er is haast een moedwilligheid in de wijze, waarop de liefde in deze verhalen vastgehouden wordt beneden de welving van de lucht, dit geeft aan dit proza in al zijn schittering een zekere ruigheid, een zekere wilde kracht, maar ook een onvolkomenheid, een vaagheid, die eigenaardig afsteekt tegen het zeer plastische woord en beeld. Deze wereld verschijnt in een onwezenlijk licht, omdat de wolken er boven een ander licht, dat inderdaad verklarend zou zijn, weerhouden. Dit werk bezit een mystiek, die het meest eigene van de mystiek, de eening met het bovenaardsche niet aanvaarden wil. Wat van de aarde wijken gaat verliest in deze vertellingen zijn wezenlijkheid, de geest is het doode, of althans het niet meer geheel bestaande.

„He is frightened of the dark, thought Mrs. Owen, the lovely dark. With a smile, Mr. Owen thought, He is frightened of the worm in the earth, of the living grease in the soil. They looked at the old man, and saw that he was more ghostly than ever. The

window behind him cast a ragged circle of light round his head."

Maar de geest is wezenlijker dan de stof en al de raadselen, die oprijzen uit een in het aardsche beklemde liefde en die deze aarde op de voorstellingen in het hoofd van een krankzinnige doet lijken, zouden hun oplossingen kunnen vinden in een volkomener aanvaarding van den geest als hier geschiedt, de kwelling en de extase der liefde, de geest van het kwade en de afschijn van het goede zelfs in het kwade, van de wezenlijker liefde in alle liefden, die, in hoe geringe mate ook, waardig zijn dien naam te dragen, zouden dan een verklaring kunnen vinden, die aan deze in verschillende opzichten merkwaardige en zelfs ontzagwekkende kunst de beslissende beteekenis en waarde kon verleenen die ze nu nog mist. De stofbeheersching in The Map of Love is bewonderenswaardig nu en dan zelfs verbijsterend groot, maar de stof zelf is te beperkt genomen, het deel van een grooter geheel wordt hier niet als deel, maar als geheel gezien. Niettemin zal men goed doen den naam van Dylan Thomas te onthouden, want zijn werk, zoo gering in omvang, is, op zijn minst gezegd, groot aan belofte.

Dylan Thomas: Twenty-five Poems en The Map of Love. J. M. Dent & Sons Ltd. London.

DILLERSBERGER (Dr. Josef) WIE HET VATTEN KAN .... Naar het Duitsch van P. v. Antwerpen. (232) *f* 1.90 en *f* 2.50. „De Gemeenschap", Bilthoven.

De ondertitel, „gedachten over maagdelijkheid en coelibaat, uit schriftuur en liturgie", zegt eigenlijk niet voldoende van den inhoud. Want behalve origineele en schoone beschouwingen over de maagdelijkheid, vindt men in dit boek ook richtlijnen voor de beleving van het waarlijk Christelijke huwelijk. De gedachte der maagdelijkheid wordt ook o.a. diep religieus uitgewerkt in een verklaring der geheimen van de Kerk. De eenzijdige opvatting en beoordeeling der maagdelijkheid, welke andere werken over dit onderwerp wel eens min of meer ontsieren, ontbreken hier geheel. Het wezen van het moederschap der H. Maagd wordt aan een diepgaande, tevens devote beschouwing onderworpen.

Dit ongewone boek kan worden aanbevolen.

OTTEN O.P. (Prof. F.) en PAUWELS O.P. (Dr. C. F.) DE MEEST GEMAAKTE MOEILIJKHEDEN. (102) Het Spectrum, Utrecht.

Over het algemeen zijn het wel de meest voorkomende en belangrijkste moeilijkheden, welke in het slotdeel der serie „De Katholieke Kerk" worden beantwoord. Die beantwoording is daarbij zakelijk, en zoo duidelijk dat elk eenigszins ontwikkelde de vraagstukken goed kan volgen. In de inleiding verontschuldigen de samenstellers zich dat eenige vragen, die alleen door een zeer breede uiteenzetting konden worden beantwoord, niet werden opgenomen, maar het lijkt ons toch jammer dat b.v. de evolutiekwestie niet werd behandeld. In wat het boekje echter biedt — en dat is veel — is het voortreffelijk.

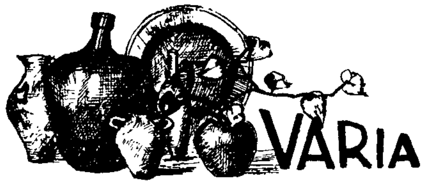

I. Een roman van Napoleon.

„Eenige jaren geleden, aldus de „Revue des deux Mondes" van midden November publiceerde een Poolsch geleerde te Warschau en te Parijs de schets van een roman, dateerend van 1795, waarvan het oorspronkelijk manuscript van dertien bladzijden in-folio van Napoleons eigen hand was en welks echtheid niet kan betwijfeld worden. Het is getiteld „Clisson et Eugénie" en heeft alle eigenschappen van die autobiografische romans, waarin de fictie zich mengt met de werkelijkheid en waardoor vele jonge menschen zich oefenen in litteratuur. „Clisson et Eugénie" werd Napoleon, die toen vijf en twintig jaar was, geïnspireerd door zijn liefde, zijn verloving en zijn niet doorgegaan huwelijk met Desireé Clary."

Het portret dat Napoleon hier van Clisson, dus van zich zelf, teekent, ziet er aldus uit:

„Clisson était né pour la guerre. Encore enfant, il connaissait la vie des grands capitaines. Il méditait les principes de l'art militaire dans le temps que ceux de son âge étaient à l'école et cherchaient des filles. Dès l'âge de porter les armes, il marqua chaque pas par des actions d'éclat. Il était arrivé au premier grade de la milice militaire, quoique adolescent. Le bonheur seconda constamment son génie. Ses victoires se succédaient et son nom était connu du peuple comme celui d'un de ses plus chers défenseurs. Clisson, comme tous les hommes, était né pour le bonheur et il n'était encore parvenu qu'à la gloire."

II. De H. Lodewijk, patroon der gasmaskers.

In de „Nouvelles Littéraires" vertelt Jean Jacques Brousson, hoe Joinville, de groote bewonderaar en cronieksckrijver van Saint-Louis, schrijft over de lotgevallen van den heiligen koningkruisvader in Egypte. „Na de inname van Damiette is het koninklijk leger gekampeerd tusschen de armen van den Nijl, welks bronnen volgens Joinville zich in het aardsch paradijs bevinden. Men wil naar Babylon marcheeren — Babylon in Caïro; de vrome kruisvaarders leven in de sfeer der Heilige Schrift —, er wordt gewerkt aan een straatweg, de grond wordt omgewoeld evenals nu. En om de grondwerkers te beschermen zijn er een soort torens (des chats-chateaux) opgericht, bewapend met machtige werktuigen, door den meester-ingenieur Josselin de Cornaut. De „chats-châteaux" zijn houten torens of gevaarten, een soort tanks; zij worden op wielen voortbewogen. Binnen in deze rollende torens bevindt zich een geheele bemanning, onder anderen ook Joinville zelf. Men lanceert wederkeerig projectielen, slinger-

steenen, steenen kogels etc. met de Saracenen, die over de rivier heen schieten.

„Op een avond, toen wij 's nachts de torens bewaakten, zoo verhaalt Joinville, gebeurde het dat zij een werktuig aanbrachten, „pierrière" genaamd, wat zij nog niet gedaan hadden en zij wierpen het „Grieksche vuur" in de slinger van het werktuig.... Dit Grieksche vuur was zoodanig, dat het vooraan wel de dikte had van een ton en de staart van het vuur zoo lang was als een groote lans. Het maakte in zijn vaart zulk een gedruisch dat het wel de bliksem van den hemel leek. Het verspreidde zulk een licht, dat men in het kamp duidelijk zag als midden op den dag door de massa vuur, die werd uitgeworpen. Drie keer lanceerden zij op ons het Grieksche vuur dien dag en zij deden het vier keer met het torenslingertuig.

Telkens als onze heilige koning hoorde, dat zij het Grieksche vuur afschoten, richtte hij zich op in zijn bed, strekte de handen uit naar Onzen Heer en zeide weenend: „Beau Sire Dieu, gardez moi mes gens." En ik geloof werkelijk, dat deze gebeden ons in onzen nood zeer van dienst waren. 's Avonds, telkens als het vuur gevallen was, zond hij een zijner dienaars om te hooren in welken toestand wij waren en of het vuur ons soms geschaad had."

Wat deden de kruisvaders als de helsche machine in den nacht haar kwalijk riekende en bliksemende helderheid verspreidde? Zij hielden zich schuil. Het is weer Joinville die het ons vertelt. Zij wierpen zich op den grond, schouder aan schouder, en hoopten op de gebeden van den koning, hun meester.

Voilà, zoo voegt Brousson eraan toe, de quoi justifier une médaille du bénin Saint Louis, accrochée aux masques à gaz. Les masques de France ont leur patron dans le ciel les nuits d'alerte et les jours!

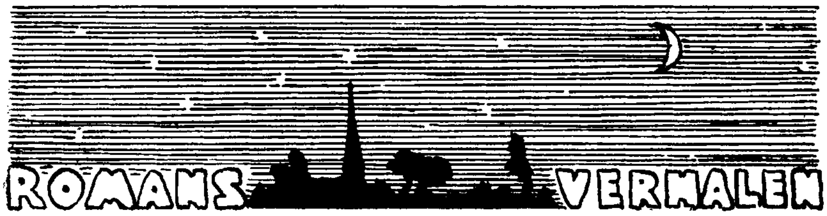

ROPS (Daniel) DOOD WAAR IS UW OVERWINNING? (415) *f* 3.90 en *f* 4.90. Uit het Fransch door Jules Aghina. De Gemeenschap, Bilthoven.

In den 28sten jaargang 1934-1935 op blz. 348 werd van dezen roman van den bekenden Franschen schrijver Daniel Rops een uitvoerige recensie gegeven, waaruit wij het volgende overnemen: „Laure Malaussène, een karakter, dat in alles tot het uiterste gaat, verliest de goede richting en geeft zich zonder voorbehoud aan de macht van het kwaad. Doch de inkeer volgt na jarenlangen strijd en in het klooster boet zij de zonden van haar rijpen leeftijd. De schrijver roept een geheel tijdsbeeld voor ons op; het verhaal speelt vòor en na 1900, in de jaren dat Nietzsche invloed krijgt op den gedachtengang van velen. Vooral zijn „Jenseits von Gut und Böse" demonstreert hier zijn verwoestende werking. Nietzsche's valsch vitalisme stort de hoofdfiguur in een afgrond van moreele ellende. ..... Het boek heeft een sterk naturalistischen inslag; er ontstaan tragische conflicten wanneer menschen van vleesch en bloed Nietzsche's trotsche theorieën gaan toepassen.... Rops moraliseert niet doch beeldt alles uit in levende, concrete gestalten. Voor geen enkele verschrikking deinst hij terug; de macht van het kwaad is sterk in zijn boek." Een aangrijpend werk van een talentvol katholiek schrijver voor volkomen gevormde lezers.

DANIEL ROPS

FALKBERGET (Johan) CHRISTIANUS SEXTUS. De Geschiedenis van een mijngroeve. Naar Bergstad. Uit het Noorsch vert. (384) *f* 3.75 en *f* 4.90. Zuid-Holl. U.M., Den Haag.

„Naar Bergstad" is het tweede deel der trilogie „Christianus Sextus", waarvan „Pioniers", het eerste deel, in den vorigen jaargang gerecenseerd werd. Hier wordt de tocht van een paar oude mannen, de èen oud-mijnwerker, de ander oud-soldaat van Karel XII, vanuit Zweden over de bergen naar de kopermijn in Noorwegen beschreven en daarna de verdere lotgevallen der kopermijn en haar personeel. Ook in dit deel heerscht de eigenaardig chevalereske toon van de „Pioniers" en de typisch Scandinavische, epische stijl die zooveel Zweedsche en Noorsche romans van grootschen opzet kenmerkt. Wederom is het romantiek van de goede soort. Nieuwe knoopen en verwikkelingen worden hier nauwelijks gelegd; het is een middenstuk, dat het in het eerste deel begonnen verhaal voortzet. Hoofdfiguur blijft ook hier luitenant Dopp, de ontginner der kopermijn. Het is een roman in voornamen stijl; de personen en lotgevallen worden hier beschreven niet in hun nuchtere, realistische alledaagschheid, maar in een sfeer van ongewone, romantische verhevenheid. Alles wordt er beleefd in min of meer ongewone afmetingen, alles straalt er van een eigenaardigen glans. Het derde deel zal de geschiedenis der kopermijn ten einde voeren. Volwassen lezers.

KUNCEWICZOWA (Maria) SCHERVEN. Vert. uit het Poolsch. (279) *f* 2.75 en *f* 3.50. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam. 1939.

„Scherven" is een merkwaardige roman, met groote kennis van zaken en met talent geschreven. Het is de roman van een in hooge mate hysterische vrouw, echtgenoote en moeder van twee kinderen. Zij is artistiek hoog begaafd en ervaart in haar jeugd den ontrouw van haar geliefde. Heel haar verder leven is geknakt door deze gebeurtenis. Een huwelijk zonder liefde verergert nog haar toestand. Dit vreemde leven en abnormale karakter is in „Scherven" overtuigend en levenswaar beschreven. Het Poolsche familieleven in de betere kringen staat hier kleurig en gedétailleerd uitgebeeld. Tusschen de eerste en de laatste bladzijde van den roman verloopt nog geen volle dag, doch de auteur ziet kans het geheele leven der vrouw daar door heen te weven. Zij slaagt erin wezen en omgeving der familie, der afzonderlijke figuren levend en natuurwaar op te voeren en vooral de grillige, volkomen onberekenbare hoofdpersoon levend en lijfelijk voor te stellen. Wegens de openhartige huwelijksaangelegenheden is het boek slechts geschikt voor rijpe, ervaren lezers.

WALKER (Mildred) HUNKERING DES HARTEN. Vert. uit het Amerikaansch. (267) *f* 3.25 en *f* 3.90. Schoonderbeek, Laren.

Een doktersvrouw schrijft hier een roman uit haar milieu en zij doet dit met ongewoon fijne hand. Alles sprankelt en tintelt van leven; personen en gebeurtenissen, situaties en gesprekken, alles is de werkelijkheid afgezien en alles verraadt een zeldzame fijnheid van observatie en van gemoed. De vrouw van een ziekenhuisdokter lijdt aan een ongeneeslijke kwaal; haar zuster, die pas van haar man gescheiden is, komt de huishouding doen en de groeiende genegenheid van den echtgenoot voor deze zijn schoonzuster, die de vroeger voorbeeldige verhouding tusschen de echtgenooten komt verstoren, wordt een ondragelijke kwelling voor de zieke. De strijd om de liefde voor haar man wordt haar „hunkering des harten". De schrijfster bezit het talent de zielen dezer menschen, hun gemoedsleven en innerlijke belevenissen, met de zuiverste natuurtrouw en de eenvoudigste juistheid van toon en kleur weer te geven. Geen woord of gebaar verstoort de zuiverheid van sfeer en stemming; de lezer is geheel en al in den gezinskring opgenomen en leeft mede met de menschen die hen daar omringen. Ten slotte vindt de echtgenoot den weg tot de liefde en het hart zijner vrouw terug. Volwassenen.

CALDWELL (Taylor) GEZELLEN VAN DEN DOOD. Vert. door Ed. de Nève. (491) Bigot & van Rossum, Amsterdam.

„Gezellen van den Dood" is de vertaling van Caldwell's het vorig jaar verschenen „Dynasty of Death", een zeer Amerikaansche roman. Inhoud is leven en lotgevallen van eenige fabrikanten en verhandelaars van wapenen. Het is ongetwijfeld een merkwaardig boek, dat boeit ten einde toe, doch het al te breede uitweiden over allerlei verhoudingen en gebeurtenissen, ook òver dingen, die desnoods konden gemist worden en den roman niet onmiddellijk helpen opbouwen, verhindert dat we hier met een volkomen zuiver afgestemd kunstwerk te doen hebben. De Engelsche familie Barbour verhuist — een honderd jaar geleden — naar America; het is de tijd dat de stroom van landverhuizers uit de Oude wereld de binnenlanden gaat ontginnen. Als schildering van het Americaansche businessleven is het boek belangrijk; ook heeft de auteur zijn figuren in scherpe contouren voorgesteld. Over katholieke aangelegenheden komen er enkele vreemde passages in voor. Overigens staat de schrijver op volkomen neutraal standpunt; hij vertelt slechts zonder zijn eigen creaturen te beoordeelen. Voor ervaren, wetende lezers is het een spannend verhaal, ondanks zijn omslachtigheid, eenigszins, vormeloosheid.

VRIES (Mick de) ARLATINE. Roman. (245) *f* 2.25 en *f* 2.90. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

„Arlatine" is een exotische, zeer onhollandsche roman, geschreven met onbetwistbaar talent. De auteur moet druk in Joris Karel Huismans gelezen

hebben; er is veel in „Arlatine", zoowel wat sommige figuren als wat meerdere tafreelen en situaties betreft, dat aan dezen wonderlijken romancier herinnert. „Arlatine" is de naam van een narcotisch middel, samengesteld door Dr. Arlat, de hoofdpersoon, die in een psychische depressie in een Parijsche achterbuurt gaat wonen en daar de wonderlijkste dingen beleeft. Een prostituée, een allerzonderlingst oud-militair en een niet minder zonderlinge, jonge markies zijn de personages, met wie hij in kennis raakt en onder wie de roman zich verder afspeelt. Vooral de ervaringen van den oud-militair geven den auteur gelegenheid de vreemdste psychische en sexueele aberraties te beschrijven, aberraties, die soms op het gove en onsmakelijke af zijn. Doch deze ongewone figuren zijn met groote menschkundigheid en overtuigende natuurlijkheid beschreven. De schrijver heeft blijkbaar de Fransche realisten meer dan de Nederlandsche schrijvers als voorbeeld gekozen. Ook blijft hij niet steken in deze geestelijke onderwereld, maar er gaat als een adem van een betere, reinere menschheid door het boek. „Arlatine" is, blijkens het gezegde, een werk dat voorbehouden blijve voor oudere en ervaren lezers, die met dergelijke litteratuur vertrouwd zijn.

SIMONS (Carla) IK WIL LEVEN. (125) *f* 1.75 en *f* 2.50. Querido, Amsterdam. 1939.

Een voortreffelijk geschreven kort romannetje over een Cubaansch meisje, dat trouwt met een Engelschman, zich weet op te werken tot een zangeres van naam en, van haar man vervreemd, zich dapper door het moeilijke leven heen slaat. Heel dit exotische geval wordt sprankelend van leven en natuurlijkheid onder de hand der schrijfster. Er is inderdaad aan heel de wijze, waarop de auteur haar gegeven uitwerkt en styleert, niets banaals, zooals de omslag zegt; alles is van een nabijheid en directheid, van een echtheid, die onmiddellijk overtuigen. De auteur heeft de fictie gekozen, dat een vriendin der hoofdfiguur een soort mémoires over haar opstelt. Een goed geslaagde novelle voor wetende volwassen lezers.

CELLECUM (H. van) DE WEG VAN HET TOEVAL. (187) *f* 1.90 en *f* 2.40. Sijthoff, Leiden.

Om een goed speurders-verhaal te schrijven moet de schrijver zich beheerschen en het vooral niet mooi en daardoor te onwaarschijnlijk willen maken. Deze geschiedenis, die zich vlot laat lezen en zich afspeelt in het hartje van Amsterdam op politie-bureaux, advocaten-kantoren, bij notarissen enz. waarbij diefstal, moord, erfeniskwesties, stukken van een gouden munt te pas komen, is een tikje te fantastisch om echt te lijken. Voor oudere lezers overigens om 'n uurtje mee zoek te brengen.

HELMAN (Albert) HET VERGETEN GEZICHT. (322) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

Albert Helman heeft zijn Mexicaansche herinneringen verwerkt in een eigenaardigen roman, die zijn litterairen roem niet bijster zal verhoogen. Een Spaansche matroos verlaat zijn schip en gaat naar Mexico-city, waar hij in bedenkelijk gezelschap vermoord wordt. De prostituée, die bij den moord aanwezig is, trekt zijn costuum aan en gaat onder zijn naam als matroos varen. In Peru aangeland beleeft deze matroos de wonderlijkste avonturen. Het boek doet weinig overtuigend, weinig dwingend aan; het bestaat uit een aaneenschakeling van avontuurlijkheden zonder dieper verband, weinig aangrijpend of treffend. De diepere zin, dien Helman erin heeft willen leggen, overtuigt den lezer nergens en ontroert hem niet. Het is een zwak boek, in de eerste helft nog al taai, in de tweede vol afwisseling, maar al te grillig en onsamenhangend. Het verhaal speelt voor een goed deel in een volkomen amoreele en vunzige omgeving, waar prostitutie en echtbreuk dagelijksch amusementen zijn. Helman schijnt den braven Nederlandschen lezer te willen tarten door zijn boek met weinig smakelijke sexueele vrijheden te vullen en den vaderlandschen burger eens te tonen, hoe het in de wereld toegaat. Men doet het best van dit bedenkelijke product af te blijven.

KRAMER (Diet) ONRUSTIG IS ONS HART. (298) *f* 2.90 en *f* 3.90. U. M. Holland, Amsterdam.

In dit nieuwe boek verhaalt Diet Kramer van een energieke vrouw en moeder, die om haar vier kinderen op behoorlijk niveau te kunnen groot brengen, te Batavia een hotel drijft en later, als de zaak niet voldoende rendeert, een pension begint. Het is een vlotte, zeer leesbare doorsnee-roman, zonder opvallende verdiensten. De scherpe, heldere lijnen, die „De Bikkel" van dezelfde schrijfster tot een bijzonder genietbaar boek maakten, mist dit verhaal. Maar alle romans van Diet Kramer bezitten de kostbare eigenschap, dat zij niet vervelend of langdradig zijn en concrete, levende menschen opvoeren, al is hun levenintensiteit niet bijzonder diep. De hoofdfiguur uit dit jongste werk der schrijfster ondergaat tevens een langzaam groeienden religieuzen invloed, of liever, zij voelt aldoor sterker de behoefte aan den Absolute en Eeuwige, aan God, zich van haar meester maken; vandaar de aan Augustinus ontleende titel. Het is een gezond en zeer leesbaar verhaal voor volwassen lezers.

BLOEMERT (Reinier) ALZOO OOK OP AARDE... (272) Bosch & Keuning, Baarn.

Of Reinier Bloemert reeds meer romans geschreven heeft, weet ik niet; dit boek zou het doen vermoeden. Het is eenigszins de roman van den verloren zoon. Paul van Rhoon is door een lange mobilisatie niet in staat zijn studies te voltooien; zoo gaat hij in de journàlistiek, raakt onder de Marxisten, slaagt er niet in zich sociaal en finantieel staande te houden, ziet zijn vrouw hem verlaten en komt eindelijk als een mislukkeling weer in het vaderhuis terug. Dit alles wordt op aannemelijke wijze verhaald zonder dat de schrijver het èene milieu al te gunstig afschildert tegenover het andere. Er zijn gedeelten bij die goed geschreven zijn; over het algemeen is het boek te effen, te weinig markant van schriftuur en styleering, te veel een leesroman voor lezers zonder veel eischen. De ingeschoven verzen van den dichter Paul van Rhoon geven geen hoog idee van zijn dichterlijk kunnen. Toch zijn er Aanzetten in het boek die van talent getuigen; maar de auteur moet niet te gauw tevreden zijn met zijn werk. Voor volwassen lezers.

ROEST CROLLUIS (B.) HET ROEKELOOZE HART. (290) *f* 2.90. Van Dishoeck, Bussum. 1939.

In dit al te effen en vlakke romannetje verhaalt de auteur van een jongen man, die in een extatische liefde ontvlamt voor een meisje, spoedig echter zijn liefde voelt verflauwen, een ander meisje leert kennen, met wie hetzelfde gebeurt als met nummer één, en eindelijk een derde, met wie hij maar vlug trouwt, om te voorkomen dat hij ook deze in den steek laat. Heel belangrijk of oorspronkelijk is dit alles niet en de schrijver maakt er niet veel bijzonders van. De geschiedenis van dit „roekelooze hart" is nauwelijks waard om opgeteekend te worden. Roest Crollius, hoewel geen schrijver bij Gods genade, heeft toch dingen geschreven, die beter en belangrijker waren dan dit verhaal, dat de attentie van den lezer nauwelijks weet vast te houden. Kennismaking met en liefde voor een meisje beteekent voor dezen jongen man ook onmiddellijk de uiterste lichamelijke toenadering. Voor volwassen lezers.

CARLBERGS (Gösta) DRAAGT ELKANDERS LASTEN. Vert. door S. van Praag. (390) *f* 3.90 en *f* 4.90. De Gulden Ster, Amsterdam.

De vele lofuitingen, die dezen Zweedschen roman vergezellen, wekken te hooge verwachtingen. Hij is met talent geschreven en behandelt op oorspronkelijke wijze een oorspronkelijk gegeven, den groei namelijk van een innerlijk fijn besnaard, maar uiterlijk aldoor achteruitgesteld en mishandeld jongetje. De schrijver behandelt dit thema te weinig als een natuurlijk gegeven, als een natuurverschijnsel, te zeer als een these. De houding der ouders tegenover het kind is weinig overtuigend en aannemelijk en heel de lotgevallen van het kind zijn overal te geurgeerd om volkomen natuurlijk aan te doen. Afgezien daarvan wordt echter de psychische en lichamelijke groei

van den jongen met een merkwaardig indringend vermogen beschreven. De overal tegengewerkte en verstootene wordt hoe langer hoe meer het slachtoffer van allerlei complexen, tot hij ten laatste in een inrichting van geestesgestoorden belandt, een periode, die echter in dit boek niet meer behandeld wordt. De wijze, waarop de auteur zijn stof inkleedt en waarop hij zich zelf in het verhaal doet optreden, doet eveneens een beetje gewild en kunstmatig aan. Over het geheel is het, ons inziens, een boek van verdienste, maar een roman van ongewone beteekenis is het niet. Het werk is slechts geschikt voor rijpe, ervaren lezers.

FISCHER (Leck) WAT BRENGT DE DAG VAN MORGEN! Uit het Deensch door Dr. A. Posthumus. *f* 2.50 en *f* 3.50. Zuid-Holl. U.M., Den Haag.

Het dwarrelt je eerst voor je oogen. Bewogen stukjes film, waarin je de hoofdfiguren te ontdekken tracht; wat echter niet lukt. Het is het drukke verkeer in een levendige stadsstraat of op een stadsplein, waar alles dooreen beweegt en men met lichte handbeweging bekenden groet. Een stemmingsboek, een weergeven van gevoelens, gedachten en daden zonder klaar besef. Er worden families en personen beschreven uit verschillende klassen en van verschillenden leeftijd. Allen reageeren op hùn manier in deze atmosfeer van bange onzekerheid omtrent den dag van morgen. Op een hoog plan staat het leven der hier beschrevenen niet. De goedige volksvrouw, de moeder die zich afslooft voor haar zoon en een winkel beginnen wil, de man die op laten leeftijd eerste de liefde vindt, zijn nog de besten. Het leven wordt hier gezien en beschreven van zijn louter diesseitigen kant, zonder eenige hoogere of diepere binding, met al te lichte opvattingen over huwelijk en liefde en wat daaruit voortvloeit. Een boek, slechts voor ervaren, rijpe lezers.

MAJOCCHI (Andrea) CHIRURG. Geautoriseerde vertaling van A. J. van der Hoeven. (343) *f* 3.75 en *f* 4.90. Z.-H. U.M., Den Haag.

Een beroemde Italiaansche chirurg verhaalt op eenvoudige en aangrijpende wijze zijn eigen leven, zijn ondervindingen, soms de ondevindingen van zijn collega's, zijn opvatting van zijn roeping, zijn algemeene levensvisie, en een enkele maal een paar meer intieme détails. De hooge edele gezindheid van den schrijver, die hij zonder vertoon maar met een gevoelig en poëtisch gestemd gemoed vertelt, moeten wel stichtend op iedereen werken. En het diepe zedelijk verantwoordelijkheidsbesef wordt op den achtergrond geschraagd door een gaaf katholicisme. Alleen vergist de schrijver zich in de meening, dat een dokter, die bij een duel assisteert met excommunicatie bedreigd wordt: hij beloopt den kerkelijken ban ipso facto. Gaarne aan iedereen ter lezing aanbevolen, vooral aan jongere menschen en studenten in de medicijnen, aan welke het opgedragen is.

SPRING (Howard) O ABSALOM. Vertaling van Dr. J. N. C. Dietsch. (497) *f* 3.90 en *f* 4.90. Sijthoff, Leiden. 1939.

De moderne Absalom van dit verhaal is de zoon van een succesvol schrijver en zakenman, die in zijn jeugd met het leven heeft moeten worstelen, om zich een plaats in de gemeenschap te veroveren en die gezworen heeft, dat zijn eenige zoon alle kansen zal hebben. Maar hij vergeet, dat de mensch den tegenslag en de kwade kansen noodig heeft om het tot iets te brengen. Ondanks een prettige jeugd en een uitstekende begaafdheid en misschien tengevolge van de overdreven zorgen van den vader keert de zoon zich van zijn vader af en begint langzaam af te glijden tot hij door vele wederwaardigheden heen belandt bij roof en doodslag. De oorlog en de Iersche kwestie spelen in het verhaal een groote rol, en de overvloed van gebeurtenissen werkt een beetje vermoeiend, maar alles samen is het een prachtig en gevoelig relaas van een echt menschelijke tragedie, van een vader, die zijn Absalom tot aan de galg vergezeld met een diepe genegenheid. Het is alleen jammer, dat de schrijver alle godsdienstige motieven uitsluit. Voor ontwikkelden.

HUGHES (Richard) ORKAAN. Geautoriseerde vertaling van Johan van der Woude. (250) *f* 2.50 en *f* 3.50. Z. H. U.M., Den Haag.
De literaire waarde van dit boek werd door Jos. Panhuysen ontleed in den vorigen jaargang van dit tijdschrift (32ste jrg., 1938-1939, blz. 176 vv.), waar tevens gezegd wordt, „dat men volwassenen met eenigen critischen zin dit in vele opzichten nieuwe boek van R. H. ter lezing kan aanbevelen".

DOOD (C. de) EPIDEMIE. *f* 1.75 geb. Bruna. Utrecht.
Epidemie is, zooals de schrijver zelf zegt, een „mystery story". Het speelt in Amsterdam en verhaalt van een serie geheimzinnige moorden, waarvan het raadsel na veel moeite gevonden wordt door een ietwat exentrieken journalist, die op het einde ook nog zijn vroeger verloren liefde terugvindt. Een buitengewoon vlot en pittig geschreven boek, dat boeit in zijn eerste helft, maar dan erg saai wordt, omdat er wel nog goed gebouwde zinnen volgen, maar geen spannende gebeurtenissen meer. Voor volwassenen.

VOLLEWENS-ZEIJLEMAKER (Greta) DE EEUWIGE VRAAG. (276) *f* 2.10 en *f* 2.90. Querido, Amsterdam.
Vrouwenlevens, problemen, van jonge meisjes, die pas aan het begin staan, van ouderen, die met 't leven geen weg weten. Daartusschen Lore Natenius, afgestudeerd, getrouwd met een Professor, vol tegenstrijdigheden, buien, onevenwichtig, verlangend naar kinderen. Een scherp geobserveerde figuur, deze Lore. Zij heeft haar man lief, is toch bij tijden onbevredigd, zelfs als zij na operatief ingrijpen drie flinke, lieve kinderen krijgt. Al deze vragen en problemen van Lore en de andere vrouwen in dit uitstekend geschreven boek zouden niet in die mate kunnen bestaan voor een vrouw met een warm godsdienstig hart en een vast geloof. Deze gedachte dringt zich bij de lezing van dit boek onweerstaanbaar aan ons op. Dit zoeken, vragen, wroeten zonder God is zoo hopeloos en dit alleen de kracht in zich zelf zoeken zoo armzalig. Lezers met onderscheidingsvermogen.

ROHMER (Sax) DE TROMMEN VAN FU MANCHU. (207) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.
Weer is Nayland Smith op het oorlogspad tegen de geheimzinnige Chinees Fu Manchu, die ditmaal de gril heeft alle kopstukken, die een oorlog kunnen veroorzaken uit den weg te ruimen. Een fantastisch verhaal, dat in den tegenwoordigen tijd speelt. Voor volwassen leesbaar.

NIJNATTEN-DOFFEGNIES (H. J. van) MOEDER GEERTE. (264) *f* 3.90. Van Dishoeck. Bussum.
In dit verhaal, waarin veel oude bekenden van het „Huis van licht en schaduw" ons tegemoet treden, zijn Bart en Geerte getrouwd en wonen in een armoedige keet, geschuwd door de deftige boeren, en nog niet gekend door de arme. De vastberaden stijfheid en starre wilskracht van Geerte, de avontuurlijke, vluchtige geest van haar man, de barre strijd om staande te blijven in hun armoede, tegenslagen te doorstaan, verplichtingen na te komen, heel dit boerenleven wordt met zulk een klaar begrip en fijne toets geteekend, zoo bezonken uitgebeeld, dat men van deze menschen gaat houden. Deze schrijfster heeft een waar talent om deze eenvoudige boeren te vatten en weer te geven zooals zij leven en derven. Een mooi boek op christelijken grondslag, voor oudere lezers.

MASTERMAN (Walter S.) HET BADDINGTON MYSTERIE. (222) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.
Sommige sensatie-schrijvers verstaan de kunst om een gevoel van onbehagelijkheid, van verwachting, van misdaad in hun verhaal op te wekken en Masterman is daar een van. Het geheimzinnig huis met vreemde menschen, geheime gangen, tuinen, alles even zonderling en de misdaad zelf zonder eenige aanwijzing van den dader, dat alles maakt dit boek tot een echt griezel verhaal, voorbehouden voor ervaren liefhebbers.

GILL (Tom) EEN BOSCH BRANDT. (220) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van G. H. C. van Houweninge. De Steenuil, Amsterdam.

Een Amerikaansch boek dat een ander thema behandelt dan in de gewone verhalen van veedieven en revolverhelden het geval is. Het geeft een levendige beschrijving van een houthakkersbedrijf waar brand uitbreekt in de kostbare roodhoutbosschen. De strijd, welke Dane Avery voert tegen het vuur en tegen de slechte menschen die hem willen benadeelen, is geweldig en vormt pakkende lectuur voor ouderen.

BRAND (Max) EEN MAN VAN DE DAAD. (213) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.

Max Brand schijnt er behagen in te scheppen om zijn held Jim Zilver met zijn paard Parade en zijn wolfhond Frosty telkens opnieuw in een nieuwe gevaarlijke situatie te brengen tegenover Barry Christian. In deze vertelling speculeert de schurk op de edele geaardheid van Jim Zilver en niet zonder geluk. Geen bezwaar tegen.

MOORE (Amos) DICHT BIJ DEN DOOD. (200) Vertaald door W. A. Gotjé en R. Renquin. Schoonderbeek, Laren.

Het ziet er slecht uit voor Barry Wayne op het oogenblik dat hij denkt het gewonnen te hebben van de bandieten die zijn makker vermoordden. Dan wordt hij beschuldigd zijn vader vermoord te hebben. Gelukkig weet een dapper meisje die valsche aantijging te ontzenuwen en vindt hij vrede en vreugde na veel strijd. Volwassenen.

BAXTER (G. O.) REATA EN HET GESTOLEN GOUD. (181) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.

In dit nieuwe avontuur van Reata probeert hij het gestolen goud van de bank te vinden en het den rechtmatigen eigenaars terug te geven, terwijl hij voor de schuldige wordt gehouden. Het relaas van zijn moeilijkheden voor hij zijn naam gezuiverd heeft, is aantrekkelijke lectuur voor iedereen.

RAINE (William MacLeod) BUCKY VECHT VOOR ZIJN EER. (207) *f* 2.25 en *f* 2.90. Nederl. vertaling van Paulde Barres. De Steenuil, Amsterdam.

Een boeiende vertelling over een dapperen cowboy, die de eer van zijn familie van valsche aantijgingen zuivert ten koste van alles. Het vraagt hem veel moeite en inspanning, maar hij slaagt er in de echte schuldigen te ontmaskeren. Ontspanningslectuur voor iedereen.

BRAND (Max) SPEEDY'S WRAAK. (223) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. van den Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.

De schrijver weet dat het heldhaftige in cowboy-verhalen altijd een groote aantrekkingskracht heeft en hij verstaat de kunst zijn helden met groote moed, kalmte en vastberadenheid uit te rusten. Speedy is een figuur, die uitmunt in heldenmoed en volharding, hetgeen hem goed te pas komt bij het overwinnen van de misdadigers, die hij aan de gerechtigheid wil overleveren. Geschikt.

HAUCK (Louise Platt) TERUG TOT HET LEVEN. (189) Vertaald door W. A. Gotjé en R. Renquin. Schoonderbeek, Laren.

De problemen van een moederhart dat met één harde slag haar man en haar twee kinderen door een ongeluk verliezen moet, en geen geloof bezit om Gods wil te aanvaarden, worden in dit boek in dagboekvorm weergegeven. Een kind brengt de arme vrouw tot berusting en nieuwe levensmoed. Sommige theorieën zijn niet te aanvaarden, hetgeen dit boek bij de voorbehoudenen plaatst.

KENDRICK (Baynard H.) IJZEREN VERRADERS (Iron Spiders) Vertaling van H. G. A. van den Akker. (244) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Steenuil, Amsterdam.

De Indianen worden met hun bijgeloovigheid en hun wraakzucht te hulp geroepen om het verhaal spanning te geven, alhoewel ze slechts een in-

directen invloed uitoefenen op den loop der gebeurtenissen. De moorden worden bedreven uit het gewone detectief-motief van den in het nauw gedreven falsaris, die de ijzeren spinnen (waarom dat vertaald wordt door ijzeren verraders begrijp ik niet goed) slechts gebruikt om de spieders op een dwaalspoor te brengen. Het is daarom den schrijver niet gelukt om iets anders dan een heel gewoon misdadigersverhaal te schrijven met het huwelijk als onmisbaar happy end. Voor volwassenen.

DIJK (Leens van) DE INSTUIF. (243) *f* 2.— en *f* 2.75. Holland, Amsterdam.
Een prettig, frisch meisjesboek, dat een ieder die uit een meer dan tweekinderhuisgezin voortkomt, terugvoert in zijn eigen jongen tijd van groote broers, zusters, vrienden en vriendinnen. Het leven is luchtig onbezorgd schijnbaar, en toch dringt in het diepste de vraag, wat en wie zal me de toekomst geven.

Het is hier weergegeven in de omgeving van een geloovig protestantsch gezin; waar eenieder binnenstuift die tot de kring behoort. De zorg voor de toekomstige maatschappelijke positie, welke in onze dagen, velen meer bekommert dan we het vroeger kenden, zoekt zijn verlichting te recht in het geloof aan een Goddelijke Voorzienigheid. Een boek voor eenieder tot ontspanning en vertrouwen.

WELLS (Carolyn) DE GEVAARLIJKE ERFENIS. (212) Vertaald door J. D. A. van Gumster. Schoonderbeek. Laren.
Een groot vermogen te moeten nalaten zonder dat men de erfgenamen kent schijnt niet gemakkelijk te vallen; daarom laat de schatrijke Stephen Brent zijn „twijgen" d.i., zijn neven en nichten bij hem komen om te onderzoeken wie van hen de meest waardige is, om zijn fortuin te erven. 't Wordt 'n leuke familiebijeenkomst waar in korten tijd drie moorden gebeuren. Fleming Stone ontmaskert den moordenaar en de bedriegers die op 't aas waren aangevlogen. Onderhoudend voor volwassenen.

MASTERMAN (Walter S.) EEN GERECHTELIJKE DWALING. (237) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. van Suchtelen. „De Combinatie", Rotterdam.
De veroordeeling van een onschuldige tot levenslange gevangenisstraf voor moord is het begin van de eigenaardige verwikkelingen waarin de personen in dit verhaal hun rollen spelen. De volgende moord wordt de aanleiding om de vorige zaak op te helderen na heel veel vreemde gebeurtenissen en moeilijke omstandigheden. Een fantastische geschiedenis, die boeiend verteld wordt en voor ervaren lezers moet worden voorbehouden.

HARPOLE (Dr. J.) HET WITTE LEGIOEN. (303) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaling van J. A. van der Made. Elsevier, Amsterdam.
Het witte legioen is het leger van dokters die de strijd hebben aanvaard tegen de ziekten welke de menschen belagen. Langzaam maar zeker dringen zij vooruit tegen den onzichtbaren vijand en nemen altijd meer stellingen in, wanneer een of andere ontdekking op medisch gebied hen in staat stelt weer een kwaal met succes te bestrijden. De dokter, die in dit boek aan 't woord is, vertelt in korte schetsen over verschillende voorvallen uit zijn druk leven en laat ons zien hoe gestadig de medische wetenschap voortgaat en welke groote vorderingen er in de laatste jaren gemaakt zijn om vroeger onbekende ziekten te bekampen. Dit is geen boek voor onontwikkelden, maar lezers met onderscheidingsvermogen zullen er veel van hun gading in vinden.

RHEENEN (Jan van) DE GLIJBAAN. (309) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag.
Dit tweede boek van Jan van Rheenen is er een van dofte hopeloosheid, van steeds lager zinkende wanhopige menschen. De hoofdfiguur, Joep Cassel komt, uit zijn betrekking ontslagen met een paar maanden salaris uit Indië terug. Hij heeft tamelijk veel dunk van zichzelf en meent meteen wel iets te

zullen vinden, omdat hij alles wil aanpakken, maar vindt overal teleurstelling, overal afwijzende antwoorden. Hij woont in een huis met jongelui, die er slechter aan toe zijn dan hij, daar wordt zwaar geboomd en moraal bestaat voor hen niet, zij zoeken hun troost bij vrouwen wanneer zij kunnen. Joep Cassel zinkt lager en lager. Hij krijgt kennis aan een eerzaam meisje dat onder de hoede van haar ouders leeft, komt daar aan huis, is er niet tevreden mee, haalt haar over op zijn kamer te komen, gevolg is abortus. Hij zoekt geld te verdienen met smokkelen, pleegt chantage en dat wordt zijn totale ondergang. Dit wrange boek, met zooveel lagere hartstochten en opzettelijk niets ontziend egoïsme zonder besef van hooger inzicht en moraal zal in dezen donkeren tijd zeker niet veel goed doen, al is het dan ook uitstekend geschreven.

GLEIT (Maria) IK HEB GEEN BED VOOR JE, M'N KIND. (269) *f* 2.50 en *f* 3.50. Geautoriseerde vertaling van Nico Rost en A. E. C. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. U.M., Den Haag.

Een dichteres van heel bijzondere geaardheid heeft in dit vreemde boek haar weedom uitgeschreven over de ondergang van de Liefde onder de menschen. Haar fantasie neemt soms zulk een hooge vlucht dat de personen uit deze roman onwerkelijk schijnen en het vage van geestverschijningen voor ons krijgen, maar zij weet met fijnbesnaarde gevoeligheid ons waar te maken dat er op deze armzalige wereld voor edele menschen met grootsche gedachten die den vrede wenschen en deze prediken, geen plaats is; dat bruut geweld en angst alles wat goed en rein en mooi is, verdrijven en dooden. Een zeer bijzonder boek voor ervaren lezers.

VISSER-GORSELINK (Meta) VOORSPEL. (188) Edecea, Hoorn.

Bea, de hoofdpersoon uit dit verhaal is uit Indië naar Holland gekomen en heeft er na haar studie een plaats als onderwijzeres gevonden. Ze vat haar taak hoog op en is graag gezien bij haar collega's. Een bijzondere vriendschap krijgt ze met een der onderwijzers, die reeds verloofd is en hoewel zij het uitsluitend als vriendschap meent op te vatten, wil hij tenslotte zijn verloving verbreken en vraagt haar ten huwelijk. Kranig zelfverzekerd maar vriendelijk wijst ze hem terecht en redt daarmee het geluk van twee jonge menschen. Nogal christelijk, maar niets op tegen, voor iedereen.

LODEWYCKS (Dries) MEESTER DONCK. (227) frs 18. J. v. Mierlo, Proost, Turnhout.

In een eenvoudig, hier en daar nogal gevoelig verhaal, wordt het leven verteld van een onderwijzer in een stadje in de Kempen. Er is een zekere stijfheid in de taal van den schrijver, die zijn roman overigens met toewijding moet hebben geschreven, zooals hij de figuur van den Vlaamschen onderwijzer heeft geschetst, — een plichtsgetrouw man, die, na zijn eigen inwendigen strijd te hebben gestreden, een zegen werd voor zijn omgeving. Een volksverhaal, voor iedereen geschikt.

GATTI (Attilio) SARANGA DE PYGMEE. Uit het Engelsch vertaald door V. van den Berghe. Geïllustreerd door Elza van Hagendoren. (168) *f* 2.50 en *f* 3.50. De Sikkel, Antwerpen en Wereldbibliotheek. Amsterdam.

Het wonderlijke, nog niet zoo lang bekende, leven der Pygmeëen, wordt hier geopenbaard in het verhaal over Saranga, handelend over die periode van zijn leven, waarin hij zich van knaap tot man, tot jager ontwikkelde. Hoe sterk de Pygmee is ingesteld op het verblijf in de natuur, hoe fijn de zintuigen ontwikkeld zijn, wijl hij steeds bedacht moet zijn op gevaar, — want de Pygmee leeft in het oerwoud — komt wel zeer goed uit in dit knap vertelde verhaal over den eenvoudigen, maar op zijn wijze, schranderen natuurmensch. Het gebeuren is, op aannemelijke wijze, geheel gezien vanuit het gedachtenleven van Saranga. Een bijzonder en belangwekkend boek

CNUDDE (Dené) IN DE SCHADUW. (148) frs. 30. Cnudde, Gent.
Iets van den bandeloozen na-oorlogschen tijdgeest heeft de auteur willen symboliseeren in de levens van Paul en Henriette. Het vereischt een grooter talent, dan dat waarover de schrijver blijkbaar beschikt, dit bevredigend te doen. „In de Schaduw" is niet veel meer geworden dan een weinig beduidend verhaal over de eerzuchtige en amoureuze daden van twee jongelieden. De lezing kan niet worden aanbevolen.

LABBERTON (Mien) GELOOF, HOOP, LIEFDE. (86) *f* 0.75. Bigot & van Rossum, Amsterdam.
Onder den titel „Geloof, Hoop en Liefde" zijn zeven Kerstverhaaltjes gebundeld. Sommige met een Protestantsch-Christelijken inslag, maar toch ook geschikt voor Katholieke lezers. Mien Labberton schrijft een eenvoudigen stijl; diep gaan haar vertelsels niet, maar er zit toch stemming in, en de schrijfster is een vlot vertelster.

DAVE MARLOWE (Johnnie) HIJ GAAT Z'N EIGEN WEG. Roman. (285) *f* 2.75 en *f* 3.50. Blitz, Amsterdam.
Dit werk zou ik willen typeeren met het woord: rommelig. Johnnie wordt eerst opgevoed onder zeer ongunstige en zeer gunstige omstandigheden, maar ontgaat toch zijn noodlot niet om zeeman te worden. Dan zwerft hij overal rond, ondervindt overal iets en biedt den schrijver gelegenheid over allerlei dingen te praten, vooral over minder stichtende. En het einde moet nog dienst doen om socialistische propaganda te maken. Want Johnnie laat de „burgerlijke" liefde in den steek om de kameraden te helpen. Geen aanbevelenswaardige lectuur.

KING (Percy) DE MOORD IN HET HOTEL. (251) *f* 2.25 en *f* 2.95. Ned. Boekhuis, Tilburg.
Een detectiveroman, die zeer spannend is in zijn eerste helft, maar tegen het einde verslapt, omdat er te veel geheimen ontsluierd moeten worden. Voor volwassenen.

HART (John) HET RAADSEL VAN DE GEKRUISTE DOLKEN. Oorspronkelijke detectiveroman. (254) *f* 1.60 en *f* 2.—. Z.-H. U.M., Den Haag.
Er wordt hiermee een serie van oorspronkelijk Nederlandsche detectiveromans aangekondigd. Laten we hopen, dat de komende exemplaren oorspronkelijker zullen zijn dan deze eersteling. Die heeft een klassiek verloop, met de gebruikelijke haast en de onverwachte oplossing op het einde. Voor volwassenen.

FLETCHER (J. S.) CHANTAGE. (256)
— BLOEDWRAAK. (280) *f* 2.25 en *f* 2.90. Het Ned. Boekhuis, Tilburg.
Twee goede leesbare crimineele romans van den bekenden veelschrijver. Het eerste werk verloopt in een rustig tempo, terwijl het tweede geheimzinniger en spannender is. Maar beide zijn toch interessante en voor iedereen geschikte ontspanningslectuur.

VELDMAN (Jan) VROUWEN ONDER DEN HEMEL. (234) *f* 2.25 en *f* 3.25. Leiter-Nypels, Maastricht.
„Vrouwen onder den Hemel" is een eigenaardig soort roman. Het leven van drie vrouwen, een Chineesche, een Spaansche (of Italiaansche) en een Groningsche wordt erin beschreven en wel zoo dat elke om de beurt eenige bladzijden lang beschouwd wordt. De samenhang is dat de twee jongens, die met het Groningsche meisje opgroeiden, de wereld intrekken en wel zòo dat de een bij het Chineesche meisje en de ander bij de Spaansche vrouw belandt. Heel belangrijk of diep ingrijpend is het boek niet. De geschiedenis van het Groningsche meisje doet het natuurlijkst aan, maar het geheel is te kunstmatig en te geconstrueerd om hevig te ontroeren. Bovendien schrijft Veldman een eigenaardigen telegramstijl, die op den duur vermoeit. De ver-

wikkelingen zijn te voordehandliggend en alledaagsch om een boeiend verhaal te vormen. Het Groningsche geval op zich zelf had een spannender roman kunnen opleveren dan dit drieluik. Slechts voor ervaren, rijpe lezers.

HOUGHTON (Claude) DE VREEMDELING VAN DRIEHOOG-ACHTER. Geautoriseerde vertaling uit het Engelsch van J. E. Gorter-Keyser. (257) *f* 2.50 en *f* 3.50. Z.-H. U.M., Den Haag.

Ergens in een achterbuurt ligt een goedkoop pension, waarvan de bewoners alle met elkaar en met zichzelf overhoop liggen. Totdat er op zekeren dag een vreemdeling aankomt, die hun betere gevoelens wekt, hen tot het besef brengt van hun verborgen neigingen ten goede, en hen alle met de goede daad ook het geluk weer doet vinden. De vreemdeling is geen persoon met een gelukkig karakter of een bijzondere Godsgave begiftigd, maar een symbool van wat er diep verborgen in het hart van alle gewone, elkaar bevittende en hinderende, menschen leeft, en wat slechts gewekt behoeft te worden, om het leven van aanzien te doen veranderen.

Helpt en waardeert elkander, volg de stem van het geweten, laat ieder doen, wat zijn beter gevoel hem inspireert en er wordt een mensch uit een marionet geboren: dat is de moraal van dit verhaal. Het leven wordt een weinig gesimplificeerd; want de welwillendheid stuit wel eens af op den onwil of den haat van de anderen, en moet om zedelijk te zijn, ook tegen deze moeilijkheid bestand zijn, en daarover zegt dit verhaal niets. Maar het blijft een prettige ontspanning om de geschiedenis van dit Wonderland te lezen.

RANDENBORGH (Elisabet von) EEN PARADIJS VERSTOORD. (335) *f* 3.90. ten Have, Amsterdam.

In dit ernstige, christelijke boek wordt het leven beschreven van de vrouw van een dominee op een klein welvarend dorp in Duitschland en de liefde van een jong meisje van lagere afkomst voor den zoon van de eerste. De roman speelt zich af in den tijd van den wereldoorlog 1914-1918. De schrijfster is blijkbaar zeer vroom en beschouwt alle voorvallen en heel den vreeselijken tijd van den oorlog vanuit een hooger standpunt. Haar talent om door te dringen in de gevoelens van deze beide verschillende vrouwenzielen is onmiskenbaar en zij heeft ons een degelijk boek gegeven dat voor hen die zich boven de protestantsche geest kunnen plaatsen, leesbaar is.

SOEST (Ems I. H. van) THEELAND. (310) *f* 2.90 en *f* 3.75. Hollandia, Baarn.

In dit boek heeft Ems van Soest zich tot taak gesteld om het leven in Indië naar waarheid zonder verfraaiing of overdrijving te schetsen. Na enkele meisjesboeken is dit haar eerste roman en zij heeft zich zoo streng aan haar opzet willen houden dat haar verhaal hier en daar iets van een droog verslag gekregen heeft, waarin geen leven is. Deze strijd van een jong echtpaar met drie kinderen om een verwaarloosd theeland in de Vorstenlanden weer tot bloei en vruchtbaarheid te brengen, die eindelijk op een mislukking uit loopt, schijnt haar uit het hart gegrepen waarom zij zich telkens weer een strenge afzijdigheid oplegt, waarbij het spreken over „den oudsten zoon", of „den jongsten zoon" notulenachtig aandoet. Er komt bij dat zij eenige flinke blunders slaat over het Katholieke Geloof, waarvan zij niets schijnt te weten. Aan haar oprechte bedoeling valt niet te twijfelen en wie over de theecultures in Indië en de up-and-downs, die aan zoo'n onderneming vast zitten, wil lezen, kan in dit lijvige boek veel aantrekkelijks vinden.

MORGAN (Deck) STORM...!! Vertaling van R. Sikkens. (224) Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

Eigenlijk zijn er twee stormen, een in het huwelijksleven van Ted Graham, een transatlantischen vlieger, en een op twee duizend Meter hoogte, tijdens een groote vlucht. Beide loopen ze af zonder ongelukken. Een vlot geschreven liefdesverhaal, spelend in de vliegerswereld. Amusementslectuur voor volwassenen.

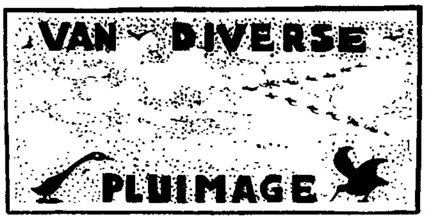

VRIESLAND (Victor E. van) SPIEGEL VAN DE NEDERLANDSCHE POëZIE DOOR ALLE EEUWEN. (652) *f* 3.90. De Spieghel, Amsterdam.

Victor van Vriesland heeft in dezen „Spiegel" een prachtigen schat van poëzie bijeengebracht, dien wij een ruime verspreiding toewenschen. De verzameling is met zorg geschied; ook van de minder en weinig bekende dichters zijn goede dingen uitgekozen. Het is wel ongeveer de rijkste verzameling, die wij in het Nederlandsch bezitten. De verzamelaar heeft geen wetenschappelijk werk beoogd, doch slechts een zoo volledig mogelijke verzameling poëzie bijeen willen brengen. De Middeleeuwen hadden, dunkt ons, nog rijker vertegenwoordigd kunnen zijn. Van de rederijkers en de dichters der contra-reformatie is nog al wat opgenomen en hier heeft blijkbaar van Duinkerken met raad en daad bijgestaan. De auteur sluit zijn verzameling af met 1910 ongeveer, in dien zin dat de hier opgenomen vòor 1910 hun eersten bundel publiceerden, zoodat Gorter, Boutens, Henriette Roland-Holst, van de Woestijne, het laatste gedeelte vullen, terwijl H. Leopold bijvoorbeeld uitgesloten blijft. Fragmenten of gedichten uit een samenhangend geheel zooals bijvoorbeeld Vondels rijen zijn niet opgenomen. Dat de keuze eenigszins subjectief is, is natuurlijk niet te voorkomen, maar ik geloof niet dat iemand deze keuze aanmerkelijk verbeteren zou. Het fraai uitgegeven boek, dat in zijn materiaal, in druk en voorkomen zeer deugdelijk en smaakvol is, vormt een kostbaar bezit voor ieder ontwikkeld mensch. De prijs is zeer laag gesteld, zoodat het werk voor iedereen bereikbaar is.

SCHRIJVERS EN SCHILDERS. Verzameld door W. L. M. E. van Leeuwen met medewerking van Dr. J. A. Goris. (408) De Haan, Utrecht. 1939.

Er is met dit werk een poging gedaan om de Nederlandsche (Zuid- en Noord-) litteratuur met de schilderskunst in verband te zien en te genieten. Allereerst moeten de rijke illustraties daartoe dienen, die zooveel mogelijk in litterair verband gegeven worden, zòo namelijk dat een gelijktijdig gedicht of prozastuk met een gelijktijdig en geestverwant schilderstuk geboden wordt. Verder tracht ook de text hier en daar dit verband te verhelderen. Zoo heeft men dus in dit boek een bloemlezing van onze schoonste gedichten naast en met een selectie uit de Nederlandsche schilderkunst. De inhoud strekt zich uit over onze zeven eeuwen poëzie en schilderkunst. Het is inderdaad een genot en dit prachtig uitgegeven boek te bladeren en te lezen. De opzet ervan is nieuw en het ligt dus voor de hand, dat er nog allerlei desiderata zijn en dat het werk in sommige détails beter geslaagd is dan in andere. Ik voor mij zou bijvoorbeeld liever gezien hebben dat de samenstellers zich tot de poëzie beperkt hadden; enkele bladzijden proza geven toch altijd maar een gebrekkigen indruk van wat een auteur in een heel boek of in een langer geschrift heeft uitgedrukt. Maar hoe het ook zij, een bloemlezing die geïllustreerd wordt door onze beste schilders en teekenaars, is natuurlijk een unicum en doet de gedichten op allergunstigste wijze tot hun recht komen.

VERWEY (Albert) FREDERIK VAN EEDEN. (332) *f* 3.25 en *f* 4.25. Mees, Santpoort. 1939.

Er is over van Eeden door vrienden en vijanden van hem zooveel geschreven, dat een boek van Verwey, den ooggetuige, die hem jarenlang van nabij gekend heeft, wel verhelderend werken moet. Het boek, zooals het hier ligt, is eigenlijk niet af; het behandelt van Eeden tamelijk uitvoerig tot 1917. Wat er over den van Eeden van na 1917 gezegd wordt, is al te summier. Ook is het geen biografie, maar een beschouwing van den mensch van Eeden in verband met zijn werken en aan de hand van zijn dagboek. Verwey's

bewondering en sympathie voor van Eeden zijn maar matig en deze matige sympathie kleurt overal zijn uitspraken, hoe objectief hij zich ook tracht te stellen tegenover van Eedens werken. Van Eeden, aldus Verwey, voelde zich als profeet, wat hij niet was, en leed aldoor aan innerlijke gespletenheid; zijn grootheidswaan en grootheidsverlangen misleidden hem voortdurend. De text van het boek wordt gevormd door colleges over van Eeden en Verwey had het plan deze tot een boek te verwerken. Zoo doet zich een zekere ongeacheveerdheid voortdurend gevoelen. Van Eedens Katholiek-worden wordt begrijpelijkerwijze niet voldoende gewaardeerd. Als studie van werken en persoonlijkheid bevat het boek een indringende, competente uiteenzetting en verklaring, die van blijvende waarde zijn zal.

GRESHOFF (J.) STEENEN VOOR BROOD. (204) van Kampen & Zoon, Amsterdam.

Jan Greshoff bezit het talent om met zijn geschriften zijn reputatie grondig te bederven. In het dagelijksche leven — het blijkt uit de laatste stukken van dit boekje weer opnieuw — is hij ongetwijfeld een zeer acceptabel en sympathiek iemand, terwijl hij in zijn schrifturen zich graag voordoet als een hyper-individueel, door en door eigengereid en grimmig wezen. Het meeste wat Greshoff schrijft, maakt den indruk van niet heelemaal echt, niet volkomen natuurlijk en eigen te wezen. Ook de aforismen en bekentenissen, die drie-vierde van „Steenen voor Brood" vullen, doen gewild en confectieachtig, een beetje snobistisch aan. Greshoff beklemtoont alles te nadrukkelijk, spreekt een weinigje te luid om volkomen zuiver te zijn. Slechts waar hij niet over zich zelf doch over anderen spreekt, is zijn stem sympathiek; zoo in de laatste opstellen van dezen bundel. Over God en godsdienst spreekt hij zeer oneerbiedig en weer met die branie, die Greshoff zoo onuitstaanbaar maakt. Dit boekje zal buiten strikt litteraire kringen wel nauwelijks gelezen worden.

GEERKE (H. P.) AAN HET HOF VAN LODEWIJK XIV. (244) *f* 2.— en *f* 2.90. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit boekje is er een uit de serie „Historie en Memoiren". Het is een biografie van den Zonnekoning, die met veel nut zal gelezen worden. Er worden hier veel gangbare meeningen over den beroemden of beruchten koning recht gezet. Zoowel Lodewijk zelf als Madame de Maintenon vinden er een zekere rechtvaardiging. De auteur houdt zich vooral bezig met de persoon van den koning en wel meer met zijn persoonlijk leven dan met zijn koningschap. Onwillekeurig komt ook dit ter sprake, alsmede, soms terloops, de sociale en cultureele toestand van Frankrijk, doch dit alles wordt hier slechts „gestreift" en schetsmatig behandeld. De persoon, de mensch Lodewijk XIV is de hoofdzaak. De opzet der geheele serie is blijkbaar populaire werkjes over bekende historische persoonlijkheden te bieden. Ook dit boekje is populair geschreven zonder wetenschappelijk apparaat en geeft een zeer objectief, bijna nuchter verslag van het leven van een der schitterendste vorsten, die er geleefd hebben. Voor volwassen lezers.

AALBERS (H.) DE LEVENSLEER VAN MEISTER ECKHART. (148) *f* 2.75 en *f* 3.50. Van Loghum Slaterus, Arnhem. 1939.

Meister Eckhart is een veel omstredene, niet alleen in de katholieke mystiek en theologie, maar zelfs in het huidige derde Rijk. Dat Tauler en Suso hem trouw bleven en hoog hielden heeft zijn nagedachtenis misschien meer goed gedaan dan zijn vreemde geschriften, die, hoe diepzinnig en mystiek ook, toch met de zuivere kerkleer niet gemakkelijk in overeenstemming zijn te brengen. Het boekje van Aalbers geeft een zeer goede en getrouwe uiteenzetting van Eckhart's systeem, voorzoover dit woord hier opgaat, en, in de tweede helft, een goede bloemlezing uit diens werken. Aalbers ziet heel goed dat de Kerk eenige uitspraken van Eckhart veroordeelen moest. Eckhart biedt meer een „sophia", bijna een „gnosis" dan een Christelijke levensleer of een Christelijke mystiek. Aalbers schrijft natuurlijk

allereerst voor geestverwanten, niet voor Katholieken. Zijn kennis van Eckhart is even gedegen en betrouwbaar als zijn kennis van den hedendaagschen nood der menschen. Ook voor ontwikkelde Katholieken, die in Eckhart ingeleid en ingewijd willen worden, is dit boekje zeer bruikbaar. Men zij echter op zijn hoede dat de min of meer „monistische" gezindheid van Aalbers, die hij ook in Eckhart terug meent te vinden, voor Katholieken zòo niet aanvaardbaar is.

WEL (Jos. van) HET GELD VAN ALLE TIJDEN. (142) *f* 1.10. Het Spectrum, Utrecht.

Het geld moet tegelijk fungeeren als prijsmaat en als ruilgoed. Het ruilgoed (zilver en goud) staat echter zelf weer onder de prijsmaat. Daaruit ontstond in den loop der geschiedenis een reeks van conflicten en oplossingspogingen, waarvan de schrijver ons het dramatisch verloop verhaalt in dit werkje, dat bijzonder aantrekkelijk is door de interessante bijzonderheden uit de geschiedenis van het geld en door het goede proza, waarin deze feiten verteld worden. De schrijver heeft het willen vermijden om over zijn specialiteit: de rente te spreken, om een zuiver objectief relaas te geven. Maar daardoor zijn een paar andere conflicten, die in het geld liggen: tusschen de waardeloosheid van het ruilmiddel en den prijs der beschikking over het ruilmdidel alsmede tusschen het geld als betaling voor bewezen diensten en het geld als hulpmiddel voor te bewijzen diensten, niet ter sprake gekomen. De uitgave van dit werkje sluit dus impliciet de belofte in van een vervolg over: de Bank van alle tijden. Misschien komt de schrijver door een nieuwe studie van het onderwerp onder dat gezichtspunt ook tot de conclusie, dat de Fuggers als uitgevers van wissels en Fugger-brieven wel degelijk in groote hoeveelheid geld gmaakt hebben. Voor leeken op dit gebied is dit een uitstekend werkje; ook specialisten beveel ik het aan, als hun bekeering nog mogelijk is.

HOOVER (J. Edgar) MISDAAD IN AMERIKA. Door Directeur „Federal Bureau of In vestigation" Unite staates Departement of Justice. Vertaald door K. H. Broekhoff, Commissaris van Rijks- en Gemeentepolitie, wnd. Hoofdcommissaris van Politie Amsterdam. (359) *f* 2.90 en *f* 3.90. Kemink en Zoon, Utrecht.

De man, die in de Vereenigde Staten verantwoordelijk is voor de nieuwe methoden ter bestrijding van het bekende gangsterwezen vraagt in dit boek waardeering en medewerking voor zijn werk van den gemiddelden Amerikaanschen burger. Het is een werk met uitgesproken opvoedkundige strekking. Het bestrijdt daarom de gangbare opvattingen over deze misdadigers, als zouden het slachtoffers zijn van de slechte sociale toestanden of dappere helden; het zijn integendeel echte lafaards en echte onverbeterlijke onsociale wezens, die uit de samenleving verwijderd moeten worden. Op een of andere dag wordt gijzelf het slachtoffer!! Waarom dit werk in het Ned. vertaald moest worden begrijp ik niet goed. Bij ons zou een andere paedogie de menschen tot medewerking met het politiewerk moeten bekeeren. En als de gangstergeschiedenissen de menschen interesseeren, dan komt dit waarschijnlijk uit dezelfde kwade instincten voort, waartegen de schrijver te velde trekt.

WAT ZEGT DE JEUGD ERVAN. Middelbare Scholieren over problemen van dezen tijd. (151) *f* 1.25. Hollandia, Baarn.

Dit boek geeft een aantal opstellen van middelbare scholieren (een vierentwintig-tal) over problemen van dezen tijd, als daar zijn: Jongeren en Ouderen, Opvoeding en Onderwijs, Geloof, Moreele Herbewapening, Jongens en Meisjes, Democratie of Dictatuur, Het Joodsche Vraagstuk en Bewapening of Ontwapening. Het curieuze ervan zijn natuurlijk niet de uitgesproken meeningen op zich zelf, maar het feit dat ze van middelbare scholieren stammen. De bijdragers en bijdraagsters zijn zoowel uit vrijzinnige als uit Protestantsche en Katholieke kringen. Zoodoende krijgt men de uiteen-

loopendste meeningen en opvattingen te lezen. Over elk onderwerp worden er gewoonlijk vier opstellen gegeven. In het algemeen is het neergeschrevene wel zoo ongeveer de neerslag van wat ook oudere menschen uit dezelfde omgeving zouden neerschrijven; hoogstens is het hier wat onstuimiger en wat minder logisch verwerkt neergeschreven. Dit geeft het geheel een zekere bekoring. Belangstellenden zullen met genoegen van deze opstellenverzameling kennis nemen.

FLES (Etha) en WESTERWOUDT (T.) HANDBOEK DER KUNSTGESCHIEDENIS IIe Druk. *f* 5.90 en *f* 6.90. Malmberg, Den Bosch.

Dit rijk geïllustreerde leerboek der plastische kunsten, dat eigenlijk voor middelbare scholen bestemd is, zal ook als persoonlijk bezit menige boekenkast kunnen sieren. Het bezit alle eigenschappen van een goed leerboek. Dat het herdrukt wordt, bewijst zijn bruikbaarheid.

MöLLER (Chr.) en RASMUSSEN (Ebbe) ATOMEN EN ANDERE KLEINE DEELTJES. Met een voorwoord van Prof. Niels Bohr. Geautoriseerde vertaling van Ir. Jan Bouten. Leopold, Den Haag.

Meerdere populair-wetenschappelijke werken verschenen er in den laatsten tijd over dit interessant en belangrijk onderwerp. Bij dit soort boeken moet er een compromis gesloten worden tusschen verstaanbaarheid voor den leek in dit vak en exacte wetenschappelijkheid. Men mag zeggen dat de schrijvers hierin goed geslaagd zijn. In het tweede hoofdstuk vindt men een paragraaf getiteld: Atoommechanica en een weinig philosophie. Hadden schrijvers niet alleen een weinig maar meer philosophie gebruikt, d.w.z. zich ook eerst in deze op z'n minst even moeilijke wetenschap door vakstudie bekwaamt dan zouden ze omtrent causaliteit, determinisme, energie en stof wellicht juistere opvattingen gehad hebben dan thans. Het derde hoofdstuk handelende over de experimenteele ontdekkingen der laatste jaren aangaande de atoomkern schijnt ons bijzonder goed geslaagd.

FLECHTNER (Dr. H. J.) GIJ EN DE CHEMIE. Moderne scheikunde voor iedereen. Nederlandsche bewerking van Dr. J. H. C. Merckel. Voorwoord van Dr. E. H. Büchner. Scheltema en Holkema. Amsterdam. 1939.

Een populair-wetenschappelijk boek, in den trant van het bekende werk van Dr. Karlson: Moderne Natuurkunde voor iedereen: dat er in slaagt ook voor den leek op dit gebied de geheimen der moderne scheikunde te ontvouwen. Tal van dikwijls geestige teekeningen en opmerkelijk goed gekozen voorbeelden helpen daartoe mede. De vertaling is goed en vlot leesbaar.

JONG (Dr. K. H. E. de) SPINOZA EN DE STOA. Mededeelingen vanwege het Spinozahuis, V. Brill, Leiden. 1939.

In deze uitgegeven voordracht is gepoogd overeenstemmingen te vinden tusschen de gedachtegangen van Spinoza en die van de Stoa, waarvan Seneca bijzonder op den voorgrond treedt. Eenige parallellen zijn onmiskenbaar aanwezig; sommige schijnen echter ver gezocht, b.v. de overeenkomst tusschen de Stoïcijnsche pneuma en Spinoza's uitgebreidheid. Ook de éénheid der Stoa en de Joodsche éénheidsgedachte is toch heel verschillend van de Spinozistische éene substantie; en terwijl de Stoa doelmatigheid kent, loochent Spinoza alle doeloorzaak.

WERKMAN (E.) en KOOPS (M. Sybr.) DE FAMILIE STASTOK. Geprolongeerd. Een celluloid-loze film. (109) Blitz, Amsterdam.

Het eeuwfeest der „Camera" is in verschillende uitingen gevierd. Die, welke in dit boekje vorm verkreeg, moge niet onaardig bedacht zijn, bevredigend is zij toch niet. De schrijvers hebben een vervolg geschreven op „De Familie Stastok", dat in 1939 speelt; zij hebben zich de verschillende typen dier familie in den tegenwoordigen tijd gedacht en aangegeven hoe

deze figuren thans zouden handelen en optreden. Een en ander in den vorm van een film-scenario.

Door de moderniseering is het oorspronkelijk karakter der typen verloren gegaan; zoo is Keesje b.v. een steuntrekker geworden, niet bepaald opstandig maar toch met critiek op den steun.

Door een dergelijke buitennissigheid moet een boek als de „Camera" toch eigenlijk niet herdacht worden. Er kunnen vergelijkingen gemaakt worden met dezen tijd, maar de sfeer, het tijdsbeeld zelf, de oorspronkelijke typen, levend geworden door dit boek, moeten onaangetast worden gelaten.

LOMBEZ O.M.C. (P. Ambrosius van) ZIELEVREDE. Nederlandsche vertaling van P. Franciscus van Breda. (274) *f* 1.40. „Goede Pers", Averbode (B.).

Pater Ambrosius van Lombez schreef zijn „Le Traité de la Paix Intérieure" in 1757. Tot heden zijn ongeveer vijftig Fransche uitgaven verschenen; als „Zielevrede" verschijnt thans de derde Nederlandsche druk. Het boek heeft dus zijn bruikbaarheid wel bewezen. Inderdaad bevat het voortreffelijke overwegingen en raadgevingen, beoogend vrede in de onrustige ziel te brengen. Het boek bestaat uit vier deelen. Het eerste toont de voortreffelijkheid aan van den zielevrede; het tweede wijst op de hinderpalen die hem belemmeren en op de middelen ze uit den weg te ruimen; het derde geeft de juiste middelen aan tot den zielevrede te komen; het vierde onderricht over de praktijk van dezen vrede.

Het eenvoudig geschreven, maar diep-menschkundige boek zij aanbevolen.

QUENNELL (Marjorie and C. H. B.) EVERYDAY THINGS IN HOMERIC GREECE. (140) 7 6.

— EVERYDAY THINGS IN ARCHAIC GREECE. (146) 7 6.

— EVERYDAY THINGS IN CLASSICAL GREECE. (144) 8. B. T. Batsford Ltd. London.

Het is de bedoeling van de Quennells geweest een populair-wetenschappelijk overzicht te geven van de klassieke Grieksche cultuur, van het openbare en meer persoonlijk intieme leven der Hellenen. Die opzet is hun zeer goed gelukt. Steunend op de Ilias en de Odyssee, de sculptuur en de architectuur, vaasversieringen, de resultaten van opgravingen, in het algemeen, op alles wat in eenigerleivorm van het klassieke Griekenland bekend is, hebben zij dat overzicht geschreven, zòò dat het voor niet-klassieke georiënteerden verstaanbaar en belangwekkend is. De uitgeefster heeft het werk opvallend goed verzorgd; kaarten, gekleurde platen, reproducties van kunstwerken en talrijke teekeningen verlevendigen den tekst. Voor algemeen ontwikkelden zeer bruikbare boeken.

POPE HENNESSY (James) LONDON FABRIC. Illustrated from paintings, drawings, Prints and Photographs. (184) 10 6. B. T. Batsford, London.

In zijn inleiding verklaart de schrijver: This book is an attempt to recall a few of the associations dormant in some London buildings". Hij doet een rondgang door een aantal Londensche paleizen, musea en kerken, beschouwt de kunstschatten daar aanwezig, belicht hun schoonheid en haalt historische herinneringen op, daaraan verbonden. Elke schoolschheid ontbreekt dit werk; het is geschreven in prettigen causerietoon. De schrijver is een schoonheidsgevoelige, hij heeft een eigen visie, en hij belicht niet zelden verrassend origineel het schoone of karakteristieke van een schilderij, een beeldhouwwerk, een gebouw; hij beschouwt dan tevens even den kunstenaar die het wrocht en het aspect van den tijd waarin deze leefde.

De schrijver is de leider van een belangwekkende wandeling langs een gedeelte der Engelsche kunst. Het boek is verlucht met een groot aantal buitengewoon goed uitgevoerde reproducties.

KUIPER-DE JONGH (C.) IN- EN UITVALLEN. (186) *f* 1.25 en *f* 1.75. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

In Holland worden weinig geestige boeken over ernstige zaken geschreven, zonder het ernstige belachelijk te maken. Dit is er een. Mevr. Kuiper-de Jongh schrijft, zooals zij zelf verklaart, over vrouwen voor mannen. Over allerlei onderwerpen, die de vrouw, haar leven en levensvulling betreffen heeft zij haar gedachten vorm gegeven, echte in- en uitvallen inderdaad, — over de vrouw en de krant, over het budget, over werkende vrouwen, over vrede, over de vrouw en de radio — enfin, over alles en nog wat. Nergens zwaar-op-de-hand, maar op den geestigen, luchtigen toon worden heel wat waarheden letterlijk aan den man gebracht. Belicht op een wijze als dit hier gebeurt, maken die waarheden zelfs wel eens meer indruk, dan wanneer ze zwaar-beschouwend betoogd waren. Nu laten de heeren het maar eens lezen; — overigens is het ook voor dames, gehuwde dames, geen ongeschikte lectuur.

LIDDELL HART (Capt. B.) WAT ZIJN ENGELAND'S OORLOGSKANSEN? (269) *f* 3.90. Contact, Amsterdam.

De auteur is een militaire specialist van erkende bekwaamheid; zijn boek is wetenschappelijk opgezet en uitgewerkt, maar voor den leek toch ook verstaanbaar. Hij bespreekt de oude en moderne methodes van oorlogvoeren, om zich daarop hoofdzakelijk bezig te houden met het huidige conflict en de rol door Engeland daarin gespeeld en nog te spelen. Het is een hooge mate actueel boek over de heendaagsche gebeurtenissen, en de politieken achtergrond daarvan. Bijzonder belangwekkend zijn de beschouwingen over de moderne stategie. Een boek dat in dezen tijd zijn lezers wel zal vinden.

MANDELE (Dr. L. J. van der) DE ZIEKTEN VAN HART EN BLOEDVATEN. (128) *f* 1.25. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Populair-wetenschappelijke uiteenzettingen op medisch gebied kunnen licht worden misverstaan: de patient, — of would-be patient, — wordt ongerust, of hij wil, op grond van het gelezene, zelf gaan dokteren. Bij dit boekje hebben geen van beide mogelijkheden een kans. Dr. van der Mandele behandelt de ziekten van den bloedsomloop in dien zin dat hij een beschrijving geeft van voorkomen, wezen en verscheidenheid der ziekten van hart en bloedsomloop, en bevredigt daarmee degenen, die belangstelling bezitten voor medische onderwerpen. De uiteenzettingen zijn begrijpelijk voor den eenigszins ontwikkelden leek.

TOLMAN (Rinke) EEN WERELD VAN SCHOONHEID. (118) Het Spectrum, Utrecht.

Over eenige landschappen van Nederland — Friesland, het Kampereiland, Zuiderlijk Nederland en Zuid Holland — heeft Tolman een mooi en veelzijdig instructief boekje geschreven. De fauna zoowel als de flora worden behandeld; de schrijver leert opmerkzaam observeeren, hij openbaart het leven der natuur als schoonheid. De natuurvriend, die vogels wil leeren kennen, zal vooral ook dit boekje als nuttig waardeeren. Een aantal foto's versieren en verduidelijken den tekst.

STOPPELAAR (R. J. de) VOGELS VAN POLDER EN WEIDE. (115) Het Spectrum, Utrecht.

Dit is deel 3 van de serie-uitgave „Wat leeft en groeit", welke 40 deelen zal omvatten. De Stoppelaar is een vogelkenner, die bovendien zijn kennis op prettige wijze kan mededeelen. Veel van zijn eigen ervaringen en belevenissen met de vogels van polder en weide worden in zijn boekje beschreven. Gelukkig doet hij ook talrijke zakelijke mededeelingen over de behandelende vogels, zoodat de leek die vogels ook kan leeren herkennen. Dat zal toch, dunkt mij, wel het hoofddoel dezer uitgave zijn. Zoo kan dit deel dus worden aanbevolen.

HYNEKE (Dr. W. H.) DE WARE AFBEELDING VAN CHRISTUS ONTDEKT. De Marteldood des Heeren in het licht der moderne medische wetenschap. Tweede druk. Met een voorwoord van L. Crobach, arts. (143) Romen & Zonen, Roermond - Maaseik.

In hoofdzaken is de tweede druk gelijk gebleven aan den eersten. Als man van wetenschap en als geloovige bespreekt Dr. Hynek de mogelijke ontdekking der moderne fotgrafie: de afdruk van Christus' gelaat en lichaam op de Turijnsche Lijkwade. Op zijn betoog is indertijd, na het eerste verschijnen van het boekje, nogal critiek geoefend. Toch is het zeker de moeite waard van Dr. Hynek's argumenten kennis te nemen. De juistheid te accepteeren staat vrij, daar de Kerk over deze kwestie geen uitspraak heeft gedaan.

ZUYLEN (J. J. L. van) MOREELE HERBEWAPENING IN DE PRAKTIJK. (62) *f* 0.90. Schuyt, Baarn.

Een aantal menschen, die hun leven nieuw gebaseerd hebben op de beginselen van eerlijkheid, reinheid, onzelfzuchtigheid en liefde, leggen in dezen bundel verklaringen af over hun nieuw leven. Het boekje bevat veel schoone gedachten.

BOERSMA (Ir. P.) ALBLASSERDAM'S HEDEN EN VERLEDEN. (448) geb. *f* 2.90. Noorduyn en Zoon, Gorinchem.

De historische beschrijving van Alblasserdam is gebaseerd op nauwkeurige archiefstudie. Zij is o.m. belangrijk om dat er uit blijkt hoe een agrarisch dorp zich heeft ontwikkeld tot een industriegemeente.

Kleinere Uitgaven:

HOEGEN (Dr. A. W.) KATHOLIEK FAMILIELEVEN. (71) *f* 0.50. Malmberg, Den Bosch.

Een reeks schoone en gezonde beschouwingen over het Katholieke gezin en het familieleven.

STEKETEE (Chr.) HET ACHTERLIJKE KIND. (32) *f* 0.45. Bosch & Keuning, Baarn.

Dr. Steketee, geneesheer aan een zwakzinnigen-inrichting, bespreekt vormen van zwakzinnigheid, de mogelijke oorzaken daarvan en de behandeling.

ENNEVER (W. John.) BEREIK MEER DOOR GEHEUGENTRAINING. (52) *f* 0.75.

— BEREIK MEER DOOR BEHEERSING VAN UW EMOTIES. (39) *f* 0.75.

— BEREIK MEER DOOR CONCENTRATIE VAN UW AANDACHT. (49) *f* 0.75. Vertaald door S. S. J. F. Hinderdael. Schuyt, Baarn.

Drie boekjes, wier adviezen beoogen de persoonlijkheid te ontwikkelen.

RADEMAKER (Dr. L. A.) WAAR BLEVEN DE TIEN STAMMEN VAN ISRAëL! (77) Servire, Den Haag.

Een zonderling boekje, waarin geschermd wordt met theorieën over de befaamde Cheops-pyramide en het fantastisch streven van The British Israel Movement. De lezing moet ontraden worden.

SCHELFHOUT-VAN DER MEULEN (Alb.) TEGENSTELLINGEN. (61) Romen & Zonen, Roermond, Maaseik.

In de reeks: „Meisje, verdiep je!" is dit nieuwe deeltje verschenen, dat een aantal mooie gedachten bevat ter overweging voor meisjes van 16-17 jaar. Het prettig geschreven boekje kan worden aanbevolen.

DEKKER (G.) PSALMEN VAN TOTIUS. (64) *f* 0.90. Bosch & Keuning, Baarn.
Bloemlezing uit het Afrikaansch Psalmboek, uiteraard bedoeld voor Protestantsche lezers.

HOUWINK (Samengesteld en uit het Latijn vertaald door Roel) IN ZIJN VOETSTAPPEN.
Een bloemlezing uit de Navolging van Christus van Thomas à Kempis. Eveneens bedoeld voor Protestantsche Christenen.

KEMP (Mathias) SERINGEN EN SCHROOT. (31) De Bongerd Reeks. Het Spectrum, Utrecht.
In dezen kleinen bundel verzamelde Mathias Kemp enkele zijner laatste gedichten, die handelen over de schoonheid der aarde en de dwaasheid der menschen, die deze schoonheid, in plaats van er van te genieten, vernielen. Er staan donkere tonen in, maar in zijn geheel is het bundeltje van een groote blijmoedigheid, een oprecht vertrouwen in de kracht der aarde en der natuur, die de seringen bloeien laat, terwijl de menschen elkander beoorlogen. Het allerbeste gedicht is wel het gedicht Stratosfeer, waarin een tocht naar die sfeer beschreven wordt in melodieuse strofen. Zelfs de verwording, die in het toekomstvers Chroniek A. D. 2500-2550 beschreven wordt, blijkt omspeeld van een zonnigen spot, zoodat de geur van de seringen tot aan het einde doordringerder blijft dan de damp van het schroot.

VERTOMMEN (K.) BROOD. (31) De Bongerd Reeks. Het Spectrum, Utrecht.
De verzen van Karel Vertommen, voor een goed gedeelte balladen, spreken onmiddellijk aan door hun eenvoudigheid. Deze dichter wil het verhaal doen van de zorgen en de vreugden van het volk, zijn kerstliederen zijn bijvoorbeeld geheel in de volksche sfeer overgebracht. De meest oorspronkelijke ballade lijkt mij de Ballade van het Mastklimmen. Karel Vertommen heeft zonder twijfel talent. Hij zal zich echter dienen te hoeden voor de gewilde naïeviteit, en, wat den vorm betreft, zich een strakker tucht moeten opleggen. Een gedicht als Sint Lutgardis wordt gedeeltelijk bedorven door de twee slordige slotregels.

BRUYNS (Martin) HET KENMERK. (31) De Bongerd Reeks. Het Spectrum, Utrecht.
Martin Bruyns is geen groot dichter; hem komen de gedichten zoo maar niet in den geest, dat kan men aan verschillende gedichten van Het Kenmerk wel duidelijk merken. Toch heeft hij herhaaldelijk zeer goede invallen en vondsten. Verzen als Ik Zwem, Cantilene, Josuë, en, in een ander genre, De Ballade van de fiets, mogen er zijn. De geweldige ontgroeidheid van een vers als Achterhoek kan me echter minder bevallen.

SCHREURS M.S.C. (Jac.) DE PIëTA. De Bongerd Reeks. Het Spectrum, Utrecht.
Dit mysteriespel van droom en gelijkenis is naar mijne meening al zeer weinig spel geworden, het dramatisch gegeven is zwak en het beeld van de Moeder Gods, de Piëta, die op het eind de oplossing van het eenigszins vage geval brengt, gelijkt als tooneelfiguur verbazingwekkend veel op den deus ex machina der ouden. Een driehoeksgegeven tot een wereldomvattend mysterie te maken is lang niet gemakkelijk en het is daarom geen wonder, dat pater Schreurs niet slaagde. De verdienste van pater Schreurs als dramaturg is slechts betrekkelijk, zij, die het beste in zijn werk bewonderen, zouden wellicht gaarne zien, dat hij het wezenlijk eenvoudige lied, dat hem vroeger zoo vaak gelukte, hervond. Er staan naast minder goede, ook goede verzen in dit tooneelspel, maar het blijft in zijn geheel — en dat is spijtig genoeg — rijker aan woorden dan aan zin. Het is rhetorisch in de minder gunstige beteekenis van dat woord.

ONZE BABY. *f* **3.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.**

Een boek, allersnoezigst uitgegeven, klaar, om de ontboezemingen van vader en moeder te ontvangen bij de eerste levensverrichtingen van het jonge kind. Een boekje dat voor vele jonge en toekomstige moeders een aangenaam present zal zijn.

DJOEP (93) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Fotografieën van Edward Quigley. Tekst van M. van de Rivière. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.**

Djoep is een poes. En in dit prachtig uitgegeven boek worden al zijn houdingen, waaruit zijn „innerlijk leven" spreekt met mooie foto's weergegeven en in menschentaal vertolkt.

SCHLESINGER (Stefan) VOORBEELDEN VAN MODERNE OPSCHRIFTEN VOOR SCHILDERS- EN TEEKENAARS. (32) *f* **2.90. Kosmos, Amsterdam.**

De letter, aangepast aan tekst, en tijd heeft hier een definitieve vorm gekregen, de teekenaar van dit boek heeft heel oorspronkelijke gedachten en een eigen stijl. Bijzonder geschikt voor hen die veel letters te teekenen hebben niet voldoende eigen inspiratie hebben.

AISBERG (E.) ZOO... WERKT DE RADIO! Het hoe en waarom van de radio in woord en beeld. Met schema's en gegevens voor het zelfbouwen van goedkoope, eenvoudige en meer ingewikkelde ontvangtoestellen. Bewerkt naar het Fransch. Met kantlijnteekeningen van H. Guilac. (107) Kluwer, Deventer.

Door wijze van behandeling en door inhoud wijkt „Zoo... werkt de Radio!" af van de bestaande radio-technische werken. Het is geschreven in den vorm van gesprekken; daardoor werd den inhoud opvallend frisch en levendig ,terwijl naast den tekst geestige teekeningen zijn afgedrukt. De inhoud is, mede hierdoor, zoodanig dat de beginneling, uitstekend georiënteerd wordt, en ook de vakman nog wel iets van zijn gading vindt. Aan de eischen van frissche behandeling en populariteit is de degelijkheid niet geofferd.

HAZELHOFF ROELFZEMA (Erik) RENDEZ-VOUS IN SAN FRANCISCO. (273) *f* **2.50. Sijthoff, Leiden. 1939.**

De schrijver van dit eigenaardige reisverhaal heeft met tien Dollar op zak een reis naar San Francisco gemaakt. Hoe hij dit klaar speelde, beurtelings wandelend, autoëend, treinend enzoovoorts, vertelt hij in dit boek. Hij is, indien al deze gegevens letterlijk te nemen zijn, een en twintig jaar oud, student in de rechten te Leiden en bezit alle innerlijke en uiterlijke eigenschappen, die het slagen van een dergelijke onderneming garandeeren. Het boek vertelt ons weinig van de steden, dorpen en streken, die hij doortrok, maar houdt zich vooral bezig met de persoonlijke ervaringen van den globetrotter. Eenige foto's en teekeningen illustreeren het werk.

KEULERS (Dr. Jos.) BIJBELSCHE GESCHIEDENIS. (574) *f* **15.—. Met teekeningen van Jos. Speybrouck. Romen en Zonen, Roermond, 1939.**

Met deze twintigste aflevering is nu ook de tweede druk van dit prachtwerk gereed gekomen. Het sluit af met een alphabetisch register, dat het gebruik van het boek zeer vergemakkelijkt. Woorden van lof behoeven aan deze korte aankondiging waarlijk niet te worden toegevoegd. Ook in dit tijdschrift hebben we meermalen op de goede eigenschappen ervan gewezen. Het is den uitgever gelukt, deze tweede uitgave voor sterk verminderden prijs op de markt te brengen. Het dus gaarne in een uitgebreiden kring van Katholieke huisgezinnen zien, behoeft waarlijk geen vrome wensch meer te blijven. Mede door de gemakkelijke betalingsvoorwaarden kan onze wensch ook werkelijkheid worden.

DIJK (Cas van) HET SCHERM GAAT OP. (205) *f* 1.— en *f* 1.65. Geill. door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De tooneelclub van een H.B.S. zou haast uiteengevallen zijn, als de leden die meer kletsten dan studeerden niet bijtijds een jonge, energieke regisseur hadden gezocht. Weinig handeling. Geschikt voor jongens en meisjes van 14-17 jaar.

HERS (Anna) TEUS ZIET HET SPOOR. (184) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geillustreerd door Rie Reinderhoof. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Na het vertrek van haar ouders voor zaken naar Spanje vindt Teus een tehuis bij haar getrouwde zuster. Haar moeder wordt door een granaat in de burgeroorlog gedood en haar vader gewond. Als hij terug komt is Teus reeds verpleegster en bijna verloofd. Het eerste deel van dit boek is erg gewild. Overigens: veel gezochte toevalligheden, veel sentiment en middelmatige verteltrant. Voor oudere meisjes.

WILKESHUIS (C.) MET NIEUWE MOED. (159) *f* 0.75 en *f* 1.20. Geill. door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Het goedig, fantasierijke Jantje neemt stil uit vaders kas elf centen om de schuld van de postzegels, die hij gekocht had, maar niet kon betalen, te voldoen. Hij heeft later erge spijt en maakt alles op spontane, hartelijke wijze weer goed. Protestantsch, maar niet hinderlijk. Voor jongens van 9-12 jaar.

BETLEM Jr. (Guus) ROND SHELTER EN KAMPVUUR. (200) *f* 1.20 en *f* 1.90. Padvindersverhalen. Kluitman, Alkmaar.

De titel geeft reeds voldoende aan wat het boek behelst. Het zijn korte, soms wel zéér korte verhalen uit de padvinderswereld. Enkele grepen zijn er wel eens naast. Commando's als b.v. „Geeft acht" en dergelijke kennen wij ten eenemale niet in onze padvinderij. Het drakerige aardigheidje „Trein-idylle" van Ton Schillings had gevoegelijk achterwege kunnen blijven. Voor jongens van 14-17 jaar.

VOSMA (Emmy) EEN SCHIP VAART WEG. (224) Thieme & Cie., Zutphen.

Jonge menschen, die de H.B.S. verlaten en afscheid nemen, uit elkaar gaan, in alle richtingen, daarover gaat dit boek. Er zijn er drie, die weer bij elkaar terecht komen en daardoor ook anderen tot zich trekken, broers, vrienden, die zij wat gezelligheid kunnen geven. Emmy Vosma heeft dit boek met veel inzicht en goed begrip geschreven, haar jonge menschen zijn geen lede poppen, maar natuurlijk en gezond. Een frisch boek voor oudere meisjes.

HAVELTE (Sanne van) IN DEN STORM. (272) *f* 2.— en *f* 2.75. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De kalverliefde van Juul waaraan zij geen weerstand kan bieden en die haar leventje geheel beheerscht, wordt gelukkig in de prettige omgeving van het jonge huishouden, waarin zij helpen gaat, tot de juiste waarde teruggebracht. En dan vindt zij ook de moed om met den nietswaardigen vent te breken. Toch wel een zeer précair gegeven voor jonge meisjes, vooral om dat Juul zo ellendig slap is en niet echt flink de bekoring vlucht.

JONG (Dola de) GASTVROUW IN HET GROOT. (199) *f* 2.— en *f* 2.75. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.
In dit origineele meisjesboek volgen wij de heldin in haar werkkring in een groot hotel waar zij het bedrijf gaat leeren bij een vriend van haar vader. Haar moeilijkheden, haar genoegens, haar fouten, heel de veelomvattende taak van personeelchef welke van An een mensch maken worden met veel kennis van zaken en zeer onderhoudend beschreven in dit verhaal dat voor oudere meisjes leesbaar is.

KLEI (J. van der) DE OUDE BOERDERIJ. (188) *f* 1.60. Geillustreerd door N. Schotel. Kluitman, Alkmaar.
Heel eenvoudig vertelt dit boek over de kleine voorvalletjes in het leven op de Friesche boerderij, waar Anneke en Jaap met hun grootouders wonen, en over de goede huiskabouter, die waakt over het welzijn van menschen en dieren. Aardig voor kinderen van 9-11 jaar.

NACHENIUS-ROEGHOLT (A. M.) EVA'S OGEN GAAN OPEN. (218) *f* 2.50 en *f* 3.50. Geillustreerd door H. Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
Eva's leven als meisjesstudente in Amsterdam en haar conflicten met de jeugdvriend uit haar geboortedorp, die gelukkig tot een bevredigend einde komen, worden op vlotte manier verteld. Dit boek is heel wat rustiger en minder opgeschroefd dan vele eerder verschenen verhalen van deze schrijfster. Voor meisjes van 15 jaar en ouder.

HAGERS (Freddy) DE SCHOUDERS ERONDER. (187) *f* 1.65 en *f* 2.25. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
Ieder krijgt zijn moeilijkheden en ook de drie meisjes in dit boek. Bij Ellis, het oudste zusje, verloofd met de sympathieke Tjoco, zijn het finantieele zorgen; haar dagelijksche werkkring bezorgt de levenslustige 18 jarige Fok desillusies; en Lexje, het inwonend nichtje heeft momenten dat ze twijfelt met Ru haar verloofde wel het ware geluk te zullen vinden. Maar... „De schouders eronder" houdt hun vader hen voor en ze komen er. Een boek met goede gedachten. Geschikt voor 17 jaar en ouder.

LAAN (Dick) HET GOUD VAN DEN AMERIKAAN. (203) *f* 2.— en *f* 2.90. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.
Rondom de Amerikaansche jongen Eddy, wiens Vader naar een goud-eiland is vertrokken en waar hij sindsdien niets meer van hoorde, spelen zich een reeks spannende en geheimzinnige avonturen af. Samen met zijn vrienden besluit hij later dat goud-eiland te gaan zoeken. Een boek van avontuur en hechte vriendschap, welke laatste gevaar loopt als de goud-koorts dreigt. Heel geschikt voor jongens van 14 jaar en ouder.

BETLEM Jr. (Guus) DE IJSHOCKEY-CLUB. (190) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman. Alkmaar.
Jongens zullen bij het lezen van dit boek niet alleen technische bijzonderheden over ijshockey hooren, maar ook meeleven met een reeks juweelendiefstallen en de eindelijke ontmaskering van de dievenbenden op de kunstijsbaan. Spannend sportverhaal voor ongeveer 14-jarigen.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) TOM VANHEEM EN ZIJN VRIENDEN. (168) *f* 1.35. Met stempel van de Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.
Het zijn wel een stel rakkers deze vriendjes, oude bekenden uit een vorig boek maar er zit geen kwaad bij. Voor jongens van een jaar of 13-14 een dol gezellig boek.

AMSTEL (H. van) DE WRAAK VAN DEN JAVAAN. (206) *f* 1.50 en *f* 2.25. Geillustreerd door R. W. Snapper. Malmberg, Den Bosch.
Dit boek dat niet alleen over avonturen en onwaarschijnlijkheden gaat, geeft zeer vele bijzonderheden over het leven in Suriname, waarvan onze grootere jongens met veel belangstelling kennis zullen nemen.

BERNARD (J.) STAATSVIJAND No. 1. (188) *f* 1.50 en *f* 2.25. Geillustreerd door Frans Mandos Fzn. Malmberg, Den Bosch.
Zooals de titel doet vermoeden is dit een echt avontuurlijk verhaal vol idealen en levensdurf voor jongens van 14 jaar en ouder.

SPIERINGS (Kees) STORM OVER GRAND CIRQUE. (211) *f* 1.50 en *f* 2.25. Geillustreerd door Piet Worm. Malmberg, Den Bosch.
Een geheel ander boek dan wij gewend zijn van deze schrijver, die het meestal heeft over sport- en verkennerskringen. Niettemin een verhaal vol stijl, karakter en strijd. Voor jongens van 14-17 jaar.

FITINGHOFF (Rosa) IN DE KLEINE BERGHUT BIJ DE RENDIEREN. (192) *f* 1.—. Uit het Zweedsch door M. J. Molanus-Stamperius. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.
De schrijfster voert de jeugd mee naar de bergen en de Laplandsche kinderen en laat hun kennis maken met het eenvoudig leven daar van menschen en dieren. Alleraardigst voor 9-12 jaar.

DONK (Jo van den) HET GERUISLOZE VLIEGTUIG. (208) *f* 1.50 en *f* 2.—. Mosmans & Zoon, Den Bosch.
Een gezellig verhaal waarin allerlei fijne dingen gebeuren, die Rob's avontuurlijke geest geheel vervullen. Leuk boek voor onze jongens.

BOONE-SWARTWOLT (I. C. De) en HAMAKER WILLINK (H.) HET NIEWSTE OMNIBUSBOEK. (307) *f* 2.90. Meulenhof, Amsterdam.
Deze vliegomnibus vertrekt van het Rokin en maakt allerleukste tochten met de kindertjes door heel het land. Er staan aardige plaatjes in dit mooie boek dat voor de kleintjes veel pleizier brengen zal.

ZWEGERS (B. V.) KLAAS PIKBROEK. Geïllustreerd door Roothciv. (78) *f* 0.60. Malmberg, Den Bosch.
De wonderlijke, spannend geschreven avonturen van Klaas Pikbroek aan boord van zijn schip en onder de kannibalen, en nog een kleiner vertelsel van Kapitein Blankenberg's lotgevallen, zijn heel geschikte lectuur voor jongens van tien à twaalf jaar.

BOUDENS (Aug. A.) EL SHEITAN, DE DUIVEL. Illustraties van Hugo Brouwer. (144) Breemen, Delft.
El Sheitan, de duivel, was de bijnaam door de Mooren in Spanje gegeven aan een heldhaftig Christenstrijder. Diens heldendaden en de strijd der Franken tegen de Mooren, besloten met den slag bij Poitiers in 732, vormen in hoofdzaak den inhoud van het boek dat geschikt is voor jongens van dertien à veertien jaar.

STEUR (Jan) VOLENDAM IN DE BOZE WINTER VAN 1916. Een Historisch verhaal. Geïllustreerd door Gerrit de Morée. (75) *f* 0.60. Malmberg. Den Bosch.
Het verhaal vertelt van de gebeurtenissen in Volendam, toen dit dorp zwaar getroffen werd door de Zuiderzee-doorbraak. De schrijver heeft zijn verhaal spannend weten te maken door meer in 't bijzonder de lotgevallen van een bepaalde familie te vertellen. Een mooi boek voor den leeftijd van ongeveer twaalf jaar.

BOUDENS (Aug. A.) HET EZELTJE VAN SINT ANTONIUS. Geïllustreerd door Rob. Graafland. (74) *f* 0.60. Malmberg, Den Bosch.
Een legende over den H. Antonius van Padua, en nog drie vertellingen, over de levens van de H.H. Elisabeth van Hongarije, Liduina van Schiedam en den jeugdigen martelaar Tarcisius, vormen den inhoud van het aantrekkelijk geschreven boek, dat geschikt is voor kinderen van tien à elf jaar.

NANDA: FREKIE EN DE BOK VAN MEESTER. Geïllustreerd door Jo Bijvoet. (78) *f* 0.60. Malmberg, Den Bosch.

Wat de kleine Frekie allemaal beleeft, omdat hij beloofd had niet te vertellen wat er met het bokje van den bovenmeester was gebeurd, vormt aardige lectuur voor kinderen van ongeveer tien en elf jaar.

BIEGER (N. K.) KAREL LOST HET OP. Geïllustreerd door Pol Dom. (160) *f* 0.75 en *f* 1.25. Kluitman, Alkmaar.

Geen bijster geslaagd jeugdverhaal. Het is rammelig, de avonturen, door eenige kinderen tijdens de vacantie beleefd, zijn nogal gezocht — zooals b.v. die historie van het oude huis waar het spookte —; ik krijg den indruk dat de schrijver (schrijfster) telkens maar weer een nieuw bedenkseltje aan het vorige lapte, om het boek vol te krijgen.

EITJES (John.) EEN DOUGLAS VERMIST. (160) *f* 1.40. Met het stempel van de Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Een avontuurlijke geschiedenis van een onverwachte vliegtocht. Voor jongens van 13, 14 jaar om van te smullen.

SCHMITZ (Marie) BAS BETAALT HAAR SCHULD. (171) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Mede door Bas haar schuld, wordt een van haar schoolvriendinnen, zwaar ziek na een ongeluk met de zeilboot. Bas doet haar uiterste best dit zoo veel mogelijk voor haar te verlichten, door haar met hulp van anderen financieel te steunen, zoodat zij eenige maanden naar buiten kan. Eenigermate sentimenteel, maar goede strekking. Voor 14-17 jaar.

MANCHE (Lou) HET KINDER KERSTBOEK. (63) Geillustreerd door Lou Manche. Met stempel van de Keurraad. Priesters van het H. Hart, Liesbosch.

Een kerstboek vol prachtige verhalen dat alle kinderen met genoegen zullen lezen.

LAAN (Dick) DE AVONTUREN VAN PINKELTJE. (176) *f* 1.40 en *f* 1.90. Geillustreerd door Dokie van Amstel. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Deze avonturen van Pinkeltje met de grappige teekeningen zullen aan de kleintjes een bijzonder genot verschaffen.

BETLEM Jr. (Guus) VERKENNERS VINDEN HET SPOOR. Geïllustreerd door Pol Dom. (160) *f* 0.75 en *f* 1.25. Kluitman, Alkmaar.

Een origineel plan van spoorzoeken door een kampeerende troep verkenners, leidt tot nog een tweede verwikkeling, die de hopman niet had kunnen voorzien, maar die van dit boek een spannend padvindersverhaal maken, dat aanbevolen kan worden voor jongens van 12 tot 15 jaar.

KARITAS: DE WAANZINNIGE KLUIZENAAR. Met illustraties van Joz. (263) *f* 0.85. „Goede Pers", Averbode (B.).

Ontvoeringen, geheimschrift en een verborgen erfenis spelen een rol in dit avonturenverhaal dat spannend is geschreven. Het kan worden aanbevolen voor jongens van ongeveer dertien à veertien jaar.

Herfst 1939

door J. v. H.

Er is, vooral van Duitsche zijde, herhaaldelijk een onderzoek ingesteld naar wezen en geschiedenis van den roman, een onderzoek, dat wegens de moeilijke begrenzing van het onderwerp, eigenaardige bezwaren meebrengt. Volgens deze historici zouden epos en drama de kunstvormen zijn van gesloten, einheitliche cultuurperioden, perioden, waarin een volk (of meerdere volken tesamen) een algemeen aanvaard en vast omschreven wereldbeeld bezat zonder verdeeldheid of gebrokenheid. Epos en drama hadden dan gewoonlijk godsdienstige, mythische of legendarische stoffen tot onderwerp, stoffen, die gemeengoed waren voor allen.

De roman zou dan de uitdrukking zijn van het uiteenvallende, afbrokkelende wereldbeeld, van de gebroken, niet meer gave en gesloten geestelijke eenheid, van de vrijuit strevende krachten van den geest. Daarmee zou dan samenhangen het stijl- en vormlooze van den roman, dat wat Paul Ernst zijn „monumentale Unform" genoemd heeft. Deze voorstelling, die wellicht onder te sterken invloed van de Grieksche en Romeinsche cultuurwereld ontstaan is, moge haar bedenkelijkheden hebben en voor de Middeleeuwen slechts met wringen en dringen zijn door te voeren, zij heeft haar bekoringen en waarschijnlijkheden.

Wat aan den roman als kunstgenre inderdaad het onmiddellijkst en duidelijkste opvalt, is zijn vormloosheid. Hij is aan geen uiterlijke en nauwelijks aan een innerlijke wet, aan geen stijl- of vormregels gebonden. Noch omtrent zijn lengte, noch omtrent zijn indeeling of zijn inhoud, noch omtrent zijn eenheid of de methode is er eenige bepaling van bindende kracht. Alles wat in geen ander genre is onder te brengen heet roman. Wie een boek schrijft over zijn hond, zijn bureaulamp of zijn werkvrouw, evenzeer als wie een uitvoerig geschrift bijeen fantaseert over Semiramis, Napoleon of de planeet Mars, noemt zijn werk een roman. Het genre is de vaalt waarop alles terechtkomt en waar rozen en lelies bloeien tusschen allerlei ongerechtigheid. Het eenige wat verondersteld wordt en ook dit nog niet uitsluitend, is dat het een werk van fictie, van verbeelding is. Waarop en hoe die verbeelding zich gericht heeft is vrijwel onverschillig. Er zijn vormstrenge kunstrechters geweest zooals bijvoorbeeld Stefan George, die den roman als een te vulgair, te weinig voornaam voortbrengsel van den geest buiten de litteraire kunst sloten.

Deze volstrekte vormloosheid, waardoor het mogelijk is dat de roman geen eischen van styleering of vormkunst stelt aan zijn maker, schijnt wel het symbool te zijn van de ongebondenheid en stijlloosheid van dezen tijd en de boven vermelde meening omtrent epos en drama te rechtvaardigen. Een tijd als de tegen-

woordige, die niet het leven te styleeren tracht, maar wel „het leven" met lyrische uitbundigheid verheerlijkt en een hartstochtelijken levenscultus pleegt, moet natuurlijkerwijze in den vormloozen roman zijn eigenlijke uitdrukking vinden. Geen der vroegere geslachten heeft zoo bewust en nadrukkelijk van zijn levenshartstocht getuigd als het onze. In proza en poëzie is de liefde, de drift voor het leven zoo luidruchtig gevierd, dat dergelijke belijdenissen banaal zijn gaan worden en naar opstellen van middelbare scholieren verhuisd zijn. Met het leven als het eenig goed te dwepen en er zich bewust met alle drift aan vast te klampen verraadt eigenlijk reeds een gebrek aan stijl, aan innerlijke houding. In tijden van grooten stijl en hooge cultuur werd het leven waarschijnlijk even hartstochtelijk bemind als thans, doch er werd minder over gesproken. Ware stijl en cultuur zijn niet mogelijk zonder dat er andere waarden naast en boven het leven gesteld worden. Stijl zegt altijd en op alle niveau's ordening, tucht, ascese, zelfbeperking, verzaking. Hier raakt de aesthetische orde wezenlijk aan de ethische. Dat in de hedendaagsche opvattingen beide onverzoenlijk tegenover elkaar zijn komen te staan en door de aesthetici niets zoozeer geschuwd wordt als wat naar ethica zweemt, verraadt eveneens het gebrek aan stijl en levenshouding.

De vitalistische levenshouding, dit wat goedkoope dwepen met het leven, zegt vrijwel het tegendeel van ordening en ascese; het leven intens te ondergaan als hèt avontuur bij uitstek, zich te bedwelmen aan zijn gistingsprocessen is wel het omgekeerde van zich naar wet en regel te styleeren. Het is de verwerping van al wat bindt, wat beperkt en regelt, de aanbidding van den blinden drang, van de immanente drift, van hèt vormlooze in zijn hoogste openbaring, het leven. Wat is er vormloozer en ongestyleerder dan het leven? Shopenhauer is er pessimist en een wanhoopsapostel van geworden. Hij ziet het wezen der wereld, en daarin als hoofdmoment het menschenleven, als blinden drang, als duisteren onbewusten wil, „Die Welt als Wille. . ." en deze blinde wil voert slechts tot leed en ellende. Hij preekt een norsch antivitalisme als eenige bevrijding uit de klauwen van den levensdrang. Nietzsche heeft dezen blinden levenswil van Shopenhauer overgenomen, doch in plaats van Shopenhauers rol van boeteprofeet voort te zetten, is hij de hoogepriester van dien levenswil geworden. Hij verheerlijkt en bewierookt den instinctieven levensdrang, die zich in Uebermenschen onbeperkt heeft uit te vieren. Nietzsche was een hooggerichte, tuchtgeschoolde geest, die stijl wilde brengen in het onstyleerbare en zelfs zijn Uebermensch wilde dresseeren. Zoodra zijn leer echter gemeengoed was geworden van de massa, bleef er niet veel anders over dan een tamelijk vulgair vitalisme; Nietzsche's ascese was vergeten en er bleef slechts een dwepen met den roes, met het wilde levensinstinct, zooals wij dit de laatste decennia beleefd hebben.

Een tijd nu, die het leven aanbidt juist in zijn vormlooze momenten en verschijningen, in zijn driftigste uitingen en roekelooste openbaringen, die het levensinstinct als zekersten gids beschouwt, kan zich moeilijk getrokken voelen tot stijlwetten, die zijn uitingen binden en regelen en die rythme en regelmaat brengen in zijn artistieke uitdrukking. Dat de poëzie, de gebonden versvorm, zooveel terrein verloor en haast uitsluitend tot de korte lyrische uiting beperkt werd, dat het drama zulk een neergang beleefde en, voorzoover het nog voortbestond, zich hoe langer hoe vrijer en losser ontwikkelde, dat elk genre, buiten den roman, werd teruggedrongen, al deze verschijnselen mogen én gevolg én bewijs daarvan zijn, dat het stijlbesef in zijn breedste beteekenis, zoowel in den zin van levens- als van kunstvorm, vervloeide en vervlakte. De „monumentale Unform", de roman, veroverde de laatste vijftig, honderd jaar aldoor meer gebied ten koste der strengere stijlgenres; hij is aangezwollen tot een waren Mississippi, die met voortdurende overstrooming dreigt. Men zou het ook zoo kunnen zeggen: dat het monster roman als de draak uit het sprookje de kleine prinses poëzie naar het leven staat. Doch daarvoor is de roman in het algemeen te goedaardig; hij is eer een baardige bergreus, die slechts bij toeval en uit kracht van zijn logge zwaarte kleine feeën dooddrukt.

* * *

De herfst van negenendertig heeft een stroom van romans over Nederland uitgestort, waaronder er nauwelijks een enkele is, die over een kwart eeuw nog zal gelezen worden. Van Schendels „Zeven Tuinen" is te kunstmatig van samenstelling, te mager aan bewogenheid en spanning, om lang te blijven leven. Het boek is in engeren zin voorbeeldig geschreven, zooals al van Schendels romans, met een suggestiviteit van toon en sfeer, die bewondering wekt, doch het is weinig dramatisch en aangrijpend, te zeer gecultiveerde natuur en het zal hoogstens bij litterair geschoolden in den smaak vallen.

Gerard Walschap schreef met „Houtekiet" de kroniek van een beginnend heidedorp, een zwak en kreupel product zonder pit of levenskracht. In plaats van als een soort nomadenpatriarch tot een legendaire figuur uit te groeien, die het boek op magische wijze zou beheerschen en er een geheimzinnige grootheid aan verleenen, blijft Houtekiet, de stamvader van het dorp in letterlijken zin, een schimmige figuur zonder grootheid of belang. Walschap is hier vastgegroeid in zijn naturalistisch procédé en copieert stijlloos de natuur. Het is een lang gerekt vertelsel van vrouwenverleidingen en onschuldiger bezigheden; alles, behalve het einde dat eenige stijging toont, speelt zich af op hetzelfde platte, banale niveau. Hoe is het mogelijk dat een geest als Gerard Walschap zich een heel boek lang vermeien kan in het gezelschap van een idyllischen moordenaar en dartele melkmeiden? Dit is wel niet de roman op Europeesch peil?

Albert Helman is te voorschijn getreden met een Mexicaanschen roman, maar in plaats van een schoone verbeelding is er een tweeslachtig boek ontstaan met veel onfrissche alkooflucht en exotische avontuurlijkheid. De prinses poëzie moet wel stikken in deze Dirnen-atmosfeer. Mogelijk is dit verhaal een stuk spiegel van het Mexicaansche leven, doch met den naturalistischen opzet dat de roman niets anders dan het naakte leven te weerspiegelen heeft, blijft men ten eeuwigen dage in de modder steken. Kunst kan slechts gestyleerde en veredelde natuur zijn. Alle koketteeren met sexueele gedurfdheden is voor een schrijver een onwaardig spel. Het eerste gedeelte van „Het vergeten Gezicht" is erg vervelend, wat een roman nooit zijn mag, en het tweede, waarin het vergeten gezicht het eigenlijke motief zou moeten zijn, bestaat uit te los gefantaseerde avonturen.

Vestdijk publiceerde „Sint Sebastiaan", een vòor-roman op „Terug tot Ina Damman". De vroegste kinderjaren van Anton Wachter vanaf zijn gespeend worden tot zijn tiende jaar worden erin behandeld. „Behandeld" is het juiste woord. Het is eer een psycho- en physiologische studie dan een verhaal of roman. Deze behandeling is bovendien nogal dor en, hoewel zeer indringend en scherpzinnig, zeer eenzijdig. De physiologische sensueele ervaringen van het kind worden door Vestdijk natuurlijk grof uitgemeten, terwijl de momenten van verinniging en moederliefde, die toch bij alle kinderen voorkomen, volkomen vergeten zijn. Deze ouders zijn de meest houten van alle houten poppen. Ook elke godsdienstige gewaarwording of voorstelling wordt, hoewel het kind meerdere malen het Onze-Vader bidt, voorbijgegaan. Vestdijk nadert het kindergemoed met het lancet van den operateur in plaats van met den tooverstaf van den dichter. Hij schrijft beter over ongewone geesten als El Greco dan over een tot bewustzijn ontwakend kind.

Van Genderen Stort schreef een roman „Rondom een Balling", die van stijlgevoel getuigt, doch die helaas! zoozeer gestyleerd werd dat het leven erin bekneld raakte. In zijn latere boeken bereikte deze auteur niet meer de frissche natuurlijkheid van „Kleine Inez" en „Hinne Rode". Zijn natuurlijke voornaamheid dreigt hier gemaniereerdheid te worden. Ina Boudier Bakker's „Aan den grooten Weg" is ontspanningslectuur, die met litteratuur niets te maken heeft. Tonnis Brongers deed een hoogen greep met „Maarten Storm", den roman van den grootscheepschen zakenman, doch hij bleef beneden het niveau van den hoogen opzet en schiep geen volop levende werkelijkheden. Ook Jo Boer trachtte met „Wereldtentoonstelling" een boek van Europeesche allure aan te bieden, maar het is te fraai geschreven en valt in te weinig samenhangende scènes uiteen. „Die verkeerde Wereldt" van Mr. A. Roothaert, „Vaarwel, Boedapest " van Leo van Breen, „De tweede Jeugd" van M. Mok, „Het Huis De Engel" van Leo Ott en het goed gecomponeerde, maar zeer onfrissche boek „De Glij-

baan" van Jan van Rheenen, zijn romans, die boven het Boudier Bakker-peil uitgaan.

Doch het boek, dat ik van al de genoemde met hèt meeste genoegen gelezen heb, is „Het vreemde Vaderland" *) van Josine Reuling. Deze schrijfster, die reeds een talrijk oeuvre op haar naam heeft staan, behoort niet tot de litteraire grootheden en bekommert zich weinig om „litteratuur". Zij schrijft gewoon huis-en-tuin-proza en van haar vorige werken heeft er geen bijzondere aandacht getrokken, tenzij èen om het thema dat erin behandeld werd. „Het vreemde Vaderland" kon voor een grootere-jongens- of meisjesboek doorgaan, zoozeer ontbreekt er alle allure aan van den bewusten litterairen roman. Het is de geschiedenis van een Hollandschen jongen, een wees, die in Riga op een Duitsche school gaat en bij het uitbreken van den oorlog in '14 naar Holland moet terugkeeren.

De auteur verhaalt dit jongensleven met de zuiverste natuurlijkheid. Zij wil niets anders dan zoo levendig en intens mogelijk het wel en wee vertellen van dezen jongen en zijn klasgenooten op het Duitsche schooltje en alles bloeit op onder haar hand. Het is een wonder van zuivere weergave, dit kleine schoolwereldje, de Duitsche maitresse met haar helpster, de Baltische comtesse, de carricaturale Schwester Amanda, de goedige Meta en de kinderen der eerste klas. Vooral het Oostenrijksche gezin Rank, moeder en kind, artiesterig en rijk aan armoede, is verbeeld met een helderheid en levenswaarheid, waarvoor men heel wat „groote" romans zou prijsgeven. Hoe wonderlijk juist zegt deze moeder van haar praktisch en bezorgd dochtertje: „Inka is veel verstandiger dan ik, maar wijzer is ze niet". De „Oostenrijksche" episode in dit boek, en deze beslaat een groot gedeelte, is van zulk een voortreffelijk episch gehalte op-kleine-schaal, zoo overrompelend van eenvoud en natuurlijkheid, dat men er gemakkelijk onnadenkend overheen zou lezen. Al deze dertien-veertienjarigen, die met den Hollandschen jongen de eerste klas vormen, zijn geboetseerd met ongewoon fijne en gevoelige hand. Hun levens- en lotgevallen van schoolkinderen zijn uiteraard weinig belangrijk, maar zij worden het door de menschkundige styleering en weergave der schrijfster. De waarde van het boek ligt geheel in zijn intense natuurlijkheid en menschelijkheid.

De auteur heeft de zuiverheid van gevoel gehad de sfeer niet door sensualiteit te vertroebelen, wat in een intiem verhaal over jongens en meisjes van dezen leeftijd verleidelijk zijn moest. Een enkele maal steekt de demon heel even zijn klauw uit, meer schetsmatig dan uitdrukkelijk, doch de vriendschap dezer klasgenooten blijft onaangetast. Dit fijn gestyleerde verhaal zou er vulgair door geworden zijn. Nu is „Het vreemde Vaderland" voor mijn smaak, binnen zijn beperkte grenzen, het menschelijkste en boeiendste boek van dezen herfst.

---

*) Josine Reuling. Het Vreemde Vaderland. (292) Querido, Amsterdam. 1939.

Ernest Psichari

door EDUARD BIONDA.

Ernest Psichari is een stralend getuigenis van Gods werking in een menschenziel, van de Wil Gods, die alles overwint en alles breekt desnoods, maar ondanks alles zijn doel bereikt.

God heeft de ziel van dezen mensch begeerd en hij heeft zich gegeven in schone overgave. In alles en ten volle.

't Was in de eerste maand van de wereldoorlog '14-18, nog geen twee jaar na zijn bekeering, dat hij sneuvelde achter de kanonnen van het Ardennenfront. Om z'n arm vond men een Rozenkrans gewonden, onder zijn uniform droeg hij een kruis en het scapulier van Dominicus' Orde. Hij was dertig jaar oud.

Hij was de kleinzoon van Ernest Renan, een der droeve glories van het negentiend' eeuwsche Frankrijk. Zijn moeder, Noémi Renan, had geen geloof, zijn Vader, Jean Psichari, evenmin.

Omdat zijn grootmoeder erop stond, werd hij gedoopt door een Grieksch-orthodox priester. Bijna dertig jaar zou de doopgenade diepverborgen kiemen in zijn ziel, tenslotte heerlijk uitbloeien.

Zijn opvoeding was streng. Z'n Vader, van een opvliegende, onstuimige natuur, kwam vaak in botsing met de onverzettelijkheid van dat kleine-menschen-hart, maar Ernest had steeds de moed, — en het kostte hem om zijn aangeboren trots een grote zelfoverwinning — om na elk conflict zijn Vader vergiffenis te vragen en z'n kopje te buigen.

Vader en Moeder wilden een degelijk mensch van hem maken en spaarden hem daarom in niets. Zijn huiswerk moest steeds onberispelijk zijn en 't gebeurde, dat zijn Vader om enige fouten het werk van uren verscheurde. Dan balde de jongen zijn kleine vuisten, boog het hoofd en begon opnieuw met onverzettelijke kracht. In zijn kinderjaren heeft hij geleerd steeds meer van zichzelf te eischen, nooit tevreden te zijn met eigen werk, eigen zin opzij te zetten voor de wil van anderen, zichzelf in te spannen. Zodat hij van jongs af reeds toonde een wondergaaf karakter te bezitten, gevormd tot een nobele, forsche sterkte; hij wist zich bescheiden op de achtergrond te houden en toch te leiden en zijn wil, waar het moest, door te drijven. Zo kwam het, dat hij op zijn zestiende jaar een man was.

Tekenend voor de hoge dunk die zijn kameraden van hem hadden, en 'n karakteristiek voor heel zijn leven, is 't woord, dat een hunner na zijn dood eens zeide: „Ernest was steeds één centimeter te groot.!"

Zijn grootvader kreeg veel invloed op den rijpenden jongen. Ernest was acht jaar, toen hij diens begrafenis bijwoonde en de hulde zag die de vooraanstaande mannen van Frankrijk hem brachten. Van zijn vijftiende tot zijn twintigste jaar las en bestudeerde hij al diens werken. Z'n ziel, door een godsdienstloze opvoeding een bereide bodem, werd geheel doordrongen van de atheïstische, fel anti-godsdienstige principeen, neergelegd in het „Vie de Jésus" vooral.

'n Grote genade in zijn leven is zijn vriendschap met Jacques Maritain, dien hij in 1898 leerde kennen. Even ongelovig als hijzelf, studeerden en werkten zij samen, maakten toekomstplannen en voedden elkaar op. De invloed van Maritain was beslissend op zijn leven: de bekering van dien vriend tot een vurig katholiek, bracht hem ertoe, Ernest mee te trekken naar de waarheid van het katholicisme.

De invloed van Maritain op het geestesleven van Psichari is diepgaand geweest. Door zijn klaar en diep verstand werd hij gedreven naar de wijsbegeerte, waarin hij de noodzakelijke en vruchtbare grondslag zag van heel zijn verder leven.

Psichari daarentegen, met een vurig, sterk-gevoelig temperament, en een niet altijd even beredeneerd idealisme, verdiepte zich vooral in de moderne literatuur, maar gedreven door zijn vriend, ging hij meer belang stellen in wat de grondslag moet zijn van alle waarlijk creatieve literatuur, en zijn ver-

stand dieper cultiveren. Voor zijn gaan naar God zal deze belangstelling vruchtbaar blijken: immers, in de studie vooral van de filosofie-geschiedenis, maakt hij, wellicht voor het eerst, nader kennis met de godsgedachte door de verschillende godsdiensten te bestuderen en het kan hem niet ontgaan zijn, hoe de grootste vragen der mensen altijd uitgingen naar het godsbegrip en hoe er geen enkele filosofie bestaat, die niet rekening moet houden met het den mens ingeboren, religieus gevoel. Al was deze kennismaking uiterlijk zonder enig gevolg, diep in zijn ziel heeft ze iets opgewekt. 't Is de eerste schemering die hij bespeurt van iets bovenzinnelijks.

Om zijn leven de richting te geven, die Hij wilde, stelde God een meisje op Psichari's levensweg. Zijn groot en rein, diepgevoelig hart, dat hij altijd in streng bedwang heeft gehouden door een forse, mannelijke wil, geeft zich gans aan een medestudente, ofschoon hij moest begrijpen, dat een huwelijk met haar praktisch onmogelijk was. Ze was zeven jaar ouder dan hijzelf, en reeds verloofd met iemand, die een schitterende toekomst tegemoet ging. Zelf was zij te zwak om Psichari af te wijzen en de band te breken, die den jongen man vaster en vaster aan haar bond. Ernest zag het onmogelijke van zijn verlangens meer en meer in. Het martelde hem maandenlang, sloeg zijn geluk aan stukken en maakte hem in korte tijd jaren ouder.

Z'n Moeder stuurde hem naar het Zuiden, waar hij zich uit verdriet en wanhoop ging overgeven aan allerlei uitspattingen en een ongeregeld leven om zijn liefde te vergeten. Hij brak met Maritain, die hem trachtte te helpen door hem het onmogelijke van een verbintenis helder voor ogen te stellen, en hem met allerlei studievragen bezig te houden.

Op 'n avond gaat Ernest naar een drogist, koopt een fleschje vergif en begeeft zich naar het kosthuis van een zijner medestudenten, die op reis is. Hij drinkt de inhoud geheel op en gaat in 'n stoel liggen, wachtend op de dood. Toen een uur later zijn vriend thuiskwam, geheel onverwachts, vond deze hem bewusteloos en begreep alles, toen hij het fleschje op de grond zag liggen. 't Was een betrekkelijk onschadelijk verdovingsmiddel.

Twee dagen later ontving hij een briefje „Vergeet alles van eergisteren en spreek er met niemand over. Ernest."

Die nacht is voor hem een zegen geweest. Hij zag het dwaze van zijn gedrag scherp in en, geschrokken voor wat het gevolg had kunnen zijn van zijn waanzinnige daad, kostte het hem weinig moeite meer, om nu alle gedachten aan het meisje te verdrijven.

Hij vertrok naar Parijs en ging zich aanmelden voor de militaire dienst, waarvan hij wegens studie uitstel had verkregen.

't Was tegen het einde van 1903.

De strakke tucht en de forsche discipline van het militaire leven deden hem goed. Zijn wil kwam weer alles te boven en zijn verstand was na enige tijd weer koel en rustig. Na de twaalf maanden van zijn dienstplicht, tekende hij voor vijf jaar voor het koloniale leger. In „l'Appèl des Armes" zet hij zijn zuivere opvattingen van het soldatenleven uiteen en wijst vooral op het vaak voorbijgeziene psychologische nut ervan. Het leert den jongen man, die het leven ingaat, zijn wil te stalen en zijn persoonlijkheid te vormen door de noodzakelijke daden van eigen durf en het pal-staan voor eigen overtuiging in de omgang met anderen. Het geeft hem — misschien voor het eerst in zijn leven — een ideaal: dienen voor vaderland en volk.

't Was dus uit volle overtuiging voor het nut ervan voor zijn verder leven, dat hij besloot als koloniaal naar Afrika te vertrekken. Bij die gebondenheid, die hem zou leren vrij te worden, meende hij het offer van vaderland en familie te moeten brengen, enkel en alleen om een groot mensch te worden.

De principen, uiteengezet in dit eerste zijner werken staan nog ver af van christelijke beginselen, eenzijdig gericht op het natuurlijke en dragen het karakter van groot-menschelijke, maar heidensche idealen; toch betekent dit boek een stap naar het katholicisme. Hij heeft geleerd te buigen voor een hoger gezag dan eigen wil en die wil steeds te beheersen door het verstand. Jaren later zou hij leren dat autonome verstand te onderwerpen aan onbegrepen geloofsdogma's.

In de ontzaglijke eenzaamheid van Afrika's woestijnnachten heeft Psichari zijn eigen ziel en God ervaren.

Guardini, de bekende Duitsche priesterschrijver, zegt in zijn boek „Wille und Wahrheit": „Stilte is niet alleen een afwezigheid van geluid, maar heeft zelf een overvolle inhoud. Door de stilte stijgt het goede en schone, wat we in ons dragen naar boven om vruchtbaar te zijn."

Zo ook is eenzaamheid een volheid. Als we alleen zijn, zijn we bij onszelf. Meestal zijn we dat niet, maar haast altijd bij anderen. Niet lichamelijk, maar met onze gedachten, onze herinneringen. We zijn bang met onszelf alleen te zijn, want het kan pijnigend zijn, eigen ziel te ervaren."

In de H. Schrift staat een machtig schoon woord over de stilte: „Toen alle dingen in diepe stilte verzonken waren en de nacht de helft van haar loop voleind had, steeg van Uw troon, o Heer, Uw almachtig Woord." 't Is een profetie van de heilige Geboorte in de Kerstnacht, maar ook van het geboren worden Gods in het bewustzijn van den mensch.

In de Mauretaansche avonden, als zijn kameraden de minneliedjes zongen van het Fransche vaderland, zacht van heimwee en overweldigd door de oneindigheid van nachthemel en woestijn, zat hij stil voor zich uit te staren, uren lang. Dan kwam heel zijn leven hem voor de geest en alles wat goed en schoon was in zijn ziel, idealen en stille verlangens, golfden op; dan staarde hij in zijn eigen ziel, die even wijd was als de woestijn voor hem en even groot als de hemel boven de Sahara.

De mensch, die werkelijk zichzelf vindt, vindt God in wat hij diepverborgen in zich draagt, la nostalgie de Dieu, het heimwee naar God. Niemand, die nadenkt over eigen ziel, kan areligieus blijven: hij zal God vinden in zichzelf.

En langzaam groeide in hem een vage gedachte aan Iemand, dien men God noemt, Schepper, Einddoel van alles. Toen werden weer levend de achteloos vergooide gedachten aan God uit de oude filosofiën van zijn studiejaren.

Hij was drie jaar in de Kolonie, toen hij een briefkaart ontving van zijn vroegeren vriend, Maritain. Ze eindigde met deze zin: „Ik hoop, dat je ook in God zult geloven, als je uit die eenzaamheid tot ons zult terugkeren." Ze bevatte de tijding, dat Maritain katholiek was geworden.

Als een donderslag trof hem dat: Jacques katholiek! Zelf heeft hij bekend, dat die tijding een geweldige ommekeer bracht in zijn leven. Op dat ogenblik wist hij, dat God moest bestaan.

We zien, hoe alles in dit leven wonderlijk door God bereid en beschikt werd voor deze dag.

De invloed van Maritain deed zich weer diep gevoelen en hij knoopte de door hemzelf verbroken relaties weer aan. God naderde en dreef hem verder op de weg naar zijn Waarheid.

In 1908 keert hij naar Frankrijk terug en laat zich te Versailles inschrijven aan de hogere Krijgsschool. In de kringen, waarin hij uiteraard veel vertoefde, vond hij een ongekende sympathie voor het Katholicisme. Afkerig van de princiepen, door Taine en Renan verdedigd, was men aandacht gaan schenken aan hogere waarden dan de dode materie. Veel in die sympathie was nog vaag en poëtisch-zwevend, maar later zou blijken, dat God zich aanpast aan alle, ook poëtische mentaliteit.

Ernest stond vreemd hiertegenover. Wel zag hij heel zijn vroegere overtuiging vergruizeld en droeg hij heel verborgen een gedachte aan God in zich mee, en een stil, onvruchtbaar verlangen naar Hem, maar die uitgesproken houding ten opzichte van een bepaalde godsdienst bij menschen, die hij nooit anders als overtuigde godloochenaars gekend had, was een duizelingwekkende openbaring, waar zijn geest nog niet rijp voor was.

Hij hoorde van de bekering van grote letterkundigen: Paul Claudel, Huysmans, François Coppée, Brunetière en vele anderen. Vooral moet het hem hebben getroffen, dat met Maritain, een andere vriend, de dichter Charles Péguy, katholiek was geworden.

Nieuwjaar 1909 ontving hij een brief van Maritain, die hem feliciteerde met zijn boek, herinneringen aan Afrika-jaren, dat hij pas had uitgegeven.

„Toen ik je mooie boek las, meende ik als in een droom, je naar Afrika te zien terugkeren, maar dan als een werkelijk gezagsdrager en niet in een officiers-uniform." En op het einde: „Streef naar het beste wat er bestaat in tijd en eeuwigheid: de vrede van God."

Toch gaf zijn geest zich niet. God moest nog dichter naderen, eer hij zich weerloos zou overgeven.

Vol van alles, wat hij gezien en gehoord had, tekent luitenant Psichari voor drie jaren voor het koloniale leger in Mauretanië.

* * *

In de wijde stilte der Sahara kwam zijn ziel spoedig tot intense rust. Van 1910 tot 1912 leeft hij haast onafgebroken in de onmetelijke zandwoestijn. Op marsch, hoog op de dienende rust van een kameel, zijn manschappen voor hem, stegen de indrukken van het jaar verlof weer naar zijn bewustzijn.

God! Het was de grote gedachte, die hem bezighield, hem rust gaf en blij maakte. 't Was alles zo wonderlijk. Boven de oneindigheid der woestijn en sprekend in de Afrikaanche hemel: God! Hij zag alle grote vragen opgelost en het diepste geheim van zijn ziel werd als de klaarbeschreven bladzijde uit een open boek.

Waarheid! Een rustig en diep verlangen, eindelijk de volle Waarheid te zien en in de volle Waarheid te mogen leven. God groeide in zijn binnenste.

Toen Maritain hem kort na zijn terugkeer in de Kolonie een medaille stuurde van Notre Dame de la Salette, glimlachte hij, maar deed wat hem gevraagd was: hij hing haar onder zijn uniform om de hals.

Langzaam en wonder-rustig stroomde de genade van licht en vrede in zijn hart en hij onderging alles met een stille blijheid en schone eerbied voor Gods werk. Want dat is wel het schoonste in zijn bekeringsgeschiedenis: dat God alles deed en hij alleen zich openstelde, heel passief; zijn eigen zielsverandering verwonderd onderging.

In zijn schone bekeringsverhaal „Le Voyage du Centurion", verklaart Psichari de geesteshouding, waarin hij leefde die maanden, hoe hij zich voelde als die sterke, eenvoudige figuur uit het Evangelie: „Wij gelijken op dien honderdman. Ook wij hebben honderd soldaten onder ons commando en tot den enen zeggen wij: Ga, en hij gaat en tot een anderen: Kom, en hij komt. Alleen dragen wij niet die diepe onderdanigheid, die nederigheid en schone liefde."

In dit boek, zeker het schoonste en diepst-menschelijke wat hij schreef, komt zeer zuiver uit de strijd, die ieder bekeerling moet strijden, om gereed te zijn bij het: Kom en volg Mij! van den Meester.

„Hoe zoudt ge Mij erkennen, Ik, die de Waarheid ben, nu ge leeft tusschen zovele onwaarheden, waarin ge vreugde hebt? Hoe zoudt ge mijn woorden begrijpen, die vrede zijn, gij, die leeft in twist en tweedracht, in opstand zijt met uw eigen lichaam, dat zich tegen uw ziel verheft, schuimend van onmachtige woede?.... Herinner u dit! Weet, dat Ik alleen een huis binnenga, als er orde heerscht: Ik kom niet onder een dak, waar niet alles tot mijn komst bereid is.

Een mensch gaf een groot feestmaal en nodigde velen. Op het uur van het maal zond hij zijn dienaren uit om tot de genodigden te zeggen, dat alles gereed was. Maar nodigt men iemand uit, voor alles in orde is?"

Om eens gereed te zijn bij de komst van den Meester, was zijn leven als van een heilige.

't Waren zware dagen, de tochten door de woestijn, met telkens herhaalde schermutselingen tegen opstandige Berbers en Arabieren. Dagen lang zochten ze soms naar versch water onder een moordende, allesverschroeiende zon. Dan dronk Psichari zelf haast niet, opdat er meer zou zijn voor zijn manschappen. Hij vastte, opdat zij niet zouden bezwijken. Zo voelde hij, dat hij beter bereid werd, den Meester te ontvangen.

Hij vergelijkt die tochten door de woestijn met de grote tocht naar God. Het zoeken naar water en voedsel is hem een beeld van zijn brandende honger

en dorst naar Gods waarheid en licht en liefde. Meer en meer opent zich zijn ziel, hij geeft ze en God vervult haar met zijn nabijzijn. Het ogenblik gaat komen, wat hij beschrijft in zijn boek: „Wanneer we wijs geworden zijn, zullen we met Paulus op de knieën vallen en, verblind door het grote licht, uitroepen: Heer, wat wilt Ge, dat ik doen zal?"

Ontzettende orkanen woedden vaak boven de woestijn, 'n loden lucht als een zware dreiging boven hen. Het hete zand kleefde aan hun zweet, waar ze beschutting zochten achter de brede ruggen hunner kamelen. Alles moest wijken voor de ontzaglijke kracht van de storm, die huilde over de zandheuvels, hoog en loeiend... „O God, we vergaan temidden Uwer elementen! Hier zijn we, het hoofd gebogen voor de adem van Uw stem. We zijn bang en sidderen, omdat wij wellicht geen antwoord weten op de dag, dat het U zal behagen tot ons te komen.... Maak, dat wij het uur van Uw komst duidelijk zien en geef ons de kracht tot U te zeggen: Heer, wat wilt Ge, dat ik doen zal."

Toen op een prachtige morgen de patrouille de dageraad tegemoet reed, zongen de manschappen, alle vermoeienis en levensgevaar vergetend, maar Psichari bad, zoals Afrika het hem had geleerd.

Zijn leven groeide naar de beslissing.

In zijn ziel aanvaardt hij reeds het mysterie van God en den Christus, van de Vrouwe en de Kerk, maar nog zonder moed, dat geloof uit te spreken. „Heer, geef mij de genade, redelijk en konsekwent te zijn!"

In zijn dagboek verhaalt hij een tekenend feit. Op een avond verhaalde zijn Moorsche gids hem over Allah en Mohamed en hoe ook Christus een Profeet was, maar minder als Mohamed. Toen stond hij op en bewees den verbluften Sydia, dat Issa, de Zoon van Myria, God moet zijn, Koning van geheel de wereld. Dat Hij aan een kruis is gestorven, om de zonden der menschen uit te boeten. En 's avonds laat, toen hij in zijn tent alleen was, schreide hij, omdat hij niet geloven kon....

„God, die me nu zo ver gebracht hebt, om me Uw Aanschijn te doen vermoeden, verlaat me niet. Toon U aan mij, daar Gij alleen alles doen kunt en ik niets ben." Al deze citaten, genomen uit zijn bekeringsverhaal lijken geput uit de Belijdenissen van den groten Augustinus. En de Heer zond hem zijn Geest van wetenschap en inzicht.

Wonderbaar is de werking van den H. Geest in deze ziel. Zonder enige leiding, zonder priester en haast zonder enig ander boek dan het Evangelie, schouwde hij diep in de grootste mysteries van ons geloof en kwam hij uit de duistere krochten van ongeloof en godloosheid tot de zon-overstraalde, warme pleinen der katholieke waarheid.

Eindelijk en toch plotseling boog God zich over zijn ziel en gaf hij zich, geheel en onvoorwaardelijk.

't Was in het begin van 1912; allen sliepen op de vooravond van een schermutseling met een Berberstam, waarvan de uitslag twijfelachtig was. Buiten de tent klonken de zekere, rustige passen van den schildwacht. Psichari vroeg zich af, wie er morgen nog in leven zou zijn en waar hun zielen de volgende avond zouden zijn. Hij doorpeilt de begrensdheid en het hoger doel van het aardsche leven, hoe het alleen maar zin heeft in het teken der eeuwigheid. Toen ging een groot licht op voor zijn geest en straalde een zoete warmte door zijn hart. En dan, in een innige overgave: „Heer, Uw Wil geschiede! Uw Wil en niet de mijne!" In al de heilige overtuiging, die de jaren door in hem gegroeid was, zei hij het Credo op alles, wat de katholieke Kerk ons leert en gaf hij zijn leven als een offer aan God.

Ernest Psichari was katholiek. Kort na zijn bekering vroeg hij verlof naar het vaderland terug te keren. In October 1912 landde hij in Frankrijk: hij zou Afrika niet weerzien.

Met grote vreugde werd hij door zijn katholieke vrienden ontvangen, vooral door Jacques Maritain, die veel voor hem gebeden had en had laten bidden. Deze bracht hem in betrekking met den Dominicaan, Père Clérissac, die zijn geestelijke leider is geworden.

Daar hij reeds gedoopt was, ontving hij onmiddellijk uit de handen van

Mgr. Gibier, Bisschop van Versailles, het H. Vormsel, in Februari 1913, en deed de volgende dag zijn eerste H. Communie.

Zo, tenvolle katholiek, ging hij het laatste jaar van zijn leven in, waarvan de dagelijks ontvangen Eucharistie de grote krachtbron zou zijn, die hem zou brengen tot onvermoede toppen van zuiverste Godsliefde.

Het einde van dit leven is serafijnsch geweest. Père Clérissac zeide hem, dat hij nu tenvolle katholiek, dat is heilig moest worden. Hij heeft dit woord in zijn diepten begrepen en met heldenmoed getracht het te verwezenlijken.

Het was in October 1913, dat hij naar Hollandsch-Limburg kwam, om in het Dominicanerklooster te Rijckholt bij Maastricht een retraite te maken, die bekroond werd door zijn opname in de Derde Orde van Dominicus. In die dagen zal hij getroffen zijn door de grootheid van het klooster- en priesterleven. Zeker is, dat hij die laatste dagen God bad om licht, dat hij zou weten, of hij priester en Dominicaan moest worden.

Wij weten niet, wat uit dit leven geworden zou zijn. Maar kunnen alleen vermoeden, dat hij als priester en kunstenaar een stralend licht zou zijn geworden voor Frankrijk en de Kerk. God heeft zijn Wil over dit jonge leven anders gesteld en dankbaar mogen we geloven, dat het zo het beste was, als geschied is en het meest vruchtbaar.

In de eerste maand van de wereldoorlog, kort voor zijn vriend, Péguy viel hij achter de kanonnen van het Ardennenfront. Zijn kameraden spraken van hem als van le saint Psichari. Hij was dertig jaar oud.

BOEKENSCHOUW

HET LEVEN DER PLANTEN. Onder redactie van prof. dr. Th. Weevers. (470) geb. *f* 6.90. de Haan, Utrecht. 1939.

Twaalf vooraanstaande Nederlandse botanici hebben samengewerkt om dit boek te schrijven, dat een overzicht over de hele plantkunde geeft en „bestemd is voor lezers, die middelbaar onderwijs hebben genoten". Zij zijn er op zeldzame wijze in geslaagd tegelijkertijd populair en belangwekkend en toch wetenschappelijk volkomen verantwoord te schrijven. Bizonder interessant zijn de hoofdstukken over woestijn- en waterplanten, planten en dieren en over de economische betekenis der plant. Tegenover het voordeel, dat ieder hoofdstuk door een vakman werd bewerkt, staat uiteraard het nadeel, dat men de grote lijn mist. Uit de beschouwingen van een der hooggeleerden over teleologie en causaliteit blijkt eens te meer, dat een goed botanicus een oppervlakkig wijsgeer zijn kan. Deze enkele zinnen doen echter niets af aan de grote waarde van dit boek, dat als standaardwerk kan gelden voor ieder leraar en onderwijzer, die plantkundeles moet geven en voor ieder plantenliefhebber, die de wetenschappelijke grondslagen van de botanie wil leren kennen. De uitvoering laat niets te wensen over.

SMELIK (Klaas) HOLLANDERS VISSCHEN IN DE POOLZEE. (266) *f* 2.75 en *f* 3.50. Hollandia, Baarn.

Het is Klaas Smelik, die reeds bekend is door zijn talrijke radio-reportages en zijn roman: En altijd roept de zee, wel toevertrouwd een boeiend relaas te geven van de reis van een Nederlandsche trawler naar de Poolzee, waarbij de bemanning bij maar weinige uren licht per dag te kampen heeft met een zeer strenge koude. Het verhaal is vlot en vaardig weergegeven en de foto's welke vaak onder zeer ongunstige omstandigheden zijn genomen, veraangenamen den inhoud. Voor liefhebbers.

Het eeuwige Spanje (III) [1)]

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Zeker is het waar, dat de Spaansche kerk velerlei regionale en lokale fouten aankleefden.

Vooreerst heeft de Spaansche regeering nimmer op de geestelijkheid van sommige streken kunnen steunen. Het betreft hier de zoogenaamde „separatistische" clergé. Het separatisme van Catalonië en van de Baskische provinciën was goeddeels tot een clericaal probleem geworden. Er waren abdijen, seminarie's en kloosters, die ware haarden van separatisme vormden[2)]. En de separisten hadden de stoutmoedigheid zóóver gedreven, dat zij in het openbaar baden en predikten tegen de eenheid van Spanje terwijl hun ijver aan het uitzinnige grensde. De gezant van Spanje bij den H. Stoel wist, onder andere hulp, ook die van Rome, te verkrijgen tegen de excessen, door deze separatistische geestelijkheid bedreven. En Rome gaf sinds eenige jaren den seminaries en den religieuzen huizen directieven in dit opzicht, terwijl de Nuntius door het land trok om de geesten tot rust en kalmte aan te manen.

* * *

Ook op het gebied van het innerlijke leven der Kerk waren er fouten — en ernstige fouten — aan te wijzen. Welke weer ten nauwste samenhingen met de organisatie der Spaansche Kerk.

In Madrid resideerde een Nuntius, bekleed met een veelzijdige en zeer uitgebreide macht. Hij had zijn paleis en zijn kerk onder eigen jurisdictie en genoot een jaarrente uit de rijksschatkist. De aartsbisschop van Toledo was de primaat van Spanje, dat negen aartsbisdommen en zes en veertig bisdommen, benevens drie apostolische vicariaten, telde. Vervolgens waren er nog vier militaire orden (die van Calatrava, Santiago, Alcantara en Montesa), waarvan de groot-Prior tegelijk bisschop van Cuidad Real was. Verder wijzen statistieken uit de eerste jaren der republiek op het bestaan van 20.440 parochie's met 32.676 priesters ter bediening. Verder 400 kloosters met 64.500 kloosterlingen, waarvan 12500 mannen.

Krachtens het Koninklijk Beschermheerschap („el Patronato Regio") behoorde de benoeming van bisschoppen en aarts-

---

1) Zie vorige nummers van Boekenschouw: 15 October en 15 November 1939. Ik moge de lezers wijzen op een ernstige drukfout in mijn vorig artikel geslopen. Er behoort klaarblijkelijk te staan: „men zal op grond hiervan niettemin moeten toegeven, dat de officiersstand in Spanje tot in onze dagen niet ten onrechte naar den invloed dingt..." (p. 317).

2) Zie hiervoor o.a. Le Christ-Roi: L'Eglise catholique en Espagne. Artikelen van Spaansche priester-leiders, verschenen in 1929 en 1932.

bisschoppen den koning toe, terwijl deze benoeming aan de goedkeuring van den H. Stoel onderworpen was. Het vergeven van verdere waardigheden, als beneficiën, domheerschappen en dergelijke, behoorde òf den Paus, òf de Kroon, en slechts voor een zeer gering gedeelte prelaten of kapittels toe. Het militair Directorium maakte door een decreet van 10 Maart 1924 een einde aan vele misbruiken welke in de benoeming tot geestelijke waardigheden geslopen waren. Gevolg van deze misbruiken was geweest, dat er onder andere een schrille tegenstelling was ontstaan tusschen de inkomsten van de geestelijkheid uit de dorpen en die uit de grootere plaatsen met alle noodlottige gevolgen, die daaruit wel moesten voortvloeien.

En deze tegenstelling moest ook haar terugslag wel hebben op het geestelijk leven èn van herders èn van kudden, terwijl — erger nog — menig onherbergzaam oord van iedere zielzorg verstoken bleef. (p. 261).

Op deze plaatsen cultiveerden de van zielzorg gespeende zielen een onbestemd g e v o e l s c h r i s t e n d o m, dat dikwijls aan b ij g e l o o f grensde. Eenzelfde vaag-omlijnd christendom leefde ook in universitaire kringen, die zich gekweld als zij werden door de tragedie van een volslagen ongeloof, met een vaag deïsme tevreden stelden. Dan was er op zeer vele plaatsen de onthouding van den m a n van de godsdienstplichten: er was, als in sommige andere katholieke landen, in den loop der tijden een ontstellende wanverhouding ontstaan tusschen het geloofsbeleven van den man en dat van de vrouw. En de getallen, die Dr. Brouwer citeert, zijn weinig of niet aan twijfel onderhevig, zonder dat men nochtans, zooals hij, van een „apostasie der massa" kan en mag spreken.

Tot aan de jaren 1930 en 1931 — en zelfs tijdens de Republiek — gevoelde de Spanjaard zich immer met een zekere trots zoon der Katholieke Kerk. „En over het algemeen, zooniet algemeen, stelde hij het zich tot een eer om het H. Doopsel, het Vormsel en het sacrament van het huwelijk te ontvangen, evenals geestelijke hulp en apostolische zegen in zijn laatste uur," schrijft een Spaansch tijdschrift in het jaar 1929. „Als het echter betreft het ernstig voornemen te maken, alles te volvoeren, wat de naam Katholiek van hem vraagt en zich aan de richtlijnen en aan de leiding der Kerk te onderwerpen, schiet hij dikwijls schromelijk te kort," besluit hetzelfde artikel.

Toch verzuimden deze zelfde mannen nimmer aan de groote manifestatie's van katholiek leven deel te nemen: herdenkingsfeesten, novenen, processie's, congressen, intronisatie's. Het lijdt echter geen twijfel, dat deze tot „religiositeit" vervallen godsdienstbeleving den onbevooroordeelden toeschouwer menigmaal vermoeiend, soms stuitend, aandeed, hoe groot het deel der godsdienstige traditie in al dat uiterlijk godsdienstig vertoon ook mocht zijn. De Spanjaard onderscheidde te weinig h e t p r o -

fane van het gewijde en geheiligde en de vereerders der H. Maagd waren te dikwijls tegelijk de vereerders van sluw-werkende marxistische en communistische demagogen. „Maar er zijn hier geen communisten," merkte vlak voor den burgeroorlog een Franschman zijn Spaanschen vriend, tijdens een indrukwekkende processie in Valencia, op. „Die loopen in de processie", was het antwoord.

* * *

Ook buiten de steden bleef het volk zeer gehecht aan zijn relgieuze traditie's, welke, zooals gezegd, niet altijd vrij van bijgeloof waren. De devotie was niet juist gericht, omdat zij niet immer op de beste wijze was voorgelicht geworden. Het gebeurde, dat de feesten van bepaalde patroon-heiligen de groote kerkelijke feesten ver in de schaduw stelden. Maar in spijt van dat alles kon men zeggen, dat de overgroote meerderheid van dit volk katholiek was gebleven, al heerschte er dan een groote geestesverwarring omtrent de wijze van vervulling der religieuze plichten.

* * *

Intusschen is het niet wel mogelijk de Spaansche toestanden aan critiek te onderwerpen, zonder ernstig stil te houden bij het schrijnend sociaal probleem, dat de aanleiding tot latere geestesontwrichting is geworden. Op Spanje toegepast, herkrijgt het woord proletariaat zijn vollen zin, zegt een bekend buitenlandsch kenner der Spaansche toestanden: een meening, welke wij met Dr. Brouwer ook volkomen deelen. Dit woord roept in ellende wegterende menschenmassa's voor ons op, die letterlijk niets bezaten; voor wie het niet sterven van honger tot een alle dagen weerkeerend probleem was geworden: familie's, die zich nimmer naar haar honger vermochten te voeden, en wier kinderen òf tot den dood òf tot lichamelijk verval gedoemd waren in schrikwekkend getal.

Waren bekrompenheid van geest, afzichtelijk egoïsme en onverschillige onwetendheid van landeigenaars en patroons dikwijls de oorzaak van al deze schrijnende ellende, er werkten toch evenzoovele oorzaken mede, die wortelden in bepaalde levenscondities, speciaal aan Spanje eigen. Er was de geldaristocratie, die erger dan de oude adel, verleid door de plotseling nieuwe perspectieven, die een achterlijke industrie als die van Spanje in de oorlogs- en naoorlogsjaren geboden werden, zich liet verleiden tot exploitatie der bezitloozen. Er was de aera van gemak van den dictator, Primo de Rivera, die, naast de goede dingen, die hij zijn land bracht, door een verkeerd begrepen urbanisme, het platteland ontvolkte en daarmee ontevredenheid zaaide bij de daar achtergeblevenen, evenals ontgoocheling bij de ontwortelden, die aan den zelfkant der stads-

bevolking saamgehoopt, een dankbaar object vormden voor doordringend socialisme en nieuw ingegevoerd communisme dateerend van 1934. Het proces van overplanting was overigens reeds sinds het begin dezer eeuw in ontwikkeling en werd slechts verhaast door de Rivera's urbanistische politiek. Steden als Madrid, Sevilla, Valencia en Zaragossa zagen in een dertig-jaar tijds haar bevolking geheel of bijna verdubbeld. In Zuiderstof en Zuiderzon waren de nieuwe wijken, die welhaast iedere groote spaansche stad als wratten aanvraten, van een afzichtelijken aanblik. Waarbij zich nog het

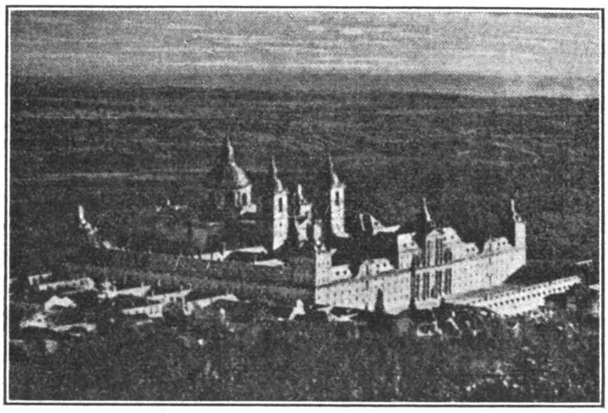

„Het Escoriaal."

feit voegde, dat de Europeesche economische crisis, die ook Spanje niet voorbijging, deze bewoners met één slag tot een ongeneeslijke, uitzichtlooze werkloosheid en het meest volslagen pauperisme doemde.

Maar er waren vóór alles de schrijnende landelijke toestanden van Estremadura en Andalusië, van Cuidad-Real, Toledo en Nieuw-Castilië, de provincie's met het grootgrondbezit, waarvan de oorsprong gezocht moet worden in de herovering van dat deel van Spanje hetwelk, na de ineenstorting van het rijk der Almohaden, aan het bestaande Spanje werd toegevoegd. Na de beroemde overwinning bij Las Navas (1212), waarvan ook Dr. Brouwer spreekt, werden onmetelijke gronden aan de groote vassallen en aan de militaire Ordes, die tot de Reconquista hadden bijgedragen, in beheer gegeven. En helaas had deze toestand van grootgrondbezit zich tot in onze dagen bestendigd met alle excessen van dien: absenteïsme der eigenaren, harteloos beheer van administrateurs enz., al dient erkend te worden, dat de droogte van het klimaat en de onvoldoende irrigatie beletten om koren en oflijfboom op vele, overigens goede gronden zelfs, te kweeken,

en om het heele jaar op die gronden arbeid te vinden of te schenken.

*　　　　*　　　　*

In de hier genoemde streken tobde de arbeider zich af voor dertig tot vijftig cent per dag en haalde in gunstige omstandigheden een jaarloon van negentig tot honderd en twintig gulden, terwijl hij zich veelal genoodzaakt zag zich met wilde kruiden in plaats van met brood te voeden (Zie ook Dr. Brouwer, p. 151) [1].

De toestanden in bepaalde industrie- en mijn-gebieden waren nauwelijks beter. In Galicië en in Estramadura haalden de industriearbeiders tot aan de republikeinsche jaren nauwelijks 40 cent per dag. In de mijnen van West-Spanje verdiende de mijnwerker eenzelfde dagloon en de werkmansvrouw, belast met het schiften der naar boven gehaalde ertsen, zag zich één à twee dubbeltjes voor acht uren van afmattenden arbeid toegewezen. In bepaalde landbouw- of mijn-ontginningen bood het werkcontract zelfs geen enkele geldelijke vergoeding: de patroon bepaalde zich er toe, in de voeding en een verder karig onderhoud van zijn ondergeschikten te voorzien.

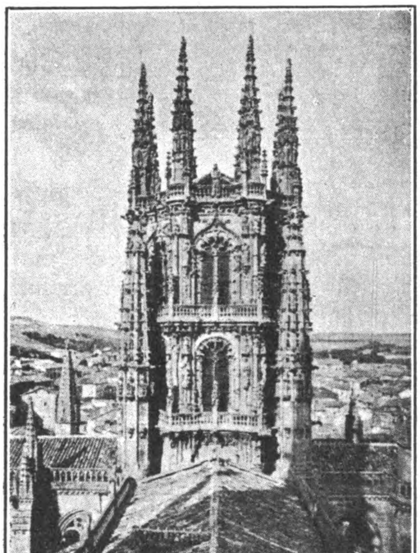

„Kathedraal te Burgos."

Het baart in deze omstandigheden geen verwondering, dat de man, van nature trotsch, evenals wars van een humaniseerend contact met zijn weldenkende en welwillende vrouw, deze autoritaire natuur bij voortduring door den schrijnenden toestand gevoed zag, en dat hij, gespeend van eenige hoop op verbetering in zijn maatschappelijk lot, ten slotte slechts heil meer verwachtte van de verwezenlijking van den droom eener gelukzalige anarchie, dien hij sinds jaren in zich omdroeg.

Het spreekt vanzelf, dat in dusdanige omstandigheden, de godsdienst er verre van was het leven in deze streken den zedelijken steun en anderen rijkdom te brengen, welke daarvan verwacht mocht worden.

1) Toch mag men niet meenen, dat de Republiek hier wonderen vermocht te doen. Zij toonde echter haar goede wil, door de schamele loonen met 50% omhoog te brengen.

En zoo vermocht het te gebeuren, dat in de laatste jaren de traditioneele benaming van „Spanje, land van katholicisme" om een steeds ernstiger voorbehoud was gaan vragen.

„Spanje is bijna geheel katholiek, maar het is het weinig, schreef Zijne Eminentie kardinaal Goma, aartsbisschop van Toledo en Primaat van Spanje in een herderlijk schrijven van 1933. Het is weinig Katholiek om de weinige doorwerking der katholieke gedachte en haar zeer middelmatige dynamiek bij duizenden burgers. Voor de levende rots van ons oude geloof heeft zich het drijfzand van een godsdienst van bijgeloovigheid, gevoel, sleur en onbewustheid in de plaats gesteld. . . . ; de katholieke waarheid wordt niet met een kracht en een helderheid onderwezen, welke voldoende zijn om er het diepste der gewetens mede te bereiken. . . . Men is te kort geschoten in de plicht het katholiek geweten te vormen in alles, wat betrekking heeft op de christelijke plichten in civiele, politieke en maatschappelijke orde."

De gewijde schrijver wijst hier, met de strengheid, aan een vader geoorloofd, op de ernstige tekortkomingen van een Kerk, die met terzijdestelling van iedere heroïek, als waartoe zij zich eeuwenlang in staat toonde, gedurende reeds vele jaren — maar zeer zeker over een aanmerkelijk korteren termijn dan de honderd en vijftig of méér jaren, waarop Dr. Brouwer in zijn werk doelt — haar sociale taak verzaakte en haar maatschappelijke vitaliteit liet verschrompelen.

* * *

Men behoort zich bij dit alles er echter weer rekenschap van te geven, dat tot deze wanverhoudingen nog àndere interne oorzaken medewerkten, als bijvoorbeeld het ontbreken van een geordende maatschappelijke structuur. Zoo was er in Spanje geen middenstandsklasse, in staat als stootblok te fungeeren tusschen een oppermachtige aristocratie en den arbeidersstand, die van haar afhankelijk was. Daarnaast was er een corps van staatsambtenaren, dat, alreeds van onvoldoende ontwikkeling, evenzeer in getal en in waarachtig plichtsbesef te kort schoot. Een slechte betaling werkte omkoopbaarheid in de hand en deze venaliteit was tot een officieel erkend instituut geworden, al bewaarde deze ambtenarij in haar uiterlijk beweeg dan een zekeren adeldom in dit land van hidalgo's.

Zoodat het eigenlijk hier op neer kwam, dat over heel dit land een permanente staat van politieke anarchie, nauw verholen door een net van formalistische levens- en werkroutines, heerschte: een gering incident moest voldoende zijn om geheel deze façade te doen ineenstorten.

* * *

Met dat al — wij herhalen zulks — waren er in dit land vele streken van chronische en haereditaire onder-

voeding, van geestelijk „infantilisme" en van zedenverwildering. De verschillende photo's, die Dr. Brouwer op voortreffelijke wijze ter illustratie zijner denkbeelden koos, leggen er mede getuigenis van af, hoe de Spaansche dorpen, waarin de Spaansche landarbeiders samenhokten, conglomeraten waren, van witgekalkte, één verdieping hooge bouwsels; woningen als afschuwelijke holen, met vloeren van gestampte klei, vanwaar uit de man 's morgens troosteloos heenging om pas 's avonds laat met zijn zooals hij, afgesloofd muildier weer te keeren. Men begrijpt de haat, die zich, in deze pueblo's van dikwijls 10000 zielen, méér dan tegen den landheer, tegen de placiede geldaristocratie met zijn protsige weelde moest vastzetten in deze welhaast ontzielde menschenharten.

En is het dan wonder, dat de Spaansche Kerk meer of minder soms terecht, soms ten onrechte door deze arme schepselen voor hun ellende werd verantwoordelijk gesteld? En dat de revolutie, helaas verwoesting van vele kerken meebracht?

* * *

Niettemin zag de Spaansche Kerk, in haar groote geledingen, sinds lang de noodzaak van verbetering in. Na vele en velerlei Katholieke congressen, te Madrid (1889), Zaragossa (1890), Sevilla (1892), Tarragona (1894), Burgos (1899) en St. Jacobus van Compostella (1902), waarop allerlei brandende kwestie's besproken werden, volgde er een periode van religieuze werkeloosheid op het gebied der Katholieke Actie. Een keer te meer hadden politieke verdeeldheid en oneenigheid, en Spaansch individualisme, de onmogelijkheid tot verwezenlijking der zoo dringende sociale verbeteringen geschapen.

Er volgde een onderbreking van meer dan twintig lange jaren in de Katholieke Actie, zooals deze op de congressen gepropageerd en omschreven was.

En het socialisme speelde in die jaren zijn al te gemakkelijk spel, zoodat een der voormannen der Katholieke Actie, Luis Marin, in 1930 moest bekennen, dat als succes op het platteland niet was uitgesloten (de Katholieke Vereenigingen hadden, in 1929 alléén, 19.000.000 peseta's voor de behoeften van den landarbeider afgezonderd en gedistribueerd), „de industriearbeider voor de Kerk reeds goeddeels verloren was, omdat het socialisme er veertig jaar vòòr het katholicisme aan het werk was gegaan en de arbeiders in de U.G.T. had weten te vereenigen en zóó hecht aaneen te sluiten, dat hij werken in de fabrieken verloren tijd moest noemen." Aldus deelt ons Dom Bruno Avila, Benedictijn, in 1930 vóór het uitbreken der revolutie, mede. En de feiten hebben bovengenoemde leider maar al te spoedig in het gelijk gesteld. De Spaansche Kerk had vijf en twintig kostbare jaren voorbij laten gaan en zou dit verlies niet meer te boven komen.

Deze laatste uiteenzettingen waren noodzakelijk vooreerst om de waarheid recht te doen, maar evenzeer om het hoogst belangrijke boek van Dr. Brouwer, dat ons tot deze beschouwingen aanleiding gaf, dat recht te doen deelen.

Bepaalde zijner ideeën mogen aanvechtbaar zijn, de warmte van zijn medegevoel voor een land, dat hij hartstochtelijk lief heeft, moge hem verleid hebben tot een deels ongemotiveerden aanval op de Kerk of op de partij van Franco, die hij aan valsche ideologieën vreesde ten offer te zien vallen, de goede trouw van dezen schrijver mag nergens in twijfel getrokken worden, ook al miste hij voldoende retrospectief om onbevangen en objectief over vele der overstelpend talrijke feiten, welke hij blijkt te kennen, een oordeel te vellen. Het is bijvoorbeeld hoogst belangwekkend den schrijver te volgen bij zijn historische ontleding van oorzaken en verloop van den opstand in de eerste oorlogsjaren. En slechts bij de apologie van de Negrin-figuur, die hij door alle evolutie's zijner warrel-politiek heen de beschermende hand blijft reiken, verlaat hem onze instemming, ook al vragen bijkomstigheden op verschillende plaatsen om nadere bewijzen zijnerzijds of weidsche weerlegging onzerzijds.

Wat de schrijver hoogstelijk gekwetst heeft, zijn de simplificatie's door ons, Noord-Europeanen, aan Spaansche toestanden aangelegd. Wij denken hier aan ideeën, als die van „wettigheid", „militairisme", „fascisme" of „nationaal front", op zoo lichtzinnige en onverantwoordelijke wijze aan die van „opstandigheid", „democratie", „communisme" en „volksfront" naar Fransch model tegenovergesteld, terwijl geen dezer begrippen, in dien vorm, ook maar aan éénige Spaansche realiteit beantwoordde. Een wèl lichtzinnig spel, door onze pers en andere publiciteitsorganen gespeeld, in volslagen strijd met menschelijke en historische realiteiten, als in Spanje bestaande.

* * *

De lezer kan er van verzekerd zijn, dat al moge dan hét oordeel van Dr. J. Brouwer soms te hard of min of meer ongefundeerd en dus onjuist zijn, hij dit nimmer neerschreef dan onder het hoogste verantwoordelijkheidsbesef, betreffende de „cosas de Espana" die hij zoo deskundig aan de orde stelde.

En in deze zekerheid ligt voor den lezer voldoende reden om dit werk met alle ernst en zonder eenige vooringenomenheid tegemoet te treden, ook al mag de criticus het betreuren dat de schrijver met het samenstellen van zijn synthese van Spaansch verleden en actueel gebeuren niet gewacht heeft, totdat de tijd den balsem der verzachting gelegd had op de nog bloedende wonden, die de verschrikking van dezen met eigen oog aanschouwden burgeroorlog in een warm-minnend hart geslagen had.

BUITEN LETTEREN LANDSCHE

FRANSCH

HéRIAT (Philippe) LES ENFANTS GâTéS. Roman. N. R. F. Gallimard. Paris. 1939.

Dezen roman werd in December de Goncourt-prijs toegewezen. Hij bevat het mondelinge verhaal van Agnes Boussardel aan den schrijver, waarin zij haar huwelijk en haar breuk met de familie vertelt. Geboren en opgegroeid in een geldfamilie, die alle menschelijke belangen en gevoelens opoffert aan het gezamenlijke familiebezit, staat zij al spoedig apart en zelfs vijandig tegenover de familie. Een verblijf in de U.S.A. versterkt nog deze gezindheid. Teruggekeerd huwt zij haar neef en dit huwelijk veroorzaakt een tragedie, waarna de volkomen breuk volgt. — Door de schokkend tragische gebeurtenissen, door de toegespitste hartstochtelijkheid en gedetermineerdheid der karakters, door de ongewone geladenheid der atmosfeer herinnert de roman eenigszins aan Balzac; eveneens echter door het soms gewrongene, al te toevallige en gewilde in den loop der gebeurlijkheden. Het is ongetwijfeld een roman van krachtige lijnen en scherp geteekende persoonlijkheden. De schrijver durft ongewone situaties aan en voltooit ze met meesterlijke hand. Het is een goede roman in den algemeen aanvaarden en erkenden trant; een nieuwe richting of methode wordt hier niet ingeslagen. Hériat plaatst deze schatrijke financiers met hun èen clan vormende families buiten alle Godsverband; het zijn allerzuiverste materialisten met slechts èen levensdoel, het familie-kapitaal te vermeerderen. Voor rijpe lezers.

DUHAMEL (Georges) LE COMBAT CONTRE LES OMBRES. Roman. Chronique des Pasquier. Mercure de France. Paris. 1939.

„Le Combat contre les Ombres" is reeds het achtste deel van de Chronique des Pasquier, welker volumina alle in Boekenschouw besproken werden. Hier is Laurent de hoofdfiguur; hij heeft ongewild en onvoorzien een strijd tegen allerlei schimmen en schaduwen te voeren, wat Duhamel gelegenheid geeft de Parijsche dagbladpers van kort vòor den oorlog '14 te geeselen. Laurent is aan een laboratorium verbonden en ziet zich door zijn directeur een employé opgedrongen, die voor zijn taak volslagen ongeschikt is. Als Laurent bij zijn directeur niets bereikt, schrijft hij een kalm en gemotiveerd artikel in een blad. Dit ontketent een lawine en Laurent is gedwongen zijn post op het laboratorium te verlaten. —

De familie Pasquier vormt aldoor den achtergrond en treedt een enkele maal naar voren. Als een dreigende wolk hangt de naderende oorlog over dit verhaal; op het einde is Laurent reeds onder de wapenen. Duhamel blijft zich trouw geheel den langen, langen roman door; hij is een fijnzinnig verteller en weet elk zijner figuren in scherp persoonlijke trekken op te voeren en het geheel als te doordrenken van leven en natuurlijkheid. Over geheel den roman ligt als een waas van innigheid en gevoelige menschelijkheid. Een zacht optimisme en een zeer humane levensopvatting; uit deze grondstemming is de kroniek der Pasquiers geboren.

DUITSCH

OERTZEN (F. W. von) DAS IST POLEN! Verlag Albert Langen-Georg Müller, München. 1939.

Vermoedelijk zal niemand bij het lezen van de titel nog de verwachting hebben, dat hij de waarheid omtrent Polen zal hòren. En toch kan iemand nog een verrassing beleven bij de lectuur vanwege de ongehoorde brutaliteit, waarmee — zonder blikken of blozen en in hoogste zedelijke verontwaardiging — aan Polen wordt verweten, wat aan Duitsland veel meer en veel juister verweten kàn en mòet worden.

Men behoeft de zeer ernstige fouten van de politiek der Polen in het geheel niet te verdoezelen, om toch volkomen afwijzend te staan tegenover dit staaltje van tendentieuze geschiedschrijving.

Om maar ineens het belangrijkste te zeggen: wat mijnheer von Oertzen over Polen vertelt, is Polen helemaal niet, ook al zou in nog onverdragelijker fortissimo gebruld worden: „Die Wahrheit, die ganze Wahrheit und nichts als die Wahrheit über Polen."

Het is niet de waarheid, omdat het eenzijdig is. Zorgvuldig is uitgezocht, wat ten nadele van dat arme land gezegd kon worden, maar dan ook alleen dat. Enkele hoogst afkeurenswaardige feiten, zoals bijv. de behandeling der Wit-Russen moeten bewijzen, dat Polen niet waard was om te leven.

Wat zal de geschiedenis, de echte geschiedenis eens schaterlachen, als men eindelijk de waarheid over Duitsland eens zal kunnen vertellen, de hele waarheid en niets dan de waarheid. Als men dan bijv. de Poolse politieke gevangenissen eens gaat vergelijken met de Duitse concentratiekampen, als men de Poolse stembusmethode eens naast die der Duitse gaat zetten.

Er is in dit boek volmaakte onwil om iets te begrijpen en iets zuiver te zien. Dat wordt soms zo doorzichtig, dat het een aanklacht tegen Rusland en Duitsland zelf wordt. Polen wordt er ijskoud van beschuldigd, dat het in enkele jaren niet heeft kunnen herstellen, wat zij in een paar eeuwen onderdrukking vernield hebben.

Het boek vormt geen eenheid, het is oppervlakkig journalisten-gepraat over momentane indrukken, die bij elkaar geplaatst een inboedel op een verhuiswagen lijken. Wat men eigenlijk bijv. van Pilsoedski moet denken, kan men onmogelijk uit dit boek achterhalen, hij neemt toe in welbehagen bij den schrijver, naar de mate hij aan den Führer meer bevalt. De schrijver heeft zich echter niet de moeite getroost zijn vroegere indrukken te corrigeren. Vandaar dat men in Pilsoedski tegelijk een idioot en een genie, een bruut en een diplomaat moet zien. Enfin! Pilsoedski heeft dit niet meer behoeven mee te maken!

GAGARIN (Eugen) DER VERWEHTE WEG. Novellen. Kösel-Pustet, München. 1939.

De novellen, die in „Der verwehte Weg" bijeengebracht zijn, zijn van hetzelfde soort als die van „Die Gewesenen". Deze nieuwe titel is ook eigenlijk slechts een variant op de vorige. Het motief is hetzelfde. Dat wat voorbij is, is het enige, wat leeft; de onbegrijpelijke werkelijkheid van het heden is een verschrikkelijke nachtmerrie. Het voorbije kan niet meer vergeten worden, nooit zal er meer geleefd kunnen worden. Er past niets meer, alles is scheefgetrokken, een karikatuur van Rusland.

Dit alles is niet uitgeklaagd in een sentimenteel snikken, maar met de berusting der aanvaarding der feiten. Dat maakt het motief juist zo tragisch en groots.

Gargarin is niet in staat om iets los te laten, héél z'n afkomst, héél z'n traditie, héél z'n inzicht verzet er zich tegen, maar hij wéét, dat het voorbij is en hij aanvaardt het met slechts één dichterlijk verlangen en dat is in zijn kunst iets van het verleden (o! dat was zó kostbaar) mee te dragen naar het heden.

Het enige wat men zou wensen, is, dat de novellen nog strakker, nog méér gebonden eenheid waren. Nu zijn ze meer sfeer dan verhaal, meer

kleur dan lijn. De uiterste verfijning der vertelkunst heeft Gargarin niet gehaald.

GOLTZ (Joachim von der) DER STEINBRUCK. KOLBENHEYER (E. G.) DAS LäCHELN DES PENATEN. WIECHERT (Ernst) DIE MAGD DES JüRGEN DOSKOCIL. JOHST (Hanns) DIE TORHEIT EINER LIEBE. GRIESE (Friedrich) DIE WAGENBURG. SCHäFER (Wilhelm) DIE UNTERBROCHENE RHEINFAHRT. Albert Langen-Gerorg Müller, München. 1939.

Ten gerieve van den buitenlandsen lezer heeft de uitgeveer Albert Langen-Georg Müller enige oudere boeken ook in Latijnse lettersoort laten verschijnen. Een hernieuwde bespreking dezer boeken is overbodig, maar wel moge opgemerkt worden, dat de keuze uitstekend is. Deze schrijvers verdienen in het buitenland gekend te worden. Zij behoren tot de leidende literaten van Duitsland.

RADECKI (Sigismund von) ALLES MöGLICHE. Rowohlt, Stuttgart, Berlin. 1939.

Inderdaad! Al het mogelijke... en onmogelijke wordt hier bepraat, met de dolle lust om maar wat te zeggen. De éne inval komt na de andere aangerend. Het gaat gesmeerd! v. Radecki sleept ons overal heen, we worden vergast met een studie over de psychologie van de kamervlieg, we moeten naar de Dierentuin en naar de apen kijken (het verhaal van de aap met de hoed is buitengewoon aardig verteld), we moeten met hem naar bed en mee naar Centraal-Azië! Kies maar uit, de voorraad is groot genoeg.

Er is in de schetsen geen bizondere diepzinnigheid, maar 't is vlot, onderhoudend en niet zonder een zekere neiging tot geestelijke verdieping. Alles wat er op de wereld is, leeft, er zit altijd iets aan vast, wat de moeite waard is om bepiekerd te worden. Het is de kunst alleen om te leren kijken en te leren voelen.

Deze manier om de dingen te zien is niet nieuw, de tijd van het realisme met z'n overproductie van humoristen wist er ook raad mee, maar deze herleving van een oud procédé mag er wel zijn.

Laat Radecki gerust nog wat doorpraten, gezellige causeurs zijn altijd welkom. Als hij maar niet te leuk gaat worden, zoals de Oude Heer Smits zaliger gedachtenis.

DIE KLEINE BüCHEREI.

No. 101 Grimm (Hans) Die drei lachenden Geschichten.

Bovenmate leuk zijn de vertellingen niet, maar ze hebben tenminste een aardige pointe en zijn spelend-licht verteld.

No. 102 Christ (Lena) Aus meiner Kindheit.

Het zijn jeugdherinneringen van de schrijfster, die zij een tijd geleden ook al eens in grooter verband publiceerde. Ze zijn er echter in de loop der jaren niet prettiger om geworden, ze dragen nog altijd de oppervlakkige scepsis der voor-oorlogsjaren mee, de mentaliteit van 1912 en die doet nu tamelijk ouderwets aan. Daarom ook die vlotte kritiek op den Pastoor, waar zij weinig goeds en veel kwaads van weet te vertellen. Lena is niet sympathiek, jammer voor haar.

No. 103 Griese (Friedrich) Die Flucht.

Een spannend geschreven verhaal van een schuld, die eindigt in de vlucht naar de dood. De psyche der boeren is weer grandioos geschilderd.

No. 104 Jatho (Carl Oskar) Stromeinsamkeit und Menschenherz.

Ten vierde maal komt Jatho met reisverhalen voor de dag, belevenissen in de tent en in de kano. Deze keer is de Donau aan de beurt geweest. Elke zwerver zal dit verhaal met vreugde lezen.

No. 105 Tumler (Franz) Im Jahre 1938.

Onze goeie Franz is altijd nog erg enthousiast over het Duitse Rijk en de lezer zal begrijpen, wat een gelukkig jaar hij in 1938 beleefd moet hebben. Nu! dat vertelt hij!

No. 223 Lügengeschichten.
De uitgever wil ons niet leren liegen, maar leren gnuiven over opschepperijen en snoeverijen. Hij haalt de vertelsels bij elkaar uit allerlei tijden en streken.

No. 224 Roth (Hermann) Germanen im Kampf, Frühe Berichte der Römer.
Hermann Roth laat Caesar, Velleius Paterculus, Plutarchus, Facitus, Cassius Dido en Paulus Orosius vertellen wat ze over de strijdlust der Germanen op hun hart hadden. Het is te begrijpen, dat elk rechtgeaard Germanenhart bij deze verhalen sneller begint te kloppen: Grote zonen van grote voorvaderen!

ENGELSCH

WALPOLE (Hugh) THE SEA TOWER. (308) 7/6. Macmillan & Co. Ltd. London.

„A love Story" luidt de nadere omschrijving door den ondertitel. Inderdaad is liefde, in velerlei vorm, uitsluitend het motief van Walpole's roman. De vurige, jonge huwelijksliefde van Christina en Joe Field; de pathetische hunkerende liefde van Archer Field voor zijn vrouw Bessie; de egoïstische liefde van Bessie Field voor haar zoons Joe en Congreve; de liefde, — welke zijn energie verzwakt heeft, — van Congreve voor zijn moeder. Tenslotte nog de liefde van de huishoudster Simpson voor Bessie Field, zooals een hond die zijn meester toedraagt, en de meer zinnelijke liefde van den gast Captain Green.

De spanning van het verhaal — en het is zeer spannend geschreven — concentreert zich hoofdzakelijk rond de figuren van de oude mevrouw Field en Joe's vrouw Christina. Bessie Field, die onverschillig tegenover haar man staat, heeft, met een feitelijk ziekelijke liefde, haar beide zoons onder haar invloed, — ook nog wanneer zij volwassenen zijn. Tot Joe, tijdens een afwezigheid van eenige maanden aan haar controle ontsnapt, een meisje huwt, zonder voorkennis van zijn moeder. Het jonge paar moet voorloopig in het ouderlijk huis, een afgelegen landgoed blijven wonen, daar Joe de bezittingen beheert. De oude vrouw haat de goedwillende jonge echtgenoote; na haar komst in het huis der Fields heeft daar een, aanvankelijk bijna onmerkbare, verandering plaats, er ontstaat op den duur een spanning, die tot een verschrikkelijke climax voert.

Er is niets benaals in dit conflict van schoonmoeder en schoondochter. De hoofdpersonen, vooral Bessie Field, zijn psychologisch verantwoord; Walpole's talent ontplooit zich altijd sterk wanneer het sinistere van een onheilvolle situatie moet worden gesuggereerd; overtuigend en steeds sterker voelbaar is het verhaal er van doortrokken. Wel zijn enkele der bijfiguren, als Simpson en Bessie's zuster Matty wat opzettelijk gecreëerd voor de rol, welke zij spelen.

Walpole schrijft veel en opvallend makkelijk; toch is het proza van zijn vlot vertelde verhalen frisch en verzorgd, — ook dat van The Sea Tower. Voor eenigszins ervaren volwassenen.

MASEFIELD (John) LIVE AND KICKING NED. (462) 8/6. W. Heinemann Ltd. London.

„Live and Kicking Ned" is een vervolg op „Dead Ned", besproken op bladz. 308-309 van den vorigen jaargang. Er worden de avonturen in verteld van Dr. Edward Mansell nadat deze, onschuldig veroordeeld, door zijn vrienden van de galg was losgesneden, van den dood gered, en door hen in veiligheid was gebracht op een slavenhaler, die naar Afrika voer. Daar beleefde de dokter talrijke opwindende lotgevallen, hij drong door tot het gebied van een tot dusver legendarisch blank volk en beleefd het nog, teruggekeerd in Engeland, dat zijn naam gezuiverd werd.

De Poet Laureate is de laatste jaren hoofdzakelijk als romanschrijver werk-

zaam geweest. Als zoodanig draagt hij de traditie der Engelsche vertelkunst waardig voort. Want Masefield is een meesterlijk verteller, wiens inventief vermogen bewonderenswaardig is. De avonturen van Dr. Mansell zijn verhuld in een sfeer, — zooals die aan boord van het slavenschip en in de belegerde stad van het blanke volk — waardoor die avonturen aangrijpender, intenser worden, en aan spanning winnen. De karakterverbeelding is verzorgd; het is opvallend zooals Masefield door enkele trekken een figuur, als b.v. Billy Crackers, tot leven brengt. Masefield doordringt zijn romans — ook „Live and Kicking Ned" — van een getemperd pessimisme; toch heeft hij dit verhaal een logisch gevonden „happy end" gegeven. Dit slotdeel is heftiger geschreven dan „Dead Ned"; het is ook, in het verhaal der Afrikaansche stad, drager van een satyre. Maar deze verdringt nergens het verhaal; dit waardeert men allereerst, evenals Dead Ned, als vertelkunst, gecreëerd uit volbloedige menschelijkheid en verbeeldingskracht. — Voor ervaren lezers.

HENRIQUES (Robert D. Q.) NO ARMS NO ARMOUR. (416) 8/6. Nicholson and Watson - London.

Aan „No Arms No Armour" is den prijs toegekend in de All Nations Prize Novel Competition van het afgeloopen jaar; Frank Swinnerton is het voornamelijk geweest, die op dezen roman de aandacht heeft gevestigd. Hij is die in meerdere opzichten zeker waard; „No Arms No Armour" is met sterke taalbeheersching geschreven, — waar deze soms toch in uitdrukkingsvermogen te kort schiet, komt dit wijl de schrijver het nu eenmaal ondefinieërbare toch in woorden heeft willen vertolken. De compositie is evenwichtig, het eigenlijke verhaal is, mede door de zakelijke kennis welke er in is verwerkt, belangwekkend; bijzonder in de hoofdfiguur is een volbloedig mensch, met zijn goede en kwade eigenschappen, verwekt. Die hoofdpersoon is Tubby Windrush, een jong artillerie officier; de roman vertelt het verhaal van zijn leven in een Engelsch trainingskamp en in den Soedan. Er komen prachtige stukjes beschrijvingskunst in voor, zooals het verslag van een tocht met kameelen door den woestijn; de belevenissen van Tubby Windrush boeien door het contact met het leven; ongewoon en interessant is de kennelijk deskundige visie op leven en geest van het Britsche leger, zooals dat een tiental jaren geleden was.

De auteur heeft zijn boek dieper zin willen geven door, naast den uiterlijk waarneembaren levensgang van Windrush, ook diens geestelijk-filosofische ontwikkeling aan te geven, zooals die wordt bëinvloed door eenige medeofficieren. Dit is het zwakste deel van den roman; de filosofie, zooals kapitein Watson die b.v. ontwikkelt is nogal voos; de Christelijke idée ontbreekt, en zij schijnt belangrijker dan zij is.

Daarom, en ook wegens enkele verhaalde excessen, moet de lezing voorbehouden blijven voor grondig ervaren lezers.

HOBHOUSE (Christopher) OXFORD. As it was and as it is to-day. (116) 8/6. B. T. Batsford Ltd. - London.

Engeland's meest beroemde universiteitsstad wordt door Hobhouse beschreven als schoonheidsgevoelige, en het is dan vooral de architectuur welke zijn aandacht heeft. Daarnaast geeft hij een overzicht der historische ontwikkeling van stad en universiteit, met de talrijke eigenaardige gebruiken, die een Oxford-traditie zijn. Ook het huidige leven aan de hoogeschool heeft zijn aandacht; hier blijkt Hobhouse nogal critisch ingesteld te zijn, die, naast waardeering voor den cultureelen invloed van de universiteit, ook verschillende vooze plekjes aanwijst. Voor het leeren kennen van het typisch Engelsche cultuurcentrum dat Oxford is, heeft Hobhouse's boek beteekenis. Een groot aantal buitengewoon mooi uitgevoerde foto's verduidelijkt en verlevendigt den tekst.

Het vermakelijke en het sublieme

door JOS. PANHUYSEN.

Geniet men tegenwoordig nog van de literatuur? Ik bedoel niet, dat men geniet van de spanning of de eigenaardige en bij nadere beschouwing beslist ongeloofwaardige toestanden in den zooveelsten vertaalden roman, die blijkens een aantal recensies op den omslag een meesterwerk geacht wordt. Ik bedoel, of men geniet van de wezenlijke literatuur, van de voornamere poëzie, het klassieke of moderne tooneelspel, dat tot de schone letteren gerekend mag worden, het essay, de critiek, of de vertelling en den roman, die inderdaad kunstwerken mogen heeten. Critische artikelen lezende betwijfelt men dit soms, men krijgt lofprijzingen onder de oogen, die werkelijk niet gering zijn, interpretaties, die zeker van scherpzinnigheid blijk geven, vernietigende oordeelen, die soms van weinig smaak in goede manieren getuigen, maar veel minder vaak dan men zou veronderstellen artikelen, waaruit blijkt, dat de critische lezer of de lezer-criticus genoegen beleefd heeft aan het boek, dat hij behandelde.

Benedetto Croce heeft vastgesteld, dat het genoegen, dat men aan een werk van kunst of schoone letteren beleeft, niet beslissend is voor de waardeering van dat werk. Is het al te stoutmoedig of al te vrijmoedig om Benedetto Croce in dezen ongelijk te geven? Professor Oliver Elton, naar aanleiding van wiens Essays and Addresses dit artikel geschreven wordt, geeft Benedetto Croce wel gelijk, hij is het eens met den grooten Italiaanschen philosoof en aestheticus, dat het vermaak geen waardemeter is, waarop men vertrouwen kan. Zijn Essays and Addresses ontleenen hun niet geringe waarde echter gedeeltelijk aan de omstandigheid, dat Professor Elton ons zoo juist weet mede te deelen, wanneer een gedicht, een verhaal, een roman hem een vermaak verschaften, dat nu eens van een verhevener dan weer van luchtiger karakter is. Zijn boek, zooals hij in zijn voorrede terecht zegt, is niet geheel en al een toevallige verzameling van opstellen en toespraken, het is echter ook niet geheel en al een systematisch opgebouwd boek en dat geeft het een bekoorlijkheid te meer.

In zijn studie over Het Wezen der Litteraire Critiek, die niet slechter of beter is dan de gemiddelde beschouwing over dit onderwerp, geeft hij eenigen weerzin te kennen tegenover den titel criticus, hij wijfelt even of de titel kenner niet beter zou zijn, maar verwerpt dien dan ook. Ten onrechte wat hem zelf betreft. Professor Elton is wat men een kenner zou kunnen noemen en de vergelijking, die hij maakt met den onderscheider van wijnsoorten is een zeer gelukkige vergelijking.

Een kenner is een man van smaak, en een man van smaak is

een genieter, maar een genieter, die de gave des onderscheids bezit en weet te rangschikken. Het is dan ook geen wonder, dat het voornaamste probleem in deze Essays and Addresses het probleem der hiërarchie in de genres is en dat Professor Elton een groote gevoeligheid vertoont voor wisselingen van stijl. Hij is, geloof ik, een weinig bang voor ouderwetsch te worden aangezien, hij is zich eenigermate bewust, dat zijn benadering van de literatuur niet meer in zwang is, dat men onder kenners tegenwoordig alleen nog maar interpretators verstaat, maar hij kan zijn eigen aard toch niet verloochenen en hij doet er zeer goed aan, ondanks zijn huivering, zichzelf te blijven.

Zijn opstellen vangen aan met een beschouwing over het raadsel Shakespeare, en al dadelijk verraadt hij zich. Hij behandelt Shakespeare immers onmiddellijk vanuit het stijloogpunt. Had Shakespeare stijl? Volgens professor Elton slechts zelden in den gebruikelijken zin. Shakespeare schreef tooneel en bij goed tooneel is het uitgebeelde karakter voor den gebruikten stijl beslissend. Niet de voorkeur van Shakespeare voor een bepaalde zegging, maar de uitingsmogelijkheid van een gegeven figuur beslist. Toch zijn er uitzonderingen. In de groote tragedies, waarin zeer moeilijke, met beelden overladen fragmenten voorkomen, sprak Shakespeare, volgens professor Elton, vaak de bewogenheid en de ideeënworsteling in den eigen geest uit en ten slotte zijn er die bijzonder prachtige fragmenten in enkele van diezelfde ragedies en in de latere comedies, waar Shakespeare een stijl trof, die, volkomen passende bij de personen, die de woorden uitspreken, toch een verheven eenvoudigheid bezit, die aan het karakter van de gegeven figuren ontstijgt.

In het begin van King Lear zegt de koning tegen zijn dochter Cordelia: So young, and so untender?, en deze antwoordt dan: So young, my lord, and true. Hierin meent professor Elton een voorbeeld gegeven te hebben, dat Shakespeare's geheel eigen stijl bevat op zijn grootst. En inderdaad, deze regels zijn buitengewoon eenvoudig en evenzeer treffend. Men kan er over heen lezen bij een eerste kennisname, maar men zal er, geloof ik, nooit meer overheen lezen, als men eenmaal de spanning en de ontroering van dit moment gezien heeft en erkend.

Ik ben het met professor Elton eens, dat een criticus meer moet zijn dan een kenner alleen, dat hij meer dan hetgeen vermaakt, het vermakelijke dus, moet zoeken en vinden, maar een studie als die van hem over Shakespeare, over Byron, over Poesjkin lezende, geloof ik toch ook, dat het niet goed is voor de literatuur, als de criticus de vergelijking met den proever van de wijnsoorten geheel uit het oog verliest.

Aan dit keuren immers ontleent Professor Elton's beschouwing over de waarde van Byron voor den hedendaagschen lezer zijn onvergelijkelijk karakter. Eenigen tijd geleden heb ik meerdere moderne studies over Byron gelezen, waaronder bijzonder zwaar-

wichtige. Geen enkele echter trof ik aan, die zoo goed, zoo eenvoudig, zoo indringend en kenschetsend is als deze. Professor Elton stelt vast, dat de beroemde verhalen van Byron lang niet zoo goed zijn als die van Scotten en ook niet zoo goed als van den dichter, die Byron in sommige opzichten navolgde, Poesjkin. Hij stelt vast, dat Byron inderdaad enkele melodische lyrische verzen geschreven heeft, maar weinige, die volkomen goed zijn. Hij kan Goethe geen gelijk geven in diens bewondering voor sommige spelen van den Engelschen dichter. Maar toch bewondert hij Byron, en mijns inziens terecht, om diens schertsende epische gedichten, die hij, in navolging van zijn Italiaansche voorbeelden, Pulci, Bojardo, Ariosto, schreef, voorbeelden, die hij niet zelden evenaarde en somwijlen, volgens professor Elton, zelfs overtrof. Byron is voor hem den dichter van Don Juan en den voornamen prozaschrijver der brieven. En inderdaad Byron's brieven en Byron's Don Juan kan men nu nog lezen, bewonderend, vermaakt, genietend van dit vernuft, die speelschheid, die gemakkelijke en toch vaak zoo dichterlijke verwoording, men kan deze lectuur niet zonder meer aanbevelen, Don Juan vraagt groot voorbehoud, het is nu en dan grof, banaal, erger soms, men zal zich stooten aan het cynisme, maar daarnaast treft men er een wereldwijsheid aan, een humor, en zelfs nu en dan een voor Byron verrassende ongekunsteldheid. De weergave van het Italiaansche leven in Byron's brieven is inderdaad van een directheid en een onbevangenheid, die zeldzaam zijn.

Het merkwaardigste wordt deze studie over Byron echter als professor Elton, geleid door niemand minder dan Goethe, op zoek gaat naar het sublieme in Byron. Ondanks zijn waardeering echter voor The Vision of Judgment en The Dream en zijn waardeering voor Goethe's oordeel is hij niet geheel tevreden met het gebodene. Hij weet, dat zelfs Don Juan en de brieven van minder belang zouden blijken, als Byron wezenlijk het sublieme bereikt had, als hij wezenlijk in staat was geweest regels te schrijven als de aangehaalde van Shakespeare. Maar daarvoor miste Byron iets. Hetgeen hij miste bezat, volgens professor Elton, Poesjkin. Ook de beschouwing over Poesjkin is in verschillende opzichten, en het kort bestek in aanmerking genomen, geslaagd. Er wordt in gewezen op het hoofdkenmerk van het werk van dezen romanticus, de puurheid, de soberheid, de poëtische juistheid, of, zoo men het in een enkel woord wil uitdrukken, de wezenlijke classiciteit. Het is jammer, dat professor Elton alleen de poëzie en niet het proza van dezen Russischen schrijver behandelt. Gelukkig echter toont hij waartoe de kenner, die de waarden naar hun verhoudingen rangschikt, stijgen kan, hoe een goede en verfijnde smaak niet, als te vaak gedacht wordt, voor het verhevene gesloten hoeft te zijn. In het gesprek van Lear en Cordelia gaf de criticus, zonder dit nadrukkelijk vast te stellen, reeds een voorbeeld van het sublieme. Bij Poesjkin stelt

hij dit wel nadrukkelijk vast. Poesjkin's gedicht, De Profeet, in 1826 ontstaan, vindt hij subliem. Het is geschreven naar aanleiding van de roeping van Isaïas, zooals die vermeld staat in het zesde hoofdstuk van Isaïas.

Al zwervend door een afgelegen
Verlaten land, in angst en pijn,
Zag ik, op 't kruispunt van twee wegen,
Zes maal gewiekt, een Seraphijn.
Hij raakte mijne wimpers, zacht,
Zooals de slaap komt in den nacht,
En dadelijk trilden mijne oogen,
En kregen 't adelaarsgezicht.
Mijn oor raakte hij aan: bewogen
Werd heel de lucht, eerst zwaar, toen licht,
De vlucht der englen, uitverkoren,
Den zang der spheren kon ik hooren,
't Stijgen der sappen in den boom,
En van de diepzeedieren 't zweven.
De tong, mij tot Gods lof gegeven,
Die leugen, laster had verkond,
Reet hij me uit den rooden mond.
En de gevorkte van de slang
Stak hij daarin, en 't werd mij bang
Om zijne rechterhand vol bloed.
Zijn zwaard sloeg in mijn borst verwoed,
En snel nam hij mijn hart daaruit,
En bracht er in een kool, een vlam.
Als dood lag ik, zonder geluid,
Tot ik des Heeren woord vernam:
„Sta op; mijn stem worde gehoord,
En, van mijn geest vervuld, te land,
Ter zee verbreid mijn godlijk woord,
En steek der menschen hart in brand!"

Ik hoop, dat in mijn poging tot vertaling nog iets te bemerken valt van wat professor Elton hier met het sublieme bedoelt. Dat is niet het visionnaire zonder meer van dit gedicht, maar het leven, en wereldomvattende. Professor Elton weet zeer goed, dat een gedicht niet gered wordt door een moralisatie, door een godsdienstige beschouwing of door een blijk van philosophisch inzicht, maar hij zal eerst van het sublieme spreken als een grootsche levensaanschouwing zich in de poëzie toont, poëtisch gerealiseerd, of wanneer heroïsche karakters zich, welhaast onbewust, openbaren in hun onversluierde wezenlijkheid.

Het sublieme hoeft zich echter niet altijd zoo onmiddellijk te toonen, als in dit gedicht van Poesjkin. Of hij er zich rekenschap van gegeven heeft of niet, het sublieme wordt door professor

Elton ten slotte ook achterhaald in het werk van een Tsjechov en een Karel Capek. Het artikel over Tsjechov is zeker niet het beste van deze verzameling, maar het is toch uitmuntend als een correctief op veel studies en beschouwingen, die over Tsjechov verschenen zijn. Katherine Mansfield was een groot bewonderaarster van den Russischen verteller en tooneelschrijver, zij heeft veel van hem geleerd, maar toch had ze waarschijnlijk een niet volkomen juiste visie op het voorwerp van haar bewondering. Ondanks al de besluiteloosheid van de figuren van Tsjechov, ondanks den grijzen toon van veel zijner verhalen en het tragische er van, was hij een aanvaarder van het leven. Het tooneelstuk De Kersenboomgaard is door verschillende critici beschouwd als een sprekend voorbeeld van het pessimisme van zijn schrijver, als een tragedie der decadentie, maar Tsjechov zelf oordeelde er anders over. „Het is geen drama geworden," schreef hij, „maar een comedie, bijna een klucht". Er waren twee dingen die Tsjechov vreesde, de sentimentaliteit en de onnauwkeurigheid, onverbiddellijk hield hij zich met zijn persoonlijk gevoel gescheiden van de gevoelens, gedachten en gedragingen zijner figuren, dat geeft soms iets wat hard en fatalistisch lijken kan, maar door die hardheid en die fataliteit dringt het licht van een verborgen werkelijkheid, de eigenlijke werkelijkheid, als bijvoorbeeld in dat meesterstuk van vertelkunst: Het Feestje. Daar vooral komt het, geloof ik, op aan. En daar vindt men herhaaldelijk wat men in een bepaalde orde subliem zou kunnen noemen. In een van zijn aanteekeningsboeken geeft Tsjechov blijk, dit zelf zeer goed begrepen te hebben. „In het hiernamaals," bekent hij, „zou ik gaarne dit over ons tegenwoordig leven denken: E r w a r e n b e k o o r l i j k e e n s c h o o n e v i s i o e n e n i n."

Professor Elton heeft volkomen gelijk als hij vaststelt, dat Tsjechov hartelijk gelachen zou hebben, als hij van de latere halfmystische interpretaties van zijn werk kennis had kunnen nemen, maar Tsjechov zag deze „bekoorlijke en schoone visioenen" en daardoor leeft zijn werk; Karel Capek is, op een geheel andere wijze, ook een visionnair. Professor Elton bewondert Capek en hij schrijft zelfs twee uitvoerige artikelen over hem. Hij is echter te zeer een kenner om blind te zijn voor de fouten van dezen schrijver. Capek had een neiging om zijn visioenen te maken en dat gemaakte karakter bederft een goed gedeelte van zijn grootere scheppingen als De Absolute Fabriek, Krakatit en De Oorlog met de Salamanders. Door zijn verbeelding al te veel te helpen, ontgaat hem nu en dan het beslissende gezicht op het leven en den mensch, het meest bereikt hij dat nog in zijn kleinere verhalen, die zoo opvallend gewoon en zoo opvallend grillig kunnen aandoen, maar waar langzaamaan wordt doorgedrongen tot het meest beteekenisvolle van leven en mensch. Hij bereikt dat ook in zijn laatste grootere werk De Reddingsbrigade, waar hij de sublimiteit van het onbewust heldhaftige haast ongemerkt

door een nauwkeurige, maar dichterlijke weergave van het gewone leven, weet te doen gevoelen.

Het is een lange tocht van de verheven eenvoud van Shakespeare, de wereldwijze humor van Byron en het visioen van Poesjkin naar Karel Capeks mijnwerkers en daartusschen door spreekt professor Elton nog over The Testament of Beauty van Bridges, dat ik persoonlijk niet zoo hoog aansla, over Saintsbury, Fitzmaurice-Kelly en over de Rede en het Enthousiasme in de achttiende eeuw, maar het is de moeite waard professor Elton te volgen, en ik geloof, dat het de dichtkunst ten goede zou komen, als men zich meer bewust was van deze hiërarchie, die van het vermakelijke naar het sublieme voert.

Oliver Elton: Essays and Addresses. Edward Arnold & Co. Maddox Street, London.

HANS (D.) ONS KONINKLIJK GEZIN. (215) Zomer en Keuning, Baarn.

De liefde tot ons Koningshuis is sterker nog tot uiting gekomen bij de geboorte van de twee prinsesjes. De schrijver biedt ons nu hier een werk waarin de vorstelijke personen, ook de overledenen van onze koninklijke familie, geheel van den persoonlijken kant zijn bezien. Hij geeft dus geen chronologische geschiedenis, maar uitsluitend belangrijke gebeurtenissen en feiten uit het leven der Koninklijke Familie waartusschen vele minder bekende foto's den aandacht trekken. Het geheel zal voor velen een welkom boek zijn.

CRONE (G. C. E.) ONZE SCHEPEN IN DE GOUDEN EEUW. (192) *f* 2.25 en *f* 2.75. Van Kampen en Zn.,

Over de bronnen onzer welvaart in den Gouden Eeuw, de machtige zeeschepen welke de handelswaren overal heen brachten, maar ook over de booten welke op de binnenvaart voeren, heeft de samensteller van dit keurige boek met veel zorg en toewijding de uitslag zijner studie voor ons neergeschreven. Het werk gaat over een tijdperk van honderd jaar en is zoo volledig mogelijk bewerkt. Er zijn vele mooie afbeeldingen van oude schepen tusschengevoegd, waardoor het boek in waarde heeft toegenomen.

WIENER (Ed.) GEZONDHEID EN SCHOONHEID. (94) *f* 1.25. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De schrijver, die huidarts is, geeft onder bovengenoemden titel een handleiding voor verstandige verzorging van huid, haar en nagels. Daar de adviezen er vooral op berekend zijn de gezondheid niet te schaden, lijkt ons dit voor dames wel een heel nuttig boek.

CORONA. (57) *f* 0.95. de Haan, Utrecht.

Een royaal opgezette reclame-uitgave der Utrechtsche firma: voor het merendeel reproducties en fragmenten uit door haar uitgegeven werken. Ook het Kerstverhaal van Coolen lazen we reeds elders. Als platenboek een aardig geschenk, maar omwille van de bladzijden uit den roman „Magdalena" niet voor jeugdige personen.

I. Uit „Den gulden Winckel" (Dec.-nummer) citeeren wij „Der Herbst des Einsamen" van Georg Trakl, jong gestorven in 1914.

Der dunkle Herbst kehrt ein voll Frucht und Fülle,
Vergilbter Glanz von schönen Sommertagen.
Ein reines Blau tritt aus verfallner Hülle;
Der Flug der Vögel tönt von alten Sagen.
Gekeltert ist der Wein, die milde Stille
Erfüllt von leiser Antwort dunkler Fragen.

Und hier und dort ein Kreuz auf ödem Hügel;
Im roten Wald verliert sich eine Herde.
Die Wolke wandert übern Weiherspiegel;
Es ruht des Landmanns ruhige Gebärde.
Sehr leise rührt des Abends blauer Flügel
Ein Dach von dürrem Stroh, die schwarze Erde.

Bald nisten Sterne in des Müden Brauen;
In kühle Stuben kehrt ein still Bescheiden
Und Engel treten leise aus den blauen
Augen der Liebenden, die sanfter leiden.
Es rauscht das Rohr; anfällt ein knöchern Grauen,
Wenn schwarz der Tau tropft von den kahlen Weiden.

II. In het „Literary Supplement" van de Times plaatst Viola Gerard Garvin het volgende gedicht op Finland:

„Where is Finland?" said the charming lady,
Watching the remote eyes of the diplomat,
„I always forget — is it in the Balkans
Or on the Baltic? Or further North than that?"

„Where is Finland?" he echoed, smiling,
— For her eyes were green, shadowed like his native lakes,
„Finland lies north of the world, above the Baltic,
All winter sleeps she, and all summer wakes.

„In Finland eight months are lapped in snow and quiet
As you do not understand quiet down here,
But the other four are pure, crystalline, sparkling,
And the heart flies high in the pale gold Northern air.

„Finland is built on granite, and the granite sparkles
Too, in tower and dome, in pillars and pinnacles,
Where they stand nobly in the noble cities
That crown our land as homes and citadels.

„Yet not the proud towns with their graceful life, their hum
Are the heart, but the wide expanses of a land
Where fields and woods and water divide the horizon
And rose-shafted pine trees step down to the lake strand.

„Where the birds sing nightlong, where the cuckoo calls
— How softly — to a moon-touched twilight sky,
Where the nightingales in the sober aisles of the forest,
Salute that moon and the sun that will not die.

„And cool the barley sways, and the bright flowers
In the long grass their fragrances distil,
And on Sunday morning, across the sun-charmed country
The churches send their sweet unhurrying bell.

„Silver the birches quiver, aspen and willow,
Along the lakes double their silver sheen
And torrents tumble and swirl from river to broader waters
And the world is illumined translucent, is golden, is green.

„ ,Where is Finland?' Ah, lady, she lies quiet,
Candid and pround and simple, far to the North.
She is my heart. For her, I live in exile,
For her I live — and without, am nothing worth.

„She is small, she is poor, but content is in her,
A truth beyond this world, and hard to be told,
She knows what she has — and her radiant pure summer
Outweighs all darkness and defeats all cold.

„She knows what we all have, struggle, pain and sorrow
That teach endurance to the stumbling soul,
But she knows, too, that after the night, dawn wakens,
And the spirit sings and the wounded heart is whole."

VIOLA GERARD GARVIN.

Boekenschouw

WIELENGA (Dr. B.) DE BIJBEL. Het Licht voor de Kunst. (372) *f* 3.50 en *f* 4.50. Kok, Kampen.

Onze Protestantsche mede-christenen kunnen zich gelukkig achten een denker, aestheticus en schrijver te bezitten als de theoloog Dr. Wielenga. Zijn godsgeloof is zijn inspiratie; in schoonen vorm wordt deze uitgewerkt. Hier vindt hij in den Bijbel het antwoord op de vraag: Wat zijn de beginselen der Kunst? De groote beteekenis van het boek is dat er hierin op gewezen wordt dat de kunst het van God gegevene is, en dat alleen uit de verarming ten opzichte van de kunst kan gekomen worden indien de schepper van schoonheid zich als het instrument van God beschouwt, en zich daartoe weer bezint op den Bijbel. Ook voor intellectueele Katholieken, voor hen, die met onderscheid kunnen lezen, is dit een heel mooi boek.

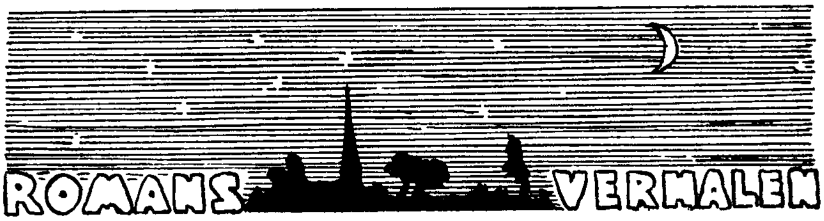

WALSCHAP (Gerard) HOUTEKIET. (345) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1939.

„Houtekiet" vormt geen hoogtepunt in Walschaps oeuvre. Na Sibylle, dat litterair een zijner gaafste romans was, doet Houtekiet vrij zwak en weinig markant aan. Geen enkele figuur, ook de hoofdheld zelf niet, staat in overtuigende, intense menschelijkheid den lezer voor den geest. Houtekiet is te kunstmatig geconstrueerd, mosaïek-achtig opgebouwd uit veel kleine trekken en feitjes; hij domineert in het boek niet zooals hij het in het dorp doet. Er zit weinig vaart, weinig geconcentreerde hartstocht, weinig verrassing, weinig leven in dit verhaal in tegenstelling met veel andere boeken van Walschap. De auteur volgt hier vrijwel het naturalistisch procédé; van een heffen der personages op een hooger plan, het stellen der figuren in een bijzondere belichting is geen sprake. Het geheel is de tamelijk platte geschiedenis van een groepje zelfkanters, die langzamerhand een dorp gaan vormen, waarvan Houtekiet zoowat het stamhoofd is. Walschap heeft vooral oog voor de losse, vrije levensgemeenschap dezer outlaws; Houtekiet is zoowat de vader van de geheele dorpsjeugd. Later komt een wonderlijke pastoor wat Christelijke orde scheppen in deze idyllische natuurgemeenschap. Dit voor Walschap al te laagbijdegrondsche, naturalistische vertelsel is niet Christelijk, maar heidensch en niet eens schoon heidensch. Het is de verheerlijking van het primitiefste instinct met op het einde een wending tot het fijner geestelijke, doch ook dit niet geheel onbedenkelijk. Walschap had dit boek beter niet geschreven en den met Walschap vertrouwde zal het te leur stellen. Voorbehouden.

VESTDIJK (S.) SINT SEBASTIAAN. De Geschiedenis van een Talent. (256) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1939.

In Vestdijk's vroegeren roman „Terug tot Ina Damman" treedt Anton Wachter, de H.B.S.-leerling, als hoofdfiguur op. Deze Anton Wachter is ook de centrale figuur van Sint Sebastiaan, doch in een vroeger levensstadium, als kind tot zijn tiende jaar. Dit boek is meer een studie dan een verhaal. Het staat ver beneden de beste boeken van den schrijver. Het is nogal dor en vervelend, meer een werk van observatie of constructie dan van verbeelding. Anton Wachter is hier een onuitstaanbaar kereltje, niet zoo zeer wegens zijn onhebbelijkheden als wel doordat de schrijver zoo weinig kinderlijke en kinderlievende menschelijkheid in zijn werk weet te leggen. Het ontbreekt den schrijver te zeer aan hart en gevoel om een treffend boek te schrijven over een kind. Met Freudiaansche psychologie en scherpzinnigheid komt men er niet. De verhouding tusschen ouders en kind is hier, hoewel de ouders toch niet als abnormale menschen worden voorgesteld, zoo droog en gevoelloos, als slechts in het door Vestdijk berucht geworden Lahringen kan voorkomen. Deze psycho-analytische studie van een kind is geschikter voor kliniek-assistenten dan voor litteraire lezers. Er komt een uiterst weerzinwekkende scene in het boek voor, die het voorbehouden maakt voor rijpe, ervaren lezers.

BOER (Jo) WERELDTENTOONSTELLING. (221) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1939.

In '31 had er te Parijs een koloniale wereldtentoonstelling plaats. Om deze gebeurtenis groepeert Jo Boer haar verhaal. Deze tentoonstelling vormt

er het centrum en de eenheid van. Er treden een groot aantal personen op en verschillende tafreelen, die met elkaar geen anderen samenhang hebben dan dat zij de tentoonstelling van ver of van nabij illustreeren, zijn in het boek ingelascht. Deze zwakke eenheid, waardoor zoowel de figuren als de gebeurtenissen uiteenvallen, maakt ook de zwakte van het boek uit. Het bindt en boeit niet, hoe fraai, te fraai zelfs, het ook geschreven is. De vorige roman dezer schrijfster, die in Italië speelde, en „Catharina en de Magnolia's" heette, was beter en belangrijker en hield een rijker belofte in. Alles is hier te schematisch en telkens heeft de aandacht van den lezer over te springen naar een ander thema. Het onderling verband tusschen de optredende personages is te gering en eveneens tusschen de wisselende scenes. Het is een kaleidoscoop geworden. Voor volwassen lezers.

SILLANPää (F. E.) MENSCHEN IN DEN ZOMERNACHT. Vertaling H. Hoek. (185) Bigot & van Rossum, Amsterdam.

F. E. SILLANPää

Dit (vermoedelijk langs Duitschen omweg) vertaalde werk van den Finschen Nobelprijswinnaar Sillanpää is een ongewoon mooi boek. Een dichter en schrijver van zeldzaam fijne gevoeligheid en menschelijkheid heeft het geschreven. Het is helder en wonderlijk lichtdoorvloeid als de Noordsche zomernacht waarvan het verhaalt, als de „Lichte Nachten" van Dostojefski. Wat geschiedt er in een lichten nacht van den hoogen zomer ergens aan een meer in Finland? Er worden kinderen geboren, verlovingen gevierd en menschen vermoord. Deze gebeurtenissen heeft Sillanpää op dichterlijke wijze gestyleerd tot een verhaal, een gedicht, zoo zuiver van toon en sfeer, zoo vlekkeloos van aanslag, als er weinig geschreven worden. Hier blijkt wat een meester van een betrekkelijk alledaagsch gegeven te maken weet. Wat gebeurt er in een zomernacht in eenige bijeengelegen Finsche boerenhoeven? Een allereenvoudigst gegeven, dat onder de hand van een dichter uitvloeit tot een verbeelding van heldere schoonheid en innige menschelijkheid. De eenheid van het verhaal wordt gevormd door den lichten schemer van den zomernacht, die alles in zijn sluier hult. Sillanpää's wereld staat helaas! vrijwel buiten het Christendom; hij beschrijft zijn menschen in een schoone, ongebonden natuurlijkheid, die wij niet aanvaarden kunnen. Voor rijpe ervaren lezers.

MITCHELL (Margaret) GEJAAGD DOOR DE WIND. (904) *f* 10.—. Zuid-Holl. U.M., Den Haag.

De Uitgeefster heeft van dit succeswerk een prachtige editie bezorgd, die, in kostbaren band en met goede illustraties, ieders oog bekoren zal. De vroegere drie deelen, die wij afzonderlijk reeds beoordeelden, zijn hier in eèn deel bijeengebracht. Als verhaal is „Gejaagd door de Wind" een der boeiendste boeken, die wij ooit lazen, geschreven en verteld met een zeldzaam talent. De typische, wat ouderwetsche beschaving der Zuidelijke staten met hun negerbediening staat er treffend en levendig in uitgebeeld; eveneens de verwarring, die volgde op de overwinning door de Yankee's, de

Noorderlijken. De hoofdpersonen treden er op in zeer scherpe, markante contouren. Kortom het is een grootsche zedenroman uit de Zuidstaten van Noord-Amerika van omstreeks 1860-70. Nergens is het uitvoerige verhaal gerekt of langdradig. De twee hoofdpersonages zijn geen voorbeelden van deugd; toch volgt de lezer hun lotgevallen met groote belangstelling. Wegens enkele scene's is het boek slechts geschikt voor gevormde volwassen lezers.

COOLEN (Antoon) KINDEREN VAN ONS VOLK en DE SCHOONE VOLEINDING. *f* 1.50 per deel. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

De uitgeefster van vele van Coolen's werken heeft een handige en smaakvolle heruitgave van „Kinderen van ons Volk" en „De schoone Voleinding" bezorgd. Formaat en band, papier en druk maken ze tot prettig lees- en hanteerbare boeken.

COOLEN (Antoon) UIT HET KLEINE RIJK. (278) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

Het is uit het rijk van zijn kinderen — waarin ze leefden van de geboorte af tot hun schooljaren — dat de schrijver hier vertelt. Zoo mooi, zoo fijn, zoo juist geobserveerd en aangevoeld, dat, dunkt mij, alle ouders — want die leven toch ook gedeeltelijk binnen de grenzen van dat kleine rijk — hun eigen kinderen er in herkennen. Het is een genot de levensavonturen dezer kinderen te lezen, over hun verrukkingen, over de steeds nieuwe ontdekkingen, over hun groeiend wezen, en ook over de vreugden en zorgen der ouders.

Het eerste gedeelte is reeds eerder verschenen onder den titel „Stijntje". Het thans daarachter komende, grootste, gedeelte bevat de daarna geschreven schetsen. Een boek voor alle vaders en moeders.

BAKKER (G. P.) HET WONDERE JAAR. Handel en Wandel van Jonker van Wetsinge. Historische Roman. (310) *f* 2.90 en *f* 3.90. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

De weidsche titel van dit boek wekt al te hooge verwachtingen. Stel U een man voor, die steeds spreekt over zijn eigen mooie of minder mooie daden, die graag laat doorschemeren, dat hij met adellijke lui, geldmagnaten en gezanten als frère en compagnon omgaat, die altijd geluk heeft en goede finantiën drijft, die elken vijand de baas is, verliefd raakt op een beeldschoone freule en wederliefde vindt, die eet en drinkt als een prins en daarbij in schilderkunst belangstelt en ge hebt ongeveer Jonker van Wetsinge. Er wordt in het boek over godsdienstige en staatkundige toestanden gesproken, waardoor een zekere historische sfeer gesuggereerd wordt. Tot slot de optocht naar Brussel ter aanbieding van het befaamde smeekschrift der edelen. Er zit te weinig vaart in den roman; er wordt te veel verhaald, beschreven, de personen hebben te weinig eigen, individueele gestalte gekregen om hevig te ontroeren. Een boek voor volwassen lezers.

BREEN (Leo van) VAARWEL BOEDAPEST. (287) Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Wat voor kinderen rommelzolders zijn, zijn pensions eenigszins voor schrijvers. Zij vinden er gelegenheid al de wonderlijke creaturen, waarmee zich herinnering en fantazie gevuld hebben, onder te brengen. Leo van Breen doet dit in „Vaarwel Boedapest!", een roman over een pension aan de Riviera, dat door een Boedapester echtpaar gedreven en door de zonderlingste exemplaren bewoond wordt. Het geheel vormt een berooid stelletje en de schrijver schudt het als een kaartspel dooreen, zoodat er de onmogelijkste verhoudingen en situaties ontstaan. Het is een wild en ordeloos leven dat er in het pension geleid wordt en stichtelijk gaat het er nu juist niet toe. Van Breen schrijft vlot en onderhoudend, doch aan den hoogen lof, dien de uitgeefster op den omslag afdrukt, beantwoordt hij niet. Voor een eersten roman heeft het boek zijn verdiensten, maar een aangrijpend

geheel, een diepere levensuitbeelding is het niet geworden. Het „knaleffect" op het einde is te zeer „knal" om een treffend slot te vormen. Voor rijpe volwassenen.

HOLESCH (Ditha) DE ZWARTE HENGST BENTO. Vert. door M. C. Castendijk. (223) *f* 3.75 en *f* 4.90. Zuid-Holl. U. M., Den Haag.

Ditha Holesch moet eigenares van een farm zijn in Argentinië en voortdurend met paarden en vee te maken hebben. Zij schrijft er een boeienden roman over met „De zwarte Hengst Bento". Zij schrijft haar held, den hengst Bento, juist genoeg individualiteit toe en verpersoonlijkt, vermenschelijkt hem, zonder hem zijn dier-zijn te ontnemen, juist genoeg om den lezer in spanning te houden. De lotgevallen van het dier vormen een avontuurlijk dierenepopé. Het geheel is geschreven met bewondering en drift en brengt zooveel afwisseling van menschen- en dierenbelevenissen, dat de bijval, dien het boek in zijn Heimat vond, begrijpelijk wordt. Een enkele maal zullen al te gevoelige lezers terugschrikken voor de dierenwreedheid, die hier beschreven wordt. Om deze reden en ook wegens andere scenes en uitdrukkingen lijkt mij het boek voor kinderen niet geschikt. De uitgave is in den bekenden verzorgden trant der Cultuurserie van de Z.H. U.M.

CLOETE (Stuart) EENS KOMT EEN NIEUWE DAG. Geaut. vert. van J. Maschmeyer-Buekers. (528) geb. *f* 4.90. Servire, Den Haag.

Een paar jaar geleden heeft Cloete een grooten roman geschreven over de voortrekkers, waarmee hij bijzonder veel succes geoogst heeft. Dat heeft hem waarschijnlijk verleid hetzelfde onderwerp nog eens te bewerken. En in dit werk verhaalt hij dan de voorbereidingsjaren van den grooten trek en de moeilijkheden van de Boeren uit het grensgebied met hun Engelsche meesters. Hij laat daarvoor om en om het jaar 1815 een Boer uit de zuidelijke streken naar de grens trekken, daar verwikkeld raken in een gevecht met de Engelschen, waarbij hij een soldaat neerlegt. Nu wordt hij gedwongen te vluchten naar den overkant van de rivier, waar hij terecht komt tusschen een stel bannelingen met grooteren of kleineren kerfstok. Daar woont hij weer een gevecht met de Boschjesmannen mee en gaat op jacht in het gebied der Kaffers. De schrijver heeft dus geen gebrek aan stof. En wat hij tekort komt, kan hij nog aanvullen met de traditioneele liefdeshistorie, die een dergelijk werk niet mag missen. Het einde komt abrupt met een door de Engelschen gedempten opstand der Boeren en het ophangen van enkele der belhamels. Onze held ontsnapt door een gelukkig toeval, en merkwaardig genoeg, behoort de voorvader van den schrijver niet tot de martelaren, maar tot de rechters. De geheele geschiedenis wordt gekruid met een hoeveelhied quasi-diepzinnige beschouwingen over God en den Bijbel, en met een zeer realistische teekening van de zeden van dien tijd die tamelijk ruw waren. Een erg lang en wat onevenwichtig boek voor zeer voorzichtige en kritische lezers.

HOSTOVSKY (Egon) HET TESTAMENT. Geaut. vert. uit het Tsjechisch van Dr. A. E. Boutelje. (268) *f* 2.75 en *f* 3.50. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

De collectieve psycho-analyse staat tegenwoordig bij romanschrijvers erg in de gunst. De actualiteit van het geval tracht de schrijver van dit werk nog te verhoogen door een joodsche familie te analyseeren, die reeds de strenge wetten heeft opgegeven en een huwelijk gesloten heeft met den overkant. Allerlei verwrongen verhoudingen en door verdringing ziek geworden bindingen beletten de leden dier familie ongedwongen met elkaar om te gaan en de waarheid aan elkaar te zeggen en met elkaar te beleven. Tot op het einde het wonder gebeurd! Maar dat is niet het interessantste gedeelte van den roman, omdat het te kort en te gedwongen is. De literatoren zijn blijkbaar sterker in het beschrijven van de ziekte dan in het analyseeren van de genezing. Voor volwassenen.

FIELD (Rachel) DIT ALLES EN OOK NOG DE HEMEL. Geaut. vert. van R. Blijstra. (373) *f* 3.15 en *f* 3.90. „Kosmos", Amsterdam.

Het oorspronkelijke werk werd reeds in de loopenden jaargang besproken (blz. 68-69). In de vertaling is het tweede gedeelte van dezen roman, dat eigenlijk een aparten roman vormt, zeer sterk ingekort, zoodat het verhaal aan leesbaarheid wel gewonnen zal hebben. Volwassenen.

HALUSCHKA (Helène) DE PASTOOR VAN LAMOTTE. Uit het Duitsch. (202) *f* 2.50 en *f* 3.25. De Residentiebode, Den Haag.

Dit eenvoudig verhaal van een ijverig pastoor in de bergen tusschen de Fransch-Zwitsersche grens is een allerbeminnelijkste idylle. Men vergeet bij de lezing van een dergelijk boek de rampen en nooden van den tijd. De Pastoor van Lamotte is een wonderlijk man, maar ieder, die met hem kennis maakt, moet hem liefhebben en bewonderen. Er zijn meerdere boeken over dorpspastoors en zielzorgers geschreven; dit is een der aardigste van het genre. Een ernstig en toch humoristisch boek, geschreven door een oorspronkelijk Fransche schrijfster, die in Oostenrijk haar Heimat vond.

KAMBAN (Gudmundur) IK ZIE EEN LAND VOL SCHOONHEID. (365) Uit het Deensch vertaald door N. Basenau-Goemans. Meulenhoff, Amsterdam.

Rond het jaar duizend vestigden zich IJslanders op Groenland en ondernamen eenige ontdekkingstochten naar Amerika: het land vol schoonheid. Omtrent dien zelfden tijd valt ook de kerstening der IJslanders vanuit Noorwegen. Ondanks deze gegevens is het den auteur niet gelukt een roman van grootsche allures te componeeren. Het werd hoogstens tot een romantisch verhaal van niet erg sterke compositie. Het meest aanvechtbaar zijn schrijver's opvattingen omtrent kerstening en Christendom: ze lijken al heel weinig op de werkelijkheid en deze eerste christenapostelen zijn gelukkig alleen in schrijvers brein nog al rare schutters voor wat hun zedelijke gedragingen betreft. Het boek heeft z'n waarde voor volwassenen en ervaren lezers, om hen nader in kennis te brengen met schaarsche historische gegevens uit een grootsch verleden.

SZéCHéNYI (Zsigmond) TUSSCHEN DIEREN EN GOUDDELVERS. Uit het Hongaarsch vertaald door F. Schneiders. (352) *f* 4.90. Becht, Amsterdam.

Met een paar vrienden heeft de schrijver eenige maanden in Alaska doorgebracht om te jagen. Dit boek is zijn verslag van hun jachtavonturen. De inleiding is iets te gerekt, door het vermelden van bijzonderheden — zooals die betreffende de wereldtentoonstelling in Chicago — welke met het onderwerp van het boek niet te maken hebben, maar het verhaal der eigenlijke Alaska-avonturen is bijzonder interessant geschreven: frisch, vlot, en dikwijls geestig, zelfs lijkt jagerlatijn geheel afwezig. Een groot aantal goed geslaagde foto's zijn opgenomen. Wegens het vermelden van enkele toestanden, welke heerschten tijdens de goldrush van Klondike, is dit belangwekkende boek alleen lectuur voor volwassenen.

HILLE-GAERTHE (C. M. van) DIE TWEE VAN DE ARK. (197) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

Het fijn aanvoelend talent van Mevrouw Van Hille Gaerthé heeft dit boek, waarin zij vertelt van twee vrouwen die op middelbare leeftijd uit haar werk worden gezet, geheel doordrongen van een liefderijke begrijpende sfeer waarin deze beide vrouwen tot volkomen werkelijkheid worden. Na haar ontslag willen zij beiden iets geheel anders, „een nieuw leven", en zij huren een woonschip op een stil meer in het Noorden waar zij ver van het leven van de drukke wereldstad haar sympathie en aandacht getrokken voelen tot allerlei waaraan zij vroeger niet dachten. Een uitstekend geschreven boek met veel innerlijke waarde.

ZEGGELEN (Marie C. van) FESTIJNEN EN PERIKELEN. (371) Meulenhoff, Amsterdam.

Het is te begrijpen dat deze schrijfster zich aangetrokken heeft gevoeld

tot de weinig bekende tijd en figuren van het einde der achttiende en het begin der negentiende eeuw, toen ons land onder rampspoeden zuchtte en de Oranjes weder in den Haag kwamen. In haar beschaafde keurig verzorgde schrijftrant geeft zij ons verschillende episoden uit het leven der vooraanstaande families „Fagel, Boreel, Bikker" enz., waarvan voornamelijk de kinderen de hoofdpersonen van het verhaal zijn. Het leven aan het hof van de Oranjes is nauw verbonden met dat van deze eerste families in den lande. In vele brieven en gesprekken worden wij op de hoogte gebracht van den toestand in Europa en Amerika in dien veel bewogen tijd na de Fransche revolutie. Marie van Zeggelen heeft ons hier een mooi geschiedkundig boek gegeven, dat men met vreugde ter hand neemt.

STEEL (Kurt) HOOGE SCHOOL DER MISDAAD. (256) Nederl. vertaling van Ferdinand ter Hulpen. De Steenuil, Amsterdam.

Hank Hyer is de detective welke Kurt Steel gecreëerd heeft en het is een zeer origineel type. Telkens dreigt hij zelf voor de misdaad welker oplossing hij zoekt, gevangen genomen te worden, maar dan weet hij zich net op het laatste oogenblik daar uit te redden door den dader aan te wijzen. De intrige is spannend, de taal zeer onbeschaafd en de inhoud voor lezers met onderscheidingsvermogen.

STRIJT (Willy) HET TALENT VAN FIE BINNENDIJK. (216) *f* 2.— en *f* 2.75. Holland, Amsterdam.

Een fleurig geschreven meisjesboek; zoodat je de samenkoppeling van twee sociaal ongelijke levensomgevingen maar op den koop toeneemt, hoe onwaarschijnlijk het aandoet. Daarin zit ook de wrong van het malle geval dat een behoorlijk ontwikkeld meisje, wat verstand en hart betreft, zoo laat pas doordringt in de noodtoestand van een echt vriendinnetje. Trouwens, het geheel gaat niet diep; van eenige godsdienstige bezieling is niets te merken, dan alleen wat ethische stemming, waaruit al het edele sap en levensvoedsel moet trekken. Margo's woorden: „Bij godsdienst komt het in het geheel niet op woorden aan, maar uitsluitend op daden" vragen nog wel eenige uitleg en omschrijving, om aanvaard te kunnen worden. Voor oudere meisjes.

STRIJT (Willy) ONDERSTROOM. (120) *f* 1.50 en *f* 1.90. Tekeningen van D. Vis. Hollandia, Baarn.

Een bundel losse schetsen, waarin de schrijfster waarschijnlijk getracht heeft zoveel mogelijk „sentiment" te geven. Als er menschen zijn, die van zooiets kunnen genieten, mogen zij hun gang gaan. Het kome echter alleen in handen van ouderen vanwege een enkele passage.

CHASE (Borden) OVERVALWAGEN No. 12. Vertaling van Frits Hoogewerff. (220) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

Een detectiveroman met een zedelijke strekking. Misdaad moet bestreden worden en krijgt ook op den duur altijd de haar toekomende straf, maar de wraakgevoelens vertroebelen het verstand bij de bestrijding van de misdaad. Dat ondervindt een jonge agent, wiens broer bij een overval om het leven is gekomen door de schuld van anderen. Maar hij wordt in tijds gezuiverd en krijgt het meisje, dat voor hem bestemd was. Voor iedereen.

FREEMAN (R. Austin) HET STEENEN AAPJE. Vertaling van Mevr. M. J. Landré-Tollenaar. (265). van Campen, Amsterdam.

De omstandigheden van dezen misdadigersroman worden wat te lang uitgesponnen en wat te willekeurig gecombineerd. Overigens is het een zeer lezenswaardig en spannend verhaal. Voor volwassenen.

WALTERS (W. J.) DE VERBODEN WEG. (221) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door Elisabeth Zernike. Hollandia, Baarn.

Een Amerikaansch verhaal van een alcoholist, die genezing zoekt en

vindt in een zenuwlijders-sanatorium. In dit opzicht is het zeker interessant, maar verheffend is het niet. Zonder reserve beschrijft de auteur allerlei plattidudes en sexueele aangelegenheden, waarover beschaafde menschen onder elkaar zelfs niet praten. Voorbehoud voor volwassenen en ervaren lezers.

MASTERMAN (Walter S.) „HIER LONDEN 2LO!" Vertaald door J. G. H. van den Bovenkamp Jr. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

Deze detectiveroman bestaat eigenlijk uit twee verhalen: een langer en een korter, die maar door een zeer dun draadje met elkaar verbonden zijn. De ontknooping is te ver gezocht, en overdrijft tot in het groteske. De kern van de vertelling is heel spannende ontspanningslectuur voor volwassenen.

KOLKMAN (Jaap) JOB ANDERSOM. (205) *f* 2.90. Spiegelserie *f* 1.40. Gebrs. Zomer en Keuning, Wageningen.

In deze roman van een haringvisscher uit Vlaardingen staat Job Andersom bekend tusschen de kameraden met hun vrome inslag en hun bijbelvastheid als de vloeker, de schipper die niet God maar den duivel aanroept om zegen over zijn vangst. Hij beweert dat als hij tot God bidt, hij niet genoeg vangt. Toch heeft hij zijn geloof niet heelemaal verloren en hij waardeert het dat zijn oude moeder en later ook zijn vrouw voor hem bidden. Er is een geweldig feit noodig om hem tot inkeer te brengen en tot de nederige erkenning van God's almacht. Uit elke bladzijde spreekt de liefde van den schrijver voor zijn onderwerp, hij voelt zich in de visscherswereld thuis als een visch in het water. Dit goed geschreven boek houdt de christelijke beginselen hoog, laat zich aangenaam lezen en behoort tot de lectuur voor groote menschen.

TOONDER (J. Gerhard) EEN MAN ZET DOOR. (326) *f* 2.90 en *f* 3.90. Elsevier, Amsterdam.

Het is een frisch, prettig en gezond boek dat Gerhard Toonder heeft geschreven. Een boek, waarin eenige ellende-verschijnselen van dezen tijd, als de werkloosheid, een rol spelen, en dat toch niet deprimeerend is. Het is kennelijk de bedoeling van den schrijver zijn lezers met iets van zijn eigen idealisme te bezielen; hij doet dat via dit verhaal van een jongeman, die, werkloos geworden, niet bij de pakken neerzit, maar die er zich door energie en durf weer bovenop tracht te werken. Geen verhaal van opzettelijk gegroepeerde gebeurtenissen; wat Joris van Olden beleeft is zoo der werkelijkheid ontleent, zijn weg omhoog is moeilijk en bezet met hindernissen. Er is veel ernst, maar ook heel veel humor in dit boek; humor uit ernst geboren en die den strijd om het bestaan fleurig verlicht, en ook wel gewone, gezellige humor zonder meer.

MARSHALL (Bruce) PATER MALACHIAS' MIRAKEL. Een bovennatuurlijke geschiedenis met een aardsche bedoeling. (191) *f* 2.50 en *f* 3.25. Pax, Den Haag.

Het is een heerlijk frisch en gezond boek dat Bruce Marshall heeft geschreven, een satyrische roman over een sceptische, en in haar waanwijsheid belachelijke wereld. De schrijver laat uitkomen hoe deze wereld geen dogma's aanvaardt, maar wel ridicuul bijgeloof. Zelfs een wonder, klaar en overtuigend, zou daar geen verandering in brengen. Een eenvoudige Benedictijner Pater heeft in dit realistisch sprookje een wonder gewrocht — een danshuis wordt op zijn gebed plotseling vanuit Edinburgh verplaatst naar een rots aan de kust, —; het zijn dan de reacties der menschen op dit wonder, die den inhoud voornamelijk uitmaken. Bruce Marshall schrijft ongemeen geestig — de lectuur is in dat opzicht een genot —; onverbeterlijk drijft hij den spot met de zoogenaamde verlichte, moderne wereld. Een beteekenis op zich zelf bezitten nog de verschillende geestige karaktertypeeringen.

TAYLOR (Phoebe Atwood) HET MYSTERIE VAN DE VERGIFTIGDE TAARTJES. (220) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Frans van Overvoorde. Kruseman, Den Haag.

De mysteries welke Asey Mayo op zijn levensweg ontmoet en als van zelfsprekend op te lossen krijgt, worden op zoo'n luchtige manier verteld, dat een moord een bagatelle lijkt en het heele geval een peulenschilletje om op te helderen. Aan dit geval van de met arsenicum vergiftigde taartjes zit meer vast dan men in het begin zou vermoeden, het laat zich vlot lezen en de oplossing is als verrassing bedoeld maar lijkt een beetje te veel op die in een vorig verhaal van dezen schrijver om dat te zijn. Volwassenen.

MARSHALL (Edison) LAND VAN BEPROEVING. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. Kruseman, Den Haag.

In het ruwe Noorden voelt deze schrijver zich thuis en hij is het best op dreef wanneer hij de onherbergzame oorden beschrijft, waarin de trappers hun werk moeten verrichten. In dit verhaal laat hij een verwend millionairszoontje onder dwang van een ontsnapten misdadiger kennis maken met het harde leven van een pelsjager. Het wordt een strijd op leven en dood voor den jongen man en het dappere meisje dat met hem gestrand is. Een geweldig gevecht tusschen de twee mannen, waarin de schurk omkomt, maakt een einde aan hun ellende. Oudere lezers.

BRAACH (Johannes, Heinrich) TUR DELL. Voor Nederland bewerkt en ingeleid door F. I. Brouwer. (161) *f* 2.50 en *f* 3.50. Thieme & Cie., Zutphen.

In „Tur Dell' worden, min of meer in romanvorm, de avonturen verteld van een snoek. Zooals de schrijver dit heeft gedaan is het zelfs een heel interessant verhaal geworden dat men belangstellend leest. Een bezwaar is wel dat Tur Dell, den snoek, wel wat te zeer menschelijke eigenschappen worden toegedacht; soms denkt hij zelfs als een mensch. Het oorspronkelijke werk leed nog meer aan dit euvel; de Nederlandsche bewerker heeft het in dit opzicht gewijzigd en verbeterd. Hij deed dit o.a. om het boek geschikt te maken voor de jeugd. Toch achten wij het geen lectuur voor te jeugdige lezers, althans niet onder de vijftien, zestien jaar. Ook volwassenen, wien het natuurleven interesseert, hebben er prettige lectuur aan.

BALDWIN (Faith) JULIE KREEG TOCH HAAR ZIN. Vertaald door L. Sampimon-De Tombe. (222) *f* 2.25 en *f* 3.25. Kruseman, Den Haag.

Een meisje uit de boschstreken van het noorden brengt een jaar in New York door, wordt verliefd — dat kan niet anders, want het boek is door Faith Baldwin geschreven — krijgt met allerlei moeilijkheden te kampen maar trouwt tenslotte toch met den man van haar keuze; — om dezelfde reden als bovengenoemd. Suiker-romantiek, maar overigens onschadelijk voor volwassenen, die van deze kost houden.

DOUDART DE LA GRéE (Marie Louise) REACTIE. (258) Blitz, Amsterdam.

Dit is de tweede roman van deze schrijfster — de eerste, „zondaressen", werd besproken in B. jaargang 32 bladz. 418-419 —, en het is thans wel duidelijk dat zich bij het corps schrijvende dames-met-minimum-talent in de achterhoede een nieuw lid heeft gevoegd. „Zondaressen", dat bedoeld was als een roman en als een kroniek, was als verhaal van weinig beduidenis en als kroniek een leugen. „Reactie", bedoeld als vervolg op „Zondaressen", is alleen maar een prullig verhaal.

Van twee der meisjes worden de belevenissen verteld, nadat zij ontslagen zijn uit een opvoedingsgesticht. Het regime zou daar dermate van een ongezonden dwang zijn geweest, dat de dames zich gedrongen voelen zich nu eens heerlijk vrij te gaan uitleven. De schrijfster heeft, ter weergave van dat leven, allerlei bedenkseltjes, waarbij inspiratie zich geen oogenblik heeft laten gelden, aan elkaar geflanst, in een rammelenden stijl, quasi flitsend, met af-

gebroken zinnen en punten. Waar ze gaat filosofeeren en betoogen is het heelemaal mis. Als bij alle oppervlakkige lieden, wordt het bijkomstige met het wezenlijke verward. Een der meisjes vertelt b.v. dat zij haar godsdienstplichten niet meer waarneemt en dus de ontzagwekkende waarheden van het geloof niet meer accepteert, omdat zij eens in een kerk, op de achterste zitplaatsen, de aanduiding „armenbanken" had zien staan. Dat had haar gegriefd, en de godsdienstplichten hadden voor haar afgedaan.

Bepaald onsmakelijk is het laatste gedeelte, waarin het meisje Arnolda kennis maakt met een juffertje dat het walgelijk immoreele als een uiting van het normale beschouwt, maar van wie de schrijfster den indruk wenscht te geven dat zij een hoogstaande vrouw is.

De lezing van het stuntelig geschreven verhaal, dat soms stuitend-ruw, soms wee-klefferig is, moet ontraden worden.

TAYLOR (Kressmann) ADRES ONBEKEND. Vertaling van C. J. Kelk. (63) *f* 1.25. Servire, Den Haag.

Wat het Hitler-regime beteekent door het opwekken van inhumane gevoelens bij de volgelingen, welke levenshouding en omstandigheden daardoor ontstaan, — en tot welke reacties van smart en wraak dit weer leidt, heeft Kressmann Taylor tot uitdrukking gebracht in een novelle. De novelle is kort, zij bevat niets dan een briefwisseling tusschen een jood in Amerika en een arischen Duitscher in München. Het lot der zuster van den jood is de hoofdinhoud der correspondentie.

De accenten zijn wat zwaar gelegd, maar een tragedie, zooals die hier blijkt, is onder de huidige verwording mogelijk. Voorbehoud voor ervaren volwassenen.

STOKE (Melis) DE RAZENDE BERG. (241) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag.

Als satirist blijkt Melis Stoke op z'n best wanneer zijn verteltalent stof zoekt in de Hollandsch-Indische samenleving. Het is duidelijk dat hij dit milieu door en door kent, en zonder er afwijzend tegenover te staan, de minder fraaie aspecten daarvan scherp heeft geobserveerd en zich er critisch rekenschap van heeft gegeven. In „De Razende Berg" zijn die observaties geestig verwerkt.

Aan den voet van een vulkaan op Java leeft een kleine Hollandsche gemeenschap. Ondanks het beperkt getal der ingezetenen tieren er de typeerende hebbelijkheden en ondeugden: schulden maken, bluf, achterklap, machtswellust, intrigues. De gebeurtenissen zijn gegroepeerd rond de quasi-artistieke burgemeestersvrouw en een door haar gewrocht beeld dat op den vulkaan geplaatst moet worden, aan het einde van een weg, die op kosten van een der rijkste ingezetenen naar den top is aangelegd. In een vlot verteld verhaal wordt het klein gedoe, dat tenslotte in een spannende climax culmineert, ironisch bezien. Door een terugblik in Indië's geschiedenis, en door gevoelige visies op de Indische natuur en haar wezen, heeft Melis Stoke mede in zijn boek contrasten getoond, welke het dieper relief geven.

Uit den aard der stof moet de lezing voorbehouden blijven voor meer ervaren volwassenen.

LUCAS (Jay) ZIJN PLICHT GETROUW. Vertaling van H. v. Suchtelen. (237) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

Een officier van een bereden politiecorps in de veedistricten van het Westen der Vereenigde Staten wordt ten onrechte van verraad beschuldigd en uit het corps gestooten. Na tal van avonturen onder de bandieten met wie hij zich oogenschijnlijk verbond, gelukt het hem zijn onschuld bewezen te zien. Een spannend maar nogal ruw boek. Volwassenen.

VAN DIVERSE PLUIMAGE

DE HEILIGE SCHRIFT. Vertaling uit den Grondtext. V Deelen. Gezamenlijk *f* 6.25 (*f* 1.25 per deel).

Deze Bijbelvertaling, die ondernomen is in opdracht van de apologetische vereeniging „Petrus Canisius" en onder aanbeveling van het Episcopaat, is eindelijk volledig gereed gekomen. Het is een vertaling uit den grondtext met aanteekeningen en de vertalers zijn allen vakmenschen, voor hun taak berekend. Het geheel bestaat uit vijf handige boekdeeltjes, die wat druk, uitvoering, en materiaal betreft, een gunstigen indruk maken. Voor de Nederlandsche Katholieken is deze uitgave een verblijdende gebeurtenis. De H. Schrift blijft ten eeuwigen dage het boek der boeken, waarin God zijn openbaring heeft neergelegd, een boek, waarmee geen ander te vergelijken is. Alle eenigszins ontwikkelde menschen dienen den Bijbel te bezitten en te kennen, dus er vaak in te lezen. De hervorming heeft helaas! den oorspronkelijken toestand ongunstig beinvloed. Haar fout was niet zoozeer, dat zij iedereen den Bijbel in handen gaf als wel dat zij hem aan het gezag der Kerk onttrok en daardoor een noodlottig subjectivisme stimuleerde. Moge deze zorgvuldige vertaling bij duizenden door het land verspreid worden. De uitgevers zijn de R.K. Boek-Centrale te Amsterdam, Brand te Hilversum en Dekker & v. d. Vegt te Nijmegen en Utrecht.

ROOIJEN (A. C. J. van - Pr.) ADOLF KOLPING. Zijn persoon en zijn Tijd. (274) *f* 2.25 en *f* 3.—. Foreholte, Voorhout. 1939.

Dit boekje geeft een goed idee van den stichter der Gezellenvereenigingen, Adolf Kolping, en van den tijd, waarin hij werkte. Het beantwoordt merkwaardig goed aan zijn titel. Het werk staat op een te hoog niveau om populair genoemd te worden en daarom vind ik het jammer, dat de schrijver niet naar zijn bronnen verwezen heeft. In heel het boek staat geen noot of verwijzing, als ik me goed herinner, zelfs geen inhoudsopgave. Hier en daar verraadt een wat Duitsch getinte uitdrukking onwillekeurig, waar de schrijver geput heeft. Het boekje is zoo rijk aan inhoud, dat men het als een korte samenvatting van de ideeënstroomingen uit het midden der vorige eeuw in Duitschland kan beschouwen. Kolping staat, na de lezing van het werkje, voor ons in al zijn vierkante, robuuste, plichtbewuste persoonlijkheid, een Duitscher van top tot teen. Hij beantwoordt heel weinig aan de voorstelling van een „vader". Gaarne had ik een hoofdstuk gezien, waarin hij in zijn omgang met de gezellen geschilderd werd. Dat hij bemind was bij zijn „kinderen" kan ik me, na dit boekje, niet voorstellen. Het werkje van den Eerw. schrijver is zoo goed, dat het, naar ik meen, deze kritiek waard is en ze verdragen kan.

DIE BRIEFE DES FRANCISCO DE XAVIER. Ausgewählt, überzetzt und kommentiert von El. Gräfin Vitzthum. (336) Hegner, Leipzig. 1939.

Gravin Elisabeth Vitzthum heeft een goede keuze gedaan uit de brieven van Franciscus Xaverius. Zij maakt er een compositorisch geheel van door ze te rangschikken en in verband te brengen met Xaverius' leven en lotgevallen. De meest sprekende en markantste brieven kiest zij uit, zoodat men tegelijk een voorstelling krijgt van Franciscus' innerlijk leven, van wat hem bezielde en dreef, en tevens een „outline" van de geschiedenis zijner missioneering. In het commentaar vult de schrijfster verder de geschiedenis aan; zoo wordt dit boek tevens een biografie van den Heilige. De schrijfster is blijkbaar katholiek en ziet helder de grootheid van Xaverius. Haar kijk op de toestanden is echter kritisch genoeg om niet alleen in personen en zaken de zwakke plekken aan te wijzen, doch ook Xaverius' eigen loopbaan met wikkend-en-wegend oordeel te volgen. Het is niet alleen een boek van stichting, doch ook een doordacht historiewerk, met zorg en vlijt samen-

gesteld. Mochten ook in Nederland de brieven van dezen grooten missionaris meer verspreid en gelezen worden.

LIPPERT (Pater) EENZAME BROEDER. Vert. uit het Duitsch. (234) Van In en Co., Lier. 1939.

„Einsam und Gemeinsam" is, als ik mij niet vergis, het laatste van Pater Lippert's werken. De vertaler gaf er in het Nederlandsch den titel „Eenzame Broeder" aan. Het boek bevat een twaalftal opstellen, die door stemming en geaardheid een eenheid vormen, ook al gaan ze over verschillende onderwerpen. Gedachten en gevoelens zijn bij Pater Lippert van een ongewone diepte en fijnheid en volkomen met elkaar in harmonie. Deze opstellen zou men religieuze levensmeditaties kunnen noemen. Het is geestelijke lectuur van voortreffelijk gehalte.

PASCOAES (Teixeira de) HIERONYMUS DE DICHTER DER VRIENDSCHAP. Vert. door A. V. Thelen en H. Marsman. (405) *f* 3.90 en *f* 4.90. Meulenhoff, Amsterdam.

Wie „Sint Paulus" van Pascoaes gelezen heeft, weet wel ongeveer hoe een boek van denzelfden schrijver over Hieronymus eruit zal zien. Het is geschreven in denzelfden visionnairen orakeltoon als „Sint Paulus". Het beeld van Hieronymus en zijn tijd, dat Pascoaes oproept, is inderdaad treffend. De lijnen zijn met meesterlijke hand getrokken. Doch de orakeltoon vermoeit. Niemand, ook Pascoaes niet, kan op elke bladzijde zulke diepzinnige en oorspronkelijke dingen zeggen dat de lezer dit vierhonderd bladzijden lang uithoudt. De diepzinnigheid dringt zich te veel op. Het is overigens wel een merkwaardig boek, dat Thelen en Marsman de moeite van het vertalen waard achtten. Een wonderlijke geest is die Pascoaes, een mengsel van katholicisme, poëzie, mystiek en nog veel meer. Hij is een doodsvijand van alle rationalisme, maar een veilige gids op het gebied der ideeën is hij niet. Hij verblindt meer dan dat hij verheldert en zijn Katholicisme, voorzoover dit aanwezig is, ziet er vreemd uit. Kritische lezers, die in zich zelf de noodige correctie op Pascoaes' alles dooreengooiende paradoxen bezitten, zullen het boek wellicht met genoegen lezen; voor anderen is het minder geschikt.

CASSERES (J. M. de) HET OUDERE AMERIKA. (371) *f* 3.25 en *f* 3.90. Arbeiderspers, Amsterdam. 1939.

De doorsnee Nederlander, ook de ontwikkelde, weet over Amerika zoo goed als niets. Van de politieke constellaties heeft hij mogelijk nog eenige voorstelling, zij het dan een zéér vage. Wat weet hij verder van de dringende maatschappelijke, economische, agrarische, sociale problemen, die daar aan de orde zijn? En wat weet hij van de enorme krachtinspanningen die de tegenwoordige President der Vereenigde Staten en zijn medestanders zich getroosten, om althans tot een begin van oplossing te komen? Bovendien, voorlichting omtrent datgene, wat daar in dat land, groot als een werelddeel, leeft en streeft, wordt hem zoo goed als niet gegeven. Men hoeft een onzer kranten er maar op na te slaan, om daarvan overtuigd te worden.

Wie evenwel interesse heeft voor het bij uitstek belangrijke geval, zal in dit boek veel van zijn gading vinden. Vooral de vele citaten uit Roosevelt's regeeringsrapporten zijn in staat om inzicht te geven. Het boek is geen gemakkelijke lectuur, óók al omdat het hier en daar den indruk wekt van wat rommelig te zijn. Ook zal het hier en daar tot tegenspraak prikkelen. Ons persoonlijk hinderde het meest het lichtvaardig en oppervlakkig geschrijf over het Katholicisme. Wij geven graag toe, dat we den auteur niet overal kunnen controleeren en hem dan graag op zijn woord gelooven. Maar hier kunnen we het wel. Een auteur, die het Engelsche „Hail Mary" niet beter weet te vertalen dan door „Heil Maria" (p. 146) wekt in dit opzicht weinig vertrouwen. Hij verschuilt zich achter de propositie, dat het Katholicisme aan geheimdoenerij laboreert, en schrijft op blz. 55 „Hier (in Amerika) zien wij hetzelfde als in Europa: anti-, pro- en neutrale geschriften over Joden en Jodendom in overstelpende kwaliteit; over de machtige en homogene katholieke groep daarentegen te hooi en te gras een tijdschriftartikel." 't Is hopeloos! Laat

J. M. de Casseres eens beginnen met de Encyclieken van de laatste vijf Pausen, plus de Commentaren daarop te lezen. Voorloopig heeft hij dan lectuur genoeg.... Voor ontwikkelde lezers een interessant boek in menig opzicht.

BRUGMANS (G.) NAPOLEON. (272) *f* 2.— en *f* 2.90. Meulenhoff, Amsterdam.

Deze biografie is vlot en boeiend geschreven en omdat ze allereerst de persoonlijkheid heeft willen schetsen, wordt vooral aan het anecdotische een breede plaats ingeruimd. Daarbij is het tijdskader niet vergeten, zoodat ook de kennis van deze zoo interessante periode uit Europa's geschiedenis wordt verrijkt. Wie het boek ter hand neemt, zal het dan ook ongetwijfeld met genoegen èn met profijt lezen. Ook de machtigen dezer aarde blijven menschen en juist aan een figuur als die van den Corsicaanschen geweldenaar valt deze menschelijkheid wel zeer treffend te demonstreeren. Onwillekeurig komt het versregeltje in de gedachte: in 't verleden ligt het heden!.... Niet voor kinderen, maar overigens, kan iedereen het lezen.

BRUGMANS (Prof. Dr. H.) VAN REPUBLIEK TOT KONINKRIJK. (319) Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Prof. Br. is een vlot geschiedschrijver, die bovendien beschikt over een uitgebreide kennis van het feitenmateriaal niet alleen op politiek maar ook op allerlei ander gebied, economisch, godsdienstig, cultureel enz. Zoo ontstonden alleszins lezenswaardige en instructieve boeken. Evenwel is het moeilijk een redelijke motiveering voor de onderhavige uitgave te vinden. Want al wat men hier gedrukt ziet, afgezien dan van de laatste hoofdstukken over de Grondwet van 1814 en de aansluiting van België bij het Koninkrijk vindt men met eenige completeering en uitbreiding letterlijk terug in Brugman's zesde deel der „Geschiedenis van Nederland". Alleen dus degene, die deze Geschiedenis niet bezat of bezit, zal aan deze monografie werkelijk plezier kunnen beleven.

ARONDéUS (W.) MATTHIJS MARIS. De tragiek van den Droom. (172) Querido, Amsterdam. 1939.

In zijn boek over Breughel heeft Felix Timmermans den schilder beschreven, zooals hij hem — naar hij zegt — uit zijn werken heeft geroken. Iets dergelijks heeft deze auteur gedaan met den schilder Matthijs Maris, dezen wereldvreemden visionair en eenzelvigen droomer, die de hardheid van de realiteit niet aankon en zich telkens weer of liever in éénen door aan menschen en dingen wonden moest. Dat deze schrijftrant aanleiding geeft tot veel subjectivisme, is duidelijk en wordt door W. Arondéus zelf erkent. Maar misschien is het de eenige manier, om een figuur, als deze met zijn zeer gecompliceerde innerlijkheid te benaderen. Eenige uitlatingen van Maris — cris de coeurs! — wezen verder den weg. De stijl van den schrijver is vooral in de eerste helft van zijn boek zwaar en ongemakkelijk. Wie zich daardoorheen worstelt, kan er veel plezier aan beleven.

BELLOC (Hilaire) HERSTEL VAN PRIVAATBEZIT. (143) *f* 2.25 en *f* 2.75. Vertaald door Dr. Th. Schlichting. De Toorts, Heemstede. 1939.

Ons maatschappelijk leven is door vele kwalen aangetast. Van een ervan geeft in dit boek Belloc de diagnose en hij toont zich daarbij een zeer gedegen economist. Doordat het industrieel kapitalisme meer en meer overheerscht, lijdt het over een meerderheid van individuen verdeeld privaatbezit meer en meer geweld, met het gevolg, verlies van economische onafhankelijkheid en persoonlijke vrijheid: een der allervoornaamste cultuurwaarden, die er zijn. Voor het herstel van het privaatbezit wijst de auteur de naar zijn meening afdoende middelen aan, maar hij erkent, dat er ook dan nog wel 'n paar geslachten overheen zullen gaan, vooraleer de kwaal genezen zal zijn. Dit boek geeft zeer behartenswaardige gedachten voor allen, die niet aan de oppervlakte wenschen te blijven, maar ernst maken met de maatschappelijke problemen van hun tijd.

CZOPP (Gustav) DE WERELD KREEG RADIO.... (145).

Het Radio-bedrijf — om dezen fabriekmatigen term dan maar te gebruiken — is een wereldje opzich, waarbij wij feitelijk allen, is het niet als producent dan toch als consument betrokken zijn. In dit boek wordt erover verteld door een radio-reporter en in zijn schrijftrant blijft hij zich gelijk: reportage. Daarin ook leest men hem met genoegen. Waar hij zich in leerstellige beschouwingen verliest, schiet hij nog al eens te kort. De zondvloed zonder blikken of blozen een legende noemen, is wat erg goedkoop.

BRUIN (Markus de) DE DOCHTER VAN NEER DAEMEN. (268) „Vox Romana", Schiebroek. 1938.

Het is de biografie van Maria Catharina Daemen in romanvorm. Maria Catharina Daemen is de stichteres van de Zusters van Heythuyzen. Zij was een heilige vrouw en heeft ter eere Gods een prachtig werk volbracht. Het boek had voortreffelijk kunnen zijn. Nu kunnen we het maar matig smaken. Om een eigenaardig stijl-aanwendsel van den auteur. Bladzij aan bladzij kort-gehakte zinnetjes. Juist als met een bord soep. De soep is goed, maar men krijgt ze met een theelepeltje te eten. Wie houdt dat vol? De smaak is er af.

BIERENS DE HAAN (S.) SCHOONHEID VAN HET MODERNE BINNENHUIS IN NEDERLAND. (131) *f* 4.50.

Dit zeer voornaam uitgegeven boek is een warm pleidooi voor moderne woninginrichting en binnenarchitectuur. Het wil de richtlijnen ervan rechtvaardigen en zoo een handleiding zijn voor beoordeeling en waardeering der nieuwerwetsche interieurs. Ongetwijfeld zullen deze beschouwingen het algemeen inzicht kunnen verhelderen, maar dat de tijd den auteur in alles gelijk zal geven wagen we te betwijfelen. Wij persoonlijk kunnen ons moeilijk onttrekken aan den indruk, dat deze architecturale richting te intellectualistisch is en te weinig heeft te zeggen aan het gemoed. Met name wil de lyriek over stalen meubelen er niet goed in.

DE WAARHEID OVER MULTATULI EN ZIJN GEZIN. Een antwoord aan: Julius Pée, Menno ter Braak e,a. van de schoondochter. (520) Van Stockum, Den Haag. 1939.

Er zijn de laatste jaren door Julius Pée, Menno ter Braak en du Perron allerlei schrifturen over Multatuli gepubliceerd, waarin diens zoon en dochter in een slecht licht te staan kwamen ten gunste van den vader. De weduwe van den zoon komt hier in dit boek tegen op en geen verstandig lezer zal haar ongelijk geven. De pogingen van ter Braak cum suis om Multatuli als mensch te redden zijn slechts boerenbedrog. Multatuli was als mensch een minderwaardige, een phraseoloog en poseur zonder innerlijk gehalte. Al zijn genialiteit doet hier niets aan af en de houding zijner kinderen tegenover hem is volkomen begrijpelijk en natuurlijk. Of deze kinderen behoorlijke menschen geweest zijn, is eigenlijk voor geschiedenis en litteratuur van geen belang, omdat zij daarmee in geen verband staan. De weduwe echter — en dit is haar goed recht — tracht haar vroegeren echtgenoot van allen blaam te zuiveren. De wijze, waarop zij dit doet, is niet de gelukkigste. Het had met meer kalmte en objectiviteit moeten geschieden. Had de heer Tromp Meesters dit werk kunnen uitgeven, dan zou het een gunstiger indruk gemaakt hebben. Hoewel de schrijfster in de groote lijnen ongetwijfeld in haar recht is en de waarheid verdedigt, zijn haar uitvallen tegen haar vijanden te onbeheerscht en dit verzwakt haar positie.

HILLYER (V. M.) DE WERELDGESCHIEDENIS IN EEN NOTEDOP VOOR DE JEUGD. Voor Nederland bewerkt onder toezicht van Dr. J. A. Von Der Hake. Derde Druk. (346) Hollandia, Baarn.

Het systeem, volgens hetwelk in Hillyer's boek de jeugd inzicht in het historisch gebeuren wordt gegeven, is in veel opzichten voortreffelijk. Maar wegens de voorstelling van meerdere gebeurtenissen, en haar beoordeeling, kan het boek voor onze Katholieke jeugd toch niet worden aanbevolen.

Zoo worden de middeleeuwen bij voorkeur aangeduid als de „Donkere Eeuwen". Van het geschil tusschen den Paus en Hendrik VIII wordt een onjuiste voorstelling gegeven door deze vermelding: „Nu vond Hendrik het niet rechtvaardig, dat iemand in een ander land, zelfs al was hij Paus, zeggen kon wat iemand in Engeland doen mocht. Hij was zelf ook een heerser en niet van plan aan welken vreemdeling ook toe te staan, zich in zijn zaken te mengen of hem bevelen te geven." (bladz. 263-264).

Van Luther wordt verteld dat hij op den rijksdag van Worms „natuurlijk" weigerde zijn stellingen in te trekken (bladz. 262). Jammer van het overigens uitstekend geschreven werk.

AMMERS-KÜLLER (Jo van) WAT IK ZAG IN INDIë. (148) *f* 2.— en *f* 2.90. Meulenhoff, Amsterdam.

In de inleiding verklaart de schrijfster zelf dat haar boek niet meer is dan een verzameling indrukken van een Hollandsche, die voor het eerst met Insulinde kennis maakte. Een reis van nog geen twee maanden door een gebied als Insulinde kan natuurlijk geen volledige indrukken geven. Daardoor is het wellicht te verklaren dat de schrijfster geen enkelen indruk heeft opgedaan van het geestelijk of religieus leven der blanke bevolking van Indië. Wel van den heidenschen eeredienst der inlanders. Daardoor is zij zelfs sterk bekoord geworden. Zoo sterk, dat zij het noodig vindt te wijzen op een gevaar dat voor Bali dreigt: de invoering van het Christendom. Want daardoor zou het o.a. kunnen gebeuren dat „de Balineezen hun offeranden als bijgeloof leeren beschouwen". Het is te betreuren dat de schrijfster zich niet beperkt heeft tot zuiver toeristische beschrijvingen, zooals er ook goede in haar boek voorkomen.

BERKELBACH VAN DER SPRENKEL (Prof. Dr. S. T. H. J.) WEG MET DE STAKETSELEN. Een boek voor onzen tijd. (231) Scheltens & Giltay, Amsterdam.

„Weg met de Staketselen" is een bundel opstellen, bedoeld bij te dragen tot een beweging voor eendracht van het land, zoowel waar het individuen als de gemeenschap betreft. Medewerkers zijn o.a. Prof. de Vrijer, die over de moeilijkheden van het gezin schrijft; Dr. J. Eykman, die over de moeilijkheden van het opgroeiend geslacht een beschouwing geeft; Prof. P. Scholten schrijft over Volk en Overheid; Prof. P. Geyl over het uitzicht op de toekomst in het licht der historie. Het laatste hoofdstuk: „De Godsdienst, samenbindende factor" van Mgr. Prof. Dr. Andreas Rinkel bevat vele schoone gedachten — dit zij nadrukkelijk vastgesteld, — maar door het bepleiten der Oecumenische beweging moeten enkele gedeelten door den Katholiek eenigszins critisch gelezen worden. Een actueel boek voor intellectueele lezers.

OUDENDIJK PIETERSE (Dr. T. H. A. van den) DÜRERS ROSENKRANZFEST EN DE IKONOGRAFIE DER DUITSE ROZENKRANSGROEPEN VAN DE XVe EN HET BEGIN DER XVIe EEUW. (586) *f* 9.—. „De Spieghel", Amsterdam, „Het Kompas", Antwerpen.

De kern van dit belangrijke werk is een studie over het „Rosenkranzfest", door Dürer in 1506 geschilderd. De schrijver is daarbij als antwoord op de vraag: is dit altaarstuk wel als een rozenkrans-groep te interpreteeren? tot de conclusie gekomen: „Dürers z.g. Rosenkranzfest heeft m.i. niets te maken met de kerngedachte der rozenkransdevotie in de Middeleeuwen". Naast deze beschouwing over Dürer en zijn werk — en daarmede verbonden — worden ontstaan en ontwikkeling van de Mariavereering en de rozenkransdevotie, en de wordingsgeschiedenis van het formuliergebed nagegaan. Citaten uit de literatuur, met commentaar, ter opheldering van de ikonografie der Mariavereering, nemen een belangrijk deel van het werk in; zij zijn het resultaat van een nijvere vorschersstudie. In hoofdzaak voorzoover deze tot Dürers tijd behooren, wordt ook de ikonografie van Duitsche rozenkransgroepen behandeld en bevat het boek een bijdrage tot het catalogiseeren dezer uitingen van godsvrucht in schilder- en beeldhouwkunst en grafiek. Voor de Marialogie en voor de kunsthistorie beteekent de studie van Dr. van den Oudendijk Pieterse een belangrijke aanwinst. De schrijver geeft uitvoerige bronver-

meldingen; tusschen den tekst en op het einde zijn een groot aantal reproducties opgenomen.

SCHOEPP (F.) DE NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP EN HAAR AANDEELHOUDERS. (361). *f* 3.50 en *f* 4.50. Leopold, Den Haag. 1939.

Een met veel kennis van zaken geschreven, maar erg onordelijk gecomponeerd boek over allerlei juridische en een paar economische aspecten van de naamlooze vennootschap. Het daalt niet af van het algemeene naar het bijzondere en maakt geen scheiding tusschen het belangrijke en het onbelangrijke; maar voor wie den moed heeft zich door dit mengselmoes heen te werken, valt er veel uit te leeren. Alleen zijn kennis van de sociaal-economische waarde of onwaarde van dit economisch rechtsinstituut zal er niet veel bij winnen.

LEVENDE GEDACHTEN. Eerste reeks: 1. De Levende Gedachten van Schopenhauer, belicht door Thomas Maan (191). 4. De Levende Gedachten van Spinoza, belicht door Arnold Zweig (192). per deeltje *f* 2.50, per reeks (4 dln.) *f* 9.—, complete serie (24 dln.) *f* 48.—. Servire, Den Haag.

Als specimina werden bovenvermelde twee deeltjes aan de redactie toegezonden. Ieder deeltje bestaat uit een korte beschouwing van een beroemd man over een beroemd man, met daarna een keuze uit zijn werken, waarin de nog levende gedachten worden opgenomen. Zeer veel van wat nog leeft in den modernen gedachten-chaos is echter voor katholieken minder geschikt, en daarom moet een abonnement op deze uitgave of ook de aankoop van afzonderlijke reeksen of deeltjes ten zeerste worden afgeraden.

WERNER (K.) ONDERHOUD EN INRICHTING VAN KAMER-AQUARIA. (146) *f* 2.25. Met 83 foto's en teekeningen. Kosmos, Amsterdam.

De liefde tot de natuur heeft in de laatste jaren ook het bezit van een goed verzorgd aquarium doen toenemen. De vele liefhebbers hiervan zullen de uitgave van dit bij uitstek practische boek vol aanwijzingen en goeden raad van een zoo bekend deskundige als deze schrijver is, zeker toejuichen en het met plezier ter hand nemen.

RUYS (Mien) BORDERS. HOE MEN ZE MAAKT EN ONDERHOUDT. (106) *f* 1.75. Met 65 foto's. Kosmos, Amsterdam.

Nu de tuinarchitectuur steeds meer vervolmaakt wordt, wordt ook meer aandacht besteed aan de beplanting van de randen. In dit mooi uitgegeven boek kan men verschillende manieren vinden om de beste planten te kiezen en samen te rangschikken om de border zoo mooi mogelijk te maken.

STEINMETZ (Rudolf) MENSCHENLEVEN IN AMERIKA. (477) *f* 3.50 en *f* 4.50. Photo's: Ir. Fred. Bruckman. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

De inhoud van dit boek berust voor het grootste gedeelte op bevindingen opgedaan tijdens een langer verblijf in New-York en verschillende reizen door De Vereenigde Staten. Schrijvers bedoeling is de zeer vele kanten van het Amerikaansche leven voor den Europeaan weer te geven en hij heeft zich hierbij laten leiden door de gedachte dat niet iedere lezer zich evenveel voor elk der onderwerpen zal interesseren, waarom hij elk gebied zooveel mogelijk op zich zelf heeft behandeld. Een belangrijke plaats is ook ingenomen door het land en het leven der Indianen. Vele goede foto's maken het geschrevene duidelijk. Voor belangstellenden.

CHRISTUS' GEDAANTE. *f* 0.75.

BLIJVENDE VREUGDE. *f* 0.75.

DE HEILIGE GEBOORTE. *f* 0.75. Herder en Co, Freiburg im Bresgau.

De boekjes zijn nummers van een door de Duitsche Firma uitgegeven serie „Kunst in 't Leven". Zij bevatten elk 25 reproducties naar beroemde

schiderijen, die in een korte, maar gedegen inleiding, geschreven door Heinrich Lützeler en vertaald door G. van Poppel, worden toegelicht. Ze zijn werkelijk zeer interessant en we wenschen voor ze ook in ons land een ruim debiet.

SCHÖNFELDER (Bruno) WAT BLOEIT OP TAFEL EN VOOR HET RAAM! Vrij naar het Duits door Maria C. H. Ruys. (94) *f* 1.90 en *f* 2.50. Thieme & Cie. Zutphen.

Voor amateur-kweekers en kweeksters van kamerplanten is dit welhaast een onmisbaar boekje. Systematisch worden ruim 200 kamerplanten besproken, waarbij vooral adviezen gegeven worden betreffende grondsoorten, standplaatsen, gieten, bemesten, verpotten, voortkweeken, — in het algemeen dus die adviezen, welke, naar de praktijk leert, de amateur vooral noodig heeft. Overzichtelijk worden de bijzonderheden — bladstand, bladvorm, bloeiwijze enz. — aangegeven waaraan de planten kenbaar zijn, terwijl bovendien van bijna alle besproken planten afbeeldingen zijn opgenomen.

KELLNER-DANIEL (Dr.) REDDERS DER MENSCHHEID. Doktoren als Nobelprijswinnaars. Naar het Duitsch bewerkt door Dr. W. B. Huddleston Slater. (266) *f* 2.90 en *f* 3.90. Meulenhoff, Amsterdam.

Van 1901 af is aan ruim veertig medici de Nobelprijs toegekend, voor de resultaten, door ieder van hen op zijn eigen gebied behaald. In een reeks korte hoofdstukken wordt iets verteld van het levenswerk van ieder dier doktoren, van hun zoeken, experimenten, teleurstellingen en successen. Daar het boek vooral ook voor eenigszins ontwikkelde leeken is bedoeld, zijn de uiteenzettingen niet voor hen onverstaanbaar-technisch gehouden, maar gelukkig toch ook weer niet oppervlakkig-populair. Zij geven zeer zeker een idee van den arbeid, — moeizaam vrijwel altijd, waarbij teleurstellingen niet zeldzaam waren, — dezer vorschers, die inderdaad redders der menschheid zijn. Het is de verdienste van dit boek dat leeken hier een kijk verleend wordt in gebieden, welke als regel voor hen afgesloten zijn. Bovendien is het boeiend geschreven.

HEYDEN (L. J. v. d.) UIT HET VERLEDEN EN HET HEDEN VAN KATHOLIEK LEEUWARDEN. (95)

BRANDSMA O. Carm. (Prof. Dr. Titus) HERINNERINGEN AAN ST. WILLIBRORD IN FRIESLAND. (60) „Ons Noorden", Groningen.

Dit zijn deel I en deel II van „Frisia Catholica", welke serie ten doel schijnt te hebben de geschiedenis der Katholieke Kerk en die der Katholieken in Friesland te beschrijven. Het eerste boekje vermeldt de voornaamste gebeurtenissen uit de geschiedenis van Katholiek Leeuwarden, tot het herstel der Hierarchie, waarbij vooral de Hervormingstijd iets uitvoeriger is behandeld.

Het tweede werkje vestigt de aandacht op de werkzaamheid van St. Willibrord in Friesland, en vult daarmee een leemte in de meeste bestaande Willibrordusliteratuur, daar hierin geen of weinig aandacht aan die werkzaamheid is geschonken. Het critisch geschreven boekje beteekent in dit opzicht een aanwinst.

CALAMANDREI (Piero) LOF DER RECHTERS. Geschreven door een advocaat. Vertaald door Mr. H. W. J. M. Keuls. (168) Boucher, Den Haag.

Op geestige, en tevens doordachte, wijze worden causerieën gehouden over het beroep van rechter, dat van advocaat — of is het beter te schrijven: roeping? —, over gevoel en logica in vonnissen; over den lust tot procedeeren; over het oordeel dat publiek en cliënten over de werkzaamheid van pleiters plegen te vellen, en over de fouten welke in dat oordeel liggen besloten. Ook voor leeken is dit een geschikt werk; het geeft een kijk op een wereldje waarvan zij doorgaans weinig weten — dat weinige is daarbij meestal ook nog verwrongen — en waarmee toch een ieder te zijner tijd kennis kan moeten maken. De geestige, sprankelende stijl in de vertaling is een artistieke prestatie op zich zelf.

Een romantisch Werk uit 1840

door J. v. H.

1840 is om meer dan èen verschijnsel een merkwaardig jaar. Met dit jaar ongeveer breekt de gouden tijd aan voor de predikanten in de Nederlandsche litteratuur. Eenige decennia lang wordt een groot terrein dier litteratuur bewerkt en beheerscht door dominee's. Het aantal werkelijke of halverwege bezweken predikanten op het gebied der letteren is in de komende jaren verbijsterend groot.

De irenische en humane stroomingen, die zich in dezen tijd alom openbaren, zijn hier wel niet vreemd aan en banen den weg voor den humaan en irenisch gezinde bij uitstek, den Christelijken leeraar. De tijd van felle orthodoxie en scherpe geloofsscheidingen is voorbij. Predikanten zooals Vondel ze nog kende, zijn er nauwelijks meer of staan niet in de voorste rangen. Het vaderlijk bestuur van Willem I heeft na de beroeringen der Napoleontische oorlogen in de Nederlandsche burgerij een zekeren familiezin gekweekt, een rustig, al te rustig besef van èen groot gezin te zijn, waarin kalm en onbewogen geleefd wordt. Er heeft zich een ideale atmosfeer gevormd voor litteraire predikanten, menschen van Christenzin en beschaving, die door beroep en levenshouding in een nog vrijwel kerkgeloovig milieu, waar het leven vredig en ongestoord zijn gang gaat, noodzakelijk een eereplaats innemen.

Een Kierkegaard, die om dezen tijd in Denemarken, een land met ongeveer gelijke verhoudingen, zich dwars zette tegen dreigende vervlakking en vernuchtering, is bij ons niet opgetreden. Wat hier tegen de heerschende kerkelijke toestanden in verzet kwam, scheidde zich af van de groote gemeenschap en vormde een nieuwe groepeering of secte en wie niet langer het kerkgeloof deelen kon, trad uit. Bij de dominee-schrijvers echter der eerste generatie, die omstreeks veertig aantrad, is van verzet geen sprake. Het Réveil, dat zoovelen in zijn ban wist te trekken, ging vooral van leeken uit.

Dat de poëzie dezer overigens voortreffelijke predikanten in zulk een atmosfeer op den duur al te huiselijk en familiaal of al te onecht en gezwollen werd, wekt geen verwondering. Er is over deze domineespoëzie sinds Cornelis Paradijs zelden iets goeds meer gezegd en zij wordt buiten streng Protestantsche kringen zoo goed als niet meer gelezen. Er bestaat echter naast de predikantenpoëzie ook een predikantenproza en van deze beide is het laatste genietbaarder dan de eerste. Zijn zuiverste uitdrukking vindt dit proza in de werken van eenige dominee's, in „Waarheid en Droomen" van Jonathan, in „Schetsen uit de Pastorij te Mastland" en in „Intimis" van den toen nog geloovigen Allard Pierson. De twee eerste boeken zijn vijftig jaar lang populair geweest en

werden herhaaldelijk herdrukt; het laatste, dat van Pierson, ademt een anderen geest, mist het idyllische der eerste en maakte, ook in verband met Pierson's verdere ontwikkeling, veel minder opgang. Het bevat zijn ervaringen als dominee te Leuven van 1854 tot '57 en verscheen in 1861.

De „Pastorij te Mastland" van Cornelis Elisa van Koetsveld, dat in '43 uitkwam en den schrijver als predikant te Westmaas in een dorpsche omgeving opvoert, is dè weergave van den plattelandsdominee en diens omgeving in dezen gulden tijd. Het boek is geschreven in een stemming van goedaardigen humor, zooals de romantiek naar Engelsch en Duitsch voorbeeld dien in zwang gebracht had, van beminnelijke levensaanvaarding en scherpen werkelijkheidszin. Het brengt den lezer in kennis met de voornaamste dorpsgrootheden, die de dagelijksche ontmoetingen van den leeraar zijn, en schildert in levendige, wisselende tafreelen het lief en leed van een domineespraktijk. Den hedendaagschen lezer bekoort het boek als een gravure uit verren; ouden tijd, toen de menschen nog, binnen enger horizon, een gelukkiger en minder bedreigde aarde schenen te bewonen. Een prozawerk, waarvan Potgieter kort na zijn verschijnen schreef „Er is veel vroolijk vernuft in deze bladen; het lijdt geen twijfel dat zij uit behoefte des geestes werden geschreven; .... onder de zich ontwikkelende prozaïsten onzes tijd komt (den schrijver) een eervolle plaats toe" en Busken Huet twintig jaar later „Evenals Hildebrand's coup d'essai is ook die van den Heer Koetsveld een coup de maître geweest", zulk een boek kan ook na honderd jaar niet verdiensteloos zijn. Van Koetsveld heeft daarna nog meerdere bundels Novellen en Schetsen uitgegeven, doch daarin heeft de leeraar te zeer den schrijver beheerscht en hoofdzakelijk stichting willen brengen.

Hèt predikantenboek van veertig, dat dit jaar zijn eeuwgetijde viert en den predikantentijd inluidt, is „Waarheid en Droomen" van Jonathan, den gevoeligen en voor vriendschap zoo ontvankelijken leeraar van Heilo, Johannes Petrus Hasebroek. Onmiddellijk verband tusschen het herdersambt en dit boek bestaat er nauwelijks. Het zijn achtergrond en sfeer, stemming en toon, die het tot een predikantenboek stempelen, tot een werk, dat moeilijk door een leek kon geschreven zijn. Men leest de hier genoemde boeken gewoonlijk in een uitgave van zestig, zeventig jaren terug, gebonden in den destijds geliefden harden, bruinlinnen band; het dunne, vergeelde en gevlekte papier lijkt bezaaid met kleine lettertypen en een omslachtig aantal voor- en naberichten leiden den lezer in en uit het eigenlijke werk. Een of meer ouderwetsche gravuren moeten de verbeelding van den lezer te hulp komen.

Deze uiterlijke gedaante past volkomen bij een boek als dat van Jonathan, dat zoo weinig hedendaags aandoet en in zijn romantisch gemijmer, zijn gevoelig betasten en koesteren der

dingen, liefst huiselijke dingen, in een andere eeuw thuishoort. Dit zich wiegen en wegzinken in een droomerige gevoeligheid, dit zich verteederen over dingen uit het alledagsleven en het zich terug roepen tot de werkelijkheid door een plotseling humoristischen overgang is een der trekken van de romantiek, die het gemoedelijke, tot innigheid geneigde Hollandsche karakter het meest hebben aangesproken. Dèze Nederlandsche romantiek is huiselijk en intiem in de hoogste mate. De meeste onderwerpen, waarover Jonathan fantaseert in zijn boek, zooals het in '40 uitkwam (later werd het uitgebreid), zijn allerhuiselijkste en intieme aangelegenheden als: De Haarlemsche Courant, Het Album, De Huisklok, De Stamboom, Het Portret en De Bibliotheek. Al deze titels doen aan als opgaven voor opstellen van scholieren. De Hollandsche romanticus van vòor honderd jaar koos dergelijke onderwerpen om er in rijm of onrijm zijn genius over te doen vaardig worden en zich te vermeien, te koesteren in den gevoeligen schijn, waarin herinnering en sentiment deze dingen gehuld hadden. Zoo weinig als men in een hedendaagschen dichtbundel de huisklok, de courant, den stamboom, de bibliotheek zal bezongen vinden, zoo geëigend waren deze onderwerpen voor poëzie of beschouwing een eeuw geleden.

J. P. HASEBROEK

Jonathan was predikant en de stemming, waarin zijn boek geschreven is, is doordrenkt van een zachte vroomheid, een vroomheid, die alle levensdraden om den Bijbel heenspint. Die Bijbel is ook hier wederom de huisbijbel. Alles krijgt hier huiselijke en familiale afmetingen. Het is vooral deze rustig beschaafde, vrome, eenigszins wereldonttrokken en zorgontheven sfeer, die den predikant verraadt. Naar buitenlandsch voorbeeld kleedt zich Jonathan, die in werkelijkheid een jonge man was, in de rol van een bejaard vrijgezel, die door het leven min of meer verongelijkt en daardoor wijs geworden is. Hij hult zich graag in het waas van weemoed, dat een vergeefsche en gestrande liefde om zulk een eenzame heenspreidt. Maar al zijn teederheid heeft hij overgedragen op zijn trouwe Editha, een zuster naar den bloede en nog meer naar den geest. Het is wederom zuivere romantiek, dat Jonathan deze teere broeder- en zusterverhouding alsmede zijn vrijgezellenschap bij tijd en wijle humoristisch aankleedt. De eeuwige spanning tusschen gevoel en ironie, de plotselinge

overgang van tranenrijke verteedering naar zelfspot, deze authentieke romantische methodiek, die ons, lateren, een beetje kinderachtig voorkomt, heeft Jonathan gecultiveerd met volhardende toewijding.

Niet alles is fictie in „Waarheid en Droomen". In 1836 had Hasebroek de pastorie te Heilo betrokken en woonde daar tot '43 met zijn zuster Betsy. De Pastorie van het mooi gelegen dorpje werd een druk bezocht centrum, waar de ongehuwde dominee en zijn romans-schrijvende zuster graag de litteraire grootheden onthaalden, Beets voortdurend, vaak ook Geertruide Toussaint en Hofdijk, èen enkele maal Potgieter en verder de Leidsche vrienden. Toen Hasebroek zich te Heilo vestigde, had hij reeds een roerige litteraire jeugd achter zich. Te Leiden was hij als dichter-student opgetreden en had in '36 een bundel „Poezij" uitgegeven. Over dezen tijd 1830-'40 (Leiden en Heilo) heeft Dr. J. H. J. Willems op het einde van 1939 een proefschrift *) het licht doen zien. Hij heeft daarbij de brieven van Hasebroek aan Potgieter gepubliceerd en het zijn deze brieven, die aan deze goede dissertatie nog een bijzondere waarde verleenen. De brieven loopen van '36 tot '40 en, wat ons hier bijzonder interesseert, zijn de litteraire oordeelen en uitspraken van Hasebroek over in zijn tijd actueele personen en verschijnselen.

Potgieter had in deze jaren zijn „Gids" en zijn jaarboekje „Tesselschade" te vullen en hij laat Hasebroek niet met rust, tot deze, althans van tijd tot tijd, iets voor deze publicaties heeft bijgedragen. Zonder Potgieter was „Waarheid en Droomen", waarvan verschillende stukken tevoren afzonderlijk verschenen, wel nooit tot stand gekomen.

Deze brieven toonen ons Hasebroek als een beminnelijk mensch en een aanhankelijk, toegewijd vriend. Ondanks den deftigen en distanten toon, die overal bewaard blijft, blijkt aldoor, naast een groote bewondering, de warme genegenheid voor Potgieter. De schrijver houdt ervan in deze vaak lange brieven over alles en nog wat schöngeistig te keuvelen; brieven schrijven was nog een litterair spel in die dagen. Dat hij in zijn zucht naar niet alledaagsche uitdrukking en litteraire tournuren wel eens misgrijpt en smakeloos of gezocht wordt, althans naar onzen smaak, is hem te vergeven. Wonderlijk doet het aan dat de briefschrijver, die aldoor over drukke werkzaamheden spreekt en Potgieter herhaaldelijk moest teleurstellen wegens gebrek aan tijd en speelruimte, zooveel tijd vindt om deze epistels, die ware letteroefeningen zijn, samen te stellen. Allerlei litteraire uitgaven en voortbrengsels van het oogenblik komen ter sprake. Hasebroek zegt openhartig zijn meening over de Gidsmannen en over Potgieter zelf. Meer dan eens verwijt hij hem dat zij te zacht en

*) Dr. J. H. J. Willems. Joh. Petrus Hasebroek. Bijdrage tot de kennis van het letterkundig leven, voornamelijk in de jaren 1830-1840. Lecturis, Eindhoven. 1939.

toegeeflijk zijn voor hun vrienden, doch te hard en onbillijk voor hun vijanden. Potgieter worden zijn duisterheid en gezochtheid verweten, zijn neiging tot mystificatie, tot een ongewone en gewrongen wijze van uitdrukking. Bij het verschijnen van een Gidsnummer of van „Tesselschade" doorloopt de Heilosche predikant, die naar dit verschijnen telkens heeft uitgezien, in zijn schrijven aan den redacteur vaak den inhoud en geeft bij elk vers of opstel commentaar. Hij is in zijn eischen, die hij aan de poëzie stelt vooral, nogal gematigd: versjes, die nu hoogstens aardige rijmsels zouden gevonden worden, wekken zijn warme bewondering.

Geertruide Toussaint en Nicolaas Beets zijn degenen, die het vaakst in de brieven vermeld worden. Hasebroek verkeerde als tusschenpersoon tusschen deze beiden en de Amsterdamsche Gidsredacteurs in een moeilijke situatie. Geertruide Toussaint leefde in onmogelijke familieverhoudingen en schreef verhalen over vorsten en hooge, buitenlandsche personages, waarover de Gids haar lastig viel. Potgieter en Bakhuyzen van den Brink zagen de kracht en de grootheid van Holland in zijn stoeren burgerzin en streefden dienovereenkomstig naar een litteratuur, waarin vaderlandsche burgerzin en burgerdeugd tot uiting kwamen. Hasebroek deed alle moeite om de schrijfster bij zijn Amsterdamsche vrienden in de gunst te dringen.

Een moeilijker geval was hem Beets. Beets was in deze en tot ver in de volgende jaren beroemd als dichter van romantische verhalen; zijn Camera Obscura werd door de leidende critici als aardig bijwerk beschouwd, maar diepere waardeering vond zij voorloopig niet. Tusschen Potgieter en Beets wilde het niet vlotten. De laatste voelde niets voor Potgieters opvatting omtrent de Hollandsche burgerkracht; daarbij was hij als verwend kind der Muzen en salonheld in veel families uitermate gevoelig voor litteraire critiek. Hasebroeks brieven geven een vrij goed idee van Hildebrands karakter. „Als hij wil, is en blijft hij een lief mensch, die zoo beminnelijk als bewonderenswaardig weet te zijn. Waarom wil hij zoo zelden?" De vriendschap met Beets stelde hooge eischen aan Hasebroeks tact en geduld. De Heilosche predikant wist echter den alom gevierde genoeg te bewonderen en te waardeeren, ondanks diens fouten en onhebbelijkheden, om hem trouw te blijven. In tallooze brieven komt Beets ter sprake, gewoonlijk in dier voege dat Hasebroek bemiddelend tusschen Potgieter en hem heeft op te treden. Als Beets in '40 gaat trouwen met Jkvr. Aleide van Foreest — de Foreesten woonden te Heilo op Nijenburgh —, heet het: „Verleden Woensdag teekenden de Bruigom en Bruid aan. Donderdags had de geheele familie, met onderscheiden logé's vermeerderd, een alleraangenaamsten avond in een Alkmaarsch Frascati. Vrijdag had er op Nijenburgh een groote jongelui's partij en bal plaats. De Bruigom danste waarschijnlijk zijn laatste wals. Alles werd bezield door zijn gelukkig humeur, dat in deze dagen geheel rozenkleur

is. Ook ziet de bruid er — heusch — allerliefst uit. Gij zoudt niet willen gelooven, hoe de liefde haar gespiritualiseerd heeft, zij is volmaakt het meisjen, waarvan Balzac ergens spreekt, dat slechts een weinig liefde behoefde om schoon te wezen. Onder de gasten bevond zich ook Juffrouw Toussaint. Gij begrijpt dat zij op het bal bij den Sardinischen gezant beter thuis is dan op een partijtjen, waar zij zelve verschijnt.

Misschien zal het U bevallen dat het feest met een ouderwetsch „Patertjen" eindigde. 's Zaterdags was er een groote vischpartij, die op den dood veler snoeken en zeelten uitliep. Nadat ik Zondag den 23sten Psalm gepreekt had, was er felicitatie en later diner. 's Maandags vierden wij den Koningsdag. 's Dinsdags vertrokken de jongelui naar Haarlem, met voornemen om Zaterdag terug te komen. Dan was het plan om Zondag een partijtjen bij den jongen Foreest, Maandag de boerentractatie, Dinsdag een feestje in de pastorie te hebben, om eindelijk Donderdag het huwelijk met een groot diner te besluiten. Doch de ongunstige tijdingen omtrent de gezondheid van den goeden Professor maken alle deze voornemens hoogst onzeker." Deze Professor is de oude van der Palm, grootvader der bruid.

In hetzelfde jaar '40 eindigt vrijwel de correspondentie Hasebroek-Potgieter. Hasebroek kiest tenslotte partij tegen Potgieter, ook al omdat de predikant zich in de richting van het Réveil, Potgieter zich in andere richting ontwikkelt. Bovendien eischtte zijn parochie hem hoe langer hoe meer op. Voor de jaren 1836-'40 is deze briefwisseling niet zonder belang.

Boekenschouw

RISPENS (J. A.) DE DICHTER VAN DEN ZARATHUSTRA IN VERBAND MET ONZEN TIJD. (55) *f* 1.— en *f* 1.60. De Tijdstroom, Lochem.

De Heer Rispens heeft een goed essay over Nietzsche geschreven. Het is echter moeilijk om over dezen bewonderden auteur iets nieuws of nog niet opgemerkts te zeggen. Waarom Rispens juist den Zarathustra, het taaiste en onleesbaarste van Nietzsche's werken, in het middelpunt der aandacht plaatst, begrijp ik niet. Ook lijkt het minder wenschelijk voor de zooveelste maal belangstelling voor dezen noodlottigen schrijver te vragen, die zulk een rampzaligen invloed op het latere Europa heeft uitgeoefend. Jonge menschen worden al te gemakkelijk gefascineerd door dezen toovenaar, die ten slotte tot nihilisme voert.

TOLMAN (Rinke) VOGELS VAN AKKER EN STRUIKGEWAS. Deel 4 van de serie „Wat leeft en groeit". (133) Het Spectrum, Utrecht.

Een prettig geschreven verhaal, voornamelijk over algemeen bekende vogels. Toch mist men node duidelijke beschrijvingen en afbeeldingen van de besproken dieren.

Neil M. Gunn

door G. STORMS.

Cazamian, een der beste kenners van de Engelse literatuur, heeft eens gezegd dat het peil der letterkunde in Engeland nog nooit zo laag heeft gestaan als in de tegenwoordige tijd. Van onzen kant zouden wij hier willen bijvoegen dat het peil van de letterkundige techniek nog nooit zo hoog gestaan heeft als tegenwoordig. Iedereen die zich iets meer heeft bezig gehouden met literatuur of met kunst in het algemeen zal inzien dat er geen tegenstrijdigheid hoeft te zijn tussen deze twee uitspraken. Want dicht-techniek en roman-techniek geven den dichter of schrijver slechts de mogelijkheid om de gevoelens en gedachten die hij in zich draagt beter en nauwkeuriger te omschrijven, en zij zijn een middel dat voor den lezer dikwijls onmisbaar is, wil hij deze gevoelens en gedachten kunnen benaderen.

Tot de voornaamste woord technici behoorden James, Moore, Wells en van de huidige generatie vallen er vooral James Joyce, Aldous Huxley en Somerset Maugham onder. De intellectualistische neigingen van deze schrijvers doen hen ons aanvoelen als koud, gevoelloos, zelfs cynisch dikwijls. Zij hebben zich te zeer vastgebeten in bepaalde ideeën, of bepaalde levensvoorstellingen om ons voortdurend te blijven ontroeren. Zij zijn boeiend, opwindend, sensationeel, enerverend, zij stimuleren onze woorden en telkens als wij hun boeken gelezen hebben moeten wij erover praten met anderen en vertellen hoe goed en hoe knap die boeken toch zijn. Zij stijgen ons naar het hoofd inplaats dat ze bezinken in ons hart en ons doen nadenken over wat het leven eigenlijk betekent.

Er is nu ook in Engeland een grote stroming ontstaan tot vernieuwing, in de zin van verdieping, en deze vernieuwing komt gedeeltelijk uit Ierland en gedeeltelijk uit Schotland. De laatste beschouwen wij als de belangrijkste omdat ze niet bestaat uit individuele pogingen maar uit die van een volksgroep. Zij dringen door tot het leven van een volk en de krachten die het voortstuwen. Dit streven komt buiten de literatuur vooral tot uiting in de schilderkunst. De bekendste vertegenwoordigers in de literatuur zijn Eric Linklater en Neil Gunn, tesamen met verschillende anderen, die minder op de voorgrond treden.

Over Eric Linklater is genoeg geschreven en gepubliceerd dan dat we nu over hem hoeven uit te wijden. Daarom is het goed een der anderen, namelijk Gunn wat meer naar voren te brengen.

Neil M. Gunn werd geboren in 1891 op een der eilanden aan de Noord-Oost kust van Schotland. Hij groeide op in een gemeenschap die leefde van de zee en van het weinige dat de rotsachtige grond en de heide voortbrachten. In bijna al zijn

werken vinden we dit land als de achtergrond voor zijn figuren, en voortdurend voelen we dat Gunn zijn geboorteland liefheeft; dat hij, ondanks al de autobiografische bijzonderheden, meer het volk en de gemeenschap beschrijft dan een indivudeel persoon.

In een van zijn eerste romans: Morning Tide laat hij ons de strijd zien die de vissers te voeren hebben tegen de zee, maar hij geeft ons alle bijzonderheden vanaf het land. Wij voelen de machteloze angst der vissersvrouwen en hun kinderen voor het geweld van de zee, die niets en niemand ontziet, maar die toch dikwijls bedwongen kan worden door haar werken, opofferende kameraadschap en knappe zeevaarderskunde.

Dagen lang heeft de storm gewoed en er dreigt een halve hongersnood in het dorp als de storm niet vlug ophoudt. In een tijdelijke kalmte varen de boten uit, maar zij zijn nog slechts enkele uren op zee als het geweld der natuur opnieuw losbreekt. Met stijgende beklemming waken wij mee in de kleine haven en vechten en bidden wij voor hun behoud. Het is donker op het land, maar donkerder is het woedende water. De golven rollen tegen het stand aan en schijnen alle schepen vernield te hebben, zoals ook alle hoop reeds vernietigd is. Eindelijk tekenen zich twee van de drie schepen af tegen de grijzende lucht, die samen binnen lopen en bijna elkaar in de grond boren. De intredende eb zuigt ze telkens terug en de zeelieden moeten in het water gaan staan om de schepen veilig binnen de haven te brengen, wat aan twee het leven dreigde te kosten. De redding van deze twee schepen verleent aan de positie van het derde en kleinste schip een wanhopig cachet. Dat alle drie terugkeren is immers te veel gevraagd van het lot, en op dit schip zitten juist verschillende personen waarmee we hebben kennis gemaakt in het begin van het verhaal. Kapitein John MacBeth, de Vader van Hugh, brengt door een staaltje van unheimische zeemanskunst de vissersboot zonder ongelukken door de branding.

„Managed it! Managed it! He turned from the woman, his soul a flame. „Oh, Father!" sang the flame to generations of Norseman and Gael.

He saw the Viking mutter huskily, „God, that's uncanny!" his blue eyes the colour of fluting green sea water.

O ecstasy of the morning! The whole crowd swayed for the harbour. Hugh ran. Tears were streaming down his face. Rid Jock, who was in front, turned and saw, and as he ran sideways his mouth opened to cry something. But looking on that face, drawn instantly white and implacable, he thought better of it, and the mouth weakly dribbled out ambiguous sound.

But he would yet pay for merely having seen. There was nothing more certain than that! Nothing under the red sky! Nothing!

O red ecstasy of the dawn." (Penguin Edition p. 99).

Hugh, een jongen van een jaar of elf, is de hoofdpersoon van

Morning Tide, en hij belichaamt al de instincten en gevoelens van een dorp dat eeuwen lang aan zichzelf was overgelaten, en dat nauwelijks contact had met de buitenwereld. Hij is te jong om naar zee te gaan en daarom vormt het stropen van hazen en rivierzalm zijn bijdrage in het levensonderhoud van de familie MacBeth. Hij is een deel van een volksgemeenschap, die hard moet werken voor haar dagelijksch brood; maar die juist daardoor een hoge levenswijsheid heeft opgedaan omdat ze ieder ogenblik het wezenlijke scheiden moet van het onbelangrijke en toevallige.

Deze „struggle for life" is ook de inhoud van Highland River, en in deze roman zijn al de strevingen van een dorp nog sterker uitgebeeld als in Morning Tide.

NEIL M. GUNN

Het is de beschrijving van een bergriviertje dat via ondiepe stroomversnellingen en diepere poelen uitmondt in de zee. Het is een van die vele riviertjes waar de zalm op vaste tijden naar binnen zwemt om te paren en kuit te schieten en het begint met de mooiste beschrijving van de vangst van een zalm die ik ooit gelezen heb. Het is meer dan een enkel feitje, het is de heroïsche, epische strijd tussen het instinct van een dier en het verstand van een mens, zelfs als die mens enkel een jongen is. Kenn, de hoofdfiguur van dit verhaal, heeft in zijn onderbewustzijn de wijsheid overgeërfd van vele generaties voor hem, die door de ervaring leerden hoe men jacht moest maken op een vis of een dier.

Kenn doodt de zalm, komt er mee terug in de keuken van de kleine woning en legt hem neer voor zijn ouders. In enkele regels schildert Gunn dan de verhouding van Kenn tot zijn Vader: „His Father was a great and daring seaman; when he read the Bible and prayed he was a bearded patriarchal man; in danger his spirit flashed indomitable and challenging. Now his features softened in a slow winning smile, touched to the breath of wonder. His son felt it without looking at it, felt it in the breath of his voice, and a weakening warmth ran about his heart".

De levenswijze en de levenshouding van deze mensen is precies gelijk aan die van de families uit het Oude Testament in de tijd van Samuel en David. Kenn heeft iets van een David, die er met slinger en stenen op uittrekt omdat hij nog te klein is voor zwaard of speer.

De compositie van H i g h l a n d R i v e r is zo gesteld dat beschrijvingen van momentane gebeurtenissen uit Kenn's jongensleven afwisselen met reminiscensies van de volwassen man. Dat maakt het in het begin even vreemd, vooral omdat de synthese van deze twee gezichtspunten niet altijd bereikt is. Gunn treft de jongensziel het mooiste en zuiverste als hij niet telkens erbij hoeft te zeggen dat hij zich dat of dat herinnert en wij zodoende beginnen te voelen dat het slechts wetenschappelijke analyses van een psycholoog zijn. Gunn merkte dit zelf blijkbaar ook en in het latere gedeelte van deze roman zijn deze aanhalingen uiterst zeldzaam. Daarnaast is H i g h l a n d R i v e r echter ook vol van prachtige, poetische natuur beschrijvingen:

„Summer was the season of scents and yet they were never consciously searched out. For one thing there was not time, and for another the picking of blossom was a girl's business. A boy ran through a drift of scent. There was one scent, however, hardly noticed, that yet remains, perhaps, most characteristic of all: the scent of birches in May after rain. For this is not properly a sensuous scent; it has the tang of life and growth, pliant and powerful; it is the scent of brier grown up into the girth and bark of trees; it pervades a whole strath; drifts on the currents of the air, at its first waft nostrils tilt up and sniff with the action of a stag." (Tauchnitz Edition p. 166).

„Most of the birds they knew by name, and the sight of an uncommon bird made them stand and stare. Behind the birds were their nests and their eggs. There is a mood in which nothing is more magical than to come upon a wild bird's eggs in a cunningly hidden nest. There is a blue of so unexpected and fragile a loveliness that its discovery is held in a hush vaguely uncanny. Little boys feel this. Their eyes widen. And then how delicately their fingers touch the eggs. They dare to lift it and lo! there it is on the palm. „Boy, is it no bonnie?" And the whisper, „Quick! put it back! There's the birdie!"... They slip away, glancing over their shoulders. There are birds that will not go back to their eggs once human hands have touched them." (id. p. 183).

Zowel in M o r n i n g T i d e als in H i g h l a n d R i v e r is het gezin de eenheid waarnaar alles zich richt en die iedereen respecteert en het is een van de voornaamste verdiensten van Neil Gunn dat hij het gezin en de familie boven het individu doet uitsteken. De Vader staat er als hoofd en verzorger gedeeltelijk boven, en de kinderen proberen er onder uit te komen in hun drang naar kennis en vrijheid. Tussen deze beiden in staat de Moeder, die nooit naar voren treedt maar desondanks toch het middelpunt is waarom alles draait, die alles en allen bestuurt en richt. Dit wordt het duidelijkste gevoeld als de Moeder ziek is en in M o r n i n g T i d e komt er een meesterlijke, adembenemende beschrijving voor van de ernstige ziekte van Hugh's

Moeder, die meer dan iets anders aangeeft hoe een gezin is opgebouwd.

Het is moeilijk om op dit ogenblik te zeggen welke plaats Gunn toekomt in de Engelse literatuur. Van de ene kant zijn we dikwijls te enthousiast als we iets gelezen hebben en een andere keer willen we te veel becritiseren, omdat we er te dicht bij staan. Als ik hier nu toch een oordeel zou durven uitspreken dan moet ik zeggen dat Gunn me meer geleerd en meer getroffen heeft dan welke moderne schrijver ook, ondanks de vele fouten die in de twee hier genoemde romans van hem zitten. Een van de voornaamste fouten is wel dat hij te veel dialectische woorden uit Schotland gebruikt, die niet alleen moeilijk te begrijpen zijn voor een vreemdeling maar ook voor de doorsnee Engelsman. En in Morning Tide is dit hinderlijker dan in Highland River. Een woord dat telkens terug komt en dat noodzakelijk is voor een goed begrip van alles is: „croft". Een „croft" is een stuk land dat men met veel moeite tot bouwland bewerkt heeft op de rotsachtige bodem van Schotland en de aangrenzende eilanden. Het is gewoonlijk helemaal omgeven door een stenen muurtje om te verhinderen dat de aarde wegspoelt bij zware regenval. De huizen van de arme bevolking heten: „crofthouses" Zij hebben meestal slechts één verdieping en het bouwmateriaal is grijze rotssteen.

Men moet echter ook niet denken dat Gunn's boeken streekromans zijn, in de bekrompen zin van dat woord. Hun diepe menselijkheid, en vooral de fijne ontleding van de jongensziel waarvan hij het mooie naar voren brengt, geeft hun een algemene waarde die iedereen direct aanvoelt. Juist in de beschrijving van eenvoudige naturen is hij bijzonder sterk. Het leven van deze mensen wordt beheerst door de strijd om voedsel en door de Bijbel. Zij zijn calvinistisch, zoals het grootste gedeelte van Schotland is, maar dit komt weinig naar voren in de romans van Gunn, omdat de nadruk valt op het godsdienstige in het algemeen.

Highland River is een van de weinige hedendaagse romans, waarin nauwelijks gesproken wordt over de liefde tussen een man en een vrouw en dan nog alleen op een gezonde manier.

In Morning Tide komt één passage voor die minder geschikt is voor jongere mensen, maar Highland River kunnen we aan iedereen aanbevelen, ook omdat dit naar onze mening de beste roman is die Gunn tot nu toe geschreven heeft

Een Proletarische roman

door P. W. ASSMANN.

Indrukken verdringen zich na lezing van den roman „Kruisgang der Jeugd," *) en als een van de sterkste blijft hangen, dat dit een eerlijk boek is. Jef Last heeft ons voor willen zijn, wanneer hij den criticus in zijn voorwoord laat zeggen: „De overtuiging van den schrijver komt hier en daar hinderlijk om den hoek kijken", en er is aanleiding tot deze opmerking, hoewel erkend dient te worden dat Last het „audi et alteram partem" breed toepast. Het laatste neemt niet weg dat de schrijver blijk geeft van zijn weinig vriendschappelijke houding tegenover fascisme en gelijk-gerichte levensbeschouwingen. „Slechts een nieuwe jeugd, die door de wreede vlammen van het fascisme gelouterd en samengesmeed is," meent hij, „zal eenmaal het bevrijdende woord vinden, waarnaar wij thans zoeken."

Overigens plaatst hij conservatieve, radicale en andere opvattingen eerlijk tegenover elkander, en uit hij voorkeur of antipathie door de feiten, of wat als feit wordt voorgesteld, te laten spreken. Met andere woorden, het oordeel is aan den lezer, hetgeen niet de eenige reden is den roman streng beperkt te houden tot lezers, die vrij zijn van ongezonde nieuwsgierigheid, en die uit de veelheid van feiten, debatten en sociale opvattingen een eigen meening kunnen distilleeren.

* * *

Harry Wilde, die oorspronkelijk als medewerker het materiaal verzamelde voor de in Duitschland spelende gedeelten, werd tijdens het werk mede-schrijver, zelfs in die mate, dat één zin dikwijls twee vaders had, zooals ons wordt medegedeeld. Het blijve in het midden of wij hier de oorzaak moeten zoeken dat sommige zinnen zoo moeilijk en stroef loopen; zeker is, dat het een trouvaille mag heeten, in den roman een parallel te laten loopen van een Nederlandsche en een Duitsche familie, want het boek wint daardoor aan boeiende levendigheid en interessante beweeglijkheid, en geeft aldus de sociale en politieke evolutie van klassestrijders en paupers, die onder totaal verschillende omstandigheden leefden.

* * *

„Kruisgang der Jeugd" is de lijdensgeschiedenis van een ontspoorde jeugd, „van een generatie, wier wortels vergiftigd werden door den wereldoorlog en zijn gevolgen". Last wilde daarbij een tijd-roman schrijven, ook in dezen zin, dat hij niet zijn eigen meening poneert, maar een getrouwe reproductie wenscht te geven van de betrokken jaren, van meeningen en inzichten, zooals die toen golden. Hij treedt dus op als chroniqueur; hij vervult deze functie, zooals boven opgemerkt, niet consequent tot in alle onderdeelen, hoewel hij zich in het voorwoord verschanst achter de mededeeling: „In het licht van latere gebeurtenissen blijken vrijwel alle in dit boek verdedigde opvattingen meer dwaling in te houden dan waarheid." Volgens hem lag de fout in het gemis aan onderling begrijpen, waarop een nieuwe kameraadschap gebouwd kon worden; in een gebrek aan werkelijk socialistische liefde. Moge Last's evolutie nog eens in die richting gaan, dat hij „socialistische" verandert in „christelijke".

* * *

„Kruisgang der Jeugd" is ook de geschiedenis van Rinus Wolfaart — een andere naam voor Rinus v. d. Lubbe, — die veroordeeld werd als de brandstichter van het Rijksdaggebouw in Berlijn. Een riskante onderneming. Een taak misschien voor een wijs psycholoog, die een methodische studie

---

*) Jef Last: Kruisgang der Jeugd. (475) *f* 3.90 en *f* 4.90. W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

heeft gemaakt van dezen vreemden mensch, van zijn levensomstandigheden en milieu; die het historische proces woord voor woord kon volgen en beschikt over alle gegevens. In den roman van Last is hij een altruïstische pauper met een zwerversnatuur, een gevoelige jongen, die lijdt onder het schelden der kinderen, „Rinus mag niet meedoen, Rinus heeft zweren", en daarom des te meer glorie beleeft wanneer hij de populaire en geziene leider is geworden van een clubje jongens; een onontwikkelde knaap, die met moeite theorieën verwerkt en plotseling een tooneelstukje kan schrijven; een idealist, die inderdaad alles voor zijn overtuiging doet; een individualist-communist, die tenslotte alleen heil ziet in de „persoonlijke daad": de brandfakkel in den Rijksdag. In het licht van Rinus' opvattingen en verwachtingen is zijn „daad" het drama van een vergissing. Een vergissing, intusschen, waarvan de gevolgen zeer diep grepen.

* * *

Een tam boek, volkomen objectief, verwacht men niet van Jef Last; wie zijn roman leest, met hart en verstand, vindt er een eerlijke overtuiging in en een oprecht medegevoel, realistische detailleering welke gemist kan worden, een fel, knap gecomponeerd relaas van een bewogen tijd, op persoonlijke wijze gezien.

SZEPS-ZUCKERKANDL (Berta) IK BELEEFDE 50 JAREN WERELDGESCHIEDENIS. (300) Met 9 portretten en 5 documenten in fascimile. Vert. door Alice van Nahuys. Querido, Amsterdam.
Het merkwaardige leven van deze schrijfster was geheel ingesteld op de politieke journalistiek. Als dochter en secretaresse van den eigenaar van het Neue Wiener Tageblatt, beleefde zij met haar vader alle groote gebeurtenissen in Oostenrijk in de jaren 1878 tot 1888. Zij leerde alle bijzondere personen kennen en maakte de tragédie van kroonprins Rudolf van zeer nabij mee. Later huwde zij een beroemd geleerde en bijna elken staatsman in Europa ontmoette zij. Clémenceau werd een groot vriend en de namen welke zij in deze mémoires noemt, zijn die van de groote kunstenaars, geleerden, politici van de laatste halve eeuw Uit dit heele boek blijkt, dat zijzelf tot de hoogst intellectueelen behoort en hart en ziel aan Oostenrijk verpand heeft. In vele gevallen werpen de mémoires van Berta Szeps-Zuckerkandl een heel ander licht over de gebeurtenissen der laatste tijden, omdat zij verband weet te leggen tusschen personen en voorvallen van vroeger en nu. Een zeer belangwekkend boek met authentieke gegevens, dat als een boeiende film de laatste vijftig-, zestig jaren aan ons voorbij doet gaan.

MOOY (Henriëtte) BIJ DE BLOEMEN. (62) Bigot en van Rossum, Amsterdam.
Bloemen en natuurimpressies hebben de schrijfster motieven verschaft voor een aantal korte overpeinzingen. De meeste zijn nogal gezwollen; zij missen een dieperen grondslag; veel beteekenis, zoo die aanwezig is, ligt in dit woordenspel niet.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

MéGRET (Christian) LES FAUSSES COMPAGNIES. Roman. Plon, Paris. 1939.

Het is een zeer eigenaardige roman, die Christian Mégret, een nog jong auteur, die thans onder de wapenen is, zijn lezers aanbiedt. Een werkelooze zit suf en moedeloos op zijn armoedige kamer en krijgt onverwacht bezoek van een meisje, dat stofzuigers langs de huizen veilt. Op de trap valt zij neer van vermoeidheid en zoo ontstaat er een eigenaardige vriendschaps-verhouding tusschen deze twee berooiden, die louter vriendschap blijft. Zij zoeken en vinden een poover bestaan in werkzaamheden, die alleen door tot het uiterste gebrachten verricht worden. Ten slotte gaan zij weer uiteen. — De bekoring van dit vreemde verhaal bestaat in de zuivere en overtuigende, zelfs boeiende uitbeelding dezer twee uiterst singuliere jonge menschen. Vooral het meisje is een wonderlijk wezen, een mysterieus en onbegrijpelijk schepsel, dat door den schrijver merkwaardig juist gezien en verbeeld is, zoodat haar onbegrijpelijkheid gestalte krijgt. Het verhaal is vakkundig uitstekend geschreven en bewijst dat de auteur tot goede dingen in staat is. Het leven dezer twee „verlorenen", zoo zou men ze willen noemen, is van een eindelooze grijsheid en troosteloosheid, zoodat het boek een indruk van hopeloosheid achterlaat. Volwassenen.

PLISNIER (Charles) MEURTRES - LE RETOUR DU FILS. Roman. Corréa. Paris. 24 frs. 1939.

„Le Retour du Fils" is het tweede deel van „Meurtres", een vervolg-roman, die uit vijf volume's zal bestaan. Het geheel bevat de geschiedenis van het geslacht Annequin. Plisnier beschrijft die geschiedenis in sobere, mar-kante lijnen; hij gaat zeer eclectisch te werk. Met vermijding van elk nutteloos détail of elke niet ter zake doende uitweiding verhaalt hij slechts datgene, wat zijn verhaal verder brengt of zijn figuren karakterizeert. Als met ijzeren schakels verbonden volgen elkaar de hoofdstukken en tafreelen op en de geheele historie hecht zich met wonderlijke vasthoudendheid in de her-innering. Twee der zoons van den dorpsschoolmeester Annequin zijn in dit tweede deel machtige personages in een provinciestad van Noord-Frankrijk; een derde keert juist uit Rusland en Syrië terug om hun moeder te komen begraven. Deze derde is het zwarte schaap in de familie, een armzalige zwerver, die schande gebracht heeft over zijn geslacht. De kinderen der twee eerste, geslaagde Annequins zijn opgevoed in luxe en kondigen reeds in de verte den ondergang der familie aan. Een vierde zoon is een be-scheiden, weinig op een voorgrond tredend dorpspastoor geworden. De sexueele aberraties der twee stadsgrootheden en van den zoon van den oudsten Annequin worden hier breedvoerig beschreven; dit tweede deel vormt een ware chronique scandaleuse, zoodat voorbehoud geboden is voor deze lectuur.

SERGE (Victor) S'IL EST MINUIT DANS LE SIèCLE. Grasset. Paris. 1939. 21 fr.

Victor Serge, die verscheidene geschiedkundige werken over het Rusland

der Sovjets en ook reeds eenige romans schreef, publiceert thans weer een roman, die in Rusland speelt. Het verzet der contra-revolutionnairen en Trotskiisten tegen de ijzeren, brute bureaucratie van Stalin vormt het hoofdthema. Het boek, dat grootendeels in gevangenissen en concentratiekampen speelt, is onwillekeurig wat eentonig, hoewel het goed geschreven is, in krachtige lijnen en geserreerde, beeldende taal. Professor Kostrov is de wat zwakke theoreticus en ideoloog, in geestkracht en geestdrift veruit de mindere van enkele toegewijde mannen van de daad, die met resolute verbetenheid hun ideeën doorzetten trots gevaar en dreiging. De roman getuigt van schrijvers haat en verachting voor Stalin, zoo zeer dat men de tendens er aldoor doorheen voelt. Veel compositie zit er niet in. Nu eens is de een, dan de ander de hoofdfiguur en dit tamelijk willekeurig. Het is een verhaal, dat meer boeit wegens de actueele toestanden die erin beschreven staan, dan als werk van verbeelding. Voor ervaren lezers.

DUITSCH

HANS (Leip) DIE BERGUNG. Eine Erzählung. J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger, Stuttgart.

Alvel Hörn heeft kapitein Kai Trallsen gehuwd op voorwaarde, dat hij met het bergingsvaartuig „Tiger" niet meer zal uitvaren, maar in Södehaven als inspecteur zal werken op het kantoor. Niet lang duurt het of Kai walgt van zijn tam vervelend postje en zijn knus, geregeld, huiselijk „geluk". Op zekeren avond na een huiselijke scène heeft zijn opvolger en medeminnaar Brottwender in een dronken bui den moed hem te zeggen dat hij altijd dieper in de platte burgerlijkheid verzinkt, dat hij niet gelukkig is en ook zijn vrouw niet gelukkig maakt. Op dat oogenblik klinkt het S.O.S. Kai stoot Brottwender tegen den grond en gaat diens plaats innemen op de Tiger. De tocht is voor een bergingsvaartuig volkomen onverantwoord. Daarvan profiteert de directie om Kai een sleep naar Ierland te laten doen, die ondanks alle moeilijkheden door hem uitstekend wordt volbracht. Onderweg echter komt hij zoo eenigszins in de stemming van den verloren zoon, maar ook zijn vrouw bekeert intusschen tot het inzicht dat zij haar man niet van de zee moet weghouden en daardoor komt bij zijn terugkeer alles in het reine en wordt het tusschen die twee botertje tot den boôm.

Leip heeft interessante persoonlijkheden een interessant gegeven laten beleven: het had iets heel moois en heel dieps kunnen worden. Dat dat niet gebeurd is, ligt aan zijn onbeheerschte zucht alles anders te zeggen dan gewoon, op elk détail de aandacht te vestigen door het — liefst met zee- en scheepstermen — zoo scherp te contoureeren en zoo fel te kleuren dat hij zelf de aandacht verliest voor het geheel en den lezer niet tot ontroering en belangstelling laat komen door hem telkens van een of andere kleinigheid tegen zich zelf te laten zeggen: wat vreemd, wat gek, wat fijn, wat gezocht is dit nu weer. Deze novelle is als een schilderij, die goed is aangezet maar door de uit- en afwerking is verknoeid.

DUTLI-RUTISHAUSEN (Maria) DAS VOLK VOM RÜTLI. Roman. Verlagsanstalt Benziger & Co. A. G. Einsiedeln.

Dit boek geeft in romanvorm de Tell-sage. Volgens de nieuwste geschiedschrijvers over deze kwestie is echter Tell en alles wat van hem verteld wordt niet enkel sage en legende, maar zit er wel degelijk een historische kern in. Hoe dat ook zij, Maria Dutli-Rutishausen maakt van haar goed recht als romanschrijfster gebruik en stelt natuurlijk alles voor als werkelijk gebeurd: de onmenschelijke onderdrukking en uitbuiting van het vrije Zwitschersche volk door Geszler en de andere Oostenrijkse landvoogden; zijn gloeiende haat tegen zijn onderdrukkers en zijn ontembare liefde voor vrijheid en vaderland; de hoed op het marktplein van Altdorf; Tell's meesterschot; zijn sprong uit de boot; en ten slotte Geszlers dood door Tell's pijl, die het sein wordt tot den opstand van 1291, zoodat het boek eindigt in den

feestroes der eerste overwinning als de vreugdevuren op de bergen vlammen en de klokken over heel het land de vrijheid verkonden.

Deze roman is een echt volksverhaal, dat echter den typischen indruk geeft als lag een volkslied er aan ten grondslag, dat breed uitgewerkt, toch zijn oorspronkelijke eigenschappen behield. De personen zijn zeer simplistisch geteekend; hoofdzaak is wat er gebeurt; landschap en milieu zijn niet veel meer dan aangeduid; en als een refrein klinkt de haat tegen de „Vögte" en de liefde voor land en vrijheid telkens luider en intenser op.

Fijnere zielsbewegingen zoekt men in dit boek dan ook te vergeefs, behalve in één scène — de mooiste van heel het verhaal — de scène, waar Balz Zwissig op den vooravond van den opstand, in het aanschijn van den dreigenden dood, zijn vrouw Kathrin, die 16 jaren verlamd te bed heeft gelegen en die hij al dien tijd heeft verwaarloosd en bedrogen, in liefde weer vindt. In deze zoo fijn en diep doorvoelde terugkeer van twee zielen tot elkaar toont de schrijfster zich een waarachtige kunstenares. Maar hoe gunstig steekt dat voorval dan ook af bij de vele andere, waar met zulke grove effekten is gewerkt, waar alles er zoo dik is opgelegd. Toch zal vooral het volk en dan in dezen tijd dit boek intens genieten, maar zijn lezing blijve beperkt tot ervaren volwassenen vooral om de veel te uitvoerig beschreven verkrachting van Vrene Zwissig door Geszler.

EIN-GETREUES HERZE WISSEN. Liebesgedichte und Liebeslieder gesammelt von Gertrud Grote. Albert Langen-Georg Müller, München 1939. Uitgave: „Die junge Reihe".

Het is altijd een penibel geval, wanneer men over dergelijke verzamelingen een recensie moet schrijven. Op zich genomen is het al moeilijk, omdat in dergelijke bundels de waarde van het verzamelde zo ongelijk is, maar men kan dikwijls tenminste nog mededelen, wat er zo al in de bundel te vinden is. Dit is in het onderhavige geval weer overbodig, daar de titel volkomen duidelijk de inhoud aangeeft.

Alleen kan dit gezegd worden: Verlangt men ernaar de vele bekende gedichten over liefdeleed en liefdevreugde bij elkaar te hebben, verlangt men naar een dichterlijke uitdrukking van zijn eigen ervaringen in de sfeer der Duitse gevoelsinnigheid, dan kan men hier terecht. Hetzelfde thema wordt weliswaar uittentreure telkens opnieuw bezongen zonder veel variatie, maar misschien is dat niet erg. De liefde is eeuwig oud en eeuwig jong.

CLAUDIUS (Hermann) WANN WIR SCHREITEN. Gedichte. Albert Langen-Georg Müller, München. 1939.

Deze bundel is een nieuwe uitgave van de belangrijkste gedichten uit „Lieder der Unruh" en „Der ewige Tor", jeugdwerken van den dichter.

Het is merkwaardig, hoe onbegrijpelijk ver deze gedichten, die toch van een tijdgenoot zijn, nu reeds van ons afstaan. Het blijkt schrikwekkend duidelijk, hoe zeer zij een tijdsverschijnsel betekenen, een volkomen afhankelijkheid van een vluchtige tijdstroming: het expressionisme.

Nu voelt men, hoe onecht de geesteshouding dezer stroming was, hoe geforceerd en gewild. Het is anders niet te verklaren, hoe een dergelijk gevoel van afstand bij de hernieuwde lezing na zo weinige jaren mogelijk is.

Hermann Claudius lijkt mij weliswaar geen groot dichter, maar hij beschikt toch over een eigen klank, die sterk genoeg is om tot luisteren te dwingen. Dat blijkt in het bizonder uit de platduitse gedichten, waarin hij zich vrij laat gaan zonder zich te bekommeren om de richting, waartoe hij officieel meent te moeten behoren. Zijn verzen in dialectvorm zijn nu nog volkomen te genieten, omdat ze echt en werkelijk ernstig zijn.

Daartegenover staan echter de andere gedichten, die niets meer te vertellen hebben en nu reeds bijna belachelijk aandoen.

Een voorbeeld moge dit verduidelijken:

„Mai.... wie ein Schrei
bist du mir durch die Nacht.
Ich kann nicht entrinnen.

Mit toten Sinnen
fühl ich das Untier kommen: Zeit.
Es wälzt sich über mich.
Mai, Mai, erbarme dich,
Mai!
Wir sind mitsammen nichts denn ein Schrei
durch die Nacht."

Het is moeilijk om aan deze opgewonden praat nog geloof te hechten. Claudius had deze gedichten zelf beter kunnen vergeten.

HOCKS (Else) DER LETZTE DEUTSCHE PAPST ADRIAN VI. (177) 4.50 M. Herder & Co. Freiburg i. B. 1939.

„Die Geschichte des letzten... nicht-italienischen Papstes ist bei uns noch wenig bekannt", schrijft Else Hocks in het voorwoord van haar boek. Dit geldt ook voor Nederland en daarom is deze uitgave ook in Nederland welkom. Het is een voortreffelijke biografie, wat de schrijfster ons hier aanbiedt. Over Adriaan Floreszoon van Utrecht is, wat zijn jeugd betreft, weinig bekend; later echter treedt hij in de groote geschiedenis en de auteur heeft in dit werkje achtergrond en omgeving van dezen Paus helder en uitvoerig beschreven. Zijn vroom en ernstig karakter, zijn sobere, werkzame aard komen in het boek uitstekend tot hun recht. Van begin tot einde boeit dit levensverhaal, dat geen „vie romancée" is, doch strenge historie. De groote Nederlander, Adriaan van Utrecht, wordt hier te veel vergeten en daarom moge dit boekje met even groote sympathie als litteraire bezorgdheid ook in Nederland een ruime verspreiding vinden.

ENGELSCH

LLEWELLYN (Richard) HOW GREEN WAS MY VALLEY. (651) 8/6. Michael Joseph Ltd. - London.

De roman van Richard Llewellyn is een eersteling, zoo frisch en open, als een goed geschreven eersteling niet zoo heel zelden pleegt te zijn. Maar daarbij ook van de breedte en diepte van visie, en de zuiverheid van gevoel, die de uitingen meer zijn van een geoefend, en spontaan gebleven, talent. Slechts het soms iets te weelderige der beschrijvingen, en het iets te veel glans geven aan een scène, duidt op een zekere onbeheerschtheid. „How green was my Valley" is het verhaal van een mijnwerkersfamilie in een vallei van Wales, veertig à vijftig jaar geleden, en verteld door den ouden Huw Morgan als de herinnering aan zijn jeugd. Het traditioneele leven blijkbaar van een dergelijke familie, waarvan de leden stuk voor stuk zelfstandig levende, oorspronkelijke menschen zijn. Voortreffelijk verbeeld is ook de geheele dorpsgemeenschap, waarvan de Morgans deel uitmaken. Enkele episodes zijn vertelkunst van sterk dramatische kracht, als het verhaal van den terugtocht van Huw en zijn moeder van de stakersbijeenkomst, dat van het vuistgevecht van Dai Bando en van het mijnongeluk.

Subtiel en doordringend als een essence, is de zuiver gehouden weemoed, waarvan het verhaal doortrokken is. Juist door het ontbreken van elk valsch sentiment in dezen weemoed, spreekt het verhaal den lezer zoo sterk aan. Weemoed om het zwart en desolaat worden van de eertijds groene vallei door kolenafval; weemoed om het schoone dat door wisseling van tijd en toneel in het leven verloren ging. De schrijver drukt zich uit in een taal die half bijbelsch is, half ook die van de barden, wier sfeer nog boven Wales huift. Die taal schept mede de bijzondere harmonie in dit verhaal van Wales; zij heeft daarbij nog het practische voordeel zich vlot te laten lezen. Behoorlijk ervaren volwassenen kan de lezing worden aanbevolen.

LOVEDAY PRIOR (L. F.) THE VALLEY OF EXILE. (424) 8/6. John Murray - London.

De tragedie van Zuid-Tirol — het land van Walther von der Vogelweide

en Andreas Hofer, afgerukt van Oostenrijk, gevoegd bij Italië en op straffe wijze ver-Italiaanscht —, heeft Loveday Prior geïnspireerd tot een roman, die, zonder door bijzondere kwaliteiten een meesterstuk te zijn, op treffende wijze laat uitkomen hoe het persoonlijk en maatschappelijk leven door zoo'n ontzaglijk gebeuren wordt bëinvloed. Geen tendenzroman; eenvoudig een verhaal hoe het leven van gemeenschap en enkeling verdrukt en verwrongen wordt. De schrijfster heeft het leven in Zuid-Tirol blijkbaar scherp geobserveerd; de eenvoudige, hartelijke Tirolers zijn voortreffelijk getypeerd. Zij vertelt de geschiedenis van enkele dorpsbewoners — een interessant verhaal op zichzelf — en van de familie van een ouden graaf, een landheer, wiens geslacht sedert eeuwen een soort feudaal gezag over de streek had geoefend. Het min of meer bedekt verzet der leden van de grafelijke familie, de verbijstering der telkens weer hard getroffen en geplaagde boerenbevolking zijn eenvoudig-overtuigend weergegeven; het daarop berustende, eigenlijke verhaal is treffend en levendig.

Door onderwerp en wijze van uitwerking een voor volwassenen interessante roman.

CORKERY (Daniel) EARTH OUT OF EARTH. (271) 5/. The Talbot Press. Ltd. Dublin and Cork.

Het zijn vooral de gedempte nuances van het Iersche leven, die Corkery bij voorkeur uitbeeldt. Ook in den bundel korte verhalen „Earth out of Earth". Zij vertellen phasen uit het bestaan van eenvoudige menschen van weinig activiteit, maar elk naar eigen aard ervaren door het leven. Over hen hangt de stemming van het schemerlicht, wanneer de schaduwen zich verdiepen en de mensch tot zich zelf inkeert. Humor is daar niet op zijn plaats; Corkery laat dien even toe in zijn verhaal „Silence", maar de indruk is er een van disharmonie. De schrijver is meer zich zelf waar hij het rustige, bijna sombere, in het karakter van zijn Iersche menschen laat uitkomen. Daar is hij sterk en diep van gevoel. Al is Corkery in zijn scheppend werk eenzijdig en ingesteld op slechts een enkele zijde van het leven, voor de Iersche literatuur is zijn toch door en door Iersch werk van beteekenis; in de meer tragische effecten verbeeldt hij de eigenwaarde en de trouw van het Iersche volk. Volwassen lezers zij „Earth out of Earth" aanbevolen.

COBB (Belton) DEATH DEFIES THE DOCTOR. (286) 8/3. Longmans, Green and Co. London.

Belton Cobb moge zijn detective romans ietwat clichéachtig schrijven, het cliché is in elk geval goed en in de détails is steeds variatie. Door nauwkeurig onderzoek en scherpzinnig redeneeren komt de speurder, die in elk van zijn romans optreedt, tot de oplossing. Hier betreft het den moord, door toedienen van een te groote dosis morphine, op een tirannieken vader. De verdenking kan slechts op vier personen vallen, maar de schrijver heeft de intrigue zoo vernuftig uitgewerkt, dat wel geen lezer de ontknooping zal vermoeden vóór detective-inspecteur Burmann tot zijn conclusie is gekomen. In het genre speurders-romans kan dit verhaal als amusementslectuur worden aanbevolen.

PICTON (Harold) EARLY GERMAN ART AND ITS ORIGINS. (148) 21/. B. T. Batsford Ltd. London.

Picton's uitgebreid en minutieus werk — de stof wordt slechts behandeld tot ongeveer 1050 — is in meerdere opzichten belangrijk. Bij het vaststellen van den werkelijken aard der Noord-Europeesche kunst — want niet uitsluitend Duitsche kunst wordt besproken — wijst Picton de suprematie van klassieke invloeden af, en bewijst hij voor de oudste kunst het bestaan van sterker Aziatische invloeden. Dan, heeft hij, zonder eenige concessies te doen aan het onwetenschappelijk-populaire, zijn boek zoodanig geconstrueerd, — o.a. door, na het vermelden van talrijke détails, ook algemeene, overzichtelijke conclusies te geven, — dat ook de „general reader" het met belangstelling kan lezen. Het bevat een inleidende beschouwing over de

allleroudste Noord-Europeesche kunst, verder hoofdstukken over bouwwerken, schilderkunst, kunst in been, ivoor, goud, en beeldhouwkunst. Aan de uitvoering is buitengewoon groote zorg besteed; eenige honderden photo's, teekeningen en diagrammen werden opgenomen. „Early German Art and its Origins" is een voornaam kunsthistorisch werk.

VAN DEN VOS REINAERDE. In nieuwer Nederlandsch nagerijmd door J. van Dam. (147) De Tijdstroom, Lochem.

De Heer van Dam heeft zich aan een gevaarlijke onderneming gewaagd door den ouden Reinaard na te rijmen. Het is helaas! „narijmen" wat hij doet en dit is een vonnis over deze uitgave, die overigens versierd is met goede houtsneden van A. S. Hendriks en fraai is van materiaal en druk. De middeleeuwsche Reinaardverzen zijn niet zoo maar in egale rijmregels om te zetten. De narijmer zou in mijn achting gestegen zijn, als hij zijn manuscript in een besef van ver bij het oorspronkelijke achter te blijven, verscheurd had. Voor wie den middeleeuwschen text niet lezen kunnen heeft het boek misschien toch nog zijn waarde.

WESTENDORP BOERMA (Dr. J. J.) TWINTIG EEUWEN. Geschiedenis van het Nederlandse Volk. (352) Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Bij het schrijven van zijn geschiedenis van het Nederlandse volk heeft Dr. Westendorp Boerma zich deze beperking opgelegd dat hij den ontwikkelingsgang heeft gevolgd van het Nederlandsche volk binnen zijn tegenwoordige grenzen. Afgezien van andere goede redenen was deze opvatting voor een werk als dit zeker de juiste, daar het boek bedoeld is voor het eenigszins algemeen ontwikkeld leekenpubliek. Voor een dergelijke lezerskring leeft op de eerste plaats het nationaal bestaan, zooals dit thans door de huidige staatsgrenzen is omsloten; den historischen groei van de thans daar binnen gelegen natie aan te geven heeft beteekenis, historisch en ook actueel. Wetenschappelijke grondigheid en veelzijdigheid heeft de schrijver niet aan de populariteit geofferd; de geestelijke en de stoffelijke ontwikkeling hebben beide zijn volle aandacht gehad. Zijn duidelijke, systematische werkwijze en heldere stijl vallen daarbij op. Ook zijn objectiviteit, waardoor dit fraai geïllustreerde werk ook voor Katholieken bruikbaar is.

GUNNING Wzn. (Prof. Dr. J. H.) DE STUDIE DER PAEDAGOGIEK IN NEDERLAND GEDURENDE DE JAREN 1898-1938. Een schets. (96) ƒ 1.90. Uitgegeven voor de stichting „Ons Kind", Wereldbibliotheek, Amsterdam.

De titel geeft voldoende den inhoud aan van dit geschrift van den Utrechtsen oud-hoogleeraar in de paedagogiek, die ondanks zijn 81 jaar nog steeds volop deelneemt aan het paedagogische leven in ons land. Men vindt hier naast een schets in groote lijnen tal van wetenswaardige bijzonderheden uit ouderen en jongeren tijd, al wil de schrijver geenszins op volledigheid bogen.

BANTZINGER (C. A. B.) SINGING PICTURES. Naar een idee van P. Peaier. (48) ƒ 1.35. Daamen, Den Haag.

Een bundeltje teekeningen, geïnspireerd door de beginregels van liedjes, die men schlagers pleegt te noemen. De teekeningen vertolken, meer of minder geestig, begrippen, door die eerste regels aangeduid.

Tooneel van T. S. Eliot

door JOS. PANHUYSEN.

Het werk van Thomas Stearns Eliot leent zich gemakkelijk tot de parodie; The Waste Land en Ash-Wednesday werden destijds gepariodeerd door Palmer in zijn bundeltje Cinders Thursday, bepaald delicaat was deze parodie niet; het leekenspel The Rock gaf nu en dan zelfs fragmenten van zulk een groote naïviteit, dat geen parodie in staat zou zijn deze te overtroeven, ik geloof niet, dat Eliot, die hier met anderen samenwerkte, geheel verantwoordelijk was voor die fragmenten, maar hij nam ze toch in The Rock op. Zijn historisch drama Murder in the Cathedral werd in The London Mercury niet onaardig nagebootst in een kleine pastiche, en ook het nieuwste spel van den dichter dramaturg, The Family Reunion, zou niet moeilijk een beetje in het bespottelijke kunnen getrokken worden.

Eliot wekt graag een geheimzinnige, eenigszins lugubere sfeer, hij laat graag profetische woorden hooren, hij werkt eigenlijk zeer vaak en met voorliefde met spookachtige verschijnselen of zelfs verschijningen. Hij doet dit allerminst zonder reden, Thomas Stearns Eliot doet, in zijn litterair werk althans, niets zonder reden, hij weet verbazend goed wat hij wil en de critici, die hem verwijten, dat hij moedwillig duister is, of dat hij zijn eigen geheimzinnigheid niet begrijpt, vergissen zich schromelijk. Zijn gevaar is niet, dat hij zich niet bewust is wat hij bedoelt maar integendeel, dat hij zich dat zeer vaak al te goed bewust is. Hij bezit groote dramatische capaciteiten. Niet alleen bleek dat uit zijn The Murder in the Cathedral, het bleek reeds uit zijn allereerste verzen, uit Prufrock bijvoorbeeld en wel zeer sterk uit The Waste Land, waar enkele onvergetelijke tooneelen, de danszaal bijvoorbeeld en gedeelten uit The Fire Sermon, beslist dramatisch gecomponeerd zijn. Tegelijkertijd echter is Eliot een moralisator en een dichter, die de waarde van de dichtkunst naar zijn eigen getuigenis vooral in het symbool zoekt. Zoowel de moralisatie als het symbolisme kunnen de dramatiek bedreigen en in het werk van Eliot doen ze dat ook inderdaad. Omdat hij leeren wil, zij het niet door redeneeren, maar door symbolen, neigt hij niet alleen tot de abstractie, maar vervalt er vaak in, omdat welhaast niets in zijn tooneelstukken gebeurt of verschijnt of het heeft een symbolische bijbedoeling, worden zoowel handelingen als karakters nu en dan dubbelzijdig, men ziet het symbool vrijwel gescheiden van zijn reëeleren ondergrond. Daardoor ontstaat er een spanning, die een enkelen keer zoo ondraaglijk wordt, dat men het niet meer aanvaarden kan, dat men het reëele gebeuren overdreven gaat vinden of onbenullig en den symbolischen zin te weinig vitaal, te hol. In die sfeer blijven sommige karakters bloedeloos en brengen het nooit tot een volkomen leven. Deze bezwaren

gelden zonder twijfel ook voor The Family Reunion, maar desondanks is het een buitengewoon merkwaardig spel van een zeer groote beteekenis. Het is geschreven in rijmlooze verzen. Men heeft ooit verzekerd, dat geen vers minder geschikt is voor het moderne tooneel dan het blanke vers, ik geloof, dat men evengoed zou kunnen beweren, dat geen vers minder daarvoor geschikt is dan het rijmende, ik kan me bezwaarlijk een modern tooneelstuk voorstellen in alexandrijnen bijvoorbeeld. De vraag, geloof ik, is niet of het vers rijmend of rijmloos is, maar of het met of zonder het rijm het rhythme vindt, dat men in dezen tijd als waarachtig aanvaarden kan. Er zijn stukken in Shakespeare, die men in een modern stuk moeilijk zou kunnen aanvaarden, niet omdat het Shakespeariaansche vers verouderd zou zijn, maar omdat dit vers geen modern karakter meer zou kunnen vinden in staat om het te dragen met de vanzelfsprekendheid van de Shakespeariaansche helden en heldinnen. Er staan echter blanke en rijmende regels in de spelen van Shakespeare, die het in iederen tijd, ook in den onzen, doen.

T. S. ELIOT

In de meeste tooneelen van The Family Reunion is het vers van Eliot volkomen adeaquaat, het is een spreekvers, dat een zekere en volkomen verantwoorde vlakheid heeft, het volgt de modulatie van gesproken taal en heeft het vermogen zich te versnellen en aan rhythmische bewogenheid te winnen als het gebeuren daartoe aanleiding geeft, het wordt echter nooit zeer sterk of hevig, en het is juist op de oogenblikken als men naar zulk een verheviging verlangt, dat het stuk teleurstelt. Dit blijkt dan niet aan den vorm, aan het vers als zoodanig, te liggen, maar aan het concept zelf. Ook hier vertoont zich dan die eigenaardige dubbelzijdigheid. Het visioen blijkt onaf, het is er, maar het heeft geen kracht genoeg om zich te vereenigen met de personen en de handeling.

Wat Eliot in The Family Reunion geeft is reeds grootsch, maar wat hij geven wil, of geven zou, als hij volkomen geslaagd was, is nog grootscher. Het stuk is het verhaal van een verjaarsfeest,

dat eindigt met den dood van den jarige en dus eigenlijk niet doorgaat. Lady Monchensey, eigenares van het landgoed Wishwood heeft getracht haar kinderen en enkele familieleden samen te brengen, want zij heeft een belangrijke beslissing genomen, zij wil het beheer van haar landgoed op dezen dag overdragen aan haar zoon Harry, die na zijn huwelijk langen tijd afwezig is geweest, maar die nu, weduwnaar geworden, terugkeert. Bij het opgaan van het gordijn is men in afwachting van zijn komst.

Eliot toont, dat men zich in een typisch Engelsch aristocratisch gezin bevindt, enkele jongere zusters van Lady Monchensey zijn aanwezig en twee broers van haar overleden man, waarvan de een kolonel is geweest en in de koloniën gediend heeft. De gesprekken zijn de gesprekken die dit bepaald soort menschen pleegt te voeren, oppervlakkig en getuigend van een buitengewoon beperkten gezichtskring, alleen Agatha, het nichtje Mary en in zijn argeloosheid soms Charles Piper maken daarop een uitzondering.

Agatha, een der zusters van Lady Monchensey is een zeer voorname figuur in dit spel, maar juist omdat zij zulk een voorname figuur is en voor een goed gedeelte de mogelijkheid van het dramatisch gebeuren schept, is zij ook een teleurstellende figuur. Zij heeft destijds verhinderd, dat de man van Lady Monchensey zijn vrouw vermoordde door met hem weg te gaan, ze is later naar Oxford gaan studeeren en staat daar thans aan het hoofd van een college voor vrouwen. Het is niet onwaarschijnlijk, dat Eliot haar als vertegenwoordigster heeft willen geven van een bepaalde soort moderne vrouwen, die in een beroep of in de wetenschap hun roeping trachten te vinden, maar die dit moeten boeten door een zekere verschraling van het gemoed en een pedante nauwkeurigheid en gestrengheid in woord en optreden; de indruk, die Agatha maakt is in hooge mate pedant en overdreven zelfbewust, zoozeer zelfs, dat ze als karakter niet alleen onaanvaardbaar blijkt, maar door haar nadrukkelijkheid sommige gedeelten van The Family Reunion in het onwaarachtige trekt. Als Lady Monchensey mededeelt, dat ze besloten heeft de zorg van haar landgoed aan haar zoon toe te vertrouwen, zegt ze bijvoorbeeld:

Thus with most careful devotion
Thus with precise attention
To detail, interfering preparation
Of that which is already prepared
Men tighten the knot of confusion
Into perfect misunderstanding,
Reflecting a pocket-torch of observation
Upon each other's opacity
Neglecting all the admonitions
From the world around the corner
The wind's talk in the dry holly-tree

The inclination of the moon
The attraction of the dark passage
The paw under the door.

Dit is niet slecht gezegd en het zijn verzen met de typische beeldspraak van Eliot, maar dit is geen deelnemen aan een gesprek, dit is een preek. Geen wonder, dat het gezelschap, dat haar zeer ernstig neemt, een weinig onrustig wordt. De personen, die eerst afzonderlijk gesproken hebben, vormen nu samen een koor en spreken die onrust uit, zij voelen zich, alsof ze spelen in „some monstrous farce, some nightmare pantomime".

Deze spontaan gevormde kooren, die telkens het spel afwisselen en dan weer geleidelijk overgaan in gesprek, zijn voor The Family Reunion van een groote beteekenis, zij zijn, zooals het stuk er ligt, zonder eenigen twijfel onmisbaar. The Family Reunion gaat ten slotte niet over een beperkt, ofschoon typisch gezin in Engeland, het handelt goed gezien over de menschheid, over de gemeenschap, en bepaalde reacties dier gemeenschap komen in de koren aan het woord. Deze koren wijzen daardoor op de wijdere strekking van het spel en op den symbolischen zin er van, terwijl ze tevens herhaaldelijk een concludeerende waarde bezitten op wat voorafging. Lady Monchensey met haar zusters Ivy en Violet, haar beide schoonbroers en haar twee zoons, die in Londen wonen, die hun betrekking met het land verbroken hebben en daarmede hun levenbeteekenis als vertegenwoordigers van den landadel, vormen het gedeelte der maatschappij, dat zit opgesloten in de zorgvuldige regeling van het dagelijksche leven, dat teert op overleveringen, die geen levende waarde meer hebben, omdat het ideaal, waarop ze zich gronden, hun door den tijd onttrokken is. Deze menschen leiden een zeer oppervlakkig bestaan, en zijn daarom hun greep op de realiteit kwijt geraakt. Lady Monchensey wil echter de oude toestand laten blijven heerschen, vandaar dat haar man zich destijds van haar afwendde, vandaar dat zij sterven moet, wanneer haar zoon Harry zich, tegen het eind van het spel, van de diepere realiteit van het bestaan bewust wordt.

In de koren vooral wordt de labiliteit van het levensevenwicht dezer menschen herhaaldelijk zeer duidelijk uitgedrukt.

We all of us make the pretension
To be the uncommon exception
To the universal bondage.
We like to appear in the newspapers
So long as we are in the right column.
We know about the railway accident
We know about the sudden thrombosis
And the slowly hardening artery.
We like to be thought well of by others
So that we may think well of ourselves.

And any explanation will satisfy:
We only ask to be reassured
About the noises in the cellar
And the window that should not have been open.
Why do we all behave as if the door might
suddenly open, the curtains be drawn,
The cellar make some dreadful disclosure, the
[roof disappear,
And we should cease to be sure of what is real
[or unreal?
Hold tight, hold tight, we must insist, that the world
is what we have always taken it to be.

„De Eumeniden volgens de voorstelling in het Westminstertheater."

Als Harry, Lord Monchensey verschijnt, groeit deze dreiging van het onwezenlijke, waartegen de meesten hunner zich verzetten steeds aan. Een van de eerste dingen, die Lord Monchensey vertelt, is, dat hij zijn vrouw, die bij een ongeluk ter zee om het leven gekomen zou zijn, zelf overboord heeft gegooid. De meesten zijner familieleden meenen, dat hij krankzinnig is geworden en men besluit een dokter te halen, een ouden familievriend. Deze dokter, die eenigermate de moderne wetenschap symboliseert, kan echter niet helpen. Wat zich in Lord Monchensey openbaart is niet maar een pathologisch geval. Hij wordt vervolgd door wat men voor een hallucinatie zou kunnen houden, hij wordt vervolgd door de Eumeniden. Hij voelt ze overal aanwezig of dichtbij. Hij ziet ze, nadat hij de gordijnen op zij geschoven heeft, daar zwijgend staan met hun nog altijd vreeswekkende maskergezichten, zijn nicht Mary, die bij hem is, ziet ze niet. Maar ze zijn daarom niet minder werkelijk, geen zinsbegoocheling, Denham, de chauffeur van Lord Monchensey, die hem trouw overal vergezelt, ziet ze ook. Deze chauffeur vertegenwoordigt het volk, dat een grooteren greep op de realiteit heeft behouden en dat bereid is zich door menschen, die wezenlijk leiding kunnen geven, te laten leiden.

Ook Lord Monchensey's tante Agatha gelooft in de Eumeniden. Zij verklaart haar neef Harry hoe zijn vader eens zijn moeder heeft willen dooden en op welke wijze ze hem daarvan afhield. Zij verklaart ook waarom ze daartoe besloot. In dien tijd was Lady Monchensey zwanger. Ze deed het om het toekomstig leven van haar neef mogelijk te maken. Door deze bekentenis meent zij haar eigen last op Lord Monchensey overgedragen te hebben. Maar juist het tegenovergestelde geschiedt. Door deze bekentenis wint hij een nieuw inzicht, hij wordt verlost van den angst voor de Eumeniden, omdat hij dezen niet langer als geestesverschijningen ziet, maar als een werkelijkheid.

> This time you are real, this time, you are outside me,
> And just endurable. I know that you are ready,
> Ready to leave Wishwood, and I am going with you.
> You followed me here, where I thought I should escape you
> No! you were already here before I arrived.
> Now I see at last that I am following you,
> And I know there can be only one itinerary
> And one destination. Let us lose no time. I will follow.

Hij wordt zich bewust, dat het leven een geestelijke beteekenis heeft en dat hij een zending heeft ontvangen, en als zijn moeder hem vraagt, waar hij denkt heen te gaan, zegt hij:

> Somewhere on the other side of despair.
> To the worship in the desert, the thirst and deprivation,
> A stony sanctuary and a primitive altar,
> The heat of the sun and the icy vigil,
> A care over lives of humble people,
> The lesson of ignorance, of incurable diseases.
> Such things are possible. It is love and terror
> Of what waits and wants me, and will not let me fall.

In Lord Monchensey bevrijdt zich een wereld, die door een verstijvende beschaving onwezenlijk en zinledig geworden is, en zij bevrijdt zich in de religie. Omdat The Family Reunion toont, dat de werkelijkheid zonder God noch gevonden, noch erkend kan worden en dat alleen religie uitkomst kan geven voor den nood van dezen tijd, is het van zulk een groote beteekenis; deze beteekenis zou nog grooter zijn als abstractie en symbool er in meer in elkaar waren opgegaan, als gedachte en gebeuren nauwer aaneensloten en sommige karakters, zonder hun algemeener geldigheid te verliezen, scherper waren geïndividualiseerd.

T. S. Eliot: The Family Reunion. Faber & Faber Ltd. Londen.

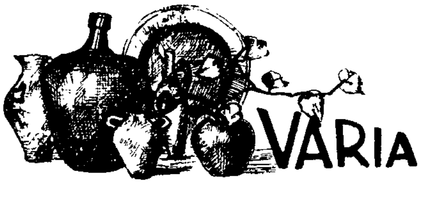

I. De Finsche schrijver F. E. Sillanpää, die den laatsten Nobelprijs won, moet een ziekelijke angst hebben om voor het publiek op te treden. Kort voor het uitbreken van den oorlog organiseerde een groep Scandinavische intellectueelen een avond in het Opera-gebouw te Helsinki om van hun sympathie voor Finland te getuigen. Bij beurte traden er Zweedsche, Noorsche en Deensche schrijvers op om de verbondenheid der Noordsche rijken te vieren. Finland had natuurlijk zijn beroemdsten auteur Sillanpää afgevaardigd om te spreken. Toen hij het woord zou nemen, werd er echter een grammafoon op het tooneel geplaatst, die de toespraak van Sillanpää ten gehoore bracht. Er werd hevig geapplaudisseerd en niemand vermoedde dat Sillanpää zelf verborgen in een loge zat.

II. Het Amerikaansche tijdschrift „Geographie" constateert dat de „kleinste staat der wereld", het Vaticaan namelijk, zulk een rijkdom van meesterwerken uit alle tijden bezit, dat, mochten onvoorzien alle andere bibliotheken en kunstverzamelingen vernietigd worden, de vijf groote musea van het Vaticaan voldoende zouden zijn om het voortbestaan der aesthetische cultuur, zoowel de antieke als de Christelijke, te verzekeren. Het Museo Pio Clementio bijvb. is de oudste verzameling van oudheden ter wereld. De verzameling manuscripten der Vaticaansche Bibliotheek bevat 50.000 exemplaren. Het Vaticaansche Archief bevat ongeveer 60.000 boekdeelen, cassetten en paketten, waarvan er meerdere 2000 documenten inhouden. Het Archief zal tennaastebij 120.000 perkamenten en documenten bezitten. „De inhoudslijsten zijn een waar labyrinth. Illustraties en texten bieden een ongewonen rijkdom van nauwkeurige informaties over de praktisch kleinste, maar machtigste geesteswereld van den aardbodem."

III. Het Utrechtsche studentenblad „Vox Veritatis" vond in de Utrechtsche Courant de volgende advertentie: „Slagersjongen halfwas gevraagd. Niet ouder dan 16 jaar. Wordt aan huis geslacht."

IV. Onlangs stierf Grey Owl, Grijze Uil, auteur van verschillende werken over bevers, waarvan er ook in het Nederlandsch vertaald zijn. Hij heette oorspronkelijk Archibald Stanfeld Belaney en werd geboren te Hastings. Hij droomde ervan Indiaan te worden en slaagde erin zich in een stam der Ojibway's te doen opnemen onder den naam Grijze Uil. Aanvankelijk was hij „trapper" in Canada, tot het inzicht in de wreedheid der jacht hem deed besluiten hiervan af te zien. Lovat Dickson heeft een boek over hem geschreven.

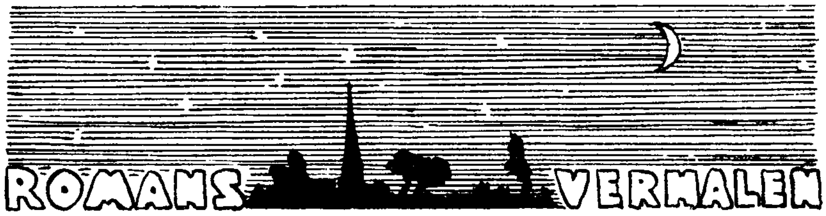

BREEDVELD (Walter) GERDA GöPPERTZ. (362) *f* 2.90 en *f* 3.90. Urbi et Orbi. Utrecht.

Walter Breedveld, die onlangs debuteerde met „De Avond van Rogier de Kortenaer", publiceert thans een tweeden roman. „Gerda Göppertz" is in velerlei opzicht een vooruitgang op het eerste boek. Alles is hier volkomen natuurlijk en levenswaar. Het leven der hoofdfiguur verloopt volgens geleidelijke lijnen, grillig, onberekenbaar en toch geheel en al aanvaardbaar en overtuigend. Al is de verwachting van den uitgever dat „Gerda Göppertz in de Nederlandsche litteratuur een figuur van groote bekendheid zal worden" wel wat hoog gespannen, ongetwijfeld staat zij den lezer scherp en helder omlijnd voor den geest, evenals haar zwager Giel van Opeinen. Breedveld geeft zijn verbeeldingen gestalte en schept uiterst reëele menschen, zooals alles in dit verhaal, toestanden en achtergronden, reëel is. Dit is de kracht en de zwakheid van het boek. Door zijn zuivere en nabije werkelijkheidsweergave is het een boeiend verhaal geworden. Tegelijk echter remt Breedveld's uitermate op de nabije werkelijkheid gerichte zin hem — om het pathetisch te zeggen — in zijn poëtischen vleugelslag. Breedveld zal steeds noteeren, of een tocht per bus of taxi of auto plaats vindt. Hij hecht zich te vast aan de realiteit ten koste der poëzie. Maar hij bezit talent en er is nog wat van hem te verwachten. „Gerda Göppertz" is een zuiver afgestemde katholieke roman. Elk volwassene kan hem lezen.

DU BOSE HEYWARD. MAMBA'S DOCHTERS. Vert. door M. Kann-Jolles. (346) *f* 2.25 en *f* 2.75. A. R. B. O. Amsterdam. 1939.

Het negerprobleem is vooral in de Zuidelijke Staten der U.S.A. aldoor actueel. Daar is de verhouding der negers tot de blanken heel anders dan in het Noorden. „Mamba's Dochters" is een roman, die deze verhouding tot onderwerp heeft. Hij speelt te Charleston, een stad in den Zuidelijken Staat Carolina. Mamba is een bijna geniale oude negerin, die haar kroost en kleinkroost, koste-wat-het-wil, op een hooger maatschappelijk niveau zal brengen. En het lukt haar. Met ware negerslimheid weet zij zich in te dringen bij een blanke familie en dit is het begin harer triomfen. Wat dit boek zijn bijzonder cachet geeft en het tot boeiende lectuur maakt, is die fijn genuanceerde samenleving in de Zuidelijke Staten, waar vroegere katoenplanters de aristocratie vormen, waar opkomende blanken zich in die aristocratie willen inwerken en de negers op hùn manier een hoogere en een lagere kaste vormen. Deze eigenaardige samenleving, die we in meerdere romans uit het Zuiden ontmoeten, is door den auteur op fijnzinnige wijze geschilderd. Blanken en Zwarten leven hier door elkaar en toch vormen zij twee geheel afzonderlijke menschengroepen. Het boek is een rechtmatig pleidooi voor de negers en is te lezen door elk volwassene.

DÖRFLER (Peter) DE KENTERING. (282) *f* 3.25 en *f* 4.25. Vertaald door Rud. Schuursma. Brand, Hilversum.

Tusschen de vele werken van dezen bekenden priester-schrijver, neemt deze stoere roman een heel bijzondere plaats in. Dit sterke boek over het boerenleven in Zuid-Zwabenland in de vorige eeuw, is van een meesleepende kracht. De personen, die het meest op den voorgrond treden, Hirnbein, de

jonge, rijke boer met zijn heldere kop; zijn afgunstige concurrent Klaus, de avontuurlijke Diet, gehuwd met de prachtige figuur Marie-Eve; Nohburg, het ongehuwde meisje, dat met ziele-angsten te kampen heeft, het zijn menschen uit één stuk, zij tintelen van waarachtig leven en hun liet en leed gaan ons al lezende ter harte als betrof het ons zelf. De Katholiciteit van dit boek is zoo van zelfsprekend, de goede strekking zoo ongekunsteld, dat wij tot de erkenning komen: dit hoort hier zóó te zijn; zóó en niet anders kan het met deze menschen gaan in de strijd om het bestaan en in de politieke woelingen van dien tijd. Een bijzonder mooi boek, dat wij gaarne aanbevelen.

KALB (Eugenie de) VER GENOEG. Uit het Engelsch vertaald door S. v. Wiarda. (314) *f* 2.40 en *f* 2.90. Edecea, Hoorn.

„Ver Genoeg" is een historische roman uit de geschiedenis der Zuid-Afrikaners, ongeveer van den Grooten Trek in het midden der veertiger jaren tot 1900. Het historische gedeelte is deugdelijk verantwoord; de schrijfster heeft de archieven te Kaapstad, Pretoria en Bloemfontein bestudeerd en ook geput uit familiekronieken. Historisch-romantisch worden de lotgevallen van enkele families verteld; stoere, vrijheidzuchtige menschen, die, te beginnen met den grooten Trek, steeds verder noordwaarts trokken om onafhankelijk te kunnen blijven. Door de geschiedenis van een volk te belichamen in die van enkele personen, spreekt die geschiedenis, welke er een is van onverzettelijkheid, van moed en wilskracht, van eenvoud, van bloed en jammer, den lezer sterk aan. Zij wordt sober, maar indringend verteld; voor volwassenen een lezenswaardige roman.

FAMMSAARE (A. H.) WARGAMäE. (319) *f* 4.50. Uit het Estisch vertaald door Mr. Anna C. van den Bosch en Henriëtte J. Roosenburg. „De Kern", Den Haag.

In deze roman uit Estland is een kunstenaar aan het woord, die het tobben en zwoegen op een eenvoudige boerderij in het moerasland van zeer nabij bekeken heeft. Op Wargamäe wonen twee boeren, de eene, Pearu, is machtig, rijk en duldt niemand naast zich; de andere, Andres, komt met zijn jonge vrouw zich vestigen op het land, dat al zijn wilskracht, zijn volharding, zijn moed zal opeischen om zijn gezin te onderhouden en vooruit te komen. Van de vrouw wordt nog meer gevraagd dan van den man. De plagerijen van Pearu, die hen wil wegtreiteren, schijnen nooit op te houden, maar Andres is van een koppige taaiheid, die van geen wijken weet. Hij graaft sloten, hij vermeerdert zijn veestal, bouwt betere kamers, en weet zijn knecht zoo aan te zetten, dat deze boven zijn kracht voor hem werkt. Het leven is hard voor deze menschen en de jonge vrouw sterft in het kraambed van het vierde kind, de langverwachte zoon. Dan pas komen de groote moeilijkheden in het leven van Andres. Hij begeert zijn dienstbode, Mari, die met zijn knecht Juss is gehuwd. Juss hangt zich op als hij bemerkt hoe de zaken staan tussen zijn vrouw en zijn baas. Andres trouwt Mari en er volgt een ongelukkig leven voor die twee, want zij kunnen de gedachte aan Juss niet van zich af zetten. Er komen meer kinderen, de boerderij breidt zich uit, er heerscht welstand, tot een epidemie de meeste kinderen uit het land en ook bij hen, die van Juss wegneemt. Er worden tusschen de geschiedenis door allerlei gebruiken, volksspelen, beschreven, typische voorvallen, die een vleugje humor inhouden. Het boerenvolk van Estland zooals het leeft en liefheeft, heeft de schrijver bedachtzaam, van alle kanten belicht, voor ons ten voete uitgeteekend, met de toewijding en liefde van een auteur, die zijn volk nauwkeurig bestudeerd heeft. Ervaren lezers zullen dit werk kunnen apprecieeren.

KARINTHY (Frigges) EEN REIS RONDOM MIJN SCHEDEL. (295) Geaut. vertaling van Wanda Tokarski. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Zooals het voorwoord aangeeft heeft de Zweedsche hersenchirurg,

professor Olivecrona, den schrijver door een van zijn vermetele hersenoperaties het leven gered. Vier uur lang heeft Karinthy bij volle bewustzijn met een geopend schedeldak en blootgelegde hersenen op de operatietafel tusschen leven en dood gezweefd. Deze belevenis heeft de schrijver te boek gesteld op een heel bijzondere wijze. Hij vertelt zijn innerlijke en uitwendige ervaringen in het drukke leven in Budapest, zijn ontmoetingen met vrienden, kennissen, vereerders en vereersters, zijn omgang met zijn zoontje en vrouw, tot hij de eerste symptomen bespeurt van de ziekte die hem aantast. Hij schrikt niet terug om zijn heele ziel bloot te leggen, zijn verwaandheid aan de kaak te stellen en met geestige spot zijn eigen zwakheden te hekelen. De operatie, waaronder hij zijn bewustzijn levendig houdt, door steeds aan iets anders te denken, vormt het hoogtepunt van het boek. Vlot, geestig, rijk aan verbeelding, maar zonder hooger inzicht, zonder godsdienstig beleven op de grens van den dood, doet dit relaas toch leeg en hol aan. Aan de vertaling hapert wel iets; in Katholiek-Hongarije zal men scapulier bedoelen waar hier amulet geschreven wordt, zooals ook ergens sprake is van een operatie van den linker slaap, terwijl de professor den rechter slaap onder handen neemt. Deze kleine onnauwkeurigheden zijn hinderlijk maar doen niets af aan het talentvolle werk dat in dit boek tot uiting komt. Alleen voor lezers met gerijpt onderscheidingsvermogen.

DURIBREUX (G.) BRUUN. (198) *f* 2.— en *f* 2.75. „Onze Tijd", Brussel. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Een zeeman, 'n visscher, die zich aan land niet thuis voelt, dat is „Bruun". Hij vaart met den schipper: de Boenke, die 'n slechte naam heeft en Prosje, die over boord valt en verdrinkt. De dood van Prosje, die is gaan varen om in de oogen van het meisje dat hij liefheeft, een man te zijn, brengt Bruun aan 't nadenken. Hij gaat veel dingen anders zien in zijn omgeving, hij wil Prosje navolgen, hem vervangen en dit zieleproces wordt door den schrijver met indringende nauwkeurigheid geteekend, met uitdrukkingen zooals alleen een Vlaming ze tot zijn beschikking heeft. Bruun is een bijzonder mensch, zooals wij hem daar op elken bladzijde tegenkomen, men kan aanvoelen dat zijn auteur hem met heel zijn hart zoo ten volle heeft willen schetsen en ons waar maken. Voor ervaren lezers een goed geschreven boek.

VäRING (Astrid) HAAR ZOON. Uit het Zweedsch vert. door M. J. Molanus-Stamperius (272) *f* 3.90. Gottmer & Co., Haarlem.

Een buitenechtelijk kind wordt door de moeder vóór haar huwelijk op een boerderij ondergebracht, en later met toestemming van haar man toch in eigen huis gehaald, maar zonder het de geheimen van zijn geboorte te openbaren. Natuurlijk wordt de jongen verliefd op een eigen halfzuster, en de ouders ontdekken dit te laat om hem voor een tragedie te behoeden. Hij doet dan een mislukte zelfmoordpoging, en komt dan na een vacantie heelemaal op de laatste bladzijde tot de erkenning dat hij de onveranderlijke werkelijkheid eenvoudig te aanvaarden heeft. Een erg conventioneel gegeven op zeer conventioneele manier verteld: iedereen, die het schema kent, kan de puntjes met woorden en zinnen aanvullen, als hij een beetje de kunst van zinnenmaken verstaat. Een boek met andere woorden, dat niemand hoeft te lezen, omdat iedereen het al kent, of zoo hij het niet kent, is het niet voor hem bestemd.

OLESEN (Otto Carl) DE STROOM ZEGENT HET LAND. Roman. Uit het Deens vertaald door Marie W. Vos. (263) Querido, Amsterdam. 1939.

Het werk van Olesen is eigenlijk geen roman, maar een reeks van schetsen, episoden en vertellingen over den invloed van een rivier op zijn oeverbewoners en enkele dichterlijke ontboezemingen over dien rivier. Het gaat om het leven van menschen, die met hun geheele wezen aan hun om-

geving gebonden zijn door bijgeloof, door instinct, door verstand of door gebrek aan verstand: zonder een gek is een dergelijk boek ondenkbaar. Het spreekt vanzelf, dat erg groote openhartigheid in sexueele dingen evenmin gemist kan worden: zelfs de perversiteit wordt niet vergeten. Ondanks enkele aardige schetsen is het boek als geheel niet aanbevelenswaardig.

HAVANK. POLKA MAZURKA. Oorspronkelijke speurdersroman (Silvère-serie no. 10) (251) *f* 1.35 en *f* 1.95. Bruna, Utrecht.

Havank is een vruchtbaar detectiveschrijver. Hij is in enkele jaren al aan zijn tienden roman en kondigt alweer een nieuwe serie aan: waarschijnlijk het tweede tiental. Hij munt uit door een vlotten en lossen stijl en doorspekt zijn verhaal met een menigte geestigheden en als aardig bedoelde zetten die op den langen duur vermoeiend en vervelend worden: behalve dan dat ze ook nog bedenkelijk dreigen af te zakken naar de soort geestigheden, die bij moraal-theologen minder in de smaak vallen, weshalve de schrijver minder gesteld is op hun gezelschap. En de verhalen zelf worden hoe langer hoe meer cliché. „De Schaduw" komt in een onmogelijke situatie, waaruit hij op even onmogelijke manier weer gered wordt: dat houdt het spelletje aan den gang. Hij zakt dus ondanks zijn stijlvirtuositeit af naar het vervelende en het bedenkelijke.

SMIS (G. P.) HET SPIONNETJE. Roman uit de Jordaan. (320) *f* 2.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

„Het Spionnetje" is een uitstekende Jordaanroman. Ik bedoel daarmee dat de geest, de sfeer van deze aparte Amsterdamsche buurt natuurgetrouw is weergegeven. De bewoners dier buurt zijn een ruw, natuurlijk, en vooral spontaan levend volkje, en precies zoo leven ze in dezen roman. Hoofdpersoon is een knaapje uit de Willemstraat, — de roman speelt bijna uitsluitend in deze, den Jordaan typeerende straat —; hij, de kleine Freek, is het, die eigenlijk het verhaal vertelt, al gebruikt hij nergens den ik-vorm. Freek was een droomertje, die in het spionnetje aan het venster van de krotwoning veel schoons zag; in sommige opzichten een onwennige figuur in den Jordaan, maar het leven daarvan toch volkomend aanvoelend. Van dat leven, en van het bestaan in het rumoerige, verloopen gezin, wordt verteld, zooals een kind het ervaart, — de roman speelt in het begin dezer eeuw —, maar verdiept door het begrip van den volwassen mensch, die op zijn leven terugziet. Daardoor heeft het verhaal, waarin de Jordaansche ruwheid van leven wel sterk, zij het niet overdreven, uitkomt, in meerdere gedeelten een schoonen glans en iets roerends verkregen. Voor ervaren volwassenen.

WALCH (Jan) IS HET TE LAAT VOOR BAYART? (214) *f* 2.25 en *f* 2.90. „Kosmos", Amsterdam.

De wijze, waarop de schrijver in zijn roman, zijn zich gesteld doel: een satirische critiek op enkele verschijningsvormen van onze twintigste eeuwsche samenleving, dient, is nogal fantastisch. Op een spiritistische séance in den Haag wordt n.l. de materialisatie tot stand gebracht van Pierre du Terrail, chevalier de Bayart. Den „chevalier sans peur et sans reproche" zien we dan zich bewegen door het leven in den Haag, Parijs, Chicago, New York, waarbij natuurlijk de zonderlingste verwikkelingen ontstaan. Vanuit de visie der zestiende eeuw ontstaat dan de critiek op het vlakke gemechaniseerde bestaan van dezen tijd.

Gelukkig heeft de auteur van zijn boek geen psychologische studie trachten te maken. Het is gebleven bij een fantasietje, vernuftig bedacht en met humor uitgewerkt. Maar het spiritistische middel noopt tot voorbehoud; daarom: voor meer ervaren volwassenen.

MULDER (G.) EEN LIBERAAL MAN. (261) *f* 2.25 en *f* 2.90. Daamen, Den Haag.

Het dagelijksch gebeuren in het leven op een Friesch dorp, zoo ongeveer een halve eeuw geleden, werd door den schrijver gegroepeerd rond de figuur van den rijk geworden vischkoopman Haarsma. Een man, die door zijn origineel optreden en zijn grappen voor afwisseling zorgde in het ietwat vlakke dorpsleven. Op afgelegen, gëisoleerde dorpen leefden vroeger niet zelden eigenaardige menschentypen; Mulder heeft er zoo enkele in zijn verhaal opgenomen; zij dragen bij tot de sterk waarneembare sfeer-van-het-verleden, waarvan de roman doortrokken is. Mulder is een uitstekend verteller; hij chargeert wel eens in zijn beschrijvingen van menschen en situaties, maar die charges passen als het ware in zijn verhaal van dit oude Friesche dorpsleven. Volwassenen.

ANKER (Nini Roll) DE FIRMA TOLLER. Roman van een Familie. Uit het Noorsch vertaald door M. C. Castendijk. (242) *f* 2.90 en *f* 3.90. van Kampen & Zoon, Amsterdam.

Vijf dagen worden beschreven uit het leven van een familie, rijk geworden door boschbezit en houthandel. Vijf dagen, waarin, door het ontstaan van eenige conflicten, het leven der verschillende familieleden schel wordt belicht. Hoofdpersoon is Lotte Toller, de weduwe van de stichter der firma; rond haar bewegen zich de talrijke familieleden, nauw met elkander verbonden door de „zaak", die de bron is van hun stoffelijken rijkdom, en bij enkelen ook de oorzaak van hun geestelijke armoede. Een boek met een zwaarmoedigen ondertoon, waarin de conflicten botsen, om tenslotte te vervloeien in den alles vervagenden tijd. Lectuur voor ervaren volwassenen.

E. J. DE GEVAARLIJKE ZONE. Vertaald door A. C. Egmond. (275) *f* 1.75 en *f* 2.50. „Eigen Volk", Haarlem.

E. J. is de aanduiding voor een spion, die in dienst der regeering van de Vereenigde Staten zijn gevaarlijk beroep uitoefent; in „De gevaarlijke Zone" geeft hij enkele van zijn „memoires". Het betreft hier een ondergrondsch spel tusschen de Vereenigde Staten en Japan, waarvan de inzet is het vestigen van een marinebasis op een eilandje bij Achter-Indië, kort vóór den oorlog van 1914. Of deze herinneringen geloofwaardig zijn, valt moeilijk te beoordeelen, maar spannend zijn de avonturen zeer zeker wel. Veel moraal schijnt men er in de spionnenwereld niet op na te houden; de lectuur moet dan ook voorbehouden blijven voor ervaren volwassenen.

YOUNG (Gordon) RED CLARK WAAGT ZIJN HACHJE. (208) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door J. D. A. van Gumster. Schoonderbeek, Laren.

Red Clark is hierin de man, die een uiterst moeilijk en gevaarlijke opdracht krijgt van den Sheriff, die hem gevangen had, en die hem in ruil voor zijn vrijheid vraagt den moordenaar van een jong meisje op te sporen en mee te brengen. Spannende situaties, ontelbare revolverschoten, ingewikkelde avonturen, ontmoet hij op zijn tocht, maar tenslotte weet deze jonge, vurige, cowboy een bende beruchte bandieten te ontmaskeren en den dader te straffen. Voor oudere liefhebbers van dit genre.

VISSER-ROOSENDAAL (J.) HET EEN OF HET ANDER. (238) *f* 2.90. (Juweelen-serie no. 8). Gottmer en Co. Haarlem.

Eenvoudig maar raak vertelt de schrijfster van dit boek over Geertje, dienstmeisje in de stad dat een betrekking aanneemt als huishoudster in een moederloos gezin in een dorp in West-Friesland. Haar baas, Toon Schermer, vindt haar veel te jong als hij haar ziet en besluit in stilte, dat zij niet lang blijven zal, want dan komen er maar praatjes. Zij geeft zich geheel aan de

twee kinderen en de huishouding tot Toon Schermer meent beter te doen om met een welgestelde boerendochter te trouwen, zoodat Geertje weg moet gaan. Er gebeuren dan eenige ingrijpende voorvallen, waardoor Toon zijn oogen opengaan en hij inziet dat Geertje de moeder van zijn kinderen moet worden. Dit alles wordt natuurlijk weergegeven, het West-Friesch dialect verhoogt de stemming, eenvoud en onderhoudendheid van dit ongekunstelde boek, dat voor oudere lezers, die van een frisch, gezond boek houden, aan te bevelen is.

BRIDGES (Victor) ROLF IN DE RATS. (224) *f* 1.25. Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, Amsterdam.

Het gegeven in dit boek behandeld, werd reeds eerder verwerkt; de rijke jonge man, die niets uitvoert en door een weddenschap geprikkeld, zonder een cent op zak de straat opgaat om gedurende een bepaalden tijd zijn eigen brood te verdienen. Bridges heeft van Rolf's avonturen in deze omstandigheden een genoegelijk verhaal gemaakt, waarmee volwassenen zich kunnen amuseeren.

BRAND (Max) SPEEDY'S OPDRACHT. (206) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.

Na „Jim Zilver" schijnt Speedy nu „de" held van de vertellingen van Max Brand te worden. Hij doet in dit verhaal ongeloofelijke dingen, trotseert duizend gevaren en weet alles naar zijn hand te zetten. Ontspanningslectuur van de gewone soort.

DEAN (Robert George) DRIE LICHTEN DOOFDEN. (251) *f* 1.60 en *f* 2.—. Vertaling van Ferdinand ter Hulpen. De Steenuil, Amsterdam.

In tegenstelling met sommige detective-verhalen, die lange beschrijvingen van plaatsen, gebouwen, tuinen enz., geven, bestaat dit boek bijna geheel uit gesprekken, drukke, nietszeggende dialogen, die elkander steeds opvolgen. Pat Thompson is geroepen om een geheimzinnig zaakje op te lossen, waarin morphine-handelaars gemengd zijn. Hij treft in het lawaaiige gezelschap Susan Barton en samen lossen zij het geval, waaraan eenige moorden vastzitten, tenslotte op. Voor rijpere lezers.

MASTERMAN (Walter S.) DE MISDAAD ZONDER NAAM. (266) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerff. De Combinatie, Rotterdam.

De detective wordt soms door de feiten verplicht zijn plicht te verwaarloozen en den onschuldigen moordenaar of zijn helpers tegen de wet te beschermen. In dit spannend verhaal legt de Sherlock Holmes van Masterman: Sinclair de redenen bloot, waarom hij de nagedachtenis van den moordenaar moest sparen en zijn helper feliciteeren met zijn gelukkige verloving in plaats van zijn supérieuren te waarschuwen. Voor volwassenen.

YORE (Clem) HET DAL DER WOESTELINGEN. (228) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Ferdinand ten Hove. De Steenuil, Amsterdam.

Een gewoon mensch zou nooit kunnen denken, dat er in het leven tusschen de koeien en paarden in het cowboy-land zooveel variatie van buitengewone gebeurtenissen kan zijn als men uit de vele verhalen van die soort gelooven moet. Ook dit is weer een van die spannende vertellingen waarin de held buitengewone dingen doet om de bandieten welke het land van zijn baas onveilig maken, te vernietigen. Voor liefhebbers.

HAM (Bertie) DE ROMAN VAN EEN AVONTURIER. (246) *f* 1.90. Schoonderbeek, Laren.

De schrijver van dit boek heeft zijn fantasie den vrijen loop gelaten en vertelt van allerlei spannende gebeurtenissen in een of ander republiekje

in Zuid-Amerika, waar een ideale levenstoestand heerscht en waarvan de president bedreigd wordt door eenige onverlaten, die hem willen afzetten. Er wordt voor den president een lijfgarde in het leven geroepen bestaande uit dappere vreemdelingen, waarvan de kapitein de held van dit verhaal is. Zijn avonturen in de republiek vormen het onderwerp van dit vlot geschreven, voor groote menschen geschikte, verbeeldingsrijke verhaal.

HANCOCK (Lucy Agnes) VROUWEN IN HET WIT. (199) *f* 1.90. Vertaald door C. C. E. Oberman. Schoonderbeek, Laren.

Deze schrijfster heeft het óók eens geprobeerd om het leven in een Amerikaansch ziekenhuis tot onderwerp van een roman te nemen. Haar heldin is een jong meisje vol plichtsbetrachting, dat Florence Nightingale tot haar hoogste ideaal stelt. Zij houdt zich stipt aan de voorschriften ofschoon zij meermalen in de verleiding gebracht wordt door een jonge dokter die haar in stilte liefheeft, om daaraan ontrouw te zijn. Verschillende voorvallen met patienten worden tamelijk levendig beschreven en men krijgt wel een idee van het vermoeiende leven der leerling-verpleegsters. Een niet onaardig boek dat volwassenen ter hand kunnen nemen.

RAWSON (Clayton) DE VOETSTAPPEN OP HET PLAFOND. (272) *f* 1.90. Vertaald door J. Y. van Vliet. Schoonderbeek, Laren.

In deze griezel-roman wordt alles wat los en vast zit bij elkaar gesleept om de zaak toch maar huiveringwekkend te maken. Een medium, een wereldberoemde goochelaar, die een spookhuis te koop vraagt en in het verhaal telkens als „toovenaar" betiteld wordt, en allerlei andere dingen meer. Er moet heel wat gebeuren eer de oplossing van de raadselachtige voetstappen op het plafond gevonden is, waarbij aan den dag komt dat al de menschen die in dit boek optreden tot de allerzonderlingste behooren. Het vraagt voorbehoud voor rijpere lezers.

MASTERMAN (Walter S.) BLOEDHONDEN. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerff. De Combinatie, Rotterdam.

In een oude abdij tot een kasteel omgebouwd, gebeurt een griezelige misdaad in de grafkelder. Iemand, die er op uit was het kostbare altaarkruis te stelen, is daar in het duister getuige van. Deze onbekende wordt in een reeks romantische gebeurtenissen gewikkeld, door den detective die de zaak moet ophelderen in vertrouwen genomen en door dat alles weer een eerlijk man. Een boeiende avonturen-geschiedenis voor oudere lezers.

MORTON (Anthony) BLAUWMASKER IN HET NAUW. (242) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van Jan van Arckel. Zuid-Holl. U. M. Den Haag.

In navolging van Arsène Lupin treedt in dit boek een gentleman-inbreker op, die er een sport van maakt de moeilijkste diefstallen te plegen en Scotland-Yard om den tuin te leiden. Hij is in zeker opzicht een sympathieke figuur, omdat hij behalve zichzelf, de misdeelden helpt. In dit verhaal maakt hij jacht op de vijf juweelen van de kroon van Castilië, die hij aan hun rechtmatige eigenaar terug bezorgt. Ontspanningslectuur voor volwassenen.

SERVAES (Anke) WIE VOLGT. (328) *f* 2.90 en *f* 3.90. Hollandia, Baarn.

Anke Servaes heeft reeds in haar vorige romans bewezen dat zij een bijzondere voorliefde heeft voor het kind, en meer speciaal voor het kind, dat een meer dan gewone zorg voor zich opeischt. In dit boek is het vooral het kind, dat in aanraking komt met den kinderrechter, waarover zij schrijft. Velerlei zijn de oorzaken dat deze jonge kinderen al zoo vroeg tot misdadige gewoonten en handelingen komen en niet zelden is het de schuld der ouders. Anke Servaes heeft met gevoelige pen hun schuchtere houding

tegenover den liefdevol begrijpenden kinderrechter beschreven. Het boek zal bij velen in den smaak vallen.

MAES (Jules) VLUCHTHEUVELS. (242) *f* 1.90 en *f* 2.90. Pax, Den Haag.

Misschien heeft de schrijver bij het werken aan deze roman wel de stille hoop gekoesterd, dat hij nu eens „de katholieke roman" waarnaar zoo lang wordt uitgezien, zou schrijven. De lofprijzing op den omslag wil het ons doen gelooven en het valt daarom des te zwaarder om over de teleurstelling, welke dit boek ons al lezende bracht, heen te komen. 't Is goed bedoeld, o ja, 't is hier en daar katholiek, 't wil op het einde een climax geven, door een ontmoeting van twee vroegere gelieven aan het sterfbed van hem, waar zij als religieuze helpt, maar de hoofdfiguur, Manuske, is een slappeling. Hij begint als zoet jongetje uit een doodarm gezin, studeert, maakt carrière als onderwijzer en vervalt in allerlei verliefderigheid, kussen achter de haag, met meisjes op stap, tot hij de echte liefde vindt, die op niets uitloopt. Later komt hij tot een huwelijk, dat een mislukking wordt, zijn vrouw is krankzinnig en hij zelf sterft door een ongeluk, na zijn hart weer tot God gekeerd te hebben. Een figuur, Manuske, die niet boven de middelmaat uitkomt en onwerkelijk lijkt, niet echt is. Het boek vraagt voorbehoud voor oudere lezers.

DAVIS (Fred. C.) DE MAN, DIE DRIEMAAL VERMOORD WERD. (266) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. van Suchtelen. De Combinatie, Rotterdam.

Deze alleronwaarschijnlijkste geschiedenis gaat over de verdwijning van een jong meisje. De hoofdcommissaris van politie wordt er op aangekeken dat zij niet teruggevonden wordt en zijn zoon, die professor is, maar graag papa helpt in moeilijke gevallen, doet zijn uiterste best. Het verhaal wordt door de gekste situaties opgevroolijkt, deze zijn van een bedenkelijke soort en de humor ervan is te gezocht. Zoo wordt er ook steeds door een der hoofdpersonen voortdurend Godsnaam misbruikt, hetgeen zeer hinderlijk is. Rijpere lezers.

MAHRT (Haakon Bugge) DE ORKAAN. (230) *f* 2.15 en *f* 2.90. Uit het Noorsch vertaald door N. & A. Basenau. Bijleveld, Utrecht.

Op een bibliotheek hoorde ik eens de vraag: Juffrouw, geeft U mij weer zoo'n gezellig „pluis-boek"? Daarmede werd blijkbaar bedoeld een boek waarin de innerlijke beweegredenen, de zielsverwikkelingen van de personen uit de roman in alle finesses worden uitgeplozen. De Scandinavische schrijvers zijn daar meesters in, zooals ook dit prachtig geschreven boek weer bewijst. Oogenschijnlijk twee vrienden gaan zij samen de een als vliegenier, de ander als marconist een proefvlucht maken voor een nieuwe lijn naar het Noorden. De marconist heeft een verhouding met de vrouw van zijn vriend en denkt dat deze het niet weet. Zij moeten verongelukken en hij redt zijn leven door met de parachute er af te springen terwijl de vliegenier blijft en doodvalt. De strijd van Mathiesen begint dan, hij heeft altijd zijn vriend benijdt, en kan hem nu hij dood is, niet kwijtraken. Er komt een zuivere liefde in zijn leven welke hij tracht te bezoedelen door verkeerde gedachten en handelingen, omdat hij zich dit reine meisje niet waard vindt, zijn liefde voor de vrouw van zijn vriend blijkt niets meer te zijn. Een roekelooze vlucht doet zijn durf, zijn levensmoed herleven, waar hij altijd gedacht heeft dat hij voor vliegenier niet deugde. Dit is een mooi boek voor lezers met onderscheidingsvermogen.

BELINA-PODGAETSKY (Nikolaas) UIT DEN STORM. Herinneringen van een Russisch dagbladschrijver. Vertaling van G. Kestens Pr. (187) frs 10 en frs. 15. De Goede Pers, Averbode.

Een gewezen Russischen journalist, Bolsjewist, die zich tot het Katholi-

cisme heeft bekeerd, vertelt in dit boek van zijn vlucht uit Rusland. Behalve het verhaal van zijn persoonlijke lotgevallen, wordt hier ook een roerend verslag gegeven van het lijden door het Russische volk ondergaan. Het is jammer voor dit overigens aanbevolen boekje, dat men geen betere kwaliteit papier heeft gebruikt.

BELINA-PODGAETSKY (Nikolaas) ACHTER DE MUREN VAN EEN KAZEMAT. (275) *f* 0.85. „Goede Pers", Averbode (B.).

Na zijn vlucht uit Sovjet-Rusland heeft de schrijver — gewezen Sovjet journalist, later bekeerd tot het Katholicisme — een zwerftocht door Azië moeten maken alvorens West-Europa te kunnen bereiken. Van die zwerftochten, bijzonder van zijn verblijf — als immigrant zonder verblijfsvergunning — in de gevangenis van Singapore, vertelt hij in dit boek. Belangwekkend is voorts wat hij, als gewezen deskundige, verhaalt van de Sovjettoestanden en de Russische propaganda.

MULTON (Edward) HE HELSCHE PATROUILLE. (212) „De Stuw", Rotterdam.

De helsche patrouille bestond uit vier soldaten van het vreemdelingenlegioen. Hun oorlogsavonturen zijn verbonden met de geheimen van een spionnagecomplot. Genoeg gegevens dus om een spannenden roman te vormen. Multon heeft dien er dan ook van gemaakt. Volwassenen.

SKOLASTER (Hermann) ZUSTER BEATA. (166) Franciscaansche Standaard, Antwerpen.

De gevoelig vertelde levensgeschiedenis van een missiezuster, die aanvankelijk circusartiste was geweest, en daarna in het klooster trad. Lectuur voor iedereen.

BRAND (Max) SPEEDY IN GEVAAR. Vertaling van J. v. d. Bovenkamp Jr. (203) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.

Wanneer in de cowboy districten een nobel man den bandiet bestrijdt, die de plaag van de streek is, moge hij — de nobele wreker — eerst veel pech ondervinden, het einde brengt hem toch de zege. Dat is zoo het axioma van een Wild-West roman, en dus ook van „Speedy in gevaar", waarin Speedy het opneemt tegen den bandiet Dupray. Maar vóór de lezer zoover is dat die bandiet het loodje legt, heeft hij een spannenden roman gelezen.

BAXTER (Gregory) DE GEHEIMZINNIGE POP. Vertaling van Carla Noordman. (212) Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

„De Geheimzinnige Pop" is een „mystery-story" waarvan het motief een opvolgingskwestie is in een Oost-Europeesch staatje. Een dergelijk motief heeft al meer roman-onwaarschijnlijkheden gebaard; ook dit verhaal is van dat soort. Het is bovendien, door enkele verhoudingen, nogal voorbehouden. Daarom uitsluitend voor meer gerijpte lezers.

ELZER (Margarethe) DE PASSIE VAN LAMBRECHT HELLER. (213) *f* 1.60 en *f* 2.25. Uit het Duitsch vertaald door A. Vuerhard-Berkhout. Zuid-Holl. U.M. Den Haag.

Een tamelijk sentimenteele roman, waarin een tikje rastheorie verwerkt is tegelijk met de gewone ingrediënten van misverstand, teleurstelling, stille vereering en groot geluk waaruit deze verhalen bijna altijd worden samengesteld. Met de „passie" van den held loopt het nogal los, zoodat voor volwassenen geen bezwaren bestaan om het ter hand te nemen.

LORING (Emilie) ROSE VINDT HET GELUK. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door J. A. W. van Hacht. Kruseman, Den Haag.

Deze schrijfster verstaat de kunst om een goed verhaal samen te stellen en dat ongekunsteld en boeiend te vertellen. Zij gaat niet mede met de mode van ongezonde sensatie, echtscheidingen en vrije liefde, maar tracht een zuivere sfeer te scheppen. In dit boek geeft zij de geschiedenis van een lichtzinnig jongmensch, dat in dronkenschap, den oudsten zoon en kostwinner van een weduwe gedood heeft met zijn auto. Hij legt zich zelf de boete op de plaats van dien jongen in te nemen en zijn werk op de fruitfarm te doen, zonder eigen geld te gebruiken. Hij vindt een groote voldoening in zijn taak en weet alle moeilijkheden te overwinnen. Geschikte lectuur.

COOLIDGE (Dane) EEN MAN VAN IJZER EN STAAL. (231) *f* 1.60 en *f* 2.—. Nederlandsche bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. U.M., Den Haag.

Op origineele wijze worden hier de avonturen van een eigenwijzen gouddelver, die een schatrijke ader ontdekt heeft en met drie ezels rondtrekt, beschreven. Het relaas van al hetgeen hem overkomt is spannend genoeg om voor volwassen lezers tot ontspanningslectuur te dienen.

BRAND (Max) JIM ZILVER EN HET GESTOLEN PAARD. (220) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. De Combinatie, Rotterdam.

Jaren geleden las ik de geschiedenis hoe Jim Zilver aan zijn beroemde paard Parade gekomen is. Misschien heeft Max Brand zelf vergeten dat hij deze vertelling al eens deed, want nu geeft hij in dit boek weer een heel ander verhaal over deze „merkwaardige" gebeurtenis. Voor liefhebbers.

AULAND (Frans) DRIE KLEINE PELGRIMS. Penteekeningen en omslag van Remi Lens. (122) „Steenlandt", Kortrijk.

Het is een middeleeuwsch verhaal dat Frans Auland vertelt; het is doortrokken van de onbevangenheid, den eenvoud van geloof, welke de oude vertellingen zoo'n bekoring verleent; het wonder is er vanzelfsprekend in.

Drie kinderen, weezen, trekken ter bêevaart naar een Lieve-Vrouwekapelletje, zooals de stervende moeder van twee der kinderen hun gezegd had, om daar den toegang tot den hemel te zoeken. Hun bêevaart is het onderwerp van het sprookjesachtig verhaal, Vlaamsch van taal en geest.

Mooie lectuur, ook voor jongens van dertien, veertien jaar en ouder.

BAXTER (G. O.) REATA DOET ZIJN PLICHT. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. (250) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.

Reata, die zoo handig met de lasso weet om te gaan, is een vreemde snuiter, en zijn avonturen zijn van dien aard, dat de lezing moet voorbehouden blijven voor meer ervaren volwassenen, voor zoover die smaak in cowboy-lectuur hebben.

RAINE (William MacLeod) BUCKY VECHT VOOR ZIJN EER. Vertaling van Paul de Barres. (207) „De Steenuil", Amsterdam.

De wijze, waarop Bucky Cameron er in slaagt de naam van zijn familie in eer te herstellen, is verwerkt in een avontuurlijk verhaal, dat speelt in de westelijke staten van Noord-Amerika. Het is een combinatie van Wild-West romantiek en detectiveroman; voor liefhebbers van dit soort boeken wel spannende lectuur.

GILL (Tom) EEN BOSCH BRANDT. Vertaling van Mr. G. v. Houweninge. (220) „De Steenuil", Amsterdam.

In de bosschen van Californië heeft een felle strijd plaats tusschen twee rivalen in de houthakkerswereld. Na veel avonturen wint de eerlijke Dane

Avery het pleit en krijgt het meisje nog op den koop toe. Kan het mooier voor liefhebbers van dit slag lectuur?

BURROUGHS (Edgar Rice) DE MONSTERS VAN MARS. Vertaald door Frits Hoogewerff. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.

In het schrijven van onzin heeft de schrijver der Tarzan boeken zichzelf met bovengenoemd verhaal overtroffen. Het speelt onder monsterlijke wezens die Mars gedeeltelijk bevolken; de rim-ram is van dien aard dat ik me niet kan voorstellen dat iemand dit boek voor zijn genoegen tot het einde leest.

PHILIPS (Judson P.) ERGER DAN MOORD. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. (236) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

Het gaat wel iets te fantastisch toe in deze detective geschiedenis: iemand neemt een detective in dienst omdat hij van plan is zijn eigen vrouw te vermoorden. De man pocht er n.l. op dat zelfs de beste bewaking die misdaad niet zal kunnen voorkomen. Neen, dit boek is een ontaarding van het genre detectiveroman.

JENKINS (Will) DE VALLEI DES DOODS. Vertaald door Jan van Arckel. (224) Zuid-Holl. U.M., Den Haag.

Een spannende intrigue is verwerkt in dezen Wild-West roman, waarin Chet Holliday het weet te winnen van schurken, zooals die alleen in dit soort romans bestaan. Het meisje, dat hij tenslotte toch kreeg, had hij zeker verdiend. Voorbehoud voor meer ervaren volwassenen.

FRANCKEN (Fritz) DE BONNEFOY'S TROUWEN UIT. (152) *f* 1.50. Luctor et Emergo. Den Haag. 1939.

Deze roman verschijnt als nummer 2 van de Nieuwe-Gids-Bibliotheek. Het is een fleurig, blijmoedig verhaal van een Vlaamschen schrijver over een Fransche familie in een Normandisch stadje in het eerste kwart dezer eeuw. Alles is er blij en opgewekt, alert en levendig van rythme. Diepte en tragiek zijn er vermeden; het gezin der Bonnefoy's lijdt een werkzaam, doch vroolijk leven en stijgt in welstand. De kinderen rollen gelukkig het leven in en vinden hun weg. Door deze blijmoedige levensstemming en den idyllischen toon, die het geheel beheerscht, doet het boek aan als een romannetje uit de vorige eeuw. Het heeft iets Conscience-achtig. Verdere beteekenis dan een aardig verhaal voor tijdverdrijf, een goed ontspanningsromannetje, heeft het werk niet. Volwassen lezers, die niet te hooge eischen stellen, zullen het boek genoegelijk lezen.

DAALDER (D. L.) SCHIMMENSPEL. (231) *f* 2.50 en *f* 3.25. Ploegsma, Zeist.

De auteur van „Schimmenspel" is een bekende persoonlijkheid in bepaalde Protestantsche milieu's. Hij verhaalt in dit boek op eenvoudige, doch heldere en smaakvolle wijze van zijn jeugd op het eiland Texel en van zijn onderwijzersopleiding te Haarlem. Een gewone jeugdgeschiedenis, doch verteld door een man van oordeel en inzicht, die weet te schrijven en aan alles een eigen kleur en toon te geven. Litteraire pretenties heeft het boek niet. Het is er den auteur om te doen een onderhoudend relaas van zijn jongensjaren te geven, waarin „Dichtung und Wahrheit" dooreenspelen, de waarheid echter, naar mij dunkt, tamelijk trouw gevolgd wordt. Het leven van een onderwijzerszoontje op een Texelsch dorpje is geen luxe-bestaan, evenmin als dat van den leerling eener Rijkskweekschool. De Heer Daalder beschrijft beide perioden van zijn leven zòo, dat men het boek geboeid ten einde leest.

VAN DIVERSE PLUIMAGE

GESCHIEDENIS VAN DE LETTERKUNDE DER NEDERLANDEN. Deel I *f* 7.50. Standaarboekhandel, Brussel. Teulings-Malmberg, Den Bosch.

Een aantal universiteitsprofessoren hebben het plan gevormd om onder hoofdredactie van Prof. F. Baur te Gent, een Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde te schrijven, die aan de hedendaagsche eischen voldoet en de geheele litteratuur der Nederlanden uitvoerig behandelt. Het werk is beraamd op negen deelen en zal geïllustreerd verschijnen. Het eerste lijvige deel van ruim vierhonderd bladzijden is thans verschenen in uitstekende technische verzorging. Prof. F. Baur geeft in een lange voorstudie een overzicht van den huidigen stand der litteratuurwetenschap en legt verantwoording af van de methodologie van het geheele werk. De schrijvers zijn mèt Prof. Baur: Prof. van Mierlo S.J., Prof. Overdiep, Prof. Rombouts, Prof. Wille, Prof. de Vooys, Prof. Vermeylen en Dr. van Duinkerken.

Dit eerste deel bevat de geschiedenis der middelnederlandsche letteren tot omstreeks 1300 en is van de hand van Dr. J. van Mierlo S.J., den besten kenner dezer periode uit geheel Nederland. Dit werk is een zeer persoonlijk oeuvre, geboren, om zoo te zeggen, uit eigen aanschouwing. Van Mierlo verkeert in deze middeleeuwen als een hovenier in zijn tuin. Wie van Mierlo kent, weet te voren, dat hij Maerlant, o.i. terecht, eenigszins van zijn voetstuk zal halen, dat hij het volle licht op Hadewych zal doen vallen, dat hij geestdriftig zal schrijven over de vroegste Dietsche auteurs en graag gissingen maakt over helaas! verloren gegane schrifturen uit den allereersten tijd. Het boek is met warme liefde en met groote kunde geschreven; de verhandeling over Hadewych vooral verraadt smaak en inzicht en is op zich een keurige monografie. Vergelijkt men dit doel met wat te Winkel en Kalff over de Middeleeuwen schreven, dan blijkt hoe de accenten verschoven zijn en wat er aan inzicht werd gewonnen. De Mystieken komen vooraan te staan. Dit eerste deel geeft een uitstekenden indruk van het geheele werk.

VAN DUINKERKEN (A.) DICHTERS DER EMANCIPATIE. (461) Deel III der Bloemlezing uit de Katholieke Poëzie. *f* 6.— en *f* 8.50. De Gemeenschap, Bilthoven. 1939.

Dit derde deel van van Duinkerken's groote Bloemlezing uit de Katholieke Poëzie sluit aan op „Dichters der Contra-reformatie" en bestrijkt ongeveer den tijd van 1700 tot op heden. Het wordt evenals de vorige deelen ingeleid door een uitvoerige beschouwing, die een overzicht geeft van de katholieke dichters en verzenmakers der twee laatste eeuwen. Er zijn onder de hier vertegenwoordigden nogal wat verzenmakers, bij wie de poëzie dun is. Anderzijds heeft het boek hoogtemomenten van poëzie bij Gezelle, van de Woestijne, bij eenige jongeren en bij een enkel vers uit de 18de eeuw. Voor veruit de meeste lezers biedt dit boek veel nieuws en ongekends; van de 18de eeuwsche katholieke dichters krijgt men met uitzondering van Wellekens, zelden iets onder de oogen. Alberdingk Thijm krijgt natuurlijk, en te recht, in de Inleiding het volle pond toegemeten. Of het rijmwerk op het kabeljauwmaal der Amsterdamsche pastoors in 1853 zoveel verontwaardiging verdient als van Duinkerken eraan besteedt, betwijfel ik. Een kabeljauwmaal is toch ook maar een kabeljauwmaal. Ik zou de soberheid bewonderen, waarin zij zulk een maal te waardeeren wisten. Trouwens door heel het boek heen speelt het leekenduiveltje van Duinkerken soms parten. De auteur heeft, met prijzenswaardige bescheidenheid, zich zelf overgeslagen; toch hadden er eenige gedichten van hem zelf dienen opgenomen te worden, in plaats bijvoorbeeld van de weinig belangrijke van Mien Proost. De volledige drie-deelige Bloemlezing is ongetwijfeld een der standaard-uitgaven van De Gemeenschap, een werk van hooge katholieke cultuur en geheel in den voornamen stijl van Thijm.

KARRER (Otto) HET RELIGIEUZE IN DE MENSCHHEID EN HET CHRISTENDOM. Bewerkt door J. Lammertse. (254) *f* 3.25 en *f* 3.90. De Gemeenschap, Bilthoven. 1939.

Dit boek behandelt de verschillende godsdiensten in vergelijking met het Katholieke Christendom. De auteur gaat te werk volgens de hedendaagsche Duitsche methode, die hoofdzakelijk geschiedkundig en vergelijkend is. Hij speurt het religieuze na in de primitiefste en in de wonderlijkste godsdienstuitingen der volken. Hij staat zeer begrijpend en welwillend tegenover heidenen en niet-Christenen en tracht den adem van het Goddelijke te herkennen waar dit slechts mogelijk is, zonder het Katholieke dogma ook maar eenigszins prijs te geven. Hier en daar moet hij wel eens wringen om zijn meeningen met de Katholieke opvattingen te doen harmonieeren; zoo doet zijn verklaring der erfzonde wel wat symbolistisch aan. Doch overal heerscht een geest van weldadige liefde en tegemoetkoming, een fijn afgestemde religieuse zin en de belezenheid van den auteur is bewonderenswaardig. Voor ontwikkelde menschen is dit een ongewoon belangrijk boek. Voor missionarissen en allen, die in het missiewezen belangstellen, is het haast onontbeerlijk. Het raakt allerlei verschijnselen en problemen aan, die een missionaris voortdurend onder de oogen komen. De bewerking kon, in kleinigheden, nog precieser en accurater zijn.

IN AANBOUW. Letterkundig Werk van Jongeren. Samengesteld door K. Lekkerkerker. (159) *f* 1.90. Leopold, Den Haag.

De Heer Lekkerkerker heeft met grooten vlijt ongeveer alle jonge auteurs, die namelijk in het laatste decennium begonnen te publiceeren, aangezocht om nog niet verschenen werk en nog niet gepubliceerde portretten. Het resultaat van deze onderneming is de bundel „In Aanbouw", waarin een vijftigtal schrijvers, waaronder minder jonge, jonge en zeer jonge, bijdragen en sommige hun portret ingezonden. Zulk een boekje prikkelt de belangstelling, minder door de waarde der bijdragen, vooral door het nieuwe dat het biedt. Van alle plus-minus vijftig schrijvers geeft de verzamelaar eenige levensbijzonderheden. De verzameling omvat zoowel Noord- als Zuid-Nederland; opvallend weinig vrouwelijke auteurs zijn erin opgenomen. Er staan nogal wat verzen en prozastukken in, die niet zoo heel veel om het lijf hebben. Maar daarom heet het geheel dan ook in aanbouw. Ter kennismaking met het allerjongste en allernieuwste is het boekje zeer dienstig. Voor hoogsteklasscholieren, die gewoonlijk in dergelijk werk veel belang stellen, is de uitgave minder geschikt.

AALDERS (C.) LOT EN ILLUSIE. Hedendaagsche Stroomen en Bewegingen. (174) *f* 2.— en *f* 2.75. U. M. Holland, Amsterdam. 1939.

Na eenige zeer goede hoofdstukken over algemeen menschelijke verschijnselen in verband met 's menschen strijd tegen het lot, over Staat en Godsdienst, gaat de auteur er toe over de groote cultuurbewegingen in het latere Europa te beschrijven en vervolgens eenige voorname godsdienstige bewegingen, niet-Christelijke en Christelijke. Hij ziet de oorzaken, verschijnselen en verhoudingen in diep doorschouwden samenhang en opent menig vergezicht voor ieder, die het boekje met aandacht leest. Een katholiek zal niet alles, maar wel zeer, zeer veel van zijn constateeringen en beweringen onderschrijven. Waar hij „de Mystiek" behandelt, rekent hij alleen de pantheïstische, bijna uitsluitend Oostersche daartoe. De groote Katholieke mystiek wordt volkomen voorbijgezien. Trouwens heel het Katholicisme wordt door den schrijver geïgnoreerd. Men krijgt den indruk dat het Katholicisme een betreurenswaardig, verouderd restant uit de Middeleeuwen is. Het uiteenvallen van het Protestantisme in allerlei secten en vertakkingen schijnt den auteur niet te hinderen. Voor lezers, die onderlegd genoeg zijn om aan te vullen en te corrigeeren, is het een leerzaam boekje.

EEKHOUT (Jan H.) KALEVALA. Heldendicht der Finnen. (273) *f* 6.50, Luxeband *f* 7.50. Callenbach, Nijkerk.

Jan Eekhout heeft gepoogd „het Kalevala-epos voor Nederland te herscheppen in volwaardige Nederlandsche poëzie". Naar onze meening is hij hierin geslaagd. Wat hier voor ons ligt, is een prachtig geheel van poëzie, een zeldzaam frisch en grootsch product van volksepiek uit de middeleeuwen van Finland. De „Kalevala", het Finsche volksepos, is, zooals het door Elias Lönnrot in de vorige eeuw uit den mond der Kareliërs werd opgevangen en opgeteekend, een prachtig, doch uiteraard niet overal samenhangend geheel. Eekhout heeft een kleine helft ongeveer weggelaten; wat hij biedt vormt een vrijwel samenhangend geheel. Zijn weergave is beeldend en krachtig en van een sterk epische allure. Het vorig jaar gaf Maya Tamminen bij de Wereldbibliotheek eveneens een goede bewerking der Kalevala, afwisselend in poëzie en proza. Hier werden de niet vertaalde stukken in prozavorm kort verteld en samengevat. Beide bewerkingen vergelijkend valt het op hoeveel poëtischer Eekhout's weergave is. Hier spreekt het epos voller en rijker tot den Nederlandschen lezer. Er staan in dit merkwaardige gedicht vaak fragmenten, die juweelen zijn van zuivere, primitieve natuurpoëzie, zoo bijvoorbeeld de klacht van den berk in een der laatste Runen. Eekhout heeft alle wetenschappelijk apparaart vermeden en slechts poëzie willen geven. Ontelbaren zullen hem dankbaar zijn. De uitgave, met houtsneden van Nico Bulder, is fraai gedrukt op kostbaar papier en doet smaakvol aan.

EEKHOUT (Jan) DE ANTI-CHRIST. (54) *f* 1.90 en *f* 2.50. De Tijdstroom, Lochem.

Jan Eekhout heeft in deze uitgave „De Anti-Christ" en „Een klein Balladespel van den Dood" bijeengebracht. Het eerste stuk noemt hij een „Mystisch Kerstspel der Toekomst". In „De Anti-Christ" voert hij een groep arbeiders en arbeidsters op, die luisteren naar een geheimzinnig personage „De Gemantelde", een soort symbool van al de krachten en strevingen, die buiten God om en tegen Christus in een nieuwe wereld meenen te kunnen opbouwen, De Anti-Christ. Uit de luisterende groepen maakt zich een vrouw los, die de oude sluimerende Christelijke gevoelens en de Kerstverwachtingen weet te doen herleven. Sfeer en symboliek scheppen hier een eigenaardige sprookjesachtige stemming, die een geloovig lezer onmiddellijk bevangen zal.

Het tweede, kortere „Balladespel van den Dood" is een dramatische, treffende samenspraak tusschen Moeder, Knaap en Dood. De Knaap sterft in een extatische overgave aan den Dood. Dit tweede stukje is aangrijpend van ensceneering.

RILKE (Rainer Maria) LEVENSINZICHT. Overdenkingen uit de Brieven van Rilke. Vert. door J. W. Kuiper. (238) *f* 1.50 en *f* 2.25. De Driehoek, Hilversum.

In dit boek, dat uittreksels uit Rilke's brieven tot een wel niet afgerond, maar toch min of meer „einheitlich" levensinzicht wil vereenigen, wordt de dichter Rilke ons als leeraar voorgesteld. Ondanks de fijn genuanceerde levenswijsheid, waarvan de overgevoelige en inzichtrijke briefschrijver blijk geeft, kan Rilke voor een Christenmensch geen wegwijzer zijn. Rilke staat buiten het Christendom en vertegenwoordigt een verfijnd Pantheïsme; zijn wereld en menschheid lijden aan geen zondeval, behoeven geen verlossing en kunnen buiten Christus. Een boekje als dit is wegens de verfijnd humanistische, porseleinteere, Christusvrije menschelijkheid die het verkondigt, misleidende lectuur. De inleidster, die zich achter den naam Gitta Mencken verschuilt, prijst in haar inleiding dit vage, vrouwelijk gekleurde gevoelspantheïsme van den altijd wat feminien aandoenden Rainer Maria en beveelt hier aan, wat rechtstreeks in strijd is met het Christendom. Men kan Rilke als hoog, bijna overbeschaafd, als nobel en fijnbesnaard mensch waardeeren, hem als dichter genieten en bewonderen, doch als wegwijzer en leeraar afwijzen. Dit boekje is voor niet

volkomen gevestigde en geaverteerde lezers gevaarlijke lectuur. De vertaling der brieffragmenten is zeer goed. Toch doet zulk een plukwerk wat erg kaleidoskopisch aan.

BIERENS DE HAAN (Dr. J. D.) UREN MET SCHOPENHAUER. (191) *f* 2.50. Hollandia, Baarn.

De Hollandia-drukkerij te Baarn geeft een serie „Uren met. . . ." uit, waarvan dit nummer verzorgd werd door Dr. Bierens de Haan. In de inleiding zegt de auteur dat Schopenhauer's systeem als systeem onhoudbaar is, dat het echter vruchtbare, oorspronkelijke gedachten bevat, die prikkelen tot nadenken. De grimmige philosoof heeft een pessimistische wereldverklaring willen geven, doch door de kieren van zijn gedachtenbouwsel gluurt herhaaldelijk het idealisme. Dit is inderdaad te aanvaarden. Op de inleiding, die een kleine dertig bladzijden beslaat, volgt een goede bloemlezing uit Shopenhauers werken, bijna uitsluitend uit zijn hoofdwerk „Die Welt als Wille und Vorstellung". Voor gegadigden en bevoegden is dit boekje een goede kennismaking met den wonderlijken pessimist, den eigenaardigen denker Shopenhauer, een der eersten die het Boeddhisme in Europa wilde introniseeren.

BIBLIOTHEEK DER NEDERLANDSCHE LETTEREN. Joost van den Vondel. Tooneelspelen. Eerste Bundel, bezorgd door Dr. H. W. E. Moller. Elsevier, Amsterdam. 1939.

Vondels treurspelen zijn in deze „Bibliotheek der Nederlandsche Letteren" blijkbaar aan de zorg van Dr. Moller toevertrouwd. Deze eerste bundel bevat Palamedes, Gijsbrecht van Aemstel en Maagden. Een inleidende beschouwing over Vondel als treurspeldichter gaat vooraf en verder wordt elk treurspel voorafgegaan door een korte uiteenzetting en begeleid door verklarende voetnoten. Moller deed wijs met zijn inleiding en verdere uiteenzettingen kort te houden en bijna uitsluitend Vondel aan het woord te laten.

VAN LIMBURG BROUWER (P.) HET LEESGEZELSCHAP VAN DIEPENBEEK. Elsevier, Amsterdam. 1939.

„De Bibliotheek der Nederlandsche Letteren" heeft op het einde van 1939 van Limburg Brouwer's „Leesgezelschap van Diepenbeek" doen verschijnen, bezorgd door Dr. Jan de Vries. Dit boek, dat in 1847 uitkwam, plaatst ons midden in den kerkelijken strijd, den strijd tuschen de „Ethischen" van Groningen en de Orthodoxen. Van Limburg Brouwer stond zonder voorbehoud aan den kant der Ethischen en in het verhaal, dat hij „Het Leesgezelschap van Diepenbeek" noemde, schildert hij dezen strijd. Genoegelijk keuvelend beschrijft hij zijn typen, die vooral aan de zijde der Orthodoxen wel wat gechargeerd zijn. Het boek is ook nu nog met interesse te lezen, al beantwoordt het niet aan de eischen die wij thans aan een roman stellen. De lichte humor, de huiselijke toon, de breedvoerige verhaaltrant, de niet onverdienstelijke typeering, dit alles geeft het boek een sfeer, waarin de lezer zich onwillekeurig laat opnemen. Een goede inleiding instrueert omtrent zin en beteekenis van het werk.

AUGUSTINUS' CONFESSIONES. Latijnsche text met vertaling en inleiding Door Dr. A. Sizoo. (702) *f* 4.90 en *f* 5.90. Meinema, Delft.

Deze vierde uitgave van Dr. Sizoo's vertaling der Belijdenissen van Sint Augustinus geeft mèt de vertaling den Latijnschen text, wat velen welkom zijn zal. Van zulk een werk wil men ook den oorspronkelijken text genieten. De vertaling, die weer aanmerkelijk op den vorigen druk gewijzigd werd, is zeer accuraat en kundig en woordgetrouw. Dr. Sizoo heeft zooveel mogelijk Augustinus zelf laten spreken, zelfs, voorzover dit ging, in zinsbouw en constructie. Katholieke lezers voelen hier en daar, aan woorden en uitdrukkingen, dat de vertaler protestant is. Doch dit hindert

weinig. Als geheel is de vertaling, hoewel zwaar en gedragen, voortreffelijk en, voor mijn gevoel, wellicht de beste van alle die wij bezitten. Het lijvige boek is kostbaar en smaakvol uitgegeven. Moge het zijn weg vinden.

VRUGTEN UIT DEN GEESTELIJKEN WIJNGAERT. Verzameld door Henri Bouchette. (80) Het Spectrum, Utrecht. 1939.

Dit merkwaardige boekje bevat een mooie verzameling liturgische gezangen en gebeden, uit oude kerk- en gezangboeken bijeengegaard door Henri Bouchette. Weinigen zullen vermoed hebben, wat Bouchette ontdekte, dat er in oude, vergeten devotieboeken zooveel vrome poëzie schuilde. Wat hij hier biedt is nergens plat of triviaal, nergens zoetsappig gerijmel, maar overal gezonde, krachtige vroomheid in een natuurlijke, poëtisch zuivere, vaak schoone uitdrukking. Er staan enkele gebeden tusschen de meestal uit het Latijn der liturgie vertaalde gezangen. Een groot aantal oude gravures, die bij den text passen, illustreeren het boekje. Wellicht dat dit kleine boekje nog eens uitgroeit tot een grootsch opgezet, systematisch geordend werk. Het zou de moeite loonen.

LOHUIS (P. Gilbertus - O.F.M.) DE WERELD TEGEN GODS ZOON. Beschouwingen over het Lijden van Christus. (143) *f* 1.90 en *f* 2.75. Brand, Hilversum. 1940.

Pater Lohuis publiceert hier de Lijdensmeditaties, die velen reeds door de K. R. O. zullen gehoord hebben. Het zijn goede en tot gemoed en geest sprekende lijdensoverwegingen. Zonder al te zeer „des chemins battus" te gaan, volgt de auteur Christus' lijdensweg en ontwikkelt zijn beschouwingen op persoonlijke wijze. In korte, treffende en wisselende tafreelen ontwikkelt hij zijn stof. Dit werkje is niet in eersten opzet geschreven als overwegingsboek; het zijn kanselmeditaties, doch zij leenen zich goed voor geestelijke lectuur.

WEMERMAN (Will) TWEE KASTEELEN. Mees, Santpoort. 1939.

Dit bundeltje verzen van den jong gestorven Will Wemerman wordt ingeleid door Victor van Vriesland. Er spreekt uit deze gedichten een wordend, zich ontwikkelend talent. De schrijver dezer verzen verkeert in een stadium van nog onzeker-staan in het leven, van heen en weer geslingerd worden; vandaar de vaak bittere, bijna cynische toon. Onbevredigdheid en ontgoocheling, sarkasme en spot en daaronder een zekere gekweldheid, dit is ongeveer de stemming, waarin deze gevoelige de verzen schreef. Zij verraden een nog niet ten volle gerijpt talent, een nog niet vormvaste hand. Maar de dichterlijke aandrift is voelbaar en wat van Vriesland als inleiding tot deze gedichten schrijft, zal elk welgeaard lezer onderschrijven. De vroege dood van den auteur heeft een rijke belofte weggenomen.

VEEN-BRONS (A. C.) NIEUW-FEMINISME EN BELANGLOOZE HUWELIJKSBEMIDDELING. (381) *f* 2.25 en *f* 2.90. Veen, Amsterdam.

„Een pleidooi voor gezonde gezinsvorming" duidt de schrijfster in een ondertitel den inhoud van haar boek nader aan. En inderdaad, hetgeen zij in dit pleidooi schrijft over de vrouw in het algemeen, over het moederschap, over gezinsleven, over de eischen voor een gelukkig huwelijk, over allerlei andere onderwerpen daarmee in verband staand, komt voort uit een eerlijke overtuiging en groote menschenliefde. Veel van haar betoogen kan door Katholieken worden onderschreven, al zullen zij het met enkele beweringen, b.v. die over sexueele onthouding, die in het hoofdstuk „Feminisme en Sociologie" en die over de ongehuwde vrouw en haar probleem niet eens kunnen zijn. Maar voor critisch lezenden is dit toch een boek waarin voor hen veel waardevols en moois staat.

HUIZINGA (J.) NEUTRALITEIT EN VRIJHEID, WAARHEID EN BESCHAVING. (26) *f* 0.75. Tjeenk Willink, Haarlem. 1939.

Huizinga biedt in dit boekje een A. V. R. O.-lezing aan zijn lezers aan over de taak der neutrale landen om den humanistischen geest te behoeden. Vrijheid, waarheid en beschaving zijn de kostbare goederen, die uit den chaös van oorlog en ontreddering dienen gered te worden. Het boekje, dat velerlei ideeën en gezichtspunten „aansnijdt", om zoo te zeggen, is te kort en eindigt te abrupt, zoodat het niet geheel bevredigt. Een breedere en volledige uitwerking zou meer voldoen.

HOOGVELD (Dr. J. H. E. J.) INLEIDING TOT DE WIJSBEGEERTE. Deel I. Beginselen der Wetenschapsleer. (269) 2e druk. 1939 *f* 3.90 en *f* 4.90.

HOOGVELD (Dr. J. H. E. J.) INLEIDING TOT LEVEN EN LEER VAN S. THOMAS VAN AQUINO. (217) 3e druk. 1939 *f* 2.50 en *f* 3.75. Dekker & v. d. Vegt, Nijmegen, Utrecht.

Dat deze werken van den Nijmeegschen hoogleeraar herdrukt worden, bewijst dat zij met gretigheid ontvangen zijn. Voor wijsgeerige werken een bijzondere onderscheiding. Het eerste wordt zelfs heruitgegeven, terwijl het tweede deel nog niet voltooid is. Wij willen hier volstaan met een korte aankondiging dezer voortreffelijke boeken.

PANNEKOEK (G. J.) en SCHIPPER (J. J.) ONTWERPEN, AANLEGGEN EN BEPLANTEN VAN TUINEN. (214) dl. 2. Kosmos, Amsterdam.

In aansluiting op Deel I geeft dit mooi uitgegeven boek een studie over Materialen-kennis, toegepaste beplantingsleer en voorbereidende werkzaamheden en uitvoering van den aanleg. Een aanvulling op het reeds verhandelde en een practische handleiding voor hen, die zich toeleggen op het aanleggen en beplanten van tuinen. Mooie foto's en teekeningen tusschen den tekst verduidelijken den inhoud en verhoogen het aangename uiterlijk van dit ter zake kundige studieboek.

BOER (Dr. M. G.) 100 JAAR NEDERLANDSCHE SCHEEPVAART. (210) *f* 3.90. Boer Jr.. Den Helder, Amsterdam.

De groote lijnen der ontwikkeling van de scheepvaart over de laatste honderd jaar, — of eigenlijk reeds van 1813 af, — worden in dit werk aangegeven. Hoe enorm die ontwikkeling wel is geweest blijkt bij het lezen der hoofdstukken over de zeilvaart en de beginjaren der stoomschepen. Ook beschrijft de auteur de beknopte geschiedenis van enkele scheepvaartmaatschappijen en geeft hij levensbijzonderheden van enkele belangrijke figuren uit het scheepvaartbedrijf. Het prettig geschreven boek, dat rijk is geïllustreerd, is ook voor den leek op scheepvaartsgebied belangwekkend.

REAVY (L. L. Mc.) DE DIENAAR GODS GUY DE FONTGALLAND. Vertaling uit het Engelsch van Nic. Visser, S.V.D. (263) Het Spectrum, Utrecht.

De voorspelling van Pius X, den Paus der kindercommunie, gedaan tijdens Diens campagne tot bevordering van de vroegtijdige en veelvuldige communie: „Er zullen heilige kinderen komen", is wel bewaarheid in Guy de Fontgalland. Dit kind, dat in 1925 op ruim elfjarigen leeftijd stierf, deed op zevenjarigen leeftijd zijn eerste H. Communie, en heeft van deze en de volgende communies zooveel geestelijk nut getrokken, dat hij een voor zijn leeftijd verwonderlijken graad van heiligheid bereikte. De geschiedenis van zijn kort leven en van de gebeurtenissen na zijn dood worden verteld in het boek van Reavy, dat van de verschenen literatuur wel het uitgebreidst en meest verantwoord is. Het wordt gaarne aanbevolen.

Kleine Uitgaven:

BISCHÖFLICHEN ORDINARIAT BERLIN. VON PIUS XI ZU PIUS XII. Mit 24 Bildern. (102) R.M. 1. Herder & Co., Freiburg.

Het verhaal der laatste levensdagen van Pius XI, van zijn sterven, der keuze van Pius XII, benevens een overzicht van leven en werken van den nieuwen Paus. Gaarne aanbevolen.

VREESE S.J. (Dr. Jac. de) DE ZONNIGE KANT. Illustraties van Hugo Brouwer. (125) Het Poirtersfonds, Eindhoven.

Een aantal enthousiaste en zonnige gedachten over ware vroomheid — die welke een vroolijk gezicht weet te trekken — de eeuwigheid en God.

FLEERACKERS S.J. (Em.) STILLE MENSCHEN. (167) *f* 0.70. „Bode van het H. Hart, Alken (B.).

Een bundel korte verhalen, zooals P. Fleerackers die pleegt te schrijven: gemoedelijk, humoristisch, doortrokken van een diep en zonnig geloof.

WEYNEN (Dr. A.) BETEKENIS EN MOGELIJKHEDEN DER HEEMTAAL-KUNDE. (72) R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Een pleidooi voor het onderwijs in de heemtaal, waarbij de schrijver zich voor de theorie wel opvallend sterk heeft georiënteerd naar Duitsche bronnen.

ROMBOUTS (Fr. S.) DE IDEALE OPVOEDER VOOR ONZE TIJD DON BOSCO. (134) R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Herinneringen aan een Don Bosco-reis naar Italië, met verschillende bijzonderheden over leven en werken van den Heiligen Opvoeder.

NIEUWENHUYSEN (G.) ARMOEDE. Leekenspel voor Christelijke Jeugd-vereenigingen in vijf bedrijven. (31) *f* 0.50. Holland, Amsterdam.

Bewerkt naar een novelle uit „Menschenharten en Menschengeluk" van Ds. A. K. Straatsma, is dit tooneelspel vooral bedoeld voor een Protestantsch-Christelijk gehoor.

WINTERS (Dr. V.) STAAL TEGEN STAAL. (110) Het Spectrum, Utrecht.

De suggestieve titel duidt aan den strijd tusschen het staal van den chirurg en de gevolgen van het staal van den oorlog. Het boekje bevat een beknopt overzicht der geschiedenis van de oorlogs-chirurgie van de oudste tijden af tot heden. Het is interessant te lezen hoe men door de eeuwen heen getracht heeft op deze wijze de gevolgen van den oorlog te verzachten, en hoe de oorlogs-chirurgie zich sprongsgewijze heeft ontwikkeld. Van een der grootste oorlogs-chirurgen, Jean Dominique Larrey, uit den Napoleontischen tijd, wordt de verbazingwekkende levensloop eenigszins uitvoerig beschreven.

Een belangwekkend boekje over een, voor leeken, ongewoon onderwerp. Teekeningen verduidelijken den tekst.

COCHERET (Ch. A.) NEDERLAND LACHT. Een geschreven causerie over J. F. Buziau. Met 29 afbeeldingen. (78) *f* 1.50. Brusse, Rotterdam.

Cocheret heeft een boekje geschreven, prettig inderdaad als een causerie, over den grootsten humorist, die het Nederlandsche amusementsgenre tot heden bezat; interessante bijzonderheden over zijn kunst, het peil daarvan, gebeurtenissen uit zijn leven en loopbaan. Vooral — en terecht — laat hij uitkomen welk een menschenkenner Buziau is. Caricaturaal, en ook wezenlijk gevoelig komt die kennis in zijn voordracht tot uiting.

LEVENDE GEDACHTEN. Eerste reeks: no. 2. André Gide belicht de levende Gedachten van Montaigne. (192) no. 3. Stefan Zweig belicht de levende Gedachten van Tolstoi. (191) Per deeltje *f* 2.50. Servire, Den Haag.

Evenzeer als de nos. 1 en 4, besproken op bladz. 431 van de Januari aflevering, moet Katholieken de lezing van bovengenoemde deeltjes in de serie „Levende Gedachten" worden ontraden. De gedachten van Montaigne, toegelicht door Gide, liggen voornamelijk besloten in de, op de indexlijst geplaatste, „Essais". Ook de wereldbeschouwingen van Tolstoi, tenzij men er voor studie kennis van moet nemen, kan men beter ongelezen laten.

SCHARTEN (Carel) DE SCHATTEN VAN GROOT-GRIEKENLAND. (79) *f* 2.50 en *f* 3.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Scharten heeft de oostkust van Zuid-Italië bereisd; hij geeft zijn indrukken weer der Romaansche en vroeg-Gotische bouwwerken waaraan de stadjes, daar, rijk zijn: Barletta, Trani, Bitonto, Bari, Lecce, Otranto. Maar ook het huidige volksleven heeft zijn aandacht gehad; hij vertelt van zijn contact met het volk, van zijn reiservaringen, hij vat de sfeer der oude typische stadjes. Voor zoo'n betrekkelijk beknopt werk is het eigenlijk iets te veelzijdig, maar het schrijftalent van Scharten heeft er toch een levendig, bekoorlijk boek van gemaakt. Het is fraai geïllustreerd.

BRINK (J. D. van) HET POSTZEGELBOEK. Een handboek voor den postzegelverzamelaar. (315) *f* 2.25 en *f* 2.90. Hollandia, Baarn.

Voor philatelisten, beginners zoowel als meer gevorderden, is dit een werk waarin heel wat wetenswaardigs voor hen staat. De geschiedenis van den postzegel wordt er in verteld, — die is heel interessant —; er wordt gesproken over drukmethoden, watermerken, plaatfouten en meer dergelijke technische onderwerpen; adviezen worden gegeven voor het opzetten en uitbreiden van verzamelingen, het gebruik van catalogi wordt behandeld, terwijl een viertalige woordenlijst het werk afsluit. Verzamelaars zij het boek aanbevolen.

WILD (G. O.) EDELSTEENEN EN HOE ZE TE HERKENNEN. Voor Nederland bewerkt en uitgebreid door J. M. Visser. Met gekleurde platen en illustraties in den tekst. (136) geb. *f* 3.90. Thieme & Cie, Zutphen.

Bij de samenstelling van dit boek is er kennelijk naar gestreefd, den inhoud ook interessant te doen zijn voor den belangstellenden leek. Toch is het niet zoo populair geworden dat het voor juweliers of verzamelaars geen waarde meer zou hebben. In het eerste deel worden theoretische bijzonderheden behandeld als: kristallen, bouw der kristallen, hardheid, lichtverschijnselen en dergelijke. Vrij uitgebreid worden daarna de meeste edelsteenen besproken, en hun eigenschappen, vindplaatsen, bijzonderheden of verhalen vermeld.

Waarlijk uniek door schitterende uitvoering zijn de gekleurde platen in dit, ook overigens deskundig en met zorg geschreven, boek.

MANDERE (H. Ch. G. J. v. d.) 1914-1939. EEN DYNAMISCHE TIJD. (382) *f* 3.90 en *f* 4.90. Naeff, Den Haag.

In een naar verhouding tot de stof beknopt, boek heeft de schrijver een vrijwel volledig overzicht gegeven der politieke wereldgeschiedenis van het einde van den vorigen wereldoorlog af tot op dezen tijd. (Daaraan vooraf gaat een beknopte samenvatting der periode 1914-1919.) Uitsluitend feiten worden vermeld — de auteur geeft geen oordeelen of conclusies — maar deze feitenhistorie is samenhangend te boek gesteld. Daardoor is meteen de beteekenis en groote practische bruikbaarheid van het werk aangeduid. Wie dit bewonderenswaardig bondig geschreven boek heeft gelezen, heeft inderdaad een overzicht der ontwikkeling van den aangegeven tijd. Een uitgebreid register vergemakkelijkt het naslaan.

VEEGAETE (Dr. G. van de) VAN KIND TOT MENSCH. (88) *f* 1.— Leopold, Den Haag.

Een studie over het M.O. in België, waarin de critiek, uitgebracht op dat onderwijs, getoetst wordt aan de realiteit, en nagegaan wordt welke verbeteringen mogelijk zijn. Een grondig en doordacht werkje van een man uit de practijk.

KALMIJN-SPIERENBURG (Jo) „MOEDER, SPRééK!" Illustraties van Adri Alindo. (57) *f* 1.10. Bosch & Keuning, Baarn.

Voor moeders, die de teere taak hebben, haar kinderen te spreken over het groote levenswonder, is dit een boekje, dat haar bij die taak kan helpen.

ROEY (Kardinaal J. E. van) IN DEN DIENST VAN DE KERK. — AU SERVICE DE L'EGLISE. 2 deelen. (376 en 415) *f* 3.— en *f* 3.75 per deel. Brepols, Turnhout.

De twee deelen bevatten de leerstellige en herderlijke geschriften en toespraken van Zijne Eminentie Kardinaal J. E. van Roey, aartsbisschop van Mechelen, en wel in de taal, waarin ze opgesteld werden: sommige in het Nederlandsch, sommige in het Fransch, vele in beide talen, enkele in het Latijn. De reeks omvat de jaren 1926-1939, de onderwerpen hebben betrekkingen op bijzondere gebeurtenissen of feiten, maar talrijke zijn ook van algemeen-geestelijken aard en verdienen lezing, — en toepassing, — ook buiten het aartsbisdom Mechelen.

ACKER O.C. (Pater Gustaf van) HET LEVEN VAN DEN MESSIAS. Met penteekeningen van Jos. Speybrouck. (232) frs. 15. Lannoo, Tielt.

Pater van Acker heeft de gedeelten der vier Evangeliën, die ongeveer dezelfde onderwerpen behandelen bijeen gegroepeerd, zooals de gelijkenissen, de tegenspraak en vijandschap der Farizëers, de predikingen van Christus, enz. zoodat verschillende overzichten zijn ontstaan welke ieder een bepaalde werkzaamheid van Christus belichten: Christus als wonderdoener, als leeraar, enz. Voetnoten verduidelijken den tekst. Een volksboek, dat als inleiding kan dienen tot het lezen der vier Evangeliën.

TECKES (Dr. Carl. HET MYSTERIE DER HEILIGE KERK. Uit het Duitsch vertaald door Pasch. J. v. Kaathoven, O. Praem. (355) *f* 2.45. Goede Pers, Averbode.

Dit boek is bedoeld voor ontwikkelde Katholieken, voor hen, die dieper willen doordringen in de kennis van de draagkracht der Verlossing, in het innerlijk leven, het mysterie der Kerk. Het behandelt haar wezen en werking in het organisme van de bovennatuur, het belicht het leven van Christus zooals dit op ware, doch mystieke, wijze hier op aarde wordt voortgezet. Een zuiver dogmatisch uiteenzetting van de H. Kerk als mystiek lichaam van Christus. De lezing van dit werk zal zeker den innerlijken groei van het godsdienstig leven bevorderen.

SCHNEBBELIE (P. J. F. J.) WEGWIJZER VOOR KATHOLIEKEN, DIE VOORNEMENS ZIJN NAAR INDIë TE VERTREKKEN EN VOOR HEN DIE VAN INDIë NAAR HOLLAND KOMEN. (464) *f* 1.50. Uitgeven door het Katholiek Indisch Bureau, Den Haag.

De titel geeft aan voor wie dit handboek is bestemd. Het bevat een groot aantal bijdragen — over algemeene toestanden, politieke verhoudingen, verloven, reisgelegenheden, onderwijs, dienstplicht, Kerkelijke instellingen, woongelegenheden, enz. in Nederland, Oost- en West-Indië — waardoor dit werk inderdaad een waardevolle vraagbaak is.

Kleine religieuze uitgaven:

LENT S. S. (Joh. C. S. van) DON BOSCO'S OPVOEDINGSMETHODE IN WOORD EN DAAD. De Pedagogie van een Heilige. (54) „De Gelderlander", Nijmegen.

Een korte, duidelijke uiteenzetting van de aantrekkelijke beginselen, welke het Salesiaansche jeugdwerk beheerschen. Bestemd voor jeugdleiders.

URBANUS (P. O.M. Cap.) ZIJN GEEST. (72) frs. 3. Franciscaansche Standaard, Antwerpen.

Beknopte beschouwingen, en levensverhalen van eenige volgelingen van St. Franciscus waaruit de geest van den Heilige blijkt.

PERRIN O.P. (P.) ST. GABRIëL. Passionist. Uit het Fransch vertaald door P. Dominicus C. P. (94) *f* 0.75. Dekker & Van de Vegt, Nijmegen, Utrecht.

Als leidende gedachte en stuwende kracht van St. Gabriël's leven komt vooral het streven tot uiting naar het Mariale leven.

OLDENBURG ERMKE (Frans van) SANTA ROSA VAN LIMA. (125) *f* 1.25. Dekker & Van de Vegt, Nijmegen, Utrecht.

Een gevoelig geschreven levensverhaal der H. Rosa, waarin bijzonder de heldhaftige gehoorzaamheid blijkt.

GüNTHER (John.) DE TRAGISCHE ZOMER VAN '39. (126) *f* 1.40. Eigen Volk, Haarlem.

De bekende Amerikaansche reporter van groot formaat, die „Azië in de Branding" en „Europa in de Branding" schreef, heeft hier zijn Radio-toespraken over den toestand in Europa verzameld. De indrukken en inzichten van een zoo geroutineerd reiziger en schrijver als John Günther laten zich, ook al heeft men de beschreven periode van nàbij beleefd, boeiend en met genoegen lezen. Hij schrijft hier neer wat hij hoorde en zag tijdens zijn verblijf in de groote Europeesche centra, kort vòor het uitbreken van den oorlog. Het boekje bevat een treffende samenvatting van de stemmingen en gebeurtenissen in dezen somber dreigenden zomer, die den oorlog voorafging.

BRUNING (Henri) HET ONVOLKOMEN HUWELIJK. Bongerd-Serie. (28) Het Spectrum, Utrecht.

Dit bundeltje bevat een kleine dertig bladzijden aforismen over „de Vrouw". De aforismen zijn voortreffelijk; geen enkele is banaal of smakeloos. Alle prikkelen door het korreltje zout dat ze inhouden en getuigen van Bruning's gescherpten zin voor het leven in zijn eigenaardige verschijnselen. Zal het Nederlandsche publiek deze aforismen weten te smaken? Het is er eigenlijk niet voor opgevoed, maar kan het worden.

BO YIN RA. DE WEG MIJNER LEERLINGEN. (148) Vert. door M. ter Marsch-Keen. Wyt & Zonen, Rotterdam. 1939.

Wie Bo Yin Ra is, weet ik niet precies. Waarschijnlijk een of ander verkondiger van een geheimleer. Dit boekje geeft geen hoog idee van den leeraar. Het is een tamelijk geestloos geschrift van Bo Yin Ra aan zijn leerlingen, waarin hij hun op het hart drukt hem met rust te laten en hun verder nog wat vage vermaningen geeft. Hij spreekt op weinig zeggende wijze over weinig zeggende onderwerpen, die het innerlijk leven raken. Waarom een zoo onbeduidend boekje vertaald werd, is niet duidelijk. Misschien geschiedde het voor een vasten kring van discipelen.

BOER (Verzameld door Jan) PINKSTERBLOMMEN. No. 1. Serie „Land en Volk van Stad en Ommelanden" (96) *f* 1.25.

JENSEMA (Sien) BEREND KOPSTUBBER. No. 2. Serie „Land en Volk van Stad en Ommelanden" (94) *f* 1.25. Van Gorcum & Co. Assen.

In de serie „Land en Volk van Stad en Ommelanden" wordt werk gepubliceerd van folkloristischen, historischen en litterairen aard van en over Groningen. Het eerste deel is een bloemlezing proza en poëzie in Groninger dialect, van jongere Groninger auteurs: J. Rietema, J. Dijkstra, S. Jensema, J. Boer en J. Elema.

Het 2e deel bevat een novelle, waarvoor de stof ontleend werd aan het leven op het Groninger platteland.

Het verstaan van deze kleinkunst is wegens het dialect moeilijk voor den niet-inboorling. De moeite wordt overigens wel beloond. De gedichten zijn zuiver van toon en treffend verhalend; in het proza, vooral in de novelle van S. Jensema, is het leven, alledaagsch en tragisch, tot onder de oppervlakte weergegeven.

KOSCH (A.) en RUYS (M. C. H.) WAT IS DAT VOOR EEN BOOM? (184) *f* 1.90 en *f* 2.50. Thieme, Zutfen.

Dit boekje bevat een determineertabel voor een 300 bomen en heesters, die voor het merendeel afgebeeld zijn. Al is een volkomen betrouwbare determinatie op een zo eenvoudige wijze niet te bereiken, toch zal dit werkje goede diensten kunnen bewijzen aan iedereen, die de bomen en heesters van tuin en park wil leren kennen. Kennis van plantkunde is niet noodzakelijk. Het boekje wordt besloten met een tabel over de meest gewone houtsoorten.

TERGOUW (B. van) DE VERSTOOTENEN. (263) *f* 2.90 en *f* 3.50. Voor rekening van den schrijver. Leidsche U. M., Leiden.

„Voor rekening van den schrijver" staat op het titelblad vermeld. Een andere verklaring voor het bestaan van dit drukwerk is ook onmogelijk; we kunnen ons tenminste niet voorstellen dat een uitgever naam en risico aan deze uitgave zou willen verbinden. Want „De Verstootenen" is ongetwijfeld het grootste prul dat we in jaren lazen. Het is eenvoudig erbarmelijk en belachelijk. De schrijver heeft gemeend een roman te produceeren „van onze huwelijkswetgeving en haar slachtoffers". Een verhaal dat door de krukkige, gezwollen taal de lachlust opwekt, als vertelling haast niet te volgen is, en dat drijft op een aantal „sneers" tegen de Katholieke en Protestantsch-Christelijke kerken. Er komen taalverkrachtingen in voor als: „en is dus ergo ook niet door God saamgevoegd", „de daad bij haar woord willend voegen", en dergelijke.

Volgens het voorbericht zijn we nog twee deelen te wachten.....

'T IS TOCH VERGEVEN. Twee Brieven van Maria Rubens in het jaar 1571. (45) Boucher, Den Haag. 1939.

Een klein boekje, dat de twee brieven bevat die de moeder van Pieter Paul Rubens schreef aan haar man, nadat deze gevangen gezet was wegens een te intieme verhouding met Anna van Saksen, gemalin van Willem den Zwijger. Maria Rubens schenkt haar man van harte vergiffenis; deze brieven zijn een voorbeeld van vrouwelijke grootmoedigheid en teere vrouwenliefde. Een smaakvolle uitgave.

Het Carnaval der Dichters

door J. v. H.

Droomerig en met slechts halve aandacht zat de dichter te bladeren in „Het tweede Gezicht". De avondschemer verduisterde reeds de hoeken zijner kamer en schiep een grenssfeer tusschen werkelijkheid en onwerkelijkheid. Buiten joelde de Carnavalsmenigte en hoste langs de hoofdstraten; verzwakt golfde het rumoer uit en sloeg nog even hoorbaar tegen de ruiten, waarachter de dichter zijn mijmeringen spon.

Plotseling werd zijn aandacht geprikkeld door geritsel in de boekenkast. Het kwam van het bovenvak, waar de voltallige werken van eenige befaamdheden de ruimte vulden. Het geruisch nam toe, kleuren flitsten vaag dooreen, banden sprongen open uit de rij en stelden zich als kemphanen tegenover elkaar. De geesten van eenige schrijvers schenen te ontwaken uit den sluimerstaat van vijandelijkheid, die lang onder hen gebroed had, en zich los te maken uit hun stoffelijke gebondenheid.

Een kleine gestalte, scherp en flitsend als een dolk, kwam opeens uit een der boeken te voorschijn gesprongen en stelde zich aan, of zij een lijfsgevaar van zich afschudde. „Ik heb er genoeg van nog langer in dit ultramontane milieu te staan", klonk een spitse, zelfbewuste stem, die blijkbaar bij het flitsende wezentje hoorde. „Langer èen rij te vormen met dien braven burgerman Vondel, èen front, èen partij alshetware met hem uit te maken, is mij te machtig. Ik ben de „politicus zonder partij" en wensch onderhoudender gezelschap dan dat van dien vromen bidbroeder. Ik krijg nachtmerries van de Heerlijkheid der Kerke, de Bespiegelingen van God en Godsdienst en verdere antiquiteiten. Ik voel dat ik ga beschimmelen en rheumatisch word. Mijn bewegelijkheid is aan het afnemen; ik zal weer Nietzsche-gymnastiek moeten doen om lenig te blijven. Het is vandaag Carnaval en dit permitteert alle vrijheden en zotternijen. Zoo neem ik de gelegenheid waar en ga verandering van lucht zoeken." Met deze woorden sprong het wonderlijke wezentje elegant en behendig van de bovenplank.

Deze onverwachte monoloog scheen het signaal te zijn tot een algemeene opstanding, zoo iets als de bazuinstoot van den Oordeelsengel bij de groote verrijzenis. Van alle kanten kwam er beweging in de boekenkast; bij tientallen doken er uit de banden en schutbladen kabouterachtige gedaanten op, zoodat er spoedig een soort heksensabbath ontstond in de anders zoo stille poëtenkamer. Star van verbazing zag de dichter dit wonderlijke volkje, welks namen en ideeën hem zoo vertrouwd waren, uit zijn boekerij te voorschijn huppelen. In de groeiende duisternis zag hij wapenen blinken en oogen schitteren, hoorde hij felle stemmen en vreemde geluiden en er werd een vaag besef in hem levendig, dat hij een soort Carnaval van dichters ging beleven.

Het opvallendst gebaarden zij, die tot de lijfwacht van den „politicus zonder partij" moesten behooren, de geest van Greshoff, die, als Janus Bifrons-in-miniatuur getravesteerd, hettig gesticuleerend zijn luide vreugde over deze ongewone ordeverbreking betuigde; van louter verrukking liep hij den bewonderden voorganger voortdurend in den weg, struikelde, viel en krabbelde weer op, overzalig in het besef iets zoo onburgerlijks bij te wonen. De geest van du Perron, die, ontstemd van in kaboutermaat te moeten optreden, in hautaine afzijdigheid dezen Mikrochaös stond te overzien, tot hij, plotseling gescherpt en slagbereid als een klewang, te leven begon, toen hij de heldengestalte van den Man van Lebak meende te ontdekken. Het was echter niet Max Havelaar, het was... een Duinkerker kaper. Du Perrons' oogen fonkelden als krissen en met een grijns van afkeer trad hij in zijn Indische onbewogenheid terug. De geest van Vestdijk eindelijk, die, tot een meneer Visser in zakformaat omgetooverd, de gelegenheid schoon zag om psycho-analytische steekproeven te wagen. Hij sloop rond onder deze kobolden en prikte er hier, kneep er daar een in dat lichaamsdeel, dat doorgaans den gemakkelijksten aanval biedt, en gnuifde telkens over de reactie, die zijn proeve te voorschijn riep, tot hij bij Janus Bifrons komend in een eigenaardige moeilijkheid raakte.

De „partijlooze politicus" zelf intusschen, die zich zoo ongeveer als den impressario van heel het geval beschouwde, trippelde onvermoeid rond, moedigde aan en wekte tot deelneming op, waar deze of gene wat onwennig of terzijde stond. Den geest van Adwaïta trachtte hij uit de bestofte Brahmandeelen te bevrijden, doch tevergeefs! Uit protest tegen alle dualisme en gescheidenheid weigerde deze zijn papieren Maya te verlaten en sluimerde liever in onopengesneden Al-Ikheid voort op de boekenplank. Van Eyck's geest missend in het gezelschap, poogde de „impressario" ook dezen tot deelname te bewegen, doch juist toen de spiritus academicus zijn bundeltjes ontglippen wilde, stelde zich in zijn nabijheid de vervaarlijke Duinkerker kaper op, wat hem zulk een angst aanjoeg, dat hij ijlings in de bladen terugsloop.

De Geest van Nijhoff, als Pierrot, zwierde geamuseerd en arm in arm met Werumeus Buning in de rondte. Deze was als liedjeszanger vermomd en zong alsmaar balladen onder het getokkel eener gitaar. Toen hij onverwachts meneer Visser op zijn proefnemingen betrapte en aller aandacht daarop vestigde, ontstond er een oogenblik zulk een krakeel, dat hij zijn gitaar op het hoofd van meneer Visser stuksloeg en als excuus hem een vetten maaltijd aanbood. Toen het feest reeds in vollen gang was, verscheen de schuchtere schim van Victor van Vriesland even op den rand der boekenkast om „voorwaardelijk uitzicht" te houden, doch trok zich onmiddellijk weer in haar papieren domein terug. Rusteloos, onverbroederd en praehistorische kreten slakend zwierf de in nevels gekleede geest van Roland Holst door de ruimte, tot een

eenzame tafelrand als een verre kim hem naar zich toelokte. Ook de als aardgeest aanwezige Theun de Vries vond weinig aansluiting; de „impressario" zag hem minachtend aan, lispelde afkeurend „te veel aarde en te weinig geest!" en tippelde zijns weegs. De aardgeest voelde er intusschen weinig voor het feest te verlaten en tot Stiefmoeder Aarde terug te keeren.

Eensklaps ontstond er een ongewone opschudding. Er klonk geroep en handengeklap en het rumoer zwol zoodanig aan, dat zelfs geesten, die voor eeuwig in hun oeuvre ingeslapen schenen, opstandsneigingen gewaar werden. Zoo ging ook de genius van A. M. de Jong besetten, dat hij op dezen dichterraout niet mocht ontbreken, en hij begon zich uit zijn vele deelen los te wringen om als Merijntje zijn intree te wagen. Wijl echter slechts het halve werk aanwezig was, sprong er een gehalveerde en kreupele kobold te voorschijn, wat even hilariteit wekte. De opschudding duurde inmiddels voort; er was blijkbaar een gewichtig personage verschenen. Het was de geest van Marsman, die als Diogenes-met-de-lamp optrad! Toen echter zin en bedoeling dier lamp algemeen waren doorgedrongen — Marsman zocht dichters! —, trilde menige kabouterkuit in nerveuze spanning, of de toets der lamp wel zou doorstaan worden. Enkelen klauterden overhaast weer in de boekenkast terug.

Kort daarop wekte een als Koning Nobel uitgeruste figuur, gevolgd door zijn hovenier met spa en gieter, de algemeene belangstelling; het waren de geesten van de Bourbon en Paul Vlemminx. De bewegelijke Janus Bifrons dacht onmiddellijk aan het „hondekijn Courtois" en begon den monarch te begroeten in zijn beste „Fransois". Doch Koning Nobel vond het gezelschap te weinig stijlvol, te weinig Versailles, en de hovenier hield deze artistenatmosfeer niet uit; beiden keerden op hun schreden terug. Nog wat schroomvallig hadden zich andere jonge poëtengeesten uit hun bundeltjes losgemaakt, Hoornik als de dwalende Matheüs, Mok als kaaskooper, van Hattum als Centaur en Franquinet als een flonkerende Jonker. Elkaar gezelschap houdend overzagen zij vanaf den rand der boekenkast — met vieren op èen perron — de dwarrelende menigte beneden hen en haalden bedenkelijk de schouders op. „Niet onaardig! mompelde Matheüs, maar te romantisch, te weinig reëel!" „Allemaal lyriek! vond de kaaskooper, op een Carnaval moet het epischer toegaan!" „Net een Doodendans!" zei de Centaur; alleen Franquinet watertandde om mee te doen.

* * *

Langzamerhand werd het duidelijk dat animo en stemming gingen verflauwen, althans niet beantwoordden aan het zeldzame en feestelijke der bijeenkomst. Alles ging te verward en te ordeloos toe. Enkele Zuidelijk geöriënteerden, die vaker Carnaval gevierd hadden, klaagden aldoor luider dat het op geen echt Carnaval, zeker op geen dichtercarnaval geleek. Zij sloegen nu

de handen in elkaar en begonnen de leiding te nemen. Er werd ruimte vrijgemaakt, alle kamerhindernissen werden met man en macht opzij geschoven, er werd een band gevormd, en zoodra de eerste klanken vielen, zwierde de geest van Jan Engelman, als troubadour uitgedost en gratievol Ambrosia aan de hand voerend, in het open midden en zette den dans in.

Opeens herleefde de Carnavalsstemming en nu bleek tot aller verbazing, hoeveel vrouwelijke genii uit hun opgeslotenheid waren losgebroken. Reeds half vergeten dichteressen hadden den lokroep van den „impressario" gehoord en beantwoord, en thans jaagde de muziek door aller bloed. De Duinkerker kaper, met breeden hoed, degen opzij, pofbroek en gespschoenen, reikte de hand aan Anna Bijns en beiden golfden met barokken zwier langs de verbaasde schare.

Ook de geest van Dirk Coster voelde het rythme door zijn leden slaan. Na eenigen twijfel omtrent het al of niet decente van zijn handelwijze trad hij op de schim van Anna Roemer Visscher toe, maakte een eerbiedige buiging en spoedig bewoog het paar in sierlijke lijningen door de ruimte. Toen Anthonie Donker den vereerden mentor in de feestvreugde zag opgenomen, wendde hij zich op zijn beurt tot Maria Tesselschade en noodde haar ten dans. Veler blikken volgden jaloersch het sierlijke tweetal, dat als een statige Alexandrijn tusschen de paren deinde.

Inmiddels popelde het danslievende hart van Betje Wolff in verwachting van wat er komen ging, en menig dichtergenius had graag toenadering getoond, doch de onafscheidelijke Aagje Deken vormde een onoverkomelijke moeilijkheid. Wat met haàr te beginnen? Hier bracht weer de altijd zegevierende geest van Greshoff de oplossing. Janus Bifrons richtte zich tot beiden, boog naar twee zijden en voerde zoowel Betje als Aagje triomfant in den dans. Goede opmerkers zagen echter dat zijn voorkeur naar Betje uitging; Aagje was hem toch te gestichtachtig en bleef slechts een aanhangsel, temeer toen hij bedacht dat zij als Sara Burgerhart verschenen was. Een Greshoff met een Burgerhart!

Toen de geest van Arthur van Schendel als Fregatschip-kapitein met Geertruide Toussaint als Freule van Lauernesse zich aandienden, ging er een gejuich van sympathie op. Ook de schim van Lucretia van Mercken was de boekenkast ontvlucht en waarde onopgemerkt en ongetroost rond, aangezien niemand voor een Carnavalsavontuur met haar voelde. De hoffelijke „impressario" echter was zich zijn gastheersplichten bewust en zoo zag men weldra den „impressario" zelf met Lucretia van Mercken door de ruimte cirkelen.

Aldoor steeg de Carnavalsroes. Het was of al deze dichtergenii, die, ingesnoerd in een boekenrij, zoolang geen ander geluid dan dat van den houtworm gehoord hadden, plotseling in een wervelwind waren opgenomen. Zelfs zij, die uit overtuiging niets zoozeer verfoeiden als al wat dans en carnavalesk was, werden, onder oogluikende goedkeuring van den geest van Roel

Houwink, erdoor meegesleept. Alle rancune of verbittering was vergeten. Zelfs du Perron glimlachte en Werumeus Buning had zijn gitaar voor een koksmuts verwisseld en stelde op een nabij buffet eenige exquiese gerechten voor de deelnemers beschikbaar. De „impressario" glunderde van genoegen. Der Parnas tanzt! Het was een festijn zonder weerga! Alle blikken en alle stemmen, alle handen en alle voeten waren ingeschakeld op het feestrhythme, aller bloed deinde op den vreugdestroom, die zich onzichtbaar door de ruimte wentelde.

Het feest had zijn hoogtepunt bereikt en neigde daarmee volgens een onverbiddelijk levenslot naar het einde. Dit einde dreigde uit de verte!

*   *   *

Buiten in den nacht kwam er gerucht in den grooten stadstoren, nachtvogels fladderden op uit de galmgaten en twaalf zwaarbronzen slagen vielen uit donkere hoogte over de rumoerende stad als zwaardhouwen, die den dag ombrachten.

De dichter-kamerbewoner had in een trance, onbewegelijk en ontoegankelijk voor alle geluid van buiten, deze wonderlijke geestenparade ondergaan. De twaalfde slag sloeg hem wakker en brak de betoovering; de nieuwe dag was geboren, Aschwoensdag. Deze nieuwe dag van asch en boete viel verlammend op snaren en leden; de muziek lag ineens stil en alle voeten vertraagden. Het was een ongewoon démasqué en tevens een onvermoed einde. De dichter zag nog een glimp van den „impressario", die cito, cito in de boekenkast terugklom. En of hij de rattenvanger van Hamelen was, krabbelden en klauterden hem alle geesten en kabouters achterna; de boeken klapten dicht, de rijen sloten zich en er heerschte weer nachtstilte in de kamer.

BOEKENSCHOUW

HAEGENDOREN (Dr. M. van) HET VERKENNERSLEVEN. Paedagogische studie over het spel van verkennen. Deel II. Uitgave: Vox Romana, Schiebroek; voor België: Standaard-Boekhandel, Antwerpen. Vlaamsche Scoutpers Comité, Leuven.

Sinds lang is naar dit tweede deel met spanning uitgezien. In ons lange wachten werden wij niet teleurgesteld. Vooral de verkenners zelf zullen van dit boek genieten, daar het op zoo uitmuntende wijze en met zooveel kennis van zaken de inrichting en activiteit van welpen, verkenners en voortrekkers behandelt. In geen enkele groep mag dit boek ontbreken en vooral leiders en leidsters kunnen hier den echten verkennersgeest leeren voor zichzelf en anderen.

Erwin Guido Kolbenheyer, de philosopherende dichter[1]

door Dr. NIC. PERQUIN S.J.

Kolbenheyer heeft in „Boekenschouw" geen beste pers gehad. De criticus van een vertaling van „Amor Dei" is zelfs tamelijk boos geworden en werd daardoor méér satiricus dan criticus. Ook in de „Stimmen der Zeit" kon Hubert Becker S.J. zich onmogelijk tot een royale bewondering opwerken.

En toch... toch is Kolbenheyer een groot dichter. Het is mogelijk, om alles toe te geven, wat nee-knikkende hoofden willen zeggen en toch vol te houden, dat hij een kunstenaar van den bloede is.

Hij maakt het een mens niet gemakkelijk om onbevangen van zijn scheppingen te genieten, hij kan meer dan hinderlijk zijn, onhebbelijk, onsympathiek. Maar hij kan ook ontroeren, zodat men hem alles weer vergeeft.

Een eigenaardig mens, die Kolbenheyer! Men behoeft op een of ander portret z'n harde kop maar even te bekijken om te weten, dat bij hem misschien veel mogelijk is, behalve dat hij ooit van idee zal veranderen. Wat er eenmaal in is, gaat er niet meer uit, dat zet hij door met koppige weerbarstigheid, misschien tegen beter weten in. Zo is het buitengewoon interessant om te zien, hoe de grondideeën van zijn levensbeschouwing, reeds geschetst in zijn eerste romans en later tot systeem uitgewerkt in zijn philosophische verhandeling „Die Bauhütte, Grundzüge einer Metaphysik der Gegenwart", tot in zijn laatste romans en opstellen doorwerken.

Die kop van Kolbenheyer zou ook de indruk kunnen vestigen, dat er Magyaars bloed in hem is, welke indruk versterkt wordt door het feit, dat hij in Boedapest geboren is. Toch schijnt die indruk foutief te zijn, want men zegt, dat hij uit puur Duitse ouders geboren is. Het zou anders wel aardig geweest zijn om eens te onderzoeken, of Kolbenheyers fanatisch geloof aan het Duitse bloed niet tot een complex te herleiden was. Maar daar men hardnekkig beweert, dat hij zuiver Arisch is, moeten wij die hypothese wel laten vallen.

Historisch vast staat in ieder geval, dat hij op de dertigste December 1878 geboren is, dat hij in Weenen Philosophie en Natuurwetenschappen studeerde en promoveerde op „Die sensorielle Theorie der optischen Raumempfindung". Midden in dit wetenschappelijk bedrijf wordt hij gestoord door zeer sterke artistieke ontroeringen, hij laat de wetenschap los en schrijft zijn eerste roman „Amor Dei". Sinds die tijd is hij dichter en philosoof gebleven. Hij schrijft romans, toneelstukken, gedichten en opstellen over philosophie, kunst en politiek.

Dit ter oppervlakkige kennismaking! Maar hij verdient meer dan dat.

Het moeilijke bij Kolbenheyer is altijd, dat men niet met een naïeven verteller te doen heeft, die uit de volheid van zijn vinding, uit de directe ervaring van zijn leven moet scheppen, maar — laten we het vierkant zeggen — met een heel raren piekeraar, die zijn koppige ideeën over mens en leven heeft. Hij is niet iemand, die per ongeluk ook wel eens aan philosophie doet als een onoverdachte zijsprong. Hij wil en hij zal en hij moet denken en in dat denken is hij gekomen tot de absolute veroordeling van elk individualisme met het even absolute geloof aan de volstrekte waarde van het algemene.

De mens is volgens hem niets dan een bizondere individuatievorm van het plasma: „ein besonderer Plasmastamm ist die Spaltungsform Mensch, allein ausgezeichnet durch das Bewusstsein".

Het individu moet zich zelf zien als „Funktionsexponent des plasmatischen

---

[1]) E. G. Kolbenheyer, Gesammelte Werke in acht Bänden, Albert Langen - Georg Müller, München.

Lebens" en als „Funktionsexponent der überindividuellen Individuationsformen eines spezifischen Plasmas".

De mens heeft dus alleen zin en betekenis als onderdeel van het geheel. Hij heeft geen persoonlijke onsterfelijkheid, geen persoonlijke rechten en plichten.

Nu heeft het Duitse volk een zeer bizonder plasma. Het Duitse volk is een jong volk, dat direct tegenover de oude volkeren van het Westen staat. Zij zijn biologisch gesproken uitgepraat, zij kunnen hoogstens proberen te houden, wat zij hebben, terwijl het Duitse volk nog over enorme levenskrachten beschikt, die de natuurlijke erfenis van het Duitse bloed zijn.

Uit deze phantastische en door dik en dun vastgehouden ideëen kan men voor een groot deel ook het werk van den dichter begrijpen, maar toch lang niet het geheel.

Immers, hij is meer dichter dan philosoof en spreekt daarom onbewust voortdurend zijn eenzijdige en overdreven wijsgerige ideëen tegen. Meer dan dat, ondanks zijn theorie is hij toch zelf de grootste individualist, die er bestaat. Hij kan het niet nalaten, met onverminderde liefde de fatale eenzaamheid der persoonlijkheden te schilderen, die hij bewondert en vereert. Zij het Theophrast in „Paracelsus", die onbegrepen in zijn diepste wezen door het leven gaat, terwijl men hem als geneesheer alleen „gebruikt", zij het de uitgestotene Spinoza in „Amor Dei", zij het Pätzke Pausewang, de man die geen weg weet met zijn oerkrachten, zij het de philosoof Ulrich Bihander in „Montsalvasch" of de musicus Bruckmeier in „Das Lächeln des Penaten": het zijn allen ten slotte toch in zich zelf en voor zich zelf levenden.

Het is daarom ook niet zo heel moeilijk om in die persoonlijkheden Kolbenheyer zelf terug te vinden. Zijn zij ontdaan van hun historische plunje dan bemerkt men tot zijn verbazing, dat in grote trekken allen op elkaar lijken. Een man als Ulrich Bihander philosopheert en Bruckmeier is musicus, twintig jaren liggen er tussen de eerste en de tweede roman en toch zij lijken op elkaar als de oudere Kolbenheyer op den jongeren, d.w.z. zij zijn dezelfden.

Theoretisch laat hij zijn helden echter voortdurend gedachten uitspreken over het onbelangrijke van het individu, over het geluk, dat men alleen in dienst vindt, over de afhankelijkheid van afstamming en ras. Theoretisch probeert hij ook telkens in zijn roman de biologische samenhangen bloot te leggen, de geestelijke bevruchting van mens tot mens. Daarom ook, dat hij de meesten zijner helden volgt vanaf hun geboorte tot aan hun dood. Zo laat hij met ontzaglijke zorg zien, wat bijv. Spinoza gemaakt heeft tot den philosoof van het pantheïsme, de kleinste en fijnste aanrakingen worden niet vergeten, alles moet verklaard worden.

Nu zal men gemakkelijk kunnen begrijpen, dat een dichter daarmee tot prachtige en tot nietszeggende dingen kan komen. Voor zover in zijn gedachte waarheidsgehalte is, komt hij tot grandioze perspectieven, voor zover zijn idee absurd is, komt hij ook tot absurditeiten.

Een voorbeeld slechts.

In „Amor Dei" wil hij Spinoza's wording uitbeelden. Hij wil hem verklaren, wat bij Kolbenheyer hetzelfde is als bewonderen.

Nu is het inderdaad formidabel, wat een hartstocht en een felheid daarin gist. Men moge zeggen, wat men wil, maar het boek grijpt je naar de keel en hamert zich in in je ziel. Het is moeilijk te zeggen, wat de geheime kracht ervan is. Alles overmeestert je met elementaire kracht, maar het meest misschien toch wel, hoe hier de strijd om een wijsbegeerte gemaakt is tot een worsteling op leven en dood.

Dat is wonderbaarlijk! Wat lijkt er zakelijker, vreedzamer dan philosopheren. Ver van het jachtende leven in een stille afzondering.

Men kan zich de philosophie voorstellen in armoede en eenzaamheid, moeilijk in bloed en geweld.

Hij wil laten zien, hoe philosophie leven is, hoe zij uit het diepste van een mens komt en hem zo verovert, dat hij er mee staat of valt, mee leeft of sterft. De overtuiging, het inzicht is ontzaglijk omwoelend, werelden om-

verwerpend, een lawine, die moet doorbreken. De gedachte is sterker dan de daad.

En wat doet nu Kolbenheyer? Hij zet een nieuwe gedachte in een land (d.i. Nederland) en in een tijd (d.i. de Reformatie), waarin men elkander dood martelt om godsdienst en philosophie, waar de vrijheid van de gedachte met titanenkracht worstelt tegen gewetensdwang en gedachtedwang, wat zich in de kerkeraad en synagoge belichaamt, waar iedereen over godsdienst en philosophie redeneert en moet redeneren met meer hartstocht dan met rust.

De grote, eenzame strijder voor de waarheid is Spinoza.

Dat de strijd om de gedachte een roman van dergelijke levendigheid, spanning en vaart kon worden, is te danken aan de inlevingsgave van Kolbenheyer in tijd en milieu. Tot dat doel dient het bijwerk van Hollands land en zee, het boek sprankelt van de levenslust en levenskracht van den Hollander in de Gouden Eeuw. Het is werkelijk Holland in de strijd met Engeland, met al z'n kleinheid en grootheid, een prachtig beeld van de tijd.

E. G. KOLBENHEYER

Om Spinoza's wording en groei te tekenen komen wij in contact met historische personen als Rembrandt, Willem III, Jan en Cornelis de Wit of worden figuren ten leven geroepen, die hij alleen kent uit de schilderijen van Rembrandt.

Nu moge men zeggen, dat Spinoza's philosophie vaag is en dat Kolbenheyer er vaag om heen redeneert, men moge hem historische misvattingen verwijten, die toch eigenlijk dichterlijke vrijheden zijn (want de schrijver kent z'n stof!), men kan er toch ook het positieve van deze eerste roman tegenover zetten en oprecht bewonderen, wat te bewonderen is.

Een ander voorbeeld.

In „Montsalvasch" heeft hij de mislukte gemeenschap geschilderd tussen man en vrouw, waar hij met harde hand het egoïsme van een vergaderingenleidende suffragette blootlegt, die omwille van haar theorieën het kind in haar doodt. Daartegenover stelt hij in „Das Lächeln des Penaten" de geestelijke vruchtbaarheid van een gemeenschap tussen man en vrouw, waarin de vrouw in haar begrijpen, in de zelfwegschenking mee den kunstenaar in den held wekt.

Zij heeft voor hem het „Heim" veroverd. Niet in rozengeur en maneschijn, niet in een sprookje van onbestaanbare volmaaktheid, maar in de hardheid van het werkelijke leven. Hij slaat de deur achter zich toe en weet dan pas, dat zijn vrouw gelijk had en zij weet tegelijk, dat achter de deur het inzicht komt. Zij wacht trouw op zijn thuiskomt, wanneer hij gemusiceerd heeft, maar dan volgt nog geen zoet gepraat, ze krijgen bijna ruzie over dat wachten.

Zijn huisgezin is de kracht, die hem doet leven, die hem in staat stelt het hoogste te geven. Nièt voor zich zelf — echt Kolbenheyer weer — maar voor de anderen: Bruckmeier is na de triomf van zijn symphonie krankzinnig gelukkig, omdat het nu duidelijk bleek, dat hij „tauglich" was.

„Anna trug eine weisze Schale behutsam in den Händen. Über das Lämpchen war eine Milchglaskugel gestürzt, sie verbreitete einen stillen Schein. So ging Anna dem Schlafzimmer der Kinder zu.

Eduard sah ihr nach".

Geen woord méér, daarmee is het laatste gezegd. In dat slotaccoord, dat als het einde is van een symphonie, ligt heel het veroverde geluk, heel de rijkdom van de geborgenheid in liefde, die niet rust in de burgerlijke behagelijkheid van bezit, maar levenwekkend is in de enorm rijke wegschenking van de vrouw als moeder en echtgenote.

In deze roman is het natuurlijk ook weer waar, dat Kolbenheyer verveelt door lange bespiegelingen over kunst en taak, dat hij altijd maar doorborduurt op z'n ideeën van „Bluterbe" en het weer niet laten kan om ons heel duidelijk te maken, dat individualisme niets is en de algemeenheid alles. Maar dat is te vergeven, omdat er zo ontzaglijk veel moois tegenover staat en ook al, omdat de kunstenaar den philosoof zo braaf tegenspreekt. Met ontroerende fijnheid schildert de schrijver het onuitsprekelijke geluk van den kunstenaar, die beseft, dat hij „tauglich" is en Kolbenheyer als philosoof meent, dat hij daarmee weer een stelling bewezen heeft, terwijl hij toch in werkelijkheid het allerhoogste individualisme bekroont, daar waar een mens niets meer vraagt, niets meer wenst, daar waar hij alles heeft, d.w.z. waar hij gelukkig is.

Kolbenheyer heeft gelijk, heerlijk gelijk, wanneer hij met het individualisme afrekening houdt, waar het egoïsme, geborneerdheid en lafheid is, zoals bijv. in „Reps, die Persönlichkeit", en positief gezien, wanneer hij de krachten en diepten ontdekt, waar een mens zich zelf geeft aan de zaak, z'n geloof, z'n taak.

Op die hoogtes van zijn voelen is Kolbenheyer volop dichter en kan hij iemand aangrijpen op een wijze, die totale verovering is.

Er komt nog iets bij! Er is meer verklaring nodig. Het is m.i. aan geen twijfel onderhevig, dat de dichter in de individualisten zich zelf bestrijdt. En het zou niet de eerste keer zijn, dat de snikkende klacht om iets wat men mist en toch zo intens graag wil, hoogste schoonheid werd.

De hardheid en onstuimigheid zelfs, waarmee hij steeds maar weer en in alle toonaarden te keer gaat tegen de doffe kleingeestigheid van het individualisme, doet een innerlijke strijd vermoeden, die een levensklacht werd. Het is allerpersoonlijkste ervaring.

Men bedenke daarbij goed, dat hij geen kinderachtige naprater van het nationaal-socialisme is, hij is niet bij Rosenberg in de leer geweest. Hij streed met zich zelf, toen het nationaal-socialisme met heel z'n rassenleer nog in het zwijgen van het niets lag.

Hij is onbillijk uit hartstocht, uit die verbeten hartstocht van niet los te kunnen komen uit zich zelf en toch te willen, fel te willen. Daarom kan hij, waar hij ideeën verkondigt, nooit andere mensen uitbeelden, dan zich zelf, terwijl hij toch, in rust en evenwicht, d.i. waar hij zich zelf niet behoeft in te schakelen, onvergetelijke karakters kan vormen.

Daarom ook kan hij het in zijn drama's dikwijls niet nalaten om te gaan declameren. Hij moet nu eenmaal zijn gedachten „luchten" en het laat hem volkomen onverschillig, of hij zijn eigen werk daarmee stuk maakt door het hopeloos in geredeneer te laten vastrijden.

Daarom ook kan hij tegenover de dingen, die tegen zijn overtuiging ingaan, niet eerlijk denken. Hij moet de katholieke Kerk en haar belijders tot een karikatuur maken. In „Gregor und Heinrich" vervalst hij zelfs een pauselijke brief om Gregorius VII scheef te zetten. Niet uit dichterlijke noodzaak, niet uit een verkeerd inzicht, gewoon uit afkeer, uit haat.

Daarom ook kan hij nooit of nimmer toegeven, dat zijn opvatting omtrent God (de Duitse god als deel der mensheid) tot waanzinnige tegenspraak voert, terwijl hij herhaaldelijk zijns ondanks vlak voor het inzicht staat, dat God in christelijke betekenis het enige antwoord is op een onbeantwoorde vraag. Er komen ogenblikken, waar hij zijn helden op de knieën dwingt, maar dan ineens laat hij ze omkeren en zeggen: „als ik kòn bidden".

Beschouwt men Kolbenheyer op deze wijze, dan wordt niet alleen veel onbegrijpelijks héél helder, maar men staat ook veel sympathieker tegenover dezen wilden en hartstochtelijken mens, die haat, wat hij niet kan lief-

hebben. Hij is geen marktschreeuwer en brutale durfal, die maar zegt, wat hem te binnen valt. Zijn kunst en zijn idee zijn hem heilige ernst. Als hij over iets schrijft, dan heeft hij de zaak grondig bestudeerd. Het is geen grappige handigheid, wanneer hij een hele roman in 16de eeuwse stijl schrijft, het is een uiterste gevolg van zijn inleving in de tijd. Als hij over Spinoza schrijft of over Giordano Bruno, dan kent hij ze. Als hij Holland in zijn werk betrekt, dan gaat hij er heen en bestudeert land en volk, dan poogt hij door het intense beschouwen der 17de eeuwse schilderkunst een voorstelling te krijgen van de tijd, waarin zijn boek speelt.

Kolbenheyer is niet iemand, die men schouderophalend ter zijde schuift. Het is mogelijk, dat zijn hartstochtelijke beperktheid een zuiver genieten van zijn werk moeilijk maakt, maar hij blijft toch een dichter, die wat hij leed tot schoonheid verhief.

Ik kan niet anders dan toch den man bewonderen, die in van smart trillende ernst schreef:

Nur was aus liebenden Stunden
Selbstvergessend erglüht,
Habt ihr ans Leben gebunden,
Dann nur habt ihr geblüht.

BOEKENSCHOUW

MOST (Ph. van der) DE BLINDENGELEIDEHOND. Zijn africhting, verzorging en gebruik. (69) Met 16 fotogr. afbeeldingen. Weten en kunnen. Nieuwe reeks. Nr. 204. Kosmos, Amsterdam.

De schrijver wil in dit boekje aan het publiek in het algemeen en den hondenvriend en blinde in het bijzonder, het een en ander vertellen omtrent het wezen en het werk van den geleidehond. Hij bespreekt de africhting, voeding en verzorging, het ras, geslacht en karakter van den hond en de houding van het publiek ten opzichte van de blinde en zijn hond. Met de vele foto's een overzichtelijk en handig boekje.

HEEG (Th.) KAMERGYMNASTIEK VOOR VROUWEN. (47) Met 32 foto's. 3e herziene druk. Kosmos, Amsterdam.

Vooral voor de duizenden huismoeders en vrouwen in betrekking, die niet over voldoende tijd beschikken om naar sport- en tennisveld te gaan en op kamergymnastiek zijn aangewezen, is dit boekje geschreven. De oefeningen zijn aan de hand der practijk samengesteld en ook zeer geschikt voor Indie. Het is voorzien van vele fotografische voorbeelden en een theoretische inleiding. Voor belangstellenden.

ROSKAM (H. M. A.) MIJNBOUW EN ZOUTWINNING. (52) Boekcentrale, Amsterdam.

Een overzichtelijk boekje voor de jeugd, die over het algemeen te weinig af weet van de delfstoffen uit eigen bodem. Schrijver leert ze hierin waar het zout vandaan komt, wat het is, hoe het wordt gewonnen en bereid en waar het naar toe gaat. Verder iets uit de geschiedenis van de steenkolenontginning in Nederland, de aanleg en inrichting van schachten, en het leven van den mijnwerker. Een leerzaam boekje.

Over den Schrijver en zijn intieme geschriften

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Het besluit tot verbod van ieder posthuum geschrift van eenigerlei intiem karakter, door Paul Bourget, eenige jaren geleden, aan den vooravond van zijn sterfdag genomen, wekte in die dagen een bewogenheid onder de schrijvers-tijdgenooten, die nog immer niet tot rust is gekomen. Green gaf zijn hoogst belanwekkend J o u r n a l van specifiek persoonlijk karakter in het licht, Gide volgde dit voorbeeld, terwijl een François Mauriac en een Georges Duhamel de voorkeur gaven aan imaginaire gedenkschriften, waarin de fictie de waarheid omsluierd houdt.

In het algemeen staat de meening der tijdgenooten-lezers afwijzend tegenover dergelijke testamentaire beschikkingen: van verwondering slaat het gevoel over tot verbittering om het feit, dat een mensch, wiens werk aan publiek en nageslacht behoort, zich de pretentie aanmatigt zijn levensgebaren aan anderer belangstellende nieuwsgierigheid te onttrekken, terwijl hij dienzelfden lezers toch zijn gedachtenleven en overdenkingen, zijn arbeidsvruchten kortom, openbaarde. Niettemin staat de schrijver hier in zijn volste recht, immers hij bedoelde niet als letterkundige alléén te leven, hij bedoelde vóór alles, m e n s c h te zijn als ieder ander. Dàt deel zijner ervaringen, dat anderen van dienst kan zijn, behoort allen toe: de middelen om te komen tot die ervaringen en de ontwikkeling daarvan vormen zonder eenig beding zijn persoonlijk en uitsluitend eigendom.

Echter ontmoet deze laatste opvatting tal van bestrijders. Menigmaal beklaagde Paul Bourget zich over de onbescheidenheid van onzen tijd en den algemeenen smaak voor banaal en waardeloos nieuws, die overal rond hem aan den dag trad en niet in de geringste mate in den uitzinnigen cultus voor „dagboeken", waarvan zoovele lezers getuigen. En inderdaad overkomt het ons keer op keer te moeten constateeren, hoe personen, die van geen enkele belangstelling voor een historische figuur of het gedachtenleven van een schrijver blijk geven, zich met gretigheid werpen op de altijd min of meer valsche anecdotes, die over deze zelfde persoonlijkheden, waarvan zij de groote daden in onwetendheid voorbijgaan, in omloop zijn.

Terwijl ik hier Paul Bourget tegen deze blaam of deze gereserveerdheid verdedig, moet mij echter de bekentenis van het hart, dat mijn persoonlijk gevoelen tegenover de hier bedoelde intieme geschriften geenszins onverschillig staat. Als criticus hecht ik integendeel de grootste waarde aan de informatie's van persoonlijke orde, die in mijn oog veelal een nieuw licht doen schijnen over de werken van den geest en mij deze laatste vooral méér

nabij, méér nader brengen, ze tevens een méér menschelijk en meer assimileerbaar karakter geven.

* * *

Ik denk hier dus nog geenszins aan het „eigen-ik", in het meest intieme werk van den schrijver weerspiegeld, dat al zijn „haatbaarheid" verliest en waarop het Pascaliaansche woord: „Je le hais parce qu'il est injuste, parce qu'il se fait centre de tout"; van geenerlei toepassing is. Deze laatste bekentenissen toch, met de pen in de hand gedaan, worden aan een smart ontrukt, die in deze uitstorting haar verlichting zocht te vormen of zij worden aan een angst ontwrongen, die vergeefs beproeft zichzelven te bedriegen. Men denke slechts aan het Journal intime van Benjamin Constant, Mon coeur mis à nu van Baudelaire, de Brulard van Stendhal en de Memoranda van een Byron, door Moore voor ons bewaard. Het betreft hier zéér zeker bladzijden van egotistische strekking; de zelfvergoding en het overdreven gevoel van eigenwaarde vinden hun oorsprong echter nimmer in een parti-pris van den auteur en wij zijn hier ver van de zelfgenoegzame behaagzucht eener valsche ijdelheid. Constant is het slachtoffer van een afmartelend gevoelsdualisme en hij tracht een verzachting voor zijn lijden te vinden in het uitschreien, het uitschrèèuwen daarvan. Baudelaire voelt zich verzinken in den grondeloozen angst om de ellende van zijn mislukte leven. Ook zijn dagboek is een verscheurende kreet. Beyle's lippen wordt de bekentenis ontwrongen van een nimmer aflatende levenskwelling, welke hij vergeefs tracht te bezweren door een altijddurende verdieping in het raadsel van het eigen-ik. En wat Byron betreft, het smartelijk document, door zijn kleinzoon, lord Lovelace, onder den titel Astarte gepubliceerd, heeft ons vergund een blik te slaan op het innerlijk drama, dat achter zijn wrange confidentie's verscholen lag.

* * *

Het betreft hier dus geen enkele maal een vrijwillig en systematisch op-schrift-stellen, als waarvan andere dagboeken blijk geven. Het is deze laatste wijze van handelen, welke noodwendig gepaard gaat met een progressieve afstomping, een langzaam-voortschrijdende verlamming van het gevoelsleven. Zoo meenden de gebroeders Goncourt een verfijning te vinden van het eigen „zenuwstelsel" — om in de physiologische terminologie van dezen tijd te spreken — in het ononderbroken werk van ontleding van eigen en anderer persoonlijkheid, waaraan zij zich overgaven en dat zij in hun Journal intime te boek stelden.

Welnu, hun Journal treft den tegenwoordigen lezer allereerst door een volslagen gemis aan menschelijke ontroering en een daaruit vanzelf voortvloeiende beteekenisloosheid der geregistreerde indrukken. Deze waarnemers van het dagelijksch leven, die iedere spontane levensuiting in zich verstikten en iedere

uiting van 's menschen onderbewustzijn in zich terugdrongen, leefden nimmer, omdat zij zichzelve niet lieten leven. Een gevolg van deze verstikking van ieder dieper gevoelsleven was een onmogelijkheid hunnerzijds om in anderer gevoeligheden te treden. De oude spreuk: „Homo sum et humani nihil a me alienum puto", beteekent immers niet anders dan: Door eigen menschelijkheid ervaar ik de menschelijkheid van de menschen rondom mij. En Goethe zegt het op zijn wijze: „Wat gij niet in uzelven draagt, kunt gij niet ontvangen."

* * *

Om de hier ontlede redenen blijft het waar, dat, indien het ons overkomt ons omtrent iemands geschriften te vergissen, de oorzaak daarvan veelal moet gezocht worden in onze onwetendheid omtrent zijn ware natuur. Een mensch, waarvan wij niets weten, camoufleert zijn persoonlijkheid al te gemakkelijk in zijn geschriften: iemand, wiens hartsgeheimen ons werden medegedeeld daarentegen, zal ons voor illusie's behoeden omtrent de al of niet-waarachtigheid der schildering van zijn eigen portret en dat van anderen. Werd het accent van Verlaine's verzen ons niet praegnant en aangrijpend als nooit te voren, sinds François Porché ons duidelijk deed worden, dat ieder zijner gedichten de expressie beteekent van een levensmoment, getransponeerd door de goddelijke gratie van des dichters lyriek? En toch, hoezeer de mensch geneigd zij de waarheid van den mensch achter die zijner artistieke openbaringsvormen te willen ontdekken, het is en blijft ontoelaatbaar, dat de vrijheid, welke men zich veelal tegenover verdwenen schrijvers meent te kunnen veroorloven, als een recht onzerzijds beschouwd zou worden.

Bourget is niet de eenige, die daaromtrent voorzorgen getroffen heeft ten opzichte van degenen, die Georges Duhamel in zijn Remarques sur les mémoires imaginaires als mangeurs de chair crue betiteld heeft. „Eters van menschenvleesch", het zijn zij, die in hun onverzadiglijke zucht naar doorleefde menschelijke dingen slechts smaak vinden in het bloote fait-divers, en die slechts meer tot geestdrift vermogen te geraken, wanneer zij hun wreede tand van begeerte kunnen zetten in de nog lillende levens-bijzonderheden van wie zoo pas in lijden henengingen. Hierin ligt wel de voornaamste reden der terughoudendheid van een Bourget en wie deden als hij. Het laatste verlangen van een Stéphane Mallarmé was ook, niets te doen verschijnen, na zijn dood, van die dingen, welke zijn eigen pen niet eenmaal voleindde. Huysmans verzette zich op dezelfde wijze tegen de publicatie van zijn correspondentie.

Zeker, er zijn gevallen denkbaar, waarin de schrijver zijn verbod ten onrechte doet gelden. Er zijn brieven of bladzijden uit 's schrijvers werk, die onuitgegeven bleven, en welke soms de schoonste pagina's uit zijn werken evenaren. De publicatie der

correspondentie van een Renan of een Taine, van een Flaubert of een Mérimée heeft evenveel voor den roem van deze schrijvers gedaan als de grootheid hunner andere werken. De figuren van een Rainer Maria Rilke en van een Hugo von Hofmannsthal verwierven een nieuwe grootheid op grond van de openbaarmaking hunner brieven, en wanneer men de correspondentie van een Elémir Bourges volledig in het licht zal hebben gegeven, — wat weldra gebeurd zal zijn, naar ik hoop, — zal men verwonderd staan over de strenge schoonheid van dezen litterator, wiens werk de groote lezersgroep om zijn austère aanblik nimmer gemeenzaam werd. En laat ons ten slotte de Cahiers van Maurice Barrès niet vergeten, die wel verre van een grafschending, een aureool om zijn onsterfelijkheid zullen blijven beteekenen.

*　　*　　*

Ondanks deze sprekende voorbeelden, die pleiten voor een oordeelkundige publicatie van bepaalde „Journaux", kunnen tegenstanders daarvan, als de hierboven genoemde, zich op groot gezelschap beroepen. In de zeventiende eeuw immers, de eeuw, welke bij uitstek de eeuw der psychologische en zedelijke analyse mag heeten, ondervindt geen der groote schrijvers de behoefte aan het schrijven van een „journal intime". En toch waren een La Bruyère en een La Rochefoucauld om hun geestestournure de welhaast aangewezen mannen voor zulk een schepping. De één schreef zijn „Caractères"; de andere zijn „Maximes". Het is niet moeilijk zich, onder het mom van hun werk, van beider gevoeligheid rekenschap te geven. Echter gaven zij ons geen andere dan „onverpersoonlijkte" indrukken weer, daarmee Pascals woord in praktijk brengend: le moi est haïssable.

Eenzelfde stilzwijgen omtrent zichzelven nemen een Racine, een Molière, een La Fontaine in acht. Diegenen onder hun tijdgenooten, die dat stilzwijgen verbraken, hielden geen dagboek. Zij stelden het gesciedkundig geschrift van dien tijd, zij stelden Mémoires samen.

De schrijver van deze laatste, of het een Montluc, een Retz of een Gourville betreft, brengt, wanneer het uur van rust voor hem heeft geslagen, een veelal alleszins betrouwbaar getuigenis uit betreffende de gebeurtenissen, waarmee zijn levensactiviteiten vermengd zijn geweest. De mensch heeft eerst gehandeld, daarna vertelt hij zijn levensgebeuren. Dit is de loop der werkelijkheid zelf. Het leven heeft in hem beelden neergelegd, die door het instinctmatig en spontane werk van de menschelijke herinnering weer ten leven worden gewekt. Hij stelt deze beelden te boek en meent zich omtrent zijn handelen te moeten excuseeren met naar voren te brengen, dat zijn getuigenis anderen in staat zal stellen, om door hem als gewichtig beschouwde gebeurtenissen beter te begrijpen. Terwijl zij leefden, zagen deze memorialisten niet in zelfgenoegzaam welgevallen op dat leven neer. Of,

om spottend met een philosoof over de veelal valsche inthospectie der na-oorlogsjaren te spreken, zij zetten zich niet aan het venster, om zich in de straat te zien voorbijgaan. Als zij zich deze introspectie veroorloofden, was het om zich tot God in gebed in te keeren, werkzaamheid van een vermogen, waarvan wij de heilzame en normale werkzaamheid in het *Journal* van een Goncourt, een Amiel, en ook al te veel bij een Green, tot werkeloosheid gedoemd zien. „Les pensées seules ne sont point oraison," zegt de moralist Nicole, in zijn *Traité de l'Oraison*, waarschuwend tot deze laatsten. Het is slechts met betrekking tot zichzelven, dat dezen, in hun benepen egotisme anderen zien, zonder hen te leeren kennen.

* * *

Tenslotte zijn er nog enkele redenen, meer bepaaldelijk aan onzen tijdgeest ontsproten, die een ernstig schrijver een groote reserve omtrent de intimiteit van zijn leven kunnen opleggen.

Overal rond hem treft hem een stuitend paradeeren en etaleeren van innerlijke gevoelens; deze, toegevoegd aan de afwezigheid van eenigerlei wetgeving, welke onverschillig wien wettigt om persoonlijke brieven betreffende het verborgen leven van zelfs nog levende menschen te koop te bieden; verder een manie voor nietszeggende praat, gepaard aan een gemis aan schroomvalligheid bij bepaalde schrijvers, zij vormen alle te zamen een tableau, waarvan een ernstig schrijver zich maar al te gaarne afkeert. Men komt er zelfs toe, onder het voorwendsel de waarheid te dienen, min of meer lasterlijke mededeelingen te doen over deze of gene in aanzien staande persoonlijkheid, met aanduiding van initialen, gemakkelijk bepaalbaar op grond van het aangegeven tekstverband.

En het is mede tegen dit geheel van laakbare handelwijzen, dat Paul Bourget heeft willen protesteeren door zich te onttrekken aan een valsche en veelal kwaadwillende nieuwsgierigheid.

BOEKENSCHOUW

CSABA (Margaret) WAT EEN MOEDER WETEN MOET. (183) Met een voorwoord van Mgr. Prof. Dr. Toth Tihamér. Vertaald door D. Crassaerts. Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Een groep vrouwelijke artsen van de Nationale Vereeniging van Hongaarsche artsen organiseerde in het St. Emmerichjaar besprekingsavonden over de voorlichting aan kinderen. Men stelde vast dat er in de Hongaarsche taal geen werk bestond dat de problemen der meisjes behandelde. De schrijfster, die deze avonden leidde, werd door de katholieke vrouwelijke artsen gevraagd in dit te kort te voorzien. Door haar groote ervaring heeft zij een juiste kijk op de diverse moeilijkheden gekregen en behandelt deze hier in gesprekken. Ze zegt vele dingen vrij en ronduit en daarom blijve dit boekje alleen gereserveerd voor ouders en opvoeders.

BUITEN LETTEREN LANDSCHE

FRANSCH

DEBRIX (Jean R.) ARGILE. Plon. Paris. 1939.

Jean Debrix is een jong schrijver, die met „Argile" zijn eersten roman publiceert. Het is een streekroman, doch verder reikend in strekking en beteekenis dan dit bij regionale romans gewoonlijk het geval is. Volgens eigen getuigenis heeft de auteur het probleem van goed en kwaad, het mysterie ook van het menschenlot gestalte willen geven. Dit bijna al te hoog grijpen verraadt den nog jongen auteur. „Argile" is een merkwaardig boek en herinnert door het aangedurfde probleem inderdaad, zooals geschreven werd, aan Dostojefski. Een jonge vrouw, reeds gescheiden van haar man, voelt geen liefde, maar genegenheid voor een verloopen zwerver, een treurig individu, die het kwade doet om het kwaad; zij cultiveert min of meer die genegenheid om hem te redden, wat haar ten slotte gelukt, doch tot haar eigen ondergang. Dit is het hoofdthema. Allerlei occulte invloeden, helderziendheid en voorspellingen, spelen door het verhaal heen. Dit ziet er nogal Dostojefski-achtig uit, maar Debrix mist de metaphysische helderziendheid, de psychologische doordringing van Dostojefski, althans hij bezit die in zooveel geringere mate. Het is niet alles even overtuigend wat hij ensceneert, zoo bijvoorbeeld den epileptischen Michaël, die in zijn toevallen voorspellingen doet. Het onevenwichtige zijner figuren is niet geheel bevredigend. Voor rijpe lezers.

JEAN DEBRIX

LA VARENDE (Jean de) MAN' D'ARC. Roman. Grasset. Paris. 1939. 24 fr.

Met „Man' d'Arc" blijft La Varende in de sfeer, waarin zijn romans en novellen zich gewoonlijk afspelen, onder den Normandischen adel namelijk in de vorige eeuw. „Man' d'Arc" bevat het verhaal van den Vendéeschen opstand kort na 1830 tegen Louis-Philippe, een moedige, maar trieste en hopelooze onderneming van verwoede royalisten. De heldin van den roman is een volksmeisje, dat, verkleed, mee ten strijde trekt en een zekere rol in het krijgsbedrijf speelt, Manon, vandaar haar bijnaam Man' d'Arc. La Varende is Normandiër en edelman en deze twee hoedanigheden teekenen hem als schrijver. Het oude Vikingerbloed verraadt zich in zijn voorliefde voor krachttooneelen, voor felle, ruwe en grootsche karakters, en de con-

servatieve edelman spreekt uit zijn archaïstische taal, uit heel den stijl van zijn werk. Preutsch is hij allerminst; hij plaatst zijn Manon in eigenaardige situaties; doch hij voelt voor den rauwen, gezonden levenszin, voor den koningstrouw en den Vasallenmoed zijner Normandiërs. In boeken als dit, waarin La Varende eenigszins aan de historie gebonden is, ontbreekt die geacheveerdheid, die afheid van compositie, die zijn vorig werk „Le Centaure de Dieu" kenmerkten. Dit boek heeft iets van een gestyleerde kroniek. Voor volwassenen.

VIALAR (Paul) LA ROSE DE LA MER. Denoël. Paris. 1939. 21 fr.

Deze roman verwierf den jongsten Femina-prijs. Vialar heeft een dankbaar geval gekozen als fabel, als geraamte voor zijn roman. Op den dag, dat Jérôme's moeder begraven wordt, verlaat het oude schip, dat hem en zijn oom behoort, Cherbourg met een lading voor Roemenië. Oom heeft voor alles gezorgd, zoodat Jérôme in de drukte geen tijd had om zich van alles op de hoogte te stellen. Eenmaal op zee, wordt zijn achterdocht gewekt. Hij bevindt, dat de kisten met steenen geladen zijn en hij begrijpt.... het schip moet vergaan, opdat oom en hij de verzekeringssom kunnen opstrijken. Nog andere verwikkelingen kruisen dit gegeven. Vialar heeft er een leesbaar romannetje van gemaakt, echter niet meer dan dat. In geen enkel opzicht is er een boek van verdere strekking of bijzondere beteekenis ontstaan. Noch in de uitbeelding der figuren, noch in de psychologie der bij het geval betrokkenen, noch in de beschrijving van het dreigende conflict heeft Vialar iets meer bereikt dan dat de lezer met spanning het verloop van dit eigenaardig geval volgt. „Prijzen" worden in Frankrijk nogal gul en gemakkelijk toegekend. Wegens enkele grove scène's is het boek slechts geschikt voor ervaren, rijpe lezers.

DUITSCH

RASCHKE (Martin) DIE UNGLEICHEN SCHWESTERN. Roman. Paul List Verlag, Leipzig. 1939.

Een uitzonderlijke, vreemde, eenigszins ongezonde intrigue heeft deze roman: de liefde van Andreas Franke voor de twee zusters Berta en Sophia Moser. Andreas komt als huurder inwonen in het huis, dat zij met hun vader Konrad Moser iets buiten de stad Dresden dichtbij de Elbe bewonen. Berta wint eerst de liefde van Andreas, leeft zonder eenige aarzeling of eenige twijfel aan de geoorloofdheid harer handeling met hem samen; brengt hem tot allerlei dwaasheden en geldverspillingen, waarbij haar vader zijn aanstaanden schoonzoon ook nog op allerlei wijze uitbuit; zakt bij een uitstapje door het ijs en verdrinkt. Andreas, die al langen tijd in zijn hart liefde heeft voelen groeien voor Sophia, neemt deze nu tot vrouw.

De achtergrond, waarop deze roman zich afspeelt, is Dresden met zijn torens en paleizen en bruggen en zijn heerlijke Elbe. Dit is wel het beste gedeelte van het boek: hier doet Raschke vaak denken aan onzen v. Looy, die soms met een enkelen markanten trek, een enkel evocatief woord een straat, een wijk, een landschap in stemming en karakter weergeeft. De personen, die Raschke heeft willen geven, heeft hij ook gegeven en niet alleen naar hun uiterlijke verschijning en handelingen alleen, maar ook met hun diepste gedachten en gevoelens. Een knap stuk werk. En al zal hem niemand het recht ontzeggen een karakterlooze fantast (de vader) en een romantisch meisje (Bertha) en een half-mensch (Andreas) met zooveel talent uit te beelden, met daarnaast de toch ook nog eenigszins vreemde figuren van Sophia en Andreas' moeder, waar blijft toch ook, dat de lezer het recht heeft dat jammer te vinden en er zich over te ergeren. Zulke personen geven immers noodzakelijk aanleiding tot voorvallen, die een normaal mensch kinderachtig en vervelend en hinderlijk vindt. In de compositie echter van den roman ligt Raschke's zwakste

prestatie: de compositie is brokkelig, wijl zij telkens doorbroken wordt door allerlei beschouwingen en nabeschouwingen, die een enkelen keer wel interessant zijn, maar gewoonlijk erg vervelend, wijdloopig en vaag. Deze roman van Raschke is nog zeer ongelijk, maar toont de opmerkelijke gaven van dezen schrijver toch wel zeer duidelijk.

Onder moreel opzicht is het boek er hopeloos naast èn wegens het zoo zonder eenige bedenking aanvaarden van de ongeoorloofde liefdesverhouding van Bertha en Andreas èn om het sans-gêne waarmede sommige episodes dezer liefde geschilderd worden. Het is daarom voorbehouden voor ervaren volwassenen.

Het boek, bijna 400 bladzijden groot, is gedrukt in fijn duitsch schrift, met dicht op elkaar staande regels en smalle marges: naar mijn ondervinding maakt dat de lezing niet gemakkelijk en zeker niet prettig.

KRETSCHMER (Dora Lotti) ES GEHT NICHT OHNE AMPELE. Roman. Bergstadtverlag, Breslau. 1939.

Luitenant Achim Altvormann sneuvelt in het begin van den grooten oorlog; spoedig daarna sterft van verdriet ook zijn vrouw Annelies von Minden. Zij laten twee kinderen na Conny en Evchen, die door hun tante Hanna von Minden als haar eigene worden aangenomen en met de grootste liefde opgevoed. Bruhnhilde von Minden heeft hun van haar landgoed Wirrkotschine een Poolsch dienstmeisje bezorgd: Jadwyga Brustlatowska, door haar echter bij voorkeur aangeduid met „Trampel". Als Conny haar dan ook haar naam vraagt, geeft Evchen spontaan het antwoord: „Ampele"; en bij dien naam blijft het. De roman vertelt van de moeilijkheden die deze voorname maar arme familie doormaakt in en na den oorlog en van de aansluiting van Conny en Evchen bij de S.A., onder invloed vooral van Günther Werle.

Dit boek is met talent geschreven: de personen zijn met hun individueelen aanleg en karakter klaar en goed geteekend en handelen en spreken vanuit hun innerlijk. Vooral Ampele met haar wat dom en grof uiterlijk, maar rijke en fijne ziel is een figuur, om nooit te vergeten. Haar trouw en aanhankelijkheid, die als vanzelfsprekend ook de zwaarste persoonlijke offers brengt maar haar dan ook zòò fijn en zeker de meest-delicate zieletoestanden doet aanvoelen, dat zij immer het juiste, het bevrijdende woord vindt, verovert ons hart stormender hand: van Ampele moet iedereen houden, dat kan niet anders.

Het verhaal — de mineurtoon moge wat erg overheerschen — is vol afwisseling, boeiend, van belang en vlot en goed geschreven. En toch... Waar ligt het nu aan, dat dit boek met zooveel goede kwaliteiten ons toch niet volkomen bevredigt? Dat kan niet liggen aan sommige uitdrukkingen: een grofheid tegen de neutralen, een ophemeling van Hitler, een evidente leugen en dergelijke dingen: die kunnen wel een oogenblik onze stemming verstoren maar ze niet bederven. Dat kan zelfs de evidente propaganda voor het nationaal-socialisme niet. Immers wij zijn daar al zòò aangewend, dat zoo iets ons hoogstens een medelijdende glimlach ontlokt wijl de schrijfster niet beseft dat zoo juiste woord: il n'y est meilleure propagande que celle qui n'y prétend pas.

Neen naar mijn meening ligt het hieraan: de schrijfster heeft beslist talent maar òf geen groot talent òf een talent dat nog niet tot zijn volle ontplooiing is gekomen. Haar personen leven wel, maar niet het volle leven; het is maar een stukje van het leven; haar toestanden zijn wel belangwekkend en met liefde verteld maar zijn te eenzijdig belicht wijl ze te veel vanuit een standpunt zijn gezien. Daarom worden onze gevoelens wel gewekt maar niet tot in hun diepste diepte, onze ziel wel geraakt maar niet opgewoeld: het blijft te eng, niet vol genoeg, niet diep genoeg om ons tot volle overgave te dwingen.

WIECHERT (Ernst) DAS EINFACHE LEBEN. Roman. Albert Langen-Georg Müller, München. 1939.

Het is aangrijpend, wat Wiechert schrijft. Men weet bij het lezen niet, wat de geheime toverkracht van dezen dichter is. Het ziet er allemaal zo simpel

uit, de motieven zijn verre van nieuw en in geen enkel opzicht verrassend, ja zelfs de ideeën, waarvan het werk leven heeft, brengen geen verrassing. Ook de uitgebeelde karakters en typen boeien niet om het nieuwe van hun ontdekking, men kan ze in meer groteske vorm terugvinden in Ludwig Tügel, Pferdemusik.

Dat alles kan het dus niet zijn! Neen, het is de ernst, de volheid, de innigheid, waarmee aan het probleem geloofd wordt.

Er is een mens, een vroegere zee-kapitein, die in de woelingen na de oorlog zijn kompas kwijt geraakt is en geen weg meer weet voor zichzelf noch voor de mensheid. Op raad van een hoogst modernen dominee laat hij vrouw en kinderen achter en wordt visser op het eiland, dat aan een gepensionneerden generaal toebehoort.

Dáár zoekt hij het geluk, „das fröhliche Herz", in de arbeid. Dat geluk blijkt niets anders te zijn dan resignatie, d.w.z.

„Das Letzte was man im Leben gewinnen kann, ist, nichts haben zu wollen. Auch in der Liebe."

Het meesterschap in deze gelukbrengende zelfoverwinning behaalt hij, wanneer hij, man van 50 jaar en weduwnaar, zijn liefde voor een veel jonger meisje (de dochter van den generaal) offert, ja zelfs haar onbaatzuchtig in contact brengt met een jongeman, dien hij als haar waardig beschouwt.

Met deze offerdaad eindigt het boek.

De menselijke grootheid, die uit dit leven opstijgt, is imponerend. Zij heeft niets van blijde waaghalzerij, zij kent geen bravour en geen grandioze geste. Zij is weerstand, verzet, kracht, maar geen élan, geen bergenverzettend geloof zelfs. Zij is imponerend, omdat zij onbreekbaar is, sterk als een granietblok.

Een andere vraag is, of de held van dit boek de werkelijke vreugde gevonden heeft! Berusting zeer zeker, misschien zelfs in zekere mate vrede. Maar vreugde? Neen, dat is geen vreugde, laat staan vreugde in den Heer! Het wezenlijke element der vreugde: het begrijpen van diepste samenhangen, ontbreekt ten enenmale. Op de wijze, waarop Thomas von Orla vreugde zocht, zal men nooit de hoogste glorie van het leven vinden.

Maar mooi is het boek! Ik zeg dit met een zekere koppigheid, omdat het zo jammer is, dat de uitweg naar het hogere zo jammerlijk versperd werd door een al te beperkte levensbeschouwing, terwijl het toch zo dikwijls mogelijk was, ja voor de hand lag een grootsere oplossing te vinden.

BERNHART (Joseph) HEILIGE UND TIERE. Verlag Josef Müller, München. 1939.

Uit legende en geschiedenis wordt in dit boek waarschijnlijk gemaakt, hoe zeer de dieren in het leven der genade dikwijls een rol spelen. Het gaat hier niet alleen om een vriendelijke beschouwing over de dierenliefde der heiligen, het gaat om iets veel diepers, om de éénheid in het goddelijk wereldplan.

Dit wordt in de inleiding door Joseph Bernhart breedvoerig uiteengezet. Het is merkwaardig, dat dit boek geschreven is door dengene, die de „Sinn der Geschichte" schreef, die „Mystik, Magie und Dämonie" uitgaf. Zo is het ook te begrijpen, dat dit werk wetenschappelijk volkomen verantwoord is.

SCHäFER (Wilhelm) DER NIEDERRHEIN UND DAS BERGISCHE LAND. Albert Langen-Georg Müller, München. 1939.

Het is eigenlijk reeds in 1907 geschreven en verschijnt nu voor de derde maal. Enige dingen heeft de dichter veranderd, maar over het algemeen is het boekje gebleven, wat het vroeger was: wel geen Baedeker, maar toch iets wat er veel op lijkt, het is en blijft een gids door het Rijnland, alleen wat poëtischer dan in Baedeker het geval is.

SCHAUMANN (Ruth) DER WEIHNACHTSSTERN. (138) Verlag Herder, Freiburg im Breisgau.

Het boekje bevat een aantal verhalen, legenden en gedichten, geïnspireerd

door de Kerstgedachte. De Advent- en Kerstgedachte, de gedachte van boete, dankbaarheid en liefde is op schoone, gevoelige wijze vertolkt; het wonder van den Kerstnacht doorlicht de simpele, maar zinrijke vertelsels van dezen mooien bundel.

ENGELSCH

MANNING-SANDERS (Ruth) LUKE'S CIRCUS. (464) 8/6. Wm. Collins Sons Ltd. - London.

Van de meer technische zijde van haar onderwerp moet de schrijfster grondig studie gemaakt hebben: zij geeft blijk de realiteit van het circusleven zeer goed te kennen. Die kennis is de „backbone" van haar roman; deze is daardoor vrij van die valsche romantiek, welke in een verhaal van het circusleven zoo licht optreedt; de „struggle for life" zooals die in deze, voor buitenstaanders vreemde, wereld blijkbaar wordt gestreden, doet als waar aan. Documentaire waarde bezit „Luke's Circus" dus zeker. Daarbij voldoet het ook als verhaal-zondermeer. Het is de levensgeschiedenis van Luke Castle, afstammeling van een oud circusgeslacht. Als kind opgenomen in het leven van kermisgasten, weet hij zich door moed en energie op te werken tot eigenaar van een groot circus; meerdere malen moet hij, door tegenslagen getroffen, van den grond af aan opnieuw beginnen, tot hij eindelijk definitief den top in dit leven heeft bereikt.

RUTH MANNING SANDERS

Het is interessant in een deskundig geschreven roman het eigenaardige leven dezer trekkende circusmenschen, — als een apart wereldje in de burgermaatschappij — te volgen. Wel heeft de schrijfster hier en daar de karakters van haar figuren iets geïdealiseerd; de pacifistische theorieën van Luke, in de tweede helft van het boek, zijn niet bijster overtuigend — zij vallen ook geheel buiten den eigenlijken aard van het verhaal, — maar de sfeer van de arena en het zwerversleven langs de wegen zijn authentiek; door de bladzijden van dezen roman waast de geur van het zaagsel in de piste, en schetteren de klanken van het lawaaïig orkest. Inderdaad geboeid volgt men het leven van Luke, en schouwt men rond in de circuswereld.

Wel nopen hier en daar tot uiting komende onchristelijke opvattingen tot voorbehoud voor grondig ervaren lezers.

ULLMANN (Richard) THE KAHNS' PROGRESS. (341) 8/3. Faber & Faber Ltd. - London.

De verhouding tusschen Christenen en Joden is in dezen tijd meer dan ooit actueel; het is op dit thema dat Richard Ullmann zijn roman heeft gebouwd. Het internationale Joodsche probleem wordt er niet door belicht; „The Kahns' Progress" is een familieroman die vertelt van het leven in een Joodsche huishouding, van het optreden der verschillende leden van het gezin tegenover de niet-Joodsche buitenwereld, en van de houding, welke deze tegenover hen aanneemt. Visionnair is de roman allerminst, maar ondanks deze beperktheid laat hij toch indringend iets gevoelen van de tragische be-

teekenis van het Joden-leven te midden van een Christenbevolking. Die tragiek laat zich niet steeds overheerschend en acuut gevoelen, maar latent is zij steeds aanwezig en in momenten van crisis openbaart zij zich.

De Kahns vormen een welgestelde familie in Londen, de vader handelt in onroerende goederen, eenige ongehuwde zoons werken op zijn kantoor, de eenige dochter is een voortreffelijk pianiste, een gehuwde zoon heeft een eigen zaak maar hij blijft sterk in het familieverband opgenomen. De vader is, onder den indruk der gebeurtenissen in Duitschland, min of meer orthodox geworden; de kinderen zijn in godsdienstig opzicht volkomen onverschillig; de moeder schippert tusschen de partijen door. De kern van het verhaal is het verloop van een zomervacantie, die de geheele familie doorbrengt in een deftig, rustig hotel in Dorset. Hier, waar zich nog nooit Joden hebben opgehouden, ontstaan allerlei situaties en conflicten, die, als het ware, een verkleinde reproductie zijn van het Joodsche vraagstuk. Belangwekkend is de roman ook door de blijkbare kennis waarmee het leven wordt beschreven in een moderne Joodsche familie, waarin twee generaties feitelijk tegenover elkander staan. Opvallend is, dat ondanks deze verdeeldheid, de familieband toch zeer hecht blijkt. Ook de komische situaties ontbreken niet; het drukke, lawaaïerige gedoe van den ouden heer Kahn, zich volkomen onbewust van zijn rumoerig optreden, is voortreffelijk weergegeven. De schrijver heeft zijn personages niet belachelijk gemaakt; ze zijn, ieder afzonderlijk, naar het werkelijke leven geteekend; verschillenden van hen zullen den lezer sympathiek zijn, al zal men den ouden heer Kahn waarschijnlijk niet graag dagelijks meemaken. Maar eenige Christenen, die hier optreden evenmin.

Dit is een vlot geschreven verhaal, met uitstekende typeeringen; wegens enkele scènes moet de lezing voorbehouden blijven voor rijpere lezers.

DELAFIELD (E. M.) THE PROVINCIAL LADY IN WAR-TIME. Illustrated by Illingworth. (312) 7/6. MacMillan & Co. Ltd. - London.

De „Provincial Lady" is de hoofdpersoon in verschillende werken van Delafield; zij is de vertegenwoordigster van een groote middle-class in Engeland; haar doen en laten, zooals die in dagboekvorm werden vastgelegd, zijn typisch Engelsch. Thans is haar „dagboek" verschenen dat de eerste drie maanden van den oorlog bestrijkt. Een geestig en hier en daar nogal satiriek boek, waaruit blijkt dat de schrijfster scherp heeft geobserveerd hoe haar landgenooten reageerden op het uitbreken van den oorlog, hoe zij dezen de eerste maanden beschouwden en hoe zij zich onder de gewijzigde levensomstandigheden gedroegen. Het is een vermakelijk verhaal, dit dagboek van de dame uit Devonshire, die voor eenige geëvacueerde kindren zorgt, die in den steek wordt gelaten door haar dienstpersoneel dat „warwork" zoekt, die tenslotte zelf naar Londen trekt en allerlei officiëele instanties afloopt om een baantje te krijgen waarin zij het land dienen kan, en die maar niet begrijpt dat de verschillende departementen zoo stug haar goedbedoelde pogingen, het vaderland van dienst te zijn, afwijzen.

In verhaalvorm wordt in „The Provincial Lady in War-Time" een geestige kijk gegeven op de mentaliteit van het Engelsche volk dat — althans het thuis gebleven deel — dezen oorlog vooralsnog niet al te serieus schijnt te nemen. Een mentaliteit, die niet voortkomt uit lichtzinnigheid, maar uit dien trots, welke nu eenmaal den onderdanen van het grootste imperium eigen is. Men krijgt den indruk dat het de schrijfster zelf toch ook wel, — ondanks haar satire — genoegen doet dit te constateeren. Het verhaal wordt geaccompagneerd door geestige teekeningen van Illingworth.

BELLOC (Hilaire) THE LAST RALLY. A STUDY OF CHARLES II. (305) 12/6. Cassell and Company Ltd. - London.

„The Last Rally" is, door zijn onderwerp, feitelijk een vervolg op „Monarchy" (besproken op bladz. 451 van jaargang 32). Daarin werd Louis XIV gezien als het belichaamde principe der monarchistische idee; een vorst, die in den strijd tusschen Monarchie en plutocratie, over het geheel genomen,

succesvol is geweest. „The Last Rally" is een studie van Charles II, tijdgenoot en neef van Louis XIV, waarbij deze beschouwd wordt als de heerscher, die in eenzelfden strijd gefaald heeft. Na Charles' dood is de macht meer en meer overgegaan naar een klasse van rijken. Belloc wijst er nadrukkelijk op dat dit geen verslechtering voor Engeland heeft beteekend, integendeel. Onder de regeering der plutocratie, welke in werkelijkheid de macht der monarchie overnam, is het land geweldig vooruitgegaan. Belloc heeft een sterk oorspronkelijke historische visie, die bijna altijd diep schouwt, en menigmaal blijk geeft van een verrassend juisten kijk op oorzaken, gevolgen en verhoudingen. Ook in dit heel belangrijke boek, dat, naast zijn bijzonder onderwerp, — de strijd tusschen geldmacht en monarchie — ook een breed uitgewerkte en diepgaande biographie is van Charles II zelf. De stijl is levendig en kristalhelder.

ATTWATER (Donald) A DICTIONARY OF THE POPES. (337) 10/6. Burns Oates & Washbourne Ltd. - London.

In „A Dictionary of the Popes" werden alle Pausen opgenomen van Petrus af tot den thans regeerenden Pontifex Pius XII; de biographieën geven een kort overzicht van ieders pontificaat, waarbij vooral aandacht geschonken wordt aan de religieuze en kerkelijke werkzaamheden der Pausen, — meer dan aan hun politieke activiteit.

Het blijkt dat Attwater de groote werken over dit onderwerp critisch heeft geraadpleegd. In het geval b.v. van Leo VIII (963-965), die in sommige lijsten als Paus is opgenomen, helt hij over tot de meening dat deze beter als tegenpaus kan worden beschouwd.

Met het schrijven dezer biographieën, — die varieëren in grootte al naar de beteekenis voor kerk en historie van den besproken Paus, — heeft Attwater een voortreffelijk boek samengesteld, dat belangrijk is als nasla-werk.

SWIFT (Jonathan) GULLIVER'S TRAVELS. Introduction by Harold Williams. (318) 2/6. J. M. Dent & Sons Ltd. - London.

In de „Everyman's Library" is een nieuwe druk uitgekomen van Swift's vermaarde satirische romance. Voor den — onverkorten — tekst is de editie gevolgd, welke de Iersche drukker Faulkner in 1735 heeft uitgegeven, in overeenstemming met de wijzigingen door Swift aangebracht. Ook de zes kaarten, die de Faulkner-editie versierden, zijn opgenomen. De Swift-kenner Harold Williams schreef een nieuwe inleiding.

PUNIET (Dom Jean de) DE LITURGIE DER MIS. (286) Romen en Zonen, Roermond. 1939.

Het was een gelukkige gedachte, het Fransche werk over de Misliturgie van den Abt der Oosterhoutsche Benedictijnerabdij ook in het Nederlandsch te bewerken en het gebeurde op uitstekende wijze. Het is een met rijke kennis van zaken en groote toewijding aan het onderwerp geschreven historische studie van het eerbiedwaardig complex gebeden en handelingen, zooals ze nu in het Romeinsch Missaal zijn vastgelegd. Priesters en ontwikkelde leeken zullen hier kennen hier hun inzicht in „het groote gebed der Kerk" kunnen verhelderen en zoo hun godsvrucht ervoor kunnen voeden.

Hedendaagsch Tooneel

door JOS. PANHUYSEN.

De vorige maal mocht ik het laatste tooneelspel van Thomas Stearns Eliot The Family Reunion voor u bespreken, een zeer eigenaardig spel en men vraagt zich onwillekeurig af: wie gaat naar zoo iets luisteren, hoe krijgt Eliot zijn publiek? Bij tooneelschrijvende dichters als Auden, MacNeice en Spender dringt zich deze vraag niet zoo op, omdat hun tooneel veel meer met den smaak van een grooter publiek rekening houdt en omdat ze bovendien tot een bepaalde politieke groepeering behooren. Eliot zou op het oogenblik in Nederland vrijwel geen toehoorders en toeschouwers in den schouwburg krijgen, in Engeland krijgt hij dat, blijkens de vele opvoeringen, wel. Zonder twijfel komt hier een zeker snobisme bij, maar dat verklaart toch niet alles, dat verklaart zeker niet de vele opvoeringen. Om het raadsel op te lossen kan men wellicht niets beters doen dan de tooneelstukken, die in Engeland in de laatste jaren een behoorlijke of goede ontvangst hebben genoten, te bestudeeren.

Onlangs verschenen er van dergelijke tooneelstukken twee verzamelbundels Six Plays of 1939 en Five Plays of Our Time, die een uitmuntend beeld geven van wat de schouwburgbezoeker in Engeland en Amerika op het oogenblik boeit. Buitengewoon grootsch zijn deze spelen niet, maar zij zijn wel haast alle zeer goed geschreven, vernuftig gecomponeerd en geheel op het tooneel berekend zonder of zonder overmatig in het al te gemakkelijke effect te vervallen. En zij geven inderdaad, zelfs als ze vooral tot ontspanning of voor de sensatie geschreven zijn, een beeld van onzen tijd; men bemerkt, dat er iets veranderd is de laatste jaren, dat veel gevallen en wijzen van behandeling, die enkele jaren geleden het nog deden, die het in Nederland klaarblijkelijk zelfs nu nog doen, niet langer in Engeland geapprecieerd werden.

Het salonstuk, zooals Somerset Maughan dat schreef, stukken als The Breadwinner en The Circle, dat bijna klassieke driehoeksspel, zijn beslist ouderwetsch geworden, niemand gelooft meer aan deze ijdele echtbreukromantiek, hoe charmant Somerset Maughan die destijds ook wist aan te bieden, men is daartoe te zakelijk geworden en zich te zeer bewust, dat de beteekenis van het leven niet uitsluitend te vinden is in de verhouding der geslachten. Slechts in een enkel stuk They Fly by Twilight van Paul Dornhorst krijgt men een driehoeksgegeven, dat eenigermate op het ouderwetsche lijkt, maar heel erg idyllisch of romantisch is dat nog niet, het is namelijk een griezelstuk.

Twee van de amusantste en charmantste spelen Quiet Wedding en Drawing Room behandelen het vraagstuk van het huwelijk en van de moderne en onmoderne vrouw. Hoe geheel anders

echter dan Somerset Maughan en zijn voorgangers en volgelingen het destijds deden.

Quiet Wedding van Esther McCracken is zoo up to date als men het zich maar denken kan, de conversatie zou in iederen anderen tijd en ieder ander milieu al te vrijmoedig geacht worden, maar hier is het een zeer natuurlijke conversatie en zij onthult in haar speelsche geestigheid en haar hartveroverende directheid meer dan het gruwelijkste realistische levensfragment van jaren her af de geweldige aanklachten tegen de „muffe moraal" van eenigen tijd later. In Quiet Wedding leeft de romantiek, de wezenlijke romantiek en het geluk, dat een beginnend huwelijk kan beteekenen, maar tevens leert men er de beperkingen van het huwelijk kennen, een instelling voor menschen en door menschen verwezenlijkt. Als Arthur Royd, de vader, op het laatst de bruid kust en haar naar de kerk leidt kan men niets traditioneelers bedenken, maar als men het stuk door naar deze dochter en naar dezen vader geluisterd heeft, krijgt deze traditioneele handelwijze een grooter beteekenis. Het is het quand même van den mensch, die het ondermaansche zoo langzamerhand door heeft, maar die toch weet, dat het goed is, dat men trouwt op deze aarde, dat het goed is elkaar lief te hebben op de zeker onvolkomen menschelijke wijze, waartoe wij in staat zijn, om kinderen te krijgen en met hen zorgen en beslommeringen van den meest uiteenloopenden en onvoorzienen aard. Arthur Royd, de ironicus, die op zijn gemak gesteld is, maar er zoo zelden van profiteeren kan, en zoo vaak zich bijna woordeloos offert voor het heil van de gemeenschap des huisgezins, krijgt iets heldhaftigs, terwijl hij zijn geliefde dochter naar het lot der minnenden voert, niet omdat hij de werkelijkheid omdroomt, maar omdat hij ze erkent voor wat ze is en ze toch ondanks alles als goed en schoon weet te prijzen, meer nog door zijn optreden dan door zijn woorden. Het is de lichte spot en de realiteitszin, die in Quiet Wedding bepaaldelijk van dezen tijd zijn, Esther McCracken hoedt zich voor de overdrijvingen van de verheerlijkers zoowel als van de aanklagers, haar stuk is wijs en laat, door modern te zijn, de waarde van de traditie uitkomen, zet die in een nieuw licht.

Drawing-Room is eigenlijk een driehoeksspel par excellence, scène na scène vertellen getrouwde en ongetrouwde menschen elkaar, dat ze den ander of de andere liefhebben, vooral de meisjes en de vrouwen schijnen het niet te kunnen laten, maar ze doen het allen met een hopeloozen zucht en een oprecht gemeend helaas. De Drawing-Room en het huwelijk winnen het en ten slotte steekt de echtgenoot opnieuw den trouwring aan den vinger van zijn vrouw ondanks alle verklaringen, die hij, trouwens maar half gemeend, eenigen tijd tevoren aflegde. Men tracht in deze stukken het leven te zien als het leven is en men tracht er zeker niet om de ondeugd te bemantelen door een schijn van hoogere deugd, door het recht op geluk en dergelijke phrases, die volkomen hun valsche bekoring verloren schijnen te hebben.

Men tracht zich een goede voorstelling te vormen van wat dat veelgeprezen geluk nu eigenlijk is in de alledaagsche werkelijkheid en het blijkt veel beperkter, veel minder onvermengd, maar veel reëeler dan de gepassionneerde droom der ontrouw.

Het driehoeksgegeven wordt meer speciaal ook nog behandeld in de Amerikaansche comedie van S. N. Behrman No Time for Comedy en in het tragischer eveneens Amerikaansche spel van Terence Rattigan After the Dance. Ook hier wordt de trouw verheerlijkt. Vooral After the Dance is beschuldigend en toont de lafheid in den hoofdpersoon David Scott-Fowler die eerst zijn vrouw aan zijn eigen verkeerde wijze van leven opoffert, zonder zelfs te zien, dat zij een geheel anderen aard heeft dan haar leven naast hem zou doen vermoeden en die haar daarna om een jongere bewonderaarster verlaten wil.

Men zal, na het voorafgaande, misschien gaan denken, dat in deze twee bundels wel erg veel moraliseerende stukken bij elkaar zijn gekomen en dat zulk een vurige verdediging van de deugd misschien artistiek toch wel zijn bezwaren kan hebben. Maar wezenlijk moraliseerend zijn deze spelen niet. No Time for Comedy bijvoorbeeld is een zeer luchthartig stuk, de ernst ervan komt voort uit de nuchterheid. Menschen kunnen zich veel wijs maken, menschen hebben zich veel wijs gemaakt over zichzelf en zij zullen dat blijven doen zoo lang de aarde draait, de lucht blauw en het gras groen is, maar een goed gedeelte van de laatste helft van de negentiende eeuw en een stuk in de twintigste eeuw heeft de literatuur, bepaaldelijk de tooneelliteratuur, zich uitgesloofd hen daarbij nog krachtdadig te helpen. Men beweerde wel de wereld den spiegel voor te houden, maar de spiegel werd alleen op de huichelaars gericht, die zeiden het gesanctionneerde goede voor te staan, en nooit op hen, die, even huichelachtig of wellicht nog huichelachtiger, het inderdaad kwade als het ongesanctionneerd goede wilden voorstellen. Het is doodeenvoudig een gevolg van den kringloop van actie en reactie, dat deze nu eens aan de beurt komen en het is begrijpelijk en verblijdend, dat deze huichelaars op een heel wat waarachtiger en gelukkig ook charmanter wijze ontmaskerd worden. Men kan S. N. Behrman nazeggen, dat deze tijd no time for comedy is, maar zoolang er dit soort huichelaars nog is te vinden zal de gelegenheid voor comedy blijven bestaan.

In No Time for Comedy vindt men bovendien een figuur, die zoo vaak misteekend werd in de Amerikaansche en Engelsche letteren, die zooveel werd gecaricaturiseerd en met aanklachten overladen, de zeer rijke zakenman. Hij heet hier Phile Smith en al heeft hij zijn eenigermate komische eigenaardigheden, hij is niet in het eenzijdige verwrongen en mishandeld, hij is een mensch gebleven en, vanzelfsprekend, niet zoo maar de eerste de beste.

In The Little Foxes van Lillian Hellman treft men ook zakenlui aan; de heele plot is zelfs rond een geldaffaire opgebouwd.

Het is een eenigszins grimmig stuk, dat desondanks nu en dan neiging vertoont om in het melodramatische over te gaan, maar ook deze zakenlui, al zijn ze van een veel minder aantrekkelijk type dan Phile Smith zijn met zeer veel realiteitszin geschetst. Moraliseerend is dit stuk niet, maar het toont niettemin wel buitengewoon overtuigend en op de beste oogenblikken met zeer sobere middelen de kleinheid, de lafheid en de demonische, vernietigende macht van het kwade.

The Little Foxes is een historisch stuk en ziet de werkelijkheid nogal van den donkeren kant. Dat is ook het geval in een spel, dat een bepaald stuk van het maatschappelijk leven in Engeland van den tegenwoordigen tijd wil geven Rhondda Roundabout van Jack Jones. Rhondda is een mijnwerkersplaats ergens in Engeland, maar voor het grootste gedeelte wordt er in die mijnen niet meer gewerkt, het is dus een typische werkloozenplaats zooals er in Engeland zooveel gevonden werden voor den oorlog, waarin we nu leven. Het tracht een voorstelling te vormen van den ondergang van zulk een kleine plaats, die eertijds toch aantrekkelijk en vol leven was, door verschillende scènes op elkander te laten volgen, waarin telkens een ander beeld van de stad gegeven wordt en waardoor de onweerhoudbaar voortgaande ontreddering duidelijk kan worden getoond. Maar ook hier, al wordt er wel een enkele maal gebruik gemaakt van te gemakkelijke effecten en al is de dwaas, die er in optreedt meer een tooneelfiguur dan een levende mensch, zoekt men het niet in aanklachten en overdrijvingen, de ondergang van Rhondda is tragisch zonder twijfel, niet om dat de onafwendbaarheid er van overdreven nadrukkelijk of eenzijdig getoond wordt, maar juist omdat de humor der omstandigheden ook recht gedaan wordt, omdat de verschillende aspecten van het leven dezer menschen worden weergegeven.

Hetzelfde kan men opmerken in het eenige oorlogsspel, dat in deze boeken voorkomt in Only Yesterday van Adrian Brunel. Het is geen stuk van verschrikkingen, het is in sommige opzichten eerder een comedie, die herhaaldelijk sterk aan sommige spelen van Shaw herinnert. Maar veel zachtmoediger is, het geeft een beeld van de Engelsche samenleving gedurende en onmiddellijk na den vorigen wereldoorlog en van de groote verandering ook in het maatschappelijke, die deze teweegbracht. Nergens wordt getracht naar sterk sprekende tooneelen, de menschen dragen hun toch niet gemakkelijk lot niet alleen met gelatenheid, maar zelfs met een waardeerbare blijmoedigheid. De Duitsche graaf wordt door deze Engelschen, die hun zoon in den oorlog verloren, even gastvrij ontvangen na den wapenstilstand als destijds, eenigen tijd voor Augustus 1914. Een verrassend en dramatische openbaring is Only Yesterday zeker niet, maar het verrast wel door zijn echte menschelijkheid en door dienzelfden realiteitszin, die in de meeste andere stukken eveneens aangetroffen wordt.

Een groot gedeelte van het Engelsche schouwburgbezoekende publiek, dat klaarblijkelijk naar dergelijke tooneelstukken gaat

luisteren en kijken, toont daardoor voldoende gezond verstand te bezitten om zich niet meer door een valsche romantiek noch door de valsche voorspiegelingen van een ontspoord humanitarisme te laten verleiden.

Dit komt misschien nog het best uit in een tweetal spelen, die het minst pretendeeren hooge dramatische kunst te geven, in twee griezelstukken namelijk, die dus vooral ontspanning beoogen, zij het door een hoog opgevoerde spanning.

In Dark Limelight werd nog eens het driehoeksgeval bekeken en het blijkt weer een verdediging van het huwelijk te zijn en een onuitgesproken veroordeeling van het egoïsme van den echtbreuk in te houden. In The Man in Half Moon Street echter wordt indirect een probleem beschouwd, dat van een meeromvattende beteekenis is, het probleem van tijd en eeuwigheid en van de perfectibiliteit van het menschelijk bestaan.

Deze detectivegeschiedenis behandelt eenigermate hetzelfde gegeven als behandeld werd in den laatsten roman van Aldous Huxley After Many a Summer. Ook The Man in Half Moon Street heeft een middel gevonden om zijn leven tot in het oneindige te rekken, maar eveneens als dat in After Many a Summer het geval is, wordt dat leven er niet beter op. Steeds grooter offers worden er voor de verlenging van dit bestaan gevergd en van tooneel tot tooneel wordt de zedelijke verwording van den homo immortalis duidelijker. De professor Weisz die den ongelukkigen onsterfelijke tot dusver geholpen heeft met de bloedtransfusies, die voor zijn aardsche onsterfelijkheid noodig zijn, is gaan twijfelen aan de heilzaamheid van het experiment, vooral omdat hij zelf ouder en wijzer geworden is.

WEISZ: You are winning immortality, it may be... but you are losing everything else.

JOHN: I don't think I am...!

WEISZ: All that you do is governed by the need always to hide... to steal... to bribe... to take life!

JOHN: I'm driven to those things!

WEISZ: And because of that you are coming to be like a dead man! You cannot laugh... you cannot love... you are afraid of the dark. . .
You are terribly afraid of that darkness into which you would now send Mr. Budd....!
And you don't realise what you would do to this little man...

JOHN: It's of necessity!

WEISZ: No, it is almost a habit!... Poison... destruction by chemicals... John you have lost alle humanity... all feeling....

JOHN: I don't want to hear these things, Herr Dokter... !

WEISZ: I know, but I had to say them... I am old... naturally old...

JOHN: And I am artificially young... !

WEISZ: Yes! And your work can give to men only empty lives without an end... My life is almost done, and each day brings me nearer to a sleep which I now know is a beautiful thing... Not a darkness of which I or those like me need be afraid....

JOHN: You can't be sure...!

WEISZ: I am quite sure... Life begins again!... It is a teaching of the soul which comes with the wisdom of age.

Deze oogenschijnlijke zoo eenvoudige en vanzelfsprekende dialoog is van een bijzondere beteekenis in een ontkerstende samenleving als de Engelsche helaas voor een groot gedeelte is. Na al de profetieën van een Wells, na al de fata morgana's van een populariseerende wetenschap is deze erkenning van het bovennatuurlijke belangwekkend en doet vermoeden, dat het Engelsche schouwburgpubliek inderdaad in staat is den zin van stukken als The Family Reunion van Thomas Stearns Eliot te achterhalen.

Six plays of 1939. Hamish Hamilton Ltd. Londen.
Five plays of our Time. Thomas Nelson and Sons, Ltd. Londen.

WEBER (Josef) ALLES OVER UW HOND. (190) *f* 3.75. Voor Nederland bewerkt door D. W. van Brouwershaven. Veen, Amsterdam.

De samensteller richt dit boek in hoofdzaak aan den hondenvriend, den fokker en liefhebber, die er meer speciaal belang bij hebben. Op grond van zijn ervaring en ondervinding, die hij verwierf in de Berlijnsche Politie School en Potsdammer School voor Blinden en zijn practisch werk gedurende 25 jaar met honden van alle rassen, bespreekt hij hier het grootbrengen van honden, alle soorten dressuur en de hoedanigheden en mogelijkheden van het karakter van den hond. Het boek is verzorgd uitgegeven en zal voor velen welkome lectuur zijn.

LAAN (K. ter) WAT DE TORENS VERTELLEN. (190) *f* 2.90 en *f* 3.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De volksfantasie heeft zich sterk bezig gehouden met torens en kerken; er bestaan weinig van deze oude bouwwerken of er zijn legenden aan verbonden. Een groot aantal dezer overleveringen heeft de folklorist ter Laan in dit boek bijeengebracht. Ze zijn simpel oververteld, zoodat de sfeer behouden is gebleven; N. J. B. Bulder heeft het boek voorzien van een aantal uitdrukkingsvolle houtsneden; aan het einde is een literatuurlijst opgenomen.

P. C. Boutens

Bij de zeventigste verjaardag van den Meester

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Het is reeds meer dan veertig jaar geleden, dat bij Maison Blok in Den Haag verscheen Verzen door P. C. Boutens met een Voorrede van L. van Deyssel. De beroemde Nieuwe-Gidser leidde daarmee een figuur in, die naar zijn getuigenis was aangedaan met Poëzie, en die hij dan ook voorstelde als: een nieuw dichter in Holland. Zijn Voorrede was hooggestemd, en met recht, want wie de bundel inzag werd onmiddellijk getroffen door het openende Ik sloot de Blinke-vensteren van mijn Ziel, dat tot dieper ingaan nodend, den lezer als vanzelf voerde tot bewondering van verzen als daar waren: De Zee was dien Dag een Wonder, Een gouden Stem is door mijn Ziel gegaan en Mijn bleeke Denken dwaalt tot U door diepe Nachten. De stem van dezen nieuwen poëet zong op een wijze die bekoren moest, en al mocht het zijn dat zij, op afstand, soms te veel herinnerde aan hem wiens Mei het hoogtepunt der beweging van tachtig vormde; voor wie goed toehoorde bezat zij de onmiskenbaar eigen klank van den waren geroepene. „Van goeden rang", de woorden zijn van Van Deyssel, was deze dichter zeker, en dat hij beloofde voor de toekomst, niemand die er na goede lectuur dezer Verzen aan twijfelde. Boutens' debuut was een „entrée joyeuse" als slechts weinigen der Nederlandse dichters ten deel viel; doch het huldigend koor dat zijn verschijning toejuichte was critisch genoeg om in dezen zuiver en juist te oordeelen. Tot op de huidige dag is gebleken dat zij zich niet vergist hebben, en terecht in Boutens een dichter zagen, die opnieuw Holland in de vaart der volkeren zou opstoten.

* * *

Nu is dit alles lang voorbij. Dr. P. C. Boutens heeft sindsdien een rij bundels gepubliceerd die een boekenkastplank gemakkelijk vullen, en hij heeft daarnaast een aantal vertalingen het licht doen zien, dat eerbied afdwingt. Meer, werk van hem zelf is in het buitenland vertaald, voor vijftien jaren verleende hem de Leidse Maatschappij de meesterschapsprijs, en ieder ook maar even tot de Nederlandse letterkunde ingeleide klinkt zijn naam als die van een der groten in de oren. De door Van Deyssel voorgestelde heeft later zelf Leopolds verzen uitgegeven, en bij een vertaling van Oscar Wilde deze tot het Nederlands publiek ingeleid. Hij heeft de Nederlandse poëzie tot toppen gevoerd als slechts weinigen zijner dagen, en haar schoonheid aanbeden in een slavernij bij deze dienaar der muzen wel begrijpelijk. Daarbij is hij steeds zichzelf gebleven, vrijwel onveranderd van de Verzen af tot Bezonnen Verzen toe; individualist in de hoogste mate en „persoonlijk" als geen ander. Voor wie Boutens werkelijk kent, heeft zijn poëzie een klank die hem onmiddellijk van àlle anderen onderscheidt. Zijn melodie is anders wat ijler, zijn plastiek is grootser, zijn rhythme uitzonderlijker. De bundels na Verzen herinneren in genen delen aan een der tachtigers, doch leggen alle wonderschoon getuigenis af van een eigen persoonlijkheid; moeilijk te benaderen maar daarom niet on-begrijpelijk, volledige overgave eisend maar daarom ook te meer biedend. Geheel zijn oorspronkelijk oeuvre draagt deze kenmerken en zijn bundels zijn dan ook met zijn ander werk onverbreekbaar verbonden. De schone Boutens is de hele Boutens, omdat zijn figuur — en dit in tegenstelling met een verschijning als Verwey — veel te rijk is dan dat zij zich in een bloemlezing vangen laat.

* * *

Van het laatste gaf ook W. Kramer blijk toen hij in zijn P. C. Boutens Een inleiding met Bloemlezing (Amsterdam 1926) zijn intro-

ductie besloot met een gedeelte aanvangend met de regel: „De bloemlezer uit Boutens' verzen lijdt tantaluskwellingen", er verder de aandacht op vestigend, dat zijn — te prijzen — werkje slechts een voorportaal voor die zalen van taalpracht wilde zijn. En inderdaad, vrijwel iedere pagina van Boutens' dichtwerk doet den lezer stilstaan en verwijlen bij zoveel pracht. Hier houdt hem een beeld gevangen, ginds laat hem de melodie niet los, dan weer staat hij in bewondering voor de rijkdom van bewegen. In Boutens' poëzie hoeft men de schoonheid niet te zoeken, omdat zij er overal in aanwezig is; aanwezig in dier voege, dat men eerst langzamerhand tot ontdekking komt, in hoe vele en verscheidene facetten zij zich openbaart. Vandaar dat Boutens' oeuvre ook steeds nieuw want zonder tijd is. Herlezen wil bij hem altijd zeggen nieuwe ontdekkingen doen; ontdekkingen die somwijlen een regel, een couplet, ja een heel vers anders doen zien als tot dan toe. Hij is een poëet ván het leven vóór het leven, en wie eenmaal tot zijn werk goed inging zal het nooit terzijde leggen. Hij opent niet alleen een andere wereld maar voert er u ook in rond; voornaamheid parend aan gastvrijheid, zwier verbindend met élégance. Zijn stemmingen worden de Uwe, en al deelt gij in de verste verte zijn levensinzichten niet, zo gij ontvankelijk naast hem gaat, zal geen zijner schoonheden U ontglippen. Neem Praeludiën of Carmina ter hand, verdiep U in zijn Lentemaan en Liederen van Isoude, leg Vergeten Liedjes naast Zomerwolken; overal is hij de meester, die naar welgevallen over zijn scheppingen heerst. Geen weifeling is er in deze poëzie, zij is zo schoon maar ook zo hard als diamant. Valse glanzen bezit zij niet waar haar gouden hoofdtint alles omstraalt, en gevoed door de edelste sappen is zij van een overwinnende sterkte, die de zwakheid verdrijft. Het edele is van haar de essentie, en dit wezenlijke verheft Boutens' poëzie dan ook tot het hoge door haar ingenomen plan. Zij is verheven want aan deze aarde ontstegen; zij schijnt te komen van en terug te gaan naar dat verre en wijde gebied: „Waar tijd en eeuwigheid elkaêr beroeren".

De laatste woorden vormen de beginregels van een van Boutens' Sonnetten dat ik hier doe volgen:

Waar tijd en eeuwigheid elkaêr beroeren,
Worden de sterren in den nacht geboren,
Vuurbloemen die de rijzendranke voeren
Van donkre aardtochten naar Gods ooglicht boren.

En waar de heemlen van voor Hem vervloeren
Tot glazen glansbaan eindeloozer koren,
Lijnen der stelslen weemlende kontoeren
Door 't klaar kristal donkervermoede voren:

Door wêerzijds-open venstren als door oogen
Schijnen de heemlen in elkaêr en de aarde:
Liefde met liefde wisslen wondre waarden,
Aarddonker tegen Godslicht opgewogen.....
In evenwicht van gulden ruil geheven
Wandelt de wereld vleugeloos te zweven.

Voor wie het goed ziet openbaart zich ook in dit gedicht Boutens' persoonlijkheid. Zijn grootse verbeelding is er de ondergrond van, en de andere reeds geroemde qualiteiten treft men er evenzeer in aan. Met welk een gemak verplaatst zich deze dichter in sferen welke niet van deze aarde zijn, en met welk een beheersing weet hij daarvan kond te doen. Als elders blijkt hij ook hier:

een, die niets der Wereld geeft of vraagt,
Wel wetend, dat zij nimmer geven kan
Meer dan hij reeds bezit in eigen hart,

en het is alleen daar, dat wuiven de

> planten van hoog-rijk Verbeelden
> in wonder-lichtkring van haar eigen zijn,
> Violenoogen, gouden harten, leliën, wit
> En rood van rozen.

Daar wil hij vertoeven; weg van deze aarde waar

> Bezit is als een bloem zoo broos,

om in deze sferen te lezen en te dichten. Is ook daar de liefde als lijden, niets kan hem er binden zodat hij de dood als een toegangspoort daarvan ziende, met overtuiging dicht:

> O zoete zekerheid:
> Daar is geen dood, maar enkel leven,

uitspraak wel te verbinden met een andere doodsbeschouwing waarop Kramer, in zijn genoemd boekje, de aandacht vestigde.

Boutens toont zich zo overal en maakt daardoor de indruk geen ontwikkelingsgang te hebben doorlopen. Hij is overal dezelfde, wat echter niet zeggen wil dat zijn gelijkheid eentonigheid is. Integendeel zijn eenheid in verscheidenheid is te bewonderenswaardiger naarmate men haar beter leert verstaan en daardoor waarderen.

* * *

„Verzen worden in en uit de stilte" heeft de dichter in zijn Opdracht van Stemmen geschreven, en waar deze uiting zo met name op zijn eigen oeuvre toepasselijk is, moet hier aan toegevoegd, dat men Boutens in stilte moge benaderen. Zijn werk leent zich voor commentaar noch analyse, omdat het er zich in zijn fijnheid aan onttrekt, en het is niet bedoeld voor de zaal, opdat het in „lampelichtstent" geboren, ook daaronder wil bloeien. Doorlopend bloeit Boutens' oeuvre; zijn bloesem heeft het in „status nascendi" steeds gekend, maar eenmaal uitgedragen, is het vol van zware vrucht, die de flonkerende rijpheid ervan tenvolle doet glanzen. Zwaargeladen is deze poëzie, waarin „elk ding-zijn gouden naam" krijgt; maar tot berstenstoe vol, is zij toch zo lichtgeschoeid, dat zij als de Leeuwerik in „blanken uchtend" omhoogstijgt. Zij is gewijd Aan de Schoonheid, door een grote die haar brood heeft gebroken, en waarvan getuigd moet worden, wat hij zelf van Rembrandt schreef:

> De grooten die niet binnen grenzen wonen,
> Hebben de wereld tot hun vaderland.

Deze dichter is vol van de op zilveren voeten schrijdende Nacht-Stilte, hij is vol ook van de lente als:

> De boomgaard breekt in bloesems uit,
> de weide schiet vol welig kruid
> doorbloemd van kleuren;
> De bosschen spruiten teeder groen
> waar in den geurdoorwaaiden noen
> de vogels neuren.

Hij voelt zich geroepen tot een verbeelding van het evangelieverhaal over Maria en Johannes, welk vers aan zijn overbekende Beatrijs bewerking herinnert. Hij hoort in het spinet het ademhalen zijner ziel, en welbewust, dat het door hem nagestreefde zeer moeilijk te bereiken en nog moeilijker te bewaren is, verbindt hij in een sonnet de twee regels:

> Geluk heeft ook zijn stormen,

en

> 'k Houd van den tegenwind.

Daarmee te kennnen gevend, dat niets hem teveel is om dat te bereiken waarin en waarvoor hij in eigenlijke zin leeft: de literatuur in het algemeen, de poëzie in het bijzonder. Boven haar waarden stijgt er voor hem geen enkele, haar winnen vergoedt, en meer dan dat, alle verliezen. Zij is het enigste en hoogste door hem nagestreefde, en zij vindt dan ook in Boutens een minnaar in volstrekte overgave en onderdanigheid. Als voor Perk is ook hem de naam der Schoonheid geheiligd, en met gelijke eerbied huivert hij voor haar schitterende visioenen als realiteiten.

* * *

Gelijk bekend mag worden verondersteld, wordt Boutens' kunst gedragen door, en is dan ook tegelijkertijd cristallisatie van zijn levensbeschouwing, die men bij herhaling als platonisch aangeduid heeft. Dat dit niet te ontkennen valt, geeft de goede lezer van zijn oeuvre onmiddellijk toe, zonder daarbij over het hoofd te zien, dat ook andere elementen in zijn werk aanwezig zijn, waarop het onmogelijk is in deze bijdrage nader in te gaan. Zijn klassieke opvoeding, zijn uitgebreide kennis der wereldliteratuur, zijn philosophische scholing en de invloed zijner omgeving; het zijn alle factoren van betekenis voor het zuiver en goed verstaan van deze overrijke poëzie. Uit de mengeling al dezer eigenschappen valt te verklaren zijn streven naar bezonkenheid, harmonie en evenmaat, en dit alles in ogenschouw nemend is het wel begrijpelijk hoe Anthonie Donker ertoe kwam den dichter een edelsmid te heten. Hij deed Prinsen denken aan Hooft, en ook deze vergelijking is in het licht van het boven aangeduide wel begrijpelijk; vooral wanneer men er zich op bezint hoe de Muidervorst en de twintigste-eeuwer in aristocratie elkaar de hand reiken. Als Hooft is Boutens een dichter voor weinigen; ingewijden op de eerste plaats en genodigden verder, die er niet tegen opzien de lange, tot zijn werk invoerende, weg zonder omzien en zonder aarzeling op te leggen.

Boutens bereikte in Februari de leeftijd der krachtigen, en hij is van hen een goed vertegenwoordiger. Trouw aan de idealen in zijn jeugd gesteld en op middelbare leeftijd gerealiseerd, gaat hij nog steeds op de zo gelukkig ingeslagen weg voort, in een zekerheid overeenkomend met de rust waarvan zijn gehele werk zingt. Alleenstaand geeft hij ook heden ten dage zijn domein niet prijs, en zich bewust van de suggestieve kracht zijner poëzie, is hij nog steeds de dichter van het mysterie der schoonheid. Zijn werkzaamheid blijft bloeien en vruchtdragen, zodat zijn oeuvre steeds weer, rijpend en glanzend, groter wordt. Het is goed, vooral in deze dagen, te bedenken dat er nog zulken als Boutens in ons midden leven. Zij houden de fakkel hoog en reiken hem over, zij ook vormen de vertegenwoordigers van het eeuwige schone, dat pas bij de ondergang dezer wereld voor altijd zal vergaan.

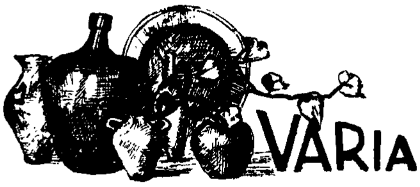

I. Het meest vertaalde boek is wel de Bijbel. Tot nu toe werd de Bijbel gelezen in 1021 talen. Het jaar 1938 bracht twaalf nieuwe Bijbelvertalingen.

In het jaar 1750 waren er 226 Manuscripten van het Nieuwe Testament bekend. Thans telt men er 4300.

II. In 1940 viert Japan het 2600-jarig bestaan van zijn imperium. Bij deze gelegenheid wil de Japansche Maatschappij voor fotografie 2600 foto-opnamen op kleine filmpjes laten maken. Van de keizerlijke familie, van persoonlijkheden uit de politiek en uit het openbare leven, foto's ook uit het bedrijfsen verkeersleven, uit het aledaagsche volksleven, foto's van Japansche gebruiken en volksgewoonten etc. Deze 2600 filmpjes, waarbij ook Mandschoekwo en China vertegenwoordigd zijn, zullen dan in een onverteerbaar en luchtdicht gesloten metalen reservoir plechtig ingegraven worden. Eerst over duizend jaar, in 2940, zal dit reservoir weer worden opgegraven.

III. Zeven jaar geleden besloot een Amerikaansche organisatie, de National Council of Women, om voorbeelden van het beste werk van vrouwelijke auteurs in alle talen te verzamelen. Dit werk is nu voltooid en de verzameling, over de 2000 deelen tellend en 27 verschillende landen vertegenwoordigend, is aangeboden aan een Universiteitsuitgeverij te Evanston, Illinois. Alles stond onder de hoofdleiding van Mrs. Grace Thompson Seton, die werd bijgestaan door correspondenten en organisaties in verschillende landen. De verzameling is bedoeld als een pendant van de internationale tentoonstelling van werken van vrouwen op het gebied van schilder- en beeldhouwkunst, dat de National Council verzamelde uit elf landen en den laatsten herst in New York exposeerde.

IV. Er is in de Fransche pers en zelfs in de Kamer nog al wat geharrewar met de censuur. „La Lumière" publiceerde eenigen tijd geleden de tien geboden voor den journalist:

1. Ton cher censeur honoreras,
   afin d'écrire longuement.
2. Ses consignes toujours suivras,
   quel qu'en soit le dérèglement.
3. Les lieux communs cultiveras,
   pour flatter son entendement.
4. Les vérités assoupliras,
   au gré de son tempérament.
5. De tout opinion t'abstiendras,
   qui n'aura pas son agrément.
6. Républicain te garderas,
   de t'affirmer imprudemment.
7. Matin et soir entonneras,
   l'éloge du gouvernement.
8. Polémiquer tu ne pourras,
   qu'en un sens exclusivement.
9. Aux calomnies t'interdiras,
   de répliquer aucunement.
10. Puis au hasard t'en remettras
    pour échapper au blanchiment.

V. De oudste boekenbestelling in Amerika (althans in Noord-Amerika) is een brief van Zuster Marie de Saint Bonaventure de Jésus, uit het hospitaal te Québec (destijds Nouvelle-France) aan een meneer te Parijs om hem o.a. te vragen de „Heures de la Vierge", het boek van Pater Chiffletius, het „Journée Chrestienne" door M. Olier van Saint Sulpice, de „Conduits" van M. de Sales en „L'Exercice de la présence de Dieu". De brief is gedateerd 1665.

WATERMAN (Willy) AMERIKA FILMT. (344) *f* 2.50 en *f* 3.50. Nederl. Boekhuis. Tilburg.

„Een visie op Hollywood en op Hollywood's wonderlijke werkwijze", zoo luidt de ondertitel van dit boek. Het is een prachtige charge op Amerika en bijzonder op Hollywood, reportage in den vorm van een roman over het ontstaan van een film. De auteur heeft een paar jaar in de U.S.A. vertoefd en gewerkt in de omgeving, die hij hier beschrijft. Den kinderlijken bluf, het mengsel van spontaneïteit en enthousiasme, van idiote zorgeloosheid, van holheid en genialiteit, van oprechte noblesse en hartstocht voor dollars, van gehaastheid en luiheid, dit alles wat de Hollywood-films weet te scheppen, heeft de schrijver op geestige wijze in zijn boek doen leven. Er wordt op idiote wijze een idiote film in elkaar gedraaid, haastig en willekeurig, en zie! ... het wordt een product, dat de vaderlandslievende harten sneller doet kloppen en tranen in de oogen dringt. Men leze het als een charge, een klucht, die echter niet louter als klucht doch tevens als werkelijke reportage bedoeld is, als 100% Hollywood. Zulk een geestig en oorspronkelijk boek verdient in Nederland, dat niet zoo heel rijk is aan geestige, oorspronkelijke boeken, bekend te worden. Hier en daar moge de geestigheid wat gezocht aandoen, over het geheel is zij van goed allooi. De schrijver houdt ondanks alles het motto hoog: „There are many things wrong in this blastid country... but I love it."

EDELRINCK (Jan) EENMAAL ZAL DE MENSCH.... Een fantasie. (347) Wyt en Zonen, Rotterdam. 1939-'40.

„Een Fantasie" noemt de auteur dit verhaal, dat zijn ideeën over den dictatuurstaat gestalte tracht te geven. De dictator van een groot Europeesch rijk acht den tijd gekomen om heen te gaan en wenscht zijn opvolger aan het bewind te brengen. Deze is een zeer humaan en gematigd dictator, eigenlijk meer democraat dan Führer of Duce. Ondanks een samenzwering en een attentaat op zijn leven wordt hij inderdaad dictator. Dit alles heeft de schrijver in een goed leesbaar verhaal gekleed zonder al te groote geforceerdheden of eenzijdigheden. Er staan wijze beschouwingen in het boek en het geheel getuigt van een blijmoedig optimisme. Edelrinck schijnt overtuigd van de mogelijkheid der verbetering van den mensch. Is het boek als „roman" ook al niet sterk, als „fantasie" is het niet onverdienstelijk en laat zich met eenige spanning lezen. Wegens zijn ideeëninhoud en eenige tafreelen liefst voor volwassen lezers.

BERGSTRAND-POULSEN (Elisabeth) DE KROON. (228) *f* 2.90 en *f* 3.90. Uit het Zweedsch vertaald door N. Basenau-Goemans. Meulenhoff, Amsterdam.

In dit mooie boek heeft deze schrijfster zichzelf overtroffen. Na het verschijnen van haar eerste roman: Het Groote Weefsel, kon men veel van haar verwachten en deze verwachtingen zijn met dit fijne verhaal verre overtroffen. In het kleine dorpskerkje hangt een kroon, een schitterende kroon van wit goud metaal met duizende fonkelende kristallen en honderden kaarsen. De schenker van dit prachtstuk heeft het dorp en de kerk een servituut op-

gelegd; wanneer dit niet onderhouden wordt, kunnen zijn nakomelingen de kroon naar het kasteel terug halen. Dit doet Hare Genade en een arm dorpsmeisje neemt op zich om de boete opgelegd in het servituut te volbrengen om de „kroon der Zaligheid" in de kerk terug te brengen. Zij sterft voor zij haar taak volbracht heeft en haar oudste dochtertje neemt deze over. Deze Serafia Cavall is een prachtfiguur, een stille heldin en haar dochter niet minder. Zij zijn menschen uit één stuk, waarbij men de blinde predikant niet vergeten mag. Een ontroerend mooi boek, dat met groot talent geschreven is en alle aanbeveling verdient.

HAUSWIRTH (Frieda) DE LOTOSBRUID. (264) *f* 1.90. Uit het Duitsch vertaald door Beatrice Willing. Bosch en Keuning, Baarn.

De kaste en gebruiken der Brahmanen in Engelsch Indië, waar het betreft het huwelijk der heel jonge meisjes, die soms op zevenjarige leeftijd reeds trouwen, heeft deze schrijtster geïnspireerd tot het bewerken van deze roman over het twaalfjarige Brahmaansche meisje Wimala en haar minnaar en echtgenoot: Wassanta. Zij leven in het huis harer welgestelde ouders, die vooruitstrevend zijn en hun dochtertje niet tegen haar zin hebben willen laten huwen. Daarom heeft de vader een jong student in huis genomen om hem in zijn studie vooruit te helpen en hij ziet met vreugde dat zijn dochtertje dien modernen jongen liefkrijgt. Zij zijn zeer gelukkig en de jonge echtgenoot probeert zijn vrouwtje los te maken van haar vooroordeelen en kastebegrippen. Hij is vooral begaan met het lot der arme jonge weduwen, kinderen van 8, 9-10 jaar soms, die na den dood van hun mannen veroordeeld worden tot een leven van de strengste onthouding. Hij wil zijn leven, zijn kennis wijden aan de verbetering van haar treurig lot en spreekt over dit ideaal met Wimala. Zijn plotselinge dood maakt haar zelf weduwe en zij is dan bereid zijn werk te beginnen en door te zetten. Een goed geschreven boek, dat sfeer en gewoonten van deze Indiërs prachtig weergeeft, maar voorbehoud vraagt voor lezers met ontwikkeld onderscheidingsvermogen.

BRANDENBURG (J.) ZEEMOLEST. (236) *f* 2.90. Bosch en Keuning, Baarn.

In dit boek van de zee heeft Koos, de hoofdfiguur, een meisje lief gekregen van het land. Zij kan zijn verlangen naar de zee niet begrijpen en wil alleen met hem trouwen wanneer hij afstand doet van zijn beroep als visscher. Hij meent dat zijn liefde voor haar sterk genoeg is om dit offer te brengen, maar na eenige jaren huwelijksleven en werken in een fabriek grijpt het verlangen naar het wijde sop hem zoo aan dat hij weer gaat varen. Het leven op zee is gevaarlijk geworden door de oorlog van 1914, en hij ontkomt zoo nu en dan nauwelijks aan den dood. Er overkomt hem een groot ongeluk dat hem weer in de armen van zijn vrouw terug brengt en aan een leven aan den wal vastketent. Dit gegeven is in dit boek eenvoudig en waar zonder overbodige opsmuk verteld. Het is een degelijk verhaal met christelijke inslag dat men met genoegen leest.

KOLKMAN (Jaap) JANUS KRUL EN ZOON. (205) Zomer en Keuning, Wageningen.

Evenals zijn vorig boek „Job Andersom" is ook dit van Jaap Kolkman, eenvoudig, vlot en klaar geschreven. Het verhaalt de levensgeschiedenis van Janus Krul, lam van hand en rauw van tong, getrouwd met een kreupele vrouw, die vroegtijdig sterft. Het is een zwak, verbitterd mensch, deze Krul, vanaf zijn vroegste jeugd, bespot en getrapt om zijn lichaamsgebrek. Zijn eenige zoon, die de zachte geaardheid van zijn moeder bezit, maar het zelfde gebrek: een lamme hand, leert hij reeds jong zich te verweren tegen de hardheid van het leven, en hij wil hem ten koste van alles het leed besparen, dat hem zelf is aangedaan. Dit wordt zijn eenig doel van het leven en daarmede zijn moreele ondergang. Hij raakt verstikt in kuiperijen en valsche transacties en doet alles om zijn zoon op te werken ten koste zelfs van zijn geweten.

Deze echter is een rechtvaardig mensch en breekt met zijn vader. Maar als de oude Krul komt te sterven wordt zijn geweten wakker en neemt hij van zijn zoon en het leven afscheid als een goed, tevreden mensch. Een mooi boek met goede tendenz en goede karakterbeschrijving. Voor oudere lezers.

IEPENDAAL (Willem van) DE DANS OM DE RINKELBOM. (280) *f* 2.40 en *f* 2.90. De Arbeiderspers, Amsterdam.

De verhaalkunst van Van Iependaal bezit een eigen schilderende kracht en plastischen rijkdom, welke wel eenigszins, — niet ten ongunste, — aan Querido herinnert; woordkeus, teekening en stijl kenmerken den knappen en gemakkelijken schrijver. De beschrijvingen verraden dat de auteur zijn kracht kent — en ze wil làten kennen ook: dan wordt hij opzettelijk literair.

Het verhaal zelf heeft tenslotte, naar onzen smaak, niet zoo heel veel om het lijf, maar het boeit toch wel door de levende milieu-schildering, de amusante teekening van het rare bedrijf der planeet-lezeressen en andere volksbedotters, de kleurige overpeinzingen van Stompie, die ondanks hoog inkomen den gemoedelijken volkschen bootwerker blijft. Ook door de origineele wraak van mevrouw Salerno de la Calmette, alias van de gaarkeuken; een wraak, die uiteraard afkeurenswaardig is, maar die toch wel even plezier doet, omdat het slachtoffer de ingebeelde Chris Hoogervorst is, een oplichter-met-fàntasie, handige leider van het Astrologisch Instituut en hoogst onsympathiek.

Een verhaal, ook, met nogal haken en oogen door de wel erg losse huwelijksopvattingen en de onnoodig uitgesponnen overwegingen van een smeerpoes; — daarom een streng voorbehoud.

WAL (Theo J. van der) DORP IN OPSTAND. (261) Schuyt, Baarn.

„Episode uit de geschiedenis van een dorp" noemt de schrijver in een ondertitel zijn roman. Maar het boek heeft de bedoeling nog iets meer te zijn. Het leven op het dorp, — met zijn lief en leed, kleine dagelijksche gebeurtenissen, kuiperijen, strijd om het dagelijksch bestaan, toestanden ontstaan door de crisis, — heeft de auteur tegelijkertijd ook meer algemeen willen zien, als een verkleinde reproductie van hèt leven. Door dat leven beweegt zich de onbaatzuchtigheid, de naastenliefde; hier, in het dorp, in den persoon van Age Bruninga. Het motief van zijn optreden is uitsluitend naastenliefde, — en de menschen vinden hem toch eigenlijk een beetje gek. Op het einde gaat hij ten onder, — symbool van de onbaatzuchtige liefde in onze samenleving.

De roman is van middelmatige kwaliteit: het talent van den schrijver bleek niet sterk genoeg een simpele dorpsgeschiedenis het gewenschte diepe, imponeerende perspectief te verleenen.

LAPIèRE (Richard) ZOON VAN HAN. Nederlandsche vertaling van W. H. C. Boellaard. (384) *f* 3.75 en *f* 4.90. Zuid-Holl. U.M., Den Haag.

„Zoon van Han" is een Chineesche familieroman, spelend in den Keizerlijken Tijd; hoofdpersoon is Han, wiens leven verteld wordt van zijn eerste kinderjaren af tot den vollen mannelijken leeftijd. Het belangwekkende van den roman is hierin gelegen dat overtuigend blijkt hoe het leven van den Chinees in dien tijd geheel beheerscht werd door traditie en door de eischen van het familieverband. Zij bepalen ook het leven van Han, zoon en kleinzoon van geleerden, en daardoor zelf ook voor zijn carrière aangewezen op de officieele studie. De lezer wordt geheel opgenomen in de groote familie van Han, allen, naar voorvaderlijk gebruik, in één huis levend, en geregeerd door de grootmoeder. De draad in dit verhaal wordt gevormd door de ontwikkelingsgeschiedenis van het kind, den student en den man Han.

De roman is fijn en gevoelig geschreven; de uitvoering — met illustraties van Anton Pieck — is zeer verzorgd. Voor eenigszins ervaren volwassenen.

COLMJON (Gerben) DE BLAUWE WERELD. (262) *f* 1.90 en *f* 2.50. Salm & Co., Amsterdam.

„De blauwe Wereld" is een Hollandsche detectief, geschreven door een auteur, die — dit wordt men, al lezend, spoedig gewaar — thuis is in het genre. Hij heeft vele der gewone trucjes en kunstgrepen weten te vermijden en op onderhoudende wijze een criminaal-roman geschreven, waarvan vooral de hoofdfiguur, inspecteur Bonnet, volkomen aanvaardbaar en ook sympathiek is. Colmjon stelt hem zeer menschelijk voor, volstrekt niet als een genie, dat alles in een-twee-drie uitpuzzelt. In deze hoofdfiguur blijft het boek ten einde toe boeien. Ook is het Overijselsche land er geurig en kleurig in beschreven. Toch had het boek gewonnen, als de schrijver minder woorden opeengehoopt had, minder mystificaties had gepleegd en daardoor het geheel waarschijnlijker had gemaakt. Dat bijvoorbeeld een behoorlijk jong mensch in een brief aan een boezemvriend zich aan een aantal moorden schuldig bekend (wat hij niet is), enkel om een verre kennis vrij te pleiten, is (ook al is hij op weg naar Brazilië) onmogelijk. Waarom verdenkt hem Bonnet? Hoe komt een apathisch heerschap als Dr. Terwee tot al die moorden? Het is alles buitengewoon onwaarschijnlijk. Het veel-te-veel aan moorden en geheimzinnigheden bederft, dunkt me, dit in meerdere opzichten aardige boek.

MORTON (Anthony) BLAUWMASKER VERSCHIJNT OPNIEUW. Geaut. vert. van Jan van Arckel. (240) Z.-H. U.M., Den Haag.

Blauwmasker is een gentleman-inbreker, die een aetherpistool hanteert in plaats van een vuurwapen. Hij haalt ongelooflijke toeren uit en komt uit de moeilijkste situaties weer ongedeerd te voorschijn. De spannende avonturen, die van hem in dit boek beschreven worden, zullen door de liefhebbers van dit soort literatuur met genoegen gevolgd worden. Voor volwassenen.

APON (Jan) EEN TIP VAN BRISSAC. Detective-roman. (224) *f* 1.75. Bruna & Zoon, Utrecht.

Een technische legkaart-detective met veel geredeneer en veel uitleg, maar zonder dynamische spanning en zonder stijlqualiteiten. Voor volwassenen.

MASTERMAN (Walter S.) DE MAN ZONDER GEHEUGEN. Vertaling van Frits Hoogewerff. (231) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.

Masterman schrijft heel leesbare misdadigersromans, maar dezen keer is hij niet bijzonder origineel in de keuze van zijn materiaal. De man zonder geheugen is al een oude truc, maar nog meer in zwang is de geheime samenzwering tegen den vrede van Europa en de redding van die nuttige instelling door een vernuftige ontdekking van de leiders van het complot. Zelfs de bombardeering van het rooversnest ontbreekt er niet aan, evenmin als het gelukkig huwelijk op het einde. Voor volwassenen.

STEEL (Kurt) MOORD AAN DEN VLEUGEL. Ned. vert. van Adriaan van Vliet. (255) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Een oninteressant detectiveverhaal. Er wordt te veel gepraat over dingen, die met de oplossing van het raadsel niets te maken hebben. En op zich zelf zijn die uitwijdingen niet bij machte de aandacht gespannen te houden. Voor volwassenen toegelaten.

RHODE (John) en DICKSON (Carter) MOORD OF VERGELDING? Vertaald door A. D. Baert. (216) Schoonderbeek, Laren.

Iets bijzonders is uit de samenwerking van deze twee bekende schrijvers van mysterieverhalen niet gegroeid. Het probleem is al te technisch zonder veel menschelijk interesse en de sfeer is wat dor en verward. Ook aan de

vraag of het werkelijk moord of vergelding is, ligt niet veel gelegen, omdat de schrijver ons weinig sympathie ingeeft voor den dader. Geschikt voor volwassenen.

MASON (van Wyck) SPIONNEN IN CHINA. Nederl. vert. van J. Feitsma. (251) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Met China heeft dit verhaal, dat in Singapoer speelt, niets te maken. Het vliegmachien krijgt op weg naar Singapoer panne en doet een noodlanding, waarbij men gedwongen wordt op een eenzaam eiland te overnachten. Daar wordt een jongedame vermoordt: maar dat heeft met het eigenlijk verhaal niets te maken. Dat gaat over het schabloon van een uitvinding, die van groote waarde is voor de oorlogsvoering en daarom door enkele landen en enkele kapitalisten gezocht wordt. De rest kan de deskundige lezer zelf wel raden. De zeden zijn een beetje los, en daar er van deze soort boeken dertien in een dozijn gaan, kan ik niemand de lezing aanbevelen.

AYRES (Ruby M.) UIT DEN BAND GESPRONGEN. Vertaling van C. Dumoulin-Goedkoop. (221) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Met de romantische verliefdheid tusschen het meisje Gipsy, die geld had, en den jongeman John, welke bij haar vergeleken een bedelaar was, vlotte het eerst niet al te best. Maar het kwam tenslotte toch in orde, zooals dat in de boeken van Ayres nu eenmaal pleegt te gebeuren. Lichte amusementslectuur.

CRASSAERTS (Peter) PEERKE KUSTERMANS. Een vroolijk verhaal van een kleinen kleermaker. (149) *f* 1.75 en *f* 2.50. Het Spectrum, Utrecht.

Deze grappige verhalen van Peerke Kustermans zijn doorgaans grappig, maar ook niet meer dan dat. En de grappigheid is een enkele keer van een bedenkelijk soort. Deze Spectrum-uitgave is niet van de gelukkigste. Antoon Coolen zou van dit kleermakertje iets gemaakt hebben, maar Peter Crassaerts houdt hem op te laag plan. Het werkje herinnert aan de oude volksboeken, maar ook als volksboek is het niet echt. Het is alles te plat, te laag-bij-degrondsch, te stijlloos en soms te geestloos. Toch zit er in een dergelijke Uilenspiegel-geschiedenis stof tot iets goeds, maar deze auteur heeft er niet veel van gemaakt.

HOLLAND (Katrin) CARLOTTA TORRESANI. De geschiedenis van het geslacht Torresani. Vertaling van Reinier P. Sterkenburg. (403) *f* 3.90 en *f* 4.90. Jacob van Campen, Amsterdam.

In dezen roman wordt heelemaal niet de geschiedenis van het geslacht Torresani verhaalt, maar alleen de lotgevallen van de laatste spruit van het geslacht, een door haar vader wat geminachte dochter, en dan nog maar haar geschiedenis tot ongeveer haar twintigste jaar. Op de laatste bladzijde geeft zij op het stadhuis haar pas geboren zoon zelf aan en laat hem inschrijven als een Torresani, omdat zijn vader een onbekende is. Daaruit moet dan haar groote liefde voor het geslacht van haar voorvaderen blijken. Om de 400 bladzijden te vullen, worden alle gebeurtenissen en toestanden erg langdradig beschreven, en daarbij zijn ze nog erg onbelangrijk. Het lijkt meer op de dagdroomen van een nog onrijp jong meisje als op werkelijke levenservaring. Ik kan het daarom aan niemand ter lezing aanbevelen.

ARADY (Andor) MENSCHEN IN NOOD. Roman uit het Hongaarsch vertaald door Klara Szabo-Peters. (371) *f* 3.75 en *f* 4.50. Querido, Amsterdam.

Het tragische lot van de Joden in sommige landen van Europa vormt een dankbare stof voor romanschrijvers met en zonder talent. In dit werk wordt een Hongaarsche Jodin opgevoerd, die trouwt met een Duitscher en

haar afkomst voor haar omgeving en ook voor haar eigen kind verbergt. Die zoon wordt een vurig aanhanger van de Hitlerjeugd: een situatie, die alleen in zelfmoorden kan eindigen. Het talent van den schrijver is niet bijzonder en het zal de stof moeten zijn, die vooral voor zijn lezerskring zal zorgen.

STEEL (Kurt) OM TIENDUIZEND DOLLARS. (261) *f* 2.25 en *f* 2.90. Nederl. vertaling van Adriaan van Vliet. „De Steenuil", Amsterdam.

Hank Hyer, de detective, die de geldelijke belooning voor zijn speurderswerk het voornaamste van zijn vak vindt en telkens zelf bijna ingerekend wordt door andere speurders, lost in dit verhaal een tamelijk eenvoudig probleem op, dat geheel ingesponnen zit in de rumoerige onverwachte voorvallen welke er bij komen. Voor ontwikkelde lezers om enkele verkeerde situaties en zinspelingen.

BRAND (Max) SPEEDY'S SUCCES. (179) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. „De Combinatie", Rotterdam.

In dit boek vertelt Max Brand een van die ongeloofelijke avonturen van zijn nieuwen held „Speedy" waarbij zijn behendigheid en gladde tong hem het leven redden en zijn geduchte vijanden onschadelijk maken. Geen kwaad bij.

RUBEL (James L.) ZIJN LAATSTE WENSCH. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. Nederl. bewerking van Arend Falkema. „De Steenuil", Amsterdam.

Twee O'Briens vechten een veete uit in de onherbergzame woestijn. Zij worden door schurken aangevallen, verdedigen zich eensgezind, waarbij een, die sheriff is, het leven laat en de ander als hij tot bewustzijn komt, zich in diens plaats tot sheriff geproclameerd ziet. Hij wijdt zijn leven dan aan het achtervolgen van veedieven en moordenaars. Wild West verhaal voor volwassenen.

ROBERTSON (Frank C.) ROY DE PAARDENDIEF. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Geert Venema. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Twee bendes maken het de vreedzame ranchers lastig en Roy wordt valschelijk van paardendiefstal beschuldigd. Zijn zuster heeft zich als levensdoel gesteld van Roy een behoorlijk mensch te maken en hem buiten de misdadige kringen, waarin hij verkeert te laten studeeren.

Hun moeilijkheden en strijd vormen het onderwerp van dit vlot, leesbare boek voor ouderen.

RAINE (William Mac Leod) ALS HAAT REGEERT. (237) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling uit het Amerikaansch van Jan van Dijk. „De Steenuil", Amsterdam.

Deze schrijver is een echte verteller, hij weet zijn verhaal op te smukken en geen enkele bijkomstigheid, die het verfraaien kan over het hoofd te zien. Dit maakt de lectuur van deze cowboygeschiedenis tot een genoegen. Het is weer een veete tusschen twee families die er in behandeld wordt, ruwheid en haat ook tegenover vrouwen en de wraak tenslotte in handen van een jongen, die de smaad zijn zuster aangedaan wil wreken. Zij pleegde zelfmoord. Die jongen ziet tenslotte in dat de wraak niet in zijn handen behoort te liggen. Voor rijpere lezers.

DEAN (Robert George) HET GEHEIM VAN „SUTTON PLACE" (229) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Bernhard de Geer. „De Steenuil", Amsterdam.

In dit boek is de bekende Pat Thompson met zijn gewiekste kameraad Susan Barton op het oorlogspad, jachtmakende op den moordenaar van den millionair Mitchell en nog anderen. Zij ontdekken meerdere vunzige zaakjes die met de moorden in verband staan en lossen het probleem tot ieders verrassing op. Voor rijpere lezers.

HAM (Bertie) LIEFDE EN MISDAAD OP „AARMONDE". (206) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Een speurdersverhaal over allerlei geheimzinnige gebeurtenissen op een landgoed „ergens in Nederland". De schrijver schijnt Ivans tot zijn voorbeeld gekozen te hebben, hier en daar treffen ons bekende zinswendingen en uitdrukkingen en soms is het alsof Ivans zelf aan het woord is. De geschiedenis is te veel gerekt, overigens tamelijk boeiend en voor oudere lezers te gebruiken.

ROBINS (Denise) DE VROUW VAN DUIZEND DROOMEN. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

Hoe is 't mogelijk, dat men in onzen nuchteren tijd nog zulk een week, zoetelijk, sentimenteel verhaal onder de oogen kan krijgen, dat alles wat verkeerd is als ontrouw, schuldige liefde, echtbreuk met een rose vernisje van deugdzaamheid kleurt? En dat iemand de moeite heeft genomen om zoo iets te vertalen! Men heeft er voordeel bij als men dit boek ongelezen laat.

SHORT (Luke) BARMHARTIGE REVOLVERS. (190) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogwerff. „De Combinatie", Rotterdam.

Een diep ingekankerde veete tusschen twee families in het cowboy-land is een dankbaar onderwerp voor een schrijver als Luke Short. Hij heeft er pleizier in de schermutselingen en vechtpartijen zoo spannend mogelijk te schetsen, en voordat iedereen uitgemoord is een genoegelijk einde aan zijn vertelling te maken. Groote menschen.

FARJEON (Jefferson) HET MYSTERIE IN DE SNEEUW. Vertaling van Kees Jobert. *f* 0.20. Schuyt, Baarn.

„Het Mysterie in de Sneeuw" is een detective roman in courantvorm, zooals de N.V. Schuyt, dien sinds eenige jaren uitgeeft. De gebeurtenissen, die zich in een Engelsch landhuis, daags vóór Kerstmis afspelen, tijdens een geweldigen sneeuwstorm, leiden tot een spannende climax, ofschoon het suggestieve gedoe met het schilderij niet zeer overtuigend is. Geschikte ontspanningslectuur.

BIRKNER (Friede) HET MOEDIGE KLAVERBLAD. Uit het Duitsch vertaald door E. Kroese. (225) Zuid-Holl. U.M., Den Haag.

Het moedige klaverblad bestaat uit drie zusters, die ieder den man van haar keuze trouwden. Het verhaal der gebeurtenissen, vòòr het zoo ver is, vormt lichte ontspanningslectuur, waarin overigens geen kwaad steekt.

WEINER (Henry) DE VERDWENEN SPELER. Vertaald door J. A. W. van Hacht. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De verdwijning van een New Yorkschen beroepsspeler is het mysterie dat door den detective John Brass wordt opgelost. Het geval speelt voor een deel in de onderwereld van gangsters; het gegeven is wel vernuftig bedacht, maar het verhaal mist toch den fijnen toets, waardoor b.v. de Engelsche detective-verhalen doorgaans een klasse hooger staan. De roman is van een grofheid, die typeerend is voor veel Amerikaansche verhalen van dit genre. Volwassenen.

COURTHS-MAHLER (Hedwig) WAAR EVA BLEEF. Uit het Duitsch vertaald door E. Griese-Kets de Vries. (228) Zuid-Holl. U.M. Den Haag.

Voor het genieten der romantiek van Courths-Mahler wordt een smaak vereischt, die op het suikerzoete is ingesteld. Wie dien bezit kan hier van

de, overigens behoorlijke, avonturen genieten, welke Eva beleeft, het meisje, dat meende arm te zijn, maar dat tenslotte een rijken echtgenoot kreeg en toen ook nog een gefortuneerden vader bleek te bezitten.

NELSON (A. P.) MANNEN BUITEN DE WET. Uit het Amerikaansch vertaald door W. J. A. Roldanus Jr. (238) Zuid-Holl. U.M., Den Haag.

Dit is een cowboy-verhaal, geschreven volgens het geijkte, solide recept: veel kogelgevechten, een stel veeroovers, die aanvankelijk met succes opereeren, een dappere tegenstander, die in laatste instantie het grootste succes boekt, en dan nog het meisje, dat zijn belooning is. Voor liefhebbers wel een spannende roman.

RAINE (William Mac Leod) BONANZA (Goudvondst). Vertaling uit het Amerikaansch van Jan van Dijk. (245) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Een familieveete in het wilde westen van Amerika, een goudvondst, een bende struikroovers, een moedig politieman en een knappe jongedame, zijn de ingrediënten voor een cowboy-roman, die wel spannend is, maar nogal opvallend grof; eenigszins voorbehouden.

HALUSCHKA (Helene) WAT IS NU GOEDE TOON? (158) *f* 2.50 en *f* 3.—. Vertaald door Alb. Schelfhout-v. d. Meulen. De Toorts, Heemstede.

Een boek waarin allerlei goede wenken staan voor den omgang met andere menschen. Het is in dit soort werken blijkbaar moeilijk, zich van overdrijving te vrijwaren. Volgens blz. 90 zouden het tegenwoordig „barbaren zijn, die al hun vleesch te gelijk snijden en dan de vork in hun rechterhand nemen, om stuk voor stuk op te prikken en naar den mond te brengen". Overigens een boekje, dat z'n nut heeft.

MULS (Jozef) MEMLING. *f* 3.50. In den Toren, Naarden.

Memling is niet te begrijpen zonder Brugge, Brugge niet zonder Memling. De bekende historicus, Jozef Muls, doet ons dit in een zestigtal bladzijden verstaan, doordat hij beide tot elkaar brengt en zóó tot ons. Daarna volgen in het boek een veertigtal bladzijden reproducties met korte verklaringen. Een volledige studie over den schilder geeft het werk niet, maar als inleiding in deze wonderlijke schilderkunst is het wel een zeer bevoegde gids, dien we als zoodanig ondanks zijn prijzigheid graag aanbevelen.

HEILIGEN DOOR HET JAAR. Verzameld door Gabriel Smit. (93) Brand, Hilversum.

Een kleine verzameling lofdichten (in poëzie en proza) op een aantal heiligen. Uitgegeven in opdracht van „Ons Leekenspel" zullen ze wel allereerst bedoeld zijn voor declamatie. Waartoe ze zich in 't algemeen uitstekend leenen.

WILTZANGH. Samengesteld door Gabriel Smit. (80) Brand, Hilversum.

Een bundeltje natuurpoëzie, zeer geschikt om onze trekkers en wandelaars een dieper inzicht en een rijker gevoel voor het hun omringende natuurschoon te geven. Het zij dus een ieder aanbevolen, onze jongens en meisjes het meest. Laat ze deze verzen van buiten leeren; spontaan zullen dan op hun tochten brokstukken ervan terugkeeren in hun herinnering, wat hun veel vreugde zal verschaffen.

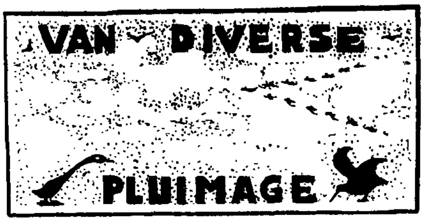

KRIVITSKY (W. G.) DAT HEB IK GEZIEN! Vert. door G. G. Bender. (395) Allert de Lange. Amsterdam. 1940.

Dit boek schijnt de sensatie van het seizoen te zullen worden. Krivitsky was tot voor kort de chef van den spionnagedienst voor de Sovjetregeering in West-Europa en woonde in den Haag. Ten slotte werd het hem te machtig hand- en spandiensten voor den bloedhond Stalin te verrichten; hij verliet zijn post, week uit naar New-York en schreef daar dit boek, dat in de U.S.A. geweldigen indruk schijnt te maken. Het is werkelijk „haarsträubend" wat hij verhaalt. Men waant zich, dit boek lezend, ingesponnen in een satanisch net van bedriegerijen en listigheden, van onmenschelijke en gewetenlooze agitaties en manoeuvres. De elementairste menschelijkheid is zoek in dit milieu, dat aldoor door demonen geinspireerd en gedreven lijkt. Allerlei bekende feiten van de laatste tien jaar komen hier ter sprake en worden erin belicht. Is dit boek een mystificatie, is het waarheid of Dichtung und Wahrheit of louter-fantazie? Het maakt den indruk oprecht en waarachtig te zijn. Westersche lezers zullen moeilijk begrijpen dat er zoo iets onmenschelijks, zoo iets tyrannieks en diabolisch als het Stalinisme mogelijk is. Het lezen van dit boek is het ondergaan van een nachtmerrie en deze nachtmerrie is Stalin.

MOLENAAR (M. - M.S.C.) PATER JOZEF SAVELBERG. (133) *f* 1.90 en *f* 2.90. Brand, Hilversum. 1940.

Pater Jozef Savelberg, een Priester van Heerlen, zooals de ondertitel luidt, is de stichter eener uitgebreide congregatie van zusters en broeders, die te Heerlen haar Moederhuis hebben. Het is een ondankbaar en moeilijk werk over dezen heiligen priester, die niets brillants of overrompelends had, geen in het oog vallende dingen deed, geen dagboek of aanteekeningen naliet en geen onmiddellijk zichtbare teekenen van heiligheid met zich droeg, een boeiende biografie te schrijven. Pater Molenaar heeft met fijnen speurzin en zuiver begrip het feiten- en teekenenarme leven van dezen begenadigden mensch, wiens proces te Rome wordt ingeleid, beschreven. Hij heeft echter uitsluitend den heiligen mensch willen beschrijven met voorbijgaan vrijwel der geschiedenis van de stichtingen, die hij tot stand bracht. Dit boek is er een voor lezers, die niet allereerst het bonte gebeuren in een menschenleven zoeken, doch die den stillen groei der heiligheid in een wondertrouwe ziel kunnen genieten. Alles is hier eenvoud, oprechtheid en verborgenheid, een rechtuit gaan naar God in volkomen zelfvergeten.

WALTER (Otto) PIUS XII LEVEN EN PERSOONLIJKHEID. (203) Drukkerij De Tijd, Amsterdam.

Dit boekje over den thans regeerenden Paus maakt den indruk door een Zwitser geschreven te zijn. Het is geen volledige afgeronde biografie, doch een overzicht over 's Pausen leven met aardige trekken en grepen uit het verleden. Het is een goed en boeiend geschreven werkje van iemand, die zich goed op de hoogte heeft gesteld. Het doet filmachtig aan inzooverre, dat er telkens nieuwe afzonderlijke tafreelen uit 's Pausen leven worden opgevoerd, die bij elkaar een goeden indruk van zijn wezen en persoonlijkheid geven. Geen oogenblik wordt de lectuur vervelend en nergens vervalt de schrijver in dien hollen, nietszeggenden, loftrompetterigen toon, die in dit soort boekjes graag wordt aangeslagen. Een aantal foto's achter-in illustreeren den tekst.

KAHN (Dr. Fritz) HET LEVEN VAN DE MENS. Ned. bewerking van dr. mr. W. Schuurmans Stekhoven; vertaald door David de Jong Jr.; 2 delen; (samen 584); per deel geb. *f* 5.90. Contact, Amsterdam.

In dit rijk geïllustreerde en ook overigens keurig uitgegeven boek vindt men een aantal voortreffelijke schematische afbeeldingen, waarmee iedereen, die over deze stof te doceren heeft, zijn voordeel kan doen. Bij andere tekeningen daarentegen is het schematiseren — het naar voren brengen van het wezenlijke en het weglaten van wat accidenteel is — minder goed gelukt. De tekst is boeiend geschreven; de stof is dikwijls ook goed gepopulariseerd; helaas is echter nog vaker de wetenschap geweld aangedaan. Wat niets met elkaar te maken heeft of weinig wordt zonder reserve vergeleken; stoute fantasiën zonder meer medegedeeld; verschillende beweringen en cijfers zijn feitelijk onjuist; de vertaling is slordig.

Waar een wijsgerige ondergrond te bespeuren — en te begrijpen — valt, is zij materialistisch. De onderwerpen op sexueel gebied vonden een hoogstaande behandeling, wars van sensatie. Het is te betreuren, dat de onbetrouwbaarheid van dit — in zo menig opzicht interessante — boek aanbeveling voor leken onmogelijk maakt. Zij zouden ofwel alles geloven, ofwel, een groot aantal onjuistheden ontmoetende, aan alles gaan twijfelen. In beide gevallen wordt men van het lezen niet wijzer.

GESTEL S.J. (G. van) LECTUUR EN CENSUUR. (78) *f* 0.80. Brand, Hilversum.

Deze brochure verscheen in de serie „Waarheid en Leven". In het eerste hoofdstuk belicht de schrijver de katholieke Boekencensuur in haar historische wording en geleidelijken uitgroei tot het complex, dat nu in het Kerkelijk Wetboek is vastgelegd. Dan in het tweede hoofdstuk gaat hij den inhoud der Boekenwet na. Hij streeft daarbij niet naar volstrekte volledigheid, maar behandelt datgene, wat de ontwikkelde leek omtrent dit punt der Kerkelijke discipline dient te weten en te begrijpen. Deze beperking verhoogt ongetwijfeld de praktische waarde van het werk. In een derde hoofdstuk beschrijft hij het goede boek als interessant cultuurproduct.

KLINSKY (E. J.) HEERSCHERS OVER RUSLAND. (301) *f* 3.75 en *f* 4.90.

Dit boek over de Russische Czaren vanaf Peter den Groote tot den ongelukkigen Nicolaas II, die met zijn gezin in de kelders van Ipatiew door de roode soldaten vermoord werd, is niet zoozeer een geregelde geschiedenis, als een aaneenrijging van tafereelen, anecdotisch en levendig verteld. Een diepgaand historisch onderzoek verwachte men hier dus niet, maar het geeft toch wel eenig inzicht in die duistere, troebele Russische volksziel, waarin het de eeuwen door gisten blijft en tirannie en willekeur, moord en bloedbad, opstand en terreur telkens weer als chronisch tot uitbarsting komen. Als zoodanig aanbevolen aan niet te jeugdige lezers.

MüLLER (Gunther) GESCHICHTE DER DEUTSCHEN SEELE. (494) R.M. 12 en R.M. 14.20. Herder & Co., Freiburg.

„Vom Faustbuch zu Goethe's Faust", vermeldt Günther Müller in den ondertitel van zijn boek; het verschijnen van het volksboek „Doctor Faust" en de voltooïing van het tweede deel van Goethe's Faust zijn de twee zinrijke grenssteenen, waartusschen het tijdvak ligt, dat in dit boek wordt besproken. Een breede en diepe visie wordt hierin geopenbaard op de geestelijke geschiedenis van het Duitsche volk van de zestiende eeuw af tot in de negentiende, zooals deze haar diepe en schoone uitdrukking heeft gehad in de scheppingen van Duitsche dichters en schrijvers. Door een veelzijdige keuze blijken de talrijke krachten en stroomingen, welke het geestes- en artistieke leven doorwoelden en het gestalte gaven. Geheel hierop gericht worden dichters, schrijvers en hun werken uitvoerig besproken, waarbij het zwaatepunt wordt gelegd op den klassiek-romantischen tijd en zijn

figuren: Schiller, Goethe, Kleist, Novalis, Brentano. Ook Kant, Herder en anderen, die op meer wetenschappelijke wijze werkzaam waren, worden behandeld.

Het dynamisch beeld van wording en groei van het geestelijk leven is in dit boek breed en met diep relief weergegeven.

NITSCHE (Roland) WAAR HELDEN MET REUZEN STRIJDEN. (200) *f* 2.50 en *f* 3.25. Skandinavië zoals niemand het kent. Voor Nederland bewerkt door C. M. Ritter-Landré. La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

De groote aantrekkingskracht van het prachtige Skandinavische Noorden is ongetwijfeld zijn wilde romantiek, zijn rivieren en houtbosschen, zijn ijzer-ertsgebergte en industrie, zijn sneeuwval en poolstormen. De strijd van het stoere volk van dat land tegen de onverbiddelijke natuur is door den schrijver met veel overgave weer gegeven, zonder valsche sentimentaliteit en zonder zucht naar sensatie. Hij vertelt van zijn veelzijdige belevenissen onder dit volk en wijdt een groot gedeelte van het boek aan een studie over de Laplanders en hun levenswijze. Een interessant boek voor belangstellenden.

BLATZ (William E.) DE VIJFLING-ZUSJES. (208) *f* 2.90 en *f* 3.90. Geaut. vertaling van W. A. Fick-Lugten. Geillustreerd. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Nu er voor de Dionne-vijfling een nieuw tijdvak aanbreekt, dat van de schoolleeftijd, zijn door professor Blatz, hoogleeraar in de kinderpsychologie aan de Universiteit van Toronto, verschillende wetenswaardigheden uit de eerste levènsperiode dezer kinderen vastgelegd. Grafische voorstellingen, statistieken van hun voeding, groei, gezondheidstoestand, onderlinge omgang, reacties, intelligentie, gewenning aan discipline, aanpassingsvermogen, spontaniteit, karaktereigenschappen en conflicten zijn hierin bijeengebracht en vormen met de vele foto's een waardevol geheel voor de studie der kinderpsychologie. Het is bovendien in populaire vorm gegeven, zoodat velen het kunnen lezen.

BISCH (Dr. L. E.) BOODSCHAP AAN DE NERVEUZE WERELD. Vert. door H. W. J. Schaap. (204) *f* 2.— en *f* 2.90. H. Meulenhoff, Amsterdam.

Dr. Bisch is psychiater te New-York en hij heeft dit boek geschreven tot troost van nerveuzen en abnormalen. Hij noemt ook zich zelf een abnormale en acht het een voordeel niet geheel normaal te zijn. Dit werk is geen wetenschappelijke uiteenzetting en bevat geen systeem, doch bestaat uit een aantal hoofdstukken, die elk opbeurend en vermanend op den zenuwlijder moeten werken. De schrijver heeft blijkbaar een lange ervaring en geeft ongetwijfeld veel nuttige wenken. Toch zijn zijn beschouwingen niet zoo treffend of verrassend, dat dit boek in alle talen dient gelezen te worden. Een vakman vindt er weinig nieuws in en een neuroticus zal er niet diep door geraakt worden, behalve dat hij er eenige bemoediging in vindt. Kortom een boek zooals er twaalf in een dozijn gaan. De auteur heeft over sommige principieele dingen eigenaardige opvattingen, die een lezer met eenig critisch vermogen echter gemakkelijk zal corrigeeren.

WIGMAN (A. B.) VOGELS VAN HEIDE EN STUIFZAND. Met illustraties van Gerard Huysser en zestien foto's. (142) Het Spectrum, Utrecht.

Deel 5 der serie „Wat leeft en groeit" bevat een uitstekende inleiding over ontstaan en uitzicht der landschappen van heide en stuifzand, waarna de vogels dezer streken en hun levensgewoonten worden behandeld. Wigman is een goed verteller, die er ook slag van heeft den beginneling-belangstellende wegwijs te maken in de gevederde bevolking van de heide en hem op de schoonheid daarvan opmerkzaam te maken.

Wel zou het boekje aan practische bruikbaarheid gewonnen hebben, indien aan het einde een determineerlijst was opgenomen, waardoor men een makkelijk en vlug op te slaan overzicht zou hebben van alle vogels en hun kenmerken.

PUTTE (Dagboekaanteekeningen van Jeanne van de) DE RUK AAN DE TRALIES. (137) Standaard-Boekhandel, Antwerpen.

Van een jong gestorven Vlaamsche leerares worden in dit werk haar dagboekaanteekeningen uitgegeven. Jeanne van de Putte is sterk gegrepen geweest door het Goddelijk wonder van het leven, waarin zij haakte naar het idealisme en de schoonheid. Zij heeft gevochten met de realiteit en vaag tastend gezocht naar het mystieke, waarbij zij, — instinct-zeker, — zich naar de kerk bewoog. Een schoon boek, waardoor ook ouderen van jaren, die de eigen jeugd intens hebben beleefd, terug onder de bekoring kunnen komen van iets waarin zij de krachtbron herkennen van het beste dat zij zelf mochten presteeren.

NILLESEN (Dr. J. A.) DE SOCIALE TOESTAND DER JODEN IN RUSLAND ONDER DE TSAREN EN DE SOWJETS. Een bijdrage tot de studie van het Jodenvraagstuk. (279) *f* 3.90. Dekker & Van de Vegt, Nijmegen, Utrecht.

In deze belangrijke bijdrage tot de studie van het Joodsche vraagstuk wordt een schets gegeven van het sociale milieu der Joden in Tsaristisch Rusland; vervolgens wordt nagegaan op welke wijze de Sowjets tegenover het Joodsche probleem stonden en op welke wijze zij geprobeerd hebben, dat Joodsche sociale milieu ingrijpend te veranderen. Vooraf gaat een kort overzicht van de geschiedenis der Joden in Rusland; ook wordt de Joodsche cultuur behandeld. Het werk is grondig en met zorg samengesteld; zoo zijn b.v. de statistische gegevens sterk critisch beschouwd. Uit de studie van Dr. Nillesen blijkt o.a. dat het Tsaristisch regiem geen voldoende pogingen heeft aangewend het Jodenvraagstuk tot oplossing te brengen, maar dat het godsdienst en cultuur tot op zekere hoogte ongemoeid liet; vervolgens, dat de Joodsche godsdienst en cultuur in Sowjet-Rusland worden vernietigd, al brachten de latere jaren van het Sowjetbewind den Joden wel economischen vooruitgang, na een voegere periode van groote ellende.

BALDUINUS (O.M. Cap. - Dr.) DE HEILIGHEID DER KERK. (127) Het Spectrum, Utrecht.

Dit is deel 39 van het serie werk „De Katholieke Kerk". De stof hiervan is een uitwerking van de credo-belijdenis „Ik geloof in de Heilige Kerk". Nagegaan wordt waarin de heiligheid bestaat, vervolgens dat alle heiligheid van Christus komt, dat zijn Kerk over heiligende middelen beschikt, dat de Katholieke kerk het heiligheidsideaal van Christus in haar leden tracht te verwezenlijken; tenslotte wordt bewezen dat in de heilsorde geen heiligheid bestaat dan alleen de Katholieke heiligheid. Het boekje is helder geschreven, de behandeling is grondig en hier en daar treffend, zooals b.v. in het hoofdstuk waar wordt aangegeven welke heerlijke bloemen van heiligheid de Kerk uit haar leden heeft voortgebracht.

SCHREINER (Gerth) DIE REPUBLIEK DER VIERZEHN JAHRE. (173) De Gemeenschap, Bilthoven.

De Duitsche emigrant Schreiner geeft zich in dit boek rekenschap van de oorzaken waardoor de republiek van Weimar slechts een intermezzo is geweest in de geschiedenis van het Duitsche volk. Het is het boek van een man, die deze republiek heeft gediend, die het nieuwe bewind niet kon aanvaarden, en die zich thans, geleerd door geschiedenis en ervaring, de gemaakte fouten bewust wordt. Hij behandelt dan vooral de problemen der jeugdbeweging, constateert o.m. de geestelijke stroomingen die in de Duitsche

literatuur tot uiting kwamen, en komt tot de conclusie dat de „Republik der vierzehn Jahre" ten onder ging omdat zij den ouden droom der Duitschers van de Duitsche Natie niet heeft vervuld en hun geen nieuwen droom gegeven heeft. Zonder droomen kan geen mensch en geen volk leven.

De scherpzinnige, persoonlijke visie op de zelf doorleefde geschiedenis, waar boven hij zich thans tevens heeft weten te stellen, is de kennisname waard.

Kleine uitgaven:

NAEZER (Naverteld en geïllustreerd door Metty) RUSSISCHE VOLKSVERHALEN. (54) *f* 0.75. Bigot en Van Rossum, Amsterdam.

Een bundeltje primitieve, kinderlijke verhaaltjes uit het Russische volksleven.

FAUST (Leo) ZEVEN DAGEN IN PARIJS VOOR *f* 50.—. (121) Meulenhoff, Amsterdam.

Wegens den inmiddels uitgebroken oorlog is deze Gids niet direct actueel meer, maar wegens de talrijke bijzonderheden over musea, architectuur, geschiedenis, over bekende punten en de schoonheid van Parijs in het algemeen, heeft het boekje toch ook blijvende waarde.

HEYSTER (F. C.) PARAPSYCHOLOGIE EN HET SPIRITISME. (63) Kosmos, Amsterdam.

Het boekje, dat een populair gehouden uiteenzetting beoogt te zijn van de in den titel genoemde begrippen, kan Katholieken niet worden aanbevolen. Wie er over ingelicht wenscht te worden, leze het werk van Kard. A. Lépicier: „De Onzichtbare Wereld".

HEYSTER (F. C.) RONDOM DE TELEPATHIE. (56) Kosmos, Amsterdam.

Ontwikkelden, die critisch zijn ingesteld, en eenigszins bekend met de behandelde stof, kunnen dit werkje lezen. Dezulken echter zal het wel te populair gehouden zijn.

TAISEN (Marga) UND BUDDHA LäCHELT. Eine Frau im Wirbel Asiens. (215) Gustav Wenzel & Sohn, Braunschweig.

„Und Buddha lächelt" is het verhaal van een reis door Japan, een gedeelte van China, Mongolië, terwijl ook een kort bezoek aan Java werd gebracht. Zij vertelt van het dagelijksch leven, zooals zij dat heeft waargenomen; vooral Japan heeft bijzonder haar aandacht gehad. In China heeft zij o.a. een Boeddhistisch klooster bezocht; het is meer het uiterlijk dan het innerlijk leven dat zij hiervan beschrijft. Over het algemeen gaat trouwens het boek niet diep; het is vlot geschreven, prettig leesbare reis-reportage. Wegens enkele scenes uitsluitend voor ervaren volwassenen.

GECK (Heinz) DER HERR DES DSCHUNGELS. Tiger und Menschen in Insulinde. (193) Gustav Wenzel & Sohn, Braunschweig.

Als planter en tijgerjager heeft Geck vele avonturen op Sumatra beleefd; dit boek is het verhaal daarvan. Geck is een vlot verteller van menschen- en dierenleven in de tropen; spannend zijn de verslagen van tijgerjachten. Geschikt voor volwassen lezers.

ROELOFS (Jac.) MET DE „HOLLANDSCH-DIEP" OP AVONTUUR. (183) Geïllustreerd door P. Stempels. Meulenhoff, Amsterdam.

Wim komt als scheepsjongen op een vrachtschip en maakt gedurende zijn eerste reis veel avonturen mee, o.a. wordt een opiumsmokkelhandel ontdekt en hij zelf gevangen gehouden door inlanders. Voor jongens vanaf 14 jaar.

OVEN (Ro van) TESSELTJE. (244) *f* 2.— en *f* 2.50. Omslag van P. W. van Baarsel. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

Deze meisjesroman heeft tot hoofdpersoon Maria Tesselschade Visscher en beschrijft haar leven te midden van de vrienden van de Muiderkring, als Hooft, Bredero, Vondel en andere litteraire persoonlijkheden. Duidelijk blijkt hoe de intelligente en goed ontwikkelde dochters van Roemer Visscher ook de moeilijkheden ondervinden van hun opvoeding, die zoo geheel anders was dan die van de meisjes van haar tijd. Jammer, dat de historische sfeer niet wat levendiger is weergegeven. Geschikt voor meisjes van 16 jaar en ouder.

OTTEN (Bep) HET LEVEN WACHT. (256) *f* 2.— en *f* 2.50. Omslag: E. Lukacs. Illustraties: Mali Auerbach. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

De ideeën van het clubje Christelijke jongelui „Het leven wacht" doen wat al te idealistisch en vreemd aan. Toch blijft het een boek vol goede gedachten over zeer actueele problemen, en spoort het de jeugd aan niet neer te zitten bij de slechtheid der wereld, maar goedheid, waarheid en schoonheid te dienen. Voor meisjes van 18 jaar en ouder, met voorbehoud dat de passage over zelfmoord op blz. 58/60 critisch gelezen dient te worden.

GERHARD (Toon) CIRCUS VALDIBOMBA. (160) Omslag, band en illustraties van Toonder. Meulenhoff, Amsterdam.

De vertelling is wel heel grappig en de avonturen, die Harry en Hannes beleven zullen de kleintjes wel pakken. Jammer alleen, dat op blz. 73 een paar voor kinderen minder gewenschte uitdrukkingen voor komen.

HILDEBRAND (A. D.) DE AVONTUURLIJKE REIS VAN BOLKE'S ZOON MET DORUS BAS. (160) Illustraties naar photogr. opnamen van E. van de Stadt. Omslagtekening en band van Rein Stuurman. Meulenhoff, Amsterdam.

Een aardig boekje voor de jongere kinderen, waarin zij kunnen lezen van het ondeugende Beertje, dat iets meer van de wereld wil zien en twee maanden op reis gaat.

SCHERBATOW (Anna) DE GEHEIMZINNIGE BEWONER. (19) *f* 0.90 en *f* 1.25. Teekeningen van Elisabeth Ivanovsky. Ned. Bewerking van Henk de Wolf. Veen, Amsterdam.

Allerleukste vertelling van een huisje vol dieren, die een dagje alleen thuis zijn. Voor de kleintjes.

STUVEL (G.) DE KIST MET DE KOPEREN SPIJKERS. (231) *f* 1.10 en *f* 1.50. Kramers, Rijswijk.

Het vinden van deze kist door twee vrienden in onderaardsche gangen van een kasteel, leidt tot oplossing van een serie zilverdiefstallen. Voor jongens van 12-14 jaar.

DOORLY (Eleanor) HET LEVEN VAN PASTEUR. Vertaling van Helena C. Pos. Houtsneden van Robert Gibbings. (175) geb. *f* 2.75. Kosmos, Amsterdam.

Eleanor Doorly is er in geslaagd de levensgeschiedenis van Pasteur zóó te vertellen dat de jeugdige lezers, voor wie het boek bestemd is, een indruk krijgen der beteekenis van Pasteur's werk, zonder in technisch-wetenschappelijke uiteenzettingen te vervallen. Mannen als Pasteur zijn helden in den juisten en besten zin van dit begrip; jongen menschen, voor wie het leven opengaat, dit duidelijk te maken op een prettig leesbare wijze, is de verdienste van dit werk. Het kan gelezen worden vanaf den ongeveer veertienjarigen leeftijd.

SELLEGER-ELOUT (J. M.) EEN ZOMER MET LIJSJE LORRESNOR. Illustraties en omslag van Claudine Doorman. (209) *f* 2.50. Servire, Den Haag.

Op het mooie kinderboek „Lijsje Lorresnor" is een vervolg verschenen, dat ook op zichzelf kan worden gelezen. Meisjes van ± 13 jaar af kunnen in dit aardige neutrale boek lezen hoe Lijsje hard werkte en toch ook nog teekenen leerde, wat een bijdehandje haar zus Grietje was, en wat er zooal gebeurde in het gezin Lorresnor. Het verhaal is opvallend prettig geschreven.

HAIMON (Paul) DIERENSPROOKJES VOOR KINDEREN. (120) Brand, Hilversum.

De korte dierensprookjes kunnen gelezen worden door kinderen van negen à tien jaar, of worden voorgelezen aan nog iets jongeren. Wegens het Vlaamsch waarin ze geschreven zijn, lijken ze ons meer geschikt voor de Zuid-Nederlandsche gewesten.

VERMEER (C.) DE VLUCHT VAN WOUT VAN BERGEN. (157) *f* 1.35. Edecea, Hoorn.

„De Vlucht van Wout van Bergen" is een historisch verhaal, spelend in den tijd der Fransche overheersching onder Keizer Napoleon. De hoofdfiguur is een Hollandsche zeemansjongen, die een brief van den erfprins van Engeland naar Holland smokkelt, en daardoor allerlei avonturen beleeft. Geschikt voor jongens van 13 à 14 jaar.

GROOTHEIDE (I. T. J.) HET GEHEIM VAN „DE DRAVIK". (160) *f* 1.35. De Spaarnestad, Haarlem.

Het thema van dit jongensboek is nogal afgezaagd: een kasteel waar het spookt. Bovendien is het verhaal sterk onwaarschijnlijk; wat dit betreft bestaan er grenzen, — zelfs voor een avontuurlijk jeugdverhaal. Leeftijd ongeveer 12 jaar.

NABBEN (Jo) MEISJES MET EEN BAAN. (246) Omslag en illustraties van Frans Lammers. De Toorts, Heemstede.

Lex, de hoofdpersoon van dit boek is verkoopster in een confectiefabriek en dit geeft de schrijfster de gelegenheid om naast lief en leed uit het meisjesleven een aardig kijkje te geven achter de schermen van dit bedrijf. Een gezond, in katholieke sfeer geschreven verhaal, aardig geillustreerd, voor meisjes boven 17 jaar.

VOORHOEVE (R.) HET GEHEIM VAN DE KLOOF. (202) *f* 2.25 en *f* 2.75. Met illustraties van F. van Bemmel. Veen, Amsterdam.

Deze avonturen van twee blanken in de oerwouden van Nieuw Guinea te midden van Papoea's en andere stammen worden verteld alsof de schrijver er zelf bij was. Daarom is dit een boek voor groote jongens. Spannend genoeg om in één haal uit te lezen.

Aesthetiek of Persoonlijkheid

door J. v. H.

Het nieuwe tijdschrift „Criterium", dat in opvolging van „Werk" de wacht betrokken heeft, spreekt zich in het eerste nummer in twee artikelen uit over zijn willen en wenschen. Het eerste, van de hand van het redactielid Cola Debrot, is een niet heel heldere uiteenzetting, die „Tegenstellingen" als titel draagt en waarin de auteur meer blijk geeft van voorzichtige gematigdheid dan van geestdriftige plannen en scherpe overtuigdheden. Hij wenscht niet te versteenen en zich niet vast te leggen en zou de richting, die Criterium voorstaat, ongeveer met „romantisch rationalisme" willen benamen. Romantiek en rationalisme acht hij eeuwige, onverzoenlijke tegenstellingen en uit deze tegenstellingen wordt alle kunstwerk geboren. In het nieuwe tijdschrift „zal men alle tinten en alle halftinten vinden van de tegenstelling romantiek en rationalisme".

Debrot blijkt een bedachtzaam en ervaren redacteur, die zich niet op ijs van één nacht begeeft, zich niet aan leuzen wenscht te bedwelmen en zich in zijn program zooveel vrijheid en soepelheid voorbehoudt, dat Criterium blijft openstaan voor medewerkers van allerlei pluimage. Wat hij in zijn inleidend artikel te zeggen heeft, ware in drie, vier zinnen duidelijker vast te leggen geweest, doch de inleider — en dit getuigt van redacteurswijsheid — is schuw voor scherpe formuleeringen en vermeit zich liever in vage onaanvechtbaarheden. In een periodiek, dat uiting wil geven aan jonge strevingen en inzichten, doet echter zulk een houding al te beheerscht en berekend aan.

Naast den ervaren Debrot is Pierre Dubois, de tweede schrijver van een min of meer programmatisch artikel, onstuimig van zelfbewustzijn en verzekerdheid. Hij is slechts medewerker van Criterium, doch zet de ontbrekende puntjes op de i's van zijn voorganger. Alleen een „moins de vingt-cinq-ans", die nog weinig auteurs-ondervinding heeft, kon „De Fictie van het Dogma" schrijven. Trekt Debrot met handschoenen, shawl en parapluie ten oorlog, Pierre Dubois treedt aan met opgestoken bajonet. Hij moet niets hebben van loutere aestetica en lanceert al spoedig de apodictische uitspraak: „Als men de heele Nederlandsche litteratuur onderzoekt, blijkt tot aan de Forum-generatie toe het bepalende element de aesthetiek." Hij had gerust de geheele wereldlitteratuur in zijn onderzoek en in zijn uitspraak kunnen betrekken; de aesthetiek is tennaastebij het bepalende element van alle litteratuur, het bepalende element en het criterium. Doch voor Dubois is dit een sinds eenige jaren verlaten standpunt. Eerst met het verschijnen van Forum in 1932 „brak een voor Holland geheel nieuw begrip door", het door Forum geformuleerde, dat na-

melijk de persoonlijkheid het eerste en laatste criterium is bij de beoordeeling van den kunstenaar.

Ik gaf er wat om, als Pierre Dubois ons eens duidelijk zei, wat hij hier met „persoonlijkheid" bedoelt. Als de bewonderenswaardigste persoonlijkheid een telegram stuurt of een schrijven van rouwbeklag, wordt dit toch niet belangrijk omdat een „persoonlijkheid", een kerel dit schreef of dicteerde. Kloos, van Deyssel, Potgieter openbaren, zoo vindt Dubois, te weinig persoonlijkheid in hun werk: Potgieter vulde, zelfs in zijn vurigste oogenblikken (maar Dubois acht het niet de moeite waard om na te gaan, of hij werkelijk vurige oogenblikken had!) een wit stuk papier met alles wat niet uit hem zelf gesneden, wat niet aan hem zelf ontrukt werd, omdat hij nooit door zijn persoonlijkheid, door de eigenschappen van het menschzijn, door hartstocht, woede, afkeer, liefde, genegenheid, kortom door eerlijkheid, vervoerd geweest is. Vervoerd te zijn door hartstocht schijnt Dubois identiek te achten aan vervoerd te zijn door eerlijkheid. Dit soort philosophie kan ik niet aanvaarden.

Bij de Tachtigers, vervolgt Dubois, zelfs bij Kloos, vraagt men zich af, wat erover blijft, als men van hen het aesthetisch vernis afneemt. Wordt bij een Multatuli, een ter Braak, een du Perron het aesthetisch vernis afgenomen, dan blijft er in elk geval nog een volledig mensch over.

Al deze beweringen zijn ongetwijfeld zeer persoonlijk, maar de schrijver ervan is evenmin als Potgieter „door eerlijkheid vervoerd" geweest, toen hij ze op het papier zette. Noch bij Potgieter, noch bij Kloos heeft het eenig gerechtvaardigden zin van aesthetisch vernis te spreken en Multatuli, ter Braak en du Perron als modellen van een volledig menschzijn voor te stellen bevreemdt in een auteur, die nog kort geleden met hartstocht de erfenis van G. Bruning wilde handhaven. Aan persoonlijkheid heeft het Potgieter niet onbroken. Integendeel! Wanneer Dubois zich minder door hartstocht, woede, afkeer, liefde, genegenheid liet meesleepen, doch scherper naar de stem der eerlijkheid luisterde, zou hij een gemotiveerder oordeel hebben neergeschreven. Hij berijdt een aprioristisch stokpaardje zonder zich af te vragen of hij nog binnen de grenzen der redelijkheid blijft. De romantiek wint het hier van het rationalisme. Hij vecht dapper met de windmolens der „zuivere aesthetica" en der „poésie pure", dingen, die in Holland een heel enkele maal opduiken, doch die in 1940 niet het minste gevaar opleveren.

Hoe zeer Pierre Dubois in zijn ijver om een bedenkelijke stelling te sauveeren de elementaire basis van recht en rede vergeten kan, blijkt uit den passus, waar hij de aanvaarding van de persoonlijkheid boven de „magie der creatie" tracht te motiveeren. In laatste instantie immers, zegt hij daar, gaat het om het leven, de persoonlijkheid zelf, en niet meer om de verschijningsvorm daarvan, die de litteratuur tenslotte is. Dit is radikaal gedacht

en gezegd! Het gaat in de litteratuur dus uiteindelijk niet om de litteratuur maar om te litteratoren! Litteratuur is maar franje, vernis, verschijningsvorm, uiterlijkheid, het wezenlijke is de man, de kerel daarachter! Overgebracht op andere terreinen zou men moeten zeggen: het eigenlijke in de schilderkunst is niet het schilderij, maar de schilder, het gaat niet om het beeld, maar om den beeldhouwer, niet om de muziek, maar om den musicus.

De accenten worden hier wel heel erg verschoven. Pierre Dubois huldigt hier een individualisme en psychologisme, dat de dingen op zijn kop stelt en de vroegere Forumuitspraken nog braveert. De zwijgende veronderstelling was tot nu toe overal en altijd, dat het in de letteren om de letteren ging, om de uitdrukking en het uitgedrukte in-eenen, om zaak en weergave. Dit was het eerste en laatste, het eenig mogelijke ook. Voor den lezer maakt het werk de persoonlijkheid belangrijk, niet de persoonlijkheid het werk. Aan deze orde is niet te tornen. Heeft hier de behoefte om kranig voor den dag te komen, om te „épateeren" Dubois geen parten gespeeld? Heel zijn stuk doet wat gewild en kunstmatig, doet noodeloos geharnast aan. Het richt zich tegen allerlei fictieve problemen, fictieve toestanden en fictieve vijanden. Het weert zich tegen dogma's, die niemand aanhangt en legt den nadruk op dingen, die voorgangers reeds ten overvloede en juister hebben beklemtoond. Het waagt zich bovendien zoo ver mogelijk tusschen tenten, die toch niet tot Dubois' eigen kamp behooren en zijn schrijver speelt onder kennelijk genoegen met namen en uitspraken, die zijn kampgenooten bevreemden moeten.

Dit genoegen wordt hem graag gegund, doch een dergelijke bravourhouding is een beetje te gewild en gedwongen om heelemaal eerlijk en natuurlijk te zijn. Het is David in de wapenrusting van Saul, terwijl hij gemakkelijker met steen en slinger manoeuvreert. Dubois wenscht ten slotte allerminst de aesthetica te verwerpen; alle litteratuur moet ten slotte aesthetisch verantwoord zijn. Zoo wil hij uiteindelijk niet veel anders dan wat alle dichtenden en schrijvenden in Nederland willen. Hij heeft enkel wat wierook gebrand op het altaar der persoonlijkheid en gewaarschuwd voor verstarring in de doctrien. Hij had dit alles ook eenvoudiger en minder omslachtig kunnen zeggen, op minder hoogen, zelfbewusten toon. Maar een schildknaap van du Perron en ter Braak moet in den stijl blijven en mag niet te bescheiden optreden.

* * *

Beide auteurs, Debrot en Dubois, pleiten feitelijk voor een continueeren der Forumtraditie. Zij achten 1932, het beginjaar van Forum, een datum in de Nederlandsche litteratuur, die een nieuwe periode inluidt. Dubois vindt de vernieuwing die Forum bracht, zelfs belangrijker dan die van Tachtig. Maar ik ontkom niet aan den indruk, dat zij meer naar een bewust standpunt, een litteraire overtuiging gezocht hebben dan dat hart, gemoed of zielsdrift,

kortom al die dingen die ongeveer volgens Dubois het menschzijn uitmaken, hen tot deze houding gedwongen hebben. Een nieuw tijdschrift heeft nu eenmaal zoo iets als een beginselverklaring noodig en moet zijn pro en contra ontwikkelen. Het contra is hier de eenzijdige aesthetiek en het pro is de persoonlijkheid. Na den meerjarigen strijd van Forum voor en tegen deze waarden komt hier een bijna vergeten achterhoede nog eens dezelfde beginselen proclameeren. Van vuur, bezieldheid, vervoering, alles wat men van een jonge-menschentijdschrift verwacht, is geen spoor te ontdekken. Zelden is er op zoo makken toon een nieuw litterair orgaan ingeluid.

Is er aan dit tijdschrift wel eenige behoefte? Forum zelf verdween na enkele jaren en Groot-Nederland zet in stevig formaat maandelijks nagenoeg dezelfde ideeën en strevingen voort. „Werk" werd meer als een bundeling van jongerenpublicaties in het leven geroepen dan als een leidend tijdschrift, Criterium echter verschijnt met een program en heeft, hoewel weinige, bepaalde richtlijnen. Doch het is niet uit nieuwe spanningen ontstaan. Er is op het oogenblik niemand, die de persoonlijkheid aanvalt en de loutere aesthetica predikt. Dat wie een gedicht schrijft, een schoon, of althans een treffend, aangrijpend, verrassend gedicht bedoelt te schrijven, is toch geen doemwaardige aesthetiek.

Het heeft weinig zin over de belangrijkheid van 1932 en de beteekenis van Forum te discussieeren, doch ook de redacteurs van Criterium zullen wel niet beweren dat met '32 de vette jaren der litteratuur begonnen zijn. De cultus der persoonlijkheid heeft geen opvallend poëtisch talent bezield. Er hebben zich sinds '32 enkele aanzetsels tot een nieuwe of een jonge poëzie voorgedaan, doch Forum heeft in deze aangelegenheden weinig bevruchtend gewerkt. Integendeel! Het heeft een geest van overbewustheid en overmatige reflexie gewekt, die de „magie der creatie", om met Dubois te spreken, niet in de hand werkt.

Bijzonder sinds '32, dunkt mij, hebben veel poëzie en vele schrifturen van jonge auteurs iets ouwelijks en al te reflecteerends over zich; van het spontane, naïeve, onervarene, dat jonge poëzie een eigen charme verleent, is weinig te bemerken. In de nogal frequente erotische poëzie der laatste jaren gebaren zich nog zeer jeugdige dichters, of zij op dit gebied een enorme ervaring hadden. Wie de sexueele verhoudingen dezer jaren enkel uit de poëzie der litteraire tijdschriften te bestudeeren kreeg, zou vreemde conclusies moeten trekken. Een smaakvolle reserve zou dezen dichters en hun poëzie ten goede komen. Het ergste euvel schijnt te wezen op eenig gebied van levens- en wereldkennis nog niet voor vol te worden aangezien, nog achter te staan in levensbewustheid.

De coryphëen van Forum en niet het minst Greshoff hebben ertoe bijgedragen, dat in Nederland de dichter of schrijver hoe langer hoe meer die typische litteraten-houding is gaan aannemen, waarin zich de auteur min of meer een unicum waant in de samen-

leving, levend op een ander niveau en staande buiten of boven de algemeene wet. Men is „letterkundige" en letterkundige te zijn dispenseert van veel, waaraan een gewoon sterveling zich gebonden acht. Men waant zich van een ietwat fijner maaksel en meent zich tot een fijnere levenscode verplicht dan het vulgus. In zijn vriendschappen, zijn genoegens, zijn menschelijke verhoudingen, in heel zijn levenscondities acht dit soort letterkundige zich iets aparts en slechts begrepen en gewaardeerd door een exquies groepje gelijkgezinden. In Frankrijk met zijn oude en fijnere, vooral litteraire cultuur is zulk een type beter op zijn plaats, in Nederland wordt zulk een gepasteuriseerd letterkundige een tijdschriftparasiet. Dit verschijnsel heeft natuurlijkerwijze een zekere steriliteit ten gevolge wat oorspronkelijk werk betreft, doch evenzeer een uitwas van tijdschriftessayisme. Sedert '32 ongeveer heeft het den schijn of jong Holland, althans een gedeelte daarvan, aan deze steriliteit lijdende is. Een frisch en energiek jong geluid is nergens vernomen; er zijn geen nieuwe paden ontdekt, er is geen nieuwe hartsocht losgestooten en geen nieuw geestesavontuur verkondigd. Er is niemand op zoek naar een Treasure Island, er is geen queeste naar den Graal en er wordt geen kruistocht ondernomen. En toch wordt er veel letterkunde gepleegd. Maar bijna alles draagt het stempel van het ouwelijke, het overrijpe en verraadt tevens een gebrek aan levenstucht.

Laat Pierre Dubois een boek schrijven of gedichten maken, die op de collegebanken verslonden worden, waarvoor winkelbedienden en kantoorklerken hun nachtrust offeren, auto-bestuurders hun leven wagen, verloofden in twist raken en gevangenen uit hun cel breken, een boek, een gedicht, dat als een plotselinge openbaring heel Nederland in vlam zet en veldslagen uitlokt in de winkels der boekverkoopers, en. . . . hij heeft het pleit gewonnen. Maar laat hij niet de scherven van Forum bijeenrapen en een nieuw Forumpje helpen ineenzetten. Hij achtte het beneden zich als sleepdrager van ter Braak en Greshoff op te treden en hun oude frazen te herkauwen. Dan keere hij nog liever terug naar Klondyke. Dit zal hem bewaren voor het dreigende euvel van het snobisme.

Ten slotte wenschte ik Criterium èen vraag te zien beantwoorden: is het litteraire werk het criterium der persoonlijkheid of is de persoonlijkheid het criterium van het werk? Geen verstandig mensch zal aarzelen het eerste gedeelte der vraag met ja! te beantwoorden en het tweede te ontkennen. Maar dan is ook alle gepolemiseer over de persoonlijkheid tamelijk zinloos.

Knut Hamsun

door FELIX VAN ARET.

Knut Hamsun, winnaar van reeds lang weer verdorde Nobellauweren, heeft in Augustus van het vorig jaar den tachtigjarigen leeftijd bereikt. Zooals in een vermoeiden tijd, die graag terugblikt op verworvenheden, gebruikelijk is, heeft ook dit patriarchale levensmoment van den grooten Noor tot velerlei terugblikken over zijn oeuvre geïnspireerd. Knut Hamsun, die een vurige afkeer heeft van tevredenheidsbetuigingen in het openbaar of intiemen kring zal wel de laatste zijn geweest om opgetogen te zijn over dit gebruik. Hij is nog eenigszins een laatste Mohikaan onder de schrijvers van naam, een aristocratisch penvoerder, die het zich tot eer stelt voor hulde noch voor misprijzen toegankelijk te zijn, en alleen nu en dan het middelpunt is van een literair incident, dat de moeite waard is, zooals in de beruchte geschiedenis met Ossietzky. Al is menige schepping van Hamsun aan sterke slijtage onderhevig, de geest van zijn werken is heden ten dage nog volkomen in staat te fascineeren. In het verleden is Hamsun een noest schrijver geweest, een van die bezetenen door het woord, die aan de nakomelingen een weidsch oeuvre willen schenken, en alle dagen van het jaar met de uitvoering van deze omvangrijke taak bezig zijn. Hij heeft daarbij steeds geput uit de nimmer opdrogende bron van het leven zelf. Zonder het vitalisme te hebben voorgestaan als een bewuste strooming in den eersten tijd van zijn scheppingsarbeid, is het toch deze kracht geweest, die zijn werk tot op den dag van vandaag heeft geconserveerd. Hamsun is er steeds van bewust geweest, dat, wilde hij werkelijk iets te zeggen hebben, hij van het leven moest uitgaan. Op alle plaatsen in zijn werk vindt men hiervan de bevestiging. In zijn hart is Hamsun zijn heele leven door een groot droomer, een dweepende poëet geweest, maar men vindt in zijn werk telkens sporen van verzet, van een door het leven gekortwiekt idealist, die zichzelf het geloof in het sprookje wil ontnemen, en desondanks dit geloof niet kan prijsgeven.

Het is steeds Hamsun's vurigste wensch geweest als heerboer zoo dicht mogelijk bij de natuur, en bij het zuivere leven te wonen. Van deze landelijke sympathie heeft Hamsun's talent de frischheid en gezonde klaarheid overgenomen. Een boersche eigengereidheid is een ander belangrijk component, dat zijn levensbeschouwing uit deze verknochtheid met het land heeft geput. Een zeer speciale natuurverheerlijking geeft een mystieken Noorschen glans aan zijn boeken, een ander Noorderlicht nog dan we vinden in de boeken van Sigrid Undset. De geest van dit werk lijkt bij wijle regelrecht voortgekomen te zijn uit de Noorsche mythologie, en daarmee heeft het minstens een koele trots gemeen. In deze natuurverheerlijking bleef weinig over voor een eindelijke slotsom,

die in de bovennatuur geboren werd. Geen wonder, dat uit de barre streken, waaruit deze literatuur is geboren, vooral het recht van den sterkste, en van den overlevende opgeld moest doen in Hamsuns levenssfeer, en ook Nietzsches Uebermensch klopte bij de trotsche heerboerennatuur van den Noor aan het goede kantoor. In zijn soort is Hamsun een levenskunstenaar, niet in het virtuoos te berde brengen van salonphrasen, maar in den tijd dat hij zijn aangrijpend „Honger" schreef is hij vooral de onbegrensde fantast, die geregeld door de grauwe nevels van het leven het een of ander sprookjesslot ontdekte, en later, toen het er om ging de desillusie te verhelen, de onvermoeibare schatgraver naar het geheim van de zich steeds weer herhalende levenskracht.

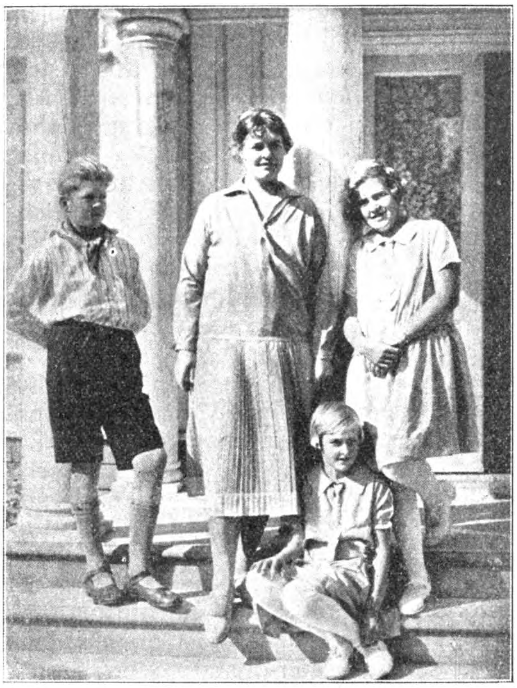

FAMILIE HAMSUN

Energie en vitaliteit zijn onder alle omstandigheden de motto's van Hamsun's geschriften gebleven. Hij heeft er zelf steeds angstvallig voor gewaakt, dat hij persoonlijk als toonbeeld niet van deze motto's is afgeweken. Als auteur, als iemand, die zich het zoeken naar de geheimen van de vitaliteit tot levenstaak heeft gesteld, scheen hij niet vermoeid te willen worden.

In 1930, toen het tweedeelige werk „August" verscheen, gingen er geruchten, dat Hamsun's werk hiermede zijn eindstreep had bereikt. Met dit loflied op het leven, dit kostbare gedicht over de schoone herhaling van het zijnde scheen hij zijn levenswerk te willen beeindigen. Doch zoo zeer voelde hij zich discipel van het leven zelf, en verknocht aan zijn zending, zoo zeer was hij werktuig geworden van zijn eigen vitaliteit, dat hij zich niet van de betoovering van dit gestalte kon losmaken. De toen zeventigjarige ging weer vel na vel volschrijven, totdat nu twee jaar geleden het werk is verschenen, dat in den titel reeds een onherroepelijk slot profeteerde.

In „De ring sloot zich", dat in 1936 verscheen, verklonk in een zachten galm, als een echo in het kristallen gewelf van de Noordsche fjorden de indrukwekkende Augustfiguur. August, zoo hartstochtelijk gehecht als hij aan het leven was kon een autobiografische figuur zijn. Het wemelt trouwens in Hamsun's werk van zelfportretten. De Noor heeft zich nooit geheel objectief van zijn eigen idealen, en zijn eigen persoonlijkheid kunnen bevrijden. Maar August moet toch wel een lieveling, een favoriet van Hamsun zijn geweest, zoo liefdevol heeft hij hem afgebeeld als een scherp keurder van het levensenigma, niet gehecht aan den materialistischen sleur van alledaagsche belevenissen, doch er steeds naar strevend een dieper essence van het leven, die hij in alle verschijnselen aanwezig voelt te achterhalen. Bijna alle groote figuren in Hamsun's werk zijn uitzonderlijk in hun trotsche hoogheid, en de schrijver legt er bijna altijd een bekentenis over zich zelf in. Er is geen boek, misschien „Pan" uitgezonderd, waarin Hamsun zoo veel over zich zelf, en vooral over zijn idealistischen droomen heeft gegeven als „Honger" (Sult), dat in 1890 voor het eerst, om zijn bijzondere dichterlijke sfeer, de aandacht op den onbekenden schrijver vestigde.

In den armzaligen jongeling, die in de koude straten van Christiania op en neer slentert, met de hemelsche onbezorgdheid voor den dag van morgen, die het voorrecht is van menig door Hamsun uitgebeeld zwerver, herkent men onmiddellijk den schrijver, en ontmoet er zijn karakter, dat sindsdien scherpere trekken heeft gekregen, doch waarin ook thans op zijn hoogen leeftijd nog plaats is voor dichterlijkheid, al is de hevigste gloed er uit.

Van alle instinctieve belevingen is honger de meest nijpende. Door hem wordt de vernederende afhankelijkheid van de gunsten der aarde wel zeer bitter gevoeld. Men moet eerst eten om in leven te blijven, en dan pas kan men er aan denken over het aldus in stand gehouden leven te gaan filosofeeren. Hamsun ondergaat in deze barre Christianiadagen alle verschrikkingen van het hongergevoel. Doch met een merkwaardig soort trots, dezelfde heerboerentrots, die we nog meerdere malen in zijn boeken zullen tegenkomen, verzet hij zich tegen de lijfelijke macht van het hongerinstinct. Al schrijvende laat hij er zijn geest over zegevieren. Hij tart den honger door zelfs de laatste bezittingen, als Martinus, aan wildvreemde menschen weg te schenken. De hallucinaties van het hongergevoel maken hem licht van hart en verstand, en hij telt het niet, dat hij zelf hoe langer hoe berooider achterblijft. In deze bokkige koppigheid kan men misschien iets bespeuren van een zelfvernietigingsinstinct, van jeugdige vermetelheid; bij Hamsun uitte zich hier reeds vroeg het milde superioriteitsgevoel, dat hij in zijn koninklijke vreugde om de ontdekking van zijn schrijftalent, tegenover de wereld koesterde.

Zijn naastenlievende gevoelens krijgen door de lichtheid, waarin de honger hem gebracht heeft, een zeer onwerkelijk en verpuurd

karakter, zij hebben de doorzichtigheid van schoone luchtkasteelen. De gevoeligheid van den hongerlijder bereikt ten laatste de grens van het domein der vizioenen. Simpele levensgebeurtenissen doen hem op straat in snikken uitbarsten. Soms dwaalt hij als een razende Roeland over de wegen, overlaadt argelooze voorbijgangers met schimpwoorden, en stelt hen voor zijn misère aansprakelijk. Een volgende maal is hij weer tot tranen toe bedroefd, als hij geen vijf kronen kan aanbieden aan een agent, die hem op vriendelijken toon heeft aangesproken.

Fantastisch, dichterlijk verfijnd en van hooge menschelijkheid

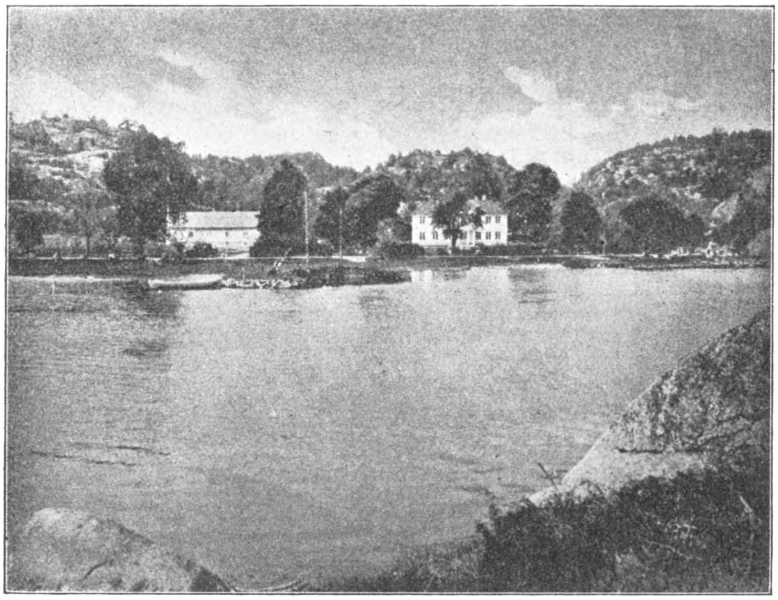

NORHOLMEN, HAMSUN'S VERBLIJF

is deze hongerklacht van Hamsun. Het is het misverstand tusschen het nuchtere Christiania en de droomen van een bedeesden en eenzamen poëet, die onder al zijn ellende een merkwaardige blijmoedigheid cultiveert, de blijmoedigheid van hen, die het eigen lot van de aardsche ontevredenheid hebben kunnen losmaken, en hun vrede hebben gevonden in den droom en het vizioen. In dit Christiania heeft de honger als opium op Hamsun gewerkt, en wij hebben er een van zijn mooiste boeken aan te danken.

Het dichterlijk wereldgevoel, dat Hamsun ook in latere werken heeft geopenbaard, spruit voort uit de aristocratische hoogheid van zijn persoonlijkheid. Het is bij Hamsun minder een verfijnd gevoel, dat tot dichterlijke inspiraties leidt, dan een hoogheid

van verbeelding, Hamsun heeft alleen menschen gegeven, die op een speciale wijze aristocraat van hart en geest waren, Uebermenschen in zakformaat, onomkoopbare figuren, die onder iedere beproeving stand houden, en geen concessie doen aan hun overtuiging. Men zal bemerken, dat dit de typische karakterbravour is, die tot een object van blinde verheerlijking kan worden in een tijd, waarin eenerzijds de waarde van en enkel persoon duizendvoudig is vergroot, terwijl het belang van den evennaaste naar evenredigheid duizendvoudig is verkleind.

Nog sterker dan in „Honger" vindt men dit sterk beleefd besef van eigenwaarde, van felle trots, van onaantastbaarheid voor de samenspanningen van de buitenwereld in het boek „Pan". De hoofdpersoon voelt zich hier zoo zeer drager van een heroieke persoonsadel, dat hij tenslotte liever aan zijn trots ten gronde gaat, dan, wat christelijker, en moediger zou zijn geweest, zich zelf te overwinnen, en ten deele aan een ander mensch gewonnen te geven. In kiem reeds vindt men in het werk van Hamsun de overdreven fierheid, de façadebravour, waarmee latere generaties schitterende parades op touw gaan zetten, de brillante compensatie van innerlijke voosheid en uitteering. Op zijn manier heeft Hamsun ongetwijfeld bijgedragen aan de dynamiek van den materialistischen vooruitgang, aan optassing en toespitsing van energie, en tot den roofbouw op de vitaliteit. De geloofsbelijdenis van de evolutie schreef hij met zijn populairste werk „Hoe het groeide", verschenen in het oorlogsjaar 1917. Wanneer men de algemeene ontreddering van Europa van dat moment vergelijkt met den geest van dit boek, en zich eenigszins realiseert in welken graad van uitputting de volken toen verkeerden, staat men verbaasd over de gelijkmatige rust en het oersterke optimisme over de zich telkens weer vernieuwende levenskracht, waarvan dit boek getuigt. En het is alsof hij uit de verbintenis van het menschenlot met de natuur, uit de verbondenheid met den cirkelgang der seizoenen op dat moment de verdwaasde menschheid, die gelouterd werd in den oorlogshel, den weg heeft willen wijzen naar enkele simpele levenswijsheden, die echter in den naoorlogsroes in een algemeenen drang naar oververzadiging na de vreeselijke oorlogsontberingen zeer slecht zijn begrepen. In het boek „Hoe het groeide" heeft de mensch weer een bijbelsche taak opgevat, hij is het land gaan bewerken, en in moeizamen strijd met de natuur heeft hij het zaad tot wasdom gebracht, en het leven tot heerlijken bloei opgekweekt. Het is alles even eenvoudig en vanzelfsprekend, en niet het minste gerucht van het oorlogstooneel dringt tot deze arcadische tevredenheid door. ,:,Hoe het groeide" was Hamsun's antwoord op de wraakzuchtige verbetenheid van het menschdom. In hun soort waren zijn menschen natuuraanbidders, die van geen bovennatuur afweten, die als een regeneratiefactor in het eeuwige proces van zaaien en ontkiemen zijn opgenomen, maar het zijn menschen met een blind vertrouwen

in den afloop der aardsche dingen, waarvan ze de bestiering aan het geheimzinnige onbekende overlaten.

Brillant en schoon van literaire wendingen kan men Hamsun's oeuvre over het algemeen niet noemen. Heeft hij er zich zelf niet eens op beroepen dat hij het leven de voorkeur gaf boven de letterkunde? Zijn Nobelprijs heeft hij minder te danken aan de zuiver letterkundige verdiensten van zijn boeken dan aan het loflied dat hij onvermoeid tot op hoogen leeftijd over het leven zelf heeft gezongen.

Dat hij daarbij niet geheel en al van de dichterlijk schoone sprake heeft willen afzien, bewijst het subtiel geschreven boek „Pan". Hij schildert hier natuurstemmingen van een dergelijk fijne en transparante sfeer, dat ze herinneringen wekken aan de glazen sluiers uit sommige sprookjes. Ondanks bittere jeugdjaren is het verlangen naar het droomerige sprookje, waarvan hij er zooveel gefantaseerd heeft in zijn Christianatijd, een idealistische Sehnsucht naar een betere maatschappij, die hij telkens weer als een fata morgana zag wegwijken, nimmer uit zijn gedachten verdwenen. Dat was Hamsun's vitaliteit, waarvan al zijn boeken zijn doortrokken, de taaie begeerte naar het leven, en het schemerige geluk.

In de jaren tusschen 1906 en 1912, toen de eerste roes van jeugdopstandigheid voorbij was, en zijn militantheid een bezadigder karakter had gekregen, schreef Hamsun enkele van zijn meest bewogen vertellingen. In „Onder de herfststerren" beschrijft hij den tijd, dien hij bij den wegenaanleg in Zuid West Noorwegen heeft doorgemaakt. Met zijn boek „Een zwerver speelt in sordine" loopt hij vooruit op zijn avontuurlijk zwerversboek „Zwervers", dat in 1927 verscheen, en „De laatste vreugde", waarin men reeds iets van de bitterheid proeft, dat hij ook binnenkort afscheid zal moeten nemen van het prachtige leven, waaruit hij zooveel schatten heeft gedolven. Een van de meest wrange hoofdstukken uit Hamsun's schrijverswerkzaamheid is het boek „Het laatste hoofdstuk", een sardonische hekeling van de vooze wereld, die hij in een sanatorium, een aftakelende maatschappij in het klein, heeft opgenomen. In den man, die telkens faalt in zijn voornemen zichzelf van het leven te berooven, en tenslotte eenige overlevende is na de brandcatastrophe, die het geheele sanatorium met al zijn bewoners vernietigt, geeft hij een merkwaardige variant op het thema van de vitaliteit.

Begeerte naar het een of ander aureool, of zucht naar uitzonderlijkheid hebben Hamsun nooit gedreven, om de pen te blijven voeren als een wapen, waarmee hij de excessen van de cultuur bloot legde. Datgene wat alle groote schrijvers, die het schrijven niet zoo zeer beschouwen als een afrekening met hun eigen onvrede, welke zij uitdrijven door er gestalte aan te geven, om er dan in een open kamp mee te gaan duelleeren, doch min of meer als een sociale missie, met elkaar gemeen hebben, is ook steeds het kenmerk van Hamsun's boeken geweest.

Men zal hem nooit kunnen verwijten, dat hij zijn boeken niet uit een sterke overtuiging, en een groot geloof in het leven, welk geloof op menig punt aansluiting geeft op de christelijke gedachtenwereld, heeft geschreven. Hamsun's boeken zijn met voorbehoud te lezen.

HEMMER GUDME (Peter de) FINLAND LAND VAN LEED EN HELDENDOM. Vert. door Dr. Annie Posthumus. (203). Stok. Zuid-Holl. U. M. Den Haag.

De correspondent van het Deensche blad Nationaltidende Peter de Hemmer Gudme schreef dit boek over Finland tijdens den heldenstrijd met Rusland. Het licht den lezer in over den opbloei van Finland de laatste twintig jaren, over de onderhandelingen met Moskou, over den daarop volgenden oorlog en — in een Naschrift van den Uitgever — over den opgedrongen vrede. Het boek munt niet uit door een boeiende aanschouwelijke wijze van voorstellen. De schrijver kent het land en zijn bewoners, is vertrouwd met de politieke en sociale verhoudingen en verkeert op vriendschappelijke wijze met de leidende figuren. Het werk is geïllustreerd met een aantal foto's. De droevige lotgevallen van dit heldhaftige land liggen nog zoo versch in de herinnering, dat ieder Nederlander met belangstelling naar dit boek grijpen zal.

HAIMON (Paul) KRUISWEG ONZES HEEREN. (39). De Bongerd-Reeks. Het Spectrum. Utrecht.

In dit bundeltje vinden we verschillende zeer goede houtgravures van Lucas Cranach den Ouden, die de verzen van den jongen Limburgschen dichter Paul Haimon over het lijden en de Kruisweg onzes Heeren illustreeren. Ik vind de houtgravures beter dan de verzen, die hier en daar wat al te gemakkelijk zijn. Het is jammer dat deze dichter zichzelf niet wat hoogere eischen stelt, want er staan zonder twijfel ook gedichten, strofen en regels in dit boekje, die treffen en die een hoogere belofte inhouden dan hier vervuld werd.

STEEN (Eric van der) PIET PAALTJENS Sr. (SOMBERDER SCHOOLMEESTER) (56). Nijgh & van Ditmar N.V. Rotterdam.

Eric van der Steen heeft enkele gedichten geschreven in den trant van Piet Paaltjens en, met veel minder succes, in den trant van den Schoolmeester. Hier en daar treft men zonder twijfel een aardig versje in dezen bundel aan, maar noch de nonchalance van den Schoolmeester, noch het benauwender levensinzicht van Piet Paaltjens vindt men er terug. Bijzonder belangrijk is dit zeer goed uitgegeven boek dus niet.

Het moderne Heiligenleven

door F. VAN OLDENBURG ERMKE.

Een andersdenkende, die in een bespreking van mijn werk las, dat men mij tot de hagiografen rekende, vroeg eens vol ontzag:

„Maar wat is dat , een hagiograaf? Is het moeilijk om dat te worden?"

En ik heb geantwoord met een citaat van Chesterton uit één van diens „Father Brown stories":

„You see, the Dark Ages tried to make a science about good people. But our own human and enlightened age is only interested in a science about bad ones. Yet I think our general experience is that every conceivable sort of man has been a saint. And I suspect you will find, too, that every conceivable sort of man has been a murderer."

„Is een hagiograaf dus iemand, die zich temidden van moordenaars ophoudt om een heilige te vinden?" vroeg mijn ondervrager.

„Ja," zei ik, „misschien wel, althans in zekeren zin."

*   *   *

Een hagiograaf is iemand, die het leven van heiligen beschrijft en vaak begint hij dus met het leven te beschrijven van zondaars, zelfs van moordenaars.

De hagiografen van den ouden stempel zochten in het heiligenleven vooral naar het voorbeeld, naar de moraal of naar het bijzondere in den zin van het verbazingwekkende.

Een teekenend staaltje van hun werkwijze vonden we in een oud plaatjes-met-praatjes-boek, aan het leven van de Heilige Rosa van Lima gewijd.

„Het was," zoo beschreven we dit werk elders, „het was een boekje zonder titel en zonder tekst, met niets dan platen met korte onderschriften, een Heiligenleven in prenten.

Dat het een groote Heilige was, lieten de platen duidelijk zien. Reeds bij de geboorte en doop was het een druk gaan en komen van lichtstralen. En zooveel engelen stonden en liepen er door de kamer te zweven, dat de baker zich met moeite een weg tusschen hen door moest banen, terwijl de gelukkige vader buiten op het binnenplaatsje van zooveel druk bezoek wat stond uit te blazen.

Op het volgend plaatje was het kind al druk bezig met wonderen doen, zoodat de gelukkige vader, nog steeds wat schuw van zooveel drukte, opnieuw naar het binnenplaatsje gevlucht was, quasi om zijn duiven te voeren.

Een derde plaatje onthulde me den geest van versterving bij de kleine Heilige, 'n lief meisje van nog geen vier jaar, maar dat al met een kruis van zware balken door den tuin liep, flink en parmantig en zonder zich veel aan de buren te storen, die nieuwsgierig over den muur stonden te gluren.

Ik sloeg een blad om en 't kind, een jaartje ouder, kreeg visioenen, zoo stralend en van zóóveel gloed vervuld, dat het dak van haar ouderlijk huis ervan in vlam schoot en de buren moesten komen helpen blusschen, voorgegaan en geleid door den vader, die het waarschijnlijk al lang had zien aankomen.

Een volgende plaat toonde me de kleine in harig boetekleed op het punt stil en voorzichtig het huis uit te glippen. Het onderschrift maakte me duidelijk, dat ze op weg was naar de woestijn om zich daar te voeden met sprinkhanen en zich over te leveren aan de genade of ongenade van struikroovers en wilde beesten. Daar de vader juist op dit moment uit het raampje van zijn duivenzolder naar buiten keek, stond het te bezien, of de kleine wel veel verder dan de voordeur komen zou.

Ik sloeg een blad om en ontdekte, dat ik met m'n veronderstelling schoon gelijk gehad had. Het kind zat in den kelder opgesloten!

Nu is een kelder op zichzelf al geen vriendelijk en geenszins een „riant" verblijf. Maar de kleine kreeg op den koop toe ook nog bezoek van den

duivel: Eerst leek het wel een dikke rat, die met een vaandeltje in den rechter voorpoot aan het hoofd van een schaar muizen processie hield. Maar op den achtergrond vertoonde hij zich al levensgroot en met bokspooten, terwijl door de teenen van een ouden, ruw gevlochten mand een paar oogen loerden, die al evenmin veel goeds en stichtelijks beloofden."

Maar we zullen dit leven-in-plaatsjes hier niet op den voet volgen. Ik spaar U den gloeienden oven en de bloote voeten en het geeselkoord met de puntige spijkers en de boterhammen met gal, asch en brandnetels....

Waar het om te doen was, — zoowel in dat citaat als in dit artikel, — was: U een indruk te geven van doel en werkwijze dier oude hagiografen, wier erfenis voortleeft in de gelukkig steeds schaarscher gruwel-preêken en in het onderhoudende deel van 'n enkelen almanak.

Ze trachtten, die oude hagiografen, te stichten-door-schrik, te boeien-door-verbijstering. En hun biografieën van heiligen bezitten hun verdiensten bijna uitsluitend op het gebied der welsprekendheid, — eener tijdeigen, thans welhaast ongenietbare, barokke welsprekendheid! —

* * *

We spreken van „oude hagiografen" en heelemaal rechtvaardig is dat niet ten aanzien van die Middeleeuwsche schrijvers, die in hun heiligenlevens er niet zelden in slaagden een levende uitbeelding van den heiligen mènsch te geven in de heilige gewoonheid van zijn alledaagsche leven.

Zeker, het meerendeel dier Middeleeuwsche heiligenlevens behoort tot het nevelig gebied der sproken en legenden, maar er zijn er ook, die van een in den goeden zin des woords primitieven eenvoud en pakkend realisme zijn. We denken hier aan het allereerste Hubertusleven, door een leerling en volgeling geschreven en waarin ons de bekende Heilige, vreemd genoeg, niet als een groot jager, maar als een hartstochtelijk visschersman verschijnt. En op de grens van Oudheid en Middeleeuwen schreef de groote Heilige, St. Hiëronymus, in een zóó pakkenden vorm, dat hij het moderne heiligenleven nog steeds tot voorbeeld strekken kan, de geschiedenis van den ouden kluizenaar Malchus, door Prof. Dr. Willebrord Lampen O.F.M. vrij vertaald onder den titel „De Voortvluchtige Monnik". Het is een klassiek bondig relaas, vrij van oppervlakkigheid en gemeenplaatsen en met levendigheid juist die détails verhalend, welke het meest teekenend en beeldend zijn.

Ook in Hendrik van Veldeke's leven van Sint Servatius en het Boek der Wonderen, dat daar een vervolg op is, treft men gedeelten aan, welke om hun raakheid van détailschildering „modern" aan doen.

Maar als wij van „oude biografen" spreken in min gunstigen zin, dan bedoelen wij die schrijvers van heiligenlevens, die in het begin en midden van de vorige eeuw de heiligen meer bewònderden dan d e d e n b e w o n d e r e n en die meer oog hadden voor de wonderen dan voor den mensch, door wien God die wonderen verrichtte.

Niet dat de Heiligen heilig waren is verwonderlijk, maar dat zij menschen waren als wij.

De algemeene dienstplicht gaf het aanzijn aan de leuze omtrent den soldaat, die den maarschalksstaf in zijn ransel draagt.

In tijden, als deze, waarin men toch eigenlijk meer behoefte heeft aan heiligen dan aan soldaten, spreekt het moderne heiligenleven ons van zondaars, die slechts hoeven te knielen om hun heiligenkrans te vinden temidden van stof en vuil.

* * *

Eén van de eerste scheppers van het modernen heiligenleven was een bekeerling, een schrijver uit de naturalistische school van Zola: Joris Karel Huysmans.

Pater Molenaar M.S.C. beschreef zijn bekeering aldus:

„Er voltrok zich aan dit ambtenaartje aan „Binnenlandsche Zaken" één van de meest merkwaardige gebeurtenissen, die er voor een naar binnen

gekeerd mensch bestaan kunnen: de ontdekking van een reëel gebied buiten het gebied der zinnen."

En met zijn bekeering voltrok er zich ook een merkwaardige ommekeer in de geschiedenis van het heiligen leven:

het werd uit den kruidentuin der gewijde welsprekendheid overgeplant in den welig weelderigen bloementuin der litteratuur.

De schrijvers werden weer, wat ze waren sinds de Middeleeuwen: Christen.

En de Heiligen worden weer, wat ze nooit hebben opgehouden te zijn: mènsch.

* * *

De mensch in den Heilige, het menschelijk nabije in het verre, verhevene, in het wonderijke en bovennatuurlijke: — we leeren dien mensch en dat menschelijke kennen in Huysmans' prachtig Lidwina-leven, maar ook in dat simpele, kleine boekje, dat hij wijdde aan leven en werk van Don Bosco, ingeleid en vertaald door Pater Molenaar M.S.C. en dat begint als een goede, veel boeiends belovende novelle:

„Verschillende keeren, bij gelegenheid van een of anderen grooten feestdag, had ik in het klooster der Benedictinessen van Saint Louis du Temple, rue Monsieur, een troepje kinderen opgemerkt, onder leiding van een geestelijke. Deze kinderen verdwenen in de sacristie en kwamen daarna terug, gekleed als koorknapen, om de dienstdoende priesters te helpen bij de plechtigheden in de kapel.

En telkens werd ik getroffen door de ootmoedige godsvrucht van deze jongetjes en door de gemakkelijkheid waarmede zij zich bewogen vóór het altaar, op het geringste teeken van den ceremoniemeester; zij moesten wel uitstekend gedresseerd zijn."

Vinden we in de heiligenlevens van den bekeerden naturalist een zeker geestelijk naturalisme terug, — „un naturalisme spiritualiste", zooals hij het zelf noemt, — zoo zal men ook in het werk van alle latere „litteraire hagiografen" hun „school" en karakter herkennen.

De Duitsche componist, Robert Schumann, moet eens geschreven hebben, dat misschien alleen het genie volledig het genie begrijpt. En in zekeren zin is het ongetwijfeld zóó, dat de litterator in het leven, dat hij beschrijft, vooral en op de eerste plaats z i c h z e l f z o e k t.

„Want dit wordt elke verte-biographie," zoo leidt W. Arondéus zijn „Mathijs Maris" in, „elke perspectivische levensbeschrijving uiteindelijk: gestalte der verbeelding, weerspiegeling van een Ik-illusie."

Een schilder beschrijft in deze „tragiek van den droom" het leven van een schilder, maar slechts een h e i l i g e kan het leven van een h e i l i g e schrijven. Den anderen rest slechts het h e r k e n n e n v a n d e n m e n s c h i n d e n h e i l i g e of.... een lofrede op diens deugden en Gods genade.

Is het wonder, dat een r o m a n t i c u s, als Leo Weismantel, de Heilige Elisabeth, wier leven hij in een dik boek beschreef, in een r o m a n t i s c h décor plaatst en haar als een romantische figuur ziet? En is de „Saint Francis" van G. K. Chesterton niet even vroolijk paradoxaal, als zijn auteur?

Maar soms is het, alsof de Heilige zijn biograaf zóó geheel met zijn geest vervulde, dat de schrijver niet méér schijnt dan de anonieme chroniqueur, de stem, waardoor de Heilige tot ons spreekt, de witte wand, waar langs zijn schaduw beweegt.

Dan ontstaat het klassieke heiligenleven, zooals we dat bij Sint Hiëronymus leerden kennen en dat de zuivere klaarheid en suggestieve indringendheid bezit van wat Heiligen, als Augustinus en Santa Teresa, wars van alle effect, eerlijk en gehoorzaam, over hun eigen leven vertelden.

Slechts Heiligen kunnen zoo'n leven schrijven....

Slechts Heiligen en die schaarsche kunstenaars, die in hun kunst alle litterair egoïsme overwonnen en zich in den geest geheel dienstbaar maakten

aan geest en werk van den Heilige, aan zijn wezen, aan de zuivere stem van zijn ziel, aan het nobel eenvoudige gebaar van zijn leven.

* * *

„Ge moet zoo'n leven schrijven," verklaarde Pater Molenaar M.S.C. eens, „op oogenblikken, dat ge er van wilt g e t u i g e n: omdat ge er 'n bijzondere sterkte in vondt, iets wat waard is te weten en na te volgen, wilskracht, overgave, moed, volharding: in alle geval 'n opmerkelijke aanwezigheid van Gods kracht waardoor ook gij en de anderen gelukkiger kunt leven.

Er gaan aan die oogenblikken, geladen met drang tot getuigenis, lange en krachtige voorbereidingen vooraf.

Allereerst: om in Uw heilige dat gansch persoonlijk waardevolle door u zelf te ontdekken.... 't Eigenlijke in den mensch geeft zich niet gauw over ter kennis aan 'n ander; we hebben allen de eenzaamheid lief: 't intieme zoekt altijd 't geheim, en wat is ons intiemer als ons eigenlijke zelf?" *

* * *

Sober, eenvoudig, vanuit de volstrekte eenzaamheid van ziel in ziel, verhaalt Pater Molenaar M.S.C. in zijn „Geertruid van Helfta", in zijn „Mechtild de Begijn", in zijn „Gemma van Lucca" het leven van den H e i l i g e n M e n s c h. En we begrijpen Dr. Moller, als hij beweert, dat die werken doen denken aan het doorzielde proza der Middeleeuwsche mystieken.

Geen van de Katholieke Jongeren is Pater Molenaar M.S.C. zoover gevolgd op den weg van eenvoud, versobering en verdieping. „Niets is zoo ijdel en tijd-vermorsend," voegde hij hun nochtans in het niemandsland tusschen twee oorlogen toe, „niets is zoo ijdel en tijd-vermorsend op onze geweldige dagen dan aesthetische ontroering te geven en te ontvangen zonder ethische bedoeling, vooral wanneer het zoo geheel anders had kunnen zijn."

Men heeft deze en soortgelijke uitspraken vaak misverstaan, maar minstens één hagiograaf heeft haar hare ware beteekenis begrepen en in de practijk gebracht:

Emile Erens, die den leeftijd heeft van een Tachtiger, maar de geestkracht van een Jongere bezit, publiceerde in hetzelfde jaar, dat Pater Molenaar S.M.C. de bovenaangehaalde uitspraak neerschreef, zijn „Heilige Pelgrim", 'n leven van den Heiligen Benoît Labre, waarin een natuurlijk verteltalent volledig ondergeschikt gemaakt werd aan de vele, kleine feitelijkheden van een leven, dat juist om zijn diepe, echte menschelijkheid zoo wonderlijk schoon van heiligheid is.

„Te veel bizonderheden, in plaats van 'n enkele bizonderheid te plaatsen op 't juiste ogenblik," schrijft Dr. Moller in zijn „Geschiedenis van de Nederlandsche Letterkunde". „Geen enkele bladzijde afzonderlik, waar iets voor je opgaat."

Het leven van een heilige is echter niet zooiets, als een kerkwand, door gebrandschilderde ramen keer op keer imposant onderbroken, maar het is juist zooals dit heiligenleven van Emile Erens is „een reëel en aanschouwelijk verhaal tot in de kleinste bizonderheden". En Moller geeft dan ook eerlijk toe, dat „wanneer je heel dit boek door naar de verteller hebt geluisterd, er 'n gave ziel, de ziel van 'n zwervende heilige voor je is opgebloeid."

* * *

Veertien jaar later, na langdurige voorstudie en zorgvuldige voorbereiding, gaf Emile Erens zijn „De Pastoor van Ars" in het licht, misschien wel het mooiste heiligenleven, dat er in onze taal ooit werd geschreven.

---

* Zie ook zijn artikel over „Hagiografie" in „Roeping", Juli 1937.

„De pastoor van Ars," aldus lezen wij in de inleiding, „was reeds eenige jaren overleden, toen ik geboren werd, maar ik herinner me uit de kinderjaren, dat in Limburg toen nog iets als een naschal van zijn grooten naam was blijven hangen en dikwijls over den pastoor werd gesproken als over een groote en goede heilige. Ook loopt er iets als een geestelijke lijn van den armen pelgrim Benoît Labre naar den pastoor van Ars.

Deze beide dingen mogen in mij een bijzondere belangstelling voor dit heiligenleven opgewekt hebben, en hoewel er reeds een reeks van biografieën en andere boeken in Frankrijk over hem geschreven werden, meende ik een poging te moeten doen om ook in den nederlandschen klank uiting te geven aan wat bij stille overdenking van zijn sterke persoonlijkheid en simpel leven in mij opkwam. Want ieder beschouwer zal het object van zijn studie zien uit eigen temperament en onder een eigen lichtval en dus ook weer een ander beeld moeten maken: noodwendig zal een vreemdeling den heilige anders zien dan een Franschman."

* * *

De eenvoud van Erens' bedoeling bleek echter geenszins vreemd aan den eenvoud van Vianney's leven.

De Limburger Erens spreekt niet over een vreemdeling, als hij over den Pastoor van Ars spreekt.

Dichter is hij tot den eenvoud van dit leven genaderd dan bijvoorbeeld Abbé Monnin in diens „le Curé d'Ars", ofschoon deze niet enkel een landgenoot, maar zelfs een tijdgenoot en een vriend van den Heilige was.

Het boek van Monnin is op veel plaatsen een preek over het leven van een Heilige.

Het boek van Emile Erens geeft dat leven zèlf.

* * *

„Il est dit du jeune Tobie que, dès ses plus tendres années, il n'avait aucun des goûts de son Age, mais qu'aimant à s'isoler de la foule, il ne connaissait que le chemin du temple, où il allait assidûment offrir au Seigneur les prémices de son coeur et celles de ses champs: telle fut l'enfance de M. Vianney," aldus l'abbé Alfred Monnin.

* * *

„Jean-Marie moest nu zijn ouders helpen in het bedrijf," lezen we bij Emile Erens. „'s Morgens vertrok hij met het vee, een paar koeien, schapen en een ezel naar een vallei, „Chant-Merle" genaamd. Zijn jongste zuster „Gothon" nam hij ook mee. In het groene dal zongen de vogels, ruischte de wind door de popels, ruischte een heldere beek door het gras en de kinderen wisten niet meer van een revolutie of van het bloed, dat op de guillotine droop in Lyon. Het werd een zorgeloos spel, doch meestal verloopend in een vrome kinder-ernst, want de kleine herder had zijn Mariabeeldje meegenomen, plaatste het op een boomstam die een holle plek had, versierde het met mos en groene twijgjes en in het gras geknield, bad hij den rozenkrans, Soms verborg hij zich in de struiken om alleen te kunnen bidden, terwijl Gothon kousen moest herstellen bij het vee."

* * *

Schrijvers, als Joris-Karel Huysmans, als Pater Moolenaar M.S.C. en Emile Erens, hebben het heiligenleven verlost uit de beperkingen van het devotieartikel. En de Heiligen werden van model-aller-deugden of gestandariseerd voorbeeld-van-boetvaardigheid weer menschen-als-wij, maar moediger dan wij, eerlijker dan wij, verstandiger dan wij, nederiger dan wij.

„De laatsten zullen de eersten zijn!" Maar het wonderlijke is niet, dat zij de é é r s t e n z ì j n, maar dat zij de l á á t s t e n w á r e n....

De litteratuur verloste het heiligenleven, doch sloeg het soms ook in een nieuwen ban.

Teixeira de Pascoaes projecteerde in twee prachtige werken, „Paulus de dichter Gods" en „Hiëronymus de dichter der vriendschap" de tweespalt van den modernen mensch op *litterair* onvolprezen wijze tegen den bewogen achtergrond van het uit bloed, vernedering en heilige heldhaftigheid opkomend Christendom. En het eerste dier beide werken werd den verwanten geest Henri Bruning aanleiding tot deze uitspraak:

* * *

„Een heilige is als een bloem waarin altijd de pijn meegroeit van het zaad dat zoo volledig sterven moest; en de wereld, de menschen en God vormen den grond waarin zich dit sterven voltrekt. De bloem echter is alleen zichtbaar voor God, en slechts haar schaduw en een verre geur worden het deel van dien grond waartoe wij behooren."

* * *

Er is echter in deze werken meer aanwezig van den geest van den schrijver dan van den geest van den Heilige. En dit geeft aan de schoone uitspraak van Bruning den bijsmaak van een excuus.

„In deze biografie van Hiëronymus, evenmin in die van Paulus en in al mijn andere boeken, volg ik een vooropgezette meening," zegt Teixeira de Pascoaes. „Ik heb ook volstrekt niet de bedoeling het een of ander Geloof, hetzij van politieken, hetzij van godsdienstigen aard, aan te vallen of te verdedigen. Terwijl ik schrijf, geef ik uitsluitend gevolg aan een geestelijken dwang, die tot openbaring of tot bekentenis leidt. Ik vervul een wet van het Leven."

* * *

En hier zien we dan het heiligenleven in zijn ontwikkeling van devotieartikel en vroom exempel tot litteratuur een ander uiterste bereiken:
de Heilige wordt zóózeer en uitsluitend als mènsch, als *aan zichzelf overgelaten mensch*, gezien, dat hij zijn eigen heiligheid in het licht schijnt te staan.

„Waaraan vertwijfelde hij dat hij den Christus schildert tot Een Die niet meer op zal staan?" vroeg Gerard Bruning zich af in zijn karakteristiek van Hans Holbein den Jongeren. En Teixeira de Pascoaes heeft zijn Hiëronymus zóóveel van zijn eigen moderne twijfelzucht meegegeven, dat het moeilijk, ja onmogelijk is om dit leven als een *heiligen*-leven te aanvaarden.

* * *

Kortom, het moderne heiligenleven is, zeer in tegenstelling tot het „oude" heiligenleven, even rijk aan aspecten, als de litteratuur zelf.

VAN WOENSEL (Lodewijk) MEZIEK UIT EIGEN LAND. Henri Bermans N.V. Tilburg.

Pater Heerkens krijgt navolgers. Meziek uit Eigen land lijkt immers op de bundels Den Orgel en de Mus. Deze bundels waren beter, maar ook hier zijn vondsten te waardeeren, ook hier is stichting, al is wat billijke stichting, te vinden. Men kan dit werkje dus wel aanbevelen, mits de lezer bedenkt, dat de schrijver in zijn voorwoord terecht schreef, dat dit geen letterkunde is en dat letterkunde iets voornamers beteekent.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

BEUCLER (André) LA FLEUR QUI CHANTE. Roman. N. R. F. Gallimard. Paris. 1939. 30 fr.

Een Parijzenaar, een beau garçon, die in de hoofdstad succes heeft en in allerlei kringen gevierd wordt, ontdekt in de provincie een eenvoudig meisje. In beiden ontwaakt de liefde en als zij met een tante, die haar heeft opgevoed, in Parijs gaat wonen, komt het spoedig tot een verloving. Hij leidt haar binnen in zijn kringen en dit wordt de ondergang hunner liefde. Een zuiver en sterk kind als deze Catherine Fabières kan niet straffeloos worden overgeplant in de diep bedorven atmosfeer dezer Parijsche geldmagnaten en artisten. Beucler is niet malsch voor deze Parijzenaars. Alles bij elkaar is het een abject troepje, waarin de held van den roman verkeert en zijn bruid binnenvoert. En het doet wat vreemd aan dat deze Catherine betrekkelijk zoo gemakkelijk acclimatiseert in deze omgeving, zij, die een voorbeeld is van rechtschapenheid, van natuurlijke rechtgeaardheid, oprechtheid, eenvoud en zuiveren levenszin, terwijl dit Parijsche gezelschap bestaat uit bijna louter verachtelijke individuen. Er zijn meer onverwachtheden in Beucler's roman; zoo vinden er op denzelfden straatweg en met dezelfde personen twee, eigenlijk drie autoongevallen plaats. Alles voor den goeden loop van den roman. Overigens een boek van fijne psychologische ontleding, wat breedvoerig en omslachtig, in den trant van Paul Bourget. Volwassen lezers.

ANDRÉ BEUCLER

QUENEAU (Raymond) UN RUDE HIVER. Roman. N. R. F. Gallimard. Paris. 1939. 20 fr.

Raymond Queneau is een jong auteur van talent. Hij bewandelt eigen wegen en tracht het oude romanschema van „liefde met hindernissen" te vermijden. In „Un rude Hiver" beschrijft hij met fijnen humor een eigenaardig heerschap, een singulier, wat knorrig en eenkennig individu. Het verhaal speelt tijdens een der laatste winters van den grooten oorlog te Havres, waar dit heerschap een functie als tolk uitoefent in de legeradministratie. De lotgevallen van dit eigenaardige personage tijdens dien éénen winter in de havenstad, waar de Engelsche troepen landen, vormen den inhoud van den roman. Heel belangrijk zijn deze lotgevallen niet, maar ze worden beschreven met ongewone aanschouwelijkheid en helderheid. Alle personen, die in den roman optreden, staan den lezer eveneens in scherpe omtrekken voor den geest. Dit is de kracht van den auteur, personen en situaties met ongemeene scherpte uit te beelden. Toch bevredigt het geheel niet, omdat álles te zeer aan grilligheid onderhevig is en er geen idee, geen opzet of bedoeling achter zit, die er eenigen zin aan geeft. Wegens de vrij zwoele atmosfeer slechts voor ervaren, rijpe lezers.

SANDY (Isabelle) MARIE-ANNE OU L'AMITIé CONJUGALE. Plon. Paris. 1940.

Isabelle Sandy is een schrijfster van tennaastebije katholieke romans. Enkele van haar werken zijn zonder reserve te aanvaarden, andere slechts onder zeker voorbehoud. Het is in het algemeen betere ontspanningslectuur wat zij schrijft. Haar verteltalent is niet te onderschatten. In „Marie--Anne" waagt zij zich aan een niet gemakkelijk probleem, de huwelijksliefde, en haar these is, dat „l'amour-passion" slechts kort duurt en op een hopelooze mislukking uitloopt, wanneer deze amour-passion niet overgaat in amitié, in een evenwichtige, diepe, geestelijk georiënteerde gegenegenheid.

Twee zusters wonen met haar ouders in een afgelegen dal in de Pyreneeën. De jongste huldigt de theorie van de „amour-passion" en trouwt zeer jong. Het loopt mis en de ongelukkige vindt haar dood in een vijver. Later trouwt de weduwnaar met de tweede zuster, de oudste, die de andere theorie huldigt. Zij weet het huwelijk met groote tact en geduld tot een zeer gelukkige vereeniging te maken. Met de gewone Fransche fijnheid van observatie en psychologische indringendheid en met juiste nuanceering is dit verhaal geschreven; een zeer leesbaar romannetje voor volwassen lezers en vooral lezeressen. Het is een leerboek voor gehuwden.

DUITSCH

WERFEL (Franz) DER VERUNTREUTE HIMMEL. DIE GESCHICHTE EINER MAGD. Roman. 414). Bermann-Fischer. Stockholm. 1930. *f* 5.

Franz Werfel leeft sinds de onderdrukking van Oostenrijk en

Tsjechije in de verbanning en in dezen roman, die slechts terloops de politieke toestanden raakt, spreekt hij zich enkele malen uit over wat er in zijn oude vaderland plaats heeft. Deze Joodsche schrijver kiest graag katholieke onderwerpen als stof voor zijn boeken en hij heeft een zwak, zou men haast zeggen, voor vrome oude dienstboden. In „Barbara oder die Frömmigkeit" was zulk een dienstmaagd de hoofdpersoon en eveneens is dit het geval in „Der veruntreute Himmel". De oude Theta Lienek, een Tsjechische, is levenslang keukenmeid geweest in Oostenrijk. Zij is zeer vroom en zeer spaarzaam en uit wel wat erg egoïstische motieven, om namelijk een priester als voorspraak bij God te hebben (en uitsluitend hierom), laat zij haar neefje studeeren en priester worden. Jaren en jaren lang teert het neefje op haar beurs, tot zij persoonlijk ontdekt, dat hij een bedrieger is. Hij is nooit priester gewijd, heeft op geen seminarie gestudeerd, doch heeft haar uit de verte met zalvende brieven aan het lijntje gehouden. gebroken keert Theta naar Weenen terug. Toevalligerwijze komt zij op het idee zich bij een pelgrimstocht naar Rome aan te sluiten. Daar ziet zij Pius XI, bezwijkt onder de emotie bij een audiëntie en sterft eenige dagen later in een ziekenhuis.

FRANZ WERFEL

Een roman van Werfel is altijd een boek van afmetingen. Hij is een schrijver van meer dan gewone gaven en wanneer een roman van hem eenigszins tegenvalt, is het nog een werk dat ver boven de meeste gelijktijdige uitsteekt. Zoo is het ook met „Der veruntreute Himmel". Het boek reikt niet aan de grootschheid en menschelijkheid van den „Musadagh", den roman der ongelukkige Armeniërs. Menig lezer zal de geschiedenis dezer „Magd" wat te kleurloos, te effen vinden. Doch deze Theta is met meesterlijke hand geboetseerd, als een standbeeld van Rodin. Eenvoudig,

energiek, onderdanig, hard van geest tevens, zich bewust van haar weg en van haar kunnen, staat zij voor den lezer, de eeuwige dienstmaagd. Ook de overige figuren verraden de meesterhand, de slechts terloops optredende neef, Theta's zuster, de familie Argan, de jonge kapelaan en eindelijk Paus Pius XI, die het einde van het boek beheerscht. Werfel is niet katholiek en dit verklaart eenigszins den minder waarschijnlijken opzet van het geheel: een vrome dienstbode als deze handelt uit andere motieven dan Theta. Ook de verklaring van den kapelaan op de voorlaatste bladzijde van den roman is onwaarschijnlijk.

Alles bijeen een merkwaardige roman, doch niet Werfels' beste. Hier en daar is de gang der historie wat traag en sleepend en zwaar, wat bij Werfel meer het geval is. In Theta heeft Werfel een mensch willen beschrijven die Jean Paul's woord te niet doet: „Es ist, als hätten die Menschen gar nicht den Mut, sich recht lebhaft als unsterblich zu denken."

MURON: DAS KLEINE VOLK. Roman. Verlagsanstalt Benziger & Co. A.G. Einsiedeln, Züruck 1939.

Een roman van een Zwitser over België gedurende de wereldoorlog! Of is het wel een roman? Het is eigenlijk niets dan een tamelijk onbeduidende episode uit die ontzaglijke verschrikking, waaronder vier jaar lang de mensheid gebukt ging. Het is een episode zonder meer, het gaat over een Belgisch stadje, waar Duitse soldaten doorheen trekken, met alle verwikkelingen, die daarvan het gevolg zijn.

Er komen enkele personen op de voorgrond en men meent op bepaalde ogenblikken, dat ze het gebeuren tot een roman zullen maken, maar ze verdwijnen weer en anderen komen er voor in de plaats, die ook weer even spoorloos heengaan.

Ja zelfs ontbreekt de spanning van een hartstochtelijk partijkiezen; de schrijver is zo braaf neutraal als het maar kan, en zelfs Duitsland zal in dit boek nooit een aanleiding kunnen vinden om Zwitserland te straffen, zelfs Goebbels zal er geen stof in vinden voor een flinke actie.

Dit tamelijk onbeholpen werk, wat men echter toch niet tot z'n verveling leest, omdat de geestesgesteldheid der personen niet kwaad geobserveerd is, kan als ontspanningslectuur enigermate aanvaard worden.

DUTLI-RUTISHAUSEN (Maria) DAS VOLK VOM RUTLI. Roman. Verlagsanstalt Benziger & Co. A.G. Einsiedeln.

Dit boek geeft in romanvorm de Tell-sage. Volgens de nieuwste geschiedschrijvers over deze kwestie is echter Tell en alles wat van hem verteld wordt niet ènkel sage en legende, maar zit er wel degelijk een historische kern in. Hoe dat ook zij, Maria Dutli-Rutishausen maakt van haar goed recht als romanschrijfster gebruik en stelt natuurlijk alles voor als werkelijk gebeurd: de onmenschelijke onderdrukking en uitbuiting van het vrije Zwitsersche volk

door Geszler en de andere Oostenrijksche landvoogden; zijn gloeiende haat tegen zijn onderdrukkers en zijn ontembare liefde voor vrijheid en vaderland; de hoed op het marktplein van Altdorf; Tell's meesterschot; zijn sprong uit de boot; en ten slotte Geszlers dood door Tell's pijl, die het sein wordt tot den opstand van 1291, zoodat het boek eindigt in den feestroes der eerste overwinning als de vreugdevuren op de bergen vlammen en de klokken over heel het land de vrijheid verkonden.

Deze roman is een echt volksverhaal, dat echter den typischen indruk geeft als lag een volkslied er aan ten grondslag, dat breed uitgewerkt, toch zijn oorspronkelijke eigenschappen behield. De personen zijn zeer simplistisch geteekend; hoofdzaak is wat er gebeurt; landschap en milieu zijn niet veel meer dan aangeduid; en als een refrein klinkt de haat tegen de „Vögte" en de liefde voor land en vrijheid telkens luider en intenser op.

Fijnere zielsbewegingen zoekt men in dit boek dan ook te vergeefs, behalve in één scène — de mooiste van heel het verhaal — de scène, waar Balz Zwissig op den vooravond van den opstand, in het aanschijn van den dreigenden dood, zijn vrouw Kathrin, die 16 jaren verlamd te bed heeft gelegen en die hij al dien tijd heeft verwaarloosd en bedrogen, in liefde weer vindt. In deze zoo fijn en diep doorvoelde terugkeer van twee zielen tot elkaar toont de schrijfster zich een waarachtige kunstenares. Maar hoe gunstig steekt dat voorval dan ook af bij de vele andere, waar met zulke grove effekten is gewerkt, waar alles er zoo dik is opgelegd. Toch zal vooral het volk, en dan in dezen tijd, dit boek intens genieten, maar zijn lezing blijve beperkt tot ervaren volwassenen vooral om de veel te uitvoerig beschreven verkrachting van Vrene Zwissig door Geszler.

VON DER GOLTZ (Joachim) DER STEINBRUCH. Roman. Albert Langen-Georg Müller. München 1938.

Dat is dan het boek, dat een „vollkommenes Werk von reinster und klarster Schönheit" moet zijn.

Het is pijnlijk om bij zulk een lofprijzing zich te moeten omkeren, omdat men met het applaus niet mee kan. Het is pijnlijk te moeten bekennen, dat men waarachtig niet weet, waar de schoonheid in dit boek te vinden is.

Laat ik het ronduit zeggen: het boek heeft mij intens verveeld. De reden kan ik bovendien aangeven en dat stelt m'n critisch geweten gerust.

Het boek is veel te gerekt voor een tamelijk onbeduidende geschiedenis. Feitelijk gaat het hierom, dat een zekere Valtin, die gelukkig is met z'n lieve vrouw Nanna, zich plotseling (vervaarlijk plotseling!) herinnert, dat hij eigenlijk door bedrog z'n boerderij gekregen heeft. Hij was absoluut vergeten, dat hij z'n broer er in had laten lopen, toen ze samen om vaders bezit op een zeer kurieuze manier lootten. Dat vertelt hij nu aan z'n vrouw, hij voelt,

dat zij niet zal rusten, totdat hij 't goed gemaakt heeft en zo komt hij er dan eindelijk toe om het aan zijn teruggekeerden broer te zeggen. Maar deze wil er niet op ingaan! Dat blijft Valtin dwars zitten en hij dreigt daardoor geheel ten gronde te gaan, lichamelijk en moreel. Ondertussen beginnen Nanna en Hein, dat is de bewuste broer, elkaar lief te hebben. Bij tijds, om verdere ongelukken te voorkomen, trekt Hein er tussen uit en Valtin geneest.

Daartussen krijgen we als bijgift en vulling nog allerlei andere geschiedenissen te horen, bovendien verveelt hij ons duchtig met eindeloos gerekte beschrijvingen van de bergen van het Schwarzwald, van het werk in de steengroeve, van alle jaargetijden en misschien nog wel meer.

Op zich genomen is dat misschien allemaal zo erg niet, maar je bent rustig een aardig verhaaltje aan het lezen en nu wordt je telkens door iemand gestoord, die de behoefte heeft om allerlei Baedeker-mededelingen te doen. Het beste zou nog geweest zijn, wanneer hij er foto's bijgedaan had.

Men kan natuurlijk nog heel veel gewichtigs over dit werk zeggen, maar dat is alleen mogelijk, wanneer men in sentimentele gevoelsverweking geen zin heeft om z'n verstand te gebruiken. Het zit vol van zogenaamde mystieke overeenkomsten van natuur en mens, geheimzinnige beïnvloedingen, die je moet geloven en als je dat doet, dan kan je er ook van overtuigd raken, dat er toch enige samenhang in het boek is.

ENGELSCH

BULLETT (Gerald) A MAN OF FORTY (308) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd. Londen.

Bullett is een schrijver, die de techniek van zijn kunst meester is; zijn romans, geschreven in buigzaam Engelsch, zijn evenwichtig van bouw, en hij heeft contact met het leven. Maar het is niet met de schoonste uitingen daarvan, dat hij dit contact zoekt en onderhoudt. Het hard strijdende leven, gebaseerd op zijn goddelijken zin, en vandaar uit handelend, interesseert hem niet. Het is jammer dat Bullett's belangstelling voor het menschenleven zoo eenzijdig is, want hij schouwt tot onder de oppervlakte, observeert scherp, onderscheidt impulsen en motieven. Dat blijkt ook weer uit zijn nieuwste werk „A Man of Forty". Het vertelt een episode in het leven van den man, die als welgesteld burger een landhuis bewoont met vrouw en een kind. Zijn huwelijk is verloopen in een sleur, tot een hevige passie in hem opvlamt voor een knap meisje dat in de nabijheid woont. De man, David Brome, van de soort, die spoedig medelijden met zich zelf heeft, met veel fantasie, in den grond een slappeling, geeft zich willoos over aan deze passie. Eenig medelijden met zijn wettige vrouw voedt echter zijn van nature reeds besluiteloozen aard; dit besluiteloos dralen is tenslotte oorzaak dat het meisje een einde maakt aan de verhouding.

Dank zij het talent van den schrijver is dit een belangwekkende roman; bovendien is hij, door het knap verwerken daarin van een detective-achtige moordhistorie, ook spannend geworden.
Maar hoeveel aangrijpender zou de roman zijn geweest, indien de auteur van de eenig juiste waarden in het leven was uitgegaan en dan den titanischen strijd tusschen goed en kwaad, die den menschenziel diep schokt, had uitgebeeld.

Zooals het boek thans is, moet de lezing voorbehouden blijven voor hen, die een behoorlijke geestelijke ontwikkeling bezitten.

REID (Hilda) ASHLEY HAMEL. (439) 8/6. Constable & Comp. Ltd. Londen.

Een roman, welke zich over meerdere generaties uitstrekt, heeft noodzakelijk het nadeel min of meer onsamenhangend te zijn. Ook Hilda Reid's roman, die het leven — gedurende bijna anderhalve eeuw — weergeeft in een dorp van Dorsetshire, leidt aan dit euvel. Maar verschillende uitstekende kwaliteiten compenseeren dit toch wel weer.

Beginnend in 1793, schuift het verhaal telkens ongeveer een generatie op, om in onzen tijd te eindigen. Van een enkele familie treden de leden in elk volgend gedeelte op; aldus is een zekere eenheid in het thema verkregen en loopt een draad door het geheel.

De persoonlijke geschiedenis der verschillende figuren is op zichzelf interessant; zij is dat nog meer — en dit zijn dan bijzonder de goede kwaliteiten van den roman — wijl iedere generatie met zorg binnen het raam van haar tijd is geplaatst. Bij alle individualiteit, welke de personen bezitten, ondergaan zij toch ook den invloed van den tijd waarin zij leven; onopvallend lascht de schrijfster bij elke periode enkele historische feiten in; zij illustreert de wijzigingen in manieren, kleeding en sociale toestanden, welke met de wisselingen der tijdvakken optraden. Zelfs ook wel wijzigingen in geaardheid en karakter, zooals die naar buiten blijken. Die vooral zijn overtuigend weergegeven.

De roman is geschreven in verzorgd proza, hij bezit gratie en is dikwijls geestig; als studie der ontwikkeling van een familie door ongeveer zes generaties, en van de verhoudingen en omstandigheden, waaronder zij leefden, is het een met talent geschreven werk.

Lectuur voor meer ervaren volwassenen.

BLYTON (W. J.) LANDFALLS AND WINDFALLS. A Personal Record. (314) 12/6. John Murray. London.

De Katholieke essayist Blyton heeft, nu hij zich uit het meer actieve leven heeft teruggetrokken, een zeer mooi boek geschreven, dat men een autobiographie zou kunnen noemen. Met dien verstande dan dat niet de persoonlijk beleefde gebeurtenissen op het eerste plan staan, maar dat de schrijver zich vooral bezint op de daaruit gepuurde levenswijsheid. Blyton is een individualist,

een aristocraat van den geest; een mensch, die na een leven van veel ervaringen, van scherp observeeren, waardoor hij schijn en wezen leerde onderscheiden, en van getraind denken, zich, — met typisch Engelsch-nuchtere werkelijkheidszin, — enkele resultaten daarvan realiseert. Zijn logisch denken en zijn religiositeit zijn harmonisch verbonden; vànzelf legt hij daarvoor nadruk op wat tenslotte de goddelijke waarde van het leven uitmaakt. Onopzettelijk blijkt dat in „this story of a mind's as well as a body's travels". Gereisd heeft Blyton overigens zeer veel. Door Engeland en de meeste landen van het continent; hij kent daar vele musici, schrijvers, staatslieden, hij is belezen en voelt de diepere zin en waarde der literatuur aan. De essence daarvan heeft hij vastgelegd in dit boek dat „is adressed to the individual reader as to a friend". Diens aandacht weet hij steeds te boeien, — hetzij hij jeugdherinneringen ophaalt, of hem vertelt van het landleven, hem wijst op de schoonheid van Browning's poëzie, of hem zijn indrukken weergeeft van een audiëntie bij den Paus. Blyton is een causeur, wiens „personal record" van begin tot einde boeit, door het verhaal dat hij vertelt en door de waarden waarop hij zich heeft bezonnen.

FERRARS (Elizabeth) GIVE A CORPSE A BAD NAME. (256) 8/3. Hodder and Stoughton Ltd. - London.

Het gehalte van den detective-roman in Engeland is, vergeleken met dat van enkele jaren geleden, vrij sterk gedaald. De enorme productie, vooral sinds het begin van den huidigen oorlog heeft het genre geen goed gedaan. Een detective roman, die iets meer beteekent dan leesvoer, moet haast met een kaarsje gezocht worden. Zoo'n exceptie is „Give a Corpse a bad Name", waarmee Elisabeth Ferrars, wier eerste roman dit is, een goed début maakt. Het is in het overgroote deel der detective-romans opvallend dat de schrijvers volstaan met een meer nauwkeurige uitbeelding der persoonlijkheid van den speurder, maar zich die moeite niet getroosten met de verdachten. Ferrars doet dit wel. Met dezelfde zorg waarmee zij de figuren der detectives tot leven brengt, verbeeldt zij de karakters der verschillende verdachten. Daardoor werd de bouw van den roman evenwichtig en de spanning sterker.

Het verhaal opent met een dame, die een politiebureau binnenkomt om te vertellen dat zij een man heeft doodgereden. Zij verklaart het slachtoffer niet te kennen; echter blijkt daarna dat zich in de zak van den man een stukje papier bevindt, waarop naam en adres van de dame staan geschreven. De intrigue wordt daarna geleidelijk meer en meer gecompliceerd, om aan het einde, — dat iets bekort had kunnen worden — een aannemelijke oplossing te krijgen. Jammer wel, dat in die oplossing iets met de moraal niet in orde is. Mede daarom is dit verhaal, waarvan

het proza met zorg is geschreven, alleen geschikt voor lezers met eenig onderscheidingsvermogen.

ROSS (Jean) WE ARE SHADOWS. (220) 7/6. Thornton Butterworth Ltd. — London.

Het is merkwaardig: het wonderlijke wereldje van het tooneel bestaat uit en leeft vàn den schijn, maar nergens is het leven dikwijls schooner, realistischer en feller gekristalliseerd dan juist op het tooneel. Als dan een roman over tooneelspelers verschijnt onder den titel „We are Shadows", verwacht men een illustratie, een verklaring van deze schijnbare tegenstelling, maar het boek van Jean Ross stelt hierin teleur. Het materiaal is beter dan het werkstuk: de actrice Tanya is te oppervlakkig behandeld, de psychologische verklaring bevredigt niet.

Al kan het verhaal als geheel dan niet volkomen bevredigen, zoo zijn er toch wel enkele hoogtepunten en treffen sommige gedeelten door spanning en karakteristieke sfeer; de beschrijving van de enerveerende repetitie o.a. is sterk, nerveus als de afgetobde tooneelisten zelf.

Het boek is bedoeld voor volwassen lezers.

PROOST (Dr. K. F.) GEORG BRANDES. INLEIDING TOT ZIJN LEVEN EN WERKEN. (208). Van Loghum Slaterus. Arnhem. 1940. *f* 2.90 en *f* 3.90.

Met recht vraagt de schrijver van dit werk zich af, of het in dezen tijd nog zin heeft de aandacht op Georg Brandes te vestigen. Brandes is het type van een voorvechter uit den voorbijen tijd, een strijder voor Liberalisme en uiterste Vrijzinnigheid. Jood en Cosmopoliet, radikaal in geloofszaken, heeft hij in het Denemarken van vóór 1900 de gedachte van den „Vooruitgang" willen verspreiden en gedeeltelijk is hem dit gelukt. Hij is een tijdlang het model geweest van den optimistischen Fortschrittler zooals het einde der vorige eeuw die in groot aantal heeft opgeleverd. Wie gelooft er nu nog in dien beroemden „Vooruitgang"? Brandes was een bekwaam man, maar nogal oppervlakkig, een goed, maar een veelschrijver, een heftig bestrijder van het Christendom. Zijn „Hoofdstroomingen in de litteratuur der 19de Eeuw" is nog altijd van beteekenis evenals enkele van zijn monografieën. Maar zijn eenzijdig verzet tegen alles wat hij als reactie beschouwt, eischt bij den lezer voortdurende waakzaamheid. Het boek van Dr. Proost is met veel zorg en met kennis van zaken geschreven, een voortreffelijk werk over den Deenschen geleerde, die met zooveel volharding vocht voor een bedenkelijke zaak. Zullen er in Nederland nog een voldoende aantal belangstellenden zijn in een voorbijgangstype als Brandes?

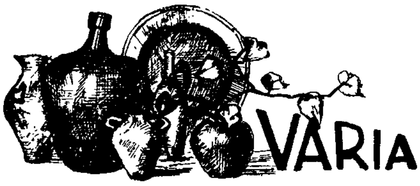

De „Figaro" van 9 Maart 1940 deelt de volgende anecdote mede:

Een Rus, die in China verbleef, werd gedwongen in zijn vaderland terug te keeren. Hij sprak vóór zijn vertrek met zijn Chineesche vrienden af: „Als de eerste brief, dien ik schrijven zal, met blauwen inkt geschreven is, dan is de inhoud heelemaal waar. Is hij echter met rooden inkt geschreven, dan moeten jullie het omgekeerde van wat ik schrijf, gelooven." Na eenigen tijd ontvingen de vrienden een met blauwen inkt geschreven brief van den volgenden inhoud: „Het leven in de U.S.S.R. is heerlijk. Ik heb een gezellige kamer gevonden, die heel goedkoop is. Mijn verdienste permitteert mij het theater en de bioskoop te bezoeken, tentoonstellingen te gaan zien en goede boeken te koopen. Er is overvloed van eieren, melk, brood en vleesch. Het eenige wat ik met den besten wil niet krijgen kan, is roode inkt."

II. Er leeft in Engeland een wonderlijke romanschrijfster, Mary Fitt. Haar uitgevers (Nicholson & Watson), die reeds acht romans van haar gepubliceerd hebben, weten nog niet wie zij is. Zij hebben haar nooit gezien. Elk onderhoud weigert zij. Gevraagd om een foto van haar op te sturen, zond zij een silhouette van haar in het zwart. Gevraagd om eenige gegevens omtrent haar zelf mede te deelen, liet zij den datum weg van haar geboorte, haar graad van ontwikkeling en studie, en haar eigenlijk beroep, er met eigen hand bijvoegend: „niets belangrijks te vermelden in zake biografie." „Als het een vrouw is, zegt de Bookseller, mist zij die vrouwelijke ijdelheid, die spreekwoordelijk is geworden." Haar werken: Moord op een Muis, Dood, Dansende Steenen, Drie Zusters op de Vlucht en In Doodsverwachting, zijn door de kritiek gerangschikt onder de werken die „geraffineerde misdaden" verhalen.

III. The Publisher's Weekly van 3 Februari schreef: „Het Amerikaansche gouvernement heeft aan de pers een lijst van personen medegedeeld, wier salaris 75.000 dollar te boven gaat. Zulke salarissen komen voor in de exploitatie der tijdschriften. In de Crowell Publishing Cy ontvangt de president jaarlijks een salaris van 75.240 dollar; die van de magazines Hearst ontvangt 155.655 dollar. Bij de Reader's Digest bestaat er een salaris van 120.000 dollar en een ander van 90.000. Bij Macy en Co is er een van 100.250 dollar en een van 84.328 dollar. Ook bij Bullock en bij Lazarus en Co zijn er salarissen van honderd of meer duizend dollar."

Het is om te watertanden voor schrijvers en tijdschriftexploitanten in Europa.

IV. „Alle werken van Sheridan, heeft Lord Byron gezegd, zijn in hun genre, elk het beste wat er bestaat. Sheridan schreef de beste comedie, de beste opera, de beste klucht, het beste vertoog in vers, en sprak de schoonste politieke redevoering uit die er ooit in dit land gehoord werd." De tekst dezer rede is helaas! verloren gegaan. Zij werd uitgesproken op 7 Februari 1787 in het Engelsche Parlement en duurde niet minder dan vijf uur. Het Parlement was zoo onder den indruk, dat het de stemming tot den volgenden dag uitstelde. Hitler zou er jaloersch op kunnen worden.

V. De langste kerk der wereld is de Sint Pieter te Rome, namelijk 186.36 M., de Sint Paulus te Londen is 152 M., de dom te Florence is 149.28 M., de kathedraal te Reims 138.69 M., de dom te Keulen 134.94 M., de Hagia Sophia te Konstantinopel 109.57 M. lang.

Politiek en Poëzie

door JOS. PANHUYSEN

Het is in dezen tijd misschien een weinig gewaagd om over politiek en poëzie te spreken, vooral omdat sommige besprekingen van poëzie tegenwoordig zoo politiek en sommige politieke beschouwingen zoo poëtisch zijn, in den ouden en minder juisten zin van dat woord.

Eenigen tijd geleden hebben enkele schrijvers van de Epilogue groep onder leiding van Harry Kemp en Laura Riding een boek uitgegeven, waarop ik reeds terloops de aandacht vestigde, en dit boek tracht de verhouding tusschen politiek en poëzie juist aan te geven.

Onmiddellijk is er van zulk een verhouding geen sprake; zooals de schrijvers van The Left Heresy in Literature and Life terecht opmerken, zijn politiek en poëzie twee zeer verschillende zaken, die een zeer verschillend doel hebben en zij beginnen daarom dadelijk om dat verschil in doel uiteen te zetten.

Wat het doel der politiek betreft slagen ze daarin wonderwel, maar vreemd genoeg zijn deze dichters en dichteressen lang niet zoo duidelijk, als ze over het doel der poëzie spreken; zij verwachten van de politiek terecht niet alles, maar van de poëzie doen ze dat klaarblijkelijk wel. Wat is politiek? vragen zij zich af. Niets anders dan het zoeken en aangeven van een goede en rechtvaardige oplossing van de materieele problemen van een menschelijke gemeenschap. Ik meen, dat ze daarin niet ver van de waarheid zijn. Ze vinden deze problemen niet onbelangrijk en achten een zoogenaamde intellectueele verheffing boven de politiek dwaasheid, maar ze laten onmiddellijk daarop volgen dat ze deze dus betrekkelijk inderdaad belangrijke problemen niet de belangrijkste achten, integendeel, vergeleken met verschillende andere, worden ze weer betrekkelijk onbelangrijk. Ook dat lijkt me alleszins juist.

Harry Kemp en de zijnen staan door deze omschrijving van het politieke zeer sterk tegenover den bepaalden groep van dichters, die ze bestrijden, de communistische en ze maken van die macht ook zonder de minste consideratie gebruik, hun hekeling van de communistische practijken in zake literatuur en leven ontleent daaraan een overtuigingsvermogen, dat de scherpste satire in hun geschrift niet meer dan redelijk doet lijken. The Left Heresy werkt als een opzienbarende onthulling, en toont de communistische dichters herhaaldelijk als een soort beklagenswaardige imbecielen, slaven niet van het loon, want van een loon is nergens sprake, maar slaven van politieke bazen, die voor de beruchte kapitalistische bazen in krachtpatserij en ruwheid zeker niet onderdoen.

„Politiek heeft te maken met onderwerpen als de verdeeling van productiemiddelen, het beschermen van goede arbeidscondities, de zorg voor de zieken en ouden van dagen, het beheer der koloniën, het verkeerswezen, de sociale aspecten van de misdaad en het vrouwenkiesrecht; al de onderwerpen betreffen het nationale beheer en, in wijderen zin, problemen oprijzend uit de diplomatieken betrekkingen en den handel tusschen de naties, de internationale aspecten van misdaad en oorlog. Tegenover deze problemen staan andere zooals: de waarheid omtrent den tijd, den dood, de schepping, de beteekenis van de misdaad of de sexueele differentiatie en zoo al meer. Politieke problemen hebben betrekking op materieel onrecht — hoe dit of dat onrecht, van a n d e r e m e n s c h e l i j k e w e z e n s ondergaan, weer goed te maken: hun oplossingen kan men in het geheel niet als waarheden kenschetsen: het zijn wetten van zelf-bescherming, van sociale gepastheid — zoogenaamde concrete waarheden. Het tweede soort problemen ligt buiten het gebied der politiek. Zulke problemen beschouwt men gewoonlijk als „abstract", als problemen der philosophie. Maar zij zijn, bij nadere beschouwing, eerder problemen der waarheid (philosophie brengt het politieke goed-en-slecht accent in de waarheid) — en, als zoodanig zijn zij het grootste practische belang; zij brengen er ons toe na te gaan wat het zelf, wat besef en leven zijn, wat de samengestelde wereld eigenlijk beteekent en ons dagelijksch geestesevenwicht is afhankelijk van de wijze waarop wij deze problemen beschouwen. De problemen van onze materieele en sociale omgeving zijn van minder gevolgrijke beteekenis in het geheele probleem van aanpassing, ofschoon zij de eerste zijn, die aan ons gesteld worden. Politieke problemen komen voort uit belangrijker zijnsproblemen; door de grootere ondergeschikt te maken aan de mindere keert men de orde, de hierarchie hunner belangrijkheid om.

Intelligente menschen weten dat, zij weten, dat politiek de minder belangrijke problemen bestrijkt en zien uit naar het einde der politiek als het oogenblik, waarop met ernstiger ervaringen begonnen kan worden."

Een aanhaling als deze toont, geloof ik, zoowel de sterkte als de zwakheid van deze vergelijkende beschouwing.

Inderdaad is politiek een zaak, die de regeling beoogt van voorname, maar ondergeschikte vraagstukken, en is deze regeling naar bevrediging geschied, dan is men op een einde uitgekomen en op een begin. Bij het einde van de politiek, in dezen zin beschouwd, begint immers het geestelijke leven. Strikt en theoretisch gesproken kan men dus met reden beweren, dat de communistische dichters, gehoorzaam aan een economische theorie, die alle problemen van welken aard ook tot zichzelf, tot het economische, wil terugbrengen, nooit aan wezenlijk geestelijk leven, dus nooit aan eigenlijk leven toekomen. Echte dichters

kunnen dus niet communistisch zijn, in zooverre ze dichter zijn, want politiek verschaft onmiddellijk noch genoelens, noch ideeën in den meer geestelijken zin van dat woord. Hoe redden ze zich uit deze moeilijkhkeid? Volgens Harry Kemp door de psychologie. Freud wordt door sommige communisten als Auden en Read uitermate bewonderd, door anderen verguisd, maar zonder hem zou, volgens Kemp, voor de politieke dichters op het oogenblik weinig materiaal te vinden zijn. Zijn echter dichters als Lewis, Spender, MacNeice — Auden is wellicht een uitzondering — zoo bijzonder psychologisch? Ik geloof het niet. Zij maken zich veel minder druk over de psychologische uitleggingen van het verkeerde leven en de verkeerde handelwijzen der menschen, de moreele ziekten van dezen tijd, door de schuld van alle persoonlijke afdwalingen aan de economische omstandigheden te geven, dan Harry Kemp wil doen voorkomen. Zij doen het zonder twijfel, maar niet in hun beste werk, en hun beste werk is van het meeste belang; op hun beste werk moet men ze — wil men rechtvaardig zijn — beoordeelen. Men kan Kemp en de zijnen volkomen gelijk geven en bevestigen, dat het communisme deze dichters zonder eenigen twijfel schaadt, dat deze leer hun oplossingen aan de hand doet, die slechts schijnoplossingen zijn en het zoeken naar de wezenlijkheid der dingen verhindert en toch deze dichtergroep als belangrijk blijven beschouwen, belangrijker zelfs als verschillende figuren uit de Epilogue groep. Men kan politiek namelijk anders dan communistisch zien en de communistische dichters doen dat herhaaldelijk, want het leven is vooral bij hen sterker dan de leer. Daarom staan ze zonder twijfel in een persoonlijk zeer onaangename positie. Zoolang ze zich strak aan het hun voorgeschreven program houden, zijn ze geen dichter, kunnen ze dat niet zijn, en hun persoonlijk zelfbesef verschaft hun natuurlijkerwijs wroeging daaromtrent. Zoodra ze werkelijk de politiek niet meer als allesbeheerschend, maar als deel van een grooter geheel zien, een onderdeel des levens, wint het dichterschap in hen het van den politieken partijganger en worden ze, vroeg of laat daarna, overvallen door het inzicht, dat het partijgangerschap niet hun gansche leven vult. Ook dat kan een aanleiding tot wroeging worden. Benijdenswaardig is hun lot nu juist niet. Er is maar een enkel gebied, waarop ze zich tamelijk veilig voelen, de toekomst. Ze gelooven namelijk aan een verandering der wereld en der menschen, die door een wijziging in het economische, uiteindelijk verschijnen zal. Zij gelooven ten slotte aan het duizendjarige rijk. Ik meen nog altijd, dat de bekoring van het Marxisme voor de Russische ziel voor een goed deel gelegen is in het door Marx waarschijnlijk niet bedoelde chiliastische karakter van zijn eindoverwinning der proletariërs. Het communisme is nog altijd voor een goed gedeelte Russisch ook in andere landen, en daarom zijn zoo veel gedichten der jongere Engelschen in dezen zin toekomstgedichten. Aan een betrekkelijk vage toekomst, die zich nooit

verwezenlijken zal, ontleenen deze dichters hun ideaal, maar zelfs door een vergelijking van dit vaag ideaal met de werkelijkheid van heden vermochten zij een beeld te geven van dit heden, dat, hoe verwrongen en eenzijdig ook, vaak diep treft en schoon is. Harry Kemp vermag dit niet te zien, hij komt er niet toe te erkennen dat het beeld van de verwarring en het streven er zich tegen te verzetten herhaaldelijk veel persoonlijker is dan theoretisch mogelijk zou lijken, en dat uit deze niet algemeene, maar persoonlijke psychologie, met een algemeener geldigheid, schoone verzen voortkwamen. Daarom ontgaat het hem ook, dat er groote overeenkomsten zijn tusschen zijn eigen en de communistische groep. Terwijl de communisten droomen van een duizendjarig rijk, verbeelden de dichters van de Epilogue groep zich immers, dat ze reeds in dat duizendjarig rijk zijn aangeland. Dat is een verschil, maar dat is ook een overeenkomst. De extremisten ontmoeten elkaar, wat extremisten, vroeg of laat, gewoonlijk doen, en het is alleszins begrijpelijk, dat ze zich bij zulk een ontmoeting aanpassen.

In het reeds aangehaalde fragment heeft men al iets van dit duizendjarig rijk van de Epilogue groep kunnen aantreffen. In de twee laatste secties van The Left Heresy vindt men een nog duidelijker uiteenzetting. Deze twee laatste secties werden geschreven door Laura Riding en Rober Graves. Het groote verwijt van Laura Riding tegen de communisten is, dat ze de wereld willen her-vermaterialiseeren. Terwijl heel de voorbije eeuwen gewerkt hebben tot een ontmaterialiseering dezer wereld, volgens haar. Het materieele heeft, meent ze, geen wezenlijke beteekenis en wie daar heen terug wil, verdwaalt in historische beschouwingen en in de historie.

De historie nu heeft afgedaan, er is geen historie meer, behalve voor menschen, die nog niet tot haar wijsheid zijn doorgedrongen. Het tijdspunt van nu is onhistorisch, omdat men — dat wil zeggen de Epilogue groep — ingezien heeft, dat de benadering van de waarheid slechts volkomen geschieden kan niet door de wetenschapsmenschen, de sociologen, de historieschrijvers en de philosophen, die allen slechts in staat zijn een historische waarheid te zien, een waarheid gericht op een tijdelijk doel, maar door de dichters. Alleen dichters zien de waarheid absoluut en weten dat de werkelijkheid niets anders is dan „structural thought a coherent entirety of meaning."

„De bijkomstigheden van het uiterlijke leven bezitten slechts een schertsen — de werkelijkheid. In een huis wonen, eten, zich kleeden, naar bed gaan, kan men zich iets voorstellen, dat komischer is?" vraagt Laura Riding zich af. „We weten, dat we die dingen niet werkelijk doen. Zoo ziet het er slechts van den buitenkant uit — dat wil zeggen voor we in het innerlijk van onzen geest zijn gekomen. In dezen komischen staat van materieel „pre-life' is geen plaats voor persoonlijk leed. Het is niet wreed

of slecht, dat hard werkende menschen in vuile stegen wonen, het is alleen maar grotesk: materieel leven is van te trivialen aard om een accent te bezitten van waardig gedragen leed. Materieel of physiek lijden kan geen diepere les leeren dan die der schaamte — de schaamte over het behandelen van het onbelangrijke als het belangrijke."

De argelooze lezer zal wellicht geneigd zijn zich te verontwaardigen om zulk een tekst, maar Laura Riding heeft totaal niet de bedoeling hard te zijn tegenover hardwerkende menschen, die ze wellicht naar vermogen helpen zou of helpt, ze meent wat ze zegt, alleen poëzie is belangrijk want poëzie is „structural thought", is het vinden der „onhistorische" waarheid, waartoe men in onzen bepaalden tijd gekomen is. Maar, zal men misschien opmerken wat Laura Riding onder poëzie verstaat is geen poëzie. Poëzie is voor mij schoonheid in taal en hier is geen sprake van schoonheid. Laura geeft iemand, die dit zeggen zou, gelijk. „Waarheid", zegt ze, „is niet schoon, poëzie is niet schoon." En hieruit blijkt, dat de communisten en de menschen van de Epilogue groep zich, in theorie althans, weer ontmoeten. Harry Kemp betoogde dat communisten geen dichters konden zijn; ieder, die onder poëzie verstaat wat onder poëzie verstaan moet worden „een idee, dat schoon is, verwezenlijkt in materie" kan met nog meer recht in theorie beweren, dat de Epilogue menschen geen dichters kunnen zijn. In de practijk blijken dezen evenals de communisten sterker dan hun leer.

De verwarring, zoo men ziet, is groot. De eene partij ziet de politiek als alles-overheerschend, de andere ziet de politiek als in wezen onreëel, beide partijen hebben opvattingen, die funest zijn voor de wezenlijke poëzie.

Robert Graves in de laatste sectie van The Left Heresy spreekt over een werk, waaruit een juiste verhouding tusschen politiek en poëzie naar voren komt. Hij is consequent en beweert, dat Piers Plowman geen poëzie is. Hij zegt zelfs, dat dit werk slechts in verzen geschreven werd, omdat dit in dien tijd zoo gebruikelijk was. Hetgeen naar mijne meening absurd is. Langland zelf spreekt in zijn gedicht daarover en hij laat duidelijk zien, dat er van toevalligheid in dezen geen sprake is, dat hij haast tegen zijn eigen wil, gedrongen werd niet tot schrijven zonder meer, maar zeer bepaaldelijk tot dichten. Men kan Piers Plowman met reden een politiek gedicht noemen, maar de politiek is er niet overheerschend in; het politieke wordt er echter niet als onreëel behandeld maar als zeer reëel. Het is noodzakelijk het materieele leven goed te regelen, omdat dit de ondergrond vormt van het geestelijke, in hoogste instantie, religieuse leven; de politiek heeft een invloed op het geestelijke en, als ze niet goed is, een angstwekkend verderfelijke. Piers Plowman in zijn buitengewoon krachtig en plastisch vers klaagt aan, spot, treurt, omdat hij het geestelijke door het materieele bedreigd ziet, jubelt, omdat hij het geestelijke

echter ten slotte als onoverwinnelijk erkent. Hij ziet de politiek als een onderdeel, dat het geestelijk leven uitermate benarren, maar ook zonder eenigen twijfel ondersteunen kan en daarom heeft hij een levend en schoon gezicht op de werkelijkheid in taal kunnen verwezenlijken. De communistische dichters, belemmerd door hun leer, konden slechts nu en dan gedeeltelijk iets van een gelijksoortige visie verwezenlijken in hun werk; veel beter deed dat Ezra Pound in zijn 71 Cantos, die tot nu toe verschenen zijn, en die voleind, ondanks alle bezwaren er tegen in gebracht, wellicht onder meer het grootste en schoonste politieke gedicht van onzen tijd zullen blijken te vormen. Ezra Pound wist immers ook de belangrijkhkeid en de ondergeschiktheid van de politiek te ontdekken, tusschen de extremen vond hij het midden; niet onwaarschijnlijk omdat hij gedeeltelijk zijn inspiratie kreeg uit het rijk van het Midden, waar de politiek steeds zoo voornaam werd geacht en in theorie — helaas al te zeer in theorie — als een methode tot bevordering van de deugd beschouwd werd.

Harry Kemp, Laura Riding and others: The Left Heresy in Literature and Life. Methuen Publishers, Essex Street, London.

Boekenschouw

ACHTERBER (Gerrit) EILAND DER ZIEL. Stols. Maastricht.

Gerrit Achterberg was geen onbekende tot nu toe, doch trad onder de generatie van na 25 niet bijzonder op den voorgrond. Deze bundel „Eiland der Ziel" is echter kenmerkend in veel wat de jongste generatie van vroegere scholen en richtingen onderscheidt. Een verbeten zich concentreeren op het onderwerp, een bijna a-lyrische, werkelijkheidsbeklemtoonde visie, een wat wrange gestemdheid en een opvallend streven naar soberheid in emotie en uitdrukking, dit alles vindt men bij meerdere jonge dichters terug, doch bij geen zoo consequent als bij Achterberg. Zijn gedichten munten uit door duisternis, door een opzettelijk verzwijgen of vervagen van wat hem roert en treft. Ongetwijfeld is Achterberg's niet alledaagsch talent nog groeiende, zoekt het nog zijn eigen, vasten weg. Het is of een zekere vrees voor al te groote uitbundigheid hem aldoor remt.

KUITENBROUWER (H.) SINJORENLIED. Een keuze uit de gedichten van Karel van den Oever. Bongerd-reeks. (51). Het Spectrum. Utrecht.

H. Kuitenbrouwer heeft een zeer goede keuze gedaan uit de gedichten van Karel van den Oever en deze keuze met inzicht ingeleid. Men ziet in deze bloemlezing, dat de omkeer van Karel van den Oever naar het moderne gedicht maar een betrekkelijke was, er blijkt een verrassend groote eenheid in zijn werk te bestaan, er blijkt tevens uit dat Karel van den Oever inderdaad een belangwekkend en bekoorlijk dichter is. Liefhebbers van poëzie zullen goed doen zich dit bundeltje aan te schaffen, zij zullen het waardeeren en er dankbaar voor zijn.

WALSCH (William Thomas) UIT DE STORM. Vert. door Jos. Panhuysen. (471). Het Spectrum. Utrecht. *f* 4.90.

Jos. Panhuysen is op de goede gedachte gekomen dit uitermate boeiende boek te vertalen, goed te vertalen. Het is een prachtige katholieke roman van het zuiverste water. Het boek is, zooals veel Amerikaansche romans, breedvoerig, bewogen, realistisch, rijk aan personen en wisselende situaties, een breed en omslachtig schilderij van het Amerikaansche leven. Twee gelieven (eigenlijk één) plegen een moord op een mededinger, beiden komen in de gevangenis en beiden verzoenen zich na jaren met God en Kerk. De schrijver is ter school gegaan, zou men zeggen, bij Theodore Dreiser, wiens „American Tragedy" in opzet en uitvoering nogal eenige gelijkenis met „Uit de Storm" vertoont. Wat dit „stichtende verhaal" tot een aangrijpend werk maakt, is de voortreffelijkke karakterizeering, de fijne psychologische uitbeelding der figuren, de uitstekende weergave van sfeer en dagelijksch leven in een Amerikaansche provinciestad, de zeer reëele opbouw der feiten en van het geheele plot, de uitstekende beschrijving der afzonderlijke tafreelen, die van een zeldzame natuurlijkheid en echtheid zijn. De innerlijke omkeer van Steven, den onschuldig gestrafte, in de gevangenis is volkomen overtuigend. Het boek is zoo katholiek van sfeer en adem, er hangt vaak zooveel kaarsen- en wierooklucht, dat niet-katholieken zich hier in een onbekende wereld zullen voelen. En dit alles komt uit Amerika, uit de U. S. A.! Het werk is misschien de beste Apologie — al is het niet zoo bedoeld! — die de laatste jaren verschenen is. Voor niet-achttienjarigen ongeveer is het boek minder geschikt, omdat er allerlei rauwe levenswerkelijkheden in vermeld worden.

FALKBERGET (Johan) CHRISTIANUS SEXTUS. IIIde Deel. DE KLOKKEN LUIDEN. Vert. door N. de Gelder-Jansen. Zuid-Holl. U. M. Den Haag. *f* 3.75 en *f* 4.90.

„De Klokken luiden" vormen het derde en laatste deel van dit belangrijke Noorsche verhaal, een model van een historischen roman. Alles in deze drie deelen is van een weidschen, epischen zwier, de figuren, de lotgevallen, de schrijfwijze. Alles is gestyleerd, zoodat er een geheel ontstond, dat klassiek is in zijn gezamelijken opbouw zoowel als in zijn détails. Evenals in bijvoorbeeld „Gösta Berling" vormt elk afzonderlijk hoofdstuk eenigszins een geacheveerd geheel op zich: men zou hier haast van „zangen", „canto's" kunnen spreken als in de oude epen. Zoo is dit uitvoerige werk „Christianus Sextus" een boek van ongewone schoonheid en voornaamheid, een „Dichtung", meer dan een roman. Verslinders van spannende verhalen met bloedigen afloop zullen dit voorname werk niet ten volle genieten. Men moet gevoel hebben voor stijl, voor oude, voorname levensvormen om dit boek in zijn vollen rijkdom te savoereeren. Moge het zijn weg vinden en tusschen de vele sensatie-litteratuur van den dag niet in het gedrang komen. Een diep Christelijk levensbesef ademt uit de bladzijden van dit werk. Anton Pieck illustreerde de drie deelen.

RAWLINGS (Marjorie Kinnan) JODY EN HET HERTEJONG. Vert. door Mien Labberton. (438) *f* 4.50 en *f* 5.90. Zuid-Holl. U. M., Den Haag.

Dit is een verhaal uit de rimboe, uit een streek, die wellicht nu geen rimboe meer is. Het speelt in de jaren na den afscheidingsoorlog in Noord-

Amerika, in Florida, dat toen nog haast onbekend en onontgonnen land was. Hier woont Penny Baxter met vrouw en zoon midden in een soort oerwoud; zijn naaste buren zijn een bende wildemannen, de familie Forrester, en zijn andere buren zijn beeren, herten, wolven, vossen, slangen enzoovoorts. Op grooteren afstand liggen eenige dorpen en nederzettingen. Jody is Nenny's zoontje en hij groeit op in liefde voor dier en plant en wildernis. Dit rimboeleven met zijn dagelijksche nooden en gevaren, met zijn spanningen en avonturen heeft de auteur met talent en onderhoudend beschreven. Afwisseling is er genoeg in zulk een leven, dus ook in zulk een boek; daar zorgen de beeren en panters en wolven en slangen wel voor. Het is een ideaal boek, dunkt me, voor padvinders en kampeerders. Enkele uitdrukkingen kunnen jeugdige lezers bevreemden, maar het boek ademt een gezonde buitenlucht. Mien Labberton zorgde voor een goede vertaling en Anton Pieck voor de illustraties.

KREISLER (Karl) CATILINA. DE ROMAN VAN EEN SAMENZWEERDER. Vert. door S. Vestdijk. (222). Wereldbibliotheek. Amsterdam. 1940. *f* 2.25 en *f* 1.50.

Vestdijk heeft het de moeite waard geacht dezen roman te vertalen. Als fictie, als roman is dit boek niet bijster belangrijk. De verschillende figuren zijn niet bijzonder menschkundig of psychologisch beschreven, het eigenlijke „plot" der samenzwering is niet zeer spannend en kundig ineengezet en de geheele situatie der stad Rome is niet op treffende wijze geschilderd. Maar het boek boeit, omdat het historische personen en feiten verhaalt. De schrijver is goed thuis in de cultuurgeschiedenis van het oude Rome en met deze en tevens de historische feiten van den strijd tusschen Catilina en Cicero als grondslag, schrijft hij een belangrijk historisch verhaal. Catilina wordt hier voorgesteld wel als een losbandig levende, maar met veel hart voor de armen en verdrukten en zijn opstand bedoelt te zijn een opstand der onderdrukten tegen uitbuiters en corruptie aristocraten. In krasse tafreelen worden het zedelijk bederf en de sexueele uitspattingen der Romeinsche aristocratie geschilderd. Een boek voor ervaren, rijpe lezers.

VIER VOOR HET VOETLICHT. Theun de Vries. K. van der Geest. C. van het Reve. C. J. Kelk. Uitg. Pegasus. 1939. Amsterdam. (208). *f* 1.90.

„Pegasus" heeft in deze uitgave vier novellen van bovengenoemde schrijvers (C. van het Reve schrijft, veronderstel ik, als Gerard Vanter) vereenigd, die geen van alle treffen of verrassen. Het is alles nog al egaal en kleurloos werk en egaal en kleurloos mag een novelle nooit zijn. Een novelle moet op eenigerlei wijze prikkelen en aan deze vier verhalen ontbreekt alle prikkel. Ik heb met moeite het einde van het boek bereikt. Het best bevalt mij nog „Egel op Stal" van C. J. Kelk. Van der Geest beschrijft weer het alledagsleven op Terschelling of Ameland met te weinig spirit en humor, Theun de Vries vertelt zonder bewegelijkheid en zonder fonkeling van het beleg van Haarlem, en Gerard Vanter volgt hun voorbeeld. Pegasus, de oude, echte Pegasus, draagt gewoonlijk betere en kostbaarder last dan in dit geval. Het beste aan het boek lijkt mij de aardige titel.

KARRI (Unto) HET IJS BREEKT. Uit 't Finsch vertaald door S. Hertog. (267). Bruna & Zoons. Utrecht. 1940. *f* 3.90.

Unto Karri moet een jong auteur zijn, die met dit boek in Finland een prijs won en de kritiek op hevige wijze verraste. Wie het boek leest, voelt onmiddellijk dat er een jong, frisch schrijver aan het werk is, die de gewone technische vondsten en handgrepen versmaadt of ignoreert. Het boek is van een grooten, natuurlijken eenvoud. Weinig gecompliceerde menschen worden er op weinig gecompliceerde wijze in beschreven en het boeiende bestaat niet in de spanning der fabel, in het treffende der lotgevallen. Maar de schrijver heeft een gescherpten zin voor zuivere, oprechte natuurlijkheid, voor

elementaire menschelijkheid; dit is zijn kracht en geeft bekoring aan het boek. Het leven op een Finsch dorp brengt weinig verwikkelingen mede, doch dood en leven heerschen er als overal met soevereine macht. „Het IJs breekt" is geheel en al dorpsverhaal, geheel en al een verhaal van primitieve menschen en van natuurkrachten, een verhaal zonder veel afwisseling, dat meer in diepte dan in breedte of kleurige verscheidenheid zijn kracht vindt. Voor gerijpte, ervaren lezers.

GEYERSTAM (Gösta af) HET ZONNIGE EILAND IN HET HOOGE NOORDEN. (289). Vert. door Hooyd Henny. Uitg. Zuid-Holl. U. M. Den Haag.

Er gebeurt feitelijk niets in dit boek. De schrijver is met zijn gezin ergens in het Zweedsche Noorden op een eilandje gaan wonen en zij onderhouden er een boerderijtje. Zoo dus gaat het nu verder over hooien en aardappelen poten, over visschen en jagen, over kleine huiselijke vreugden en verdrietelijkheden. En toch weet de begaafde schrijver te boeien.

DE JONG (David Cornel.) DE VEILIGE HAVEN. (393) *f* 3.75 en *f* 4.90. Vert. door Jan Kempe. Uitg. H. P. Leopold's Uitg. Mij. N.V. 's-Gravenhage. 1939.

Deze Amerikaansche auteur is een Fries van geboorte. Hij put zijn roman uit jeugdherinneringen. Het speelt zich af in een klein dorp aan de zee. Uit de protestantsch-enge, benepen en verstikkende sfeer trachten de jongere leden der familie Mellema zich elk op zijn manier los te maken. Dit alles is met talent beschreven, hier en daar zelfs boeiend, al zouden we het verhaal bondiger wenschen.

Omwille van eenige al te vrije passages, is het boek alleen geschikt voor volwassenen.

SEVERINSEN (Hans). ER KAN ZOOVEEL GEBEUREN IN ACHT DAGEN. Uit het Deensch door Willy Corsari en Hedda Sydberg. (275). *f* 2.50 en *f* 3.50. Uitg. Mij. N.V. H. P. Leopold, Den Haag, 1939.

Deze Deen is een knap schrijver maar zijn gedachten-wereld is zeer troebel. Zijn boek zit zoo boordevol erotiek en sensualiteit, is bovendien zoo hopeloos pessimistisch, dat we het voorbehouden achten voor beslist levenservaren lezers, die we het evenwel ook ernstig ontraden. Voor elke andere categorie lezers beneden de hierboven vermelde dunkt het boek ons gevaarlijk.

DE DOOD (C.) NACHTSCHADE. (254) *f* 1.90 en *f* 2.50. W. L. Salm & Co. 1939.

Nachtschade heet het boek alleen omdat het over een belladonnavergiftiging gaat. De poging om een nieuw soort misdadiger te introduceeren lijkt mij niet erg geslaagd en doet wat sentimenteel aan in dit soort literatuur. Het gevoel wordt echter gespaard in dezen misdadigersroman, waarin niemand gedood en niemand veroordeeld wordt. In huwelijkszaken is de schrijver wat erg vrij en daarom niet voor iedereen.

VANK (Ben) HET MOEIELIJKE PROBLEEM „LANGENDAAL". Ervaringen uit het leven van Mr. Nico van Gils. (278). Uitg. Mij. „Het Poirtersfonds", Eindhoven.

Met dit werk wordt een nieuwe detective-schrijver in Nederland geïntroduceerd, die van plan schijnt er voorloopig niet mee op te houden. Zoo iets als een opvolger van Ivans, aan wien hij ook door zijn oud-vaderachtigen betoogtrant herinnert. Voorloopig schiet de schrijver nog niet ver: zijn stijl is vlak en doet denken aan een jongensopstel, zijn aardigheden zijn flauw en zijn levenswijsheid is erg oppervlakkig. Voor iedereen.

ANDERSEN (Carlo) HET OORLOGSTESTAMENT. Geautoriseerde vertaling uit het Deensch door Willy Corsari en Hedda Syberg. (243).

HAMMENHöG (Waldemar) HET GEVAL SEHLING. Geautoriseerde vertaling uit het Zweedsch van Netti Ross-Regeur. (208).

MAUSER (Max) EEN HAAI VOLGT HET SCHIP. Geautoriseerde vertaling uit het Noorsch van Claudine Bienfait. (238).

WALTARI (Mika). WIE VERMOORDDE MEVROUW KROLL? Geautoriseerde vertaling uit het Zweedsch door Netti Ross-Regeur. (238).

Er wordt in de aankondiging van deze werken gesproken over een Scandinavische detectiveroman-prijsvraag, waarvan de aard niet nader wordt aangeduid, maar waarin de boven beschreven boeken de prijzen voor hun respectieve landen behaald hebben (men moet erbij weten, dat Waltari een Fin is). Detectiveromans zijn een Angelsaksische uitvinding en het is te begrijpen, dat de andere landen, die het genre willen navolgen, ten minste iets oorspronkelijks trachten te bereiken. De Deen is daarin het minste geslaagd. Zijn geschiedenis verplaatst den lezer zelfs naar Engeland en Scottland Yard, en de ontwikkeling van het geval loopt geheel in de lijn van de legkaartslimheid van Sherlock Holmes. De Noor verlegt de handeling naar een Noorsch schip met een zeer internationale bevolking; een bekend recept. Maar hij weet toch het genre hier en daar aardig te bespotten en de sfeer van spanning maakt het tot een aangenaam tijdverdrijf, al komt er ook niet meer uit dan een gewone Amerikaansche gangster. De Zweed zoekt den lezer vooral te boeien door een menigte van bijzonderheden en toevalligheden, die een verzwarenden en vermoeienden indruk achterlaten. Alleen de Fin heeft een geestigen misdadiger gevonden, waarvan ik niet weet of hij echt Finsch is, maar waarvan iedere lezer, die het genre verdragen kan, zal genieten. Voor volwassenen.

SALMINEN (Sally) DE LANGE LENTE. (414) *f* 3.90 en *f* 4.90. Geautoriseerde vertaling uit het Zweeds van Charles Gl. Behrens. Andries Blitz, Amsterdam.

Na kennismaking met de krachtige figuur: Katrina in het boek van dien naam van deze daardoor geroemd geworden schrijfster, treft ons in de hoofdfiguur van deze roman: Marianne, de zachtheid, het droomerige, het rustig geslotene van dit karakter, dat wij bladzijde voor bladzijde volgen op haar weg van kind tot vrouw. Marianne is de jongste van een groot gezin op een kleine boerderij op Aland. Zij wordt ontzien en behoeft het zware werk op de hoeve niet mee te doen, maar wordt juffrouw in de oude winkel van Kaptein Nyman. Daar verglijden haar dagen met een handwerkje in stille droomen, terwijl zij tegelijk dapper genoeg is om een voortdurende strijd aan te gaan met de ratten, waarvoor zij bang is en met de geest van den ouden winkelbediende, die er dood op zijn bed gevonden werd. Zij heeft iets resoluuts, deze Marianne, zij weet, wat zij wil. De liefde van den zoon van Kaptein Nyland wijst zij beslist af en neemt die van een jongen boer aan. Het leven op zijn boerderij met zijn vader en moeder brengt de ernstigste moeilijkheden in haar leven. Zij ondervindt het slavinnen-bestaan van de boerin, nooit klaar, altijd het zwaarste werk doende en het wordt haar te veel. Zij gaat weg en de strijd van de jonge vrouw, eer zij terugkeert, die bijna niet wordt genoemd, maar zich toch onweerstaanbaar aan den lezer openbaart, is een van de mooiste gedeelten uit dit kerngezonde, rustig geschreven, zeer mooie boek van Sally Salminen, waaraan ontwikkelden een groot genoegen zullen beleven.

HINO (Ashihei) KOREN EN SOLDATEN. Vertaald door R. P. Sterkenburg (533). *f* 3.50 en *f* 4.50. Uitgave Allert de Lange, Amsterdam.

„Koren en Soldaten" is een oorlogsroman spelend in den huidigen Japansch-Chineeschen oorlog en, zooals de omslag vermeldt, geschreven door

een korporaal van het Japansche leger. Naar den vorm bestaat het boek uit brieven en dagboekbladen. Bijna dag voor dag heeft de schrijver daarin zijn indrukken vastgelegd van den veldtocht, in een gedeelte van China, gedurende 1937 en 1938.

Sterk bewust ondergaat de schrijver de physieke en geestelijke folteringen van den oorlog, waarbij hij in eenvoudige taal den lezer het gebeuren haast werkelijk waarneembaar voor de oogen stelt. Gruwzame, rauwe bijzonderheden worden er niet zoo veel verteld; het zijn het heimwee naar een meer natuurlijk leven en het diep aanvoelen van wat oorlog beduidt, die hem beroeren en door hem den lezer. Opvallend is in dit boek zeker wel de zekere gelatenheid waarmee Hino al het gebeuren ondergaat. Die gelatenheid treft sterk; zij verleent den roman, als het ware, een onwezenlijken, triesten glans. De realiteit gaat er niet onder verloren; integendeel, die grijpt sterk aan; het is de realiteit, zooals deze Oostersche schrijver die blijkbaar ondergaat. Eenig voorbehoud is vereischt voor ervaren volwassen.

MATTHIJS (Marcel) FILOMEENTJE. (191) Boucher. Den Haag. 1940.

Bij Boucher verscheen een nieuwe uitgave van het door Charlotte Köhler populair geworden „Filomeentje", de novelle van Marcel Matthijs, die vroeger „Een Spook op Zolder" heette. Filomeentje is nogal geprezen; toch lijkt mij het geheel nogal gewrongen en onwaarschijnlijk, meer berekend op oogenblikkelijke sensatie dan dat het blijvend zal boeien. De psychologie van Filomeentje is wat goedkoop en oppervlakkig en de moord op het einde weinig overtuigend.

ROBERTSON (Frank C.) BUITEN DE WET. (224). *f* 2.25 en *f* 3.25. Uit het Amerikaansch door J. A. W. van Hacht. Kruseman. Den Haag.

Frank Robertson weet de echte comboy-sfeer in dit boek weer te geven. Nog voor de eerste twintig bladzijden zijn er al de noodige gevechten geleverd en revolverschoten gelost en is de ridderlijke held van het verhaal gewikkeld in een voortdurenden strijd tusschen veehouders en schapenfokkers. Zijn rechtschapenheid en eerlijkheid brengen hem geregeld in levensgevaar maar hij weet steeds handig den dans te ontspringen en temidden der toenemende spanning en snel opeenvolgende gebeurtenissen alles tot een gelukkige ontknooping te voeren. Sensatie-lectuur voor ieder die van dit soort houdt.

RENN (Ludwig) HOE HET BEGON (198) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaling van I. Carvalho. Salm & Co. Amsterdam.

Al weten we niet, welke de bedoeling van vertaler en uitgever is om Ludwig Renn's „Von Groszen Wandlungen" in Nederland te doen verschijnen, wij kunnen onmogelijk bedoelde vertaling toejuichen. Het is een zeer eenzijdige verheerlijking der communistische theoriën, waarvan het effect nog verhoogd moet worden door de schrille tegenstelling met de grillige, perverse sadistische uitspattingen en laagheden van het opkomende Nationaal-Socialisme. Voor de lezende gemeente moeten wij het boek ontraden.

HAUCK (Louise Platt) MET HEEL UW HART. (230). Vertaald door W. A. GOTJé. Schoonderbeek, Laren (N.H.).

In deze roman wordt een vreemde situatie ontwikkeld. Een jonge vooruitstrevende dominee die de menschen met alle mogelijke moderne middelen als bioscoop, danslokaal enz., tracht te lokken, wordt verliefd op zijn typiste die zich atheïst noemt. Zij trouwen en heel langzaam gaat het geloof en de liefde van haar man op de vrouw inwerken. Het gebeurt dat hij zijn werk moet opgeven door de bekrompenheid van zijn kerkeraad en in dat oogenblik voelt zijn vrouw zich één met hem in geloof. Zij werken verder en slagen erin een nieuwe kerk te stichten. Zij, die over de tallooze onjuistheden

en eigenaardige theoriën in geloofszaken kunnen heenlezen zonder er door gehinderd te worden kunnen dit boek lezen, anderen leggen het beter ter zijde want het is van geen groot belang.

YOUNG (Gordon) RED CLARK WREEKT JAKE DUNHAM. (204). *f* 1.90. Vertaald door J. D. A. van Gumster. Schoonderbeek, Laren.

In dit boek wordt een nieuw avontuur van den detective-cowboy: Red Clarke verwerkt, waarin hij op zoek gaat naar den moordenaar van zijn vrienden. Allerlei valstrikken en moeilijkheden moet hij overwinnen eer hij succes heeft. Een geweldige schietpartij wordt de ondergang van den schurk en de bekroning van het werk van Red Clarke. De vertaling laat nogal iets te wenschen over, maar het boek kan gelezen worden door volwassenen.

FERWERDA-VAN DEN BERG (Annie) JIJ, MEISJE.... (244). *f* 1.70 en *f* 2.25. J. H. Kok, Kampen.

Deze christelijke schrijfster heeft met veel talent in dit boek de strijd om te gelooven, om den juisten weg te kiezen, in een jonge meisjesziel weergegeven. Annétje komt in het volle leven te staan met als ideaal het voorbeeld van haar moeder voor oogen. Zij komt in de branding, maar de gedachte aan haar moeder sterkt haar en brengt haar er toe om in het gebed steun te zoeken. Jammer dat deze hoogstaande schrijfster niet heeft kunnen nalaten een kleine hatelijkheid op de Katholieke Kerk los te laten; overigens kan dit boek gelezen worden door menschen met eenige levenservaring.

MAC DONALD COLT (Wm.) HET GEHEIMZINNIGE ZEGEL. (288). *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr., „De Combinatie", Rotterdam.

In deze combinatie van detective-cowboy geschiedenis gaat om het rooven van een zak goudstukken met een bijzonder zegel gesloten. Eenige menschenlevens worden opgeofferd eer de knappe speurder de hoofdmisdadiger te pakken krijgt en de zaak in orde komt. Volwassenen.

VELDE (Anton van de) HET HART VECHT. (203). Tweede druk. Uitgeverij „Het Spectrum", Utrecht.

Bij het verschijnen van den eersten druk werd deze roman besproken. (30e jaargang, bladz. 233). Wij herhalen hier, dat hij een beeld geeft van den strijd van een opgroeiend katholiek gezin in een wereldstad. Een verhaal van gevoelige menschen, in wie het hart leeft. De karakterteekening is niet sterk; het is alles meer typeering, maar er komt een wel gezond optimisme in tot uiting. Volwassenen.

BAXTER (G. O.) REATA'S TRIOMF. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. (176). *f* 2.25 en *f* 2.90. Uitg. Mij De Combinatie N.V. Rotterdam.

Reata is een lasso-held, die de hoofdfiguur is in meerdere cowboyromans van Baxter. Ook in dit verhaal speelt hij zijn rol van handig en schrander vechter, waardoor een bende bandieten onschadelijk wordt gemaakt. Voor volwassen lezers, die van dit genre houden, een spannend boek.

TILMAN (Beery) DE ZWIJGENDE GETUIGE. Deel I. (224). Deel II. (215). *f* 2.25 per deel. N.V. Johan Mulder's Uitg. Mij. Gouda.

De moord op een Engelsche adellijke dame — van welken moord haar echtgenoot wordt verdacht — is verwerkt in een detectieve roman, die door intrigue en door omslachtigen, maar blijkbaar als levendig bedoelden, stijl niet bijster interessant is.
De aard van het verhaal noopt tot eenig voorbehoud.

BRAND (Max) DE TERUGKEER VAN GERALDI. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. (173). *f* 2.25 en *f* 2.90. Uitg. Mij. „De Combinatie" N.V. Rotterdam.

Jimmy Geraldi is een held, zooals een lezer van Wild-West romans zich dien niet idealer kan wenschen: een goed ruiter en schutter en in het bezit van veel courage en onbaatzuchtigheid. Die talenten gebruikt hij om een gevreesd bandiet te bestrijden en te zorgen dat een paar eerlijke lieden leven en eigendom blijven behouden. Het is allemaal verwerkt in een spannend verhaal.

GEUNS (J.J. van) DE ZIEL DER STEDEN. A. A. M. Stols. Maastricht. 1939.

Van Geuns is een minnaar van steden en in deze gedichten zegt hij zijn gevoelens, zijn indrukken, mijmeringen en herinneringen uit, die steden in hem wekten. Ongewoon treffend van verbeelding of emotie zijn deze gedichten niet, maar een gevoelig en dichterlijk auteur schrijft hier in eenvoudige strofen en rythmen neer wat hem innerlijk bewoog. Een dichter ondergaat een stad op andere wijze dan een tourist; hem lokt en treft wat den tourist meestal ontgaat. Hij zoekt de ziel der stad op stille plekken en op stille momenten. Zoo heeft van Geuns door buiten- en binnenlandsche steden gezworven en zijn indrukken in dit bundeltje vastgelegd. Een der treffendste verzen is: Achterburgwal, met de beginstroof:

Ik heb vannacht een oude gracht gekozen
Om stil met mijn gedachten langs te gaan,
Om aan de leuning van een brug te poozen,
Waar boomen overhellen, moe van 't staan.

CLAES (Ernest) DER PFARRER AUS DEM KEMPENLAND. (195) 4.50 M. Verlag Kösel-Pustet, München. 1939.

Humor omtrent Geestelijken en Geestelijke zaken is een precair iets. Het komt er vooral op aan, uit welke bron hij voortvloeit. Is de bron vergiftigd dan zal de humor onmiddellijk overslaan in sarcasme en venijnige spot; is de bron zuiver, dan zal zij goedmoedig blijven en den eerbied onverlet laten. Ernest Claes, van wiens „Pastoor Campen Zaliger" dit boek de vertaling is, slaagt erin, maat te houden.

HUMMEL (Berta) HUI, DIE HUMMEL! Bilder mit begleitenden Gedichten. (78) R.M. 3.60 en 4.80. Verlag Josef Müller, München.

De prenten van Berta Hummel vormen een artistiek genre op zichzelf. De kinderafbeeldingen in dit werkje zijn stuk voor stuk creaties, geheel oorspronkelijk, waarin het onschuldige, het onbevangene, het blijde, kortom, het aantrekkelijke dat alleen het kind bezit, tot uitdrukking komen. Het even gechargeerde van sommige prenten geeft er het trekje van geestigheid aan, dat telkens weer doet glimlachen.

Het is een genot deze prenten te bezien en de gevoelige of geestige verzen, die er als onderschriften bij staan, te lezen.

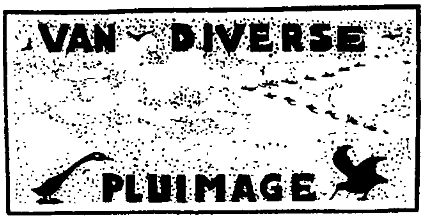

SCHNüRER (Dr. Gustav) KERK EN BESCHAVING IN DE MIDDELEEUWEN. (430). N.V. Drukkerij „De Spaarnestad", Haarlem. (Deel I).

„Kerk en Beschaving in de Middeleeuwen", waarvan thans deel I — dat tot ongeveer 800 loopt — in het Hollandsch uitkomt, is een belangrijk werk. De schrijver gaat diep in op de vraag: hoe stonden in de middeleeuwen, — het tijdperk waarin de Kerk bijna onbestreden heerschte — Kerk en cultuur tegenover elkander; welke houding heeft de Kerk in de middeleeuwen aangenomen tegenover het streven der menschheid naar stoffelijke welvaart en geestelijken vooruitgang? Dr. Schnürer heeft zijn stof critisch behandeld; zoo wijst hij er o.a. op dat de cultuur, die door de Kerk in het Westen werd gegrondvest en bevorderd, in de laatste honderdtallen jaren der middeleeuwen een gevaar werd voor de dienaars der Kerk zelf. Velen hunner bezwijken voor de bekoring, in het genot der cultuur op te gaan en voor de bevordering der beschaving hun hoogere, bovennatuurlijke taak te vergeten. De historie van beide, Kerk en wereld, is in dit boek beschreven; de groote tegenstellingen blijken tusschen wereldsche en bovennatuurlijke doeleinden. Want deze tegenstellingen hebben altijd bestaan, en ook in de middeleeuwen werden ze gevoeld en geconstateerd.

Nu de heele westersche beschaving lijkt te kraken is het, om haar weer te plaatsen op de grondslagen waarop zij tot zoodanige hoogte is gekomen, goed de gemeenschap dieper te leeren kennen, die door de Kerk is gevormd, — de middeleeuwen dus, met hun voortreffelijkheden en gebreken. De schrijver stelt daartoe in staat door de in dit boek verwerkte resultaten van een levensstudie.

STUIVELING (Garmt) TEGEN DE STROOM. (128). N.V. De Arbeiderspers. 1939. Amsterdam.

Garmt Stuiveling is een tcehnisch goed onderlegd schrijver van verzen, die bepaaldelijk Henriëtte Roland Holst van der Schalk als voorbeeld heeft gekozen, zoo sterk zelfs, dat men, zijn verzen lezend, herhaaldelijk aan een bepaald gedicht van deze dichteres denkt. De Stem, die op blz. 69 spreekt: „Als een man, die in volwassen jaren. . . ." kent de Stem van Henriette Roland Holst van der Schalk, die ergens in De Nieuwe Geboorte zegt: „Als een die weggevoerd wordt op een schip. . . . " men behoeft ook de sonnettenreeks Springvloed maar even door te kijken om denzelfden invloed al te overdadig op te merken. Dergelijke dichters kunnen wel eens een behoorlijk vers schrijven, en Garmt Stuiveling doet dat zonder twijfel, maar erg verrassende verzen doorgaans niet. Een vernieuwing heeft Garmt Stuiveling niet gebracht.

SCHOLTE (Hendrik) VITA BREVIS. (51). Nijgh & van Ditmar N.V. Rotterdam. 1939.

Het korte, het kleine leven heeft Hendrik Scholte hier bezongen, het begint met een gedicht, dat Narcissus heet, een gedicht over hem, die zich in zijn persoonlijkheid verloor; het eindigt met een lied over een vrouw, die zelfs niet voldoende liefde bezit om te kunnen haten; daartusschen staan de verzen, banaal, cynisch en sentimenteel; slechts een enkele keer wordt de futiliteit poëtisch gezien als in Hero en Leander, De Schipbreuk, Mijn dochtertje danst.. Hendrik Scholte begrenst zijn gebied te eng, daarom is deze bundel herhaaldelijk teleurstellend, hij is echter een dichter.

BRUIN, S.J.(Dr. P. de) ORDE EN WANORDE IN DE ECONOMIE. N.V. De Residentiebode Uitgeverij, 's-Gravenhage. *f* 1.50.

De economische bloemlezing is ontstaan uit artikelen, waarop de lezer van de Residentiebode bij zijn weekend vergast werd. Ofschoon de belang-

rijke problemen van rente, geld als ruilmiddel, recht op arbeid journalistiek behandeld zijn, zal toch menig koopman, industrieel of bestuursambtenaar de lezing op de Zondagmorgen met frisscher hoofd nog eens hervat hebben, want aan wetenschappelijke degelijkheid overtreffen deze artikelen verre het gemiddelde peil van de culturele en wetenschappelijke krantenpublicaties. Vooral die vraagstukken werden belicht, die bij het verschijnen van de krant actueel waren, zodat in deze bundel de systematische behandeling ontbreekt. We dwalen rond in een labyrint van problemen, zonder de samenhang te zien. Daarom blijft er slechts één wens over: dat de schrijver eens in een afzonderlijke, uitvoeriger publicatie de grondbeginselen geeft, waaruit de oplossing van de problemen wordt afgeleid. Wie meewerkt aan het herstel van de sociale orde of daarvoor interesse heeft, mag deze artikelenreeks niet ongelezen laten.

DE BOURBON (Louis) IN BALLINGSCHAP. (77). De Gemeenschap, Bilthoven. 1939.

Louis de Bourbon is vooral een elegisch dichter, hij slaagt er in goede, ofschoon geen bijzonder verrassende verzen te schrijven, mijmerend, overpeinzend, herdenkend; ook al vervalt hij zelfs dan nog wel in het iets te gemakkelijke, het te weinig pregnante. Zooals meer bij dergelijke dichters het geval is, ondergaat hij van een bepaald soort andere en grootere dichters sterke invloeden. Het laatste gedeelte van zijn bundel bevat verschillende vertalingen, zeer verdienstelijke vertalingen, maar voor die invloeden zijn deze vertalingen veranderlijk. Zeer sterk of veelomvattend is zijn greep op de werkelijkheid niet en daarin wordt hij nog belemmerd door een persoonlijke instelling tegenover het leven. Of hij zich terecht of ten onrechte een afstammeling der Fransche koningen beschouwt, doet niets ter zake, maar wel is voor zijn poëzie mijns inziens funest, dat hij zich daardoor zoozeer in ballingschap gevoelt. Deze instelling vermag een zekere uiterlijke oorspronkelijkheid te verleenen, zij verhindert een grootere innerlijke.

FACETTEN. Keurbundel uit het werk van Dr. W. van Doorn, bezorgd door H. J. van Wielink. (248). Servire. Den Haag. *f* 2.90 en *f* 3.90.

Bij gelegenheid van het neerleggen zijner functie als leeraar aan het Lyceum te Zaandam wordt deze keurbundel uit het werk van Dr. W. van Doorn uitgegeven. Deze omstandigheid hoeft de wereld niet te interesseeren, maar veel van van Doorn's werk verdient werkelijk gebundeld te worden. Van de vier hoofden, waaronder de verzamelaar dit werk rangschikt, bevallen mij „De Dichter" en de „Theoreticus" het beste. Van Doorn was een litterair gevoelige en een terdege onderlegde, wiens gedichten niet waardeloos en wiens theoretische beschouwingen het lezen waard zijn. Uiteraard zal deze uitgave bijzonder zijn talrijke oudleerlingen en zijn kennissen interesseeren, maar ook buiten dezen kring staanden zullen een en ander uit den bundel weten te apprecieeren. Er is van alles in te vinden: epische stukken, episch-dramatische, kortere liederen, kritieken op Engelsche schrijvers, essay's over verscheiden onderwerpen etc. Voor wie de Engelsche letteren bevoorkeuren heeft het boek de meeste aantrekkelijkheid.

GIERLICHS (Dr. Wilhelm) DE GESCHIEDENIS DER BOKKERIJDERS IN 'T VOORMALIGE 's-HERTOGENBOSCH. (194) *f* 2.25. Romen & Zonen. Roermond-Maaseik.

Dr. Gierlichs heeft uit officieele rapporten en gegevens een gedeelte der Bokkerijdersgeschiedenis samengesteld, nl. die uit de omgeving van het tegenwoordige Kerkrade. Alle fantasie en legende is uit dit werk gebannen; hier spreken slechts feiten en onbetwijfelbare getuigen. Het is een geschiedenis van misdaad en bloed, die door het vreemde en ongeloofelijke van haar verschijning blijft boeien. Al te gevoelige lezers en lezeressen zullen 's nachts droomen van deze wilde inbrekers en roovers, die op den duur hun straf niet ontgingen en bij groepen werden opgehangen of nog vreeselijker dood

ondergaan moesten. Ondanks de verklaringen, die de schrijver geeft van den algemeenen toestand, blijft het een raadsel, hoe eenvoudig landvolk in die 18e eeuw en masse tot misdaad en roof verviel.

LICHTENDE FAKKELS DOOR „BETHANIË". (128). Van Munster. Amsterdam.

„Lichtende Fakkels" is een bundel historische schetsen uit de eerste jaren der Kerk. De religieuzen van „Bethanië" te Bloemendaal hebben historie en traditie onderzocht en er een krans van korte verhalen en schetsen uit samengesteld, die zich hoofdzakelijk te Jeruzalem en te Rome afspelen en waarin verschillende momenten der Apostolische Kerk zich weerspiegelen. Het is een onderhoudend en leerzaam boek, dat niet alleen de jeugd met genoegen zal openslaan. Een smaakvolle uitgave, waarvoor Lode Sengers een aantal illustraties teekende.

HENDRIX (P.) PASCHA KRASNIA. HET SCHOONE PASCHEN. (120). Ginsberg. Leiden. 1940.

De auteur van dit werkje is een Hollander, die zich bij de Russisch-Orthodoxe Kerk aansloot en herhaaldelijk naar Moskou reisde om daar het Paaschfeest mede te vieren. Het laatst deed hij dit in '38; in '39 vierde hij het Paaschfeest in de bij Moskou aangesloten kleine Russische gemeente te Parijs. (De meeste emigranten te Parijs hebben zich van den Moskouschen metropoliet afgescheiden). In bijna overmatige lyriek beschrijft hij zijn gevoelens bij deze feestelijkheden. Hier en daar ontglipt hem een bittere bemerking over het Katholieke en Protestantsche Westen. Zijn religieus sentiment, zijn behoefte aan mystiek, zijn verzadigd worden door deze ons vreemd aandoende gevoeligheid hebben den auteur blijkbaar in de schoot dezer gmeeenschap gedreven. Voor lezers van ontwikkeling en met critischen zin een aardig boekje.

WERUMEUS BUNING (J. W. F.) VAE VICTIS! Een Reportage. Querido. Amsterdam. 1940. *f* 1.90.

Vae Victis! Wee den Overwonnenen! Zoo betitelt Werumeus Buning zijn boekje, dat een reportage over eenige Tsjechische steden bevat. Het is reportage van goed allooi, van de hand van een begaafd stylist. Zijn bezoek aan Praag en andere steden van Tsjechye viel in den nazomer van '39 en zijn reportage geeft een levendigen indruk van de sombere, verslagen stemming, waarin de Tsjechen sinds den Duitschen overval leven. Het boekje bevat een stil vermaan aan Nederland om paraat te zijn en zich niet onder den voet te laten loopen.

HUMOR EN HUMORISTEN door Dr. W. H. Staverman. Serie: Dietse Letteren. J. M. Meulenhof. Amsterdam. (198). 1940.

Dr. Staverman heeft in dit bundeltje een aantal humoristische stukken verzameld uit de Nederlandsche litteratuur van Betje Wolff af tot aan Heyermans en van Looy. Een inleiding over Humor en Humoristen gaat vooraf. Staverman houdt zich wel wat erg consciëntieus aan uitspraken van vroegere schrijvers. Hij heeft zijn terrein goed onderzocht en zich moeite gegeven om een goede keus te doen. Toch ziet men noode Staring, Geel en van Lennep, die hij met opzet voorbijging, ontbreken. Zijn opvattingen en inleidingen staan te zeer onder invloed van Busken Huet en anderen. Een sterker uitgesproken eigen opvatting zou het boekje een oorspronkelijker cachet gegeven hebben. Ook nu is het nog een aardige bundel humoristica.

DIJK (Dr. B. van) en KÜTHE (C.H.J.) TUBERCULOSE. (84). *f* 1.25. Van Holkema & Warendorf N.V. Amsterdam.

Ofschoon de tuberculose gelukkig geen algemeen voorkomende volksziekte meer is, blijft intensieve bestrijding nog steeds noodzakelijk, zoowel wegens het verwoestend karakter dezer ziekte, alsook om het steeds blijvend gevaar voor uitbreiding, vooral in oorlogstijd. De jaren 1914—1918 hebben

dit laatste bewezen. Het is dan ook toe te juichen dat de uitgeefster in haar medisch-hygiënische reeks geschriften ook een populaire uiteenzetting heeft opgenomen over ontstaan, opsporing en behandeling van tuberculose. Het is vrij uitvoerig en begrijpelijk geschreven. Voor de bestrijding der t.b.c. is medewerking der bevolking noodig; deze moet daartoe dan iets van deze ziekte weten. Voor het bijbrengen dezer kennis is dit boekje zeker geschikt.

HOOGEWERFF (Dr. G. J.) VERBEELDING EN VOORSTELLING. De ontwikkeling van het Kunstbesef. (400). *f* 2.50 en *f* 3.25. Wereldbibliotheek N.V. Amsterdam.

In zijn boek geeft Dr. Hoogewerff wat men zou kunnen noemen een wereldgeschiedenis der aesthetica, een historisch overzicht van de wijze waarop de verbeeldingsvormen, de uitbeeldingsvormen in de beeldende kunst voor en na zijn opgevat. Uitdrukkelijk verklaart de schrijver niet te willen leeraren; hij houdt er zich zeer wel aan, ofschoon zijn boek den lezer er wel toe brengt zijn eigen meeningen en visies van kunst eens te herzien en te verdiepen. Waardoor dus de bruikbaarheid van het werk meteen blijkt. Wel worden er natuurlijk vele theorieën in uiteengezet en gecommentariëerd; hij doet dat soms zoo uitvoerig, b.v. bij de kunstfilosofiëen van Kant en Hegel, dat zij min of meer met zijn eigen opvattingen worden vereenzelvigd. Overigens is Dr. Hoogewerff als een uitstekende gids en causeur, die U langs de meest verscheiden schoonheden voert, u er opmerkzaam op maakt en u er bij vertelt hoe men die vroeger bezag en genoot.

PRAAG (Siegfried E. van) DE HARTSTOCHTELIJKHEID DER ZIEL. (167). *f* 2.50 en *f* 3.25. Van Loghum Slaterus' Uitg. Mij. N.V. Arnhem.

Siegfried van Praag schrijft over het materiaal, waaruit de romancier put, waaruit hij het leven van zijn personages schept: het complex van factoren en werkingen die te samen de hartstochtelijkheid der ziel vormen. Op de uitingen daarvan gaat hij diep in, het zijn dikwijls verrassend juiste inzichten die hij opent, en die veel verklaren in het leven dat men rond zich kan waarnemen. Daarbij wijst de schrijver ook wel op de tegenkrachten, die een remmende invloed oefenen op veel dat in duistere diepten zijn oorsprong vindt. Te weinig wordt hier echter den nadruk gelegd op de zeer groote tegenkracht die de beleving van den godsdienst beteekent. Dit is wel een leemte in dit overigens scherpzinnig en serieus geschreven werk, dat zijn lezers uitsluitend behoort te vinden onder deugdelijk ontwikkelde, ervaren lezers.

DE TUIN VAN AMSTERDAM. Wat er leeft in 't Vondelpark. Strengholt. Amsterdam. *f* 3.90.

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan der Vereeniging tot aanleg van een rij- en wandelpark te Amsterdam, werd dit boek uitgegeven. Burgemeester de Vlugt schreef een inleiding en anderen schreven over wat er te zien is in het Vondelpark. Maar hoofdzaak zijn de fraaie foto's (een zestigtal) van dit park, foto's genomen op verschillende plekjes, in verschillende seizoenen en op verschillende momenten van den dag. Het is een prachtig „prentenboek" van Amsterdamsch schoonste park, dat zonder stadssubsidie tot stand kwam.

MUND (Dr. Klaus) VINCULUM. WERKBUCH CHRISTLICHER EHE-ERZIEHUNG. (323). R.M. 5.80. Herder & Co. Freiburg im Breisgau.

Het boek van Dr. Mund is vooral bedoeld voor den zielzorger als handleiding voor het huwelijksonderricht, als vraagbaak voor allerlei kwesties, welke zich in de praktijk kunnen voordoen; het bevat stof voor retraites en preeken.

Systematisch en grondig opgezet en uitgewerkt gaat het diep op de stof in, religieus, biologisch, paedagogisch, psychologisch en sociologisch, het is vooral op de praktijk gericht en bevat talrijke voorbeelden uit de literatuur en het leven. Aan het einde is een uitgebreide literatuurlijst opgenomen. Het voor zijn doel zeker zeer geschikte boek, dat onder kerkelijke goedkeuring is verschenen, zij hier aanbevolen.

KOENDERS, Ord. Carm. (A. J.) MOEDER EN KIND IN DE LITURGIE. (126). Uitgeverij „Het Spectrum" Utrecht.

Tal van kerkelijke plechtigheden bewegen zich rond moeder en kind, den nadruk leggend op de hoogheid van het moederschap en op de hoogere beteekenis van het jonge leven. Dit deel der liturgie wordt behandeld en verklaard in dit boekje; het bevat de gebeden en verklaart de kerkelijke handelingen. Ook wordt nog melding gemaakt van verschillende middeleeuwsche gebruiken en gebeden, waardoor de lezing aantrekkelijker is geworden. Moeders vooral zij het werkje gaarne aanbevolen.

STECHER (Dr. Med. Anton) BEREKENING DER VRUCHTBARE EN ONVRUCHTBARE DAGEN IN HET HUWELIJK VOLGENS KNAUS, OGINO, TAKATA EN SMULDERS. (107). *f* 1.60. Zuid-Hollandsche Uitg. Mij. Den Haag.

Rustig, zeer ernstig en begrijpelijk wordt de bekende methode van Knaus, Ogino, Takata, Smulders, uiteengezet vanuit medisch en zedelijkheidsstandpunt. De toepassing in de praktijk wordt eveneens behandeld. Ook voor ernstig denkende Katholieken is het werk bruikbaar. De Nederlandsche bewerking is van Dr. P. H. van der Hoog.

JANSSEN (Kan. Dr. A. e.a.) MODERNE OORLOG. (224). *f* 1.40. Uitgave: Geloofsverdediging. Antwerpen.

Het tweemaandelijksch tijdschrift „Kultuurleven" heeft een speciaal nummer uitgegeven over bovenstaand, helaas actueel, onderwerp. Het bevat o.a. bijdragen van P. Pauwels: „Kan God den oorlog toelaten?"; P. Schroons: „Het Vatikaan en deze oorlog"; kan. Dr. A. Janssen: „Kan een oorlog rechtvaardig zijn?"; en „De Neutraliteit". De zeer verscheiden artikelen oriënteeren den Katholiek over de onderwerpen oorlog en neutraliteit.

SCHATTEN, Pr. (P .J.) FAMILIEBOEK VOOR ONZEN TIJD. Geheel herziene uitgave; 2de druk. (811). *f* 4.90. Joh. Roosenboom, Uitgever, Heerlen.

Inderdaad, dit is een familieboek in den besten en meest juisten zin van het woord. Want het bevat een uitvoerige verklaring van de geloofs- en zedenleer en van de leer over de Sacramenten, alsmede apologetische en liturgische beschouwingen en aanwijzingen tot een christelijk leven. Het is geschreven in populairen vorm en de inhoud is daardoor voor een ieder begrijpelijk; het vergroot de godsdienstkennis en verdiept den godsdienstzin; het duidt den eenig juisten weg aan die het menschelijk leven moet volgen om zijn doel te bereiken. Het is een boek van volksche katechese dat feitelijk in elken familiekring aanwezig moet zijn als een voortdurend te raadplegen gids. Een boek ter voorlichting en heiliging van het famileleven.

MüLLER-FREIENFELS (Prof. Dr. R.) MAN EN VROUW. Contact en Conflict. Vertaald door Dr. M. H. van der Zeijde. (205). *f* 2.10 en *f* 2.75. H. Meulenhoff, Amsterdam.

Dr. Richard Müller-Freienfels is een ervaren, een ernstig en een diep speurend psycholoog. Een wetenschappelijk man ook, die het verstaat zijn wetenschap te populariseeren zonder oppervlakkig te worden. Zijn beschouwingen over contact en conflict geven blijk van zijn eerbied voor het huwelijk; deze eerbied doordringt zijn beschouwingen, die daarbij practisch zijn en dikwijls den juisten weg wijzen in huwelijksproblemen.

Toch moet zijn werk met voorzichtigheid gehanteerd worden. Op meerdere punten nadert de schrijver de christelijke levensbeschouwing opmerkelijk dicht, maar hij wortelt daar toch niet in, en in enkele van zijn conclusies blijkt dit ook wel, zoo op bladz. 44 en 52-53. Het is dan ook alleen voor critisch lezende ontwikkelden, dat wij de lezing toelaatbaar achten.

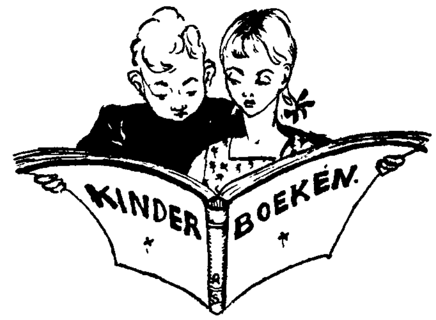

MOLLMANN (Annie) ALLES KOMT TERECHT (191) *f* 2.— en *f* 2.75. Illustraties van Metty Naezer. De Toorts. Heemstede.

Als Ton voor haar gezondheid naar een rusthuis moet, ziet ze daar in het begin erg tegen op. Ze slaat er zich echter moedig doorheen, en vindt er een aardig vriendinnetje. Het boek speelt in echt katholiek milieu, terwijl de vroomheid er niet te dik op ligt, hetgeen op zich een verdienste is. Jammer is het dat het verhaal niet bijzonder interessant is en dat de schrijfster de bakvischtaal wel wat al te natuurgetrouw weergeeft, waardoor de toon vaak niet beschaafd is. Voor meisjes van 12-14 jaar.

KARS (Co) SPRIET VLIEGT UIT. (238) *f* 2.90. Geillustreerd door Alfred Mazure. De Kern. 's Gravenhage.

Een zeer neutraal boek, waarin Spriet en haar vriendin een baan vinden bij een oom, lief en leed op kamers meemaken, met de liefde tobben, enz. Vlot geschreven, maar zonder eenig hooger inzicht.

HATTUM (Dick van) ERIKA EN JOHANNES. (95). *f* 1.25. Illustraties van Berend Kemper. Salm & Co. Amsterdam.

Achter dit pseudoniem verbergt zich de echtgenoote van een bekende schrijver. Zij bundelt in dit boek eenige verhalen die reeds eerder in een jeugdblaadje verschenen zijn. Ze zijn vlot geschreven, maar weinig boeiend en naar onze meening niet altijd even paedagogisch. De kinderen zijn veel te eigenwijs voor hun leeftijd en de toon waarop ze tegen de ouders spreken is niet altijd zoo als het hoort.

EYK (Henriëtte van) MICHIEL. DE GESCHIEDENIS VAN EEN MUG. (139). Met 34 illustraties van Ruscha Wijdeveld. Querido. Amsterdam.

Dit sprookje lezende, krijgt men den indruk, dat Henriëtte van Eyk zelf innig pleizier gehad heeft bij de samenstelling ervan. Zij smult van de leuke, geestige en komische situaties waarin haar muggenfamilie verzeild raakt en vooral van haar rake uitdrukkingen. Een geestige vertelling waarvan oud en jong genieten kan.

STEENDEREN Jr. (C. van) en W. N. VAN DER SLUIS Jr. VLIEGEN EN FLADDEREN. (192) *f* 1.75 en *f* 1.—. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman. Alkmaar.

Jan Waterman, reeds bekend uit vorige jongensboeken, komt bij de K.L.M. Het is niet zoo eenvoudig als hij gedacht had, maar zijn ernstig verlangen, zijn doorzetting en goede wil doen hem zijn doel bereiken. Een smakelijk verteld boek, met veel technische uitleg, dat door grootere jongens gretig gelezen zal worden.

KUIPER (Johanna E.) DE JAARGETIJDEN. (327). *f* 3.90. Illustraties van G. D. Hoogendoorn. Omslagteekening van A. van Breda. Ploegsma. Zeist.

Deze bekende schrijfster bundelt hierin een aantal vertellingen voor allerlei feesten en tijden van het jaar. We hebben echter een groot bezwaar: het verhaal van Kain en Abel uit het Boek der Schepping wordt hier min of meer als een legende voorgesteld en de schrijfster laat niet Jahweh maar Adam Kain ter verantwoording roepen. Verder maakt schrijfster als protestante reclame voor de Vereeniging ter verspreiding van Bijbels. Aan de Katholieke jeugd kome alleen de Katholieke bijbel ter hand. We moeten dit boek voor katholieke kinderen terzijde leggen.

PULLES (Tiny) START. (190) *f* 1.20 en *f* 1.95. Bandteekening en illustraties van Toonder. Meulenhoff, Amsterdam.

Bien van der Duyn, een flink, energiek meisje, gaat houden van den broer van een harer schoolvriendinnen. Zij weet echter niet dat deze reeds zoo goed als verloofd is en de désillusie komt voor haar zoo onverwacht dat zij er geruimen tijd door van streek is en bijna in het verkeerde spoor raakt, maar het goede overwint in haar. Jammer dat het boek zoo neutraal is. Overigens geschikt voor oudere meisjes.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) PHIEL TEN BERGE, HAAR KLAS EN HAAR KRANT. (190) *f* 1.— en *f* 1.35. Bandteekening en illustraties van Nans van Leeuwen. Meulenhoff, Amsterdam.

Phiel krijgt een bril en door deze bril ziet ze de heele wereld anders en beter. In haar klas richten de jongens een krant op waaraan zij niet mee mag doen. Ze geeft den moed niet op en richt er zelf een op! Een uitstekend boek, geschikt voor meisjes van 12-14 jaar.

SLOOT (Gerda van der) SPRIET. (228) *f* 2.25 en *f* 2.90. Uitg. Mij. De Combinatie, Rotterdam.

Loes, bijgenaamd Spriet, was geen mooi meisje, maar ze had een hart van goud. Dat bewees zij, toen ze, na voor een toelatingsexamen te zijn gezakt, kindermeisje werd, en met haar zonnig humeur jong en oud goed deed.

Een aardig, vlot verhaal voor meisjes van ongeveer vijftien à zestien jaar.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOIJEN (H.) IMRO'S EERSTE REIS. (159). *f* 1.35. Met het stempel van den keurraad. De Spaarnestad. Haarlem.

Een fantastische vertelling van een verwend jongetje uit den tijd der Oost-Indische compagnie, dat zijn ouderlijk huis verlaat om met een armen jongen wat meer van de wereld te zien. Jongens van 12, 13 jaar zullen dit wel een leuk verhaal vinden.

LOKHORST (Emmy van) VERONICA. (255). *f* 2.—. Omslag: E. Lukács. Illustraties: Mali Auerbach. Nederlandsche Keurboekerij. Amsterdam.

Veronica is een eenzaam type. Haar vader is een geleerde, die geheel op gaat in zijn werk en haar moeder is gestorven. Op school duurt het heel lang eer zij aansluiting vindt en zij voelt haar eenzaamheid diep. Het blijkt dat haar vader toch wel belangstelling voor haar heeft en haar tot een sterke geest en flink karakter wil opvoeden. Dit is een openbaring en aansporing voor Veronica en langzamerhand wordt haar leven vol genegenheid en vriendschap, waaruit een verloving opbloeit.

Een volkomen neutraal gehouden boek voor oudere meisjes, dat ook verschillende levensomstandigheden van schoolvriendinnen van Veronica, zooals de huishouding van een van haar man gescheiden vrouw teekent Voorbehouden.

Inhoud

VAN DEN DRIE EN DERTIGSTEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW 15 MEI 1939 — 15 APRIL 1940

ARTIKELEN

Aret, Felix van: Bordewijk en Theun de Vries 60
— Karel Capek 151
— Walschap op den tweesprong 343
— Knut Hamsun 534
Assmann, P. W.: Een proletarische roman 444
Bionda, Eduard: Ernst Psichari 390
Boerebach, Dr. B. M.: Diderot en de Encyclopedisten zijner eeuw 24
— R. P. Ducatillon: Eene Renaissance française . . . 70
— Rechten en plichten van den criticus 107
— Kleinheid en grootheid van den modernen Franschen roman 170
— Bij het derde eeuwfeest van Jean Racine 199
— Het eeuwige Spanje 265, 314, 396
— Over den schrijver en zijn intieme geschriften . . 491
H., J. v.: Leeuw en tijger op de thee 1
— Op de vlucht voor den knoop 49
— Vestdijk als criticus 97
— L'Epée de Feu 145
— Van den ouden en den nieuwen roman 193
— Honderd jaar Camera Obscura 241
— Schaduwen over Europa 289
— Herman de Man 337
— Herfst 385
— Een romantisch werk uit 1840 433
— Het carnaval der dichters 481
— Aesthetiek of Persoonlijkheid 529
In Te.: Kinderboeken in ons vaderland 300
J., Dr. L.: Hélène Haluschka 103
Oldenburg Ermke, F. van: De kunst der litteraire miniatuur 205
— Het moderne Heiligenleven 541
Panhuysen, Jos.: Inleidingen op Shakespeare 6
— De poëzie van Louis MacNeice 54
— De moderne roman 122
— De poëzie van Stephen Spender 155
— De romans van Dorothy Richardson 217
— De dichter en de maatschappij 252
— William Saroyan 294
— Dylan Thomas 353

Panhuysen, Jos.: Het vermakelijke en het sublieme . . 409
— Tooneel van T. S. Eliot 452
— Hedendaagsch tooneel 503
— Politiek en Poëzie 557
Perquin. S.J., Dr. Nic.: Erwin Guido Kolbenheyer, de philosopheerende dichter 486
Serrarens, H. P.: Stijn Streuvels. Van lenteleven tot levensbloesem 247
Storms, G.: Neil M. Gunn 439
Valkenhoff, Pierre van: Europees en Duits Humanisme . . 12
— P. C. Boutens. Bij de zeventigste verjaardag van den Meester 509

VARIA

Voorliefde van Pierre Benoit voor namen, die met een A beginnen. 31 — „Psychic News" een blad in Engeland, gewijd aan het Spiritisme. 31 — Een stem uit het hedendaagsche Oostenrijk. 31 — Der deutsche Weg over een rede tegen den alcohol gehouden door Dr. Ley. 32 — Biography of a phenomenon. 77 — Zeer litteraire speech van Neville Chamberlain. 77 — Couranten in de Sovjet-Unie. 77 — „La Pie-Grièche" in Toute l'Edition. 77 — Barrès en „Les Taches d'Encre". 77 — Overzicht van Dr. Charlotte Bauschinger in het „Börsenblatt für den deutschen Buchhandel" van duitsche boeken in 1937 in andere talen vertaald. 128 — Beschouwing in „Der neuen Literatur" over der Himmelsreiter (Le centaure de Dieu van Jean de la Varende). 128 — Officieel bulletin in „Der Wirtschaftswerbung" over zestien dagbladen in Duitschland. 128 — Een merkwaardige bibliotheek. 129 — Henri Bordeaux in zijn La Cendre chaude. 177 — Maxim Gorki een der meest gelezen auteurs ter wereld. 177 — Bericht uit „Die Welt im Querschnitt. 177 — Het gebruik van „Affiches" in de Oudheid. 177 — Harold Raymond in National Book Council over het lezen in Engeland. 177 — Pierpont Morgan stelt zijn beroemde bibliotheek voor ieder open. 223 — De „Daily News" het jongste dagblad in New-York. 223 — Aantrekkelijke nieuwe uitgaven vermeld in het bibliographische maandverslag van nieuw verschenen school-, Universiteits- en Hoogeschoolboeken. 223 — De redactie van den „Mercure de France" ontving een schrijven gericht aan Gérard de Nerval. 224 — Chesterton en de Fransche revolutie. 272 — Dostojewski in de psycho-analyse. 272 — Bezetting van Czestochow, het Poolsche Lourdes en de „Nouvelles Littéraires". 321 — Arthur van Schendel's „Grauwe vogels" in Engelsche vertaling. 321 — Beschrijving van een „Stätte früh christliche Kultur" in een duitsch tijdschrift. 321 — Een roman van Napoleon. 359 — De H. Lodewijk, patroon der gasmaskers. 359 — Der Herbst des Einsamen van Georg Trakl (Uit „Den Gulden Winckel") 415 — Viola Gerard Garvin in Literary Supplement. 415 — De Finsche

schrijver F. E. Sillanpäa. 458 — Het Amerikaansche tijdschrift „Geography" over het Vaticaan. 458. — Advertentie in de Utrechtsche Courant. 458 — Grijze Uil overleden. 458 — Het meest vertaalde boek: de Bijbel. 513 — Viering van het 2600-jarig bestaan van het Japansch Imperium. 513 — Verzameling voorbeelden van het beste werk van vrouwelijke auteurs in alle talen. 513. — Tien geboden voor den journalist in „La Lumière". 513 — De oudste boekbestelling in Amerika. 513 — Anecdote in „Figaro". 556 — Een wonderlijke romanschrijfster: Mary Fitt. 556 — „The Publisher's Weekly" over salarissen van schrijvers en tijdschriftexploitanten in Amerika. 556 — Lord Byron over de werken van Sheridan. 556 — De langste kerken der wereld. 556.

PORTRETTEN

ALEMBERT (D') 28
ARTUS (Louis) 113
BEUCLER (André) 547
BILLY (André) 208
BRAMMEN (Dolf van) (Teek. v. Jo Spier) 243
BRONTë (Emily) 275
BRüëS (Otto) 349
BUCK (Pearl) 20
DANIEL-ROPS 147, 361
DEBRIX (Jean) 496
DEEPING (Warwick) 352
DIDEROT 28
ELIOT (T. S.) 453
Encyclopedisten (De) 28
ERNST (Paul) 308
Escoriaal (Het) 399
Eumeniden (De) (volgens de voorstelling in het Westminstertheater) 456
FALLADA (Hans) 165
FAMILIE HAMSUN 535
Geboortehuis van Shakespeare 8
GRAVES (Robert) 79
GUNN (Neil M.) 441
HALUSCHKA (Hélène) 105
HASEBROEK (J. P.) 435
HUXLEY (Aldous) 194
JALOUX (Ed.) 161
JOHNSTON (Myrtle) 68
Kathedraal te Burgos 400
KEGGE (Teek. v. Jo Spier) 244
KOLBENHEYER (E. G.) 488
LERMONTOF 65
MAN (Herman de) 339

NÖRHOLMEN, Hamsun's verblijf 537
PASSOS (John Dos) 214
RACINE op 36-jarigen leeftijd 200
SAROYAN (William) 295
SAYERS (Dorothy) 166
SILLANPÄÄ (F. E.) 418
SPENDER (Stephen) 156
Stratford-upon-Avon 10
STREUVELS (Stijn) 249
SWINNERTON (Frank) 313
Teekening in Arthur van Schendel's Grauwe Vogels . . 321
Verguldpartij (De). (Teek. v. Jo Spier) 245
VESTDIJK (S.) 99
VIESèR (Dolores) 117
VINCENT (Raymonde) 63
VOLLMER (Walter) 210
VRIES (Theun de) 62
WALSCHAP (Gerard) 344
WERFEL (Franz) 549

ROMANS EN VERHALEN

A

Aalbers (H.) De levensleer van Meister Eckhart . . . 373
Aalders (C.) Lot en illusie 471
Achterberg (Gerrit) Eiland der ziel 562
Acker (Gustaf van) Het leven van den Messias . . . 478
Aisberg (E.) Zoo.... werkt de radio! 380
Alsen (Ola) Wat zie je er aardig uit! 46
Althoff (L.) Een trein vertrok 330
Alverdes (Paul) Dank und Dienst 309
Ames (Jennifer) Een meisje met idealen 187
Ammers-Küller (Jo van) Wat ik zag in Indië 430
Amstel (H. van) De wraak van den Javaan 382
Andersen (Carlo) Het oorlogstestament 566
Angelinus (P.) Wijsgerige gemeenschapsleer 43
Anker (Nini Roll) De firma Toller 463
Anti-Semitisme en Jodendom 141
Appél (Poëtisch) 1939 333
Apon (Jan) Een tip van Brissac 517
Arady (Andor) Menschen in nood 518
Armandy (André) Le padräo 17
Arondéus (W.) Matthijs Maris 428
Artus (Louis) L'Hérésie du bonheur 113
Artz (Marcel J.) Een detective in de kist 143
Asperen-van der Velde (C. P. van) Oudejaar bij Oma . 239
Asscher-Pinkhof (Clara) Graddus 187
Attwater (Donald) A dictionary of the popes 502

Auden (W. H.) and Christopher Isherwood. Journey to a war 21
Audiat (Philippe) Haute nuit 209
Aughinbaugh (William E.) Opdat zij leven 135
Augustinus. Confessiones. (vert. en ingel. door A. Sizoo) . 473
Auland (Frans) Van drie kleine pelgrims 468
Ayres (Ruby M.) Uit den band gesprongen 518

B

Baby, Onze 380
Bagshawe (Thomas Wyatt) Two men in the antarctic . . 352
Bakker (G. P.) Het wondere jaar 419
Balduinus (P.) De heiligheid der kerk 525
Baldwin (Faith) De gouden schakel 231
— Julie kreeg toch haar zin 424
— Menschen in een wolkenkrabber 83
— Het rechte pad 230
Ballew (Charles) Texas maakt mannen 186
Banis (G.) Schoolopvoeding en Jodendom 288
Banning (W.) en J. D. Bierens de Haan. Europeesche geest . 331
Bantzinger (C. A. B.) Singing pictures 451
Barbeau (Henri) Les chrétiens et le monde 288
Bart de Ligt. 1881—1938 334
Barten (A. W. H.) Heemkunde op de Katholieke L.S. . . 142
Bas (W. G. de) Quatre-Bras en Waterloo 336
Bates (H. E.), Harry Batsford a.o. The English Country-side 120
Baum (Vicki) De grote schuld 88
— Hotel Shanghai 276
Baxter (G. O.) Reata doet zijn plicht 468
— Reata en het gestolen goud 367
— Reata's triomf 568
Baxter (Gregory) De geheimzinnige pop 467
Belloc (Hilaire) Herstel van privaatbezit 428
— The last rally 501
Bender (L.) Huwelijksprocessen 216
— Kerkelijk recht en wetgeving 240
— Verminken en onvruchtbaar maken 95
Bendien (J. M.) Naar prairieland 239
Berghe (B. H. van den) Chrysostomus de grote redenaar . 44
Bergsma (Annie S.) Wiekje en haar vrienden . . . 239
Bergstrand-Poulsen (Elisabeth) De kroon 514
Berkelbach van der Sprenkel (S. F. H. J.), N. Stufkens en H. C. Touw. Kerke-werk 93
Bernadot (M. V.) Maria in mijn leven 237
Bernard (J.) Staatsvijand No. 1 383
Bernet Kempers (K. Ph.) Meesters der muziek . . . 235
Bernhart (Joseph) Heilige und Tiere 499
Berry (Raymond A.) Schapen-oorlog 184
— Tot het bittere einde 231

Bethanië. Lichtende fakkels 572
Betlem (G.) Job en haar bazen 144
Betlem Jr. (Guus) Rond shelter en kampvuur 381
— Verkenners vinden het spoor 384
— De IJshockey-club 382
Beucler (André) La fleur qui chante 547
Beukering (F. C. van) De Mis 15
Bevan (Bernard) History of Spanish architecture . . . 46
Bieger (N. K.) Karel lost het op 384
Bienstock (Gregory) De strijd om den Grooten Oceaan . 45
Bierens de Haan (J. D.) Perspektieven 190
— Uren met Schopenhauer 473
Bierens de Haan (S.) Schoonheid van het moderne binnenhuis in Nederland 429
Biggers (E. D.) En een vrouw verdwijnt.... 187
Billy (André) Introibo 208
Bircher-Benner (M.) Voorkoming van het ongeneeslijke . 59
Birkner (Friede) Het moedige klaverblad 520
— 4 hebben heimwee 281
Birt (Theodor) Van Homerus tot Socrates 89
Bisch (L. E.) Boodschap aan de nerveuze wereld . . . 524
Blankenstein (M. van) Het getij der beschaving . . . 140
— Wereldgeschiedenis: het jaar 1938 32
Blatz (William E) De vijfling-zusjes 524
Bloemert (Reinier) Alzoo ook op aarde 364
Blyton (W. J.) Landfalls and windfalls 553
Bock (Eug. de) Het Nederlandse boek 141
Boer (Dick) Het smalfilmboek 299
Boer (Jan) Pinksterblommen 480
Boer (Jo) Wereldtentoonstelling 417
Boer (M. G.) 100 jaar Nederlandsche scheepvaart . . 475
Boer-van Strien (J. de) O, die tweeling! 238
Boersma (P.) Alblasserdam's heden en verleden . . . 378
Boerwinkel Jr. (F.) zie: Cronyk van Sint Aagten Convent
Bogaard (J. H. uit den) Bennie op de boerderij . . . 239
Bokhorst (G. van) Wevers 81
Boo (Sigrid) ....verder hadden we het reusachtig . . 135
Boon (Josef) Declamatorium voor de jeugd 23
Boone-Swartwolt (I. C. de), en H. Hamaker-Willink. Het nieuwste omnibusboek 383
Boothroyd (R. H.), en S. Hamburg. The Albatross book of English humour 312
Börger (A.) Het eeuwige Rusland 169
Bos (L. B.) De bodem van Nederland 235
Bos (Mona) Toen het October werd.... 238
Bottome (Phyllis) De plaatsvervangster 186
Bouchette (Henri) Vrugten uyt den geestelycken wijngaert 474
Boudens (Aug. A.) El Sheitan, de duivel 383

Boudens (Aug. A.) Het ezeltje van Sint Antonius . . 383
Boudier-Bakker (Ina) Aan den grooten weg 279
Bouman (P. J.) Van Renaissance tot wereldoorlog . . . 41
Bourbon (Louis de) In ballingschap 571
Bò-Yin Râ. De weg mijner leerlingen 479
Braach (Johannes Heinrich) Tur Dell 424
Braatöy (Trygve) Uit de praktijk van een psychiater . . 189
Brand (Max) Als de stormwind huilt 38
— Het groote gevaar 186
— Jim Zilver en het gestolen paard 468
— De levende doode 37
— Een man van de daad 367
— Speedy in gevaar 467
— Speedy's opdracht 464
— Speedy's succes 519
— Speedy's wraak 367
— De terugkeer van Geraldi 568
— De terugkeer van Jim Zilver 88
Brand (Millen) The heroes 118
— The outward room 313
Brandenburg (J.) Zeemolest 515
Brandligt (Walter) Gaalman's carrière 225
Brandsma (Titus) Herinneringen aan St. Willibrord in Friesland 432
Brandsma (W. L.), en G. Stuiveling. Kunst en kritiek vóór en uit de tijd van '80 142
Brasillach (Robert) Les sept couleurs 114
Braungruber (Rudolf) Die Engel in Atlantis 116
Breedveld (Walter) Gerda Göppertz 459
Breen (Leo van) Vaarwel Boedapest 419
Brète (Jean de la) Péripéties 348
Bridges (Victor) Rolf in de rats 464
Brillant (Maurice) Christus' liefde dringt ons 150
Brink (J. D. van) Het postzegelboek 477
Brögger (Waldemar) Wanneer de akkers geploegd worden 180
Brongers (Tonnis) Maarten Storm 323
Brontë (Emily) Het huis der stormen 275
Brouwer (J.) Spanje 89
Brües (Otto) Marie im neuen Land 349
Brugmans (G.) Napoleon 428
Brugmans (H.) Van Republiek tot Koninkrijk 428
Bruin (Markus de) De dochter van Neer Daemen . . . 429
Bruin (P. de) Orde en wanorde in de economie . . . 570
Bruning (Henri) Het onvolkomen huwelijk 479
Brunngraber (Rudolf) Opiumkriek 349
Bruyn-Ouwehand (Mia) De vrijbuiter terug 276
Bruyns (Martin) Het kenmerk 379
Buck (Pearl) The patriot 20

Buck (Pearl) De patriot 325
Bullett (Gerald) A man of forty 552
Burg (G. P. J. v. d.) Proeve van een godsdienst-programma 288
Burroughs (Edgar Rice) De monsters van Mars . . . 469
Busch (Jos. F.) Bergson of betoomd élan als rhythme der schepping 43
Byrdal (Lis) Over charme en schoonheid 320

C

Calamandrei (Piero) Lof der rechters 432
Caldwell (Taylor) Gezellen van den dood 362
Cameron (Caddo) Aan het einde van een lasso . . . 187
— Eigen rechters 88
Capek (Karel) De eerste brigade 324
Carlberg (Gösta) Draagt elkanders lasten 364
Carp (E.) De individueel-psychologische behandelingsmethode 48
Casseres (J. M. de) Het andere Amerika 427
Chamberlain (Neville) Op zoek naar den vrede . . . 257
Chambers (R. W.) Thomas More 168
Charteris (Leslie) De Z-man 184
Chase (Borden) Overvalwagen No. 12 422
Christ (Lena) Aus meiner Kindheit 406
Claassen (Vict.) De Fransche revolutie 191
Claes (Ernest) Der Pfarrer aus dem Kempenland . . . 569
Claudius (Hermann) Wann wir schreiten 448
Clay (Lewis) Dokter Doodskop 136
Clercq Zubli (F. de) Het eeuwige lied 36
Cloete (Stuart) Eens komt een nieuwe dag 420
Clonmore (Lord) Paus Pius XI en de wereldvrede . . 127
Cnudde (René) In de schaduw 370
Cobb (Belton) Death defies the doctor 450
Cocheret (Ch. A.) Nederland lacht.... 476
Cohen (A.) Hoe de oorlog van 1939 ontstond . . . 246
Colenbrander (H. T.) Europa 1871—1914 222
Colmjon (Gerben) De blauwe wereld 517
Constantin-Weyer (Maurice) La nuit de Magdalena . . 64
Constantinus (P.) Liturgie en kerkbouw 94
Constantius (Br.), en Br. Avellisus. De daad is aan de ouders van kostschooljongens 288
Cook (E. Thornton) Justly dear 21
Coolen (Antoon) Kinderen van ons volk 419
— De schoone voleinding 419
— Uit het kleine rijk 419
Coolidge (Dane) Een man van ijzer en staal 468
Cooper (Benjamin) Ridder zonder vrees of blaam . . . 46
— en J. W. F. Werumeus Buning. De zingende walvisch 234
Coornhert (Dierick Volckertsz.) De dolinge van Ulysse . 332

Corkery (Daniel) Earth out of earth 450
Cornelissen (P.) Sint Willebrord, de prediker 49
Corona. Kerstboek 414
Cotterill (H. B.) Italië in de Middeleeuwen gedurende duizend jaar 234
Courths Mahler (H.) Met jou tot in den dood . . . 280
— Waar Eva bleef 520
Crailsheim (Carola v.) Der Hofmarschall 19
Crassaerts (Peter) Peerke Kustermans 518
Crone (G. C. E.) Onze schepen in de Gouden Eeuw . . 414
Cronyk van Sint Aagten Convent 216
Cruysberghs (K.) De apotheose van het gezin . . . 96
Csaba (Margaret) Wat een moeder weten moet . . . 495
Csokor (Franz Theodor) Gottes General 188
Cunningham (Eugene) Demonen der prairie 281
Curtis (Robert) Moord op verzoek 183
Czopp (Gustav) De wereld kreeg radio 429

D

Daalder (D. L.) Schimmenspel 469
Daan (Ama Dja) De brug 328
Daisne (Johan) Kernamout 139
Dane (John) Leer verliezen 327
Daniel (Kellner) Redders der menschheid 432
Daniel-Rops. Dood waar is uw overwinning? 361
— L'Epée de feu 146
Davis (Fred. C.) De man, die driemaal vermoord werd . 466
— Voor alle drie een doodkist 84
Dawson (Christopher) Beyond politics 23
Dean (Robert George) Bloedgeld 330
— Drie lichten doofden 464
— Het geheim van „Sutton Place" 519
— Het mysterie van de vingerafdrukken 280
— Wie vermoordde de kat? 329
Debrix (Jean R.) Argile 496
Deeping (Warwick) Shabby summer 352
— De vrouw op den drempel 36
Dekker (G.) Psalmen van Totius 379
Delafield (E. M.) The provincial lady in war-time . . . 501
Dertig verzen 257
Deth (Guido van) Aolwieke's schoon' gedacht . . . 86
Detony (Jos.) De daad is aan de ouders van schoolkinderen 288
Dickinson (Weed) Een doode klaagt aan 183
Dietz (P. A.) Wereldinzicht der parapsychologie . . . 138
Dillersberger (Josef) Wie het vatten kan 358
Dinet (E.), en E. Hadj Sliman bin Ibrahim. Het leven van Mohammed, Allah's profeet 283
Ditmars (Raymond L.) Zij vechten voor hun leven . . 236

Dixelius (Hildur) Toen de zon schuil ging 79
Djoep 380
Donïe (Charles) Lost heritage 167
Donk (Jo van den) Het geruisloze vliegtuig 383
Dood (C. de) Epidemie 366
— Nachtschade 565
Doolaard (A. den) De bruiloft der zeven zigeuners . . 52
Doorly (Eleanor) Het leven van Pasteur 528
Dörfler (Peter) De kentering 459
— Nood in den Allgau 80
Dorsman (L.) Langs strand en dijken 198
— De schelpen van ons strand 273
Doudart de la Grée (Marie-Louise) Reactie 424
Douglas (Lloyd C.) De groote vraag 179
Downing (Todd) Een kat huilt 86
Drake (Drexel) Valkenprooi 330
Drost (Aarnout) Hermingard van de Eikenterpen . . . 131
Ducatillon (P.) Une Renaissance française 70
Duhamel (Georges) Le combat contre les ombres . . . 404
Duinkerken (A. van) Dichters der emancipatie . . . 470
Dulk (Wijnanda den) De goede weg 240
Durein (Jacques) Brugge, die gouden wereld 336
Duribreux (Gastin) Bruun 461
Dutli-Rutishausen (Maria) Das Volk vom Rütli . . 447, 550
Dutton (Ralph), and Lord Holden. The land of France . 168
Duynstee (X. P. D.) 's Pausen primaat in de latere middeleeuwen en de Aegidiaansche school 285
Dijk (B. van), en C. H. J. Küthe. Tuberculose 572
Dijk (Cas van) Het scherm gaat op 381
Dijk (Leens van) De instuif 368

E

Ecclesia docens 45
Edelrinck (Jan) Eenmaal zal de mensch.... 514
Eekhout (Jan H.) De anti-christ 472
— Kalevala 472
Eitjes (John) Een Douglas vermist 384
Eliot (Thomas Stearns) The family reunion 453
Elkjaer (Sigurd) Een molshoop in zee.... 226
Elton (Oliver) Essays and addresses 409
Elzer (Margarethe) De passie van Lambrecht Heller . . 467
Encyclieken, De, over de H. Rozenkrans 237
Engelen (L.) Rond ploeg en kruis 96
Ennever (W. John) Bereik meer door beheersing van Uw emoties 378
— Bereik meer door concentratie van Uw aandacht . . 378
— Bereik meer door geheugentraining 378
Erens (M. A.) Sint Willibrord, apostel der Nederlanden . 236

Ernst (Paul) Grün aus Trümmern 307
Eygenhuysen (Truus) Dieren vragen onze aandacht . . 232
Eyk (Henriette van) Het eenig echte 328
— Michiel. De geschiedenis van een mug 575
— Truus de nachtmerrie 279

F

Faber (H.) Wat heeft de godsdienst ons te zeggen? . . 286
Faber (W.) Het A.B.C. van de wegen-verkeerswet . . 49
Falkberget (Johan) Christianus Sextus 361
— idem. dl. 3. De klokken luiden 563
Fallada (Hans) Der eiserne Gustav 162
— Geschichten aus der Murkelei 165
Fallentin (M. C.) Onze onzin 192
Farjeon (Jefferson) Het mysterie in de sneeuw . . . 520
Faulkner (William) The unvanquished 213
Faust (Leo) Zeven dagen in Parijs voor *f* 50.— . . . 526
Feber (L. J. M.) Het uur van Azië 42
Feckes (Carl) Het mysterie der heilige kerk 478
— Het mysterie van het goddelijk moederschap . . . 95
Fedden (Robin) The land of Egypt 22
Felder (H.) Jezus van Nazareth 232
Ferber (Edna) Komedianten 86
— Moeders jongen 86
— Mijlpalen 86
Ferrars (Elizabeth) Give a corpse a bad name . . . 554
Ferwerda-van den Berg (Annie) Jij, meisje.... . . . 568
Feuchtwanger (Lion) Süsz de Jood 134
Field (Rachel) All this and heaven too 68
— Dit alles en ook nog de hemel 421
Fischer (Leck) Wat brengt de dag van morgen? . . . 365
Fisher (Anne B.) Constance heeft een baantje . . . 230
Fisher (H. A. L.) Geschiedenis van Europa, Oudheid en Middeleeuwen 40
Fitinghoff (Rosa) In de kleine berghut bij de rendieren . 383
Five plays of our time 503
Flake (Otto) Personen und Persönchen 261
Flechtner (H. J.) Gij en de chemie 375
Fleerackers (Em.) Stille menschen 476
Fles (Etha), en T. Westerwoudt. Handboek der kunstgeschiedenis 375
Fletcher (J. S.) Bloedwraak 370
— Chantage 370
— De moord in Wrides Park 183
Flower (Newman) Georg Friedrich Händel 299
Fokkema (K.), en J. van Ham. De kunst van lezen . . . 322
Forest (Ellen) Senussi 328
Forster (Bennett) Een onversaagd trio 187

Franc (Marie le) Grand-Louis de onnoozele 83
Franciscus Xaverius. Die Briefe des Francisco de Xavier . 426
Francken (Fritz) De Bonnefoy's trouwen uit 469
Franke (S.) Sinjo-Juul 136
Franquinet (Robert) Adrianoer en Fatima's heimwee . . 139
— Ghislaine la Bruyère en ik 81
Freeman (R. Austin) Het steenen aapje 422
Frischauer (Paul) Groote heeren 182
Fumet (Stanislas) L'amour 259

G

Gagarin (Eugen) Der verwehte Weg 405
Gallarati (Tommaso Scotti) Das Paradies vor uns . . . 67
Garnier (Adr.) De vrouw en het leekenapostolaat . . 198
Gatti (Attilio) Saranga de pygmee 369
Geboorte, de heilige 431
Geck (Heinz) Der Herr des Dschungels 526
Gedaante (Christus') 431
Geerebaert (V.) Lijden en zegepraal 285
Geerke (H. P.) Aan het hof van Lodewijk XIV 373
Geest (K. van der) Wrakhout 278
Gellecum (H. van) De weg van het toeval 363
Genderen Stort (Reinier van) Rondom een balling . . 324
Gerhard (Toon) Circus Valdibomba 527
Geschiedenis van de letterkunde der Nederlanden. dl. 1. Algemeene inleiding 470
Gesprek, Het oecumenische, der kerken 93
Gestel (G. van) Lectuur en censuur 523
Geuns (J. J. van) De ziel der steden 569
Geyerstam (Gösta Af) Het zonnige eiland in het hooge Noorden 565
Geyl (P.) Oranje en Stuart 137
Gezinsboek 332
Gierlichs (Wilhelm) De geschiedenis der bokkenrijders in in 't voormalige land van 's-Hertogenrode 571
Gill (Tom) Een bosch brandt 367
Gilliams (Maurice) Het verleden van Columbus . . . 190
Gleit (Maria) Ik heb geen bed voor je, m'n kind . . . 369
Goede Jr. (J. H. de) Het orkest der overheid 273
Goens (R. van) Met de V.O.C. naar Voor-Indië . . . 233
Gold (Michael) Joden zonder geld 230
Goltz (Joachim von der) Der Steinbruch . . . 406, 551
Goodwin (John) Het geheim van de erfenis 86
Gotjé (W. A.) Een mensch verwacht het geluk . . . 36
Graevenbergh (H.) De walmende lantaarn 185
Gräf (Richard) Zalig, die hongeren 336
Grant (Joan) Winged pharaoh 69
Graves (Robert) Ik, Claudius 79

Gregory (Jackson) Kruitdamp 87
Greig (Maysie) Als een meisje modern wordt . . . 330
— 'n Jonge man zonder geld 102
Grengg (Maria) Die Kindlmutter 163
Greshoff (J.) Steenen voor brood 373
Grex (Leo) De gestolen dood 281
Griese (Friedrich) Die Flucht 406
— Die Wagenburg 406
Grimm (Hans) Die drei lachenden Geschichten . . . 406
Groenendaal (Gretha) De vrouw met het zwarte masker . 102
Groeneveldt (W.) Indische vogels in stad en veld . . 154
Groothedde (I. F. J.) Het geheim van „De Dravik" . . 528
— De heikant in rep en roer 239
Groskamp-ten Have (Amy) Hoe hoort het eigenlijk? . . 342
Grote (Gertrud) Ein getreues Herze Wissen 448
Guardini (Romano) God 5
Gudmundsson (Kristmann) Het nieuwe land 133
Gulbranssen (Trygve) De geschiedenis van het geslacht Björndal 181
Gummarus (Br.) De nieuwe Kerstmis 144
Gunn (Neil M.) Highland river 441
— Morning tide 440
Gunn (Tom) Sheriff Blue Steele 84
Gunnarson (Gunnar) Inseln im grosse Meer 163
Gunning Wzn. (J. H.) De studie der paedagogiek in Nederland gedurende de jaren 1898—1938 451
Gunther (John) Azië in de branding 284
— De tragische zomer van '39 479
Gwynn (Stephen) Robert Louis Stevenson 168

H

Haalke (Magnhild) Gurianna 329
Haaren (Hans van) Episode 80
Haeff (M. H. P. P. van) Handleiding voor de verpleging van lijders aan been- en gewrichts-tuberculose en de levenswijze na die genezing 287
Haegendoren (M. van) Het verkennersleven 485
Hageman (Felix) De gouden pagode 87
Hagers (Freddy) De schouders er onder 382
Haimon (Paul) Dierensprookjes voor kinderen . . . 528
— Kruisweg onzes Heren 540
Haluschka (Helene) Adam und Eva unter vier Augen . . 106
— Fröhliches Wissen um Adam und Eva 105
— Das grosze Ja. Leben und Sterben eines kleinen Helden 106
— Das Liebeslied der Frau Marquise 104
— De pastoor van Lamotte 421
— Der Pfarrer von Lamotte 103
— Der Sohn zweier Väter 104

Haluschka (Helene) Was sagen Sie zu unserem Evchen? · 105
— Wat is nu goede toon? 521
Ham (Bertie) Liefde en misdaad op „Aarmonde" . . . 520
— De roman van een avonturier 464
Ham (J. van) Klucht en esbatement 47
Hammenhög Waldemar) Het geval Sehling 566
Hancock (Lucy Agnes) Vrouwen in het wit 465
Handboek van internationale moraal 94
Hans (A.) Robin Hood en de mannen uit het woud . . 239
Hans (D.) Ons koninklijk gezin 414
Hardy (Stuart) Gangsters in Arizona 280
Harpole (J.) Het witte legioen 368
Harrison (G. B.) Introducing Shakespeare 6
Hart (B. Liddell) Wat zijn Engeland's oorlogskansen? . 377
Hart (John) Het raadsel van de gekruiste dolken . . .370
Hattum (Dick van) Erika en Johannes 575
Hauck (Louise Platt) Met heel uw hart 567
— Terug tot het leven 367
— Tweede huwelijk 280
— Vuur zonder vlam 279
Hauswirth (Frieda) De lotosbruid 515
Havank. Hoofden op hol 228
— Polka Mazurka 462
Havelte (Sanne van) In den storm 381
Hawkins (Desmond) Hawk among the sparrows . . . 69
Haycox (Ernest) Owen Merritt wordt wakker 85
Hazelhoff Roelfzema (Erik) Rendez vous in San Francisco 380
Heeg (Th.) Kamergymnastiek voor vrouwen 490
Heerkens (P.) De mus 140
— Ria rago 37
Heeroma (K.) Reünie van jong-Protestantse dichters . . 90
Hegenscheidt (Alfr.) Starkadd 188
Heiseler (Bernt von) Die gute Welt 64
Helman (Albert) Het vergeten gezicht . . . 363, 388
Helmer (H.) De daad is aan de ouders van toekomstige priesters 288
— Er is nog veel te doen. 127
Hemmer Gudme (Peter de) Finland, land van leed en heldendom 540
Henderikx (J.) Ziekten der tuinbouwgewassen en haar bestrijding 287
Henderson (Philip) The poet and society 252
Hennessy (James Pope) London fabric 376
Henri-Ardel (Colette) La dangereuse bonté 258
Henriques (Robert D. Q.) No arms-no armour 408
Herbé (Jacques) Kinderen zijn Gods lievelingen . . . 92
Herbert (Roch) Die Furchtlosen 260
Hériat (Philippe) Les enfants gâtés 404

Hers (Anna) Teus ziet het spoor 381
Hetzer (Hildegard) Opvoedingsfouten, opvoedingsraad . 176
Heyden (L. J. v. d.) Uit het verleden en het heden van Katholiek Leeuwarden 432
Heyer (Georgette) Het week-end drama 280
Heyster (F. C.) Parapsychologie en het spiritisme . . . 526
— Rondom de telepathie 526
Heyward (du Bose) Mamba's dochters 459
Hichens (Robert) That which is hidden 351
Hildebrand (A. D.) De avontuurlijke reis van Bolke's zoon met Dorus Das 527
— De opschepper van de derde klas 238
Hille-Gaerthé (C. M. van) „Die twee van de Ark" . . 421
Hillyer (V. M.) De wereldgeschiedenis in een notedop voor de jeugd 429
Hino (Ashihei) Koren en soldaten 566
Hoare (Dorothy M.) Some studies in the modern novel . 122
Hobart (Alice Tisdale) Woelige wateren 182
Hobhouse (Christopher) Oxford 408
Hocks (Else) Der letzte deutsche Papst Adrian VI . . . 449
Hoegen (A. W.) Katholiek familieleven 378
Holesch (Ditha) De zwarte hengst Bento 429
Holland (Katrin) Carlotta Torresani 518
Hollander (Walther von) Man en vrouw boven de veertig 236
Homes (Geoffrey) De man die Goliath vermoordde . . 229
Hoogenbemt (A. van) De stille man 33
Hoogewerff (G. J.) Verbeelding en voorstelling . . . 573
Hoogveld (J. H. E. J.) Inleiding tot leven en leer van S. Thomas van Aquino 475
— Inleiding tot de wijsbegeerte, dl. 1. Beginselen der wetenschapsleer 475
Hoop (J. H. van der) Psychische verschillen tusschen man en vrouw 236
Hoornik (Ed.) Steenen 90
Hoover (J. Edgar) Misdaad in Amerika 374
Horst (J. G. ter) Mensch en maatschappij 76
Hostovsky (Egon) Het testament 420
Hotzel (Curt) Der Eselskopf 211
Houghton (Claude) De vreemdeling van driehoog-achter . 371
Hove (A. van) De heilige Eucharistie 95
Huffel (A. J. van) Nederlandsche schrijvers in vertaling . 333
Hughes (Philip) A popular history of the church . . . 251
Hughes (Richard) Orkaan 366
Huizenga-Onnekes (E. J.) Het menschelijk leven in 't Groninger land 216
Huizinga (J.) Neutraliteit en vrijheid, waarheid en beschaving 475
Hummel (Berta) Hui, die Hummel! 569
Hurk (Paul van der) Het moordproces 37

Hurst (Fannie) Vier dochters 326
Huxley (Aldous) After many a summer 351
— Eyeless in Gaza 193
— Ideaal en werkelijkheid 40
— De wateren werden stil 193
Hijmans (A.) Huwelijk en gezinsvorming 257
Hynek (W. H.) De ware afbeelding van Christus ontdekt . 378

I

Icks (X.) De spaarsociëteit van den zilveren sleutel . . 121
Iependaal (Willem van) De dans om de rinkelbom . . 516
Innova. Offertorium 165

J

Jahn (Moritz) Die Gleichen 307
Jaloux (Edmond) La capricieuse 161
Jansen (Paul L.) Wij bouwen bruggen 32
Janssen (A.) Moderne oorlog 574
Janssen (Em.) Zoo dichte en zo doe'k 235
Janssens (Al.) Doopsel en vormsel 44
— Het heilig Oliesel 222
Jarvis (C. S.) The back garden of Allah 263
Jatho (Carl Oskar) Stromeinsamkeit und Menschenherz . 406
Jekyll (G.), en S. R. Jones. Old English householdlife . 257
Jenkins (Will.) Kid, de, dobbelaar 185
— De vallei des doods 469
Jensema (Sien) Berend Kopstubber 480
John (Evan) Gevangen majesteit 132
Johnston (Myrtle) The rising 68
Johnstone (Nancy) Hotel in flight 312
Johst (Hanns) Die Torheit einer Liebe 406
Jonckers Nieboer (J. H.) De Nederlandsche spoorwegen in caricatuur 233
Jones (Jennifer) Moord aan de Hudson 230
Jong (David Cornel de) De veilige haven . . . . ,565
Jong (Dola de) Gastvrouw in het groot 382
Jong (K. H. E. de) Spinoza en de Stoa 375
Jong (W. R. de) Ons katechismusboekje 95
Jong Jr. (David de) Het rijpen van de tijd 134
Jongejans (J.) Land en volk van Atjeh vroeger en nu . . 178
Jordan (H. J.) Het leven der dieren in het water . . . 191
Jordan Jr. (H. J.) Hoe opvoedingsfouten te vermijden? . 48
Josselin de Jong (K. H. R. de) De appel en de stam . . 80

K

Kaergel (Hans Christoph) Gottstein und sein Himmelreich . 164
Kahn (Fritz) Het leven van de mens 523
Kalb (Eugenie de) Ver genoeg 460

Kalma (J.) De mens 40
Kalmijn-Spierenburg (Jo) „Moeder, spréék!" 478
Kamban (Gudmundur) Ik zie een land vol schoonheid . 421
Karinthy (Frigyes) Een reis rondom mijn schedel . . . 460
Karitas. De waanzinnige kluizenaar 384
Karri (Unto) Het ijs breekt 564
Karrer (Otto) Het religieuse in de menschheid en het christendom 471
Kars (Co) Jop's groote avontuur 239
— Spriet vliegt uit 575
Kästner (Erich) Puntje en Anton 144
Katajew (Valentin) Het witte zeil aan de kim 36
Kazantzaki (Nicolai) De tuin der rotsen 183
Kelk (C. J.) Rondom tien gestalten 47
Keller (Paul) Nu komt de lente 228
Kemp (Harry), and Laura Riding. The left Heresy in literature and life 557
Kemp (Mathias) Seringen en schroot 379
Kendrick (Baynard H.) De fatale injectie 185
— IJzeren verraders 367
Kerssemakers (Anton) Vrijmetselarij en jodendom . . . 141
Keulers (Jos.) Bijbelsche geschiedenis 380
Keun (Irmgard) Kind zonder land 38
Kiaulehn (Walther) Lesebuch für Lächler 213
King (Percy) De moord in het hotel 370
Kirschweng (Johannes) Die Fahrt der Treuen 115
Klei (J. van der) De oude boerderij 382
Kleian (J.) De zonen van Timah 328
Klingg (Thomas) Wind von drüben 261
Klinsky (E. J.) Heerschers over Rusland 523
Klug (Ignatius) Het Katholieke geloof 137
Knuvelder (Gerard) Inleiding tot de Nederlandsche letterkunde. dl. 2 189
Koenders (A. J.) Moeder en kind in de liturgie . . . 574
— Volkshandboek der liturgie 335
Kolbenheyer (E. G.) Das Lächeln des Penaten . . . 406
Kolkman (Jaap) Janus Krul en zoon 515
Korse (Amandus) Joannes en het geheim van God . . 237
Kosch (A.), en M. C. H. Ruys. Wat is dat voor een boom? 480
Kramer (Diet) Onrustig is ons hart 364
Kramer (Josine) Vasti en twee andere gedichten . . . 91
Kreisler (Karl) Catilina 564
Kranendonk (A. G. van) Shakespeare en zijn tijd . . . 9
Kreitner (Maria) Ontmoeting op de weg naar school . . 79
Kretschmet (Dora Lotti) Es geht nicht ohne Ampele . . 498
Krivitsky (W. G.) Dat heb ik gezien! 522
Kröger (Theodor) Wending 181
Kroon-Hoogewerff (B.) Blijvenden 85

Kruis (C. A.) De africhting van den rashond 142
Krijgsman (J. P. H.) Een vlucht door zeven eeuwen poëzie 234
Kuiper (Johanna E.) De jaargetijden 575
— Lientje gaat verhuizen 143
Kuiper-de Jongh (C.) In- en uitvallen 377
Kuitenbrouwer (H.) Sinjorenlied 562
Kummer (Frederic Arnold) Het gezicht in den spiegel . 231
Kuncewiczowa (Maria) Scherven 362
Kuyle (Albert) Harmonika 327
Kuyt (J. G.) De „Holland" Zaandijk—New York . . . 82
Kyle (Elisabeth) The mirrors of Versailles 264
Kijzer (Max) Sigarenfabriek José Alvarez 87

L

Laan (Dick) De avonturen van Pinkeltje 384
— Het goud van den Amerikaan 382
Laan (K. ter) Wat de torens vertellen 508
Labberton (Mien) Geloof, hoop, liefde 370
Lammertse Lz. (J.) Het protestantisme. III. Dogmatische ontwikkeling 95
Lampen (W.) St. Gertrudis de Grote 44
— Willibrord en Bonifatius 44
Langendonck (Prosper van) Gedichten van (en) A. Hegenscheidt. Starkadd 188
Langerak (Philip) Overgang 329
Langewiesche (Wolfgang) Het Amerikaansche avontuur . 35
Lapière (Richard) Zoon van Han 516
Last (Jef) Kruisgang der jeugd 444
— De vliegende Hollander 34
Latimer (Jonathan) Moord in het sanatorium 86
Lattimore (E. F.) Junior 143
Lauesen (Marcus) Schipper Theobald 133
Lawrence (C. E.) Gloriana 119
Lectuur-Repertorium 92
Leembruggen (C. A.) Vacantie-avonturen op Goenoeng Tiga 238
Leen (Edward) Why the cross? 251
Leeuwen (W. L. M. E. van) Schrijvers en schilders . . 372
Leip (Hans) Die Bergung 447
Lekkerkerker (K.) In aanbouw 471
Leloir (L.) In dienst der voortrekkers 96
Lemaires (Edmée) Vreemdelingen die afreizen . . . 228
Lent (Joh. C. S. van) Don Bosco's opvoedingsmethode in woord en daad 479
Leroy (Madeleine) De strijd om de goudmijn 35
Lester en Millot. De rassen der menschheid 138
Leven, Het, der planten; onder red. van Th. Weevers . . 395
Leven, Ons geestelijk 23

Libourel (Ph. B.) Maria Stuart 236
Liefde zaaien, daden maaien 142
Lilja (Gertrud) Wij vrouwen 35
Limburg Brouwer (P. van) Het leesgezelschap van Diepenbeek 475
Lindbergh (Anne Morrow) Luister! De wind 96
Lindenburg (C. W. A.) Het leven en de werken van Johannes Regis 59
Lindsay (Jack) Lost birthright 264
Lippert (P.) Eenzame broeder 427
Llewellyn (Richard) How green was my valley . . . 449
Lockwood (Vere) Oostersche passie 281
Lodewijcks (Dries) Meester Donck 369
Lodewijks (H.) Wijnkelder, keuken en American-bar . . 129
Lohuis (Gilbertus) De wereld tegen Gods Zoon . . . 474
Lokhorst (Emmy van) Veronica 576
Lomax (Bliss) Voor recht en wet 37
— De weg versperd 85
Lombez (Ambrosius van) Zielevrede 376
Lorenz (Caroline) De bonte wieg 326
Loring (Emilie) Rose vindt het geluk 468
— Verzegelde harten 87
Louw (W. E. G.) De nieuwere Afrikaanse poëzie . . . 192
Lucas (Jay) Zijn plicht getrouw 425
Lucka (Emil) De groote tijden der Nederlanders . . . 137
Lücke (Theodor) Wellington, der eiserne Herzog . . . 117
Lügen geschichten 407
Luther (Arthur) Der Dämon 65
Lützeler (Heinrich) Führer zur Kunst 191

M

Macdiarmid (Hugh) The islands of Scotland 168
MacDonald (Wm. Colt) Het geheimzinnige zegel . . 568
Mackay (Margaret Mackprang) Zooals het water ruischt . 227
Mackinder (Dorothy) The violent take it by storm . . 67
MacNeice (Louis) Modern poetry 54
Mäder (R.) Niet communistisch, maar Katholiek . . . 288
Maelstede (Lod. van) Eerste gedichten 90
Maes (Jules) Vluchtheuvels 466
Maes (J. D. M.) De Paus 44
Mahrt (Haakon Bugge) De orkaan 466
Maire (T. le) Wij wonen op een eiland 94
Maj (Bianca) Starkes Herz der Lombardei 66
Majocchi (Andrea) Chirurg 365
Malaquais (Jean) Les Javanais 162
Malling-Pedersen (E.) Jij klein mensenkind 185
Man (Herman de) Zonen van den Paardenkop . . . 341
Manche (Lou) Het kinder Kerstboek 384

Mandele (L. J. van der) De ziekten van hart en bloedvaten 377
Mandere (H. Ch. J. v. d.) 1914—1939. Een Dynamische tijd 477
Mann (Erika) Tien millioen kinderen 93
Mann (E. B.) De blonde Caballero 231
— El sombra 231
— Tom Storm's overwinning 330
Mann (Th.) De levende gedachten van Schopenhauer . 431
Manning-Sanders (Ruth) Luke's circus 500
Manuel (Vera) Het complot 86
— De geheimzinnige Japanner 86
Marai (Sandor) Tusschen nacht en dag 226
Maritain (Raissa) Lettre de nuit 259
Marlowe (Dave) Johnnie. Hij gaat z'n eigen weg . . 370
Maros (Antal) De roode Donau 182
Marshall (Bruce) Pater Malachias' mirakel 423
Marshall (Edison) Het juweel van Mahabar 83
— Land van beproeving 424
Marsman (H.) Menno ter Braak 1
Marvilde (Pasch. van) Voor altijd één 94
Masefield (John) Live and kicking Ned. 407
Mason (Van Wijck) Spionnen in China 518
Masterman (Walter S.) Het Baddington mysterie . . . 366
— Bloedhonden 465
— Een gerechtelijke dwaling 368
— „Hier Londen 2 L O" 423
— De man zonder geheugen 517
— De misdaad zonder naam 464
— Het mysterie van het verkoolde lijk 37
— Het raadsel van het Hunnebed 187
— De roos des doods 84
Matteesen (Herman) De biecht van Josselin 84
Matthys (Marcel) Filomeentje 567
Maulnier (Thierry) Introduction à la poésie française . . 348
Mauriac (François) De wegen zeewaarts 179
Maurier (Daphne du) Rebecca 78
Mauser (Max) Een haai volgt het schip 566
Mécs (Laszlo) De oude en de nieuwe wereld 333
Meerloo (A. M.) Geestelijke weerbaarheid 246
Mégret (Christian) Les fausses compagnies 446
Menedes-Reigada (Ignacio G.) De nationale oorlog in Spanje tegenover de moraal en het recht 287
Mérode (Willem de) Hunkering en heimwee . . . 233
Merrel (Concordia) Jacqueline en de liefde 39
Meyers (Emma J.) Ouders, hun kinderen en de dokter . 342
Miller (Helen Topping) Liefde slaat diepe wonden . . 102
— Het naast aan 't hart 280
Milles. Wat zijn Duitschland's oorlogskansen? . . . 347
Minnaert (M.) De natuurkunde van 't vrije veld. dl. 2 . 42

Mitchell (Margaret) Gejaagd door de wind 418
Mok (M.) Figuren in het zand 327
— De tweede jeugd 274
— Verloren droomen 139
Molenaar (M.) Pater Jozef Savelberg 522
— Zoeklicht 198
Molenkamp (Han) Het nieuwe lied 134
Molkenboer (B. H.) Vondelbrevier 96
Möller (Chr.), en Ebbe Rasmussen. Atomen en andere kleine deeltjes 375
Möllmann (Annie) Alles komt terecht 575
Monnier (Thyde) Annonciata 306
Montbard (Henri) Un loup pour l'homme 306
Montessori (Maria) De Heilige Mis, uitgelegd aan de jeugd 45
Montesquieu (Charles de) Perzische brieven 227
Montherlant (H. de) Les lépreuses 209
Moore (Amos) Dicht bij den dood 367
— Kwikzilver doet recht 87
Mooy (Henriëtte) Bij de bloemen 445
Morgan (Beatrice Burton) Lastertongen 230
Morgan (Deck) Storm....! 371
Mörne (Arvid) Voor het aangezicht der zee 182
Morriën (Adr.) Hartslag 139
Morsch (G. J.) De transsubstantiatie 45
Morton (Anthony) Blauwmasker in het nauw 465
— Blauwmasker slaat toe! 329
— Blauwmasker verdwijnt opnieuw 517
Most (Ph. van der) De blindengeleidehond 490
Mulder (G.) Een liberaal man 463
Müller (Artur) Traumherz 19
Müller (Günther) Geschichte der deutschen Seele . . 523
Muller (H.) De heilige Drievuldigheid 129
Müller-Freienfells (R.) Man en vrouw 574
Muls (Jozef) Memling 521
— Schilders van gisteren 320
Multon (Edward) De groene verschrikking 39
— De helsche patrouille 467
Mund (Klaus) Vinculum 573
Muron. Das kleine Volk 550

N

Nabben (Jo) Meisjes met een baan 528
Nachenius-Roegholt (A. M.) Eva's oogen gaan open . . 382
— De grootste factor 238
Naezer (Metty) Russische volksverhalen 526
Nanda. Freekie en de bok van meester 384
Na 4 uur. „De tuin der fantasie" 238
Nelson (A. P.) Mannen buiten de wet 521

Nelson (A. P.) Gewroken 187
Nes-Uilkens (G. van) Pastorales 39
Nichols (Beverley) Revue 329
Nicolas (Edm.) Hormonen 192
Niekel (J. H.), en E. A. V. Vermaas. De Bellamy-beweging 95
Nieuwenhuysen (G.) Armoede 476
Nillesen (J. A.) De sociale toestand der Joden in Rusland onder de Tsaren en de Sowjets 525
Nitsche (Roland) Waar helden met reuzen strijden . . 524
Nossent (A. J.) Het motorrijwiel 237
Nijnatten-Doffegnies (H. J. van) Moeder Geerte . . . 366
Nijst (J. J. M. H.) Fiscus en geestelijke instellingen . . 224

O

Oberkofler (Joseph Georg) Das Stierhorn 18
Oertzen (F. W. von) Das ist Polen! 405
Ofaire (Cilette) Sylvie Velsey 17
Oldenburg Ermke (Frans van) Santa Rosa van Lima . . 479
Olesen (Otto Carl) De stroom zegent het land . . . 461
Onderwijs, Ons, en het kruis 288
Ooms (J. W.) De Korevaars 34
Oordt (Ada van) De grote verandering 143
Oosten (A. J. D. van) Bont ballet 190
Oostendorp (Theo J.) Chamberlain 342
Oppenheim (E. Phillips) Vlucht naar Monaco 38
Ott (Leo) Het huis „De Engel" 274
Otten (Bep) Het leven wacht 527
Otten (F.), en C. F. Pauwels. De meest gemaakte moeilijkheden 358
Otten (F.), en J. Verhaar. Het verlossende antwoord op kwellende vragen 285
Oudendijk Pieterse (F. H. A. van den) Dürers Rosenkranzfest en de ikonografie der Duitse Rozenkransgroepen van de XVe en het begin der XVIe eeuw 430
Oudschans Dentz (Fred) Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck 91
Oven (Ro van) Tesseltje 527
Overvoorde (Frans van) De groene draak 229

P

Pannekoek (G. J.), en J. J. Schipper. Ontwerpen, aanleggen en beplanten van tuinen 475
Parra (Teresa de la) Mama Blanca 134
Pascal (Yves) La zône d' ombre 114
Passos (John Dos) Adventures of a young man . . . 213
Patrick (Quentin) De moord in het sanatorium . . . 83
Pegel (Walter) Insel im Storm 350
Peppink (H. J.) Auto-jaarboek 1939/1940 178

Pennink (H. J.), en Piet Marée. 100.000 Kilometer. Van wielen en wegen 178
Pérochon (Ernest) Babette et ses frères 258
— Das letzte Gebot 20
Perrin (P.) St. Gabriël 479
Perron (E. du) Schandaal in Holland 284
Philips (G.) Leergezag en onfeilbaarheid 240
Philips (Judson P.) De bond des verderfs 38
— Erger dan moord 469
Picton (Harold) Early German art and its origins . . . 450
Piebenga (H.) Rondom het feest 46
Pillecyn (Filip de) De soldaat Johan 180
Plisnier (Charles) Meurtres 63
— Le retour du fils 446
Podgaetsky (Nikolaas Belina) Achter de muren van een kazemat 467
— Petroechka 88
— De sneeuwstorm 88
— De twee Pauwels 88
— Uit den storm 466
Poortenaar (Jan) De papierwereld 129
Poortmans (R.) Zon in het zenith 81
Post (Eva H.) Huwelijksmanieren 140
Powell (Alexander) Ongecensureerd 283
Powell Lord Baden) Een verkenning in Afrika . . . 224
Praag (Siegfried E. van) De hartstochtelijkheid der ziel . 573
Proost (K. F.) Georg Brandes 555
Propper (Milton) De vervalschte bruid 230
Prins-Willekes Macdonald (Ina) De vrouw en de maatschappij 251
Prior (L. F. Loveday) The valley of exile 449
Pujmanová (Marie) Mensen op de tweesprong . . . 325
Pulles (Tiny) Start 576
Puniet (Jean de) De liturgie der Mis 502
Putte (Jeanne van de) De ruk aan de tralies 525
Puymbroeck (Renaat van) Eric bij de Nibelungen . . . 239

Q

Queneau (Raymond) Un rude hiver 548
Quennell (Marjorie), en C. H. B. Quennell. Everyday things in archaic Greece 376
— Everyday things in classical Greece 376
— Everyday things in Homeric Greece 376

R

Radecki (Sigismund) Alles Mögliche 406
Rademaker (L. A.) Waar bleven de tien stammen van Israël? 378
Raeymaekers (C.) Het Evangelie van Lucas 235

Raine (William McLeod) Als haat regeert 519
— Bonanza 521
— Bucky vecht voor zijn eer 367, 468
— De wet der revolvers 281
Ram (Joh.) Aartsbisschop Willibrord 49
Rame (David) Wine of good hope 215
Randenborgh (Elisabet van) Een paradijs verstoord . . 371
Rangnow (Rudolf) Die Beute der Tundra 293
Raschke (Martin) Die ungleichen Schwestern 497
Rauschning (Hermann) De nihilistische revolutie . . . 282
Rawlings (Marjorie Kinnan) Jody en het hertejong . . 563
Rawson (Clayton) De voetstappen op het plafond . . 465
Reavy (L. L. Mc.) De dienaar Gods Guy de Fontgalland . 475
Reest (Rudolf van) Het verloren vaderland 82
Rehorst (A. J.) Torrentius 334
Reid (Hilda) Ashley Hamel 553
Reiner (Anna) Manja 183
Renn (Ludwig) Hoe het begon 567
Renoir (Victor) Mysterie 84
Reuling (Josine) Het vreemde vaderland 389
Rheenen (Jan van) De glijbaan 368
Rhode (John), en Carter Dickson. Moord of vergelding? . 517
Rhys (Jean) Good morning, midnight 119
Richardson (Dorothy) Pilgrimage 217
Ridwit (Frans Carolina) De man van den weg . . . 327
Rilke (Rainer Maria) Levensinzicht 472
Ringk (Johs) Ik heb m'n rijbewijs, maar nu....? . . . 237
Rispens (J. A.) De dichter van den Zarathustra in verband met onzen tijd 438
— Richtingen en figuren in de Nederlandsche letterkunde na 1880 47
— Stadiën 190
Ritter Jr. (P. H.) De hoorn der Schelde 169
— Een kapper over een professor 243
Robertson (Frank C.) Buiten de wet 567
— De held van Pine Creek 184
— Roy de paardendief 519
— Verboden wegen 39
Robins (Denise) De eeuwige droom 86
— De vrouw van duizend droomen 520
— Wie op geluk vertrouwt 136
Robinson (W. A.) 32000 mijlen over zee 80
Rodney (George) Als het verleden spreekt 184
Roelofs (Jac.) Met de „Hollandsch-Diep" op avontuur . 527
Roest Crollius (B.) Het roekelooze hart 364
Roey (J. E. van) In den dienst van de kerk 478
Rohmer (Sax) De trommen van Fu Manchu 366
Roldanus (Cornelia W.) Zeventiende-eeuwsche geestesbloei 42

Rombouts (S.) De ideale opvoeder voor onzen tijd. Don Bosco 476
— De paedagogische situatie van het oogenblik in Nederland 142
Romein (Jan) Gegist bestek 282
Romualdes (P.), en T. Hölscher. De katholieke jeugdbijbel 233
Roosenschoon (C. F.) Erfenis in Canada . . . 136, 181
Roothaert (A.) Die verkeerde weereldt 326
Rooyen (A. C. J. van) Adolf Kolping 426
Roskam (H. M. A.) Mijnbouw en zoutwinning . . . 490
Ross (Jean) We are shadows 555
Rossum (Rie van) Koosje Mansvelt 181
Roth (Hermann) Germanen im Kampf 407
Rougemont (Denis de) Een jaar in het Derde Rijk . . . 92
Round (Dorothy) Tennis voor meisjes 237
Rubel (James L.) Een oude veete 229
— Zijn laatste wensch 519
Rubens (Maria) 't Is toch vergeven. 480
Rüdiger (Horst) Wesen und Wandlung des Humanismus . 12
Ruys (Mien) Borders. Hoe men ze maakt en onderhoudt . 431

S

Sabbe (Maurits) Facetten 571
Saint-Exupéry (Antoine de) Terre des hommes . . . 16
Salminen (Sally) De lange lente 566
Sandy (Isabelle) Marie-Anne ou l'amitié conjugale . . 548
Savi (E. W.) De dwaze wereld 102
— Langs zonderlinge paden 281
Sayers (Dorothy L.) Busman's honeymoon 166
Schaap (L.) Wat moeten lijders aan ziekten van maag, darm- en galwegen van hun aandoeningen weten? . . . 240
Schaap (Philip de) Practische damlessen 142
Schäfer (Wilhelm) Der Niederrhein und das bergische Land 499
— Theoderich, König des Abendlandes 259
— Die unterbrochene Rheinfahrt 406
Scharten (Carel) De schatten van Groot-Griekenland . . 477
Schatten (P. J.) Familie boek voor onzen tijd 574
Schaumann (Ruth) Der Weihnachtsstern 499
Scheeben (Matth. Jos.) De heerlijkheid der goddelijke genade 15
Sheehy (Edward) God send Sunday 263
Schelfhout-van der Meulen (Abl.) Jongeman, luister eens . 142
— Lente, zomer, herfst, winter 142
— Nergens en nooit verlegen. Wellevendheidsboekje voor grootere jongens 288
— Nergens en nooit verlegen. Wellevendheidsboekje voor jongemeisjes 287
— Tegenstellingen 378

Schendel (Arthur van) Anders en eender 225
— De zeven tuinen 323
Scherbatow (Anna) De geheimzinnige bewoner . . . 527
Schlesinger ((Stefan) Voorbeelden van moderne opschriften voor schilders en teekenaars 380
Schlichting (Th.) Floris en Peter, of de lichamelijke opvoeding 91
Schmitz (Marie) Bas betaalt haar schuld 384
Schnebbelie (P. J. F. J.) Wegwijzer voor Katholieken, die voornemens zijn naar Indië te vertrekken en voor hen die van Indië naar Holland komen 478
Schnürer (Gustav) Kerk en beschaving in de middeleeuwen dl. I 570
Schoenmakers (Leny) De heilige Catharina van Siena . 59
Schoepp (F.) De naamlooze vennootschap en haar aandeelhouders 431
Scholte (Hendrik) Vita brevis 570
Schönfelder (Bruno) Wat bloeit op tafel en voor het raam? 432
Schotel (B. A.) Het bloed der aarde zingt in Hitlerland . 240
Schouten (Hennie) Onze oude orgels 240
Schreiner (Gerth) Die Republik der vierzehn Jahre . . 525
Schreurs (Jac.) De Piëta 379
Schrift (De heilige) (Petrus Canisius-uitgave) 426
Schüttel (Lothar) Luchtoorlog boven Europa 46
Schuttevaer-Velthuys (N.) Dieuwertje 278
Schuurmans Stekhoven (G. H. J. J.) Luchtvaart-woorden . 76
Scott-Moncrieff (George) The lowlands of Scotland . . 129
Selleger-Elout (J. M.) Een zomer met Lijsje Lorresnor . . 528
Seltzer (Charles Alden) Parade der leege laarzen . . . 279
Seppelt (F. X.), en K. Löffler. De geschiedenis der Pausen 43
Serge (Victor) S'Il est minuit dans le siècle 446
Sertorius (L.) Katherina von Genua 335
Servaes (Anke) Wie volgt 465
Severinsen (Hans) Er kan zooveel gebeuren in acht dagen . 565
Shipp (Horace) Romney 132
Short (Luke) Barmhartige revolvers 520
Sillanpää (F. E.) Menschen in den zomernacht . . . 418
Simons (Carla) Ik wil leven 363
Sinclair (F. de) Het begon met Napoleon 186
Six plays of 1939 503
Skolaster (Hermann) Zuster Beati 467
Sleen (W. G. M. van der) Zweden en Lapland . . . 271
Slob (W.) Paardrijden 193
Sloot (Gerda van der) Spriet 576
Sluys Gz. (C.) Vrije Westfriezen 121
Sluyser (M.), en Fred. Thomas. Twaalf burgemeesters . . 41
Smelik (Klaas) Hollanders visschen in de Poolzee . . 395
Smilde (H.) Jacob Cats in Dordrecht 47

Smis (G. P.) Het spionnetje 462
Smit (Gabriël) Heiligen door het jaar 521
— Wiltzangh 521
Smitter (Wessel) F. O. B. Detroit 21
Snitker (Willem) Vertellen 233
Soest (Ems I. H. van) Theeland 371
Spender (Stephen) Poems 156
— The still centre 156
Spierings (Kees) Storm over Grand Cirque 383
Spring (Howard) O Absalon 365
Staverman (W. H.) Humor en humoristen 572
Stecher (Anton) Berekening der vruchtbare en onvruchtbare dagen in het huwelijk volgens Knaus, Ogino, Takata, Smulders 574
Steel (Kurt) Hooge school der misdaad 422
— Moord aan den vleugel 517
— De moord op een doode 280
— Om tienduizend dollars 519
— Waarom vermoord? 280
Steen (Eric van der) Piet Paaltjens Sr 540
Steen (Peter van) Meneer Bandjes, kantoorbediende . . 81
Steenderen Jr. (C. van), en W. N. van der Sluis Jr. Vliegen en fladderen 575
Steggerda (H.) Compromis 82
Steinmetz (Rudolf) Menschenleven in Amerika . . . 431
Steketee (Chr.) Het achterlijke kind 378
Sterck (J. F. M.) De heilige stede 334
Sternberg (Fritz) Hoe lang kan Hitler oorlog voeren? . . 232
Steur (Jan) Volendam in de boze winter van 1916 . . 383
Stewart (George R.) East of the giants 166
Stibbe (M.) Kinderen die geschiedenis maken 246
Stoddard (Charles) De patrouille in de wildernis . . . 185
Stoep (D. van der) Laterveer wil het rechte weten . . 181
Stoöger (August Karl) Die Kranenwittbrüder 17
Stoke (Melis) De man die het Britsch museum cadeau kreeg 82
— De razende berg 425
— Wat men in Indië moet doen en laten 94
Stone (Irving) Jack London. Zijn leven en werk . . . 141
Stoltz-van den Kieboom (Carry) Kogels met Kerstmis . . 135
Strijbos (Jan) Vogels van strand en duin 273
Strijt (Willy) Onderstroom 422
— Het talent van Fie Binnendijk 422
Stuiveling (Garmt) Tegen de stroom 570
— Variaties 90
Stuvel (G.) De kist met de koperen spijkers 527
Suchtelen (Nico van) Het spiegeltje van Venus . . . 228
Swift (Jonathan) Gulliver's travels 502
Swinnerton (Frank) The Georgian literary scene . . . 313

Synthese (Katholieke) 150
Széchényi (Zsigmond) Tusschen dieren en gouddelvers . 421
Szelburg-Zarembina (Eva) Johanna's zwerftochten . . 226
Szeps-Zuckerkandl (Berta) Ik beleefde 50 jaren wereldgeschiedenis 445

T

Taisen (Marga) Und Buddha lächelt 526
Tammsaare (A. H.) Wargamäe 460
Taylor (Kressmann) Adres onbekend 425
Taylor (Phoebe Atwood) Het amber-mysterie . . . 84
— Het mysterie van den koperen ring 229
— Het mysterie van de vergiftigde taartjes 424
Tazelaar (C.) De cultuurwaarde van Hildebrands Camera Obscura 224
Teixeira de Pascoaes. Hiëronymus. De dichter der vriendschap 427
Tergouw (B. van) De verstootenen 480
Thans (Hilarion) Door oud en nieuw Italië 23
Thayer (Lee) De moord op Dr. Sylvester 229
Theresina (Zr. M.) Eenvoud in de opvoeding 142
Theunisz (Joh.) Carolus Clusius 234
Thomas (Dylan) Twenty-five poems 353
Thomas a Kempis. In zijn voetstappen 379
Thomas van Aquino. Inleiding op de metafysika van Aristoteles 127
Tichelen (Hendrik van) Vertellen maar! 240
Tilman (Beery) De zwijgende getuige 568
Tiltman (Marjorie Hessell) Quality chase 262
Timmermans (Alphons) Schoolgeheimen 192
Timp (P.) Bestaat God? 335
Toepoel (P. M. C.) De opvoeding van den hond . . . 142
Tolman (Rinke) Vogels van akker en struikgewas . . . 438
— Een wereld van schoonheid 377
Toonder (J. Gerhard) Een man zet door 423
Trattner (Ernest R.) Bouwers van ons wereldbeeld . . . 287
Tuin, De, van Amsterdam 573
Tumler (Franz) Der Soldateneid 350
— Im Jahre 1938 406

U

Ulitz (Arnold) Der Gaukler von London, das Leben des Daniel Defoe 212
— Oproer der kinderen 230
Ullmann (Richard) The Kahn's progress 500
Undset (Sigrid) De trouwe vrouw 131
Urbanus (P.) Hou en trouw 96
— Zijn geest 479

V

Vacantieboek, Ons tweede, voor de jeugd 143
Vaerlöse (Jörgen) Jonna 277
Valkenier (Frank) Balladen van Brabant 91
Van den vos Reinaerde; door J. v. Dam 451
Vank (Ben) Het moeilijke probleem „Langendaal" . . 565
Varende (Jean de la) Man d'Arc 496
Väring (Astrid) Haar zoon 461
Veegaete (G. van de) Van kind tot mensch 478
Veen (Adriaan van der) Geld speelt de groote rol . . 278
Veen-Brons (A. C.) Nieuw-feminisme en belanglooze huwelijksbemiddeling 474
Velde (Anton van de) Het hart vecht 568
Veldman (Jan) Vrouwen onder den hemel 370
Vercammen (Jan) Volubile 96
Verhoeven (Bernard) De zielegang van Henriëtte Roland Holst 234
Vermeer (C.) De vlucht van Wout van Bergen 528
Vermeer (N.) Tropendokter 186
Vertommen (K.) Brood 379
Verwey (Albert) Frederik van Eeden 372
Vestdijk (S.) Lier en lancet 97
— Sint Sebastiaan 388 417
Vialar (Paul) La rose de la mer 497
Vickers (Roy) Het geheim van Torrance Esdale . . . 186
Vier voor het voetlicht 564
Viesèr (Dolores) Hemma von Gurk 116
Vincent (Raymonde) Blanche 63
— Campagne 6, 179
— Het leven op het land 179
Visser-Gorselink (Meta) Voorspel 369
Visser-Roosendaal (J.) Het één of het ander 463
Vliet (J. B. van) Ledige handen 136
Vloemans (A.) Nietzsche 89
Vollewens-Zeylemaker (Greta) De eeuwige vraag . . . 366
Vollmer (Walter) Der Gang zum Nobiskrug 209
Von Pius XI zu Pius XII 476
Vondel (J. van den) Faëton 23
— Toneelspelen 473
Voorhoeve (R.) Het geheim van de kloof 528
— Harimau 381
Vosma (Emmy) Een schip vaart weg 381
Vowles (Hugh P.) De Oekraïne 334
Vranken (Alphons) Koorleiding en zangtechniek . . . 224
Vrankrijker (A. C. J. de) De kortste weg 140
Vreese (Jac. de) De zonnige kant 476
Vreugde (Blijvende) 431
Vriends (Jan) Vogels in de lage landen 192

Vries (Hendrik de) Romantische rhapsodie 138
Vries (Mick de) Arlatine 362
Vries Jr. (R. W. P. de) Jan Poortenaar en zijn werk . . 169
Vriesland (Victor E. van) Spiegel van de Nederlandsche poëzie door alle eeuwen 372
Vring (Georg von der) Der Goldhelm oder das Vermächtnis von Grandcoeur 65
Vuyk (Bep) Het laatste huis van de wereld 130
25 jonge Fransche dichters 91

W

Waarheid (De) over Multatuli en zijn gezin 429
Wal (Theo J. van der) Dorp in opstand 516
Walch (Jan) Is het te laat voor Bayart? 462
Walker (Mildred) Hunkering des harten 362
Walling (R. A. J.) De schaduw uit het verleden . . . 37
— Het kasteel der verschrikking 230
Walpole (Hugh) The sea tower 407
Walsh (lWilliam Thomas) Uit de storm 563
Walschap (Gerard) Houtekiet 387, 417
— Het kind 130, 343
Waltari (Mika) Wie vermoordde Mevrouw Kroll? . . 566
Walter (Otto) Pius XII. Leven en persoonlijkheid . . . 522
Walters (W. J.) De verboden weg 422
Wansink (D. J.) Het socialisme op de tweesprong . . . 232
Warnsinck (Margot) Anne-Marie haalt bakzeil . . . 238
Wat zegt de jeugd ervan.... 374
Waterink (J.) Ons zieleleven 47
Waterman (Willy) Amerika filmt 514
Wayne (Priscilla) Avontuur in de bergen 231
Weatherhead (Leslie D.) Het lied van den herder . . . 11
Webb (Anthony) Thank you, Mr. Pendlebury 22
Weber (André) Op zoek naar het lijk 228
Weber (Josef) Alles over uw hond 508
Weiner (Henry) De verdwenen speler 520
Weg met de staketselen 430
Wel (Jos. van) Het geld van alle tijden 374
Wells (Carolyn) De gevaarlijke erfenis 368
Wells (H. G.) De oorlog der werelden 133
Wemerman (Will) Twee kasteelen 474
Werfel (Franz) Der veruntreute Himmel 548
Werkman (E.), en M. Sybr. Koops. De familie Stastok . . 375
Werner (K.) Onderhoud en inrichting van kamer-aquaria . 431
Werumeus Buning (J. W. F.) Vae victis 572
Wessem (Constant van) Koning-stadhouder Willem III . 191
Westendorp Boerma (J. J.) Twintig eeuwen 451
Weynen (A.) Beteekenis en mogelijkheden der heemtaalkunde 476

Whipple (Dorothy) The priory 214
Wibmer-Pedit (Fanny) Der goldene Pflug 130
Wiechert (Ernst) Das einfache Leben 498
— Die Magd des Jürgen Doskocil 406
Wielenga (B.) De bijbel als boek van schoonheid . . 251
— De bijbel. Het licht voor de kunst 416
Wiener (Ed.) Gezondheid en schoonheid 414
Wigman (A. B.) Vogels van heide en stuifzand . . . 524
Wild (G. O.) Edelsteenen en hoe ze te herkennen . . 477
Wilkeshuis (C.) Met nieuwe moed 381
Windroos (De) Jaarboek voor de katholieke jeugd . . 332
Winters (V.) Staal tegen staal 476
Wirtz (Hans) De groote ergernis 43
Wissing (J. C.) De kerk aan het werk in Oxford en Edinburg 92
Wodehouse (P. G.) Summer moonshine 120
Woensel (Lodewijk van) Meziek uit eige land . . . 546
Wolff (H. E. W.) Kleuren 45
Wolffenbuttel-van Rooyen (H.) Imro's eerste reis . . . 576
— Een meisje in de jongenskolonie 143
— Phiel ten Berge, haar klas en haar krant 575
Wouters (D.) Het Nederlandse straatlied 91
Wijhe-Smeding (Alie van) Een menschenhart 180
Wijk (Vinc. van) Geestelijke raadgevingen van de H. Maria Magdalena de Pazzi 49
Wijnberg (Rosalie M.) Hygiéne der vrouw in de verschillende levenstijdperken 32

Y

Yore (Clem) Het dal der woestelingen 464
— Freckles, de scherpschutter 230
— Revolverrecht 229
— Slim de ontembare 87
— Waar de „zesloops" regeert 186
— Een wedloop met den dood 281
— Waar ijzeren wetten heerschen 136
Young (Francis Brett) The city of gold 311
— Dokter Bradley 78
Young (Gordon) Red Clark als voorman 185
— Red Clark waagt zijn hachje 463
— Red Clark wreekt Jake Dunham 568
Yourcenar (Marguerite) Le coup de grâce 161
Yutang (Lin) Mijn land en mijn volk 188

Z

Zandstra (Evert) Het klotsende meer 33
Zeggelen (Marie C. van) Festijnen en perikelen . . . 421
Zeller (Renée) Het vuur op de berg, of het Evangelie van Assisië 192

Zischka (Anton E.) Brood voor twee milliard menschen . 347
Zonnewijzer. Almanak voor het Katholieke gezin . . 332
Zóó is Noord-Brabant 286
Zone (De gevaarlijke) 463
Zoomers-Vermeer (J. P.) Grensland 85
Zoppi (Guiseppe) Das Buch von der Alp 310
Zuidema (W.), en J. Douma. Kronieken van de Abdij
Bloemhof 142
Zusters der Christelijke scholen van den H. Jozef Calasanz.
zie: Liefde zaaien
Zuylen (J. J. L.) Encyclopaedie voor radio-luisteraars . 76
— Moreele herbewapening in de praktijk 378
Zwegers (B. V.) Klaas Pikbroek 383
Zweig (A.) De levende gedachten van Spinoza . . . 431